فهرست

۴۰ . غافر ۱۴

غافر ۱۰ – ۱ ..... ۱۴

غافر ۲۰ – ۱۱ ..... ۲۰

غافر ۳۰ –۲۱ ..... ۲۵

غافر ۴۰ –۳۱ ..... ۲۷

غافر ۵۰– ۴۱ ..... ۲۹

غافر ۶۰ –۵۱ ..... ۳۴

غافر ۷۰ – ۶۱ ..... ۴۱

غافر ۸۰ – ۷۱ ..... ۴۲

غافر ۸۵ – ۸۱ ..... ۴۳

۴۱ . فصّلت ۴۵

فصّلت ۱۰ – ۱ ..... ۴۵

فصّلت ۲۰ – ۱۱ ..... ۴۹

فصّلت ۳۰ – ۲۱ ..... ۵۱

فصّلت ۴۰ – ۳۱ ..... ۵۶

فصّلت ۵۴ –۴۱ ..... ۶۲

۴۲ . الشّوری ۶۴

الشّوری ۱۰ – ۱ ..... ۶۴

الشّوری ۲۰ – ۱۱ ..... ۶۷

الشّوری ۳۰ – ۲۱ ..... ۷۷

الشّوری ۴۰ – ۳۱ ..... ۹۰
الشّوری ۵۳ – ۴۱ ..... ۹۲
۴۳ . الزّخرف ۹۹
الزّخرف ۱۰ – ۱ ..... ۹۹
الزّخرف ۲۰ – ۱۱ ..... ۱۰۰
الزّخرف ۳۰– ۲۱ ..... ۱۰۳
الزّخرف ۴۰ – ۳۱ ..... ۱۰۵
الزّخرف ۵۰ – ۴۱ ..... ۱۰۹
الزّخرف ۶۰ – ۵۱ ..... ۱۱۴
الزّخرف ۷۰ –۶۱ ..... ۱۱۸
الزّخرف ۸۰ –۷۱ ..... ۱۲۱
الزّخرف ۸۹– ۸۱ ..... ۱۲۴
۴۴ . الدّخان ۱۲۸
الدّخان ۱۰– ۱ ..... ۱۲۸
الدّخان ۲۰– ۱۱ ..... ۱۳۸
الدّخان ۳۰–۲۱ ..... ۱۳۸
الدّخان ۴۰ – ۳۱ ..... ۱۳۹
الدّخان ۵۰ – ۴۱ ..... ۱۴۰
الدّخان ۵۹ – ۵۱ ..... ۱۴۲
۴۵ . الجاثیة ۱۴۴
الجاثیة ۱۰ – ۱ ..... ۱۴۴
الجاثیة ۲۰– ۱۱ ..... ۱۴۵
الجاثیة ۳۰ – ۲۱ ..... ۱۴۶

الجاثية ۳۷ – ۳۱ ..... ۱۵۱
٤٦ . الأحقاف ۱۵۱
الأحقاف ۱۰– ۱ ..... ۱۵۱
الأحقاف ۲۰ –۱۱ ..... ۱۵۵
الأحقاف ۳۰ – ۲۱ ..... ۱٦۲
الأحقاف ۳۵ – ۳۱ ..... ۱٦۳
٤٧ . محمّد ۱٦۷
محمّد ۱۰ – ۱ ..... ۱٦۷
محمّد ۲۰ – ۱۱ ..... ۱۷۱
محمّد ۳۰ – ۲۱ ..... ۱۸۱
محمّد ۳۸ – ۳۱ ..... ۱۸٦
٤٨ . الفتح ۱۸۷
الفتح ۱۱۰ ..... ۱۸۷
الفتح ۲۰ – ۱۱ ..... ۱۹٤
الفتح ۲۹ – ۲۱ ..... ۱۹٦
٤٩ . الحجرات ۲۰۵
الحجرات ۱۰ – ۱ ..... ۲۰۵
الحجرات ۱۸–۱۱ ..... ۲۱۱
۵۰ . ق ۲۱۸
ق ۱۰ -۱ ..... ۲۱۸
ق ۲۰ - ۱۱ ..... ۲۲۰
ق ۳۰ - ۲۱ ..... ۲۲۳
ق ٤۵ - ۳۱ ..... ۲۲٦

۵۱ . الذّاريات.....۲۳۱
الذّاريات ۱۰ - ۱ .....۲۳۱
الذّاريات ۲۰ - ۱۱ .....۲۳۲
الذّاريات ۳۰ - ۲۱ .....۲۳۳
الذّاريات ٤۰ - ۳۱ .....۲۳۷
الذّاريات ۵۰ -٤۱ .....۲۳۸
الذّاريات ٦۰-۵۱.....۲۳۹
۵۲ . الطور.....۲٤٤
الطور ۱۰ - ۱ .....۲٤٤
الطور ۲۰ -۱۱.....۲٤٦
الطور ۳۰ -۲۱.....۲٤٦
الطور ٤۰ - ۳۱ .....۲٤۹
الطور ٤۹ -٤۱ .....۲٤۹
۵۳ . النّجم.....۲۵۱
النّجم ۱۰ - ۱ .....۲۵۱
النّجم ۲۰- ۱۱.....۲۵۷
النّجم ۳۰- ۲۱ .....۲٦۳
النّجم ٤۰- ۳۱ .....۲٦٤
النّجم ۵۰ - ٤۱.....۲٦۹
النّجم ٦۲ - ۵۱ .....۲۷۱
۵٤ . القمر.....۲۷۲
القمر ۱۰- ۱ .....۲۷۲
القمر ۲۰ - ۱۱ .....۲۷۵

القمر ۳۰-۲۱ ..... ۲۷۶
القمر ۴۰- ۳۱ ..... ۲۷۹
القمر ۵۵ - ۴۱ ..... ۲۸۰
۵۵ . الرّحمن ۲۸۲
الرّحمن ۱۰- ۱ ..... ۲۸۲
الرّحمن ۲۰ - ۱۱ ..... ۲۸۵
الرّحمن ۳۰ - ۲۱ ..... ۲۸۶
الرّحمن ۴۰ - ۳۱ ..... ۲۸۸
الرّحمن ۵۰ - ۴۱ ..... ۲۹۱
الرّحمن ۶۰ - ۵۱ ..... ۲۹۳
الرّحمن ۷۰- ۶۱ ..... ۲۹۴
الرّحمن ۷۸ - ۷۱ ..... ۲۹۵
۵۶ . الواقعة ۲۹۵
الواقعة ۱۰ - ۱ ..... ۲۹۵
الواقعة ۲۰- ۱۱ ..... ۳۰۰
الواقعة ۳۰ - ۲۱ ..... ۳۰۳
الواقعة ۴۰ - ۳۱ ..... ۳۰۴
الواقعة ۵۰ - ۴۱ ..... ۳۰۶
الواقعة ۶۰ - ۵۱ ..... ۳۰۷
الواقعة ۷۰ - ۶۱ ..... ۳۰۸
الواقعة ۸۰ - ۷۱ ..... ۳۰۹
الواقعة ۹۰- ۸۱ ..... ۳۱۱
الواقعة ۹۶ -۹۱ ..... ۳۱۵

۵۷ . الحدید.....۳۱۷
الحدید ۱۰ - ۱.....۳۱۷
الحدید ۲۰ - ۱۱.....۳۲۳
الحدید ۲۹- ۲۱.....۳۳۰
۵۸ . المجادلة.....۳۳٤
المجادلة ۱۰ - ۱.....۳۳٤
المجادلة ۲۲- ۱۱.....۳۳۹
۵۹ . الحشر.....۳٤٦
الحشر ۱۰ - ۱.....۳٤٦
الحشر ۲٤ - ۱۱.....۳۵۵
٦۰ . الممتحنة.....۳٦۰
الممتحنة ۱۳- ۱.....۳٦۰
٦۱ . الصّفّ.....۳٦٦
الصّفّ ۱٤- ۱.....۳٦٦
٦۲ . الجمعة.....۳۷٦
الجمعة ۱۱- ۱.....۳۷٦
٦۳ . المنافقون.....۳۸۲
المنافقون ۱۱ – ۱.....۳۸۲
٦٤ . التّغابن.....۳۸٦
التّغابن ۱۰ - ۱.....۳۸٦
التّغابن ۱۸ -۱۱.....۳۹۰
٦۵ . الطّلاق.....۳۹۳
الطّلاق ۱۲ - ۱.....۳۹۳

٦٦ . التّحريم.....٤٠١
التّحريم ١٢ – ١.....٤٠١
٦٧ . الملك.....٤٠٩
الملك ١٠ – ١.....٤٠٩
الملك ٢٠ – ١١.....٤١٢
الملك ٣٠ – ٢١.....٤١٧
٦٨ . القلم.....٤٢١
القلم ١٠ – ١.....٤٢١
القلم ٢٠ – ١١.....٤٢٥
القلم ٣٠ – ٢١.....٤٢٦
القلم ٤٠– ٣١.....٤٢٦
القلم ٥٢ – ٤١.....٤٢٦
٦٩ . الحاقّة.....٤٢٩
الحاقّة ١٠ – ١.....٤٢٩
الحاقّة ٢٠– ١١.....٤٢٩
الحاقّة ٣٠ – ٢١.....٤٣٤
الحاقّة ٤٠ – ٣١.....٤٣٥
الحاقّة ٥٢ – ٤١.....٤٣٦
٧٠ . المعارج.....٤٣٨
المعارج ١٠ – ١.....٤٣٨
المعارج ٢٠ – ١١.....٤٤١
المعارج ٣٠ – ٢١.....٤٤١
المعارج ٤٤– ٣١.....٤٤١

۷۱ . نوح.....٤٤٤
نوح ۱۰-۱.....٤٤٤
نوح ۲۰ - ۱۱.....٤٤٤
نوح ۲۸- ۲۱.....٤٤٥
۷۲ . الجنّ.....٤٤٨
الجنّ ۱۰- ۱ ..... ٤٤٨
الجنّ ۲۰- ۱۱ ..... ٤٥١
الجنّ ۲۸- ۲۱ ..... ٤٥٥
۷۳ . المزّمّل.....٤٦٠
المزّمّل ۱۰ - ۱ ..... ٤٦٠
المزّمّل ۲۰ - ۱۱ ..... ٤٦١
۷٤ . المدّثّر.....٤٦٣
المدّثّر ۱۰ - ۱ ..... ٤٦٣
المدّثّر ۲۰ - ۱۱ ..... ٤٦٥
المدّثّر ۳۰ - ۲۱ ..... ٤٦٥
المدّثّر ٤۰ - ۳۱ ..... ٤٦٧
المدّثّر ٥۰ - ٤۱ ..... ٤٦٨
المدّثّر ٥٦ - ٥۱ ..... ٤٧۰
۷٥ . القيامة.....٤٧٢
القيامة ۱۰ - ۱ ..... ٤٧٢
القيامة ۲۰ - ۱۱ ..... ٤٧٢
القيامة ۳۰- ۲۱ ..... ٤٧٤
القيامة ٤۰ - ۳۱ ..... ٤٧٦

۷۶ . الإنسان..... ٤٧٧
الإنسان ۱۰-۱ ..... ٤٧٧
الإنسان ۲۰ - ۱۱ ..... ٤٧٩
الإنسان ۳۱ - ۲۱..... ٤٨٠
۷۷ . المرسلات..... ٤٨٣
المرسلات ۱۰-۱ ..... ٤٨٣
المرسلات ۲۰ - ۱۱ ..... ٤٨٣
المرسلات ۳۰ - ۲۱..... ٤٨٥
المرسلات ٤۰- ۳۱ ..... ٤٨٦
المرسلات ٥۰ - ٤۱ ..... ٤٨٧
۷۸. النّبأ..... ٤٨٨
النّبأ ۱۰ - ۱ ..... ٤٨٨
النّبأ ۲۰ - ۱۱ ..... ٤٨٩
النّبأ ۳۰ - ۲۱ ..... ٤٩٠
النّبأ ٤۰ - ۳۱ ..... ٤٩٠
۷۹ . النّازعات..... ٤٩٢
النّازعات ۱۰-۱ ..... ٤٩٢
النّازعات ۲۰ - ۱۱ ..... ٤٩٣
النّازعات ۳۰ - ۲۱ ..... ٤٩٤
النّازعات ٤۰ - ۳۱ ..... ٤٩٧
النّازعات ٤٦ - ٤۱..... ٤٩٨
۸۰ . عبس..... ٤٩٩
عبس ۱۰ - ۱ ..... ٤٩٩

عبس ۴۰-۱۱..... ۵۰۰
عبس ۳۰ -۲۱..... ۵۰۰
عبس ۴۲ - ۳۱ ..... ۵۰۲
۸۱ . التّکویر..... ۵۰۳
التّکویر ۱۰ - ۱..... ۵۰۳
التّکویر ۴۰- ۱۱ ..... ۵۰۵
التّکویر ۲۹- ۲۱ ..... ۵۰۷
۸۲ . الانفطار..... ۵۰۹
الانفطار ۱۰ - ۱..... ۵۰۹
الانفطار ۱۹ - ۱۱ ..... ۵۱۱
۸۳ . المطفّفین..... ۵۱۲
المطفّفین ۱۰- ۱..... ۵۱۲
المطفّفین ۲۰ - ۱۱..... ۵۱۴
المطفّفین ۳۰- ۲۱..... ۵۱۷
المطفّفین ۳۶- ۳۱..... ۵۲۱
۸۴ . الانشقاق..... ۵۲۳
الانشقاق ۱۰ - ۱..... ۵۲۳
الانشقاق ۲۰ - ۱۱..... ۵۲۴
الانشقاق ۲۵ - ۲۱ ..... ۵۲۵
۸۵ . البروج..... ۵۲۶
البروج ۱۰ - ۱..... ۵۲۶
البروج ۲۲ - ۱۱ ..... ۵۲۸
۸۶ . الطّارق..... ۵۲۹

الطّارق ۱۰ – ۱ ..... ۵۲۹
الطّارق ۱۷ – ۱۱ ..... ۵۲۹
۸۷ . الأعلى ۵۳۰
الأعلى ۱۰ – ۱ ..... ۵۳۰
الأعلى ۱۹– ۱۱ ..... ۵۳۰
۸۸ . الغاشية ۵۳۳
الغاشية ۱۰ – ۱ ..... ۵۳۳
الغاشية ۲۰– ۱۱ ..... ۵۳۶
الغاشية ۲۶ – ۲۱ ..... ۵۳۶
۸۹ . الفجر ۵۴۱
الفجر ۱۰– ۱ ..... ۵۴۱
الفجر ۲۰– ۱۱ ..... ۵۴۲
الفجر ۳۰ – ۲۱ ..... ۵۴۴
۹۰ . البلد ۵۴۹
البلد ۱۰– ۱ ..... ۵۴۹
البلد ۲۰ – ۱۱ ..... ۵۵۱
۹۱ . الشّمس ۵۵۳
الشّمس ۱۵ – ۱ ..... ۵۵۳
۹۲ . اللّيل ۵۵۶
اللّيل ۱۰ – ۱ ..... ۵۵۶
اللّيل ۲۱– ۱۱ ..... ۵۵۹
۹۳ . الضّحى ۵۶۲
الضّحى ۱۱ – ۱ ..... ۵۶۲

۹٤ . الشرح.....٥٦٨
الشرح ۸ - ۱..... ٥٦٨
۹٥ . التّين.....٥٧٠
التّين ۸ - ۱..... ٥٧٠
۹٦ . العلق.....٥٧٢
العلق ۱۰ - ۱..... ٥٧٢
العلق ۱۹ - ۱۱..... ٥٧٣
۹۷ . القدر.....٥٧٤
القدر ٥ - ۱..... ٥٧٤
۹۸ . البينه.....٥٨٠
البينه ۸ - ۱..... ٥٨٠
۹۹ . الزّلزلة.....٥٨٣
الزّلزلة ۸ - ۱..... ٥٨٣
۱۰۰ . العاديات.....٥٨٦
العاديات ۱۱- ۱..... ٥٨٦
۱۰۱ . القارعة.....٥٨٨
القارعة ۱۱ -۱..... ٥٨٨
۱۰۲ . التّكاثر.....٥٩٠
التّكاثر ۸ - ۱..... ٥٩٠
۱۰۳ . العصر.....٥٩٥
العصر ۳ - ۱..... ٥٩٥
۱۰٤ . الهمزة.....٥٩٦
الهمزة ۹ - ۱..... ٥٩٦

۱۰۵ . الفیل.....۵۹۸
الفیل ۵ - ۱.....۵۹۸
۱۰۶ . قریش.....۵۹۹
قریش ٤ - ۱.....۵۹۹
۱۰۷ . الماعون.....٦۰۰
الماعون ۷ - ۱.....٦۰۰
۱۰۸ . الکوثر.....٦۰۱
الکوثر ۳ - ۱.....٦۰۱
۱۰۹ . الکافرون.....٦۰٤
الکافرون ٦ - ۱.....٦۰٤
۱۱۰ . النّصر.....٦۰۵
النّصر ۳- ۱.....٦۰۵
۱۱۱ . المسد.....٦۰٦
المسد ۵ - ۱.....٦۰٦
۱۱۲ . الإخلاص.....٦۰۸
الإخلاص ٤ - ۱.....٦۰۸
۱۱۳ . الفلق.....٦۱٦
الفلق ۵ - ۱.....٦۱٦
۱۱٤ . النّاس.....٦۱۹
النّاس ٦ - ۱.....٦۱۹

۴۰. غافر

غافر ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حم (۱) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (۲) غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ (۳) مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ (۴) كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ (۵) وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ (۶) الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ (۷) رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۸) وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (۹) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. حاء میم (۱) فرو فرستادن این کتاب از جانب خدای ارجمند داناست (۲) [که] گناه بخش و توبه پذیر [و] سخت کیفر [و] فراخ نعمت است خدایی جز او نیست بازگشت به سوی اوست (۳) جز آن هایی که کفر ورزیدند [کسی] در آیات خدا ستیزه نمی کند پس رفت و آمدشان در شهرها تو را دستخوش فریب نگرداند (۴) پیش از اینان قوم نوح و بعد از آنان دسته های مخالف [دیگر] به تکذیب پرداختند و هر امتی آهنگ فرستاده خود را کردند تا او را بگیرند و به [وسیله] باطل جدال نمودند تا حقیقت را با آن پایمال کنند پس آنان را فروگرفتم آیا چگونه بود کیفر من (۵) و بدین سان فرمان پروردگارت درباره کسانی که کفر ورزیده بودند به حقیقت پیوست که ایشان همدمان آتش خواهند بود (۶) کسانی که عرش [خدا] را حمل می کنند و آن ها که پیرامون آنند به سپاس پروردگارشان تسبیح می گویند و به او ایمان دارند و برای کسانی که گرویده اند طلب آمرزش می کنند پروردگارا رحمت و دانش [تو بر] هر چیز احاطه دارد کسانی را که توبه کرده و راه تو را دنبال کرده اند ببخش و آن ها را از عذاب آتش نگاه دار (۷) پروردگارا آنان را در باغهای جاوید که وعده شان داده ای با هر که از پدران و همسران و فرزندانشان که به صلاح آمده اند داخل کن زیرا تو خود ارجمند و حکیمی (۸) و آنان را از بدیها نگاه دار و هر که را در آن روز از بدیها حفظ کنی البته رحمتش کرده ای و این همان کامیابی بزرگ است (۹) کسانی که کافر بوده اند مورد ندا قرار می گیرند که قطعا دشمنی خدا از دشمنی شما نسبت به همدیگر سخت تر است آنگاه که به سوی ایمان فراخوانده می شدید و انکار می ورزیدید (۱۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام .... وَ أَمَّا حم فَمَعْنَاهُ الْحَمِيدُ الْمَجِيد. المعاني/ ۲۲، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: حم به معنای حمید و مجید است.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لُعِنَ الْمُجَادِلُونَ فِي دِينِ اللهِ عَلَى لِسَانِ سَبْعِينَ نَبِيّاً وَ مَنْ جَادَلَ فِي آيَاتِ اللهِ فَقَدْ كَفَرَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **ما يُجادِلُ فِي آياتِ اللهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلادِ** وَ مَنْ فَسَّرَ الْقُرْآنَ بِرَأْيِهِ فَقَدِ افْتَرَى عَلَى اللهِ الْكَذِبَ..... كمال الدين/ ۲۵۶، ح ۱.

عبد الرّحمن بن سمره گويد: رسول خدا صلّى اللهعليه و آله و سلّم فرمود: كسانى كه در دين خدا مجادله و ستيز مى‌كنند بر زبان هفتاد پيامبر لعنت شده‌اند و كسى كه در آيات خدا مجادله كند كافر شده است. خداى تعالى فرمود: ما يُجادِلُ فِي آياتِ اللهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلادِ و كسى كه قرآن را به رأى خود تفسير كند بر خدا دروغ بسته است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام فِي قَوْلِهِ: **وَ كَذلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحابُ النَّارِ** يَعْنِي بَنِي أُمَيَّةَ. تفسير القمّي ۲/ ۲۵۵.

امام باقر عليه السلام پيرامون آيه وَ كَذلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحابُ النَّارِ فرمودند: يعنى بنى اميه.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه‌السلام يَقُولُ قَوْلُ اللهِ [تَعَالَى فِي كِتَابِهِ] **الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ [يُسَبِّحُونَ]** يَعْنِي مُحَمَّداً وَ عَلِيّاً وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ عليهم‌السلام وَ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ وَ مُوسَى وَ عِيسَى صَلَوَاتُ اللهِ وَ سَلَامُهُ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ. تفسير فرات الكوفي/ ۱۴۰.

محمد بن مسلم روايت مى كند: از امام محمد باقر عليه السلام شنيدم كه در باره آيه الذِينَ يَحْمِلونَ العَرْشَ ومَنْ حَولهُ مى فرمود: منظور از آن، پيامبر صلى الله عليه و آله و سلم، اميرالمؤمنين عليه السلام، امام حسن، امام حسين، حضرت ابراهيم، حضرت موسى و حضرت عيسى عليهم السلام هستند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه‌السلام أَنَّهُ قَالَ لِأَبِي بَصِيرٍ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ للهِ مَلَائِكَةً يُسْقِطُونَ الذُّنُوبَ عَنْ ظُهُورِ شِيعَتِنَا كَمَا تُسْقِطُ الرِّيحُ الْوَرَقَ فِي أَوَانِ سُقُوطِهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ... وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا** اسْتِغْفَارُهُمْ وَ اللهِ لَكُمْ دُونَ هَذَا الْخَلْقِ..... الكافي ۸/ ۳۴، ح ۶.

امام صادق عليه السلام به ابو بصير فرمود: اى ابو محمد! خداوند عز و جل فرشته‌گانى دارد كه بار گناهان را از شانه هاى شيعيان ما برمى دارند وآن را به پايين مى ريزند؛ همچنان كه باد برگ ها را در فصل برگ ريزان فرو مى ريزد. اين همان سخن پروردگار است كه مى فرمايد: الذِينَ يَحْمِلونَ العَرْشَ ومَنْ حَولهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ويُؤْمِنُونَ بِهِ ويَسْتَغْفِرُونَ للذِينَ آمَنُوا به خدا قسم! استغفار و طلب آمرزش آن‌ها براى شماست نه اين مردم....

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ..... وَ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَخُدَّامُنَا وَ خُدَّامُ مُحِبِّينَا يَا عَلِيُّ **الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ... وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا** بِوَلَايَتِنَا..... نور الثقلين ۴/ ۵۱۱، ح ۱۲.

رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم فرمودند: .....ملائكه خدام ما و خدام محبين ما هستند يا على الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ... وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا به ولايت ما....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ هَلِ الْمَلَائِكَةُ أَكْثَرُ أَمْ بَنُو آدَمَ فَقَالَ: وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَعَدَدُ مَلَائِكَةِ اللهِ فِي السَّمَاوَاتِ أَكْثَرُ مِنْ عَدَدِ التُّرَابِ فِي الْأَرْضِ، وَ مَا فِي السَّمَاءِ مَوْضِعُ قَدَمٍ إِلَّا وَ فِيهَا مَلَكٌ يُسَبِّحُهُ وَ يُقَدِّسُهُ وَ لَا فِي الْأَرْضِ شَجَرَةٌ وَ لَا مَدَرٌ إِلَّا وَ فِيهَا مَلَكٌ مُوَكَّلٌ بِهَا يَأْتِي اللهَ كُلَّ يَوْمٍ بِعَمَلِهَا وَ اللهُ أَعْلَمُ بِهَا، وَ مَا مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا وَ يَتَقَرَّبُ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى اللهِ بِوَلَايَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَسْتَغْفِرُ لِمُحِبِّينَا وَ يَلْعَنُ أَعْدَاءَنَا وَ يَسْأَلُ اللهَ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْهِمُ الْعَذَابَ إِرْسَالا. تفسير القمّي ۲/ ۲۵۵.

از امام صادق علیه السلام سئوال شد: آیا تعداد فرشته‌گان بیشتر است یا تعداد انسان ها؟ آن حضرت پاسخ داد: قسم به کسی که جانم در دست اوست! تعداد فرشته‌گان از تعداد ذرات خاک زمین بیشتر است. در آسمان هیچ جای پایی نیست که در آن فرشته ای وجود نداشته باشد و به تسبیح و تقدیس پروردگار نپردازد. هم‌چنین در زمین، در هر درخت، فرشته ای وجود دارد که مأمور آن قرار داده شده است و هر روز، اعمال آن را به خداوند منتقل می کند. حال آن که خداوند نسبت به آن اعمال آگاه ترین است و همه آن‌ها هر روز به وسیله اظهار ولایت ما به خداوند تقرب می جویند و برای دوستدارانمان طلب آمرزش و دشمنانمان را نفرین می کنند و از خداوند می خواهند که عذاب خویش را به شدت بر آنان نازل کند.

حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ الْأَعْمَشُ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام وَ قُلْتُ لَهُ [قُلْتُ] جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَ النَّاسَ يُسَمُّونَّا رَوَافِضَ فَمَا الرَّوَافِضُ فَقَالَ [قَالَ] وَ اللهِ مَا هُمْ سَمَّوْكُمُوهُ وَ [لَكِنَ] اللهَ سَمَّاكُمْ بِهِ فِي التَّوْرَاةِ وَ الْإِنْجِيلِ عَلَى لِسَانِ مُوسَى وَ لِسَانِ عِيسَى وَ ذَلِكَ أَنَّ سَبْعِينَ رَجُلًا مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ رَفَضُوا فِرْعَوْنَ وَ دَخَلُوا فِي دِينِ مُوسَى عليه السلام فَسَمَّاهُمُ اللهُ [تَعَالَى] الرَّافِضَةَ وَ أَوْحَى إِلَى مُوسَى أَنْ أَثْبِتْ لَهُمْ [هَذَا الِاسْمَ] فِي التَّوْرَاةِ حَتَّى يَمْلِكُونَهُ عَلَى لِسَانِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله فَفَرَّقَهُمُ اللهُ فِرَقاً كَثِيرَةً [وَ تَشَعَّبُوا شُعَباً كَثِيرَةً] فَرَفَضُوا الْخَيْرَ وَ رَفَضْتُمُ الشَّرَّ وَ اسْتَقَمْتُمْ مَعَ أَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ :فَذَهَبْتُمْ حَيْثُ ذَهَبَ نَبِيُّكُمْ وَ اخْتَرْتُمْ مَنِ اخْتَارَ اللهُ وَ رَسُولُهُ فَأَبْشِرُوا ثُمَّ أَبْشِرُوا [ثُمَّ أَبْشِرُوا] فَأَنْتُمُ الْمَرْحُومُونَ الْمُتَقَبَّلُ مِنْ مُحْسِنِهِمْ وَ الْمُتَجَاوَزُ عَنْ مُسِيئِهِمْ وَ مَنْ لَمْ يَلْقَ اللهَ بِمِثْلِ مَا لَقِيتُمْ لَمْ تُقْبَلْ حَسَنَتُهُ وَ لَمْ يُتَجَاوَزْ عَنْ سَيِّئَتِهِ يَا سُلَيْمَانُ هَلْ سَرَرْتُكَ فَقُلْتُ زِدْنِي جُعِلْتُ فِدَاكَ فَقَالَ إِنَّ للهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَلَائِكَةً يَسْتَغْفِرُونَ لَكُمْ حَتَّى يَتَسَاقَطَ ذُنُوبُكُمْ كَمَا يَتَسَاقَطُ وَرَقُ الشَّجَرِ فِي يَوْمِ رِيحٍ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى **الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ... وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا** هُمْ شِيعَتُنَا وَ هِيَ وَ اللهِ لَهُمْ يَا سُلَيْمَانُ هَلْ سَرَرْتُكَ فَقُلْتُ زِدْنِي جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ مَا عَلَى مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا نَحْنُ وَ شِيعَتُنَا وَ سَائِرُ النَّاسِ مِنْهَا بِرَاء.. تفسير فرات الكوفي/ ۱۳۹.

سلیمان بن اعمش می گوید به نزد امام صادق علیه السلام رفتم و عرض کردم :جانم به قربانتان مردم ما را رافض نامیده اند، رافضی یعنی چه؟ امام فرمودند: به خدا سوگند آن‌ها شما را به این نام ننامیدند بلکه خداوند در تورات و انجیل به زبان موسی و عیسی علیهما السلام شما را به این لقب نامیده است. وعلت آن این بود که هفتاد نفر از قوم فرعون، فرعون و اعتقاداتش را ترک نمودند و داخل در دین موسی علیه السلام شدند، پس خداوند آن‌ها را رافضی نامید وخداوند عزوجل به موسی علیه السلام وحی نمودکه این اسم رافضی را برایشان در تورات ثابت کن... ای ابو محمد دیگران خیر و خوبی را رها کردند و شما بدی را، مردم دنیا به صورت دسته‌ها و فرقه‌های مختلف درآمدند ولی شما با خاندان پیامبرتان در یك دسته و فرقه‌اید، راه آن‌ها را رفتید و آن‌چه را خدا برای شما اختیار کرده برگزیدید و خواستید افرادی را که خدا خواسته. پس مژده باد بر شما و باز بشارت باد بر شما. بخدا سوگند شما هستید که در مورد رحمت خداوند قرار دارید که نیکی نیکوکارانتان پذیرفته می گردد و گناهکارانتان مشمول گذشت و

عفو خداوند قرار می گیرند، هر کس در روز قیامت از آن‌چه شما دارید و بدان پیوستید چیزی به درگاه الهی نیاورد کار خوب او پذیرفته نمی گردد و از گناهش گذشت نمی شود، ای ابا محمد آیا ترا خوشحال ساختم؟ عرض کردم قربانت شوم بیش از این بفرما خداوند عز و وجل را ملائکه‌هائیست که برای شما طلب مغفرت می‌کنند تا اینکه گناهانتان میریزد مانند برگهای درختان و این قول خداوند است الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ... وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا اینها شیعیان ما هستند و او بخدا از آن‌هاست ای سلمان آیا ترا خوشحال کردم؟ عرض کردن قربانت شوم بیش از این بقرما قرمود جز ما و شیعه ما بر دین ابراهیم نیست و بقیه مردم بری اند.....

عن الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ إِنَّ عَلِيّاً عليه السلام قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله أُنْزِلَ عَلَيْهِ فَضْلِي مِنَ السَّمَاءِ وَ هِيَ هَذِهِ الْآيَةُ **الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا** وَ مَا فِي الْأَرْضِ يَوْمَئِذٍ مُؤْمِنٌ غَيْرُ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ أَنَا وَ هُوَ قَوْلُهُ صلى الله عليه و آله لَقَدْ اسْتَغْفَرَتْ لِيَ الْمَلَائِكَةُ قَبْلَ جَمِيعِ النَّاسِ مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله سَبْعَ سِنِينَ وَ ثَمَانِيَةَ أَشْهُرٍ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۲۶، ح ۱.

اصبغ بن نباته می رساند روایت می کند که امام علی علیه السلام فرمود: فضایل من از آسمان بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد و منظور از این آیه نیز همین است: الذِينَ يَحْمِلونَ العَرْشَ ومَنْ حَولهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ويُؤْمِنُونَ بِهِ ويَسْتَغْفِرُونَ للذِينَ آمَنُوا و در آن زمان، بر روی زمین جز من و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم هیچ مؤمنی وجود نداشت. این فرموده، مشابه حدیث دیگری از آن امام بزرگوار است که فرمود: پیش از آن که امت محمد صلی الله علیه و آله و سلم استغفار کنند، فرشته‌گان به مدت هفت سال و هشت ماه، برای من طلب آمرزش می کردند.

عليّ بن إبراهيم...:**الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ** يَعْنِي رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ الْأَوْصِيَاءَ مِنْ بَعْدِهِ يَحْمِلُونَ عِلْمَ اللهِ **وَ مَنْ حَوْلَهُ** يَعْنِي الْمَلَائِكَةَ **يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا** يَعْنِي شِيعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ رَبَّنا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً **وَ عِلْماً فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تابُوا** مِنْ وَلَايَةِ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ وَ بَنِي أُمَيَّةَ **وَ اتَّبَعُوا سَبِيلَكَ** أَيْ وَلَايَةَ وَلِيِّ اللهِ **وَ قِهِمْ عَذابَ الْجَحِيمِ رَبَّنا وَ أَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَ مَنْ صَلَحَ مِنْ آبائِهِمْ وَ أَزْواجِهِمْ وَ ذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ** يَعْنِي مَنْ تَوَلَّى عَلِيّاً عليه السلام فَذَلِكَ صَلَاحُهُمْ **وَ قِهِمُ السَّيِّئاتِ وَ مَنْ تَقِ السَّيِّئاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ** يَعْنِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ **وَ ذلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ** لِمَنْ نَجَّاهُ اللهُ مِنْ وَلَايَةِ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ ثُمَّ قَالَ **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا** يَعْنِي بَنِي أُمَيَّةَ **يُنادَوْنَ لَمَقْتُ اللهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمانِ** يَعْنِي إِلَى وَلَايَةِ عَلِيٍّ عليه السلام **فَتَكْفُرُونَ**. تفسير القمّي ۲/ ۲۵۵.

علی بن ابراهیم :..مقصود از الذِينَ يَحْمِلونَ العَرْشَ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و اوصیای پس از او که سلام و درود خدا بر آنان باد، هستند که علم خداوند را حمل می کنند. منظور از ومَنْ حَولهُ فرشته‌گان هستند. مؤمنان در عبارت يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ويُؤْمِنُونَ بِهِ ويَسْتَغْفِرُونَ للذِينَ آمَنُوا همان شیعیان اهل بیت پیامبر که سلام و درود خدا بر آنان باد هستند. منظور از للذِينَ تَابُوا در عبارت رَبَّنَا وسِعْتَ كُل شَيْءٍ رَّحْمَةً وعِلمًا فَاغْفِرْ للذِينَ تَابُوا کسانی هستند که از پذیرش ولایت فلانی و فلانی و بنی امیه توبه کرده اند. واتَّبَعُوا سَبِيلكَ مقصود از پیروی از راه خداوند، پذیرفتن ولایت علی علیه السلام است که ولیّ خداوند می باشد. دعای مذکور در عبارت وقِهِمْ عَذَابَ الجَحِيمِ رَبَّنَا وأَدْخِلهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ التِي وعَدتَّهُم ومَن صَلحَ مِنْ آبَائِهِمْ وأَزْواجِهِمْ وذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنتَ العَزِيزُ الحَكِيمُ شامل حال کسانی است که ولایت امام علی علیه السلام را پذیرفته اند. این امر یعنی پذیرش ولایت امیرالمؤمنین

علیه السلام، همان صلاح و رستگاری آن‌هاست. یَومَئِذٍ در عبارت وقِهِمُ السَّیِّئَاتِ ومَن تَقِ السَّیِّئَاتِ یَومَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ به معنی روز قیامت است، وذَلک هُو الفَوزُ العَظِیمُ یعنی این همان رستگاری بزرگ برای کسانی است که خداوند آن‌ها را از ولایت فلانی و فلانی رهایی داده است. سپس در ادامه، اِنَّ الذِینَ کَفَرُوا منظور از کسانی که کفر ورزیدند، همان بنی امیه و منظور از ایمان، همان ولایت امام علی علیه السلام است. یُنَادَونَ لَمَقْتُ اللهِ أَکْبَرُ مِن مَّقْتِکُمْ أَنفُسَکُمْ إِذْ تُدْعَونَ إِلی الإِیمَانِ یعنی به ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام فَتَکْفُرُونَ.

عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ قَالَ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَعْطَى التَّائِبِينَ ثَلَاثَ خِصَالٍ لَوْ أَعْطَى خَصْلَةً مِنْهَا جَمِيعَ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ لَنَجَوْا بِهَا قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ** فَمَنْ أَحَبَّهُ اللهُ لَمْ يُعَذِّبْهُ وَ قَوْلُهُ **الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ... وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَ عِلْماً فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تابُوا وَ اتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَ قِهِمْ عَذابَ الْجَحِيمِ رَبَّنا وَ أَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَ مَنْ صَلَحَ مِنْ آبائِهِمْ وَ أَزْواجِهِمْ وَ ذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمِ**. الكافي ۲/ ۴۳۲، ح ۵.

ابن ابی عمیر، از برخی از یاران ما در حدیثی مرفوع روایت می کند که: خداوند به توبه کنندگان سه ویژگی داده است که اگر یکی از آن‌ها را به اهل آسمان ها و زمین می داد، قطعاً به وسیله آن نجات می یافتند که یکی از آن‌ها آیه زیر است که پروردگار فرموده است: إِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوابِينَ ويُحِبُّ المُتَطَهِّرِينَ هر کس خداوند او را دوست داشته باشد، قطعاً او را عذاب نخواهد داد. دومین آیه، این فرموده پروردگار است: الذِينَ يَحْمِلونَ العَرْشَ ومَنْ حَولهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ويُؤْمِنُونَ بِهِ ويَسْتَغْفِرُونَ للذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وسِعْتَ كُل شَيْءٍ رَّحْمَةً وعِلمًا فَاغْفِرْ للذِينَ تَابُوا واتَّبَعُوا سَبِيلك وقِهِمْ عَذَابَ الجَحِيمِ رَبَّنَا وأَدْخِلهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ التِي وعَدتَّهُم ومَن صَلحَ مِنْ آبَائِهِمْ وأَزْواجِهِمْ وذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّک أَنتَ العَزِيزُ الحَكِيمُ وقِهِمُ السَّيِّئَاتِ ومَن تَقِ السَّيِّئَاتِ يَومَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وذَلک هُو الفَوزُ العَظِيمُ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام لَقَدْ مَكَثَتِ الْمَلَائِكَةُ سِنِينَ وَ أَشْهُراً لَا يَسْتَغْفِرُونَ إِلَّا لِرَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله وَ لِي وَ فِينَا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَاتُ **الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَ عِلْماً فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تابُوا وَ اتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَ قِهِمْ عَذابَ الْجَحِيمِ رَبَّنا وَ أَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَ مَنْ صَلَحَ مِنْ آبائِهِمْ وَ أَزْواجِهِمْ وَ ذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ** فَقَالَ قَوْمٌ مِنَ الْمُنَافِقِينَ مَنْ أَبُو عَلِيٍّ وَ ذُرِّيَّتِهِ الَّذِينَ أُنْزِلَتْ فِيهِمْ هَذِهِ الْآيَةُ فَقَالَ أَيْضاً عَلِيٌّ عليه السلام سُبْحَانَ اللهِ أَمَا مِنْ آبَائِنَا إِبْرَاهِيمُ وَ إِسْمَاعِيلُ هَؤُلَاءِ آبَاؤُنَا. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۲۷، ح ۲.

امام باقر علیه السلام فرمود: جدم علی بن ابی طالب علیه السلام فرمود: فرشته‌گان، چند سال و چند ماه، درنگ کرده و فقط برای من و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم طلب آمرزش می کردند و این آیات پس از آن در باره ما نازل شده است که پروردگار در آن فرموده است: الذِينَ يَحْمِلونَ العَرْشَ ومَنْ حَولهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ويُؤْمِنُونَ بِهِ ويَسْتَغْفِرُونَ للذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وسِعْتَ كُل شَيْءٍ رَّحْمَةً وعِلمًا فَاغْفِرْ للذِينَ تَابُوا واتَّبَعُوا سَبِيلك وقِهِمْ عَذَابَ الجَحِيمِ رَبَّنَا وأَدْخِلهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ التِي وعَدتَّهُم ومَن صَلحَ مِنْ آبَائِهِمْ وأَزْواجِهِمْ وذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّک أَنتَ العَزِيزُ الحَكِيمُ گروهی از منافقان سئوال کردند: پدر و فرزندان و ذریه علی که این آیه در باره

شان نازل شده چه کسانی هستند؟ آن حضرت پاسخ داد: سبحان الله! آیا ابراهیم و اسماعیل در زمره پدران ما نیستند؛ آیا آن‌ها اجداد ما نبوده اند.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَ للهِ مَلَائِكَةً تُسْقِطُ الذُّنُوبَ عَنْ ظَهْرِ شِيعَتِنَا كَمَا تُسْقِطُ الرِّيحُ الْوَرَقَ مِنَ الشَّجَرِ أَوَانَ سُقُوطِهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا** وَ اسْتِغْفَارُهُمْ وَ اللهِ لَكُمْ دُونَ هَذَا الْخَلْقِ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ فَهَلْ سَرَرْتُكَ قَالَ فَقُلْتُ نَعَمْ.تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۱۶ ح۴

ابو بصیر روایت می کند که امام جعفر صادق علیه السلام به من فرمود: ای ابو محمد! خداوند فرشته‌گانی دارد که گناهان را از دوش شیعیان ما برمی دارند؛ همچنان که باد در زمان برگ ریزان، برگ ها را از درختان فرو می ریزد. این همان مصداق آیه ویَسْتَغْفِرُونَ للذِينَ آمَنُوا است. ای ابو محمد! به خدا قسم، طلب آمرزش آن‌ها فقط برای شما و نه برای این مردم است! آیا تو را خوشحال کردم؟ ابو محمد می گوید: عرض کردم: آری.

عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ كَذلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحابُ النَّارِ** يَعْنِي بَنِي أُمَيَّةَ هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ثُمَّ قَالَ **الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ** يَعْنِي الرَّسُولَ وَ الْأَوْصِيَاءَ مِنْ بَعْدِهِ عليهم السلام يَحْمِلُونَ عِلْمَ اللهِ ثُمَّ قَالَ **وَ مَنْ حَوْلَهُ** يَعْنِي الْمَلَائِكَةَ **يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ** ... **وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا** وَ هُمْ شِيعَةُ آلِ مُحَمَّدٍ :يَقُولُونَ **رَبَّنا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَ عِلْماً فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تابُوا** مِنْ وَلَايَةِ هَؤُلَاءِ وَ بَنِي أُمَيَّةَ **وَ اتَّبَعُوا سَبِيلَكَ** وَ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **وَ قِهِمْ عَذابَ الْجَحِيمِ رَبَّنا وَ أَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَ مَنْ صَلَحَ مِنْ آبائِهِمْ وَ أَزْواجِهِمْ وَ ذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ وَ قِهِمُ السَّيِّئاتِ** وَ السَّيِّئَاتُ بَنُو أُمَيَّةَ وَ غَيْرُهُمْ وَ شِيعَتُهُمْ ثُمَّ قَالَ **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا** يَعْنِي بَنُو أُمَيَّةَ **يُنادَوْنَ لَمَقْتُ اللهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمانِ فَتَكْفُرُونَ** ثُمَّ قَالَ **ذلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذا دُعِيَ اللهُ** بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ عليه السلام **وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَ إِنْ يُشْرَكْ بِهِ** يَعْنِي بِعَلِيٍّ عليه السلام **تُؤْمِنُوا** أَيْ إِذَا ذُكِرَ إِمَامٌ غَيْرُهُ تُؤْمِنُوا بِهِ **فَالْحُكْمُ للهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ.** تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۲۸، ۵۲۹، ح ۷.

جابر بن یزید روایت شده است که امام محمد باقر علیه السلام فرمود: منظور از کفار در آیه وكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحابُ النَّارِ بنی امیه است که کفر ورزیدند و آن‌ها دوزخیان اند. سپس می فرماید: الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ همان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و اوصیای پس از او هستند که علم خداوند را حمل می کنند. ومَنْ حَولهُ منظور از کسانی که در اطراف عرش هستند، يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ.... مقصود از وَ يَسْتَغْفِرُونَ للذِينَ آمَنُوا در این آیه: شیعیان اهل بیت علیهم السلام هستند که می گویند: رَبَّنَا وسِعْتَ كُل شَيْءٍ رَّحْمَةً وعِلمًا فَاغْفِرْ للذِينَ تَابُوا واتَّبَعُوا سَبِيلك وقِهِمْ عَذَابَ الجَحِيمِ وأَدْخِلهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ التِي وعَدتَّهُم ومَن صَلحَ مِنْ آبَائِهِمْ وأَزْواجِهِمْ وذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّك أَنتَ العَزِيزُ الحَكِيمُ وقِهِمُ السَّيِّئَاتِ و مقصود از بدی ها، بنی امیه و سایر دشمنان اهل بیت و پیروان ایشان است. منظور از کفار، بنی امیه است. ذَلكُم بِأَنَّهُ إِذَا دُعِىَ اللهُ به ولایت علی علیه السلام وحْدَهُ كَفَرْتُمْ وإِن يُشْرَك بِهِ یعنی به علی علیه السلام تُؤْمِنُوا یعنی اگر امامی غیر از امام علی علیه السلام ذکر شود، به او ایمان می‌آورید فَالحُكْمُ للهِ العَلِىِّ الكَبِيرِ.

غافر ۲۰-۱۱

قَالُوا رَبَّنَا أَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ (۱۱) ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ (۱۲) هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ (۱۳) فَادْعُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿۱۴﴾ رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ (۱۵) يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفَى عَلَى اللهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (۱۶) الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (۱۷) وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْآزِفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ (۱۸) يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ (۱۹) وَاللهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍ إِنَّ اللهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ (۲۰)

می گویند پروردگارا دوبار ما را به مرگ رسانیدی و دوبار ما را زنده گردانیدی به گناهانمان اعتراف کردیم پس آیا راه بیرون شدنی [از آتش] هست (۱۱) این [کیفر] از آن روی برای شماست که چون خدا به تنهایی خوانده می شد کفر می ورزیدید و چون به او شرک آورده می شد آن را باور میکردید پس [امروز] فرمان از آن خدای والای بزرگ است (۱۲) اوست آن کس که نشانه های خود را به شما می نمایاند و برای شما از آسمان روزی می فرستد و جز آن کس که توبه کار است [کسی] پند نمی گیرد (۱۳) پس خدا را پاکدلانه فرا خوانید هر چند ناباوران را ناخوش افتد (۱۴) بالابرنده درجات خداوند عرش به هر کس از بندگانش که خواهد آن روح [=فرشته] را به فرمان خویش می فرستد تا [مردم را] از روز ملاقات [با خدا] بترساند (۱۵) آن روز که آنان ظاهر گردند چیزی از آن ها بر خدا پوشیده نمی ماند امروز فرمانروایی از آن کیست از آن خداوند یکتای قهار است (۱۶) امروز هر کسی به [موجب] آن چه انجام داده است کیفر می یابد امروز ستمی نیست آری خدا زود شمار است (۱۷) و آن ها را از آن روز قریب [الوقوع] بترسان آن گاه که جان ها به گلوگاه می رسد در حالی که اندوه خود را فرو می خورند برای ستمگران نه یاری است و نه شفاعتگری که مورد اطاعت باشد (۱۸) [خدا] نگاههای دزدانه و آن چه را که دلهانهان می دارند می داند (۱۹) و خداست که به حق داوری می کند و کسانی را که در برابر او می خوانند [عاجزند و] به چیزی داوری نمی کنند در حقیقت خداست که خود شنوای بیناست (۲۰)

علیّ بن إبراهیم : **رَبَّنا أَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَ أَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ** إِلَى قَوْلِهِ **مِنْ سَبِيلٍ** قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام ذَلِكَ فِي الرَّجْعَةِ.. تفسير القمّي ۲/ ۲۵۶.

علی بن ابراهیم قمی در باره عبارت قَالُوا رَبَّنَا أَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَل إِلى خُرُوجٍ مِّن سَبِيل از امام صادق علیه السلام روایت می کند که آن حضرت فرمود: این امر در رجعت اتفاق می افتد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **إِذا دُعِيَ اللهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَ إِنْ يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ** يَقُولُ إِذَا ذُكِرَ اللهُ وَحْدَهُ بِوَلَايَةِ مَنْ أَمَرَ اللهُ بِوَلَايَتِهِ كَفَرْتُمْ وَ إِنْ يُشْرَكْ بِهِ مَنْ لَيْسَتْ لَهُ وَلَايَةٌ تُؤْمِنُوا بِأَنَّ لَهُ وَلَايَة . تفسير القمّي ۲/ ۲۵۶.

امام صادق علیه السلام در باره آیه إِذَا دُعِيَ اللهُ وحْدَهُ كَفَرْتُمْ وإِن يُشْرَك بِهِ تُؤْمِنُوا فَالحُكْمُ للهِ العَلِيِّ الكَبِيرِ فرمود: هر گاه خداوند به وسیله ولایت کسی که خداوند شما را به ولایت او فرا خوانده است یاد شود، نسبت به او کفر می ورزید؛ اما اگر در آن ولایت، شریکی برای او قرار داده شود که فاقد ولایت است، به او ایمان می‌آورید و اعتقاد پیدا می کنید که او ولایت دارد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام **ذلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذا دُعِيَ اللهُ وَحْدَهُ** وَ أَهْلُ الْوَلَايَةِ **كَفَرْتُمْ**. الكافي ۱/ ۴۲۱، ح ۴۶.

امام صادق علیه السلام فرمود: منظور از آیه ذَلِكُم بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وحْدَهُ كَفَرْتُمْ آن است که هر گاه از خداوند و کسانی که به آن‌ها ولایت داده شده است به تنهایی یاد شود، کفر می ورزیدند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام قَالَ: **يَوْمَ التَّلاقِ** يَوْمُ يَلْتَقِي أَهْلُ السَّمَاءِ وَ أَهْلُ الْأَرْضِ وَ **يَوْمَ التَّنادِ** يَوْمُ يُنَادِي أَهْلُ النَّارِ أَهْلَ الْجَنَّةِ **أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنا مِنَ الْماءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللهُ** وَ **يَوْمُ التَّغابُنِ** يَوْمُ يَغْبِنُ أَهْلُ الْجَنَّةِ أَهْلَ النَّارِ وَ **يَوْمَ الْحَسْرَةِ** يَوْمُ يُؤْتَى بِالْمَوْتِ فَيُذْبَحُ. المعاني/ ۱۵۶، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: يَوْمَ التَّلاقِ روز ملاقات اهل آسمان ها و زمین با یکدیگر است وَ يَوْمَ التَّنادِ روزی است که دوزخیان، اهل بهشت را مورد ندا قرار می دهند. أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنا مِنَ الْماءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللهُ وَ يَوْمُ التَّغابُنِ به معنای روزی است که اهل بهشت، دوزخیان را فریب می دهند. یوم الحسره هم روزی است که مرگ آورده و ذبح می شود.

عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ علیه السلام يَقُولُ إِذَا أَمَاتَ اللهُ أَهْلَ الْأَرْضِ لَبِثَ كَمِثْلِ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَ مِثْلِ مَا أَمَاتَهُمْ وَ أَضْعَافَ ذَلِكَ، ثُمَّ أَمَاتَ أَهْلَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَ مِثْلَ مَا أَمَاتَ أَهْلَ الْأَرْضِ وَ أَهْلَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَ أَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ أَمَاتَ أَهْلَ السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَ مِثْلَ مَا أَمَاتَ أَهْلَ الْأَرْضِ وَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَ السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ وَ أَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ أَمَاتَ أَهْلَ السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَ مِثْلَ مَا أَمَاتَ أَهْلَ الْأَرْضِ وَ أَهْلَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَ السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ وَ السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ وَ أَضْعَافَ ذَلِكَ فِي كُلِّ سَمَاءٍ مِثْلَ ذَلِكَ وَ أَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ أَمَاتَ مِيكَائِيلَ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَ مِثْلَ ذَلِكَ كُلِّهِ وَ أَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ أَمَاتَ جَبْرَئِيلَ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَ مِثْلَ ذَلِكَ كُلِّهِ وَ أَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ أَمَاتَ إِسْرَافِيلَ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَ مِثْلَ ذَلِكَ كُلِّهِ وَ أَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ أَمَاتَ مَلَكَ الْمَوْتِ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَ مِثْلَ ذَلِكَ كُلِّهِ وَ أَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ** فَيَرُدُّ عَلَى نَفْسِهِ لِلهِ الْقَهَّارِ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ وَ أَيْنَ الَّذِينَ ادَّعَوْا مَعِي إِلَهاً آخَرَ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ وَ نِخْوَتُهُمْ ثُمَّ يَبْعَثُ الْخَلْقَ. قَالَ عُبَيْدُ بْنُ زُرَارَةَ فَقُلْتُ: إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ كَائِنٌ طَوَّلْتَ ذَلِكَ فَقَالَ: أَ رَأَيْتَ مَا كَانَ هَلْ عَلِمْتَ بِهِ فَقُلْتُ لَا، فَقَالَ: فَكَذَلِكَ هَذَا. تفسير القمّي ۲/ ۲۵۶ ۲۵۷.

عبید بن زراره روایت می کند که گفت: از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: و هر گاه خداوند جان های اهل زمین را بگیرد، به اندازه زمان آفرینش آفریدگان و گرفتن جان های اهل زمین و چند برابر آن درنگ خواهد کرد. سپس جان اهل آسمان دنیا را می گیرد. آن گاه به اندازه زمان آفرینش مخلوقات و میراندن اهل زمین و آسمان دنیا و چند برابر آن درنگ خواهد نمود. سپس ساکنان آسمان دوم را می میراند. سپس به اندازه زمان آفرینش مخلوقات و گرفتن جان های ساکنان زمین و آسمان دنیا و آسمان دوم و چند برابر آن تامل خواهد نمود. سپس جان ساکنان آسمان سوم را می گیرد. آن گاه زمانی برابر با آفرینش مخلوقات و گرفتن جان های ساکنان زمین، آسمان اول، دوم و سوم و بل که چند برابر آن تأمل خواهد کرد. در هر آسمانی چنین درنگی و بل که چند برابر آن وجود خواهد داشت. آن گاه جان میکائیل را می ستاند و به اندازه آفرینش همه هستی و همه زمان سپری شده تا آن زمان و بل که چند برابر آن درنگ خواهد کرد. در این هنگام روح جبرئیل را نیز می گیرد و زمانی برابر با آفرینش مخلوقات و همه زمان سپری شده تا آن زمان و بل که چند برابر آن تأمل خواهد کرد. در این هنگام جان اسرافیل را نیز می ستاند. سپس به اندازه زمان خلق آفریدگان و همه زمان سپری شده تا آن لحظه و بل که چند برابر آن درنگ می نماید. آن گاه جان فرشته مرگ را نیز می گیرد و به اندازه زمان آفرینش آفریده ها و همه زمان سپری شده تا آن لحظه بل که چندین برابر آن درنگ خواهد نمود. آن گاه می

فرماید: لمَنِ المُلکُ الیَومَ یعنی امروز پادشهی از آن کیست؟ خداوند به خودش پاسخ خواهد داد: للهِ الواحِدِ القَهَّارِ : برای خداوند یکتای قهار! پس گردنکشان کجا هستند؟ کسانی که همراه من خدای دیگری را می خواندند، کجا هستند؟ متکبران و امثال ایشان کجایند؟ سپس آفریده ها را دوباره زنده می کند. عبید بن زراره می گوید: گفتم: این امر اتفاق خواهد افتاد؟ شما زمان آن را طولانی کردید.امام پاسخ داد: آیا آن چه را که تاکنون رخ داده است، دیده ای؟ آیا از آن اطلاع داری؟ گفتم: نه! امام فرمود: این امر نیز چنین است.

عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ قَالَ حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ الْأَحْمَرُ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام نُعَزِّيهِ بِإِسْمَاعِيلَ فَتَرَحَّمَ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ نَعَى إِلَى نَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله نَفْسَهُ فَقَالَ **إِنَّكَ مَيِّتٌ وَ إِنَّهُمْ مَيِّتُونَ** وَ قَالَ **كُلُّ نَفْسٍ ذائِقَةُ الْمَوْتِ** ثُمَّ أَنْشَأَ يُحَدِّثُ فَقَالَ إِنَّهُ يَمُوتُ أَهْلُ الْأَرْضِ حَتَّى لَا يَبْقَى أَحَدٌ ثُمَّ يَمُوتُ أَهْلُ السَّمَاءِ حَتَّى لَا يَبْقَى أَحَدٌ إِلَّا مَلَكُ الْمَوْتِ وَ حَمَلَةُ الْعَرْشِ وَ جَبْرَئِيلُ وَ مِيكَائِيلُ عليهم السلام قَالَ فَيَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عليه السلام حَتَّى يَقُومَ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَيُقَالُ لَهُ مَنْ بَقِيَ وَ هُوَ أَعْلَمُ فَيَقُولُ يَا رَبِّ لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَلَكُ الْمَوْتِ وَ حَمَلَةُ الْعَرْشِ وَ جَبْرَئِيلُ وَ مِيكَائِيلُ عليهم السلام فَيُقَالُ لَهُ قُلْ لِجَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ فَلْيَمُوتَا فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ ذَلِكَ يَا رَبِّ رَسُولَيْكَ وَ أَمِينَيْكَ فَيَقُولُ إِنِّي قَدْ قَضَيْتُ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ فِيهَا الرُّوحُ الْمَوْتَ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ حَتَّى يَقِفَ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَيُقَالُ لَهُ مَنْ بَقِيَ وَ هُوَ أَعْلَمُ فَيَقُولُ يَا رَبِّ لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَلَكُ الْمَوْتِ وَ حَمَلَةُ الْعَرْشِ فَيَقُولُ قُلْ لِحَمَلَةِ الْعَرْشِ فَلْيَمُوتُوا قَالَ ثُمَّ يَجِيءُ كَئِيباً حَزِيناً لَا يَرْفَعُ طَرْفَهُ فَيُقَالُ مَنْ بَقِيَ فَيَقُولُ يَا رَبِّ لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَلَكُ الْمَوْتِ فَيُقَالُ لَهُ مُتْ يَا مَلَكَ الْمَوْتِ فَيَمُوتُ ثُمَّ يَأْخُذُ الْأَرْضَ بِيَمِينِهِ وَ السَّمَاوَاتِ بِيَمِينِهِ وَ يَقُولُ أَيْنَ الَّذِينَ كَانُوا يَدْعُونَ مَعِي شَرِيكاً أَيْنَ الَّذِينَ كَانُوا يَجْعَلُونَ مَعِي إِلَهاً آخَرَ. الكافي ۳/ ۲۵۶، ح ۲۵.

ابو مَغرا، از یعقوب احمر روایت کرده است که وی گفت: خدمت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام رسیدیم تا به ایشان به خاطر درگذشت اسماعیل تسلیت گوییم. ایشان برای او از خداوند رحمت طلبید و سپس فرمود: خداوند عزّ و جلّ، خود به پیامبرش صلی الله علیه و آله خبر از مرگ داد و فرمود: إِنَّکَ مَیِّتٌ وَإِنَّهُم مَّیِّتُونَ و نیز فرمود: کُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَهُ الْمَوْتِ سپس حضرت علیه السلام شروع به بیان حدیثی کرد و فرمود: زمینیان همه می‌میرند آن چنان که هیچ کس به جا نمی‌ماند؛ سپس آسمانیان همه می‌میرند آن چنان که هیچ کس به جا نمی‌ماند به جز فرشته مرگ و حاملان عرش و جبرئیل و میکائیل علیه السلام. آن گاه فرشته مرگ علیه السلام می‌آید و در برابر خداوند عزّ و جلّ می‌ایستد. خداوند به او می‌فرماید: چه کسی به جا ماند؟ حال آن که خود بهتر می‌داند او عرض می‌کند: پروردگارا! هیچ کس به جا نماند جز فرشته مرگ و حاملان عرش و جبرئیل و میکائیل. خداوند می‌فرماید: به جبرئیل و میکائیل بگو: بمیرید. در آن هنگام فرشته‌گان عرض می‌کنند : پروردگارا! آن دو، رسول و امین تو هستند. خداوند می فرماید: من بر هر نفسی که روح در آن است، حکم مرگ داده‌ام. سپس فرشته مرگ می‌آید و در برابر خداوند عزّ و جلّ می‌ایستد، خداوند به او می‌فرماید: چه کسی به جا ماند؟ حال آن که خود بهتر می داند او عرض می‌کند: پروردگارا! هیچ کس به جا نماند جز فرشته مرگ و حاملان عرش. خداوند می فرماید: به حاملان عرش بگو: بمیرید. سپس فرشته مرگ، افسرده و غمگین و سر به زیر می‌آید، خداوند به او می‌فرماید: چه کسی به جا ماند؟ او عرض می‌کند: پرودگارا! هیچ کس به جا نماند جز فرشته مرگ. خداوند می‌فرماید: بمیر ای فرشته مرگ! پس او می‌میرد، آن گاه خداوند زمین را با دست راست خود و آسمان را با

دست راست خود می‌گیرد و می‌فرماید: کجایند آنان که ادّعا می کردند با من شریکند؟ کجایند آنان که با من دیگری را به خدایی می‌گرفتند.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِيُعَرِّفَ بِهِ خَلْقَهُ الْكِتَابَةَ حُرُوفُ الْمُعْجَمِ وَ إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا ضُرِبَ عَلَى رَأْسِهِ بِعَصًا فَزَعَمَ أَنَّهُ لَا يُفْصِحُ بِبَعْضِ الْكَلَامِ فَالْحُكْمُ فِيهِ أَنْ يُعْرَضَ عَلَيْهِ حُرُوفُ الْمُعْجَمِ ثُمَّ يُعْطَى الدِّيَةَ بِقَدْرِ مَا لَمْ يُفْصِحْ مِنْهَا وَ لَقَدْ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي ا ب ت ث أَنَّهُ قَالَ الْأَلِفُ آلَاءُ اللهِ وَ الْبَاءُ بَهْجَةُ اللهِ وَ الْبَاقِي وَ **بَدِيعُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ** وَ التَّاءُ تَمَامُ الْأَمْرِ بِقَائِمِ آلِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ الثَّاءُ ثَوَابُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى أَعْمَالِهِمُ الصَّالِحَةِ ج ح خ فَالْجِيمُ جَمَالُ اللهِ وَ جَلَالُ اللهِ وَ الْحَاءُ حِلْمُ اللهِ حَيٌّ حَقٌّ حَلِيمٌ عَنِ الْمُذْنِبِينَ وَ الْخَاءُ خُمُولُ ذِكْرِ أَهْلِ الْمَعَاصِي عِنْدَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ د ذ فَالدَّالُ دِينُ اللهِ الَّذِي ارْتَضَاهُ لِعِبَادِهِ وَ الذَّالُ مِنْ ذِي الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ ر ز فَالرَّاءُ مِنَ الرَّءُوفِ الرَّحِيمِ وَ الزَّايُ زَلَازِلُ يَوْمِ الْقِيَامَةِ س ش فَالسِّينُ سَنَاءُ اللهِ وَ سَرْمَدِيَّتُهُ وَ الشِّينُ شَاءَ اللهُ مَا شَاءَ وَ أَرَادَ مَا أَرَادَ **وَ ما تَشاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشاءَ اللهُ** ص ض فَالصَّادُ مِنْ صَادِقِ الْوَعْدِ فِي حَمْلِ النَّاسِ عَلَى الصِّرَاطِ وَ حَبْسِ الظَّالِمِينَ عِنْدَ الْمِرْصَادِ وَ الضَّادُ ضَلَّ مَنْ خَالَفَ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ عليهم السلام ط ظ فَالطَّاءُ طُوبَى لِلْمُؤْمِنِينَ **وَ حُسْنُ مَآبٍ** وَ الظَّاءُ ظَنُّ الْمُؤْمِنِينَ بِاللهِ خَيْراً وَ ظَنُّ الْكَافِرِينَ بِهِ سُوءاً ع غ فَالْعَيْنُ مِنَ الْعَالِمِ وَ الْغَيْنُ مِنَ الْغَنِيِّ الَّذِي لَا يَجُوزُ عَلَيْهِ الْحَاجَةُ عَلَى الْإِطْلَاقِ فِ ق فَالْفَاءُ **فالِقُ الْحَبِّ وَ النَّوى** وَ فَوْجٌ مِنْ أَفْوَاجِ النَّارِ وَ الْقَافُ قُرْآنٌ عَلَى اللهِ جَمْعُهُ وَ قُرْآنُهُ ك ل فَالْكَافُ مِنَ الْكَافِي وَ اللَّامُ لَغْوُ الْكَافِرِينَ فِي افْتِرَائِهِمْ عَلَى اللهِ الْكَذِبَ م ن فَالْمِيمُ مُلْكُ اللهِ يَوْمَ الدِّينِ يَوْمَ لَا مَالِكَ غَيْرُهُ وَ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ** ثُمَّ تَنْطِقُ أَرْوَاحُ أَنْبِيَائِهِ وَ رُسُلِهِ وَ حُجَجِهِ فَيَقُولُونَ **لِلَّهِ الْواحِدِ الْقَهَّارِ** فَيَقُولُ جَلَّ جَلَالُهُ **الْيَوْمَ تُجْزى كُلُّ نَفْسٍ بِما كَسَبَتْ لا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللهَ سَرِيعُ الْحِسابِ** وَ النُّونُ نَوَالُ اللهِ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ نَكَالُهُ لِلْكَافِرِينَ و ه فَالْوَاوُ وَيْلٌ لِمَنْ عَصَى اللهَ مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ عَظِيمٍ وَ الْهَاءُ هَانَ عَلَى اللهِ مَنْ عَصَاهُ لا فَلَامُ أَلِفٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَ هِيَ كَلِمَةُ الْإِخْلَاصِ مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَهَا مُخْلِصاً إِلَّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ ي يَدُ اللهِ فَوْقَ خَلْقِهِ بَاسِطَةٌ بِالرِّزْقِ **سُبْحانَهُ وَ تَعالى عَمَّا يُشْرِكُونَ** ثُمَّ قَالَ عليه السلام إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَنْزَلَ هَذَا الْقُرْآنَ بِهَذِهِ الْحُرُوفِ الَّتِي يَتَدَاوَلُهَا جَمِيعُ الْعَرَبِ ثُمَّ قَالَ **قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَ الْجِنُّ عَلى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هذَا الْقُرْآنِ لا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَ لَوْ كانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيراً.**

التوحيد/ ۲۳۲، ۲۳٤، ح ۱.

علی بن موسی الرضا علیه السلام که فرمود بدرستی که اول چیزی که خدای عز و جل آفرید تا بواسطه آن نوشتن را بخلق خود بشناساند یا خلقش بآن نوشتن را بشناسند حروف معجم بود و بدرستی که مرد چون کسی عصائی بر سرش زند پس چنان پندارد که نمیتواند بعضی از کلام و سخن را ظاهر کند حکم در آن آنست که حروف معجم بر او عرض شود بعد از آن بقدر آنچه نمیتواند که ظاهر کند از آنها باو دیه داده شود و هر آینه حدیث کرد مرا پدرم از پدرش از جدش از امیر المؤمنین علیهم السلام در شرح ا ب ت ث که آن حضرت فرمود الف آلاء و نعمتهای خدا است و باء بهجت و نیکوئی خدا و بَدِيعُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ و تاء تمام امر است بقائم آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم و ثاء ثواب مؤمنان است بر اعمال شایسته ایشان ج ح خ پس جیم جمال خدا و جلال خدا است و حاء حلم و بردباری خدا است از گناه کاران و خاء خمول و بی نامی ذکر اهل گناهانست نزد خدای عز و جل د ذ پس دال دین خدا و ذال از ذو الجلال است یعنی خداوند بزرگواری ر ز پس راء از رؤف و رحیم است یعنی مهربان و زای زلزله های قیامت است س ش پس سین سناء و رفعت خدا است و شین یعنی شاء اللهما شاء الله یعنی خدا خواست آنچه خواست و اراده فرمود آنچه اراده فرمود وَ ما تَشاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشاءَ اللهُ یعنی و نمیخواهید شما بنا بر قرائت کوفیین و نافع یا نمیخواهند ایشان

بنا بر قرائت دیگران مگرآن‌که خدا خواسته باشد ص ض پس صاد از صادق الوعد است یعنی آن‌که وعده اش راست است در حمل کردن مردم بر صراط و حبس کردن ظالمان نزد کمینگاه و ضاد یعنی ضال و گمراه شدآن‌که با محمد و آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم مخالفت کرد ط ظ پس طاء طوبی از برای مؤمنانست یعنی درخت طوبی و آن درختی است که خدای عز و جل آن را نشانیده و از روح خود در آن دمیده تا آخر آن‌چه در حدیث آخر باب بعد از این باب می آید یا معنی آنست که خوشا حال مؤمنان و خوشی از برای ایشانست و خوبی باز گشتن کاه و ظاء ظن و گمان مؤمنان بخدا خوبست و ظن کافران بآن جناب بد ع غ پس عین از عالم است یعنی دانا و غین از غنی است یعنی بی نیاز ف ق پس فاء فوج و گروهی است از گروههای آتش فالِقُ الْحَبِّ وَ النَّوى یا بوئی از بویهای آن وقاف قرآنست که بر خدا است فراهم آوردن آن و خواندن آن ک ل پس کاف از کافی است یعنی بسند و کفایت کننده و لام لغو و بیهوده و سخن کافران است در بهم بافتن ایشان دروغ را بر خدا م ن پس میم ملک و پادشاهی خدا است در روز قیامت روزی که هیچ مالکی غیر از او نیست و خدای عز و جل می‌فرماید که لِمَنِ الْمُلْکُ الْیَوْمَ یعنی از برای کیست پادشاهی و فرمان برداری در این روز پس ارواح انبیاء و رسولان و حجتهای آن جناب گویا میشوند و میگویند لِلّهِ الْواحِدِ الْقَهَّارِ یعنی از برای خدائیست یکتا و بی همتا در کارگزاری و فرمان دهی که شکننده جمیع منازعان و مدعیان و پادشاهانست پس خدای جل جلاله می‌فرماید که الْیَوْمَ تُجْزى کُلُّ نَفْسٍ بِما کَسَبَتْ لا ظُلْمَ الْیَوْمَ إِنَّ اللهَ سَرِیعُ الْحِسابِ یعنی امروز پاداش و سزا داده می شود هر کسی بآن‌چه کسب کرده هیچ ستمی نیست در این روز بدرستی که خدا. شتابان شما راست یعنی مشغول او بحساب شخصی او را از حساب دیگری باز ندارد بل‌که در یکزمان حساب همه کرده هر یک را بآن‌چه استحقاق دارد برساند و نون نوال و بخشش خدا است از برای مؤمنان و نکال و عقوبت او است با کافران و ه پس واو ویل و عذاب است از برای کسی که خدا را نافرمانی کرده و هاء یعنی هون و خواری بهمرسانیده کسی که او را معصیت نموده لای لام الف یعنی لا إِلهَ إِلَّا اللهُ و آن کلمه اخلاص است که هیچ بنده نیست که آن را گفته باشد در حالی که با اخلاص باشد مگرآن‌که بهشت از از برایش واجب شده و یاء ید یعنی دست خدا که مراد از آن قدرت است در بالای خلائقش بروزی دادن گشوده پاک و منزه است آن جناب و برتر از آن‌چه شکر می آورند بعد از آن حضرت علیه السلام فرمود به‌درستی که خدای تبارک و تعالی این قرآن را فرو فرستاد باین حروفی که همه عرب آن‌ها را از یک دیگر فرا میگیرند پس فرمود که قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَ الْجِنُّ عَلى أَنْ یَأْتُوا بِمِثْلِ هذَا الْقُرْآنِ لا یَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَ لَوْ کانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِیراً.

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَر علیه السلام : ....فَقَالَ یَا أَبَا أَحْمَدَ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ یَرْتَکِبُ ذَنْباً إِلَّا سَاءَهُ ذَلِكَ وَ نَدِمَ عَلَیْهِ وَ قَدْ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله و سلم کَفَى بِالنَّدَمِ تَوْبَةً وَ قَالَ علیه السلام وَ مَنْ سَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ وَ سَاءَتْهُ سَیِّئَتُهُ فَهُوَ مُؤْمِنٌ فَمَنْ لَمْ یَنْدَمْ عَلَى ذَنْبٍ یَرْتَکِبُهُ فَلَیْسَ بِمُؤْمِنٍ وَ لَمْ تَجِبْ لَهُ الشَّفَاعَةُ وَ کَانَ ظَالِماً وَ اللهُ تَعَالَى ذِکْرُهُ یَقُولُ **ما لِلظّالِمِینَ مِنْ حَمِیمٍ وَ لا شَفِیعٍ یُطاعٍ....** . التوحید/ ۴۰۷، ۴۰۸، ح ۶

امام کاظم علیه السلام : فرمود ای ابو احمد هیچ مؤمنی نیست که گناهی را مرتکب شود مگرآن‌که این امر او را بد آید و بر آن پشیمان شود و پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود که کافیست که پشیمانی توبه باشد و آن حضرت علیه السلام فرمود که هر که خوبی او را شاد کند و بدی او را بد آید مؤمن است و هر که پشیمان نشود بر گناهی که آن را مرتکب می شود مؤمن نیست و شفاعت از برایش واجب نباشد و ستمکار خواهد بود و خدای تعالی ذکره می‌فرماید که ما لِلظّالِمِینَ مِنْ حَمِیمٍ وَ لا شَفِیعٍ یُطاعُ.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَسْلَمَةَ الْجَرِيرِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **يَعْلَمُ خائِنَةَ الْأَعْيُنِ** فَقَالَ أَ لَمْ تَرَ إِلَى الرَّجُلِ يَنْظُرُ إِلَى الشَّيْءِ وَ كَأَنَّهُ لَا يَنْظُرُ إِلَيْهِ فَذَلِكَ خَائِنَةُ الْأَعْيُنِ.. المعاني/ ۱۴۷، ح ۱.

عبدالرحمن بن سلمه جریری روایت می کند. از امام صادق علیه السلام در باره يَعْلَمُ خائِنَةَ الأَعْيُنِ سئوال کردم. آن حضرت فرمود: مگر ندیده ای که فردی طوری به چیزی بنگرد که گویی به آن نگاه نمی کند. این همان خَائِنَةَ الأَعْيُنِ است.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَسَمَ أَرْزَاقَهُمْ وَ أَحْصَى آثَارَهُمْ وَ أَعْمَالَهُمْ وَ عَدَدَ أَنْفُسِهِمْ وَ خَائِنَةَ أَعْيُنِهِمْ وَ مَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ مِنَ الضَّمِيرِ.... النهج/ ۱۲۳، الخطبة ۹۰.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:... ارزاقشان را قسمت نماید و نگهداری نماید اعمال و آثارشان را و عدد نفسهایشان و خیانت های نگاه هیشان و آن‌چه دلها و ضمیرشان. پوشیده دارد را.

غافر ۳۰-۲۱

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللهِ مِنْ وَاقٍ (۲۱) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَأَخَذَهُمُ اللهُ إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ (۲۲) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ (۲۳) إِلَى فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ (۲۴) فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ (۲۵) وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ (۲۶) وَقَالَ مُوسَى إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ (۲۷) وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ إِنَّ اللهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ (۲۸) يَا قَوْمِ لَكُمُ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللهِ إِنْ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿۲۹﴾ وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ (۳۰)

آیا در زمین نگردیده اند تا ببینند فرجام کسانی که پیش از آن ها [زیسته] اند چگونه بوده است آن ها از ایشان نیرومندتر [بوده] و آثار [پایدارتری] در روی زمین [از خود باقی گذاشتند] با این همه خدا آنان را به کیفر گناهانشان گرفتار کرد و در برابر خدا حمایتگری نداشتند (۲۱) این [کیفر] از آن روی بود که پیامبرانشان دلایل آشکار برایشان می آوردند ولی [آن ها] انکار میکردند پس خدا [گریبان] آن ها را گرفت زیرا او نیرومند سخت کیفر است (۲۲) و به یقین موسی را با آیات خود و حجتی آشکار فرستادیم (۲۳) به سوی فرعون و هامان و قارون [اما آنان] گفتند افسونگری شیاد است (۲۴) پس وقتی حقیقت را از جانب ما برای آنان آوردگفتند پسران کسانی را که با او ایمان آورده اند بکشید و زنانشان را زنده بگذارید و [لی] نیرنگ کافران جز در گمراهی نیست (۲۵) و فرعون گفت مرا بگذارید موسی را بکشم تا پروردگارش را بخواند من می ترسم آیین شما را تغییر دهد یا در این سرزمین فساد کند (۲۶) و موسی گفت من از هر متکبری که به روز حساب عقیده ندارد به پروردگار خود و پروردگار شما پناه برده ام (۲۷) و مردی مؤمن از خاندان فرعون که ایمان خود را نهان می داشت گفت آیا مردی را می کشید که می گوید پروردگار من خداست و مسلما برای شما از جانب

پروردگارتان دلایل آشکاری آورده و اگر دروغگو باشد دروغش به زیان اوست و اگر راستگو باشد برخی از آن چه به شما وعده می دهد به شما خواهد رسید چرا که خدا کسی را که افراطکار دروغزن باشد هدایت نمی کند (۲۸) ای قوم من امروز فرمانروایی از آن شماست [و] در این سرزمین مسلطید و [لی] چه کسی ما را از بلای خدا اگر به ما برسد حمایت خواهد کرد فرعون گفت جز آن چه می بینم به شما نمی نمایم و شما را جز به راه راست راهبر نیستم (۲۹) و کسی که ایمان آورده بود گفت ای قوم من من از [روزی] مثل روز دسته ها [ی مخالف خدا] بر شما می ترسم (۳۰)

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَنْصُورٍ أَبِي زِيَادٍ عَنْ رَجُل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ فِرْعَوْنَ **ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسى** مَنْ كَانَ يَمْنَعُهُ قَالَ مَنَعَتْهُ رِشْدَتُهُ وَ لَا يَقْتُلُ الْأَنْبِيَاءَ وَ أَوْلَادَ الْأَنْبِيَاءِ إِلَّا أَوْلَادُ الزِّنَا. العلل/ ۵۸، ح ۱.

از اسماعیل بن منصور ابی زیاد از فردی روایت می کند که از امام صادق علیه السلام در باره آیه ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى پرسید که چه چیز مانع کشته شدن موسی توسط فرعون گردید؟ آن حضرت پاسخ داد: حلال زاده بودنش مانع این کار شد. پیامبران و فرزندانشان فقط توسط زنازادگان کشته می شوند.

عَنْ حلبی عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَجُلٌ وَ أَنَا عِنْدَهُ إِنَّ الْحَسَنَ الْبَصْرِيَّ يَرْوِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله قَالَ مَنْ كَتَمَ عِلْماً جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلْجَماً بِلِجَامٍ مِنَ النَّارِ قَالَ كَذَبَ وَيْحَهُ فَأَيْنَ قَوْلُ اللهِ **قالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمانَهُ أَ تَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللهُ** ثُمَّ مَدَّ بِهَا أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام صَوْتَهُ فَقَالَ لِيَذْهَبُوا حَيْثُ شَاءُوا أَمَا وَ اللهِ لَا يَجِدُونَ الْعِلْمَ إِلَّا هَاهُنَا ثُمَّ سَكَتَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام عِنْدَ آلِ مُحَمَّدٍ. البصائر/ ۳۰، ح ۶.

حلبی گوید :من خدمت امام باقر علیه السلام نشسته بودم، مردی به ایشان عرض کرد: حسن بصری روایت نقل می‌کند که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند :کسی که علمی داشته باشد و پنهان کند، روز قیامت لجامی از آتش به دهانش می‌بندند، امام علیه السلام فرمودند: دروغ می‌گوید، وای بر او پس کجاست قول خداوند قالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمانَهُ أَ تَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللهُ سپس امام باقر علیه السلام با صدای بلند فرمودند: هر جائی می‌خواهند بروند اما به خدا قسم علم را نمی‌یابند مگر اینجا سپس لحظه‌ای سکوت کردند پس فرمودند: نزد آل محمد علیهم‌السلام

علیّ بن إبراهیم :..... وَ كَانَ خَازِنُ فِرْعَوْنَ مُؤْمِناً بِمُوسَى قَدْ كَتَمَ إِيمَانَهُ سِتَّمِائَةِ سَنَةٍ وَ هُوَ الَّذِي قَالَ اللهُ: **وَ قالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمانَهُ أَ تَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللهُ....** . تفسير القمّي ۲/ ۱۳۷.

علی بن ابراهیم می گوید..... امام محمد باقر علیه السلام فرمود: خزانه دار فرعون به موسی ایمان داشت و ایمانش را ششصد سال پنهان داشت. او همان کسی است که خداوند در باره اش فرموده است: وقَال رَجُل مُّؤْمِنٌ مِّنْ آل فِرْعَونَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلونَ رَجُلا أَن يَقُول رَبِّيَ اللهُ وقَدْ جَاءكُم بِالبَيِّنَاتِ.

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام ..... يَا هِشَامُ ثُمَّ مَدَحَ الْقِلَّةَ فَقَالَ **وَ قَلِيلٌ مِنْ عِبادِيَ الشَّكُورُ** وَ قَالَ **وَ قَلِيلٌ ما هُمْ** وَ قَالَ **وَ قالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمانَهُ أَ تَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللهُ** وَ قَالَ **وَ مَنْ آمَنَ وَ ما آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيل**.... الكافي ۱/ ۱۵، ح ۲.

امام کاظم علیه السلام فرمودند:.....ای هشام سپس اقلیت را ستوده و فرموده وَ قَلِيلٌ مِنْ عِبادِيَ الشَّكُورُ و فرموده وَ قَلِيلٌ ما هُمْ و فرموده وَ قالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمانَهُ أَ تَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللهُ و فرموده وَ مَنْ آمَنَ وَ ما آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيل .....

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الصِّدِّيقُونَ ثَلَاثَةٌ حَبِيبٌ النَّجَّارُ مُؤْمِنُ آلِ يس الَّذِي **قالَ يا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ** وَ حِزْقِيلُ مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ الَّذِي قَالَ **أَ تَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللهُ** وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ [ع] الثَّالِثُ وَ هُوَ أَفْضَلُهُم.

أمالي الصّدوق/ ۳۸۵، ح ۱۸.

عبد الرحمن بن ابو لیلی در حدیثی مرفوع از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت می کند که آن حضرت فرمود: صدیقان سه نفرند: حبیب نجار، مؤمن آل یس که می گفت: يَا قَومِ اتَّبِعُوا المُرْسَلِينَ اتَّبِعُوا مَن لاَّ يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وهُم مُّهْتَدُونَ و حزقیل، مؤمن خاندان فرعون که گفت أَ تَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللهُ و علی بن ابی طالب علیه السلام که برترین ایشان است.

غافر ۴۰ـ۳۱

مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ (۳۱) وَيَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ (۳۲) يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ مَا لَكُمْ مِنَ اللهِ مِنْ عَاصِمٍ وَمَنْ يُضْلِلِ اللهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (۳۳) وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّى إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ (۳۴) الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللهُ عَلَى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ (۳۵) وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانُ ابْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ (۳۶) أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَاذِبًا وَكَذَلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءُ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ (۳۷) وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ (۳۸) يَا قَوْمِ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ (۳۹) مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ (۴۰)

[از سرنوشتی] نظیر سرنوشت قوم نوح و عاد و ثمود و کسانی که پس از آن ها [آمدند] و [گرنه] خدا بر بندگان [خود] ستم نمی خواهد (۳۱) و ای قوم من من بر شما از روزی که مردم یکدیگر را [به یاری هم] ندا در می دهند بیم دارم (۳۲) روزی که پشت کنان [به عنف] باز می گردید برای شما در برابر خدا هیچ حمایتگری نیست و هر که را خدا گمراه کند او را راهبری نیست (۳۳) و به یقین یوسف پیش از این دلایل آشکار برای شما آورد و از آن چه برای شما آورد همواره در تردید بودید تا وقتی که از دنیا رفت گفتید خدا بعد از او هرگز فرستاده ای را برنخواهد انگیخت این گونه خدا هر که را افراطگر شکاک است بی راه می گذارد (۳۴) کسانی که درباره آیات خدا بدون حجتی که برای آنان آمده باشد مجادله می کنند [این ستیزه] در نزد خدا و نزد کسانی که ایمان آورده اند [مایه] عداوت بزرگی است این گونه خدا بر دل هر متکبر و زورگویی مهر می نهد (۳۵) و فرعون گفت ای هامان برای من کوشکی بلند بساز شاید من به آن راهها برسم (۳۶) راههای [دستیابی به] آسمانها تا از خدای موسی اطلاع حاصل کنم و من او را سخت دروغپرداز می پندارم و این گونه برای فرعون زشتی کارش آراسته شد و از راه [راست] بازماند و نیرنگ فرعون جز به تباهی نینجامید (۳۷) و آن کس که ایمان آورده بود گفت ای قوم من مرا پیروی کنید تا شما را به راه درست هدایت کنم (۳۸) ای قوم من این زندگی دنیا تنها کالایی [ناچیز] است و در حقیقت آن آخرت است که سرای پایدار

است (۳۹) هر که بدی کند جز به مانند آن کیفر نمی یابد و هر که کار شایسته کند چه مرد باشد یا زن در حالی که ایمان داشته باشد در نتیجه آنان داخل بهشت می شوند و در آن جا بی حساب روزی می یابند (۴۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ إِنَ فِي النَّارِ لَنَاراً يَتَعَوَّذُ مِنْهَا أَهْلُ النَّارِ مَا خُلِقَتْ إِلَّا لِكُلِّ مُتَكَبِّرٍ **جَبَّارٍ عَنِيدٍ** وَ لِكُلِّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ وَ لِ **كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسابِ** وَ لِكُلِّ نَاصِبِ الْعَدَاوَةِ لِآلِ مُحَمَّدٍ، وَ قَالَ إِنَّ أَهْوَنَ النَّاسِ عَذَاباً يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَرَجُلٌ فِي ضَحْضَاحٍ مِنْ نَارٍ عَلَيْهِ نَعْلَانِ مِنْ نَارٍ وَ شِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ يَغْلِي مِنْهَا دِمَاغُهُ كَمَا يَغْلِي الْمِرْجَلُ مَا يَرَى أَنَّ فِي النَّارِ أَحَداً أَشَدَّ عَذَاباً مِنْه.. تفسير القمّي ۲/ ۲۵۷ ۲۵۸.

امام صادق علیه السلام فرمود: در دوزخ آتشی است که دوزخیان از آن فرار می کنند که برای انسان های مغرور متکبر، سرکش و دارای عناد و شیطان های نافرمان و بدسرشت، كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسابِ و همه دشمنان اهل بیت پیامبر که سلام و درود خدا بر آنان باد، آفریده شده است. هم‌چنین فرمود: در روز قیامت، عذاب کسی که در عمق کمی از آتش قرار دارد و دو کفش از آتش بر اوست که بند کفش ها نیز از آتش است، به طوری که در اثر گرمای شدید آن‌ها، مغزش همانند کوره به جوش می آید، از همه مردم آسان تر است. او گمان می کند که در میان دوزخیان، عذاب او از همه مردم دشوارتر است.

عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ السَّعْدَانِيِ أَنَّ رَجُلًا أَتَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ ﷺ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي قَدْ شَكَكْتُ فِي كِتَابِ اللهِ الْمُنْزَلِ قَالَ لَه..... ... وَ أَمَّا قَوْلُهُ **فَأُولئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيها بِغَيْرِ حِسابٍ** فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَقَدْ حَقَّتْ كَرَامَتِي أَوْ قَالَ مَوَدَّتِي لِمَنْ يُرَاقِبُنِي وَ يَتَحَابُّ بِجَلَالِي إِنَّ وُجُوهَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ نُورٍ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ خُضْرٌ قِيلَ مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ قَوْمٌ لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَ لَا شُهَدَاءَ وَ لَكِنَّهُمْ تَحَابُّوا بِجَلَالِ اللهِ وَ **يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ** ... **بِغَيْرِ حِسابٍ** نَسْأَلُ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَجْعَلَنَا مِنْهُمْ بِرَحْمَتِهِ..... التوحيد/ ۲۶۸، ح ۵.

ابو معمر سعدانی که مردی بخدمت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب صلوات الله علیه آمد و عرض کرد که یا امیر المؤمنین من در کتاب منزل خدا شک کرده ام علی علیه السلام بآن مرد فرمود .....و اما قول آن جناب فَأُولئِک يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيها بِغَيْرِ حِسابٍ پس بدرستی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود که خدای عز و جل فرموده که نوازش من یا فرمود دوستی من واجب شد از برای کسی که از من ترسد و با دوستان من دوستی کند و آن اینست که ایشان را تاجی از نور بر سر گذارم در حالی که بر منبرهای از نور باشند و جامهای سبز برایشان باشد کسی عرض کرد که یا رسول الله ایشان کیانند فرمود گروهیند که نه پیغمبرانند و نه شهیدان و لیکن ایشان با دوستان خدای تعالی دوستی کرده اند و يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ ... بِغَيْرِ حِسابٍ و از خدا سؤال میکنیم که برحمت خویش ما را از جمله ایشان گرداند.....

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِه عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ۷قَالَ: قِيلَ لَهُ إِنَّ أَبَا الْخَطَّابِ يَذْكُرُ عَنْكَ أَنَّكَ قُلْتَ لَهُ إِذَا عَرَفْتَ الْحَقَ فَاعْمَلْ مَا شِئْتَ فَقَالَ لَعَنَ اللهُ أَبَا الْخَطَّابِ وَ اللهِ مَا قُلْتُ لَهُ هَكَذَا وَ لَكِنِّي قُلْتُ إِذَا عَرَفْتَ الْحَقَ فَاعْمَلْ مَا شِئْتَ مِنْ خَيْرٍ يُقْبَلْ مِنْكَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **مَنْ عَمِلَ صالِحاً مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيها بِغَيْرِ حِسابٍ** وَ يَقُولُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **مَنْ عَمِلَ صالِحاً مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَياةً طَيِّبَة**. المعاني/ ۳۳۸، ح ۴۶.

محمد بن ابی عمیر، از یکی از یارانش روایت کرد که خدمت امام صادق علیه السلام عرض شد: ابو خطاب ادعا می کند که شما به او فرموده اید: هر گاه حقیقت را شناختی، پس هر طور که خواستی عمل کن. آن حضرت فرمود: خداوند ابو خطاب را لعنت کند. به خدا قسم من به او چنین نگفته ام. بل که گفته ام: هر گاه حقیقت را شناختی، هر کار نیکی را که خواستی انجام بده تا از تو پذیرفته شود. زیرا خداوند می فرماید: مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلا يُجْزَى إِلا مِثْلَهَا ومَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَو أُنثَى وهُو مُؤْمِنٌ فَأُولئِكَ يَدْخُلونَ الجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ همچنین می فرماید مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَو أُنثَى وهُو مُؤْمِنٌ فَلنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً.

غافر ۵۰-۴۱

وَيَا قَوْمِ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجَاةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ (۴۱) تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ (۴۲) لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَا إِلَى اللهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ (۴۳) فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللهِ إِنَّ اللهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ (۴۴) فَوَقَاهُ اللهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ (۴۵) النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ (۴۶) وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ (۴۷) قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ ﴿۴۸﴾ وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ (۴۹) قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ (۵۰)

وای قوم من چه شده است که من شما را به نجات فرا می خوانم و [شما] مرا به آتش فرا می خوانید (۴۱) مرا فرا می خوانید تا به خدا کافر شوم و چیزی را که بدان علمی ندارم با او شریک گردانم و من شما را به سوی آن ارجمند آمرزنده دعوت می کنم (۴۲) آن چه مرا به سوی آن دعوت می کنید به ناچار نه در دنیا و نه در آخرت [درخور] خواندن نیست و در حقیقت برگشت ما به سوی خداست و افراطگران همدمان آتشند (۴۳) پس به زودی آن چه را به شما می گویم به یاد خواهید آورد و کارم را به خدا می سپارم خداست که به [حال] بندگان [خود] بیناست (۴۴) پس خدا او را از عواقب سوء آن چه نیرنگ میکردند حمایت فرمود و فرعونیان را عذاب سخت فروگرفت (۴۵) [اینک هر] صبح و شام بر آتش عرضه می شوند و روزی که رستاخیز برپا شود [فریاد می رسد که] فرعونیان را در سخت ترین [انواع] عذاب درآورید (۴۶) و آنگاه که در آتش شروع به آوردن حجت می کنند زیردستان به کسانی که گردنکش بودند می گویند ما پیرو شما بودیم پس آیا می توانید پاره ای از این آتش را از ما دفع کنید (۴۷) کسانی که گردنکشی میکردند [اکنون] همه ما در آن هستیم خداست که میان بندگان [خود] داوری کرده است (۴۸) و کسانی که در آتشند به نگهبانان جهنم می گویند پروردگارتان را بخوانید تا یک روز از این عذاب را به ما تخفیف دهد (۴۹) می گویند مگر پیامبرانتان دلایل روشن به سوی شما نیاوردند می گویند چرا می گویند پس بخوانید و [لی] دعای کافران جز در بیراهه نیست (۵۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ تَعَالَى **فَوَقَاهُ اللهُ سَيِّئَاتِ ما مَكَرُوا** قَالَ أَمَا لَقَدْ سَطَوْا عَلَيْهِ وَ قَتَلُوهُ وَ لَكِنْ أَ تَدْرُونَ مَا وَقَاهُ وَقَاهُ أَنْ يَفْتِنُوهُ فِي دِينِهِ.. المحاسن/ ۲۱۹، ح ۱۱۹.

امام صادق علیه السلام در باره آیه فَوَقَاهُ اللهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا فرمود: بدانید که آن‌ها بر او چیره شدند و او را کشتند. اما آیا می دانید خداوند او را از چه چیزی حفظ کرد؟ از این که او را در دینش دچار انحراف و فتنه گردانند.

عليّ بن إبراهيم : ....وَ قَوْلُهُ: **فَوَقاهُ اللَّهُ سَيِّئاتِ ما مَكَرُوا** يَعْنِي مُؤْمِنَ آلِ فِرْعَوْنَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام وَ اللهِ لَقَدْ قَطَعُوهُ إِرْباً إِرْباً وَ لَكِنْ وَقَاهُ اللَّهُ أَنْ يَفْتِنُوهُ فِي دِينِهِ....تفسير القمّي ۲/ ۲۵۸.

علی بن ابراهیم قمی می گوید:در باره آیه فَوَقاهُ اللَّهُ سَيِّئاتِ ما مَكَرُوا یعنی مومن آل فرعون امام صادق علیه السلام فرمود: به خدا قسم بدن او را تکه تکه کردند. اما خداوند او را از این که در آیینش دچار فتنه کنند، حفظ فرمود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ..... وَ قَالُوا إِنَّ حِزْقِيلَ يَدْعُو إِلَى مُخَالَفَتِكَ وَ يُعِينُ أَعْدَاءَكَ عَلَى مُضَادَّتِكَ فَقَالَ لَهُمْ فِرْعَوْنُ ابْنُ عَمِّي وَ خَلِيفَتِي فِي مُلْكِي وَ وَلِيُّ عَهْدِي إِنْ كَانَ قَدْ فَعَلَ مَا قُلْتُمْ فَقَدِ اسْتَحَقَّ الْعَذَابَ عَلَى كُفْرِهِ نِعْمَتِي وَ إِنْ كُنْتُمْ عَلَيْهِ كَاذِبِينَ فَقَدِ اسْتَحْقَقْتُمْ أَشَدَّ الْعَذَابِ لِإِيثَارِكُمُ الدُّخُولَ فِي مَسَاءَتِهِ فَجَاءَ بِحِزْقِيلَ وَ جَاءَ بِهِمْ فَكَاشَفُوهُ وَ قَالُوا أَنْتَ تَجْحَدُ رُبُوبِيَّةَ فِرْعَوْنَ الْمَلِكِ وَ تَكْفُرُ نَعْمَاءَهُ فَقَالَ حِزْقِيلُ أَيُّهَا الْمَلِكُ هَلْ جَرَّبْتَ عَلَيَّ كَذِباً قَطُّ؟ قَالَ لَا قَالَ فَسَلْهُمْ مَنْ رَبُّهُمْ قَالُوا فِرْعَوْنُ قَالَ وَ مَنْ خَلَقَكُمْ قَالُوا فِرْعَوْنُ هَذَا قَالَ وَ مَنْ رَازِقُكُمُ الْكَافِلُ لِمَعَايِشِكُمْ وَ الدَّافِعُ عَنْكُمْ مَكَارِهَكُمْ؟ قَالُوا فِرْعَوْنُ هَذَا قَالَ حِزْقِيلُ أَيُّهَا الْمَلِكُ فَأُشْهِدُكَ وَ كُلَّ مَنْ حَضَرَكَ أَنَّ رَبَّهُمْ هُوَ رَبِّي وَ خَالِقَهُمْ هُوَ خَالِقِي وَ رَازِقَهُمْ هُوَ رَازِقِي وَ مُصْلِحَ مَعَايِشِهِمْ هُوَ مُصْلِحُ مَعَايِشِي لَا رَبَّ لِي وَ لَا خَالِقَ غَيْرُ رَبِّهِمْ وَ خَالِقِهِمْ وَ رَازِقِهِمْ وَ أُشْهِدُكَ وَ مَنْ حَضَرَكَ أَنَّ كُلَّ رَبٍّ وَ خَالِقٍ سِوَى رَبِّهِمْ وَ خَالِقِهِمْ وَ رَازِقِهِمْ فَأَنَا بَرِيءٌ مِنْهُ وَ مِنْ رُبُوبِيَّتِهِ وَ كَافِرٌ بِإِلَهِيَّتِهِ يَقُولُ حِزْقِيلُ هَذَا وَ هُوَ يَعْنِي أَنَّ رَبَّهُمْ هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَ لَمْ يَقُلْ إِنَّ الَّذِي قَالُوا هُمْ إِنَّهُ رَبُّهُمْ هُوَ رَبِّي وَ خَفِيَ هَذَا الْمَعْنَى عَلَى فِرْعَوْنَ وَ مَنْ حَضَرَهُ وَ تَوَهَّمُوا أَنَّهُ يَقُولُ فِرْعَوْنُ رَبِّي وَ خَالِقِي وَ رَازِقِي فَقَالَ لَهُمْ يَا رِجَالَ السَّوْءِ وَ يَا طُلَّابَ الْفَسَادِ فِي مُلْكِي وَ مُرِيدِي الْفِتْنَةِ بَيْنِي وَ بَيْنَ ابْنِ عَمِّي وَ هُوَ عَضُدِي أَنْتُمُ الْمُسْتَحِقُّونَ لِعَذَابِي لِإِرَادَتِكُمْ فَسَادَ أَمْرِي وَ هَلَاكَ ابْنِ عَمِّي وَ الْفَتَّ فِي عَضُدِي ثُمَّ أَمَرَ بِالْأَوْتَادِ فَجُعِلَ فِي سَاقِ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ وَتِدٌ وَ فِي صَدْرِهِ وَتِدٌ وَ أَمَرَ أَصْحَابَ أَمْشَاطِ الْحَدِيدِ فَشَقُّوا بِهَا لُحُومَهُمْ مِنْ أَبْدَانِهِمْ فَذَلِكَ مَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى **فَوَقاهُ اللَّهُ سَيِّئاتِ ما مَكَرُوا** لَمَّا وَشَوْا بِهِ إِلَى فِرْعَوْنَ لِيُهْلِكُوهُ **وَ حاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذابِ** وَ هُمُ الَّذِينَ وَشَوْا بِحِزْقِيلَ إِلَيْهِ لَمَّا أَوْتَدَ فِيهِمُ الْأَوْتَادَ وَ مَشَّطَ عَنْ أَبْدَانِهِمْ لُحُومَهُمْ بِالْأَمْشَاطِ. الاحتجاج/ ۳۷۰ ۳۷۱.

از امام صادق علیه السلام روایت می کنند : .....و گفتند: حزقیل، مردم را به مخالفت با تو فرا می خواند و به دشمنانت علیه تو کمک می کند. فرعون به آن‌ها گفت: او پسرعمو و جانشین من در پادشاهی و ولی عهد من است. اگر آن گونه که می گویید عمل کرده باشد، به علت ناسپاسی نسبت به لطف و نعمت های من سزاوار شکنجه است. اما اگر دروغ گفته باشید، به علت بدگویی از او، شایسته شدیدترین شکنجه ها هستید. او حزقیل را فراخواند و با آن‌ها رو در رو کرد. آن‌ها گفتند: تو خدایی فرعون را انکار می کنی و نسبت به نعمت هایش کفر می ورزی. حزقیل گفت: ای پادشاه! آیا هرگز دیده ای که من دروغ بگویم؟ فرعون پاسخ داد: خیر! حزقیل گفت: از آن‌ها بپرس پروردگارشان کیست؟ آن‌ها پاسخ دادند: فرعون! پرسید: آفریدگارتان کیست؟ پاسخ دادند: فرعون! پرسید: روزی دهنده تان که دادن رزق و روزی به شما و دور کردن دشواری ها از شما را به عهده دارد، کیست؟ پاسخ دادند: فرعون! حزقیل گفت: ای پادشاه! من در برابر تو و همه کسانی که در محضر تو حضور دارند شهادت می دهم که پروردگارشان پروردگار من، آفریدگارشان، آفریدگار من، روزی دهنده شان، رازق من و اصلاح کننده زندگی آن‌ها، همان اصلاح کننده زندگی من است. جز پروردگار، آفریننده و روزی دهنده آن‌ها، پروردگار، آفریدگار و روزی دهنده ای ندارم و من شما و همه حاضران در محضرت را به عنوان شاهد قرار می دهم که از باور داشتن و اعتقاد به هر پروردگار، آفریننده و روزی دهنده ای جز

پروردگار، آفریننده و روزی دهنده آن‌ها برائت می جویم و به خدایی اش هیچ اعتقادی ندارم. منظور حزقیل این بود که خدای آن‌ها الله است که پروردگار من است و نگفت: کسی که آن‌ها ادعا می کنند خدایشان است، خدای من نیز هست. این امر از دید فرعون و افراد حاضر در محضرش پنهان ماند و گمان کردند که او می گوید: فرعون، پروردگار، آفریننده و روزی دهنده من است. فرعون به آن‌ها گفت: ای مردان بدسرشت! ای کسانی که می خواهید پادشاهی مرا به تباهی بکشید و میان من و پسر عمو و پشتیبانم اختلاف و فتنه ایجاد کنید! فقط شما سزاوار شکنجه من هستید. زیرا شما می خواستید پادشاهی مرا تباه کنید و پسرعمویم را به کشتن دهید و مرا از داشتن حامی و پشتیبان محروم کنید. سپس دستور داد تا میخ بیاورند و در پا و سینه هر یک از آن‌ها میخی فرو کردند. سپس مأموران دیگرش را که شانه های آهنین در دست داشتند فراخواند تا آن‌ها به وسیله آن شانه ها گوشت بدنشان را بشکافند. این معنی آیه فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا وحَاقَ بِآلِ فِرْعَونَ سُوءُ العَذَابِ است. یعنی خداوند حزقیل را از نتایج بد سخن چینی و بدگویی بدخواهان نزد فرعون که می خواستند او را به هلاکت برسانند حفظ کرد و یاران فرعون را که از حزقیل بدگویی کرده بودند، به بدترین عذاب گرفتار کرد و به بدن هایشان میخ ها زده شد و گوشت بدنشان به وسیله شانه از بدن جدا گردید.

عَنْ ابی بصیرعَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه‌السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ أَرْوَاحِ الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ فِي النَّارِ يُعَذَّبُونَ يَقُولُونَ رَبَّنَا لَا تُقِمْ لَنَا السَّاعَةَ وَ لَا تُنْجِزْ لَنَا مَا وَعَدْتَنَا وَ لَا تُلْحِقْ آخِرَنَا بِأَوَّلِنَا. الكافي ۳/ ۲۴۵، ح ۱.

ابو بصیر گوید:از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ در باره ارواح مشرکان پرسیدم؟فرمود: در آتش به سر می‌برند، عذاب می‌شوند و می‌گویند: ای پروردگار ما! اکنون قیامت را برای ما بر پا نگردان، وعده‌هایی را که به ما داده‌ای اجرا منما، آخرین ما را به اولیای ما ملحق نگردان.

عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللهِ علیه‌السلام يَقُول: ..... وَ إِذَا احْتُضِرَ الْكَافِرُ حَضَرَهُ رَسُولُ اللهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله وَ عَلِيٌّ علیه‌السلام وَ جَبْرَئِيلُ علیه‌السلام وَ مَلَكُ الْمَوْتِ علیه‌السلام فَيَدْنُو مِنْهُ عَلِيٌّ علیه‌السلام فَيَقُولُ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ هَذَا كَانَ يُبْغِضُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَأَبْغِضْهُ وَ يَقُولُ رَسُولُ اللهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله يَا جَبْرَئِيلُ إِنَّ هَذَا كَانَ يُبْغِضُ اللهَ وَ رَسُولَهُ وَ أَهْلَ بَيْتِ رَسُولِهِ فَأَبْغِضْهُ فَيَقُولُ جَبْرَئِيلُ يَا مَلَكَ الْمَوْتِ إِنَّ هَذَا كَانَ يُبْغِضُ اللهَ وَ رَسُولَهُ وَ أَهْلَ بَيْتِ رَسُولِهِ فَأَبْغِضْهُ وَ اعْنُفْ عَلَيْهِ فَيَدْنُو مِنْهُ مَلَكُ الْمَوْتِ فَيَقُولُ يَا عَبْدَ اللهِ أَخَذْتَ فَكَاكَ رِهَانِكَ أَخَذْتَ أَمَانَ بَرَاءَتِكَ تَمَسَّكْتَ بِالْعِصْمَةِ الْكُبْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَيَقُولُ لَا فَيَقُولُ أَبْشِرْ يَا عَدُوَّ اللهِ بِسَخَطِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ عَذَابِهِ وَ النَّارِ أَمَّا الَّذِي كُنْتَ تَحْذَرُهُ فَقَدْ نَزَلَ بِكَ ثُمَّ يَسُلُّ نَفْسَهُ سَلًّا عَنِيفاً ثُمَّ يُوَكِّلُ بِرُوحِهِ ثَلَاثَمِائَةِ شَيْطَانٍ كُلُّهُمْ يَبْزُقُ فِي وَجْهِهِ وَ يَتَأَذَّى بِرُوحِهِ فَإِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ فُتِحَ لَهُ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ النَّارِ فَيَدْخُلُ عَلَيْهِ مِنْ قَيْحِهَا وَ لَهَبِهَا. الكافي ۳/ ۱۳۱ ۱۳۲، ح ٤.

عماره بن مروان گوید خبر داد بمن شخصی که شنیده بود امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: هنگامی که مرگ فرارسد، رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ، امام علّی و دیگر امامان با جبرئیل، میکائیل و فرشته مرگ علیهم السلام نزدش حضور یابند، پس جبرئیل نزدیکش آید و گوید: ای رسول خدا! این شخص از کینه‌توزان شما اهل بیت بوده، با او دشمن باش.حضرت رسول صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ فرماید: ای جبرئیل! به راستی این شخص دشمن خدا، دشمن رسول خدا و دشمن اهل بیت رسول بود، پس او را دشمن دار و بر او خشمگین باش.جبرئیل گوید: ای فرشته مرگ! به راستی این شخص دشمن خدا، رسول خدا واهل بیت بود، پس او را دشمن دار و بر او خشمگین باش. سپس فرشته مرگ نزدیك او آید و گوید: ای بنده خدا! آیا برات آزادی گردن خود را

دریافت کرده‌ای، امان نامه نجات از آتش را گرفته‌ای، در زندگی دنیا به عصمت کبری تمسّك جُسته‌ای؟ پاسخ دهد: نَه، بعد از آن فرشته مرگ گوید: ای دشمن خدا! تو را بشارت باد به غضب و عذاب آتش خداوند، آن‌چه که امید آن داشتی از دست داده‌ای، از آن‌چه که می ترسیدی بر تو وارد شده است. سپس جانش به تدریج و سختی خارج خواهد شد؛ و سیصد شیطان مأمور می‌شوند تا بر روح او آب دهان بیندازند و همگی بر چهره‌اش آب دهان خواهند انداخت که از بوی آن اذیّت و آزار بیند. و چون او را در قبر گذارند، دری از درهای دوزخ گشوده گردد، بدی بو و حرارت آن بر او داخل شود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: يَجِيءُ الْمَلَكَانِ مُنْكَرٌ وَ نَكِيرٌ إِلَى الْمَيِّتِ حِينَ يُدْفَنُ أَصْوَاتُهُمَا كَالرَّعْدِ الْقَاصِفِ وَ أَبْصَارُهُمَا كَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ يَخُطَّانِ الْأَرْضَ بِأَنْيَابِهِمَا وَ يَطَئَانِ فِي شُعُورِهِمَا فَيَسْأَلَانِ الْمَيِّتَ مَنْ رَبُّكَ وَ مَا دِينُكَ قَالَ .....وَ إِذَا كَانَ الرَّجُلُ كَافِراً دَخَلَا عَلَيْهِ وَ أُقِيمَ الشَّيْطَانُ بَيْنَ يَدَيْهِ عَيْنَاهُ مِنْ نُحَاسٍ فَيَقُولَانِ لَهُ مَنْ رَبُّكَ وَ مَا دِينُكَ وَ مَا تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي قَدْ خَرَجَ مِنْ بَيْنَ ظَهْرَانَيْكُمْ فَيَقُولُ لَا أَدْرِي فَيُخَلِّيَانِ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الشَّيْطَانِ فَيُسَلِّطُ عَلَيْهِ فِي قَبْرِهِ تِسْعَةً وَ تِسْعِينَ تِنِّيناً لَوْ أَنَّ تِنِّيناً وَاحِداً مِنْهَا نَفَخَ فِي الْأَرْضِ مَا أَنْبَتَتْ شَجَراً أَبَداً وَ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ إِلَى النَّارِ وَ يَرَى مَقْعَدَهُ فِيهَا. الكافي ۳/ ۲۲۶، ح ۷.

امام صادق علیه السلام فرمود:و فرشته منکر و نکیر، نزد میت هنگامی که دفن می شود، می آیند؛ در حالی که صدای آن‌ها همانند رعد بلند آهنگ و چشمانشان همانند برق سهمناك و خیره کننده است. در این حال زمین را با دندان های خود زیر و رو می کنند و موهای خود را می کشند؛ آن گاه از میت می پرسند: پروردگار تو کیست؟ دین تو چیست؟ ..... اما اگر او کافر باشد، بر او وارد می شوند؛ در حالی که شیطان چونان دودی در کنار دیدگان او نشسته است. از او می پرسند: پرودگار تو کیست و دین تو چیست؟ درباره این شخص که برای پشتیبانی شما بیرون آمده، چه می گویی؟ می گوید: نمی دانم! [در این هنگام] بین او و شیطان را خالی می کنند و بر او در قبر نود و نه مار بزرگ را مسلّط می سازند که اگر یکی از این مارها در زمین نفس بکشد، هرگز درختی نخواهد رویید. و دیدگان او را به سوی آتش می گشایند و او جایگاه خود را در آن می بیند.

عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ ﷺ أَصْلَحَكَ اللهُ مَنِ الْمَسْئُولُونَ فِي قُبُورِهِمْ قَالَ مَنْ مَحَضَ الْإِيمَانَ وَ مَنْ مَحَضَ الْكُفْرَ قَالَ قُلْتُ فَبَقِيَّةُ هَذَا الْخَلْقِ قَالَ يُلْهَى وَ اللهِ عَنْهُمْ مَا يُعْبَأُ بِهِمْ قَالَ قُلْتُ وَ عَمَّ يُسْأَلُونَ قَالَ عَنِ الْحُجَّةِ الْقَائِمَةِ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ فَيُقَالُ لِلْمُؤْمِنِ مَا تَقُولُ فِي فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ فَيَقُولُ ذَاكَ إِمَامِي فَيُقَالُ نَمْ أَنَامَ اللهُ عَيْنَكَ وَ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ مِنَ الْجَنَّةِ فَمَا يَزَالُ يُتْحِفُهُ مِنْ رَوْحِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ يُقَالُ لِلْكَافِرِ مَا تَقُولُ فِي فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ قَالَ فَيَقُولُ قَدْ سَمِعْتُ بِهِ وَ مَا أَدْرِي مَا هُوَ فَيُقَالُ لَهُ لَا دَرَيْتَ قَالَ وَ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ مِنَ النَّارِ فَلَا يَزَالُ يُتْحِفُهُ مِنْ حَرِّهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. الكافي ۳/ ۲۳۷، ح ۸.

ابو بکر خضرمی می‌گوید: به امام باقر علیه‌السلام عرض کردم: خداوند شما را به صلاح بدارد، چه کسانی در قبرشان مورد سؤال قرار می‌گیرند؟ فرمودند: کسی که محض ایمان باشد و کسی که محض کفر باشد. گفتم: بقیه‌ی مردم چه؟ فرمودند: به خدا قسم از آنان سرگرم می‌شود و به آنان اعتنا نمی‌شود. پرسیدم از چه سوال میشوند فرمود از حجتی که نزد شما قائم شده است؛ پس به مؤمن گفته می شود: در مورد فلان بن فلان چه می گویی؟ او می گوید: ایشان، امام و پیشوای من است. سپس گفته می شود: بخواب؛ خداوند به چشمان تو آرامش بخشد و دربی از بهشت بر او گشوده می شود؛ پس تا روز قیامت دائماً تحفه هایی به روحش عطا می شود و به کافر گفته می شود: در مورد فلان بن فلان چه می گویی؟ سپس فرمودند: پس کافر می گوید: نامش را شنیده ام و لکن نمی

دانم او کیست. به او گفته می شود: البته می دانی؛ پس از آن دربی از آتش بر او باز می شود که دائماً از حرارت آن آتش هدایایی برایش آورده می شود تا بر پا شدن قیامت.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام قَالَ: يُقَالُ لِلْمُؤْمِنِ فِي قَبْرِهِ مَنْ رَبُّكَ قَالَ فَيَقُولُ اللهُ فَيُقَالُ لَهُ مَا دِينُكَ فَيَقُولُ الْإِسْلَامُ فَيُقَالُ لَهُ مَنْ نَبِيُّكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ فَيُقَالُ مَنْ إِمَامُكَ فَيَقُولُ فُلَانٌ فَيُقَالُ كَيْفَ عَلِمْتَ بِذَلِكَ فَيَقُولُ أَمَرَّ هَدَانِي اللهُ لَهُ وَ ثَبَّتَنِي عَلَيْهِ فَيُقَالُ لَهُ نَمْ نَوْمَةً لَا حُلُمَ فِيهَا نَوْمَةَ الْعَرُوسِ ثُمَّ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ إِلَى الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُ عَلَيْهِ مِنْ رَوْحِهَا وَ رَيْحَانِهَا فَيَقُولُ يَا رَبِّ عَجِّلْ قِيَامَ السَّاعَةِ لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى أَهْلِي وَ مَالِي وَ يُقَالُ لِلْكَافِرِ مَنْ رَبُّكَ فَيَقُولُ اللهُ فَيُقَالُ مَنْ نَبِيُّكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ فَيُقَالُ مَا دِينُكَ فَيَقُولُ الْإِسْلَامُ فَيُقَالُ مِنْ أَيْنَ عَلِمْتَ ذَلِكَ فَيَقُولُ سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ فَقُلْتُهُ فَيَضْرِبَانِهِ بِمِرْزَبَةٍ لَوِ اجْتَمَعَ عَلَيْهَا الثَّقَلَانِ الْإِنْسُ وَ الْجِنُّ لَمْ يُطِيقُوهَا قَالَ فَيَذُوبُ كَمَا يَذُوبُ الرَّصَاصُ ثُمَّ يُعِيدَانِ فِيهِ الرُّوحَ فَيُوضَعُ قَلْبُهُ بَيْنَ لَوْحَيْنِ مِنْ نَارٍ فَيَقُولُ يَا رَبِّ أَخِّرْ قِيَامَ السَّاعَةِ. الكافي ۳/ ۲۳۷، ح ۸.

امام کاظم عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: به مؤمن در قبرش گفته شود: پروردگار تو کیست؟ پاسخ دهد: خداوند. گفته شود: دین تو چیست؟ گوید: اسلام. گفته شود: پیغمبر تو کیست؟ گوید: محمّد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ. گفته شود: امام تو کیست؟ گوید: علیّ عَلَيْهِ السَّلَامُ. گفته شود: چگونه آن‌ها را دانستی؟ گوید: امری است که خداوند مرا به آن هدایت نمود و مرا بر آن ثابت و پایدار داشت. پس گفته می‌شود: بخواب خوابیدنی آرام هم‌چون عروس، که در آن بیداری نباشد، سپس دری به سوی بهشت برایش گشوده گردد و روح و ریحان آن بر او وارد شود. بعد از آن گوید: ای پروردگارم! در بر پایی قیامت عجله نما، تا به خانواده و اموالم باز گردم. حضرت فرمود: و به کافر، منکرین ولایت گفته شود: پروردگار تو کیست؟ گوید: خدا، گفته شود: پیغمبر تو کیست؟ گوید: محمّد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ، گفته شود: دین تو چیست؟ گوید: اسلام، گفته شود: چگونه آن‌ها را دانستی؟ گوید: از مردم شنیدم که چنین می‌گفتند، پس من هم گفته‌ام. بعد از آن گفته می‌شود: امام و ولیّ تو کیست؟ گوید: نمی‌دانم، پس گرزی بر او زنند که تمامی انسانها و جنیان توان تحمّل آن را نخواهند داشت. حضرت فرمود: سپس ذوب گردد هم‌چنان که سُرب ذوب می‌شود، بعد از آن روحش را به او باز گردانند و قلبش را بین دو لوح از آتش قرار دهند، در این لحظه گوید: پروردگارا! بر پایی قیامت را به تأخیر انداز.

عليّ بن إبراهيم : قَالَ وَ قَالَ رَجُلٌ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام مَا تَقُولُ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ: **النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْها غُدُوًّا وَ عَشِيًّا** فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام : مَا تَقُولُ النَّاسُ فِيهَا فَقَالَ يَقُولُونَ: إِنَّهَا فِي نَارِ الْخُلْدِ وَ هُمْ لَا يُعَذَّبُونَ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ فَقَالَ عليه السلام فَهُمْ مِنَ السُّعَدَاءِ فَقِيلَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَكَيْفَ هَذَا فَقَالَ إِنَّمَا هَذَا فِي الدُّنْيَا وَ أَمَّا فِي نَارِ الْخُلْدِ فَهُوَ قَوْلُهُ: **وَ يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذابِ** . تفسير القمّي ۲/ ۲۵۸.

علی بن ابراهیم روایت می کند: مردی خدمت امام صادق علیه السلام عرض کرد: برداشت شما از آیه النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوا وعَشِيًّا چیست؟ آن حضرت فرمود: مردم در باره آن چه می گویند؟ آن فرد پاسخ داد: در دوزخ هستند و صبحگاهان و شبانگاهان شکنجه داده می شوند و فاصله میان آن دو زمان، از عذاب در امان هستند. امام صادق علیه السلام فرمود: اگر چنین باشد که آن‌ها جزو افراد خوشبخت به شمار می آیند. خدمت ایشان عرض شد: فدایت شوم! چگونه این امر ممکن است؟ امام

پاسخ داد: این وضعیت آن‌ها در دنیاست. اما در آتش دوزخ، آن‌ها در وضعیتی مانند مصداق این آیه به سر می برند که پروردگار می فرماید: ویَومَ تَقُومُ السَّاعَهُ أَدْخِلوا آل فِرْعَونَ أَشَدَّ العَذَابِ.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ..... وَ تَقَرَّبُوا إِلَى اللهِ بِتَوْحِيدِهِ وَ طَاعَةِ مَنْ أَمَرَكُمْ أَنْ تُطِيعُوهُ **وَ لا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوافِرِ** وَ لَا يُجَنِّحُ بِكُمُ الْغَيُّ فَتَضِلُّوا عَنْ سَبِيلِ الرَّشَادِ بِاتِّبَاعِ أُولَئِكَ الَّذِينَ ضَلُّوا وَ أَضَلُّوا قَالَ اللهُ عَزَّ مِنْ قَائِلٍ فِي طَائِفَةٍ ذَكَرَهُمْ بِالذَّمِّ فِي كِتَابِهِ **إِنَّا أَطَعْنا سادَتَنا وَ كُبَراءَنا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا رَبَّنا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذابِ وَ الْعَنْهُمْ لَعْناً كَبِيراً** وَ قَالَ تَعَالَى **وَ إِذْ يَتَحاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعاً فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذابِ اللهِ مِنْ شَيْءٍ قالُوا لَوْ هَدانَا اللهُ لَهَدَيْناكُمْ** أَ فَتَدْرُونَ الِاسْتِكْبَارُ مَا هُوَ هُوَ تَرْكُ الطَّاعَةِ لِمَنْ أُمِرُوا بِطَاعَتِهِ وَ التَّرَفُّعُ عَلَى مَنْ نَدَبُوا إِلَى مُتَابَعَتِهِ وَ الْقُرْآنُ يَنْطِقُ مِنْ هَذَا عَنْ كَثِيرٍ أَنْ تُدَبِّرَهُ مُتَدَبِّرٌ زَجْرَهُ وَ وَعْظَه..... مصباح المتهجّد/ ۷۰۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمدند:..به خدا نزدیکی جویید با یگانه دانستن او و پیروی هر آن که را به پیروی اش فرمان داده است وَ لا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوافِرِ تا با پیروی از آنان که گمراه گشتند و کردند ، از راه هدایت گمراه شوید ؛ خداوند بزرگ در نکوهش این طایفه در کتابش چنین فرمود : إِنَّا أَطَعْنا سادَتَنا وَ كُبَراءَنا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا رَبَّنا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذابِ وَ الْعَنْهُمْ لَعْناً كَبِيراً و خداوند می‌فرماید: وَ إِذْ يَتَحاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعاً فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذابِ اللهِ مِنْ شَيْءٍ قالُوا لَوْ هَدانَا اللهُ لَهَدَيْناكُمْ ! آیا می‌دانید استکبار چیست؟ ! استکبار ترك اطاعت از آن کسی است که خداوند امر به اطاعت از او را نموده است، و سرکشی و بلندپروازی از پیروی نمودن کسی که امر به پیروی از او شده است.و قرآن درباره افراد بسیاری از این قبیل سخن می‌گوید، و بیان دارد، اگر تدبر کننده‌ای در قرآن تدبر کند، قرآن او را موعظه می‌دهد، و تهدید و تحذیر می‌کند .

غافر ۶۰-۵۱

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ (۵۱) يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ (۵۲) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَى وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ (۵۳) هُدًى وَذِكْرَى لِأُولِي الْأَلْبَابِ (۵۴) فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ (۵۵) إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَا هُمْ بِبَالِغِيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ (۵۶) لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (۵۷) وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ قَلِيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ (۵۸) إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ (۵۹) وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ (۶۰)

در حقیقت ما فرستادگان خود و کسانی را که گرویده اند در زندگی دنیا و روزی که گواهان برپای می ایستند قطعا یاری می کنیم (۵۱) [همان] روزی که ستمگران را پوزش طلبی شان سود نمی دهد و برای آنان لعنت است و برایشان بد فرجامی آن سرای است (۵۲) و قطعا موسی را هدایت دادیم و به فرزندان اسرائیل تورات را به میراث نهادیم (۵۳) [که] رهنمود و یادکردی برای خردمندان است (۵۴) پس صبر کن که وعده خدا حق است و برای گناهت آمرزش بخواه و به سپاس پروردگارت شامگاهان و بامدادان ستایشگر باش (۵۵) در حقیقت آنان که درباره نشانه های خدا بی آنکه حجتی برایشان آمده باشد به مجادله برمی خیزند در دلهایشان جز بزرگنمایی نیست [و] آنان به آن [بزرگی که آرزویش را دارند] نخواهند رسید پس به خدا پناه جوی زیرا او خود شنوا کی بیناست (۵۶) قطعا آفرینش آسمانها و زمین بزرگتر [و شکوهمندتر] از آفرینش مردم است ولی بیشتر مردم نمی دانند (۵۷) و نابینا و بینا یکسان نیستند و کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند [نیز] با [مردم] بدکار [یکسان] نیستند چه اندك پند می پذیرید (۵۸) در حقیقت رستاخیز قطعا آمدنی است در آن تردیدی نیست ولی بیشتر مردم ایمان نمی آورند (۵۹) و پروردگارتان فرمود مرا بخوانید تا شما را اجابت کنم در حقیقت کسانی که از پرستش من کبر می ورزند به زودی خوار در دوزخ درمی آیند (۶۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَيَمُنُّ عَلَى عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَأْمُرُهُ اللهُ أَنْ يَدْنُوَ مِنْهُ يَعْنِي مِنْ رَحْمَتِهِ فَيَدْنُو حَتَّى يَضَعَ كَفَّهُ عَلَيْهِ ثُمَّ يُعَرِّفُهُ مَا أَنْعَمَ بِهِ عَلَيْهِ يَقُولُ لَهُ أَ وَ لَمْ تَدْعُنِي يَوْمَ كَذَا وَ كَذَا بِكَذَا وَ كَذَا فَأَجَبْتُ دَعْوَتَكَ أَ لَمْ تَسْأَلْنِي يَوْمَ كَذَا وَ كَذَا فَأَعْطَيْتُكَ مَسْأَلَتَكَ أَ لَمْ تَسْتَغِثْ بِي يَوْمَ كَذَا وَ كَذَا فَأَغَثْتُكَ أَ لَمْ تَسْأَلْ ضُرّاً كَذَا وَ كَذَا فَكَشَفْتُ عَنْكَ ضُرَّكَ وَ رَحِمْتُ صَوْتَكَ أَ لَمْ تَسْأَلْنِي مَالًا فَمَلَّكْتُكَ أَ لَمْ تَسْتَخْدِمْنِي فَأَخْدَمْتُكَ أَ لَمْ تَسْأَلْنِي أَنْ أُزَوِّجَكَ فُلَانَةَ وَ هِيَ مَنِيعَةٌ عِنْدَ أَهْلِهَا فَزَوَّجْنَاكَهَا قَالَ فَيَقُولُ الْعَبْدُ بَلَى يَا رَبِّ قَدْ أَعْطَيْتَنِي كُلَّ مَا سَأَلْتُكَ وَ كُنْتُ أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ فَيَقُولُ اللهُ لَهُ فَإِنِّي مُنْعِمٌ لَكَ مَا سَأَلْتَنِيهِ الْجَنَّةُ لَكَ مباحا [مُبَاحَةٌ] أَرْضَيْتُكَ فَيَقُولُ الْمُؤْمِنُ نَعَمْ يَا رَبِّ أَرْضَيْتَنِي وَ قَدْ رَضِيتُ فَيَقُولُ اللهُ لَهُ عَبْدِي إِنِّي كُنْتُ أَرْضَى أَعْمَالَكَ وَ إِنَّمَا أَرْضَى لَكَ أَحْسَنَ الْجَزَاءِ فَإِنَّ أَفْضَلَ جَزَائِي عِنْدِي أَنْ أُسْكِنَكَ الْجَنَّةَ وَ هُوَ قَوْلُهُ **ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ** الْآيَة . تفسير القمّي ۲/ ۲۵۹.

امام صادق علیه السلام فرمود: بی گمان خداوند در روز قیامت بر بنده مؤمنش منت می گذارد و به او دستور می دهد تا به رحمت او نزدیک شود. او نزدیک می شود تا این که دستش را بر روی آن قرار می دهد. سپس پروردگار، نعمت هایی را که به او ارزانی داشته بود به او نشان می دهد و به او می گوید: آیا تو نبودی که در فلان روز و فلان روز به درگاهم دعا می کردی و من دعوتت را اجابت کردم؟ مگر تو نبودی که از من فلان روز درخواست چیزی کردی و من خواسته ات را برطرف کردم؟ مگر تو نبودی که در فلان روزها از من طلب کمک و یاری کردی و من به تو یاری کردم؟ یادت هست که تو از من درخواست رفع فلان مشکلات را کردی و من آن‌ها را برطرف کردم و به تو رحم کردم؟ از من ثروت خواستی و من تو را ثروتمند کردم؟ از من طلب خدمتکار کردی و من آن را در اختیارت گذاشتم؟ آیا از من نخواستی فلان زن را که نزد خانواده اش جای‌گاه والایی داشت به همسری تو درآورم و این کار را کردم؟ در این هنگام بنده پاسخ می دهد: آری! پروردگار من! من از تو همه آن چه را که می خواستم طلب می کردم و هم‌چنین بهشت را از تو می خواستم. خداوند می فرماید: من آن چه را که از من خواستی به تو می دهم. رفتن به بهشت حق توست. آیا راضی شدی؟ در این هنگام فرد مؤمن جواب می دهد: پروردگارا! مرا راضی کردی و من راضی شدم. سپس خداوند می فرماید: ای بنده من! از اعمالت راضی بودم. دوست دارم بهترین پاداش را به تو بدهم. بهترین پاداش نزد من این است که تو را در بهشت سکونت دهم. این همان فرموده خداوند است که در آن آمده است: ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام .... وَ أَكْثِرُوا فِيهِ التَّضَرُّعَ وَ الدُّعَاءَ وَ مَسْأَلَةَ الرَّحْمَةِ وَ الْغُفْرَانِ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَسْتَجِيبُ لِكُلِّ مَنْ دَعَاهُ وَ يُورِدُ النَّارَ مَنْ عَصَاهُ وَ كُلَّ مُسْتَكْبِرٍ عَنْ عِبَادَتِهِ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ داخِرِين**..... الفقيه ۱/ ۲۷۶، ح ۱۲۶۴.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.... و بسیار دعا و تضرع نمائید و خواستار رحمت و غفران باشید بدرستیکه خداوند عز و جل اجابت نماید هر کس که او را بخواند و در آتش آورد هر کس او را نافرمانی کند و در بندگی تکبر نماید، خداوند عز و جل فرموده: ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ داخِرِين....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ... قال السّائل أَ لَسْتَ تَقُولُ يَقُولُ اللهُ تَعَالَى **ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ** وَ قَدْ نَرَى الْمُضْطَرَّ يَدْعُوهُ فَلَا يُجَابُ لَهُ وَ الْمَظْلُومَ يَسْتَنْصِرُهُ عَلَى عَدُوِّهِ فَلَا يَنْصُرُهُ قَالَ وَيْحَكَ مَا يَدْعُوهُ أَحَدٌ إِلَّا اسْتَجَابَ لَهُ أَمَّا الظَّالِمُ فَدُعَاؤُهُ مَرْدُودٌ إِلَى أَنْ يَتُوبَ إِلَيْهِ وَ أَمَّا الْمُحِقُّ فَإِنَّهُ إِذَا دَعَاهُ اسْتَجَابَ لَهُ وَ صَرَفَ عَنْهُ الْبَلَاءَ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُهُ أَوِ ادَّخَرَ لَهُ ثَوَاباً جَزِيلًا لِيَوْمِ حَاجَتِهِ إِلَيْهِ وَ إِنْ لَمْ يَكُنِ الْأَمْرُ الَّذِي سَأَلَ الْعَبْدُ خَيْراً لَهُ إِنْ أَعْطَاهُ أَمْسَكَ عَنْهُ وَ الْمُؤْمِنُ الْعَارِفُ بِاللهِ رُبَّمَا عَزَّ عَلَيْهِ أَنْ يَدْعُوَهُ فِيمَا لَا يَدْرِي أَ صَوَابٌ ذَلِكَ أَمْ خَطَأ. الاحتجاج/ ۳۴۳.

سائلی از امام صادق علیه السلام پرسید: مگر شما معتقد نیستید که خداوند فرموده: ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ ، بارها فرد گرفتار را دیده ایم که دعا می کند ولی اجابت نمی شود، و ستمدیده کمک می خواهد و او را یاری نمی کند. فرمود: وای بر تو! هر که دعا کند اجابت شود، امّا فرد ظالم تا وقتی که به درگاه خدا توبه نکند دعایش مردود خواهد شد، و امّا فرد محقّ هر وقت دعا کند مستجاب شود، و بلا از آن‌جاکه خبر ندارد از او دفع می گردد، و در صورت عدم استجابت؛ همان دعا موجب ذخیره ثواب بسیاری برای او شده که روز نیاز بدادش می رسد، و اگر دعای بنده بخیر او نباشد نیز مستجاب نشود، و بر مؤمن عارف دعا در مواردی که نمی داند صحیح است یا خطا....

عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: مِمَّا أَعْطَى اللهُ أُمَّتِي، وَ فَضَّلَهُمْ بِهِ عَلَى سَائِرِ الْأُمَمِ، أَعْطَاهُمْ ثَلَاثَ خِصَالٍ لَمْ يُعْطَهَا إِلَّا نَبِيٌّ:وَ ذَلِكَ أَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى كَانَ إِذَا بَعَثَ نَبِيّاً قَالَ لَهُ: اجْتَهِدْ فِي دِينِكَ وَ لَا حَرَجَ عَلَيْكَ، وَ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَعْطَى ذَلِكَ أُمَّتِي حَيْثُ يَقُولُ **وَ ما جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ** يَقُولُ: مِنْ ضِيقٍ.وَ كَانَ إِذَا بَعَثَ نَبِيّاً قَالَ لَهُ: إِذَا أَحْزَنَكَ أَمْرٌ تَكْرَهُهُ، فَادْعُنِي أَسْتَجِبْ لَكَ، وَ إِنَّ اللهَ أَعْطَى أُمَّتِي ذَلِكَ حَيْثُ يَقُولُ **ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُم**. قرب الإسناد/ ۴۱.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: از جمله چیزهایی که خداوند به امت من عطا نموده و به وسیله آن، امتم را بر سایر امت ها برتری بخشیده، سه خصلت است که آن‌ها را به کسی جز به پیامبر عطا نکرده است. هرگاه خداوند تبارک و تعالی پیامبری مبعوث می نمود، به او می فرمود: در دین خود کوشا باش و بر تو سختگیری نشده است و خداوند تبارک و تعالی این خصلت را به امت من بخشید، آن جا که فرمود: ما جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ یعنی سختی و هرگاه خداوند پیامبری مبعوث می کرد، به او می فرمود: اگر مسأله ای که مایه پسند تو نیست، مایه اندوه تو گشت، مرا بخوان که من دعای تو را استجابت می کنم و خداوند این خصلت را به امت من هم بخشید، آن جا که فرمود: اُدْعُونی أَسْتَجِبْ لَكُم.

عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ لَا يَسْأَلَ رَبَّهُ شَيْئاً إِلَّا أَعْطَاهُ فَلْيَيْأَسْ مِنَ النَّاسِ كُلِّهِمْ وَ لَا يَكُونُ لَهُ رَجَاءٌ إِلَّا عِنْدَ اللهِ فَإِذَا عَلِمَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِكَ مِنْ قَلْبِهِ لَمْ يَسْأَلِ اللهَ شَيْئاً إِلَّا أَعْطَاهُ....الكافی ۱۴۸/۲

حفص بن غیاث روایت کرده است که امام صادق علیه السلام فرمود: هرگاه کسی از شما چنین اراده کند که از خداوند چیزی نخواهد، مگر این که خداوند خواسته او را اجابت نماید، باید از تمام مردم ناامید شود و تنها به خداوند عز و جل امید داشته باشد. اگر خداوند در دل بنده‌اش چنین اخلاصی یابد، آن بنده هر چیزی که از خداوند بخواهد، به او می‌دهد...

عَنْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَنِ اسْتَذَلَّ عَبْدِيَ الْمُؤْمِنَ فَقَدْ بَارَزَنِي بِالْمُحَارَبَةِ وَ مَا تَرَدَّدْتُ فِي شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ كَتَرَدُّدِي فِي عَبْدِيَ الْمُؤْمِنِ إِنِّي أُحِبُّ لِقَاءَهُ فَيَكْرَهُ الْمَوْتَ فَأَصْرِفُهُ عَنْهُ وَ إِنَّهُ لَيَدْعُونِي فِي الْأَمْرِ فَأَسْتَجِيبُ لَهُ بِمَا هُوَ خَيْرٌ لَه. الكافي ۲/ ۳۵٤، ح ۱۱.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: خدای عزوجل فرموده است : هر که بنده مؤ من مرا خوار پندارد بجنگ آشکار با من برخاسته ، و من تردید نکنم در کاری که انجام دهم مانند تریدیکه درباره بنده مؤ منم دارم ، زیرا من دیدار او را دوست دارم و او از مرگ کراهت دارد، پس من مرگ را از او بگردانم ، و بدرستیکه او مرا در کاری می خواند و من برایش اجابت کنم بچیزی که بهتر است برای او.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ داخِرِينَ** قَالَ هُوَ الدُّعَاءُ وَ أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الدُّعَاءُ قُلْتُ إِنَ **إِبْراهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ** قَالَ الْأَوَّاهُ هُوَ الدَّعَّاءُ.. الكافي ۲/ ٤٦٦، ح ۱.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: منظور از عبادت در آیه إِنَّ الذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ، دعاست و بهترین عبادت همان دعاست. همچنین فرمود: اواه در آیه ان ابراهیم لاواه حلیم به معنای بسیار دعا کننده است.

عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَيُّ الْعِبَادَةِ أَفْضَلُ فَقَالَ مَا مِنْ شَيْءٍ أَفْضَلَ عِنْدَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ أَنْ يُسْئَلَ وَ يُطْلَبَ مِمَّا عِنْدَهُ وَ مَا أَحَدٌ أَبْغَضَ إِلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِمَّنْ يَسْتَكْبِرُ عَنْ عِبَادَتِهِ وَ لَا يَسْأَلُ مَا عِنْدَهُ.. الكافي ۲/ ٤٦٦، ح ۲.

سدید گوید: بامام باقر علیه السلام عرضکردم : کدام عبادت بهتر است ؟ فرمود: چیزی نزد خدای عزوجل بهتر از این نیست که از او درخواست شود و از آنچه نزد او است خواسته شود، و کسی نزد خدای عزوجل مبغوض تر نیست از آنکس که از عبادت او تکبر ورزد و آنچه نزد او است درخواست نکند.

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَمَّنْ حَدَّثَه عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ آيَتَانِ فِي كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَطْلُبُهُمَا فَلَا أَجِدُهُمَا قَالَ وَ مَا هُمَا قُلْتُ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ** فَنَدْعُوهُ وَ لَا نَرَى إِجَابَةً قَالَ أَ فَتَرَى اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَخْلَفَ وَعْدَهُ قُلْتُ لَا قَالَ فَمِمَّ ذَلِكَ قُلْتُ لَا أَدْرِي قَالَ لَكِنِّي أُخْبِرُكَ مَنْ أَطَاعَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِيمَا أَمَرَهُ ثُمَّ دَعَاهُ مِنْ جِهَةِ الدُّعَاءِ أَجَابَهُ قُلْتُ وَ مَا جِهَةِ الدُّعَاءِ قَالَ تَبْدَأُ فَتَحْمَدُ اللهَ وَ تَذْكُرُ نِعَمَهُ عِنْدَكَ ثُمَّ تَشْكُرُهُ ثُمَّ تُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله ثُمَّ تَذْكُرُ ذُنُوبَكَ فَتُقِرُّ بِهَا ثُمَّ تَسْتَعِيذُ مِنْهَا فَهَذَا جِهَةُ الدُّعَاء..... الكافي ۲/ ٤٨٦، ح ۸.

عثمان بن عیسی، از راوی دیگری روایت می کند که خدمت امام صادق علیه السلام عرض کردم: در قرآن کریم معنای دو آیه را جستجو می کنم اما آن‌ها را نمی یابم. حضرت پرسید: کدام دو آیه؟ عرض کردم: آیه ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ ، خداوند را می خوانیم اما هیچ اجابتی نمی یابیم. امام فرمود: آیا گمان می کنی به وعده خویش وفا نمی کند؟ عرض کردم: خیر! امام پرسید: پس مسئله چیست؟ عرض کردم: نمی دانم. آن حضرت فرمود: ولی من به تو می گویم. هر کس از خداوند در آن چه از طریق و شیوه دعا به او امر کرده است اطاعت کند، پروردگار دعایش را مستجاب خواهد کرد. عرض کردم: شیوه دعا چیست؟ امام فرمود: با حمد و ستایش خداوند شروع کن و نعمت هایی را که به تو داده ذکر کرده و سپس از او سپاسگزاری کن و بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم درود فرست و گناهانت را ذکر کرده و به آن‌ها اعتراف کن. سپس از آن‌ها به خدا پناه ببر! این همان شیوه دعاست....

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّ فِي كِتَابِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِنَّ الْمِدْحَةَ قَبْلَ الْمَسْأَلَةِ فَإِذَا دَعَوْتَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَمَجِّدْهُ قُلْتُ كَيْفَ أُمَجِّدُهُ قَالَ تَقُولُ يَا مَنْ هُوَ أَقْرَبُ إِلَيَّ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ يَا فَعَّالًا لِما يُرِيدُ يَا مَنْ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ قَلْبِهِ يَا مَنْ هُوَ بِالْمَنْظَرِ الْأَعْلَى يَا مَنْ هُوَ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ. الكافي ۲/ ٤٨٤، ح ۲.

محمد بن مسلم گوید: حضرت صادق علیه السلام فرمود: همانا در کتاب امیرالمؤ منین علیه السلام است که ستایش پیش از درخواست است ، پس هر گاه خدای عزوجل را خواندی او را تمجید کن ، عرض کردم : چگونه تمجیدش کنم ؟ فرمود: يَا مَنْ هُوَ أَقْرَبُ إِلَيَّ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ يَا فَعَّالًا لِما يُرِيدُ يَا مَنْ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ قَلْبِهِ يَا مَنْ هُوَ بِالْمَنْظَرِ الْأَعْلَى يَا مَنْ هُوَ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِذَا طَلَبَ أَحَدُكُمُ الْحَاجَةَ فَلْيُثْنِ عَلَى رَبِّهِ وَ لْيَمْدَحْهُ فَإِنَّ الرَّجُلَ إِذَا طَلَبَ الْحَاجَةَ مِنَ السُّلْطَانِ هَيَّأَ لَهُ مِنَ الْكَلَامِ أَحْسَنَ مَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ فَإِذَا طَلَبْتُمُ الْحَاجَةَ فَمَجِّدُوا اللهَ الْعَزِيزَ الْجَبَّارَ وَ امْدَحُوهُ وَ أَثْنُوا عَلَيْهِ تَقُولُ يَا أَجْوَدَ مَنْ أَعْطَى وَ يَا خَيْرَ مَنْ سُئِلَ يَا أَرْحَمَ مَنِ اسْتُرْحِمَ يَا أَحَدُ يَا صَمَدُ يَا مَنْ لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ يَا مَنْ لَمْ يَتَّخِذْ صاحِبَةً وَ لا وَلَداً يَا مَنْ يَفْعَلُ ما يَشاءُ* وَ يَحْكُمُ ما يُرِيدُ وَ يَقْضِي مَا أَحَبَّ يَا مَنْ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ قَلْبِهِ يَا مَنْ هُوَ بِالْمَنْظَرِ الْأَعْلَى يَا مَنْ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ يَا سَمِيعُ يَا بَصِيرُ وَ أَكْثِرْ مِنْ أَسْمَاءِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِنَّ أَسْمَاءَ اللهِ كَثِيرَةٌ وَ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ وَ قُلِ اللهُمَّ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ مَا أَكُفُّ بِهِ وَجْهِي وَ أُؤَدِّي بِهِ عَنْ أَمَانَتِي وَ أَصِلُ بِهِ رَحِمِي وَ يَكُونُ عَوْناً لِي فِي الْحَجِّ وَ الْعُمْرَةِ وَ قَالَ إِنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَأَلَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله عَجَّلَ الْعَبْدُ رَبَّهُ وَ جَاءَ آخَرُ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ أَثْنَى عَلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ صَلَّى عَلَى النَّبِيِّ وَ آلِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله سَلْ تُعْطَ. الكافي ۲/ ٤٨٥، ح ٦.

حضرت صادق علیه السلام فرمود: هرگاه یک از شما حاجتی خواهد پس پروردگار را ستایش کند و او را مدح گوید، زیرا چون مردی از سلطان حاجتی خواهد بهترین سخنی که توانائی آن را دارد برای او آماده سازد، پس چون حاجتی خواستی پس خدای عزوجل جبار را تمجید کنید و او را مدح گویید و ستایش کنید می گویی : يَا أَجْوَدَ مَنْ أَعْطَى وَ يَا خَيْرَ مَنْ سُئِلَ يَا أَرْحَمَ مَنِ اسْتُرْحِمَ يَا أَحَدُ يَا صَمَدُ يَا مَنْ لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ يَا مَنْ لَمْ يَتَّخِذْ صاحِبَةً وَ لا وَلَداً يَا مَنْ يَفْعَلُ ما يَشاءُ* وَ يَحْكُمُ ما يُرِيدُ وَ يَقْضِي مَا أَحَبَّ يَا مَنْ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ قَلْبِهِ يَا مَنْ هُوَ بِالْمَنْظَرِ الْأَعْلَى يَا مَنْ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ يَا سَمِيعُ يَا بَصِيرُ و از نامهای خدای عزوجل بسیار بگو، زیرا نامهای خدا بسیار است و صلوات فرست بر محمد صلی الله علیه و آله و سلم و آلش بگو: اللهُمَّ أَوْسِعْ عَلَيَّ

مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ مَا أَكُفُّ بِهِ وَجْهِي وَ أُؤَدِّي بِهِ عَنْ أَمَانَتِي وَ أَصِلُ بِهِ رَحِمِي وَ يَكُونُ عَوْناً لِي فِي الْحَجِّ وَ الْعُمْرَةِ و فرمود: مردی وارد مسجد شد و دو رکعت نماز خواند و از خدای عزوجل در خواست کرد، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: این بنده نسبت پروردگارش شتاب کرد، مردی دیگر آمد و دو رکعت نماز خواند سپس خدای عزوجل ثناء خواند و بر پیغمبر و آلش صلوات فرستاد، پس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: درخواست کن که بتو داده شود.

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْمُغِيرَةِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ فَضْلَ الدُّعَاءِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ عَلَى الدُّعَاءِ بَعْدَ النَّافِلَةِ كَفَضْلِ الْفَرِيضَةِ عَلَى النَّافِلَةِ قَالَ ثُمَّ قَالَ ادْعُهْ وَ لَا تَقُلْ قَدْ فُرِغَ مِنَ الْأَمْرِ فَإِنَّ الدُّعَاءَ هُوَ الْعِبَادَةُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **إِنَ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ داخِرِينَ** وَ قَالَ **ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ** وَ قَالَ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَدْعُوَ اللهَ فَمَجِّدْهُ وَ احْمَدْهُ وَ سَبِّحْهُ وَ هَلِّلْهُ وَ أَثْنِ عَلَيْهِ وَ صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله ثُمَّ سَلْ تُعْطَ. الكافي ۳/ ۳۴۱، ح ۴.

حسین بن مغیره روایت می کند که شنیده است امام صادق علیه السلام می فرمود: فضیلت دعای پس از نماز واجب بر دعای بعد از نماز مستحب مانند فضیلت و برتری نماز واجب بر نماز مستحب است. آن گاه فرمود: به درگاه خداوند دعا کن و نگو: کار قطعیت یافته و تمام شده است. زیرا دعا همان عبادت است. پروردگار عز و جل می فرماید: إِنَّ الذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ همچنین فرموده است: ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لكُمْ همچنین فرمود: هر گاه خواستی خداوند را بخوانی او را بزرگ بدان، ستایش کن، پاک و منزه و یکتا بدان و او را بستای و بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم درود بفرست. آن گاه خواسته ات را از او بخواه تا آن را به تو عنایت کند.

حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ الْحَسَنَ بْنَ مُحَمَّدٍ النَّوْفَلِيَّ يَقُولُ قَدِمَ سُلَيْمَانُ الْمَرْوَزِيُّ مُتَكَلِّمُ خُرَاسَانَ عَلَى الْمَأْمُونِ فَأَكْرَمَهُ وَ وَصَلَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ إِنَّ ابْنَ عَمِّي عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام قَدِمَ عَلَيَّ مِنَ الْحِجَازِ..... قَالَ الرِّضَا عليه السلام يَا جَاهِلُ فَإِذَا عَلِمَ الشَّيْءَ فَقَدْ أَرَادَهُ قَالَ سُلَيْمَانُ أَجَلْ فَقَالَ فَإِذَا لَمْ يُرِدْهُ لَمْ يَعْلَمْهُ قَالَ سُلَيْمَانُ أَجَلْ قَالَ مِنْ أَيْنَ قُلْتَ ذَاكَ وَ مَا الدَّلِيلُ عَلَى أَنَّ إِرَادَتَهُ عِلْمُهُ وَ قَدْ يَعْلَمُ مَا لَا يُرِيدُهُ أَبَداً وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ لَئِنْ شِئْنا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِي أَوْحَيْنا إِلَيْكَ** فَهُوَ يَعْلَمُ كَيْفَ يَذْهَبُ بِهِ وَ هُوَ لَا يَذْهَبُ بِهِ أَبَداً قَالَ سُلَيْمَانُ لِأَنَّهُ قَدْ فَرَغَ مِنَ الْأَمْرِ فَلَيْسَ يَزِيدُ فِيهِ شَيْئاً قَالَ الرِّضَا عليه السلام هَذَا قَوْلُ الْيَهُودِ فَكَيْفَ قَالَ تَعَالَى **ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ** قَالَ سُلَيْمَانُ إِنَّمَا عَنَى بِذَلِكَ أَنَّهُ قَادِرٌ عَلَيْهِ قَالَ أَ فَيَعِدُ مَا لَا يَفِي بِهِ فَكَيْفَ قَالَ **يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ ما يَشاءُ** وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَ **يَمْحُوا اللهُ ما يَشاءُ وَ يُثْبِتُ وَ عِنْدَهُ أُمُّ الْكِتابِ** وَ قَدْ فَرَغَ مِنَ الْأَمْرِ فَلَمْ يُحِرْ جَوَابا. العيون ۱/ ۱۵۱.

از حسن بن محمّد نوفلیّ چنین نقل شده است که: سلیمان مروزیّ متکلّم خراسان بر مأمون وارد شد، مأمون او را احترام بسیار نمود و به او هدایایی داد و گفت: پسر عمویم علیّ بن موسی الرّضا از حجاز نزد من آمده است .....حضرت فرمودند: ای نادان! اگر خداوند به چیزی عالم است آیا معنایش این است که آن را اراده کرده است؟! سلیمان گفت: بله البتّه، حضرت فرمودند: حال، اگر آن را اراده نکند آیا بدین معنی است که بدان علم و آگاهی ندارد؟! سلیمان گفت: بله البتّه، حضرت فرمودند: از کجا چنین سخنی می‌گویی؟ و چه دلیلی داری بر اینکه اراده خدا عین علم اوست؟ و حال آن‌که گاه می‌شود خدا چیزی را می‌داند ولی ابدا آن را اراده نمی‌کند، از جمله این آیه شریفه: وَ لَئِنْ شِئْنا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِی أَوْحَیْنا إِلَیْکَ و خداوند می‌داند چگونه آن را ببرد، ولی هرگز این کار را نخواهد کرد، سلیمان گفت: زیرا خدا از کار فارغ شده و دست از کار کشیده و بر آن‌چه مقدّر فرموده چیزی نخواهد افزود،

حضرت فرمودند: این سخن یهود است، اگر حرف شما درست باشد پس چگونه خداوند می‌فرماید: ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ سلیمان گفت: منظورش این است که او بر این کار تواناست، حضرت فرمودند: آیا وعده‌ای می‌دهد که به آن وفا نخواهد کرد؟! پس چطور فرموده است: يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ ما يَشاءُ و نیز فرموده است: يَمْحُوا اللهُ ما يَشاءُ وَ يُثْبِتُ وَ عِنْدَهُ أُمُّ الْكِتابِ حال، از کارها فارغ شده است؟! سلیمان جوابی نداشت.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ يَرْفَعُهُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ: مَنْ قَرَأَ مِائَةَ آيَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ مِنْ أَيِّ الْقُرْآنِ شَاءَ ثُمَّ قَالَ يَا اللهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ فَلَوْ دَعَا عَلَى الصَّخْرَةِ لَقَلَعَهَا إِنْ شَاءَ اللهُ.. ثواب الأعمال/ ۱۳۰، ح ۱.

امیر مؤمنان علیه السّلام فرمود: هر که صد آیه از هر کجای قرآن را که خواهد تلاوت کند، پس آنگاه هفت بار یا اللهُ گوید، اگر بخواهد که صخره‌ای از جایش بر کند، اگر خدا خواهد بی‌تردید برکنده خواهد شد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام، قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله حَدَّثَنِي جَبْرَئِيلُ عَنْ رَبِّ الْعِزَّةِ جَلَّ جَلَالُهُ أَنَّهُ قَالَ مَنْ عَلِمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِي وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدِي وَ رَسُولِي وَ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ خَلِيفَتِي وَ أَنَّ الْأَئِمَّةَ مِنْ وُلْدِهِ حُجَجِي أَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِي وَ نَجَّيْتُهُ مِنَ النَّارِ بِعَفْوِي وَ أَبَحْتُ لَهُ جِوَارِي وَ أَوْجَبْتُ لَهُ كَرَامَتِي وَ أَتْمَمْتُ عَلَيْهِ نِعْمَتِي وَ جَعَلْتُهُ مِنْ خَاصَّتِي وَ خَالِصَتِي إِنْ نَادَانِي لَبَّيْتُهُ وَ إِنْ دَعَانِي أَجَبْتُهُ وَ إِنْ سَأَلَنِي أَعْطَيْتُهُ وَ إِنْ سَكَتَ ابْتَدَأْتُهُ وَ إِنْ أَسَاءَ رَحِمْتُهُ وَ إِنْ فَرَّ مِنِّي دَعَوْتُهُ وَ إِنْ رَجَعَ إِلَيَّ قَبِلْتُهُ وَ إِنْ قَرَعَ بَابِي فَتَحْتُهُ وَ مَنْ لَمْ يَشْهَدْ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِي أَوْ شَهِدَ وَ لَمْ يَشْهَدْ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدِي وَ رَسُولِي أَوْ شَهِدَ بِذَلِكَ وَ لَمْ يَشْهَدْ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ خَلِيفَتِي أَوْ شَهِدَ بِذَلِكَ وَ لَمْ يَشْهَدْ أَنَّ الْأَئِمَّةَ مِنْ وُلْدِهِ حُجَجِي فَقَدْ جَحَدَ نِعْمَتِي وَ صَغَّرَ عَظَمَتِي وَ كَفَّرَ بِآيَاتِي وَ كُتُبِي إِنْ قَصَدَنِي حَجَبْتُهُ وَ إِنْ سَأَلَنِي حَرَمْتُهُ وَ إِنْ نَادَانِي لَمْ أَسْمَعْ نِدَاءَهُ وَ إِنْ دَعَانِي لَمْ أَسْمَعْ دُعَاءَهُ وَ إِنْ رَجَانِي خَيَّبْتُهُ وَ ذَلِكَ جَزَاؤُهُ مِنِّي **وَ ما أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيد** كمال الدين/ ۲۵۸، ح ۳.

امام صادق از پدران بزرگوارشان از رسول خدا صلوات اللهِ علیهم اجمعین روایت کند که فرمود: جبرئیل علیه السلام از ربّ العزّة جلّ جلاله برایم حدیث کرد که فرمود: هر کس بداند که هیچ معبودی جز من نیست و محمّد بنده و فرستاده من است و علیّ بن أبی طالب جانشین من است و ائمّه‌ای که از فرزندان او هستند حجّتهای منند، او را به رحمت خود به بهشت داخل می‌سازم و به عفو خود او را از آتشم نجات می‌بخشم و همسایگی خود را برای او مباح می‌گردانم و کرامتم را بر او واجب می‌گردانم و نعمتم را بر او تمام ساخته و او را از خاصّان و خالصان خود قرار می‌دهم، اگر مرا ندا کند به او لبّیک می‌گویم و اگر مرا بخواند اجابتش می‌کنم و اگر از من درخواست کند به او می‌بخشم و اگر خاموش باشد به او ابتدا می‌کنم و اگر بد کند به او رحمت می‌آورم و اگر از من فرار کند او را می‌خوانم و اگر باز گردد او را می‌پذیرم و اگر در خانه‌ام را بکوبد آن را می‌گشایم، و هر کس گواهی ندهد که من معبود یکتا هستم یا بدان شهادت دهد امّا گواهی ندهد که محمّد بنده و رسول من است یا بدان شهادت دهد امّا گواهی ندهد که علیّ بن أبی طالب جانشین من است یا بدان شهادت دهد امّا گواهی ندهد که امامان از فرزندان او حجّتهای من هستند به تحقیق که چنین شخصی نعمت مرا انکار کرده و عظمت مرا کوچک شمرده و به آیات و کتابهای من کافر شده است و اگر قصد مرا کند محجوبش می‌کنم و اگر از من درخواست کند محرومش می‌سازم و اگر مرا ندا کند ندایش را نمی‌شنوم و اگر مرا بخواند دعایش را استجابت نمی‌سازم و اگر به من امید بندد ناامیدش می‌گردانم و این جزای او از جانب من است **وَ** ما أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيد.

غافر ۷۰-۶۱

اللهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ اللهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ (۶۱) ذَلِكُمُ اللهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ (۶۲) كَذَلِكَ يُؤْفَكُ الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللهِ يَجْحَدُونَ (۶۳) اللهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ذَلِكُمُ اللهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ (۶۴) هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۶۵) قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (۶۶) هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (۶۷) هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (۶۸) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللهِ أَنَّى يُصْرَفُونَ (۶۹) الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (۷۰)

خدا [همان] کسی است که شب را برای شما پدید آورد تا در آن آرام گیرید و روز را روشنی بخش [قرار داد] آری خدا بر مردم بسیار صاحب تفضل است ولی بیشتر مردم سپاس نمی دارند (۶۱) این است خدا پروردگار شما [که] آفریندهٔ هر چیزی است خدایی جز او نیست پس چگونه [از او] بازگردانیده می شوید (۶۲) کسانی که نشانه های خدا را انکار میکردند این گونه [از خدا] رویگردان می شوند (۶۳) خدا [همان] کسی است که زمین را برای شما قرارگاه ساخت و آسمان را بنایی [گردانید] و شما را صورتگری کرد و صورتهای شما را نیکو نمود و از چیزهای پاکیزه به شما روزی داد این است خدا پروردگار شما بلندمرتبه و بزرگ است خدا پروردگار جهانیان (۶۴) اوست [همان] زنده ای که خدایی جز او نیست پس او را در حالی که دین [خود] را برای وی بی آلایش گردانیده اید بخوانید سپاس [هاهمه] ویژه خدا پروردگار جهانیان است (۶۵) بگو من نهی شده ام از اینکه جز خدا کسانی را که [شما] می خوانید پرستش کنم [آن هم] هنگامی که از جانب پروردگارم مرا دلایل روشن رسیده باشد و مامورم که فرمانبر پروردگار جهانیان باشم (۶۶) او همان کسی است که شما را از خاکی آفرید سپس از نطفه ای آنگاه از علقه ای و بعد شما را [به صورت] کودکی برمی آورد تا به کمال قوت خود برسید و تا سالمند شوید و از میان شما کسی است که مرگ پیش رس می یابد و تا [بالاخره] به مدتی که مقرر است برسید و امید که در اندیشه فرو روید (۶۷) او همان کسی است که زنده می کند و می میراند و چون به کاری حکم کند همین قدر به آن می گوید باش بی درنگ موجود می شود (۶۸) آیا کسانی را که در [ابطال] آیات خدا مجادله می کنند ندیده ای [که] تا کجا [از حقیقت] انحراف حاصل کرده اند (۶۹) کسانی که کتاب [خدا] و آن چه را که فرستادگان خود را بدان گسیل داشته ایم تکذیب کرده اند به زودی خواهند دانست (۷۰)

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ رَفَعَهُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام .... فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام وَ أَنَا أَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ فَإِذَا قَالَ أَحَدُكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ فَلْيَقُلْ **الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعالَمِينَ**، فَإِنَّ اللهَ يَقُولُ: **هُوَ الْحَيُّ لا إِلهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعالَمِين**. تفسير القمّي ۲/ ۲۵۹ ۲۶۰.

سلیمان بن داود روایت کرد که مردی نزد امام زین العابدین علیه السلام ....امام فرمود: من نیز می گویم: لا اله الا الله. هر گاه لا اله الا الله گفتید پس از آن الحَمْدُ للهِ رَبِّ العَالمِينَ بگویید. زیرا خداوند در کتابش فرموده است: هُوَ الْحَيُّ لا إِلهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعالَمِين..

غافر ۸۰-۷۱

إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ (۷۱) فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ (۷۲) ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ (۷۳) مِنْ دُونِ اللهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُو مِنْ قَبْلُ شَيْئًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللهُ الْكَافِرِينَ (۷۴) ذَلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ (۷۵) ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ (۷۶) فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ (۷۷) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللهِ فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللهِ قُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ (۷۸) اللهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ (۷۹) وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ (۸۰)

هنگامی که غلها در گردنهایشان [افتاده] و [با] زنجیرها کشانیده می شوند (۷۱) در میان جوشاب [و] آنگاه در آتش برافروخته می شوند (۷۲) آنگاه به آنان گفته می شود آن چه را در برابر خدا [با او] شریك می ساختید کجایند (۷۳) می گویند گمشان کردیم بلکه پیشتر [هم] ماچیزی را نمی خواندیم این گونه خدا کافران را بی راه می گذارد (۷۴) این [عقوبت] به سبب آن است که در زمین به ناروا شادی و سرمستی میکردید و بدان سبب است که [سخت به خود] می نازیدید (۷۵) از درهای دوزخ درآیید در آن جاودان [بمانید] چه بد است جای سرکشان (۷۶) پس صبر کن که وعدهٔ خدا راست است پس چه پاره ای از آن چه را که به آنان وعده داده ایم به تو بنمایانیم چه تورا از دنیا ببریم [در هر صورت آنان] به سوی ما بازگردانیده می شوند (۷۷) و مسلما پیش از تو فرستادگانی را روانه کردیم برخی از آنان را [ماجرایشان را] بر تو حکایت کرده ایم و برخی از ایشان را بر تو حکایت نکرده ایم و هیچ فرستاده ای را نرسد که بی اجازهٔ خدا نشانه ای بیاورد پس چون فرمان خدا برسد به حق داوری می شود و آنجاست که باطل کاران زیان می کنند (۷۸) خدا [همان] کسی است که چهارپایان را برای شما پدید آورد تا از برخی از آن ها سواری گیرید و از برخی از آن ها بخورید (۷۹) و در آن ها برای شما سودهاست تا با [سوار شدن بر] آن ها به مقصودی که در دلهایتان است برسید و بر آن ها و بر کشتی حمل می شوید (۸۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتابِ وَ بِما أَرْسَلْنا بِهِ رُسُلَنا** إِلَى قَوْلِهِ **كَذلِكَ يُضِلُّ اللهُ الْكافِرِينَ** فَقَدْ سَمَّى اللهُ الْكَافِرِينَ مُشْرِكِينَ بِأَنْ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَ قَدْ أَرْسَلَ اللهُ رُسُلَهُ بِالْكِتَابِ وَ بِتَأْوِيلِهِ فَمَنْ كَذَّبَ بِالْكِتَابِ أَوْ كَذَّبَ بِمَا أَرْسَلَ بِهِ رُسُلَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْكِتَابِ فَهُوَ مُشْرِكٌ كَافِر. تفسير القمّي ۲/ ۲۶۰.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: خداوند در آیه الذِينَ كَذَّبُوا بِالكِتَابِ وبِمَا أَرْسَلنَا بِهِ رُسُلنَا فَسَوفَ يَعْلمُونَ إِذِ الأَغْلال فِي أَعْنَاقِهِمْ والسَّلاسِل يُسْحَبُونَ فِي الحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ ثُمَّ قِيل لهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ مِن دُونِ اللهِ قَالوا ضَلوا عَنَّا بَل لمْ نَكُن نَّدْعُو مِن قَبْل شَيْئًا كَذَلكَ يُضِل اللهُ الكَافِرِينَ آن‌ها را به خاطر تکذیب کتاب های آسمانی کافر و مشرک نامیده است. زیرا خداوند پیامبرانش را به همراه کتاب و تأویل آن به سوی مردم فرستاده است. هر کس کتاب الهی یا تأویل کتابی را که به همراه پیامبران فرستاده شده انکار کند، مشرک است.

عَنْ ضُرَيْسٍ الْكِنَانِي عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا حَالُ الْمُوَحِّدِينَ الْمُقِرِّينَ بِنُبُوَّةِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله مِنَ الْمُسْلِمِينَ الْمُذْنِبِينَ الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَ لَيْسَ لَهُمْ إِمَامٌ وَ لَا يَعْرِفُونَ وَلَايَتَكُمْ فَقَالَ: أَمَّا هَؤُلَاءِ فَإِنَّهُمْ فِي حُفَرِهِمْ لَا يَخْرُجُونَ مِنْهَا فَمَنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ وَ لَمْ يَظْهَرْ مِنْهُ عَدَاوَةٌ فَإِنَّهُ يُخَدُّ لَهُ خَدّاً إِلَى الْجَنَّةِ الَّتِي خَلَقَهَا اللهُ بِالْمَغْرِبِ فَيَدْخُلُ عَلَيْهِ الرَّوْحُ فِي حُفْرَتِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ حَتَّى

يَلْقَى اللهَ فَيُحَاسِبَهُ بِحَسَنَاتِهِ وَ سَيِّئَاتِهِ فَإِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَ إِمَّا إِلَى النَّارِ فَهَؤُلَاءِ الْمَوْقُوفُونَ لِأَمْرِ اللهِ قَالَ: وَ كَذَلِكَ يَفْعَلُ بِالْمُسْتَضْعَفِينَ وَ الْبُلْهِ وَ الْأَطْفَالِ وَ أَوْلَادِ الْمُسْلِمِينَ الَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ، وَ أَمَّا النُّصَّابُ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ فَإِنَّهُمْ يُخَدُّ لَهُمْ خَدّاً إِلَى النَّارِ الَّتِي خَلَقَهَا اللهُ فِي الْمَشْرِقِ فَيَدْخُلُ عَلَيْهِمُ اللهَبُ وَ الشَّرَرُ وَ الدُّخَانُ وَ فَوْرَةُ الْحَمِيمِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ بَعْدَ ذَلِكَ مَصِيرُهُمْ إِلَى الْجَحِيمِ وَ **فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ ما كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ مِنْ دُونِ اللهِ** أَيْ أَيْنَ إِمَامُكُمُ الَّذِي اتَّخَذْتُمُوهُ دُونَ الْإِمَامِ الَّذِي جَعَلَهُ اللهُ لِلنَّاسِ إِمَاماً ..... تفسير القمّي ۲/ ۲۶۰ ۲۶۱.

ضریس کناسی روایت می کند که گفت: خدمت امام محمد باقر علیه السلام عرض کردم: فدایت شوم! وضعیت مؤمنان مسلمان گناه‌کاری که به نبوت حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم اعتراف می کنند، اما در حالی از دنیا می روند که هیچ امامی ندارند و از ولایت شما اطلاعی ندارند چگونه خواهد بود؟ حضرت پاسخ داد: چنین افرادی در قبرهایشان می مانند و از آن جا خارج نخواهند شد. هر کدام از آن‌ها که اعمال نیک داشته باشد و از او هیچ گونه عداوتی نسبت به اهل بیت صلوات الله سر نزده باشد، روی او به سوی بهشتی که خداوند آن را در مغرب آفریده است قرار داده می شود و تا روزی که در قیامت به دیدار پروردگار می شتابد، روح به قبر او فرود می آید تا این که با خداوند دیدار می کند و پروردگار او را بر اساس اعمال نیک و بدش مورد محاسبه قرار می دهد. در نتیجه یا به بهشت می رود یا به دوزخ افکنده می شود. سرنوشت چنین افرادی کاملاً به اراده پروردگار بستگی دارد. هم‌چنین فرمود: خداوند هم‌چنین با مستضعفان، ابلهان، کودکان و فرزندان مسلمانی که قبل از رسیدن به سن بلوغ از دنیا می روند چنین رفتار می نماید. اما افرادی از میان اهل قبله که با اهل بیت که سلام و درود خدا بر آنان باد، دشمنی می کنند، به دوزخی که خداوند آن را در مشرق آفریده است، افکنده می شوند و تا روز قیامت اخگر، شراره، دود و فوران آتش آن‌ها را در برخواهد گرفت. پس از آن سرنوشت آن‌ها و فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ ما كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ مِنْ دُونِ اللهِ آن امامتان که به جای اطاعت از امام تعیین شده توسط خداوند برای مردم، از او پیروی می کردید کجاست.....

غافر ۸۵-۸۱

وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَأَيَّ آيَاتِ اللهِ تُنْكِرُونَ (۸۱) أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (۸۲) فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (۸۳) فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ (۸۴) فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ (۸۵)

و نشانه های [قدرت] خویش را به شما می نمایاند پس کدام یك از آیات خدا را انکار می کنید (۸۱) آیا در زمین نگشته اند تا ببینند فرجام کسانی که پیش از آنان بودند چگونه بوده است [آن‌ها به مراتب از حیث تعداد] بیشتر از آنان و [از حیث] نیرو و آثار در روی زمین استوارتر بودند و [لی] آن چه به دست می آوردند به حالشان سودی نبخشید (۸۲) و چون پیامبرانشان دلایل آشکار برایشان آوردند به آن چیز [مختصری] از دانش که نزدشان بود خرسند شدند و [سرانجام] آن چه به ریشخند می گرفتند آنان را فروگرفت (۸۳) پس چون سختی [عذاب] ما را دیدند گفتند فقط به خدا ایمان آوردیم و بدآن چه با او شریك می گردانیدیم کافریم (۸۴) و [لی] هنگامی که عذاب ما را مشاهده کردند دیگر ایمانشان برای آن‌ها سودی نداد سنت خداست که از [دیرباز] درباره بندگانش چنین جاری شده و آنجاست که ناباوران زیان کرده اند (۸۵)

محمّد الهمدانيّ قال: عَنِ الرِّضَا عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ لِأَيِّ عِلَّةٍ غَرَّقَ اللهُ فِرْعَوْنَ وَ قَدْ آمَنَ بِهِ وَ أَقَرَّ بِتَوْحِيدِهِ قَالَ لِأَنَّهُ آمَنَ عِنْدَ رُؤْيَةِ الْبَأْسِ وَ الْإِيمَانُ عِنْدَ رُؤْيَةِ الْبَأْسِ غَيْرُ مَقْبُولٍ وَ ذَلِكَ حُكْمُ اللهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ فِي السَّلَفِ وَ الْخَلَفِ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنا** الْآيَتَيْنِ.العيون ۲/ ۷۶، ح ۷.

محمد همدانی روایت می کند که گفت: خدمت امام رضا علیه السلام عرض کردم: چرا خداوند فرعون را غرق کرد و حال آن که به خدا ایمان آورد و به یگانگی او اقرار کرد؟ حضرت فرمود: زیرا زمانی که عذاب الهی را دید، ایمان آورد و ایمان آوردن در هنگام دیدن عذاب، پذیرفتنی نیست. این حکم خداوند در باره پیشینیان و آیندگان است. او در کتابش فرموده است: فَلَمَّا رَأَوا بَأْسَنَا...دو آیه.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رِزْقِ اللهِ قَالَ: قُدِّمَ إِلَى الْمُتَوَكِّلِ رَجُلٌ نَصْرَانِيٌّ فَجَرَ بِامْرَأَةٍ مُسْلِمَةٍ فَأَرَادَ أَنْ يُقِيمَ عَلَيْهِ الْحَدَّ فَأَسْلَمَ فَقَالَ يَحْيَى بْنُ أَكْثَمَ قَدْ هَدَمَ إِيمَانُهُ شِرْكَهُ وَ فِعْلَهُ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ يُضْرَبُ ثَلَاثَةَ حُدُودٍ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ يُفْعَلُ بِهِ كَذَا وَ كَذَا فَأَمَرَ الْمُتَوَكِّلُ بِالْكِتَابِ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ عليه السلام وَ سُؤَالِهِ عَنْ ذَلِكَ فَلَمَّا قَرَأَ الْكِتَابَ كَتَبَ يُضْرَبُ حَتَّى يَمُوتَ فَأَنْكَرَ يَحْيَى بْنُ أَكْثَمَ وَ أَنْكَرَ فُقَهَاءُ الْعَسْكَرِ ذَلِكَ وَ قَالُوا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ سَلْ عَنْ هَذَا فَإِنَّهُ شَيْءٌ لَمْ يَنْطِقْ بِهِ كِتَابٌ وَ لَمْ تَجِئْ بِهِ سُنَّةٌ فَكَتَبَ إِلَيْهِ أَنَّ فُقَهَاءَ الْمُسْلِمِينَ قَدْ أَنْكَرُوا هَذَا وَ قَالُوا لَمْ يَجِئْ بِهِ سُنَّةٌ وَ لَمْ يَنْطِقْ بِهِ كِتَابٌ فَبَيِّنْ لَنَا لِمَ أَوْجَبْتَ عَلَيْهِ الضَّرْبَ حَتَّى يَمُوتَ فَكَتَبَ **بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ** [فَلَمَّا أَحَسُّوا] **فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنا قالُوا آمَنَّا بِاللهِ وَحْدَهُ وَ كَفَرْنا بِما كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنا سُنَّتَ اللهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبادِهِ وَ خَسِرَ هُنالِكَ الْكافِرُونَ** قَالَ فَأَمَرَ بِهِ الْمُتَوَكِّلُ فَضُرِبَ حَتَّى مَاتَ.. الكافي ۷/ ۲۳۸، ح ۲.

جعفر بن رزق الله یا به روایت از فرد دیگری از جعفر بن رزق الله روایت می کند که مردی مسیحی را نزد متوکل آوردند که با زن مسلمانی زنا کرده بود. متوکل خواست حد را بر او اجرا کند. در این هنگام آن شخص مسیحی ایمان آورد. یحیی بن اکثم گفت: ایمان آوردن او، شرک و عمل زنای او را نابود کرده است. گروهی از علما گفتند: باید سه بار بر او حد زنا جاری شود. گروه دیگری اعتقاد داشتند باید با او چنین و چنان کرد. متوکل دستور داد تا به ابو الحسن سوم، امام هادی صلوات الله علیه نامه بنویسند و در این باره از او سئوال کنند. زمانی که او نامه را خواند، در پاسخ نوشت: باید او را شلاق زد تا بمیرد. یحیی بن اکثم و فقهای عسکر این حکم را قبول نکردند و گفتند: ای امیرالمؤمنین! از او در این باره سئوال کن. زیرا این حکمی است که نه در قرآن آمده است و نه در سنت! متوکل به او نامه نوشت: فقهای مسلمان این حکم را تأیید نکردند و گفتند: چنین حکمی نه در قرآن آمده است و نه در سنت. برای ما توضیح بده چرا حکم به شلاق زدن او تا لحظه مرگ داده ای؟ او در پاسخ نوشت: بسم الله الرحمن الرحیم فَلَمَّا رَأَوا بَأْسَنَا قَالوا آمَنَّا بِاللهِ وحْدَهُ وكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللهِ التِي قَدْ خَلتْ فِي عِبَادِهِ وخَسِرَ هُنَالِكَ الكَافِرُونَ متوکل دستور داد او را شلاق بزنند تا بمیرد.

۴۱. فصّلت

فصّلت ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حم (۱) تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۲) كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (۳) بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ (۴) وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّنَا عَامِلُونَ (۵) قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ (۶) الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ (۷) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (۸) قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَادًا ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ (۹) وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِلسَّائِلِينَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان .حاء میم (۱) وحی [نامه] ای است از جانب [خدای] رحمتگر مهربان (۲) کتابی است که آیات آن به روشنی بیان شده قرآنی است به زبان عربی برای مردمی که می دانند (۳) بشارتگر و هشداردهنده است و [لی] بیشتر آنان رویگردان شدند در نتیجه [چیزی را] نمی شنوند (۴) و گفتند دلهای ما از آن چه ما را به سوی آن می خوانی سخت محجوب و مهجور است و در گوشهای ما سنگینی و میان ما و تو پرده ای است پس تو کار خود را بکن ما [هم] کار خود را می کنیم (۵) بگو من بشری چون شمایم جز اینکه به من وحی می شود که خدای شما خدایی یگانه است پس مستقیما به سوی او بشتابید و از او آمرزش بخواهید و وای بر مشرکان (۶) همان کسانی که زکات نمی دهند و آنان که به آخرت ناباورند (۷) کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند آنان را پاداشی بی پایان است (۸) بگو آیا این شمایید که واقعا به آن کسی که زمین را در دو هنگام آفرید کفر می ورزید و برای او همتایانی قرار می دهید این است پروردگار جهانیان (۹) و در [زمین] از فراز آن [لنگرآسا] کوههانهاد و در آن خیر فراوان پدید آورد و مواد خوراکی آن را در چهار روز اندازه گیری کرد [که] برای خواهندگان درست [و متناسب با نیازهایشان] است (۱۰)

عن الصّادق عليه السلام : وَ أَمَّا **حم** فَمَعْنَاهُ الْحَمِيدُ الْمَجِيد المعاني/ ۲۲، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند: و اما معنی حم حمید مجید است

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **لَهُمْ قُلُوبٌ لا يَفْقَهُونَ بِها** أَيْ طَبَعَ اللهُ عَلَيْهَا فَلَا تَعْقِلُ **وَ لَهُمْ أَعْيُنٌ** عَلَيْهَا غِطَاءٌ عَنِ الْهُدَى **لا يُبْصِرُونَ بِها وَ لَهُمْ آذانٌ لا يَسْمَعُونَ بِها** أَيْ جَعَلَ فِي آذَانِهِمْ وَقْراً فَلَنْ يَسْمَعُوا الْهُدَى. تفسير القمّي ۱/ ۲۴۹.

امام باقر علیه السلام پیرامون آیه لَهُمْ قُلُوبٌ لا يَفْقَهُونَ بِها فرمودند: خداوند بر آن‌ها مهر نهاده و تعقل نمی کنند وَ لَهُمْ أَعْيُنٌ بر آن‌ها پرده ای فروکشیده که هدایت را لا يُبْصِرُونَ بِها وَ لَهُمْ آذانٌ لا يَسْمَعُونَ بر گوشنایشان سنگینی ای نهاده که نمیتوانند هدایت را بشنوند.

عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ الْعَلَوِيِّ قَالَ بَلَغَنِي عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ لِدَاوُدَ الرَّقِّيِّ أَيُّكُمْ يَنَالُ السَّمَاءَ فَوَ اللهِ إِنَّ أَرْوَاحَنَا وَ أَرْوَاحَ النَّبِيِّينَ لِتَنَاوَلُ الْعَرْشَ كُلَّ لَيْلَةِ جُمُعَةٍ يَا دَاوُدُ قَرَأَ أَبِي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ حم السَّجْدَةِ حَتَّى بَلَغَ **فَهُمْ لا يَسْمَعُونَ** ثُمَّ قَالَ نَزَلَ جَبْرَائِيلُ

عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ بِأَنَّ الْإِمَامَ بَعْدَهُ عَلِيٌّ عليه السلام ثُمَّ قَرَأَ عليه السلام **حم تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ كِتابٌ فُصِّلَتْ آياتُهُ قُرْآناً عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ حَتَّى بَلَغَ فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ** عَنْ وَلَايَةِ عَلِيٍّ عليه السلام **فَهُمْ لا يَسْمَعُونَ وَ قالُوا قُلُوبُنا فِي أَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونا إِلَيْهِ وَ فِي آذانِنا وَقْرٌ وَ مِنْ بَيْنِنا وَ بَيْنِكَ حِجابٌ فَاعْمَلْ إِنَّنا عامِلُون**.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۳۳، ح ۱.

علی بن محمد بن مخلد دهان از حسین بن علی بن احمد علوی روایت می کند که: شنیدم امام صادق علیه السلام به داود رقی فرمود: کدام یک از شما به آسمان می رسد؟ به خدا قسم! ارواح ما و ارواح پیامبران هر شب جمعه به عرش می رسد. ای داود! پدرم، امام باقر علیه السلام حم، سجده را تا آیه فَهُمْ لا يَسْمَعُونَ خواند. سپس فرمود: جبرئیل بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد و به او اطلاع داد که امام پس از او، امیرالمؤمنین علیه السلام است. پدرم سپس این آیه را خواند: حم* تَنزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ تا این که به این آیه رسید که می فرماید: فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ پدرم فرمود: یعنی بیشتر آن‌ها از ولایت علی علیه السلام روی برگرداندند. ۷فَهُمْ لا يَسْمَعُونَ وَ قالُوا قُلُوبُنا فِي أَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونا إِلَيْهِ وَ فِي آذانِنا وَقْرٌ وَ مِنْ بَيْنِنا وَ بَيْنِكَ حِجابٌ فَاعْمَلْ إِنَّنا عامِلُون...

عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام وَ قَدْ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ يَا أَبَانُ هَلْ تَرَى اللهَ سُبْحَانَهُ طَلَبَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ وَ هُمْ يَعْبُدُونَ مَعَهُ إِلَهاً غَيْرَهُ قَالَ قُلْتُ فَمَنْ هُمْ قَالَ **وَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ** الَّذِينَ أَشْرَكُوا بِالْإِمَامِ الْأَوَّلِ وَ لَمْ يَرُدُّوا إِلَى الْآخَرِ مَا قَالَ فِيهِ الْأَوَّلُ وَ هُمْ بِهِ كَافِرُون. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۳۳، ح ۲.

ابان بن تغلب روایت می کند که امام صادق علیه السلام این آیه را خوانده و فرمود: ای ابان! آیا گمان می کنی خداوند از مشرکانی که همراه او خدای دیگر را می پرستند، خواسته است تا زکات اموالشان را بپردازند؟ عرض کردم: پس آن‌ها چه کسانی هستند؟ امام فرمود: آن‌ها کسانی هستند که برای امام اول شریک قرار دادند و آن چه را که امام اول که به وی کافر بودند، گفته بود، به آخر بازنگرداندند.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ اللهَ خَلَقَ الْخَيْرَ يَوْمَ الْأَحَدِ وَ مَا كَانَ لِيَخْلُقَ الشَّرَّ قَبْلَ الْخَيْرِ وَ فِي يَوْمِ الْأَحَدِ وَ الْإِثْنَيْنِ خَلَقَ الْأَرَضِينَ وَ خَلَقَ أَقْوَاتَهَا فِي يَوْمِ الثَّلَاثَاءِ وَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ يَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ وَ يَوْمَ الْخَمِيسِ وَ خَلَقَ أَقْوَاتَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **خَلَقَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ وَ ما بَيْنَهُما فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ**. الكافي ۸/ ۱۴۵، ح ۱۱۷.

عبدالله بن سنان روایت می کند که گفت: از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: خداوند در روز یکشنبه خیر و نیکی را آفرید و امکان نداشت که بدی را قبل از نیکی بیافریند. در روز یکشنبه و دوشنبه زمین ها را آفرید، در روز سه شنبه، قوت و غذای موجود در زمین، در روز چهارشنبه و پنجشنبه آسمان ها و در روز جمعه قوت های آن را آفرید. این مصداق این آیه است که خداوند می فرماید: خَلَقَ السَّمَاوَاتِ والأَرْضَ ومَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ.

عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْحَضْرَمِيعَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ خَرَجَ هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ حَاجّاً وَ مَعَهُ الْأَبْرَشُ الْكَلْبِيُّ فَلَقِيَا أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَقَالَ هِشَامٌ لِلْأَبْرَشِ تَعْرِفُ هَذَا قَالَ: لَا، قَالَ: هَذَا الَّذِي تَزْعُمُ الشِّيعَةُ أَنَّهُ نَبِيٌّ مِنْ كَثْرَةِ عِلْمِهِ فَقَالَ الْأَبْرَشُ لَأَسْأَلَنَّهُ عَنْ مَسَائِلَ لَا يُجِيبُنِي فِيهَا إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ وَصِيُّ نَبِيٍّ فَقَالَ هِشَامٌ وَدِدْتُ أَنَّكَ فَعَلْتَ ذَلِكَ، فَلَقِيَ الْأَبْرَشُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ع: فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ

أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللهِ **أَ وَ لَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ كانَتا رَتْقاً فَفَتَقْناهُما** فَبِمَا كَانَ رَتْقُهُمَا وَ بِمَا كَانَ فَتْقُهُمَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام: يَا أَبْرَشُ هُوَ كَمَا وَصَفَ نَفْسَهُ **وَ كانَ عَرْشُهُ عَلَى الْماءِ** وَ الْمَاءُ عَلَى الْهَوَاءِ وَ الْهَوَاءُ لَا يُحَدُّ وَ لَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ خَلْقٌ غَيْرُهُمَا وَ الْمَاءُ يَوْمَئِذٍ عَذْبٌ فُرَاتٌ فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ الْأَرْضَ أَمَرَ الرِّيَاحَ فَضَرَبَتِ الْمَاءَ حَتَّى صَارَ مَوْجاً ثُمَّ أَزْبَدَ فَصَارَ زَبَداً وَاحِداً فَجَمَعَهُ فِي مَوْضِعِ الْبَيْتِ ثُمَّ جَعَلَهُ جَبَلًا مِنْ زَبَدٍ ثُمَّ دَحَا الْأَرْضَ مِنْ تَحْتِهِ فَقَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبارَكاً** ثُمَّ مَكَثَ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مَا شَاءَ فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاءَ أَمَرَ الرِّيَاحَ فَضَرَبَتِ الْبُحُورَ حَتَّى أَزْبَدَتْ بِهَا فَخَرَجَ مِنْ ذَلِكَ الْمَوْجِ وَ الزَّبَدِ مِنْ وَسْطِهِ دُخَانٌ سَاطِعٌ مِنْ غَيْرِ نَارٍ فَخَلَقَ مِنْهُ السَّمَاءَ وَ جَعَلَ فِيهَا الْبُرُوجَ وَ النُّجُومَ وَ مَنَازِلَ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ وَ أَجْرَاهَا فِي الْفَلَكِ وَ كَانَتِ السَّمَاءُ خَضْرَاءَ عَلَى لَوْنِ الْمَاءِ الْأَخْضَرِ وَ كَانَتِ الْأَرْضُ غَبْرَاءَ عَلَى لَوْنِ الْمَاءِ الْعَذْبِ وَ كَانَتَا مَرْتُوقَتَيْنِ لَيْسَ لَهَا أَبْوَابٌ وَ لَمْ يَكُنْ لِلْأَرْضِ أَبْوَابٌ وَ هِيَ النَّبْتُ وَ لَمْ تَمْطِرِ السَّمَاءُ عَلَيْهَا فَتُنْبِتَ فَفَتَقَ السَّمَاءَ بِالْمَطَرِ وَ فَتَقَ الْأَرْضَ بِالنَّبَاتِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ: **أَ وَ لَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ كانَتا رَتْقاً فَفَتَقْناهُما** فَقَالَ الْأَبْرَشُ وَ اللهِ مَا حَدَّثَنِي بِمِثْلِ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ قَطُّ أَعِدْ عَلَيَّ فَأَعَادَ عَلَيْهِ وَ كَانَ الْأَبْرَشُ مُلْحِداً فَقَالَ: أَنَا أَشْهَدُ أَنَّكَ ابْنُ نَبِيٍّ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.. تفسير القمّي ۲/ ۶۹ ۷۰.

از ابی بکر حضرمی، از امام جعفر صادق علیه السلام روایت می کند که ایشان فرمودند: هشام بن عبد الملک به قصد حج خارج شد، در حالی که ابرش کلبی نیز با او بود. آن دو امام جعفر صادق علیه السلام را در مسجد دیدند و هشام به ابرش گفت: این مرد را می شناسی؟ او گفت: نه. هشام گفت: این همان کسی است که شیعیان به خاطر فراوانی علمش او را پیامبر می خوانند. سپس ابرش گفت: من از او سئوال هایی می پرسم که تنها پیامبر و یا وصی او می توانند پاسخ گویند. هشام گفت: دوست دارم که این کار را انجام دهی. سپس ابرش نزد امام جعفر صادق علیه السلام رفت و گفت: ای ابا عبدالله! مرا در مورد آیه أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا آگاه کن و بگو شکاف زمین و آسمان چگونه و با چه چیزی بوده است؟ امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: ای ابرش! خداوند همان طور که خود وصف کرده است، عرش بر روی آب است و آب نیز بر روی هواست و هوا نیز نامحدود است، و در آن روز غیر از این ها چیز دیگری خلق نشده بود، و آب در آن روز شیرین و گوارا بود، هنگامی که خداوند اراده کرد که زمین را بیافریند، به بادها دستور داد که به شدت به آب بوزند تا این که تبدیل به امواج گردد، و سپس کف کند و فرونشیند و تبدیل به یک کف واحد شود، و خداوند آن کف را در مکان کنونی کعبه جمع نمود و کوهی از کف ساخت، و بعد زمین از از زیر آن گستراند، و به همین خاطر در قرآن می گوید: إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا سپس خداوند تبارک و تعالی به اندازه ای که خود اراده نموده بود، دست کشید و هنگامی که خواست که آسمان ها را بیافریند، به بادها دستور داد که به دریاها بوزند تا این که آن را مملو از کف کنند و در اثر این کار، از دریا موج و کفی خارج گردید که از وسط آن دودی بدون آتش بیرون می آمد و از آن دود، آسمان را خلق کرد و در آن برج ها و ستارگان و جای‌گاه خورشید و ماه را مشخص نمود و آن‌ها را در آسمان به حرکت در آورد. آسمان، سبز بود و رنگی هم‌چون آب سبز داشت و زمین نیز خاکستری و به رنگ آب گوارا بود و هیچ کدام از آن دو هیچ منفذی نداشتند و زمین هیچ شکافی برای رویاندن نداشت و آسمان نیز بر آن نمی بارید که بروید. سپس خداوند عز و جل آسمان را با باران، و زمین را با گیاه رویاند، و آیه أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا نیز بیانگر همین مطلب است. سپس ابرش گفت: به خدا قسم تا به حال کسی این چنین سخنانی به من نگفته

است. دوباره به من بازگو کن. امام آن مطالب را دوباره برایش بازگو کرد و ابرش که ملحد بود گفت: گواهی می دهم که هیچ خدایی جز الله نیست و گواهی می دهم که تو فرزند پیامبر صلی الله علیه وآله و سلم می باشی. و این مطلب را سه بار تکرار کرد.

عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام: يَا أَبَانُ أَ تَرَى أَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ طَلَبَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ وَ هُمْ يُشْرِكُونَ بِهِ حَيْثُ يَقُولُ: **وَ وَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ لا يُؤْتُونَ الزَّكاةَ وَ هُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كافِرُونَ** قُلْتُ لَهُ: كَيْفَ ذَلِكَ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَسِّرْهُ لِي فَقَالَ وَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا بِالْإِمَامِ الْأَوَّلِ وَ هُمْ بِالْأَئِمَّةِ الْآخِرِينَ كَافِرُونَ، يَا أَبَانُ إِنَّمَا دَعَا اللهُ الْعِبَادَ إِلَى الْإِيمَانِ بِهِ فَإِذَا آمَنُوا بِاللهِ وَ بِرَسُولِهِ افْتَرَضَ عَلَيْهِمُ الْفَرَائِضَ. تفسير القمّي ۲/ ۲٦۲ ۲٦۳.

ابان بن تغلب روایت می کند که امام صادق علیه السلام به من فرمود: ای ابان! آیا معتقدی که خداوند از مشرکانی که به او شرک می ورزند، زکات اموالشان را طلب کرده است به همین دلیل فرموده است: وویْل للمُشْرِكِينَ الذِينَ لا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وهُم بِالآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ عرض کردم: فدایت شوم! چگونه چنین چیزی تعیین شده است؟ آن را برایم تفسیر کن! امام صادق علیه السلام فرمود: وای بر مشرکانی که برای امام اول شریک قرار دادند و نسبت به ائمه پس از او کفر ورزیدند. ای ابان! خداوند بندگان را فقط به ایمان به خودش فراخوانده است. چنان چه به خداوند و پیامبرش ایمان آورند، فرایض بر آن‌ها واجب خواهد شد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام ....وَ خَلَقَ الشَّيْءَ الَّذِي جَمِيعُ الْأَشْيَاءِ مِنْهُ وَ هُوَ الْمَاءُ الَّذِي خَلَقَ الْأَشْيَاءَ مِنْهُ فَجَعَلَ نَسَبَ كُلِّ شَيْءٍ إِلَى الْمَاءِ وَ لَمْ يَجْعَلْ لِلْمَاءِ نَسَباً يُضَافُ إِلَيْهِ وَ خَلَقَ الرِّيحَ مِنَ الْمَاءِ ثُمَّ سَلَّطَ الرِّيحَ عَلَى الْمَاءِ فَشَقَّقَتِ الرِّيحُ مَتْنَ الْمَاءِ حَتَّى ثَارَ مِنَ الْمَاءِ زَبَدٌ عَلَى قَدْرِ مَا شَاءَ أَنْ يَثُورَ فَخَلَقَ مِنْ ذَلِكَ الزَّبَدِ أَرْضاً بَيْضَاءَ نَقِيَّةً لَيْسَ فِيهَا صَدْعٌ وَ لَا ثَقْبٌ وَ لَا صُعُودٌ وَ لَا هُبُوطٌ وَ لَا شَجَرَةٌ ثُمَّ طَوَاهَا فَوَضَعَهَا فَوْقَ الْمَاءِ ثُمَّ خَلَقَ اللهُ النَّارَ مِنَ الْمَاءِ فَشَقَّقَتِ النَّارُ مَتْنَ الْمَاءِ حَتَّى ثَارَ مِنَ الْمَاءِ دُخَانٌ عَلَى قَدْرِ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَثُورَ فَخَلَقَ مِنْ ذَلِكَ الدُّخَانِ سَمَاءً صَافِيَةً نَقِيَّةً لَيْسَ فِيهَا صَدْعٌ وَ لَا ثَقْبٌ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ **السَّماءُ بَناها رَفَعَ سَمْكَها فَسَوَّاها وَ أَغْطَشَ لَيْلَها وَ أَخْرَجَ ضُحاها**.. الكافي ۸/ ۹٤، ح ٦۷.

امام باقر علیه السلام فرمود:....چیزی را آفرید که همه چیزها را از آن آفرید و آن آب بود که همه چیزها را از آن آفرید، و اصل هر چیز را از آب به آب پیوست، و برای آب اصلی به چیز دیگر نپیوست که او را بدان منسوب سازد، و باد را از آب آفرید، و سپس باد را بر آب چیره ساخت، و باد متن آب را شکافت تا از آن کفی برجهید به آن اندازه که خواست برجهد و از آن کف، زمینی سپید و پاک آفرید که در آن ترک و سوراخ و بلندی و پستی درخت نبود، سپس آن را فراهم آورد و بالای آب نهاد، سپس خدا آتش را از آب آفرید و آتش، متن آب را شکافت تا از آب دودی برخاست آنقدر که خدای می‌خواست به آسمان برخیزد، و از آن دود آسمانی آفرید روشن و پاک که نه ترکی در آن بود و نه سوراخی و این است مقصود از فرموده پروردگار که: السَّماءُ بَناها* رَفَعَ سَمْكَها فَسَوَّاها* وَ أَغْطَشَ لَيْلَها وَ أَخْرَجَ ضُحاها....

فصّلت ۲۰-۱۱

ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ (۱۱) فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (۱۲) فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ (۱۳) إِذْ جَاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللهَ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (۱۴) فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (۱۵) فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحِسَاتٍ لِنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَى وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ (۱۶) وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى فَأَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (۱۷) وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (۱۸) وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ (۱۹) حَتَّى إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۲۰)

سپس آهنگ [آفرینش] آسمان کرد و آن بخاری بود پس به آن و به زمین فرمود خواه یا ناخواه بیایید آن دو گفتند فرمان پذیر آمدیم (۱۱) پس آن ها را [به صورت] هفت آسمان در دو هنگام مقرر داشت و در هر آسمانی کار [مربوط به] آن را وحی فرمود و آسمان [این] دنیا را به چراغها آذین کردیم و [آن را نیك] نگاه داشتیم این است اندازه گیری آن نیرومند دانا (۱۲) پس اگر روی برتافتند بگو شما را از آذرخشی چون آذرخش عاد و ثمود برحذر داشتم (۱۳) چون فرستادگان [ما] از پیش رو و از پشت سرشان بر آنان آمدند [و گفتند] زنهار جز خدا را نپرستید گفتند اگر پروردگار ما می خواست قطعا فرشته گانی فرو می فرستاد پس ما به آن چه بدان فرستاده شده اید کافریم (۱۴) و اما عادیان به ناحق در زمین سر برافراشتند و گفتند از ما نیرومندتر کیست آیا ندانسته اند که آن خدایی که خلقشان کرده خود از ایشان نیرومندتر است و در نتیجه آیات ما را انکار میکردند (۱۵) پس بر آنان تندبادی توفنده در روزهایی شوم فرستادیم تا در زندگی دنیا عذاب رسوایی را بدانان بچشانیم و قطعا عذاب آخرت رسواکننده تر است و آنان یاری نخواهند شد (۱۶) و اما ثمودیان پس آنان را راهبری کردیم و [لی] کوردلی را بر هدایت ترجیح دادند پس به [کیفر] آن چه مرتکب می شدند صاعقه عذاب خفت آور آنان را فروگرفت (۱۷) و کسانی را که ایمان آورده بودند و پروا می داشتند رهانیدیم (۱۸) و [یاد کن] روزی را که دشمنان خدا به سوی آتش گرد آورده و بازداشت [و دسته دسته تقسیم] می شوند (۱۹) تا چون بدان رسند گوششان و دیدگانشان و پوستشان به آن چه میکرده اند بر ضدشان گواهی دهند (۲۰)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام كَانَ كُلُّ شَيْءٍ مَاءً **وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ** فَأَمَرَ اللهُ عَزَّ ذِكْرُهُ الْمَاءَ فَاضْطَرَمَ نَاراً ثُمَّ أَمَرَ النَّارَ فَخَمَدَتْ فَارْتَفَعَ مِنْ خُمُودِهَا دُخَانٌ فَخَلَقَ اللهُ السَّمَاوَاتِ مِنْ ذَلِكَ الدُّخَانِ وَ خَلَقَ الْأَرْضَ مِنَ الرَّمَادِ..... . الكافي ۸/ ۹۵، ۶۸.

محمّد بن مسلم می‌گوید: امام باقر علیه السّلام به من فرمود: همه چیز آب بود وَ كانَ عَرْشُهُ عَلَى الْماءِ ، پس خداوند متعال به آب فرمود تا آتش گیرد و شعله‌ور شود و سپس به آتش دستور داد تا خاموشی گیرد و از خاموشی شدن آن دودی برخاست، و خداوند از آن دود آسمان‌ها را آفرید و زمین را از خاکسترش پدید آورد،....

كَتَبَ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَخْبِرْنَا مَا فَضْلُكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ فَكَتَبَ إِلَيْهِ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّ الْكَوَاكِبَ جُعِلَتْ فِي السَّمَاءِ أَمَاناً لِأَهْلِ السَّمَاءِ فَإِذَا ذَهَبَتْ نُجُومُ السَّمَاءِ جَاءَ أَهْلَ السَّمَاءِ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ وَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله جُعِلَ أَهْلُ بَيْتِي أَمَاناً لِأُمَّتِي فَإِذَا ذَهَبَ أَهْلُ بَيْتِي جَاءَ أُمَّتِي مَا كَانُوا يُوعَدُونَ.. كمال الدين/ ۴۰۵، ح ۱۷.

محمّد بن ابراهیم به امام صادق علیه السّلام نوشت: ما را از فضل خودتان اهل البیت آگاه کنید. و امام صادق علیه السّلام چنین پاسخ دادند: ستارگان آسمان امان اهل آسمان قرار داده شده است و آنگاه که ستارگان آسمان بروند، بر اهل آسمآن‌ها آن‌چه وعده شده است برسد و رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله و سلّم فرمود: اهل بیت من امان امّتم می‌باشند و آنگاه که اهل بیتم بروند، بر امّتم آن‌چه وعده شده است برسد.

عَنِ الصَّادِقِ أَبِي عَبْدِ اللهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ﷺ قَالَ: لَمَّا بَعَثَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ هُوداً ﷺ أَسْلَمَ لَهُ الْعَقِبُ مِنْ وُلْدِ سَامٍ وَ أَمَّا الْآخَرُونَ فَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً فَأُهْلِكُوا بِالرِّيحِ الْعَقِيمِ وَ أَوْصَاهُمْ هُودٌ وَ بَشَّرَهُمْ بِصَالِحٍ ﷺ كمال الدين/ ١٣٦، ح ٥.

امام صادق علیه السّلام فرمود: چون خدای تعالی هود علیه السّلام را مبعوث فرمود بازماندگان اولاد سام به او ایمان آوردند، امّا دیگران گفتند: کیست که از ما نیرومندتر باشد و با باد عقیم هلاک شدند و هود به آن‌ها وصیّت کرد و به ظهور صالح علیه السّلام مژده داد.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ :.... وَ اتَّعِظُوا فِيهَا بِالَّذِينَ قَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً حُمِلُوا إِلَى قُبُورِهِمْ فَلَا يُدْعَوْنَ رُكْبَاناً وَ أُنْزِلُوا الْأَجْدَاثَ فَلَا يُدْعَوْنَ ضِيفَاناً وَ جُعِلَ لَهُمْ مِنَ الصَّفِيحِ أَجْنَانٌ وَ مِنَ التُّرَابِ أَكْفَانٌ وَ مِنَ الرُّفَاتِ جِيرَان.... النهج/ ١٦٦، الخطبة ١١١.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و پند بگیرید در آن از کسانی که می گفتند: کیست که در قوت و توانائی از ما برتر باشد بر مرکب چوبین سوار نموده به سوی گورشان بردند، پس آنان را سوار نمی خوانند و در گورهاشان نهادند و آن‌ها را میهمان نمی خوانند و برای ایشان از کف زمین قبرها و از خاک کفنها و از استخوانهای پوسیده و شکسته همسایه ها تعیین گردید....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ **وَ أَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْناهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمى عَلَى الْهُدى** قَالَ عَرَّفْنَاهُمْ **فَاسْتَحَبُّوا الْعَمى عَلَى الْهُدى** وَ هُمْ يَعْرِفُونَ. التوحيد/ ٤١١، ح ٤.

امام صادق علیه السلام: وَ أَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْناهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمى عَلَى الْهُدى حضرت فرمود یعنی ایشان را شناسا گردانیدیم فَاسْتَحَبُّوا الْعَمى عَلَى الْهُدى یعنی ایشان می شناختند و میدانستند.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ ....ثُمَ يَجْتَمِعُونَ فِي مَوْطِنٍ آخَرَ فَيُسْتَنْطَقُونَ فِيهِ فَيَقُولُونَ **وَ اللهِ رَبِّنا ما كُنَّا مُشْرِكِينَ** فَيَخْتِمُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَ يَسْتَنْطِقُ الْأَيْدِيَ وَ الْأَرْجُلَ وَ الْجُلُودَ فَتَشْهَدُ بِكُلِّ مَعْصِيَةٍ كَانَتْ مِنْهُمْ ثُمَّ يَرْفَعُ عَنْ أَلْسِنَتِهِمُ الْخَتْمَ فَيَقُولُونَ لِجُلُودِهِمْ **لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنا قالُوا أَنْطَقَنَا اللهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ** التوحيد/ ٢٦١، ح ٥.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند.....و بعد از آن در موطن دیگر اجتماع کنند و در آن از ایشان در خواسته شود که سخن گویند پس بگویند که وَ اللهِ رَبِّنا ما كُنَّا مُشْرِكِينَ بعد از آن خدای تبارک و تعالی مهر بر دهنهای ایشان میگذارد و از دستها و پایها و پوستها خواهش سخن گفتن می‌فرماید و آن‌ها را گویا میگرداند و آن‌ها شهادت میدهند بهر گناهی که از ایشان بوجود آمده بعد از آن مهر را از دهآن‌های ایشان بردارد و ایشان به‌پوستهای خویش بگویند که چرا بر ما شهادت دادید قالُوا أَنْطَقَنَا اللهُ الَّذِی أَنْطَقَ كُلَّ شَیْ ءٍ....

فصّلت ۳۰-۲۱

وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۲۱) وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ (۲۲) وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ (۲۳) فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَإِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ (۲۴) وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ (۲۵) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ (۲۶) فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ (۲۷) ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللهِ النَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (۲۸) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا اللَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ (۲۹) إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (۳۰)

وبه پوست [بدن] خود می گویند چرا بر ضد ما شهادت دادید می گویند همان خدایی که هر چیزی را به زبان در آورده ما را گویا گردانیده است و او نخستین بار شما را آفرید و به سوی او برگردانیده می شوید (۲۱) و [شما] از اینکه مبادا گوش و دیدگان و پوستتان بر ضد شما گواهی دهند [گناهانتان را] پوشیده نمی داشتید لیکن گمان داشتید که خدا بسیاری از آن چه را که می کنید نمی داند (۲۲) و همین بود گمانتان که درباره پروردگارتان بردید شما را هلاک کرد و از زیانکاران شدید (۲۳) پس اگر شکیبایی نمایند جایشان در آتش است و اگر از در پوزش در آیند مورد اجابت قرار نمی گیرند (۲۴) و برای آنان دمسازانی گذاشتیم و آن چه در دسترس ایشان و آن چه در پی آنان بود در نظرشان زیبا جلوه دادند و فرمان [عذاب] در میان امتهایی از جن و انس که پیش از آنان روزگار به سر برده بودند بر ایشان واجب آمد چرا که آن ها زیانکاران بودند (۲۵) و کسانی که کافر شدند گفتند به این قرآن گوش مدهید و سخن لغو در آن اندازید شاید شما پیروز شوید (۲۶) و قطعا کسانی را که کافر شده اند عذابی سخت می چشانیم و حتما آن ها را به بدتر از آن چه میکرده اند جزا می دهیم (۲۷) آری سزای دشمنان خدا همان آتش است که در آن منزل همیشگی دارند [این] جزا به کیفر آن است که نشانه های ما را انکار میکردند (۲۸) و کسانی که کفر ورزیدند گفتند پروردگارا آن دو [گمراه گری] از جن و انس که ما را گمراه کردند به ما نشان ده تا آن ها را زیر قدمهایمان بگذاریم تا زبون شوند (۲۹) در حقیقت کسانی که گفتند پروردگار ما خداست سپس ایستادگی کردند فرشتگان بر آنان فرود می آیند [و می گویند] هان بیم مدارید و غمین مباشید و به بهشتی که وعده یافته بودید شاد باشید (۳۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام .... وَ لَيْسَتْ تَشْهَدُ الْجَوَارِحُ عَلَى مُؤْمِنٍ إِنَّمَا تَشْهَدُ عَلَى مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيُعْطَى كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولئِكَ يَقْرَؤُنَ كِتابَهُمْ وَ لا يُظْلَمُونَ فَتِيلا**..... الكافي ۲/ ۳۲، ح ۱.

امام باقر علیه السلام فرمود:.....و اعضاء و جوارح علیه مؤ من گواهی ندهد، بل که علیه کسی که فرمان عذاب بر او ثابت شده گواهی دهند.و اما مؤ من نامه اش را به‌دست راستش دهند، خدای عزوجل فرماید فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولئِكَ يَقْرَؤُنَ كِتابَهُمْ وَ لا يُظْلَمُونَ فَتِيلا....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ .... قَالَ لِأَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَرَضَ الْإِيمَانَ عَلَى جَوَارِحِ ابْنِ آدَمَ وَ قَسَّمَهُ عَلَيْهَا..... ثُمَ نَظَمَ مَا فَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ وَ اللِّسَانِ وَ السَّمْعِ وَ الْبَصَرِ فِي آيَةٍ أُخْرَى فَقَالَ **وَ ما كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَ لا أَبْصارُكُمْ وَ لا جُلُودُكُمْ** يَعْنِي بِالْجُلُودِ الْفُرُوجَ وَ الْأَفْخَاذ..... الكافي ۲/ ۳۶، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: ....زیرا خدای تبارک و تعالی ایمان را بر اعضاء بنی آدم واجب ساخته و قسمت نموده و پخش کرده است ....آنگاه خدا آن‌چه را بر دل و زبان و گوش و چشم واجب ساخته . در آیه دیگر برشته کشیده و فرموده وَ ما كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَ لا أَبْصارُكُمْ وَ لا جُلُودُكُمْ مقصود از پوست فرج وران است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَا بُنَيَّ لَا تَقُلْ مَا لَا تَعْلَمُ بَلْ لَا تَقُلْ كُلَّ مَا تَعْلَمُ فَإِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدْ فَرَضَ عَلَى جَوَارِحِكَ كُلِّهَا فَرَائِضَ يَحْتَجُّ بِهَا عَلَيْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ يَسْأَلُكَ عَنْهَا وَ ذَكَّرَهَا وَ وَعَظَهَا وَ حَذَّرَهَا وَ أَدَّبَهَا وَ لَمْ يَتْرُكْهَا سُدًى فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ لا تَقْفُ ما لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤادَ كُلُّ أُولئِكَ كانَ عَنْهُ مَسْؤُلًا** وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَ **إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَ تَقُولُونَ بِأَفْواهِكُمْ ما لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَ تَحْسَبُونَهُ هَيِّناً وَ هُوَ عِنْدَ اللهِ عَظِيمٌ** ثُمَّ اسْتَعْبَدَهَا بِطَاعَتِهِ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَ افْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ** فَهَذِهِ فَرِيضَةٌ جَامِعَةٌ وَاجِبَةٌ عَلَى الْجَوَارِحِ وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ أَنَّ الْمَساجِدَ لِلهِ فَلا تَدْعُوا مَعَ اللهِ أَحَداً** يَعْنِي بِالْمَسَاجِدِ الْوَجْهَ وَ الْيَدَيْنِ وَ الرُّكْبَتَيْنِ وَ الْإِبْهَامَيْنِ وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَ **وَ ما كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَ لا أَبْصارُكُمْ وَ لا جُلُودُكُمْ** من لا يحضره الفقيه ۲/ ۶۲۶

امیر مؤمنان علیه السلام در وصیت به فرزندش محمّد بن حنفیه فرمود: ای پسرم! آن چه را نمی دانی مگو و نیز تمام آن چه را می دانی به زبان مران، چرا که خداوند متعال بر اعضا و اندام تو واجباتی قرار داده که در آخرت از تو باز خواست کرده و در باره آن‌ها از تو سئوال خواهد کرد. و در باره این اعضا تذکر و هشدار داد و آن‌ها را به حال خود رها نکرد و فرمود: وَلاَ تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً و خدای متعال فرمود: إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُم مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ اللهِ عَظِيمٌ آن گاه اعضای بدن انسان را به عبادت و طاعت خویش فرا خواند و فرمود: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَو این فریضه ای است جامع که بر اعضای بدن انسان واجب شده است و خدای متعال فرمود: وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللهِ أَحَدًامنظور از مساجد، صورت، دو دست، دو زانو و دو انگشت ابهام است و نیز خدای متعال فرمود: وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ ....

عليّ بن إبراهيم : فَقَالَ الصَّادِقُ ﷺ فَيَقُولُونَ للهِ: يَا رَبِّ هَؤُلَاءِ مَلَائِكَتُكَ يَشْهَدُونَ لَكَ ثُمَّ يَحْلِفُونَ بِاللهِ مَا فَعَلُوا مِنْ ذَلِكَ شَيْئاً وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ: **يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللهُ جَمِيعاً فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَما يَحْلِفُونَ لَكُمْ** وَ هُمُ الَّذِينَ غَصَبُوا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَخْتِمُ اللهُ عَلَى أَلْسِنَتِهِمْ وَ يُنْطِقُ جَوَارِحَهُمْ فَيَشْهَدُ السَّمْعُ بِمَا سَمِعَ مِمَّا حَرَّمَ اللهُ وَ يَشْهَدُ الْبَصَرُ بِمَا نَظَرَ بِهِ إِلَى مَا حَرَّمَ اللهُ وَ تَشْهَدُ الْيَدَانِ بِمَا أَخَذَتَا وَ تَشْهَدُ الرِّجْلَانِ بِمَا سَعَتَا فِيمَا حَرَّمَ اللهُ وَ يَشْهَدُ الْفَرْجُ بِمَا ارْتَكَبَ مِمَّا حَرَّمَ اللهُ ثُمَّ أَنْطَقَ اللهُ أَلْسِنَتَهُمْ **وَ قالُوا** هُمْ **لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنا قالُوا أَنْطَقَنَا اللهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَ هُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ وَ ما كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ** أَيْ مِنَ اللهِ **أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ**

سَمْعُكُمْ وَ لا أَبْصارُكُمْ وَ لا جُلُودُكُمْ وَ الْجُلُودُ الْفُرُوجُ **وَ لكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللهَ لا يَعْلَمُ كَثِيراً مِمَّا تَعْمَلُونَ وَ ذلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْداكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخاسِرِينَ.** تفسير القمّي ۲/ ۲٦٤.

علی بن ابراهیم: امام صادق علیه السلام فرمود : پس به خدا میگویند یا رب این فرشته‌گان برای تو شهادت میدهند، سپس به خداوند قسم یاد می کنند که مرتکب چنین اعمالی نشده اند. این همان فرموده پروردگار است که در آن در باره چنین افرادی، چنین بیان فرموده است: یومَ یبْعَثُهُمُ اللهُ جَمِیعًا فَیحْلفُونَ لهُ کَمَا یحْلفُونَ لکُمْ آن‌ها همان کسانی هستند که حق امیرالمؤمنین علیه السلام را غصب کرده اند. در این هنگام خداوند بر دهان هایشان مهر سکوت می زند و اعضای بدنشان شروع به سخن گفتن می کند. گوش به امور حرامی که شنیده است گواهی می دهد. چشم به دیدن اشیایی که خداوند آن‌ها را حرام اعلام کرده بود، اعتراف می کند. دست ها به آن چه گرفته بودند؛ پاها به تلاش برای رفتن به مکان هایی که خداوند بر فرد حرام کرده بود و عورت فرد به اعمال حرامی که مرتکب شده بود، اذعان می کنند. در این هنگام خداوند مهر سکوت را از روی زبان هایشان بر می دارد. در نتیجه آن‌ها خطاب به پوست هایشان می گویند: لمَ شَهِدتُّمْ عَلینَا قَالوا أَنطَقَنَا اللهُ الذِی أَنطَقَ کُل شَیءٍ وهُو خَلقَکُمْ أَول مَرَّةٍ وإِلیهِ تُرْجَعُونَ ومَا کُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ یشْهَدَ عَلیکُمْ سَمْعُکُمْ ولا أَبْصَارُکُمْ ولا جُلودُکُمْ ولکِن ظَنَنتُمْ أَنَّ اللهَ لا یعْلمُ کَثِیرًا مِّمَّا تَعْمَلونَ وَ ذلِکُمْ ظَنُّکُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّکُمْ أَرْداکُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخاسِرِینَ.

سِنَانُ بْنُ ظَرِیفٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ علیه السلام یقُولُ یَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ یخَافَ اللهَ خَوْفاً کَأَنَّهُ مُشْرِفٌ عَلَى النَّارِ وَ یرْجُو رَجَاءً کَأَنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِهِ إِنْ خَیرْاً فَخَیرْاً وَ إِنْ شَرّاً فَشَرّا. المجمع ۵/ ۱۰.

سنان بن ظریف گوید شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود: فرد مؤمن باید طوری از خداوند بترسد که گویی در شرف افتادن به آتش است و باید چنان به او امیدوار باشد که گویی از اهل بهشت است. سپس فرمود خداوند مانند تصوری است که بنده نسبت به او دارد. اگر تصور مثبت و نیکی داشته باشد خداوند با او به نیکی برخورد خواهد کرد و اگر برداشت بدی نسبت به او داشته باشد، پروردگار با او به بدی رفتار خواهد نمود.

قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام ..... وَ صَارَتِ الْأَجْسَادُ شَحِبَةً بَعْدَ بَضَّتِهَا وَ الْعِظَامُ نَخِرَةً بَعْدَ قُوَّتِهَا وَ الْأَرْوَاحُ مُرْتَهَنَةً بِثِقَلِ أَعْبَائِهَا مُوقِنَةً بِغَیبِ أَنْبَائِهَا لَا تُسْتَزَادُ مِنْ صَالِحِ عَمَلِهَا وَ لَا تُسْتَعْتَبُ مِنْ سَیئِ زَلَلِهَا أَ وَ لَسْتُمْ أَبْنَاءَ الْقَوْمِ وَ الْآبَاءَ وَ إِخْوَانَهُمْ وَ الْأَقْرِبَاءَ تَحْتَذُونَ أَمْثِلَتَهُمْ وَ تَرْكَبُونَ قِدَّتَهُمْ وَ تَطَئُونَ جَادَّتَهُمْ فَالْقُلُوبُ قَاسِیةٌ عَنْ حَظِّهَا لَاهِیةٌ عَنْ رُشْدِهَا..... النهج/ ۱۱۱، الخطبة ۸۳.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و جسدها پس از طراوت و تازگی تغییر یافت و استخوآن‌ها بعد از توانائی پوسیده شد، و جانها در گرو بارهای گران بماند، و به اخبار غیب و نادیده یقین حاصل نمودند زیاد کردن کردار نیکو را از ایشان نمی طلبند و از بدی خطاهاشان رضا و خوشنودی به‌دست نمی آورند آیا شما پسران این مردم و پدران و برادران و خویشان ایشان نیستید که از رویه ایشان پیروی کرده بر مرکب آنان سوار شده در راهی که رفته اند قدم می‌نهید؟ پس دلها سخت است برای به‌دست آوردن نصیب و بهره خود غافلست از هدایت و رستگاری....

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا** بِتَرْكِهِمْ وَلَايَةَ عَلِيٍّ **عَذاباً شَدِيداً** فِي الدُّنْيَا **وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كانُوا يَعْمَلُونَ** فِي الْآخِرَةِ **ذلِكَ جَزاءُ أَعْداءِ اللهِ النَّارُ لَهُمْ فِيها دارُ الْخُلْدِ جَزاءً بِما كانُوا بِآياتِنا يَجْحَدُونَ** وَ الْآيَاتُ الْأَئِمَّةُ عَلَيْهِمُ السَّلَام تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۳٤، ح ٤.

ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام روایت می کند که آن حضرت فرمود: خداوند می فرماید: فَلَنُذِيقَنَّ الذِينَ كَفَرُوا بتركهم ولايه على بن ابى طالب عليه السلام عذَابًا شَدِيدًا . ولنَجْزِينَّهُمْ أَسْوأَ الذِى كَانُوا يعْمَلونَ يعنى در آخرت ذلِكَ جَزاءُ أَعْداءِ اللهِ النَّارُ لَهُمْ فِيها دارُ الْخُلْدِ جَزاءً بِما كانُوا بِآياتِنا يَجْحَدُونَ آيات ائمه عليهم السلام هستند.

علیّ بن إبراهيم: قَالَ الْعَالِمُ عليه السلام مِنَ الْجِنِّ إِبْلِيسُ الَّذِي دَبَّرَ عَلَى قَتْلِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله و سلم فِي دَارِ النَّدْوَةِ وَ أَضَلَ النَّاسَ بِالْمَعَاصِي وَ جَاءَ بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله و سلم إِلَى فُلَانٍ فَبَايَعَهُ وَ مِنَ الْإِنْسِ فُلَان. تفسير القمّي ۲/ ۲٦۵.

على بن ابراهيم: امام موسى بن جعفر عليه السلام می فرماید: یکی از جنیان، ابلیس است که در دارالندوه به کفار پیشنهاد کرد تا رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را به قتل برسانند. همچنین او به وسیله گناهان، مردم را گمراه کرده است. علاوه بر این، پس از وفات رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به سوی فلان آمد و با او بیعت کرد. منظور از شیاطین انس، فلان است.

عَنْ حُسَيْنٍ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **رَبَّنا أَرِنَا الَّذَيْنِ أَضَلَّانا مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ نَجْعَلْهُما تَحْتَ أَقْدامِنا لِيَكُونا مِنَ الْأَسْفَلِينَ** قَالَ هُمَا ثُمَّ قَالَ وَ كَانَ فُلَانٌ شَيْطَاناً. الكافي ۸/ ۳۳٤، ح ۵۲۳.

حسین جمال روایت می کند که امام صادق علیه السلام در باره آیه رَبَّنَا أَرِنَا الذَينِ أَضَلانَا مِنَ الجِنِّ والإنسِ نَجْعَلهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا ليكُونَا مِنَ الأَسْفَلينَ فرمود: به خدا قسم، مقصود آن دو هستند و فلانی شیطان است.

عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ:..... وَ أَوَّلُ مَنْ يُحْكَمُ فِيهِمْ مُحَسِّنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام وَ فِي قَاتِلِهِ ثُمَّ فِي قُنْفُذ فَيُؤْتَيَانِ هُوَ وَ صَاحِبُهُ فَيُضْرَبَانِ بِسِيَاطٍ مِنْ نَارٍ لَوْ وَقَعَ سَوْطٌ مِنْهَا عَلَى الْبِحَارِ لَعَلَتْ مِنْ مَشْرِقِهَا إِلَى مَغْرِبِهَا وَ لَوْ وُضِعَ عَلَى جِبَالِ الدُّنْيَا لَذَابَتْ حَتَّى تَصِيرَ رَمَاداً فَيُضْرَبَانِ بِهَا ثُمَّ بَحَثُوا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْخُصُومَةِ مَعَ الرَّابِعِ وَ يُدْخَلُ الثَّلَاثَةُ فِي جُبٍّ فَيُطْبَقُ عَلَيْهِمْ لَا يَرَاهُمْ أَحَدٌ وَ لَا يَرَوْنَ أَحَداً فَيَقُولُ الَّذِينَ كَانُوا فِي وَلَايَتِهِمْ **رَبَّنا أَرِنَا الَّذَيْنِ أَضَلَّانا مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ نَجْعَلْهُما تَحْتَ أَقْدامِنا لِيَكُونا مِنَ الْأَسْفَلِينَ**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۳٦، ح ۷.

حماد بن عثمان روایت می کند که امام صادق علیه السلام در حدیثی طولانی به بیان حال قنفذ و صاحبش در روز قیامت می پردازد و می فرماید: او و صاحبش را می آورند و با شلاق های آتشین می زنند. به طوری که اگر یکی از شلاق ها به دریاها بخورد، از مشرق تا مغرب آن به جوش در می آید و چنان چه به کوه های دنیا اصابت کند، کاملاً ذوب و به خاکستر تبدیل خواهد شد. سپس امیرالمؤمنین علیه السلام برای اقامه دعوی با چهارمی در محضر پروردگار بر زانو می نشیند و آن سه تن به سیاه چالی افکنده شده و در آن جا قفل می شود و هیچ کس آن‌ها را نمی بیند و آن‌ها نیز هیچ کس را نخواهند دید. در نتیجه کسانی که به ولایت آن‌ها در آمده بودند می گویند: رَبَّنَا أَرِنَا الذَينِ أَضَلانَا مِنَ الجِنِّ والإنسِ نَجْعَلهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا ليكُونَا مِنَ الأَسْفَلينَ در این هنگام خداوند خطاب به آنان می فرماید: ولن ينفَعَكُمُ اليومَ إذ ظَّلمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي العَذَابِ مُشْتَرِكُونَ.

عَنِ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَانَ بْنَ تَغْلِبَ يَسْأَلُ جَعْفَراً عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ تَعَالَى **إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا**قَالَ اسْتَقَامُوا بِوَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام تفسير فرات الكوفي/ ۱۴۲ ۱۴۳.

ابو مریم می‌گوید شنیدم ابان بن تغلب از امام باقر علیه السلام از قول خدای تعالی **إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا** پرسید. فرمودند یعنی استقامت بر ولایت علی بن ابیطالب علیه السلام.

عَنْ أَبِي الْيَسَعِ قَالَ: دَخَلَ حُمْرَانُ بْنُ أَعْيَنَ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَ قَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ يَبْلُغُنَا أَنَّ الْمَلَائِكَةَ تَنْزِلُ عَلَيْكُمْ فَقَالَ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ وَ اللهِ لَتَنْزِلُ عَلَيْنَا تَطَأُ فَرَشْنَا أَ مَا تَقْرَأُ كِتَابَ اللهِ تَعَالَى **إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ.** البصائر/ ۱۱۱، ح ۳.

حمران بن اعین بر امام محمد باقر علیه السلام وارد شد و عرض کرد: فدایت شوم! به ما اطلاع رسیده است که فرشته‌گان بر شما نازل می شوند! امام محمد باقر علیه السلام فرمود: آری! به خدا قسم! بر ما فرود می آیند و بر بساط های ما قدم می گذارند. مگر در قرآن نخوانده ای که پروردگار می فرماید: إِنَّ الذِينَ قَالوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّل عَلَيهِمُ المَلائِكَهُ أَلا تَخَافُوا ولا تَحْزَنُوا وأَبْشِرُوا بِالجَنَّهِ التِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا** فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام اسْتَقَامُوا عَلَى الْأَئِمَّةِ وَاحِداً بَعْدَ وَاحِدٍ **تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ** . الكافي ۱/ ۴۲۰، ح ۴۰.

محمدبن مسلم گوید: از امام صادق علیه‌السلام درباره قول خدای عزوجل پرسیدم الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا فرمود: یعنی بر امامان یکی پس از دیگری استوار بماندند تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : ..... وَ إِنِّي مُتَكَلِّمٌ بِعِدَةِ اللهِ وَ حُجَّتِهِ قَالَ اللهُ [جَلَّ ذِكْرُهُ] تَعَالَى **إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ** وَ قَدْ قُلْتُمْ رَبُّنَا اللهُ فَاسْتَقِيمُوا عَلَى كِتَابِهِ وَ عَلَى مِنْهَاجِ أَمْرِهِ وَ عَلَى الطَّرِيقَةِ الصَّالِحَةِ مِنْ عِبَادَتِهِ ثُمَّ لَا تَمْرُقُوا مِنْهَا وَ لَا تَبْتَدِعُوا فِيهَا وَ لَا تُخَالِفُوا عَنْهَا فَإِنَّ أَهْلَ الْمُرُوقِ مُنْقَطَعٌ بِهِمْ عِنْدَ اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ..... النهج/ ۴۵۳، الخطبة ۱۷۶.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و من از روی وعده خدا و حجت او سخن میگویم: خدایتعالی فرموده: إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ و شما گفتید: پروردگار ما خدا است، پس به عمل به کتاب و راه روشن دستور و فرمان و طریق شایسته عبادت و بندگیش ایستادگی کنید، و از آن راه خارج نشوید، و بدعتی در آن نگذارید، و با آن مخالفت نکنید، زیرا کسانیکه از آن راه قدم بیرون نهادند روز قیامت به رحمت خدا راه ندارند.

عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَ اسْتَقامُوا** يَقُولُ اسْتَكْمَلُوا طَاعَةَ اللهِ وَ رَسُولِهِ وَ وَلَايَةَ آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام ثُمَّ اسْتَقَامُوا عَلَيْهَا **تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ** يَوْمَ الْقِيَامَةِ **أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ**

فَأُولَئِكَ هُمْ الَّذِينَ إِذَا فَزِعُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِينَ يُبْعَثُونَ تَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَ يَقُولُونَ لَهُمْ لَا تَخَافُوا وَ لَا تَحْزَنُوا نَحْنُ الَّذِينَ كُنَّا مَعَكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لَا نُفَارِقُكُمْ حَتَّى تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ **وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ.** تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۳۷، ح ۸.

ابو جارود روایت می کند که امام محمد باقر علیه السلام این آیه را چنین تفسیر کردند: إِنَّ الذِينَ قَالوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّل عَلَيهِمُ المَلائِكَةُ أَلا تَخَافُوا ولا تَحْزَنُوا وأَبْشِرُوا بِالجَنَّةِ التِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ یعنی کسانی که به طور کامل از خداوند و پیامبرش اطاعت کردند و ولایت اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین را به طور کامل پذیرفته و ادا نمودند، سپس بر آن استقامت کردند، تَتَنَزَّل عَلَيهِمُ المَلائِكَةُ در روز قیامت فرشته‌گان بر آن‌ها نازل می شوند. یعنی هر گاه در هنگام رستاخیز در روز قیامت، دچار هول و هراس شدند فرشته‌گان به دیدار آن‌ها می آیند و بدیشان می گویند: نترسید و اندوهگین نباشید. ما در دنیا همراه شما بودیم و تا زمانی که وارد بهشت می شوید از شما دور نخواهیم شد وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُون .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَ اسْتَقامُوا** الْآيَةِ قَالَ اسْتَقَامُوا عَلَى وَلَايَةِ الْأَئِمَّةِ وَاحِداً بَعْدَ وَاحِدٍ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۳۷، ح ۹.

امام صادق علیه السلام در باره آیه إِنَّ الذِينَ قَالوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّل عَلَيهِمُ المَلائِكَةُ أَلا تَخَافُوا ولا تَحْزَنُوا وأَبْشِرُوا بِالجَنَّةِ التِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ فرمود: آن‌ها بر ولایت ائمه صلوات الله علهیم اجمعین یکی پس از دیگری استقامت کردند.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَ اسْتَقامُوا** قَالَ هُوَ وَ اللهِ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ **وَ أَنْ لَوِ اسْتَقامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْناهُمْ ماءً غَدَقاً** قُلْتُ مَتَى تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ بِ **أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ أَوْلِياؤُكُمْ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَ فِي الْآخِرَةِ** فَقَالَ عِنْدَ الْمَوْتِ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۳۷، ح ۱۰.

ابو بصیر روایت می کند که از امام محمد باقر علیه السلام در باره آیه إِنَّ الذِينَ قَالوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا سئوال کردم. آن حضرت فرمود: به خدا قسم! منظور همان ولایتی است که شما بدان اعتقاد دارید که خداوند در آیه دیگری می فرماید: وأَلو اسْتَقَامُوا عَلى الطَّرِيقَةِ لأَسْقَينَاهُم مَّاء غَدَقًاعرض کردم: چه زمانی فرشته‌گان بر آن‌ها نازل می شوند و به آن‌ها می گویند أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ أَوْلِياؤُكُمْ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَ فِي الْآخِرَةِ ؟ امام علیه السلام پاسخ داد: در زمان مرگ و در روز قیامت.

فصّلت ۴۰ ـ ۳۱

نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ (۳۱) نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ (۳۲) وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ (۳۳) وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ (۳۴) وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ (۳۵) وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۳۶) وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلهِ الَّذِي

خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ (۳۷) فَإِنِ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ ۩ (۳۸) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۳۹) إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (۴۰)

در زندگی دنیا و در آخرت دوستانتان مایم و هر چه دلهایتان بخواهد در [بهشت] برای شماست و هر چه خواستار باشید در آن جا خواهید داشت (۳۱) روزی آماده ای از سوی آمرزنده مهربان است (۳۲) و کیست خوشگفتار تر از آن کس که به سوی خدا دعوت نماید و کار نیک کند و گوید من [در برابر خدا] از تسلیم شدگانم (۳۳) و نیکی با بدی یکسان نیست [بدی را] آن چه خود بهتر است دفع کن آنگاه کسی که میان تو و میان او دشمنی است گویی دوستی یکدل می گردد (۳۴) و این [خصلت] را جز کسانی که شکیبا بوده اند نمی یابند و آن را جز صاحب بهره ای بزرگ نخواهد یافت (۳۵) و اگر دمدمه ای از شیطان تو را از جای در آورد پس به خدا پناه ببر که او خود شنوای داناست (۳۶) و از نشانه های [حضور] او شب و روز و خورشید و ماه است نه برای خورشید سجده کنید و نه برای ماه و اگر تنها او را می پرستید آن خدایی را سجده کنید که آن ها را خلق کرده است (۳۷) پس اگر کبر ورزیدند کسانی که در پیشگاه پروردگار تو اند شبانه روز او را نیایش می کنند و خسته نمی شوند (۳۸) و از [دیگر] نشانه های او این است که تو زمین را فسرده می بینی و چون باران بر آن فروریزیم به جنبش در آید و بر دمد آری همان کسی که آن را زندگی بخشید قطعا زنده کننده مردگان است در حقیقت او بر هر چیزی تواناست (۳۹) کسانی که در [فهم و ارائه] آیات ما کژی می روند بر ما پوشیده نیستند آیا کسی که در آتش افکنده می شود بهتر است یا کسی که روز قیامت آسوده خاطر می آید هر چه می خواهید بکنید که او به آن چه انجام می دهید بیناست (۴۰)

عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: .... قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي أَرَدْتُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْ شَيْءٍ أَسْتَحْيِي مِنْهُ قَالَ سَلْ قُلْتُ هَلْ فِي الْجَنَّةِ غِنَاءٌ قَالَ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَراً يَأْمُرُ اللهُ رِيَاحَهَا فَتَهُبُّ فَتَضْرِبُ تِلْكَ الشَّجَرَةُ بِأَصْوَاتٍ لَمْ يَسْمَعِ الْخَلَائِقُ بِمِثْلِهَا حُسْناً ثُمَّ قَالَ هَذَا عِوَضٌ لِمَنْ تَرَكَ السَّمَاعَ فِي الدُّنْيَا مِنْ مَخَافَةِ اللهِ.... تفسير القمّي ۲/ ۱۶۸ ـ ۱۷۰.

عاصم بن حمید گوید به امام صادق علیه السلام عرض کردن فدایت شوم سوالی دارم ولی حیا میکنم بپرسم . فرمود بپرس. عرض کردم در بهشت موسیقی هست؟ فرمود: در بهشت ، درختی است که با وزش بادهای بهشت به فرمان خدا، آن درخت، آهنگهایی می زند که خلایق، به زیبایی آن‌ها نشنیده اند. این پاداش کسانی است که در دنیا از ترس خدا، گوش سپردن به ساز و آواز را ترک کرده باشند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:.... قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهارُ** وَ الثِّمَارُ دَانِيَةٌ مِنْهُمْ وَ هُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ دانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلالُها وَ ذُلِّلَتْ قُطُوفُها تَذْلِيلًا مِنْ قُرْبِهَا مِنْهُمْ يَتَنَاوَلُ الْمُؤْمِنُ مِنَ النَّوْعِ الَّذِي يَشْتَهِيهِ مِنَ الثِّمَارِ بِفِيهِ وَ هُوَ مُتَّكِئٌ وَ إِنَّ الْأَنْوَاعَ مِنَ الْفَاكِهَةِ لَيَقُلْنَ لِوَلِيِّ اللهِ يَا وَلِيَّ اللهِ كُلْنِي قَبْلَ أَنْ تَأْكُلَ هَذَا قَبْلِي قَالَ وَ لَيْسَ مِنْ مُؤْمِنٍ فِي الْجَنَّةِ إِلَّا وَ لَهُ جِنَانٌ كَثِيرَةٌ مَعْرُوشَاتٌ وَ غَيْرُ مَعْرُوشَاتٍ **وَ أَنْهارٌ مِنْ خَمْرٍ** وَ أَنْهارٌ مِنْ مَاءٍ وَ **أَنْهارٌ مِنْ لَبَنٍ** وَ **أَنْهارٌ مِنْ عَسَلٍ** فَإِذَا دَعَا وَلِيُّ اللهِ بِغِذَائِهِ أُتِيَ بِمَا تَشْتَهِي نَفْسُهُ عِنْدَ طَلَبِهِ الْغِذَاءَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُسَمِّيَ شَهْوَتَه. الكافي ۸/ ۹۹، ۶۹.

امام باقر علیه السلام پیرامون سخن پروردگار که می‌فرماید: تَجْرِی مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهارُ فرمود میوه ها نزدیک اند و این است قول خداوند وَ دانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلالُها وَ ذُلِّلَتْ قُطُوفُها تَذْلِيلًا: از فرط نزدیکی مؤمن هر میوه‌ای را که می‌خواهد می‌تواند همان طور که تکیه داده با دهانش بگیرد، و هر نوع میوه به ولیّ خدا می‌گوید: ای دوست خدا! مرا بخور پیش ازآن که آن یکی را بخوری.سپس

فرمود: هیچ مؤمنی در بهشت نیست مگرآن‌که بستانهای فراوانی دارد که درختان افراشته و نیافراشته فراوان دارند، و جوی‌ها از می و آب و شیر و عسل در آنهاست، و هر گاه دوست خدا خوراکی طلبد آن‌چه در دلش خواهد برایش آورده می‌شود بی‌آن‌که دلخواهش را بر زبان آورد.

علیّ بن إبراهیم فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا** أَيْ عَلَى وَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ** قَالَ عِنْدَ الْمَوْتِ **أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ أَوْلِياؤُكُمْ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا** قَالَ كُنَّا نَحْرُسُكُمْ مِنَ الشَّيَاطِينِ **وَ فِي الْآخِرَةِ** أَيْ عِنْدَ الْمَوْتِ **وَ لَكُمْ فِيها ما تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَ لَكُمْ فِيها ما تَدَّعُونَ** يَعْنِي فِي الْجَنَّةِ **نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ.** تفسير القمّي ۲/ ۲۶۵ ـ ۲۶۶.

علی بن ابراهیم: إِنَّ الذِينَ قَالوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا. که در ایمان به ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام استقامت کردند که در زمان مرگشان تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ و می گویند: أَلا تَخَافُوا ولا تَحْزَنُوا وأَبْشِرُوا بِالجَنَّةِ التِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ أَولياؤُكُمْ فِي الحياةِ الدُّنْيا یعنی ما در دنیا شما را در مقابل شیاطین حفظ می کردیم. وفِي الآخِرَةِ یعنی در هنگام مرگ نیز حافظ شما بودیم. آن گاه در باره بهشت می فرماید: ولكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنفُسُكُمْ ولكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ* نُزُلا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: مَا يَمُوتُ مُوَالٍ لَنَا مُبْغِضٌ لِأَعْدَائِنَا إِلَّا وَ يَحْضُرُهُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمْ فَيَرَوْنَهُ وَ يُبَشِّرُونَهُ وَ إِنْ كَانَ غَيْرَ مُوَالٍ لَنَا يَرَاهُمْ بِحَيْثُ يَسُوؤُهُ وَ الدَّلِيلُ عَلَى ذَلِكَ قَوْلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِلحَارِثِ الْهَمْدَانِي يَا حَارِ هَمْدَانَ مَنْ يَمُتْ يَرَنِي مِنْ مُؤْمِنٍ أَوْ مُنَافِقٍ قُبُلا . تفسير القمّي ۲/ ۲۶۵ ـ ۲۶۶.

امام صادق علیه السلام فرمود: هر گاه یکی از دوستداران ما و مخالف دشمنان ما از دنیا می رود، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، امیرالمؤمنین، امام حسن و امام حسین علیهم السلام بر بالین او حضور می یابند و او را خوشحال نموده و به او مژده می دهند. چنان چه فرد دوستدار ما نباشد، در هنگام مرگ آن بزرگواران را به گونه ای خواهد دید که برای او زیانبار خواهد بود. دلیل بر این امر، فرموده امیرالمؤمنین علیه السلام خطاب به حارث همدانی است که فرمود: یا حار همدان من یمت یرنی***من مؤمن او منافق قبلا.

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله لَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ خَائِفاً مِنْ سُوءِ الْعَاقِبَةِ، لَا يَتَيَقَّنُ الْوُصُولَ إِلَى رِضْوَانِ اللهِ حَتَّى يَكُونَ وَقْتُ نَزْعِ رُوحِهِ وَ ظُهُورِ مَلَكِ الْمَوْتِ لَهُ.وَ ذَلِكَ أَنَّ مَلَكَ الْمَوْتِ يَرِدُ عَلَى الْمُؤْمِنِ وَ هُوَ فِي شِدَّةِ عِلَّتِهِ، وَ عَظِيمِ ضِيقِ صَدْرِهِ بِمَا يُخَلِّفُهُ مِنْ أَمْوَالِهِ، وَ لِمَا هُوَ عَلَيْهِ مِنْ [شِدَّةِ] اضْطِرَابِ أَحْوَالِهِ فِي مُعَامِلِيهِ وَ عِيَالِهِ [وَ] قَدْ بَقِيَتْ فِي نَفْسِهِ حَسَرَاتُهَا، وَ اقْتَطَعَ دُونَ أَمَانِيِّهِ فَلَمْ يَنَلْهَا.فَيَقُولُ لَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ: مَا لَكَ تَجَرَّعُ غُصَصَكَ فَيَقُولُ: لِاضْطِرَابِ أَحْوَالِي، وَ اقْتِطَاعِكَ لِي دُونَ [أَمْوَالِي وَ] آمَالِي.فَيَقُولُ لَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ: وَ هَلْ يَحْزَنُ عَاقِلٌ مِنْ فَقْدِ دِرْهَمٍ زَائِفٍ وَ اعْتِيَاضِ أَلْفِ أَلْفِ ضِعْفِ الدُّنْيَا فَيَقُولُ لَا.فَيَقُولُ مَلَكُ الْمَوْتِ: فَانْظُرْ فَوْقَكَ. فَيَنْظُرُ، فَيَرَى دَرَجَاتِ الْجِنَانِ وَ قُصُورَهَا الَّتِي تَقْصُرُ دُونَهَا الْأَمَانِيُّ، فَيَقُولُ مَلَكُ الْمَوْتِ: تِلْكَ مَنَازِلُكَ وَ نِعَمُكَ وَ أَمْوَالُكَ وَ أَهْلُكَ وَ عِيَالُكَ وَ مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِكَ هَاهُنَا وَ ذُرِّيَّتِكَ صَالِحاً، فَهُمْ هُنَاكَ مَعَكَ أَ فَتَرْضَى بِهِ بَدَلًا مِمَّا هُنَاكَ فَيَقُولُ: بَلَى وَ اللهِ.ثُمَّ يَقُولُ: انْظُرْ. فَيَنْظُرُ، فَيَرَى مُحَمَّداً وَ عَلِيّاً وَ الطَّيِّبِينَ مِنْ آلِهِمَا فِي أَعْلَى عِلِّيِّينَ فَيَقُولُ [لَهُ]: أَ وَ تَرَاهُمْ هَؤُلَاءِ سَادَاتُكَ وَ أَئِمَّتُكَ، هُمْ هُنَاكَ جُلَّاسُكَ وَ آنَاسُكَ [أَ] فَمَا تَرْضَى بِهِمْ بَدَلًا مِمَّا تُفَارِقُ هَاهُنَا فَيَقُولُ: بَلَى وَ رَبِّي.فَذَلِكَ مَا قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ: **إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا** فَمَا

أَمَامَكُمْ مِنَ الْأَهْوَالِ فَقَدْ كُفِيتُمُوهَا **وَ لا تَحْزَنُوا** عَلَى مَا تُخَلِّفُونَهُ مِنَ الذَّرَارِيِّ وَ الْعِيَالِ [وَ الْأَمْوَالِ]، فَهَذَا الَّذِي شَاهَدْتُمُوهُ فِي الْجِنَانِ بَدَلًا مِنْهُمْ **وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ** هَذِهِ مَنَازِلُكُمْ وَ هَؤُلَاءِ سَادَاتُكُمْ وَ آنَاسُكُمْ وَ جُلَّاسُكُمْ..... تفسير القمّي ۲/ ۲۶۵ ۲۶۶.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: انسان مؤمن همواره از عاقبت ناخوشایند نگران است و تا زمان مرگ و ظاهر شدن فرشته مرگ در برابر او، از دستیابی به رضایت پروردگار و بهشت موعود اطمینان نخواهد داشت. چرا که زمانی که بیماری فرد مؤمن شدت می یابد و به علت برجای گذاردن اموال و نزدیکان و افکاری که به خاطر اطرافیان و خانواده اش به او هجوم می آورد در سینه اش به شدت احساس تنگی می کند و در حالی که هنوز زخم زندگی را بر دل دارد و امیدش قطع شده و به آرزوهایش نرسیده است، فرشته مرگ بر او فرود می آید و به او می گوید: تو را چه شده که چنین غصه می خوری. پاسخ می دهد: علت آن، اضطراب احوال و دست نیافتن به آرزوهاست. فرشته مرگ خطاب به او می گوید: آیا انسان عاقل به علت از دست دادن یک در هم جعلی بی تابی می کند، حال آن که در مقابل، هزاران برابر اموال دنیا به او داده شده باشد؟ او در پاسخ می گوید: خیر! فرشته مرگ به او می گوید: به بالای سرت نگاهی بینداز. در این هنگام فرد درجات بهشت و قصرهایی را که در آرزوها هم دست نیافتنی هستند، مشاهده می کند. فرشته مرگ به او می گوید: اینها منازل، نعمت ها، اموال و خانواده تو هستند و در آن جا فرزندان و نوادگان نیکوکارت نیز همراه تو خواهند بود. آیا در مقابل به دست آوردن آن‌ها حاضری آن چه را در این دنیا داری از دست بدهی؟ او پاسخ می دهد: آری!سپس فرشته مرگ می گوید: نگاه کن. در این هنگام فرد، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، امام علی علیه السلام و ائمه اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین را در بالاترین درجه علیین مشاهده می کند. فرشته مرگ به او می گوید: اینها سروران و ائمه تو هستند که در این جا همنشینان و نزدیکان تو خواهند بود. آیا راضی نیستی در مقابل از دست دادن نزدیکانت در دنیا هم نشینی آن‌ها را به دست آوری؟ فرد مؤمن پاسخ خواهد داد: آری به خدا قسم! این مصداق آیه زیر است که پروردگار فرموده است: إِنَّ الذِينَ قَالوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّل عَلَيهِمُ المَلائِكَةُ أَلا تَخَافُوا ولا تَحْزَنُوا یعنی هر دشواری و مشکلی را که پیش روی شما قرار داشت از سر راهتان برداشتیم. پس در مقابل برجای گذاشتن فرزندان، همسران و اموالتان اندوهگین نباشید. آن چه در بهشت مشاهده کردید، در مقابل چیزهایی که در دنیا از دست می دهید به شما داده می شود. وأَبْشِرُوا بِالجَنَّةِ التِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ یعنی اینها منازل و نزدیکان و هم نشینان شما هستند.

عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قُلْتُ لِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَوْلُهُ تَعَالَى فِي كِتَابِهِ: **الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَ كَفَرُوا**، قَالَ: هُمَا وَ الثَّالِثُ وَ الرَّابِعُ وَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ وَ طَلْحَةُ وَ كَانُوا سَبْعَةَ عَشَرَ رَجُلًا.قَالَ: لَمَّا وَجَّهَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ عَمَّارَ بْنَ يَاسِرٍ رَحِمَهُ اللهُ إِلَى أَهْلِ مَكَّةَ، قَالُوا: بَعَثَ هَذَا الصَّبِيَّ وَ لَوْ بَعَثَ غَيْرَهُ يَا حُذَيْفَةُ إِلَى أَهْلِ مَكَّةَ، وَ فِي مَكَّةَ صَنَادِيدُهَا، وَ كَانُوا يُسَمُّونَ عَلِيّاً: الصَّبِيَّ، لِأَنَّهُ كَانَ اسْمُهُ فِي كِتَابِ اللهِ الصَّبِيَّ، لِقَوْلِ اللهِ: **وَ مَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعا إِلَى اللهِ وَ عَمِلَ صالِحاً** وَ هُوَ صَبِيٌّ **وَ قالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ**..... تفسير العيّاشي ۱/ ۲۷۹، ح ۲۸۶.

از جابر روایت شده است که گفت: خدمت امام محمد باقر علیه السلام عرض کردم: منظور از آیه إِنَّ الذِينَ آمَنُواْ ثُمَّ كَفَرُواْ چیست؟ حضرت پاسخ داد: آن دو تن و سومی و چهارمی، عبد الرحمن و طلحه، و آن‌ها هفده نفر بودند. آن‌ها زمانی که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم علی بن ابی طالب علیه السلام و عمار بن یاسر علیه السلام را به سوی مردم مکه فرستاد، گفتند: ای حذیفه!

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم این کودک را فرستاده است. ای کاش فرد دیگری را برای این کار می فرستاد؛ حال آن که در مکه، پهلوانان و مردان بزرگی وجود دارند. آن‌ها امام علی علیه السلام را کودک می نامیدند. زیرا در کتاب خداوند، به عنوان کودک از ایشان یاد شده است. خداوند می فرماید: ومَنْ أَحْسَنُ قَولا مِّمَّن دَعَا إِلى اللهِ وعَمِل صَالحًا یعنی که کودک باشد وقَال إِنَّنِي مِنَ المُسْلِمِينَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ لا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَ لَا السَّيِّئَةُ** قَالَ الْحَسَنَةُ التَّقِيَّةُ وَ السَّيِّئَةُ الْإِذَاعَةُ وَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ** السَّيِّئَةَ قَالَ الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ التَّقِيَّةُ **فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَداوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ**. الكافي ۲/ ۲۱۸، ح ۶.

امام صادق علیه السلام در باره آیه ولا تَسْتَوی الحَسَنَهُ ولا السَّیئَهُ فرمود: نیکی و حسنه، همان تقیه و سیئه یا بدی همان اظهار عقیده است. هم‌چنین در باره ادْفَعْ بِالتِی هِی أَحْسَنُ السَّیئَهَفرمود: منظور از بِالتِی هِی أَحْسَنُ تقیه است فَإِذَا الذِی بَینَک وبَینَهُ عَدَاوهٌ کَأَنَّهُ ولی حَمِیمٌ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله **ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَداوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ** فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله أُمِرْتُ بِالتَّقِيَّةِ فَسَارَ بِهَا عَشْراً حَتَّى أُمِرَ أَنْ يَصْدَعَ بِمَا أُمِرَ وَ أُمِرَ بِهَا عَلِيٌّ فَسَارَ بِهَا حَتَّى أُمِرَ أَنْ يَصْدَعَ بِهَا ثُمَّ أَمَرَ الْأَئِمَّةُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً فَسَارُوا بِهَا فَإِذَا قَامَ قَائِمُنَا سَقَطَتْ التَّقِيَّةُ وَ جَرَّدَ السَّيْفَ وَ لَمْ يَأْخُذْ مِنَ النَّاسِ وَ لَمْ يُعْطِهِمْ إِلَّا بِالسَّيْفِ.
تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۳۹، ح ۱۳.

امام صادق علیه السلام فرمود: زمانی که آیه ادْفَعْ بِالتِی هِی أَحْسَنُ فَإِذَا الذِی بَینَک وبَینَهُ عَدَاوهٌ کَأَنَّهُ ولی حَمِیمٌ نازل شد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: به من دستور داده شده است، تقیه در پیش گیرم. آن حضرت مدت ده سال به دعوت پنهانی ادامه داد تا این که به او دستور داده شد که دعوتش را علنی کند. به حضرت علی علیه السلام نیز چنین دستوری داده شده بود. او نیز تا زمانی که فرمان علنی شدن دعوت داده نشده بود، به صورت پنهانی به دعوت می پرداخت. ائمه اهل بیت که سلام و درود خدا بر آنان باد، همدیگر را به تقیه سفارش می کردند در نتیجه آن‌ها دعوتشان را به صورت پنهانی ادامه می دادند. اما زمانی که قائم آل محمد عجل الله تعالی فرجه الشریف ظهور کند، تقیه کنار گذاشته و شمشیرها برافراشته خواهد شد و فقط با زبان شمشیر با مردمان سخن گفته خواهد شد.

عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ علیه السلام يَا حَفْصُ إِنَّ مَنْ صَبَرَ صَبَرَ قَلِيلًا وَ إِنَّ مَنْ جَزِعَ جَزِعَ قَلِيلًا ثُمَّ قَالَ عَلَيْكَ بِالصَّبْرِ فِي جَمِيعِ أُمُورِكَ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ بَعَثَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله فَأَمَرَهُ بِالصَّبْرِ وَ الرِّفْقِ فَقَالَ **وَ اصْبِرْ عَلى ما يَقُولُونَ وَ اهْجُرْهُمْ هَجْراً جَمِيلًا وَ ذَرْنِي وَ الْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ** وَ قَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ** [**السَّيِّئَةَ**] **فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَداوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَ ما يُلَقَّاها إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَ ما يُلَقَّاها إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ** فَصَبَرَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله حَتَّى نَالُوهُ بِالْعَظَائِمِ وَ رَمَوْهُ بِهَا..... الكافي ۲/ ۸۸، ح ۳.

حفص بن غیاث گوید،امام صادق علیه السلام فرمود: ای حفض هر که صبر کند اندکی صبر کرده و هر که بیتابی کند، اندکی بیتابی کرده. سپس فرمود: در هر کاری صبر را از دست مده زیرا خدای عزوجل محمد صلی الله علیه و آله را معبوث فرمود و او را امر بصبر و مدارا کرد و فرمود: وَ اصْبِرْ عَلى ما يَقُولُونَ وَ اهْجُرْهُمْ هَجْراً جَمِيلًا وَ ذَرْنِي وَ الْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ و باز خدای تبارک و

تعالی فرمود: ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [السَّيِّئَةَ] فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَداوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَ ما يُلَقَّاها إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَ ما يُلَقَّاها إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ رسول خدا صلی الله علیه و آله هم صبر نمود تا او را به امور بزرگی نسبت دادند و متهم کردند او دلتنگ شد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ..... صَافِحْ عَدُوَّكَ وَ إِنْ كَرِهَ فَإِنَّهُ مِمَّا أَمَرَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ عِبَادَهُ يَقُولُ **ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَداوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَ ما يُلَقَّاها إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَ ما يُلَقَّاها إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ** مَا يُكَافِي عَدُوَّكَ بِشَيْءٍ أَشَدَّ عَلَيْهِ مِنْ أَنْ تُطِيعَ اللهَ فِيهِ وَ حَسْبُكَ أَنْ تَرَى عَدُوَّكَ يَعْمَلُ بِمَعَاصِي اللهِ عَزَّ وَ جَل..... الخصال/ ۶۳۳.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: با دشمنت دست بده، حتی اگر از تو بیزار باشد. زیرا این از جمله اوامر پروردگار به بندگانش است که فرموده است ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَداوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَ ما يُلَقَّاها إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَ ما يُلَقَّاها إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ تو با هیچ روشی بهتر از آن که از خداوند پیروی کنی، نمی توانی به مقابله با دشمنت بپردازی. برای تو همین کافی است که ببینی که دشمنت در دنیا در مقابل خداوند نافرمانی می کند.

عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ لِمَ خَلَقَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْخَلْقَ عَلَى أَنْوَاعٍ شَتَّى وَ لَمْ يَخْلُقْهُ نَوْعاً وَاحِداً فَقَالَ لِئَلَّا يَقَعَ فِي الْأَوْهَامِ أَنَّهُ عَاجِزٌ فَلَا تَقَعُ صُورَةٌ فِي وَهْمِ مُلْحِدٍ إِلَّا وَ قَدْ خَلَقَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهَا خَلْقاً وَ لَا يَقُولُ قَائِلٌ هَلْ يَقْدِرُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ عَلَى صُورَةِ كَذَا وَ كَذَا إِلَّا وَجَدَ ذَلِكَ فِي خَلْقِهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَيَعْلَمُ بِالنَّظَرِ إِلَى أَنْوَاعِ خَلْقِهِ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. العیون ۲/ ۷۴، ح ۱.

علی بن حسن بن فضّال از پدرش از حضرت ابی الحسن الرضا علیه السّلام حدیثی را به این شرح نقل کرده، وی می‌گوید: محضر امام علیه السّلام عرض کردم: چرا خداوند سبحان مخلوقات را به انواع مختلف آفرید و همه را یک نوع خلق نکرد؟امام علیه السّلام فرمودند: برای این که توهّم نشود که او عاجز است و در وهم کسی نیاید که ناتوان بوده و قدرتش محدود می‌باشد و اساسا در وهم هیچ ملحد و کافری صورتی نقش نمی‌بندد مگر آن که خداوند عزّ و جلّ موجودی را به آن هیئت و صورت آفریده و این به خاطر آن است که کسی نگوید: آیا خدا قادر است که فلان صورت را خلق کند؟و همان طوری که اشاره شد جایی برای این سؤال نیست چون هر صورت و هیئتی که از آن سؤال شود در بین مخلوقات حقّ تبارک و تعالی موجود است، در نتیجه با نگریستن و چشم انداختن به انواع مخلوقات و مصنوعات باری تعالی علم و قطع پیدا می کنیم که حضرتش بر تمام اشیاء قادر می‌باشد.

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَا أَجْمَعُ عَلَى عَبْدِي خَوْفَيْنِ وَ لَا أَجْمَعُ لَهُ أَمْنَيْنِ فَإِذَا أَمِنَنِي فِي الدُّنْيَا أَخَفْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ إِذَا خَافَنِي فِي الدُّنْيَا آمَنْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. الخصال/ ۷۹، ح ۱۲۷.

پیامبر اکرم حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله: خدای تبارك و تعالی فرموده است: به عزّت و جلالم قسم، برای بنده‌ام دو ترس جمع نمی کنم، و برای او دو امنیت را نیز هم جمع نخواهم داد،هرگاه در دنیا از من ایمن و آسوده خاطر بود، روز قیامت او را می‌ترسانم و اگر در دنیا از من بیم و ترس داشت، روز قیامت او را ایمن می‌دارم.

فصّلت ۵۴-۴۱

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ (۴۱) لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ (۴۲) مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ (۴۳) وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ أَأَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ (۴۴) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ (۴۵) مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ (۴۶) إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِي قَالُوا آذَنَّاكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ (۴۷) وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ (۴۸) لَا يَسْأَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسٌ قَنُوطٌ (۴۹) وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَى فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ (۵۰) وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ (۵۱) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ (۵۲) سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (۵۳) أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ (۵۴)

کسانی که به این قرآن چون بدیشان رسید کفر ورزیدند [به کیفر خود می رسند] و به راستی که آن کتابی ارجمند است (۴۱) از پیش روی آن و از پشت سرش باطل به سویش نمی آید وحی [نامه] ای است از حکیمی ستوده [صفات] (۴۲) به تو جز آن چه به پیامبران پیش از تو گفته شده است گفته نمی شود به راستی که پروردگار تو دارای آمرزش و دارنده کیفری پر درد است (۴۳) و اگر [این کتاب را] قرآنی غیر عربی گردانیده بودیم قطعا می گفتند چرا آیه های آن روشن بیان نشده کتابی غیر عربی و [مخاطب آن] عرب زبان بگو این [کتاب] برای کسانی که ایمان آورده اند رهنمود و درمانی است و کسانی که ایمان نمی آورند در گوشهایشان سنگینی است و قرآن بر ایشان نامفهوم است و [گویی] آنان را از جایی دور ندا می دهند (۴۴) و به راستی موسی را کتاب [تورات] دادیم پس در آن اختلاف واقع شد و اگر از جانب پروردگارت فرمان [مهلت] سبقت نگرفته بود قطعا میانشان داوری شده بود و در حقیقت آنان درباره آن به شکی سخت دچارند (۴۵) هر که کار شایسته کند به سود خود اوست و هر که بدی کند به زیان خود اوست و پروردگار تو به بندگان [خود] ستمکار نیست (۴۶) دانستن هنگام رستاخیز فقط مختص به اوست و میوه ها از غلافهایشان بیرون نمی آیند و هیچ ماده ای بار نمی گیرد و بار نمی گذارد مگر آنکه او به آن علم دارد و روزی که [خدا] آنان را ندا می دهد شریکان من کجایند می گویند با بانگ رسا به تو می گوییم که هیچ گواهی از میان ما نیست (۴۷) و آن چه از پیش می خواندند از [نظر] آنان ناپدید می شود و می دانند که آنان را روی گریز نیست (۴۸) انسان از دعای خیر خسته نمی شود و چون آسیبی به او رسد مایوس [و] نومید می گردد (۴۹) و اگر از جانب خود رحمتی پس از زیانی که به او رسیده است بچشانیم قطعا خواهد گفت من سزاوار آنم و گمان ندارم که رستاخیز برپا شود و اگر هم به سوی پروردگارم بازگردانیده شوم قطعا نزد او برایم خوبی خواهد بود پس بدون شک کسانی را که کفران کرده اند به آن چه انجام داده اند آگاه خواهیم کرد و مسلما از عذابی سخت به آنان خواهیم چشانید (۵۰) و چون انسان را نعمت بخشیم روی برتابد و خود را کنار کشد و چون آسیبی بدو رسد دست به دعای فراوان بردارد (۵۱) بگو به من خبر دهید اگر [قرآن] از نزد خدا [آمده] باشد و آن را انکار کرده باشید چه کسی گمراه تر از آن کس خواهد بود که به مخالفتی دور و دراز [دچار] آمده باشد

(۵۲) به زودی نشانه های خود را در افقها [ی گوناگون] و در دلهایشان بدیشان خواهیم نمود تا برایشان روشن گردد که او خود حق است آیا کافی نیست که پروردگارت خود شاهد هر چیزی است (۵۳) آری آنان در لقای پروردگارشان تردید دارند آگاه باش که مسلما او به هر چیزی احاطه دارد (۵۴)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِهِ **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جاءَهُمْ** يَعْنِي الْقُرْآنَ الَّذِي **لا يَأْتِيهِ الْباطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ** قَالَ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ قِبَلِ التَّوْرَاةِ وَ لَا مِنْ قِبَلِ الْإِنْجِيلِ وَ الزَّبُورِ وَ أَمَّا **مِنْ خَلْفِهِ** لَا يَأْتِيهِ مِنْ بَعْدِهِ كِتَابٌ يُبْطِلُه. تفسير القمّي ۲/ ۲۶۶.

امام محمد باقر علیه السلام آمده است که آن حضرت در باره آیه إِنَّ الذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لمَّا جَاءهُمْ فرمود: منظور از ذکر قرآن است که خداوند در باره آن فرموده است: لا يأْتِيهِ البَاطِل مِن بَينِ يدَيهِ سپس فرمود: از طریق تورات، انجیل و زبور هم باطل به قرآن، راه نمی یابد اما مِنْ خَلفِهِ بدین معناست که پس از قرآن هیچ کتابی نخواهد آمد که عمل به آن را باطل نماید.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ لَقَدْ آتَيْنا مُوسَى الْكِتابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ** قَالَ اخْتَلَفُوا كَمَا اخْتَلَفَ هَذِهِ الْأُمَّةُ فِي الْكِتَابِ وَ سَيَخْتَلِفُونَ فِي الْكِتَابِ الَّذِي مَعَ الْقَائِمِ لَمَّا يَأْتِيهِمْ بِهِ حَتَّى يُنْكِرَهُ نَاسٌ كَثِيرٌ فَيُقَدِّمُهُمْ فَيَضْرِبُ أَعْنَاقَهُمْ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۴۰، ح ۱۶.

امام محمد باقر علیه السلام در باره آیه ولقَدْ آتَينَا مُوسَى الكِتَابَ فَاخْتُلفَ فِيهِ ولولا كَلمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لقُضِى بَينَهُمْ فرمود: اختلاف آن‌ها همانند این است که امت در باره کتاب دچار اختلاف شدند. آن‌ها در باره کتابی که نزد قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف است و زمانی آن را به میانشان خواهد آورد دچار اختلاف می شوند. به طوری که بسیاری از مردم آن را انکار می کنند. امام آنان را پیش می آورد و گردن هایشان را می زند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **سَنُرِيهِمْ آياتِنا فِي الْآفاقِ وَ فِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ** قَالَ خَسْفٌ وَ مَسْخٌ وَ قَذْفٌ قَالَ قُلْتُ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ قَالَ دَعْ ذَا ذَاكَ قِيَامُ الْقَائِمِ ﷺ. الكافي ۸/ ۳۸۱، ح ۵۷۵.

امام صادق علیه السلام در باره آیه سَنُرِيهِمْ آياتِنَا فِي الآفَاقِ وفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّى يتَبَينَ لهُمْ أَنَّهُ الحَقُّ فرمود: منظور از آن خسوف، مسخ کردن انسان ها و پرتاب کردن آن‌هاست. از ایشان پرسیدم: منظور از حَتَّى يتَبَينَ لهُمْ چیست؟ حضرت پاسخ داد: آن را کنار بگذار که منظور از آن قیام امام مهدی علیه السلام است.

عَلِيُّ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى ﷺ فِي قَوْلِهِ جَلَّ قَائِلًا **سَنُرِيهِمْ آياتِنا فِي الْآفاقِ وَ فِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ** قَالَ الْفِتَنُ فِي الْآفَاقِ وَ الْمَسْخُ فِي أَعْدَاءِ الْحَق. الإرشاد/ ۳۳۸.

علی بن حمزه از گوید امام کاظم در باره قول خداوند سَنُرِيهِمْ آياتِنا فِي الْآفاقِ وَ فِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ فرمود فتنه ها در افاق و مسخ در دشمنان حق است.

قَالَ الصَّادِقُ ﷺ الْعُبُودِيَّةُ جَوْهَرٌ كُنْهُهَا الرُّبُوبِيَّةُ فَمَا فُقِدَ مِنَ الْعُبُودِيَّةِ وُجِدَ فِي الرُّبُوبِيَّةِ وَ مَا خَفِيَ عَنِ الرُّبُوبِيَّةِ أُصِيبَ فِي الْعُبُودِيَّةِ قَالَ اللهُ تَعَالَى **سَنُرِيهِمْ آياتِنا فِي الْآفاقِ وَ فِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَ وَ لَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ** أَيْ مَوْجُودٌ فِي غَيْبَتِكَ وَ فِي حَضْرَتِك..... مصباح الشريعة/ ۷.

امام صادق علیه السلام فرمود: ربوبیّت ، کُنِه عبودیّت است ، پس آن‌چه که در عبودیّت یافت نشود ، در ربوبیّت یافت شود وآن‌چه را که از ربوبیّت نشناسی ، در عبودیّت به دست آید. خداوند تعالی می فرماید: سَنُرِيهِمْ آياتِنا فِي الْآفاقِ وَ فِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَ وَ لَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ یعنی او در همه جا حاضر است وچیزی از او پنهان نماند.

۴۲. الشّوری

الشّوری ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

حم (۱) عسق (۲) كَذلِكَ يُوحِي إِلَيْكَ وَ إِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ اللهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۳) لَهُ مَا فِي السَّماواتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ (۴) تَكادُ السَّماواتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَ الْمَلائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَلا إِنَّ اللهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (۵) وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِياءَ اللهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ وَ مَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ (۶) وَ كَذلِكَ أَوْحَيْنا إِلَيْكَ قُرْآناً عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرى وَ مَنْ حَوْلَها وَ تُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَ فَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ (۷) وَ لَوْ شاءَ اللهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً واحِدَةً وَ لكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَ الظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَ لا نَصِيرٍ (۸) أَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِياءَ فَاللهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَ هُوَ يُحْيِي الْمَوْتى وَ هُوَ عَلى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۹) وَ مَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللهِ ذلِكُمُ اللهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ إِلَيْهِ أُنِيبُ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. حاء میم (۱) عین سین قاف (۲) این گونه خدای نیرومند حکیم به سوی تو و به سوی کسانی که پیش از تو بودند وحی می کند (۳) آن چه در آسمان‌ها و آن چه در زمین است از آن اوست و او بلندمرتبه بزرگ است (۴) چیزی نماند که آسمان‌ها از فراز شان بشکافند و [حال آنکه] فرشتگان به سپاس پروردگارشان تسبیح می گویند و برای کسانی که در زمین هستند آمرزش می طلبند آگاه باش در حقیقت خداست که آمرزنده مهربان است (۵) وکسانی که به جای او دوستانی برای خود گرفته اند خدا بر ایشان نگهبان است و تو بر آنان گمارده نیستی (۶) وبدین گونه قرآن عربی به سوی تو وحی کردیم تا [مردم] مکه وکسانی را که پیرامون آنند هشدار دهی واز روز گرد آمدن [خلق] که تردیدی در آن نیست بیم دهی گروهی در بهشتند و گروهی در آتش (۷) واگر خدا می خواست قطعا آنان را امتی یگانه می گردانید لیکن هر که را بخواهد به رحمت خویش درمی آورد وستمگران نه یاری دارند و نه یاوری (۸) آیا به جای او دوستانی برای خود گرفته اند خداست که دوست راستین است و اوست که مردگان را زنده می کند و هموست که بر هر چیزی تواناست (۹) و درباره هر چیزی اختلاف پیدا کردید داوریش به خدا [ارجاع می گردد] چنین خدایی پروردگار من است بر او توکل کردم و به سوی او باز می گردم (۱۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام : .... وَ أَمَّا حم عسق فَمَعْنَاهُ الْحَلِيمُ الْمُثِيبُ الْعَالِمُ السَّمِيعُ الْقَادِرُ الْقَوِي. المعاني/ ۲۲، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند : ....و اما حم عسق بمعنی الْحَلِيمُ الْمُثِيبُ الْعَالِمُ السَّمِيعُ الْقَادِرُ الْقَوِي می باشد.

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصارِيِّ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله يَقُولُ لَقَدْ صَلَّتِ الْمَلائِكَةُ عَلَيَّ وَ عَلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طالِبٍ سَبْعَ سِنِينَ وَ ذلِكَ أَنَّهُ لَمْ يُؤْمِنْ بِي ذَكَرٌ قَبْلَهُ وَ ذلِكَ قَوْلُ اللهِ **الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ**. مناقب۴/۱۶

عیوب انصاری گوید شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند صلوات فرستادند ملائکه بر من و بر علی بن ابی طالب علیه السّلام هفت سال. زیرا نماز بمن ایمان نیاورد مردی غیر از او واین قول خداوند متعال است الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ.

عليّ بن إبراهيم : و قوله: **وَ كَذلِكَ أَوْحَيْنا إِلَيْكَ قُرْآناً عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرى وَ مَنْ حَوْلَها** قال: أُمُّ الْقُرَى مَكَّةُ سُمِّيَتْ أُمَ الْقُرَى لِأَنَّهَا أَوَّلُ بُقْعَةٍ خَلَقَهَا اللهُ مِنَ الْأَرْضِ لِقَوْلِهِ **إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبارَكاً**. تفسير القمّي ۲/ ۲٦۸.

علی بن ابراهیم قمی می گوید: وَ كَذلِكَ أَوْحَيْنا إِلَيْكَ قُرْآناً عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرى وَ مَنْ حَوْلَها ام القری مکه است و بدان علت آن را ام القری نامیده اند که اولین بقعه ای از زمین است که خداوند آن را آفرید. زیرا خودش فرموده است: إِنَّ أَول بَيتٍ وضِعَ للنَّاسِ للذِی بِبَكَّةَ مُبَارَكًا.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصُّوفِيِّ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ الرِّضَا عليه السلام فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ لِمَ سُمِّيَ النَّبِيُّ الْأُمِّيَّ فَقَالَ مَا يَقُولُ النَّاسُ قُلْتُ يَزْعُمُونَ أَنَّهُ إِنَّمَا سُمِّيَ الْأُمِّيَّ لِأَنَّهُ لَمْ يُحْسِنْ أَنْ يَكْتُبَ فَقَالَ عليه السلام كَذَبُوا عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللهِ أَنَّى ذَلِكَ وَ اللهُ يَقُولُ فِي مُحْكَمِ كِتَابِهِ **هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آياتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتابَ وَ الْحِكْمَةَ** فَكَيْفَ كَانَ يُعَلِّمُهُمْ مَا لَا يُحْسِنُ وَ اللهِ لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله يَقْرَأُ وَ يَكْتُبُ بِاثْنَتَيْنِ وَ سَبْعِينَ أَوْ قَالَ بِثَلَاثَةٍ وَ سَبْعِينَ لِساناً وَ إِنَّمَا سُمِّيَ الْأُمِّيَّ لِأَنَّهُ كَانَ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ وَ مَكَّةُ مِنْ أُمَّهَاتِ الْقُرَى وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرى وَ مَنْ حَوْلَها**. العلل ۱/ ۱۲٤، ح ۱.

جعفر بن محمّد صوفی نقل کرده که وی گفت: از حضرت ابا جعفر محمّد بن علی الرّضا علیهما السّلام سؤال کرده و محضرش عرضه داشتم: ای فرزند رسول خدا، چرا نبیّ اکرم صلّی اللهعلیه و آله به امّی موسوم شده‌اند؟ حضرت فرمودند: مردم در این باره چه می‌گویند؟ عرض کردم: گمانشان این است که چون پیامبر کتابت نمی‌دانستند به این اسم خوانده شدند. امام علیه السّلام فرمودند: دروغ پنداشته‌اند، از رحمت خدا دور باشند، این سخن کجا صحیح می‌باشد در حالی که خداوند در کتاب محکم خودش می‌فرماید: هُوَ الَّذِی بَعَثَ فِی الْأُمِّیِّینَ رَسُولًا مِنْهُمْ یَتْلُوا عَلَیْهِمْ آیاتِهِ وَ یُزَکِّیهِمْ وَ یُعَلِّمُهُمُ الْکِتابَ وَ الْحِکْمَةَ چگونه تعلیم دهد چیزی را که بلد نیست، به خدا سوگند رسول خدا صلّی اللهعلیه و آله به هفتاد و دو زبان می‌خواند و می‌نوشت یا فرمود: به هفتاد و سه زبان می‌خواند و می‌نوشت. و امّا این که به آن حضرت امّی گفتند به خاطر این بود که آن جناب از اهل مکّه بود و مکّه از امّهات و مهم‌ترین شهرها بود و همین مراد حقّ عزّ و جلّ است که می‌فرماید: لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرى وَ مَنْ حَوْلَها.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ:.... ثُمَّ سَأَلَهُ عَنْ أَرْزَاقِ الْخَلَائِقِ، فَقَالَ الْحَسَنُ عليه السلام : أَرْزَاقُ الْخَلَائِقِ فِي السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ يُنْزَلُ بِقَدَرٍ وَ يُبْسَطُ بِقَدَرٍ ثُمَ سَأَلَهُ عَنْ أَرْوَاحِ الْمُؤْمِنِينَ أَيْنَ تَكُونُ إِذَا مَاتُوا قَالَ:تَجْتَمِعُ عِنْدَ صَخْرَةِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ فِي كُلِّ لَيْلَةِ جُمُعَةٍ وَ هُوَ عَرْشُ اللهِ الْأَدْنَى مِنْهَا بَسَطَ اللهُ الْأَرْضَ وَ إِلَيْهَا يَطْوِيهَا وَ مِنْهَا الْمَحْشَرُ وَ مِنْهَا اسْتَوَى رَبُّنَا إِلَى السَّمَاءِ أَيِ اسْتَوْلَى عَلَى السَّمَاءِ وَ الْمَلَائِكَةِ، ثُمَ سَأَلَهُ عَنْ أَرْوَاحِ الْكُفَّارِ أَيْنَ تَجْتَمِعُ قَالَ: تَجْتَمِعُ فِي وَادِي حَضْرَمَوْتَ وَرَاءِ مَدِينَةِ الْيَمَنِ ثُمَ يَبْعَثُ اللهُ نَاراً مِنَ الْمَشْرِقِ وَ نَاراً مِنَ الْمَغْرِبِ وَ يُتْبِعُهُمَا بِرِيحَيْنِ شَدِيدَتَيْنِ فَيُحْشَرُ النَّاسُ عِنْدَ صَخْرَةِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَيُحْشَرُ أَهْلُ الْجَنَّةِ عَنْ يَمِينِ الصَّخْرَةِ وَ يُزْلَفُ

الْمِيعَادُ وَ تَصِيرُ جَهَنَّمُ عَنْ يَسَارِ الصَّخْرَةِ فِي تُخُومِ الْأَرَضِينَ السَّابِعَةِ وَ فِيهَا الْفَلَقُ وَ السِّجِّينُ فَتَفَرَّقُ الْخَلَائِقُ مِنْ عِنْدِ الصَّخْرَةِ فَمَنْ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ دَخَلَهَا وَ مَنْ وَجَبَتْ لَهُ النَّارُ دَخَلَهَا وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ **فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَ فَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ** ..... تفسير القمّي ۲/ ۲۶۸ ۲۷۲.

امام صادق علیه السلام از پدرانشان صلوات الله علیهم اجمعن نقل مرمودند:...سپس از آن حضرت در باره روزی مخلوقات سئوال کرد. حضرت پاسخ داد: روزی مخلوقات در آسمان چهارم است که بر اساس میزان و تقدیر الهی فرود می آید و در میان خلایق پخش می شود. پادشاه در باره محل ارواح مؤمنان پس از مرگشان سئوال کرد. حضرت فرمود: هر شب جمعه در کنار صخره بیت المقدس که عرش زمینی خداوند است گردهم می آیند. خداوند از آن جا زمین را گستراند، و از همان جا آن را در هم می پیچد. محشر نیز از همان جا آغاز می شود و از آن جا خداوند بر آسمان و فرشته‌گان استیلا یافت. پادشاه علاوه بر این، از امام حسن مجتبی علیه السلام در باره محل گرد هم آمدن ارواح کفار پس از مرگشان سئوال کرد. آن حضرت پاسخ داد: در وادی حضر موت، پشت شهر یمن گرد هم می آیند. سپس خداوند آتشی از مغرب و آتشی از مشرق را برمی انگیزد و دو باد شدید را نیز در پی آن دو روان می سازد. آن گاه مردم را در نزدیکی صخره بیت المقدس زنده می کند و مردم را در سمت راست صخره گرد هم می آورد و پرهیزگاران را به خود نزدیک می کند. دوزخ در سمت چپ صخره، در میان طبقه هفتم زمین خواهد بود که در آن جا حفره آتش و سجین نیز وجود خواهد داشت. مردم در کنار صخره تقسیم خواهند شد. هر کس سزاوار ورود به بهشت باشد، وارد آن خواهد شد. این مسئله، مصداق آیه فَرِيقٌ فِي الجَنَّهِ وفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ **يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُناسٍ بِإِمامِهِمْ** قَالَ الْمُسْلِمُونَ يَا رَسُولَ اللهِ أَ لَسْتَ إِمَامَ النَّاسِ كُلِّهِمْ أَجْمَعِينَ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله أَنَا رَسُولُ اللهِ إِلَى النَّاسِ أَجْمَعِينَ وَ لَكِنْ سَيَكُونُ مِنْ بَعْدِي أَئِمَّةٌ عَلَى النَّاسِ مِنَ اللهِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي يَقُومُونَ فِي النَّاسِ فَيُكَذَّبُونَ وَ يَظْلِمُهُمْ أَئِمَّةُ الْكُفْرِ وَ الضَّلَالِ وَ أَشْيَاعُهُمْ فَمَنْ وَالاهُمْ وَ اتَّبَعَهُمْ وَ صَدَّقَهُمْ فَهُوَ مِنِّي وَ مَعِي وَ سَيَلْقَانِي أَلَا وَ مَنْ ظَلَمَهُمْ وَ كَذَّبَهُمْ فَلَيْسَ مِنِّي وَ لَا مَعِي وَ أَنَا مِنْهُ بَرِيءٌ.الكافي ۱/ ۴۱۵، ح ۱.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: چون آیه يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُناسٍ بِإِمامِهِمْ نازل شد، مسلمین عرض کردند:ای فرستاده خدا! مگر شما امام همه مردم همه مردم نیستند؟ پیغمبر فرمود: من از جانب خدا بسوی همه مردم فرستاده شده‌ام ولی بعد از من امامانی از خاندانم بر مردم منصوب شوند، ایشان در میان مردم قیام کنند و مردم آن‌ها را تکذیب کنند و امامان کفر و گمراهی و پیرونشان بر ایشان ستم کنند، هر که آن‌ها را دوست دارد و از آن‌ها پیروی کند و تصدیقشان نماید، از من است و با من است و مرا ملاقات خواهد کرد و آگاه باشید کسی که بایشان ستم کند و تکذیبشان نماید، از من نیست و با من نیست و من از او بیزارم.

عَنِ الْفُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُناسٍ بِإِمامِهِمْ** فَقَالَ يَا فُضَيْلُ اعْرِفْ إِمَامَكَ فَإِنَّكَ إِذَا عَرَفْتَ إِمَامَكَ لَمْ يَضُرَّكَ تَقَدَّمَ هَذَا الْأَمْرُ أَوْ تَأَخَّرَ وَ مَنْ عَرَفَ إِمَامَهُ ثُمَّ مَاتَ قَبْلَ أَنْ يَقُومَ صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ كَانَ بِمَنْزِلَةِ مَنْ كَانَ قَاعِداً فِي عَسْكَرِهِ لَا بَلْ بِمَنْزِلَةِ مَنْ قَعَدَ تَحْتَ لِوَائِهِ قَالَ وَ قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ بِمَنْزِلَةِ مَنِ اسْتُشْهِدَ مَعَ رَسُولِ اللهِ ص. الكافي ۱/ ۳۷۱، ح ۲.

فضیل بن یسار گوید: از امام صادق علیه السلام درباره قول خدایتعالی یَوْمَ نَدْعُوا کُلَّ أُناسٍ بِإِمامِهِمْ پرسیدم . فرمود: ای فضیل ! تو امامت را بشناس ، زیرا هرگاه امامت را شناختی تقدم یا تاءخر این امر زیانت ندهد، کسی که امامش را بشناسد و پیش از قیام صاحب الامر بمیرد، مانند کسی است که در لشکر آنحضرت بوده است ، نه بل که مانند کسی که زیر پرچم آنحضرت نشسته باشد. در اینجا یکی از اصحابش گفت : مانند کسی است که در رکاب رسولخدا صلی الله علیه وآله شهید شده باشد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَمَّنْ ذَكَرَهُ قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله وَ فِي يَدِهِ الْيُمْنَى كِتَابٌ وَ فِي يَدِهِ الْيُسْرَى كِتَابٌ فَنَشَرَ الْكِتَابَ الَّذِي فِي يَدِهِ الْيُمْنَى فَقَرَأَ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كِتَابٌ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ لَا يُزَادُ فِيهِمْ وَاحِدٌ وَ لَا يَنْقُصُ مِنْهُمْ وَاحِدٌ قَالَ ثُمَّ نَشَرَ الَّذِي بِيَدِهِ الْيُسْرَى فَقَرَأَ كِتَابٌ مِنَ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لِأَهْلِ النَّارِ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ وَ قَبَائِلِهِمْ لَا يُزَادُ فِيهِمْ وَاحِدٌ وَ لَا يَنْقُصُ مِنْهُمْ وَاحِدٌ.. البصائر/ ۱۹۱، ح ۲.

الشّوری ۲۰-۱۱

فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ (۱۱) لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (۱۲) شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ (۱۳) وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ (۱۴) فَلِذَلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ آمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ اللهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ (۱۵) وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ (۱۶) اللهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ (۱۷) يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ (۱۸) اللهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ (۱۹) مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ (۲۰)

پدید آورنده آسمانها و زمین است از خودتان برای شما جفتهایی قرار داد و از دامها [نیز] نر و ماده [قرار داد] بدین وسیله شما را بسیار می گرداند چیزی مانند او نیست و اوست شنوای بینا (۱۱) کلیدهای آسمانها و زمین از آن اوست برای هر کس که بخواهد روزی را گشاده یا تنگ می گرداند او است که بر هر چیزی داناست (۱۲) از [احکام] دین آن چه را که به نوح درباره آن سفارش کرد برای شما تشریع کرد و آن چه را به تو وحی کردیم و آن چه را که درباره آن به ابراهیم و موسی و عیسی سفارش نمودیم که دین را برپا دارید و در آن تفرقه اندازی مکنید بر مشرکان آن چه که ایشان را به سوی آن فرا می خوانی گران می آید خدا هر که را بخواهد به سوی خود برمی گزیند و هر که را که از در توبه در آید به سوی خود راه می نماید (۱۳) و فقط پس از آنکه علم برایشان آمد راه تفرقه پیمودند [آن هم] به صرف حسد [و برتری جویی] میان همدیگر و اگر سخنی [دایر بر تاخیر عذاب] از جانب پروردگارت تا زمانی معین پیشی نگرفته بود قطعا میانشان داوری شده بود و کسانی که بعد از آنان کتاب [تورات] را میراث یافتند واقعا در

باره او در تردیدی سخت [دچار] اند (۱۴) بنابراین به دعوت پرداز و همان گونه که ماموری ایستادگی کن و هوسهای آنان را پیروی مکن و بگو به هر کتابی که خدا نازل کرده است ایمان آوردم و مامور شدم که میان شما عدالت کنم خدا پروردگار ما و پروردگار شماست اعمال ما از آن ما و اعمال شما از آن شماست میان ما و شما خصومتی نیست خدا میان ما را جمع می کند و فرجام به سوی اوست (۱۵) وکسانی که درباره خدا پس از اجابت [دعوت] او به مجادله می پردازند حجتشان پیش پروردگارشان باطل است و خشمی [از خدا] برایشان است و برای آنان عذابی سخت خواهد بود (۱۶) خدا همان کسی است که کتاب و وسیله سنجش را به حق فرود آورد و تو چه می دانی شاید رستاخیز نزدیک باشد (۱۷) کسانی که به آن ایمان ندارند شتابزده آن را می خواهند و کسانی که ایمان آورده اند از آن هراسناکند و می دانند که آن حق است بدان که آنان که در مورد قیامت تردید می ورزند قطعا در گمراهی دور و درازی اند (۱۸) خدا نسبت به بندگانش مهربان است هر که را بخواهد روزی می دهد و اوست نیرومند غالب (۱۹) کسی که کشت آخرت بخواهد برای وی در کشته اش می افزاییم و کسی که کشت این دنیا را بخواهد به او از آن می دهیم و [لی] در آخرت او را نصیبی نیست (۲۰)

عَنْ حَمْزَةَ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام أَسْأَلُهُ عَنِ الْجِسْمِ وَ الصُّورَةِ فَكَتَبَ سُبْحَانَ مَنْ **لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ** لَا جِسْمٌ وَ لَا صُورَةٌ. الكافي ۱/ ۱۰۴، ح ۲.

حمزة بن محمد گوید: حضرت ابی‌الحسن علیه‌السلام نوشتم و درباره جسم و صورت از او پرسیدم، حضرت نوشته است که منزه بادآن که لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ، نه جسم است و نه صورت.

عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ اللهَ خِلْوٌ مِنْ خَلْقِهِ وَ خَلْقُهُ خِلْوٌ مِنْهُ وَ كُلُّ مَا وَقَعَ عَلَيْهِ اسْمُ شَيْءٍ مَا خَلَا اللهَ فَهُوَ مَخْلُوقٌ وَ اللهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ تَبَارَكَ الَّذِي **لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ**. الكافی ۱/۸۳

زرارة بن اعین گوید شنیدم امام صادق علیه‌السلام فرمود: ذات خدا از مخلوق جدا و مخلوقش از ذات او جداست و هر آن‌چه نام چیز بر او صادق باشد جز خدا مخلوقست و خدا خالق همه چیز است، پر خیر منزه است آن که لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ.

عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْهَمَذَانِيِّ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى الرَّجُلِ عليه السلام أَنَّ مَنْ قِبَلَنَا مِنْ مَوَالِيكَ قَدِ اخْتَلَفُوا فِي التَّوْحِيدِ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ جِسْمٌ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ صُورَةٌ فَكَتَبَ عليه السلام بِخَطِّهِ سُبْحَانَ مَنْ لَا يُحَدُّ وَ لَا يُوصَفُ **لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ** .... الكافي ۱/ ۱۰۲، ح ۵.

ابراهیم همدانی گوید که من نوشتم به امام علیه السلام که دوستان شما در این شهر در توحید اختلاف دارند: بعضی گویند: او جسم است و بعضی گویند صورتست، حضرت علیه السلام بخط خود نوشت: منزه بادآن که محدود نباشد و به وصف در نیاید لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ....

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنِ التَّوْحِيدِ فَقُلْتُ أَتَوَهَّمُ شَيْئاً فَقَالَ نَعَمْ غَيْرَ مَعْقُولٍ وَ لَا مَحْدُودٍ فَمَا وَقَعَ وَهْمُكَ عَلَيْهِ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ خِلَافُهُ لَا يُشْبِهُهُ شَيْءٌ وَ لَا تُدْرِكُهُ الْأَوْهَامُ كَيْفَ تُدْرِكُهُ الْأَوْهَامُ وَ هُوَ خِلَافُ مَا يُعْقَلُ وَ خِلَافُ مَا يُتَصَوَّرُ فِي الْأَوْهَامِ إِنَّمَا يُتَوَهَّمُ شَيْءٌ غَيْرُ مَعْقُولٍ وَ لَا مَحْدُودٍ. الكافي ۱/۸۲.ح ۱.

ابن ابی نجران گوید: از امام جواد علیه السلام راجع به توحید سؤال کردم و گفتم: میتوانم خدا را چیزی تصور کنم؟ فرمود: آری ولی چیزی که حقیقتش درک نمی‌شود و حدی ندارد زیرا هر چیز که در خاطرت در آید خدا غیر او باشد، چیزی مانند او

نیست و خاطره‌ها او را درک نکنند، چگونه خاطره‌ها درکش نکنند، در صورتیکه او بر خلاف آن‌چه تعقل شود در خاطر نقش بندد می‌باشد، درباره خدا تنها همین اندازه بخاطر گذرد: چیزیکه حقیقتش درک نشود و حدی ندارد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام مَا تَقُولُ إِذَا قِيلَ لَكَ أَخْبِرْنِي عَنِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ شَيْءٌ هُوَ أَمْ لَا قَالَ فَقُلْتُ لَهُ قَدْ أَثْبَتَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ نَفْسَهُ شَيْئاً حَيْثُ يَقُولُ **قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهادَةً قُلِ اللهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ** فَأَقُولُ إِنَّهُ شَيْءٌ لَا كَالْأَشْيَاءِ إِذْ فِي نَفْيِ الشَّيْئِيَّةِ عَنْهُ إِبْطَالُهُ وَ نَفْيُهُ قَالَ لِي صَدَقْتَ وَ أَصَبْتَ ثُمَّ قَالَ لِيَ الرِّضَا عليه السلام لِلنَّاسِ فِي التَّوْحِيدِ ثَلَاثَةُ مَذَاهِبَ نَفْيٌ وَ تَشْبِيهٌ وَ إِثْبَاتٌ بِغَيْرِ تَشْبِيهٍ فَمَذْهَبُ النَّفْيِ لَا يَجُوزُ وَ مَذْهَبُ التَّشْبِيهِ لَا يَجُوزُ لِأَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَا يُشْبِهُهُ شَيْءٌ وَ السَّبِيلُ فِي الطَّرِيقَةِ الثَّالِثَةِ إِثْبَاتٌ بِلَا تَشْبِيهٍ.التوحيد /۱۰۷

محمد بن عیسی بن عبید گفت امام رضا علیه السلام بمن فرمود که چه میگوئی چون بتو گفته شود که مرا خبر ده از خدای عز و جل که آیا آن جناب چیزیست یا هیچ چیز نیست محمد می‌گوید که بآن حضرت عرض کردم که خدای عز و جل خودش را چیزی ثابت نموده در آن‌جامی‌فرماید قُلْ أَيُّ شَيْ ءٍ أَكْبَرُ شَهادَةً قُلِ اللهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ یعنی بگو که چه چیز بزرگتر است از روی شهادت و گواهی بگو که خدا گواهست در میان من و میان شما و میگویم که آن جناب چیزیست نه چون چیزها زیرا که در نفی چیز بودن از او ابطال و نفی او است حضرت بمن فرمود که راست گفتی و درست یافتی بعد از آن امام رضا علیه السلام فرمود که مردم را در توحید سه مذهب است یکی نفی و دیگری تشبیه و سیم اثبات بدون تشبیه پس مذهب نفی جائز نیست و مذهب تشبیه روا نباشد زیرا که خدای تبارک و تعالی چیزی باو شباهت ندارد و راه درست در طریقه سیم باشد که اثبات است بدون تشبیه.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: سُئِلَ أَبُو جَعْفَرٍ الثَّانِي عليه السلام يَجُوزُ أَنْ يُقَالَ للهِ إِنَّهُ شَيْءٌ قَالَ نَعَمْ يُخْرِجُهُ مِنَ الْحَدَّيْنِ حَدِّ التَّعْطِيلِ وَ حَدِّ التَّشْبِيهِ. الكافي ۸۲/۱، ح ۲.

حسین بن سعید گوید:از امام باقر علیه السلام سؤال شد: رواست که بخدا گویند چیزیست؟ فرمود: آری چیزی که او را از حد تعطیل و حد تشبیه خارج کند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْخُرَاسَانِيِّ خَادِمِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ مِنَ الزَّنَادِقَةِ عَلَى الرِّضَا عليه السلام وَ عِنْدَهُ جَمَاعَةٌ فَقَال.... وَ قُلْنَا إِنَّهُ سَمِيعٌ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ أَصْوَاتُ خَلْقِهِ مَا بَيْنَ الْعَرْشِ إِلَى الثَّرَى مِنَ الذَّرَّةِ إِلَى أَكْبَرَ مِنْهَا فِي بَرِّهَا وَ بَحْرِهَا وَ لَا تَشْتَبِهُ عَلَيْهِ لُغَاتُهَا فَقُلْنَا عِنْدَ ذَلِكَ إِنَّهُ سَمِيعٌ لَا بِأُذُنٍ وَ قُلْنَا إِنَّهُ بَصِيرٌ لَا بِبَصَرٍ لِأَنَّهُ يَرَى أَثَرَ الذَّرَّةِ السَّحْمَاءِ فِي اللَّيْلَةِ الظَّلْمَاءِ عَلَى الصَّخْرَةِ السَّوْدَاءِ وَ يَرَى دَبِيبَ النَّمْلِ فِي اللَّيْلَةِ الدَّجِيَّةِ وَ يَرَى مَضَارَّهَا وَ مَنَافِعَهَا وَ أَثَرَ سِفَادِهَا وَ فَرَاخِهَا وَ نَسْلِهَا فَقُلْنَا عِنْدَ ذَلِكَ إِنَّهُ بَصِيرٌ لَا كَبَصَرِ خَلْقِهِ قَالَ فَمَا بَرِحَ حَتَّى أَسْلَمَ.التوحيد /۲۵۲

محمد بن عبد الله خراسانی خادم حضرت امام رضا علیه السلام که گفت مردی از زندیقان بر حضرت امام رضا علیه السلام داخل شد .....و گفتیم که او شنوائی است که آوازهای خلقش در ما بین عرش تا تحت الثری از ذره تا بزرگتر از آن که در بیابان آن و دریای آنست بر او پوشیده و پنهان نیست و دیدیم که نعمتهای آن‌ها بر او مشتبه و آشفته نمیشود پس در نزد این گفتیم که او

شنوا است اما نه بگوش و گفتیم که او بینا است لیکن نه بدیده زیرا که او اثر پای مورچه سیاه را در شب تار بر سنگ سیاه می بیند و جنبیدن مورچه را در شب تاریک می بیند و مضرتها و منفعتها و اثر مجامعت آن‌ها و جوجه ها و نسل آن‌ها را می بیند پس در نزد این گفتیم که او بینا است نه چون بینائی خلقش راوی می‌گوید که پس آن مرد از جای خود نرفت تاآن‌که اسلام آورد.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: ....فَارَقَ الْأَشْيَاءَ لَا عَلَى اخْتِلَافِ الْأَمَاكِنِ وَ يَكُونُ فِيهَا لَا عَلَى وَجْهِ الْمُمَازَجَةِ وَ عَلِمَهَا لَا بِأَدَاةٍ لَا يَكُونُ الْعِلْمُ إِلَّا بِهَا وَ لَيْسَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ مَعْلُومِهِ عِلْمُ غَيْرِهِ بِهِ كَانَ عَالِماً بِمَعْلُومِه..... الكافي ۸/ ۱۸، ح ٤.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:...از همه چیز جداست امّا نه با مسافت، و در همه چیز اندر است امّا نه با آمیزش و ممازجت. دانش او به ابزار نیست و علمش به خود ذات است، و میان او و معلومش علم دیگری قرار ندارد....

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام إِنَّ مُحَمَّداً صلى الله عليه وآله كَانَ أَمِينَ اللهِ فِي أَرْضِهِ فَلَمَّا قُبِضَ مُحَمَّدٌ كُنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ وَرَثَتَهُ فَنَحْنُ أُمَنَاءُ اللهِ فِي أَرْضِهِ عِنْدَنَا عِلْمُ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ أَنْسَابُ الْعَرَبِ وَ مَوْلِدُ الْإِسْلَامِ وَ إِنَّ شِيعَتَنَا لَمَكْتُوبُونَ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ نَحْنُ النُّجَبَاءُ وَ نَحْنُ أَفْرَاطُ الْأَنْبِيَاءِ وَ نَحْنُ أَبْنَاءُ الْأَوْصِيَاءِ وَ نَحْنُ الْمَخْصُوصُونَ فِي كِتَابِ اللهِ وَ نَحْنُ أَوْلَى النَّاسِ بِكِتَابِ اللهِ وَ نَحْنُ أَوْلَى النَّاسِ بِدِينِ اللهِ نَحْنُ الَّذِينَ شَرَعَ لَنَا دِينَهُ وَ قَالَ فِي كِتَابِهِ **شَرَعَ لَكُمْ** يَا مُحَمَّدُ **مِنَ الدِّينِ ما وَصَّى بِهِ نُوحاً وَ الَّذِي أَوْحَيْنا إِلَيْكَ** يَا مُحَمَّدُ **وَ ما وَصَّيْنا بِهِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى وَ عِيسى** فَقَدْ عَلَّمَنَا وَ بَلَّغَنَا مَا عَلِمْنَا وَ اسْتَوْدَعَنَا عِلْمَهُمْ نَحْنُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ وَ نَحْنُ وَرَثَةُ أُولِي الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ **أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ** يَا آلَ مُحَمَّدٍ **وَ لا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ** وَ كُونُوا عَلَى جَمَاعَةٍ **كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ** مَنْ أَشْرَكَ بِوَلَايَتِهِ عَلَى مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ مِنْ وَلَايَةِ عَلِيٍّ **يَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ** مَنْ يُجِيبُكَ إِلَى وَلَايَةِ عَلِيٍّ عليه السلام البصائر/ ۱۴۰، ح٤.

امام زین العابدین علیه السلام فرموده است: پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم امین خداوند بر روی زمین بود. زمانی که دار فانی را وداع گفت، ما اهل بیت، وارثان او بودیم. ما امینان خداوند بر روی زمین هستیم که علم به بلایا، مرگ، انساب عرب و ظهور اسلام نزد ماست و ما هر گاه فردی را ببینیم، به حقیقت ایمان یا نفاق او پی می بریم. نام های شیعیان ما به همراه نام پدرانشان ثبت گردیده و خداوند از ما و آن‌ها پیمان گرفته است. آن‌ها از سرچشمه معرفت ما بهره مند می شوند و از راه ما پیروی می کنند. ما نجیب هستیم و فرزندان ما نوادگان پیامبران هستند. ما فرزندان اوصیا هستیم که در کتاب خدا از ما به طور خاص یاد شده است. ما نزدیک ترین افراد به خداوند، کتاب آسمانی و دین الهی هستیم. خداوند دینش را برای ما پایه گذاری کرده و فرموده است: شَرَعَ لكُم يا محمد مِّنَ الدِّينِ مَا وصَّى بِهِ نُوحًا والذِى أَوحَينَا إليكَ يا محمد ومَا وصَّينَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ ومُوسَى وعِيسَى . ما این علم را فرا گرفتیم و ابلاغ کردیم و علمشان را از خود بر جای گذاشتیم. ما وارثان پیامبران اولو العزم هستیم أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ ای خاندان محمد ولا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ و همواره وحدت داشته باشید. كَبُرَ عَلى المُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِليهِ برای کسانی که در ولایت امام علی علیه السلام شریک قرار می دهند. يهْدِى إِليهِ مَن ينِيبُ یعنی ای محمد! خداوند کسانی را که در دعوتشان به سوی ولایت علی علیه السلام به تو پاسخ مثبت می دهند، به سوی خودش هدایت می کند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَعْطَى مُحَمَّداً صلى الله عليه وآله شَرَائِعَ نُوحٍ وَ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَ عِيسَى عليهم السلام التَّوْحِيدَ وَ الْإِخْلَاصَ وَ خَلْعَ الْأَنْدَادِ وَ الْفِطْرَةَ الْحَنِيفِيَّةَ السَّمْحَةَ وَ لَا رَهْبَانِيَّةَ وَ لَا سِيَاحَةَ أَحَلَّ فِيهَا الطَّيِّبَاتِ وَ حَرَّمَ فِيهَا الْخَبَائِثَ وَ وَضَعَ عَنْهُمْ

إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ثُمَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِ فِيهَا الصَّلَاةَ وَ الزَّكَاةَ وَ الصِّيَامَ وَ الْحَجَّ وَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ الْحَلَالَ وَ الْحَرَامَ وَ الْمَوَارِيثَ وَ الْحُدُودَ وَ الْفَرَائِضَ وَ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَ زَادَهُ الْوُضُوءَ وَ فَضَّلَهُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَ بِخَوَاتِيمِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ وَ الْمُفَصَّلِ وَ أَحَلَّ لَهُ الْمَغْنَمَ وَ الْفَيْءَ وَ نَصَرَهُ بِالرُّعْبِ وَ جَعَلَ لَهُ الْأَرْضَ مَسْجِداً وَ طَهُوراً وَ أَرْسَلَهُ كَافَّةً إِلَى الْأَبْيَضِ وَ الْأَسْوَدِ وَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ أَعْطَاهُ الْجِزْيَةَ وَ أَسْرَ الْمُشْرِكِينَ وَ فِدَاهُمْ ثُمَّ كُلِّفَ مَا لَمْ يُكَلَّفْ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَ أُنْزِلَ عَلَيْهِ سَيْفٌ مِنَ السَّمَاءِ فِي غَيْرِ غِمْدٍ وَ قِيلَ لَهُ فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللهِ لا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ. الكافي ۲/ ۱۷، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: همانا خدای تبارک و تعالی شریعتهای نوح و ابراهیم و موسی و عیسی علیهم السلام را بحمد صلی الله علیه و آله عطا فرمود، و آن شرایع یکتا پرستی است و اخلاص ترک بت پرستی و فطرت حنیفه آسان و اینکه گوشه گیری و صحرا گردی نیست ، چیزهای پاکیزه را در این شرایع حلال کرد و پلیدیها را حرام نمود و تکلیف سنگین و زنجیرهاییکه بگردن آنها بود برداشت آنگاه در آن شرایع مقرر فرمود، نماز و زکوة روزه و حج و امر بمعروف و نهی از منکر و حلال و حرام و میراث ها و حدود و فرایض و جهاد در راه خدا را، را باضافه وضو و آنحضرترا فضیلت بخشید بسبب سوره فاتحة الکتاب و آیات آخر سوره بقره و سوره های پر فصل و غنیمت و فی ء را برای او حلال فرمود و او را با رعب نصرت بخشید، و زمین را برایش سجده گاه و پاک کننده قرار داد، و او را بسوی همگان از سفید و سیاه و جن و انس ارسال فرمود، و گرفتن جزیه و اسیر کردن مشرکین و فدیه گرفتن را باو عطا فرمود، سپس تکلیفی باو متوجه شد بهیچ یک از پیغمبران آن تکلیف متوجه نشده بود، و از آسمان شمشیری بی غلاف بر او نازل شد و باو گفته شد در راه خدا جنگ کن تنها خودت تکلیف داری.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام، قَالَ: كَانَتْ شَرِيعَةُ نُوحٍ عليه السلام أَنْ يُعْبَدَ اللهُ بِالتَّوْحِيدِ وَ الْإِخْلَاصِ وَ خَلْعِ الْأَنْدَادِ، وَ هِيَ الْفِطْرَةُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا، وَ أَخَذَ اللهُ مِيثَاقَهُ عَلَى نُوحٍ وَ عَلَى النَّبِيِّينَ عليهم السلام أَنْ يَعْبُدُوا اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ لَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً، وَ أَمَرَ بِالصَّلَاةِ وَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ، وَ لَمْ يَفْرِضْ عَلَيْهِ أَحْكَامَ حُدُودٍ، وَ لَا فَرَضَ مَوَارِيثَ، فَهذِهِ شَرِيعَتُهُ، الكافي ۸/ ٦٤٢.

امام باقر علیه السلام فرمود: آیین و دین شریعتِ نوح آن بود که خداوند متعال به یگانگی و اخلاص پرستیده شود و همتایان کنار زده شوند که این همان فطرتی است که خداوند، مردم را براساس آن آفریده است و از نوح علیه السلام و دیگر پیامبران، پیمان گرفته که خداوند تبارک و تعالی را بپرستند و چیزی را شریک او ندانند. به نماز و امر به نیکی و نهی از زشتی و توجه به حلال و حرام، فرمان داده است و بر نوح علیه السلام، احکام حدود و واجبات مواریث را واجب نگردانید. پس شریعت نوح، چنین بود....

حَدَّثَنَا أَبُو تُرَابٍ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى الرُّوَيَانِيُّ عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْحَسَنِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى سَيِّدِي عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهم السلام فَلَمَّا بَصُرَ بِي قَالَ لِي مَرْحَباً بِكَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ أَنْتَ وَلِيُّنَا حَقّاً قَالَ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَعْرِضَ عَلَيْكَ دِينِي فَإِنْ كَانَ مَرْضِيّاً أَثْبُتُ عَلَيْهِ حَتَّى أَلْقَى اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ هَاتِ يَا أَبَا الْقَاسِمِ فَقُلْتُ إِنِّي أَقُولُ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَاحِدٌ **لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ** خَارِجٌ عَنِ الْحَدَّيْنِ حَدِّ الْإِبْطَالِ وَ حَدِّ التَّشْبِيهِ وَ إِنَّهُ لَيْسَ بِجِسْمٍ وَ لَا صُورَةٍ وَ لَا عَرَضٍ وَ لَا جَوْهَرٍ بَلْ هُوَ مُجَسِّمُ الْأَجْسَامِ وَ مُصَوِّرُ الصُّوَرِ وَ خَالِقُ الْأَعْرَاضِ وَ الْجَوَاهِرِ وَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَ مَالِكُهُ وَ جَاعِلُهُ وَ مُحْدِثُهُ وَ إِنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ فَلَا نَبِيَّ بَعْدَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ أَقُولُ إِنَّ الْإِمَامَ وَ الْخَلِيفَةَ وَ وَلِيَّ الْأَمْرِ مِنْ بَعْدِهِ أَمِيرُ

الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ثُمَّ الْحَسَنُ ثُمَّ الْحُسَيْنُ ثُمَّ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ثُمَّ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ ثُمَّ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ ثُمَّ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ ثُمَّ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى ثُمَّ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ ثُمَّ أَنْتَ يَا مَوْلَايَ فَقَالَ عليه السلام وَ مِنْ بَعْدِي الْحَسَنُ ابْنِي فَكَيْفَ لِلنَّاسِ بِالْخَلَفِ مِنْ بَعْدِهِ قَالَ فَقُلْتُ وَ كَيْفَ ذَاكَ يَا مَوْلَايَ قَالَ لِأَنَّهُ لَا يُرَى شَخْصُهُ وَ لَا يَحِلُّ ذِكْرُهُ بِاسْمِهِ حَتَّى يَخْرُجَ فَيَمْلَأَ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ ظُلْماً قَالَ فَقُلْتُ أَقْرَرْتُ وَ أَقُولُ إِنَّ وَلِيَّهُمْ وَلِيُّ اللهِ وَ عَدُوَّهُمْ عَدُوُّ اللهِ وَ طَاعَتَهُمْ طَاعَةُ اللهِ وَ مَعْصِيَتَهُمْ مَعْصِيَةُ اللهِ وَ أَقُولُ إِنَّ الْمِعْرَاجَ حَقٌّ وَ الْمُسَاءَلَةَ فِي الْقَبْرِ حَقٌّ وَ إِنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ وَ إِنَّ النَّارَ حَقٌّ وَ الصِّرَاطَ حَقٌّ وَ الْمِيزَانَ حَقٌّ **وَ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لا رَيْبَ فِيها وَ أَنَّ اللهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ** وَ أَقُولُ إِنَّ الْفَرَائِضَ الْوَاجِبَةَ بَعْدَ الْوَلَايَةِ الصَّلَاةُ وَ الزَّكَاةُ وَ الصَّوْمُ وَ الْحَجُّ وَ الْجِهَادُ وَ الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عليه السلام يَا أَبَا الْقَاسِمِ هَذَا وَ اللهِ دِينُ اللهِ الَّذِي ارْتَضَاهُ لِعِبَادِهِ فَاثْبُتْ عَلَيْهِ ثَبَّتَكَ اللهُ **بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَ فِي الْآخِرَةِ**. التوحيد/ ۸۱ ۸۴، ح ۳۷.

حدیث کرد ما را ابو تراب عبید الله بن موسی رؤیانی از عبد العظیم بن عبد الله حسنی که گفت بر سید و آقای خود حضرت علی بن محمد بن علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب علیهم السلام داخل شدم و چون مرا دید بمن فرمود که مرحبا بتو و خوش آمدی ای أبو القاسم تو دوست مائی از روی راستی و درستی عبد العظیم می‌گوید که بآن حضرت عرض کردم یا ابن رسول الله بدرستی که من اراده دارم که دین خود را بر تو عرضه دارم پس اگر پسندیده باشد بر آن ثابت بمانم تا آن هنگام که خدای عز و جل را ملاقات کنم حضرت علیه السلام فرمود که ای ابو القاسم آنها را بیاور یعنی اعتقادات خود را بیان کن عرض کردم که من میگویم و باین قائلم و اعتقاد دارم که خدای تبارک و تعالی یکیست که چیزی مثل و مانند او نیست بیرونست از دو حد که یکی حد ابطال است و دیگری حد تشبیه و مراد از حد ابطال آنست که آن جناب را بیرون برند از وجود و هستی ذاتی و از صفات کمالیه ذاتیه و فعلیه و اضافیه و مراد از حد تشبیه اتصاف آن جناب است بصفات ممکنات و اشتراک با ایشان در حقیقت صفا .. و میگویم که آن جناب نه جسم است و نه صورت و نه عرض و نه جوهر بل که او است که جسمها را جسم ساخته و صورتها را تصویر نموده و نگاشته و آفریننده عرضها و جوهرها است و پروردگار هر چیزی و مالک و خالق و مخترع و پدید آورنده آنست و میگویم که محمد بنده و رسول او است و خاتم پیغمبران است که بعد از او هیچ پیغمبری نیست تا روز قیامت و میگویم که شریعت آن حضرت خاتمه شریعتها است که بعد از آن تا روز قیامت شریعت دیگری نخواهد بود و میگویم که امام و خلیفه و ولی امر امامت و امت بعد از آن حضرت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب است بعد از آن امام حسن بعد از آن امام حسین بعد از آن علی بن الحسین بعد از آن محمد بن علی بعد از آن جعفر بن محمد بعد از آن موسی بن جعفر بعد از آن علی بن موسی بعد از آن محمد بن علی بعد از آن تو ای آقای من حضرت علیه السلام فرمود که بعد از من پسرم حسن پس از برای مردم چه حال خواهد بود با خلف بعد از بعد از او عبد العظیم می‌گوید که عرض کردم ای آقای من این چگونه است و چرا این را باین طریق فرمودی فرمود زیرا که شخص او دیده نمیشود و یادش بنامش حلال نباشد تا وقتی که بیرون آید و زمین را از عدل و داد پر کند چنان که از جور و ستم پر شده باشد عبد العظیم می‌گوید عرض کردم که اقرار نمودم و میگویم که دوست ایشان دوست خدا است و دشمن ایشان دشمن خدا و فرمانبرداری ایشان فرمانبرداری خدا و نافرمانی ایشان نافرمانی خدا است و میگویم که معراج یعنی بالا رفتن پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم بآسمان در حال بیداری ببدن شریف و عنصر لطیف در شب

معراج حق است سؤال منکر و نکیر در قبر حق است و میگویم که بهشت حق است و دوزخ حق است و صراط حق است و ترازوی اعمال حق است و میگویم وَ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لا رَيْبَ فِيها وَ أَنَّ اللهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ و میگویم که فریضه های واجب بعد از ولایت نماز است و زکاه و روزه و حج و جهاد و امر بمعروف و نهی از منکر بس حضرت علی بن محمد علیه السلام فرمود که ای ابو القاسم بخدا سوگند که این دین دین خدا است که آن را از برای بندگانش پسندیده پس بر آن ثابت باش بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَ فِي الْآخِرَةِ.

عَنِ الرَّيَّانِ بْنِ الصَّلْتِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله قَالَ اللهُ جَلَّ جَلَالُهُ مَا آمَنَ بِي مَنْ فَسَّرَ بِرَأْيِهِ كَلَامِي وَ مَا عَرَفَنِي مَنْ شَبَّهَنِي بِخَلْقِي وَ مَا عَلَى دِينِي مَنِ اسْتَعْمَلَ الْقِيَاسَ فِي دِينِي. التوحيد/ ٦٨، ح ٢٣.

ریان بن صلت از حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام از پدرش از پدرانش از امیر المؤمنین علیهم السلام که فرمود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود که خدای جل جلاله فرموده که بمن نگرویده هر که کلام مرا برای خود تفسیر و بیان کرده و مرا نشناخته هر که مرا بآفریدگانم تشبیه نموده و بر دین من نیست هر که قیاس را در دین من استعمال کرده و بکار داشته.

حَمْزَةُ بْنُ حُمْرَانَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنِ الِاسْتِطَاعَةِ فَلَمْ يُجِبْنِي فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ دَخْلَةً أُخْرَى فَقُلْتُ أَصْلَحَكَ اللهُ إِنَّهُ قَدْ وَقَعَ فِي قَلْبِي مِنْهَا شَيْءٌ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا شَيْءٌ أَسْمَعُهُ مِنْكَ قَالَ فَإِنَّهُ لَا يَضُرُّكَ مَا كَانَ فِي قَلْبِكَ قُلْتُ أَصْلَحَكَ اللهُ إِنِّي أَقُولُ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمْ يُكَلِّفِ الْعِبَادَ مَا لَا يَسْتَطِيعُونَ وَ لَمْ يُكَلِّفْهُمْ إِلَّا مَا يُطِيقُونَ وَ أَنَّهُمْ لَا يَصْنَعُونَ شَيْئاً مِنْ ذَلِكَ إِلَّا بِإِرَادَةِ اللهِ وَ مَشِيئَتِهِ وَ قَضَائِهِ وَ قَدَرِهِ قَالَ فَقَالَ هَذَا دِينُ اللهِ الَّذِي أَنَا عَلَيْهِ وَ آبَائِي أَوْ كَمَا قَالَ. الكافي ١/ ١٦٢، ح ٤.

حمزة بن حمران گوید: از امام صادق علیه السلام راجع باستطاعت پرسیدم، جوابم نفرمود، بار دیگر خدمتش رسیدم و عرضکردم: اصلحک الله راجع باستطاعت مطلبی به قلم در آمده که جز آن‌چه از شما بشنوم خارجش نکند.حضرت فرمود: آن‌چه در دلت باشد بتو زیان نرساند عرض کردم اصلحک الله من می‌گویم: خدای تبارک و تعالی بندگانش را تلکیف نمی‌کند به چیزیکه استطاعت ندارند و نه بچیزی که طاقت ندارند، و چیزی را جز به اراده و خواست و قضاء و قدر خدا انجام ندهند، فرمود، همین است آن دینی که من و پدرانم بر آنیم یا مانند این تعبیر را فرمود.

عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْجُعْفِيِّ قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَ مَعَهُ صَحِيفَةٌ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام هَذِهِ صَحِيفَةُ مُخَاصِمٍ يَسْأَلُ عَنِ الدِّينِ الَّذِي يُقْبَلُ فِيهِ الْعَمَلُ فَقَالَ رَحِمَكَ اللهُ هَذَا الَّذِي أُرِيدُ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَ تُقِرَّ بِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللهِ وَ الْوَلَايَةُ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ الْبَرَاءَةُ مِنْ عَدُوِّنَا وَ التَّسْلِيمُ لِأَمْرِنَا وَ الْوَرَعُ وَ التَّوَاضُعُ وَ انْتِظَارُ قَائِمِنَا فَإِنَّ لَنَا دَوْلَةً إِذَا شَاءَ اللهُ جَاءَ بِهَا. الكافي ٢/ ٢٢، ح ١٣.

اسماعیل جعفی گوید: مردی خدمت امام باقر علیه السلام رسید و نوشته ئی همراه داشت ، حضرت علیه السلام فرمود: این نوشته مخاصم است که پرسش می کند از دینی که عمل در آن پذیرفته می شود می شود، عرضکرد خدایت رحمت کند، همین را می خواستم . امام باقر علیه السلام فرمود: گواهی دادن باینکه شایسته پرستشی جز خدای یکتای بی شریک نیست و اینکه محمد

صلی الله علیه و آله بنده و فرستاده اوست ، و اقرار نمودن بآن‌چه از جانب خدا آمده و ولایت ما خانواده و بیزاری از دشمن ما و گردن نهادن بامر ما و پرهیزگاری و فروتنی و انتظار قائم ما، زیرا برای او دولتی است که هر زمان خدا بخواهد با آن دولت میآید.

عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام وَ هُوَ فِي مَنْزِلِ أَخِيهِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا حَوَّلَكَ إِلَى هَذَا الْمَنْزِلِ قَالَ طَلَبُ النُّزْهَةِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَ لَا أَقُصُّ عَلَيْكَ دِينِي فَقَالَ بَلَى قُلْتُ أَدِينُ اللهَ بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ **وَ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لا رَيْبَ فِيها وَ أَنَّ اللهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ** وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَ صَوْمِ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ حِجِّ الْبَيْتِ وَ الْوَلَايَةِ لِعَلِيٍّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ الْوَلَايَةِ لِلْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ الْوَلَايَةِ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَ الْوَلَايَةِ لِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَ لَكَ مِنْ بَعْدِهِ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ وَ أَنْتُمْ أَئِمَّتِي عَلَيْهِ أَحْيَا وَ عَلَيْهِ أَمُوتُ وَ أَدِينُ اللهَ بِهِ فَقَالَ يَا عَمْرُو هَذَا وَ اللهِ دِينُ اللهِ وَ دِينُ آبَائِيَ الَّذِي أَدِينُ اللهَ بِهِ فِي السِّرِّ وَ الْعَلَانِيَةِ فَاتَّقِ اللهَ وَ كُفَّ لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ وَ لَا تَقُلْ إِنِّي هَدَيْتُ نَفْسِي بَلِ اللهُ هَدَاكَ فَأَدِّ شُكْرَ مَا أَنْعَمَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ عَلَيْكَ وَ لَا تَكُنْ مِمَّنْ إِذَا أَقْبَلَ طُعِنَ فِي عَيْنِهِ وَ إِذَا أَدْبَرَ طُعِنَ فِي قَفَاهُ وَ لَا تَحْمِلِ النَّاسَ عَلَى كَاهِلِكَ فَإِنَّكَ أَوْشَكَ إِنْ حَمَلْتَ النَّاسَ عَلَى كَاهِلِكَ أَنْ يُصَدِّعُوا شَعَبَ كَاهِلِكَ. الكافي ۲/ ۳۲، ح ۱٤.

عمرو بن حریث گوید: خدمت امام صادق علیه السلام رسیدم و آن حضرت در منزل برادرش عبدالله بن محمد بود. عرضکردم : قربانت گردم ، چرا باین منزل منتقل شدی ؟ فرمود: برای تفریح . عرضکردم : قربانت گردم ، دینم را برای شما نقل نکنم ؟ فرمود: چرا. عرضکردم : من خدا را دینداری می کنم با شهادت دادن باینکه شایسته پرستشی جز خدای یگانه بی شریک نیست و اینکه محمد بنده و فرستاده اوست وَ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لا رَيْبَ فِيها وَ أَنَّ اللهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي و گزاردن نماز و دادن زکوة و روزه ماه رمضان و حج خانه کعبه و ولایت امیرالمؤ منین علی علیه السلام بعد از رسولخدا صلی الله علیه و آله و ولایت حسن و حسین و ولایت علی بن الحسین و ولایت محمد بن علی و شما پس از او، صلوات الله علیهم و اجمعین و اینکه شما امامان من هستید. بر این روش زندگی کنم و بر این روش بمیرم و خدا را با آن دینداری کنم فرمود: ای عمرو! این بخدا دین من است و دین پدرانم که خدا در پنهان و آشکار دینداری می کنم پس از خدا پروا کن و زبانت را جز از سخن خیر نگهدار و نگو من از جانب خود هدایت یافتم ، بل‌که خدا ترا هدایت فرموده ، پس شکر نعمتهایی را که خدای عزّوجلّ بتو داده بگزار، و از کسانی مباش که چون رو آورد و حاضر باشد، روبرو سرزنش شود، و چون پشت کند و غایب شود، غیبتش کنند و مردم را بر دوش خود سوار زیرا اگر مردم را بر دوش خود سوار کنی ، استخوان شانه ات بشکستن نزدیک شود.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ مَا أَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى كِتَاباً وَ لَا وَحْياً إِلَّا بِالْعَرَبِيَّةِ فَكَانَ يَقَعُ فِي مَسَامِعِ الْأَنْبِيَاءِ عليهم السلام بِأَلْسِنَةِ قَوْمِهِمْ وَ كَانَ يَقَعُ فِي مَسَامِعِ نَبِيِّنَا بِالْعَرَبِيَّةِ فَإِذَا كَلَّمَ بِهِ قَوْمَهُ كَلَّمَهُمْ بِالْعَرَبِيَّةِ فَيَقَعُ فِي مَسَامِعِهِمْ بِلِسَانِهِمْ وَ كَانَ أَحَدُنَا لَا يُخَاطِبُ رَسُولَ اللهِ بِأَيِّ لِسَانٍ خَاطَبَهُ إِلَّا وَقَعَ فِي مَسَامِعِهِ بِالْعَرَبِيَّةِ كُلَّ ذَلِكَ يُتَرْجِمُ جَبْرَئِيلُ عليه السلام عَنْهُ تَشْرِيفاً مِنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَه. العلل ۱/ ۱۲٦، ح ۸.

حضرت جعفر بن محمّد علیهما السّلام از پدر بزرگوارش علیه السّلام نقل کردند که فرمودند:هیچ کتابی و هیچ وحیی از جانب خداوند تبارک و تعالی نازل نشد، مگر آن که به زبان عربی می‌باشد وحی در گوش انبیاء علیهم السّلام به زبان قومشان واقع می‌شد و در گوش پیامبر صلّی اللّه علیه و آله به زبان عربی و وقتی آن حضرت با قوم خویش تکلّم می‌نمود، به زبان عربی سخن می‌فرمود پس در گوش ایشان تکلّم به زبان خودشان واقع می‌شد.و بسا افراد با رسول خدا به هر زبانی که تکلّم و خطاب می کردند در گوش

آن جناب به زبان عربی واقع می‌شد و جهتش این بود که جبرئیل علیه السّلام سخن گوینده را به زبان عربی ترجمه می کرد و در سمع مبارک رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله قرار می‌داد و این تشریفی بود از ناحیه خدای عزّ و جلّ.

علیّ بن إبراهیم : **شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ** مُخَاطَبَةً لِمُحَمَّدٍ ﷺ **ما وَصَّى بِهِ نُوحاً وَ الَّذِي أَوْحَيْنا إِلَيْكَ** يَا مُحَمَّدُ **وَ ما وَصَّيْنا بِهِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى وَ عِيسى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ** أَيْ تَعَلَّمُوا الدِّينَ يَعْنِي التَّوْحِيدَ وَ إِقَامَ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَ صَوْمَ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ حِجَّ الْبَيْتِ وَ السُّنَنَ وَ الْأَحْكَامَ الَّتِي فِي الْكُتُبِ وَ الْإِقْرَارَ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **وَ لا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ** أَيْ لَا تَخْتَلِفُوا فِيهِ **كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ ما تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ** مِنْ ذِكْرِ هَذِهِ الشَّرَائِعِ ثُمَّ قَالَ **اللهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشاءُ** أَيْ يَخْتَارُ **وَ يَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ** وَ هُمُ الْأَئِمَّةُ الَّذِينَ اجْتَبَاهُمُ اللهُ وَ اخْتَارَهُمْ قَالَ **وَ ما تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ ما جاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْياً بَيْنَهُمْ** قَالَ لَمْ يَتَفَرَّقُوا بِجَهْلٍ وَ لَكِنَّهُمْ تَفَرَّقُوا لَمَّا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ وَ عَرَفُوهُ فَحَسَدَ بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ بَغَى بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ لَمَّا رَأَوْا مِنْ تَفَاضِيلِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِأَمْرِ اللهِ فَتَفَرَّقُوا فِي الْمَذَاهِبِ وَ أَخَذُوا بِالْآرَاءِ وَ الْأَهْوَاءِ ثُمَّ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ لَوْ لا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلى أَجَلٍ مُسَمًّى لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ** قَالَ لَوْ لَا أَنَّ اللهَ قَدْ قَدَّرَ ذَلِكَ أَنْ يَكُونَ فِي التَّقْدِيرِ الْأَوَّلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ إِذَا اخْتَلَفُوا وَ أَهْلَكَهُمْ وَ لَمْ يُنْظِرْهُمْ وَ لَكِنْ أَخَّرَهُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى الْمَقْدُورِ **وَ إِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكِتابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ** كِنَايَةٌ عَنِ الَّذِينَ نَقَضُوا أَمْرَ رَسُولِ اللهِ ﷺ ثُمَّ قَالَ **فَلِذلِكَ فَادْعُ وَ اسْتَقِمْ** يَعْنِي لِهَذِهِ الْأُمُورِ وَ الدِّينِ الَّذِي تَقَدَّمَ ذِكْرُهُ وَ مُوَالاةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **فَادْعُ وَ اسْتَقِمْ كَما أُمِرْتَ.** تفسير القمّي ۲/ ۲۷۳ ۲۷٤.

علی بن ابراهیم قمی می نویسد: در عبارت شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مخاطب رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است و ضمیر مخاطب در أَوحَينَا إِلَيكَ نیز به آن حضرت برمی گردد. ومَا وصَّينَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ ومُوسَى وعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ اقامه دین به معنای یاد گرفتن آن، یعنی توحید، نماز خواندن، زکات دادن، گرفتن روزه ماه رمضان، حج خانه خدا و سنن و احکامی است که در کتب آمده و همچنین پذیرش ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام است. ولا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ یعنی در باره دین دچار اختلاف نشوید. كَبُرَ عَلَى المُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيهِ برای مشرکان، دعوت کردنشان به ذکر این آیین ها دشوار و غیرقابل تحمل است. اللهُ يَجْتَبِي إِلَيهِ مَن يشَاءُ خداوند کسانی را که بخواهد انتخاب می کند و به سوی خودش باز می گرداند يهْدِي إِلَيهِ مَن ينِيبُ منظور از کسانی که به سوی خداوند باز می گردند، ائمه هستند که خداوند آن‌ها را برگزیده و انتخاب کرده است. ومَا تَفَرَّقُوا إِلا مِن بَعْدِ مَا جَاءهُمُ العِلمُ بَغْيا بَينَهُمْ یعنی آن‌ها از روی جهل و نادانی دچار تفرقه نشدند. بل‌که زمانی بدان گرفتار شدند که علم بر آن‌ها فرود آمده بود و به حقیقت پی برده بودند. اما برخی از آن‌ها به برخی دیگر حسادت ورزیدند و زمانی که مشاهده کردند خداوند با فرمان خود امیرالمؤمنین علیه السلام را بر دیگران برتری داده است، گروهی به دیگری ظلم کردند. در نتیجه پیرو مذاهب مختلف شدند و آرا و افکار متفاوتی را در پیش گرفتند. ولولا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ إِلى أَجَلٍ مُّسَمًّى لقُضِيَ بَينَهُمْ یعنی اگر خداوند در تقدیر اولش مقدر نکرده بود، در صورت دچار شدن آن‌ها به اختلاف، آن‌ها را از صحنه وجود برمی داشت و نابود می کرد و مهلت نمی داد. اما او اجل آن‌ها را تا زمان مشخصی به تأخیر انداخته است. وإِنَّ الذِينَ أُورِثُوا الكِتَابَ مِن بَعْدِهِمْ لفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ مصداق این آیه کسانی هستند که عهد و پیمانشان را با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شکستند. فَلِذَلِكَ فَادْعُ یعنی به خاطر این امور و آن چه ذکر شد و همچنین به خاطر ولایت حضرت علی علیه السلام، خدایت را بخوان. واسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ.

عليّ بن إبراهيم : **اللهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتابَ بِالْحَقِّ وَ الْمِيزانَ** قَالَ الْمِيزَانُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ الدَّلِيلُ عَلَى ذَلِكَ قَوْلُهُ فِي سُورَةِ الرَّحْمَنِ **وَ السَّماءَ رَفَعَها وَ وَضَعَ الْمِيزانَ** قَالَ يَعْنِي الْإِمَامَ. تفسير القمّي ۲/ ۲۷٤.

علی بن ابراهیم:اللهُ الذِی أَنزَل الكِتَابَ بِالحَقِّ والمِيزَانَ منظور از میزان، امیرالمؤمنین علیه السلام است. دلیل این امر، آیه زیر از سوره الرَّحْمَنُ است که پروردگار می فرماید: والسَّمَاء رَفَعَهَا ووضَعَ المِيزَانَ گفت یعنی امام.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَل... **اللهُ لَطِيفٌ بِعِبادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشاءُ** قَالَ وَلَايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قُلْتُ **مَنْ كانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ** قَالَ مَعْرِفَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ الْأَئِمَّةِ عليهم السلام **نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ** قَالَ نَزِيدُهُ مِنْهَا قَالَ يَسْتَوْفِي نَصِيبَهُ مِنْ دَوْلَتِهِمْ **وَ مَنْ كانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيا نُؤْتِهِ مِنْها وَ ما لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ** قَالَ لَيْسَ لَهُ فِي دَوْلَةِ الْحَقِّ مَعَ الْقَائِمِ نَصِيبٌ.. الكافي ۱/ ٤۳٥، ٤۳٦، ح ۹۲.

امام صادق علیه السلام در باره قول خداوند اللهُ لَطِيفٌ بِعِبادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشاءُ فرمود: یعنی ولایت امیرالمؤ منین علیه السلام .عرضکردم : مَنْ كانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ فرمود: یعنی معرفت امیرالمؤ منین علیه السلام و ائمه نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ فرمود: یعنی معرفتش را بیفزائیم ، تا بهره خود را از دولت ائمه دریافت کند وَ مَنْ كانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيا نُؤْتِهِ مِنْها وَ ما لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ فرمود: یعنی برای او از دولت حق با امام قائم بهره ئی نیست.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ أَرَادَ الْحَدِيثَ لِمَنْفَعَةِ الدُّنْيَا لَمْ يَكُنْ لَهُ فِي الْآخِرَةِ نَصِيبٌ وَ مَنْ أَرَادَ بِهِ خَيْرَ الْآخِرَةِ أَعْطَاهُ اللهُ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ. الكافي ۱/ ٤٦، ح ۲.

امام صادق علیه السلام فرمود کسی که حدیث ما را برای سود دنیا خواهد در آخرت بهرهئی ندارد و هر که آنرا برای خیر آخرت جوید خداوند خیر دنیا و آخرت باوعطا فرماید.

عَنْ يَحْيَى بْنِ عُقَيْلٍ عَنْ حَسَنٍ قَالَ: خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَحَمِدَ اللهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ وَ قَالَ أَمَّا بَعْدُ إِنَّ الْمَالَ وَ الْبَنِينَ حَرْثُ الدُّنْيَا وَ الْعَمَلَ الصَّالِحَ حَرْثُ الْآخِرَةِ وَ قَدْ يَجْمَعُهُمَا اللهُ لِأَقْوَامٍ فَاحْذَرُوا مِنَ اللهِ مَا حَذَّرَكُمْ مِنْ نَفْسِهِ وَ اخْشَوْهُ خَشْيَةً لَيْسَتْ بِتَعْذِيرٍ وَ اعْمَلُوا فِي غَيْرِ رِيَاءٍ وَ لَا سُمْعَةٍ فَإِنَّهُ مَنْ يَعْمَلْ لِغَيْرِ اللهِ يَكِلْهُ اللهُ إِلَى مَنْ عَمِلَ لَهُ نَسْأَلُ اللهَ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وَ مُعَايَشَةَ السُّعَدَاءِ وَ مُرَافَقَةَ الْأَنْبِيَاءِ. الكافي ٥/ ٥۷، ح ٦.

یحی بن عقیل از حسن روایت کرده که امیر المومنین علیه السلام در خطبه ای فرمودند:بدرستی مال و اولاد کشت این سرای فانیند، و عمل صالح کشت دار باقی است.و گاهی جمع می‌فرماید خداوند هر دو این کشت را از برای گروهی که متّصف بشوند بصفت توکل، پس بترسید از خداوند به آن چه که ترسانده شما را با او از خودش، و بترسید از او ترسیدني که نباشد در او عذرخواهی و دروغ، و عمل نمائید عمل خالصی که خالیست از ریا و سمعه، پس بدرستی هر که عمل نماید از برای غیر خدا واگذار میکند خداوند تعالی او را بر آن کس که عمل کرده از برای او، می‌خواهیم از خدای تعالی منزلهای شهیدان، و زندگانی سعیدان، و رفاقتی پیغمبران و همراهی ایشان را.

الشّوری ۳۰-۲۱

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۲۱) تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ (۲۲) ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللهَ غَفُورٌ شَكُورٌ (۲۳) أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَى عَلَى اللهِ كَذِبًا فَإِنْ يَشَإِ اللهُ يَخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ وَيَمْحُ اللهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (۲۴) وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ (۲۵) وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ (۲۶) وَلَوْ بَسَطَ اللهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ (۲۷) وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ (۲۸) وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِنْ دَابَّةٍ وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ (۲۹) وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ (۳۰)

آیا برای آنان شریکانی است که در آن چه خدا بدان اجازه نداده برایشان بنیاد آیینی نهاده اند و اگر فرمان قاطع [درباره تاخیر عذاب در کار] نبود مسلما میانشان داوری می شد و برای ستمکاران شکنجه ای پر درد است (۲۱) [در قیامت] ستمگران را از آن چه انجام داده اند هراسناک می بینی و [جزای عملشان] به آنان خواهد رسید و کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند در باغهای بهشتند آن چه را بخواهند نزد پروردگارشان خواهند داشت این است همان فضل عظیم (۲۲) این همان [پاداشی] است که خدا بندگان خود را که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند [بدان] مژده داده است بگو به ازای آن [رسالت] پاداشی از شما خواستار نیستم مگر دوستی درباره خویشاوندان و هر کس نیکی به جای آورد [و طاعتی اندوزد] برای او در ثواب آن خواهیم افزود قطعا خدا آمرزنده و قدرشناس است (۲۳) آیا می گویند بر خدا دروغی بسته است پس اگر خدا بخواهد بر دلت مهر می نهد و خدا باطل را محو و حقیقت را با کلمات خویش پابرجا می کند اوست که به راز دلها داناست (۲۴) و اوست کسی که توبه را از بندگان خود می پذیرد و از گناهان در می گذرد و آن چه می کنید می داند (۲۵) و [در خواست] کسانی را که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده اند اجابت می کند و از فضل خویش به آنان زیاده می دهد و [لی] برای کافران عذاب سختی خواهد بود (۲۶) و اگر خدا روزی را بر بندگانش فراخ گرداند مسلما در زمین سر به عصیان بر می دارند لیکن آن چه را بخواهد به اندازه ای [که مصلحت است] فرو می فرستد به راستی که او به [حال] بندگانش آگاه بیناست (۲۷) و اوست کسی که باران را پس از آنکه [مردم] نومید شدند فرود می آورد و رحمت خویش را می گستراند و هموست سرپرست ستوده (۲۸) و از نشانه های [قدرت] اوست آفرینش آسمانها و زمین و آن چه از [انواع] جنبنده در میان آن دو پراکنده است و او هرگاه بخواهد برگرد آوردن آنان تواناست (۲۹) و هر [گونه] مصیبتی به شما برسد به سبب دستاورد خود شماست و [خدا] از بسیاری در می گذرد (۳۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **قُلْ ما أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَ ما أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعالَمِينَ** قَالَ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **وَ لَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ** قَالَ عِنْدَ خُرُوجِ الْقَائِمِ عليه السلام وَ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ لَقَدْ آتَيْنا مُوسَى الْكِتابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ** قَالَ اخْتَلَفُوا كَمَا اخْتَلَفَتْ هَذِهِ الْأُمَّةُ فِي الْكِتَابِ وَ سَيَخْتَلِفُونَ فِي الْكِتَابِ الَّذِي مَعَ الْقَائِمِ الَّذِي يَأْتِيهِمْ بِهِ حَتَّى يُنْكِرَهُ نَاسٌ كَثِيرٌ فَيُقَدِّمُهُمْ

فَيَضْرِبُ أَعْنَاقَهُمْ وَ أَمَّا قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ لَوْ لا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ** قَالَ لَوْ لَا مَا تَقَدَّمَ فِيهِمْ مِنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا أَبْقَى الْقَائِمُ عليه السلام مِنْهُمْ وَاحِدا..... الكافي ۸/ ۲۸۷، ح ۴۳۲.

امام باقر علیه السّلام در تفسیر این فرموده خداوند متعال: قُلْ ما أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَ ما أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ* إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعالَمِينَ فرمود: منظور از آن امیر المؤمنین علیه السّلام است، و در باره آیه: وَ لَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ فرمود: مقصود خروج حضرت قائم علیه السّلام است، و در باره آیه شریفه: وَ لَقَدْ آتَيْنا مُوسَى الْكِتابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ ... فرمود: اختلاف کردند چنان که این امّت اختلاف کردند، و محققا در کتابی هم که با حضرت قائم علیه السّلام خواهد بود و برای آن‌ها خواهد آورد اختلاف خواهند کرد تا آن جا که جمع زیادی آن را انکار می‌کنند و آن حضرت آن‌ها را پیش آورد و سر از تنشان جدا کند. در باره آیه شریفه: وَ لَوْ لا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ فرمود: یعنی اگر نباشد آن‌چه از جانب خدا از پیش در باره آن‌ها گذشته است حضرت قائم علیه السّلام یک نفر از ایشان را هم زنده رها نکند.

علیّ بن إبراهیم : **وَ لَوْ لا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ** قَالَ الْكَلِمَةُ الْإِمَامُ وَ الدَّلِيلُ عَلَى ذَلِكَ قَوْلُهُ **وَ جَعَلَها كَلِمَةً باقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ** يَعْنِي الْإِمَامَةَ ثُمَّ قَالَ **وَ إِنَّ الظَّالِمِينَ** يَعْنِي الَّذِينَ ظَلَمُوا هَذِهِ الْكَلِمَةَ **لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ** ثُمَّ قَالَ **تَرَى الظَّالِمِينَ** يَعْنِي الَّذِينَ ظَلَمُوا آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ **مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا** أَيْ خَائِفُونَ مِمَّا ارْتَكَبُوا وَ عَمِلُوا **وَ هُوَ واقِعٌ بِهِمْ** مَا يَخَافُونَهُ ثُمَّ ذَكَرَ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْكَلِمَةِ وَ اتَّبَعُوهَا فَقَالَ **وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ فِي رَوْضاتِ الْجَنَّاتِ** إِلَى قَوْلِهِ **ذلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللهُ عِبادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا** بِهَذِهِ الْكَلِمَةِ **وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ** مِمَّا أُمِرُوا بِهِ. تفسير القمي ۲/ ۲۷٤.

علی بن ابراهیم قمی می نویسد: وَ لَوْ لا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ منظور از کلمه امام است. دلیل این امر آن است که در قرآن کریم آمده است: جَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ منظور از کلمه، امامت است. سپس می فرماید: وإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ یعنی کسانی که به این کلمه یعنی امام ظلم کردند دچار عذاب دردناکی خواهند شد. تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا یعنی کسانی را که در باره حق اهل بیت پیامبر ، مرتکب ستم شدند، ترسان و نگران نسبت به اعمالشان خواهی یافت. وهُو واقِعٌ بِهِمْ یعنی آن چه را از آن بیم دارند بر سرشان خواهد آمد. سپس خداوند کسانی را که به کتاب آسمانی ایمان آورده و از آن پیروی کرده اند، ذکر نموده و می فرماید: والذِينَ آمَنُوا وعَمِلوا الصَّالحاتِ فِي رَوضَاتِ الجَنَّاتِ لهُم مَّا يشَاؤُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ذَلِك هُو الفَضْل الكَبِيرُ آن گاه می فرماید: ذَلِك الذِي يبَشِّرُ اللهُ عِبَادَهُ الذِينَ آمَنُوا وعَمِلوا الصَّالحَاتِ یعنی این همان چیزی است که خداوند بندگانش را که به این کلمه ایمان آورده اند و اعمال نیکی را که بدان دستور داده شده اند، انجام می دهند، بدان مژده می دهد.

حَدَّثَنِي مَسْعَدَةُ بْنُ صَدَقَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرٌ، عَنْ آبَائِهِ: أَنَّهُ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** قَامَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدْ فَرَضَ لِي عَلَيْكُمْ فَرْضاً، فَهَلْ أَنْتُمْ مُؤَدُّوهُ؟ قَالَ: فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ مِنْهُمْ، فَانْصَرَفَ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ قَامَ فِيهِمْ فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ قَامَ فِيهِمْ فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ فِي الْيَوْمِ الثَّالِثِ، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ.فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ ذَهَبٍ وَ لَا فِضَّةٍ وَ لَا مَطْعَمٍ وَ لَا مَشْرَبٍ.قَالُوا: فَأَلْقِهِ إِذاً.قَالَ: إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَنْزَلَ عَلَيَّ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى**.فَقَالُوا: أَمَّا هَذِهِ فَنَعَمْ. قرب الإسناد/ ۷۸.

مسعده بن صدقه از امام جعفر صادق علیه السلام روایت می کند که آن حضرت از پدرانش چنین روایت فرمود: زمانی که آیه قُل لا أَسْأَلُكُمْ عَلَيهِ أَجْرًا إِلا المَوَدَّةَ فِي القُرْبَى بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد، در میان مردم برخاست و فرمود: ای مردم! خداوند برای من بر شما حقی را واجب گردانده است. آیا بدان عمل می کنید؟ احدی به ایشان پاسخ مثبت نداد. آن حضرت از میان ایشان رفت. فردای همان روز آن حضرت دوباره در میان آنها برخاست و سئوال خویش را تکرار کرد. هیچ کس به ایشان پاسخی نداد. روز سوم نیز درخواست خویش را تکرار نمود. اما احدی سخنی نگفت. آن حضرت فرمود: ای مردم! این امر، پرداخت طلا، نقره، غذا یا نوشیدنی نیست. آنها گفتند: حال که چنین است بگو. رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: خداوند آیه قُل لا أَسْأَلُكُمْ عَلَيهِ أَجْرًا إِلا المَوَدَّةَ فِي القُرْبَى را بر من نازل کرده است. آنها گفتند: آری.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَ الرَّجُلَ يُحِبُ الرَّجُلَ وَ يُبْغِضُ وَلَدَهُ فَأَبَى اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا أَنْ يَجْعَلَ حُبَّنَا مُفْتَرَضاً أَخَذَهُ مَنْ أَخَذَهُ وَ تَرَكَهُ مَنْ تَرَكَهُ وَاجِباً فَقَالَ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى**. المحاسن/ ١٤٤، ح ٤٥.

محمد بن مسلم می‌گوید شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود: مردی مردی را دوست دارد ولی بچه او را دوست ندارد و خداوندابا داشت مگر این که حب ما را واجب گرداند، گرفت هر که گرفت و وانهاد هر که وا نهاد و فرمود قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى.

عَنْ سَلَّامِ بْنِ الْمُسْتَنِيرِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** فَقَالَ هِيَ وَ اللهِ فَرِيضَةٌ مِنَ اللهِ عَلَى الْعِبَادِ لِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله فِي أَهْلِ بَيْتِهِ. المحاسن/ ١٤٤، ح ٤٦.

سلام بن مستنیر گوید از امام باقر علیه السلام در مورد قول خدای عز و جل قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى پرسیدم فرمود: والله این فریضه ای از جانب خداوند بر بندگان برای محمد صلی الله علیه و آله و اهل بیتش علیهم السلام.

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ لِأَبِي جَعْفَرٍ الْأَحْوَلِ وَ أَنَا أَسْمَعُ أَتَيْتَ الْبَصْرَةَ فَقَالَ نَعَمْ قَالَ كَيْفَ رَأَيْتَ مُسَارَعَةَ النَّاسِ إِلَى هَذَا الْأَمْرِ وَ دُخُولَهُمْ فِيهِ قَالَ وَ اللهِ إِنَّهُمْ لَقَلِيلٌ وَ لَقَدْ فَعَلُوا وَ إِنَّ ذَلِكَ لَقَلِيلٌ فَقَالَ عَلَيْكَ بِالْأَحْدَاثِ فَإِنَّهُمْ أَسْرَعُ إِلَى كُلِّ خَيْرٍ ثُمَّ قَالَ مَا يَقُولُ أَهْلُ الْبَصْرَةِ فِي هَذِهِ الْآيَةِ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّهَا لِأَقَارِبِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ كَذَبُوا إِنَّمَا نَزَلَتْ فِينَا خَاصَّةً فِي أَهْلِ الْبَيْتِ فِي عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ أَصْحَابِ الْكِسَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَام. الكافي ٨/ ٩٣، ح ٦٦.

اسماعیل بن عبد الخالق می‌گوید: شنیدم امام صادق علیه السّلام به ابو جعفر احول فرمود:تو به بصره رفتی؟ عرض کرد: آری. امام علیه السّلام فرمود: شتاب مردم را در پذیرش شیعه چگونه یافتی؟ او در پاسخ عرض کرد: بخدا سوگند آنها اندکند و اگر چه کوشش هم می‌کنند ولی کوشش آنها هم ناچیز است. حضرت علیه السّلام فرمود: به جوانان روی آورید که آنها به هر کار خیری شتابان‌ترند. امام علیه السّلام فرمود: مردم بصره پیرامون این آیه: قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى چه می‌گویند؟ گفت: قربانت گردم آنها می‌گویند: ایشان نزدیکان پیامبر خدا هستند. امام علیه السّلام فرمود: دروغ می‌گویند این آیه مخصوصا در باره ما اهل بیت، علی، فاطمه، حسن و حسین که اصحاب کسا هستند نازل شده است.

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ النَّيْسَابُورِيِّ أَنَّ الْعَالِمَ كَتَبَ إِلَيْهِ يَعْنِي الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ عليه السلام أَنَّ اللهَ تَعَالَى بِمَنِّهِ وَ رَحْمَتِهِ لَمَّا فَرَضَ عَلَيْكُمْ..... وَ فَرَضَ عَلَيْكُمْ لِأَوْلِيَائِهِ حُقُوقاً فَأَمَرَكُمْ بِأَدَائِهَا إِلَيْهِمْ لِيُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَ أَمْوَالِكُمْ وَ مَأْكَلِكُمْ وَ مَشْرَبِكُمْ وَ يُعَرِّفَكُمْ بِذَلِكَ الْبَرَكَةَ وَ النَّمَاءَ وَ الثَّرْوَةَ وَ لِيَعْلَمَ مَنْ يُطِيعُهُ مِنْكُمْ بِالْغَيْبِ وَ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** فَاعْلَمُوا أَنَ **مَنْ يَبْخَلْ فَإِنَّما يَبْخَلُ** عَلَى نَفْسِهِ إِنَّ اللهَ هُوَ **الْغَنِيُّ وَ أَنْتُمُ الْفُقَراءُ** إِلَيْهِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاعْمَلُوا مِنْ بَعْدِ مَا شِئْتُمْ **فَسَيَرَى اللهُ عَمَلَكُمْ وَ رَسُولُهُ وَ الْمُؤْمِنُونَ ثُمَّ تَرِدُونَ إِلى عالِمِ الْغَيْبِ وَ الشَّهادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِما كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ وَ الْعاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ وَ الْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعالَمِين**.. العلل ۱/ ۲۴۹، ۲۵۰، ح ۶.

اسماعیل نیشابوری نقل کرده که گفت: عالم یعنی حضرت امام حسن بن علی علیهما السّلام امام حسن عسکری علیه السّلام به اسحاق بن اسماعیل نوشتند: خداوند تبارک و تعالی منّت نهاد و رحمتش اقتضاء نمود که بر شما واجبات را لازم کند، البته برای اولیائش حقوقی در عهده شما واجب کرد و امر فرمود که آن‌ها را اداء نمایید تا بدین ترتیب همسران و اموال و مأکل و مشربتان بر شما حلال و مباح شده و به واسطه ایشان برکت و رشد و نمو و پیدا شدن ثروت را به شما تعلیم نموده تا علم پیدا کند مطیع از بین شما به غیب. خداوند تبارک و تعالی در قرآن می‌فرماید: قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى بدانید مَنْ يَبْخَلْ فَإِنَّما يَبْخَلُ چه آن که حقّ عزّ و جلّ هُوَ الْغَنِيُّ وَ أَنْتُمُ الْفُقَراءُ ، نیست معبودی مگر او، فَسَيَرَى اللهُ عَمَلَكُمْ وَ رَسُولُهُ وَ الْمُؤْمِنُونَ ثُمَّ تَرِدُونَ إِلى عالِمِ الْغَيْبِ وَ الشَّهادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِما كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ وَ الْعاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ وَ الْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعالَمِين.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كُنَّا جُلُوساً مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله إِذْ هَبَطَ عَلَيْهِ الْأَمِينُ جَبْرَئِيلُ عليه السلام وَ مَعَهُ جَامٌ مِنَ الْبِلَّوْرِ الْأَحْمَرِ مَمْلُوءَةٌ مِسْكاً وَ عَنْبَراً، وَ كَانَ إِلَى جَنْبِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَ وَلَدَاهُ الْحَسَنُ عليه السلام وَ الْحُسَيْنُ عليه السلام، فَقَالَ لَهُ: السَّلَامُ عَلَيْكَ، اللهُ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ، وَ يُحَيِّيكَ بِهَذِهِ التَّحِيَّةِ، وَ يَأْمُرُكَ أَنْ تُحَيِّيَ بِهَا عَلِيّاً وَ وَلَدَيْهِ.قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَلَمَّا صَارَتْ فِي كَفِّ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله هَلَّلَ ثَلَاثاً، وَ كَبَّرَ ثَلَاثاً، ثُمَّ قَالَتْ بِلِسَانٍ ذَرِبٍ طَلْقٍ: **بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ طه ما أَنْزَلْنا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقى** ، فَاشْتَمَّهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ حَيَّا بِهَا عَلِيّاً عليه السلام، فَلَمَّا صَارَتْ فِي كَفِّ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَتْ: **بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ إِنَّما وَلِيُّكُمُ اللهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكاةَ وَ هُمْ راكِعُونَ** ، فَاشْتَمَّهَا عَلِيٌّ عليه السلام وَ حَيَّا بِهَا الْحَسَنَ عليه السلام فَلَمَّا صَارَتْ فِي كَفِّ الْحَسَنِ قَالَتْ: **بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ عَمَّ يَتَساءَلُونَ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ** ، فَاشْتَمَّهَا الْحَسَنُ عليه السلام وَ حَيَّا بِهَا الْحُسَيْنَ عليه السلام، فَلَمَّا صَارَتْ فِي كَفِّ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَتْ: **بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيها حُسْناً إِنَّ اللهَ غَفُورٌ شَكُورٌ** ، ثُمَّ رُدَّتْ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَقَالَتْ: **بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ اللهُ نُورُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ** .قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَلَا أَدْرِي إِلَى السَّمَاءِ صَعِدَتْ، أَمْ فِي الْأَرْضِ تَوَارَتْ بِقُدْرَةِ اللهِ (عَزَّ وَ جَلَّ).الامالی ۳۶۵

ابن عباس روایت می کند که نزد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نشسته بودیم که جبرئیل بر او نازل شد و همراه او ظرفی از بلور سرخ انباشته از مشک و عنبر بود و در کنار پیامبر، علی بن ابی طالب علیه السلام و دو فرزندش حسن و حسین علیهما السلام بودند. جبرئیل به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم گفت: سلام بر تو، خداوند بر تو سلام می فرستد، و با این چنین تحیتی بر تو درود می فرستد و از تو می خواهد که تو هم با آن بر علی و فرزندانش صلوات الله علیهم اجمعین درود فرستی. ابن عباس روایت می کند که هنگامی که آن ظرف به دست رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم رسید، پیامبر سه بار لا إله إلّا الله و سه بار نیز

تکبیر گفت و بعد آن ظرف با زبانی گویا و روان گفت: بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ طه مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آن را بویید و به علی علیه السلام تعارف کرد، هنگامی که به دست علی علیه السلام رسید، آن ظرف دوباره گفت: بسم الله الرحمن الرحیم إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُواْ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلاَةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ سپس علی صلوات الله علیه آن را بویید و به مانند جبرئیل به حسن سلام کرد، هنگامی که جام در دست حسن علیه السلام قرار گرفت، جام گفت: بسم الله الرحمن الرحیم عَمَّ يَتَسَاءلُونَ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ الَّذِی هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَسپس حسن علیه السلام آن را بویید و مانند جبرئیل به حسین سلام کرد. هنگامی که جام به دست حسین علیه السلام رسید، جام گفت: بسم الله الرحمن الرحیم قُل لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِی الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللهَ غَفُورٌ شَكُورٌ سپس ظرف را به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بازگرداندند و باز دوباره به صحبت آمد و گفت: بسم الله الرحمن الرحیم اللهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِسپس ابن عباس گفت: نمی دانم به اذن خداوند به آسمان بالا رفت یا در زمین ناپدید گشت.

عَنِ الرَّيَّانِ بْنِ الصَّلْتِ قَالَ: حَضَرَ الرِّضَا عليه السلام مَجْلِسَ الْمَأْمُونِ بِمَرْوَ وَ قَدِ اجْتَمَعَ فِي مَجْلِسِهِ جَمَاعَةٌ مِنْ عُلَمَاءِ أَهْلِ الْعِرَاقِ وَ خُرَاسَانَ فَقَالَ الْمَأْمُونُ أَخْبِرُونِي عَنْ مَعْنَى هَذِهِ الْآيَةِ .....: وَ الْآيَةُ السَّادِسَةُ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** وَ هَذِهِ خُصُوصِيَّةٌ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ خُصُوصِيَّةٌ لِلْآلِ دُونَ غَيْرِهِمْ وَ ذَلِكَ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ حَكَى فِي ذِكْرِ نُوحٍ فِي كِتَابِهِ **يا قَوْمِ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مالًا إِنْ أَجرِيَ إِلَّا عَلَى اللهِ وَ ما أَنَا بِطارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُلاقُوا رَبِّهِمْ وَ لكِنِّي أَراكُمْ قَوْماً تَجْهَلُونَ** وَ حَكَى عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ هُودٍ أَنَّهُ قَالَ **يا قَوْمِ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي أَ فَلا تَعْقِلُونَ** وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ لِنَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله **قُلْ يا مُحَمَّدُ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** وَ لَمْ يَفْرِضِ اللهُ تَعَالَى مَوَدَّتَهُمْ إِلَّا وَ قَدْ عَلِمَ أَنَّهُمْ لَا يَرْتَدُّونَ عَنِ الدِّينِ أَبَداً وَ لَا يَرْجِعُونَ إِلَى ضَلَالٍ أَبَداً وَ أُخْرَى أَنْ يَكُونَ الرَّجُلُ وَادّاً لِلرَّجُلِ فَيَكُونُ بَعْضُ أَهْلِ بَيْتِهِ عَدُوّاً لَهُ فَلَا يَسْلَمُ لَهُ قَلْبُ الرَّجُلِ فَأَحَبَّ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ لَا يَكُونَ فِي قَلْبِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله عَلَى الْمُؤْمِنِينَ شَيْءٌ فَفَرَضَ عَلَيْهِمُ اللهُ مَوَدَّةَ ذَوِي الْقُرْبَى فَمَنْ أَخَذَ بِهَا وَ أَحَبَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ أَحَبَّ أَهْلَ بَيْتِهِ لَمْ يَسْتَطِعْ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله أَنْ يُبْغِضَهُ وَ مَنْ تَرَكَهَا وَ لَمْ يَأْخُذْ بِهَا وَ أَبْغَضَ أَهْلَ بَيْتِهِ فَعَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله أَنْ يُبْغِضَهُ لِأَنَّهُ قَدْ تَرَكَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَيُّ فَضِيلَةٍ وَ أَيُّ شَرَفٍ يَتَقَدَّمُ هَذَا أَوْ يُدَانِيهِ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ هَذِهِ الْآيَةَ عَلَى نَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** فَقَامَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله فِي أَصْحَابِهِ فَحَمِدَ اللهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ وَ قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ فَرَضَ لِي عَلَيْكُمْ فَرْضاً فَهَلْ أَنْتُمْ مُؤَدُّوهُ فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ فِضَّةٍ وَ لَا ذَهَبٍ وَ لَا مَأْكُولٍ وَ لَا مَشْرُوبٍ فَقَالُوا هَاتِ إِذاً فَتَلَا عَلَيْهِمْ هَذِهِ الْآيَةَ فَقَالُوا أَمَّا هَذِهِ فَنَعَمْ فَمَا وَفَى بِهَا أَكْثَرُهُمْ وَ مَا بَعَثَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ نَبِيّاً إِلَّا أَوْحَى إِلَيْهِ أَنْ لَا يَسْأَلَ قَوْمَهُ أَجْراً لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يُوَفِّيهِ أَجْرَ الْأَنْبِيَاءِ وَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله فَرَضَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ طَاعَتَهُ وَ مَوَدَّةَ قَرَابَتِهِ عَلَى أُمَّتِهِ وَ أَمَرَهُ أَنْ يَجْعَلَ أَجْرَهُ فِيهِمْ لِيُؤَدُّوهُ فِي قَرَابَتِهِ بِمَعْرِفَةِ فَضْلِهِمُ الَّذِي أَوْجَبَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُمْ فِي الْمَوَدَّةِ إِنَّمَا تَكُونُ عَلَى قَدْرِ مَعْرِفَةِ الْفَضْلِ فَلَمَّا أَوْجَبَ اللهُ تَعَالَى ذَلِكَ ثَقُلَ ذَلِكَ لِثِقَلِ وُجُوبِ الطَّاعَةِ فَتَمَسَّكَ بِهَا قَوْمٌ قَدْ أَخَذَ اللهُ مِيثَاقَهُمْ عَلَى الْوَفَاءِ وَ عَانَدَ أَهْلُ الشِّقَاقِ وَ النِّفَاقِ وَ أَلْحَدُوا فِي ذَلِكَ فَصَرَفُوهُ عَنْ حَدِّهِ الَّذِي حَدَّهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالُوا الْقَرَابَةُ هُمُ الْعَرَبُ كُلُّهَا وَ أَهْلُ دَعْوَتِهِ فَعَلَى أَيِّ الْحَالَتَيْنِ كَانَ فَقَدْ عَلِمْنَا أَنَّ الْمَوَدَّةَ هِيَ لِلْقَرَابَةِ فَأَقْرَبُهُمْ مِنَ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَوْلَاهُمْ بِالْمَوَدَّةِ وَ كُلَّمَا قَرُبَتِ الْقَرَابَةُ كَانَتِ الْمَوَدَّةُ عَلَى قَدْرِهَا وَ مَا أَنْصَفُوا نَبِيَّ اللهِ صلى الله عليه و آله فِي حِيطَتِهِ وَ رَأْفَتِهِ وَ مَا مَنَّ اللهُ بِهِ عَلَى أُمَّتِهِ مِمَّا تَعْجِزُ الْأَلْسُنُ عَنْ وَصْفِ الشُّكْرِ عَلَيْهِ أَنْ لَا يُؤَدُّوهُ فِي ذُرِّيَّتِهِ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ أَنْ

يَجْعَلُوهُمْ فِيهِمْ بِمَنْزِلَةِ الْعَيْنِ مِنَ الرَّأْسِ حِفْظاً لِرَسُولِ اللهِ فِيهِمْ وَ حُبّاً لَهُمْ فَكَيْفَ وَ الْقُرْآنُ يَنْطِقُ بِهِ وَ يَدْعُو إِلَيْهِ وَ الْأَخْبَارُ ثَابِتَةٌ بِأَنَّهُمْ أَهْلُ الْمَوَدَّةِ وَ الَّذِينَ فَرَضَ اللهُ تَعَالَى مَوَدَّتَهُمْ وَ وَعَدَ الْجَزَاءَ عَلَيْهَا فَمَا وَفَى أَحَدٌ بِهَا فَهَذِهِ الْمَوَدَّةُ لَا يَأْتِي بِهَا أَحَدٌ مُؤْمِناً مُخْلِصاً إِلَّا اسْتَوْجَبَ الْجَنَّةَ لِقَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي هَذِهِ الْآيَةِ **وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ فِي رَوْضاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ ما يَشاؤُنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ذلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللهُ عِبادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** مُفَسَّراً وَ مُبَيَّناً .....العيون ۱/ ۱۸۱ ۱۸٤.

ریان بن صلت روایت می کند که امام رضا علیه السلام در مجلس مأمون در مرو حضور یافت که در آن گروهی از مردم عراق گرد هم آمده بودند. آن حضرت در آن مجلس به ذکر حدیث و بیان آیات اصطفا که دوازده آیه هستند، پرداخت و فرمود: ششمین آیه، این فرموده پروردگار است: قُل لا أَسْأَلُكُمْ عَلَيهِ أَجْرًا إلا المَوَدَّةَ فِي القُرْبَى این امر تا روز قیامت، مختص پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت که سلام و درود خدا بر آنان باد، می‌باشد و جز آن‌ها به هیچ کس دیگری تعلق ندارد. زیرا خداوند عز و جل از زبان حضرت نوح علیه السلام در کتابش می فرماید: ویا قَومِ لا أَسْأَلُكُمْ عَلَيهِ مَالا إِنْ أَجْرِی إِلاَّ عَلَی اللهِ ومَآ أَنَاْ بِطَارِدِ الذِينَ آمَنُواْ إِنَّهُم مُّلاَقُو رَبِّهِمْ ولكِنِّی أَرَاكُمْ قَومًا تَجْهَلونَ همچنین از زبان حضرت هود فرموده است: یا قوم لا اسئلکم علیه اجراً ان اجری الا علی الذی فطرنی افلا تعقلون خداوند همچنین خطاب به پیامبرش صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است: قُل لا أَسْأَلُكُمْ عَلَيهِ أَجْرًا إلا المَوَدَّةَ فِي القُرْبَى ومَن يقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لهُ فِيهَا حُسْنًا . از آن جا که خداوند به طور قطعی می داند که یقینا آن‌ها هرگز از دین خداوند به سوی گمراهی بر نمی گردند، مودت آن‌ها را واجب گردانده است. دیگر این که ممکن است فردی دوستدار دیگری باشد، ولی برخی از اعضای خانواده این فرد با او دشمن باشند. بنابراین نسبت به آن اعضا اعتماد قلبی نداشته باشد. خداوند اراده فرموده است که در قلب رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم هیچ کدورتی نسبت به مؤمنان نباشد. به همین دلیل مودت نسبت به اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین را بر آن‌ها واجب گردانده است. هر کس این ولایت را در پیش گیرد و پیامبر و اهل بیتش را دوست داشته باشد، رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نمی تواند نسبت به او کینه و بغضی در دل داشته باشد. اما هر کس مودت نسبت به اهل بیت را ترک کند و مودت آن‌ها را در دل نداشته باشد، باید رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از او بیزار باشد. زیرا چنین فردی یکی از فرایض الهی را انکار کرده است. آیا فضیلت و افتخاری بزرگ تر یا شبیه به این یافت می شود؟ خداوند آیه قُل لا أَسْأَلُكُمْ عَلَيهِ أَجْرًا إلا المَوَدَّةَ فِي القُرْبَى را بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل کرد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در میان یارانش سخنانی ایراد فرمود. او در ابتدا به حمد و ستایش خداوند پرداخت و فرمود: ای مردم! خداوند بر شما حقی نازل کرده است. آیا بدان عمل می کنید؟ هیچ کس به آن حضرت پاسخ مثبت نداد. آن حضرت فرمود: ای مردم! این حق، به معنای پرداخت طلا، نقره، غذا یا نوشیدنی نیست. آن‌ها گفتند: حال که چنین است بگو. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم این آیه را بر ایشان خواند. آن‌ها پاسخ دادند: آری! بدان عمل می کنیم! اما در حقیقت، بیشتر آن‌ها بدان عمل نکردند. خداوند عز و جل هر گاه بر پیامبری وحی فرستاده است، از او خواسته تا از قومش هیچ اجر و پاداشی نخواهد. زیرا خداوند پاداش پیامبران را به طور کامل به آن‌ها می دهد. خداوند مودت اهل بیت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را بر امتش واجب کرده و به آن حضرت دستور داده است تا پاداش خود را در آن قرار دهد تا آن‌ها حق اهل بیتش را ادا کنند و به

فضیلت آن‌ها که خداوند آن را واجب نموده است پی ببرند. مودت نسبت به اهل بیت که سلام و درود خدا بر آنان باد، براساس میزان شناخت فضل و برتری آن‌هاست. زمانی که خداوند آن را واجب گرداند، عمل بدان به علت دشواری ضرورت اطاعت، مشکل و دشوار گردید. به همین دلیل گروهی که خداوند پیمان وفاداری بدان را از آن‌ها گرفته بود بدان عمل کردند و افراد بدبخت و منافق یا آن مخالفت و دشمنی کردند و از پذیرش آن سرباز زدند و آن را از چهارچوبی که خداوند برای آن تعیین کرده بود تغییر داده و دچار انحراف کردند و گفتند: منظور از قربی همه اعراب یا مسلمانان هستند. بنا به هرکدام از این دو برداشت، درمی یابیم که مودت، مخصوص نزدیکان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم است. در نتیجه، نزدیک ترین فرد به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم سزاوارترین آن‌ها جهت اختصاص مودت است و هر اندازه که قرابت و خویشاوندی فرد به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بیشتر باشد، بیشتر سزاوار مودت است و میزان مودت نسبت به افراد باید براساس میزان قرابت و نزدیکی آن‌ها به رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم باشد. آن‌ها در باره مهربان بودن رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و منت گذاشتن خداوند بر امتش به علت فرستادن او که زبان از وصف ستایش بر آن قاصر است، انصاف نورزیدند تا جهت رعایت حق رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بر امتش در باره آنان و داشتن محبت نسبت به آن‌ها، حق آن حضرت در باره خویشاوندان، فرزندان و اهل بیتش، که سلام و درود خدا بر آنان باد، را ادا کنند و آنان را در میان خودشان هم‌چون چشم در سر قرار دهند. چگونه ممکن است آن‌ها چنین برداشتی از آیه بکنند حال آن که قرآن کریم این امر را بیان کرده و مردم را بدان فراخوانده است و در اخبار ثابت و روایات قطعی آمده است که آن‌ها اهل مودت هستند و کسانی اند که خداوند دوستی و مودت آن‌ها را بر بندگانش واجب کرده و دادن پاداش در مقابل آن را به آن‌ها وعده داده است؟! پس هر فرد مؤمن مخلصی که به این مودت وفادار باشد، ورود به بهشت بر او واجب خواهد گردید. زیرا خداوند می فرماید: والذِينَ آمَنُوا وعَمِلوا الصَّالحَاتِ فِي رَوضَاتِ الجَنَّاتِ لهُم مَّا يشَاؤُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ذَلكَ هُو الفَضْل الكَبِيرُ* ذَلكَ الذِى يبَشِّرُ اللهُ عِبَادَهُ الذِينَ آمَنُوا وعَمِلوا الصَّالحَاتِ قُل لا أَسْأَلكُمْ عَليهِ أَجْرًا إِلا المَودَّةَ فِي القُرْبَى این آیه مسئله مودت را به خوبی تفسیر و بیان نموده است.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** قَالَ وَ إِنَّ الْقَرَابَةَ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ بِصِلَتِهَا وَ عَظَّمَ مِنْ حَقِّهَا وَ جَعَلَ الْخَيْرَ فِيهَا قَرَابَتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ الَّذِينَ أَوْجَبَ اللَّهُ حَقَّنَا عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ٥٤٥، ح ۹.

امام حسین علیه السلام در باره آیه قُل لا أَسْأَلكُمْ عَليهِ أَجْرًا إِلا المَودَّةَ فِي القُرْبَى فرمود: آن خویشاوندانی که خداوند دستور داده است تا نسبت به آن‌ها صله رحم شود و حق آن‌ها را بزرگ داشته و خیر و نیکی را در آن قرار داده است، خویشاوندی ما اهل بیت است که خداوند حق ما را بر هر مسلمانی واجب گردانده است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً **نَزِدْ لَهُ فِيها حُسْناً** قَالَ الِاقْتِرَافُ التَّسْلِيمُ لَنَا وَ الصِّدْقُ عَلَيْنَا وَ أَلَّا يَكْذِبَ عَلَيْنَا. الكافي ۱/ ۳۹۱، ح ٤.

امام باقر علیه السلام درباره قول خدای تبارک و تعالی نَزِدْ لَهُ فِيها حُسْناً فرمود: انجام دادن کار نیک ، تسلیم بودن نسبت به ما، و راست بودن به امام است و اینکه بر ما دروغ نبندد.

حَدَّثَنَا زِيَادُ بْنُ الْمُنْذِرِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ عليه السلام وَ هُوَ يَقُولُ شَجَرَةٌ أَصْلُهَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ فَرْعُهَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ أَغْصَانُهَا فَاطِمَةُ بِنْتُ النَّبِيِّ [مُحَمَّدٍ] وَ ثَمَرُهَا الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهما السلام فَإِنَّهَا شَجَرَةُ النُّبُوَّةِ وَ بَيْتُ [نَبْتُ] الرَّحْمَةِ وَ مِفْتَاحُ الْحِكْمَةِ وَ مَعْدِنُ الْعِلْمِ وَ مَوْضِعُ الرِّسَالَةِ وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِكَةِ وَ مَوْضِعُ سِرِّ اللهِ وَ وَدِيعَتُهُ وَ الْأَمَانَةُ الَّتِي عُرِضَتْ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ وَ حَرَمُ اللهِ الْأَكْبَرُ وَ بَيْتُ اللهِ الْعَتِيقُ وَ ذِمَّتُهُ [حرمه] وَ عِنْدَنَا عِلْمُ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ الْقَضَايَا وَ الْوَصَايَا وَ فَصْلُ الْخِطَابِ وَ مَوْلِدُ الْإِسْلَامِ وَ أَنْسَابُ الْعَرَبِ كَانُوا نُوراً مُشْرِقاً حَوْلَ عَرْشِ رَبِّهِمْ فَأَمَرَهُمْ فَسَبَّحُوا فَسَبَّحَ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ لِتَسْبِيحِهِمْ وَ إِنَّهُمْ لَصَافُّونَ وَ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمُسَبِّحُونَ فَمَنْ أَوْفَى بِذِمَّتِهِمْ فَقَدْ أَوْفَى بِذِمَّةِ اللهِ وَ مَنْ عَرَفَ حَقَّهُمْ فَقَدْ عَرَفَ حَقَّ اللهِ هَؤُلَاءِ عِتْرَةُ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ مَنْ جَحَدَ حَقَّهُمْ فَقَدْ جَحَدَ حَقَّ اللهِ هُمْ وُلَاةُ أَمْرِ اللهِ وَ خَزَنَةُ وَحْيِ اللهِ وَ وَرَثَةُ كِتَابِ اللهِ وَ هُمُ الْمُصْطَفَوْنَ بِاسْمِ اللهِ وَ أُمَنَاؤُهُ عَلَى وَحْيِ اللهِ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِ النُّبُوَّةِ وَ مضاض [مُصَاصُ] الرِّسَالَةِ وَ الْمُسْتَأْنِسُونَ بِخَفِيقِ أَجْنِحَةِ الْمَلَائِكَةِ مَنْ كَانَ يَغْدُوهُمْ جَبْرَئِيلُ [بِأَمْرِ] الْمَلِكِ الْجَلِيلِ بِخَبَرِ التَّنْزِيلِ وَ بُرْهَانِ الدَّلَائِلِ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتٍ عليهم السلام أَكْرَمَهُمُ اللهُ بِشَرَفِهِ وَ شَرَّفَهُمْ بِكَرَامَتِهِ وَ أَعَزَّهُمْ بِالْهُدَى وَ ثَبَّتَهُمْ بِالْوَحْيِ وَ جَعَلَهُمْ أَئِمَّةً هُدَاةً وَ نُوراً فِي الظُّلَمِ لِلنَّجَاةِ وَ اخْتَصَّهُمْ لِدِينِهِ وَ فَضَّلَهُمْ بِعِلْمِهِ وَ آتَاهُمْ **ما لَمْ يُؤْتِ أَحَداً مِنَ الْعالَمِينَ** وَ جَعَلَهُمُ عِمَاداً لِدِينِهِ وَ مُسْتَوْدَعاً لِمَكْنُونِ سِرِّهِ وَ أُمَنَاءَ عَلَى وَحْيِهِ مَطْلَباً [نُجَبَاءَ] مِنْ خَلْقِهِ وَ شُهَدَاءَ عَلَى بَرِيَّتِهِ وَ اخْتَارَهُمُ اللهُ وَ اجْتَبَاهُمْ وَ خَصَّهُمْ وَ اصْطَفَاهُمْ وَ فَضَّلَهُمْ وَ ارْتَضَاهُمْ وَ انْتَجَبَهُمْ وَ انْتَفَلَهُمْ [وَ انْتَقَاهُمْ] وَ جَعَلَهُمْ نُوراً لِلْبِلَادِ وَ عِمَاداً لِلْعِبَادِ [وَ أَدِلَّاءَ لِلْأُمَّةِ عَلَى الصِّرَاطِ فَهُمْ أَئِمَّةُ الْهُدَى وَ الدُّعَاةُ إِلَى التَّقْوَى وَ كَلِمَةُ اللهِ الْعُلْيَا] وَ حُجَّتُهُ الْعُظْمَى هُمُ النَّجَاةُ وَ الزُّلْفَى هُمُ الْخِيَرَةُ الْكِرَامُ هُمُ الْقُضَاةُ الْحُكَّامُ هُمُ النُّجُومُ الْأَعْلَامُ هُمُ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ هُمُ السَّبِيلُ الْأَقْوَمُ الرَّاغِبُ عَنْهُمْ مَارِقٌ وَ الْمُقَصِّرُ عَنْهُمْ زَاهِقٌ وَ اللَّازِمُ لَهُمْ لَاحِقٌ هُمْ نُورُ اللهِ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْبِحَارُ السَّائِغَةُ لِلشَّارِبِينَ أَمْنٌ لِمَنْ إِلَيْهِمُ الْتَجَأَ وَ أَمَانٌ لِمَنْ تَمَسَّكَ بِهِمْ إِلَى اللهِ يَدْعُونَ وَ لَهُ يُسَلِّمُونَ وَ **بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ** وَ بِبَيِّنَاتِهِ [وَ بِبَيَانِهِ وَ بِكِتَابِهِ] يَحْكُمُونَ فِيهِمْ بَعَثَ اللهُ رَسُولَهُ وَ عَلَيْهِمْ هَبَطَتْ مَلَائِكَتُهُ وَ بَيْنَهُمْ نَزَلَتْ سَكِينَتُهُ وَ إِلَيْهِمْ بُعِثَ [نفث] الرُّوحُ الْأَمِينُ مَنًّا مِنَ اللهِ عَلَيْهِمْ فَضَّلَهُمْ بِهِ وَ خَصَّهُمْ بِذَلِكَ **وَ آتاهُمْ تَقْواهُمْ** [وَ] بِالْحِكْمَةِ قَوَّاهُمْ فُرُوعٌ طَيِّبَةٌ وَ أُصُولٌ مُبَارَكَةٌ مُسْتَقَرُّ قَرَارِ الرَّحْمَةِ خُزَّانُ الْعِلْمِ وَ وَرَثَةُ الْحِلْمِ وَ أُولُو التُّقَى وَ النُّهَى وَ النُّورِ وَ الضِّيَاءِ وَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ وَ بَقِيَّةُ الْوَصَايَا مِنْهُمُ الطَّيِّبُ ذِكْرُهُ الْمُبَارَكُ اسْمُهُ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله الْمُصْطَفَى وَ الْمُرْتَضَى وَ رَسُولُهُ الْأُمِّيُّ وَ مِنْهُمُ الْمَلِكُ الْأَزْهَرُ وَ الْأَسَدُ الْمُرْسَلُ [حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ] وَ مِنْهُمُ الْمُسْتَسْقَى بِهِ يَوْمَ الرَّمَادَةِ الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ عَمُّ رَسُولِ اللهِ وَ صِنْوُ أَبِيهِ وَ [مِنْهُمْ] [جَعْفَرٌ] ذُو الْجَنَاحَيْنِ وَ الْقِبْلَتَيْنِ وَ الْهِجْرَتَيْنِ وَ الْبَيْعَتَيْنِ مِنَ الشَّجَرَةِ الْمُبَارَكَةِ صَحِيحُ الْأَدِيمِ وَضَّاحُ الْبُرْهَانِ وَ مِنْهُمْ حَبِيبُ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ أَخُوهُ وَ الْمُبَلِّغُ عَنْهُ مِنْ بَعْدِهِ الْبُرْهَانَ وَ التَّأْوِيلَ وَ مُحْكَمَ التَّفْسِيرِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ وَ وَصِيُّ رَسُولِ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ مِنَ اللهِ الصَّلَوَاتُ الزَّكِيَّةُ وَ الْبَرَكَاتُ السَّنِيَّةُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ افْتَرَضَ اللهُ مَوَدَّتَهُمْ وَ وَلَايَتَهُمْ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَ مُسْلِمَةٍ فَقَالَ فِي مُحْكَمِ كِتَابِهِ لِنَبِيِّهِ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيها حُسْناً إِنَّ اللهَ غَفُورٌ شَكُورٌ** قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ [مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ] عليه السلام اقْتِرَافُ الْحَسَنَةِ حُبُّنَا [مَوَدَّتُنَا] أَهْلَ الْبَيْتِ عليهم السلام. تفسير فرات الكوفي/ ۱۴۷ ۱۴۸.

زیاد بن منذر گفت از حضرت باقر علیه السّلام شنیدم میفرمود ما درختی هستیم که ریشه آن پیامبر اکرم و تنه آن امیر المؤمنین علی علیه السّلام و شاخه‌هایش فاطمه دختر محمّد و میوه آن حسن و حسین علیهما السّلام هستند آن‌ها درخت نبوت و خاندان رحمت و کلید حکمت و معدن علم و پایگاه رسالت و محل رفت و آمد ملائکه و مخزن اسرار خدا و ودیعه او و امانتی که

بآسمآن‌ها و زمین کوها عرضه شد و حرم بزرگ خدا و بیت عتیق او و حرم خدائیم .در نزد ما علم منایا و بلایا و وصایا و فصل الخطاب و میلاد اسلام و نژاد عرب آن‌ها نور درخشان اطراف عرش خدا بودند خداوند دستور داد آن‌ها تسبیح بگویند ساکنین آسمآن‌ها از ایشان تسبیح را آموختند سپس زمین آورده شدند در آن‌جادستور تسبیح داد بآن‌ها اهل زمین بوسیله تسبیح آن‌ها تسبیح گفتند.بپای ایستادگان در خدمت خدا آن‌هایند و تسبیح‌کنندگان که در قرآن یاد شده این خانواده‌اند هر که وفا به پیمان آن‌ها نماید وفا به پیمان خدا کرده هر که حق آن‌ها را بشناسد حق خدا را شناخته آن‌ها فرمانروایان امر خدا و گنجینه‌های وحی او و وارث کتاب خدا و برگزیدگان اسرار او و امین‌های وحی خدایند اینها اهل بیت نبوّت و معدن رسالت و کسانی هستند که انس ببال و پر ملائکه گرفته‌اند کسانی که جبرئیل از جانب خدا به‌آن‌ها تغذیه تنزیل و تاویل قرآن می‌کرد .اینها خانواده‌ای هستند که خداوند آن‌ها را گرامی داشت باسرار خود و آن‌ها را بکرامت خویش ممتاز نمود و با هدایت عزت بخشید و بوحی پایدار کرد و ایشان را رهبران هدایت و نور نجات در تاریکی قرار داد آن‌ها را بدین خویش اختصاص داد و با علم خود مزیت بخشید به‌آن‌ها مزایایی بخشید ما لَمْ يُؤْتِ أَحَداً مِنَ الْعالَمِينَ بعد آن‌ها را استوانه دین خود و مخزن اسرار و امین بر وحی و برجستگان خلق و گواهان بر مردم قرار داد .خداوند ایشان را برگزید و مورد لطف و عنایت و فضل و رضایت و انتخاب خویش قرار داد و ایشان را پاکیزه کرد آن‌ها را وسیله آبادی شهرها و شهرمندان قرار داد و راهنمای آن‌ها بر صراط. آن‌ها ائمه هدی و داعیان تقوی و کلمة اللهِ بزرگ و حجت عظمی آن‌ها سبب نجات و تقرب بخدا آن‌ها برگزیدگان شایسته و رهبران ممتاز و ستارگان درخشان آن‌ها صراط مستقیم و راه پایدارند هر که از آن‌ها فاصله بگیرد منحرف است و کسی که کوتاهی در باره آن‌ها نماید گمراه است و هر که ملازم ایشان باشد بهدف واقعی میرسد .نور خدا در دل‌های مؤمنین و دریاهای گوارا برای نوشندگان هر که بآن‌ها پناه برد آسوده است و هر که چنگ بدامن ایشان زند در امان است داعی بسوی خدا و تسلیم امر او بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ و حاکم کتاب خدایند از این خاندان خداوند پیامبر را برانگیخته و بر آن‌ها ملائکه را نازل فرموده و در میان ایشان آرامش و سکینه را نازل نموده و بسوی آن‌ها روح الامین نازل شده این‌ها لطف و عنایتی است از خدا بر آن‌ها که بایشان اختصاص داده و آن‌ها را با این وَ آتاهُمْ تَقْواهُمْ. پایگاه‌های با برکت و قرارگاه رحمت خدایند گنجینه‌های علم و وارث حلم و تقوی پیشگان و صاحبان خرد و چراغ درخشان و وارث انبیاء و یادگار اوصیایند .از این خانواده است آن شخصیت پاک نهاد بنام محمّد مصطفی و پیامبر امّی از این خانواده است فرمانروای خوش قد و قامت و شیر ژیان حمزه و از اینها است آب یار روز زیارت عباس بن عبد المطلب عموی پیامبر اکرم صلّی اللهِ علیه و آله و سلّم و برادر مهربان پدرش از این خانواده است شخصیتی صاحب دو بال و دو هجرت و دو قبله و دو بیعت از خاندان پربرکت که نژادی پاک و نهادی درخشان داشت از آن‌ها است یار محمّد و برادرش و تبلیغ‌کننده از جانب او پس از درگذشتش صاحب برهان و تاویل و تفسیر امیر المؤمنین و یاور مؤمنین و وصی پیامبر اکرم علی بن ابی طالب بر او بهترین درود و تحیّت باد. اینهایند کسانی که خداوند مودّت و ولایت آن‌ها را بر هر مرد و زن مسلمان واجب نموده در قرآن کریم فرموده است قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيها حُسْناً إِنَّ اللهَ غَفُورٌ شَكُورٌ حضرت باقر علیه السّلام فرمود اقتراف حسنة عبارت از مودّت با ما خانواده است.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ فِي قَوْلِ اللهِ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** يَعْنِي فِي أَهْلِ بَيْتِهِ قَالَ: جَاءَتِ الْأَنْصَارُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالُوا: إِنَّا قَدْ آوَيْنَا وَ نَصَرْنَا فَخُذْ طَائِفَةً مِنْ أَمْوَالِنَا فَاسْتَعِنْ بِهَا عَلَى مَا نَابَكَ فَأَنْزَلَ اللهُ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً** يَعْنِي عَلَى النُّبُوَّةِ **إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** يَعْنِي فِي أَهْلِ بَيْتِهِ ثُمَّ قَالَ: أَ لَا تَرَى أَنَّ الرَّجُلَ يَكُونُ لَهُ صَدِيقٌ وَ فِي نَفْسِ ذَلِكَ الرَّجُلِ شَيْءٌ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ فَلَا يَسْلَمُ صَدْرُهُ فَأَرَادَ اللهُ أَنْ لَا يَكُونَ فِي نَفْسِ رَسُولِ اللهِ شَيْءٌ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ [أُمَّتِهِ] فَفَرَضَ عَلَيْهِمُ الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى فَإِنْ أَخَذُوا أَخَذُوا مَفْرُوضاً وَ إِنْ تَرَكُوا تَرَكُوا مَفْرُوضاً، قَالَ: فَانْصَرَفُوا مِنْ عِنْدِهِ وَ بَعْضُهُمْ يَقُولُ عَرَضْنَا عَلَيْهِ أَمْوَالَنَا فَقَالَ: قَاتِلُوا عَنْ أَهْلِ بَيْتِي مِنْ بَعْدِي، وَ قَالَتْ طَائِفَةٌ مَا قَالَ هَذَا رَسُولُ اللهِ وَ جَحَدُوه. تفسير القمّي ۲/ ۲۷۵.

محمد بن مسلم روایت می کند که امام محمد باقر علیه السلام در باره آیه قُل لا أَسْأَلُكُمْ عَلَيهِ أَجْرًا إِلا المَودَّةَ فِي القُرْبَى فرمود: یعنی از شما فقط مودت نسبت به اهل بیت که سلام و درود خدا بر آنان باد، را می خواهم. همچنین روایت کرد و فرمود: انصار خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم رسیدند و عرض کردند: ما به مهاجرین پناه داده و آنها را کمک کردیم. بخشی از اموال ما را بردار و به وسیله آن مشکلات خودت را حل کرده و نیازهایت را برطرف کن. در این هنگام خداوند آیه فوق را نازل کرد و بیان می کند که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در مقابل انجام نبوت از مسلمانان هیچ پاداشی را جز داشتن مودت نسبت به اهل بیت نمی خواهد. امام سپس فرمود: مگر ندیده ای که فردی، دوستی داشته باشد و در همان حال آن فرد نسبت به خانواده اش نگران امری باشد. خداوند اراده فرمود تا در قلب رسول خدا هیچ گونه نگرانی نسبت به امتش نباشد به همین دلیل مودت نسبت به اهل بیت را بر آنها واجب کرد که اگر بدان عمل کردند به امر واجبی عمل کرده باشند و اگر از انجام آن سرباز بزنند، امر واجبی را ترک کرده باشند.امام فرمود: آنها از نزد ایشان رفتند در حالی که برخی به یکدیگر می گفتند: اموالمان را به او عرضه کردیم. اما او گفت: پس از من در دفاع از اهل بیتم که سلام و درود خدا بر آنان باد، بجنگید. اما گروه دیگری می گفتند: رسول خدا چنین نفرموده است و سخن آن حضرت را انکار می کردند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيها حُسْناً** قَالَ مَنْ تَوَلَّى الْأَوْصِيَاءَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ اتَّبَعَ آثَارَهُمْ فَذَاكَ يَزِيدُهُ وَلَايَةَ مَنْ مَضَى مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الْمُؤْمِنِينَ الْأَوَّلِينَ حَتَّى تَصِلَ وَلَايَتُهُمْ إِلَى آدَمَ عليه السلام وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْها** يُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **قُلْ ما سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ** يَقُولُ أَجْرُ الْمَوَدَّةِ الَّذِي لَمْ أَسْأَلْكُمْ غَيْرَهُ فَهُوَ لَكُمْ تَهْتَدُونَ بِهِ وَ تَنْجُونَ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ قَالَ لِأَعْدَاءِ اللهِ أَوْلِيَاءِ الشَّيْطَانِ أَهْلِ التَّكْذِيبِ وَ الْإِنْكَارِ **قُلْ ما أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَ ما أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ** يَقُولُ مُتَكَلِّفاً أَنْ أَسْأَلَكُمْ مَا لَسْتُمْ بِأَهْلِهِ فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ عِنْدَ ذَلِكَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ أَ مَا يَكْفِي مُحَمَّداً أَنْ يَكُونَ قَهَرَنَا عِشْرِينَ سَنَةً حَتَّى يُرِيدُ أَنْ يُحَمِّلَ أَهْلَ بَيْتِهِ عَلَى رِقَابِنَا فَقَالُوا مَا أَنْزَلَ اللهُ هَذَا وَ مَا هُوَ إِلَّا شَيْءٌ يَتَقَوَّلُهُ يُرِيدُ أَنْ يَرْفَعَ أَهْلَ بَيْتِهِ عَلَى رِقَابِنَا وَ لَئِنْ قُتِلَ مُحَمَّدٌ أَوْ مَاتَ لَنَنْزِعَنَّهَا مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ ثُمَّ لَا نُعِيدُهَا فِيهِمْ أَبَداً وَ أَرَادَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يُعْلِمَ نَبِيَّهُ صلى الله عليه و آله الَّذِي أَخْفَوْا فِي صُدُورِهِمْ وَ أَسَرُّوا بِهِ فَقَالَ فِي كِتَابِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **أَمْ يَقُولُونَ افْتَرى عَلَى اللهِ كَذِباً فَإِنْ يَشَإِ اللهُ يَخْتِمْ عَلى قَلْبِكَ** يَقُولُ لَوْ شِئْتُ حَبَسْتُ عَنْكَ الْوَحْيَ فَلَمْ تَكَلَّمْ بِفَضْلِ أَهْلِ بَيْتِكَ وَ لَا بِمَوَدَّتِهِمْ وَ قَدْ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ يَمْحُ اللهُ الْباطِلَ وَ يُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِماتِهِ** يَقُولُ الْحَقُّ لِأَهْلِ بَيْتِكَ الْوَلَايَةُ **إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذاتِ الصُّدُورِ** وَ يَقُولُ بِمَا أَلْقَوْهُ فِي صُدُورِهِمْ مِنَ الْعَدَاوَةِ لِأَهْلِ بَيْتِكَ وَ الظُّلْمِ بَعْدَك.الكافي ۸/ ۳۷۹، ۳۸۰، ح ۵۷۴.

امام باقر علیه السّلام در تفسیر آیه وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيها حُسْناً فرمود: یعنی هر که اوصیاء خاندان محمّد صلّی اللهﷺ علیه و آله و سلّم را دوست بدارد و از آثارشان پیروی کند، پس این دوستی برای او دوستی پیامبران و مؤمنان گذشته را بیفزاید تا به دوستی حضرت آدم علیه السّلام برسد، و همین است مفهوم این سخن الهی که: مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْها ... ، که خدا او را به بهشت می‌برد، و همین است مفهوم این سخن پروردگار که: قُلْ ما سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ، یعنی مزد همان دوستی که جز آن را از شما نخواستم از آن خودتان باشد که به وسیله آن رهبری شوید و از عذاب روز رستاخیز نجات یابید. و از آن سو، به دشمنان خدا که دوستان شیطان و اهل تکذیب و انکارند فرمود: قُلْ ما أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَ ما أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ، یعنی متکلّف و زورگو نباشم اگر از شما چیزی بخواهم که اهل آن نیستید. در این هنگام منافقان به یک دیگر گفتند: آیا محمّد صلّی اللهﷺ علیه و آله و سلّم را بس نیست که بیست سال تمام ما را تحت قدرت خویش کشانده، و اینک می‌خواهد خاندان خود را هم بر گردن ما سوار کند و لذا گفتند: این سخن را خداوند نازل نفرموده است و این را از پیش خود بافته و می‌خواهد خاندانش را برگردن ما سوار کند، و اگر محمّد صلّی اللهﷺ علیه و آله و سلّم کشته شود و یا بمیرد ما این منصب را از خاندانش خواهیم ستاند و دیگر هرگز اجازه نخواهیم داد دوباره قدرت به دست آن‌ها بیفتد. و خدای عزّ و جلّ خواست تا آن‌چه را از آن‌ها در سینه‌های خود پنهان کرده و تصمیم بدان گرفته‌اند به پیغمبرش اعلان کند، و این مطلب را در کتاب خویش قرآن بگنجاند و فرمود: أَمْ يَقُولُونَ افْتَرى عَلَى اللهِ كَذِباً فَإِنْ يَشَإِ اللهُ يَخْتِمْ عَلى قَلْبِكَ ، و می‌فرماید: اگر بخواهم وحی را باز دارم تا به فضیلت و دوستی خاندانت لب نگشایی، و به دنبال آن خدای عزّ و جلّ می‌فرماید: ... وَ يَمْحُ اللهُ الْباطِلَ وَ يُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِماتِهِ يقول: الحق لاهل بيتک الولاية إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذاتِ الصُّدُورِ می‌فرماید: یعنی داناستبدان دشمنی و ستمی که پس از تو نسبت به خاندانت در سینه‌های خویش نهان کرده‌اند.

عَنْ آبائِهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ اجْتَمَعَ الْمُهَاجِرُونَ وَ الْأَنْصَارُ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالُوا إِنَّ لَكَ يَا رَسُولَ اللهِ ﷺ مَئُونَةً فِي نَفَقَتِكَ وَ فِيمَنْ يَأْتِيكَ مِنَ الْوُفُودِ وَ هَذِهِ أَمْوَالُنَا مَعَ دِمَائِنَا فَاحْكُمْ فِيهَا بَارّاً مَأْجُوراً أَعْطِ مَا شِئْتَ وَ أَمْسِكْ مَا شِئْتَ مِنْ غَيْرِ حَرَجٍ قَالَ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهِ الرُّوحَ الْأَمِينَ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** يَعْنِي أَنْ تَوَدُّوا قَرَابَتِي مِنْ بَعْدِي فَخَرَجُوا فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ مَا حَمَلَ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَلَى تَرْكِ مَا عَرَضْنَا عَلَيْهِ إِلَّا لِيَحُثَّنَا عَلَى قَرَابَتِهِ مِنْ بَعْدُ إِنْ هُوَ إِلَّا شَيْءٌ افْتَرَاهُ فِي مَجْلِسِهِ وَ كَانَ ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمْ عَظِيماً فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ هَذِهِ الْآيَةَ **أَمْ يَقُولُونَ افْتَراهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللهِ شَيْئاً هُوَ أَعْلَمُ بِما تُفِيضُونَ فِيهِ كَفى بِهِ شَهِيداً بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ** فَبَعَثَ عَلَيْهِمُ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ هَلْ مِنْ حَدَثٍ فَقَالُوا إِي وَ اللهِ يَا رَسُولَ اللهِ لَقَدْ قَالَ بَعْضُنَا كَلَاماً غَلِيظاً كَرِهْنَاهُ فَتَلَا عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْآيَةَ فَبَكَوْا وَ اشْتَدَّ بُكَاؤُهُمْ فَأَنْزَلَ عَزَّ وَ جَلَ **وَ هُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبادِهِ وَ يَعْفُوا عَنِ السَّيِّئاتِ وَ يَعْلَمُ ما تَفْعَلُونَ. وَ يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ.** العيون ۱/ ۱۸٤، ح ۱.

حسین بن علیّ علیهم السّلام روایت فرمود که: مهاجرین و انصار نزد حضرت رسول صلی اللهﷺ علیه و آله گرد آمدند و گفتند: یا رسول اللهﷺ شما در مخارج خود و افرادی که به خدمت شما میرسند ممکن است به زحمت بیفتید، این اموال ما در اختیار شما باشد همچنان که جانمان در اختیار شماست و هر طور که می‌خواهید در آن عمل کنید بدون هیچ مشکلی، هر چه می‌خواهی ببخش و هر چه می‌خواهی نزد خود نگه‌دار، خداوند جبرئیل امین را نزد او فرستاد و گفت: ای محمّد! قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى یعنی خویشانم را بعد از من دوست داشته باشید، همه خارج شدند و منافقان گفتند: پیشنهاد ما را به آن خاطر ردّ کرد که

ما را برعایت حال خویشانش بعد از خود ترغیب نماید، این چیزی است که در آن مجلس به دروغ و افتراء بیان داشت، و این سخن بزرگی بود که آنان بر زبان جاری کردند، سپس خداوند این آیه را نازل فرمود: أَمْ يَقُولُونَ افْتَراهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللهِ شَيْئاً هُوَ أَعْلَمُ بِما تُفِيضُونَ فِيهِ كَفى بِهِ شَهِيداً بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ باری پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز آنان را احضار نموده، فرمود: آیا اتّفاق افتاده است؟ گفتند: بله یا رسول اللهﷺ عدّه‌ای از ما سخن ناشایستی گفته‌اند که ما نیز خوشمان نیامد، در این موقع حضرت، آیه را بر آنان تلاوت فرمود، آنان سخت بگریه افتادند خداوند این آیه را نازل فرمود: وَ هُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبادِهِ وَ يَعْفُوا عَنِ السَّيِّئاتِ وَ يَعْلَمُ ما تَفْعَلُونَ وَ يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ حِينَ قَدِمَ الْمَدِينَةَ وَ اسْتَحْكَمَ الْإِسْلَامَ قَالَتِ الْأَنْصَارُ فِيمَا بَيْنَهُمْ يَأْتِي رَسُولُ اللهِ ﷺ فَنَقُولُ لَهُ تَعْرُوكَ أُمُورٌ فَهَذِهِ أَمْوَالُنَا فَاحْكُمْ فِيهَا غَيْرَ حَرِجٍ وَ لَا مَحْظُورٍ عَلَيْكَ فَأَتَوْهُ فِي ذَلِكَ فَنَزَلَ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** فَقَرَأَهَا عَلَيْهِمْ فَقَالَ تَوَدُّونَ قَرَابَتِي مِنْ بَعْدِي فَخَرَجُوا مِنْ عِنْدِهِ مُسَلِّمِينَ لِقَوْلِهِ فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ افْتَرَاهُ فِي مَجْلِسِهِ أَرَادَ بِذَلِكَ أَنْ يُذَلِّلَنَا لِقَرَابَتِهِ مِنْ بَعْدِهِ فَنَزَلَتْ **أَمْ يَقُولُونَ افْتَرى عَلَى اللهِ كَذِباً** فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ فَتَلَاهَا عَلَيْهِمْ فَبَكَوْا وَ اشْتَدَّ عَلَيْهِمْ فَأَنْزَلَ اللهُ **وَ هُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبادِهِ** الْآيَةَ فَأَرْسَلَ فِي أَثَرِهِمْ فَبَشَّرَهُمْ قَالَ **وَ يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا** وَ هُمُ الَّذِينَ سَلَّمُوا لِقَوْلِهِ ثُمَّ قَالَ تَعَالَى **وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيها حُسْناً** أَيْ مَنْ فَعَلَ طَاعَةً نَزِدْ لَهُ فِي تِلْكَ الطَّاعَةِ حُسْناً بِأَنْ نُوجِبَ لَهُ الثَّوَابَ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۴۶، ح ۱۱.

عبدالله بن عباس روایت می کند که زمانی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم وارد مدینه شد و اسلام تقویت گردید، انصار با خود گفتند: نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می رویم و خدمت آن حضرت عرض می کنیم؛ چنان چه کاری برایتان پیش آمد، این اموال ما کاملاً در اختیار شماست .هر طور که اراده کردی، بدون هیچ محظوری در باره آن عمل کن. آن‌ها خدمت آن حضرت رسیدند و چنین گفتند. خداوند آیه قُل لا أَسْأَلكُمْ عَليهِ أَجْرًا إلا المَودَّةَ فِي القُرْبَى را نازل کرد.رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آیه را برایشان خواند و فرمود: پس از من نسبت به اهل بیتم که سلام و درود خدا بر آنان باد، مودت داشته باشید. آن‌ها با اطمینان و ایمان کامل به سخنان آن حضرت از محضر ایشان خارج شدند. اما منافقان می گفتند: این سخنی است که خودش در همان جا به دروغ به خداوند نسبت داده و می خواهد پس از خودش ما را به نوکران ذلیل و خواری برای خویشاوندانش تبدیل کند. خداوند آیه أَمْ يقُولونَ افْتَرَى عَلى اللهِ كَذِبًا را بر ایشان نازل کرد. آن حضرت این آیه را بر آن‌ها خواند و آن‌ها بسیار گریه کردند و از کارشان به شدت اندوهگین و پشیمان شدند. خداوند پس از آن آیه وهُو الذِی یقْبَل التَّوبَةَ عَنْ عِبَادِهِ را نازل کرد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم افرادی را به دنبال آن‌ها فرستاد و به آن‌ها مژده پذیرش توبه داد: هم‌چنین منظور از ویسْتَجِیبُ الذِینَ آمَنُوا کسانی است که از همان ابتدا به نازل شدن آیات از سوی پروردگار بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم ایمان داشتند وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيها حُسْناً هرکه اطاعت نماید در این اطاعتش برایش حسنه اضافه میشود که باعث ثواب اشت.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام .....ثُمَّ سَأَلَهُ عَنْ أَرْزَاقِ الْخَلَائِقِ، فَقَالَ الْحَسَنُ عليه السلام: أَرْزَاقُ الْخَلَائِقِ فِي السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ يُنْزَلُ بِقَدَرٍ وَ يُبْسَطُ بِقَدَرٍ..... تفسير القمّي ۲/ ۲۷۱.

امام صادق علیه السلام فرمود:....روزی مخلوقات در آسمان چهارم است که بر اساس میزان و تقدیر الهی فرود می آید و در میان خلایق پخش می شود.....

عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ ما أَصابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِما كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ** أَ رَأَيْتَ مَا أَصَابَ عَلِيّاً وَ أَهْلَ بَيْتِهِ عليهم السلام مِنْ بَعْدِهِ هُوَ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَ هُمْ أَهْلُ بَيْتِ طَهَارَةٍ مَعْصُومُونَ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله كَانَ يَتُوبُ إِلَى اللهِ وَ يَسْتَغْفِرُهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَ لَيْلَةٍ مِائَةَ مَرَّةٍ مِنْ غَيْرِ ذَنْبٍ إِنَّ اللهَ يَخُصُّ أَوْلِيَاءَهُ بِالْمَصَائِبِ لِيَأْجُرَهُمْ عَلَيْهَا مِنْ غَيْرِ ذَنْبٍ. الكافي ۲/ ۴۵۰، ح ۴.

علی بن رئاب روایت می کند: از امام صادق علیه السلام در باره آیه ومَا أَصَابَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيدِيكُمْ ويعْفُو عَن كَثِيرٍ سئوال کردم نظر شما در باره مصیبت هایی که بر سر امیرالمؤمنین و اهل بیتش که سلام و درود خدا بر آنان باد، آمده است چیست؟ آیا علت این مصیبت ها هم اعمال آن‌ها بوده است؛ حال آن که آن‌ها معصوم بوده اند؟ امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بدون این که مرتکب گناهی شده باشد، هر شبانه روز یکصد بار به درگاه خداوند توبه و از او طلب آمرزش می کرد. خداوند به طور ویژه اولیای خود را بدون این که مرتکب گناهی شده باشند دچار مصیبت می کند و در مقابل به آن‌ها پاداش دهد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنِّي أُحَدِّثُكُمْ بِحَدِيثٍ يَنْبَغِي لِكُلِّ مُسْلِمٍ، أَنْ يَعِيَهُ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ: مَا عَاقَبَ اللهُ عَبْداً مُؤْمِناً فِي هَذِهِ الدُّنْيَا إِلَّا كَانَ اللهُ أَحْلَمَ وَ أَمْجَدَ وَ أَجْوَدَ مِنْ أَنْ يَعُودَ فِي عِقَابِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مَا سَتَرَ اللهُ عَلَى عَبْدٍ مُؤْمِنٍ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا وَ عَفَا عَنْهُ إِلَّا كَانَ اللهُ أَمْجَدَ وَ أَجْوَدَ وَ أَكْرَمَ مِنْ أَنْ يَعُودَ فِي عُقُوبَتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ قَالَ ع: وَ قَدْ يَبْتَلِي اللهُ الْمُؤْمِنَ بِالْبَلِيَّةِ فِي بَدَنِهِ أَوْ مَالِهِ أَوْ وُلْدِهِ أَوْ أَهْلِهِ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **وَ ما أَصابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِما كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَ يَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ** وَ حَتَّا بِيَدِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. تفسير القمّي ۲/ ۲۷۶.

اصبغ بن نباته روایت می کند که از امیرالمؤمنین علیه السلام شنیدم که فرمود: من برای شما سخنی می گویم که باید هر فرد مسلمانی آن را بداند. سپس به ما رو کرد و فرمود: خداوند بزرگ تر، بزرگوارتر و بخشنده تر از آن است که بنده مؤمنی را در این دنیا مجازات کند. سپس او را در قیامت هم عذاب دهد. همچنین خداوند بزرگوارتر، بخشنده تر و بزرگ تر از آن است که گناه بنده ای را در این دنیا بپوشاند و او را بیامرزد. سپس در روز قیامت او را مجازات نماید. سپس فرمود: گاهی خداوند، فرد مؤمن را به وسیله فرستادن بلا و مصیبتی برای او در بدن، اموال یا خانواده اش دچار آزمایش می کند. آن گاه این آیه را خواند: ومَا أَصَابَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيدِيكُمْ ويعْفُو عَن كَثِيرٍ و سه بار دستش را تکان داد

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام لَمَّا أُدْخِلَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام عَلَى يَزِيدَ نَظَرَ إِلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: يَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ **وَ ما أَصابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِما كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ!** فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام كَلَّا! مَا فِينَا هَذِهِ نَزَلَتْ وَ إِنَّمَا نَزَلَتْ فِينَا **ما أَصابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَ لا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَها إِنَّ ذلِكَ عَلَى اللهِ يَسِيرٌ لِكَيْلا تَأْسَوْا عَلى ما فاتَكُمْ وَ لا تَفْرَحُوا بِما آتاكُمْ** فَنَحْنُ الَّذِينَ لَا نَأْسَوْ عَلَى مَا فَاتَنَا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَ لَا نَفْرَحُ بِمَا أُوتِينَا. تفسير القمّي ۲/ ۲۷۷.

امام صادق علیه السلام می فرماید: زمانی که امام زین العابدین علیه السلام را بر یزید وارد کردند، یزید به او نگاهی انداخت. سپس گفت: ومَا أَصَابَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيدِيكُمْ امام زین العابدین علیه السلام فرمود: هرگز چنین نیست! این آیه در باره ما نازل نشده است. بل‌که ما مصداق این آیه هستیم که خداوند آن را در باره ما نازل کرده و فرموده است: مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ فِي الأَرْضِ ولا فِي أَنفُسِكُمْ إِلا فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللهِ يَسِيرٌ* لِكَيلا تَأْسَوا عَلَى مَا فَاتَكُمْ ولا تَفْرَحُوا بِمَا

آتَاكُمْ واللهُ لا يحِبُّ كُل مُخْتَال فَخُورٍ بنابراین ما کسانی هستیم که به خاطر امور دنیوی که از دست می دهیم، اندوهگین نمی شویم و به سبب آن چه به ما داده شده است، شادی نمی کنیم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عِرْقٍ يَضْرِبُ وَ لَا نَكْبَةٍ وَ لَا صُدَاعٍ وَ لَا مَرَضٍ إِلَّا بِذَنْبٍ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ **وَ ما أَصابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِما كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَ يَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ** قَالَ ثُمَّ قَالَ وَ مَا يَعْفُو اللهُ أَكْثَرُ مِمَّا يُؤَاخِذُ بِهِ.. الكافي ۲/ ۲۶۹، ح ۳.

امام صادق علیه السلام فرمود: هیچ رگی نزد و پائی بسنگ نخورد و درد سر و مرضی پیش نیاید مگر بجهت گناهی است و همین است که خدای عزوجل در کتابش فرماید وَ ما أَصابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِما كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَ يَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ سپس امام علیه السلام فرمود: آنچه خدا از آن میگذرد از آنچه از آن مؤ اخذه میکند بیشتر است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ ما أَصابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِما كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَ يَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ** لَيْسَ مِنِ الْتِوَاءِ عِرْقٍ وَ لَا نَكْبَةِ حَجَرٍ وَ لَا عَثْرَةِ قَدَمٍ وَ لَا خَدْشِ عُودٍ إِلَّا بِذَنْبٍ وَ لَمَا يَعْفُو اللهُ أَكْثَرُ فَمَنْ عَجَّلَ اللهُ عُقُوبَةَ ذَنْبِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَجَلُّ وَ أَكْرَمُ وَ أَعْظَمُ مِنْ أَنْ يَعُودَ فِي عُقُوبَتِهِ فِي الْآخِرَةِ. الكافي ۲/ ۴۴۵، ح ۶.

امیرالمؤ منین علیه السلام در تفسیر گفتار خدای عزوجل : وَ ما أَصابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِما كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَ يَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ فرمود: هیچ پیچ خوردن رگی نیست ، و نه برخورد به سنگی ، و نه لغزش گامی ، و نه خراش دادن چوبی ، جز بخاطر گناهی ، و هر آینه آنچه را که خداوند در گذرد بیشتر است ، پس هر که را خداوند در دنیا به کیفر گناهش شتاب کرد پس ان خدای عزوجل و والاتر و کریمتر و بزرگوارتر از آنست که دوباره در آخرت او را کیفر کند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: مَا مِنْ نَكْبَةٍ تُصِيبُ الْعَبْدَ إِلَّا بِذَنْبٍ وَ مَا يَعْفُو اللهُ عَنْهُ أَكْثَرُ. الكافي ۲/ ۲۶۹، ح ۴.

امام باقر علیه السلام فرمود: هیچ نکبتی به بنده نرسد مگر بسبب گناهی و آنچه خدا از آن میگذرد بیشتر است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَ الْعَبْدَ يَسْأَلُ اللهَ الْحَاجَةَ فَيَكُونُ مِنْ شَأْنِهِ قَضَاؤُهَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ أَوْ إِلَى وَقْتٍ بَطِيءٍ فَيُذْنِبُ الْعَبْدُ ذَنْباً فَيَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لِلْمَلَكِ لَا تَقْضِ حَاجَتَهُ وَ احْرِمْهُ إِيَّاهَا فَإِنَّهُ تَعَرَّضَ لِسَخَطِي وَ اسْتَوْجَبَ الْحِرْمَانَ مِنِّي. . الكافي ۲/ ۲۷۱، ح ۱۴.

امام باقر علیه السلام فرمود: همانا بنده از خدا حاجتی می‌خواهد که اقتضا دارد، زود یا دیر بر آورده شود سپس آن بنده گناهی مرتکب میشود، و خدای تبارک و تعالی بفرشته می‌فرماید: حاجتش را روا مکن و او را از آن محروم دار: زیرا در معرض خشم من در آمد و سزاوار محرومیت من گشت.

الشّوری ۴۰ ـ ۳۱

وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (۳۱) وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ (۳۲) إِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ (۳۳) أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ (۳۴) وَيَعْلَمَ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ (۳۵) فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

(۳۶) وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ (۳۷) وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ (۳۸) وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ (۳۹) وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ (۴۰)

و شما در زمین درماندنی کنندگان [خدا] نیستید و جز خدا شما را سرپرست و یاوری نیست (۳۱) و از نشانه های او سفینه های کوه آسا در دریاست (۳۲) اگر بخواهد باد را ساکن می گرداند و [سفینه ها] بر پشت [آب] متوقف می مانند قطعا در این [امر] برای هر شکیبای شکرگزاری نشانه هاست (۳۳) یا به [سزای] آن چه [کشتی نشینان] مرتکب شده اند هلاکشان کند و [لی] از بسیاری در می گذرد (۳۴) و [تا] آنان که در آیات ما مجادله می کنند بدانند که ایشان را [روی] گریزی نیست (۳۵) و آن چه به شما داده شده برخورداری [وکالای] زندگی دنیاست و آن چه پیش خداست برای کسانی که گرویده اند و به پروردگارشان اعتماد دارند بهتر و پایدارتر است (۳۶) و کسانی که از گناهان بزرگ و زشتکاریها خود را به دوری دارند و چون به خشم در می آیند در می گذرند (۳۷) و کسانی که [ندای] پروردگارشان را پاسخ [مثبت] داده و نماز برپا کرده اند و کارشان در میانشان مشورت است و از آن چه روزیشان داده ایم انفاق می کنند (۳۸) و کسانی که چون ستم بر ایشان رسد یاری می جویند [و به انتقام بر می خیزند] (۳۹) و جزای بدی مانند آن بدی است پس هر که درگذرد و نیکوکاری کند پاداش او بر [عهده] خداست به راستی او ستمگران را دوست نمی دارد (۴۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله مَنْ أَحَبَ أَنْ يَعْلَمَ مَا لَهُ عِنْدَ اللهِ فَلْيَعْلَمْ مَا للهِ عِنْدَهُ. المحاسن/ ۴۵۲، ح ۴۷۳.

امام صادق علیه السلام از پدرانش علیهم السلام روایت می کند که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: هر کس دوست دارد که بداند جای گاهش نزد خداوند چگونه است، باید به جای گاه خداوند نزد خودش بنگرد.

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله فِي خُطْبَتِهِ أَ لَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ خَلَائِقِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ الْعَفْوُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ وَ تَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ وَ الْإِحْسَانُ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْكَ وَ إِعْطَاءُ مَنْ حَرَمَكَ.. الكافي ۲/ ۱۰۷، ح ۱.

رسولخدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: بهترین اخلاق دنیا و آخرت را بشما خبر ندهم ؟ گذشتن از کسی است که بتو ستم کرده و پیوستن با کسی که از تو بریده و نیکی باکسی که بتو بدی کرده و بخشیدن بکسی که ترا محروم ساخته.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: النَّدَامَةُ عَلَى الْعَفْوِ أَفْضَلُ وَ أَيْسَرُ مِنَ النَّدَامَةِ عَلَى الْعُقُوبَةِ.. الكافي ۲/ ۱۰۸، ح ۶.

امام باقر علیه السلام فرمود: پشیمانی از گذشت بهتر و آسانتر است تا پشیمانی از کیفر.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ إِذَا سَافَرْتَ مَعَ قَوْمٍ فَأَكْثِرِ اسْتِشَارَتَهُمْ فِي أَمْرِكَ وَ أُمُورِهِمْ وَ أَكْثِرِ التَّبَسُّمَ فِي وُجُوهِهِمْ وَ كُنْ كَرِيماً عَلَى زَادِكَ بَيْنَهُمْ وَ إِذَا دَعَوْكَ فَأَجِبْهُمْ وَ إِذَا اسْتَعَانُوا بِكَ فَأَعِنْهُمْ وَ اسْتَعْمِلْ طُولَ الصَّمْتِ وَ كَثْرَةَ الصَّلَاةِ وَ سَخَاءَ النَّفْسِ بِمَا مَعَكَمِنْ دَابَّةٍ أَوْ مَاءٍ أَوْ زَادٍ وَ إِذَا اسْتَشْهَدُوكَ عَلَى الْحَقِّ فَاشْهَدْ لَهُمْ وَ اجْهَدْ رَأْيَكَ لَهُمْ إِذَا اسْتَشَارُوكَ ثُمَّ لَا تَعْزِمْ حَتَّى تَثَبَّتَ وَ تَنْظُرَ وَ لَا تُجِبْ فِي مَشُورَةٍ حَتَّى تَقُومَ فِيهَا وَ تَقْعُدَ وَ تَنَامَ وَ تَأْكُلَ وَ تُصَلِّيَ وَ أَنْتَ مُسْتَعْمِلٌ فِكْرَتَكَ وَ حِكْمَتَكَ فِي مَشُورَتِكَ فَإِنَّ مَنْ لَمْ يُمْحِضِ النَّصِيحَةَ لِمَنِ اسْتَشَارَهُ سَلَبَهُ اللهُ رَأْيَهُ وَ نَزَعَ عَنْهُ الْأَمَانَةَ..... الفقيه ۲/ ۱۹۴، ح ۸۸۴.

امام باقر علیه السلام فرمودند: لقمان به فرزندش گفت: فرزندم! اگر با جمعی سفر کردی، در کار خودت و ایشان با آنان بسیار مشورت کن و با آنان بسیار خنده رو باش و در غذای خود با آنان سخاوتمند باش و اگر تو را به میهمانی دعوت کردند، دعوت

آنان را بپذیر و اگر از تو یاری خواستند به یاریشان بشتاب و در همه حال ساکت و کم حرف باش و بسیار نماز بخوان و آب و غذا و چهارپای خود را از دیگران دریغ مدار و اگر از تو شهادت به حق دادن طلبیدند ، برایشان شهادت ده، و اگر با تو مشورت کردند، سعی کن مشاور خوبی برای آنان باشی و تا پیرامون کاری خوب فکر نکرده ای، اقدام مکن و به هیچ مشورتی پاسخ مده، مگر این که مدتی را صرف نظر کردن به آن کرده باشی و هر کس نتواند نصیحت مشفقانه و خیرخواهانه را به طرف مشورت گیرنده ارائه کند، خداوند عقل او را از وی می گیرد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: ثَلَاثُ خِصَالٍ مَنْ كُنَّ فِيهِ اسْتَكْمَلَ خِصَالَ الْإِيمَانِ مَنْ صَبَرَ عَلَى الظُّلْمِ وَ كَظَمَ غَيْظَهُ وَ احْتَسَبَ وَ عَفَى وَ غَفَرَ كَانَ مِمَّنْ يُدْخِلُهُ اللهُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَ يُشَفِّعُهُ فِي مِثْلِ رَبِيعَةَ وَ مُضَرَ. الخصال/ ۱۰۴، ح ۶۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر که دارای سه منش باشد، ایمانش کامل است:آن‌که برابر ستم شکیبا باشد و خشم خود را فرو خورد و آن را با خدا گزارد و درگذرد. گذشت کند از آنان که خدا ایشان را بی‌شمار به بهشت برد و شفاعت وی را برای مردم بپذیرد اگر چه به اندازه قوم ربیعه و مضر باشند.

الشّوری ۵۳-۴۱

وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ (۴۱) إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۴۲) وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ (۴۳) وَمَنْ يُضْلِلِ اللهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهِ وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ (۴۴) وَتَرَاهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِعِينَ مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُقِيمٍ (۴۵) وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ أَوْلِيَاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ (۴۶) اسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللهِ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ (۴۷) فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ (۴۸) لِلهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ (۴۹) أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ (۵۰) وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ (۵۱) وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۵۲) صِرَاطِ اللهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا إِلَى اللهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ (۵۳)

وهر که پس از ستم [دیدن] خود یاری جوید [و انتقام گیرد] راه [نکوهشی] بر ایشان نیست (۴۱) راه [نکوهش] تنها بر کسانی است که به مردم ستم می کنند و در [روی] زمین به ناحق سر بر می دارند آنان عذابی دردناک [در پیش] خواهند داشت (۴۲) و هر که صبر کند و درگذرد مسلما این [خویشتن داری حاکی] از اراده قوی [در]

کارهاست (۴۳) و هر که را خدا بی راه گذارد پس از او یار [و یاور] ی نخواهد داشت و ستمگران را می بینی که چون عذاب را بنگرند می گویند آیا راهی برای برگشتن [به دنیا] هست (۴۴) آنان را می بینی [که چون] بر [آتش] عرضه می شوند از [شدت] زبونی فروتن شده اند زیر چشمی می نگرند و کسانی که گرویده اند می گویند در حقیقت زیانکاران کسانی اند که روز قیامت خودشان و کسانشان را دچار زیان کرده اند آری ستمکاران در عذابی پایدارند (۴۵) و جز خدا برای آنان دوستانی [دیگر] نیست که آن ها را یاری کنند و هر که را خدا بی راه گذارد هیچ راهی برای او نخواهد بود (۴۶) پیش از آنکه روزی فرا رسد که آن را از جانب خدا برگشتی نباشد پروردگارتان را اجابت کنید آن روز نه برای شما پناهی و نه برایتان [مجال] انکاری هست (۴۷) پس اگر روی برتابند ما تو را بر آنان نگهبان نفرستاده ایم بر عهده تو جز رسانیدن [پیام] نیست و ما چون رحمتی از جانب خود به انسان بچشانیم بدان شاد و سرمست گردد و چون به [سزای] دستاورد پیشین آن ها به آنان بدی رسد انسان ناسپاسی می کند (۴۸) فرمانروایی [مطلق] آسمان ها و زمین از آن خداست هر چه بخواهد می آفریند به هر کس بخواهد فرزند دختر و به هر کس بخواهد فرزند پسر می دهد (۴۹) یا آن ها را پسر [ان] و دختر [انی] توام با یکدیگر می گرداند و هر که را بخواهد عقیم می سازد او ست دانای توانا (۵۰) و هیچ بشری را نرسد که خدا با او سخن گوید جز [از راه] وحی یا از فراسوی حجابی یا فرستاده ای بفرستد و به اذن او هر چه بخواهد وحی نماید آری او ست بلند مرتبه سنجیده کار (۵۱) و همین گونه روحی از امر خودمان به سوی تو وحی کردیم تو نمی دانستی کتاب چیست و نه ایمان [کدام است] ولی آن را نوری گردانیدیم که هر که از بندگان خود را بخواهیم به وسیله آن راه می نماییم و به راستی که تو به خوبی به راه راست هدایت می کنی (۵۲) راه همان خدایی که آن چه در آسمان ها و آن چه در زمین است از آن او ست هش دار که [همه] کارها به خدا باز می گردد (۵۳)

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام : ..... وَ حَقُّ مَنْ أَسَاءَكَ أَنْ تَعْفُوَ عَنْهُ وَ إِنْ عَلِمْتَ أَنَّ الْعَفْوَ عَنْهُ يُضِرُّ انْتَصَرْتَ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **وَ لَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولئِكَ ما عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ.....** الخصال/ ۵۷۰، ح ۱.

امام سجاد علیه السلام فرمود:....و حق آن که با تو بدی کرده آن ست که از او درگذری و هر گاه گذشت از وی زیانبخش است خداوند تبارک و تعالی می‌فرماید وَ لَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولئِكَ ما عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ لَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولئِكَ ما عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ** قَالَ ذَلِكَ الْقَائِمُ عليه السلام إِذَا قَامَ انْتَصَرَ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ وَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ وَ النُّصَّابِ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۴۹، ۵۵۰، ح ۱۸.

امام محمد باقر علیه السلام می فرمود: وَ لَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولئِكَ ما عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ یعنی حضرت قائم علیه السلام و یارانش. فَأُولئِكَ مَا عَلَيهِم مِّن سَبِيل یعنی هر گاه حضرت قائم علیه السلام قیام کند، به همراه یارانش بر بنی امیه، تکذیب کنندگان و ناصبی ها پیروز خواهد شد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **وَ لَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ** قَالَ الْقَائِمُ وَ أَصْحَابُهُ قَالَ اللهُ [تَعَالَى] **فَأُولئِكَ ما عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ** قَالَ الْقَائِمُ إِذَا قَامَ انْتَصَرَ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ وَ الْمُكَذِّبِينَ وَ النُّصَّابِ وَ هُوَ قَوْلُهُ **إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلى صِراطٍ مُسْتَقِيم** . تفسير فرات الكوفي/ ۱۵۰.

جابر جعفی روایت می کند که امام محمد باقر علیه السلام در باره آیه ولمَنِ انتَصَرَ بَعْدَ ظُلمِهِ فَأُولئِكَ مَا عَلَيهِم مِّن سَبِيل فرمود: منظور از این آیه، حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف است که هر گاه قیام کند، بر بنی امیه، تکذیب کنندگان و دشمنان اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین پیروز خواهند شد. و این فرموده خدای متعال است، إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلى صِراطٍ مُسْتَقِيم.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّهُ قَرَأَ وَ تَرَى ظَالِمِي آلِ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَ عَلِيٌّ هُوَ الْعَذَابُ **يَقُولُونَ هَلْ إِلى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ** يَعْنِي أَنَّهُ هُوَ سَبَبُ الْعَذَابِ لِأَنَّهُ قَسِيمُ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۵۰، ح ۱۹.

امام محمد باقر علیه السلام آیه وتَرَى الظَّالِمِينَ را چنین تفسیر کرد: وتَرَى الظَّالِمِينَ آل محمد حقهم لمَّا رَأَوا العَذَابَ و علی علیه السلام عذاب است يقُولونَ هَل إلى مَرَدٍّ مِّن سَبِيل یعنی که آن حضرت، سبب عذاب است. زیرا او تقسیم کننده بهشت و جهنم است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **خاشِعِينَ مِنَ الذُّلِ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍ** يَعْنِي إِلَى الْقَائِمِ عليه السلام تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۵۰، ح ۲۰.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: منظور خَاشِعِينَ مِنَ الذُّل ينظُرُونَ مِن طَرْفٍ خَفِي حضرت قائم علیه السلام است.

علی بن ابراهیم: **وَ تَرَى الظَّالِمِينَ** آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ **لَمَّا رَأَوُاالْعَذابَ** وَ عَلِيٌّ هُوَ الْعَذَابُ فِي هَذَا الْوَجْهِ **يَقُولُونَ هَلْ إِلى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ** فَنُوَالِي عَلِيّاً **وَ تَراهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْها خاشِعِينَ مِنَ الذُّلِّ** ... أَيْ لِعَلِيٍ **يَنْظُرُونَ** إِلَى عَلِيٍ **مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ وَ قالَ الَّذِينَ آمَنُوا** يَعْنِي آلَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ شِيعَتَهُمْ **إِنَّ الْخاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَ أَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيامَةِ أَلا إِنَّ الظَّالِمِينَ** آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ **فِي عَذابٍ مُقِيمٍ** قَالَ: وَ اللهِ يَعْنِي النُّصَّابَ الَّذِينَ نَصَبُوا الْعَدَاوَةَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ ذُرِّيَّتِهِ وَ الْمُكَذِّبِينَ **وَ ما كانَ لَهُمْ مِنْ أَوْلِياءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللهِ وَ مَنْ يُضْلِلِ اللهُ فَما لَهُ مِنْ سَبِيلٍ** . تفسير القمّي ۲/ ۲۷۸.

علی بن ابراهیم : وتَرَى الظَّالِمِينَ لآل محمد حقهم لمَّا رَأَوا العَذَابَ و علی علیه السلام به این اعتبار، عذاب است يقُولونَ هَل إلى مَرَدٍّ مِّن سَبِيل وتَرَاهُمْ يعْرَضُونَ عَليهَا خَاشِعِينَ مِنَ الذُّل به علی ينظُرُونَ علی مِن طَرْفٍ خَفِي وقَال الذِينَ آمَنُوا يعنی آل محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ و شيعيانشان إِنَّ الخَاسِرِينَ الذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وأَهْليهِمْ يومَ القِيامَهِ أَلا إِنَّ الظَّالِمِينَ در حق آن‌ها فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ فرمود: به خدا سوگند که منظور از خاسرين، همان ناصبی ها هستند که کینه و عداوت اميرالمؤمنين عليه السلام و خانواده او را به همراه دروغگويان به دل گرفتند... ومَا كَانَ لهُم مِّنْ أَولياء ينصُرُونَهُم مِّن دُونِ اللهِ ومَن يضْلل اللهُ فَمَا لهُ مِن سَبِيل.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **يَهَبُ لِمَنْ يَشاءُ إِناثاً** أَيْ لَيْسَ مَعَهُنَّ ذَكَرٌ **وَ يَهَبُ لِمَنْ يَشاءُ الذُّكُورَ** يَعْنِي لَيْسَ مَعَهُمْ أُنْثَى **أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْراناً وَ إِناثاً** جَمِيعاً يَجْمَعُ لَهُ الْبَنِينَ وَ الْبَنَاتِ أَيْ يَهَبُهُمْ جَمِيعاً لِوَاحِدٍ. تفسير القمّي ۲/ ۲۷۸.

امام باقر علیه السلام در باره آیه يهَبُ لمَنْ يشَاءُ إِنَاثًا ويهَبُ لمَن يشَاءُ الذُّكُورَ فرمود: يعنی هر گاه اراده کند، به یک نفر فقط فرزندان دختر و به دیگری فقط فرزندان پسر می دهد. أَو يزَوجُهُمْ ذُكْرَانًا وإِنَاثًا يعنی گاهی به فردی که بخواهد، هم پسر می دهد هم دختر و او دارای فرزندان دختر و پسر خواهد بود؛ یعنی گاهی فرزندانی از هر دو جنس را به یک نفر می دهد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام كَتَبَ إِلَيْهِ فِي جَوَابِ مَسَائِلِهِ..... وَ عِلَّةُ تَحْلِيلِ مَالِ الْوَلَدِ لِوَالِدِهِ بِغَيْرِ إِذْنِهِ وَ لَيْسَ ذَلِكَ لِلْوَلَدِ لِأَنَّ الْوَلَدَ مَوْلُودٌ لِلْوَالِدِ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **يَهَبُ لِمَنْ يَشاءُ إِناثاً وَ يَهَبُ لِمَنْ يَشاءُ الذُّكُورَ** مَعَ أَنَّهُ الْمَأْخُوذُ بِمَؤُنَتِهِ صَغِيراً أَوْ كَبِيراً وَ الْمَنْسُوبُ إِلَيْهِ أَوِ الْمَدْعُوُّ لَهُ لِقَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **ادْعُوهُمْ لِآبائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللهِ** وَ قَوْلِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله أَنْتَ وَ مَالُكَ لِأَبِيكَ وَ لَيْسَ لِلْوَالِدَةِ كَذَلِكَ لَا تَأْخُذُ مِنْ مَالِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ أَوْ بِإِذْنِ الْأَبِ لِأَنَّ الْأَبَ مَأْخُوذٌ بِنَفَقَةِ الْوَلَدِ..... العيون ۲/ ۹۴، ح ۱.

محمّد بن سنان روایت کرده که حضرت امام رضا علیه السلام در جواب سؤالات او راجع به علل احکام نوشت..... و علّت حلال بودن مال فرزند برای پدرش بدون اذن و اجازه او و حلال نبودن مال پدر برای فرزند مگر با اجازه او اینست که فرزند خود بخشیده‌شده بپدر است، خداوند در کتابش می‌فرماید: يَهَبُ لِمَنْ يَشاءُ إِناثاً وَ يَهَبُ لِمَنْ يَشاءُ الذُّكُورَ و اینکه فرزند مئونه‌اش با پدر است چه صغیر و چه کبیر، و نسبتش به پدر است و منسوب به او است و بنام او خوانده و شناخته می‌شود، میگویند: فلان پسر فلان، و خداوند فرموده است که ادْعُوهُمْ لِآبائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللهِ و فرمایش رسول خدا صلی الله علیه و آله که فرموده: انت و مالک لابیک ، ولی مادر این چنین نیست و حقّ تصرّف در مال فرزند را ندارد مگر به اذن و اجازه، زیرا پدر باید نفقه فرزند را بدهد و بدان مأخوذ است....

علیّ بن إبراهیم : قَوْلُهُ **وَ ما كانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللهُ إِلَّا وَحْياً** قَالَ وَحْيَ مُشَافَهَةٍ وَ وَحْيَ إِلْهَامٍ وَ هُوَ الَّذِي يَقَعُ فِي الْقَلْبِ **أَوْ مِنْ وَراءِ حِجابٍ** كَمَا كَلَّمَ اللهُ نَبِيَّهُ ﷺ وَ كَمَا كَلَّمَ اللهُ مُوسَى مِنَ النَّارِ **أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ ما يَشاءُ** قَالَ وَحْيَ مُشَافَهَةٍ يَعْنِي إِلَى النَّاسِ.
تفسير القمي ۲/ ۲۷۹.

علی بن ابراهیم در باره معنی این آیه گفت: منظور از وحی، گفت وگوی شفاهی و الهام است که در قلب یا از پشت پرده انجام می گیرد؛ همچنان که خداوند با پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم سخن گفت و همچنین با حضرت موسی علیه السلام از داخل آتش گفتگو کرد. یا این که فرستاده ای را می فرستد و به اراده خودش، آن چه را که اراده فرماید به او القا می کند. وحی مشافهه به معنای وحی مردم است.

عَنْ فَتْحِ بْنِ يَزِيدَ الْجُرْجَانِيِّ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام أَسْأَلُهُ عَنْ شَيْءٍ مِنَ التَّوْحِيدِ فَكَتَبَ إِلَيَّ بِخَطِّهِ قَالَ جَعْفَرٌ وَ إِنَّ فَتْحاً أَخْرَجَ إِلَيَّ الْكِتَابَ فَقَرَأْتُهُ بِخَطِّ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام **بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ** الْحَمْدُ للهِ الْمُلْهِمِ عِبَادَهُ الْحَمْدَ وَ فَاطِرِهِمْ عَلَى مَعْرِفَةِ رُبُوبِيَّتِهِ الدَّالِّ عَلَى وُجُودِهِ بِخَلْقِهِ وَ بِحُدُوثِ خَلْقِهِ عَلَى أَزَلِيَّتِهِ وَ بِاشْتِبَاهِهِمْ عَلَى أَنْ لَا شِبْهَ لَهُ الْمُسْتَشْهِدِ بِآيَاتِهِ عَلَى قُدْرَتِهِ الْمُمْتَنِعِ مِنَ الصِّفَاتِ ذَاتُهُ وَ مِنَ الْأَبْصَارِ رُؤْيَتُهُ وَ مِنَ الْأَوْهَامِ الْإِحَاطَةُ بِهِ لَا أَمَدَ لِكَوْنِهِ وَ لَا غَايَةَ لِبَقَائِهِ لَا تَشْمَلُهُ الْمَشَاعِرُ وَ لَا تَحْجُبُهُ الْحِجَابُ فَالْحِجَابُ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ خَلْقِهِ لِامْتِنَاعِهِ مِمَّا يُمْكِنُ فِي ذَوَاتِهِمْ وَ لِإِمْكَانِ ذَوَاتِهِمْ مِمَّا يَمْتَنِعُ مِنْهُ ذَاتُهُ وَ لِافْتِرَاقِ الصَّانِعِ وَ الْمَصْنُوعِ وَ الرَّبِّ وَ الْمَرْبُوبِ وَ الْحَادِّ وَ الْمَحْدُودِ أَحَدٍ لَا بِتَأْوِيلِ عَدَدٍ الْخَالِقِ لَا بمعنى [بِمَعْنَى] حَرَكَةٍ السَّمِيعِ لَا بِأَدَاةٍ الْبَصِيرِ لَا بِتَفْرِيقِ آلَةٍ الشَّاهِدِ لَا بِمُمَاسَّةٍ الْبَائِنِ لَا بِبَرَاحِ مَسَافَةٍ الْبَاطِنِ لَا بِاجْتِنَانٍ الظَّاهِرِ لَا بِمُحَاذٍ الَّذِي قَدْ حَسَرَتْ دُونَ كُنْهِهِ نَوَافِذُ الْأَبْصَارِ وَ أَقْمَعَ وُجُودُهُ جَوَائِلَ الْأَوْهَامِ أَوَّلُ الدِّيَانَةِ مَعْرِفَتُهُ وَ كَمَالُ الْمَعْرِفَةِ تَوْحِيدُهُ وَ كَمَالُ التَّوْحِيدِ نَفْيُ الصِّفَاتِ عَنْهُ لِشَهَادَةِ كُلِّ صِفَةٍ أَنَّهَا غَيْرُ الْمَوْصُوفِ وَ شَهَادَةِ الْمَوْصُوفِ أَنَّهُ غَيْرُ الصِّفَةِ وَ شَهَادَتِهِمَا جَمِيعاً عَلَى أَنْفُسِهِمَا بِالْبَيْنَةِ الْمُمْتَنِعِ مِنْهَا الْأَزَلُ فَمَنْ وَصَفَ اللهَ فَقَدْ حَدَّهُ وَ مَنْ حَدَّهُ فَقَدْ عَدَّهُ وَ مَنْ عَدَّهُ فَقَدْ أَبْطَلَ أَزَلَهُ وَ مَنْ قَالَ كَيْفَ فَقَدِ اسْتَوْصَفَهُ وَ مَنْ قَالَ عَلَامَ فَقَدْ حَمَلَهُ وَ مَنْ قَالَ أَيْنَ فَقَدْ أَخْلَى مِنْهُ وَ مَنْ قَالَ إِلَامَ فَقَدْ وَقَّتَهُ عَالِمٌ إِذْ لَا مَعْلُومَ وَ خَالِقٌ إِذْ لَا مَخْلُوقَ وَ رَبٌّ إِذْ لَا مَرْبُوبَ وَ إِلَهٌ إِذْ لَا مَأْلُوهَ وَ كَذَلِكَ يُوصَفُ رَبُّنَا وَ هُوَ فَوْقَ مَا يَصِفُهُ الْوَاصِفُونَ. التوحيد/ ٥٦، ح ١٤.

فتح بن یزید جرجانی گفت بخدمت ابو الحسن حضرت امام رضا علیه السلام نوشتم و او را سؤال کردم از چیزی از توحید خدا پس بخط مبارک خود بمن نوشت و جعفر گفت که فتح آن نامه را بسوی من بیرون آورد و من آن را خواندم خط امام رضا علیه السلام که بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ سپاس و ستایش از برای خدا است که ستایش را ببندگانش الهام فرموده و در دل ایشان انداخته

تا بفهمند و ایشان را بر فطرت معرفت و شناخت ربوبیت و پروردگاری خویش آفریده که اگر کسی ایشان را گمراه نکند و بر آن‌چه آفریده شده اند واگذار او را بشناسند و التزام معرفتش نمایندآن‌که بآفریدن خلائق یا بآفریدگان خویش بر وجود و هستیش رهنمائی نموده بحدوث خلقش بر ازلیت و همیشگی خویش دلالت فرموده و بواسطه شباهت ایشان بیکدیگر برآن‌که او را مانند و نظیری نیست رهبری کرده و بآیات و علاماتی که قرار داده ایشان را بر قدرت و توانائی خود گواه گرفته آن‌که ذات مقدسش از صفات زائده بر آن امتناع دارد و دیدنش از دیدها اباء و امتناء دارد و احاطه باو از خیالها سر باز میزند چه چشمها او را نمیتواند دید و خیال ها باو نمیتواند رسید هستی او را مدتی نیست که تمام شود و بقای او را غایتی نه که بانجام رسد مشاعر و حواس او را فرو نگیرد و پرده های جسمانی او را نپوشاند و پرده میان او و آفریدگانش که مانع دیدنست آنست که ایشان را آفریده زیرا که آن جناب از آن‌چه در ذاتهای ایشان ممکن است امتناع فرموده و از برای آن‌که ذاتهای ایشان از آن‌چه ذاتش از اتصاف بآن اباء دارد امکان دارند و سرباز نمی زنند و نیز بجهت آن‌که صانع و مصنوع و رب و مربوب و حاد و محدود از یک دیگر جدا شوندآن‌که یکیست بی تأویل عدد بآن معنی که گذشت و آفریننده است نه بمعنی حرکت چنان که خلائق در صنعت اشیاء می‌کنند شنوا است لیکن نه بادات که گوش باشد و بیناست اما نه بتفریق آلت که چشم باشد و در کافی تفریق آلت در گوش است و مراد از تفریق آن تفریق هوای متکیف است در سوراخ گوش و دخول آن در مسامات خلل و فرجی که دارد یا مراد تقسیم قوه سامعه است بر مسموعات که یک مرتبه آن را متوجه شنیدن این و یک بار مهیای شنیدن آن گرداند چنان که مراد از تفریق آلت چشم در اینجا تقسیم قوه باصره است بر مبصرات که یک مرتبه آن را متوجه دیدن این و یک بار مهیای دیدن آن گرداند و در همه جا حاضر است نه بطوری که باخلائق یک دیگر را مس کنند که عضوی را بعضوی رسانند و از هر چیزی جدا است اما نه بوضع دوری و زوال مسافتی که در میانه فاصله باشد و از هر چیزی پنهانست و در نهان آن اما نه بطریق پنهان شدن و دفن کردن چیزها و ظاهر و هویدائیست که دیدها و بینائیها که در هر چیزی فرو میروند و در آن جاری و روان میشوند بکنهش نرسیده خسته شده اند و وجودش خیالاتی را که جولان میزنند از ریشه بر آورده اول دینداری و انقیاد و فرمان برداری خدا معرفت او است و کمال معرفتش توحید و اقرار بیگانگی او است و کمال توحیدش نفی و دوری صفات زائده بر اصل ذات است از او بجهت آن‌که هر صفتی گواهی میدهد که غیر موصوف است و موصوف که آن را بصفتی وصف نمودی شهادت میدهد که غیر صفت است و هر دو بر خود شهادت میدهند بدوئیت و دو تا بودن که ازلیت بجهت آن ممتنع و محالست چه هر گاه تعدد و کثرت در او باشد اجزاء بر او سبقت دارند و این مستلزم نفی قدم و اثبات حدوث او خواهد بود پس هر که خدا را وصف کند بما به الاشتراک و ما به الامتیاز حد و اندازه را از برایش قرار داده و هر که حدی را از برایش قرار دهد او را بعدد و شماره در آورده چه حد تعدد و کثرت را لازم دارد زیرا که آن مرکب است از جنس و فصل و هر که او را بشماره در آورد ازلیت او را باطل کرده چه جز و داشتن با آمدن منافات دارد و هر که بگوید که چگونه است و چه کیفیت دارد او را در معرض صفات زائده و صفات ممکنات در آورده و هر که بگوید که بر روی چیست او را محمول قرار داده که چیزی حامل او است و او را برداشته و هر که بگوید که در کجا است بعضی از مکآن‌ها را از او خالی فرض نموده و این مستلزم اختصاص بمکانی است که غایت را لازم دارد چه هر چه در مکانی باشد آن را غایات و اطراف و نهایات لازم است و هر که بگوید که تا چه زمان می‌باشد او را موقت گردانیده که وقتی را از برایش قرار داده عالم و دانا بود در هنگامی که هیچ معلومی نبود که علم بآن تعلق گیرد و خالق و آفریدگار بود در وقتی که هیچ مخلوق و آفریده نبود و

پروردگاری داشت در زمانی که هیچ پروریده نبود که قابل تربیت باشد و معبودیت داشت در اوانی که هیچ عبادت کننده نبود که عبادت کند و پروردگار ما را چنین وصف باید نمود و آن جناب بالاتر است از آن‌چه وصف کنندگان او را وصف می کنند .

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ....وَ أَمَّا قَوْلُهُ **وَ ما كانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللهُ إِلَّا وَحْياً أَوْ مِنْ وَراءِ حِجابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ ما يَشاءُ** وَ قَوْلُهُ **وَ كَلَّمَ اللهُ مُوسى تَكْلِيماً** وَ قَوْلُهُ **وَ ناداهُما رَبُّهُما** وَ قَوْلُهُ **يا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَ زَوْجُكَ الْجَنَّةَ** فَأَمَّا قَوْلُهُ **ما كانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللهُ إِلَّا وَحْياً أَوْ مِنْ وَراءِ حِجابٍ** فَإِنَّهُ مَا يَنْبَغِي لِبَشَرٍ **أَنْ يُكَلِّمَهُ اللهُ إِلَّا وَحْياً** وَ لَيْسَ بِكَائِنٍ إِلَّا **مِنْ وَراءِ حِجابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ ما يَشاءُ** كَذَلِكَ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عُلُوّاً كَبِيراً قَدْ كَانَ الرَّسُولُ يُوحَى إِلَيْهِ مِنْ رُسُلِ السَّمَاءِ فَيُبَلِّغُ رُسُلُ السَّمَاءِ رُسُلَ الْأَرْضِ وَ قَدْ كَانَ الْكَلَامُ بَيْنَ رُسُلِ أَهْلِ الْأَرْضِ وَ بَيْنَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُرْسِلَ بِالْكَلَامِ مَعَ رُسُلِ أَهْلِ السَّمَاءِ وَ قَدْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله يَا جَبْرَئِيلُ هَلْ رَأَيْتَ رَبَّكَ فَقَالَ جَبْرَئِيلُ إِنَّ رَبِّي لَا يُرَى فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله فَمِنْ أَيْنَ تَأْخُذُ الْوَحْيَ فَقَالَ آخُذُهُ مِنْ إِسْرَافِيلَ فَقَالَ وَ مِنْ أَيْنَ يَأْخُذُهُ إِسْرَافِيلُ قَالَ يَأْخُذُهُ مِنْ مَلَكٍ فَوْقَهُ مِنَ الرُّوحَانِيِّينَ قَالَ فَمِنْ أَيْنَ يَأْخُذُهُ ذَلِكَ الْمَلَكُ قَالَ يُقْذَفُ فِي قَلْبِهِ قَذْفاً فَهَذَا وَحْيٌ وَ هُوَ كَلَامُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ كَلَامُ اللهِ لَيْسَ بِنَحْوٍ وَاحِدٍ مِنْهُ مَا كَلَّمَ اللهُ بِهِ الرُّسُلَ وَ مِنْهُ مَا قَذَفَهُ فِي قُلُوبِهِمْ وَ مِنْهُ رُؤْيَا يُرِيهَا الرُّسُلَ وَ مِنْهُ وَحْيٌ وَ تَنْزِيلٌ يُتْلَى وَ يُقْرَأُ فَهُوَ كَلَامُ اللهِ فَاكْتَفِ بِمَا وَصَفْتُ لَكَ مِنْ كَلَامِ اللهِ فَإِنَّ مَعْنَى كَلَامِ اللهِ لَيْسَ بِنَحْوٍ وَاحِدٍ فَإِنَّ مِنْهُ مَا يُبَلِّغُ بِهِ رُسُلُ السَّمَاءِ رُسُلَ الْأَرْضِ... التوحيد/ ۲٦٤، ح ٥.

امام علی علیه السلام فرمود:....و اما فرموده ومَا كَانَ لبَشَرٍ أَن يكَلمَهُ اللهُ إِلا وحْيا أَو مِن ورَاء حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ ما يَشاءُ وَ قَوْلُهُ وَ كَلَّمَ اللهُ مُوسى تَكْلِيماً و فرموده وَ كَلَّمَ اللهُ مُوسى تَكْلِيماً و فرموده وَ ناداهُما رَبُّهُما و فرموده يا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَ زَوْجُكَ الْجَنَّةَ و اما فرموده ما كانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللهُ إِلَّا وَحْياً أَوْ مِنْ وَراءِ حِجابٍ بدرستیکه نرسد لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللهُ إِلَّا وَحْياً و امکان ندارد مگر مِنْ وَراءِ حِجابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ ما يَشاءُ. آری! خداوند بلند مرتبه و بزرگ چنین فرموده است: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم وحی را از فرستادگان آسمانی دریافت می کرد. بنابراین فرستادگان آسمانی به فرستاده های زمین وحی می کردند. او با فرستادگان زمین سخن می گفت نه با فرستادگان آسمانی.یک بار پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از جبرئیل پرسید: ای جبرئیل! آیا تو خدایت را دیده ای؟ جبرئیل علیه السلام گفت: خدایم دیده نمی شود. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم سئوال کرد: تو وحی را از کجا دریافت می کنی؟ او پاسخ داد:از اسرافیل! پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم پرسید: اسرافیل آن را از کجا دریافت می کند؟ جبرئیل گفت: از فرشته ای در میان عالم ملکوت اعلی که جای‌گاهش از او برتر است. رسول خدا مجدداً پرسید: آن فرشته وحی را از چه کسی دریافت می کند؟ جبرئیل علیه السلام فرمود: وحی به قلب او فرود می آید گویی چیزی به درون آن پرتاب شده است. این وحی است که همان کلام پروردگار است. کلام خداوند به یک شکل نیست. یک نوع از وحی، آن است که خداوند با آن با پیامبران سخن گفته و گاهی مستقیما آن را به قلبشان القا کرده است. نوعی از آن به صورت رؤیایی است که پیامبران آن را می بینند. از جمله انواع دیگر آن، وحی و تنزیل است که خوانده و تلاوت می شود که همان کلام خداوند است. به آن چه از کلام خدا که برایت توصیف کردم اکتفا کن. زیرا کلام خدا فقط یک نوع نیست. بل‌که یکی از انواع آن، همان چیزی است که فرستادگان آسمان به فرستادگان زمین منتقل می کنند.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ وَ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالا قُلْنَا لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام جَعَلَنَا اللهُ فِدَاكَ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَ كَذلِكَ أَوْحَيْنا إِلَيْكَ رُوحاً مِنْ أَمْرِنا ما كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتابُ وَ لَا الْإِيمانُ وَ لكِنْ جَعَلْناهُ نُوراً نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشاءُ مِنْ عِبادِنا وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلى صِراطٍ مُسْتَقِيمٍ** قَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ الرُّوحُ خَلْقٌ أَعْظَمُ مِنْ جَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله يُخْبِرُهُ وَ يُسَدِّدُهُ وَ هُوَ مَعَ الْأَئِمَّةِ يُخْبِرُهُمْ وَ يُسَدِّدُهُم. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۵۰ ۵۵۱، ح ۲۱.

ابو بصیر و ابو صباح کنانی روایت می کند که خدمت امام صادق علیه السلام عرض کردیم: فدایت شویم! منظور از آیه وکَذَلک أَوحَینَا إِلیک رُوحًا مِّن أَمْرِنَا مَا کُنتَ تَدْرِی مَا الکِتَابُ ولا الإِیمَانُ ولکِن جَعَلنَاهُ نُورًا نَّهْدِی بِهِ مَنْ نَّشَاء مِنْ عِبَادِنَا وإِنَّک لتَهْدِی إِلی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیمٍ چیست؟ امام فرمود: ای ابو محمد! روح، یکی از مخلوقات خداوند است که از جبرئیل و میکائیل بزرگ تر است که همراه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود و به او اطلاع می داد و او را حمایت می کرد. همچنین این روح همراه ائمه علیهم السلام است و به آن‌ها خبر می دهد و از آن‌ها پشتیبانی می کند.

عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: كُنْتُ نَصْرَانِيّاً فَأَسْلَمْتُ وَ حَجَجْتُ فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَقُلْتُ إِنِّي كُنْتُ عَلَى النَّصْرَانِيَّةِ وَ إِنِّي أَسْلَمْتُ فَقَالَ وَ أَيَّ شَيْءٍ رَأَيْتَ فِي الْإِسْلَامِ قُلْتُ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **ما كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتابُ وَ لَا الْإِيمانُ وَ لكِنْ جَعَلْناهُ نُوراً نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشاءُ** فَقَالَ لَقَدْ هَدَاكَ اللهُ ثُمَّ قَالَ اللهُمَّ اهْدِهِ ثَلَاثا..... الكافي ۲/ ۱۶۰، ح ۱۱.

زکریا بن ابراهیم گوید: من نصرانی بودم و مسلمان شدم و حج گزاردم سپس خدمت امام صادق علیه السلام رسیدم و عرضکردم : من نصرانی بودم و مسلمان شدم ، فرمود: از اسلام چه دیدی ؟ گفت : قول خدای عزوجل که فرماید: ما كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتابُ وَ لَا الْإِيمانُ وَ لكِنْ جَعَلْناهُ نُوراً نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشاءُ فرمود: محققا خدا ترا رهبری فرموده است . آنگاه سه بار فرمود: خدا یا هدایتش فرما....

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **وَ مَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخاسِرِينَ** قَالَ تَفْسِيرُهَا فِي بَطْنِ الْقُرْآنِ يَعْنِي مَنْ يَكْفُرْ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ وَ عَلِيٌّ هُوَ الْإِيمَان..... وَ أَمَّا قَوْلُهُ **وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلى صِراطٍ مُسْتَقِيمٍ** إِنَّكَ لَتَأْمُرُ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ عليه السلام وَ تَدْعُو إِلَيْهَا وَ عَلِيٌّ هُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ وَ أَمَّا قَوْلُهُ **فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلى صِراطٍ مُسْتَقِيمٍ** إِنَّكَ عَلَى وَلَايَةِ عَلِيٍّ وَ عَلِيٌّ هُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيم.... البصائر/ ۹۷ ۹۸، ح ۵.

ابو حمره می‌گوید از امام باقر علیه السلام در مورد قول خدای تبارک و تعالی وَ مَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخاسِرِينَ پرسیدم فرمود: تفسیر ان در بطن قرآن است یعنی کسی که بولایت علی علیه السلام کافر شود و علی علیه السلام خود ایمان است .... و اما فرموده وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلى صِراطٍ مُسْتَقِيمٍ تو بولایت علی علیه السلام امر میکنی و بسوی آن دعوت مینمائی و علی صراط مستقیم است و اما فرموده فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلى صِراطٍ مُسْتَقِيمٍ بدرستیکه تو بر ولایت علی هستی و علی خود صراط مستقیم است.

۴۳. الزّخرف

الزّخرف ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حم (۱) وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ (۲) إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (۳) وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ (۴) أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ (۵) وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيٍّ فِي الْأَوَّلِينَ (۶) وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (۷) فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضَى مَثَلُ الْأَوَّلِينَ (۸) وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ (۹) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. حاء میم (۱) سوگند به کتاب روشنگر (۲) ما آن را قرآنی عربی قرار دادیم باشد که بیندیشید (۳) و همانا که آن در کتاب اصلی [=لوح محفوظ] به نزد ما سخت والا و پرحکمت است (۴) آیا به [صرف] اینکه شما قومی منحرفید [باید] قرآن را از شما باز داریم (۵) و چه بسا پیامبرانی که در [میان] گذشتگان روانه کردیم (۶) و هیچ پیامبری به سوی ایشان نیامد مگر اینکه او را به ریشخند می گرفتند (۷) و نیرومندتر از آنان را به هلاکت رساندیم و سنت پیشینیان تکرار شد (۸) و اگر از آنان بپرسی آسمان ها و زمین را چه کسی آفریده قطعا خواهند گفت آن ها را همان قادر دانا آفریده است (۹) همان کسی که این زمین را برای شما گهواره ای گردانید و برای شما در آن راه ها نهاد باشد که راه یابید (۱۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام .....وَ أَمَّا **حم** فَمَعْنَاهُ الْحَمِيدُ الْمَجِيد..... معاني الأخبار/ ۲۲، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود:.... و اما **حم** معنایش الْحَمِيدُ الْمَجِيد است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ** قَالَ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ مَعْرِفَتُهُ وَ الدَّلِيلُ عَلَى أَنَّهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ قَوْلُهُ **وَ إِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتابِ لَدَيْنا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ** وَ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي أُمِّ الْكِتَاب. تفسير القمّي ۲/ ۲۸۰.

علی بن ابراهیم قمی گفت: پدرم از حماد روایت کرد که امام صادق علیه السلام در باره الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ فرمود منظور امیرالمومنین علیه السلام و معرفت اوست و دلیل اینکه منظور امیرالمومنین علیه السلام است فرموده وَ إِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتابِ لَدَيْنا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ و او امیر المومنین علیه السلام است در ام الکتاب.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام: .... رَبَّنَا آمَنَّا وَ اتَّبَعْنَا مَوْلَانَا وَ وَلِيَّنَا وَ هَادِيَنَا وَ دَاعِيَنَا وَ دَاعِيَ الْأَنَامِ وَ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ السَّوِيَّ وَ حُجَّتَكَ وَ سَبِيلَكَ الدَّاعِيَ إِلَيْكَ عَلَى بَصِيرَةٍ هُوَ وَ مَنِ اتَّبَعَهُ وَ **سُبْحانَ اللهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ*** بِوَلَايَتِهِ وَ بِمَا يُلْحِدُونَ بِاتِّخَاذِ الْوَلَائِجِ دُونَهُ فَأَشْهَدُ يَا إِلَهِي أَنَّهُ الْإِمَامُ الْهَادِي الْمُرْشِدُ الرَّشِيدُ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِي ذَكَرْتَهُ فِي كِتَابِكَ فَقُلْتَ **وَ إِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتابِ لَدَيْنا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ** لَا أُشْرِكُ مَعَهُ إِمَاماً وَ لَا أَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ وَلِيجَة..... التهذيب ۳/ ۱۴۵، ح ۳۱۷.

امام صادق علیه السلام فرمودند:....پروردگارا! پیروی کردیم مولای و دوست خود را و راهنمای و دعوت‌کننده خود را و دعوت‌کننده مردمان را و راه مستقیم تو را و و حجت و راه خواننده بسوی ترا تو را با بصیرت ، او و هرکه تابع اوست، وَ سُبْحانَ اللهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ بولایت او و از آن‌چه که به آن شرک می‌ورزند و جایگزین میگیرند. و شهادت می‌دهم ای خدای من! که او امام هادی مرشد و رشید امیرالمؤمنین عل علیه السلام است که در کتاب خود نام بردی وَ إِنَّهُ فِي أُمِّ الكِتاب لَدَينا لَعَلِيٌّ حَكِيم، ما شریک او امام دیگری را انتخاب نمی کنیم و بجای او جایگزینی نمی گیریم.

الزّخرف ۲۰-۱۱

وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ (۱۱) وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ (۱۲) لِتَسْتَوُوا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ (۱۳) وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ (۱۴) وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ (۱۵) أَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُمْ بِالْبَنِينَ (۱۶) وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ (۱۷) أَوَمَنْ يُنَشَّأُ فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ (۱۸) وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَاثًا أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ (۱۹) وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ (۲۰)

و آن کس که آبی به اندازه از آسمان فرود آورد پس به وسیله آن سرزمینی مرده را زنده گردانیدیم همین گونه [از گورها] بیرون آورده می شوید (۱۱) و همان کسی که جفتها را یکسره آفرید و برای شما از کشتیها و دامها [وسیله ای که] سوار شوید قرار داد (۱۲) تا بر پشت آن [ها] قرار گیرید پس چون بر آن [ها] برنشستید نعمت پروردگار خود را یاد کنید و بگویید پاك است کسی که این را برای ما رام کرد و [گرنه] ما را یارای [رام ساختن] آن ها نبود (۱۳) و به راستی که ما به سوی پروردگارمان باز خواهیم گشت (۱۴) و برای او بعضی از بندگان [خدا] را جزئی [چون فرزند و شریك] قرار دادند به راستی که انسان بس ناسپاس آشکار است (۱۵) آیا از آن چه می آفریند خود دخترانی برگرفته و به شما پسران را اختصاص داده است (۱۶) و چون یکی از آنان را به آن چه به [خدای] رحمان نسبت می دهد خبر دهند چهره او سیاه می گردد در حالی که خشم و تاسف خود را فرو می خورد (۱۷) آیا کسی [را شریك خدا می کنند] که در ز و زیور پرورش یافته و در [هنگام] مجادله بیانش غیر روشن است (۱۸) و فرشته گانی را که خود بندگان رحمانند مادینه [و دختران او] پنداشتند آیا در خلقت آنان حضور داشتند گواهی ایشان به زودی نوشته می شود و [از آن] پرسیده خواهند شد (۱۹) و می گویند اگر [خدای] رحمان می خواست آن ها را نمی پرستیدیم آنان به این [دعوی] دانشی ندارند [و] جز حدس نمی زنند (۲۰)

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام هَلْ لِلشُّكْرِ حَدٌّ إِذَا فَعَلَهُ الْعَبْدُ كَانَ شَاكِراً قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مَا هُوَ قَالَ يَحْمَدُ اللهَ عَلَى كُلِّ نِعْمَةٍ عَلَيْهِ فِي أَهْلٍ وَ مَالٍ وَ إِنْ كَانَ فِيمَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ فِي مَالِهِ حَقٌّ أَدَّاهُ وَ مِنْهُ قَوْلُهُ جَلَّ وَ عَزَّ **سُبْحانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنا هذا وَ ما كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ** وَ مِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى **رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبارَكاً وَ أَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ** وَ قَوْلُهُ **رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَ أَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَ اجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطاناً نَصِيراً**.. الكافي ۲/ ۹۶، ح ۱۲.

ابو بصیر روایت می کند که خدمت امام صادق علیه السلام عرض کردم: آیا به جای آوردن شکر برای خداوند حد و اندازه ای دارد که چنان چه فرد آن میزان شکرگذاری کند به عنوان شکرگزار دست یابد؟ امام فرمود: آری! عرض کردم: آن، چه میزانی

است؟ امام فرمود: فرد باید به خاطر همه نعمت هایی که اعم از خانواده و ثروت به او داده است سپاس گوید و چنان چه در ثروتش حقی وجود داشته باشد، باید آن را ادا نماید. و از جمله شکر آیه زیر است که خداوند می فرماید: سُبْحانَ الذِی سَخَّرَ لنَا هَذَا ومَا کُنَّا لهُ مُقْرِنِینَ و همچنین می فرماید: رَبِّ أَنزِلنِی مُنزَلا مُّبَارَکًا وأَنتَ خَیرُ المُنزِلینَهمچنین فرموده است: رَبِّ أَدْخِلنِی مُدْخَل صِدْقٍ وأَخْرِجْنِی مُخْرَجَ صِدْقٍ واجْعَل لی مِن لدُنکَ سُلطَانًا نَّصِیرًا.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام :وَ إِنْ خَرَجْتَ بَرّاً فَقُلِ الَّذِي قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **سُبْحانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنا هذا وَ ما کُنَّا لَهُ مُقْرِنِینَ. وَ إِنَّا إِلى رَبِّنا لَمُنْقَلِبُونَ** فَإِنَّهُ لَیْسَ مِنْ عَبْدٍ یَقُولُهَا عِنْدَ رُکُوبِهِ فَیَقَعَ مِنْ بَعِیرٍ أَوْ دَابَّةٍ فَیُصِیبَهُ شَیْءٌ بِإِذْنِ اللهِ الکافي ۳/ ۴۷۱، ۴۷۲، ح ۵.

امام رضا علیه السلام فرمود: چون از راه خشکی راه افتادی بگو: سُبْحانَ الذِی سَخَّرَ لنَا هَذَا ومَا کُنَّا لهُ مُقْرِنِینَ وإِنَّا إِلی رَبِّنَا لمُنقَلبُونَ زیرا هر کس چنین دعایی را خوانده و پس از آن سوار مرکب شده باشد، در صورت سقوط از پشت مرکبش، دچار شکستگی، درد یا خواری نخواهد شدبه اذن خدا.

علیّ بن إبراهیم : **أَ وَ مَنْ یُنَشَّؤُا فِي الْحِلْیَةِ** أَیْ یُنَشَّأُ فِي الذَّهَبِ **وَ هُوَ فِي الْخِصامِ غَیْرُ مُبِینٍ** قَالَ إِنَّ مُوسَى أَعْطَاهُ اللهُ مِنَ الْقُوَّةِ أَنْ رَأَى فِرْعَوْنُ صُورَتَهُ عَلَى فَرَسٍ مِنْ ذَهَبٍ رَطْبٍ عَلَیْهِ ثِیَابٌ مِنْ ذَهَبٍ رَطْبٍ فَقَالَ فِرْعَوْنُ **أَ وَ مَنْ یُنَشَّؤُا فِي الْحِلْیَةِ** أَیْ یُنَشَّأُ بِالذَّهَبِ **وَ هُوَ فِي الْخِصامِ غَیْرُ مُبِینٍ** قَالَ لَا یُبَیِّنُ الْکَلَامَ وَ لَا یَتَبَیَّنُ مِنَ النَّاسِ وَ لَوْ کَانَ نَبِیّاً لَکَانَ خِلَافَ النَّاسِ. تفسیر القمّي ۲/ ۲۸۳.

علی بن ابراهیم: أَ وَ مَنْ یُنَشَّؤُا فِي الْحِلْیَةِ الحلیه به معنای طلاست. وهُو فِي الخِصَامِ غَیرُ مُبِینٍ ، گفت: خداوند به موسی علیه السلام قدرتی داده بود که می توانست به فرعون صورتش را بر فرشی از طلای تر و تازه که بر او لباسی از طلای تازه است، بنمایاند، پس فرعون گفت: أَومَن ینَشَّأُ فِي الحِلیهِ یعنی کسی که در میان طلا بزرگ می شود وهُو فِي الخِصَامِ غَیرُ مُبِینٍ یعنی روشن سخن نمی گوید و از مردم متمایز نیست و چنان چه پیامبر باشد برخلاف مردم خواهد بود.

حَدَّثَنَا یَعْقُوبُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: کُنْتُ مَعَ أَبِي الْحَسَنِ علیه السلام بِمَکَّةَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ إِنَّکَ لَتُفَسِّرُ مِنْ کِتَابِ اللهِ مَا لَمْ تَسْمَعْ بِهِ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام عَلَیْنَا نَزَلَ قَبْلَ النَّاسِ وَ لَنَا فُسِّرَ قَبْلَ أَنْ یُفَسَّرَ فِي النَّاسِ فَنَحْنُ نَعْرِفُ حَلَالَهُ وَ حَرَامَهُ وَ نَاسِخَهُ وَ مَنْسُوخَهُ وَ سَفَرِیَّهُ وَ حَضَرِیَّهُ وَ فِي أَیِّ لَیْلَةٍ نَزَلَتْ کَمْ مِنْ آیَةٍ وَ فِیمَنْ نَزَلَتْ وَ فِیمَا نَزَلَتْ فَنَحْنُ حُکَمَاءُ اللهِ فِي أَرْضِهِ وَ شُهَدَاؤُهُ عَلَى خَلْقِهِ وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَى **سَتُکْتَبُ شَهادَتُهُمْ وَ یُسْئَلُونَ** فَالشَّهَادَةُ لَنَا وَ الْمَسْأَلَةُ لِلْمَشْهُودِ عَلَیْهِ فَهَذَا عِلْمُ مَا قَدْ أَنْهَیْتُهُ إِلَیْکَ وَ أَدَّیْتُهُ إِلَیْکَ مَا لَزِمَنِي فَإِنْ قَبِلْتَ فَاشْکُرْ وَ إِنْ تَرَکْتَ فَ **إِنَّ اللهَ عَلى کُلِّ شَيْءٍ شَهِیدٌ**. البصائر/ ۲۱۸، ح ۴.

یعقوب بن جعفر روایت می کند که گفت: در مکه در خدمت امام رضا علیه السلام بودم. مردی خدمت ایشان عرض کرد: آیا تو از کتاب خدا تفسیری را ارائه می کنی که قبل از آن شنیده نشده است؟ امام رضا علیه السلام فرمود: قرآن پیش از آن که بر مردم نازل شود بر ما فرود آمده است و پیش از مردم، برای ما تفسیر شده است. ما حلال و حرام، ناسخ و منسوخ و حضری آن را می دانیم و همچنین اطلاع داریم که هر آیه در چه شبی و در باره چه کسی نازل شده است. ما حکیمان خداوند در زمین او و شاهدان او بر مخلوقاتش هستیم. این مصداق آیه سَتُکْتَبُ شَهَادَتُهُمْ ویسْأَلونَ است. بنابراین شهادت دادن برای ماست و طلب و

درخواست وظیفه کسانی است که علیه آن‌ها شهادت داده می شود. این علم، آن چیزی است که آن را به تو اطلاع دادم و آن چه را که همراه داشتم به تو انتقال دادم. چنان چه آن را پذیرفتی، شکرگزاری کن و اگر آن را ترک کردی، إِنَّ اللهَ عَلى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ.

كَتَبَ يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَسَنِ إِلَى مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أُوصِي نَفْسِي بِتَقْوَى اللهِ وَ بِهَا أُوصِيكَ فَإِنَّهَا وَصِيَّةُ اللهِ فِي الْأَوَّلِينَ وَ وَصِيَّتُهُ فِي الْآخِرِينَ خَبَّرَنِي مَنْ وَرَدَ عَلَيَّ مِنْ أَعْوَانِ اللهِ عَلَى دِينِهِ وَ نَشْرِ طَاعَتِهِ بِمَا كَانَ مِنْ تَحَنُّثِكَ مَعَ خِذْلَانِكَ وَ قَدْ شَاوَرْتُ فِي الدَّعْوَةِ لِلرِّضَا مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ ع وَ قَدِ احْتَجَبْتَهَا وَ احْتَجَبَهَا أَبُوكَ مِنْ قَبْلِكَ وَ قَدِيماً ادَّعَيْتُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ وَ بَسَطْتُمْ آمَالَكُمْ إِلَى مَا لَمْ يُعْطِكُمُ اللهُ فَاسْتَهْوَيْتُمْ وَ أَضْلَلْتُمْ وَ أَنَا مُحَذِّرُكَ مَا حَذَّرَكَ اللهُ مِنْ نَفْسِهِ فَكَتَبَ إِلَيْهِ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عليه السلام مِنْ مُوسَى بْنِ أَبِي عَبْدِ اللهِ جَعْفَرٍ وَ عَلِيٍّ مُشْتَرِكَيْنِ فِي التَّذَلُّلِ للهِ وَ طَاعَتِهِ إِلَى يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ حَسَنٍ أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أُحَذِّرُكَ اللهَ وَ نَفْسِي وَ أُعْلِمُكَ أَلِيمَ عَذَابِهِ وَ شَدِيدَ عِقَابِهِ وَ تَكَامُلَ نَقِمَاتِهِ وَ أُوصِيكَ وَ نَفْسِي بِتَقْوَى اللهِ فَإِنَّهَا زَيْنُ الْكَلَامِ وَ تَثْبِيتُ النِّعَمِ أَتَانِي كِتَابُكَ تَذْكُرُ فِيهِ أَنِّي مُدَّعٍ وَ أَبِي مِنْ قَبْلُ وَ مَا سَمِعْتَ ذَلِكَ مِنِّي وَ **سَتُكْتَبُ شَهادَتُهُمْ وَ يُسْئَلُون**.... الكافي ۱/ ۳٦٦ ۳٦۷، ح ۱۹.

یحیی بن عبدالله بن حسن به موسی بن جعفر علیهما السلام نوشت : اما بعد من خودم را بتقوای خدا سفارش میکنم ، و ترا هم به آن سفارش می کنم زیرا تقوی سفارش خداست نسبت به پیشینیان و پسینیان ، یکی از یاوران دین خدا و ناشرین اطاعتش بر من وارد شد و خبر داد که بر من ترحم کرده ئی و ما را کمک نخواهی کرد؟ من دعوت بسوی آن کس از آل محمد صلی الله علیه و آله را که مردم بپسندند مشورت کردم و تو حاضر نشدی و پیش از تو هم پدرت حاضر نشد، شما از زمان قدیم چیزی را ادعا می کنید که در خورتان نیست و آرزوی خود را بجائی کشانیده اید که خدا بشما عطا نکرده است ، پس هواپرست شدید و گمراه گردید، و من ترا برحذر میدارم از آن‌چه خدا ترا نسبت بخود برحذر داشته است. حضرت ابوالحسن موسی بن جعفر علیه السلام باو نوشت : از جانب موسی پسر ابی عبدالله جعفر و علی که هر دو در بندگی و اطاعت خدا شریکند بسوی یحیی بن عبدالله بن حسن . اما بعد همانا من ترا و خودم را از خدا بیم می دهم و تو را از عذاب دردناک و عقاب سخت و کیفر کاملش آگاه می سازم و تو و خودم را به تقوای خدا سفارش میکنم ، زیرا تقوی موجب زینت سخن و پابرجائی نعمتهاست ، نامه ات بمن رسید، در آن‌جانوشته بودی که من و پدرم از زمان پیش مدعی بوده ایم ، در صورتیکه تو چنین ادعائی از من نشنیده ئی و وَ سَتُكْتَبُ شَهادَتُهُمْ وَ يُسْئَلُون....

عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَمَرَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله أَبَا بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ عَلِيّاً عليه السلام أَنْ يَمْضُوا إِلَى الْكَهْفِ وَ الرَّقِيمِ فَيُسْبِغَ أَبُو بَكْرٍ الْوُضُوءَ وَ يَصُفَّ قَدَمَيْهِ وَ يُصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ وَ يُنَادِيَ ثَلَاثاً فَإِنْ أَجَابُوهُ وَ إِلَّا فَلْيَقُلْ مِثْلَ ذَلِكَ عُمَرُ فَإِنْ أَجَابُوهُ وَ إِلَّا فَلْيَقُلْ مِثْلَ ذَلِكَ عَلِيٌّ عليه السلام فَمَضَوْا وَ فَعَلُوا مَا أَمَرَهُمْ بِهِ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله فَلَمْ يُجِيبُوا أَبَا بَكْرٍ وَ لَا عُمَرَ فَقَامَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ فَعَلَ ذَلِكَ فَأَجَابُوهُ وَ قَالُوا لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ ثَلَاثاً فَقَالَ لَهُمْ مَا لَكُمْ لَمْ تُجِيبُوا الصَّوْتَ الْأَوَّلَ وَ الثَّانِيَ وَ أَجَبْتُمُ الثَّالِثَ فَقَالُوا إِنَّا أُمِرْنَا أَنْ لَا نُجِيبَ إِلَّا نَبِيّاً أَوْ وَصِيّاً ثُمَّ انْصَرَفُوا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَسَأَلَهُمْ مَا فَعَلُوا فَأَخْبَرُوهُ فَأَخْرَجَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله صَحِيفَةً حَمْرَاءَ فَقَالَ لَهُمْ اكْتُبُوا شَهَادَتَكُمْ بِخُطُوطِكُمْ فِيهَا بِمَا رَأَيْتُمْ وَ سَمِعْتُمْ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **سَتُكْتَبُ شَهادَتُهُمْ وَ يُسْئَلُونَ**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ٥٥٤، ح ۷.

عمرو بن شمر روایت می کند که گفت: امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به ابوبکر، عمر و امام علی علیه السلام دستور داد تا به سوی غار اصحاب کهف و رقیم بروند.ابتدا ابوبکر وضو بگیرد و پاهایش را صاف کند و دو رکعت نماز بخواهد و سه بار اصحاب کهف را صدا بزند. در صورتی که پاسخی ندادند، عمر این کار را انجام دهد، اگر به او هم

پاسخی ندادند، امام علی علیه السلام چنین کاری را انجام دهد. آن‌ها به آن جا رفتند و آن چه را که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به ایشان دستور داده بود انجام دادند. اصحاب کهف، به ابوبکر و عمر پاسخی ندادند. امیر المؤمنین علیه السلام برخاست و این اعمال را انجام داد. آن‌ها به ایشان پاسخ داده و سه بار گفتند: لبیک لبیک. امیرالمؤمنین علیه السلام از ایشان سئوال کرد: چرا به اولی و دومی پاسخ ندادید؟ اما به سومین ندا جواب دادید؟ آن‌ها گفتند: به ما دستور داده شده است که جز به پیامبران یا اوصیای آن‌ها جواب ندهیم. آن‌ها نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بازگشتند. آن حضرت از آن‌ها سئوال کرد: چه کار کردید؟ آن‌ها نیز جریان را برای او تعریف کردند. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم صحیفه قرمز رنگی را درآورد و فرمود: با دست خط خودتان شهادتتان مبنی بر آن چه دیدید و شنیدید را در آن بنویسید. پس از آن، خداوند آیه سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ را نازل فرمود.

الزّخرف ۳۰-۲۱

أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ (۲۱) بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ (۲۲) وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ (۲۳) قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِأَهْدَى مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (۲۴) فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ (۲۵) وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ (۲۶) إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ (۲۷) وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (۲۸) بَلْ مَتَّعْتُ هَؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّى جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ (۲۹) وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ (۳۰)

آیا به آنان پیش از آن [قرآن] کتابی داده ایم که بدان تمسك می جویند (۲۱) [نه] بلکه گفتند ما پدران خود را بر آیینی یافتیم و ما [هم با] پی گیری از آنان راه یافتگانیم (۲۲) و بدین گونه در هیچ شهری پیش از تو هشداردهنده ای نفرستادیم مگر آنکه خوشگذران آن گفتند ما پدران خود را بر آیینی [و راهی] یافته ایم و ما از پی ایشان راهسپریم (۲۳) گفت هر چند هدایت کننده تر از آن چه پدران خود را بر آن یافته اید برای شما بیاورم گفتند ما [نسبت] به آن چه بدان فرستاده شده اید کافریم (۲۴) پس از آنان انتقام گرفتیم پس بنگر فرجام تکذیب کنندگان چگونه بوده است (۲۵) و چون ابراهیم به [نا] پدری خود و قومش گفت من واقعا از آن چه می پرستید بیزارم (۲۶) مگر [از] آن کس که مرا پدید آورد و البته او مرا راهنمایی خواهد کرد (۲۷) و او آن را در پی خود سخنی جاویدان کرد باشد که آنان [به توحید] بازگردند (۲۸) بلکه اینان و پدرانشان را برخوداری دادم تا حقیقت و فرستاده ای آشکار به سویشان آمد (۲۹) و چون حقیقت به سویشان آمد گفتند این افسونی است و ما منکر آنیم (۳۰)

عَنْ هشام عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ..... قُلْتُ فَهَلْ تَكُونُ الْإِمَامَةُ فِي أَخَوَيْنِ بَعْدَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام قَالَ لَا إِنَّمَا هِيَ جَارِيَةٌ فِي عَقِبِ الْحُسَيْنِ عليه السلام كَمَا قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ جَعَلَها كَلِمَةً باقِيَةً فِي عَقِبِهِ** ثُمَّ هِيَ جَارِيَةٌ فِي الْأَعْقَابِ وَ أَعْقَابِ الْأَعْقَابِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

كمال الدين/ ٤١٦، ٤١٧، ح ٩.

هشام گفت: خدمت امام جعفر صادق علیه السلام عرض کردم: .....آیا پس از امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام، دو برادر به امامت خواهند رسید؟ حضرت فرمود: خیر! بل که امامت فقط در نسل امام حسین جاری خواهد شد. همچنان که خداوند می فرماید: وجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ پس از آن در فرزندان و سپس تا روز قیامت در نوادگانش خواهد بود.

عَنِ النَّبِي ﷺ .....مَعَاشِرَ النَّاسِ الْقُرْآنُ يُعَرِّفُكُمْ أَنَ الْأَئِمَّةَ مِنْ بَعْدِهِ وُلْدُهُ وَ عَرَّفْتُكُمْ أَنَّهُمْ مِنِّي وَ مِنْهُ حَيْثُ يَقُولُ اللهُ جَلَّ وَ عَزَّ **جَعَلَها كَلِمَةً باقِيَةً فِي عَقِبِهِ** وَ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا..... الاحتجاج/ ٦٥.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:.....ای گروه مردم! قرآن معیّن نموده که امام پس از علی و فرزندان اویند، و من نیز به شما خبر دادم که آنان از صلب من و اویند، آن‌جاکه فرموده: جَعَلَها كَلِمَةً باقِيَةً فِي عَقِبِهِ و تا زمانی که دست بدامن قرآن و عترت باشید گمراه نخواهید شد.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَنْ قَوْلِهِ **وَ جَعَلَها كَلِمَةً باقِيَةً فِي عَقِبِهِ** قَالَ جَعَلَ الْإِمَامَةَ فِي عَقِبِ الْحُسَيْنِ يَخْرُجُ مِنْ صُلْبِهِ تِسْعَةٌ مِنَ الْأَئِمَّةِ مِنْهُمْ مَهْدِيُّ هَذِهِ الْأُمَّةِ. المناقب ٤/ ٤٦.

از ابو هریره روایت می کند که از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در باره معنی آیه وجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ سئوال کردم. حضرت فرمود: خداوند ائمه را در نسل امام حسین قرار داده است که از صلب او نُه امام خارج خواهند شد که یکی از آن‌ها مهدی این امت است.

الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ قَالَ سَأَلْتُ الصَّادِقَ عليه السلام عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ قَالَ يَعْنِي بِهَذِهِ الْآيَةِ الْإِمَامَةَ جَعَلَهَا فِي عَقِبِ الْحُسَيْنِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَقُلْتُ كَيْفَ صَارَتْ فِي وُلْدِ الْحُسَيْنِ دُونَ وُلْدِ الْحَسَنِ فَقَالَ إِنَّ مُوسَى وَ هَارُونَ كَانَا نَبِيَّيْنِ وَ مُرْسَلَيْنِ أَخَوَيْنِ فَجَعَلَ اللهُ النُّبُوَّةَ فِي صُلْبِ هَارُونَ دُونَ صُلْبِ مُوسَى ثُمَّ سَاقَ الْحَدِيثَ إِلَى قَوْلِهِ وَ هُوَ الْحَكِيمُ فِي أَفْعَالِهِ **لا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَ هُمْ يُسْئَلُون** . المناقب ٤/ ٤٦.

مفضل بن عمر گفت: از امام صادق علیه السلام در باره آیه وجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ سوال کردم. حضرت فرمود: امامت است که خداوند تا روز قیامت آن را در نسل امام حسین علیه السلام قرار داده است. عرض کردم. چگونه امامت فقط در نسل امام حسین علیه السلام و نه امام حسن علیه السلام قرار گرفته است؛ امام فرمود: ای مفضل! هارون و موسی هر دو پیامبر مرسل، فرستاده خداوند و با هم برادر بودند. خداوند پیامبری و نبوت را در نسل هارون علیه السلام قرار داد نه در نسل موسی ....زیرا خداوند در اعمالش حکیم است لا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَ هُمْ يُسْئَلُون.

عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَ نَحْنُ فِي الْمَسْجِدِ فَاحْتَوَشْنَاهُ فَقَالَ سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي سَلُونِي عَنِ الْقُرْآنِ فَإِنَّ فِي الْقُرْآنِ عِلْمَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ لَمْ يَدَعْ لِقَائِلٍ مَقَالًا وَ لَا يَعْلَمُ **تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللهُ وَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ** وَ لَيْسُوا بِوَاحِدٍ وَ رَسُولُ اللهِ ﷺ كَانَ وَاحِداً مِنْهُمْ عَلَّمَهُ اللهُ سُبْحَانَهُ إِيَّاهُ وَ عَلَّمَنِيهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ ثُمَّ لَا يَزَالُ فِي عَقِبِهِ إِلَى يَوْمِ تَقُومُ السَّاعَةُ ثُمَّ قَرَأَ **وَ بَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسى وَ آلُ هارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلائِكَةُ** فَأَنَا مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا النُّبُوَّةَ وَ الْعِلْمُ فِي عَقِبِنَا إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ ثُمَّ قَرَأَ **وَ جَعَلَها كَلِمَةً باقِيَةً فِي عَقِبِهِ** ثُمَّ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَقِبَ إِبْرَاهِيمَ وَ نَحْنُ أَهْلَ الْبَيْتِ عَقِبُ إِبْرَاهِيمَ وَ عَقِبُ مُحَمَّدٍ ﷺ . تأويل الآيات الباهرة ٢/ ٥٥٥، ح ١٠.

سلیم بن قیس روایت می کند که گفت: در مسجد بودیم که امیرالمؤمنین علیه السلام نزد ما آمد. دور ایشان حلقه زدیم. آن حضرت فرمود: قبل از این که مرا از دست بدهید از من سئوال کنید. از من در باره قرآن بپرسید. زیرا علم پیشینیان و پسینیان در قرآن است و از بیان هیچ سخنی فروگذار نکرده و تأویل آن را کسی جز خداوند و راسخان در علم نمی داند. راسخان در علم

فقط به یک نفر محدود نمی شود. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم یکی از آن‌ها بود که خداوند سبحانه علم را به او آموخت. ایشان نیز آن را به من یاد داد. این علم همواره در نسل او تا روز قیامت باقی خواهد ماند. سپس آیه وبَقِيةٌ مِّمَّا تَرَكَ آل مُوسَى وآل هَارُونَ تَحْمِلهُ المَلآئِكَةُ را خواند و فرمود: نسبت من به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم، همانند نسبت هارون علیه السلام به موسی علیه السلام است. با این تفاوت که من پیامبر نیستم و تا روز قیامت، علم در میان فرزندان ما خواهد بود. سپس آیه وجَعَلهَا كَلِمَةً بَاقِيةً فِي عَقِبِهِ را خواند و فرمود: پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از نوادگان حضرت ابراهیم بود و ما اهل بیت نیز از نوادگان آن حضرت و پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم هستیم.

الزّخرف ۴۰ ـ ۳۱

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ (۳۱) أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ (۳۲) وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ (۳۳) وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ (۳۴) وَزُخْرُفًا وَإِنْ كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ (۳۵) وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ (۳۶) وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ (۳۷) حَتَّى إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ (۳۸) وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ (۳۹) أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (۴۰)

وگفتند چرا این قرآن بر مردی بزرگ از [آن] دو شهر فرود نیامده است (۳۱) آیا آنانند که رحمت پروردگارت را تقسیم می کنند ما [وسایل] معاش آنان را در زندگی دنیا میانشان تقسیم کرده ایم و برخی از آنان را از [نظر] درجات بالاتر از بعضی [دیگر] قرار داده ایم تا بعضی از آن‌ها بعضی [دیگر] را در خدمت گیرند و رحمت پروردگارت از آن چه آنان می اندوزند بهتر است (۳۲) و اگر نه آن بود که [همه] مردم [در انکار خدا] امتی واحد گردند قطعا برای خانه های آنان که به [خدای] رحمان کفر می ورزیدند سقفها و نردبانهایی از نقره که بر آن‌ها بالا روند قرار می دادیم (۳۳) و برای خانه هایشان نیز درها و تختهایی که بر آن‌ها تکیه زنند (۳۴) و زر و زیورهای [دیگر نیز] و همه اینها جز متاع زندگی دنیا نیست و آخرت پیش پروردگارت تو برای پرهیزگاران است (۳۵) و هر کس از یاد [خدای] رحمان دل بگرداند بر او شیطانی می گماریم تا برای وی دمساز باشد (۳۶) و مسلما آن‌ها ایشان را از راه باز می دارند و [آن‌ها] می پندارند که راه یافتگانند (۳۷) تا آنگاه که او [با دمسازش] به حضور ما آید [خطاب به شیطان] گوید ای کاش میان من و تو فاصله خاور و باختر بود که چه بد دمسازی هستی (۳۸) و امروز هرگز [پشیمانی] برای شما سود نمی بخشد چون ستم کردید در حقیقت شما در عذاب مشترك خواهید بود (۳۹) پس آیا تو می توانی کران را شنوا کنی یا نابینایان و کسی را که همواره در گمراهی آشکاری است راه نمایی (۴۰)

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْعَسْكَرِي عليه السلام قال: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وآله كَانَ قَاعِداً ذَاتَ يَوْمٍ بِمَكَّةَ بِفِنَاءِ الْكَعْبَةِ إِذِ اجْتَمَعَ جَمَاعَةٌ مِنْ رُؤَسَاءِ قُرَيْشٍ مِنْهُمُ الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ الْمَخْزُومِيُّ وَ أَبُو الْبَخْتَرِيِّ بْنُ هِشَامٍ وَ أَبُو جَهْلٍ وَ الْعَاصُ بْنُ وَائِلٍ السَّهْمِيُّ وَ عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ الْمَخْزُومِيُّ ..... لَوْ أَرَادَ اللهُ أَنْ يَبْعَثَ إِلَيْنَا رَسُولًا لَبَعَثَ أَجَلَّ مَنْ فِيمَا بَيْنَنَا أَكْثَرَهُ مَالًا وَ أَحْسَنَهُ حَالًا فَهَلَّا أُنْزِلَ هَذَا الْقُرْآنُ الَّذِي تَزْعُمُ أَنَّ اللهَ أَنْزَلَهُ عَلَيْكَ وَ ابْتَعَثَكَ بِهِ رَسُولًا **عَلى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ** إِمَّا الْوَلِيدِ بْنِ الْمُغِيرَةِ بِمَكَّةَ وَ إِمَّا عُرْوَةَ بْنِ مَسْعُودٍ الثَّقَفِيِّ بِالطَّائِفِ ..... ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله وَ أَمَّا قَوْلُكَ **لَوْ لا نُزِّلَ هذَا الْقُرْآنُ عَلى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ** الْوَلِيدِ بْنِ الْمُغِيرَةِ بِمَكَّةَ أَوْ

عُرْوَةَ بِالطَّائِفِ فَإِنَّ اللهَ لَيْسَ يَسْتَعْظِمُ مَالَ الدُّنْيَا كَمَا تَسْتَعْظِمُهُ أَنْتَ وَ لَا خَطَرَ لَهُ عِنْدَهُ كَمَا لَهُ عِنْدَكَ بَلْ لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا عِنْدَهُ تَعْدِلُ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ لَمَا سَقَى كَافِراً بِهِ مُخَالِفاً لَهُ شَرْبَةَ مَاءٍ وَ لَيْسَ قِسْمَةُ اللهِ إِلَيْكَ بَلِ اللهُ هُوَ الْقَاسِمُ لِلرَّحْمَاتِ وَ الْفَاعِلُ لِمَا يَشَاءُ فِي عَبِيدِهِ وَ إِمَائِهِ وَ لَيْسَ هُوَ عَزَّ وَ جَلَّ مِمَّنْ يَخَافُ أَحَداً كَمَا تَخَافُهُ أَنْتَ لِمَالِهِ وَ حَالِهِ فَعَرَفْتَهُ بِالنُّبُوَّةِ لِذَلِكَ وَ لَا مِمَّنْ يَطْمَعُ فِي أَحَدٍ فِي مَالِهِ أَوْ فِي حَالِهِ كَمَا تَطْمَعُ أَنْتَ فَتَخُصَّهُ بِالنُّبُوَّةِ لِذَلِكَ وَ لَا مِمَّنْ يُحِبُّ أَحَداً مَحَبَّةَ الْهَوَاءِ كَمَا تُحِبُّ أَنْتَ فَتُقَدِّمَ مَنْ لَا يَسْتَحِقُّ التَّقْدِيمَ وَ إِنَّمَا مُعَامَلَتُهُ بِالْعَدْلِ فَلَا يُؤْثِرُ إِلَّا بِالْعَدْلِ لِأَفْضَلِ مَرَاتِبِ الدِّينِ وَ جَلَالِهِ إِلَّا الْأَفْضَلَ فِي طَاعَتِهِ وَ الْأَجْدَى فِي خِدْمَتِهِ وَ كَذَلِكَ لَا يُؤَخِّرُ فِي مَرَاتِبِ الدِّينِ وَ جَلَالِهِ إِلَّا أَشَدَّهُمْ تَبَاطُؤاً عَنْ طَاعَتِهِ وَ إِذَا كَانَ هَذَا صِفَتَهُ لَمْ يَنْظُرْ إِلَى مَالٍ وَ لَا إِلَى حَالٍ بَلْ هَذَا الْمَالُ وَ الْحَالُ مِنْ تَفَضُّلِهِ وَ لَيْسَ لِأَحَدٍ مِنْ عِبَادِهِ عَلَيْهِ ضَرِيبَةٌ لازب [لَازِمَةٌ] فَلَا يُقَالُ لَهُ إِذَا تَفَضَّلْتَ بِالْمَالِ عَلَى عَبْدٍ فَلَا بُدَّ أَنْ تَتَفَضَّلَ عَلَيْهِ بِالنُّبُوَّةِ أَيْضاً لِأَنَّهُ لَيْسَ لِأَحَدٍ إِكْرَاهُهُ عَلَى خِلَافِ مُرَادِهِ وَ لَا إِلْزَامُهُ تَفَضُّلًا لِأَنَّهُ تَفَضَّلَ قَبْلَهُ بِنِعَمِهِ أَ لَا تَرَى يَا عَبْدَ اللهِ كَيْفَ أَغْنَى وَاحِداً وَ قَبَّحَ صُورَتَهُ وَ كَيْفَ حَسَّنَ صُورَةَ وَاحِدٍ وَ أَفْقَرَهُ وَ كَيْفَ شَرَّفَ وَاحِداً وَ أَفْقَرَهُ وَ كَيْفَ أَغْنَى وَاحِداً وَ وَضَعَهُ ثُمَّ لَيْسَ لِهَذَا الْغَنِيِّ أَنْ يَقُولَ هَلَّا أُضِيفَ إِلَى يَسَارِي جَمَالُ فُلَانٍ وَ لَا لِلْجَمِيلِ أَنْ يَقُولَ هَلَّا أُضِيفَ إِلَى جَمَالِي مَالُ فُلَانٍ وَ لَا لِلشَّرِيفِ أَنْ يَقُولَ هَلَّا أُضِيفَ إِلَى شَرَفِي مَالُ فُلَانٍ وَ لَا لِلْوَضِيعِ أَنْ يَقُولَ هَلَّا أُضِيفَ إِلَى ضِعَتِي شَرَفُ فُلَانٍ وَ لَكِنَّ الْحُكْمَ للهِ يَقْسِمُ كَيْفَ يَشَاءُ وَ يَفْعَلُ كَمَا يَشَاءُ وَ هُوَ حَكِيمٌ فِي أَفْعَالِهِ مَحْمُودٌ فِي أَعْمَالِهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَ قالُوا لَوْ لا نُزِّلَ هذَا الْقُرْآنُ عَلى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ** قَالَ اللهُ تَعَالَى **أَ هُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ** يَا مُحَمَّدُ **نَحْنُ قَسَمْنا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا** فَأَخْوَجْنَا بَعْضاً إِلَى بَعْضٍ أَخْوَجَ هَذَا إِلَى مَالِ ذَلِكَ وَ أَخْوَجَ ذَلِكَ إِلَى سِلْعَةِ هَذَا وَ إِلَى خِدْمَتِهِ فَتَرَى أَجَلَّ الْمُلُوكِ وَ أَغْنَى الْأَغْنِيَاءِ مُحْتَاجاً إِلَى أَفْقَرِ الْفُقَرَاءِ فِي ضَرْبٍ مِنَ الضُّرُوبِ إِمَّا سِلْعَةٌ مَعَهُ لَيْسَتْ مَعَهُ وَ إِمَّا خِدْمَةٌ يَصْلُحُ لَهَا لَا يَتَهَيَّأُ لِذَلِكَ الْمَلِكِ أَنْ يَسْتَغْنِيَ إِلَّا بِهِ وَ إِمَّا بَابٌ مِنَ الْعُلُومِ وَ الْحِكَمِ هُوَ فَقِيرٌ إِلَى أَنْ يَسْتَفِيدَهَا مِنْ هَذَا الْفَقِيرِ فَهَذَا الْفَقِيرُ يَحْتَاجُ إِلَى مَالِ ذَلِكَ الْمَلِكِ الْغَنِيِّ وَ ذَلِكَ الْمَلِكُ يَحْتَاجُ إِلَى عِلْمِ هَذَا الْفَقِيرِ أَوْ رَأْيِهِ أَوْ مَعْرِفَتِهِ ثُمَّ لَيْسَ لِلْمَلِكِ أَنْ يَقُولَ هَلَّا اجْتَمَعَ إِلَيَّ مَالِي عِلْمُ هَذَا الْفَقِيرِ وَ لَا لِلْفَقِيرِ أَنْ يَقُولَ هَلَّا اجْتَمَعَ عَلَى رَأْيِي وَ عِلْمِي وَ مَا أَتَصَرَّفُ فِيهِ مِنْ فُنُونِ الْحِكْمَةِ مَالُ هَذَا الْمَلِكِ الْغَنِي وَ لَا لِلْمَلِكِ أَنْ يَقُولَ هَلَّا اجْتَمَعَ إِلَى مُلْكِي عِلْمُ هَذَا الْفَقِيرِ.ثُمَّ قَالَ : **وَ رَفَعْنا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضاً سُخْرِيًّا** ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ **وَ رَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ** يَجْمَعُ هَؤُلَاءِ مِنْ أَمْوَالِ الدُّنْيَا..... الاحتجاج/ ۲۹ ۳۰ ۳۲ ۳۳.

امام حسن عسکری علیه السلام فرمود: روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در مسجدالحرام نشسته بود. ناگهان گروهی از سران قریش گردهم آمدند که از جمله آن‌ها ولید بن مغیره مخزومی، ابو البختری ابن هشام، ابو جهل بن هشام، عاص بن وائل سهمی، عبدالله بن ابی امیه و گروه فراوان دیگری بودند. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نیز در میان چند تن از یارانش نشسته بود و برایشان قرآن می خواند و اوامر و نواهی الهی را برایشان توضیح می داد. مشرکان خطاب به یکدیگر گفتند: کار محمد بالا گرفته است و به مشکل بزرگی تبدیل شده است. بیایید شروع به سرکوب و منزوی کردن او نموده و علیه او به اعتراض بپردازیم و در بطلان آن چه با خود آورده است، دلیل بیاوریم تا جای‌گاهش را در میان یارانش از دست بدهد و ارزشش نزد آن‌ها کاهش یابد تا شاید از گمراهی و بطلان، سرکشی و طغیانی که در آن به سر می برد دست بردارد. در غیر این صورت با شمشیرهای برنده با او مقابله خواهیم کرد .ابوجهل پرسید: چه کسی گفت وگو و مجادله با او را می پذیرد؟ عبدالله بن ابی امیه مخزومی گفت: من این کار را خواهم کرد. آیا مرا به عنوان فردی مورد قبول و مجادله کننده ای قوی قبول دارید؟ ابو جهل گفت: بلی! آن‌ها همگی نزد پیامبر

صلی الله علیه و آله و سلم رفتند. عبد الله بن ابی امیه گفت: ای محمد! و درخواست عبد الله از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و پاسخ آن حضرت به او را ذکر نمود پس گفت: پیامبر فرمود: اما در باره آیه وقَالوا لولا نُزِّل هَذَا القُرْآنُ عَلی رَجُل مِّنَ القَرْیتَینِ عَظِیمٍ که بدان استدلال کردی که منظور از آن ولید بن مغیره در مکه و عروه بن مسعود در طائف است، باید گفت: اموال دنیا در نظر خداوند مانند تو ارزشمند و با اهمیت نیست و او مانند تو بدان نمی نگرد. بل‌که چنان چه اموال دنیوی به اندازه بال پشه ای برایش ارزش داشت، قطعا به وسیله آن کافری را که مخالف اوست سیراب نمی کرد. هم‌چنین تو مسئول تقسیم کردن رحمت خداوند نیستی. بل‌که خداوند خودش رحمتش را تقسیم می کند و در میان بندگانش آن گونه که خواست عمل می نماید. خداوند همانند انسان از هیچ احدی به خاطر اموال یا وضعیتش بیمی ندارد تا به این ترتیب به نبوت آن شخص پی ببری. هم‌چنین به اموال و وضعیت هیچ کس چشم طمع ندارد تا به این ترتیب نبوت را فقط از آن شخص مذکور بدانی. علاوه بر این، مانند انسان ها از روی هوی و هوس احدی را دوست ندارد تا کسی را که شایستگی تقدیم ندارد، مقدم دارد. بل‌که رفتار او بر اساس عدالت است. بنابراین برترین مقام و صفات دینی را به کسی می دهد که در اطاعت از او بهتر باشد و کاملا از او اطاعت کند. هم‌چنین کسی را از نظر جای‌گاه و صفات دینی، مؤخر می سازد که بیش از دیگران در اطاعت از اوامرش سستی کند و هر گاه فردی چنین باشد، خداوند به اموال و وضعیت او نمی نگرد. بل‌که این اموال و موقعیت، لطفی اضافی از سوی اوست و هیچ کدام از بندگانش نمی تواند او را به کاری وادار کند. بنابراین نمی توان به او گفت: حال که تو به بنده ای لطف کردی و به او اموالی داده ای پس باید به او نبوت نیز بدهی، زیرا هیچ کس نمی تواند او را به کاری که مایل به انجام آن نیست با لطف و بخشش به فردی، وادار نماید زیرا او قبلا به آن بنده نعمت داده است. ای عبدالله! مگر ندیده ای که چگونه بنده ای را از نظر مادی بی نیاز، ولی چهره او را زشت می نماید؟ یا به فردی زیبایی می دهد اما او را نیازمند می کند؟ یا به شخصی کرامت می دهد. اما او را نیازمند می نماید؟ یا شخصی را ثروتمند اما بی عزت می سازد؟ بنابراین ثروتمند مذکور حق ندارد بگوید: خدایا! چرا علاوه بر ثروت، به من زیبایی فلان شخص را نیز ندادی؟ یا فرد زیباروی بگوید: خدایا چرا علاوه بر زیبایی، ثروت فلان شخص را هم به من اعطا نکردی؟ یا شخص دارای عزت و کرامت خطاب به پروردگار بگوید: چرا علاوه بر کرامت و عزت، ثروت فلان شخص را نیز به من ندادی؟ یا فرد بی عزت و بی شخصیت بگوید: خدایا چرا کرامت و شخصیت فلان فرد را به من ارزانی نداشتی؟ بل‌که اراده امور در اختیار خداوند است. هر گونه که بخواهد نعمت ها را تقسیم می کند. و هر آن چه را اراده نماید انجام می دهد. او در انجام کارهایش حکمت کامل و مطلق دارد و اعمالش همواره ستوده است. این همان فرموده پروردگار است که در آن آمده است. وقَالوا لولا نُزِّل هَذَا القُرْآنُ عَلی رَجُل مِّنَ القَرْیتَینِ عَظِیمٍ .خداوند می فرماید: أَهُمْ یقْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّک، یعنی ای محمد! آیا آن‌ها رحمت پروردگارت را تقسیم می کنند نَحْنُ قَسَمْنَا بَینَهُم مَّعِیشَتَهُمْ فِی الحَیاةِ الدُّنْیا ،مایحتاج شان در زندگی دنیا را ما میان آن‌ها تقسیم کرده و گروهی از آن‌ها را به گروه دیگری نیازمند کرده ایم و عده ای را نیازمند کالا و خدمات عده دیگری آفریده ایم. در نتیجه تو بزرگ ترین و باشکوه ترین پادشاهان و ثروتمندترین افراد را می بینی که به نوعی به نیازمندترین افراد احتیاج دارند. که آن نیازمندان یا کالایی دارند یا خدمتی که می توانند به آن فرد ثروتمند ارائه و در نتیجه نیاز او را بر طرف کنند و آن فرد ثروتمند چاره ای جز استفاده از کالا یا خدمات فرد نیازمند ندارد. هم‌چنین ممکن است آن شخص ثروتمند، نظر به علم، معرفت و حکمت فرد مستمند و فرد مستمند، به ثروت شخص سرمایه دار نظر داشته باشد. در این حالت شخص ثروتمند حق ندارد بگوید: خدایا! چرا علاوه بر قدرت و ثروتم،

علم و حکمت آن شخص فقیر را نیز به من ندادی؟ فرد نیازمند نیز حق ندارد بگوید: خدایا! چرا علاوه بر رأی، علم و حکمت، ثروت آن شخص سرمایه دار را نیز به من ارزانی نداشتی؟ خداوند سپس می فرماید: ورَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لیتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِیا سپس می فرماید: ای محمد! ورَحْمَتُ رَبِّک خَیرٌ مِّمَّا یجْمَعُونَ یعنی رحمت پروردگارت از اموال دنیا که اینها جمع آوری می کنند، بهتر است.

علیّ بن إبراهیم ...**وَ لِبُیُوتِهِمْ أَبْواباً وَ سُرُراً عَلَیْها یَتَّکِؤُنَ وَ زُخْرُفاً** .فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام لَوْ فَعَلَ اللهُ ذَلِکَ لَمَا آمَنَ أَحَدٌ وَ لَکِنَّهُ جَعَلَ فِي الْمُؤْمِنِینَ أَغْنِیَاءَ وَ فِي الْکَافِرِینَ فُقَرَاءَ وَ جَعَلَ فِي الْکَافِرِینَ أَغْنِیَاءَ وَ فِي الْمُؤْمِنِینَ فُقَرَاءَ ثُمَّ امْتَحَنَهُمْ بِالْأَمْرِ وَ النَّهْيِ وَ الصَّبْرِ وَ الرِّضَا تفسیر القمّي ۲/ ۲۸٤.

علی بن ابراهیم:..... ...وَ لِبُیُوتِهِمْ أَبْواباً وَ سُرُراً عَلَیْها یَتَّکِؤُنَ وَ زُخْرُفاً امام صادق علیه السلام فرمود: اگر خداوند چنین می کرد هیچ کس ایمان نمی آورد. اما خداوند در میان مؤمنان، افراد ثروتمند و در میان کفار، افراد نیازمند و همچنین در میان کفار، افراد ثروتمند و در میان مؤمنان، نیازمندانی را قرار داده و آن‌ها را به وسیله امر، نهی، صبر و رضایت امتحان کرده است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام أَنَّ فُقَرَاءَ الْمُؤْمِنِینَ یَتَقَلَّبُونَ فِي رِیَاضِ الْجَنَّةِ قَبْلَ أَغْنِیَائِهِمْ بِأَرْبَعِینَ خَرِیفاً ثُمَّ قَالَ سَأَضْرِبُ لَکُمْ مَثَلًا إِنَّمَا مَثَلُ ذَلِکَ سَفِینَتَیْنِ مُرَّ بِهِمَا عَلَى بَاخِسٍ فَنَظَرَ فِي إِحْدَاهُمَا فَلَمْ یَجِدْ فِیهَا شَیْئاً فَقَالَ أَسْرِبُوهَا وَ نَظَرَ فِي الْأُخْرَى فَإِذَا هِيَ مَوْفُورَةٌ فَقَالَ احْبِسُوهَا. الکافي ۲/ ۲٦۰، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: فقراء مسلمان چهل خریف پیش از توانگرانشان در باغهای بهشت میخرامند، سپس فرمود: برایت مثلی بزنم ، حکایت این دو دسته حکایت دو کشتی است که بگمرک رسند و گمرکچی یکی را خالی بیند و گوید رها کنید برود، و دیگری را پر از بار بیند و گوید نگهش دارید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام قَالَ: مَا کَانَ مِنْ وُلْدِ آدَمَ مُؤْمِنٌ إِلَّا فَقِیراً وَ لَا کَافِرٌ إِلَّا غَنِیّاً حَتَّى جَاءَ إِبْرَاهِیمُ علیه السلام فَقَالَ **رَبَّنا لا تَجْعَلْنا فِتْنَةً لِلَّذِینَ کَفَرُوا** فَصَیَّرَ اللهُ فِي هَؤُلَاءِ أَمْوَالًا وَ حَاجَةً وَ فِي هَؤُلَاءِ أَمْوَالًا وَ حَاجَةً. الکافي ۲/۲٦۲، ح ۱۰.

امام صادق علیه السلام فرمود: از فرزندان آدم مؤ منی نبود جزآن‌که فقیر بود، و کافری نبود جزآن‌که توانگر بود، تا جناب ابراهیم علیه السلام آمد و عرض کرد: رَبَّنا لا تَجْعَلْنا فِتْنَةً لِلَّذِینَ کَفَرُوا سپس خدا از اینها دسته ئی را مالدار و دسته ئی را نیازمند، و از آن‌ها نیز برخی را مالدار و بعضی را نیازمند گردانید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام قَالَ: فِي مُنَاجَاةِ مُوسَى علیه السلام یَا مُوسَى إِذَا رَأَیْتَ الْفَقْرَ مُقْبِلًا فَقُلْ مَرْحَباً بِشِعَارِ الصَّالِحِینَ وَ إِذَا رَأَیْتَ الْغِنَى مُقْبِلًا فَقُلْ ذَنْبٌ عَجِلَتْ عُقُوبَتُهُ. الکافي ۲/۲٦۳، ح ۱۲.

امام صادق علیه السلام فرمود: در مناجات موسی علیه السلام است که ای موسی ؛ هر گاه دیدی فقر روآورده ، بگو مرحبا به شعار شایستگان و چون دیدی توانگری روآورده بگو: گناهی است که عقوبتش شتاب کرده است.

عَنْ مُبَارَكٍ غُلَامِ شُعَیْبٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى علیه السلام یَقُولُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ إِنِّي لَمْ أُغْنِ الْغَنِيَ لِکَرَامَةٍ بِهِ عَلَيَّ وَ لَمْ أُفْقِرِ الْفَقِیرَ لِهَوَانٍ بِهِ عَلَيَّ وَ هُوَ مِمَّا ابْتَلَیْتُ بِهِ الْأَغْنِیَاءَ بِالْفُقَرَاءِ وَ لَوْ لَا الْفُقَرَاءُ لَمْ یَسْتَوْجِبِ الْأَغْنِیَاءُ الْجَنَّةَ. الکافي ۲/۲٦٤، ح ۲۰.

موسی بن جعفر علیه السلام می فرمود: خدای عزوجل فرماید: من توانگر را برای شرافتش نزد خود توانگر نساختم و فقیر را برای خواریش در نظرم فقیر نکردم ، بل که با این تفاوت توانگران را به وسیله فقرا آزمودم ، و اگر فقرا نبودند، توانگران سزاوار بهشت نمی گشتند.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : .... لَئِنْ تَقَمَّصَهَا دُونِيَ الْأَشْقَيَانِ وَ نَازَعَانِي فِيمَا لَيْسَ لَهُمَا بِحَقٍّ وَ رَكِبَاهَا ضَلَالَةً وَ اعْتَقَدَاهَا جَهَالَةً فَلَبِئْسَ مَا عَلَيْهِ وَرَدَا وَ لَبِئْسَ مَا لِأَنْفُسِهِمَا مَهَّدَا يَتَلَاعَنَانِ فِي دُورِهِمَا وَ يَتَبَرَّأُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِنْ صَاحِبِهِ يَقُولُ لِقَرِينِهِ إِذَا الْتَقَيَا **يا لَيْتَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ** فَيُجِيبُهُ الْأَشْقَى عَلَى رُئُوثَةٍ يَا لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْكَ خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ **الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جاءَنِي وَ كانَ الشَّيْطانُ لِلْإِنْسانِ خَذُولًا** فَأَنَا الذِّكْرُ الَّذِي عَنْهُ ضَل.... . الكافي ۸/ ۲۷ ۲۸، ح ٤.

امیرالمؤمنین علیه السلام در خطبه الوسیله فرمود: اگر آن دو بدبخت، حق مرا از خلافت غصب کرده و با من در باره آن چه حق آن‌ها نبود، نزاع کردند و از روی گمراهی بر مرکب آن سوار شدند و به علت نادانی آن را برای یکدیگر منعقد کردند. قطعاً به راه بسیار غلطی رفتند و سرنوشت بسیار بدی را برای خود رقم زدند. آن‌ها در خانه هایشان به یکدیگر نفرین و لعن می فرستند و هر کدام از آن‌ها از دیگری تبری جسته و خطاب به او می گوید: یا لیتَ بَینِی وبَینَک بُعْدَ المَشْرِقَینِ فَبِئْسَ القَرِینُ آن بدبخت دیگر با فلاکت و رنجوری به او پاسخ خواهد داد: کاش ترا دوست نمیگرفتم لقَدْ أَضَلنِی عَنِ الذِّکْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءنِی وکَانَ الشَّیطَانُ للإِنسَانِ خَذُولا من همان ذکری هستم که از آن گمراه شدند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ نَزَلَتْ هَاتَانِ الْآيَتَانِ هَكَذَا، قَوْلُ اللهِ **حَتَّى إِذا جاءَنا** يَعْنِي فُلَاناً وَ فُلَاناً يَقُولُ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ حِينَ يَرَاهُ **يا لَيْتَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِين**.... . تفسير القمّي ۲/ ۲۸٦.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: این دو آیه این گونه نازل شد: حَتَّى إِذَا جَاءنَا منظور از آن اولی و دومی است که یکی از آن‌ها با دیدن دیگری به او می گوید: یا لیتَ بَینِی وبَینَک بُعْدَ المَشْرِقَینِ فَبِئْسَ القَرِینُ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ **وَ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ** آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ **أَنَّكُمْ فِي الْعَذابِ مُشْتَرِكُونَ** . تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۵۷، ح ۱۳.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: وَ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ. زیرا شما حق اهل بیت که سلام و درود خدا بر آنان باد را غصب کردید. أَنَّكُمْ فِي الْعَذابِ مُشْتَرِكُونَ.

الزّخرف ۵۰-۴۱

فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ (۴۱) أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي وَعَدْنَاهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ (۴۲) فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۴۳) وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ (۴۴) وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ (۴۵) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۴۶) فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ

(۴۷) وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا وَأَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (۴۸) وَقَالُوا يَا أَيُّهَ السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ (۴۹) فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ (۵۰)

پس اگر ماتورا [از دنیا] ببریم قطعا از آنان انتقام می کشیم (۴۱) یا [اگر] آن چه را به آنان وعده داده ایم به تونشان دهیم حتما ما بر آنان قدرت داریم (۴۲) پس به آن چه به سوی تو وحی شده است چنگ در زن که تو بر راهی راست قرار داری (۴۳) و به راستی که [قرآن] برای تو و برای قوم تو [مایه] تذکری است و به زودی [در مورد آن] پرسیده خواهید شد (۴۴) و از رسولان ما که پیش از تو گسیل داشتیم جویا شو آیا در برابر [خدای] رحمان خدایانی که مورد پرستش قرار گیرند مقرر داشته ایم (۴۵) و همانا موسی را با نشانه های خویش به سوی فرعون و سران [قوم] او روانه کردیم پس گفت من فرستاده پروردگار جهانیانم (۴۶) پس چون آیات ما را برای آنان آوردند ناگهان ایشان بر آن ها خنده زدند (۴۷) و [ما] نشانه ای به ایشان نمی نمودیم مگر اینکه آن از نظیر [و مشابه] آن بزرگتر بود و به عذاب گرفتارشان کردیم تا مگر به راه آیند (۴۸) و گفتند ای فسونگر پروردگارت را به [پاس] آن چه با تو عهد کرده برای ما بخوان که ما واقعا به راه درست در آمده ایم (۴۹) و چون عذاب را از آن ها برداشتیم بناگاه آنان پیمان شکستند (۵۰)

علیّ بن إبراهيم:.. فَبِئْسَ الْقَرِينُ فَقَالَ اللهُ لِنَبِيِّهِ قُلْ لِفُلَانٍ وَ فُلَانٍ وَ أَتْبَاعِهِمَا لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ أَنَّكُمْ فِي الْعَذابِ مُشْتَرِكُونَ ثُمَّ قَالَ اللهُ لِنَبِيِّهِ أَ فَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَ مَنْ كانَ فِي ضَلالٍ مُبِينٍ فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ يَعْنِي مِنْ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ.... تفسير القمّي ۲/ ۲۸۶.

علی بن ابراهیم:... فَبِئْسَ القَرِينُ خداوند به پیامبرش صلی الله علیه و آله فرمود: به فلان و فلان و پیروانشان بگو: لن ينفَعَكُمُ اليومَ إذ ظَّلمْتُمْ آل محمد حقهم أَنَّكُمْ فِي العَذَابِ مُشْتَرِكُونَ خداوند سپس خطاب به پیامبرش صلی الله علیه و آله فرموده است: أَفَأَنتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَو تَهْدِى العُمْى ومَن كَانَ فِي ضَلال مُّبِينٍ فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ يعنى ما از فلان و فلان.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ قَالَ بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام . تفسير فرات الكوفي/ ۱۵۰ ۱۵۱.

ابن عباس در مورد قول خداوند فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ گفته توسط علی علیه السلام.

عَنْ حَرْبِ بْنِ أَبِي الْأَسْوَدِ الدَّيْلَمِيِّ عَنْ عَمِّهِ أَنَّهُ قَالَ إِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله لَمَّا نَزَلَتْ فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ أَيْ بِعَلِيٍّ كَذَلِكَ حَدَّثَنِي جَبْرَئِيلُ عليه السلام تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۵۹، ح ۱۷.

حرب بن ابو اسود دوئلی، از عمویش روایت می کند که گفت: پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: زمانی که آیه فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ نازل شد، جبرئیل به من گفت: منظور از این آیه آن است که ما به وسیله علی علیه السلام از آن‌ها انتقام خواهیم گرفت;

عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ مَا حَسَدَتْ قُرَيْشٌ عَلِيّاً عليه السلام بِشَيْءٍ مِمَّا سَبَقَ لَهُ أَشَدَّ مِمَّا وَجَدَتْ يَوْماً وَ نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ كَيْفَ أَنْتُمْ يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ لَوْ قَدْ كَفَرْتُمْ مِنْ بَعْدِي فَرَأَيْتُمُونِي فِي كَتِيبَةٍ أَضْرِبُ وُجُوهَكُمْ بِالسَّيْفِ فَهَبَطَ عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ فَقَالَ قُلْ إِنْ شَاءَ اللهُ أَوْ عَلِيٌّ فَقَالَ إِنْ شَاءَ اللهُ أَوْ عَلِي. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۵۹، ح ۱۸.

عدی بن ثابت، از ابن عباس روایت می کند که گفت: قریشی ها هرگز به چیزی بیش از آن چه روزی از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در باره حضرت علی شنیدند، حسادت نکردند. ما در خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بودیم. آن حضرت فرمود: ای قریش! اگر پس از من کفر بورزید و مرا به همراه گروهی بیابید که با شمشیر علیه شما می جنگم، حالتان چگونه خواهد بود؟ جبرئیل علیه السلام فرود آمد و گفت: بگو اگر خداوند عز و جل یا علی علیه السلام بخواهد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نیز فرمود: اگر خداوند عز و جل یا علی علیه السلام بخواهد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: أَوْحَى اللهُ إِلَى نَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله **فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلى صِراطٍ مُسْتَقِيمٍ** قَالَ إِنَّكَ عَلَى وَلَايَةِ عَلِيٍّ وَ عَلِيٌّ هُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ. الكافي ۱/ ۴۱۶، ۴۱۷، ح ۲۴.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: خداوند آیه فَاسْتَمْسِک بِالذِی أُوحِی إِلیک إِنَّک عَلی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیمٍ را نازل کرد و خطاب به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:تو بر ولایت علی علیه السلام هستی و علی علیه السلام ، همان راه راست است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لا تَعْلَمُونَ** قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله الذِّكْرُ أَنَا وَ الْأَئِمَّةُ أَهْلُ الذِّكْرِ وَ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ إِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَ لِقَوْمِكَ وَ سَوْفَ تُسْئَلُونَ** قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام نَحْنُ قَوْمُهُ وَ نَحْنُ الْمَسْئُولُونَ. الكافي ۱/ ۲۱۰، ح ۱.

امام محمد باقر علیه السلام در باره آیه فَاسْأَلواْ أَهْل الذِّکْرِ إِن کُنتُمْ لاَ تَعْلمُونَ فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است: ذکر، من هستم و ائمه صلوات الله علیهم اجمعین اهل الذکر می باشند. همچنین از ایشان در باره آیه وإِنَّهُ لذِکْرٌ لک ولقَومِک وسَوفَ تُسْأَلونَ سئوال کردم. امام باقر علیه السلام فرمود: ما قوم آن حضرت هستیم و از ما سئوال خواهد شد.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ شَهَادَةِ وَلَدِ الزِّنَى تَجُوزُ فَقَالَ لَا فَقُلْتُ إِنَّ الْحَكَمَ بْنَ عُتَيْبَةَ يَزْعُمُ أَنَّهَا تَجُوزُ فَقَالَ اللهُمَّ لَا تَغْفِرْ لَهُ ذَنْبَهُ مَا قَالَ اللهُ لِلْحَكَمِ **وَ إِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَ لِقَوْمِكَ وَ سَوْفَ تُسْئَلُونَ** فَلْيَذْهَبِ الْحَكَمُ يَميناً وَ شِمَالًا فَوَ اللهِ لَا يُوجَدُ الْعِلْمُ إِلَّا مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ نَزَلَ عَلَيْهِمْ جَبْرَئِيل. الكافي ۱/ ۴۰۰، ح ۵.

ابو بصیر گوید: از امام باقر علیه السلام پرسیدم : شهادت زنازاده نافذ است ؟ فرمود: نه ، عرضکردم : حکم بن عتیبه عقیده دارد که پذیرفته و نافذ است ، فرمود: خدایا گناهش را نیامرز، خدا به حکم نفرموده وَ إِنَّهُ لَذِکْرٌ لَکَ وَ لِقَوْمِکَ وَ سَوْفَ تُسْئَلُونَ پس حکم به راست رود و بچپ رود . بخدا دانش جز از خاندانی که جبرئیل علیه السلام بر آنها نازل شده به‌دست نیاید.

عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيِّ قَالَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ إِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَ لِقَوْمِكَ وَ سَوْفَ تُسْئَلُونَ** فَرَسُولُ اللهِ الذِّكْرُ وَ أَهْلُ بَيْتِهِ عليهم السلام أَهْلُ الذِّكْرِ وَ هُمُ الْمَسْئُولُونَ أَمَرَ اللهُ النَّاسَ أَنْ يَسْأَلُوهُمْ فَهُمْ وُلَاةُ النَّاسِ وَ أَوْلَاهُمْ بِهِمْ فَلَيْسَ يَحِلُّ لِأَحَدٍ مِنَ النَّاسِ أَنْ يَأْخُذَ هَذَا الْحَقَّ الَّذِي افْتَرَضَهُ اللهُ لَهُم. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۶۱، ح ۲۵.

محمد حلبی روایت می کند که امام صادق علیه السلام در باره آیه وإِنَّهُ لذِکْرٌ لک ولقَومِک وسَوفَ تُسْأَلونَ فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم، ذکر است و اهل بیتش علیهم السلام، اهل الذکر می باشند که از آن‌ها سئوال می شود. خداوند مردم را

به سئوال کردن از آن‌ها دستور داده است. آن‌ها اولیای مردم و اولی بر آن‌ها هستند. هیچ کس حق ندارد این حق را که خداوند برای آن‌ها تعیین کرده است، از آن‌ها بگیرد.

مَا رَوَاهُ أَبُو نُعَيْمٍ الْحَافِظُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ جَمَعَ اللهُ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْأَنْبِيَاءِ ثُمَّ قَالَ لَهُ سَلْهُمْ يَا مُحَمَّدُ عَلَى مَا ذَا بُعِثْتُمْ فَقَالُوا بُعِثْنَا عَلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَ الْإِقْرَارِ بِنُبُوَّتِكَ وَ الْوَلَايَةِ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِب عليه السلام . تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۶۲، ح ۲۸.

ابو نعیم محدث:خداوند در شب معراج پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم و سایر پیامبران را گرد هم آورد و به حضرت فرمود: ای محمد! از آن‌ها بپرس: برای چه چیزی مبعوث شده اید؟ آن‌ها پاسخ دادند: برای بیان شهادت لا اله الا الله ، اقرار به نبوت تو و ولایت علی بن ابی طالب.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي حَدِيثِ الْإِسْرَاءِ فَإِذَا مَلَكٌ قَدْ أَتَانِي فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ سَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا عَلَى مَا ذَا بُعِثْتُمْ فَقُلْتُ لَهُمْ مَعَاشِرَ الرُّسُلِ وَ النَّبِيِّينَ عَلَى مَا ذَا بَعَثَكُمُ اللهُ قَبْلِي قَالُوا عَلَى وَلَايَتِكَ يَا مُحَمَّدُ وَ وَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِب عليه السلام تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۶۲، ح ۲۹.

عبدالله بن مسعود روایت می کند که گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در حدیث اسراء به من فرمود: ناگهان فرشته ای به سویم آمد و گفت: ای محمد! از پیامبرانی که پیش از تو فرستاد ه ایم بپرس: بر چه اساسی فرستاده شده اید؟ من نیز به آن‌ها گفتم: ای پیامبران! شما قبل از من بر اساس چه چیزی فرستاده شده اید؟ آن‌ها پاسخ دادند: ای محمد! بر اساس ولایت تو و علی بن ابی طالب علیه السلام.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَمَّا عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ انْتُهِيَ بِي الْمَسِيرُ مَعَ جَبْرَئِيلَ إِلَى السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ فَرَأَيْتُ بَيْتاً مِنْ يَاقُوتٍ أَحْمَرَ فَقَالَ لِي جَبْرَئِيلُ يَا مُحَمَّدُ هَذَا الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ خَلَقَهُ اللهُ قَبْلَ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ بِخَمْسِينَ أَلْفَ عَامٍ فَصَلِّ فِيهِ فَقُمْتُ لِلصَّلَاةِ وَ جَمَعَ اللهُ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ فَصَفَّهُمْ جَبْرَئِيلُ صَفّاً فَصَلَّيْتُ بِهِمْ فَلَمَّا سَلَّمْتُ أَتَانِي آتٍ مِنْ عِنْدِ رَبِّي فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ رَبُّكَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ سَلِ الرُّسُلَ عَلَى مَا ذَا أُرْسِلْتُمْ مِنْ قَبْلِي فَقُلْتُ مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ وَ الرُّسُلِ عَلَى مَا ذَا بَعَثَكُمْ رَبِّي قَبْلِي قَالُوا عَلَى وَلَايَتِكَ وَ وَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَ سْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنا**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۶۲، ح ۲۹.

ابن عباس روایت می کند که گفت: پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: زمانی که به معراج رفتم. جبرئیل مرا با خود به آسمان چهارم برد. ناگهان خانه ای را دیدم که از یاقوت قرمز درست شده بود. جبرئیل به من گفت: ای محمد! این بیت معمور است. خداوند پنجاه هزار سال قبل از آفرینش آسمان ها و زمین آن را آفریده است. در آن نماز بگذار. من به نماز ایستادم. خداوند، پیامبران و انبیا را گرد هم آورد و جبرئیل آن‌ها را در صف هایی مرتب قرار داد. من نماز را به امامت خواندم. زمانی که نماز را به پایان رساندم، فرستاده ای از سوی پروردگارم آمد و گفت: ای محمد! پروردگارت به تو سلام می رساند و به تو می فرماید: از پیامبران بپرس: شما پیش از من برای تبلیغ چه چیزی فرستاده شده اید؟ خداوند بر اساس چه چیزی شما را پیش از من مبعوث کرده است؟ گفتند: بر اساس ولایت تو و ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام. این همان امری است که در آیه واسْأَل مَنْ أَرْسَلنَا مِن قَبْلِکَ مِن رُّسُلنَا آمده است.

عَنْ طلحه بن زيد، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله و سلم مَا قَبَضَ اللهُ نَبِيّاً حَتَّى أَمَرَهُ أَنْ يُوصِيَ إِلَى أَفْضَلِ عِتْرَتِهِ مِنْ عَصَبَتِهِ وَ أَمَرَنِي أَنْ أُوصِيَ فَقُلْتُ إِلَى مَنْ يَا رَبِّ فَقَالَ أَوْصِ يَا مُحَمَّدُ إِلَى ابْنِ عَمِّكَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَإِنِّي قَدْ أَثْبَتُّهُ فِي الْكُتُبِ السَّالِفَةِ وَ كَتَبْتُ فِيهَا أَنَّهُ وَصِيُّكَ وَ عَلَى ذَلِكَ أَخَذْتُ مِيثَاقَ الْخَلَائِقِ وَ مَوَاثِيقَ أَنْبِيَائِي وَ رُسُلِي أَخَذْتُ مَوَاثِيقَهُمْ لِي بِالرُّبُوبِيَّةِ وَ لَكَ يَا مُحَمَّدُ بِالنُّبُوَّةِ وَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ بِالْوَلَايَةِ.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۶۲، ح ۳۵.

طلحه بن زيد، از امام جعفر صادق عليه السلام، از پدرش، از جدش عليهم السلام روايت می کند که فرمود: پيامبر صلی الله عليه و آله و سلم فرمود: خداوند روح هيچ پيامبری را قبض نکرده است، مگر آن که به او دستور داده باشد تا به بهترين فرد از ميان قومش وصيت کند و به من نيز دستور داد تا وصيت کنم. گفتم: خدايا! برای چه کسی وصيت کنم؟ خداوند فرمود: ای محمد! به پسر عمويت علی بن ابی طالب وصيت کن که من وصايت او را در کتاب های پيشين ثبت نموده و در آن جا آورده ام که او وصی تو است و در اين باره از عموم انسان ها و پيامبرانم عهد و پيمان گرفته ام. از آن‌ها برای پروردگاری خودم، پيامبری تو و ولايت علی بن ابی طالب عهد و پيمان گرفته ام.

عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ قَالَ حَجَجْتُ مَعَ أَبِي جَعْفَرٍ فِي السَّنَةِ الَّتِي حَجَّ فِيهَا هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ وَ كَانَ مَعَهُ نَافِعُ بْنُ الْأَزْرَقِ مَوْلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَنَظَرَ نَافِعٌ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي رُكْنِ الْبَيْتِ وَ قَدِ اجْتَمَعَ عَلَيْهِ النَّاسُ فَقَالَ لِهِشَامٍ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَنْ هَذَا الَّذِي تَتَكَافَأُ عَلَيْهِ النَّاسُ فَقَالَ هَذَا نَبِيُّ أَهْلِ الْكُوفَةِ هَذَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَقَالَ نَافِعٌ: لَآتِيَنَّهُ فَلَأَسْأَلَنَّهُ عَنْ مَسَائِلَ لَا يُجِيبُنِي فِيهَا إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ وَصِيُّ نَبِيٍّ أَوِ ابْنُ وَصِيِّ نَبِيٍّ، فَقَالَ هِشَامٌ: فَاذْهَبْ إِلَيْهِ فَسَلْهُ فَلَعَلَّكَ أَنْ تُخْجِلَهُ، فَجَاءَ نَافِعٌ وَ اتَّكَأَ عَلَى النَّاسِ ثُمَّ أَشْرَفَ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ يَا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ إِنِّي قَدْ قَرَأْتُ التَّوْرَاةَ وَ الْإِنْجِيلَ وَ الزَّبُورَ وَ الْفُرْقَانَ وَ قَدْ عَرَفْتُ حَلَالَهَا وَ حَرَامَهَا وَ قَدْ جِئْتُ أَسْأَلُكَ مَسَائِلَ لَا يُجِيبُنِي فِيهَا إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ وَصِيُّ نَبِيٍّ أَوِ ابْنُ وَصِيِّ نَبِيٍّ، فَرَفَعَ إِلَيْهِ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام رَأْسَهُ فَقَالَ سَلْ فَقَالَ أَخْبِرْنِي كَمْ بَيْنَ عِيسَى وَ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله مِنْ سَنَةٍ فَقَالَ أُخْبِرُكَ بِقَوْلِي أَوْ بِقَوْلِكَ قَالَ أَخْبِرْنِي بِالْقَوْلَيْنِ جَمِيعاً فَقَالَ أَمَّا بِقَوْلِي فَخَمْسُمِائَةِ سَنَةٍ وَ أَمَّا بِقَوْلِكَ فَسِتُّمِائَةِ سَنَةٍ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللهِ **وَ سْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنا أَ جَعَلْنا مِنْ دُونِ الرَّحْمنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ** مَنْ ذَا الَّذِي سَأَلَ مُحَمَّدٌ وَ كَانَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ عِيسَى خَمْسُمِائَةِ سَنَةٍ! قَالَ فَتَلَا أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام هَذِهِ الْآيَةَ **سُبْحانَ الَّذِي أَسْرى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بارَكْنا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آياتِنا** فَكَانَ مِنَ الْآيَاتِ الَّتِي أَرَاهَا اللهُ مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله حِينَ أُسْرِيَ بِهِ إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ أَنْ حَشَرَ اللهُ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ ثُمَّ أَمَرَ جَبْرَئِيلَ فَأَذَّنَ شَفْعاً وَ أَقَامَ شَفْعاً ثُمَّ قَالَ فِي إِقَامَتِهِ حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ ثُمَّ تَقَدَّمَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله وَ صَلَّى بِالْقَوْمِ فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَيْهِ **وَ سْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنا أَ جَعَلْنا مِنْ دُونِ الرَّحْمنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ** الْآيَةَ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله عَلَى مَا تَشْهَدُونَ وَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا نَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّكَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله أُخِذَتْ عَلَى ذَلِكَ مَوَاثِيقُنَا وَ عُهُودُنَا، قَالَ نَافِعٌ صَدَقْتَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ يَا أَبَا جَعْفَرٍ أَنْتُمْ وَ اللهِ أَوْصِيَاءُ رَسُولِ اللهِ وَ خُلَفَاؤُهُ فِي التَّوْرَاةِ وَ أَسْمَاؤُكُمْ فِي الْإِنْجِيلِ وَ فِي الزَّبُورِ وَ فِي الْقُرْآنِ وَ أَنْتُمْ أَحَقُّ بِالْأَمْرِ مِنْ غَيْرِكُمْ. تفسير القمّي ۲/ ۲۸۴، ۲۸۵.

ابو ربيع روايت می کند که گفت: سالی که هشام بن عبد الملک فريضه حج را به جای می‌آورد، ما هم به همراه امام محمد باقر عليه السلام حج را به جای آورديم. نافع، غلام بن خطاب، همراه هشام بود. نافع به امام محمد باقر عليه السلام در کنار رکن يمانی نگاه کرد که مردم پيرامون ايشان گرد هم آمده بودند و گفت: ای اميرالمؤمنين! اين شخص کيست که مردم اين گونه در اطرافش

حلقه زده اند؟ هشام گفت: این پیامبر مردم کوفه، محمد بن علی است. نافع گفت: ببین او را نزد تو خواهم آورد و از او در باره اموری خواهم پرسید که فقط پیامبران و یا فرزندان و اوصیای آن‌ها قادر به پاسخ دادن به آن‌ها خواهند بود. هشام گفت: برو و از او سئوال کن. شاید او را خجالت زده کنی. نافع رفت و به زور، راه خود را در میان مردم باز کرد تا این که به امام علیه السلام نزدیک شد و از آن حضرت پرسید: ای محمد بن علی! من تورات، انجیل، زبور و قرآن را خوانده و از حلال و حرام آن‌ها آگاهی یافته ام. نزد تو آمده ام تا سئوالاتی از تو بپرسم که جز پیامبران، فرزندان یا اوصیای آن‌ها کسی قادر به پاسخ گویی به آن‌ها نخواهد بود. امام محمد باقر علیه السلام سرش را بلند کرد و فرمود: سئوالات خود را بپرس! نافع سئوال کرد: فاصله میان حضرت عیسی علیه السلام و پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم چند سال بوده است؟ امام پرسید: طبق گفته و اعتقاد خودم پاسخ دهم یا بر اساس گفته و عقیده تو؟ وی گفت: بر اساس هر دو عقیده، پاسخ گوی. حضرت فرمود: بر اساس عقیده من پانصد سال و بر اساس باور تو ششصد سال. نافع گفت: برایم در باره آیه زیر توضیح بده که خداوند فرموده است: واسْأَل مَنْ أَرْسَلنَا مِن قَبْلِک مِن رُّسُلنَا أَجَعَلنَا مِن دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً یعْبَدُونَ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از چه کسی سئوال کرد؟ حال آن که فاصله زمانی ایشان با حضرت عیسی علیه السلام پانصد سال بوده است؟ امام محمد باقر علیه السلام این آیه را خواند: سُبْحَانَ الذِی أَسْرَی بِعَبْدِهِ لیلا مِّنَ المَسْجِدِ الحَرَامِ إِلی المَسْجِدِ الأَقْصَی الذِی بَارَکْنَا حَولهُ لنُرِیهُ مِنْ آیاتِنَا یکی از نشانه هایی که خداوند در هنگام اسراء از مکه به بیت المقدس به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نشان داد، این بود که همه پیامبران و انبیاء را گرد هم آورد. سپس به جبرئیل دستور داد تا اذان بگوید و نماز برپا کند. (جبرئیل در اذانش گفت: حی علی خیرالعمل.) سپس پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم امامت نماز را به عهده گرفت. زمانی که نماز به پایان رسید، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از آن‌ها پرسید: به چه چیز شهادت می دهید؟ و چه چیزی را می پرستیدید؟ پاسخ دادند: شهادت می دهیم که جز الله خدایی نیست. او تنها و بی شریک است و تو پیامبر خدا هستی و بر این اساس از ما عهد و پیمان گرفته شده است. نافع گفت: ای ابو جعفر! راست گفتی شما بخدا اوصیاء و خلفاء رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در تورات و اسمهای شما در انجیل در زبور و قرآن است و شما احق به امر از دیگرانید.

الزّخرف ۶۰-۵۱

وَنَادَی فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ یاقَوْمِ أَلَیسَ لِي مُلْکُ مِصرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ (۵۱) أَمْ أَنَا خَیرٌ مِّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِینٌ وَلَا یکَادُ یبِینُ (۵۲) فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَیهِ أَسْوِرَةٌ مِّن ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِکَةُ مُقْتَرِنِینَ (۵۳) فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ إِنَّهُمْ کَانُوا قَوْمًا فَاسِقِینَ (۵۴) فَلَمَّا آسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِینَ (۵۵) فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِینَ (۵۶) وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْیمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُکَ مِنْهُ یصِدُّونَ (۵۷) وَقَالُوا أَآلِهَتُنَا خَیرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَکَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ (۵۸) إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَیهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِیلَ (۵۹) وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْکُم مَّلَائِکَةً فِي الْأَرْضِ یخْلُفُونَ (۶۰)

و فرعون در [میان] قوم خود ندا در داد [و] گفت ای مردم [کشور] من آیا پادشاهی مصر و این نهرها که از زیر [کاخهای] من روان است از آن من نیست پس مگر نمی بینید (۵۱) آیا [نه] من از این کس که خود بی مقدار است و نمی تواند درست بیان کند بهترم (۵۲) پس چرا بر او دستبندهایی زرین آویخته نشده یا با او فرشته گانی همراه نیامده اند (۵۳) پس قوم خود را سبک مغز یافت [و آنان را فریفت] و اطاعتش کردند چرا که آن ها مردمی منحرف بودند (۵۴) و چون ما را به خشم در آوردند از آنان انتقام گرفتیم و همه آنان را غرق کردیم (۵۵) و آنان را پیشینه ای [بد] و عبرتی برای آیندگان گردانیدیم (۵۶) و هنگامی که [در مورد] پسر مریم مثالی آورده شد بناگاه قوم تو از آن [سخن] هلهله در انداختند [و اعراض کردند] (۵۷) و گفتند آیا معبودان ما بهترند یا او آن [مثال] را جز از راه جدل برای تو نزدند بلکه آنان مردمی جدل پیشه اند (۵۸) [عیسی] جز بنده ای که بر وی منت نهاده و او را برای فرزندان اسرائیل سرمشق [و آیتی] گردانیدیم نیست (۵۹) و اگر بخواهیم قطعا به جای شما فرشته گانی که در [روی] زمین جانشین [شما] گردند قرار دهیم (۶۰)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: وَ لَقَدْ دَخَلَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ وَ مَعَهُ أَخُوهُ هَارُونُ عليهما السلام عَلَى فِرْعَوْنَ وَ عَلَيْهِمَا مَدَارِعُ الصُّوفِ وَ بِأَيْدِيهِمَا الْعِصِيُّ فَشَرَطَا لَهُ إِنْ أَسْلَمَ بَقَاءَ مُلْكِهِ وَ دَوَامَ عِزِّهِ فَقَالَ أَ لَا تَعْجَبُونَ مِنْ هَذَيْنِ يَشْرِطَانِ لِي دَوَامَ الْعِزِّ وَ بَقَاءَ الْمُلْكِ وَ هُمَا بِمَا تَرَوْنَ مِنْ حَالِ الْفَقْرِ وَ الذُّلِّ فَهَلَّا أُلْقِيَ عَلَيْهِمَا أَسَاوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ إِعْظَاماً لِلذَّهَبِ وَ جَمْعِهِ وَ احْتِقَاراً لِلصُّوفِ وَ لُبْسِهِ وَ لَوْ أَرَادَ اللهُ سُبْحَانَهُ لِأَنْبِيَائِهِ حَيْثُ بَعَثَهُمْ أَنْ يَفْتَحَ لَهُمْ كُنُوزَ الذَّهْبَانِ وَ مَعَادِنَ الْعِقْيَانِ وَ مَغَارِسَ الْجِنَانِ وَ أَنْ يَحْشُرَ مَعَهُمْ طُيُورَ السَّمَاءِ وَ وُحُوشَ الْأَرَضِينَ لَفَعَلَ وَ لَوْ فَعَلَ لَسَقَطَ الْبَلَاءُ وَ بَطَلَ الْجَزَاءُ وَ اضْمَحَلَّتِ الْأَنْبَاءُ وَ لَمَا وَجَبَ لِلْقَابِلِينَ أُجُورُ الْمُبْتَلَيْنَ وَ لَا اسْتَحَقَّ الْمُؤْمِنُونَ ثَوَابَ الْمُحْسِنِينَ وَ لَا لَزِمَتِ الْأَسْمَاءُ مَعَانِيَهَا وَ لَكِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ جَعَلَ رُسُلَهُ أُولِي قُوَّةٍ فِي عَزَائِمِهِمْ وَ ضَعَفَةً فِيمَا تَرَى الْأَعْيُنُ مِنْ حَالاتِهِمْ مَعَ قَنَاعَةٍ تَمْلَأُ الْقُلُوبَ وَ الْعُيُونَ غِنًى وَ خَصَاصَةٍ تَمْلَأُ الْأَبْصَارَ وَ الْأَسْمَاعَ أَذًى وَ لَوْ كَانَتِ الْأَنْبِيَاءُ أَهْلَ قُوَّةٍ لَا تُرَامُ وَ عِزَّةٍ لَا تُضَامُ وَ مُلْكٍ تُمَدُّ نَحْوَهُ أَعْنَاقُ الرِّجَالِ وَ تُشَدُّ إِلَيْهِ عُقَدُ الرِّحَالِ لَكَانَ ذَلِكَ أَهْوَنَ عَلَى الْخَلْقِ فِي الِاعْتِبَارِ وَ أَبْعَدَ لَهُمْ [مِنَ] فِي الِاسْتِكْبَارِ وَ لَآمَنُوا عَنْ رَهْبَةٍ قَاهِرَةٍ لَهُمْ أَوْ رَغْبَةٍ مَائِلَةٍ بِهِمْ فَكَانَتِ النِّيَّاتُ مُشْتَرَكَةً وَ الْحَسَنَاتُ مُقْتَسَمَةً وَ لَكِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ أَرَادَ أَنْ يَكُونَ الِاتِّبَاعُ لِرُسُلِهِ وَ التَّصْدِيقُ بِكُتُبِهِ وَ الْخُشُوعُ لِوَجْهِهِ وَ الِاسْتِكَانَةُ لِأَمْرِهِ وَ الِاسْتِسْلَامُ لِطَاعَتِهِ أُمُوراً لَهُ خَاصَّةً لَا تَشُوبُهَا [يَشُوبُهَا] مِنْ غَيْرِهَا شَائِبَةٌ وَ كُلَّمَا كَانَتِ الْبَلْوَى وَ الِاخْتِبَارُ أَعْظَمَ كَانَتِ الْمَثُوبَةُ وَ الْجَزَاءُ أَجْزَلَ. النهج/ ۲۹۱ ۲۹۲، الخطبة ۱۹۲.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....موسی ابن عمران با برادرش هارون صلی الله علیهما که همراه او بود بر فرعون وارد شد و در بر آن‌ها جامه های پشمی در دستشان عصای چوبی بود، پس با او قرار گذاشتند که اگر اسلام آورد پادشاهیش باقی و عزت و سروریش برجا باشد، فرعون گفت از این دو نفر به شگفت نمی آید که برجا ماندن سروری و بقاء پادشاهی را با من شرط می نمایند در حالیکه به این پریشانی و زبونی هستند که می بینید، پس چرا دستبندهای طلا به دستشان آویخته نشده به جهت آن‌که طلا و گردآوردن آن را بزرگ دانسته پشم و پوشیدن آن را پست انگاشت.و اگر خداوند سبحان می خواست برای پیغمبرانش آنگاه که آنان را برانگیخت، گنجهای زر و کانهای طلای ناب و باغهائیکه همه گونه درخت در آن میکارند قرار دهد، و مرغهای آسمان و جانوران زمین را با ایشان همراه سازد به جا می آورد، و اگر چنین می کرد آزمایش ساقط می شد، و پاداش نادرست می گردید، و خبرها موردی نداشت و برای قبول کنندگان مزدهای آزمایش شدگان لازم نبود و گرویدگان شایسته ثواب نیکوکاران نبودند و نامها با معانی مطابقت نمی کرد ولی خداوند سبحان پیغمبرانش را در اراده و تصمیمهاشان قوی و توانا گردانید، و در آن‌چه دیده ها به حالاتشان می نگرند ناتوانشان قرار داد، با قناعتی که دلها و چشمها را از بی نیازی پر می کرد و با فقر و تنگدستی که چشمها و گوشها را از رنج و آزار پر می نمود و اگر پیغمبران دارای توانائی بودند که کسی قصد تسلط بر ایشان نمی کرد، و دارای تسلطی

بودند که ستم نمی کشیدند، و دارای سلطنت و پادشاهی بودند که گردنهای مردان به سوی آن کشیده می شد، و گره های پالان شتران بسته می گردید این حال برای مردم در پند پذیرفتن آسانتر، و از خودپسندی و گردنکشی دورتر بود و از راه ترس که برایشان غالب می شد، یا از راه رغبت و خواهشی که آنها را مامل و متوجه می گردانید ایمان می آوردند، پس قصدها خالص نبود، و نیکوئیها قسمت شده بود ولی خداوند سبحان خواسته که پیروی از پیغمبران و تصدیق به کتابها و فروتنی برای ذات و تسلیم در مقابل فرمان و گردن نهادن به طاعت و بندگیش چیزهائی در بر داشته باشد مخصوص او که به آن چیزها از غیر آنها عیبی آمیخته نشود، و هر چند امتحان و آزمایش بزرگتر باشد، ثواب و پاداش بیشتر است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **فَلَمَّا آسَفُونا انْتَقَمْنا مِنْهُمْ** فَقَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يَأْسَفُ كَأَسَفِنَا وَ لَكِنَّهُ خَلَقَ أَوْلِيَاءَ لِنَفْسِهِ يَأْسَفُونَ وَ يَرْضَوْنَ وَ هُمْ مَخْلُوقُونَ مَرْبُوبُونَ فَجَعَلَ رِضَاهُمْ رِضَا نَفْسِهِ وَ سَخَطَهُمْ سَخَطَ نَفْسِهِ لِأَنَّهُ جَعَلَهُمُ الدُّعَاةَ إِلَيْهِ وَ الْأَدِلَّاءَ عَلَيْهِ فَلِذَلِكَ صَارُوا كَذَلِكَ وَ لَيْسَ أَنَّ ذَلِكَ يَصِلُ إِلَى اللهِ كَمَا يَصِلُ إِلَى خَلْقِهِ لَكِنْ هَذَا مَعْنَى مَا قَالَ مِنْ ذَلِك.... التوحيد/ ۱۶۸ ۱۶۹، ح ۲.

امام صادق علیه السلام در باره آیه فَلَمَّا آسَفُونَا انتَقَمْنَا مِنْهُمْ فرمود: خداوند مانند ما غم و غصه نمی خورد؛ بل که او اولیایی را برای خودش آفریده است که اندوهگین و شاد می شوند. آنها آفریده و تربیت شده اند. خداوند، رضایت آنها را به عنوان رضایت خودش و خشم آنها را به عنوان خشم خودش قرار داده است. زیرا به آنها دستور داده است تا مردم را به سوی او دعوت کنند و راهنمایانی برای مردم به سوی او باشند. به همین دلیل آنها به چنان جای‌گاهی دست یافته اند. این بدان معنی نیست که خداوند مانند انسان ها شاد یا غمگین می شود؛ بل که این، معنای آیه فوق است.

قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ** قَالَ الصُّدُودُ فِي الْعَرَبِيَّةِ الضَّحِكُ. معاني الأخبار/ ۴۲۰، ح ۱.

رسول خدا صلی الله علیه و آله پیرامون آیه وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ فرمودند: صدود در عربی بمعنی خنده است

عن أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ جِئْتُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ هُوَ فِي مَلَإٍ مِنْ قُرَيْشٍ فَنَظَرَ إِلَيَّ ثُمَّ قَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّمَا مَثَلُكَ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ كَمَثَلِ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ أَحَبَّهُ قَوْمٌ فَأَفْرَطُوا وَ أَبْغَضَهُ قَوْمٌ فَأَفْرَطُوا فَضَحِكَ الْمَلَأُ الَّذِينَ عِنْدَهُ وَ قَالُوا انْظُرُوا كَيْفَ يُشَبِّهُ ابْنَ عَمِّهِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ قَالَ فَنَزَلَ الْوَحْيُ **وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّون**. تفسير فرات الكوفي/ ۱۵۱.

امیر المؤمنین علیه السلام فرمود: روزی خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم رسیدم. آن حضرت در حالی که در میان گروهی از قریش نشسته بود به من نگاه کرد سپس فرمود: ای علی! قطعا تو در این امت همانند حضرت عیسی علیه السلام در میان بنی اسرائیل هستی که گروهی او را دوست می داشتند و در این کار غلو و زیاده روی می کردند و عده ای نیز نسبت به او کینه ورزیدند و در این زمینه مبالغه نمودند این سخن بر آنان گران آمد. به همین دلیل خندیدند و با تمسخر گفتند: محمد، علی را به پیامبران تشبیه می کند. در این هنگام آیه فوق نازل شد. وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّون.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ جَالِساً إِذْ أَقْبَلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنَّ فِيكَ شَبَهاً مِنْ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَ لَوْ لَا أَنْ تَقُولَ فِيكَ طَوَائِفُ مِنْ أُمَّتِي مَا قَالَتِ النَّصَارَى فِي عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لَقُلْتُ فِيكَ قَوْلًا لَا تَمُرُّ بِمَلَإٍ مِنَ النَّاسِ إِلَّا أَخَذُوا التُّرَابَ مِنْ تَحْتِ قَدَمَيْكَ يَلْتَمِسُونَ بِذَلِكَ الْبَرَكَةَ قَالَ فَغَضِبَ الْأَعْرَابِيَّانِ وَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ وَ عِدَّةٌ مِنْ قُرَيْشٍ مَعَهُمْ فَقَالُوا مَا رَضِيَ أَنْ يَضْرِبَ لِابْنِ عَمِّهِ مَثَلًا إِلَّا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَى نَبِيِّهِ ﷺ فَقَالَ **وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ وَ قالُوا أَ آلِهَتُنا خَيْرٌ أَمْ هُوَ ما ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنا عَلَيْهِ وَ جَعَلْناهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرائِيلَ وَ لَوْ نَشاءُ لَجَعَلْنا مِنْكُمْ** يَعْنِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ **مَلائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ**..... الكافي ۸/ ۵۷، ح ۱۸.

ابو بصیر روایت می کند که امام صادق علیه السلام فرمود: روزی رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نشسته بود. ناگهان امیرالمؤمنین علیه السلام بر ایشان وارد شد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم خطاب به او فرمود: تو به عیسی بن مریم شباهت داری. اگر بیم آن نداشتم که گروه هایی از امتم در باره تو همانند مسیحیان در باره عیسی بن مریم غلو کنند، در باره تو مطلبی می گفتم که هرگاه از میان گروهی از مردم می گذشتی، قسمتی از خاک زیرپایت را برمی داشتند و از آن تبرک می جستند. آن دو اعرابی و مغیره ابن شعبه و گروهی از قریشیان خشمگین شدند و گفتند: او پسرعمویش را به عیسی بن مریم تشبیه کرده است! در این هنگام خداوند آیه زیر را به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل کرد: ولمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلا إِذَا قَومُكَ مِنْهُ يصِدُّونَ وقَالوا أَآلهَتُنَا خَيرٌ أَمْ هُو مَا ضَرَبُوهُ لكَ إِلا جَدَلا بَل هُمْ قَومٌ خَصِمُونَ إِنْ هُو إِلا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَليهِ وجَعَلنَاهُ مَثَلا لبَنِي إِسْرَائِيل* ولو نَشَاء لجَعَلنَا مِنكُم يعنى از ميان بنى هاشم مَّلائِكَةً فِى الأَرْضِ يخْلفُونَ.....

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَدْخُلُ مِنْ هَذَا الْبَابِ رَجُلٌ أَشْبَهُ الْخَلْقِ بِعِيسَى فَدَخَلَ عَلِيٌّ عليه السلام فَضَحِكُوا مِنْ هَذَا الْقَوْلِ فَنَزَلَ **وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذا قَوْمُكَ مِنْه**. المناقب ۳/ ۲۵۹، ۲۶۰.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: از این درب مردی وارد میشود که شبیه ترین شخص است به عیسی بن مریم علیه السلام و علی علیه السلام داخل شدند و از این قول حاضرین خندیدند پس این آیه نازل شد وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذا قَوْمُكَ مِنْه

عَنْ عَامِرِ بْنِ وَاثِلَةَ قَالَ: كُنْتُ فِي الْبَيْتِ يَوْمَ الشُّورَى فَسَمِعْتُ عَلِيّاً عليه السلام وَ هُوَ يَقُول..... قَالَ نَشَدْتُكُمْ بِاللهِ هَلْ فِيكُمْ أَحَدٌ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ احْفَظِ الْبَابَ فَإِنَّ زُوَّاراً مِنَ الْمَلَائِكَةِ يَزُورُونِي فَلَا تَأْذَنْ لِأَحَدٍ مِنْهُمْ فَجَاءَ عُمَرُ فَرَدَدْتُهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَ أَخْبَرْتُهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ مُحْتَجَبٌ وَ عِنْدَهُ زُوَّارٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ عِدَّتُهُمْ كَذَا وَ كَذَا ثُمَّ أَذِنْتُ لَهُ فَدَخَلَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي قَدْ جِئْتُكَ غَيْرَ مَرَّةٍ كُلَّ ذَلِكَ يَرُدُّنِي عَلِيٌّ وَ يَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ مُحْتَجَبٌ وَ عِنْدَهُ زُوَّارٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ عِدَّتُهُمْ كَذَا وَ كَذَا فَكَيْفَ عَلِمَ بِالْعِدَّةِ أَ عَايَنَهُمْ فَقَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ قَدْ صَدَقَ كَيْفَ عَلِمْتَ بِعِدَّتِهِمْ فَقُلْتُ اخْتَلَفَتْ عَلَيَّ التَّحِيَّاتُ وَ سَمِعْتُ الْأَصْوَاتَ فَأَحْصَيْتُ الْعَدَدَ قَالَ صَدَقْتَ فَإِنَّ فِيكَ سُنَّةً مِنْ أَخِي عِيسَى فَخَرَجَ عُمَرُ وَ هُوَ يَقُولُ ضَرَبَهُ لِابْنِ مَرْيَمَ مَثَلًا فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ** قَالَ يَضِجُّون... قَالُوا اللهُمَّ لا.... الخصال/ ۵۵۷، ح ۳۱.

عامر بن واثله گوید: من در شب شوری در آن خانه بودم و شنیدم علی علیه السلام فرمود.....شما را بخدا: در میان شما جز من کسی هست که پیامبر صلی الله علیه و اله و سلم به وی فرمان داده باشد، که سرای مرا نگاهدار تا کسی نزد من نیاید. چون که فرشته‌گان به دیدار من می‌آیند، عمر سه بار آمد من او را باز گردانیدم و گفتم فرشته‌گان در این ساعت بر وی فرود می‌آیند و دستور برای دیدار وی نیست. حتی شماره آن فرشته‌گان را نیز با وی گفتم. پس از سپری شدن دستور دادم تا در آید. چون در آمد گفت: ای فرستاده خدا چند بار آمدم علی مرا باز گردانید و چنین و چنان گفت حتی شماره فرشته‌گان را برای من می‌گفت. چگونه او شماره ایشان دانسته بود مگر آنان را دیده بود؟. پیامبر از من پرسید چگونه شماره ایشان دانستی؟. گفتم: آوازهای گوناگون ایشان را شنیدم و از روی آوازها شماره‌ها به یاد گرفتم. گفت: راست گفتی: با برادر من عیسی بر یک روش هستی. عمر بیرون رفت و با خود می‌گفت: ای عجب وی را با فرزند مریم مانند ساخت. خدا این آیه را در باب وی فرو فرستاد: مانند وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ و بانگ برآرند .....گفتند اللّهُمَّ نه.

الزّخرف ۷۰-۶۱

وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (۶۱) وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (۶۲) وَلَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ فَاتَّقُوا اللهَ وَأَطِيعُونِ (۶۳) إِنَّ اللهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (۶۴) فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ (۶۵) هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (۶۶) الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ (۶۷) يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ (۶۸) الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ (۶۹) ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ (۷۰)

وهمانا آن نشانه ای برای [فهم] رستاخیز است پس زنهار در آن تردید مکن و از من پیروی کنید این است راه راست (۶۱) و مبادا شیطان شما را از راه به در برد زیرا او برای شما دشمنی آشکار است (۶۲) و چون عیسی دلایل آشکار آورد گفت به راستی برای شما حکمت آوردم و تا درباره بعضی از آن چه در آن اختلاف میکردید برایتان توضیح دهم پس از خدا بترسید و فرمانم ببرید (۶۳) در حقیقت خداست که خود پروردگار من و پروردگار شماست پس او را بپرستید این است راه راست (۶۴) تا [آنکه] از میانشان احزاب دست به اختلاف زدند پس وای بر کسانی که ستم کردند از عذاب روزی دردناك (۶۵) آیا جز [این] انتظاری برند که رستاخیز در حالی که حدس نمی زنند ناگهان بر آنان در رسد (۶۶) در آن روز یاران جز پرهیزگاران بعضي شان دشمن بعضی دیگرند (۶۷) ای بندگان من امروز بر شما بیمی نیست و غمگین نخواهید شد (۶۸) همان کسانی که به آیات ما ایمان آورده و تسلیم بودند (۶۹) شما با همسرانتان شادمانه داخل بهشت شوید (۷۰)

عليّ بن إبراهيم : **وَ اتَّبِعُونِ هذا صِراطٌ مُسْتَقِيمٌ** يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام تفسير القمّي ۲/ ۲۸۶.

علی بن ابراهیم: وَ اتَّبِعُونِ هذا صِراطٌ مُسْتَقِيمٌ یعنی امیر المومنین علیه السلام.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْوَلِيدِ السَّمَّانِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام : مَا يَقُولُ النَّاسُ فِي أُولِي الْعَزْمِ وَ صَاحِبِكُمْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ قُلْتُ مَا يُقَدِّمُونَ عَلَى أُولِي الْعَزْمِ أَحَداً قَالَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَالَ لِمُوسَى **وَ كَتَبْنا لَهُ فِي الْأَلْواحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً** وَ لَمْ يَقُلْ كُلَّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَ قَالَ لِعِيسَى **وَ لِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ** وَ لَمْ يَقُلْ كُلَّ شَيْءٍ وَ قَالَ لِصَاحِبِكُمْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ

عليه السلام **قُلْ كَفى بِاللهِ شَهِيداً بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتابِ** وَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ لا رَطْبٍ وَ لا يابِسٍ إِلَّا فِي كِتابٍ مُبِينٍ** وَ عِلْمُ هَذَا الْكِتَابِ عِنْدَه. الاحتجاج/ ۳۷۵.

عبد اللهِ بن وليد سمّان كه گفت:امام صادق عليه السّلام فرمود: نظر مردم در باره اولو العزم و امامتان أمير المؤمنين عليه السّلام چيست؟ گفتم: هيچ كسى را بر اولو العزم مقدّم نمى دارند.حضرت فرمود: خداوند تبارک و تعالى در باره موسى عليه السّلام فرموده: وَ كَتَبْنا لَهُ فِي الْأَلْواحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً و نفرمود: هر موعظه اى را.و از قول عيسى عليه السّلام فرموده: وَ لِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ ، و در باره امامتان أمير المؤمنين عليه السّلام فرموده: قُلْ كَفى بِاللهِ شَهِيداً بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتابِ و خداوند فرموده: وَ لا رَطْبٍ وَ لا يابِسٍ إِلَّا فِي كِتابٍ مُبِينٍ ، و علم و دانش آن كتاب نزد او است.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْوَلِيدِ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَيُّ شَيْءٍ يَقُولُ الشِّيعَةُ فِي عِيسَى وَ مُوسَى وَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قُلْتُ يَقُولُونَ إِنَ عِيسَى وَ مُوسَى أَفْضَلُ مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ فَقَالَ أَ يَزْعُمُونَ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَدْ عَلِمَ مَا عَلِمَ رَسُولُ اللهِ قُلْتُ نَعَمْ وَ لَكِنْ لَا يُقَدِّمُونَ عَلَى أُولِي الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ أَحَداً قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَخَاصِمْهُمْ بِكِتَابِ اللهِ قَالَ قُلْتُ وَ فِي أَيِّ مَوْضِعٍ مِنْهُ أُخَاصِمُهُمْ قَالَ قَالَ اللهُ تَعَالَى لِمُوسَى **كَتَبْنا لَهُ فِي الْأَلْواحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ** عَلِمْنَا أَنَّهُ لَمْ يَكْتُبْ لِمُوسَى كُلَّ شَيْءٍ وَ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لِعِيسَى **وَ لِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ** وَ قَالَ اللهُ تَعَالَى لِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله **وَ جِئْنا بِكَ شَهِيداً عَلى هؤُلاءِ وَ نَزَّلْنا عَلَيْكَ الْكِتابَ تِبْياناً لِكُلِّ شَيْءٍ**. البصائر/ ۲۴۷، ح ۱.

ازعبد الله بن وليد سَمّان، نقل كرده است: امام محمد باقر عليه السلام به من فرمود: اى عبد الله! شيعه درباره على و موسى و عيسى عليه السلام چه مى گويند؟ عرض كردم: مى گويند: موسى و عيسى عليهما السلام از امير المؤمنين عليه السلام برتر هستند. فرمود: ميگويند امير المومنين عليه السلام مى داند آن‌چه را رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم مى‌داند. عرض كردم بلى ولى هيچ كس را بر انبياء اولى العزم مقدم نمى دارند حضرت عليه السلام فرمودند پس به كتاب خدا با آن‌ها مخاصمه كنيد. عرض كردم به كجاى آن با آن‌ها مخاصمه كنيم فرمود خداوند تبارک و تعالى به موسى عليه السلام فرمود: وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الأَلْوَاحِ مِن كُلِّ شَيْءٍ پس دانستيم كه خداوند همه چيز را براى او توضيح نداده است و درباره پيامبر صلى الله عليه و آله فرموده است: وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَى هَؤُلاء وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام أَلَا كُلُّ خُلَّةٍ كَانَتْ فِي الدُّنْيَا فِي غَيْرِ اللهِ فَإِنَّهَا تَصِيرُ عَدَاوَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ لِلظَّالِمِ غَداً بِكَفِّهِ عَضَّةٌ وَ الرَّحِيلُ وَشِيكٌ وَ لِلْأَخِلَّاءِ نَدَامَةٌ إِلَّا الْمُتَّقِينَ. تفسير القمّي ۲/ ۲۸۷.

امام صادق عليه السلام فرموده است: در روز قيامت همه دوستى ها، جز دوستى با خداوند به دشمنى تبديل خواهد شد. اميرالمؤمنين عليه السلام فرمود: به زودى ستمگران انگشت ندامت به دهان خواهند گزيد و زمان سفر به ديار ديگر نزديک است. در آن جا، جز پرهيزگاران، همه دوستان دچار پشيمانى خواهند شد.

عَنِ الْحَارِثِ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ فِي خَلِيلَيْنِ مُؤْمِنَيْنِ وَ خَلِيلَيْنِ كَافِرَيْنِ وَ مُؤْمِنٍ غَنِيٍّ وَ مُؤْمِنٍ فَقِيرٍ وَ كَافِرٍ غَنِيٍّ وَ كَافِرٍ فَقِيرٍ، فَأَمَّا الْخَلِيلَانِ الْمُؤْمِنَانِ فَتَخَالَّا حَيَاتَهُمَا فِي طَاعَةِ اللهِ وَ تَبَاذَلَا عَلَيْهَا وَ تَوَادَّا عَلَيْهَا فَمَاتَ أَحَدُهُمَا قَبْلَ صَاحِبِهِ فَأَرَاهُ اللهُ مَنْزِلَهُ فِي الْجَنَّةِ

يَشْفَعُ لِصَاحِبِهِ، فَقَالَ يَا رَبِّ خَلِيلِي فُلَانٌ كَانَ يَأْمُرُنِي بِطَاعَتِكَ وَ يُعِينُنِي عَلَيْهَا وَ يَنْهَانِي عَنْ مَعْصِيَتِكَ فَثَبِّتْهُ عَلَى مَا ثَبَّتَنِي عَلَيْهِ مِنَ الْهُدَى حَتَّى تُرِيَهُ مَا أَرَيْتَنِي فَيَسْتَجِيبُ اللَّهُ لَهُ حَتَّى يَلْتَقِيَا عِنْدَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَيَقُولُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا لِصَاحِبِهِ جَزَاكَ اللَّهُ مِنْ خَلِيلٍ خَيْراً كُنْتَ تَأْمُرُنِي بِطَاعَةِ اللهِ وَ تَنْهَانِي عَنْ مَعْصِيَةِ اللهِ، وَ أَمَّا الْكَافِرَانِ فَتَخَالَّا بِمَعْصِيَةِ اللهِ وَ تَبَاذَلَا عَلَيْهَا وَ تَوَادَّا عَلَيْهَا فَمَاتَ أَحَدُهُمَا قَبْلَ صَاحِبِهِ فَأَرَاهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مَنْزِلَهُ فِي النَّارِ فَقَالَ يَا رَبِّ فُلَانٌ خَلِيلِي كَانَ يَأْمُرُنِي بِمَعْصِيَتِكَ وَ يَنْهَانِي عَنْ طَاعَتِكَ فَثَبِّتْهُ عَلَى مَا ثَبَّتَنِي عَلَيْهِ مِنَ الْمَعَاصِي حَتَّى تُرِيَهُ مَا أَرَيْتَنِي مِنَ الْعَذَابِ فَيَلْتَقِيَانِ عِنْدَ اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقُولُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا لِصَاحِبِهِ جَزَاكَ اللَّهُ مِنْ خَلِيلٍ شَرّاً كُنْتَ تَأْمُرُنِي بِمَعْصِيَةِ اللهِ وَ تَنْهَانِي عَنْ طَاعَةِ اللهِ قَالَ ثُمَّ قَرَأَ عليه السلام **الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ** ..... تفسير القمّي ۲/ ۲۸۷.

حارث روایت می کند که امیرالمؤمنین علیه السلام در باره دو نفر مؤمن که با یکدیگر دوست هستند و دو نفر کافر که با یکدیگر پیوند دوستی دارند و هم‌چنین مؤمن نیازمند و کافر ثروتمند و کافر فقیر فرمود: دو نفر مؤمن که با یکدیگر دوست هستند، در زمان حیاتشان بر اساس اطاعت از پروردگار با یکدیگر دوست بوده اند و در این راه بذل و بخشش کرده و همدیگر را دوست داشته اند. هرگاه یکی از آن‌ها قبل از دیگری از دنیا برود، خداوند جای‌گاهش در بهشت را به او نشان می دهد و او برای دوستش شفاعت می کند و می گوید: خدایا! فلان دوستم مرا به اطاعت از تو فرا می خواند و در این کار به من کمک و از نافرمانی نسبت به تو نهی می کرد. پس او را بر هدایتی که مرا بر آن ثابت گرداندی، استوار کن تا آن چه را به من نشان دادی به او هم بنمایانی. خداوند به او پاسخ مثبت خواهد داد تا آن دو در محضر پروردگار با یکدیگر دیدار کنند. در این هنگام آن‌ها با یکدیگر خواهند گفت: خداوند به تو پاداش نیک بدهد. تو دوست خوبی برای من بودی! مرا به اطاعت از پروردگار و پرهیز از نافرمانی نسبت به او می خواندی.اما دو نفر کافر که بر اساس نافرمانی با یکدیگر دوست هستند و در این راه به یکدیگر کمک می کردند و دوستی شان بر این اساس بوده است، هرگاه یکی از آن‌ها قبل از دیگری از دنیا برود، خداوند جای‌گاهش در آتش را به او نشان خواهد داد. در نتیجه آن شخص می گوید: خدایا! فلان دوستم مرا به نافرمانی نسبت به تو و عدم اجرای اوامرت فرا می خواند. پس همان طور که او مرا بر گناهان، استوار گرداند، او را همانند من بر انجام گناهان استوار گردان تا عذابی را که به من نمایاندی به او هم نشان بدهی! آن‌ها در روز قیامت با یکدیگر دیدار می کنند و هر کدام از آن‌ها به دیگری می گوید: خداوند تو را به اشد مجازات برساند. تو مرا به نافرمانی از خداوند فرا می خواندی و از اطاعت از اوامرش باز می داشتی! امام سپس این آیه را خواند: الأَخِلاء يومَئِذٍ بَعْضُهُمْ لبَعْضٍ عَدُو إلا المُتَّقِينَ .....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أنّه قال لأبي بصير:.... فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ **الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ** وَ اللهِ مَا أَرَادَ بِهَذَا غَيْرَكُم.... الكافي ۸/ ۳۵، ح ٦.

ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام روایت می کند که امام صادق به او فرمود: ای ابومحمد! به خدا قسم! منظور از آیه الأَخِلاء يومَئِذٍ بَعْضُهُمْ لبَعْضٍ عَدُو إلا المُتَّقِينَ شما هستید.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ فِي كُلِّ زَمَانٍ عَزِيزَةٌ وَ هِيَ الْإِخَاءُ فِي اللهِ تَعَالَى وَ الزَّوْجَةُ الصَّالِحَةُ الْأَلِيفَةُ تُعِينُهُ فِي دِينِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْوَلَدُ الرَّشِيدُ وَ مَنْ وَجَدَ الثَّلَاثَةَ فَقَدْ أَصَابَ خَيْرَ الدَّارَيْنِ وَ الْحَظَّ الْأَوْفَرَ مِنَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ احْذَرْ أَنْ تُؤَاخِيَ مَنْ أَرَادَكَ لِطَمَعٍ أَوْ خَوْفٍ

أَوْ مَيْلٍ أَوْ مَالٍ أَوْ أَكْلٍ أَوْ شُرْبٍ وَ اطْلُبْ مُؤَاخَاةَ الْأَتْقِيَاءِ وَ لَوْ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَ إِنْ أَفْنَيْتَ عُمُرَكَ فِي طَلَبِهِمْ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يَخْلُقْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَفْضَلَ مِنْهُمْ بَعْدَ النَّبِيِّينَ وَ مَا أَنْعَمَ اللهُ تَعَالَى عَلَى الْعَبْدِ بِمِثْلِ مَا أَنْعَمَ بِهِ مِنَ التَّوْفِيقِ بِصُحْبَتِهِمْ قَالَ اللهُ تَعَالَى **الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ** وَ أَظُنُّ أَنَّ مَنْ طَلَبَ صَدِيقاً فِي زَمَانِنَا هَذَا بِلَا عَيْبٍ بَقِيَ بِلَا صَدِيقٍ أَ لَا تَرَى أَنَّ أَوَّلَ كَرَامَةٍ أَكْرَمَ اللهُ بِهَا أَنْبِيَاءَهُ عِنْدَ إِظْهَارِ دَعْوَتِهِمْ صَدِيقٌ أَمِينٌ أَوْ وَلِيٌّ فَكَذَلِكَ مِنْ أَجَلِّ مَا أَكْرَمَ اللهُ بِهِ أَصْدِقَاءَهُ وَ أَوْلِيَاءَهُ وَ أَصْفِيَاءَهُ وَ أُمَنَاءَهُ و [زائد] صحبته [صُحْبَةُ] أَنْبِيَائِهِ وَ ذَلِكَ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ مَا فِي الدَّارَيْنِ بَعْدَ مَعْرِفَةِ اللهِ تَعَالَى نِعْمَةٌ أَجَلَّ وَ أَطْيَبَ وَ أَزْكَى مِنَ الصُّحْبَةِ فِي اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْمُؤَاخَاةِ لِوَجْهِ اللهِ تَعَالَى. مصباح الشريعة/ ۱۵۰ ۱۵۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: سه چیز در هر زمانی عزیز است : برادری در راه خدای تعالی وزنی صالح ومهربان برای خشنودی خداوند عزّ وجلّ وفرزندی رشید وصالح . وآن کس که این سه را داشته باشد ، خیر دو سرای را دریافته وبهره فراوان تر از دنیا برده است. از رفاقت وبرادری با کسی که به سبب طمع ، ترس ، خوردن یا نوشیدن به تو مایل است ، بر حذر باش . با خدا ترسان ، برادری کن اگر چه در تاریکی های زمین باشد واگر چه عمر خود را در جست وجوی شان سپری کنی که خدای عزّ وجلّ پس از پیامبران برتر از آنان نیافریده وخداوند تعالی توفیقی چون همراهی با آنان به هیچ بنده ای ارزانی نکرده است. خدای تعالی می فرماید : الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ اگر کسی در روزگار ما ، در جست وجوی دوستی ، مبرّا از عیب باشد ، رفیق نخواهد داشت . آیا نمی بینی که اوّلین عنایت خداوند به پیامبران هنگام دعوت به خداپرستی کرامت فرمود ، دوستان وبرادرانی امین بود که او را تصدیق کردند ودر امر رسالت یاری رساندند ؟ پس همین طور ، یکی از بزرگ ترین نعمت هایی که خداوند به واسطه اش دوستان واولیا وبرگزیدگان وامینان گرامی داشت ، همنشینی با پیامبران بود . واین دلیل است بر این که در دو سرا نعمتی بزرگ تر وپاک تر از رفاقت وبرادری در راه خداوند عزّ وجلّ نیست.

عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ: يُنَادِي مُنَادٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَيْنَ الْمُحِبُّونَ لِعَلِيٍّ عليه السلام فَيَقُومُونَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ فَيُقَالُ لَهُمْ مَنْ أَنْتُمْ فَيَقُولُونَ نَحْنُ الْمُحِبُّونَ لِعَلِيٍّ الْخَالِصُونَ لَهُ حُبّاً فَيُقَالُ لَهُمْ فَتَشْرَكُونَ فِي حُبِّهِ أَحَداً مِنَ النَّاسِ فَيَقُولُونَ لَا فَيُقَالُ لَهُمْ **ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَ أَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ**.. تفسير فرات الكوفي/ ۱۵۲.

امام باقر از پدرشان علیهما السلام روایت کنند که فرمود: منادی روز قیامت ندا دهد کجایند موستداران علی علیه السلام. پس عده ای از جائی بلند شوند. پس به آنها گفته شودکه هستید شما؟ گ.یند ما دوستداران علی علیه السلام هستیم که دوستیمان خالصا برای اوست. به آنها گفته شود آیا در اید دوستی دوستی دیگری را هم شریک کرده اید ؟ گویند خیر. پس به آنها گفته شود: ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَ أَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ.

الزّخرف ۸۰-۷۱

يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (۷۱) وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (۷۲) لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ (۷۳) إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ (۷۴) لَا يُفَتَّرُ

عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ (۷۵) وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ (۷۶) وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ (۷۷) لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ (۷۸) أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ (۷۹) أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ (۸۰)

سینیهایی از طلا و جام هایی در برابر آنان می گردانند و در آن جا آن چه دلها آن را بخواهند و دیدگان را خوش آید [هست] و شما در آن جاودانید (۷۱) و این است همان بهشتی که به [پاداش] آن چه میکردید میراث یافتید (۷۲) در آن جا برای شما میوه هایی فراوان خواهد بود که از آن ها می خورید (۷۳) بی گمان مجرمان در عذاب جهنم ماندگارند (۷۴) [عذاب] از آنان تخفیف نمی یابد و آن ها در آن جا نومیدند (۷۵) و ما بر ایشان ستم نکردیم بلکه خود ستمکار بودند (۷۶) و فریاد کشند ای مالك [بگو] پروردگارت جان ما را بستاند پاسخ دهد شما ماندگارید (۷۷) قطعا حقیقت را برایتان آوردیم لیکن بیشتر شما حقیقت را خوش نداشتید (۷۸) یا در کاری ابرام ورزیده اند ما [نیز] ابرام می ورزیم (۷۹) آیا می پندارند که ما راز آن ها و نجوایشان را نمی شنویم چرا و فرشته گان ما پیش آنان [حاضرند و] ثبت می کنند (۸۰)

عَنِ الْقَائِمِ عليه السلام .... سَأَلَ عَنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ هَلْ يَتَوَالَدُونَ إِذَا دَخَلُوهَا أَمْ لَا فَأَجَابَ عليه السلام إِنَّ الْجَنَّةَ لَا حَمْلَ فِيهَا لِلنِّسَاءِ وَ لَا وِلَادَةَ وَ لَا طَمْثَ وَ لَا نِفَاسَ وَ لَا شَقَاءَ بِالطُّفُولِيَّةِ **وَ فِيها ما تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَ تَلَذُّ الْأَعْيُنُ** كَمَا قَالَ سُبْحَانَهُ فَإِذَا اشْتَهَى الْمُؤْمِنُ وَلَداً خَلَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِغَيْرِ حَمْلٍ وَ لَا وِلَادَةٍ عَلَى الصُّورَةِ الَّتِي يُرِيدُ كَمَا خَلَقَ آدَمَ عليه السلام عِبْرَةً. الاحتجاج/ ۴۸۸.

امام زمان علیه السلام :.....پرسید آیا توالد و تناسل در میان أهل بهشت صورت می گیرید یا خیر؟ پاسخ فرمود: بدرستی که در بهشت نه حملی برای زنان است و نه زایمان و تولّدی نه حیض و نه نفاس و مشقّت طفولیّت، و همچنان که خداوند سبحان فرموده: و در آن بهشت است هر چه دلها خواهش و آرزو کند و چشمها از دیدن آن لذّت برد ، پس چون فرد مؤمنی آرزوی فرزندی کند خداوند آن را بدون حمل و زایمان و ولادت بر همان شکلی که می خواهد برایش خلق کند، همچنان که از سر عبرت حضرت آدم را آفرید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ إِنَّ الرَّجُلَ فِي الْجَنَّةِ يَبْقَى عَلَى مَائِدَتِهِ أَيَّامَ الدُّنْيَا وَ يَأْكُلُ فِي أَكْلَةٍ وَاحِدَةٍ بِمِقْدَارِ مَا أَكَلَهُ فِي الدُّنْيَا. تفسير القمي ۲/ ۲۸۸ ۲۸۹.

امام صادق علیه السلام فرمود: فرد مؤمن در بهشت به اندازه طول عمرش بر سر سفره خواهد نشست و در هر وعده به اندازه همه مقدار غذایی که در دنیا خورده است، تناول خواهد کرد.

عليّ بن إبراهيم : فَذَلِكَ قَوْلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ أَمَّا أَهْلُ الْمَعْصِيَةِ فَخُلِّدُوا فِي النَّارِ، وَ أُوثِقَ مِنْهُمُ الْأَقْدَامُ، وَ غُلَّ مِنْهُمُ الْأَيْدِي إِلَى الْأَعْنَاقِ، وَ أُلْبِسَ أَجْسَادُهُمْ سَرَابِيلَ الْقَطِرَانِ وَ قُطِّعَتْ لَهُمْ مُقَطَّعَاتٌ مِنَ النَّارِ، هُمْ فِي عَذَابٍ قَدِ اشْتَدَّ حَرُّهُ وَ نَارٍ قَدْ أُطْبِقَ عَلَى أَهْلِهَا، فَلَا يُفْتَحُ عَنْهُمْ أَبَداً، وَ لَا يَدْخُلُ عَلَيْهِمْ رِيحٌ أَبَداً، وَ لَا يَنْقَضِي مِنْهُمُ الْغَمُّ أَبَداً وَ الْعَذَابُ أَبَداً شَدِيدٌ وَ الْعِقَابُ أَبَداً جَدِيدٌ، لَا الدَّارُ زَائِلَةٌ فَتَفْنَى وَ لَا آجَالُ الْقَوْمِ تُقْضَى. تفسير القمي ۲/ ۲۸۸ ۲۸۹.

علی بن ابراهیم: و این قول امیرالمؤمنین علیه السلام است که می فرماید: خداوند گناهکاران را به صورت جاودانه در دوزخ نگه خواهد داشت و پاهایشان را به هم خواهد بست و دست هایشان را به گردنشان آویزان خواهد کرد و به آن‌ها لباس هایی از قطران می پوشاند که از آن‌ها لباسهایی از پاره های آتش برایشان دوخته خواهد شد. آن‌ها در عذابی به سر خواهند برد که گرمای آن بسیار

شدید است و آتش آن همه اهل جهنم را در بر می گیرد و درهای دوزخ بر روی آن‌ها بسته شده و هرگز بر روی ساکنانش گشوده نخواهد شد و هیچ گاه باد بر آن‌ها نمی وزد و غم و اندوه آن‌ها برطرف نمی شود. عذاب آن‌ها هر روز شدت می یابد و مجازاتشان هر روز از سر گرفته می شود. نه جهنم فناپذیر است تا نابود شوند و نه اجل دوزخیان هرگز فرا خواهد رسید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ تَعَالَى **إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلى أَدْبارِهِمْ مِنْ بَعْدِ ما تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى** فُلَانٌ وَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ ارْتَدُّوا عَنِ الْإِيمَانِ فِي تَرْكِ وَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قُلْتُ قَوْلُهُ تَعَالَى **ذلِكَ بِأَنَّهُمْ قالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا ما نَزَّلَ اللهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ** قَالَ نَزَلَتْ وَ اللهِ فِيهِمَا وَ فِي أَتْبَاعِهِمَا وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ الَّذِي نَزَلَ بِهِ جَبْرَئِيلُ عليه السلام عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله **ذلِكَ بِأَنَّهُمْ قالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا ما نَزَّلَ اللهُ** فِي عَلِيٍّ عليه السلام **سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ** قَالَ دَعَوْا بَنِي أُمَيَّةَ إِلَى مِيثَاقِهِمْ أَلَّا يُصَيِّرُوا الْأَمْرَ فِينَا بَعْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله وَ لَا يُعْطُونَا مِنَ الْخُمُسِ شَيْئاً وَ قَالُوا إِنْ أَعْطَيْنَاهُمْ إِيَّاهُ لَمْ يَحْتَاجُوا إِلَى شَيْءٍ وَ لَمْ يُبَالُوا أَنْ يَكُونَ الْأَمْرُ فِيهِمْ فَقَالُوا سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ الَّذِي دَعَوْتُمُونَا إِلَيْهِ وَ هُوَ الْخُمُسُ أَلَّا نُعْطِيَهُمْ مِنْهُ شَيْئاً وَ قَوْلُهُ **كَرِهُوا ما نَزَّلَ اللهُ** وَ الَّذِي نَزَّلَ اللهُ مَا افْتَرَضَ عَلَى خَلْقِهِ مِنْ وَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ كَانَ مَعَهُمْ أَبُو عُبَيْدَةَ وَ كَانَ كَاتِبَهُمْ فَأَنْزَلَ اللهُ **أَمْ أَبْرَمُوا أَمْراً فَإِنَّا مُبْرِمُونَ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَ نَجْواهُم.** الكافي ۱/ ۴۲۰، ۴۲۱، ح ۴۳.

امام صادق علیه السلام درباره قول خدای تعالی : إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلى أَدْبارِهِمْ مِنْ بَعْدِ ما تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى فرمود: ایشان فلان و فلان و فلان هستند که با ترک گفتن ولایت امیرالمؤ منین علیه السلام از ایمان بر گشتند. راوی گوید من عرض کردم : خدای تعالی فرماید: ذلِكَ بِأَنَّهُمْ قالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا ما نَزَّلَ اللهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ فرمود: به خدا این آیه درباره آن دو نفر (اولی و دومی) و پیروان ایشان نازل شده است. و آن قول خدای عزوجل است که جبرئیل علیه السلام بر محمد صلی الله علیه وآله نازل کرده : صلى الله عليه وآله ذلِكَ بِأَنَّهُمْ قالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا ما نَزَّلَ اللهُ درباره علی علیه السلام سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ سپس امام علیه السلام فرمود: آن‌ها بنی امیه را به پیمان خود دعوت کردند که بعد از پیغمبر صلی الله علیه وآله امر امامت را در خاندان ما نگذارند، و از خمس چیزی به ما ندهند، و گفتند اگر خمس را به آن‌ها دهیم به چیزی احتیاج نخواهند داشت و از نبودن امر امامت در میان آن‌ها باک ندارند، بنی امیه به آن‌ها گفتند: ما شما را در بعضی از آن‌چه دعوتمان می کنید اطاعت می کنیم و آن موضوع خمس است که به آن‌ها چیزی ندهیم. و اینکه خدا فرماید: كَرِهُوا ما نَزَّلَ اللهُ آن‌چه را که خدا نازل کرده ، ولایت امیرالمومنین علیه السلام است که برخلقش واجب ساخته و ابوعبیده همراه آن‌ها و کاتب پیمان نامه ایشان بود خدا نازل فرمود: أَمْ أَبْرَمُوا أَمْراً فَإِنَّا مُبْرِمُونَ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَ نَجْواهُم.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ ما يَكُونُ مِنْ نَجْوى ثَلاثَةٍ إِلَّا هُوَ رابِعُهُمْ **وَ لا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ وَ لا أَدْنى مِنْ ذلِكَ وَ لا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ ما كانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِما عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيامَةِ إِنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ** قَالَ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي فُلَانٍ وَ فُلَانٍ وَ أَبِي عُبَيْدَةَ الْجَرَّاحِ وَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَ سَالِمٍ مَوْلَى أَبِي حُذَيْفَةَ وَ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ حَيْثُ كَتَبُوا الْكِتَابَ بَيْنَهُمْ وَ تَعَاهَدُوا وَ تَوَافَقُوا لَئِنْ مَضَى مُحَمَّدٌ لَا تَكُونُ الْخِلَافَةُ فِي بَنِي هَاشِمٍ وَ لَا النُّبُوَّةُ أَبَداً فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِمْ هَذِهِ الْآيَةَ قَالَ قُلْتُ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **أَمْ أَبْرَمُوا أَمْراً فَإِنَّا مُبْرِمُونَ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَ نَجْواهُمْ بَلى وَ رُسُلُنا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ** قَالَ وَ هَاتَانِ الْآيَتَانِ نَزَلَتَا فِيهِمْ ذَلِكَ الْيَوْمَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام لَعَلَّكَ تَرَى أَنَّهُ كَانَ يَوْمٌ يُشْبِهُ يَوْمَ كَتْبِ الْكِتَابِ إِلَّا يَوْمَ قَتْلِ الْحُسَيْنِ عليه السلام وَ هَكَذَا كَانَ فِي سَابِقِ

عِلْمِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ الَّذِي أَعْلَمَهُ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَنْ إِذَا كُتِبَ الْكِتَابُ قُتِلَ الْحُسَيْنُ وَ خَرَجَ الْمُلْكُ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ فَقَدْ كَانَ ذَلِكَ كُلُّه.....
الكافي ۸/ ۱۷۹، ۱۸۰، ح ۲۰۲.

ابو بصیر از امام صادق علیه السّلام روایت می کند که در تفسیر این آیه شریفه: ... ما يَكُونُ مِنْ نَجْوى ثَلاثَةٍ إِلَّا هُوَ رابِعُهُمْ وَ لا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ وَ لا أَدْنى مِنْ ذلِكَ وَ لا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ ما كانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِما عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيامَةِ إِنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ لا يُسْمِنُ وَ لا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ فرمود: این آیه در باره فلان و فلان و ابو عبیده جراح و عبد الرحمن بن عوف و سالم مولای ابو حذیفه و مغیرة بن شعبه نازل شد، آن گاه که میان خود نامه نوشتند و همداستان شدند که اگر محمّد صلّی اللهٔ علیه و آله و سلّم از جهان دیده فرو بست هرگز اجازه ندهند خلافت، در میان بنی هاشم جای گیرد. پس خداوند متعال این آیه را در شأن آنها فرو فرستاد. او می‌گوید: عرض کردم: پس این سخن پروردگار چیست که فرمود: أَمْ أَبْرَمُوا أَمْراً فَإِنَّا مُبْرِمُونَ* أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَ نَجْواهُمْ بَلى وَ رُسُلُنا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ؟ امام علیه السّلام فرمود: این دو آیه نیز در باره آنها در همان روز نازل گشت. امام صادق علیه السّلام فرمود: شاید تو بر آنی که روزی باشد مانند آن روز که این عهدنامه نوشته شد جز روزی که حسین علیه السّلام به شهادت رسید، روز عاشورا در علم خدا چنین گذشته بود و همان را به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم اعلان داشت که: هر گاه آن عهدنامه نوشته شد حسین علیه السّلام کشته می‌شود و حکومت از دست بنی هاشم بیرون می‌رود و همه اینها تحقّق یافت.

عَنْ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِي أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِبَعْضِ أَصْحَابِهِ سَلِّمُوا عَلَى عَلِيٍّ بِإِمْرَةِ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ لَا وَ اللهِ لَا يَجْتَمِعُ النُّبُوَّةُ وَ الْخِلَافَةُ فِي أَهْلِ بَيْتٍ أَبَداً فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ أَمْ أَبْرَمُوا أَمْراً **فَإِنَّا مُبْرِمُونَ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَ نَجْواهُمْ بَلى وَ رُسُلُنا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۷۲، ح ۴۸.

بریده اسلمی روایت می کند که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به بعضی از یارانش فرمود: رسیدن به ولایت مؤمنان را به علی علیه السلام تبریک بگویید. یکی از آنان گفت: به خدا قسم! نبوت و امامت هرگز در یک خاندان گرد هم نمی آید. در این هنگام خداوند آیه زیر را نازل فرمود: أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ* أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ ونَجْواهُم بَلى ورُسُلنَا لدَيهِمْ يكْتُبُونَ.

الزّخرف ۸۹-۸۱

قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ (۸۱) سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ (۸۲) فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ (۸۳) وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌ وَفِي الْأَرْضِ إِلَهٌ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ (۸۴) وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۸۵) وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (۸۶) وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ (۸۷) وَقِيلِهِ يَا رَبِّ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ (۸۸) فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (۸۹)

بگو اگر برای [خدای] رحمان فرزندی بود خود من نخستین پرستندگان بودم (۸۱) پروردگار آسمان‌ها و زمین [و] پروردگار عرش از آن چه وصف می کنند منزه است (۸۲) پس آنان را رها کن تا در یاوه گویی خود فرو روند و بازی کنند تا آن روزی را که بدان وعده داده می شوند دیدار کنند (۸۳) و اوست که در آسمان خداست و در زمین

خداست و هموست سنجیدهٔ کاردانا (۸۴) و خجسته است کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین و آن چه میان آن دو است از آن اوست و علم قیامت پیش اوست و به سوی او برگردانیده می شوید (۸۵) و کسانی که به جای او می خوانند [و می پرستند] اختیار شفاعت ندارند مگر آن کسانی که آگاهانه به حق گواهی داده باشند (۸۶) و اگر از آنان بپرسی چه کسی آنان را خلق کرده مسلما خواهند گفت خدا پس چگونه [از حقیقت] بازگردانیده می شوند (۸۷) و گوید ای پروردگار من اینها جماعتی اند که ایمان نخواهند آورد (۸۸) [و خدا فرمود] از ایشان روی برتاب و بگو به سلامت پس زود آگه بدانند (۸۹)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ عليه السلام أَرْسَلَ الْمَاءَ عَلَى الطِّينِ ثُمَّ قَبَضَ قَبْضَةً فَعَرَكَهَا ثُمَّ فَرَّقَهَا فِرْقَتَيْنِ بِيَدِهِ ثُمَّ ذَرَأَهُمْ فَإِذَا هُمْ يَدِبُّونَ ثُمَّ رَفَعَ لَهُمْ ناراً فَأَمَرَ أَهْلَ الشِّمَالِ أَنْ يَدْخُلُوهَا فَذَهَبُوا إِلَيْهَا فَهَابُوهَا فَلَمْ يَدْخُلُوهَا ثُمَّ أَمَرَ أَهْلَ الْيَمِينِ أَنْ يَدْخُلُوهَا فَذَهَبُوا فَدَخَلُوهَا فَأَمَرَ اللهُ جَلَّ وَ عَزَّ النَّارَ فَكَانَتْ عَلَيْهِمْ بَرْداً وَ سَلَاماً فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ أَهْلُ الشِّمَالِ قَالُوا رَبَّنَا أَقِلْنَا فَأَقَالَهُمْ ثُمَّ قَالَ لَهُمُ ادْخُلُوهَا فَذَهَبُوا فَقَامُوا عَلَيْهَا وَ لَمْ يَدْخُلُوهَا فَأَعَادَهُمْ طِيناً وَ خَلَقَ مِنْهَا آدَمَ عليه السلام وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَلَنْ يَسْتَطِيعَ هَؤُلَاءِ أَنْ يَكُونُوا مِنْ هَؤُلَاءِ وَ لَا هَؤُلَاءِ أَنْ يَكُونُوا مِنْ هَؤُلَاءِ قَالَ فَيَرَوْنَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله أَوَّلُ مَنْ دَخَلَ تِلْكَ النَّارَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ جَلَّ وَ عَزَّ **قُلْ إِنْ كانَ لِلرَّحْمنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعابِدِينَ**. . الكافي ۲/ ۷، ح ۳.

امام صادق علیه السلام فرمود: زمانی که خداوند خواست حضرت آدم علیه السلام را بیافریند، آب را بر روی خاک ریخت و از آن مشتی برداشت و به هم زد. سپس آن گل را به دو قسمت تقسیم کرد. آن گاه آن‌ها را رها کرد. ناگهان مشاهده کرد که آن دو حرکت می کنند. سپس برایشان آتش برافروخت و به یاران سمت چپ دستور داد وارد آن شوند. آن‌ها به طرف آتش رفتند. ولی ترسیدند و وارد آن نشدند. سپس خداوند به یاران سمت راست دستور داد وارد آتش شوند. آن‌ها به سوی آن رفتند و وارد آن شدند. خداوند عز و جل به آتش دستور داد تا برایشان سرد و گلستان شود. زمانی که یاران سمت چپ این امر را مشاهده کردند گفتند: خدایا ما را به حالت اول بازگردان. خداوند نیز آن‌ها را به حالت اول بازگرداند. سپس به آن‌ها فرمود: وارد آن شوید. آن‌ها به سوی آتش رفتند و در کنار آن ایستادند. اما وارد آن نشدند. خداوند آن‌ها را دوباره به گل تبدیل کرد و آدم علیه السلام را از آن آفرید. یاران سمت چپ هرگز نمی توانند مانند یاران سمت راست باشند و برعکس. روایت می کنند که اولین کسی که وارد آن آتش شد، رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم بود. این همان مطلبی است که در قرآن کریم نیز چنین آمده است: قُل إِن كَانَ لِلرَّحْمَنِ ولدٌ فَأَنَا أَول العَابِدِينَ.

عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنِ الْعَرْشِ وَ الْكُرْسِيِّ فَقَالَ إِنَ لِلْعَرْشِ صِفَاتٍ كَثِيرَةً مُخْتَلِفَةً لَهُ فِي كُلِّ سَبَبِ وَضْعٍ فِي الْقُرْآنِ صِفَةٌ عَلَى حِدَةٍ .....فَمِنِ اخْتِلَافِ صِفَاتِ الْعَرْشِ أَنَّهُ قَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ** وَ هُوَ وَصْفُ عَرْشِ الْوَحْدَانِيَّةِ لِأَنَّ قَوْماً أَشْرَكُوا كَمَا قُلْتُ لَكَ قَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **رَبِّ الْعَرْشِ** رَبِّ الْوَحْدَانِيَّةِ **عَمَّا يَصِفُونَ** وَ قَوْماً وَصَفُوهُ بِيَدَيْنِ فَقَالُوا **يَدُ اللهِ مَغْلُولَةٌ** وَ قَوْماً وَصَفُوهُ بِالرِّجْلَيْنِ فَقَالُوا وَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صَخْرَةِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَمِنْهَا ارْتَقَى إِلَى السَّمَاءِ وَ قَوْماً وَصَفُوهُ بِالْأَنَامِلِ فَقَالُوا إِنَّ مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله قَالَ إِنِّي وَجَدْتُ بَرْدَ أَنَامِلِهِ عَلَى قَلْبِي فَلِمِثْلِ هَذِهِ الصِّفَاتِ قَالَ **رَب الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ** يَقُولُ رَبِّ الْمَثَلِ الْأَعْلَى.....

التوحيد/ ۳۲۳ ۳۲٤، ح ۱.

حنان بن سدیر روایت می کند که از اما صادق علیه السلام در مورد عرش و کرسی سوال کردم آن حضرت فرمود: برای عرش صفات زیاد مختلفی هست در هر موردی در قران صفتب وضع شده.....از جمله ویژگی های مختلف عرش آن است که خداوند

فرمود: رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ و این وصف وحدانیت عرش است چون گروهی شرک ورزیدند چنان که بتو گفتم خداوند تبارک و تعالی می‌فرماید رَبِّ العَرْشِ یعنی پروردگار یگانگی. عَمَّا يصِفُونَ عده ای خداوند را دارای دو دست می دانستند و می گفتند: یدالله مغلوله گروهی نیز برای خداوند، دو پا قائل شده و گفتند: خداوند پایش را بر روی صخره بیت المقدس گذاشت و از آن جا به آسمان عروج کرد و معتقد بودند که خداوند انگشت دارد و مدعی شدند که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است: سرمای انگشتان خداوند را بر روی قلبم احساس کردم. خداوند در ردّ چنین ادعاهایی فرموده است: رَبِّ العَرْشِ عَمَّا يصِفُونَ پروردگار مثل اعلی است .....

عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ: قَالَ أَبُو شَاكِرٍ الدَّيْصَانِيُّ إِنَّ فِي الْقُرْآنِ آيَةً هِيَ قَوْلُنَا قُلْتُ مَا هِيَ فَقَالَ **وَ هُوَ الَّذِي فِي السَّماءِ إِلهٌ وَ فِي الْأَرْضِ إِلهٌ** فَلَمْ أَدْرِ بِمَا أُجِيبُهُ فَحَجَجْتُ فَخَبَّرْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ فَقَالَ هَذَا كَلَامُ زِنْدِيقٍ خَبِيثٍ إِذَا رَجَعْتَ إِلَيْهِ فَقُلْ لَهُ مَا اسْمُكَ بِالْكُوفَةِ فَإِنَّهُ يَقُولُ فُلَانٌ فَقُلْ لَهُ مَا اسْمُكَ بِالْبَصْرَةِ فَإِنَّهُ يَقُولُ فُلَانٌ فَقُلْ كَذَلِكَ اللهُ رَبُّنَا **فِي السَّماءِ إِلهٌ وَ فِي الْأَرْضِ إِلهٌ** وَ فِي الْبِحَارِ إِلَهٌ وَ فِي الْقِفَارِ إِلَهٌ وَ فِي كُلِّ مَكَانٍ إِلَهٌ قَالَ فَقَدِمْتُ فَأَتَيْتُ أَبَا شَاكِرٍ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ هَذِهِ نُقِلَتْ مِنَ الْحِجَازِ. الكافي ۱/ ۱۲۸ ۱۲۹، ح ۱۰.

هشام بن حکم، از ابو شاکر دیصانی روایت کرده است که گفت: در قرآن کریم آیه ای وجود دارد که اساس عقیده ماست. راوی می گوید: پرسیدم: آن آیه کدام است؟ ابو شاکر گفت: وهُو الذِی فِی السَّمَاء إِلهٌ وفِی الأَرْضِ إِلهٌ راوی می گوید:نمی دانستم به او چه جوابی دهم. آن سال به حج خانه خدا مشرف شدم. جریان را برای امام صادق علیه السلام تعریف کردم! امام علیه السلام فرمود: این سخن یک زندیق خبیث است. هر گاه به سویش رفتی از او بپرس: در کوفه تو را به چه نامی صدا می زنند؟ او در پاسخ می گوید: فلان. آن گاه از او سئوال کن: نامت در بصره چیست؟ او پاسخ خواهد داد: فلان. بگو: خداوند نیز چنین است. فِي السَّماءِ إِلهٌ وَ فِي الْأَرْضِ إِلهٌ ، دریاها، دره ها و در همه جا خدا نام دارد. پس از بازگشت از حج نزد او رفتم و همان گونه که امام صادق علیه السلام فرموده بود به او پاسخ دادم. ابو شاکر گفت: این سخنان را از حجاز با خودت آورده ای.

عَنْ أَبِي أُسَامَةَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ هُوَ الَّذِي فِي السَّماءِ إِلهٌ وَ فِي الْأَرْضِ إِلهٌ** فَنَظَرْتُ وَ اللهِ إِلَيْهِ وَ قَدْ لَزِمَ الْأَرْضَ وَ هُوَ يَقُولُ: وَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ الَّذِي هُوَ وَ اللهِ رَبِّي **فِي السَّماءِ إِلهٌ وَ فِي الْأَرْضِ إِلهٌ** وَ هُوَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ.. تفسير القمّي ۲/ ۲۸۹.

ابو اسامه روایت می کند که گفت: از امام صادق علیه السلام در باره آیه وهُو الذِی فِی السَّمَاء إِلهٌ وفِی الأَرْضِ إِلهٌ سئوال کردم و دیدم آن حضرت در حالی که نشسته بود، فرمود: به خدا قسم! خدایم فِي السَّماءِ إِلهٌ وَ فِي الْأَرْضِ إِلهٌ ، فقط الله جل جلاله است.

قَالَ الصَّادِقُ ﷺ الْقُضَاةُ أَرْبَعَةٌ ثَلَاثَةٌ فِي النَّارِ وَ وَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ رَجُلٌ قَضَى بِجَوْرٍ وَ هُوَ يَعْلَمُ فَهُوَ فِي النَّارِ وَ رَجُلٌ قَضَى بِجَوْرٍ وَ هُوَ لَا يَعْلَمُ فَهُوَ فِي النَّارِ وَ رَجُلٌ قَضَى بِحَقٍّ وَ هُوَ لَا يَعْلَمُ فَهُوَ فِي النَّارِ وَ رَجُلٌ قَضَى بِالْحَقِّ وَ هُوَ يَعْلَمُ فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ ... الفقيه ۳/ ۳، ح ٦.

امام صادق علیه السلام: قُضات چهار دسته اند: سه دسته آن‌ها در آتش اند و یک دسته در بهشت؛ مردی که آگاهانه به ستم حکم کند، که او در آتش است، مردی که ناآگاهانه به ستم حکم کند که او نیز در آتش است، مردی که ناآگاهانه به حق حکم کند که او هم در آتش است، اما مردی که آگاهانه به حق حکم کند، جای‌گاهش در بهشت است.

عَنْ أَبِي هَاشِمٍ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ الثَّانِيَ عليه السلام مَا مَعْنَى الْوَاحِدِ فَقَالَ إِجْمَاعُ الْأَلْسُنِ عَلَيْهِ بِالْوَحْدَانِيَّةِ كَقَوْلِهِ تَعَالَى **وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللهُ.** الكافي ۱/ ۱۱۸، ح ۱۲.

ابوهاشم گوید: از امام جواد علیه السلام پرسیدم: معنی خدا یکتاست چیست؟ فرمود اتفاق همه زبانها بر یکتائی او چنانچه خودش فرماید: وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللهُ .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَ اللهَ خَلَقَ الْخَلْقَ فَخَلَقَ مَا أَحَبَّ مِمَّا أَحَبَّ وَ كَانَ مَا أَحَبَّ أَنْ خَلَقَهُ مِنْ طِينَةِ الْجَنَّةِ وَ خَلَقَ مَا أَبْغَضَ مِمَّا أَبْغَضَ وَ كَانَ مَا أَبْغَضَ أَنْ خَلَقَهُ مِنْ طِينَةِ النَّارِ ثُمَّ بَعَثَهُمْ فِي الظِّلَالِ فَقُلْتُ وَ أَيُّ شَيْءٍ الظِّلَالُ قَالَ أَ لَمْ تَرَ إِلَى ظِلِّكَ فِي الشَّمْسِ شَيْءٌ وَ لَيْسَ بِشَيْءٍ ثُمَّ بَعَثَ اللهُ فِيهِمُ النَّبِيِّينَ يَدْعُونَهُمْ إِلَى الْإِقْرَارِ بِاللهِ وَ هُوَ قَوْلُهُ **وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللهُ** ثُمَّ دَعَاهُمْ إِلَى الْإِقْرَارِ بِالنَّبِيِّينَ فَأَقَرَّ بَعْضُهُمْ وَ أَنْكَرَ بَعْضُهُمْ ثُمَّ دَعَاهُمْ إِلَى وَلَايَتِنَا فَأَقَرَّ بِهَا وَ اللهِ مَنْ أَحَبَّ وَ أَنْكَرَهَا مَنْ أَبْغَضَ وَ هُوَ قَوْلُهُ **فَما كانُوا لِيُؤْمِنُوا بِما كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ** ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام كَانَ التَّكْذِيبُ ثَمَّ.. الكافي ۲/ ۱۰، ح ۳.

امام باقر علیه السلام فرمود: خدا مخلوق را آفرید، و هر مخلوق را که دوست می داشت از ماده ای که دوست داشت آفرید، و آنچه را دوست داشت از گل بهشت آفرید. و هر مخلوق را که دوست نداشت از ماده ای که دوست نداشت آفرید، و آنچه را دوست نداشت از گل دوزخ آفرید، سپس آنها را در سایه ای مبعوث کرد. من عرضکردم : سایه چیست ؟ فرمود: نمی بینی که سایه خودت را برابر خورشید چیزی هست و چیزی نیست سپس خدا پیغمبران را در میان آنها مبعوث ساخت تا ایشان را به اقرار خدا دعوت کنند، این است که خدا فرماید: وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللهُ سپس خدا ایشان را باقرار نسبت به پیغمبران دعوت کرد، برخی اقرار و برخی انکار نمودند، آنگاه به ولایت ما دعوتشان کرد، به خدا کسی بدان اقرار کرد که خدایش دوست داشت وآنکه را دشمن داشت ، انکار کرد این است گفتار خدا: فَما كانُوا لِيُؤْمِنُوا بِما كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ سپس امام باقر علیه السلام فرمود: تکذیب آنها در آنجابود....

عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ أَبِي الدَّيْلَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ:..... أَنْ أَعْلِنْ فَضْلَ وَصِيِّكَ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ الْعَرَبَ قَوْمٌ جُفَاةٌ لَمْ يَكُنْ فِيهِمْ كِتَابٌ وَ لَمْ يُبْعَثْ إِلَيْهِمْ نَبِيٌّ وَ لَا يَعْرِفُونَ فَضْلَ نُبُوَّاتِ الْأَنْبِيَاءِ عليهم السلام وَ لَا شَرَفَهُمْ وَ لَا يُؤْمِنُونَ بِي إِنْ أَنَا أَخْبَرْتُهُمْ بِفَضْلِ أَهْلِ بَيْتِي فَقَالَ اللهُ جَلَّ ذِكْرُهُ **وَ لا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَ قُلْ سَلامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ** فَذَكَرَ مِنْ فَضْلِ وَصِيِّهِ ذِكْراً فَوَقَعَ النِّفَاقُ فِي قُلُوبِهِم..... الكافي ۱/ ۲۹۳، ۲۹٤، ح ۳.

ابو دیلم از امام صادق علیه السلام روایت کرده فرمودند:.....فضیلت وصیت را آشکار کن ، پیغمبر عرض کرد: پرودگارا! عرب مردمی خشنند، در میان ایشان کتابی نبوده و برای آنها پیغمبری مبعوث نگشته و بفضیلت و شرف پیغمبران آگاه نیستند، اگر من فضلیت اهل بیتم را بآنها بگویم ، ایمان نمی آورند، پس خدای جل ذکره فرمود: وَ لا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَ قُلْ سَلامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ. اندکی از فضیلت وصیش تذکر داد، و در دلها نفاق افتاد....

عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام بُدُوُّ الْأَذَانِ وَ قِصَّةُ الْأَذَانِ فِي إِسْرَاءِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله حَتَّى انْتَهَى إِلَى السِّدْرَةِ قَالَ فَقَالَتِ السِّدْرَةُ الْمُنْتَهَى مَا جَاوَزَنِي مَخْلُوقٌ قَبْلَكَ قَالَ **ثُمَ دَنا فَتَدَلَّى فَكانَ قابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى فَأَوْحى إِلى عَبْدِهِ ما أَوْحى** قَالَ فَدَفَعَ إِلَيْهِ كِتَابَ أَصْحَابِ الْيَمِينِ وَ أَصْحَابِ الشِّمَالِ قَالَ وَ أَخَذَ أَصْحَابُ الْيَمِينِ بِيَمِينِهِ فَفَتَحَهُ فَنَظَرَ إِلَيْهِ فَإِذَا فِيهِ أَسْمَاءُ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ أَسْمَاءُ

آبَائِهِمْ وَ قَبَائِلِهِمْ قَالَ فَقَالَ لَهُ **آمَنَ الرَّسُولُ بِما أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ** قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ **وَ الْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللهِ وَ مَلائِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ** قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ **رَبَّنا لا تُؤاخِذْنا إِنْ نَسِينا أَوْ أَخْطَأْنا** قَالَ فَقَالَ اللهُ قَدْ فَعَلْتُ قَالَ **رَبَّنا وَ لا تُحَمِّلْنا ما لا طاقَةَ لَنا بِهِ وَ اعْفُ عَنَّا** إِلَى آخِرِ السُّورَةِ وَ كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ اللهُ قَدْ فَعَلْتُ قَالَ ثُمَّ طَوَى الصَّحِيفَةَ فَأَمْسَكَهَا بِيَمِينِهِ وَ فَتَحَ صَحِيفَةَ أَصْحَابِ الشِّمَالِ فَإِذَا فِيهَا أَسْمَاءُ أَهْلِ النَّارِ وَ أَسْمَاءُ آبَائِهِمْ وَ قَبَائِلِهِمْ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ **رَبِّ إِنَّ هؤُلاءِ قَوْمٌ لا يُؤْمِنُونَ** قَالَ فَقَالَ اللهُ **فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَ قُلْ سَلامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ** قَالَ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ مُنَاجَاتِ رَبِّهِ رُدَّ إِلَى بَيْتِ الْمَعْمُورِ ثُمَّ قَصَّ قِصَّةَ الْبَيْتِ وَ الصَّلَاةِ فِيهِ ثُمَّ نَزَلَ وَ مَعَهُ الصَّحِيفَتَانِ فَدَفَعَهُمَا إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام البصائر/ ۴۱۰ ۴۱۱، ح ۱.

عبد الصمد بن بشیر گفت: نزد ابو عبد الله علیه السلام راجع به منشأ اذان در معراج پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم شد.....تا به سدره المنتهی رسید. سدره المنتهی گفت: هیچ مخلوقی پیش از تو از من عبور نکرده است، ثُمَ دَنا فَتَدَلَّى فَكانَ قابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى فَأَوْحى إِلى عَبْدِهِ ما أَوْحى به او کتاب اصحاب نکین و اصحاب شمال را داد و فرمود:: کتاب اصحاب یمین را با دست راستش برداشت و گشود و در آن نظر افکند، و دید که در آن نام بهشتیان و نام پدران و قبایل ایشان نوشته شده است. فرمود: پس خداوند فرمود: آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيه مِن رَّبِّه ، و پیامبر صلی الله علیه و آله به خداوند عرض کرد: وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللهِ وَمَلآئِكتِه وَكُتُبِه وَرُسُلِه. پیامبر صلی الله علیه و آله به خداوند عرض کرد: رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا ، فرمود: و خداوند فرمود: آن را انجام داده ام .پیامبر صلی الله علیه و آله عرض کرد: رَبَّنَا وَلاَ تَحْمِلْ عَلَينَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَه عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا ، رَبَّنَا وَلاَ تُحَمِّلْنَا مَا لاَ طَاقَةَ لَنَا بِه وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَآ أَنتَ مَوْلاَنَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكافِرِينَ ، و خداوند در تمام این موارد فرمود: انجام داده ام. سپس کتاب را پیچید و در دست راست خود گرفت و دیگری را گشود، کتاب اصحاب شمال را، و دید که در آن نام جهنّمیان و نام پدران و قبایلشان نوشته شده بود، فرمود: پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: رَبِّ إِنَّ هؤُلاءِ قَوْمٌ لا يُؤْمِنُونَ. خداوند فرمود: ای محمّد! فَاصْفَحْ عَنْهمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يعْلَمُونَ فرمود: هنگامی که از مناجات با پروردگار خود فارغ شد، به خانه ای ساخته شده برده شد سپس قصه خانه و نمازش را بیان کرد سپس پایین آمد در حالی که دو کتاب به همراه داشت، آن دو را به امیر المؤمنین علیه السلام داد.

۴۴. الدّخان

الدّخان ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حم (۱) وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ (۲) إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ (۳) فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ (۴) أَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ (۵) رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۶) رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ (۷) لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ (۸) بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ (۹) فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. حاء میم (۱) سوگند به کتاب روشنگر (۲) [که] ما آن را در شبی فرخنده نازل کردیم [زیرا] که ما هشداردهنده بودیم (۳) در آن [شب] هر [گونه] کاری [به نحوی] استوار فیصله می یابد (۴) [این] کاری است [که] از جانب ما [صورت می گیرد] ما فرستنده [پیامبران] بودیم (۵) [و این] رحمتی از پروردگار تو ست که او شنوای داناست (۶) پروردگار آسمان ها و زمین و آن چه میان آن دو است اگر یقین دارید (۷) خدایی جز او نیست او زندگی می بخشد و می میراند پروردگار شما و پروردگار پدران شماست (۸) ولی نه آن ها به شك و شبهه خویش سرگرمند (۹) پس در انتظار روزی باش که آسمان دودی نمایان برمی آورد (۱۰)

عليّ بن إبراهيم **حم وَ الْكِتابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنْزَلْناهُ** يَعْنِي الْقُرْآنَ **فِي لَيْلَةٍ مُبارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ** وَ هِيَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ أَنْزَلَ اللهُ الْقُرْآنَ فِيهَا إِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ جُمْلَةً وَاحِدَةً ثُمَّ نَزَلَ مِنَ الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي طُولِ عِشْرِينَ سَنَةً **فِيها يُفْرَقُ** فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ **كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ** أَيْ يُقَدِّرُ اللهُ كُلَّ أَمْرٍ مِنَ الْحَقِّ وَ مِنَ الْبَاطِلِ وَ مَا يَكُونُ فِي تِلْكَ السَّنَةِ وَ لَهُ فِيهِ الْبَدَاءُ وَ الْمَشِيَّةُ يُقَدِّمُ مَا يَشَاءُ وَ يُؤَخِّرُ مَا يَشَاءُ مِنَ الْآجَالِ وَ الْأَرْزَاقِ وَ الْبَلَايَا وَ الْأَعْرَاضِ وَ الْأَمْرَاضِ وَ يَزِيدُ فِيهَا مَا يَشَاءُ وَ يُلْقِيهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ يُلْقِيهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى الْأَئِمَّةِ عليهم السلام حَتَّى يَنْتَهِيَ ذَلِكَ إِلَى صَاحِبِ الزَّمَانِ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ وَ يَشْتَرِطُ لَهُ فِيهِ الْبَدَاءَ وَ الْمَشِيَّةَ وَ التَّقْدِيمَ وَ التَّأْخِيرَ.تفسير القمّي ۲/ ۲۹۰.

علی بن ابراهیم قمی گفت: حم والكِتَابِ المُبِينِ إِنَّا أَنزَلنَاهُ یعنی ما قرآن را نازل کردیم. فِی لیْلةٍ مُّبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ که منظور از آن لیله القدر است. خداوند در آن شب، قرآن را یک باره به بیت المعمور فرود آورد. سپس در طول بیست و سه سال از بیت المعمور بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد. فِيهَا يُفْرَقُ كُل أَمْرٍ حَكِيمٍ یعنی خداوند در آن شب همه امور را اعم از حق و باطل، رویدادهای سال آینده، بداء و مشیت الهی، تقدیم و تأخیر اجل ها، روزی ها، بلایا و بیماری ها مقرر می کند و اقدام به کاهش یا افزایش آن‌ها می کند. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آن را به امیرالمؤمنین علیه السلام واگذار می کند. امیرالمؤمنین علیه السلام نیز آن را به ائمه صلوات الله علیهم اجمعین می سپارد تا این که این امور به امام زمان علیه السلام واگذار می شود و بداء و مشیت و تقدیم و تأخیر در آن شرط می شود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ **فِيها يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ** يَقُولُ يَنْزِلُ فِيهَا كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ وَ الْمُحْكَمُ لَيْسَ بِشَيْئَيْنِ إِنَّمَا هُوَ شَيْءٌ وَاحِدٌ فَمَنْ حَكَمَ بِمَا لَيْسَ فِيهِ اخْتِلَافٌ فَحُكْمُهُ مِنْ حُكْمِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ حَكَمَ بِأَمْرٍ فِيهِ اخْتِلَافٌ فَرَأَى أَنَّهُ مُصِيبٌ فَقَدْ حَكَمَ بِحُكْمِ الطَّاغُوتِ إِنَّهُ لَيَنْزِلُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ إِلَى وَلِيِّ الْأَمْرِ تَفْسِيرُ الْأُمُورِ سَنَةً سَنَةً يُؤْمَرُ فِيهَا فِي أَمْرِ نَفْسِهِ بِكَذَا وَ كَذَا وَ فِي أَمْرِ النَّاسِ بِكَذَا وَ كَذَا وَ إِنَّهُ لَيَحْدُثُ لِوَلِيِّ الْأَمْرِ سِوَى ذَلِكَ كُلَّ يَوْمٍ عِلْمُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ الْخَاصُّ وَ الْمَكْنُونُ الْعَجِيبُ الْمَخْزُونُ مِثْلُ مَا يَنْزِلُ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ مِنَ الْأَمْرِ ثُمَّ قَرَأَ **وَ لَوْ أَنَّ ما فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلامٌ وَ الْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ ما نَفِدَتْ كَلِماتُ اللهِ إِنَّ اللهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ**.. الكافي ۱/ ۲۴۸، ح ۳.

امام محمد تقی علیه السلام فرماید: خدای عزوجل راجع بشب قدر فرموده است فِيها يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍخدا می‌فرماید: هر امر محکمی از آسمان نازل می‌شود و محکم دو چیز نیست، بل‌که تنها یک چیز است، پس هر که حکم بی‌اختلاف کند، حکمش حکم خدای عزوجل است و هر که حکمی کند که در آن اختلافی باشد و خود را مصیب داند، بحکم طاغوت حکم کرده است. همانا سال بسال در شب قدر تفسیر و بیان کارها بر ولی امر نازل می‌شود، در آن شب امام علیه السلام درباره کار خودش چنین دستور می‌گیرد و راجع بکار مردم هم بچنین و چنان مأمور می‌شود، و نیز برای ولی امر غیر از شب قدر هم در هر روزیکه

خدای عزوجل صلاح داند، مانند آنشب امر مخصوص و پوشیده و شگفت در گنجینه پدید میآید، سپس قرائت فرمود: وَ لَوْ أَنَّ ما فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلامٌ وَ الْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ ما نَفِدَتْ كَلِماتُ اللهِ إِنَّ اللهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: يَا مَعْشَرَ الشِّيعَةِ خَاصِمُوا بِسُورَةِ **إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ** تَفْلُجُوا فَوَ اللهِ إِنَّهَا لَحُجَّةُ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَى الْخَلْقِ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ إِنَّهَا لَسَيِّدَةُ دِينِكُمْ وَ إِنَّهَا لَغَايَةُ عِلْمِنَا يَا مَعْشَرَ الشِّيعَةِ خَاصِمُوا بِ **حم وَ الْكِتابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةٍ مُبارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ** فَإِنَّهَا لِوُلَاةِ الْأَمْرِ خَاصَّةً بَعْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله يَا مَعْشَرَ الشِّيعَةِ يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **وَ إِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلا فِيها نَذِيرٌ** قِيلَ يَا أَبَا جَعْفَرٍ نَذِيرُهَا مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله قَالَ صَدَقْتَ فَهَلْ كَانَ نَذِيرٌ وَ هُوَ حَيٌّ مِنَ الْبِعْثَةِ فِي أَقْطَارِ الْأَرْضِ فَقَالَ السَّائِلُ لَا قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام أَ رَأَيْتَ بَعِيثَهُ أَ لَيْسَ نَذِيرَهُ كَمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله فِي بِعْثَتِهِ مِنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ نَذِيرٌ فَقَالَ بَلَى قَالَ فَكَذَلِكَ لَمْ يَمُتْ مُحَمَّدٌ إِلَّا وَ لَهُ بَعِيثٌ نَذِيرٌ قَالَ فَإِنْ قُلْتُ لَا فَقَدْ ضَيَّعَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله مَنْ فِي أَصْلَابِ الرِّجَالِ مِنْ أُمَّتِهِ قَالَ وَ مَا يَكْفِيهِمُ الْقُرْآنُ قَالَ بَلَى إِنْ وَجَدُوا لَهُ مُفَسِّراً قَالَ وَ مَا فَسَّرَهُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله قَالَ بَلَى قَدْ فَسَّرَهُ لِرَجُلٍ وَاحِدٍ وَ فَسَّرَ لِلْأُمَّةِ شَأْنَ ذَلِكَ الرَّجُلِ وَ هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ السَّائِلُ يَا أَبَا جَعْفَرٍ كَانَ هَذَا أَمْرٌ خَاصٌّ لَا يَحْتَمِلُهُ الْعَامَّةُ قَالَ أَبَى اللهُ أَنْ يُعْبَدَ إِلَّا سِرّاً حَتَّى يَأْتِيَ إِبَّانُ أَجَلِهِ الَّذِي يَظْهَرُ فِيهِ دِينُهُ كَمَا أَنَّهُ كَانَ رَسُولُ اللهِ مَعَ خَدِيجَةَ مُسْتَتِراً حَتَّى أُمِرَ بِالْإِعْلَانِ قَالَ السَّائِلُ يَنْبَغِي لِصَاحِبِ هَذَا الدِّينِ أَنْ يَكْتُمَ قَالَ أَ وَ مَا كَتَمَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَوْمَ أَسْلَمَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله حَتَّى ظَهَرَ أَمْرُهُ قَالَ بَلَى قَالَ فَكَذَلِكَ أَمْرُنَا **حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتابُ أَجَلَهُ**. الكافي ۱/ ۲۴۹، ۲۵۰، ح ۶.

امام محمد تقی علیه السلام فرمود: ای گروه شیعه: با سوره إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ مخاصمه و مباحثه کنید تا پیروز شوید، به خدا که آن سوره پس از پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم حجت خدای تبارک و تعالی است بر مردم و آن سوره سرور دین شماست و نهایت دانش ماست ای گروه شیعه با آیات حم وَ الْكِتابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةٍ مُبارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ مخاصمه کنید، زیرا این آیات مخصوص والیان امر امامت است بعد از پیغمبر صلی الله علیه و آله. ای گروه شیعه! خدای تبارک و تعالی می‌فرماید: وَ إِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلا فِيها نَذِيرٌ شخصی گفت: ای ابا جعفر بیم رسان امت، محمد صلی الله علیه و آله است فرمود: درست گفتی ولی آیا پیغمبر در زمان حیاتش چاره‌ئی از فرستادن نمایندگان در اطراف زمین داشت؟ گفت: نه: امام فرمود: بمن بگو مگر فرستاده پیغمبر بیم رسان او نیست چنان‌که خود پیغمبر صلی الله علیه و آله فرستاده خدای عزوجل و بیم رسان او بود؟ گفت: چرا، فرمود: پس همچنین پیغمبر صلی الله علیه و آله برای پس از مرگ خود هم فرستاده و بیم رسان دارد، اگر بگوئی ندارد، لازم آید که پیغمبر آنهائی را که در صلب مردان امتش بودند، ضایع کرده باشد. آنمرد گفت: مگر قرآن برای آنها کافی نیست؟ فرمود: چرا در صورتیکه مفسری برای قرآن داشته باشند، گفت: مگر پیغمبر صلی الله علیه و آله قرآن را تفسیر نفرموده است؟ فرمود: چرا تنها برای یک مرد تفسیر کرد و شأن آن مرد را که علی بن ابیطالب است بامت خود گفت. مرد سائل گفت، ای ابا جعفر، این مطلبی است خصوصی که عامه از مردم زیر بار آن نروند، فرمود خدا حتما می‌خواهد که در نهان پرستش شود تا برسد هنگام و زمانی که دینش آشکار شود، همچنان‌که پیغمبر صلی الله علیه و آله با خدیجه در نهان پرستش خدا می‌کرد تا زمانی که مأمور باعلان گشت. مرد سائل گفت: آیا صاحب این دین باید آنرا نهان کند؟ فرمود: مگر علی ابیطالب علیه السلام از روزی که بإذن رسولخدا صلی الله علیه و آله اسلام آورد آنرا نهان نکرد تا زمانی که امرش ظاهر گشت؟ کار ما نیز همچنین است حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتابُ أَجَلَهُ .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: لَمَّا قُبِضَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَامَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام فِي مَسْجِدِ الْكُوفَةِ فَحَمِدَ اللهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ وَ صَلَّى عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله ثُمَّ قَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ قَدْ قُبِضَ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ رَجُلٌ مَا سَبَقَهُ الْأَوَّلُونَ وَ لَا يُدْرِكُهُ الْآخِرُونَ إِنَّهُ كَانَ لَصَاحِبَ رَايَةِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله عَنْ يَمِينِهِ جَبْرَئِيلُ وَ عَنْ يَسَارِهِ مِيكَائِيلُ لَا يَنْثَنِي حَتَّى يَفْتَحَ اللهُ لَهُ وَ اللهِ مَا تَرَكَ بَيْضَاءَ وَ لَا حَمْرَاءَ إِلَّا سَبْعَمِائَةِ دِرْهَمٍ فَضَلَتْ عَنْ عَطَائِهِ أَرَادَ أَنْ يَشْتَرِيَ بِهَا خَادِماً لِأَهْلِهِ وَ اللهِ لَقَدْ قُبِضَ فِي اللَّيْلَةِ الَّتِي فِيهَا قُبِضَ وَصِيُّ مُوسَى يُوشَعُ بْنُ نُونٍ وَ اللَّيْلَةِ الَّتِي عُرِجَ فِيهَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَ اللَّيْلَةِ الَّتِي نُزِّلَ فِيهَا الْقُرْآنُ. الكافي ۱/ ٤٥٧، ح ۸.

امام باقر علیه السلام فرمود: چون امیرالمؤ منین علیه السلام وفات نمودند: حسن بن علی علیه السلام در مسجد کوفه به پاخاست و حمد و ثنای خدا گفت و بر پیغمبر صلی الله علیه و آله درود فرستاد. سپس فرمود: ای مردم در این شب مردی وفات کرد که پیشینیان بر او سبقت نگرفتند و پسینیان باو نرسند. او پرچمدار رسولخدا صلی الله علیه و آله بود که جبرئیل در طرف راست و مکائیل در طرف چپش بودند. از میدان بر نمی گشت جز اینکه خدا به او فتح و پیروزی می داد، بخدا که او از مال سفید و سرخ دنیا جز هفتصد درهم که آن هم از عطایش زیاد آمده بود باقی نگذاشت و می خواست با آن پول خدمتگزاری برای خانواده اش بخرد، بخدا که او در شبی وفات کرد که یوشع بن نون وصی موسی وفات کرد و همان شبی که عیسی بن مریم به آسمان بالا رفت و همان شبی که قرآن فرود آمد.

عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ نَصْرَانِي..... فَقَالَ لَهُ النَّصْرَانِيُّ ارْدُدْ عَلَى صَاحِبِي السَّلَامَ أَ وَ مَا تَرُدُّ السَّلَامَ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام عَلَى صَاحِبِكَ إِنْ هَدَاهُ اللهُ فَأَمَّا التَّسْلِيمُ فَذَاكَ إِذَا صَارَ فِي دِينِنَا فَقَالَ النَّصْرَانِيُّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَصْلَحَكَ اللهُ قَالَ سَلْ قَالَ أَخْبِرْنِي عَنْ كِتَابِ اللهِ تَعَالَى الَّذِي أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ نَطَقَ بِهِ ثُمَّ وَصَفَهُ بِمَا وَصَفَهُ بِهِ فَقَالَ **حم. وَ الْكِتابِ الْمُبِينِ. إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةٍ مُبارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ. فِيها يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ** مَا تَفْسِيرُهَا فِي الْبَاطِنِ فَقَالَ أَمَّا **حم** فَهُوَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله وَ هُوَ فِي كِتَابِ هُودٍ الَّذِي أُنْزِلَ عَلَيْهِ وَ هُوَ مَنْقُوصُ الْحُرُوفِ وَ أَمَّا الْكِتابُ الْمُبِينُ فَهُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ أَمَّا اللَّيْلَةُ فَفَاطِمَةُ عليها السلام وَ أَمَّا قَوْلُهُ **فِيها يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ** يَقُولُ يَخْرُجُ مِنْهَا خَيْرٌ كَثِيرٌ فَرَجُلٌ حَكِيمٌ وَ رَجُلٌ حَكِيمٌ وَ رَجُلٌ حَكِيمٌ فَقَالَ الرَّجُلُ صِفْ لِيَ الْأَوَّلَ وَ الْآخِرَ مِنْ هَؤُلَاءِ الرِّجَالِ فَقَالَ إِنَّ الصِّفَاتِ تَشْتَبِهُ وَ لَكِنَّ الثَّالِثَ مِنَ الْقَوْمِ أَصِفُ لَكَ مَا يَخْرُجُ مِنْ نَسْلِهِ وَ إِنَّهُ عِنْدَكُمْ لَفِي الْكُتُبِ الَّتِي نَزَلَتْ عَلَيْكُمْ إِنْ لَمْ تُغَيِّرُوا وَ تُحَرِّفُوا وَ تُكَفِّرُوا وَ قَدِيماً مَا فَعَلْتُمْ قَالَ لَهُ النَّصْرَانِيُّ إِنِّي لَا أَسْتُرُ عَنْكَ مَا عَلِمْتُ وَ لَا أُكَذِّبُكَ وَ أَنْتَ تَعْلَمُ مَا أَقُولُ فِي صِدْقِ مَا أَقُولُ وَ كَذِبِهِ وَ اللهِ لَقَدْ أَعْطَاكَ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ قَسَمَ عَلَيْكَ مِنْ نِعَمِهِ مَا لَا يَخْطُرُهُ الْخَاطِرُونَ وَ لَا يَسْتُرُهُ السَّاتِرُونَ وَ لَا يُكَذِّبُ فِيهِ مَنْ كَذَّبَ فَقَوْلِي لَكَ فِي ذَلِكَ الْحَقُّ كَمَا ذَكَرْتُ فَهُوَ كَمَا ذَكَرْتَ.... الكافي ۱/ ٤٧٩، ح ٤.

یعقوب بن جعفر بن ابراهیم روایت می کند که گفت: در حالی که در محضر امام موسی کاظم علیه السلام در عریض بودیم، مردی مسیحی بر ایشان وارد شد. ....آن شخص مسیحی گفت: بر دوستم درود و سلام بفرست. آیا این کار را نمی کنی؟ امام موسی کاظم علیه السلام فرمود: خداوند دوستت را هدایت کند. هر گاه او به دین ما درآمد، به او سلام می فرستم. شخص مسیحی گفت: من چند سئوال دارم. امام فرمود: بپرس! شخص مسیحی گفت: برایم در باره کتابی که بر محمد نازل شده و او آن را به اطلاع مردم رسانده است، سخن بگو و تفسیر باطنی آیات زیر را برایم بیان کن که در آن آمده است: حم والكِتَابِ المُبِينِ إِنَّا أَنزَلنَاهُ فِي ليلةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ فِيهَا يفرَقُ كُل أَمْرٍ حَكِيمٍ امام فرمود: منظور از حم، حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم است که در

کتابی که بر هود نازل شده بود، نام او چنین آمده است و تعداد حروف آن ناقص است. اما کتاب مبین، امیرالمؤمنین علی علیه السلام است و منظور از شب، حضرت فاطمه سلام الله علیها است. فِيهَا يفْرَقُ كُل أَمْرٍ حَكِيمٍ به این معناست که نیکی فراوانی از آن خارج می شود. پس مردی حکیم و مردی حکیم از آن برون آید آن مرد گفت: اولین و آخرین فرد از این انسان ها را برایم توصیف کن، امام فرمود: صفات آن‌ها با یکدیگر شباهت دارد. اما سومین تن از این مردان را برایت وصف می کنم که بقیه این مردان از نسل او خواهند بود. اگر کتابی را که بر شما نازل شده است تحریف نکرده باشید، این امر نزد شما در آن کتاب وجود دارد که البته در گذشته چنین کاری کرده اید. شخص مسیحی به او گفت: من آن چه را بدانم از تو پنهان نمی دارم و تو را تکذیب نمی کنم. تو راست یا دروغ بودن سخنانم را به خوبی می دانی. به خدا قسم! خداوند از فضل و لطف خودش به تو عنایت کرده و به تو نعمت هایی داده است که به ذهن هیچ انسانی خطور نمی کند و هیچ احدی نمی تواند آن را نادیده بگیرد یا آن را دروغ بپندارد. بنابراین من در این باره به تو حقیقت را گفته ام و حقیقت همان گونه است که برایت ذکر کردم.....

عَنْ حُمْرَانَ أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةٍ مُبارَكَةٍ** قَالَ نَعَمْ لَيْلَةُ الْقَدْرِ وَ هِيَ فِي كُلِّ سَنَةٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ فَلَمْ يُنْزَلِ الْقُرْآنُ إِلَّا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **فِيها يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ** قَالَ يُقَدَّرُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ كُلُّ شَيْءٍ يَكُونُ فِي تِلْكَ السَّنَةِ إِلَى مِثْلِهَا مِنْ قَابِلٍ خَيْرٍ وَ شَرٍّ وَ طَاعَةٍ وَ مَعْصِيَةٍ وَ مَوْلُودٍ وَ أَجَلٍ أَوْ رِزْقٍ فَمَا قُدِّرَ فِي تِلْكَ السَّنَةِ وَ قُضِيَ فَهُوَ الْمَحْتُومُ وَ للهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ الْمَشِيئَةُ.... الكافي ٤/ ١٥٧ ١٥٨، ح ٦.

محمد حمران روایت می کند که از امام محمد باقر علیه السلام در باره آیه إِنَّا أَنزَلنَاهُ فِي ليْلةٍ مُّبَارَكَةٍ سئوال کردم. امام فرمود: آری! شب قدر در دهه سوم ماه رمضان هر سال است که قرآن در آن شب نازل شده است. خداوند می فرماید: فِيهَا يُفْرَقُ كُل أَمْرٍ حَكِيمٍ خداوند در شب قدر همه آن چه را که در طول سال بعد اتفاق می افتد، اعم از کارهای خوب، بد، طاعت، نافرمانی، به دنیا آمدن، فرا رسیدن اجل و روزی را تعیین می کند. بنابراین آن چه خداوند در آن شب تعیین کند و بدان حکم نماید قطعاً اتفاق می افتد. اراده خداوند چنین است.....

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ وَ نَاسٌ يَسْأَلُونَهُ يَقُولُونَ الْأَرْزَاقُ تُقَسَّمُ لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ قَالَ فَقَالَ لَا وَ اللهِ مَا ذَاكَ إِلَّا فِي لَيْلَةِ تِسْعَ عَشْرَةَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ إِحْدَى وَ عِشْرِينَ وَ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ فَإِنَّ فِي لَيْلَةِ تِسْعَ عَشْرَةَ يَلْتَقِي الْجَمْعَانِ وَ فِي لَيْلَةِ إِحْدَى وَ عِشْرِينَ يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ وَ فِي لَيْلَةِ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ يُمْضَى مَا أَرَادَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ ذَلِكَ وَ هِيَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ الَّتِي قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ** قَالَ قُلْتُ مَا مَعْنَى قَوْلِهِ يَلْتَقِي الْجَمْعَانِ قَالَ يَجْمَعُ اللهُ فِيهَا مَا أَرَادَ مِنْ تَقْدِيمِهِ وَ تَأْخِيرِهِ وَ إِرَادَتِهِ وَ قَضَائِهِ قَالَ قُلْتُ فَمَا مَعْنَى يُمْضِيهِ فِي ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ قَالَ إِنَّهُ يَفْرُقُهُ فِي لَيْلَةِ إِحْدَى وَ عِشْرِينَ وَ يَكُونُ لَهُ فِيهِ الْبَدَاءُ فَإِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ أَمْضَاهُ فَيَكُونُ مِنَ الْمَحْتُومِ الَّذِي لَا يَبْدُو لَهُ فِيهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى.. الكافي ٤/ ١٥٨، ح ٨.

اسحاق بن عمّار روایت شده است که او گفت: شنیدم که مردم از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام پرسیدند: آیا روزی‌ها در شب نیمه ماه شعبان تقسیم می‌شود؟ ایشان فرمود: به خدا سوگند نه، این امر تنها در شب نوزدهم از ماه رمضان و شب بیست و یکم و شب بیست و سوم صورت می‌پذیرد، به این ترتیب که در شب نوزدهم دو امر جمع می‌شوند و در شب بیست و یکم هر امر استواری جدا می‌شود و در شب بیست و سوم آن چه خداوند عزّ و جلّ در این باره می‌خواهد، تحقّق می‌یابد و آن شب، شب قدر

است که خداوند عزّ و جلّ در باره‌اش فرمود: خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ . عرض کردم: معنای این سخن که دو امر جمع می‌شوند، چیست؟ فرمود: در آن شب خداوند آن چه از تقدیم و تأخیر و اراده و قضای خود می‌خواهد جمع می کند. عرض کردم: و معنای این سخن که در شب بیست و سوم تحقّق می‌یابد، چیست؟ فرمود: آن در شب بیست و یکم گونه تحقّق بخشیدنش جدا می‌شود و برای خداوند متعال در آن بداء هست، پس چون شب بیست و سوم فرا رسد، خداوند آن را تحقّق می‌بخشد و این گونه حتمی می‌شود و در آن از سوی خداوند تبارک و تعالی بداء صورت نمی‌پذیرد.

عَنْ هِشَامٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَوْلُ اللهِ تَعَالَى فِي كِتَابِهِ **فِيها يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ** قَالَ تِلْكَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ يُكْتَبُ فِيهَا وَفْدُ الْحَاجِ وَ مَا يَكُونُ فِيهَا مِنْ طَاعَةٍ أَوْ مَعْصِيَةٍ أَوْ مَوْتٍ أَوْ حَيَاةٍ وَ يُحْدِثُ اللهُ فِي اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ مَا يَشَاءُ ثُمَّ يُلْقِيهِ إِلَى صَاحِبِ الْأَرْضِ قَالَ الْحَرْثُ بْنُ الْمُغِيرَةِ الْبَصْرِيُّ قُلْتُ وَ مَنْ صَاحِبُ الْأَرْضِ قَالَ صَاحِبُكُمْ. البصائر/ ۲۴۱، ح ٤.

هشام گوید به امام صادق عیه السلام قول خدای متعال را گفتم فِيها يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ فرود این شب قدر است که در آن نوشته میشود نام حجاج و هر اتفاق میافتد از طاعت و معصیت و موت و حیات و آن‌چه خداوند در شب و روز ایجاد میکند سپس به صاحب زمین داده میشود. حرث بن مغیره گوید، گفتم صاحب زمین کیست فرمود صاحب شما.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ....قَالَ السَّائِلُ مَنْ هَؤُلَاءِ الْحُجَجُ قَالَ هُمْ رَسُولُ اللهِ وَ مَنْ حَلَّ مَحَلَّهُ مِنْ أَصْفِيَاءِ اللهِ الَّذِينَ قَرَنَهُمُ اللهُ بِنَفْسِهِ وَ رَسُولِهِ وَ فَرَضَ عَلَى الْعِبَادِ مِنْ طَاعَتِهِمْ مِثْلَ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْهِمْ مِنْهَا لِنَفْسِهِ وَ هُمْ وُلَاةُ الْأَمْرِ الَّذِينَ قَالَ اللهُ فِيهِمْ **أَطِيعُوا اللهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ** وَ قَالَ فِيهِمْ **وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَ إِلى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ** قَالَ السَّائِلُ مَا ذَاكَ الْأَمْرُ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام الَّذِي بِهِ تَنْزِلُ الْمَلَائِكَةُ فِي اللَّيْلَةِ الَّتِي يُفْرَقُ فِيهَا **كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ** مِنْ خَلْقٍ وَ رِزْقٍ وَ أَجَلٍ وَ عَمَلٍ وَ عُمُرٍ وَ حَيَاةٍ وَ مَوْتٍ وَ عِلْمِ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْمُعْجِزَاتِ الَّتِي لَا تَنْبَغِي إِلَّا للهِ وَ أَصْفِيَائِهِ وَ السَّفَرَةِ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ خَلْقِهِ وَ هُمْ وَجْهُ اللهِ الَّذِي قَالَ **فَأَيْنَما تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللهِ** هُمْ بَقِيَّةُ اللهِ يَعْنِي الْمَهْدِيَّ يَأْتِي عِنْدَ انْقِضَاءِ هَذِهِ النَّظِرَةِ فَيَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً وَ مِنْ آيَاتِهِ الْغِيبَةُ وَ الِاكْتِتَامُ عِنْدَ عُمُومِ الطُّغْيَانِ وَ حُلُولِ الِانْتِقَامِ وَ لَوْ كَانَ هَذَا الْأَمْرُ الَّذِي عَرَّفْتُكَ نَبَأَهُ لِلنَّبِيِّ دُونَ غَيْرِهِ لَكَانَ الْخِطَابُ يَدُلُّ عَلَى فِعْلٍ مَاضٍ غَيْرِ دَائِمٍ وَ لَا مُسْتَقْبَلٍ وَ لَقَالَ نَزَلَتِ الْمَلَائِكَةُ وَ فُرِقَ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ وَ لَمْ يَقُلْ **تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ** وَ **يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ**. الاحتجاج/ ۲۵۲.

از امیرالمؤمنین علیه السلام شخصی سئوال کرد:... آن حجت ها چه کسانی هستند؟ امام فرمود: آن‌ها رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و سایر برگزیدگان خداوند هستند که پروردگار نام آن‌ها را در کنار نام خودش و پیامبرش قرار داده و اطاعت از آن‌ها را همانند خودش بر مردم واجب کرده است. آن‌ها ولی امر مؤمنان هستند که خداوند در باره شان می فرماید: أَطِيعُواْ اللهَ وأَطِيعُواْ الرَّسُول وأُولى الأَمْرِ مِنكُمْ و همچنین می فرماید: ولو رَدُّوهُ إِلى الرَّسُول وإِلى أُولى الأَمْرِ مِنْهُمْ لعَلمَهُ الذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْآن شخص مجدداً سئوال کرد: آن امر چیست؟ امام علیه السلام پاسخ داد: همان چیزی است که فرشته‌گان در شبی که هر امر حکیمانه ای از یکدیگر جدا خواهد شد، آن را فرود خواهند آورد و شامل آفرینش، روزی دادن، اجل، کار، زندگی، مرگ، علم غیب آسمان ها و زمین و معجزاتی خواهد شد که فقط خداوند و برگزیدگانش قادر به انجام آن خواهند بود. آن‌ها واسطه ای میان خداوند و بندگان و وجه الله هستند که در قرآن کریم فرموده است: فَأَيْنَمَا تُولواْ فَثَمَّ وجْهُ اللهِآنها بقیه الله هستند. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه

الشریف که در پایان این دنیا ظهور خواهد کرد، جزو آن‌هاست. او زمین را پس از آن که مملو از ظلم و ستم شده است، پر از عدل و داد خواهد کرد و از جمله نشانه های او غیبت و پنهان شدن از دید عامه ظالمان و فرا رسیدن انتقام الهی از دشمنانش است. اگر این امری که برای شما بیان کردم فقط مختص پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بود، خطاب در آن به صورت فعل ماضی می آمد نه مضارع یا مستقبل و می فرمود: فرشته‌گان فرود آمدند و هر امر حکیمانه ای مقرر گردید و نمی فرمود: تَنَزَّل المَلائِکَهُ و یُفْرَقُ کُل أَمْرٍ حَکِیمٍ.

عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الثّانِی علیه‌السلام قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ علیه‌السلام بَیْنَا أَبِی علیه‌السلام یَطُوفُ بِالْکَعْبَةِ إِذَا رَجُلٌ مُعْتَجِرٌ قَدْ قُیِّضَ لَهُ فَقَطَعَ عَلَیْهِ أُسْبُوعَهُ حَتّی أَدْخَلَهُ إِلَی دَارٍ جَنْبَ الصّفَا فَأَرْسَلَ إِلَیّ فَکُنّا ثَلَاثَةً فَقَالَ مَرْحَباً یَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ ثُمّ وَضَعَ یَدَهُ عَلَی رَأْسِی وَ قَالَ بَارَکَ اللهُ فِیکَ یَا أَمِینَ اللهِ بَعْدَ آبَائِهِ یَا أَبَا جَعْفَرٍ إِنْ شِئْتَ فَأَخْبِرْنِی وَ إِنْ شِئْتَ فَأَخْبَرْتُکَ وَ إِنْ شِئْتَ سَلْنِی وَ إِنْ شِئْتَ سَأَلْتُکَ وَ إِنْ شِئْتَ فَاصْدُقْنِی وَ إِنْ شِئْتَ صَدَقْتُکَ قَالَ کُلّ ذَلِکَ أَشَاءُ قَالَ فَإِیّاکَ أَنْ یَنْطِقَ لِسَانُکَ عِنْدَ مَسْأَلَتِی بِأَمْرٍ تُضْمِرُ لِی غَیْرَهُ قَالَ إِنّمَا یَفْعَلُ ذَلِکَ مَنْ فِی قَلْبِهِ عِلْمَانِ یُخَالِفُ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ وَ إِنّ اللهَ عَزّ وَ جَلّ أَبَی أَنْ یَکُونَ لَهُ عِلْمٌ فِیهِ اخْتِلَافٌ قَالَ هَذِهِ مَسْأَلَتِی وَ قَدْ فَسّرْتَ طَرَفاً مِنْهَا أَخْبِرْنِی عَنْ هَذَا الْعِلْمِ الّذِی لَیْسَ فِیهِ اخْتِلَافٌ مَنْ یَعْلَمُهُ قَالَ أَمّا جُمْلَةُ الْعِلْمِ فَعِنْدَ اللهِ جَلّ ذِکْرُهُ وَ أَمّا مَا لَا بُدّ لِلْعِبَادِ مِنْهُ فَعِنْدَ الْأَوْصِیَاءِ قَالَ فَفَتَحَ الرّجُلُ عَجِیرَتَهُ وَ اسْتَوَی جَالِساً وَ تَهَلّلَ وَجْهُهُ وَ قَالَ هَذِهِ أَرَدْتُ وَ لَهَا أَتَیْتُ زَعَمْتَ أَنّ عِلْمَ مَا لَا اخْتِلَافَ فِیهِ مِنَ الْعِلْمِ عِنْدَ الْأَوْصِیَاءِ فَکَیْفَ یَعْلَمُونَهُ قَالَ کَمَا کَانَ رَسُولُ اللهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله یَعْلَمُهُ إِلّا أَنّهُمْ لَا یَرَوْنَ مَا کَانَ رَسُولُ اللهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله یَرَی لِأَنّهُ کَانَ نَبِیّاً وَ هُمْ مُحَدّثُونَ وَ أَنّهُ کَانَ یَفِدُ إِلَی اللهِ عَزّ وَ جَلّ فَیَسْمَعُ الْوَحْیَ وَ هُمْ لَا یَسْمَعُونَ فَقَالَ صَدَقْتَ یَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ سَآتِیکَ بِمَسْأَلَةٍ صَعْبَةٍ أَخْبِرْنِی عَنْ هَذَا الْعِلْمِ مَا لَهُ لَا یَظْهَرُ کَمَا کَانَ یَظْهَرُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله قَالَ فَضَحِکَ أَبِی علیه‌السلام وَ قَالَ أَبَی اللهُ عَزّ وَ جَلّ أَنْ یُطْلِعَ عَلَی عِلْمِهِ إِلّا مُمْتَحَناً لِلْإِیمَانِ بِهِ کَمَا قَضَی عَلَی رَسُولِ اللهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله أَنْ یَصْبِرَ عَلَی أَذَی قَوْمِهِ وَ لَا یُجَاهِدَهُمْ إِلّا بِأَمْرِهِ فَکَمْ مِنِ اکْتِتَامٍ قَدِ اکْتَتَمَ بِهِ حَتّی قِیلَ لَهُ فَاصْدَعْ بِما تُؤْمَرُ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِکِینَ وَ ایْمُ اللهِ أَنْ لَوْ صَدَعَ قَبْلَ ذَلِکَ لَکَانَ آمِناً وَ لَکِنّهُ إِنّمَا نَظَرَ فِی الطّاعَةِ وَ خَافَ الْخِلَافَ فَلِذَلِکَ کَفّ فَوَدِدْتُ أَنّ عَیْنَکَ تَکُونُ مَعَ مَهْدِیّ هَذِهِ الْأُمّةِ وَ الْمَلَائِکَةُ بِسُیُوفِ آلِ دَاوُدَ بَیْنَ السّمَاءِ وَ الْأَرْضِ تُعَذّبُ أَرْوَاحَ الْکَفَرَةِ مِنَ الْأَمْوَاتِ وَ تُلْحِقُ بِهِمْ أَرْوَاحَ أَشْبَاهِهِمْ مِنَ الْأَحْیَاءِ ثُمّ أَخْرَجَ سَیْفاً ثُمّ قَالَ هَا إِنّ هَذَا مِنْهَا قَالَ فَقَالَ أَبِی إِی وَ الّذِی اصْطَفَی مُحَمّداً عَلَی الْبَشَرِ قَالَ فَرَدّ الرّجُلُ اعْتِجَارَهُ وَ قَالَ أَنَا إِلْیَاسُ مَا سَأَلْتُکَ عَنْ أَمْرٍ وَ بِی مِنْهُ جَهَالَةٌ غَیْرَ أَنّی أَحْبَبْتُ أَنْ یَکُونَ هَذَا الْحَدِیثُ قُوّةً لِأَصْحَابِکَ وَ سَأُخْبِرُکَ بِآیَةٍ أَنْتَ تَعْرِفُهَا إِنْ خَاصَمُوا بِهَا فَلَجُوا قَالَ فَقَالَ لَهُ أَبِی إِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُکَ بِهَا قَالَ قَدْ شِئْتُ قَالَ إِنّ شِیعَتَنَا إِنْ قَالُوا لِأَهْلِ الْخِلَافِ لَنَا إِنّ اللهَ عَزّ وَ جَلّ یَقُولُ لِرَسُولِهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله إِنّا أَنْزَلْنَاهُ فِی لَیْلَةِ الْقَدْرِ إِلَی آخِرِهَا فَهَلْ کَانَ رَسُولُ اللهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله یَعْلَمُ مِنَ الْعِلْمِ شَیْئاً لَا یَعْلَمُهُ فِی تِلْکَ اللّیْلَةِ أَوْ یَأْتِیهِ بِهِ جَبْرَئِیلُ علیه‌السلام فِی غَیْرِهَا فَإِنّهُمْ سَیَقُولُونَ لَا فَقُلْ لَهُمْ فَهَلْ کَانَ لِمَا عَلِمَ بُدّ مِنْ أَنْ یُظْهِرَ فَیَقُولُونَ لَا فَقُلْ لَهُمْ فَهَلْ کَانَ فِیمَا أَظْهَرَ رَسُولُ اللهِ ص مِنْ عِلْمِ اللهِ عَزّ ذِکْرُهُ اخْتِلَافٌ فَإِنْ قَالُوا لَا فَقُلْ لَهُمْ فَمَنْ حَکَمَ بِحُکْمِ اللهِ فِیهِ اخْتِلَافٌ فَهَلْ خَالَفَ رَسُولَ اللهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله فَیَقُولُونَ نَعَمْ فَإِنْ قَالُوا لَا فَقَدْ نَقَضُوا أَوّلَ کَلَامِهِمْ فَقُلْ لَهُمْ مَا یَعْلَمُ تَأْوِیلَهُ إِلّا اللهُ وَ الرّاسِخُونَ فِی الْعِلْمِ فَإِنْ قَالُوا مَنِ

الرّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ فَقُلْ مَنْ لَا يَخْتَلِفُ فِي عِلْمِهِ فَإِنْ قَالُوا فَمَنْ هُوَ ذَاكَ فَقُلْ كَانَ رَسُولُ اللهِ ر صَاحِبَ ذَلِكَ فَهَلْ بَلَّغَ أَوْ لَا فَإِنْ قَالُوا قَدْ بَلَّغَ فَقُلْ فَهَلْ مَاتَ ﷺ وَ الْخَلِيفَةُ مِنْ بَعْدِهِ يَعْلَمُ عِلْماً لَيْسَ فِيهِ اخْتِلَافٌ فَإِنْ قَالُوا لَا فَقُلْ إِنّ خَلِيفَةَ رَسُولِ اللهِ ﷺ مُؤَيَّدٌ وَ لَا يَسْتَخْلِفُ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلّا مَنْ يَحْكُمُ بِحُكْمِهِ وَ إِلّا مَنْ يَكُونُ مِثْلَهُ إِلّا النّبُوّةَ وَ إِنْ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَمْ يَسْتَخْلِفْ فِي عِلْمِهِ أَحَداً فَقَدْ ضَيّعَ مَنْ فِي أَصْلَابِ الرّجَالِ مِمّنْ يَكُونُ بَعْدَهُ فَإِنْ قَالُوا لَكَ فَإِنّ عِلْمَ رَسُولِ اللهِ ص كَانَ مِنَ الْقُرْآنِ فَقُلْ حم. وَ الْكِتابِ الْمُبِينِ. إِنّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةٍ مُبارَكَةٍ إِنّا كُنّا مُنْذِرِينَ فِيها إِلَى قَوْلِهِ إِنّا كُنّا مُرْسِلِينَ فَإِنْ قَالُوا لَكَ لَا يُرْسِلُ اللهُ عَزّ وَ جَلّ إِلّا إِلَى نَبِيّ فَقُلْ هَذَا الْأَمْرُ الْحَكِيمُ الّذِي يُفْرَقُ فِيهِ هُوَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ الرّوحِ الّتِي تَنْزِلُ مِنْ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ أَوْ مِنْ سَمَاءٍ إِلَى أَرْضٍ فَإِنْ قَالُوا مِنْ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ فَلَيْسَ فِي السّمَاءِ أَحَدٌ يَرْجِعُ مِنْ طَاعَةٍ إِلَى مَعْصِيَةٍ فَإِنْ قَالُوا مِنْ سَمَاءٍ إِلَى أَرْضٍ وَ أَهْلُ الْأَرْضِ أَحْوَجُ الْخَلْقِ إِلَى ذَلِكَ فَقُلْ فَهَلْ لَهُمْ بُدٌّ مِنْ سَيّدٍ يَتَحَاكَمُونَ إِلَيْهِ فَإِنْ قَالُوا فَإِنّ الْخَلِيفَةَ هُوَ حَكَمُهُمْ فَقُلْ اللهُ وَلِيّ الّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظّلُماتِ إِلَى النّورِ إِلَى قَوْلِهِ خالِدُونَ لَعَمْرِي مَا فِي الْأَرْضِ وَ لَا فِي السّمَاءِ وَلِيٌّ لِلهِ عَزّ ذِكْرُهُ إِلّا وَ هُوَ مُؤَيَّدٌ وَ مَنْ أُيِّدَ لَمْ يُخْطِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ عَدُوٌّ لِلهِ عَزّ ذِكْرُهُ إِلّا وَ هُوَ مَخْذُولٌ وَ مَنْ خُذِلَ لَمْ يُصِبْ كَمَا أَنّ الْأَمْرَ لَا بُدّ مِنْ تَنْزِيلِهِ مِنَ السّمَاءِ يَحْكُمُ بِهِ أَهْلُ الْأَرْضِ كَذَلِكَ لَا بُدّ مِنْ وَالٍ فَإِنْ قَالُوا لَا؛ فنَعْرِفُ هَذَا فَقُلْ لَهُمْ قُولُوا مَا أَحْبَبْتُمْ أَبَى اللهُ عَزّ وَ جَلّ بَعْدَ مُحَمّدٍ ﷺ أَنْ يَتْرُكَ الْعِبَادَ وَ لَا حُجّةَ عَلَيْهِمْ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام ثُمّ وَقَفَ فَقَالَ هَاهُنَا يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ بَابٌ غَامِضٌ أَ رَأَيْتَ إِنْ قَالُوا حُجّةُ اللهِ الْقُرْآنُ قَالَ إِذَنْ أَقُولَ لَهُمْ إِنّ الْقُرْآنَ لَيْسَ بِنَاطِقٍ يَأْمُرُ وَ يَنْهَى وَ لَكِنْ لِلْقُرْآنِ أَهْلٌ يَأْمُرُونَ وَ يَنْهَوْنَ وَ أَقُولَ قَدْ عَرَضَتْ لِبَعْضِ أَهْلِ الْأَرْضِ مُصِيبَةٌ مَا هِيَ فِي السّنّةِ وَ الْحُكْمِ الّذِي لَيْسَ فِيهِ اخْتِلَافٌ وَ لَيْسَتْ فِي الْقُرْآنِ أَبَى اللهُ لِعِلْمِهِ بِتِلْكَ الْفِتْنَةِ أَنْ تَظْهَرَ فِي الْأَرْضِ وَ لَيْسَ فِي حُكْمِهِ رَادٌّ لَهَا وَ مُفَرّجٌ عَنْ أَهْلِهَا فَقَالَ هَاهُنَا تَفْلُجُونَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ أَشْهَدُ أَنّ اللهَ عَزّ ذِكْرُهُ قَدْ عَلِمَ بِمَا يُصِيبُ الْخَلْقَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ أَوْ فِي أَنْفُسِهِمْ مِنَ الدّينِ أَوْ غَيْرِهِ فَوَضَعَ الْقُرْآنَ دَلِيلًا قَالَ فَقَالَ الرّجُلُ هَلْ تَدْرِي يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ دَلِيلَ مَا هُوَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام نَعَمْ فِيهِ جُمَلُ الْحُدُودِ وَ تَفْسِيرُهَا عِنْدَ الْحُكْمِ فَقَالَ أَبَى اللهُ أَنْ يُصِيبَ عَبْداً بِمُصِيبَةٍ فِي دِينِهِ أَوْ فِي نَفْسِهِ أَوْ فِي مَالِهِ لَيْسَ فِي أَرْضِهِ مِنْ حُكْمِهِ قَاضٍ بِالصّوَابِ فِي تِلْكَ الْمُصِيبَةِ قَالَ فَقَالَ الرّجُلُ أَمّا فِي هَذَا الْبَابِ فَقَدْ فَلَجْتَهُمْ بِحُجّةٍ إِلّا أَنْ يَفْتَرِيَ خَصْمُكُمْ عَلَى اللهِ فَيَقُولَ لَيْسَ لِلهِ جَلّ ذِكْرُهُ حُجّةٌ وَ لَكِنْ أَخْبِرْنِي عَنْ تَفْسِيرِ لِكَيْلا تَأْسَوْا عَلى ما فاتَكُمْ مِمّا خُصّ بِهِ عَلِيٌّ عليه السلام **وَ لا تَفْرَحُوا بِما آتاكُمْ** قَالَ فِي أَبِي فُلَانٍ وَ أَصْحَابِهِ وَاحِدَةٌ مُقَدّمَةٌ وَ وَاحِدَةٌ مُؤَخّرَةٌ لِكَيْلا تَأْسَوْا عَلى ما فاتَكُمْ مِمّا خُصّ بِهِ عَلِيٌّ عليه السلام وَ لا تَفْرَحُوا بِما آتاكُمْ مِنَ الْفِتْنَةِ الّتِي عَرَضَتْ لَكُمْ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ الرّجُلُ أَشْهَدُ أَنّكُمْ أَصْحَابُ الْحُكْمِ الّذِي لَا اخْتِلَافَ فِيهِ ثُمّ قَامَ الرّجُلُ وَ ذَهَبَ فَلَمْ أَرَهُ الكافي ۱/ ۲٤٥، ۲٤٦، ح ۱.

امام جواد علیه السلام فرماید: امام صادق علیه السلام فرمود: در آن میان که پدرم طواف کعبه می‌نمود، مردی نقاب زده ناگهانی پیدا شد و هفت شوط او را قطع کرد و او را بخانه کنار صفا آورد و دنبال من هم فرستاد تا سه نفر شدیم، آن مرد بمن گفت خوش آمدی پسر پیغمبر! سپس دستان را بر سرم نهاد و گفت: خیر و برکت خدا بر تو باد ای امین خدا پس از پدرانش! ای ابا جعفر! اگر می‌خواهی تو به من خبر ده و اگر می‌خواهی من به تو خبر دهم، می‌خواهی از من بپرس یا من از تو بپرسم، می‌خواهی تو مرا

تصدیق کن یا من تو را تصدیق کنم، پدرم فرمود: همه اینها را می‌خواهم آنمرد گفت: پس مبادا که در جواب سؤال من زبانت چیزی گوید که در دلت چیز دیگر باشد، فرمود: این کار را کسی می‌کند که در دلش دو علم مختلف باشد و خدای عزوجل از علمی که در آن اختلاف باشد امتناع دارد آنمرد گفت: سؤال من همین بود که شما یک سرش را گفتی، بمن خبر دهید: این علمیکه در آن اختلاف نیست، چه کسی آن را می‌داند، پدرم فرمود: اما تمام این علم نزد خدای جل ذکره می‌باشد و اما آن‌چه برای بندگان لازمست، نزد اوصیاء است، آنمرد نقابش را باز کرد و راست نشست و چهره‌اش شکفته شد و گفت: من همین را می‌خواستم و برای همین آمدم. بعقیده شما علمیکه اختلافی در آن نیست نزد اوصیاء است، اکنون بفرمائید: چگونه آنرا میدانند و به‌دست میآورند؟ فرمود: هم‌چنان‌که رسولخدا صلی الله علیه و آله میدانست جز اینکه ایشان آن‌چه را پیغمبر می‌دید نمی‌بینند، زیرا او پیغمبر بود و ایشان محدثند و پیغمبر بر خدای عزوجل وارد می‌شد و وحی را می‌شنید و ایشان نمی‌شنوند، آنمرد گفت: راست گفتی پسر پیغمبر، اکنون مسأله مشکلی از شما میپرسم! بفرمائید که این علم بدون اختلاف، چرا همیشه آشکار نشود، چنآن‌چه با پیغمبر صلی الله علیه و آله آشکار میگشت پدرم خندید و فرمود: خدای عزوجل نخواسته که بر علم او اطلاع پیدا کند مگر کسی‌که در ایمان بخدا امتحانش را داده باشد، چنان‌که خدا برسولش حکم فرموده بود که بر آزار قومش صبر کند و جز بفرمان خدا با ایشان مبارزه نکند، پیغمبر چه اندازه پنهانی دعوت کرد تا باو دستور رسید پس پیغمبر هم مانند اوصیاء گاهی علمش را آشکار نمیکرد. بخدا سوگند، اگر پیغمبر صلی الله علیه و آله پیش از این دستور هم دعوتش را آشکار میکرد در امان بود ولی نظر او اطاعت امت بود و از مخالفتشان بیم داشت که از دعوت آشکار باز ایستاد. دلم میخواست با چشمت مهدی این امت را میدیدی در حالیکه فرشته‌گان، ارواح کفار مرده را با شمشیر آل داود بین زمین و آسمان، عذاب می‌کنند و ارواح زندگان مانند ایشانرا به آن‌ها ملحق می‌نمایند. آنمرد شمشیری بر آورد و گفت: هان ای شمشیر از همان شمشیرها است، پدرم فرمود: آری بحق خدائیکه محمد صلی الله علیه و آله را بر بشر برگزید، آنمرد نقابش را کنار زد و گفت: من الیاسم، اینکه از وضع شما پرسیدم بخاطر بی‌اطلاعیم نبود، بل‌که می‌خواستم این حدیث، موجب قوت اصحاب شما باشد و بشما خبر خواهم داد آیه‌ئی را که خود می‌دانید و اصحاب شما اگر به آن آیه احتجاج کنند، پیروز شوند. پدرم فرمود: اگر میخواهی من آن آیه را بتو بگویم؟ گفت: میخواهم، فرمود: شیعیان ما اگر بمخالفین ما بگویند: خدای عزوجل پیغمبرش می‌فرماید،: ما قرآن را در شب قدر نازل کردیم تا آخر سوره که معنی آیات اینست: تو چه دانی که شب قدر چیست؟ شب قدر از هزار ماه بهتر است، در شب قدر فرشته‌گان و جبرئیل باجازه پروردگار خود، برای هر مطلبی نازل شوند و تا دمیدن صبح آن‌چه نازل میشود سلام است برای هر مطلب سلامتی نا سپیده دم نازل شوند. آیا رسولخدا صلی الله علیه و آله چیزی میدانست که در آنشب نداند و در غیر آنشب هم جبرئیل علیه السلام برای او نیاورد؟ مخالفین خواهند گفت: نه، به آن‌ها بگو: آیا آن‌چه را پیغمبر میدانست، جایگزینی برای اظهارش داشت؟ خواهند گفت: نه، به آن‌ها بگو: آیا در آن‌چه پیغمبر صلی الله علیه و آله از علم خدای عز ذکره‌اظهار میکند اختلافی هست؟ اگر گویند: نه، بایشان بگو: پس کسی‌که بر مسند حکم خدا نشسته و در حکمش اختلاف می‌باشد آیا مخالفت پیغمبر صلی الله علیه و آله کرده است؟ خواهند گفت: آری، و اگر بگویند: نه، سخن اول خود را باطل کرده‌اند سپس به آن‌ها این آیه را تذکر بده اگر بگویند: او کیست؟ بگو: پیغمبر صلی الله علیه و آله دارای این علم بود، ولی آیا پیغمبر علم خود را تبلیغ کرد یا نه؟ اگر بگویند: تبلیغ کرد، بگو: آیا پیغمبر صلی الله علیه و آله که وفات کرد، جانشین پس از او، آن علم بی‌اختلاف را میدانست؟ اگر بگویند: نه، بگو: جانشین پیغمبر صلی الله علیه و آله

مؤید است و نیز پیغمبر جانشین خود نکند، جز کسی را که بحکم او حکم کند و در همه چیز مانند او باشد، جز منصب نبوت و اگر پیغمبر صلی الله علیه و آله مؤید است و نیز پیغمبر جانشین خود نکند، جز کسی را که بحکم او حکم کند و در همه چیز مانند او باشد، جز منصب نبوت و اگر پیغمبر صلی الله علیه و آله کسی را جانشین علم خود معین نکند، کسانی را که در پشت پدرانند و پس از او بدنیا می‌آیند ضایع کرده است. اگر بتو بگویند: خدای عزوجل این امر را جز بسوی پیغمبر نفرستد، تو بگو: آیا این امر محکم که فیصل داده می‌شود و بتوسط فرشته‌گان و جبرئیل فرود می‌آیید آن‌ها از آسمانی به آسمانی نزول کنند یا از آسمان به زمین؟ اگر گویند: تنها از آسمانی به آسمانی نزول کنند، زیرا در آسمان کسی نیست که از اطاعت بمعصیت گراید و اگر بگویند: از آسمان بزمین آیند و اهل زمین بفیصل دادن احتیاج زیادی دارند، تو بگو: پس ایشان چاره‌ئی جز این دارند که سید و بزرگتری داشته باشند و نزدش محاکمه کنند؟ اگر گویند: خلیفه وقت حاکم ایشانست، تو بگو خدا سرپرست کسانی است که که ایمان آوردند، ایشان را از تاریکیها بسوی نور برد تا آن‌جاکه فرماید : در دوزخ جاودانند بجانم قسم که در زمین و آسمان، سرپرستی از طرف خدای عز ذکره نیست، جز اینکه مؤید است و کسی‌که تأیید شود خطا نکند و در روی زمین دشمنی برای خدا نباشد، جز اینکه بی‌یاور باشد و هر که بی‌یاور باشد، بحق نرسد هم‌چنان‌که لازمست از آسمان برای مردم زمین فرمان و قانون نازل شود، لازمست حاکمی هم باشد. اگر گویند: آن حاکم را نمی‌شناسم، به آن‌ها بگو. هر چه خواهید بگویید، خدای عزوجل نخواسته است که بندگان را بعد از محمد صلی الله علیه و آله بدون حجت گذارد. امام صادق علیه السلام فرماید: الیاس ایستاد و گفت: ای پسر پیغمبر در اینجا موضوعی است مشکل، بمن بفرمائید: اگر آن‌ها گویند حجت خدا تنها قرآنست، فرمود: آنگاه من به آن‌ها می‌گویم: قرآن زبان ندارد که امر و نهی کند ولی قرآن اهلی دارد که آن‌ها امر و نهی می‌کنند و نیز می‌گویم: گاهی برای بعضی از اهل زمین، بلا و فتنه‌ئی پیش آمد کند که در سنت پیغمبر و حکم مورد اجماع امت وجود نداشته باشد و در قرآن هم نباشد، برای علم خدا روا نیست که چنین فتنه‌ئی در زمین پیدا شود و در محکمه عدالت او کسی‌که آن فتنه را رد کند و بگرفتاران فرج بخشد، وجود نداشته باشد. الیاس گفت: در اینجا شما پیروز می‌شوید ای پسر پیغمبر! گواهی دهم که هر بلا و معصیتی که در زمین به مخلوق رسد، یا نسبت به جان ایشان در موضوع دین یا غیر دین، پیش آمد کند، خدای عز ذکره می‌داند و قرآن را راهنمای آن‌ها قرار داده است، سپس گفت: ای پسر پیغمبر! می‌دانی که قرآن دلیل چیست؟ امام باقر علیه‌السلام فرمود: آری کلیات حدود خدا در قرآنست و تفسیر آن‌ها نزد حاکم است. الیاس گفت: خدا امتناع دارد که بنده‌ای بمصیبتی نسبت بدین یا جان و یا مالش گرفتار شود و در روی زمینش حاکمیکه نسبت به آن مصیبت بدرستی قضاوت کند، وجود نداشته باشد. آنمرد گفت: در این موضوع شما بکمک برهان پیروزی دارید، مگر اینکه دشمن شما دروغی بخدا ببندد و گوید: برای خدای جل ذکره‌حجتی نیست: بمن خبر دهید از تفسیر تا برای آن‌چه از دستتان رفته غم مخوریدامام باقر علیه السلام فرمود: این از مختصات علی است وَ لا تَفْرَحُوا بِما آتاکُمْ درباره ابی‌فلان و یاران اوست که یکی در جلو و یکی دنبالست مخصوص علی علیه السلام است و برای آن‌چه به‌دستتان آمده شادی نکنید، راجع بفتنه ایست که بعد از پیغمبر صلی الله علیه و آله پیش آمد، آنمرد گفت: گواهی دهم که شما دارندگان همان حکمی هستید که در آن اختلاف نیست، سپس آنمرد برخاست و رفت و من او را ندیدم.

الدّخان ۲۰-۱۱

يَغْشَى النَّاسَ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ (۱۱) رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ (۱۲) أَنَّى لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ (۱۳) ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ (۱۴) إِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ (۱۵) يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنْتَقِمُونَ (۱۶) وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ (۱۷) أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۸) وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللهِ إِنِّي آتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ (۱۹) وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ (۲۰)

که مردم را فرو می گیرد این است عذاب پر درد (۱۱) [می گویند] پروردگارا این عذاب را از ما دفع کن که ما ایمان داریم (۱۲) آنان را کجا [جای] پند [گرفتن] باشد و حال آنکه به یقین برای آنان پیامبری روشنگر آمده است (۱۳) پس از او روی برتافتند و گفتند تعلیم یافته ای دیوانه است (۱۴) ما این عذاب را اندکی از شما برمی داریم [ولی شما] در حقیقت باز از سر می گیرید (۱۵) روزی که دست به حمله می زنیم همان حمله بزرگ [آنگاه] ما انتقام کشنده ایم (۱۶) و به یقین پیش از آنان قوم فرعون را بیازمودیم و پیامبری بزرگوار برایشان آمد (۱۷) که [به آنان گفت] بندگان خدا را به من بسپارید زیرا که من شما را فرستاده ای امینم (۱۸) و بر خدا برتری مجویید که من برای شما حجتی آشکار آورده ام (۱۹) و من به پروردگار خود و پروردگار شما پناه می برم از اینکه مرا سنگسار کنید (۲۰)

الدّخان ۳۰-۲۱

وَإِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاعْتَزِلُونِ (۲۱) فَدَعَا رَبَّهُ أَنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مُجْرِمُونَ (۲۲) فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ (۲۳) وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُنْدٌ مُغْرَقُونَ (۲۴) كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (۲۵) وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ (۲۶) وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ (۲۷) كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ (۲۸) فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ (۲۹) وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ (۳۰)

و اگر به من ایمان نمی آورید پس از من کناره گیرید (۲۱) پس پروردگار خود را خواند که اینها مردمی گناهکارند (۲۲) [فرمود] بندگانم را شبانه ببر زیرا شما مورد تعقیب واقع خواهید شد (۲۳) و دریا را هنگامی که آرام است پشت سر بگذار که آنان سپاهی غرق شدنی اند (۲۴) [وه] چه باغها و چشمه سارانی [که آن ها بعد از خود] بر جای نهادند (۲۵) و کشتزارها و جایگاه های نیکو (۲۶) و نعمتی که از آن برخوردار بودند (۲۷) [آری] این چنین [بود] و آن ها را به مردمی دیگر میراث دادیم (۲۸) و آسمان و زمین بر آنان زاری نکردند و مهلت نیافتند (۲۹) و به راستی فرزندان اسرائیل را از عذاب خفت آور رهانیدیم (۳۰)

عَنْ علی بن ابراهیم قَالَ مَرَّ رَجُلٌ عَدُوٌّ للهِ وَ لِرَسُولِهِ، أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ: **فَما بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّماءُ وَ الْأَرْضُ وَ ما كانُوا مُنْظَرِينَ** ثُمَّ مَرَّ عَلَيْهِ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام فَقَالَ: لَكِنْ هَذَا لَيَبْكِيَنَّ عَلَيْهِ السَّمَاءُ وَ الْأَرْضُ، وَ قَالَ: وَ مَا بَكَتِ السَّمَاءُ وَ الْأَرْضُ إِلَّا عَلَى يَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا وَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِمُ السَّلَام تفسير القمّي ۲/ ۲۹۱ ۲۹۲.

علی بن ابراهیم : فردی که دشمن خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله بود از کنار امیرالمؤمنین علیه السلام عبور کرد. آن حضرت فرمود: فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاء والأَرْضُ ومَا كَانُوا مُنظَرِينَ سپس امام حسین علیه السلام برایشان وارد شد. امیرالمؤمنین

در باره ایشان فرمود: اما آسمان ها و زمین برای این شخص گریه خواهند کرد و هرگز آن‌ها جز در غم یحیی بن زکریا و حسین بن علی علیه السلام گریه نکرده اند.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام بَكَتِ السَّمَاءُ عَلَى الْحُسَيْنِ عليه السلام أَرْبَعِينَ يَوْماً بِالدَّمِ. المناقب ۴/ ۵۴.

امام صادق علیه السلام فرمودآسمان بر حسین علیه السلام چهل روز خون گریست.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام : عليه السلام الَّتِي كَانَ يَعْبُدُ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهَا وَ الْبَابُ الَّذِي كَانَ يَصْعَدُ مِنْهُ عَمَلُهُ وَ مَوْضِعُ سُجُودِهِ. الفقيه ۱/ ۸۴، ح ۳۸۴.

امام صادق علیه السلام فرمود: هر گاه مؤمن بمیرد مکانهایی از زمین که در آن‌ها خداوند را عبادت می کرده همچنین دری که از آن عملش به بالا می‌رود و جایگاه سجودش بوده گریه می کنند.

الدّخان ۴۰ ـ ۳۱

مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِنَ الْمُسْرِفِينَ (۳۱) وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَى عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ (۳۲) وَآتَيْنَاهُمْ مِنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُبِينٌ (۳۳) إِنَّ هَؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ (۳۴) إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِينَ (۳۵) فَأْتُوا بِآبَائِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۳۶) أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ (۳۷) وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ (۳۸) مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۳۹) إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ (۴۰)

از [دست] فرعون که متکبری از افراطکاران بود (۳۱) و قطعا آنان را دانسته بر مردم جهان ترجیح دادیم (۳۲) و از نشانه ها [ی الهی] آن چه را که در آن آزمایشی آشکار بود بدیشان دادیم (۳۳) هر آینه این [کافران] می گویند (۳۴) جز مرگ نخستین دیگر [واقعه ای] نیست و ما زنده شدنی نیستیم (۳۵) اگر راست می گویید پس پدران ما را [باز] آورید (۳۶) آیا ایشان بهترند یا قوم تبع و کسانی که پیش از آن‌ها بودند آن‌ها را هلاک کردیم زیرا که گنهکار بودند (۳۷) و آسمان‌ها و زمین و آن چه را که میان آن دو است به بازی نیافریدیم (۳۸) آن‌ها را جز به حق نیافریدیم لیکن بیشترشان نمی دانند (۳۹) در حقیقت روز جداسازی موعد همه آن‌هاست (۴۰)

عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ اخْتَارَنَا مَعَاشِرَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ اخْتَارَ النَّبِيِّينَ وَ اخْتَارَ الْمَلَائِكَةَ الْمُقَرَّبِينَ وَ مَا اخْتَارَهُمْ إِلَّا عَلَى عِلْمٍ مِنْهُ بِهِمْ أَنَّهُمْ لَا يُوَاقِعُونَ مَا يَخْرُجُونَ عَنْ وَلَايَتِهِ وَ يَنْقَطِعُونَ بِهِ عَنْ عِصْمَتِهِ وَ يَنْتَمُونَ بِهِ إِلَى الْمُسْتَحِقِّينَ لِعَذَابِهِ وَ نَقِمَتِهِ.... . العيون ۱/ ۲۱۰، ح ۱.

امام رضا و آن حضرت از پدرانشان از حضرت علیّ علیهم السّلام نقل کردند که: رسول اکرم صلی اللّه علیه و آله فرمودند:خداوند ما آل محمّد و پیامبران و نیز ملائکه مقرب را برگزید، و این برگزیدن با توجّه به این بود که: آنان کاری نخواهند کرد که به واسطه آن از ولایتش خارج گردند و از حفاظتش باز بمانند و جزء کسانی که مستحقّ عذاب و نقمت او هستند درآیند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ لَقَدِ اخْتَرْناهُمْ عَلى عِلْمٍ عَلَى الْعالَمِينَ** قَالَ الْأَئِمَّةَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۷۴، ح ۲.

امام محمد باقر علیه السلام در باره آیه ولقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ عَلى عِلمٍ عَلى العَالمِينَ فرمود: منظور از آن برتری دادن ائمه بر سایر مؤمنان است که خداوند آن‌ها را بر سایر مردم تفضیل و برتری داده است.

الدّخان ۵۰-۴۱

يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ (۴۱) إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۴۲) إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ (۴۳) طَعَامُ الْأَثِيمِ (۴۴) كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ (۴۵) كَغَلْيِ الْحَمِيمِ (۴۶) خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ (۴۷) ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ (۴۸) ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ (۴۹) إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ (۵۰)

همان روزی که هیچ دوستی از هیچ دوستی نمی تواند حمایتی کند و آنان یاری نمی شوند (۴۱) مگر کسی را که خدا رحمت کرده است زیرا که اوست همان ارجمند مهربان (۴۲) آری درخت زقوم (۴۳) خوراک گناه پیشه است (۴۴) چون مس گداخته در شکمها می گدازد (۴۵) همانند جوشش آب جوشان (۴۶) او را بگیرید و به میان دوزخش بکشانید (۴۷) آنگاه از عذاب آب جوشان بر سرش فرو ریزید (۴۸) بچش که تو همان ارجمند بزرگواری (۴۹) این است همان چیزی که درباره آن تردید میکردید (۵۰)

عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ وَ نَحْنُ فِي الطَّرِيقِ فِي لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ اقْرَأْ فَإِنَّهَا لَيْلَةُ الْجُمُعَةِ قُرْآناً فَقَرَأْتُ **إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ** كَانَ **مِيقاتُهُمْ أَجْمَعِينَ. يَوْمَ لا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئاً وَ لا هُمْ يُنْصَرُونَ. إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللهُ** فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ نَحْنُ وَ اللهِ الَّذِي رَحِمَ اللهُ وَ نَحْنُ وَ اللهِ الَّذِي اسْتَثْنَى اللهُ لَكِنَّا نُغْنِي عَنْهُمْ. الكافي ۱/ ۴۲۳، ح ۵۶.

زید شحام روایت می کند که امام صادق علیه السلام در شب جمعه در حالی که در راه بودیم، به من فرمود: سوره دخان را بخوان زیرا شب جمعه، شب قرآن است. من نیز آیات زیر را خواندم: إِنَّ يَومَ الفَصْل مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ* يَومَ لا يُغْنِي مَولى عَن مَّولى شَيْئًا ولا هُمْ يُنصَرُونَ* إلا مَن رَّحِمَ اللهُ امام صادق علیه السلام فرمود: به خدا قسم! ما همان کسانی هستیم که خداوند به آن‌ها رحم می کند و آن‌ها را مستثنی قرار داده است و ولکن ما به فریاد آنان می رسیم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ... فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ وَ اللهِ مَا اسْتَثْنَى اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِأَحَدٍ مِنْ أَوْصِيَاءِ الْأَنْبِيَاءِ وَ لَا أَتْبَاعِهِمْ مَا خَلَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ وَ شِيعَتَهُ فَقَالَ فِي كِتَابِهِ وَ قَوْلُهُ الْحَقُّ **يَوْمَ لا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئاً وَ لا هُمْ يُنْصَرُونَ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللهُ** يَعْنِي بِذَلِكَ عَلِيّاً ﷺ وَ شِيعَتَه..... الكافي ۱/ ۸/ ۳۵، ح ۶.

امام صادق علیه السلام :..... ای ابو محمد! خداوند جز امیرالمؤمنین علیه السلام و شیعیانش، هیچ کدام از اوصیا و پیروان را مستثنی قرار نداده است. خداوند فرموده است: يَومَ لا يُغْنِي مَولى عَن مَّولى شَيْئًا ولا هُمْ يُنصَرُونَ إلا مَن رَّحِمَ اللهُ که منظور از آن امیرالمؤمنین علیه السلام و شیعیانش است.

عليّ بن إبراهيم : قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **يَوْمَ لا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئاً** قَالَ مَنْ وَالَى غَيْرَ أَوْلِيَاءِ [اللهِ] لَا يُغْنِي بَعْضُهُمْ عَنْ بَعْضٍ ثُمَّ اسْتَثْنَى مَنْ وَالَى آلَ مُحَمَّدٍ فَقَالَ إِلَّا مَنْ رَحِمَهُ اللهُ. . تفسير القمّي ۲/ ۲۹۲.

علی بن ابراهیم قمی در باره آیه یَومَ لا یُغْنِي مَولی عَن مَّولی شَیْئًا گفت: هر کس جز اولیای خداوند را به عنوان ولی و سرپرست خویش قرار دهد، در هیچ زمینه ای نیاز او را برطرف نخواهند کرد. سپس خداوند کسانی را که اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم را به عنوان ولی و سرپرست قرار می دهند مورد استثنا قرار داده است و فرموده است: إِلا مَن رَّحِمَ اللهُ.

عَنْ أَبِي أُسَامَةَ زَيْدٍ الشَّحَّامِ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ لَيْلَةَ جُمُعَةٍ فَقَالَ لِيَ اقْرَأْ فَقَرَأْتُ ثُمَّ قَالَ لِي اقْرَأْ فَقَرَأْتُ ثُمَّ قَالَ لِي اقْرَأْ فَقَرَأْتُ ثُمَّ قَالَ لِي يَا شَحَّامُ اقْرَأْ فَإِنَّهَا لَيْلَةُ قُرْآنٍ فَقَرَأْتُ حَتَّى إِذَا بَلَغْتُ **يَوْمَ لا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئاً وَ لا هُمْ يُنْصَرُونَ** قَالَ هُمْ قَالَ قُلْتُ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللهُ قَالَ نَحْنُ الْقَوْمُ الَّذِينَ رَحِمَ اللهُ وَ نَحْنُ الْقَوْمُ الَّذِينَ اسْتَثْنَى اللهُ وَ إِنَّا وَ اللهِ نُغْنِي عَنْهُم. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۷٤، ح ۳.

ابو اسامه زید شحام روایت کرده است که شب جمعه نزد امام صادق علیه السلام بودم. آن حضرت فرمود: برایم قرآن بخوان. من نیز شروع به خواندن کردم. سپس دوباره به من فرمود: بخوان. من نیز به خواندن ادامه دادم. سپس آن حضرت فرمود: ای شحام! قرآن بخوان زیرا امشب، شب قرآن است. من نیز دوباره خواندن قرآن را از سر گرفتم تا این که به این آیه رسیدم که پروردگار می فرماید: یَومَ لا یُغْنِي مَولی عَن مَّولی شَیْئًا ولا هُمْ یُنصَرُونَ امام فرمود: منظور از آن مخالفان ما هستند. سپس ادامه دادم: إِلا مَن رَّحِمَ اللهُ امام فرمود: ما همان افرادی هستیم که خداوند آن‌ها را مورد رحم خویش قرار داده و مستثنی کرده است. به خدا قسم! ما به آنان کمک خواهیم کرد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **يَوْمَ لا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئاً وَ لا هُمْ يُنْصَرُونَ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللهُ** قَالَ نَحْنُ أَهْلُ الرَّحْمَة. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۷٤ ۵۷۵، ح ٤.

امام صادق علیه السلام در باره آیه یَومَ لا یُغْنِي مَولی عَن مَّولی شَیْئًا ولا هُمْ یُنصَرُونَ* إِلا مَن رَّحِمَ اللهُ فرمود: ما اهل رحمت هستیم.

علیّ بن إبراهیم ....قَالَ **خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ** أَيْ اضْغَطُوهُ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ثُمَّ انْزِلُوا بِهِ **إِلى سَواءِ الْجَحِيمِ** ثُمَّ يُصَبُّ عَلَيْهِ ذَلِكَ الْحَمِيمُ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ **ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ** فَلَفْظُهُ خَبَرٌ وَ مَعْنَاهُ حِكَايَةٌ عَمَّنْ يَقُولُ لَهُ ذَلِكَ وَ ذَلِكَ أَنَّ أَبَا جَهْلٍ كَانَ يَقُولُ أَنَا الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ فَيُعَيَّرُ بِذَلِكَ فِي النَّارِ. تفسير القمّي ۲/ ۲۹۲.

علی بن ابراهیم قمی سپس می گوید: ..... خُذُوهُ فَاعْتِلوهُ یعنی او را از هر طرف تحت فشار قرار دهید. سپس او را از بالا به پایین پرتاب کنید. إِلى سَواءِ الجَحِيمِ سپس آن مس مذاب بر سر او ریخته و به او گفته خواهد شد: ذُقْ إِنَّکَ أَنتَ العَزِيزُ الكَرِيمُ که لفظ آن خبری است اما به این معناست که این گونه گفته خواهد شد. زیرا ابو جهل می گفت: انا العَزِيزُ الكَرِيمُ به همین دلیل خداوند در آخرت او را در آتش انداخت.

الدّخان ۵۹-۵۱

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ (۵۱) فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (۵۲) يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ (۵۳) كَذَلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ (۵۴) يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ (۵۵) لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَى وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ (۵۶) فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (۵۷) فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (۵۸) فَارْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ (۵۹)

به راستی پرهیزگاران در جایگاهی آسوده [اند] (۵۱) در بوستان‌ها و کنار چشمه سارها (۵۲) پرنیان نازك و دیبای ستبر می پوشند [و] برابر هم نشسته اند (۵۳) [آری] چنین [خواهد بود] و آن‌ها را با حوریان درشت چشم همسر می گردانیم (۵۴) در آن جا هر میوه ای را [که بخواهند] آسوده خاطر می طلبند (۵۵) در آن جا جز مرگ نخستین مرگ نخواهند چشید و [خدا] آن‌ها را از عذاب دوزخ نگاه می دارد (۵۶) [این] بخششی است از جانب پروردگار تو این است همان کامیابی بزرگ (۵۷) در حقیقت [قرآن] را بر زبان تو آسان گردانیدیم امید که پند پذیرند (۵۸) پس مراقب باش زیرا که آنان هم مراقبند (۵۹)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: أَيُّمَا عَبْدٍ أَقْبَلَ قِبَلَ مَا يُحِبُّ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَقْبَلَ اللهُ قِبَلَ مَا يُحِبُّ وَ مَنِ اعْتَصَمَ بِاللهِ عَصَمَهُ اللهُ وَ مَنْ أَقْبَلَ اللهُ قِبَلَهُ وَ عَصَمَهُ لَمْ يُبَالِ لَوْ سَقَطَتِ السَّمَاءُ عَلَى الْأَرْضِ أَوْ كَانَتْ نَازِلَةٌ نَزَلَتْ عَلَى أَهْلِ الْأَرْضِ فَشَمِلَتْهُمْ بَلِيَّةٌ كَانَ فِي حِزْبِ اللهِ بِالتَّقْوَى مِنْ كُلِّ بَلِيَّةٍ أَ لَيْسَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقامٍ أَمِينٍ**. الكافي ۲/ ۶۵، ح ۴.

امام صادق علیه السلام فرمود: هر بنده ای که به آن‌چه خدای عزّوجلّ دوست دارد، روی آورد، خدا بآن‌چه او دوست دارد روی آورد، و هر که در پناه خدا رود، خدایش پناه دهد. و کسی که خدا باو روآورده و او را پناه داده است ، باک ندارد، و اگر آسمان بر زمین افتد یا بلائی بر اهل زمین نازل شود و همه را فراگیرد، او بسبب تقوایش در زمره حزب خداست و از هر بلا محفوظ است ، مگر نه اینست که خدای عزّوجلّ می فرماید: إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقامٍ أَمِينٍ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: أَرْبَعَةٌ أُوتُوا سَمْعَ الْخَلَائِقِ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ حُورُ الْعِينِ وَ الْجَنَّةُ وَ النَّارُ فَمَا مِنْ عَبْدٍ يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ يُسَلِّمُ عَلَيْهِ إِلَّا بَلَغَهُ ذَلِكَ وَ سَمِعَهُ وَ مَا مِنْ أَحَدٍ قَالَ اللهُمَّ زَوِّجْنِي مِنَ الْحُورِ الْعِينِ إِلَّا سَمِعْنَهُ وَ قُلْنَ يَا رَبَّنَا إِنَّ فُلَاناً قَدْ خَطَبَنَا إِلَيْكَ فَزَوِّجْنَا مِنْهُ وَ مَا مِنْ أَحَدٍ يَقُولُ اللهُمَّ أَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ إِلَّا قَالَتِ الْجَنَّةُ اللهُمَّ أَسْكِنْهُ فِيَّ وَ مَا مِنْ أَحَدٍ يَسْتَجِيرُ بِاللهِ مِنَ النَّارِ إِلَّا قَالَتِ النَّارُ يَا رَبِّ أَجِرْهُ مِنِّي.. الخصال/ ۴۰۲، ح ۱۷.

امام صادق علیه السلام فرمود: چهار گوش است که گفتار همه آدمیان را می‌شنوند: پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و حور العین و بهشت و دوزخ. بنده‌یی نیست که به پیامبر درود فرستاد مگرآن‌که بدو می‌رسد و کسی نیست که بگوید: خدایا از حور العین به من روزی کن مگرآن‌که حور می‌شنود و از پروردگار خواهد که او را به تو همسر گرداند و کسی نیست که بهشت جاویدان را خواهد مگرآن‌که بهشت از خدا خواهد که وی را بدان جا درآورند و کسی نیست که از دوزخ به خدا پناه برد مگرآن‌که دوزخ از خدا خواهد که او را از آن دور گرداند.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَعْيَنَ أَخُو مَالِكِ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ الرَّجُلِ لِلرَّجُلِ جَزَاكَ اللهُ خَيْراً مَا يَعْنِي بِهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّ خَيْراً نَهَرٌ فِي الْجَنَّةِ مَخْرَجُهُ مِنَ الْكَوْثَرِ وَ الْكَوْثَرَ مَخْرَجُهُ مِنْ سَاقِ الْعَرْشِ عَلَيْهِ مَنَازِلُ الْأَوْصِيَاءِ وَ شِيعَتِهِمْ عَلَى حَافَتَيْ ذَلِكَ النَّهَرِ جَوَارِي نَابِتَاتٌ كُلَّمَا قُلِعَتْ وَاحِدَةٌ نَبَتَتْ أُخْرَى..... الكافي ۸/ ۲۳۰، ح ۲۹۸.

حسین بن اعین برادر مالک بن اعین می‌گوید: از امام صادق علیه السّلام پرسیدم: اینکه شخصی به دیگری می‌گوید خدا پاداش خیرت دهد، مفهوم خیر چیست؟ امام علیه السّلام فرمود: خیر نام نهری است در بهشت که سرچشمه‌اش کوثر است، و کوثر از ساق عرش سرچشمه می‌گیرد، و بر آن نهر منزلگاههای اوصیا و شیعیانشان بنا شده، و در دو طرف این نهر دخترکانی برآیند که هر گاه یکی از آن‌ها از جای برآرند دیگری به جای او برآید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام .... قَالَ فَكَيْفَ تَكُونُ الْحُوْرَاءُ فِي جَمِيعِ مَا أَتَاهَا زَوْجُهَا عَذْرَاءَ؟ قَالَ عليه السلام لِأَنَّهَا خُلِقَتْ مِنَ الطَّيِّبِ لَا يَعْتَرِيهَا عَاهَةٌ وَ لَا يُخَالِطُ جِسْمَهَا آفَةٌ وَ لَا يَجْرِي فِي ثَقْبِهَا شَيْءٌ وَ لَا يُدَنِّسُهَا حَيْضٌ فَالرَّحِمُ مُلْتَزِقَةٌ مِلْمَمٌ إِذْ لَيْسَ فِيهَا لِسِوَى الْإِحْلِيلِ مَجْرًى قَالَ فَهِيَ تَلْبَسُ سَبْعِينَ حُلَّةً وَ يَرَى زَوْجُهَا مُخَّ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ حُلَلِهَا وَ بَدَنِهَا؟ قَالَ عليه السلام نَعَمْ كَمَا يَرَى أَحَدُكُمُ الدَّرَاهِمَ إِذَا أُلْقِيَتْ فِي مَاءٍ صَافٍ قَدْرُهُ قَدْرُ رُمْحٍ ..... الاحتجاج/ ۳۵۱.

از امام صادق علیه السلام پرسید: چگونه حوریان در تمام موارد نزدیکی شوهرانشان باکره اند؟فرمود: زیرا خلقت اینان با طیب بوده و عاری از هر بیماری و نقصند، و جسمشان با آفتی مخلوط نشده و در سوراخشان چیزی جریان نمی یابد، و هیچ حیضی آنان را آلوده نمی سازد، پس رحم چسبیده و بسته است، چون راهی جز برای احلیل ندارد. پرسید: حوریان هفتاد جامه بر تن دارند، چگونه است که شوهرانشان قادرند مغز دو ساقشان را از پشت این همه جامه و جسمشان ببینند؟ فرمود: آری، مانند یکی از خود شما که سکّه های نقره را در آبی صاف به عمق یک نیزه می بینند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام ..... فَيَأْتِي الرَّجُلَ مِنْ شِيعَتِنَا الَّذِي كَانَ يَعْرِفُهُ وَ يُجَادِلُ بِهِ أَهْلَ الْخِلَافِ فَيَقُومُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَيَقُولُ مَا تَعْرِفُنِي فَيَنْظُرُ إِلَيْهِ الرَّجُلُ فَيَقُولُ مَا أَعْرِفُكَ يَا عَبْدَ اللهِ قَالَ فَيَرْجِعُ فِي صُورَتِهِ الَّتِي كَانَتْ فِي الْخَلْقِ الْأَوَّلِ وَ يَقُولُ مَا تَعْرِفُنِي فَيَقُولُ نَعَمْ فَيَقُولُ الْقُرْآنُ أَنَا الَّذِي أَسْهَرْتُ لَيْلَكَ وَ أَنْصَبْتُ عَيْشَكَ سَمِعْتَ الْأَذَى وَ رُجِمْتَ بِالْقَوْلِ فِيَّ أَلَا وَ إِنَّ كُلَّ تَاجِرٍ قَدِ اسْتَوْفَى تِجَارَتَهُوَ أَنَا وَرَاءَكَ الْيَوْمَ قَالَ فَيَنْطَلِقُ بِهِ إِلَى رَبِّ الْعِزَّةِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَيَقُولُ يَا رَبِّ يَا رَبِّ عَبْدُكَ وَ أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ قَدْ كَانَ نَصِباً فِيَّ مُوَاظِباً عَلَيَّ يُعَادَى بِسَبَبِي وَ يُحِبُّ فِيَّ وَ يُبْغِضُ فَيَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَدْخِلُوا عَبْدِي جَنَّتِي وَ اكْسُوهُ حُلَّةً مِنْ حُلَلِ الْجَنَّةِ وَ تَوِّجُوهُ بِتَاجٍ فَإِذَا فُعِلَ بِهِ ذَلِكَ عُرِضَ عَلَى الْقُرْآنِ فَيُقَالُ لَهُ هَلْ رَضِيتَ بِمَا صُنِعَ بِوَلِيِّكَ فَيَقُولُ يَا رَبِّ إِنِّي أَسْتَقِلُّ هَذَا لَهُ فَزِدْهُ مَزِيدَ الْخَيْرِ كُلِّهِ فَيَقُولُ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي وَ عُلُوِّي وَ ارْتِفَاعِ مَكَانِي لَأَنْحَلَنَّ لَهُ الْيَوْمَ خَمْسَةَ أَشْيَاءَ مَعَ الْمَزِيدِ لَهُ وَ لِمَنْ كَانَ بِمَنْزِلَتِهِ أَلَا إِنَّهُمْ شَبَابٌ لَا يَهْرَمُونَ وَ أَصِحَّاءُ لَا يَسْقُمُونَ وَ أَغْنِيَاءُ لَا يَفْتَقِرُونَ وَ فَرِحُونَ لَا يَحْزَنُونَ وَ أَحْيَاءٌ لَا يَمُوتُونَ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **لا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولى**..... الكافي ۲/ ۵۹۷ ۵۹۸، ح ۱.

از امام محمد باقر علیه السلام :..... در این هنگام به سوی یکی از شیعیان ما که او را می شناخت و به وسیله آن با مخالفان مجادله می کرد می آید و روبروی او می ایستد و می گوید: آیا مرا نمی شناسی؟ آن مرد به او نگاهی می کند و می گوید: نه! تو را نمی شناسم. در این هنگام به صورت اولیه اش درمی آید و دوباره سئوال می کند: آیا مرا نمی شناسی؟ آن مرد پاسخ می دهد: آری! می

شناسم. قرآن می گوید: من همان کسی هستم که شب را جهت خواندن من شب زنده داری می کردی و زندگی ات را دشوار و خود را دچار اذیت و مشقت کرده بودی و به خاطر من مورد اتهام و سخنان زشت قرار می گرفتی. بدان که هر تاجری نتیجه و حاصل تجارت خویش را به طور کامل به دست خواهد آورد و من امروز حامی و پشتیبان تو هستم.قرآن، او را نزد پروردگار می برد و عرض می کند: خدایا این بنده توست و خودت بیش از هر کس به نهان و آشکار او آگاهی. او خودش را در راه من خسته می کرد و همواره حق مرا رعایت و به خاطر من با دیگران دشمنی می کرد. دوستی و دشمنی اش براساس من بود. خداوند نیز در پاسخ قرآن می فرماید: بنده ام را وارد بهشت نمایید و بر او یکی از جامه های بهشتیان را بپوشاند و تاج سروری و کرامت را بر سر او نهید. هر گاه با او چنین می کنند و جامه بهشتی بر او می پوشانند، او را بر قرآن عرضه می کنند و از قرآن می پرسند: آیا از رفتاری که با دوستت انجام گرفت راضی هستی؟ قرآن پاسخ می دهد: خدایا! من این پاداش را برای او اندک می دانم. به او بیشترین پاداش نیک را عنایت فرما. خداوند نیز می فرماید: قسم به عزت، شکوه و جای‌گاه والایم! به او و همه آنهایی که شبیه او هستند، پنج نعمت اعطا می کنم. اما سهم او را بیش از بقیه قرار می دهم. به آن‌ها جوانی، سلامتی، بی نیازی، شادی و حیات جاودانه می دهم که پس از آن هرگز به بیماری، نیازمندی، اندوه یا مرگ دچار نشوند. امام سپس این آیه را خواند: لا يَذُوقُونَ فِيهَا المَوتَ إِلا المَوتَةَ الأُولى.

۴۵. الجاثية

الجاثية ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حم (۱) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (۲) إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ (۳) وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّةٍ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (۴) وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنْزَلَ اللهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (۵) تِلْكَ آيَاتُ اللهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ (۶) وَيْلٌ لِكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ (۷) يَسْمَعُ آيَاتِ اللهِ تُتْلَى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (۸) وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ (۹) مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللهِ أَوْلِيَاءَ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (۱۰)

به‌نام خداوند رحمتگر مهربان .حاء میم (۱) فروفرستادن این کتاب از جانب خدای ارجمند سنجیده کار است (۲) به راستی در آسمان‌ها و زمین برای مؤمنان نشانه هایی است (۳) و در آفرینش خودتان و آن چه از [انواع] جنبنده [ها] پراکنده می گرداند برای مردمی که یقین دارند نشانه هایی است (۴) و [نیز در] پیاپی آمدن شب و روز و آن چه خدا از روزی از آسمان فرود آورده و به [وسیله] آن زمین را پس از مرگش زنده گردانیده است و [همچنین در] گردش بادها [به هر سو] برای مردمی که می اندیشند نشانه هایی است (۵) این [ها] ست آیات خدا که به راستی آن را بر تو می خوانیم پس بعد از خدا و نشانه های او به کدام سخن خواهند گروید (۶) وای بر هر دروغزن گناه پیشه (۷) [که] آیات خدا را که بر او خوانده می شود می شنود و باز به حال تکبر چنان که گویی آن را نشنیده است سماجت می ورزد پس او را از عذابی پردرد خبر ده (۸) و

چون از نشانه های ما چیزی بداند آن را به ریشخند می گیرد آنان عذابی خفت آور خواهند داشت (۹) پیشاپیش آن ها دوزخ است و نه آن چه را اندوخته و نه آن دوستانی را که غیر از خدا اختیار کرده اند به کارشان می آید و عذابی بزرگ خواهند داشت (۱۰)

عَنْ سُفْيَانَ بْنِ السَّعِيدِ الثَّوْرِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ مَا مَعْنَى قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَل حم وَ أَمَّا حم فَمَعْنَاهُ الْحَمِيدُ الْمَجِيد. معاني الأخبار/ ۲۲، ح ۱.

سفیان ثوری گوید به امام باقر علیه السلام عرض کردم ای پسر پیغمبر معنی حم چیست فرمود معنی اش حمی مجید است.

الجاثية ۲۰-۱۱

هَذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ أَلِيمٌ (۱۱) اللهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (۱۲) وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (۱۳) قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (۱۴) مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ (۱۵) وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ (۱۶) وَآتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْأَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (۱۷) ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ (۱۸) إِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ (۱۹) هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (۲۰)

این رهنمودی است و کسانی که آیات پروردگارشان را انکار کردند برایشان عذابی دردناک از پلیدی است (۱۱) خدا همان کسی است که دریا را به سود شما رام گردانید تا کشتیها در آن به فرمانش روان شوند و تا از فزون بخشی او [روزی خویش را] طلب نمایید و باشد که سپاس دارید (۱۲) و آن چه را در آسمان ها و آن چه را در زمین است به سود شما رام کرد همه از اوست قطعا در این [امر] برای مردمی که می اندیشند نشانه هایی است (۱۳) به کسانی که ایمان آورده اند بگو تا از کسانی که به روزهای [پیروزی] خدا امیدند ندارند درگذرند تا [خدا هر] گروهی را به [سبب] آن چه مرتکب می شدند به مجازات رساند (۱۴) هر که کاری شایسته کند به سود خود اوست و هر که بدی کند به زیانش باشد سپس به سوی پروردگارتان برگردانیده می شوید (۱۵) و به یقین فرزندان اسرائیل را کتاب [تورات] و حکم و پیامبری دادیم و از چیزهای پاکیزه روزیشان کردیم و آنان را بر مردم روزگار برتری دادیم (۱۶) و دلایل روشنی در امر [دین] به آنان عطا کردیم و جز بعد از آنکه علم برایشان [حاصل] آمد [آن هم] از روی رشک و رقابت میان خودشان دستخوش اختلاف نشدند قطعا پروردگارت روز قیامت میانشان درباره آن چه در آن اختلاف میکردند داوری خواهد کرد (۱۷) سپس تو را در طریقه آیینی [که ناشی] از امر [خداست] نهادیم پس آن را پیروی کن و هوسهای کسانی را که نمی دانند پیروی مکن (۱۸) آنان هرگز در برابر خدا از تو حمایت نمی کنند [و به هیچ وجه به کار تو نمی آیند] و ستمگران بعضی شان دوستان بعضی [دیگر] ند و خدا یار پرهیزگاران است (۱۹) این [کتاب] برای مردم بینش بخش و برای قومی که یقین دارند رهنمود و رحمتی است (۲۰)

عَنْ أَبِي الصَّامِتِ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَل وَ سَخَّرَ لَكُمْ ما فِي السَّماواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً مِنْهُ قَالَ أَجْبَرَهُمْ بِطَاعَتِهِمْ. البصائر/ ۸۹، ح ۱.

ابو صامت در باره آیه وسَخَّرَ لكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ ومَا فِي الأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ یعنی خداوند همه آن چه را که در آسمان ها و زمین است، تحت فرمان آن‌ها درآورده است.

عَنْ شَرَفُ الدِّينِ النَّجَفِي: أَنَّ الْإِمَامَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام أَرَادَ أَنْ يَضْرِبَ غُلَاماً لَهُ فَقَرَأَ **قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللهِ** فَوَضَعَ السَّوْطَ مِنْ يَدِهِ فَبَكَى الْغُلَامُ فَقَالَ لَهُ مَا يُبْكِيكَ قَالَ وَ كَيْفَ لَا أَبْكِي وَ إِنِّي عِنْدَكَ يَا مَوْلَايَ مِمَّنْ **لا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللهِ** فَقَالَ لَهُ أَنْتَ مِمَّنْ يَرْجُو أَيَّامَ اللهِ قَالَ نَعَمْ يَا مَوْلَايَ فَقَالَ عليه السلام لَا أُحِبُّ أَنْ أَمْلِكَ مَنْ يَرْجُو أَيَّامَ اللهِ قُمْ فَأْتِ قَبْرَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ قُلِ اللهُمَّ اغْفِرْ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ خَطِيئَتَهُ يَوْمَ الدِّينِ وَ أَنْتَ حُرٌّ لِوَجْهِ اللهِ وَ رُوِيَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ أَيَّامُ اللهِ الْمَرْجُوَّةُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ يَوْمُ قِيَامِ الْقَائِمِ وَ يَوْمُ الْكَرَّةِ وَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۷۵، ح ۲.

شرف الدین نجفی گفت: از امام زین العابدین علیه السلام روایت شده است که آن حضرت خواست غلامش را تنبیه کند. آن حضرت آیه قُل للذِینَ آمَنُوا یَغْفِرُوا للذِینَ لا یَرْجُون أَیَّامَ اللهِ را خواند و منصرف شد و شلاق از دستش افتاد. آن غلام شروع به گریه کرد. امام پرسید: چرا گریه می کنی؟ آن غلام پاسخ داد: مولای من! آیا در حالی که من در محضر شما هستم، جزو کسانی به شمار می آیم که به رحمت خداوند امیدی ندارند؟ امام فرمود: آیا تو به رحمت خداوند امیدواری؟ آن غلام پاسخ داد: آری! امام فرمود: دوست ندارم غلامی داشته باشم که به رحمت خداوند امیدوار باشد. برخیز و به سوی مرقد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برو بگو: خدایا! گناه علی بن حسین را در روز قیامت مورد عفو و بخشش خودت قرار بده. تو را در راه خدا آزاد کردم. همچنین می گوید: روایت شده است که امام صادق علیه السلام فرمود: ایام الله که امید وقوع آن‌ها می رود سه روز است: روز قیام امام زمان علیه السلام ، روز بازگشت و روز قیامت.

الجاثية ۳۰-۲۱

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ (۲۱) وَخَلَقَ اللهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (۲۲) أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (۲۳) وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ (۲۴) وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا ائْتُوا بِآبَائِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۲۵) قُلِ اللهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (۲۶) وَلِلهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ الْمُبْطِلُونَ (۲۷) وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۲۸) هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۲۹) فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ (۳۰)

آیا کسانی که مرتکب کارهای بد شده اند پنداشته اند که آنان را مانند کسانی قرار می دهیم که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند [به طوری که] زندگی آن ها و مرگشان یکسان باشد چه بد داوری می کنند (۲۱) و خدا آسمان ها و زمین را به حق آفریده است و تا هر کسی به [موجب] آن چه به دست آورده پاداش یابد و آنان مورد ستم قرار نخواهند گرفت (۲۲) پس آیا دیدی کسی را که هوس خویش را معبود خود قرار داده و خدا او را دانسته گمراه گردانید و بر گوش او و دلش مهر زده و بر دیده اش پرده نهاده است آیا پس از خدا چه کسی او را هدایت خواهد کرد آیا پند نمی گیرید (۲۳) و گفتند غیر از زندگانی دنیای ما [چیز دیگری] نیست می میریم و زنده می شویم و ما را جز طبیعت هلاک نمی کند و [لی] به این [مطلب] هیچ دانشی ندارند [و] جز [طریق] گمان نمی سپرند (۲۴) و چون آیات روشن ما بر آنان خوانده شود دلیلشان همواره جز این نیست که می گویند اگر راست می گویید پدران ما را [حاضر] آورید (۲۵) بگو خدا [ست که] شما را زندگی می بخشد سپس می میراند آنگاه شما را به سوی روز رستاخیز که تردیدی در آن نیست گرد می آورد ولی بیشتر مردم [این را] نمی دانند (۲۶) و فرمانروایی آسمان ها و زمین از آن خداست و روزی که رستاخیز برپا شود آن روز است که باطل اندیشان زیان خواهند دید (۲۷) و هر امتی را به زانو درآمده می بینی هر امتی به سوی کارنامه خود فراخوانده می شود [و بدیشان می گویند] آن چه را میکردید امروز پاداش می یابید (۲۸) این است کتاب ما که علیه شما به حق سخن می گوید ما از آن چه میکردید نسخه بر می داشتیم (۲۹) و اما کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند پس پروردگارشان آنان را در جوار رحمت خویش داخل می گرداند این همان کامیابی آشکار است (۳۰)

عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئاتِ** الْآيَةَ قَالَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بَنُو هَاشِمٍ وَ بَنُو عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ بَنُو عَبْدِ شَمْس. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۷۶، ح ۵.

ابو صالح روایت می کند که ابن عباس در باره آیه أَمْ حَسِبَ الذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ گفت: منظور از کسانی که ایمان آوردند و کار نیک انجام دادند، بنی هاشم و بنی عبد المطلب است و بنی عبد شمس کسانی هستند که مرتکب بدی ها شدند.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئاتِ** الْآيَةَ قَالَ إِنَّ هَذِهِ الْآيَةَ نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَ عُبَيْدَةَ بْنِ الْحَارِثِ هُمُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ فِي ثَلَاثَةٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ عُتْبَةَ وَ شَيْبَةَ ابْنِي رَبِيعَةَ وَ الْوَلِيدِ بْنُ عُتْبَةَ وَ هُمُ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۷۷ ح ۶.

ابن عباس در مورد آیه أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئاتِ..این آیه در مورد علی بن ابی طالب و حمزه بن عبد المطلب و عبیده بن حارث اینها ایمان آوردگانند و در مورد سه نفر از مشرکین عتبه و شیبة بین ربیع و ولید بن عتبه و اینها کسانی هستند که مرتکب کارهای بد شده اند.

علیّ بن إبراهيم : تفسير القمي **أَ فَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلهَهُ هَواهُ** قَالَ نَزَلَتْ فِي قُرَيْشٍ كُلَّمَا هَوُوا شَيْئاً عَبَدُوهُ **وَ أَضَلَّهُ اللهُ عَلى عِلْمٍ** أَيْ عَذَّبَهُ عَلَى عِلْمٍ مِنْهُ فِيمَا ارْتَكَبُوا مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ جَرَى ذَلِكَ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله و سلم مِمَّا فَعَلُوهُ بَعْدَهُ بِأَهْوَائِهِمْ وَ آرَائِهِمْ وَ أَزَالُوا الْخِلَافَةَ وَ الْإِمَامَةَ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بَعْدَ أَخْذِ الْمِيثَاقِ عَلَيْهِمْ مَرَّتَيْنِ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام . تفسير القمّي ۲/ ۲۹۴.

علی بن ابراهیم قمی گفت: أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلهَهُ هَواهُ در باره قریش نازل شده است که هر گاه چیزی را دوست می داشتند، اقدام به پرستش آن می کردند. وأَضَلهُ اللهُ عَلى عِلمٍ یعنی خداوند او را به علت ظلم به امیرالمؤمنین علیه السلام و غصب حق او پس از وفات پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم عذاب داد که منظور از آن، اعمال و افکار غاصبان خلافت است که علی رغم این که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برای ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام از ایشان دو بار پیمان گرفت، خلافت و امامت آن حضرت را غصب نموده و به فرد دیگری واگذار کردند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللهِ** قَالَ قُلْ لِلَّذِينَ مَنَنَّا عَلَيْهِمْ بِمَعْرِفَتِنَا أَنْ يُعَلِّمُوا الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ فَإِذَا عَرَّفُوهُمْ فَقَدْ غَفَرُوا لَهُمْ قَوْلُهُ **أَ فَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلهَهُ هَواهُ** قَالَ نَزَلَتْ فِي قُرَيْشٍ كُلَّمَا هَوَوْا شَيْئاً عَبَدُوهُ **وَ أَضَلَّهُ اللهُ عَلى عِلْمٍ** أَيْ عَذَّبَهُ عَلَى عِلْمٍ مِنْهُ فِيمَا ارْتَكَبُوا مِنْ أَمْرِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ جَرَى ذَلِكَ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فِيمَا فَعَلُوهُ بَعْدَهُ بِأَهْوَائِهِمْ وَ آرَائِهِمْ وَ أَزَالُوا الْخِلَافَةَ وَ الْإِمَامَةَ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بَعْدَ أَخْذِهِ الْمِيثَاقَ عَلَيْهِمْ مَرَّتَيْنِ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ قَوْلُهُ تَعَالَى **اتَّخَذَ إِلهَهُ هَواهُ** نَزَلَتْ فِي قُرَيْشٍ وَ جَرَتْ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فِي أَصْحَابِهِ الَّذِينَ غَصَبُوا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ اتَّخَذُوا إِمَاماً بِأَهْوَائِهِمْ ثُمَّ عَطَفَ عَلَى الدَّهْرِيَّةِ الَّذِينَ قَالُوا لَا نَحْيَا بَعْدَ الْمَوْتِ فَقَالَ **وَ قالُوا ما هِيَ إِلَّا حَياتُنَا الدُّنْيا نَمُوتُ وَ نَحْيا** وَ هَذَا مُقَدَّمٌ وَ مُؤَخَّرٌ لِأَنَّ الدَّهْرِيَّةَ لَمْ يُقِرُّوا بِالْبَعْثِ وَ النُّشُورِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَ إِنَّمَا قَالُوا نَحْيَا وَ نَمُوتُ وَ مَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ إِلَى قَوْلِهِ **يَظُنُّونَ** فَهَذَا ظَنٌّ شَك.... بحار الأنوار ۲۳۷/۹

امام صادق علیه السلام روایت می کند که آن حضرت در باره آیه قُل للذِینَ آمَنُوا یَغْفِرُوا للذِینَ لا یَرْجُون أَیَّامَ اللهِ فرمود: این آیه بدان معناست که به کسانی که بر آن‌ها منت گذاشتیم و شناخت خودمان را عنایت کردیم، بگو که حقیقت ما را به کسانی که ولایت ما اهل بیت را نمی شناسند، بشناسانند. هر گاه این کار را کردند، در حقیقت برای آن‌ها طلب مغفرت و وسیله بخشش گناهانشان را فراهم کرده است. و آیه أَفَرَأَیْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلهَهُ هَواهُ در باره قریش نازل شده است که هر گاه چیزی را دوست می داشتند، اقدام به پرستش آن می کردند. وأَضَلهُ اللهُ عَلی عِلمٍ یعنی خداوند او را به علت ظلم به امیرالمؤمنین علیه السلام و غصب حق او پس از وفات پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم عذاب داد که منظور از آن، اعمال و افکار غاصبان خلافت است که علی رغم این که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برای ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام از ایشان دو بار پیمان گرفت، خلافت و امامت آن حضرت را غصب نموده و به فرد دیگری واگذار کردند. سپس از مادی گرایان که می گفتند: پس از مرگ، دوباره زنده نخواهیم شد، سخن به میان می آورد و می فرماید: وقَالوا مَا هِیَ إِلا حَیَاتُنَا الدُّنْیَا نَمُوتُ ونَحْیَا ومَا یُهْلِکُنَا إِلا الدَّهْرُ در کلمات نَمُوتُ و نَحْیَا تقدیم و تأخیر وجود دارد. زیرا مادی گرایان به رستاخیز و زنده شدن پس از مرگ اعتقادی ندارند. بل که می گفتند: زندگی می کنیم سپس می میریم و عامل مرگ ما فقط روزگار است. إِنْ هُمْ إِلا یَظُنُّونَ این ظن و تردید است.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام :... فَانْظُرْ إِلَى الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ وَ النَّبَاتِ وَ الشَّجَرِ وَ الْمَاءِ وَ الْحَجَرِ وَ اخْتِلَافِ هَذَا اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ تَفَجُّرِ هَذِهِ الْبِحَارِ وَ كَثْرَةِ هَذِهِ الْجِبَالِ وَ طُولِ هَذِهِ الْقِلَالِ وَ تَفَرُّقِ هَذِهِ اللُّغَاتِ وَ الْأَلْسُنِ الْمُخْتَلِفَاتِ فَالْوَيْلُ لِمَنْ أَنْكَرَ الْمُقَدِّرَ وَ جَحَدَ الْمُدَبِّرَ زَعَمُوا أَنَّهُمْ كَالنَّبَاتِ مَا لَهُمْ زَارِعٌ وَ لَا لِاخْتِلَافِ صُوَرِهِمْ صَانِعٌ وَ لَمْ يَلْجَئُوا إِلَى حُجَّةٍ فِيمَا ادَّعَوْا وَ لَا تَحْقِيقٍ لِمَا [دَعَوْا] أَوْعَوْا وَ هَلْ يَكُونُ بِنَاءٌ مِنْ غَيک..رِ بَانٍ أَوْ جِنَايَةٌ مِنْ غَيْرِ جَانٍ... النهج/ ۲۷۱، الخطبة ۱۸۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند.....پس به خورشید و ماه و گیاه و درخت و آب و سنگ و گردش شب و روز و روان بودن این دریاها و بسیاری این کوهها و درازی قله ها و گوناگون بودن نعمتها و زبانها نگاه کنید پس وای بر کسی که ایجاد کننده و انکار کرده به نظم آورنده را باور ندارد، گمان دارند که ایشان مانند گیاه می باشند که برای ایشان بزرگر و تخم پاشنده ای نیست، و صورتهای گوناگونشان را آفریننده ای نمی باشد، و در آنچه ادعا می کردند به حجت و دلیلی وابسته نبودند، و در آنچه حفظ کرده

و باور نمودند تحقیق و یقینی نداشتند و آیا ساختمانی هست که آن را بناء کننده ای نبوده یا جنایت و گناهی که آن را جنایت کننده ای نباشد؟

عَنْ ابی بصیر عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ **هذا كِتابُنا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِ** قَالَ إِنَ الْكِتَابَ لَمْ يَنْطِقْ وَ لَا يَنْطِقُ وَ لَكِنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله هُوَ النَّاطِقُ بِالْكِتَابِ قَالَ اللهُ هَذَا كِتَابُنَا يُنْطَقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ فَقُلْتُ إِنَّا لَا نَقْرَؤُهَا هَكَذَا فَقَالَ هَكَذَا وَ اللهِ نَزَلَ بِهَا جَبْرَئِيلُ عليه السلام عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ لَكِنَّهُ فِيمَا حُرِّفَ مِنْ كِتَابِ اللهِ. بحار الأنوار ۴۹/۸۹

ابو بصیر روایت کرده است که گفت: از امام صادق علیه السلام در باره آیه هَذَا كِتَابُنَا يَنطِقُ عَلَيْكُم بِالحَقِّ سئوال کردم. امام فرمود: قرآن سخن نگفته و نمی گوید. بل که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم قرآن را بیان می کند و او ناطق به کتاب است. خداوند می فرماید: هَذَا كِتَابُنَا يُنطَقُ عَلَيْكُم بِالحَقِّ گفتم: فدایت شوم! ما آن را این گونه نمی خوانیم. امام فرمود: به خدا قسم! جبرئیل این آیه را این گونه بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل کرد. اما این جزو آیاتی است که از کتاب خدا تحریف شده است.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام هَذَا الْقُرْآنُ إِنَّمَا هُوَ خَطٌّ مَسْطُورٌ بَيْنَ الدَّفَّتَيْنِ لَا يَنْطِقُ بِلِسَانٍ وَ لَا بُدَّ لَهُ مِنْ تَرْجُمَانٍ وَ إِنَّمَا يَنْطِقُ عَنْهُ الرِّجَالُ ..... النهج/ ۱۸۲، الخطبة ۱۲۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:...هر آینه این قرآن خطی نوشته میان دو پاره جلد آن است که به زبان سخن نمی‌گوید، و ناگزیر تفسیرکننده و مترجمی می‌خواهد. و مردان از آن سخن می‌گویند.....

عَنْ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام .....ثُمَّ وَقَفَ فَقَالَ هَاهُنَا يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ بَابٌ غَامِضٌ أَ رَأَيْتَ إِنْ قَالُوا حُجَّةُ اللهِ الْقُرْآنُ قَالَ إِذَنْ أَقُولَ لَهُمْ إِنَ الْقُرْآنَ لَيْسَ بِنَاطِقٍ يَأْمُرُ وَ يَنْهَى وَ لَكِنْ لِلْقُرْآنِ أَهْلٌ يَأْمُرُونَ وَ يَنْهَوْن... الكافي ۱/ ۴۲۶، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرماید:..... ایستاد و گفت: ای پسر پیغمبر در اینجا موضوعی است مشکل، بمن بفرمائید: اگر آن‌ها گویند حجت خدا تنها قرآنست، فرمود: آنگاه من به آن‌ها می‌گویم: قرآن زبان ندارد که امر و نهی کند ولی قرآن اهلی دارد که آن‌ها امر و نهی می کنند .

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ.قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَوْلُهُ تَعَالَى **هذا كِتابُنا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِ** قَالَ إِنَّ الْكِتَابَ لَا يَنْطِقُ وَ لَكِنْ مُحَمَّدٌ وَ أَهْلُ بَيْتِهِ عليهم السلام هُمُ النَّاطِقُونَ بِالْكِتَابِ.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۷۷.

ابو بصیر روایت می کند که از امام صادق علیه السلام در باره آیه هَذَا كِتَابُنَا يَنطِقُ عَلَيْكُم بِالحَقِّ سئوال کردم. امام فرمود: کتاب خداوند سخن نمی گوید: اما پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیتش علیهم السلام همان کسانی هستند که بر اساس قرآن سخن می گویند.

عَنْ عَبْدِ الرَّحِيمِ الْقَصِيرِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ **ن وَ الْقَلَمِ**، قَالَ: إِنَ اللهَ خَلَقَ الْقَلَمَ مِنْ شَجَرَةٍ فِي الْجَنَّةِ يُقَالُ لَهَا الْخُلْدُ ثُمَّ قَالَ لِنَهَرٍ فِي الْجَنَّةِ كُنْ مِدَاداً فَجَمَدَ النَّهَرُ وَ كَانَ أَشَدَّ بَيَاضاً مِنَ الثَّلْجِ وَ أَحْلَى مِنَ الشَّهْدِ ثُمَّ قَالَ لِلْقَلَمِ اكْتُبْ قَالَ وَ مَا أَكْتُبُ

يَا رَبِّ قَالَ اكْتُبْ مَا كَانَ وَ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَكَتَبَ الْقَلَمُ فِي رَقٍّ أَشَدَّ بَيَاضاً مِنَ الْفِضَّةِ وَ أَصْفَى مِنَ الْيَاقُوتِ ثُمَ طَوَاهُ فَجَعَلَهُ فِي رُكْنِ الْعَرْشِ ثُمَّ خَتَمَ عَلَى فَمِ الْقَلَمِ فَلَمْ يَنْطِقْ بَعْدُ وَ لَا يَنْطِقُ أَبَداً، فَهُوَ الْكِتَابُ الْمَكْنُونُ الَّذِي مِنْهُ النُّسَخُ كُلُّهَا، أَ وَ لَسْتُمْ عَرَباً فَكَيْفَ لَا تَعْرِفُونَ مَعْنَى الْكَلَامِ، وَ أَحَدُكُمْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ انْسَخْ ذَلِكَ الْكِتَابَ أَ وَ لَيْسَ إِنَّمَا يُنْسَخُ مِنْ كِتَابٍ أُخِذَ مِنَ الْأَصْلِ وَ هُوَ قَوْلُهُ: **إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ ما كُنْتُمْ تَعْمَلُون.** تفسير القمّي ۲/ ۳۷۹ ۳۸۰.

عبد الرحيم قصير، از امام صادق عليه السلام روايت كرده است كه: درباره آيه ن وَالْقَلَمِ از ايشان پرسيدم. فرمود: خداوند عزّ و جلّ قلم را از درختى بهشتى آفريد كه درخت خُلد ناميده مى شود. سپس به رودى در بهشت فرمود: جوهر شو. پس آن نهر كه از برف سفيدتر و از عسل شيرين تر بود، منجمد شد. سپس به قلم فرمود: بنويس. گفت: پروردگارا! چه چيزى بنويسم؟ فرمود: آن چه موجود است و آن چه تا روز قيامت موجود خواهد بود را بنويس و ثبت كن. قلم بر روى پوست نازكى كه از نقره سفيدتر و از ياقوت شفاف تر بود، نوشت و آن را پيچاند و در گوشه عرش قرار داد. بعد از آن بر قلم مُهر زد و از آن پس لب به سخن نگشود و لب به سخن نخواهد گشود.اين همان كتاب محفوظ است كه تمامى نسخه بردارى ها از آن است. مگر شما عرب نيستيد؟ پس چرا معناى سخن را نمى فهميد، در حالى كه به همديگر مى گوييد: از اين كتاب نسخه بردار، مگر اين طور نيست كه از اصل يک نوشته، نسخه برداشته مى شود؟ و اين همان سخن خداوند عزّ و جلّ است: إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْأَعْمَالَ تُعْرَضُ عَلَيَّ فِي كُلِّ خَمِيسٍ فَإِذَا كَانَ الْهِلَالُ أُكْمِلَتْ فَإِذَا كَانَ النِّصْفُ مِنْ شَعْبَانَ عُرِضَتْ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ عَلَى عَلِيٍّ ثُمَّ يُنْسَخُ فِي الذِّكْرِ الْحَكِيمِ. البصائر/ ٤٤٤، ح ١.

امام صادق عليه السلام فرمود: همانا اعمال در هر پنجشنبه بر من عرضه مى شود. هر گاه هلال پديد آمد و هر گاه نيمه شعبان فرا رسيد، بر رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم و بر على عليه السلام عرضه مى شود، سپس در ذكر حكيم نگاشته مى گردد.

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ بَشَّارٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ أَ يَعْلَمُ اللهُ الشَّيْءَ الَّذِي لَمْ يَكُنْ أَنْ لَوْ كَانَ كَيْفَ كَانَ يَكُونُ قَالَ إِنَّ اللهَ تَعَالَى هُوَ الْعَالِمُ بِالْأَشْيَاءِ قَبْلَ كَوْنِ الْأَشْيَاءِ قَالَ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ ما كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ** وَ قَالَ لِأَهْلِ النَّارِ **وَ لَوْ رُدُّوا لَعادُوا لِما نُهُوا عَنْهُ وَ إِنَّهُمْ لَكاذِبُونَ** فَقَدْ عَلِمَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنَّهُ لَوْ ردوهم [رَدَّهُمْ] لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَ قَالَ لِلْمَلَائِكَةِ لَمَّا قَالَتْ **أَ تَجْعَلُ فِيها مَنْ يُفْسِدُ فِيها وَ يَسْفِكُ الدِّماءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسُ لَكَ قالَ إِنِّي أَعْلَمُ ما لا تَعْلَمُونَ** فَلَمْ يَزَلِ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عِلْمُهُ سَابِقاً لِلْأَشْيَاءِ قَدِيماً قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَهَا فَتَبَارَكَ اللهُ رَبُّنَا وَ تَعَالَى عُلُوّاً كَبِيراً خَلَقَ الْأَشْيَاءَ وَ عِلْمُهُ بِهَا سَابِقٌ لَهَا كَمَا شَاءَ كَذَلِكَ رَبُّنَا لَمْ يَزَلْ عَالِماً سَمِيعاً بَصِيراً. العيون ۱/ ۹۶، ح ۸.

حسين بن بشار روايت مى كند كه از امام رضا عليه السلام سئوال كردم. آيا خداوند مى داند چيزى كه نبوده است، اگر مى بود به چه صورتى در مى آمد؟ امام فرمود: خداوند قبل از آفرينش اشياء از چگونگى و كيفيت آن‌ها اطلاع داشته است. پروردگار فرموده است: إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلونَ همچنين خطاب به اهل دوزخ فرموده است: ولو رُدُّواْ لعَادُواْ لمَا نُهُواْ عَنْهُ وإِنَّهُمْ لكَاذِبُونَ خداوند مى دانست اگر آن‌ها را به دنيا باز گرداند، آن‌ها دوباره با اقدام به كارهايى مى كنند كه از آن نهى شده بودند. در آيه ديگرى آمده است كه فرشته‌گان خطاب به پروردگار فرمودند: أَ تَجْعَلُ فِيها مَنْ يُفْسِدُ فِيها وَ يَسْفِكُ الدِّماءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَ

نُقَدِّسُ لَكَ قالَ إِنِّي أَعْلَمُ ما لا تَعْلَمُونَ بنابراین علم خداوند همواره به امور قبل از پیدایش آن‌ها آگاهی دارد. پروردگار پاک و منزه، اشیاء را در حالی آفریده است که پیش از پیدایش آن‌ها نسبت به آن‌ها علم کامل دارد. هم‌چنین خداوند همواره دانا، شنوا و بیناست.

الجاثية ۳۷-۳۱

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُجْرِمِينَ (۳۱) وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِنْ نَظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ (۳۲) وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (۳۳) وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسَاكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ (۳۴) ذَلِكُمْ بِأَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ (۳۵) فَلِلهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۳۶) وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۳۷)

و اما کسانی که کافر شدند [بدآن‌ها می گویند] پس مگر آیات من بر شما خوانده نمی شد و [لی] تکبر نمودید و مردمی بدکار بودید (۳۱) و چون گفته شد وعده خدا راست است و شکی در رستاخیز نیست گفتید ما نمی دانیم رستاخیز چیست جز گمان نمی ورزیم و مایقین نداریم (۳۲) و [حقیقت] بدیهایی که کرده اند بر آنان پدیدار می شود و آن چه را که بدان ریشخند میکردند آنان را فرو می گیرد (۳۳) و گفته شود همان گونه که دیدار امروزتان را فراموش کردید امروز شما را فراموش خواهیم کرد و جایگاهتان در آتش است و برای شما یاورانی نخواهد بود (۳۴) این بدان سبب است که شما آیات خدا را به ریشخند گرفتید و زندگی دنیا فریبتان داد پس امروز نه از این [آتش] بیرون آورده می شوند و نه عذرشان پذیرفته می گردد (۳۵) پس سپاس از آن خداست پروردگار آسمان‌ها و پروردگار زمین پروردگار جهانیان (۳۶) و در آسمان‌ها و زمین بزرگی از آن اوست و اوست شکست ناپذیر سنجیده کار (۳۷)

۴۶. الأحقاف

الأحقاف ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حم (۱) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (۲) مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُسَمًّى وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ (۳) قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ ائْتُونِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۴) وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ (۵) وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ (۶) وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ (۷) أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَى بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي

وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (۸) قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ (۹) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَآمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. حاء میم (۱) فروفرستادن این کتاب از جانب خدای ارجمند حکیم است (۲) [ما] آسمانها و زمین و آن چه را که میان آن دو است جز به حق و [تا] زمانی معین نیافریدیم و کسانی که کافر شده اند از آن چه هشدار داده شده اند رویگردانند (۳) بگو به من خبر دهید آن چه را به جای خدا فرا می خوانید به من نشان دهید که چه چیزی از زمین [را] آفریده یا [مگر] آنان را در [کار] آسمانها مشارکتی است اگر راست می گویید کتابی پیش از این [قرآن] یا بازمانده ای از دانش نزد من آورید (۴) و کیست گمراه تر از آن کس که به جای خدا کسی را می خواند که تا روز قیامت او را پاسخ نمی دهد و آنها از دعایشان بی خبرند (۵) و چون مردم محشور گردند دشمنان آنان باشند و به عبادتشان انکار ورزند (۶) و چون آیات روشن ما بر ایشان خوانده شود آنان که چون حقیقت به سویشان آمد منکر آن شدند گفتند این سحری آشکار است (۷) یا می گویند این [کتاب] را بربافته است بگو اگر آن را بربافته باشم در برابر خدا اختیار چیزی برای من ندارید او آگاه تر است به آن چه [باطعنه] در آن فرو می روید گواه بودن او میان من و شما بس است و اوست آمرزنده مهربان (۸) بگو من از [میان] پیامبران نو در آمدی نبودم و نمی دانم با من و با شما چه معامله ای خواهد شد جز آن چه را که به من وحی می شود پیروی نمی کنم و من جز هشداردهنده ای آشکار [بیش] نیستم (۹) بگو به من خبر دهید اگر این [قرآن] از نزد خدا باشد و شما بدان کافر شده باشید و شاهدی از فرزندان اسرائیل به مشابهت آن [باتورات] گواهی داده و ایمان آورده باشد و شما تکبر نموده باشید [آیا باز هم شما ستمکار نیستید] البته خدا قوم ستمگر را هدایت نمی کند (۱۰)

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّ فِي الْجَفْرِ الَّذِي يَذْكُرُونَهُ لَمَا يَسُوؤُهُمْ لِأَنَّهُمْ لَا يَقُولُونَ الْحَقَّ وَ الْحَقُّ فِيهِ فَلْيُخْرِجُوا قَضَايَا عَلِيٍّ وَ فَرَائِضَهُ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ وَ سَلُوهُمْ عَنِ الْخَالَاتِ وَ الْعَمَّاتِ وَ لْيُخْرِجُوا مُصْحَفَ فَاطِمَةَ عليها السلام فَإِنَّ فِيهِ وَصِيَّةَ فَاطِمَةَ عليها السلام وَ مَعَهُ سِلَاحُ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فَأْتُوا **بِكِتابٍ مِنْ قَبْلِ هذا أَوْ أَثارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صادِقِينَ**. الكافي ۱/ ۴۲۶، ح ۷۲.

امام صادق علیه السلام فرمود: همانا در جفری که یاد می‌کنند چیزهائی است که ایشانرا ناپسند آید، زیرا آن‌ها بحق قائل نیستند، در صورتیکه حق در آن جفر است و باز اگر راست می‌گویند، قضاوتهای علی علیه السلام و احکام میراثی را که فرموده است بیرون آورند، راجع بمیراث خاله‌ها و عمه‌ها از ایشان بپرسید مصحف فاطمه علیهاالسلام ایشان را تکذیب میکند و سلاح پیغمبر صلی الله علیه و آله نیز همراه آنست، بیرون آوردند خدا.ند عز و جل می‌فرماید : بِكِتابٍ مِنْ قَبْلِ هذا أَوْ أَثارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صادِقِينَ.

أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ سَعْدٍ الْأَشْعَرِيُّ رَحِمَهُ اللهُ أَنَّهُ جَاءَهُ بَعْضُ أَصْحَابِنَا يُعْلِمُهُ أَنَّ جَعْفَرَ بْنَ عَلِيٍّ كَتَبَ إِلَيْهِ كِتَاباً يُعَرِّفُهُ فِيهِ نَفْسَهُ وَ يُعْلِمُهُ أَنَّهُ الْقَيِّمُ بَعْدَ أَخِيهِ وَ أَنَّ عِنْدَهُ مِنْ عِلْمِ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ مَا يُحْتَاجُ إِلَيْهِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الْعُلُومِ كُلِّهَا قَالَ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ فَلَمَّا

قَرَأْتُ الْكِتَابَ كَتَبْتُ إِلَى صَاحِبِ الزَّمَانِ عليه السلام وَ صَيَّرْتُ كِتَابَ جَعْفَرٍ فِي دَرْجِهِ فَخَرَجَ الْجَوَابُ إِلَيَّ فِي ذَلِكَ **بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ** أَتَانِي كِتَابُكَ أَبْقَاكَ اللهُ وَ الْكِتَابُ الَّذِي أَنْفَذْتَهُ دَرْجَهُ وَ أَحَاطَتْ مَعْرِفَتِي بِجَمِيعِ مَا تَضَمَّنَهُ عَلَى اخْتِلَافِ أَلْفَاظِهِ وَ تَكَرُّرِ الْخَطَإِ فِيهِ وَ لَوْ تَدَبَّرْتَهُ لَوَقَفْتَ عَلَى بَعْضِ مَا وَقَفْتُ عَلَيْهِ مِنْهُ .....فَوَ اللهِ مَا يَعْرِفُ حَلَالًا مِنْ حَرَامٍ وَ لَا يُفَرِّقُ بَيْنَ خَطَإٍ وَ صَوَابٍ أَمْ بِعِلْمٍ فَمَا يَعْلَمُ حَقّاً مِنْ بَاطِلٍ وَ لَا مُحْكَماً مِنْ مُتَشَابِهٍ وَ لَا يَعْرِفُ حَدَّ الصَّلَاةِ وَ وَقْتَهَا أَمْ بِوَرَعٍ فَاللهُ شَهِيدٌ عَلَى تَرْكِهِ الصَّلَاةَ الْفَرْضَ أَرْبَعِينَ يَوْماً يَزْعُمُ ذَلِكَ لِطَلَبِ الشَّعْوَذَةِوَ لَعَلَّ خَبَرَهُ قَدْ تَأَدَّى إِلَيْكُمْ وَ هَاتِيكَ ظُرُوفُ مُسْكِرِهِ مَنْصُوبَةٌ وَ آثَارُ عِصْيَانِهِ للهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَشْهُورَةٌ قَائِمَةٌ أَمْ بِآيَةٍ فَلْيَأْتِ بِهَا أَمْ بِحُجَّةٍ فَلْيُقِمْهَا أَمْ بِدَلَالَةٍ فَلْيَذْكُرْهَا قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ **بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ حم تَنْزِيلُ الْكِتابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ما خَلَقْنَا السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ وَ ما بَيْنَهُما إِلَّا بِالْحَقِّ وَ أَجَلٍ مُسَمًّى وَ الَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ قُلْ أَ رَأَيْتُمْ ما تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ أَرُونِي ما ذا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّماواتِ ائْتُونِي بِكِتابٍ مِنْ قَبْلِ هذا أَوْ أَثارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صادِقِينَ وَ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللهِ مَنْ لا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلى يَوْمِ الْقِيامَةِ وَ هُمْ عَنْ دُعائِهِمْ غافِلُونَ وَ إِذا حُشِرَ النَّاسُ كانُوا لَهُمْ أَعْداءً وَ كانُوا بِعِبادَتِهِمْ كافِرِينَ** فَالْتَمِسْ تَوَلَّى اللهُ تَوْفِيقَكَ مِنْ هَذَا الظَّالِمِ مَا ذَكَرْتُ لَكَ وَ امْتَحِنْهُ وَ سَلْهُ عَنْ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ يُفَسِّرُهَا أَوْ صَلَاةٍ فَرِيضَةٍ يُبَيِّنْ حُدُودَهَا وَ مَا يَجِبُ فِيهَا لِتَعْلَمَ حَالَهُ وَ مِقْدَارَهُ وَ يَظْهَرَ لَكَ عُوَارُهُ وَ نُقْصَانُهُ وَ اللهُ حَسِيبُهُ حَفِظَ اللهُ الْحَقَّ عَلَى أَهْلِهِ وَ أَقَرَّهُ فِي مُسْتَقَرِّ. الغيبة/ ۱۷٤ ۱۷٦.

احمد بن اسحاق اشعریّ گفت: یکی از شیعیان بنزد من آمده و گفت: جعفر بن علیّ نامه ای به وی نوشته و خود را امام دانسته و ادّعا کرده بود که: امام بعد از پدرم من هستم، و علم حلال و حرام و آن‌چه مورد احتیاج مردم است و سایر علوم همه و همه در نزد من است. احمد بن اسحاق گفت: وقتی آن نامه را خواندم مکتوبی در این خصوص به ناحیه مقدّسه حضرت صاحب الأمر نوشته و نامه جعفر کذّاب را هم در جوف آن گذارده ارسال داشتم، سپس جواب آن بدین گونه از ناحیه مقدّسه حضرت صادر شد: بسم اللهالرّحمن الرّحیم خداوند تو را پاینده بدارد. مکتوب تو و نامه ای را که در جوف آن گذارده و فرستاده بودی بمن رسید و از تمام مضمون آن به اختلاف الفاظش و خطاهای چندی که در آن روی داده است؛ مطّلع گشتم! اگر بدقّت در آن مینگریستی تو نیز متوجّه برخی از آن‌چه من از آن نامه فهمیدم می شدی! .....بخدا قسم او نمی تواند حلال را از حرام تشخیص بدهد، و میان خطا و صواب فرق بگذارد. و اگر به علم خود می بالیده، او قادر نیست که حقّ را از باطل جدا سازد و محکم را از متشابه تشخیص دهد، و حتّی از حدود نماز و وقت آن هیچ اطّلاعی ندارد. و اگر او به تقوا و پرهیزکاری خود اطمینان داشته، خداوند گواه است که او چهل روز نماز واجبش را ترک کرد، به این منظور که با ترک نماز بتواند شعبده بازی را یاد بگیرد! شاید خبر آن به شما هم رسیده باشد. ظرفهای شراب او را همه کس دیده است، علاوه بر اینها آثار و علائم نافرمانی وی از امر و نهی الهی، مشهور و ثابت است. و اگر ادّعای وی مبتنی بر معجزه است، معجزه خود را بیاورد نشان دهد، و اگر حجّتی دارد آن را اقامه نماید، و چنآن‌چه دلیلی دارد ذکر کند! بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ حم تَنْزِيلُ الْكِتابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ما خَلَقْنَا السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ وَ ما بَيْنَهُما إِلَّا بِالْحَقِّ وَ أَجَلٍ مُسَمًّى وَ الَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ قُلْ أَ رَأَيْتُمْ ما تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ أَرُونِي ما ذا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّماواتِ ائْتُونِي بِكِتابٍ مِنْ قَبْلِ هذا أَوْ أَثارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صادِقِينَ وَ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللهِ مَنْ لا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلى يَوْمِ الْقِيامَةِ وَ هُمْ عَنْ دُعائِهِمْ غافِلُونَ وَ إِذا حُشِرَ النَّاسُ كانُوا لَهُمْ أَعْداءً وَ كانُوا بِعِبادَتِهِمْ كافِرِينَ ای احمد بن اسحاق،

خداوند توفیقاتت را افزون کند آن‌چه را که گفتم از این زورگو جعفر کذّاب بپرس و او را بدین گونه امتحان کن و یک آیه قرآن را از وی بپرس که تفسیر کند، و یا از یک نماز واجبی سؤال کن تا حدود آن و واجبات آن را بیان نماید، و بخوبی پی به ارزش او ببری و نقص وی بر تو آشکار گردد، حساب او با خدا است، خداوند حقّ را برای اهلش حفظ کند و در جای خود قرار دهد.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ اجْتَمَعَ الْمُهَاجِرُونَ وَ الْأَنْصَارُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالُوا إِنَّ لَكَ يَا رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله مَئُونَةً فِي نَفَقَتِكَ وَ فِيمَنْ يَأْتِيكَ مِنَ الْوُفُودِ وَ هَذِهِ أَمْوَالُنَا مَعَ دِمَائِنَا فَاحْكُمْ فِيهَا بَارّاً مَأْجُوراً أَعْطِ مَا شِئْتَ وَ أَمْسِكْ مَا شِئْتَ مِنْ غَيْرِ حَرَجٍ قَالَ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهِ الرُّوحَ الْأَمِينَ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** يَعْنِي أَنْ تَوَدُّوا قَرَابَتِي مِنْ بَعْدِي فَخَرَجُوا فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ مَا حَمَلَ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله عَلَى تَرْكِ مَا عَرَضْنَا عَلَيْهِ إِلَّا لِيَحُثَّنَا عَلَى قَرَابَتِهِ مِنْ بَعْدُ إِنْ هُوَ إِلَّا شَيْءٌ افْتَرَاهُ فِي مَجْلِسِهِ وَ كَانَ ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمْ عَظِيماً فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ هَذِهِ الْآيَةَ **أَمْ يَقُولُونَ افْتَراهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللهِ شَيْئاً هُوَ أَعْلَمُ بِما تُفِيضُونَ فِيهِ كَفى بِهِ شَهِيداً بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ** فَبَعَثَ عَلَيْهِمُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فَقَالَ هَلْ مِنْ حَدَثٍ فَقَالُوا إِي وَ اللهِ يَا رَسُولَ اللهِ لَقَدْ قَالَ بَعْضُنَا كَلَاماً غَلِيظاً كَرِهْنَاهُ فَتَلَا عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله الْآيَةَ فَبَكَوْا وَ اشْتَدَّ بُكَاؤُهُمْ فَأَنْزَلَ عَزَّ وَ جَلَ **وَ هُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبادِهِ وَ يَعْفُوا عَنِ السَّيِّئاتِ وَ يَعْلَمُ ما تَفْعَلُون** . العيون ۱/ ۱۸٤ ۱۸۵، ح ۱.

حسین بن علیّ علیهما السّلام روایت فرمود که: مهاجرین و انصار نزد حضرت رسول صلی اللّه علیه و آله گرد آمدند و گفتند: یا رسول اللّه! شما در مخارج خود و افرادی که به خدمت شما میرسند ممکن است به زحمت بیفتید، این اموال ما در اختیار شما باشد همچنان که جانمان در اختیار شماست و هر طور که می‌خواهید در آن عمل کنید بدون هیچ مشکلی، هر چه می‌خواهی ببخش و هر چه می‌خواهی نزد خود نگه‌دار، خداوند جبرئیل امین را نزد او فرستاد و گفت: ای محمّد! قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى یعنی خویشانم را بعد از من دوست داشته باشید، همه خارج شدند و منافقان گفتند: پیشنهاد ما را به آن خاطر ردّ کرد که ما را برعایت حال خویشانش بعد از خود ترغیب نماید، این چیزی است که در آن مجلس به دروغ و افتراء بیان داشت، و این سخن بزرگی بود که آنان بر زبان جاری کردند، سپس خداوند این آیه را نازل فرمود: أَمْ يَقُولُونَ افْتَراهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللهِ شَيْئاً هُوَ أَعْلَمُ بِما تُفِيضُونَ فِيهِ كَفى بِهِ شَهِيداً بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ باری پیغمبر اکرم صلی اللّه علیه و آله نیز آنان را احضار نموده، فرمود: آیا اتّفاق افتاده است؟ گفتند: بله یا رسول اللّه! عدّه‌ای از ما سخن ناشایستی گفته‌اند که ما نیز خوشمان نیامد، در این موقع حضرت، آیه را بر آنان تلاوت فرمود، آنان سخت بگریه افتادند خداوند این آیه را نازل فرمود: وَ هُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبادِهِ وَ يَعْفُوا عَنِ السَّيِّئاتِ وَ يَعْلَمُ ما تَفْعَلُونَ.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام .....وَ قَوْلِهِ **وَ ما أَدْرِي ما يُفْعَلُ بِي وَ لا بِكُمْ** وَ قَالَ **ما فَرَّطْنا فِي الْكِتابِ مِنْ شَيْءٍ وَ كُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْناهُ فِي إِمامٍ مُبِينٍ** فَإِذَا كَانَتِ الْأَشْيَاءُ تُحْصَى فِي الْإِمَامِ وَ هُوَ وَصِيُّ النَّبِيِّ فَالنَّبِيُّ أَوْلَى أَنْ يَكُونَ بَعِيداً مِنَ الصِّفَةِ الَّتِي قَالَ فِيهَا **ما أَدْرِي ما يُفْعَلُ بِي وَ لا بِكُم**.....دَفَعَهُمُ الِاضْطِرَارُ بِوُرُودِ الْمَسَائِلِ عَلَيْهِمْ عَمَّا لَا يَعْلَمُونَ تَأْوِيلَهُ إِلَى جَمْعِهِ وَ تَأْلِيفِهِ وَ تَضْمِينِهِ مِنْ تِلْقَائِهِمْ مَا يُقِيمُونَ بِهِ دَعَائِمَ كُفْرِهِمْ فَصَرَخَ مُنَادِيهِمْ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ شَيْءٌ مِنَ الْقُرْآنِ فَلْيَأْتِنَا بِهِ وَ وَكَّلُوا تَأْلِيفَهُ وَ نَظْمَهُ إِلَى بَعْضِ مَنْ وَافَقَهُمْ عَلَى مُعَادَاةِ أَوْلِيَاءِ اللهِ فَأَلَّفَهُ عَلَى اخْتِيَارِهِمْ وَ مَا يَدُلُّ لِلْمُتَأَمِّلِ لَهُ عَلَى اخْتِلَالِ تَمْيِيزِهِمْ وَ افْتِرَائِهِمْ وَ تَرَكُوا مِنْهُ مَا قَدَّرُوا أَنَّهُ لَهُمْ وَ هُوَ عَلَيْهِمْ وَ زَادُوا

فِيهِ مَا ظَهْرَ تَنَاكُرُهُ وَ تَنَافُرُهُ وَ عَلِمَ اللهُ أَنَّ ذَلِكَ يَظْهَرُ وَ يَبِينُ فَقَالَ ذلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَ انْكَشَفَ لِأَهْلِ الِاسْتِبْصَارِ عُوَارُهُمْ وَ افْتِرَاؤُهُمْ وَ الَّذِي بَدَا فِي الْكِتَابِ مِنَ الْإِزْرَاءِ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ مِنْ فِرْقَةِ الْمُلْحِدِين.... الاحتجاج/ ٢٤٦ و ٢٥٧.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:...و آیه وَ ما أَدْرِی ما یُفْعَلُ بِی وَ لا بِکُمْ، و ما فَرَّطْنا فِی الْکِتابِ مِنْ شَیْ ءٍ، و وَ کُلَّ شَیْ ءٍ أَحْصَیْناهُ فِی إِمامٍ مُبِینٍ، اگر همه چیز در امام معدود و محسوب است، که او همان وصیّ پیامبر است، و آن حضرت سزاوارتر است که از صفت ما أَدْرِی ما یُفْعَلُ بِی وَ لا بِکُمْ دور باشد.... سپس با ورود مسائل مشکلی که تأویل آن را نمی دانستند اجبارا برای برپایی پایه های کفر خود اقدام به جمع و تألیف و تضمین آن نمودند، و منادی ایشان فریاد زد که: هر که نزد او قسمتی از قرآن است آن را نزد ما آرد، و تألیف و نظم آن را به یکی از دشمنان اولیای خدا سپردند،و او نیز کتاب را بنا به اختیار آنان جمع آوری نمود، بطوری که هر اندیشمندی متوجّه اختلال تمییز و افترای آن‌ها می شد، و موارد سود و زیان خود را ترک گفته و بر آن‌چه موجب تناکر و تنافر ایشان بود افزودند، و خداوند خود نیک دانسته بود که این آشکار و مبیّن خواهد شد، پس فرمود: ذلِکَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ، و بر أهل خرد و بینش؛ عیب و سخن ناصوابشان همچو روز روشن شد.و آزاری که از ناحیه جماعت ملحد متوجّه رسول خدا صلّی اللهعلیه و آله شده بود....

عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليهما السلام قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ **قُلْ ما كُنْتُ بِدْعاً مِنَ الرُّسُلِ وَ ما أَدْرِي ما يُفْعَلُ بِي وَ لا بِكُمْ** يَعْنِي فِي حُرُوبِهِ قَالَتْ قُرَيْشٌ فَعَلَى مَا نَتَّبِعُهُ وَ هُوَ لَا يَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِهِ وَ لَا بِنَا فَأَنْزَلَ اللهُ **إِنَّا فَتَحْنا لَكَ فَتْحاً مُبِيناً** وَ قَالَ قَوْلُهُ تَعَالَى **إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا ما يُوحى إِلَيَ** فِي عَلِيٍّ هَكَذَا أُنْزِلَتْ.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۷۸، ح ۲.

از یکی از یاران ما به صورت مرفوع روایت شده است که امام محمد باقر علیه السلام و امام صادق علیه السلام فرمودند: زمانی که آیه قُل مَا کُنتُ بِدْعًا مِّنْ الرُّسُل ومَا أَدْرِی مَا یُفْعَل بِی ولا بِکُمْ بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد که منظور از آن عدم اطلاع قبلی از نتایج جنگ ها قبل از وقوع آن‌ها بود، قریشیان گفتند: بر چه اساسی از محمد پیروی کنیم؟ او حتی نمی داند سرنوشت او و ما چه خواهد بود!؟ خداوند آیه إِنَّا فَتَحْنَا لک فَتْحًا مُّبِینًا را نازل فرمود. امام باقر علیه السلام و امام صادق علیه السلام هم‌چنین فرمودند: این آیه در اصل این گونه نازل شده است: إِنْ أَتَّبِعُ إلا مَا یُوحَی إِلَیَّ فی علی.

الأحقاف ۲۰-۱۱

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ (۱۱) وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِسَانًا عَرَبِيًّا لِيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرَى لِلْمُحْسِنِينَ (۱۲) إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (۱۳) أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۴) وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّى إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ (۱۵) أُولَئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ

مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ (۱۶) وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ أُفٍّ لَكُمَا أَتَعِدَانِنِي أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللهَ وَيْلَكَ آمِنْ إِنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (۱۷) أُولَئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ (۱۸) وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُوا وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (۱۹) وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ (۲۰)

وکسانی که کافر شدند به آنان که گرویده اند گفتند اگر [این دین] خوب بود بر ما بدان پیشی نمی گرفتند و چون بدان هدایت نیافته اند به زودی خواهند گفت این دروغی کهنه است (۱۱) و [حال آنکه] پیش از آن کتاب موسی راهبر و [مایه] رحمتی بود و این [قرآن] کتابی است به زبان عربی که تصدیق کننده [آن] است تا کسانی را که ستم کرده اند هشدار دهد و برای نیکوکاران مژده ای باشد (۱۲) محققا کسانی که گفتند پروردگار ما خداست سپس ایستادگی کردند بیمی بر آنان نیست و غمگین نخواهند شد (۱۳) ایشان اهل بهشتند که به پاداش آن چه انجام می دادند جاودانه در آن می مانند (۱۴) و انسان را [نسبت] به پدر و مادرش به احسان سفارش کردیم مادرش با تحمل رنج به او بار دار شد و با تحمل رنج او را به دنیا آورد و بار برداشتن و از شیر گرفتن او سی ماه است تا آنگاه که به رشد کامل خود برسد و به چهل سال برسد می گوید پروردگارا بر دلم بیفکن تا نعمتی را که به من و به پدر و مادرم ارزانی داشته ای سپاس گویم و کار شایسته ای انجام دهم که آن را خوش داری و فرزندانم را برایم شایسته گردان در حقیقت من به درگاه تو توبه آوردم و من از فرمان پذیرانم (۱۵) اینانند کسانی که بهترین آن چه را انجام داده اند از ایشان خواهیم پذیرفت و از بدیهایشان در خواهیم گذشت در [زمره] بهشتیانند [همان] وعده راستی که بدانان وعده داده می شده است (۱۶) و آن کس که به پدر و مادر خود گوید اف بر شما آیا به من وعده می دهید که زنده خواهم شد و حال آنکه پیش از من نسلها سپری [و نابود] شدند و آن دو به [درگاه] خدا زاری می کنند وای بر تو ایمان بیاور وعده [و تهدید] خدا حق است و [لی پسر] پاسخ می دهد اینها جز افسانه های گذشتگان نیست (۱۷) آنان کسانی اند که گفتار [خدا] علیه ایشان همراه با امتهایی از جنیان و آدمیان که پیش از آنان روزگار به سر بردند به حقیقت پیوست بی گمان آنان زیانکار بودند (۱۸) و برای هریک در [نتیجه] آن چه انجام داده اند درجاتی است و تا [خدا پاداش] اعمالشان را تمام بدهد و آنان مورد ستم قرار نخواهند گرفت (۱۹) و آن روز که آن هایی را که کفر ورزیده اند بر آتش عرضه می دارند [به آنان می گویند] نعمتهای پاکیزه خود را در زندگی دنیایتان [خود خواهانه] صرف کردید و از آن ها برخوردار شدید پس امروز به [سزای] آنکه در زمین بناحق سرکشی می نمودید و به سبب آنکه نافرمانی میکردید به عذاب خفت [آور] کیفر می یابید (۲۰)

عَنْ أَبِي الْيَسَعِ قَالَ: دَخَلَ حُمْرَانُ بْنُ أَعْيَنَ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَ قَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ يَبْلُغُنَا أَنَّ الْمَلَائِكَةَ تَنْزِلُ عَلَيْكُمْ فَقَالَ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ وَ اللهِ لَتَنْزِلُ عَلَيْنَا تَطَأُ فَرْشَنَا أَ مَا تَقْرَأُ كِتَابَ اللهِ تَعَالَى **إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ.** بصائر الدرجات ۹۱/۱

حمران بن اعین بر امام محمد باقر علیه السلام وارد شد و عرض کرد: فدایت شوم! به ما اطلاع رسیده است که فرشته‌گان بر شما نازل می شوند! امام محمد باقر علیه السلام فرمود: آری! به خدا قسم! بر ما فرود می آیند و بر بساط های ما قدم می گذارند. مگر در قرآن نخوانده ای که پروردگار می فرماید: إِنَّ الذِينَ قَالوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّل عَلَيهِمُ المَلائِكَهُ أَلا تَخَافُوا ولا تَحْزَنُوا وأَبْشِرُوا بِالجَنَّهِ التِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَ اسْتَقامُوا** قَالَ هُوَ وَ اللهِ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ **وَ أَنْ لَوِ اسْتَقامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْناهُمْ ماءً غَدَقاً** قُلْتُ مَتَى تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ **أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ أَوْلِياؤُكُمْ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَ فِي الْآخِرَةِ** فَقَالَ عِنْدَ الْمَوْتِ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة / ٥٢٤

ابو بصیر روایت می کند که از امام محمد باقر علیه السلام در باره آیه إِنَّ الذِينَ قَالوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا سئوال کردم. آن حضرت فرمود: به خدا قسم! منظور همان ولایتی است که شما بدان اعتقاد دارید که خداوند در آیه دیگری می فرماید: وأَلو اسْتَقَامُوا عَلى الطَّرِيقَهِ لأَسْقَينَاهُم مَّاء غَدَقًاعرض کردم: چه زمانی فرشته‌گان بر آن‌ها نازل می شوند و به آن‌ها می گویند أَلَّا تَخافُوا وَ لا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ أَوْلِياؤُكُمْ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَ فِي الْآخِرَةِ امام علیه السلام پاسخ فرمود: در زمان مرگ و در روز قیامت.

عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: لَمَّا حَمَلَتْ فَاطِمَةُ عليها السلام بِالْحُسَيْنِ عليه السلام جَاءَ جَبْرَئِيلُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ إِنَّ فَاطِمَةَ عليها السلام سَتَلِدُ غُلَاماً تَقْتُلُهُ أُمَّتُكَ مِنْ بَعْدِكَ فَلَمَّا حَمَلَتْ فَاطِمَةُ بِالْحُسَيْنِ عليه السلام كَرِهَتْ حَمْلَهُ وَ حِينَ وَضَعَتْهُ كَرِهَتْ وَضْعَهُ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام لَمْ تُرَ فِي الدُّنْيَا أُمٌّ تَلِدُ غُلَاماً تَكْرَهُهُ وَ لَكِنَّهَا كَرِهَتْهُ لِمَا عَلِمَتْ أَنَّهُ سَيُقْتَلُ قَالَ وَ فِيهِ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ **وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسانَ بِوالِدَيْهِ حُسْناً حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهاً وَ وَضَعَتْهُ كُرْهاً وَ حَمْلُهُ وَ فِصالُهُ ثَلاثُونَ شَهْراً**. الكافي ١/ ٤٦٤، ح ٣.

ابو خدیجه روایت کرده است که امام صادق علیه السلام فرمود: زمانی که حضرت فاطمه سلام الله علیها امام حسین علیه السلام را در شکم داشت، جبرئیل نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمد و گفت: فاطمه پسری به دنیا خواهد آورد که امتت، پس از وفات تو، او را خواهند کشت. زمانی که حضرت فاطمه سلام الله علیها امام حسین علیه السلام را در شکم داشت، حمل او را خوش نداشت و در هنگام به دنیا آوردن آن حضرت نیز از آن کراهت داشت. امام صادق علیه السلام فرمود: در دنیا هرگز دیده نشده است که مادری، فرزندی را به دنیا بیاورد که حمل آن را خوش نداشته باشد. ولی زمانی که حضرت فاطمه علیها السلام دریافت که امام حسین علیه السلام کشته خواهد شد از حمل او کراهت داشت و آیه ووصَّيْنَا الإنسَانَ بِوالدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا ووضَعَتْهُ كُرْهًا وحَمْلهُ وفِصَالهُ ثَلاثُونَ شَهْرًا در باره او نازل شده است.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ نَزَلَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّهُ يُولَدُ لَكَ مَوْلُودٌ تَقْتُلُهُ أُمَّتُكَ مِنْ بَعْدِكَ فَقَالَ يَا جَبْرَئِيلُ لَا حَاجَةَ لِي فِيهِ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ مِنْهُ الْأَئِمَّةَ وَ الْأَوْصِيَاءَ فَقَالَ نَعَمْ قَالَ وَ جَاءَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله إِلَى فَاطِمَةَ عليها السلام فَقَالَ لَهَا إِنَّكِ تَلِدِينَ وَلَداً تَقْتُلُهُ أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي فَقَالَتْ لَا حَاجَةَ لِي فِيهِ فَخَاطَبَهَا ثَلَاثاً ثُمَّ قَالَ لَهَا إِنَّ مِنْهُ الْأَئِمَّةَ وَ الْأَوْصِيَاءَ فَقَالَتْ نَعَمْ يَا أَبَتِ فَحَمَلَتْ بِالْحُسَيْنِ عليه السلام فَحَفِظَهَا اللهُ وَ مَا فِي بَطْنِهَا مِنْ إِبْلِيسَ فَوَضَعَتْهُ لِسِتَّةِ أَشْهُرٍ وَ لَمْ يُسْمَعْ بِمَوْلُودٍ وُلِدَ لِسِتَّةِ أَشْهُرٍ إِلَّا الْحُسَيْنُ وَ يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا عليهما السلام فَلَمَّا وَضَعَتْهُ وَضَعَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لِسَانَهُ فِي فِيهِ فَمَصَّهُ وَ لَمْ يَرْضَعِ الْحُسَيْنُ عليه السلام مِنْ أُنْثَى حَتَّى نَبَتَ لَحْمُهُ وَ دَمُهُ مِنْ رِيقِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسانَ بِوالِدَيْهِ إِحْساناً حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهاً وَ وَضَعَتْهُ كُرْهاً وَ حَمْلُهُ وَ فِصالُهُ ثَلاثُونَ شَهْرا**. تأويل الآيات الباهرة ٢/ ٥٧٨، ح ٣.

حسین بن زید، از پدرانش علیهم السلام روایت کرده است که فرمود: جبرئیل بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرود آمد و گفت: ای محمد! تو دارای فرزندی خواهی شد که امت تو پس از وفات تو او را خواهند کشت. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم

فرمود: ای جبرئیل! من به چنین فرزندی نیازی ندارم. جبرئیل گفت: ائمه و اوصیا از نسل او خواهند بود. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نزد حضرت فاطمه سلام الله علیها رفت و به او فرمود: تو پسری را به دنیا خواهی آورد که امت من پس از وفاتم او را به قتل خواهند رساند. حضرت فاطمه فرمود: من به چنین فرزندی نیازی ندارم. پیامبر سه بار این امر را به او اطلاع داد. سپس فرمود: ائمه و اوصیا از نسل او خواهند بود. بدین ترتیب حضرت فاطمه سلام الله علیها رضایت داد و باردار شد. خداوند او و جنین داخل شکمش را از شیطان حفظ کرد. حضرت فاطمه پس از شش ماه او را به دنیا آورد. هرگز شنیده نشده است که جز امام حسین علیه السلام و حضرت یحیی علیه السلام کودکی شش ماهه به دنیا آمد باشد. زمانی که حضرت فاطمه سلام الله علیها او را به دنیا آورد، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم زبانش را در دهان نوزاد گذاشت و امام حسین آن را مکید. آن حضرت شیر هیچ زنی را ننوشید. به طوری که گوشت و خونش از آب دهان رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به وجود آمد. این امر مصداق آیه زیر است که پروردگار فرموده است: ووصَّيْنَا الإِنسَانَ بِوالدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا ووضَعَتْهُ كُرْهًا وحَمْلهُ وفِصَالهُ ثَلاثُونَ شَهْرًا.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام وَ قَدْ خَرَجَ عَلَيَّ فَأَخَذْتُ النَّظَرَ إِلَيْهِ وَ جَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَى رَأْسِهِ وَ رِجْلَيْهِ لِأَصِفَ قَامَتَهُ لِأَصْحَابِنَا بِمِصْرَ فَبَيْنَا أَنَا كَذَلِكَ حَتَّى قَعَدَ فَقَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّ اللهَ احْتَجَّ فِي الْإِمَامَةِ بِمِثْلِ مَا احْتَجَّ بِهِ فِي النُّبُوَّةِ فَقَالَ **وَ آتَيْناهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ بَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً** فَقَدْ يَجُوزُ أَنْ يُؤْتَى الْحِكْمَةَ وَ هُوَ صَبِيٌّ وَ يَجُوزُ أَنْ يُؤْتَاهَا وَ هُوَ ابْنُ أَرْبَعِينَ سَنَةً.الكافي ۱/ ٤٩٤، ح ۳.

علی بن اسباط گوید: امام محمد تقی علیه السلام را دیدم که بطرف من می آید، من نگاهم را به او تیز کردم و بسر و پایش نگاه می کردم تا اندازه قامتش را برای اصحاب اهل مصر خود وصف کنم ، در آن میان که من ورانداز می کردم ، حضرت بنشست و فرمود: ای علی ، خدا حجت درباره امامت را بمانند حجت درباره نبوت آورده و فرموده است وَ آتَيْناهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ بَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً پس رواست که بشخصی در کودکی حکمت داده شود و رواست که در چهل سالگی داده شود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ قَالَ إِنَّ جَبْرَئِيلَ نَزَلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله فَقَالَ إِنَّ اللهَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يُبَشِّرُكَ بِمَوْلُودٍ يُولَدُ لَكَ مِنْ فَاطِمَةَ تَقْتُلُهُ أُمَّتُكَ مِنْ بَعْدِكَ فَقَالَ يَا جَبْرَئِيلُ وَ عَلَى رَبِّيَ السَّلَامُ لَا حَاجَةَ لِي بِمَوْلُودٍ يُولَدُ مِنْ فَاطِمَةَ تَقْتُلُهُ أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي فَعَرَجَ ثُمَّ هَبَطَ وَ قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ فَقَالَ يَا جَبْرَئِيلُ وَ عَلَى رَبِّيَ السَّلَامُ لَا حَاجَةَ لِي بِمَوْلُودٍ تَقْتُلُهُ أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي فَعَرَجَ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ هَبَطَ فَقَالَ لَهُ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ رَبَّكَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يُبَشِّرُكَ بِأَنَّهُ جَاعِلٌ فِي ذُرِّيَّتِهِ الْإِمَامَةَ وَ الْوَلَايَةَ وَ الْوَصِيَّةَ فَقَالَ قَدْ رَضِيتُ ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى فَاطِمَةَ عليها السلام أَنَّ اللهَ يُبَشِّرُنِي بِمَوْلُودٍ يُولَدُ لَكِ تَقْتُلُهُ أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ أَنْ لَا حَاجَةَ لِي بِمَوْلُودٍ تَقْتُلُهُ أُمَّتُكَ مِنْ بَعْدِكَ فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا أَنَّ اللهَ قَدْ جَعَلَ فِي ذُرِّيَّتِهِ الْإِمَامَةَ وَ الْوَلَايَةَ وَ الْوَصِيَّةَ فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ أَنِّي قَدْ رَضِيتُ فَحَمَلَتْهُ **كُرْهاً وَ وَضَعَتْهُ كُرْهاً ... وَ حَمْلُهُ وَ فِصالُهُ ثَلاثُونَ شَهْراً حَتَّى إِذا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ بَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَ عَلى والِدَيَّ وَ أَنْ أَعْمَلَ صالِحاً تَرْضاهُ وَ أَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي** فَلَوْ أَنَّهُ قَالَ وَ أَصْلِحْ لِي ذُرِّيَّتِي لَكَانَتْ ذُرِّيَّتُهُ كُلُّهُمْ أَئِمَّةً وَ لَمْ يَرْضَعِ الْحُسَيْنُ مِنْ فَاطِمَةَ عليها السلام وَ لَا مِنْ أُنْثَى وَ لَكِنْ كَانَ يُؤْتَى بِهِ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَيَضَعُ إِصْبَعَهُ وَ لِسَانَهُ فِي فِيهِ فَيَمُصُّ مِنْهُ مَا يَكْفِيهِ الْيَوْمَيْنِ وَ الثَّلَاثَةَ فَنَبَتَ لَحْمُ الْحُسَيْنِ مِنْ لَحْمِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ دَمُهُ مِنْ دَمِهِ وَ لَمْ يُولَدْ مَوْلُودٌ لِسِتَّةِ أَشْهُرٍ إِلَّا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا وَ الْحُسَيْنُ عَلَيْهِمُ السَّلَام تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة، / ٥٦٤

امام صادق علیه السلام فرمود: جبرئیل بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرود آمد و گفت: ای محمد! خداوند به تو مژده به دنیا آمدن فرزندی را می دهد که از فاطمه به دنیا خواهد آمد و پس از وفات تو، امتت او را به قتل خواهند رساند. رسول خدا صلی

الله علیه و آله و سلم فرمود: ای جبرئیل! سلام مرا به پروردگارم برسان. من به فرزندی که از فاطمه به دنیا بیاید و پس از وفات من، امتم او را به قتل برسانند، نیازی ندارم. جبرئیل به آسمان عروج کرد. سپس دو باره فرود آمد و گفت: خداوند بر تو درود فرستاد و به تو مژده داد که در نسل او امامت و وصایت قرار خواهد داد. در این هنگام رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: من راضی شدم.پیامبر شخصی را نزد حضرت فاطمه سلام الله علیها فرستاد و به او پیغام داد که خداوند به من مژده به دنیا آمدن فرزندی از تو را داده است که امتم پس از من او را به قتل خواهند رساند. حضرت فاطمه سلام اللیه علیها برای پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم پیغام فرستاد: من به چنین فرزندی، نیازی ندارم. رسول خدا دو باره برای دخترش پیام فرستاد: خداوند امامت، ولایت و وصایت را در نسل او قرار خواهد داد. حضرت فاطمه برای پیامبر پیام مجدد فرستاد که در این صورت راضی خواهم بود. حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا ووضَعَتْهُ كُرْهًا وحَمْلُهُ وفِصَالُهُ ثَلاثُونَ شَهْرًا حَتَّى إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ التِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وعَلَى والدَيَّ وأَنْ أَعْمَلَ صَالحًا تَرْضَاهُ وأَصْلحْ لى فِي ذُرِّيَّتِي در این صورت همه نسل او امام می بودند. امام حسین علیه السلام شیر حضرت فاطمه سلام الله علیها و هیچ زن دیگری را نخورد بل‌که او را نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می آوردند. آن حضرت انگشت ابهامش را در دهان او می گذاشت. امام حسین علیه السلام نیز آن را می مکید. این امر به مدت دو یا سه روز او را سیر نگه می داشت. به همین دلیل گوشت و خون امام حسین علیه السلام از گوشت و خون پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم روییده است. هیچ کودکی جز حضرت یحی بن ذکریا علیه السلام و امام حسین علیه السلام شش ماهه به دنیا نیامده است.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ ثُمَّ أَتْبَعَ اللهُ جَلَّ ذِكْرُهُ مَدْحَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام بِذَمِّ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ قَالَ جَابِرُ بْنُ يَزِيدَ نَقَلْتُ هَذَا الْحَدِيثَ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا جَابِرُ وَ اللهِ لَوْ سَبَقَتِ الدَّعْوَةُ مِنَ الْحُسَيْنِ **وَ أَصْلِحْ لِي ذُرِّيَّتِي** لَكَانَ ذُرِّيَّتُهُ كُلُّهُمْ أَئِمَّةً وَ لَكِنْ سَبَقَتِ الدَّعْوَةُ أَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي فَمِنْهُمُ الْأَئِمَّةُ عليهم السلام وَاحِدٌ فَوَاحِدٌ فَثَبَّتَ اللهُ بِهِمْ حُجَّتَهُ. تفسير القمي.۲/ ۲۹۸

جابر بن عبدالله روایت می کند که گفت: آیا ذکر و مدح امام حسین علیه السلام را با مذمت و نکوهش عبدالرحمن بن ابوبکر عوض می کنی؟ جابر بن یزید می گوید: این جریان را برای امام محمد باقر علیه السلام تعریف کردم. امام فرمود: ای جابر! به خدا قسم! اگر امام حسین دعا می کرد و خطاب به پروردگار می فرمود: وأَصْلحْ لى ذُرِّيَّتِي خداوند همه افراد نسل او را به امامان معصوم تبدیل می کرد. اما امام دعا فرمود: وأَصْلحْ لى فِي ذُرِّيَّتِي بنابراین فرزندانش یکی پس از دیگری به امامت رسیده اند که خداوند به وسیله آن‌ها حجت خویش را ثابت نموده است.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام قَالَ لَقَدْ هَمَمْتُ بِتَزْوِيجِ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ عليها السلام بِنْتِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله حِيناً وَ إِنَّ ذَلِكَ مُتَخَلْخِلٌ فِي قَلْبِي لَيْلِي وَ نَهَارِي وَ لَمْ أَجْتَرِئْ أَنْ أَذْكُرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله حَتَّى دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ لِي يَا عَلِيُّ قُلْتُ لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ [قَالَ] هَلْ لَكَ فِي التَّزْوِيجِ فَقُلْتُ رَسُولُ اللهِ أَعْلَمُ إِذَا هُوَ يُرِيدُ أَنْ يُزَوِّجَنِي بَعْضَ نِسَاءِ قُرَيْشٍ وَ إِنِّي لَخَائِفٌ عَلَى فَوْتِ فَاطِمَةَ عليها السلام فَمَا شَعَرْتُ بِشَيْءٍ يَوْماً إِذْ أَتَانِي [رَسُولُ] رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ يَا عَلِيُّ أَجِبْ رَسُولَ اللهِ وَ أَسْرِعْ فَمَا رَأَيْنَا رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله بِأَشَدَّ فَرَحاً مِنْهُ الْيَوْمَ قَالَ فَأَتَيْتُهُ مُسْرِعاً فَإِذَا هُوَ فِي حُجْرَةِ أُمِّ سَلَمَةَ فَلَمَّا نَظَرَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله تَهَلَّلَ وَجْهُهُ وَ تَبَسَّمَ حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى أَسْنَانِهِ تُبْرِقُ فَقَالَ أَبْشِرْ يَا عَلِيُّ فَإِنَّ اللهَ قَدْ كَفَانِي مَا كَانَ قَدْ أَهَمَّنِي مِنْ أَمْرِ تَزْوِيجِكَ قُلْتُ وَ كَيْفَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ أَتَانِي جَبْرَئِيلُ عليه السلام وَ مَعَهُ مِنْ سُنْبُلِ الْجَنَّةِ وَ قَرَنْفُلِهَا وَ طِيبِهَا [وَ لِينِهَا] فَأَخَذْتُهَا وَ شَمِمْتُهَا فَقُلْتُ لَهُ يَا جَبْرَئِيلُ مَا سَبَبُ هَذَا السُّنْبُلِ وَ الْقَرَنْفُلِ فَقَالَ إِنَّ اللهَ

تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَمَرَ سُكَّانَ الْجَنَّةِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ مَنْ فِيهَا أَنْ يُزَيِّنُوا الْجَنَّةَ كُلَّهَا بِمَغَارِسِهَا وَ أَشْجَارِهَا وَ أَثْمَارِهَا وَ قُصُورِهَا وَ أَمَرَ رِيحاً فَهَبَّتْ بِأَنْوَاعِ الطِّيبِ وَ الْعِطْرِ فَأَمَرَ حُورَ عِينِهَا بِالْغِنَاءِ فِيهَا بِسُورَةِ طه وَ يس وَ طواسين وَ [حم] عسق ثُمَّ نَادَى مُنَادٍ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ أَلَا إِنَّ الْيَوْمَ يَوْمُ وَلِيمَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام أَلَا إِنِّي أُشْهِدُكُمْ أَنِّي قَدْ زَوَّجْتُ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ إِلى [مِنْ] عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام رِضًى مِنِّي بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ثُمَّ بَعَثَ اللهُ سُبْحَانَهُ [سَحَابَةً] بَيْضَاءَ فَقَطَرَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ لُؤْلُؤِهَا وَ يَوَاقِيتِهَا وَ زَبَرْجَدِهَا فَقَامَتِ [وَ قَامَتِ] الْمَلَائِكَةُ فَتَنَاثَرَتْ مِنْ سُنْبُلِ الْجَنَّةِ وَ قَرَنْفُلِهَا وَ هَذَا مِمَّا نَثَرَتِ الْمَلَائِكَةُ ثُمَّ [أَمَرَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى] مَلَكاً مِنَ الْمَلَائِكَةِ يُقَالُ لَهُ رَاحِيلُ وَ لَيْسَ فِي الْمَلَائِكَةِ أَبْلَغُ مِنْهُ فَقَالَ لَهُ اخْطُبْ يَا رَاحِيلُ فَخَطَبَ بِخُطْبَةٍ لَمْ يَسْمَعْ بِمِثْلِهَا أَهْلُ السَّمَاءِ وَ [لَا] أَهْلُ الْأَرْضِ ثُمَّ نَادَى مُنَادٍ يَا مَلَائِكَتِي وَ سُكَّانَ [سَمَاوَاتِي وَ] جَنَّتِي بَارِكُوا عَلَى تَزْوِيجِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ فَاطِمَةَ [ع] فَقَدْ بَارَكْتُ أَنَا عَلَيْهِمَا أَلَا إِنِّي زَوَّجْتُ أَحَبَّ النِّسَاءِ إِلَيَّ [إِلَى من] أَحَبِّ الرِّجَالِ إِلَيَّ بَعْدَ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ رَاحِيلُ الْمَلَكُ يَا رَبِّ وَ مَا بَرَكَتُكَ لَهُمَا بِأَكْثَرَ مِمَّا رَأَيْنَا مِنْ إِكْرَامِكَ لَهُمَا فِي جِنَانِكَ وَ دُورِكَ وَ هُمَا بَعْدُ فِي الدُّنْيَا فَقَالَ مِنْ بَرَكَتِي فِيهِمَا أَوْ قَالَ عَلَيْهِمَا إِنِّي أَجْمَعُهُمَا عَلَى مَحَبَّتِي وَ أَجْعَلُهُمَا مَعْدِنَيْنِ لِحُجَّتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَأَخْلُقَنَّ مِنْهُمَا خَلْقاً وَ لَأُنْشِئَنَّ مِنْهُمَا ذُرِّيَّةً فَأَجْعَلُهُمْ خُزَّاناً فِي أَرْضِي وَ مَعَادِنَ لِعِلْمِي وَ دَعَائِمَ لِكِتَابِي ثُمَّ أَحْتَجُّ عَلَى خَلْقِي [بِهِمْ] بَعْدَ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ فَأَبْشِرْ يَا عَلِيُّ فَإِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدْ أَكْرَمَكَ بِكَرَامَةٍ لَمْ يُكْرِمِ [اللهُ] بِمِثْلِهَا أَحَداً قَدْ زَوَّجْتُكَ فَاطِمَةَ ابْنَتِي عَلَى مَا زَوَّجَكَ الرَّحْمَنُ فَوْقَ عَرْشِهِ وَ قَدْ رَضِيتُ لَهَا مَا رَضِيَ اللهُ [لَهَا] فَدُونَكَ أَهْلَكَ فَإِنَّكَ أَحَقُّ بِهَا [لَهَا] مِنِّي وَ لَقَدْ أَخْبَرَنِي جَبْرَئِيلُ عليه السلام إِنَّ الْجَنَّةَ وَ أَهْلَهَا لَمُشْتَاقَةٌ إِلَيْكُمَا وَ لَوْ لَا أَنَّ اللهَ قَدَّرَ أَنْ يُخْرِجَ مِنْكُمَا مَا يَتَّخِذُ بِهِ عَلَى الْخَلْقِ حُجَّةً لَأَجَابَ فِيكُمَا الْجَنَّةُ وَ أَهْلُهَا فَنِعْمَ الْأَخُ أَنْتَ وَ نِعْمَ الْخَلَفُ [الْخَتَنُ] أَنْتَ وَ نِعْمَ الصَّاحِبُ أَنْتَ وَ كَفَاكَ بِرِضَا [ك] اللهِ رِضًى فَقَالَ عَلِيٌّ [بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَا رَسُولَ اللهِ بَلَغَ مِنْ قَدْرِي حَتَّى إِنِّي ذُكِرْتُ فِي الْجَنَّةِ فَزَوَّجَنِي اللهُ فِي مَلَائِكَتِهِ فَقَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّ اللهَ تَعَالَى إِذَا أَكْرَمَ وَلِيَّهُ أَكْرَمَهُ بِمَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَ لَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَ إِنَّمَا حَبَاكَ اللهُ فِي الْجَنَّةِ بِمَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَ لَا أُذُنٌ سَمِعَتْ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَا **رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَ عَلى والِدَيَّ وَ أَنْ أَعْمَلَ صالِحاً تَرْضاهُ وَ أَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي** فَقَالَ رَسُولُ اللهِ [النَّبِيُّ] صلى الله عليه و آله آمِينَ آمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ وَ يَا خَيْرَ النَّاصِرِينَ. تفسير القمّي ۲/ ۲۹۷ ۲۹۸.

علی بن ابی طالب علیه السّلام فرمود:من عزم خود را جزم کردم که با فاطمه علیها السّلام ازدواج کنم ولی جرات نمی‌کردم این مطلب را با رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله و سلّم در میان بگذارم، این آرزو در هر شب و روز در سینه من شعله می‌کشید تا اینکه بالاخره به حضور پیامبر خدا صلّی اللهٔ علیه و آله و سلّم رسیدم. آن حضرت به من فرمود: ای علی! گفتم: بفرمایید ای رسول خدا! فرمود: تصمیم به ازدواج گرفته‌ای؟ گفتم: رسول خدا بهتر می‌داند. و دانستم که رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله و سلّم قصد دارد بعضی از زنان قریش را برایم تزویج کند، ولی من نگران بودم که مبادا فاطمه علیها السّلام از دستم برود. روزی پیامبر شخصی را نزد من فرستاد و مرا احضار کرد، من که از شدّت خوشحالی سر از پا نمی‌شناختم به حضور آن حضرت که در حجره امّ سلمه مشرّف شدم و دیدم که آن بزرگوار به قدری شادمان است و خوشحال که سابقه نداشت، و هنگامی که چشمم به ایشان افتاد، دیدم که چشمانش می‌درخشید و سفیدی دندان‌هایش از سرور و خنده‌ای که داشت مشاهده می‌شود. رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله و سلّم به من فرمود: ای علی! به تو مژده می‌دهم که خداوند آن غم که در باره ازدواج تو داشتم برطرف کرد. گفتم: چگونه ای رسول خدا؟ گفت: جبرئیل نزد من آمد و سنبل و قرنفل بهشتی به من داد، من آن‌ها را گرفتم و بوییدم و به جبرئیل گفتم: این سنبل و

قرنفل برای چیست؟ گفت: خدای توانا به ملائکه و ساکنین بهشت دستور داده که بهشت را با میوه‌های درختان، درخت‌ها و گیاهان زیبا و قصرها زینت کنند و باد بهشت را فرمان داده تا عطر و بوی آن‌ها را در سراسر بهشت منتشر سازند، و حور العین بهشت را فرمان داده تا سوره طه، و طواسین و یس و حمعسق را تلاوت کند، سپس منادی از زیر عرش ندا در داده: آگاه باشید که امروز روز ولیمه و عروسی علی بن ابی طالب است، بدانید که من شما را شاهد می‌گیریم بر اینکه فاطمه دختر محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم را برای علی بن ابی طالب، به رضایت خود تزویج نمودم. آنگاه خداوند تبارك و تعالی ابر سفیدی را فرستاد تا قطرات خود را به صورت لؤلؤ و زبرجد و یاقوت بر سر آنان ببارد، و پس از آن ملائکه برخاستند و سنبل و قرنفل نثار اهل بهشت کردند، و این سنبل و قرنفل از آن‌ها می‌باشد. پس از آن خداوند ملکی را که نامش راحیل است و در میان ملائکه خطیبی بلیغ‌تر و فصیح‌تر از او وجود ندارد مأموریت داد تا خطبه‌ای بخواند. راحیل خطبه‌ای ایراد نمود که اهل آسمآن‌ها و زمین نظیر آن را نشنیده بودند سپس منادی ندا داد: ای ملائکه و ساکنین بهشت، ازدواج علی را که حبیب محمّد است با دختر محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم تبریك بگویید، زیرا من هم به ایشان تبریك گفته‌ام. آگاه و شاهد باشید که من بعد از پیامبران، محبوبترین زنان را برای محبوبترین مردان تزویج نمودم. راحیل گفت: خداوندا! بیش از اینکه ما می‌بینیم و در بهشت به ایشان داده‌ای، چه چیز دیگری به آن‌ها عطا خواهی کرد؟ خدای متعال فرمود: ای راحیل! برکت بیشتری که به آن‌ها می‌دهم، این است که آنان با محبّت من زندگی خواهند کرد و آنان را برای خلق خود حجّت و دلیل قرار می‌دهم، به عزّت و جلالم سوگند، مخلوق از آنان به وجود می‌آورم و از آن دو، نسلی ایجاد می‌کنم که خزانه داران من در زمین، و معدن علم من، و طرفداران و هدایت‌کنندگان مردم به سوی دین من خواهند بود و بعد از پیامبران و رسولان، به وسیله آنان بر خلق اتمام حجّت خواهم نمود. ای علی! به تو مژده می‌دهم زیرا خداوند تو را به قدری گرامی داشته و اکرام کرده که احدی را چنان عزیز و گرامی نداشته. ای علی! من دخترم فاطمه را بر همان چیزی تزویج نمودم که خداوند رحمان او را تزویج نمود، و به آن چیزی برای فاطمه راضی شده‌ام که خدا راضی شده است، اکنون او زن توست و در اختیار تو می‌باشد و تو از من به وی سزاوارتری. و جبرئیل به من خبر داده که بهشت به شما دو نفر اشتیاق دارد و اگر نبود اینکه خداوند عزّ و جلّ مقدّر نموده فرزندانی از شما به وجود بیاید که بر خلق حجّت باشند، در این صورت اشتیاق بهشت و اهل آن را پاسخ می‌داد و شما را هر چه زودتر داخل بهشت می‌نمود. پس ای علی! تو بهترین برادر و بهترین داماد و بهترین مصاحب هستی و برای تو همین بس که خداوند از تو راضی و خشنود است. علی می‌گوید: به رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله و سلّم گفتم: آیا مقام من به جایی رسیده که در بهشت نامی از من برده شود و خدا ملائکه را برای ازدواج من شاهد بگیرد؟ رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله و سلّم فرمود: همانا خدای عزّ و جلّ هر گاه ولی و دوست خود را گرامی بدارد به گونه‌ای گرامی می‌دارد که چشمی ندیده و گوشی نشنیده باشد و خداوند این مقام را به تو عطا فرموده است. علی علیه السّلام گفت: رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَ عَلى والِدَيَّ وَ أَنْ أَعْمَلَ صالِحاً تَرْضاهُ وَ أَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي. وپیامبر فرمود: آمین آمین یا رب العالمین و خیر الناصرین.

عليّ بن إبراهيم : و قوله: وَ الَّذِي قالَ لِوالِدَيْهِ أُفٍّ لَكُما إلى قوله: أَساطِيرُ الْأَوَّلِينَ قال: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ.
تفسير القمّي ۲/ ۲۹۷.

علی بن ابراهیم: در مورد فرموده وَ الَّذِي قالَ لِوالِدَيْهِ أُفٍّ لَكُما تا: أَساطِيرُ الْأَوَّلِينَ گفت این آیه در مورد عبد الله بن ابی بکر نازل شده.

الأحقاف ۳۰-۲۱

وَاذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (۲۱) قَالُوا أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ آلِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۲۲) قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ وَأُبَلِّغُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ (۲۳) فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ (۲۴) تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَى إِلَّا مَسَاكِنُهُمْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ (۲۵) وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (۲۶) وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرَى وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (۲۷) فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (۲۸) وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ (۲۹) قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ (۳۰)

وبرادر عادیان را به یاد آور آنگاه که قوم خویش را در ریگستان یمن داد در حالی که پیش از او و پس از او [نیز] قطعا هشدار دهندگانی گذشته بودند که جز خدا را مپرستید واقعا من بر شما از عذاب روزی هولناک می ترسم (۲۱) گفتند آیا آمدی ای که ما را از خدایانمان برگردانی پس اگر راست می گویی آن چه به ما وعده می دهی [بر سرمان] بیاور (۲۲) گفت آگاهی فقط نزد خداست و آن چه را بدان فرستاده شده ام به شما می رسانم ولی من شما را گروهی می بینم که در جهل اصرار می ورزید (۲۳) پس چون آن [عذاب] را [به صورت] ابری روی آورنده به سوی وادیهای خود دیدند گفتند این ابری است که بارش دهنده ماست [هود گفت نه] بلکه همان چیزی است که به شتاب خواستارش بودید بادی است که در آن عذابی پر درد [نهفته] است (۲۴) همه چیز را به دستور پروردگارش بنیان کن می کند پس چنان شدند که جز سراهایشان دیده نمی شد این چنین گروه بدکاران را سزا می دهیم (۲۵) و به راستی در چیزهایی به آنان امکانات داده بودیم که به شما در آن ها [چنان] امکاناتی نداده ایم و برای آنان گوش و دیده ها و دلهایی [نیرومندتر از شما] قرار داده بودیم و [لی] چون به نشانه های خدا انکار ورزیدند [نه] گوششان و نه دیدگانشان و نه دلهایشان به هیچ وجه به دردشان نخورد و آن چه ریشخندش میکردند به سرشان آمد (۲۶) و بی گمان همه شهرهای پیرامون شما را اهلاک کرده و آیات خود را گونه گون بیان داشته ایم امید که آنان بازگردند (۲۷) پس چرا آن کسانی را که غیر از خدا به منزله معبودانی برای تقرب [به خدا] اختیار کرده بودند آنان را یاری نکردند بلکه از دستشان دادند و این بود دروغ آنان و آن چه برمی بافتند (۲۸) و چون تنی چند از جن را به سوی تو روانه کردیم که قرآن را بشنوند پس چون بر آن حاضر شدند [به یکدیگر] گفتند گوش فرا دهید و چون به انجام رسید هشداردهنده به سوی قوم خود بازگشتند (۲۹) گفتند ای قوم ما ما کتابی را شنیدیم که بعد از موسی نازل شده [و] تصدیق کننده [کتابهای] پیش از خود است و به سوی حق و به سوی راهی راست راهبری می کند (۳۰)

عليّ بن إبراهيم : **وَ اذْكُرْ أَخا عادٍ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقافِ** وَ الْأَحْقَافُ مِنْ بِلَادِ عَادٍ مِنَ الشُّقُوقِ إِلَى الْأَجْفَرِ وَ هِيَ أَرْبَعَةُ مَنَازِلَ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ أَمَرَ الْمُعْتَصِمُ أَنْ يُحْفَرَ بِالْبَطَائِنَةِ بِئْرٌ فَحَفَرُوا ثَلَاثَ مِائَةِ قَامَةٍ فَلَمْ يَظْهَرِ الْمَاءُ فَتَرَكَهُ وَ لَمْ يَحْفِرْهُ فَلَمَّا وُلِّيَ الْمُتَوَكِّلُ أَمَرَ أَنْ يُحْفَرَ ذَلِكَ الْبِئْرُ أَبَداً حَتَّى يَبْلُغَ الْمَاءَ فَحَفَرُوا حَتَّى وَضَعُوا فِي كُلِّ مِائَةِ قَامَةٍ بَكَرَةً حَتَّى انْتَهَوْا إِلَى صَخْرَةٍ فَضَرَبُوهَا بِالْمِعْوَلِ فَانْكَسَرَتْ فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ مِنْهَا رِيحٌ بَارِدَةٌ فَمَاتَ مَنْ كَانَ بِقُرْبِهَا فَأَخْبَرُوا الْمُتَوَكِّلَ بِذَلِكَ فَلَمْ يَعْلَمْ مَا ذَاكَ فَقَالُوا سَلِ ابْنَ الرِّضَا عَنْ ذَلِكَ وَ هُوَ أَبُو

الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيُّ عليه السلام فَكَتَبَ إِلَيْهِ يَسْأَلُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ تِلْكَ بِلَادُ الْأَحْقَافِ وَ هُمْ قَوْمُ عَادٍ الَّذِينَ أَهْلَكَهُمُ اللهُ بِالرِّيحِ الصَّرْصَرِ ..... تفسير القمّي ۲/ ۲۹۸.

علی بن ابراهیم: وَ اذْكُرْ أَخا عادٍ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقافِ احقاف از شهرهای عاد است از شقوق تا احفر ادامه دارد و طول آن چهار منزل است همچنین گفت: پدرم برایم تعریف کرد که معتصم دستور داد تا در منطقه بطانیه چاهی بکنند. زیردستانش یک چاه با عمقی معادل قامت سیصد مرد حفر کردند. اما از آب خبری نشد. آنها چاه را به حال خود رها کردند. زمانی که متوکل به حکومت رسید، دستور داد تا زمان رسیدن به آب، به حفر آن چاه ادامه دهند. آنها نیز به حفر آن ادامه دادند و پس از حفر هر صد قامت علامتی می گذاشتند تا این که به صخره ای رسیدند. آنها به کمک کلنگ و اهرم، آن سنگ را شکستند. باد سردی از زیر آن خارج شد. همه کسانی که در آن جا کار می کردند در اثر آن باد کشته شدند. جریان را به متوکل اطلاع دادند. نسبت به علت آن اظهار بی اطلاعی کرد. گفتند: از نوه امام رضا که سلام و درود خدا بر او باد، در این باره سئوال کنید. آنها نیز خدمت امام هادی علیه السلام رسیدند. امام فرمود: آن منطقه، احقاف، سرزمین قوم عاد بود که خداوند به وسیله بادی سرد آنها را هلاک کرد.

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام ..... قَالَ لَهُ عَلِيٌّ عليه السلام لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ لَقَدْ أُعْطِيَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله أَفْضَلَ مِنْ هَذَا إِنَّ الشَّيَاطِينَ سُخِّرَتْ لِسُلَيْمَانَ وَ هِيَ مُقِيمَةٌ عَلَى كُفْرِهَا وَ لَقَدْ سُخِّرَتْ لِنُبُوَّةِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله الشَّيَاطِينُ بِالْإِيمَانِ فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ مِنَ الْجِنَّةِ التِّسْعَةُ مِنْ أَشْرَافِهِمْ وَاحِدٌ مِنْ جِنِّ نَصِيبِينَ وَ الثَّمَانُ مِنْ بَنِي عَمْرِو بْنِ عَامِرٍ مِنَ الْأَحِجَّةِ مِنْهُمْ شضاه وَ مضاه وَ الْهَمْلَكَانُ وَ الْمَرْزُبَانُ وَ المأزمان وَ نَضَاهُ وَ هَاضِبٌ وَ هضب وَ عَمْرٌو. الاحتجاج/ ۲۲۲ ۲۲۳.

امام کاظم علیه السلام فرود:.....امیر المؤمنین علیه السلام فرمود: آری! چنین بود. اما به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فضایل بیشتری داده شده است. شیاطین در حالی که بر کفرشان باقی مانده بودند در تسخیر حضرت سلیمان علیه السلام بودند. اما آنها در حالی که ایمان آورده بودند تحت فرمان و اراده پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم قرار گرفته بودند. نه تن از اشراف و سران جنیان در محضر آن حضرت حضور یافتند که یکی از آنها از جنیان نصیبین و بقیه از نسل عمرو بن عامر از منطقه احجر بودند. نام هایشان شضناه، مضاه، هملکان، مرزبان، مازمان، نضاه، هاضب و عمرو بود.

الأحقاف ۳۵-۳۱

يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ (۳۱) وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (۳۲) أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى بَلَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۳۳) وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَى وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (۳۴) فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ (۳۵)

ای قوم ما دعوت کنندهٔ خدا را پاسخ [مثبت] دهید و به او ایمان آورید تا [خدا] برخی از گناهانتان را بر شما ببخشاید و از عذابی پر درد پناهتان دهد (۳۱) و کسی که دعوت کنندهٔ خدا را اجابت نکند در زمین درماندهٔ کنندهٔ [خدا] نیست و در برابر او دوستانی ندارد آنان در گمراهی آشکاری اند (۳۲) مگر ندانسته اند که آن خدایی که آسمان ها و زمین را آفریده و در آفریدن آن ها درمانده نگردید می تواند مردگان را [نیز] زنده کند آری او است که بر همه چیز تواناست (۳۳) و روزی که کافران بر آتش عرضه می شوند [از آنان می پرسند] آیا این راست نیست می گویند سوگند به پروردگارمان که آری می فرماید پس به [سزای] آنکه انکار میکردید عذاب را بچشید (۳۴) پس همان گونه که پیامبران نستوه صبر کردند صبر کن و برای آنان شتابزدگی به خرج مده روزی که آن چه را وعده داده می شوند بنگرند گویی که آنان جز ساعتی از روز را [در دنیا] نمانده اند [این] ابلاغی است پس آیا جز مردم نافرمان هلاکت خواهند یافت (۳۵)

علیّ بن إبراهیم : **وَ إِذْ صَرَفْنا إِلَيْكَ نَفَراً مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ** إِلَى قَوْلِهِ **فَلَمَّا قُضِيَ** أَيْ فَرَغَ **وَلَّوْا إِلى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ** إِلَى قَوْلِهِ **أُولئِكَ فِي ضَلالٍ مُبِينٍ** فَهَذَا كُلُّهُ حِكَايَةٌ عَنِ الْجِنِّ وَ كَانَ سَبَبُ نُزُولِ هَذِهِ الْآيَةِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ خَرَجَ مِنْ مَكَّةَ إِلَى سُوقِ عُكَاظٍ وَ مَعَهُ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ يَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْإِسْلَامِ فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ وَ لَمْ يَجِدْ مَنْ يَقْبَلُهُ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى مَكَّةَ فَلَمَّا بَلَغَ مَوْضِعاً يُقَالُ لَهُ وَادِي مُجَنَّةَ تَهَجَّدَ بِالْقُرْآنِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ فَمَرَّ بِهِ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَلَمَّا سَمِعُوا قِرَاءَةَ رَسُولِ اللهِ ﷺ اسْتَمَعُوا لَهُ فَلَمَّا سَمِعُوا قِرَاءَتَهُ قَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ أَنْصِتُوا يَعْنِي اسْكُتُوا فَلَمَّا قُضِيَ أَيْ فَرَغَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنَ الْقِرَاءَةِ **وَلَّوْا إِلى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ قالُوا يا قَوْمَنا إِنَّا سَمِعْنا كِتاباً أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسى مُصَدِّقاً لِما بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَ إِلى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ يا قَوْمَنا أَجِيبُوا داعِيَ اللهِ وَ آمِنُوا بِهِ** إِلَى قَوْلِهِ **أُولئِكَ فِي ضَلالٍ مُبِينٍ** فَجَاءُوا إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَأَسْلَمُوا وَ آمَنُوا وَ عَلَّمَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ شَرَائِعَ الْإِسْلَامِ فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَى نَبِيِّهِ قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ السُّورَةَ كُلَّهَا فَحَكَى اللهُ قَوْلَهُمْ وَ وَلَّى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَيْهِمْ مِنْهُمْ وَ كَانُوا يَعُودُونَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي كُلِّ وَقْتٍ فَأَمَرَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ أَنْ يُعَلِّمَهُمْ وَ يُفَقِّهَهُمْ فَمِنْهُمْ مُؤْمِنُونَ وَ كَافِرُونَ وَ نَاصِبُونَ وَ يَهُودُ وَ نَصَارَى وَ مَجُوسٌ وَ هُمْ وُلْدُ الْجَانِ. تفسير القمّي ۲/ ۲۹ ۳۰۰.

علی بن ابراهیم قمی: وإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الجِنِّ يَسْتَمِعُونَ القُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ ولوا إِلى قَومِهِم مُّنذِرِينَ ... أُولئِكَ فِي ضَلال مُّبِينٍ سبب نزول این آیات این است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به همراه زید بن حارثه از مکه به بازار عکاظ رفت تا مردم را به اسلام دعوت کند. اما هیچ کس به او پاسخ مثبت نداد. آن حضرت به سوی مکه بازگشت. زمانی که به مکانی به نام وادی مجنه رسید، شب هنگام شروع به خواندن قرآن کرد. در این هنگام گروهی از جنیان از آن جا عبور می کردند. زمانی که صدای قرآن خواندن رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را شنیدند، گروهی از آن‌ها به گروهی دیگر می گفتند: أَنصِتُوا یعنی سکوت کنید. فَلَمَّا قُضِيَ ولوا إِلى قَومِهِم مُّنذِرِينَ قَالوا يَا قَومَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِل مِن بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِى إِلى الحَقِّ وإِلى طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ يَا قَومَنَا أَجِيبُوا دَاعِىَ اللهِ وآمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ ويُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ومَن لا يُجِبْ دَاعِىَ اللهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى الأَرْضِ ولَيْسَ لهُ مِن دُونِهِ أَولِيَاء أُولئِكَ فِى ضَلال مُّبِينٍ آن‌ها به محضر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آمدند و ایمان آوردند. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نیز شریعت اسلام را به آن‌ها آموخت. پس از آن، خداوند سوره جن را به طور کامل بر رسول خدا نازل کرد. خداوند در آن سوره، سخنان آن‌ها، قبول ولایت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم توسط آن‌ها و آمدن پیاپی ایشان نزد آن حضرت را ذکر فرموده است. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نیز به امیر المؤمنین علیه السلام دستور داد تا به آن‌ها احکام اسلام را یاد دهد. گروهی از آن‌ها مؤمن، گروهی کافر و برخی ناصبی هستند. هم‌چنین در میان آن‌ها یهودی، مسیحی و مجوسی نیز یافت می شود. همه آن‌ها از نسل جانّ هستند.

عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ وَ دُرُسْتَ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ، عَنْهُ، قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام: الْأَنْبِيَاءُ وَ الْمُرْسَلُونَ عَلَى أَرْبَعِ طَبَقَاتٍ: فَنَبِيٌّ مُنَبَّأٌ فِي نَفْسِهِ لَا يَعْدُو غَيْرَهَا؛ وَ نَبِيٌّ يَرَى فِي النَّوْمِ، وَ يَسْمَعُ الصَّوْتَ، وَ لَا يُعَايِنُهُ فِي الْيَقَظَةِ، وَ لَمْ يُبْعَثْ إِلَى أَحَدٍ، وَ عَلَيْهِ إِمَامٌ مِثْلُ مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ عَلَى لُوطٍ عليهما السلام؛ وَ نَبِيٌّ يَرَى فِي مَنَامِهِ، وَ يَسْمَعُ الصَّوْتَ، وَ يُعَايِنُ الْمَلَكَ وَ قَدْ أُرْسِلَ إِلَى طَائِفَةٍ قَلُّوا أَوْ كَثُرُوا كَيُونُسَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِيُونُسَ: **وَ أَرْسَلْناهُ إِلى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ** قَالَ:يَزِيدُونَ ثَلَاثِينَ أَلْفاً، وَ عَلَيْهِ إِمَامٌ؛ وَ الَّذِي يَرَى فِي نَوْمِهِ، وَ يَسْمَعُ الصَّوْتَ، وَ يُعَايِنُ فِي الْيَقَظَةِ، وَ هُوَ إِمَامٌ مِثْلُ أُولِي الْعَزْمِ. ....الكافي۱/ ۱۷٤ ۱۷۵، ح ۱.

هشام بن سالم و درست بن ابی منصور، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: پیامبران و فرستاده شدگان بر چهار دسته‌اند: پیامبری که درباره خویش پیام می‌گیرد و نه درباره کس دیگر؛ پیامبری که در خواب فرشته را می‌بیند و صدای او را می‌شنود، امّا در بیداری با او دیدار نمی‌کند و به سوی هیچ کس فرستاده نشده و بر او امامی باشد، هم‌چون ابراهیم علیه السلام که بر لوط علیه السلام امام بود؛ پیامبری که فرشته را در خواب می‌بیند و صدای او را می‌شنود و در بیداری نیز با او دیدار می‌کند و به سوی گروهی کم یا بسیار فرستاده شده و بر او نیز امامی باشد، هم‌چون یونس، چنان‌چه خداوند عزّ و جلّ فرمود: وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِئَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ و آن ها سی هزار تن زیاده بر صد هزار بودند؛ و پیامبری که فرشته را در خواب می‌بیند و صدای او را می‌شنود و در بیداری نیز با او دیدار می‌کند و خود امام می‌باشد، مانند پیامبران اولو العزم.....

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام .....وَ لِأَنَّ الصَّبْرَ عَلَى وُلَاةِ الْأَمْرِ مَفْرُوضٌ لِقَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِنَبِيِّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ **فَاصْبِرْ كَما صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ** وَ إِيجَابُهُ مِثْلَ ذَلِكَ عَلَى أَوْلِيَائِهِ وَ أَهْلِ طَاعَتِهِ بِقَوْلِهِ **لَقَدْ كانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ**.... الاحتجاج/ ۲٤۹ ۲۵۰.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....و ناگفته نماند که صبر نمودن بر اولیای امر بنا بر این قول خدای عز و جل به رسولش صلی الله علیه و آله و سلم واجب و مفروض است که: فَاصْبِرْ كَما صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ، وجوب آن مشمول دوستان و أهل طاعت ایشان نیز می گردد، و بنا به آیه: لَقَدْ كانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ إِنَ اللهَ فَضَّلَ أُولِي الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ بِالْعِلْمِ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ وَ وَرَّثَنَا عِلْمَهُمْ وَ فَضَّلَنَا عَلَيْهِمْ فِي فَضْلِهِمْ وَ عَلَّمَ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله مَا لَا يَعْلَمُونَ وَ عَلَّمَنَا عِلْمَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَرَوَيْنَا لِشِيعَتِنَا فَمَنْ قَبِلَهُ مِنْهُمْ فَهُوَ أَفْضَلُهُمْ أَيْنَمَا نَكُونُ فَشِيعَتُنَا مَعَنَا..... الخرائج/ ۲۰۹.

امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند انبیاء اولی العزم را در علم بر سایر انبیاء فضیلت بخشود و ما علم آن‌ها را به ما میراث داد و ما را در فضل بر آن‌ها فضیلت بخشید. و به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم علمی آموخت که آن‌ها نمیدانند و علم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را بما آموخت .

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: إِنَّمَا سُمِّيَ أُولُو الْعَزْمِ أُولِي الْعَزْمِ لِأَنَّهُمْ كَانُوا أَصْحَابَ الشَّرَائِعِ وَ الْعَزَائِمِ وَ ذَلِكَ أَنَّ كُلَّ نَبِيٍّ بَعْدَ نُوحٍ عليه السلام كَانَ عَلَى شَرِيعَتِهِ وَ مِنْهَاجِهِ وَ تَابِعاً لِكِتَابِهِ إِلَى زَمَنِ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ عليه السلام وَ كُلُّ نَبِيٍّ كَانَ فِي أَيَّامِ إِبْرَاهِيمَ وَ بَعْدَهُ كَانَ عَلَى شَرِيعَتِهِ وَ مِنْهَاجِهِ وَ تَابِعاً لِكِتَابِهِ إِلَى زَمَنِ مُوسَى عليه السلام وَ كُلُّ نَبِيٍّ كَانَ فِي زَمَنِ مُوسَى وَ بَعْدَهُ كَانَ عَلَى شَرِيعَةِ مُوسَى وَ مِنْهَاجِهِ وَ تَابِعاً لِكِتَابِهِ إِلَى أَيَّامِ

عِيسَى عليه السلام وَ كُلُّ نَبِيٍّ كَانَ فِي أَيَّامِ عِيسَى عليه السلام وَ بَعْدَهُ كَانَ عَلَى مِنْهَاجِ عِيسَى وَ شَرِيعَتِهِ وَ تَابِعاً لِكِتَابِهِ إِلَى زَمَنِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله فَهَؤُلَاءِ الْخَمْسَةُ أُولُو الْعَزْمِ فَهُمْ أَفْضَلُ الْأَنْبِيَاءِ وَ الرُّسُلِ عليهم السلام وَ شَرِيعَةُ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله لَا تُنْسَخُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ لَا نَبِيَّ بَعْدَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَمَنِ ادَّعَى بَعْدَهُ نُبُوَّةً أَوْ أَتَى بَعْدَ الْقُرْآنِ بِكِتَابٍ فَدَمُهُ مُبَاحٌ لِكُلِّ مَنْ سَمِعَ ذَلِكَ مِنْهُ. العيون ۲/ ۷۹، ح ۱۳

امام رضا علیه السلام فرمود: پیامبران مذکور را به این علت اولو العزم نامیده اند که آن‌ها دارای عزم و شریعت بودند. به این معنا که همه پیامبرانی که پس از حضرت نوح علیه السلام برانگیخته شده اند براساس شریعت و روش او عمل و تبلیغ و تا زمان مبعوث شدن حضرت ابراهیم از کتاب او پیروی می کردند. همه پیامبرانی که در زمان حضرت ابراهیم علیه السلام و پس از او به پیامبری می رسیدند از شریعت و روش او بهره می گرفتند و تا زمان مبعوث شدن حضرت موسی پیرو کتاب او بودند. تا این که حضرت عیسی علیه السلام به پیامبری رسید. همه پیامبران زمان حضرت عیسی و پس از آن از شریعت، روش و کتاب آن حضرت پیروی می کردند. این امر تا زمانی که حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم به پیامبری رسید، ادامه داشت. این پنج شخصیت، بزرگ ترین و والا مقام ترین پیامبران خداوند هستند. هر کس پس از حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم ادعای پیامبری کند یا پس از قرآن، ادعای آوردن کتابی کند، برای همه کسانی که این حکم را می شنوند، ریختن خونش حلال است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ لَقَدْ عَهِدْنا إِلى آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً** قَالَ عَهِدَ إِلَيْهِ فِي مُحَمَّدٍ وَ الْأَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ فَتَرَكَ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ عَزْمٌ فِيهِمْ أَنَّهُمْ هَكَذَا وَ إِنَّمَا سُمِّيَ أُولُو الْعَزْمِ لِأَنَّهُمْ عُهِدَ إِلَيْهِمْ فِي مُحَمَّدٍ وَ الْأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِهِ وَ الْمَهْدِيِّ وَ سِيرَتِهِ فَأَجْمَعَ عَزْمُهُمْ أَنَّ ذَلِكَ كَذَلِكَ وَ الْإِقْرَارِ بِهِ. العلل/ ۱۴۲، ح ۱.

امام باقر علیه السّلام پیرامود قول وَ لَقَدْ عَهِدْنا إِلى آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً وَ لَقَدْ عَهِدْنا إِلى آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً فرمودند: خداوند متعال با آدم علیه السّلام راجع به حضرت محمّد صلّی اللهعلیه و آله و ائمّه بعد از آن حضرت علیهم السّلام عهدی بست ولی آدم آن عهد را ترک نمود و عزمی از خود نشان نداد. و اساسا اولو العزم به کسانی گفته می‌شود که راجع به مقام پیامبر اکرم صلّی اللهعلیه و آله و اوصیاء آن حضرت صلوات اللهعلیهم اجمعین و حضرت مهدی علیه السّلام و سیره آن جناب با آن‌ها عهد بسته شده و التزام داده‌اند که به این مقام اقرار کرده و عزمشان را استوار نمایند.

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَخْلَدٍ السَّرَّاجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ خَرَجَتْ هَذِهِ الرِّسَالَةُ مِنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِلَى أَصْحَابِهِ **بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ** أَمَّا بَعْدُ فَاسْأَلُوا رَبَّكُمُ الْعَافِيَةَ وَ عَلَيْكُمْ بِالدَّعَةِ وَ الْوَقَارِ وَ السَّكِينَةِ وَ عَلَيْكُمْ بِالْحَيَاءِ وَ التَّنَزُّهِ عَمَّا تَنَزَّهَ عَنْهُ الصَّالِحُونَ قَبْلَكُمْ وَ عَلَيْكُمْ بِمُجَامَلَةِ أَهْلِ الْبَاطِلِ تَحَمَّلُوا الضَّيْمَ مِنْهُمْ وَ إِيَّاكُمْ وَ مُمَاظَّتَهُمْ دِينُوا فِيمَا بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَهُمْ إِذَا أَنْتُمْ جَالَسْتُمُوهُمْ وَ خَالَطْتُمُوهُمْ وَ نَازَعْتُمُوهُمُ الْكَلَامَ فَإِنَّهُ لَا بُدَّ لَكُمْ مِنْ مُجَالَسَتِهِمْ وَ مُخَالَطَتِهِمْ وَ مُنَازَعَتِهِمُ الْكَلَامَ بِالتَّقِيَّةِ الَّتِي أَمَرَكُمُ اللهُ أَنْ تَأْخُذُوا بِهَا فِيمَا بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَهُمْ فَإِذَا ابْتُلِيتُمْ بِذَلِكَ مِنْهُمْ فَإِنَّهُمْ سَيُؤْذُونَكُمْ وَ تَعْرِفُونَ فِي وُجُوهِهِمُ الْمُنْكَرَ وَ لَوْ لَا أَنَّ اللهَ تَعَالَى يَدْفَعُهُمْ عَنْكُمْ لَسَطَوْا كُم. .... فَإِنَّهُ لَا يَتِمُّ الْأَمْرُ حَتَّى يَدْخُلَ عَلَيْكُمْ مِثْلُ الَّذِي دَخَلَ عَلَى الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ وَ حَتَّى تُبْتَلَوْا فِي أَنْفُسِكُمْ وَ أَمْوَالِكُمْ وَ حَتَّى تَسْمَعُوا مِنْ أَعْدَاءِ اللهِ **أَذىً كَثِيراً** فَتَصْبِرُوا وَ تَعْرُكُوا بِجُنُوبِكُمْ وَ حَتَّى يَسْتَذِلُّوكُمْ وَ يُبْغِضُوكُمْ وَ حَتَّى يُحَمِّلُوا عَلَيْكُمُ الضَّيْمَ فَتَحَمَّلُوا مِنْهُمْ تَلْتَمِسُونَ بِذَلِكَ وَجْهَ اللهِ وَ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَ حَتَّى تَكْظِمُوا الْغَيْظَ الشَّدِيدَ فِي الْأَذَى فِي اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَجْتَرِمُونَهُ إِلَيْكُمْ وَ

حَتَّى يُكَذِّبُوكُمْ بِالْحَقِّ وَ يُعَادُوكُمْ فِيهِ وَ يُبْغِضُوكُمْ عَلَيْهِ فَتَصْبِرُوا عَلَى ذَلِكَ مِنْهُمْ وَ مِصْدَاقُ ذَلِكَ كُلِّهِ فِي كِتَابِ اللهِ الَّذِي أَنْزَلَهُ جَبْرَئِيلُ عليه السلام عَلَى نَبِيِّكُمْ صلى الله عليه و آله سَمِعْتُمْ قَوْلَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِنَبِيِّكُمْ صلى الله عليه و آله **فَاصْبِرْ كَما صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَ لا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ**....الكافي ۸/ ۴۰۷.

اسماعیل بن مخلّد سرّاج گفته است: این نامه از سوی امام صادق علیه السّلام به اصحابش فرستاده شد: به نام خداوند بخشاینده مهربان، از پروردگارتان عافیت بطلبید و در صدد یافتن آرامش، وقار و سکینه باشید. شرم و حیا را در پیش رو گیرید و از آن‌چه نیکوکاران پیشین شما کناره بگیرید، با اهل باطل مدارا کنید و ستم آنان را بر خویش تاب آورید. مبادا با آن‌ها درافتید و ستیزه کنید، و در مجالست و آمیزش و گفتگو با آن‌ها میان خود و خدا دیندار باشید، و به هنگام همنشینی و آمیزش و گفتگوی با ایشان که گریزی از آن نیست تقیّه در پیش گیرید که خداوند به شما دستور داده آن را در پیوند با آن‌ها به کارش بندید. هر گاه به همنشینی با آن‌ها مجبور شدید بی‌گمان شما را خواهند آزرد و در چهره آن‌ها زشتی خواهید یافت، و اگر خداوند شرّ آن‌ها را از شما دفع نکند به شما یورش می‌آورند.....اگر خدا نعمتی را که به شما داده کامل کند آن را به پایان نبرد مگرآن‌که به شما همان رساند که به صالحان پیش از شما رسانده است.شما را در جان و مالتان بیازماید، تاآن‌که از دشمنان خدا آزار فراوان بشنوید و صبر در پیش گیرید و به خود هموار کنید، و تا جایی که خوارتان کنند و دشمنتان دارند و بر شما ستم ورزند و شما تحمّل کنید و در این راه خشنودی خدا و آخرت را جویید، تا جایی که در آزار دشمنان خدا خشم فرو خورید، و شما را در باره عقیده به حق دروغگو شمارند و دشمن دارند و با شما بر سر آن کینه‌توزند و باید بر همه اینها شکیب ورزید، و مصداق این همه همان است که جبرئیل در کتاب خدا بر پیامبر شما نازل کرد آن‌جاکه فرمود:فَاصْبِرْ كَما صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَ لا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ.

۴۷. محمّد

محمّد ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ (۱) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ (۲) ذَلِكَ بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ (۳) فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّى إِذَا أَثْخَنْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لِيَبْلُوَ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ (۴) سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ (۵) وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ (۶) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ (۷) وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ (۸) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ (۹) أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللهُ عَلَيْهِمْ وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَالُهَا (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان .کسانی که کفر ورزیدند و [مردم را] از راه خدا باز داشتند [خدا] اعمال آنان را تباه خواهد کرد (۱) و آنان که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند و به آن چه بر محمد [ص] نازل آمده گرویده اند [که] آن خود حق [و] از جانب پروردگارشان است [خدا نیز] بدیهایشان را زدود و حال [و روز] شان را بهبود بخشید (۲) این بدان سبب است که آنان که کفر ورزیدند از باطل پیروی کردند و کسانی که ایمان آوردند از همان حق که از جانب پروردگارشان است پیروی کردند این گونه خدا برای [بیداری] مردم مثالهایشان را می زند (۳) پس چون با کسانی که کفر ورزیده اند برخورد کنید گردنها [یشان] را بزنید تا چون آنان را [در کشتار] از پای در آوردید پس [اسیران را] استوار در بند کشید سپس یا [بر آنان] منت نهید [و آزادشان کنید] و یا فدیه [و عوض از ایشان بگیرید] تا در جنگ اسلحه بر زمین گذاشته شود این است [دستور خدا] و اگر خدا می خواست از ایشان انتقام می کشید ولی [فرمان پیکار داد] تا برخی از شما را به وسیله برخی [دیگر] بیازماید و کسانی که در راه خدا کشته شده اند هرگز کارهایشان را ضایع نمی کند (۴) به زودی آنان را راه می نماید و حالشان را نیکو می گرداند (۵) و در بهشتی که برای آنان وصف کرده آنان را در می آورد (۶) ای کسانی که ایمان آورده اید اگر خدا را یاری کنید یاریتان می کند و گامهایتان را استوار می دارد (۷) و کسانی که کفر ورزیدند نگونسارى بر آنان باد و [خدا] اعمالشان را برباد داد (۸) این بدان سبب است که آنان آن چه را خدا نازل کرده است خوش نداشتند و [خدا نیز] کارهایشان را باطل کرد (۹) مگر در زمین نگشته اند تا ببینند فرجام کسانی که پیش از آن ها بودند به کجا انجامیده ست خدا زیر و زبرشان کرد و کافران را نظایر [همین کیفرها در پیش] است (۱۰)

عليّ بن إبراهيم : **الَّذِينَ كَفَرُوا وَ صَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ أَضَلَّ أَعْمالَهُمْ** نَزَلَتْ فِي أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ **الَّذِينَ** ارْتَدُّوا بَعْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ غَصَبُوا أَهْلَ بَيْتِهِ حَقَّهُمْ وَ صَدُّوا عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَلَايَةَ الْأَئِمَّةِ **أَضَلَّ أَعْمالَهُمْ** .. أَيْ أَبْطَلَ مَا كَانَ تَقَدَّمَ مِنْهُمْ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ مِنَ الْجِهَادِ وَ النُّصْرَةِ.. تفسير القمّي ۲/ ۳۰۰.

علی بن ابراهیم قمی گفت: الَّذِينَ كَفَرُوا وَ صَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ أَضَلَّ أَعْمالَهُمْ این آیه در باره یاران رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نازل شده است که پس از وفات آن حضرت از اسلام برگشتند و مرتد شدند. حق اهل بیت که سلام و درود خدا بر آنان باد را غصب و در مقابل امیر المؤمنین علیه السلام ایستادند و ولایت او را نپذیرفتند. أَضَل أَعْمَالَهُمْ یعنی خداوند، اعمالشان از قبیل جهاد و کمک به اسلام را که قبل از آن، در زمان حیات پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم انجام داده بودند باطل کرد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله وسلم فِي الْمَسْجِدِ وَ النَّاسُ مُجْتَمِعُونَ بِصَوْتٍ عَالٍ **الَّذِينَ كَفَرُوا وَ صَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ أَضَلَّ أَعْمالَهُمْ** فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ: يَا أَبَا الْحَسَنِ لِمَ قُلْتَ مَا قُلْتَ قَالَ قَرَأْتُ شَيْئاً مِنَ الْقُرْآنِ، قَالَ لَقَدْ قُلْتَهُ لِأَمْرٍ، قَالَ نَعَمْ إِنَّ اللهَ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ **وَ ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا** أَ فَتَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله وسلم أَنَّهُ اسْتَخْلَفَ فُلَاناً قَالَ: مَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وآله وسلم أَوْصَى إِلَّا إِلَيْكَ، قَالَ: فَهَلَّا بَايَعْتَنِي قَالَ:اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيْهِ فَكُنْتُ مِنْهُمْ، فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام كَمَا اجْتَمَعَ أَهْلُ الْعِجْلِ عَلَى الْعِجْلِ هَاهُنَا فُتِنْتُمْ وَ مَثَلُكُمْ **كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ ناراً فَلَمَّا أَضاءَتْ ما حَوْلَهُ ذَهَبَ اللهُ بِنُورِهِمْ وَ تَرَكَهُمْ فِي ظُلُماتٍ لا يُبْصِرُونَ صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لا يَرْجِعُونَ**.. تفسير القمّي ۲/ ۳۰۱.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: پس از وفات پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، در حالی که مردم در مسجد جمع شده بودند، امیرالمؤمنین علیه السلام با صدای بلند فرمود: الذِينَ كَفَرُوا وصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللهِ أَضَل أَعْمَالَهُمْ ابن عباس به آن حضرت گفت: ای ابو الحسن! چرا این آیه را خواندی؟! امیرالمؤمنین فرمود: خواستم آیه ای از قرآن را بخوانم. ابن عباس گفت: حتماً منظور خاصی داشتی که این آیه را خواندی. امام فرمود: آری! خداوند در کتابش فرموده است: ومَا آتَاكُمُ الرَّسُول فَخُذُوهُ ومَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُواآیا تو شهادت می دهی که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم ابوبکر را به خلافت پس از خودش، برگزیده باشد؟ ابن عباس

پاسخ داد: من نشنیدم که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم کسی جز تو را وصی خود قرار داده باشد. حضرت علی علیه السلام فرمود: پس چرا با من بیعت نکردی؟ ابن عباس پاسخ داد: مردم ابوبکر را انتخاب کردند و من نیز یکی از آنان بودم. امام فرمود: این کار آن‌ها مانند اجماع و اتفاق بنی اسرائیل بر پرستش گوساله بود. شما نیز مانند پیشینیان به خطا رفتید: كَمَثَلِ الذِی اسْتَوقَدَ نَارًا فَلمَّا أَضَاءتْ مَا حَولهُ ذَهَبَ اللهُ بِنُورِهِمْ وتَرَكَهُمْ فِی ظُلمَاتٍ لاَّ يُبْصِرُونَ صُمٌّ بُكْمٌ عُمْیٌ فَهُمْ لاَ يَرْجِعُونَ.

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ جَاءَ نَفَرٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله فَسَأَلَهُ أَعْلَمُهُمْ فِيمَا سَأَلَهُ فَقَالَ لِأَيِّ شَيْءٍ سُمِّيتَ محمد [مُحَمَّداً] وَ أَحْمَدَ وَ أَبَا الْقَاسِمِ وَ بَشِيراً وَ نَذِيراً وَ دَاعِياً فَقَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله أَمَّا مُحَمَّدٌ فَإِنِّي مَحْمُودٌ فِي الْأَرْضِ وَ أَمَّا أَحْمَدُ فَإِنِّي مَحْمُودٌ فِي السَّمَاءِ وَ أَمَّا أَبُو الْقَاسِمِ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقْسِمُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قِسْمَةَ النَّارِ فَمَنْ كَفَرَ بِي مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ فَفِي النَّارِ وَ يَقْسِمُ قِسْمَةَ الْجَنَّةِ فَمَنْ آمَنَ بِي وَ أَقَرَّ بِنُبُوَّتِي فَفِي الْجَنَّةِ وَ أَمَّا الدَّاعِي فَإِنِّي أَدْعُو النَّاسَ إِلَى دِينِ رَبِّي عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَمَّا النَّذِيرُ فَإِنِّي أُنْذِرُ بِالنَّارِ مَنْ عَصَانِي وَ أَمَّا الْبَشِيرُ فَإِنِّي أُبَشِّرُ بِالْجَنَّةِ.... العلل/ ۱۴۷، ح ۱.

حسن بن عبد الله از پدرانش، از جدّش حسن بن علی بن ابی طالب علیهما السّلام، حضرت فرمودند: چند نفر یهودی خدمت رسول خدا صلّی الله علیه و آله رسیدند اعلم و دانشمندترین آن‌ها پرسید: برای چه به: محمّد و احمد و ابو القاسم و بشیر و نذیر و داعی نامیده شده‌اید؟ نبیّ اکرم صلّی الله علیه و آله فرمودند: امّا به محمّد به خاطر آن است که در زمین محمود و ستوده می‌باشم و امّا به احمد به جهت آن است که در آسمان محمود و ستوده هستم و امّا به ابو القاسم، برای این است که حقّ عزّ و جلّ در روز قیامت قسمت و سهم دوزخ را تقسیم نموده و از خلق اوّلین و آخرین آنان که به من کفر ورزیده‌اند را سهم دوزخ قرار می‌دهد و قسمت و سهم بهشت را نیز تقسیم کرده آنان که به من ایمان آورده و به نبوّتم اقرار نموده‌اند را در بهشت قرار می‌دهد، و امّا به داعی جهتش آن است که من مردم را به دین پروردگارم عزّ و جلّ دعوت می‌کنم و امّا به نذیر جهتش آن است که هر کس عصیان و نافرمانی مرا نماید او را از آتش جهنّم انذار کرده و می‌ترسانم، و امّا به بشیر سرّش آن است که هر کس مرا اطاعت کند او را به بهشت بشارت می‌دهم.

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام **وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ وَ آمَنُوا بِما نُزِّلَ عَلى مُحَمَّدٍ** فِي عَلِيٍ **وَ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئاتِهِمْ وَ أَصْلَحَ بالَهُمْ** هَكَذَا نَزَلَت.. تفسير القمّي ۲/ ۳۰۱.

اسحاق بن عمار روایت کرده است که امام صادق علیه السلام فرمود: آیات فوق این گونه نازل شده است: والذِينَ آمَنُوا وعَمِلوا الصَّالحَاتِ وآمَنُوا بِمَا نُزِّل عَلى مُحَمَّدٍ فی علی وهُو الحَقُّ مِن رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وأَصْلحَ بَالهُمْ.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ** نَزَلَتْ فِي أَبِي ذَرٍّ وَ سَلْمَانَ وَ مِقْدَادٍ وَ عَمَّارٍ لَمْ يَنْقُضُوا الْعَهْدَ **وَ آمَنُوا بِما نُزِّلَ عَلى مُحَمَّدٍ** أَيْ ثَبَتُوا عَلَى الْوَلَايَةِ الَّتِي أَنْزَلَهَا اللهُ **وَ هُوَ الْحَقُّ** يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ **مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئاتِهِمْ وَ أَصْلَحَ بالَهُم**.
تفسير القمّي ۲/ ۳۰۱.

علی بن ابراهیم قمی هم‌چنین گفت: والذِينَ آمَنُوا وعَمِلوا الصَّالحَاتِ در باره سلمان، ابوذر، عمار و مقداد نازل شده است که عهد و پیمانشان را نقض نکردند. وآمَنُوا بِمَا نُزِّل عَلى مُحَمَّدٍ یعنی بر ولایتی که خداوند آن را بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل کرد، ثابت قدم ماندند. وهُو الحَقُّ که منظور از آن امیر المؤمنین علیه السلام است. مِن رَّبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وأَصْلحَ بَالهُمْ.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ الْبَاقِرُ عليه السلام إِذَا قَامَ الْقَائِمُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ ضُرِبَ فَسَاطِيطُ لِمَنْ يُعَلِّمُ النَّاسَ الْقُرْآنَ عَلَى مَا أَنْزَلَهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَصْعَبُ مَا يَكُونُ عَلَى مَنْ حَفِظَهُ الْيَوْمَ لِأَنَّهُ يُخَالِفُ فِيهِ التَّأْلِيف. روضة الواعظين ۲/ ۲۶۵.

امام باقر علیه السلام فرمود: چون قائم آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم کند نماید، خیمه هایی برپای دارد تا افرادی قرآن را آنگونه که خدای نازل فرموده است به مردم بیاموزند. آن روز براي آن‌هايي که قرآن را قبلا حفظ کرده اند بسیار مشکل است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللهِ عَنْ حُرُوبِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ كَانَ السَّائِلُ مِنْ مُحِبِّينَا فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ بَعَثَ مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله بِخَمْسَةِ أَسْيَافٍ ثَلَاثَةٌ مِنْهَا شَاهِرَةٌ لَا تُغْمَدُ إِلَى **أَنْ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزارَها** وَ لَنْ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَإِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا آمَنَ النَّاسُ كُلُّهُمْ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ فَيَوْمَئِذٍ **لا يَنْفَعُ نَفْساً إِيمانُها لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمانِها خَيْراً** وَ سَيْفٌ مِنْهَا مَلْفُوفٌ وَ سَيْفٌ مِنْهَا مَغْمُودٌ سَلُّهُ إِلَى غَيْرِنَا وَ حُكْمُهُ إِلَيْنَا فَأَمَّا السُّيُوفُ الثَّلَاثَةُ الشَّاهِرَةُ فَسَيْفٌ عَلَى مُشْرِكِي الْعَرَبِ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَ خُذُوهُمْ وَ احْصُرُوهُمْ وَ اقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِنْ تابُوا** يَعْنِي **فَإِنْ آمَنُوا فَإِخْوانُكُمْ فِي الدِّينِ ... وَ أَقامُوا الصَّلاةَ وَ آتَوُا الزَّكاة.....** الخصال/ ۲۷٤، ۲۷۵، ح ۱۸.

از امام صادق علیه السلام:....مردی از شیعه از امام صادق علیه السلام از نبردهای علی علیه السلام پرسید. در پاسخ وی فرمودند: خدای پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم را با پنج شمشیر به پیامبری فرستاد. سه از آن‌ها برهنه است و هیچ گاه در غلاف نشود تا أَنْ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزارَها. و نبرد جهانیان انجام نیابد تا آفتاب از مغرب خود بر آید و هر گاه آفتاب از مغرب بر آید در همان روز آسایش همگانی سر تا سر جهان را فرا گیرد. فَيَوْمَئِذٍ لا يَنْفَعُ نَفْساً إِيمانُها لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمانِها خَيْراً یکی از آن شمشیرها در چیزی پیچیده شده و دیگری از آن‌ها در نیام است. آن را برای دیگران کشیده است و حکم آن با ماست. و اما آن سه تای دیگر یکی شمشیریست که بر روی کافران تازی کشیده شد. چنان که خدای در قرآن گفته: فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَ خُذُوهُمْ وَ احْصُرُوهُمْ وَ اقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِنْ تابُوا یعنی فَإِنْ آمَنُوا فَإِخْوانُكُمْ فِي الدِّينِ .... وَ أَقامُوا الصَّلاةَ وَ آتَوُا الزَّكاة....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : ... وَ أَنْفِقُوا أَمْوَالَكُمْ وَ خُذُوا مِنْ أَجْسَادِكُمْ فَجُودُوا بِهَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ وَ لَا تَبْخَلُوا بِهَا عَنْهَا فَقَدْ قَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ **إِنْ تَنْصُرُوا اللهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يُثَبِّتْ أَقْدامَكُمْ** وَ قَالَ تَعَالَى **مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضاً حَسَناً فَيُضاعِفَهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ** فَلَمْ يَسْتَنْصِرْكُمْ مِنْ ذُلٍّ وَ لَمْ يَسْتَقْرِضْكُمْ مِنْ قُلٍّ اسْتَنْصَرَكُمْ وَ لَهُ **جُنُودُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ** وَ **هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ** وَ اسْتَقْرَضَكُمْ وَ لَهُ **خَزائِنُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ** وَ **هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ** وَ إِنَّمَا أَرَادَ أَنْ يَبْلُوَكُمْ **أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا** فَبَادِرُوا بِأَعْمَالِكُمْ تَكُونُوا مَعَ جِيرَانِ اللهِ فِي دَارِهِ رَافَقَ بِهِمْ رُسُلَهُ وَ أَزَارَهُمْ مَلَائِكَتَهُ وَ أَكْرَمَ أَسْمَاعَهُمْ أَنْ تَسْمَعَ حَسِيسَ نَارٍ أَبَداً وَ صَانَ أَجْسَادَهُمْ أَنْ تَلْقَى لُغُوباً وَ نَصَباً **ذلِكَ**

فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشاءُ وَ اللهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ أَقُولُ مَا تَسْمَعُونَ **وَ اللهُ الْمُسْتَعانُ** عَلَى نَفْسِي وَ أَنْفُسِكُمْ وَ هُوَ **حَسْبُنَا وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ**..... التهج/ ۲۶۷ ۲۶۸، الخطبة ۱۸۳.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و اموالتان را ببخشید، و اندامتان را فدای جآن‌هاتان نمائید در این کار بخل نورزید که خداوند سبحان فرموده: إِنْ تَنْصُرُوا اللهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يُثَبِّتْ أَقْدامَكُمْ و فرموده: مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضاً حَسَناً فَيُضاعِفَهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ پس از راه ذلت و خواری از شما یاری نخواسته و به جهت کمی مال و نیازمندی وام نطلبیده، از شما یاری خواسته در صورتی که جُنُودُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ و از شما وام طلبیده در حالیکه او را است خَزائِنُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ، و یاری خواستن و وام طلبیدن او برای آن است که خواسته شما را بیازماید که أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ، پس بکوشید به کارهای نیکو تا با همسایگان خدا در سرای او (بهشت) باشید که خدا پیغمبرانش را با آنان آشنا گردانید، و فرشته‌گان را امر فرمود به دیدن آن‌ها روند و همیشه گوشهاشان را محفوظ داشته از اینکه آواز آتش را بشنوند ذلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشاءُ وَ اللهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ. میگویم آن‌چه میشنوید وَ اللهُ الْمُسْتَعانُ برای خود و شما یاری میخواهم او حَسْبُنَا وَ نِعْمَ الْوَكِيل ....

محمّد ۲۰-۱۱

ذَلِكَ بِأَنَّ اللهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ (۱۱) إِنَّ اللهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ (۱۲) وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجَتْكَ أَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ (۱۳) أَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ (۱۴) مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ (۱۵) وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّى إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ (۱۶) وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ (۱۷) فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّى لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرَاهُمْ (۱۸) فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ (۱۹) وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأَوْلَى لَهُمْ (۲۰)

خداکسانی راکه ایمان آورده وکارهای شایسته کرده اند درباغهایی که از زیر [درختان] آن هانهرها روان است درمی آورد و [حال آنکه] کسانی که کافرشده اند [در ظاهر] بهره می برند وهمان گونه که چارپایان می خورند می خورند و [لی] جایگاه آن ها آتش است (۱۲) وبسا شهرهاکه نیرومندتر از آن شهری بود که تورا [از خود] بیرون راندکه ماهلاکشان کردیم وبرای آن هایار [ویاوری] نبود (۱۳) آیاکسی که برحجتی از جانب پروردگارخویش است چون کسی است که بدی کردارش برای اوزیباجلوه داده شده وهوسهای خودراپیروی کرده اند (۱۴) مثل بهشتی که به پرهیزگاران وعده داده شده [چون باغی است که] درآن نهرهایی است از آبی که [رنگ وبووطعمش] برنگشته وجویهایی از شیری که مزه اش دگرگون نشود ورودهایی از باده ای که برای نوشندگان لذتی است وجویبارهایی از انگبین ناب ودرآن جاازهرگونه میوه

برای آنان [فراهم] است و [از همه بالاتر] آمرزش پروردگار آن هاست [آیا چنین کسی در چنین باغی دل انگیز] مانند کسی است که جاودانه در آتش است و آبی جوشان به خوردشان داده می شود [تا] روده هایشان را از هم فرو پاشد (۱۵) و از میان [منافقان] کسانی اند که [در ظاهر] به [سخنان] تو گوش می دهند ولی چون از نزد تو بیرون می روند به دانش یافتگان می گویند هم اکنون چه گفت اینان همانانند که خدا بر دلهایشان مهر نهاده است و از هوسهای خود پیروی کرده اند (۱۶) و [لی] آنان که به هدایت گرایيدند [خدا] آنان را هر چه بیشتر هدایت بخشید و [توفیق] پرهیزگاريشان داد (۱۷) آیا [کافران] جز این انتظاری برند که رستاخیز به ناگاه بر آنان فرا رسد و علامات آن اینك پدید آمده است پس اگر [رستاخیز] بر آنان در رسد دیگر کجای اندرزشان است (۱۸) پس بدان که هیچ معبودی جز خدا نیست و برای گناه خویش آمرزش جوی و برای مردان و زنان با ایمان [طلب مغفرت کن] و خداست که فرجام و مآل [هر یك از] شما را می داند (۱۹) و کسانی که ایمان آورده اند می گویند چرا سوره ای [درباره جهاد] نازل نمی شود اما چون سوره ای صریح نازل شد و در آن نام کارزار آمد آنان که در دلهایشان مرضی هست مانند کسی که به حال بیهوشی مرگ افتاده به تو می نگرند (۲۰)

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ **أَ فَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كانَ عاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ** أَيْ أَ وَ لَمْ يَنْظُرُوا فِي أَخْبَارِ الْأُمَمِ الْمَاضِيَةِ وَ قَوْلِهِ **دَمَّرَ اللهُ عَلَيْهِمْ** أَيْ أَهْلَكَهُمْ وَ عَذَّبَهُمْ ثُمَّ قَالَ **وَ لِلْكافِرِينَ** يَعْنِي الَّذِينَ كَفَرُوا وَ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللهُ فِي عَلِيٍّ **أَمْثالُها** أَيْ لَهُمْ مِثْلُ مَا كَانَ لِلْأُمَمِ الْمَاضِيَةِ مِنَ الْعَذَابِ وَ الْهَلَاكِ ثُمَ ذَكَرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ ثَبَتُوا عَلَى إِمَامَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ **ذلِكَ بِأَنَّ اللهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَ أَنَّ الْكافِرِينَ لا مَوْلى لَهُمْ** ثُمَّ ذَكَرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ **إِنَّ اللهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ** يَعْنِي بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ عليه السلام **جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهارُ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا** أَعْدَاؤُهُ **يَتَمَتَّعُونَ وَ يَأْكُلُونَ كَما تَأْكُلُ الْأَنْعامُ** يَعْنِي أَكْلًا كَثِيراً **وَ النَّارُ مَثْوىً لَهُمْ** قَالَ **وَ كَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجَتْكَ أَهْلَكْناهُمْ فَلا ناصِرَ لَهُمْ** ..... بحار الأنوار ۸۸/۳۶

علی بن ابراهیم قمی گفت: أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَهُ الذِينَ مِن قَبْلِهِمْ یعنی آیا آن‌ها سرگذشت امت های پیشین را مطالعه کرده اند؟ و آیه دَمَّرَ اللهُ عَلَيْهِمْ فرمود: یعنی آن‌ها را هلاک کرد و عذاب داد. للكَافِرِينَ یعنی کسانی که کفر ورزیدند و نسبت به آیات نازل شده در باره امیرالمؤمنین علیه السلام بیزار و متنفر بودند. أَمْثَالهَا یعنی برای آن‌ها نیز عذابی مانند عذاب سایر امت های پیشین در نظر گرفته شده است. خداوند سپس در ادامه، مؤمنانی را که بر ایمان به ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام استقامت کردند ذکر نموده و می فرماید: ذَلِكَ بِأَنَّ اللهَ مَولى الذِينَ آمَنُوا وأَنَّ الكَافِرِينَ لا مَولى لهُمْ سپس به ذکر مؤمنان می پردازد و می فرماید: إِنَّ اللهَ يُدْخِل الذِينَ آمَنُوا وعَمِلوا الصَّالحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ که منظور از مؤمنان، کسانی هستند که به ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام ایمان آورده باشند. والذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ ويَأْكُلونَ كَمَا تَأْكُل الأَنْعَامُ همان دشمنان امیرالمؤمنین علیه السلام که زیاد میخورند والنَّارُ مَثْوى لهُمْ فرمود وكَأَيِّن مِّن قَرْيَهٍ هِىَ أَشَدُّ قُوهً مِّن قَرْيَتِك التِى أَخْرَجَتْك أَهْلكْنَاهُمْ فَلا نَاصِرَ لهُمْ.

عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ سُئِلَ سَيِّدِي جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ [تَعَالَى فِي مُحْكَمِ كِتَابِهِ] **مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ** قَالَ هِيَ فِي عَلِيٍّ وَ أَوْلَادِهِ وَ شِيعَتِهِمْ هُمُ الْمُتَّقُونَ وَ هُمْ أَهْلُ الْجَنَّةِ وَ الْمَغْفِرَة. تفسير فرات الكوفي/ ۱۵۸.

مفصل بن عمر گوید از اقایم جعفر بن محمد علیه السلام در مورد قول خدای تعالی در محکمات کتابش مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ پرسیدم. فرکود این در مورد علی علیه السلام و اولادش سلام الله علیهم اجمعین و شیعیانش است که آن‌ها متقون و اهل بهشت و مغفرت هستند.

عَنِ النَّبِي ﷺ .....فَلَمَّا دَخَلْتُ الْجَنَّةَ رَأَيْتُ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةَ طُوبَى أَصْلُهَا فِي دَارِ عَلِيٍّ وَ مَا فِي الْجَنَّةِ قَصْرٌ وَ لَا مَنْزِلٌ إِلَّا وَ فِيهَا فَرْعٌ مِنْهَا أَعْلَاهَا أَسْفَاطُ حُلَلٍ مِنْ سُنْدُسٍ وَ إِسْتَبْرَقٍ يَكُونُ لِلْعَبْدِ الْمُؤْمِنِ ..... وَ يَجْرِي نَهَرٌ فِي أَصْلِ تِلْكَ الشَّجَرَةِ يَنْفَجِرُ مِنْهَا الْأَنْهَارُ الْأَرْبَعَةُ، نَهَرٌ **مِنْ ماءٍ غَيْرِ آسِنٍ** وَ نَهَرٌ **مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ** وَ نَهَرٌ **مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ** وَ نَهَرٌ **مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى**.... تفسير القمّي ۲/ ۳۳۷

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:.....وقتی وارد بهشت شدم، در بهشت، درخت طوبی را دیدم که ریشه آن در خانه علی بود و در بهشت هیچ خانه و هیچ قصری نبود، مگر این که شاخه ای از آن درخت در آن بود و در بالای آن بقچه هایی برای لباس از جنس سندس و استبرق قرار داشت. برای هر بنده مؤمنی.... نهری در زیر ریشه آن درخت جاری است که از آن، نهرهای چهارگانه منشعب می شود: نهری از آبی که نمی گندد و متعفن نمی شود، مِنْ ماءٍ غَيْرِ آسِنٍ نهری مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَ نَهَرٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَ نَهَرٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى....

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَقَالَ لِي حَوْضُ مَا بَيْنَ بُصْرَى إِلَى صَنْعَاءَ أَ تُحِبُّ أَنْ تَرَاهُ قُلْتُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ فَأَخَذَ بِيَدِي وَ أَخْرَجَنِي إِلَى ظَهْرِ الْمَدِينَةِ ثُمَ ضَرَبَ بِرِجْلِهِ فَنَظَرْتُ إِلَى النَّهَرِ يَجْرِي لَا يُدْرَكُ حَافَتَيْهِ إِلَّا الْمَوْضِعَ الَّذِي أَنَا فِيهِ قَائِمٌ فَإِنَّهُ شَبِيهٌ بِالْجَزِيرَةِ فَكُنْتُ أَنَا وَ هُوَ وُقُوفاً فَنَظَرْتُ إِلَى نَهَرٍ يَجْرِي [مِنْ] جَانِبِهِ مَاءٌ أَبْيَضُ مِنَ الثَّلْجِ وَ مِنْ جَانِبِهِ هَذَا لَبَنٌ أَبْيَضُ مِنَ الثَّلْجِ وَ فِي وَسَطِهِ خَمْرٌ أَحْسَنُ مِنَ الْيَاقُوتِ فَمَا رَأَيْتُ شَيْئاً أَحْسَنَ مِنْ تِلْكَ الْخَمْرِ بَيْنَ اللَّبَنِ وَ الْمَاءِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مِنْ أَيْنَ يَخْرُجُ هَذَا وَ مَجْرَاهُ فَقَالَ هَذِهِ الْعُيُونُ الَّتِي ذَكَرَهَا اللهُ فِي كِتَابِهِ أَنْهَارٌ فِي الْجَنَّةِ عَيْنٌ مِنْ مَاءٍ وَ عَيْنٌ مِنْ لَبَنٍ وَ عَيْنٌ مِنْ خَمْرٍ تَجْرِي فِي هَذَا النَّهَرِ وَ رَأَيْتُ حَافَتَيْهِ عَلَيْهِمَا شَجَرٌ فِيهِنَّ حُورٌ مُعَلَّقَاتٌ بِرُءُوسِهِنَّ شَعْرٌ مَا رَأَيْتُ شَيْئاً أَحْسَنَ مِنْهُنَّ وَ بِأَيْدِيهِنَّ آنِيَةٌ مَا رَأَيْتُ آنِيَةً أَحْسَنَ مِنْهَا لَيْسَتْ مِنْ آنِيَةِ الدُّنْيَا فَدَنَا مِنْ إِحْدَاهُنَّ فَأَوْمَى بِيَدِهِ تَسْقِيهِ فَنَظَرْتُ إِلَيْهَا وَ قَدْ مَالَتْ لِتَغْرِفَ مِنَ النَّهَرِ فَمَالَ الشَّجَرُ مَعَهَا فَاغْتَرَفَتْ فَمَالَتِ الشَّجَرَةُ مَعَهَا ثُمَّ نَاوَلَتْهُ فَشَرِبَ ثُمَّ نَاوَلَهَا وَ أَوْمَى إِلَيْهَا فَمَالَتْ لِتَغْرِفَ فَمَالَتِ الشَّجَرَةُ مَعَهَا ثُمَّ نَاوَلَتْهُ فَنَاوَلَنِي فَشَرِبْتُ فَمَا رَأَيْتُ شَرَاباً كَانَ أَلْيَنَ مِنْهُ وَ لَا أَلَذَّ مِنْهُ وَ كَانَتْ رَائِحَتُهُ رَائِحَةَ الْمِسْكِ فَنَظَرْتُ فِي الْكَأْسِ فَإِذَا فِيهِ ثَلَاثَةُ أَلْوَانٍ مِنَ الشَّرَابِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ قَطُّ وَ لَا كُنْتُ أَرَى أَنَّ الْأَمْرَ هَكَذَا فَقَالَ لِي هَذَا أَقَلُّ مَا أَعَدَّهُ اللهُ لِشِيعَتِنَا إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا تُوُفِّيَ صَارَتْ رُوحُهُ إِلَى هَذَا النَّهَرِ وَ رَعَتْ فِي رِيَاضِهِ وَ شَرِبَتْ مِنْ شَرَابِهِ وَ إِنَّ عَدُوَّنَا إِذَا تُوُفِّيَ صَارَتْ رُوحُهُ إِلَى وَادِي بَرَهُوتَ فَأُخْلِدَتْ فِي عَذَابِهِ وَ أُطْعِمَتْ مِنْ زَقُّومِهِ وَ أُسْقِيَتْ مِنْ حَمِيمِهِ فَاسْتَعِيذُوا بِاللهِ مِنْ ذَلِكَ الْوَادِي.. البصائر/ ٤٢٣، ٤٢٤، ح ٣.

عبدالله بن سِنان یکی از یاران امام صادق علیه السلام ماجرای شنیدنی زیر را چنین بیان می دارد :از امام صادق علیه السلام پرسیدم: نهر کوثر چیست؟حضرت توضیحاتی داد؛ سپس فرمود: آیا دوست داری آن را ببینی؟گفتم: فدایت شوم؛ آری. فرمود: دستم را بگیر تا از این شهر بیرون رویم.امام پایش را به زمین کوفت؛ در این هنگام، پرده ی ملکوتی کنار رفت و عالم برزخی نمایان شد. وقتی چشم گشودم، نهری بسیار بزرگ دیدم که آغاز و پایانش پیدا نبود. از چشمه های آن، آب و شیر سفیدتر از برف و شراب نیکوتر از یاقوت روان بود.گفتم: فدایت شوم؛ این نهر و چشمه ها از کجا می آیند و به کجا می ریزند؟فرمود: این از چشمه هایی است که خدای تعالی در قرآن نویدش را داده است: چشمه ای از آب، چشمه ای از شیر، چشمه ای از شراب.در کنار آن نهر، درختهایی دیدم که زیر سایه ی آن‌ها حوریانی گیسو به سر آویخته، آرمیده بودند که هرگز بدین زیبایی کسی را در دنیا ندیده بودم!حضرت به یکی از آن‌ها اشاره فرمود آب بده! آن ماهرو، قدحی از آب پر کرد. حضرت، ظرف آب را از او گرفت و به من داد.

هرگز ظرفی به آن زیبایی ندیده بودم و شربتی به آن گوارایی نچشیده بودم!گفتم: فدایت شوم؛ چنین چیزهایی را نه دیده بودم و نه تصورش را می کردم.حضرت فرمود: این کمترین چیزهایی است که خداوند به پیروان ما نویدش را داده است و مؤمن هرگاه بمیرد، او را به این محل آورند. در باغستان‌های اطراف، گردش می کند و از شرابهای اینجا می آشامد و چون دشمن ما بمیرد روحش به برهوت گراید و در عذاب آن بماند، و از زقومش بخورد و از آب جوشان حمیم بنوشد. پس از این آتش به خدا پناه برید..

علیّ بن إبراهیم : ...ثُمَ ضَرَبَ لِأَوْلِيَائِهِ وَ أَعْدَائِهِ مَثَلًا فَقَالَ لِأَوْلِيَائِهِ **مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيها أَنْهارٌ مِنْ ماءٍ غَيْرِ آسِنٍ** إِلَى قَوْلِهِ **لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ** أَيْ خَمْرَةٍ إِذَا تَنَاوَلَهَا وَلِيُّ اللهِ وَجَدَ رَائِحَةَ الْمِسْكِ فِيهَا **وَ أَنْهارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَ لَهُمْ فِيها مِنْ كُلِّ الثَّمَراتِ وَ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ** ثُمَّ ضَرَبَ لِأَعْدَائِهِ مَثَلًا فَقَالَ **كَمَنْ هُوَ خالِدٌ فِي النَّارِ وَ سُقُوا ماءً حَمِيماً فَقَطَّعَ أَمْعاءَهُمْ** قَالَ لَيْسَ مَنْ هُوَ فِي هَذِهِ الْجَنَّةِ الْمَوْصُوفَةِ كَمَنْ هُوَ فِي هَذِهِ النَّارِ كَمَا أَنَّ لَيْسَ عَدُوُّ اللهِ كَوَلِيِّهِ. تفسير القمّي ۲/ ۳۰۳.

علی بن ابراهیم گفت: سپس خداوند برای دوستان و دشمنانش مثالی زده و خطاب به اولیایش می فرماید: مَثَل الجَنَّهِ التِی وعِدَ المُتَّقُونَ فِیهَا أَنْهَارٌ مِّن مَّاء غَیْرِ آسِنٍ وأَنْهَارٌ مِن لبَنٍ لمْ یَتَغَیَّرْ طَعْمُهُ وأَنْهَارٌ مِّنْ خَمْرٍ لذَّهٍ للشَّارِبِینَ یعنی شرابی که هر گاه اولیای خداوند آن را بنوشند بوی مشک را از آن استشمام می کنند. وأَنْهَارٌ مِّنْ عَسَل مُّصَفًّی ولهُمْ فِیهَا مِن کُل الثَّمَرَاتِ ومَغْفِرَهٌ مِّن رَّبِّهِمْ سپس برای دشمنانش مثل زده و فرموده کَمَنْ هُوَ خالِدٌ فِي النَّارِ وَ سُقُوا ماءً حَمِيماً فَقَطَّعَ أَمْعاءَهُمْ کسانی که در بهشت هستند با دوزخیان هیچ شباهتی ندارند؛ همچنان که دوستان خداوند با دشمنان او هیچ تشابهی ندارند.

عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ الشَّامِيِّ قَالَ: سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ عَنِ الْخَمْرِ فَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ بَعَثَنِي **رَحْمَةً لِلْعالَمِينَ** وَ لِأَمْحَقَ الْمَعَازِفَ وَ الْمَزَامِيرَ وَ أُمُورَ الْجَاهِلِيَّةِ وَ الْأَوْثَانَ وَ قَالَ أَقْسَمَ رَبِّي أَنْ لَا يَشْرَبَ عَبْدٌ لِي فِي الدُّنْيَا خَمْراً إِلَّا سَقَيْتُهُ مِثْلَ مَا شَرِبَ مِنْهَا مِنَ الْحَمِيمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُعَذَّباً أَوْ مَغْفُوراً لَهُ وَ لَا يَسْقِيهَا عَبْدٌ لِي صَبِيّاً صَغِيراً أَوْ مَمْلُوكاً إِلَّا سَقَيْتُهُ مِثْلَ مَا سَقَاهُ مِنَ الْحَمِيمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُعَذَّباً بَعْدُ أَوْ مَغْفُوراً لَهُ. الكافي ٦/ ٣٩٦، ح ١.

ربیع شامی گوید از امام صادق علیه السلام در باره شراب پرسیدم فرمود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:براستی خدای تبارك و تعالی مرا رَحْمَةً لِلْعالَمِینَ مبعوث کرده و من محو کنم تار و تنبور و نی و امور جاهلیت و بتهای آن و قهارهای آن و بدعتهایش را پروردگارم جل جلاله سوگند یاد کرده که هیچ بنده من در دنیا می ننوشد جز آنکه در قیامت باو بنوشانم مانند آنچه را می نوشیده از حمیم چه پس از آن معذب باشد چه آمرزیده شود، و ننوشاند به بچه ای یا بنده ای جز آنکه در قیامت باو بنوشانم مانند آنچه را می نوشیده از حمیم چه پس از آن معذب باشد چه آمرزیده شود.

عَنْ عَجْلَانَ أَبِي صَالِحٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ يَقُولُ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَنْ شَرِبَ مُسْكِراً أَوْ سَقَاهُ صَبِيّاً لَا يَعْقِلُ سَقَيْتُهُ مِنْ مَاءِ الْحَمِيمِ مُعَذَّباً أَوْ مَغْفُوراً لَهُ وَ مَنْ تَرَكَ الْمُسْكِرَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي أَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ وَ سَقَيْتُهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ وَ فَعَلْتُ بِهِ مِنَ الْكَرَامَةِ مَا أَفْعَلُ بِأَوْلِيَائِي. الكافي ٦/ ٣٩٧، ح ٧.

عجلان بن صالح گوید از امام صادق علیه السلام شنیدم نقل فرمود که خداوند می‌فرماید: هر کس مسکرات بخورد و یا آن‌ها را به کودکی بخوراند که تشخیص نمی‌دهد، من از آن آبهای داغ و گندیده جهنم به او می‌نوشانم و هر کس خوردن مسکرات را به

خاطر رضای من ترك كند، من او را وارد بهشت می کنم و او را از آبهای بسیار گوارای مهرشده بهشت سیراب می کنم و با وی همان کارها را می کنم که با اولیای خود خواهم نمود.

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ كُنَّا نَكُونُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَيُخْبِرُنَا بِالْوَحْيِ فَأَعِيهِ أَنَا دُونَهُمْ وَ اللهِ وَ مَا يَعُونَهُ هُمْ وَ إِذَا خَرَجُوا قَالُوا لِي **ما ذا قالَ آنِفاً**.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۸٤، ح ۱۰.

اصبغ بن نباته روایت کرده است که امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: گاهی اوقات در محضر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بودیم و آن حضرت نزول وحی بر خودش را به ما اطلاع می داد. قبل از این که آن حضرت در این باره سخنی بگوید من متوجه آن می شدم. اما به خدا قسم! آنها متوجه فرود آمدن آن نمی شدند و هر گاه از آن جا خارج می شدند می گفتند: ما ذا قالَ آنِفاً.

عَنْ ابی بصیر عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله كَانَ يَدْعُو أَصْحَابَهُ فَمَنْ أَرَادَ اللهُ بِهِ خَيْراً سَمِعَ وَ عَرَفَ مَا يَدْعُو إِلَيْهِ وَ مَنْ أَرَادَ اللهُ بِهِ شَرّاً طَبَعَ عَلَى قَلْبِهِ فَلَا يَسْمَعُ وَ لَا يَعْقِلُ وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **حَتَّى إِذا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ ما ذا قالَ آنِفاً** ..... بحار الأنوار۲۲/۷۲

ابو بصیر از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که آن حضرت فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم یارانش را به سوی خدا دعوت می کرد. هر کس که خداوند اراده کرده بود به سوی نیکی رهنمون شود، سخن پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم را می شنید و امری را که مردم را به سوی آن می خواند درک می کرد. هر کس که خداوند اراده کرده بود به شر و بدی دچار شود، بر قلبش مهر گمراهی می زد و او قادر به شنیدن و درک هدایت الهی نمی شد. این امر، مصداق آیه زیر است که پروردگار می فرماید: حَتَّى إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِندِكَ قَالوا لِلذِينَ أُوتُوا العِلمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا ....

عَنْ خَيْثَمَةَ الْجُعْفِيِّ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ لِي يَا خَيْثَمَةُ إِنَ شِيعَتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ يُقْذَفُ فِي قُلُوبِهِمُ الْحُبُّ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُلْهَمُونَ حُبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ أَلَا إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّنَا وَ يَحْتَمِلُ مَا يَأْتِيهِ مِنْ فَضْلِنَا وَ لَمْ يَرَنَا وَ لَمْ يَسْمَعْ كَلَامَنَا لِمَا يُرِيدُ اللهُ بِهِ مِنَ الْخَيْرِ وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ **وَ الَّذِينَ اهْتَدَوْا زادَهُمْ هُدىً وَ آتاهُمْ تَقْواهُمْ** يَعْنِي مَنْ لَقِيَنَا وَ سَمِعَ كَلَامَنَا زَادَهُ اللهُ هُدًى عَلَى هُدَاهُ [هِدَايَةٍ]. تفسير القمّي ۲/ ۳۰۳.

خثیمه جعفی گوید بر امام باقر علیه السلام داخل شدم بمن فرمود ای خثیمه حبّ ما اهل‌البیت در دل‌های شیعیان ما القاء می‌شود و محبت ما به آن‌ها الهام می‌گردد، ما را دوست می‌دارند و فضائل ما را تحمل می‌کنند ، در حالی که نه ما را دیده‌اند و نه کلام ما را شنیده‌اند. این برکات از آن رو است که خداوند برای آنان اراده‌ی خیر کرده است. و این آیه اشاره بآن است: وَ الَّذِينَ اهْتَدَوْا زادَهُمْ هُدىً وَ آتاهُمْ تَقْواهُمْ یعنی هرکس ما را ببیند و کلام ما را بشنود خداوند بر هدایت او می‌افزاید.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ حَجَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله حِجَّةَ الْوَدَاعِ فَأَخَذَ بِحَلْقَةِ بَابِ الْكَعْبَةِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ: أَ لَا أُخْبِرُكُمْ بِأَشْرَاطِ السَّاعَةِ وَ كَانَ أَدْنَى النَّاسِ مِنْهُ يَوْمَئِذٍ سَلْمَانُ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ، فَقَالَ بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ! فَقَالَ صلى الله عليه و آله : إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ الْقِيَامَةِ إِضَاعَةَ الصَّلَوَاتِ وَ اتِّبَاعَ الشَّهَوَاتِ، وَ الْمَيْلَ إِلَى الْأَهْوَاءِ وَ تَعْظِيمَ أَصْحَابِ الْمَالِ، وَ بَيْعَ الدِّينِ بِالدُّنْيَا، فَعِنْدَهَا يَذُوبُ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ فِي جَوْفِهِ كَمَا يُذَابُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ مِمَّا يَرَى مِنَ الْمُنْكَرِ فَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُغَيِّرَهُ، قَالَ سَلْمَانُ وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ يَا سَلْمَانُ! إِنَّ عِنْدَهَا يَلِيهِمْ أُمَرَاءُ جَوَرَةٌ وَ وُزَرَاءُ فَسَقَةٌ، وَ عُرَفَاءُ ظَلَمَةٌ، وَ أُمَنَاءُ خَوَنَةٌ، فَقَالَ سَلْمَانُ وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ

يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ ﷺ إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ يَا سَلْمَانُ إِنَّ عِنْدَهَا يَكُونُ الْمُنْكَرُ مَعْرُوفاً وَ الْمَعْرُوفُ مُنْكَراً وَ يُؤْتَمَنُ الْخَائِنُ وَ يُخَوَّنُ الْأَمِينُ وَ يُصَدَّقُ الْكَاذِبُ وَ يُكَذَّبُ الصَّادِقُ، قَالَ سَلْمَانُ وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ ﷺ : إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ. يَا سَلْمَانُ! فَعِنْدَهَا تَكُونُ إِمَارَةُ النِّسَاءِ وَ مُشَاوَرَةُ الْإِمَاءِ وَ قُعُودُ الصِّبْيَانِ عَلَى الْمَنَابِرِ وَ يَكُونُ الْكَذِبُ طَرَفاً وَ الزَّكَاةُ مَغْرَماً وَ الْفَيْءُ مَغْنَماً وَ يَجْفُو الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ وَ يَبَرُّ صَدِيقَهُ، وَ يَطْلُعُ الْكَوْكَبُ الْمُذْنِبُ، قَالَ سَلْمَانُ: وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ يَا سَلْمَانُ وَ عِنْدَهَا تُشَارِكُ الْمَرْأَةُ زَوْجَهَا فِي التِّجَارَةِ وَ يَكُونُ الْمَطَرُ قَيْظاً وَ يَغِيظُ الْكِرَامُ غَيْظاً وَ يُحْتَقَرُ الرَّجُلُ الْمُعْسِرُ فَعِنْدَهَا تَقَارَبُ الْأَسْوَاقُ إِذْ قَالَ هَذَا لَمْ أَبِعْ شَيْئاً وَ قَالَ هَذَا لَمْ أَرْبَحْ شَيْئاً فَلَا تَرَى إِلَّا ذَامّاً للهِ، قَالَ سَلْمَانُ: وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ.يَا سَلْمَانُ! فَعِنْدَهَا يَلِيهِمْ أَقْوَامٌ إِنْ تَكَلَّمُوا قَتَلُوهُمْ وَ إِنْ سَكَتُوا اسْتَبَاحُوا حَقَّهُمْ لَيَسْتَأْثِرُونَ أَنْفُسَهُمْ بِفَيْئِهِمْ وَ لَيَطَئُونَ حُرْمَتَهُمْ وَ لَيَسْفِكُنَّ دِمَاءَهُمْ وَ لَيَمْلَأُنَّ قُلُوبَهُمْ دَغَلًا وَ رُعْباً، فَلَا تَرَاهُمْ إِلَّا وَجِلِينَ خَائِفِينَ مَرْعُوبِينَ مَرْهُوبِينَ، قَالَ سَلْمَانُ: وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، يَا سَلْمَانُ! إِنَّ عِنْدَهَا يُؤْتَى بِشَيْءٍ مِنَ الْمَشْرِقِ وَ شَيْءٍ مِنَ الْمَغْرِبِ يُلَوَّنُ أُمَّتِي، فَالْوَيْلُ لِضُعَفَاءِ أُمَّتِي مِنْهُمْ وَ الْوَيْلُ لَهُمْ مِنَ اللهِ، لَا يَرْحَمُونَ صَغِيراً وَ لَا يُوَقِّرُونَ كَبِيراً وَ لَا يَتَجَاوَزُونَ مِنْ مُسِيءٍ جُثَّتُهُمْ جُثَّةُ الْآدَمِيِّينَ وَ قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الشَّيَاطِينِ، قَالَ سَلْمَانُ وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ يَا سَلْمَانُ! وَ عِنْدَهَا يَكْتَفِي الرِّجَالُ بِالرِّجَالِ وَ النِّسَاءُ بِالنِّسَاءِ وَ يُغَارُ عَلَى الْغِلْمَانِ كَمَا يُغَارُ عَلَى الْجَارِيَةِ فِي بَيْتِ أَهْلِهَا وَ تُشْبِهُ الرِّجَالُ بِالنِّسَاءِ وَ النِّسَاءُ بِالرِّجَالِ وَ لَتَرْكَبَنَّ ذَوَاتُ الْفُرُوجِالسُّرُوجَ فَعَلَيْهِنَّ مِنْ أُمَّتِي لَعْنَةُ اللهِ، قَالَ سَلْمَانُ: وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ: إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ يَا سَلْمَانُ! إِنَّ عِنْدَهَا تُزَخْرَفُ الْمَسَاجِدُ كَمَا تُزَخْرَفُ الْبِيَعُ وَ الْكَنَائِسُ وَ تُحَلَّى الْمَصَاحِفُ، وَ تُطَوَّلُ الْمَنَارَاتُ وَ تَكْثُرُ الصُّفُوفُ بِقُلُوبٍ مُتَبَاغِضَةٍ وَ أَلْسُنٍ مُخْتَلِفَةٍ.قَالَ سَلْمَانُ: وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ وَ عِنْدَهَا تُحَلَّى ذُكُورُ أُمَّتِي بِالذَّهَبِ وَ يَلْبَسُونَ الْحَرِيرَ وَ الدِّيبَاجَ وَ يَتَّخِذُونَ جُلُودَ النُّمُورِ صِفَافاً قَالَ سَلْمَانُ: وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ: إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ يَا سَلْمَانُ. وَ عِنْدَهَا يَظْهَرُ الرِّبَا وَ يَتَعَامَلُونَ بِالْعِينَةِ وَ الرُّشَى وَ يُوضَعُ الدِّينُ وَ تُرْفَعُ الدُّنْيَا، قَالَ سَلْمَانُ: وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ يَا سَلْمَانُ! وَ عِنْدَهَا يَكْثُرُ الطَّلَاقُ، فَلَا يُقَامُ للهِ حَدٌّ وَ لَنْ يَضُرُّوا اللهَ شَيْئاً قَالَ سَلْمَانُ: وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ يَا سَلْمَانُ! وَ عِنْدَهَا تَظْهَرُ الْقَيْنَاتُ وَ الْمَعَازِفُ وَ يَلِيهِمْ أَشْرَارُ أُمَّتِي، قَالَ سَلْمَانُ وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ ﷺ : إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ يَا سَلْمَانُ! وَ عِنْدَهَا تَحُجُّ أَغْنِيَاءُ أُمَّتِي لِلنُّزْهَةِ وَ تَحُجُّ أَوْسَاطُهَا لِلتِّجَارَةِ وَ تَحُجُّ فُقَرَاؤُهُمْ لِلرِّيَاءِ وَ السُّمْعَةِ فَعِنْدَهَا يَكُونُ أَقْوَامٌ يَتَعَلَّمُونَ الْقُرْآنَ لِغَيْرِ اللهِ وَ يَتَّخِذُونَهُ مَزَامِيرَ، وَ يَكُونُ أَقْوَامٌ يَتَفَقَّهُونَ لِغَيْرِ اللهِ وَ تَكْثُرُ أَوْلَادُ الزِّنَا، وَ يَتَغَنَّوْنَ بِالْقُرْآنِ، وَ يَتَهَافَتُونَ بِالدُّنْيَا قَالَ سَلْمَانُ: وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ ﷺ : إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ.يَا سَلْمَانُ ذَاكَ إِذَا انْتُهِكَتِ الْمَحَارِمُ، وَ اكْتَسَبَتِ الْمَآثِمُ، وَ تَسَلَّطَ الْأَشْرَارُ عَلَى الْأَخْيَارِ، وَ يَفْشُو الْكَذِبُ وَ تَظْهَرُ اللَّجَاجَةُ، وَ تَغْشُو الْفَاقَةُ وَ يَتَبَاهَوْنَ فِي اللِّبَاسِ وَ يُمْطَرُونَ فِي غَيْرِ أَوَانِ الْمَطَرِ، وَ يَسْتَحْسِنُونَ الْكُوبَةَ وَ الْمَعَازِفَ وَ يُنْكِرُونَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ حَتَّى يَكُونَ الْمُؤْمِنُ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ أَذَلَّ مِنَ الْأَمَةِ وَ يُظْهِرُ قُرَّاؤُهُمْ وَ عُبَّادُهُمْ فِيمَا بَيْنَهُمُ التَّلَاوُمَ، فَأُولَئِكَ يُدْعَوْنَ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ الْأَرْجَاسَ وَ الْأَنْجَاسَ، قَالَ سَلْمَانُ: وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ: إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، يَا سَلْمَانُ! فَعِنْدَهَا لَا يَحُضُّ الْغَنِيُّ عَلَى الْفَقِيرِ حَتَّى إِنَّ السَّائِلَ يَسْأَلُ فِيمَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ لَا يُصِيبُ أَحَداً يَضَعُ فِي كَفِّهِ شَيْئاً قَالَ سَلْمَانُ: وَ إِنَّ هَذَا لَكَائِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ ص: إِي وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ يَا سَلْمَانُ! عِنْدَهَا يَتَكَلَّمُ الرُّوَيْبِضَةُ، فَقَالَ: وَ مَا الرُّوَيْبِضَةُ يَا رَسُولَ اللهِ فِدَاكَ أَبِي وَ أُمِّي قَالَ ﷺ : يَتَكَلَّمُ فِي أَمْرِ الْعَامَّةِ مَنْ لَمْ يَكُنْ يَتَكَلَّمُ فَلَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا قَلِيلًا حَتَّى تَخُورَ الْأَرْضُ خَوْرَةً فَلَا يَظُنُّ كُلُّ قَوْمٍ إِلَّا أَنَّهَا خَارَتْ فِي نَاحِيَتِهِمْ فَيَمْكُثُونَ مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ

يَنْكُتُونَ فِي مَكْثِهِمْ فَتُلْقِي لَهُمُ الْأَرْضُ أَفْلَاذَ كَبِدِهَا ذَهَباً وَ فِضَّةً ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى الْأَسَاطِينِ فَقَالَ مِثْلَ هَذَا فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ ذَهَبٌ وَ لَا فِضَّةٌ. تفسير القمّي ۲/ ۳۰۳ ۳۰۷.

عبدالله بن عباس روایت کرده است که گفت: در حجه الوداع به همراه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فریضه حج را به جای آوردیم. آن حضرت حلقه در کعبه را گرفت سپس رویش را به سوی ما برگرداند و فرمود: آیا می خواهید نشانه های برپایی قیامت را برایتان بیان کنم؟ در آن روز سلمان بیش از همه مردم به آن حضرت نزدیک بود. مردم پاسخ دادند: آری ای رسول خدا! آن حضرت فرمود: از جمله نشانه های قیامت ترک نماز، پیروی از شهوت ها، گرایش به افکار، بزرگداشت و احترام به ثروتمندان و فروختن دین در مقابل دنیاست. در چنین موقعیتی قلب فرد مؤمن به علت دیدن منکراتی که قادر به تغییر آن‌ها نیست، در درون سینه اش مانند نمک در آب ذوب خواهد شد. سلمان پرسید: ای رسول خدا! آیا چنین چیزی اتفاق خواهد افتاد؟ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آری! قسم به کسی که جانم در دست اوست این امر اتفاق خواهد افتاد. در آن دوره، حاکمان ظالم، وزرای فاسق، عارفان ظالم و افراد مورد اعتماد خیانتکار وجود خواهند داشت. سلمان دو باره سئوال کرد: ای رسول خدا! آیا چنین امری اتفاق خواهد افتاد؟ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آری! قسم به کسی که جانم در دست اوست، در آن روز امر منکر و زشت به کار نیک تبدیل خواهد شد و مردم، کار نیک را زشت می پندارند. فرد خائن را امین به شمار خواهند آورد و امانتدار را خائن. دروغگو را صادق خواهند شمارد و راستگو را دروغگو! سلمان باز هم پرسید: ای رسول خدا! آیا واقعاً چنین اموری تحقق خواهد یافت؟ رسول خدا فرمود: آری، قسم به کسی که جانم در دست اوست! در آن دوره، زنان به مقام حکومت و کنیزان به مقام مشاوره خواهند رسید. کودکان بر منبر خواهند نشست. دروغگویی به نکته سنجی و زکات به غرامت و فیء به غنیمت تبدیل خواهد شد. فرد به پدر و مادرش ظلم و به دوستش نیکی خواهد کرد. هم‌چنین ستارگان دنباله دار ظهور خواهند کرد. سلمان باز هم پرسید: ای رسول خدا! آیا این امور تحقق خواهد یافت؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آری، ای سلمان! در آن زمان، زن نیز مانند شوهرش به تجارت خواهد پرداخت و باران های بی موقع خواهد بارید. انسان های بزرگوار مورد خشم و غضب خواهند بود. افراد نیازمند تحقیر خواهند شد. بازارها نزدیک و در دسترس خواهند بود. در آن زمان هر گاه شخصی بگوید: چیزی نفروخته ام یا سودی نکرده ام، به معنای نکوهش و انتقاد از خداوند خواهد بود. سلمان با تعجب فراوان بار دیگر پرسید: ای رسول خدا! آیا این امر اتفاق خواهد افتاد؟ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آری! قسم به کسی که جانم در دست اوست، چنین خواهد شد. ای سلمان! در آن زمان گروهی بر آن‌ها حکومت خواهند کرد که چنان چه زیر دستانشان سخنی بگویند، آن‌ها را خواهند کشت و در صورت سکوتشان به اموال و ناموس آن‌ها تجاوز خواهند کرد تا آن‌ها را به تملک خودشان درآورند و ناموسشان را لکه دار کنند. آری، حاکمان ظالم خون آن‌ها را خواهند ریخت و ترس و کینه، قلب های مردم را فرا خواهد گرفت و ترس، خوف، بیم و نگرانی بر آن‌ها چیره خواهد شد. سلمان بار دیگر پرسید: ای رسول خدا! آیا این امر اتفاق خواهد افتاد؟ رسول خدا بار دیگر قسم خورد که همه امور فوق روی خواهد داد. سپس فرمود: ای سلمان! در آن زمان چیزی از مشرق و چیزی از مغرب آورده خواهد شد و امتم را رنگارنگ و متلون خواهد نمود. وای بر ضعفای امتم از دست آن‌ها و وای بر آن‌ها از سوی خداوند. آن‌ها به کودکان رحم نخواهند کرد، به افراد سالخورده احترام نخواهند گذاشت، گناهکاران را نخواهند بخشید. بدن هایشان

مانند انسان ها و قلب هایشان شیطانی است. سلمان بار دیگر سئوال کرد: آیا چنین اموری تحقق خواهد یافت؟ رسول خدا فرمود: آری! قسم به کسی که جانم در دست اوست. ای سلمان! در آن زمان همجنس بازی زنان و مردان با یکدیگر رواج خواهد یافت و هم‌چنان که با کنیزان در خانه مالکانشان رابطه جنسی برقرار می شود، غلامان نیز مورد تجاوز قرار می گیرند. مردان خودشان را به هیئت زنان در می آورند و زنان نیز به شکل مردان درمی آیند. در آن دوره زنان بر مرکب ها سوار خواهند شد. نفرین خداوند بر آن‌ها باد .سلمان بار دیگر با تعجب پرسید: آیا این امور اتفاق خواهد افتاد؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آری! قسم به کسی که جانم در دست اوست. ای سلمان در آن دوره، مساجد همانند کلیساها و کنیسه ها، تزئین و قرآن ها آراسته و مناره های بلند ساخته خواهد شد. صف های طولانی نماز در حالی تشکیل خواهد شد که افراد در قلب هایشان نسبت به یکدیگر کینه خواهند داشت و ریا پیشه می کنند. سلمان بار دیگر با تعجب سئوال کرد: ای رسول خدا! آیا این امور اتفاق می افتد؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آری! قسم به خدایی که جانم در دست اوست! ای سلمان! در آن زمان مردان امت من از طلا برای آراستن خودشان استفاده خواهند کرد و لباس ابریشمی و لباس هایی از پوست پلنگ خواهند پوشید. سلمان گفت: ای رسول خدا! آیا این امور اتفاق خواهد افتاد؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آری! قسم به کسی که جانم در دست اوست. در آن زمان، ربا گسترش خواهد یافت و مردم بر اساس سلف و رشوه به معامله خواهند پرداخت. دین بی ارزش و دنیا ارزشمند خواهد شد.سلمان گفت: ای رسول خدا! آیا این امر اتفاق خواهد افتاد؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آری! ای سلمان! قسم به کسی که جانم در دست اوست! در آن دوره طلاق رواج خواهد یافت، حدود الهی اجرا نخواهد شد. اما این امر هیچ زیانی به خداوند نخواهد رساند. سلمان بار دیگر سئوال کرد که آیا این امر اتفاق خواهد افتاد؟ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آری! ای سلمان! قسم به کسی که جانم در دست اوست قطعاً چنین اموری اتفاق خواهد افتاد. ای سلمان! د ر آن دوره زنان آوازخوان و دستگاه های موسیقی ظهور خواهند کرد و بدترین افراد امتم به حکومت بر مردم خواهند رسید. سلمان بار دیگر سئوال کرد که آیا این امر اتفاق خواهد افتاد؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پاسخ داد: آری! ای سلمان! قسم به کسی که جانم در دست اوست! چنین اموری اتفاق خواهد افتاد. در آن دوره ثروتمندان امتم برای گردش و افراد متوسط امتم برای تجارت و نیازمندان امتم برای ریا و کسب شهرت به حج خواهند رفت و گروه هایی قرآن را برای هدفی غیر از خداوند یاد خواهند گرفت و آن را وسیله ای برای آواز خواندن قرار خواهند داد .برخی نیز با هدفی غیر از رضایت پروردگار به فراگیری احکام دین خواهند پرداخت. فرزندان زنا فراوان خواهند شد. مردم قرآن را به وسیله آواز خواندن تبدیل و بر دنیاپرستی ازدحام خواهند کرد. سلمان بار دیگر در باره وقوع چنین اموری در آخر الزمان از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم سئوال کرد. آن حضرت نیز در پاسخ فرمود: آری! قسم به کسی که جانم در دست اوست! ای سلمان! حرمت ها شکسته و گناهان، فراوان خواهند شد. اشرار بر افراد نیک سیرت حکومت خواهند کرد. دروغ رواج خواهد یافت. لجاجت و فقر جامعه را فرا خواهد گرفت. مردم به وسیله لباس و پوشش بر یکدیگر فخر فروشی خواهد کرد. در آن دوره باران های نابهنگام خواهد بارید. مردم به ساز کوبه و سایر آلات موسیقی علاقه مند و از امر به معروف و نهی از منکر بیزار خواهند شد. به طوری که در آخر الزمان فرد مؤمن از کنیزان، کم ارزش تر خواهد بود. این در حالی است که قاریان و عبادت کنندگان یکدیگر را مورد سرزنش قرار خواهند داد. در ملکوت آسمان ها و زمین چنین افرادی به عنوان نجس و پلید مورد خطاب قرار خواهند گرفت. سلمان بار دیگر در باره وقوع چنین اموری

از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم سئوال کرد. آن حضرت نیز سوگند یاد کرد که چنین اموری اتفاق خواهد افتاد. آن گاه فرمود: ای سلمان! در آن دوره فرد ثروتمند فقط از نیازمندان خواهد ترسید. به طوری که فرد گدا در طول هفته به سوی مردم دست نیاز دراز خواهد کرد، اما هیچ کس به او کمک نخواهد کرد. سلمان بار دیگر در باره وقوع چنین اموری از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم سئوال کرد. آن حضرت نیز سوگند یاد کرد که چنین اموری اتفاق خواهد افتاد. سپس فرمود: ای سلمان! در آن زمان رُوَیبضه (افراد عاجز و ناتوان) به سخن در خواهد آمد. سلمان عرض کرد: ای رسول خدا! رویبضه کیست؟ حضرت پاسخ داد: کسانی که نمی توانستند سخن بگویند، به اظهار نظر در باره امور عامه مردم خواهند پرداخت. پس از مدتی از زمین صدایی بر خواهد خواست. مردم هر منطقه ای گمان می کنند که فقط در آن سرزمین، صدا برخاسته است. پس از آن زمانی سپری خواهد شد تا این که زمین پاره های جگرش را برایشان بیرون خواهد انداخت. سپس فرمود: طلا و نقره. آن گاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به ستون ها اشاره کرد و در ادامه فرمود: بدین ترتیب طلا و نقره هایی به این حجم از زمین خارج خواهد شد. اما در آن روز طلا و نقره هیچ سودی نخواهند داشت.

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ : إِنَ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ وَ يَظْهَرَ الْجَهْلُ وَ يُشْرَبَ الْخَمْرُ وَ يَفْشُو الزِّنَا وَ تَقِلُّ الرِّجَالُ وَ تَكْثُرُ النِّسَاءُ حَتَّى إِنَّ الْخَمْسِينَ امْرَأَةً فِيهِنَّ وَاحِدٌ مِنَ الرِّجَالِ.روضة الواعظين ۲/ ۴۸۵.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود ند:از علائم رستاخیز آن است که دانش از میان برخیزد و جهان آشکار شود و زنا رواج گیرد و شراب نوشند مردان بروند و زنان بمانند تا حد یکه پنجاه زن یک سرپرست داشته باشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الِاسْتِغْفَارُ وَ قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ خَيْرُ الْعِبَادَةِ قَالَ اللهُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ **فَاعْلَمْ أَنَّهُ لا إِلهَ إِلَّا اللهُ وَ اسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ**. الكافي ۲/ ۵۰۵، ح ۶.

حضرت صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: استغفار کردن و گفتن لا اله الا الله بهترین عبادتست ، خدای عزوجل جبار فرموده است فَاعْلَمْ أَنَّهُ لا إِلهَ إِلَّا اللهُ وَ اسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ .

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ مَا مِنْ شَيْءٍ أَعْظَمَ ثَوَاباً مِنْ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يَعْدِلُهُ شَيْءٌ وَ لَا يَشْرَكُهُ فِي الْأُمُورِ أَحَدٌ. الكافي ۲/ ۵۱۶، ح ۱.

ابو حمزه گوید: شنیدم حضرت باقر علیه السلام می فرمود: هیچ چیز ثوابش بزرگتر از این نیست که انسان گواهی دهد بیگانگی خداوند و لا اله الا الله بگوید همانا با خداوند عزوجل هیچ چیز برابری نکند، و احدی با او در کارها شرکت نجوید.

عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ الْوَلِيدِ الْوَصَّافِيِّ رَفَعَهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ غُرِسَتْ لَهُ شَجَرَةٌ فِي الْجَنَّةِ مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ مَنْبِتُهَا فِي مِسْكٍ أَبْيَضَ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَ أَشَدَّ بَيَاضاً مِنَ الثَّلْجِ وَ أَطْيَبَ رِيحاً مِنَ الْمِسْكِ فِيهَا أَمْثَالُ ثُدِيِّ الْأَبْكَارِ تَعْلُو عَنْ سَبْعِينَ حُلَّةً وَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ خَيْرُ الْعِبَادَةِ قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَ قَالَ خَيْرُ الْعِبَادَةِ الِاسْتِغْفَارُ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ **فَاعْلَمْ أَنَّهُ لا إِلهَ إِلَّا اللهُ وَ اسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ**. الكافي ۲/ ۵۱۷، ح ۲.

عبیدالله بن ولید وصافی به صورت مرفوع روایت شده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: هر کس لا اله الا الله بگوید، در بهشت برایش درختی از یاقوت قرمز کاشته خواهد شد که در مشک سفید شیرین تر از عسل، سفیدتر از برف، خوشبوتر از مشک خواهد رویید و میوه های ترد و تازه ای خواهد داد. که مانند پستان دختران باکره است که از درون هفتاد لباس زربفت شکافته شده و بیرون خواهد آمد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم همچنین فرمود: بهترین عبادت، گفتن لا اله الا الله است. همچنین در حدیث دیگری روایت شده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: بهترین عبادت، استغفار است. چرا که پروردگار در کتابش فرموده است: فَاعْلَمْ أَنَّهُ لا إِلهَ إِلا اللهُ واسْتَغْفِرْ لذَنبِک.

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ رَاهَوَيْهِ قَالَ: لَمَّا وَافَى أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام نَيْسَابُورَ وَ أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ مِنْهَا إِلَى الْمَأْمُونِ اجْتَمَعَ عَلَيْهِ أَصْحَابُ الْحَدِيثِ فَقَالُوا لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ تَرْحَلُ عَنَّا وَ لَا تُحَدِّثُنَا بِحَدِيثٍ فَنَسْتَفِيدَهُ مِنْكَ وَ كَانَ قَدْ قَعَدَ فِي الْعَمَّارِيَّةِ فَأَطْلَعَ رَأْسَهُ وَ قَالَ سَمِعْتُ أَبِي مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبِي جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبِي مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبِي عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبِي الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَقُولُ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله يَقُولُ سَمِعْتُ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ حِصْنِي فَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ مِنْ عَذَابِي قَالَ فَلَمَّا مَرَّتِ الرَّاحِلَةُ نَادَانَا بِشُرُوطِهَا وَ أَنَا مِنْ شُرُوطِهَا. العيون ۲/ ۱۳٤، ح ٤.

اسحاق بن راهویه روایت کرد که گفت: در زمانی که علیّ بن موسی علیهما السّلام بنیشابور وارد شد، روزی که از آن‌جابسوی مأمون خارج میشد، محدّثینی که در این دیار بودند جمله فرا راه او آمده، گفتند: یا ابن رسول اللهؑ از میان ما میروی و ما را بحدیثی از احادیث جدّت رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله که از آن بهرمند شویم آگاه نمی‌سازی؟ این در حالی بود که آن حضرت در عماری نشسته بود سر خویش از عماری بیرون آورد و فرمود: شنیدم از پدرم موسی بن جعفر که گفت: شنیدم از پدرم جعفر بن محمّد که گفت: شنیدم از پدرم محمّد بن علیّ که گفت: شنیدم از پدرم علیّ بن الحسین که گفت: شنیدم از پدرم حسین بن علیّ که گفت: شنیدم از پدرم امیر مؤمنان علیّ بن ابی طالب علیهم السّلام که گفت: شنیدم از رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله که فرمود: شنیدم از جبرئیل که میگفت: شنیدم خداوند عزّ و جلّ فرمود: کلمه لا إِلهَ إِلَّا اللهُ حصار و قلعه منست، پس هر کس بقلعه من داخل گردد از عذاب من ایمن خواهد بود، ابن راهویه گوید: هنگامی که عماری حرکت کرد آن جناب بآواز بلند فرمود: این شروطی دارد، و من خود از جمله شروط آن هستم.

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ للهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَمُوداً مِنْ يَاقُوتٍ أَحْمَرَ رَأْسُهُ تَحْتَ الْعَرْشِ وَ أَسْفَلُهُ عَلَى ظَهْرِ الْحُوتِ فِي الْأَرْضِ السَّابِعَةِ السُّفْلَى فَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ اهْتَزَّ الْعَرْشُ وَ تَحَرَّكَ الْعَمُودُ وَ تَحَرَّكَ الْحُوتُ فَيَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ اسْكُنْ يَا عَرْشِي فَيَقُولُ يَا رَبِّ كَيْفَ أَسْكُنُ وَ أَنْتَ لَمْ تَغْفِرْ لِقَائِلِهَا فَيَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى اشْهَدُوا سُكَّانَ سَمَاوَاتِي أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لِقَائِلِهَا. العيون ۲/ ۳۰، ح ٤۳.

رسول خدا صلی اللهٔ علیه و آله فرمودند: براستی که خداوند عزّ و جلّ را عمودی است از یاقوت سرخ که سر آن عمود زیر عرش و پایه‌اش در گرده ماهی در زیر زمین هفتم است، و هر گاه بنده‌اش لا اله الّا اللهٔ وحده لا شریک له گوید، عرش بلرزد و عمود به حرکت آید و ماهی بجنبد و خداوند عزّ و جلّ خطاب به عرش گوید: ای عرش من آرام گیر، در جواب گوید: پروردگارا چگونه

آرام گیرم در حالی که تو گوینده این ذکر را نبخشیده‌ای، خداوند تبارک و تعالی در پاسخ فرماید: ای ساکنین آسمان‌هایم شاهد باشید که من گوینده این کلمات را بخشیدم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مُخْلِصاً دَخَلَ الْجَنَّةَ وَ إِخْلَاصُهُ أَنْ تَحْجُزَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ عَمَّا حَرَّمَ. التوحيد/ ۴۷، ح ۴۶.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: هر که لا إِلهَ إِلَّا اللهُ بگوید از روی اخلاص داخل بهشت شود و اخلاصش آنست که لا إِلهَ إِلَّا اللهُ او را مانع شود از آن‌چه خدای عز و جل حرام گردانیده.

محمّد ۳۰ـ۲۱

طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ (۲۱) فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ (۲۲) أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَى أَبْصَارَهُمْ (۲۳) أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا (۲۴) إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَى لَهُمْ (۲۵) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ (۲۶) فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ (۲۷) ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ (۲۸) أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللهُ أَضْغَانَهُمْ (۲۹) وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ (۳۰)

چراکه خدا سرپرست کسانی است که ایمان آورده اند ولی کافران را سرپرست [و یاری] نیست (۱۱) [ولی] فرمان پذیری و سخنی شایسته برایشان بهتر است و چون کار به تصمیم کشد قطعا خیر آنان در این است که با خدا راست [دل] باشند (۲۱) پس [ای منافقان] آیا امید بستید که چون [از خدا] برگشتید [یا سرپرست مردم شدید] در [روی] زمین فساد کنید و خویشاوندیهای خود را از هم بگسلید (۲۲) اینان همان کسانند که خدا آنان را لعنت نموده و [گوش دل] ایشان را ناشنوا و چشمهایشان را نابینا کرده است (۲۳) آیا به آیات قرآن نمی اندیشند یا [مگر] بر دلهایشان قفلهایی نهاده شده است (۲۴) بی گمان کسانی که پس از آنکه [راه] هدایت بر آنان روشن شد [به حقیقت] پشت کردند شیطان آنان را فریفت و به آرزوهای دور و دراز شان انداخت (۲۵) چراکه آنان به کسانی که آن چه را خدا نازل کرده خوش نمی داشتند گفتند ما در کار [مخالفت] تا حدودی از شما اطاعت خواهیم کرد و خدا از همداستانی آنان آگاه است (۲۶) پس چگونه [تاب می آورند] وقتی که فرشتگان [عذاب] جانشان را می ستانند و بر چهره و پشت آنان تازیانه می نوازند (۲۷) زیرا آنان از آن چه خدا را به خشم آورده پیروی کرده اند و خرسندیش را خوش نداشتند پس اعمالشان را باطل گردانید (۲۸) آیا کسانی که در دلهایشان مرضی هست پنداشتند که خدا هرگز کینه آنان را آشکار نخواهد کرد (۲۹) و اگر بخواهیم قطعا آنان را به تو می نمایانیم در نتیجه ایشان را به سیمای [حقیقی] شان می شناسی و از آهنگ سخن به [حال] آنان پی خواهی برد و خداست که کارهای شما را می داند (۳۰)

عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ الْمَكِّيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ عُمَرَ لَقِيَ عَلِيّاً عليه السلام فَقَالَ: أَنْتَ الَّذِي تَقْرَأُ هَذِهِ الْآيَةَ **بِأَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ** تَعَرَّضُ بِي وَ بِصَاحِبِي قَالَ: أَ فَلَا أُخْبِرُكَ بِآيَةٍ نَزَلَتْ فِي بَنِي أُمَيَّةَ **فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ** إِلَى قَوْلِهِ **وَ تُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ** فَقَالَ عُمَرُ بَنُو أُمَيَّةَ أَوْصَلُ لِلرَّحِمِ مِنْكَ وَ لَكِنَّكَ أَثْبَتَّ الْعَدَاوَةَ لِبَنِي أُمَيَّةَ وَ بَنِي عَدِيٍّ وَ بَنِي تَيْمٍ. تفسير القمّي ۲/ ۳۰۸.

از ابو عباس مکی روایت کرده است که گفت: شنیدم امام محمد باقر علیه السلام فرمود: عمر بن خطاب، امیر المؤمنین علیه السلام را دید و به او گفت: تو آیه بِأَيِّيكُمُ المَفْتُونُرا می خوانی و به من و دوست من ابوبکر نیش و کنایه می زنی. امیرالمؤمنین فرمود: آیا می خواهی آیه ای را که در باره بنی امیه نازل شده است برایت بخوانم؟ آن گاه آیه فَهَل عَسَيْتُمْ إِن تَوليْتُمْ أَن تُفْسِدُوا فِي الأَرْضِ وتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ را خواند. عمر پاسخ داد: دروغ می گویی! بنی امیه بیش از شما صله رحم را به جا می آورند. اما تو چیزی جز دشمنی با بنی تیم، بنی عدی و بنی امیه را اظهار نمی کنی.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ قَالَ لِي أَبِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمَا يَا بُنَيَّ انْظُرْ خَمْسَةً فَلَا تُصَاحِبْهُمْ وَ لَا تُحَادِثْهُمْ وَ لَا تُرَافِقْهُمْ فِي طَرِيقٍ فَقُلْتُ يَا أَبَتِ مَنْ هُمْ عَرِّفْنِيهِمْ قَالَ إِيَّاكَ وَ مُصَاحَبَةَ الْكَذَّابِ فَإِنَّهُ بِمَنْزِلَةِ السَّرَابِ يُقَرِّبُ لَكَ الْبَعِيدَ وَ يُبَعِّدُ لَكَ الْقَرِيبَ وَ إِيَّاكَ وَ مُصَاحَبَةَ الْفَاسِقِ فَإِنَّهُ بَائِعُكَ بِأُكْلَةٍ أَوْ أَقَلَّ مِنْ ذَلِكَ وَ إِيَّاكَ وَ مُصَاحَبَةَ الْبَخِيلِ فَإِنَّهُ يَخْذُلُكَ فِي مَالِهِ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ وَ إِيَّاكَ وَ مُصَاحَبَةَ الْأَحْمَقِ فَإِنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيَضُرُّكَ و إِيَّاكَ وَ مُصَاحَبَةَ الْقَاطِعِ لِرَحِمِهِ فَإِنِّي وَجَدْتُهُ مَلْعُوناً فِي كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاضِعَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَ تُقَطِّعُوا أَرْحامَكُمْ أُولئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللهُ فَأَصَمَّهُمْ وَ أَعْمى أَبْصارَهُم.** الكافي ۲/ ٦٤١، ح ۷.

حضرت صادق علیه السلام از پدرش علیهما السلام حدیث کند که پدرم علی بن الحسین علیهما السلام بمن فرمود: ای فرزند در نظر داشته باش که با پنج کس همنشین نشوی ، و با آنها گفتگو و رفاقت در راهی نکنی گفتم پدر جان آنها کیانند؟ بمن معرفی کن ، فرمود: زنهار مبادا با دروغگو همنشین شوی زیرا که او بمنزله سرابی است که دور را در نظرت نزدیک و نزدیک را برایت دور جلوه دهد، و زنهار از هم نشینی با فاسق و گنهکار بپرهیز که او بیک لقمه یا کمتر از آن ترا بفروشد، و بر تو باد که با با شخص بخیل همنشین نگردی زیرا که او مال خود را در سخت ترین نیازمندیهایت از تو دریغ دارد، و زنهار مبادا با احمق همنشین شوی که او می خواهد بتو سود رساند ولی زیانت زند، و مبادا با آنکس که قطع رحم کند رفاقت کنی که من او را در دو سه جای قرآن ملعون یافتم (یکجا) خدای عزوجل فرماید: فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَ تُقَطِّعُوا أَرْحامَكُمْ أُولئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللهُ فَأَصَمَّهُمْ وَ أَعْمى أَبْصارَهُم.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ فِي كِتَابِ عَلِيٍّ عليه السلام ثَلَاثُ خِصَالٍ لَا يَمُوتُ صَاحِبُهُنَّ أَبَداً حَتَّى يَرَى وَبَالَهُنَّ الْبَغْيُ وَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ وَ الْيَمِينُ الْكَاذِبَةُ يُبَارِزُ اللهَ بِهَا وَ إِنَّ أَعْجَلَ الطَّاعَةِ ثَوَاباً لَصِلَةُ الرَّحِمِ وَ إِنَّ الْقَوْمَ لَيَكُونُونَ فُجَّاراً فَيَتَوَاصَلُونَ فَتَنْمِي أَمْوَالُهُمْ وَ يَبَرُّونَ فَتَزْدَادُ أَعْمَارُهُمْ وَ إِنَّ الْيَمِينَ الْكَاذِبَةَ وَ قَطِيعَةَ الرَّحِمِ لَتَذَرَانِ الدِّيَارَ بَلَاقِعَ مِنْ أَهْلِهَا وَ يُثْقِلَانِ الرَّحِمَ وَ إِنَّ تَثَقُّلَ الرَّحِمِ انْقِطَاعُ النَّسْلِ. الخصال/ ۱۲٤، ح ۱۱۹.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: در کتاب علی علیه السلام نوشته خداوند سه منش نمیرد تا بدی آنها را ببیند: ستم، بریدن از خویشاوند، دروغ که نبرد با خداست. بهترین بندگی از جهت پاداش رفت و آمد با خویشاوند است گروهی باآن‌که نابکاراند چون صله رحم به جای می‌آورند یعنی با خویشان خود رفت و آمد دارند دارایی ایشان روی به افزونی می‌نهد و نیکی اینان سبب درازی زندگی می‌گردد. سوگند دروغ و قطع رحم سراها را ویران می‌سازد و رحم را سنگین می‌کند و سنگینی رحم سبب قطع نسل می‌شود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلى أَدْبارِهِمْ** عَنِ الْإِيمَانِ بِتَرْكِهِمْ وَلَايَةَ عَلِيٍّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **الشَّيْطانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَ أَمْلى لَهُمْ**، يعني الثاني.. تفسير القمّي ۲/ ۳۰۸.

محمد بن علی، از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که آن حضرت در باره إِنَّ الذِينَ ارْتَدُّوا عَلى أَدْبَارِهِم فرمود: منظور کسانی هستند که با ترک ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام، از ایمان دست کشیدند. الشَّيْطَانُ سَول لهُمْ وأَمْلى لهُمْ منظور از آن دومی است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ تَعَالَى **إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلى أَدْبارِهِمْ مِنْ بَعْدِ ما تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى** فُلَانٌ وَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ ارْتَدُّوا عَنِ الْإِيمَانِ فِي تَرْكِ وَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قُلْتُ قَوْلُهُ تَعَالَى **ذلِكَ بِأَنَّهُمْ قالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا** ما نَزَّلَ اللهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ قَالَ نَزَلَتْ وَ اللهِ فِيهِمَا وَ فِي أَتْبَاعِهِمَا وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ الَّذِي نَزَلَ بِهِ جَبْرَئِيلُ عليه السلام عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله **ذلِكَ بِأَنَّهُمْ قالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا** ما نَزَّلَ اللهُ فِي عَلِيٍّ عليه السلام **سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ** قَالَ دَعَوْا بَنِي أُمَيَّةَ إِلَى مِيثَاقِهِمْ أَلَّا يُصَيِّرُوا الْأَمْرَ فِينَا بَعْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ لَا يُعْطُونَا مِنَ الْخُمُسِ شَيْئاً وَ قَالُوا إِنْ أَعْطَيْنَاهُمْ إِيَّاهُ لَمْ يَحْتَاجُوا إِلَى شَيْءٍ وَ لَمْ يُبَالُوا أَنْ يَكُونَ الْأَمْرُ فِيهِمْ فَقَالُوا سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ الَّذِي دَعَوْتُمُونَا إِلَيْهِ وَ هُوَ الْخُمُسُ أَلَّا نُعْطِيَهُمْ مِنْهُ شَيْئاً وَ قَوْلُهُ **كَرِهُوا ما نَزَّلَ اللهُ** وَ الَّذِي نَزَلَ اللهُ مَا افْتَرَضَ عَلَى خَلْقِهِ مِنْ وَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ كَانَ مَعَهُمْ أَبُو عُبَيْدَةَ وَ كَانَ كَاتِبَهُمْ فَأَنْزَلَ اللهُ **أَمْ أَبْرَمُوا أَمْراً فَإِنَّا مُبْرِمُونَ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَ نَجْواهُمْ** الْآيَةَ. الكافي ۱/ ۴۲۰، ۴۲۱، ح ۴۳.

امام صادق علیه السلام در باره آیه إِنَّ الذِينَ ارْتَدُّوا عَلى أَدْبَارِهِم مِّن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لهُمُ الهُدَى فرمود: منظور از آن اولی، دومی و سومی هستند که از ایمان آوردن به ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام روی گردان شده و مرتد شدند. راوی می گوید: از آن حضرت در باره آیه ذَلک بِأَنَّهُمْ قالوا للذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّل اللهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الأَمْرِ سئوال کردم. امام فرمود: این آیه در باره اولی و دومی و پیروانشان نازل شده است. جبرئیل آیه مذکور را به این صورت بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل کرد: ذَلک بِأَنَّهُمْ قَالوا للذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّل اللهُ فی علیّ علیه السلام سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الأَمْرِ فرمود: بنی امیه را به حال خود رها کنید که حق ما را پس از وفات پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم غصب و ما را از خمس محروم کردند و گفتند: اگر به آنها خمس بدهیم، دیگر به هیچ چیز نیازی نخواهند داشت و به این که خلافت در میان آنها نیست اهمیتی نخواهند داد. آنها گفتند: ما به شما مقداری از آن چه را که خواستار آن هستید، یعنی خمس را خواهیم داد به شرط آن که از آن امر، چیزی را به آنان ندهیم. كَرِهُوا مَا نَزَّل اللهُ آن چه از سوی خداوند نازل شده بود، وجوب قبول ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام بود. ابو عبیده نیز در میان آنها بود. او کاتب آنها به شمار می آمد. خداوند سپس آیه زیر را نازل فرمود: أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ ونَجْواهُم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ: **إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلى أَدْبارِهِمْ** عَنِ الْإِيمَانِ بِتَرْكِهِمْ وَلَايَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: **الشَّيْطانُ سَوَّلَ لَهُمْ** يَعْنِي الثَّانِيَ. وَ قَوْلُهُ: **ذلِكَ بِأَنَّهُمْ قالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا ما نَزَّلَ اللهُ** هُوَ مَا افْتَرَضَ اللهُ عَلَى خَلْقِهِ مِنْ وَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ:**سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ** قَالَ: دَعُوا بَنِي أُمَيَّةَ إِلَى مِيثَاقِهِمْ أَنْ لَا يُصَيِّرُوا لَنَا الْأَمْرَ بَعْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ لَا يُعْطُونَا مِنَ الْخُمُسِ شَيْئاً، وَ قَالُوا: إِنْ أَعْطَيْنَاهُمُ الْخُمُسَ اسْتَغْنَوْا بِهِ، فَقَالُوا: **سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ** لَا تُعْطُوهُمْ مِنَ الْخُمُسِ شَيْئاً، فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَى نَبِيِّهِ: **أَمْ أَبْرَمُوا أَمْراً فَإِنَّا مُبْرِمُونَ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَ نَجْواهُمْ بَلى وَ رُسُلُنا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ**. تفسير القمّي ۲/ ۳۰۸.

امام صادق علیه السلام حضرت در باره إِنَّ الذِينَ ارْتَدُّوا عَلى أَدْبَارِهِم فرمود: منظور کسانی هستند که با ترک ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام، از ایمان دست کشیدند. الشَّيْطَانُ سَول لهُمْ وأَمْلى لهُمْ منظور از آن دومی است ذَلک بِأَنَّهُمْ قَالوا للذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّل اللهُ» مصداق «مَا نَزَّل اللهُ» ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام است که خداوند آن را بر بندگانش واجب گردانده است. «سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الأَمْرِ فرمود: یعنی بنی امیه را به حال خود رها کنید. زیرا آن‌ها پس از وفات پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم حق ما را غصب و ما را از خمس محروم کردند و گفتند: اگر به آن‌ها خمس بدهیم از ما بی نیاز خواهند شد. به همین دلیل گفتند: برخی از آن را به شما خواهیم داد؛ یعنی چیزی از خمس به آن‌ها ندهید. در این هنگام خداوند آیه زیر را بر پیامبرش نازل کرد: «أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ * أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ ونَجْواهُم بَلى ورُسُلنَا لدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ.

قَالَ الْبَاقِرُ عليه السلام ذلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا ما أَسْخَطَ اللهَ وَ كَرِهُوا رِضْوانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمالَهُمْ قَالَ كَرِهُوا عَلِيّاً وَ كَانَ أَمْرُ اللهِ بِوَلَايَتِهِ يَوْمَ بَدْرٍ وَ يَوْمَ حُنَيْنٍ وَ بِبَطْنِ النَّخْلَةِ وَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ وَ يَوْمَ عَرَفَةَ نَزَلَتْ فِيهِ خَمْسَ عَشْرَةَ آيَةً فِي الْحِجَّةِ الَّتِي صَدَعَهَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ بِالْجُحْفَةِ وَ بِغُم. روضة الواعظين ۱/ ۱۰۶.

امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه ذَلک بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللهَ وكَرِهُوا رِضْوانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالهُمْ فرمود: آن‌ها از امیرالمؤمنین علیه السلام بیزار بودند. خداوند در روز جنگ بدر، حنین، بطن نخلفه، یوم الترویه و روز عرفه به مؤمنان دستور داد تا ولایت علی علیه السلام را بپذیرند. پانزده آیه در باره ولایت او در حجی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم طی آن از مسجد الحرام بازداشته شد، در جحفه و غدیر خم نازل شد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله مَنْ طَلَبَ مَرْضَاةَ النَّاسِ بِمَا يُسْخِطُ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ كَانَ حَامِدُهُ مِنَ النَّاسُ ذَامّاً وَ مَنْ آثَرَ طَاعَةَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِمَا يُغْضِبُ النَّاسَ كَفَاهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَدَاوَةَ كُلِّ عَدُوٍّ وَ حَسَدَ كُلِّ حَاسِدٍ وَ بَغْيَ كُلِّ بَاغٍ وَ كَانَ اللهُ لَهُ نَاصِراً وَ ظَهِيراً. الكافي ۵/ ۶۲، ح ۱.

امام باقر علیه السلام از قول رسولخدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: هر کس خوشنودی مردم را بچیزی بجوید که خدا را در آنچیز بخشم آورد، ستاینده او از مردم نکوهشش کند، و هر که فرمانبردای خدا را بخشم مردم مقدم دارد خداوند دشمنی کردن هر دشمنی را از او کفایت کند و رشک بردن حسودی و ستم هر ستمکاری را از او باز دارد، و خدای عزوجل یاور و پشتیبان او شود.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام .....نَعَمْ وَ لَيْسَ ذَلِكَ عَلَى مَا يُوجَدُ فِي الْمَخْلُوقِينَ وَ ذَلِكَ أَنَّ الرِّضَا وَ السَّخَطَ دِخَالٌ يَدْخُلُ عَلَيْهِ فَيَنْقُلُهُ مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ وَ ذَلِكَ صِفَةُ الْمَخْلُوقِينَ الْعَاجِزِينَ الْمُحْتَاجِينَ وَ هُوَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ لَا حَاجَةَ بِهِ إِلَى شَيْءٍ مِمَّا خَلَقَ وَ خَلْقُهُ جَمِيعاً مُحْتَاجُونَ إِلَيْهِ وَ إِنَّمَا خَلَقَ الْأَشْيَاءَ مِنْ غَيْرِ حَاجَةٍ وَ لَا سَبَبٍ اخْتِرَاعاً وَ ابْتِدَاعا..... التوحيد/ ۲۴۷ ۲۴۸، ح ۱.

آری و لیکن آن بروشی که از آفریدگان یافت می شود نیست، پس خوشنودیش ثواب او است و خشمش عقاب و باز خواستش بی آن‌که در چیزی در او داخل شود که او را بهیجان آورده و از حالتی بحالت دیگر نقل کند زیرا که این صفت آفریدگان است که عاجز و محتاجند و آن جناب تبارک و تعالی توانائی است عزیز که او را هیچ حاجتی نیست بسوی چیزی از آن‌چه آفریده و همه آفریدگانش بسوی او احتیاج دارند و خلق را خلق نموده بدون احتیاج و سبب اختراعاً و ابتداعاً.....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: إِنَ اللهَ أَخْفَى أَرْبَعَةً فِي أَرْبَعَةٍ أَخْفَى رِضَاهُ فِي طَاعَتِهِ فَلَا تَسْتَصْغِرَنَّ شَيْئاً مِنْ طَاعَتِهِ فَرُبَّمَا وَافَقَ رِضَاهُ وَ أَنْتَ لَا تَعْلَمُ وَ أَخْفَى سَخَطَهُ فِي مَعْصِيَتِهِ فَلَا تَسْتَصْغِرَنَّ شَيْئاً مِنْ مَعْصِيَتِهِ فَرُبَّمَا وَافَقَ سَخَطُهُ (مَعْصِيَتَهُ) وَ أَنْتَ لَا تَعْلَمُ وَ أَخْفَى إِجَابَتَهُ فِي دَعْوَتِهِ فَلَا تَسْتَصْغِرَنَّ شَيْئاً مِنْ دُعَائِهِ فَرُبَّمَا وَافَقَ إِجَابَتَهُ وَ أَنْتَ لَا تَعْلَمُ وَ أَخْفَى وَلِيَّهُ فِي عِبَادِهِ فَلَا تَسْتَصْغِرَنَّ عَبْداً مِنْ عَبِيدِ اللهِ فَرُبَّمَا يَكُونُ وَلِيَّهُ وَ أَنْتَ لَا تَعْلَمُ. الخصال/ ۴۰۹، ح ۳۱.

امام علی بن ابی طالب علیه السلام فرمودند: خدای چهار چیز را در چهار چیز نهفته: خشنودی خویش را در همه بندگیها، هیچ بندگی و فرمان برداری را خرد مگیر باشد که خشنودی خدا در آن باشد و تو ندانی، خشم خود را در همه گناه نهان کرده هیچ گاه گناهی را اندک مشمار شاید خشم خدا در آن باشد و تو ندانی، بر آوردن خود را در دعاها نهان داشته هیچ دعایی را خرد مشمار شاید استجابت را دریافت کند و تو ندانی. دوست خویش را در بندگان خویش نهان کرده هیچ بنده خدایی را فرو مایه مُمار بسا او از دوستان خدا باشد و تو ندانی.

عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **ذلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا ما أَسْخَطَ اللهَ وَ كَرِهُوا رِضْوانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمالَهُمْ** قَالَ كَرِهُوا عَلِيّاً عليه السلام وَ كَانَ عَلِيٌّ رِضَا اللهِ وَ رِضَا رَسُولِهِ أَمَرَ اللهُ بِوَلَايَتِهِ يَوْمَ بَدْرٍ وَ يَوْمَ حُنَيْنٍ وَ بِبَطْنِ نَخْلَةٍ وَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ نَزَلَتْ فِيهِ اثْنَتَانِ وَ عِشْرُونَ آيَةً فِي الْحِجَّةِ الَّتِي صُدَّ فِيهَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله عَنْ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ بِالْجُحْفَةِ وَ بِغُمٍّ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۸۹، ح ۱۷.

جابر بن یزید روایت کرده است که گفت: شنیدم امام صادق علیه السلام در باره آیه ذَلک بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللهَ وکَرِهُوا رِضْوانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ فرمود: آنها از امیرالمؤمنین علیه السلام بیزار بودند. امام علی علیه السلام مورد رضایت خداوند و پیامبرش بود. خداوند در جنگ های بدر، حنین و بطن نخله، یوم الترویه و روز عرفه به مؤمنان دستور داد تا ولایت او را بپذیرند. همچنین در جحفه و غدیر خم بیست و دو آیه در باره آن حضرت در حجی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم طی آن از مسجد الحرام بازداشته شد، نازل شد.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ لَمَّا نَصَبَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله عَلِيّاً عليه السلام يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍّ قَالَ قَوْمٌ مَا يَأْلُو بِرَفْعِ ضَبُعِ ابْنِ عَمِّهِ فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى **أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللهُ أَضْغانَهُمْ**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۹۰، ح ۱۸.

جابر، از امام سجاد علیه السلام ، از جابر بن عبدالله که خدا از او خشنود باد، روایت کرده است که گفت: زمانی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در غدیر خم امیرالمؤمنین علیه السلام را به ولایت منصوب کرد، گروهی گفتند: او را چه شده است که دست پسر عمویش را بالا می برد؟ در این هنگام خداوند آیه زیر را نازل کرد: أَمْ حَسِبَ الذِينَ فِی قُلوبِهِم مَّرَضٌ أَن لن يُخْرِجَ اللهُ أَضْغَانَهُمْ.

عَنْ ابو عبيدة عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ لِي يَا أَبَا عُبَيْدَةَ إِيَّاكَ وَ أَصْحَابَ الْخُصُومَاتِ وَ الْكَذَّابِينَ عَلَيْنَا فَإِنَّهُمْ تَرَكُوا مَا أُمِرُوا بِعِلْمِهِ وَ تَكَلَّفُوا عِلْمَ السَّمَاءِ يَا أَبَا عُبَيْدَةَ خَالِقُوا النَّاسَ بِأَخْلَاقِهِمْ وَ زَايِلُوهُمْ بِأَعْمَالِهِمْ إِنَّا لَا نَعُدُّ الرَّجُلَ فِينَا عَاقِلًا حَتَّى يَعْرِفَ لَحْنَ الْقَوْلِ ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ **وَ لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ** . التوحيد/ ۴۵۸ ۴۵۹، ح ۲۴.

ابو عبیده روایت کرده است که امام باقر علیه السلام به من فرمود: از دشمنان ما و کسانی که بر ما دروغ می بندند دوری کن. آن‌ها آن چه را به فراگیری آن دستور داده شده اند ترک کرده اند و خود را برای فراگیری علم آسمان به زحمت انداخته اند. ای ابو عبیده! با مردم بر اساس اخلاق خودشان عمل کرده و به خاطر اعمالشان از آن‌ها کناره گیری کنید. ما زمانی فرد را عاقل به شمار می آوریم که لحن کلام را بشناسد. آن گاه آیه زیر را خواند: ولتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لحْنِ القَول.

عَنْ جَدِّهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام، قَالَ: قُلْتُ أَرْبَعاً أَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى تَصْدِيقِي بِهَا فِي كِتَابِهِ، قُلْتُ: الْمَرْءُ مَخْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ فَإِذَا تَكَلَّمَ ظَهَرَ، فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى **وَ لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ**، . الأمالي ۲/ ۱۰۸.

عبدالعظیم بن عبدالله حسنی رازی، از ابو جعفر محمد بن علی الرضا علیه السلام از پدرش، از اجدادش، از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت کرده است که فرمود: من چهار امر را مطرح نمودم که خداوند در آیات خود، سخن مرا در این زمینه، تصدیق فرمود: گفتم: شخصیت هر فرد در پس گفتار او نهفته است و هر گاه فرد سخن بگوید، شخصیت او نیز آشکار می شود. پس از مدتی خداوند آیه زیر را نازل فرمود: ولتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لحْنِ القَول .

محمّد ۳۸-۳۱

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ (۳۱) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى لَنْ يَضُرُّوا اللهَ شَيْئًا وَسَيُحْبِطُ أَعْمَالَهُمْ (۳۲) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ (۳۳) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَهُمْ (۳۴) فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلْمِ وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ وَاللهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتِرَكُمْ أَعْمَالَكُمْ (۳۵) إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَإِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ وَلَا يَسْأَلْكُمْ أَمْوَالَكُمْ (۳۶) إِنْ يَسْأَلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوا وَيُخْرِجْ أَضْغَانَكُمْ (۳۷) هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُ وَمَنْ يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِهِ وَاللهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ وَإِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ (۳۸)

و البته شما را می آزماییم تا مجاهدان و شکیبایان شما را باز شناسانیم و گزارشهای [مربوط به] شما را رسیدگی کنیم (۳۱) کسانی که کافر شدند و [مردم را] از راه خدا باز داشتند و پس از آنکه راه هدایت بر آنان آشکار شد با پیامبر [خدا] در افتادند هرگز به خدا گزندی نمی رسانند و به زودی [خدا] کرده هایشان را تباه خواهد کرد (۳۲) ای کسانی که ایمان آورده اید خدا را اطاعت کنید و از پیامبر [او نیز] اطاعت نمایید و کرده های خود را تباه مکنید (۳۳) آنان که کفر ورزیدند و مانع راه خدا شدند سپس در حال کفر مردند هرگز خدا از آنان در نخواهد گذشت (۳۴) پس سستی نورزید و [کافران را] به آشتی مخوانید [که] شما برترید و خدا با شماست و از [ارزش] کارهایتان هرگز نخواهد کاست (۳۵) زندگی این دنیا لهو و لعبی بیش نیست و اگر ایمان بیاورید و پروا بدارید [خدا] پاداش شما را می دهد و اموالتان را [در عوض] نمی خواهد (۳۶) اگر [اموال] شما را بخواهد و به اصرار از شما طلب کند بخل می ورزید و کینه های شما را برملا می کند (۳۷) شما همان [مردمی] هستید که برای انفاق در راه خدا فرا خوانده شده اید پس برخی از شما بخل می ورزند و هر کس بخل ورزد تنها به زیان خود بخل ورزیده و [گرنه] خدا بی نیاز است و شما نیازمندید و اگر روی برتابید [خدا] جای شما را به مردمی غیر از شما خواهد داد که مانند شما نخواهند بود (۳۸)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ:.... **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ صَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ**، قَالَ: عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: وَ شَاقُّوا الرَّسُولَ .. أَيْ قَطَعُوهُ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ بَعْدَ أَخْذِهِ الْمِيثَاقَ عَلَيْهِمْ لَهُ... تفسير القمّي ۲/ ۳۰۹.

علی بن ابراهیم قمی در باره آیه فوق گفت: منظور از إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللهِ مخالفت با امیرالمؤمنین علیه السلام. وشَاقُّوا الرَّسُول یعنی پس از آن که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از آن‌ها در باره اهل بیتش پیمان گرفت. آن‌ها پیمانشان را نقض کرده و صله رحم را نسبت به آن حضرت به جا نیاوردند.

عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللهِ غَرَسَ اللهُ لَهُ بِهَا شَجَرَةً فِي الْجَنَّةِ وَ مَنْ قَالَ الْحَمْدُ للهِ غَرَسَ اللهُ لَهُ بِهَا شَجَرَةً فِي الْجَنَّةِ وَ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ غَرَسَ اللهُ لَهُ بِهَا شَجَرَةً فِي الْجَنَّةِ وَ مَنْ قَالَ اللهُ أَكْبَرُ غَرَسَ اللهُ لَهُ بِهَا شَجَرَةً فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ شَجَرَنَا فِي الْجَنَّةِ لَكَثِيرٌ قَالَ نَعَمْ وَ لَكِنْ إِيَّاكُمْ أَنْ تُرْسِلُوا عَلَيْهَا نِيرَاناً فَتُحْرِقُوهَا وَ ذَلِكَ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ لا تُبْطِلُوا أَعْمالَكُمْ**. ثواب الأعمال و عقاب الأعمال /۱۱

ابو جارود، از امام صادق علیه السلام از پدرانش، از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت کرده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: هر کس سبحان الله بگوید، خداوند در مقابل آن، برایش در بهشت درختی خواهد کاشت. هر کس الحمد لله بگوید خداوند به عنوان پاداش این عمل، در بهشت برایش درختی غرس خواهد کرد. هر کس الله اکبر بگوید پروردگار در مقابل این کار او در بهشت برایش درختی خواهد کاشت. مردی از قریش عرض کرد: یا رسول الله! اگر چنین باشد، ما در بهشت درختان زیادی خواهیم داشت. آن حضرت فرمود: آری! اما مواظب باشید! مبادا به آن‌ها آتش بزنید و آن‌ها را بسوزانید. زیرا خداوند فرموده است: يَا أَيُّهَا الذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وأَطِيعُوا الرَّسُول ولا تُبْطِلوا أَعْمَالكُمْ.

عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ قَيْسٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَا ابْنَ قَيْسٍ **وَ إِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْماً غَيْرَكُمْ ثُمَّ لا يَكُونُوا أَمْثالَكُمْ** عَنَى أَبْنَاءَ الْمَوَالِي الْمُعْتَقِين. تفسير القمّي ۲/ ۳۰۹ ۳۱٤.

یعقوب بن قیس روایت کرده است که امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند می فرماید: وإِن تَتَولوا يَسْتَبْدِل قَومًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ که منظور از آن قوم، فرزندان بردگان آزاد شده است.

۴۸. الفتح

الفتح ۱۱۰

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا (۱) لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا (۲) وَيَنْصُرَكَ اللهُ نَصْرًا عَزِيزًا (۳) هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ وَلِلهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللهُ عَلِيمًا

حَكِيمًا (۴) لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اللهِ فَوْزًا عَظِيمًا (۵) وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّانِّينَ بِاللهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا (۶) وَلِلهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (۷) إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (۸) لِتُؤْمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (۹) إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللهَ يَدُ اللهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. ماتورا پیروزی بخشیدیم [چه] پیروزی درخشانی (۱) تاخداوند از گناه گذشته و آینده تو درگذرد و نعمت خود را بر تو تمام گرداند و تورا به راهی راست هدایت کند (۲) و تورا به نصرتی ارجمند یاری نماید (۳) اوست آن کس که در دلهای مؤمنان آرامش را فرو فرستاد تا ایمانی بر ایمان خود بیفزایند و سپاهیان آسمانها و زمین از آن خداست و خدا همواره دانای سنجیده کار است (۴) تا مردان و زنانی را که ایمان آورده اند در باغهایی که از زیر [درختان] آن جویبارها روان است درآورد و در آن جاویدان بدارد و بدیهایشان را از آنان بزداید و این [فرجام نیك] در پیشگاه خدا کامیابی بزرگی است (۵) و [تا] مردان و زنان نفاق پیشه و مردان و زنان مشرك را که به خدا گمان بد برده اند عذاب کند بد زمانه بر آنان باد و خدا بر ایشان خشم نموده و لعنشان کرده و جهنم را برای آنان آماده گردانیده و [چه] بد سرانجامی است (۶) و سپاهیان آسمانها و زمین از آن خداست و خدا همواره شکست ناپذیر سنجیده کار است (۷) [ای پیامبر] ماتورا به سمت] گواه و بشارتگر و هشداردهنده ای فرستادیم (۸) تا به خدا و فرستاده اش ایمان آورید و او را یاری کنید و ارجش نهید و [خدا] را بامداد ان و شامگاهان به پاکی بستایید (۹) در حقیقت کسانی که با تو بیعت می کنند جز این نیست که با خدا بیعت می کنند دست خدا بالای دستهای آنان است پس هر که پیمان شکنی کند تنها به زیان خود پیمان می شکند و هر که بر آن چه با خدا عهد بسته وفادار بماند به زودی خدا پاداشی بزرگ به او می بخشد (۱۰)

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام لَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ أُغْمِيَ عَلَيْهِ ثُمَّ فَتَحَ عَيْنَيْهِ وَ قَرَأَ **إِذا وَقَعَتِ الْواقِعَةُ** وَ **إِنَّا فَتَحْنا لَكَ** وَ قَالَ **الْحَمْدُ للهِ الَّذِي صَدَقَنا وَعْدَهُ وَ أَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعامِلِينَ** ثُمَّ قُبِضَ مِنْ سَاعَتِهِ وَ لَمْ يَقُلْ شَيْئاً. الكافي ۱/ ۴۶۸، ح ۵.

حضرت ابوالحسن علیه السلام فرمود: چون وفات علی بن الحسین علیهما السلام فرا رسید، بیهوش شد، و سپس دیده باز کرد و سوره اذا وقعت الواقعه و انا فتحنا را قرائت کرد و فرمود: إِذا وَقَعَتِ الْواقِعَةُ وَ إِنَّا فَتَحْنا لَكَ وَ قَالَ الْحَمْدُ للهِ الَّذِي صَدَقَنا وَعْدَهُ وَ أَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعامِلِينَ و همان ساعت قبض روح شد و چیز دیگری نفرمود.

عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام لِأَيِّ عِلَّةٍ يُكَبِّرُ الْمُصَلِّي بَعْدَ التَّسْلِيمِ ثَلَاثاً يَرْفَعُ بِهَا يَدَيْهِ فَقَالَ لِأَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله لَمَّا فَتَحَ مَكَّةَ صَلَّى بِأَصْحَابِهِ الظُّهْرَ عِنْدَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ فَلَمَّا سَلَّمَ رَفَعَ يَدَيْهِ وَ كَبَّرَ ثَلَاثاً وَ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ وَحْدَهُ أَنْجَزَ وَعْدَهُ وَ نَصَرَ عَبْدَهُ وَ أَعَزَّ جُنْدَهُ وَ غَلَبَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ و **لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَ يُمِيتُ** وَ يُمِيتُ وَ يُحْيِي **وَ هُوَ عَلى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ** ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ لَا تَدَعُوا هَذَا التَّكْبِيرَ وَ هَذَا القَوْلَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ فَإِنَّ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ بَعْدَ التَّسْلِيمِ وَ قَالَ هَذَا الْقَوْلَ كَانَ قَدْ أَدَّى مَا يَجِبُ عَلَيْهِ مِنْ شُكْرِ اللهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ عَلَى تَقْوِيَةِ الْإِسْلَامِ وَ جُنْدِهِ. العلل/ ۳۶۰، ح ۱.

مفضّل بن عمر، گفت: محضر ابی عبد اللهعلیه السّلام عرض کردم: برای چه نمازگزار بعد از سلام سه مرتبه تکبیر گفته و دستهایش را بلند می کند؟ حضرت فرمودند: زیرا نبی اکرم صلّی اللهعلیه و آله و سلم وقتی مکّه را فتح نمودند، با اصحابشان

نزدیک حجر الاسود نماز ظهر را خواندند و وقتی سلام دادند دو دست را بلند کرده و سه مرتبه تکبیر گفتند، بعد از آن فرمودند: لا اله الّا اللهُ وحده، وحده، انجز وعده و نصر عبده و اعزّ جنده و غلّب الاحزاب وحده، فله الملک و له الحمد، یحیي و یمیت و یمیت و یحیي و هو علی کلّ شیء قدیر. سپس رو کردند به اصحابشان و فرمودند: این تکبیر را ترک نکنید و این دعاء را دنبال هر نماز واجبی بخوانید زیرا کسی که بعد از سلام چنین کند و این دعاء را بخواند در مقابل این که حق عزّ و جل اسلام و جنود مسلمین را تقویت کرده شکرش را که واجب است اداء نموده.

عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنُ عُمَرَ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ: سَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ فَقَالَ وَ اللهِ مَا كَانَ لَهُ ذَنْبٌ وَ لَكِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ ضَمِنَ لَهُ أَنْ يَغْفِرَ ذُنُوبَ شِيعَةِ عَلِيٍّ عليه السلام مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِمْ وَ مَا تَأَخَّرَ. المجمع ۵/ ۱۱۰.

مفضل بن عمر روایت کرده است که شخصی از امام صادق علیه السلام در باره آیه لِيَغْفِرَ لکَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنبِکَ ومَا تَأَخَّرَ سئوال کرد.امام فرمود: به خدا قسم! آن حضرت هیچ گناهی مرتکب نشده بود. بل که خداوند آمرزش گناهان شیعیان امیرالمؤمنین علیه السلام را که به عهده آن حضرت گذاشته شده بود، برایش تضمین کرده است.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ الْمَرْوَزِيِّ قَالَ قُلْتُ لِرَجُلٍ أَذَنْبَ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله قَطُّ قَالَ لَا قُلْتُ فَقَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ ما تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ ما تَأَخَّرَ** فَمَا مَعْنَاهُ قَالَ إِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ حَمَلَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله ذُنُوبَ شِيعَةِ عَلِيٍّ عليه السلام ثُمَّ غَفَرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْهَا وَ مَا تَأَخَّرَ.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۹۱، ح ۱.

محمد بن سعید مروزی روایت کرده است که از شخصی سئوال کردم: آیا پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم هرگز مرتکب گناهی شده است؟ آن شخص گفت: خیر. سئوال کردم: پس چرا خداوند فرموده است: لِيَغْفِرَ لکَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنبِکَ ومَا تَأَخَّرَ ؟ آن شخص پاسخ داد: خداوند گناهان پیروان امیرالمؤمنین علیه السلام را بر دوش آن حضرت قرار داده بود. به همین دلیل آن گناهان پیشین و پسین را برایش آمرزید.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ ما تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ ما تَأَخَّرَ** فَقَالَ عليه السلام وَ أَيُّ ذَنْبٍ كَانَ لِرَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله مُتَقَدِّماً أَوْ مُتَأَخِّراً وَ إِنَّمَا حَمَلَهُ اللهُ ذُنُوبَ شِيعَةِ عَلِيٍّ عليه السلام مِمَّنْ مَضَى مِنْهُمْ وَ بَقِيَ ثُمَّ غَفَرَهَا اللهُ لَهُ.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۹۳، ح ۴.

از امام هادی علیه السلام در باره آیه لِيَغْفِرَ لکَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنبِکَ ومَا تَأَخَّرَ سئوال شد. امام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم هرگز مرتکب گناه نشده بود و آن حضرت گناهان پیشین یا پسین نداشت. بل که خداوند گناهان شیعیان امیرالمؤمنین علیه السلام را به عهده او گذاشته و سپس آن‌ها را برایش آمرزیده بود.

عَنْ زَيْدِ بْنِ يُونُسَ الشَّحَّامِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام الرَّجُلُ مِنْ مَوَالِيكُمْ عَاقٌّ يَشْرَبُ الْخَمْرَ وَ يَرْتَكِبُ الْمُوبِقَ مِنَ الذَّنْبِ نَتَبَرَّأُ مِنْهُ فَقَالَ تَبَرَّءُوا مِنْ فِعْلِهِ وَ لَا تَبَرَّءُوا مِنْ خَيْرِهِ وَ أَبْغِضُوا عَمَلَهُ فَقُلْتُ يَتَّسِعُ لَنَا أَنْ نَقُولَ فَاسِقٌ فَاجِرٌ فَقَالَ لَا الْفَاسِقُ الْفَاجِرُ الْكَافِرُ الْجَاحِدُ لَنَا وَ لِأَوْلِيَائِنَا أَبَى اللهُ أَنْ يَكُونَ وَلِيُّنَا فَاسِقاً فَاجِراً وَ إِنْ عَمِلَ مَا عَمِلَ وَ لَكِنَّكُمْ قُولُوا فَاسِقُ الْعَمَلِ فَاجِرُ الْعَمَلِ مُؤْمِنُ النَّفْسِ خَبِيثُ الْفِعْلِ طَيِّبُ الرُّوحِ وَ الْبَدَنِ لَا وَ اللهِ لَا يَخْرُجُ وَلِيُّنَا مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا وَ اللهُ وَ رَسُولُهُ وَ نَحْنُ عَنْهُ

رَاضُونَ يَحْشُرُهُ اللهُ عَلَى مَا فِيهِ مِنَ الذُّنُوبِ مُبْيَضّاً وَجْهُهُ مَسْتُورَةً عَوْرَتُهُ آمِنَةَ رَوْعَتُهُ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِ وَ لَا حُزْنٌ وَ ذَلِكَ أَنَّهُ لَا يَخْرُجُ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يُصَفَّى مِنَ الذُّنُوبِ إِمَّا بِمُصِيبَةٍ فِي مَالٍ أَوْ نَفْسٍ أَوْ وَلَدٍ أَوْ مَرَضٍ وَ أَدْنَى مَا يُصْنَعُ بِوَلِيِّنَا أَنْ يُرِيَهُ اللهُ رُؤْيَا مَهُولَةً فَيُصْبِحُ حَزِيناً لِمَا رَآهُ فَيَكُونُ ذَلِكَ كَفَّارَةً أَوْ خَوْفاً يَرِدُ عَلَيْهِ مِنْ أَهْلِ دَوْلَةِ الْبَاطِلِ أَوْ يُشَدَّدُ عَلَيْهِ عِنْدَ الْمَوْتِ فَيَلْقَى اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ طَاهِراً مِنَ الذُّنُوبِ آمِنَةَ رَوْعَتَهُ بِمُحَمَّدٍ وَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ثُمَّ يَكُونُ أَمَامَهُ أَحَدُ الْأَمْرَيْنِ رَحْمَةُ اللهِ الْوَاسِعَةُ الَّتِي هِيَ أَوْسَعُ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ جَمِيعاً أَوْ شَفَاعَةُ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله وَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِنْ أَخْطَأَتْهُ رَحْمَةُ اللهِ أَدْرَكَتْهُ شَفَاعَةُ نَبِيِّهِ وَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَعِنْدَهَا تُصِيبُهُ رَحْمَةُ اللهِ الْوَاسِعَةُ وَ كَانَ أَحَقَّ بِها وَ أَهْلَها وَ لَهُ إِحْسَانُهَا وَ فَضْلُهَا.... تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۹۴، ح ۶.

از زید پسر یونس شحام روایت شده که گفت: به حضرت امام موسی بن جعفر علیهما السّلام عرض کردم: شخصی از دوستان شما است و گنه کار است،شراب میخورد، و هر گناه زشتی مرتکب میشود آیا ما از او بیزاری بجوئیم؟ حضرت فرمود: از کارش بیزار باشید، ولی از خوبی او بیزار نباشید، عملش را دشمن بدارید‌می‌گوید به حضرت عرض کردم:میتوانیم به او بگوئیم فاسق فاجر؟ حضرت فرمود: نخیر، فاسق فاجر، کافر و منکر ولایت ما اهلبیت علیهم السلام و اولیاء ما است، خداوند امتناع دارد از اینکه ولی ما فاسق و فاجر باشد گر چه آن کارها و گناهان را انجام دهد، ولی بگوئید: فاسق در عمل و فاجر در عمل است اما مؤمن در نفس است و بدکار در انجام کار است و پیکر و روح و روان پاک دارد. نه بخدا قسم، دوست ما خارج نمیشود از این دنیا مگر اینکه خدا و پیامبر و ما از او راضی هستیم، خداوند او را با همان گناهی که دارد با چهره‌ای درخشان محشور میکند، عیب‌هایش پوشیده و دلش آسوده است و ترس و اندوهی ندارد. و این جریان چنین است که از دنیا خارج نمیشود مگر اینکه از آلودگی های گناه پاک میشود، یا با مصیبتی در مال، یا جان یا فرزند، یا بیماری، و کمترین کاری که خداوند نسبت به دوست ما انجام می‌دهد خواب وحشتناکی می‌بیند و صبح میکند در حالی که اندوهگین از این خواب است، همین کفاره گناهش میشود و یا ترس و وحشتی که از طرف دولت باطل بر او وارد میشود، و یا بر او سخت گرفته می‌شود هنگام جان دادن برای مرگ، و بعد به ملاقات خداوند می رود در حالی که پاک از گناه است و دلش آسوده خاطر است به واسطه ی حضرت محمّد و أمیرالمؤمنین صلّی اللهعلیهما و آلهما، بعد در پیش روی خود با یکی از دو امر روبرو می‌شود، رحمت خداوند که وسیع‌تر از تمام اهل جهانیان است، یا شفاعت حضرت محمّد و أمیرالمؤمنین صلی الله علیهما و آلهما، بعد مشمول رحمت واسعه ی خداوند میشود که شایسته آن هست و از مزایای آن بهره مند می‌شود،...

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله **لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ ما تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ ما تَأَخَّرَ** قَالَ يَا جَبْرَئِيلُ مَا الذَّنْبُ الْمَاضِي وَ الذَّنْبُ الْبَاقِي قَالَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام لَيْسَ لَكَ ذَنْبٌ أَنْ يَغْفِرَهَا لَك تفسير فرات بن إبراهيم/ ۱۵۹.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: وقتی آیه **لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ ما تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ ما تَأَخَّرَ** بر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم تازل شد حصرت فرمودند یا جبرئیل گناه گذشته و آینده چیست؟ جبرئیل علیه السلام عرض کرد بر تو گناهی نیست که برایت ببخشند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ** قَالَ هُوَ الْإِيمَانُ. الكافي ۲/ ۱۵، ح ۱.

هشام بن سالم و دیگران روایت کرده است که از امام صادق علیه السلام در باره آیه أَنزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلوبِ المُؤْمِنِينَ سئوال کردم. امام فرمود: منظور از آن، ایمان است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ أَيُّهَا الْعَالِمُ أَخْبِرْنِي أَيُ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللهِ قَالَ مَا لَا يَقْبَلُ اللهُ شَيْئاً إِلَّا بِهِ قُلْتُ وَ مَا هُوَ قَالَالْإِيمَانُ بِاللهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ أَعْلَى الْأَعْمَالِ دَرَجَةً وَ أَشْرَفُهَا مَنْزِلَةً وَ أَسْنَاهَا حَظّاً قَالَ قُلْتُ أَ لَا تُخْبِرُنِي عَنِ الْإِيمَانِ أَ قَوْلٌ هُوَ وَ عَمَلٌ أَمْ قَوْلٌ بِلَا عَمَلٍ فَقَالَ الْإِيمَانُ عَمَلٌ كُلُّهُ وَ الْقَوْلُ بَعْضُ ذَلِكَ الْعَمَلِ بِفَرْضٍ مِنَ اللهِ بَيَّنَ فِي كِتَابِهِ وَاضِحٍ نُورُهُ ثَابِتَةٍ حُجَّتُهُ يَشْهَدُ لَهُ بِهِ الْكِتَابُ وَ يَدْعُوهُ إِلَيْهِ قَالَ قُلْتُ صِفْهُ لِي جُعِلْتُ فِدَاكَ حَتَّى أَفْهَمَهُ قَالَ الْإِيمَانُ حَالَاتٌ وَ دَرَجَاتٌ وَ طَبَقَاتٌ وَ مَنَازِلُ فَمِنْهُ التَّامُّ الْمُنْتَهَى تَمَامُه وَ مِنْهُ النَّاقِصُ الْبَيِّنُ نُقْصَانُهُ وَ مِنْهُ الرَّاجِحُ الزَّائِدُ رُجْحَانُهُ قُلْتُ إِنَّ الْإِيمَانَ لَيَتِمُّ وَ يَنْقُصُ وَ يَزِيدُ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ لِأَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَرَضَ الْإِيمَانَ عَلَى جَوَارِحِ ابْنِ آدَمَ وَ قَسَّمَهُ عَلَيْهَا وَ فَرَّقَهُ فِيهَا فَلَيْسَ مِنْ جَوَارِحِهِ جَارِحَةٌ إِلَّا وَ قَدْ وُكِّلَتْ مِنَ الْإِيمَانِ بِغَيْرِ مَا وُكِّلَتْ بِهِ أُخْتُهَا..... فَمَنْ لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ حَافِظاً لِجَوَارِحِهِ مُوفِياً كُلَّ جَارِحَةٍ مِنْ جَوَارِحِهِ مَا فَرَضَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهَا لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ مُسْتَكْمِلًا لِإِيمَانِهِ وَ هُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ مَنْ خَانَ فِي شَيْءٍ مِنْهَا أَوْ تَعَدَّى مَا أَمَرَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهَا لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ نَاقِصَ الْإِيمَانِ قُلْتُ قَدْ فَهِمْتُ نُقْصَانَ الْإِيمَانِ وَ تَمَامَهُ فَمِنْ أَيْنَ جَاءَتْ زِيَادَتُه فَقَالَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ إِذا ما أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ زادَتْهُ هذِهِ إِيماناً فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزادَتْهُمْ إِيماناً وَ هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ وَ أَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزادَتْهُمْ رِجْساً إِلَى رِجْسِهِمْ** وَ قَالَ **نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَ زِدْناهُمْ هُدىً** وَ لَوْ كَانَ كُلُّهُ وَاحِداً لَا زِيَادَةَ فِيهِ وَ لَا نُقْصَانَ لَمْ يَكُنْ لِأَحَدٍ مِنْهُمْ فَضْلٌ عَلَى الْآخَرِ وَ لَاسْتَوَتِ النِّعَمُ فِيهِ وَ لَاسْتَوَى النَّاسُ وَ بَطَلَ التَّفْضِيلُ وَ لَكِنْ بِتَمَامِ الْإِيمَانِ دَخَلَ الْمُؤْمِنُونَ الْجَنَّةَ وَ بِالزِّيَادَةِ فِي الْإِيمَانِ تَفَاضَلَ الْمُؤْمِنُونَ بِالدَّرَجَاتِ عِنْدَ اللهِ وَ بِالنُّقْصَانِ دَخَلَ الْمُفَرِّطُونَ النَّارَ. الكافي ۲/ ۳۳ ۳٤ و ۳۷.

امام صادق علیه السلام فرمودند:مردی از عالم که گویا مقصود موسی بن جعفر علیه السلام است پرسید که : این عالم ! بمن بفرما: چه عملی نزد خدا بهتر است ؟ فرمود: چیزی که هیچ عملی بدون آن پذیرفته نگردد: آن مرد گفت : آن چیست ؟ ایمان بخداست که از همه اعمال درجه اش بالاتر و بهره اش روشن تر و مقامش شریف تر است. عرضکردم : بمن بفرما آیا ایمان گفتار و کردارست یا گفتار بدون کردار؟ فرمود: ایمان تمامش کردار است و گفتار برخی از آن کردار است ، مطابق فریضه ای که از خدا رسیده و در کتابش بیان فرموده که نورش روشن است و حجتش پا برجا، و قرآن بآن گواهی دهد و بسوی آن دعوت کند.عرضکردم : این را برایم توضیح فرما تا بفهمم ، فرمود: ایمان را حالات و درجات و طبقات و مراتبی است ، برخی از آن تمامست و بنهایت کمال رسیده و برخی از آن ناقص است و بنهایت نقصان رسیده و برخی از آن زیادتیش رجحان دارد.عرضکردم : ایمان هم تمام و زیاد و کم می شود؟ فرمود: آری. عرضکردم : چگونه ؟ فرمود: خدای تبارک و تعالی ایمانرا بر اعضاء بنی آدم واجب ساخته و قسمت نموده و پخش کرده است و هیچ عضوی نیست ، جز اینکه وظیفه ایمانیش غیر از وظیفه عضو دیگر است..... کسی که خدا عزوجل را ملاقات کند، در حالتیکه تمام اءعضائش را حفظ کرده و آنچه را خدای عزوجل بر هر یک از آنها واجب ساخته انجام دهد، با ایمان کامل خدای عز وجل را ملاقات کند و او اهل بهشت است ، و کسی که نسبت به برخی از آنها خیانت روا دارد، یا از امر خدای عزوجل تجاوز نماید، با ایمان ناقص خدای عزوجل را ملاقات کند. عرضکردم : معنی نقصان و تمامیت ایمانرا فهمیدم ، زیادی ایمان از چه راهست ؟فرمود: قول خدای عزوجل است : وَ إِذا ما أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ

يَقُولُ أَيُّكُمْ زادَتْهُ هذِهِ إِيماناً فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزادَتْهُمْ إِيماناً وَ هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ وَ أَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزادَتْهُمْ رِجْساً إِلَى رِجْسِهِمْ و فرمود نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَ زِدْناهُمْ هُدىً اگر ایمان همه مردم یکنواهخت و بی کم و زیاد میبود، یکی را بر دیگری فضیلتی نبود و نعمتهای ایمانی خدا برابر بود و مردم برابر میشدند و ترجیح از میان رفت ، لیکن بسبب تمامیت ایمان مؤ منین داخل بهشت شوند و بسبب زیادی ایمان درجات مؤ منین نزد خدا روبفزونی گذارد: و بسبب نقصان ایمان که کوتاهی در واجبات و فرائض است کوتاهی کنندگان داخل دوزخ شوند.

عَنْ الرَّيَّانُ بْنُ شَبِيبٍ خَالُ الْمُعْتَصِمِ أَخُو مَارِدَةَ أَنَّ الْمَأْمُونَ لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَأْخُذَ الْبَيْعَةَ لِنَفْسِهِ بِإِمْرَةِ الْمُؤْمِنِينَ وَ لِأَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام بِوَلَايَةِ الْعَهْدِ وَ لِفَضْلِ بْنِ سَهْلٍ بِالْوِزَارَةِ أَمَرَ بِثَلَاثَةِ كَرَاسِيَ فَنُصِبَتْ لَهُمْ فَلَمَّا قَعَدُوا عَلَيْهَا أَذِنَ لِلنَّاسِ فَدَخَلُوا يُبَايِعُونَ فَكَانُوا يَصْفِقُونَ بِأَيْمَانِهِمْ عَلَى أَيْمَانِ الثَّلَاثَةِ مِنْ أَعْلَى الْإِبْهَامِ إِلَى الْخِنْصِرِ وَ يَخْرُجُونَ حَتَّى بَايَعَ فِي آخِرِ النَّاسِ فَتًى مِنَ الْأَنْصَارِ فَصَفَقَ بِيَمِينِهِ مِنْ أَعْلَى الْخِنْصِرِ إِلَى أَعْلَى الْإِبْهَامِ فَتَبَسَّمَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام ثُمَّ قَالَ كُلُّ مَنْ بَايَعَنَا بَايَعَ بِفَسْخِ الْبَيْعَةِ غَيْرَ هَذَا الْفَتَى فَإِنَّهُ بَايَعَنَا بِعَقْدِهَا فَقَالَ الْمَأْمُونُ وَ مَا فَسْخُ الْبَيْعَةِ مِنْ عَقْدِهَا قَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام عَقْدُ الْبَيْعَةِ هُوَ مِنْ أَعْلَى الْخِنْصِرِ إِلَى أَعْلَى الْإِبْهَامِ وَ فَسْخُهَا مِنْ أَعْلَى الْإِبْهَامِ إِلَى أَعْلَى الْخِنْصِرِ قَالَ فَمَاجَ النَّاسُ فِي ذَلِكَ وَ أَمَرَ الْمَأْمُونُ بِإِعَادَةِ النَّاسِ إِلَى الْبَيْعَةِ عَلَى مَا وَصَفَهُ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام وَ قَالَ النَّاسُ كَيْفَ يَسْتَحِقُّ الْإِمَامَةَ مَنْ لَا يَعْرِفُ عَقْدَ الْبَيْعَةِ إِنَّ مَنْ عَلِمَ لَأَوْلَى بِهَا مِمَّنْ لَا يَعْلَمُ قَالَ فَحَمَلَهُ ذَلِكَ عَلَى مَا فَعَلَهُ مِنْ سَمِّهِ. الكافي ۴/ ۲۴۰ ۲۴۱، ح ۲.

شبیب دایی معتصم و برادر مارده نقل کرده که گفت: وقتی مأمون خواست برای خودش از مردم بیعت بگیرد تا او را امیر المؤمنین خوانند و برای حضرت ابی الحسن علی بن موسی الرّضا علیهما السّلام از آن بیعت گرفته تا آن حضرت را ولیعهد او دانند و برای فضل بن سهل بیعت بگیرد تا وی را وزیرش بگویند امر کرد سه کرسی برای آن‌ها قرار دهند.و وقتی هر سه بر کرسی‌ها نشستند به مردم اذن داد تا داخل شده و بیعت نمایند، مردم داخل می‌شدند و دست راستشان را به دست راست ایشان داده به طوری که از بالای انگشتان ابهام تا بالای انگشتان کوچکشان با هم منطبق می‌گشت و بدین وسیله بیعت کرده و خارج می‌شدند تا آن که همه بیعت کرده و آخرین نفر جوانی از انصار بود وی بر خلاف همه دست راستش را از بالای انگشت کوچک تا بالای انگشت ابهام در دست آن سه نفر گذارد و با ایشان بیعت نمود، امام علیه السّلام تبسّم نموده و سپس فرمودند: تمام آنان که با ما بیعت کردند بیعتشان در صورت فسخ بیعت انجام گرفت غیر از این جوان که بیعتش در صورت عقد بیعت واقع گردید. مأمون عرض کرد: امتیاز بین این دو در چیست؟ حضرت فرمودند: عقد بیعت عبارتست از این که طرفین مبایعه از بالای انگشت کوچک تا بالای انگشت ابهام دستشان را با هم منطبق کنند یعنی طوری با هم دست دهند که انگشتان کوچک بالا و انگشتان ابهامشان پائین قرار گیرد ولی فسخ بیعت به عکس آن است یعنی از اعلای انگشت ابهام تا اعلای انگشت ابهام طرفین با هم منطبق می‌گردد و به عبارت دیگر طوری با هم دست می‌دهند که انگشتان ابهام بالا و انگشتان کوچکشان پائین واقع می‌گردد. راوی می‌گوید: مردم بینشان اختلاف و اضطراب پیدا شد، مأمون امر کرد همه بیعت را اعاده کرده و همان طوری که امام علیه السّلام توصیف فرموده بودند آن را انجام دادند، ایشان می‌گفتند: کسی که عقد بیعت را بلد نیست چگونه مستحق امامت باشد،

قطعا کسی که به آن علم دارد سزاوارتر است از کسی که به آن جاهل است. راوی می‌گوید: همین سرزنش مردم مأمون را وادار کرد که امام علیه السّلام را با سمّ مسموم کرد.

علیّ بن إبراهیم : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي كِتَابِهِ الَّذِي كَتَبَهُ إِلَى شِيعَتِهِ يَذْكُرُ فِيهِ خُرُوجَ عَائِشَةَ إِلَى الْبَصْرَةِ وَ عِظَمَ خَطَإِ طَلْحَةَ وَ الزُّبَيْرِ فَقَالَ: وَ أَيُّ خَطِيئَةٍ أَعْظَمُ مِمَّا أَتَيَا أَخْرَجَا زَوْجَةَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله مِنْ بَيْتِهَا وَ كَشَفَا عَنْهَا حِجَاباً سَتَرَهُ اللهُ عَلَيْهَا وَ صَانَا حَلَائِلَهُمَا فِي بُيُوتِهِمَا، مَا أَنْصَفَا لَا للهِ وَ لَا لِرَسُولِهِ مِنْ أَنْفُسِهِمَا، ثَلَاثُ خِصَالٍ مَرْجِعُهَا عَلَى النَّاسِ فِي كِتَابِ اللهِ الْبَغْيُ وَ الْمَكْرُ وَ النَّكْثُ، قَالَ اللهُ: **يا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّما بَغْيُكُمْ عَلى أَنْفُسِكُمْ** وَ قَالَ: **فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّما يَنْكُثُ عَلى نَفْسِهِ** وَ قَالَ: **وَ لا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ** وَ قَدْ بَغَيَا عَلَيْنَا وَ نَكَثَا بَيْعَتِي وَ مَكَرَا بِي.. تفسير القمّي ۲/ ۲۱۰.

علی بن ابراهیم، از حضرت علی علیه السلام روایت کرده است که در نامه خود به شیعیان خود، قیام عائشه به سوی بصره و بزرگی اشتباه طلحه و زبیر را ذکر کرده و فرمود: چه گناهی بالاتر از آن که آن دو آمده و همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله را از خانه اش بیرون آورده و حجابی را که خداوند او را با آن پوشانده بود، از سر او گرفتند و همسران خود را در خانه هایشان نگاه داشتند! آن دو، در حق خودشان، نه نسبت به خداوند و نه نسبت به رسول او صلی الله علیه و آله منصف نبودند. سه خصلت در کتاب خدا آمده که عواقبش به خود مردم برمی گردد: ستم، حیله و پیمان شکنی. خداوند فرمود: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَى أَنفُسِكُم و فرمود: فَمَن نَّكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَى نَفْسِهِ و فرمود: وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ و آن دو به ما ستم نمودند و بیعت مرا شکسته و با من حیله ورزیدند.

علیّ بن إبراهیم : وَ نَزَلَتْ فِي بَيْعَةِ الرِّضْوَانِ **لَقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ** اشْتَرَطَ عَلَيْهِمْ أَنْ لَا يُنْكِرُوا بَعْدَ ذَلِكَ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله شَيْئاً يَفْعَلُهُ وَ لَا يُخَالِفُوهُ فِي شَيْءٍ يَأْمُرُهُمْ بِهِ فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بَعْدَ نُزُولِ آيَةِ الرِّضْوَانِ **إِنَّ الَّذِينَ يُبايِعُونَكَ إِنَّما يُبايِعُونَ اللهَ يَدُ اللهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّما يَنْكُثُ عَلى نَفْسِهِ وَ مَنْ أَوْفى بِما عاهَدَ عَلَيْهُ اللهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْراً عَظِيماً** وَ إِنَّمَا رَضِيَ عَنْهُمْ بِهَذَا الشَّرْطِ أَنْ يَفُوا بَعْدَ ذَلِكَ بِعَهْدِ اللهِ وَ مِيثَاقِهِ وَ لَا يَنْقُضُوا عَهْدَهُ وَ عَقْدَهُ فَبِهَذَا الْعَقْدِ رَضِيَ عَنْهُمْ فَقَدْ قَدَّمُوا فِي التَّأْلِيفِ آيَةَ الشَّرْطِ عَلَى بَيْعَةِ الرِّضْوَانِ وَ إِنَّمَا نَزَلَتْ أَوَّلًا بَيْعَةُ الرِّضْوَانِ ثُمَّ آيَةُ الشَّرْطِ عَلَيْهِمْ فِيهَا.. تفسير القمّي ۲/ ۳۱۵.

علی ین ابراهیم:این آیه در بیعت رضوان نازل شد که خداوند فرموده است: لَقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنِ المُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ خداوند شرط این رضایت خودش از آن‌ها را عدم انتقاد آن‌ها از هیچ کدام از اعمال پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و عدم مخالفت با اوامر آن حضرت دانسته است. خداوند پس از فرود آوردن آیه بیعت رضوان، در آیه دیگری چنین فرموده است: إِنَّ الذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللهَ يَدُ اللهِ فَوقَ أَيْدِيهِمْ فَمَن نَّكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلى نَفْسِهِ ومَنْ أَوفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيماً رضایت خداوند از آن‌ها مشروط بر این بود که پس از آن به عهد و پیمان الهی وفادار باشند و پیمان شکنی نکنند. چنان چه به این عهد خود وفا کنند، پروردگار از آن‌ها راضی خواهد بود. هنگام جمع آوری قرآن، آیه شرط را بر آیه بیعت رضوان مقدم کردند؛ حال آن که در ابتدا آیه بیعت رضوان و سپس آیه شرط نازل شده است....

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْهُمْ عليهم السلام قَالَ فِيمَا وَعَظَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ عِيسَى عليه السلام يَا عِيسَى أَنَا رَبُّكَ وَ رَبُّ آبَائِكَ... لَهُ الشَّفَاعَةُ وَ عَلَى أُمَّتِهِ تَقُومُ السَّاعَةُ وَ يَدِي **فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّما يَنْكُثُ عَلى نَفْسِهِ وَ مَنْ أَوْفى بِما عاهَدَ عَلَيْهِ** أَوْفَيْتُ لَهُ بِالْجَنَّةِ.... الكافي ۸/ ۱۴۰، ح ۱۰۳.

علی بن اسباط از ائمه علیهم السّلام نقل می‌کند که فرموده‌اند: از جمله پندهای خداوند به عیسی علیه السّلام است که:ای عیسی! منم پروردگارت و پروردگار پدرانت.... شفاعت از آن اوست و قیامت برای امّت او برپا شود و دست من فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّما يَنْكُثُ عَلى نَفْسِهِ وَ مَنْ أَوْفى بِما عاهَدَ عَلَيْهِ من در وعده بهشت به او وفا خواهم کرد

الفتح ۲۰-۱۱

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (۱۱) بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا (۱۲) وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا (۱۳) وَلِلهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَكَانَ اللهُ غَفُورًا رَحِيمًا (۱۴) سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انْطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذَلِكُمْ قَالَ اللهُ مِنْ قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا (۱۵) قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَى قَوْمٍ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ فَإِنْ تُطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللهُ أَجْرًا حَسَنًا وَإِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (۱۶) لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَمَنْ يُطِعِ اللهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا (۱۷) لَقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا (۱۸) وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (۱۹) وَعَدَكُمُ اللهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا (۲۰)

برجای ماندگان بادیه نشین به زودی به تو خواهند گفت اموال ما و کسانمان ما را گرفتار کردند برای ما آمرزش بخواه چیزی را که در دلهایشان نیست بر زبان خویش می رانند بگو اگر خدا بخواهد به شما زیانی یا سودی برساند چه کسی در برابر او برای شما اختیار چیزی را دارد بلکه [این] خداست که به آن چه می کنید همواره آگاه است (۱۱) [نه چنان بود] بلکه پنداشتید که پیامبر و مؤمنان هرگز به خانمان خود برنخواهند گشت و این [پندار] در دلهایتان نمودی خوش یافت و گمان بد کردید و شما مردمی در خور هلاکت بودید (۱۲) و هر کس به خدا و پیامبر او ایمان نیاورده است [بداند که] ما برای کافران آتشی سوزان آماده کرده ایم (۱۳) و فرمانروایی آسمان ها و زمین از آن خداست هر که را بخواهد می بخشاید و هر که را بخواهد عذاب می کند و خدا همواره آمرزنده مهربان است (۱۴) چون به [قصد] گرفتن غنایم روانه شدید به زودی برجای ماندگان خواهند گفت بگذارید ما [هم] به دنبال شما بیاییم [این گونه] می خواهند دستور خدا را دگرگون کنند بگو هرگز از پی ما نخواهید آمد آری خدا از پیش درباره شما چنین فرموده پس به زودی خواهند گفت [نه] بلکه بر ما رشک می برید [نه چنین است] بلکه جز اندکی درنمی یابند (۱۵) به برجای ماندگان بادیه نشین بگو به زودی به سوی قومی سخت زورمند دعوت خواهید شد که با آنان بجنگید یا اسلام آورند پس اگر فرمان برید خدا شما را پاداش نیک می بخشد و اگر هم چنان که پیشتر پشت کردید [باز هم] روی بگردانید شما را به عذابی پردرد معذب می دارد (۱۶) بر نابینا گناهی نیست و بر لنگ گناهی نیست و بر بیمار گناهی نیست [که در جهاد شرکت نکنند] و هر کس

خدا و پیامبر او را فرمان برد وی را در باغهایی که از زیر [درختان] آن نهرهایی روان است در می آورد و هر کس روی برتابد به عذابی دردناک معذبش می دارد (۱۷) به راستی خدا هنگامی که مؤمنان زیر آن درخت با تو بیعت میکردند از آنان خشنود شد و آن چه در دلهایشان بود باز شناخت و بر آنان آرامش فرو فرستاد و پیروزی نزدیکی به آن ها پاداش داد (۱۸) و [نیز] غنیمتهای فراوانی خواهند گرفت و خدا همواره نیرومند سنجیده کار است (۱۹) و خدا به شما غنیمتهای فراوان [دیگری] وعده داده که به زودی آن ها را خواهید گرفت و این [پیروزی] را برای شما پیش انداخت و دستهای مردم را از شما کوتاه ساخت و تا برای مؤمنان نشانه ای باشد و شما را به راه راست هدایت کند (۲۰)

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام..... فَقَالَ فَمَنْ أَيْسَرَ مِنْكُمْ فَلْيَشْكُرِ اللهَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ** وَ قَالَ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى **اعْمَلُوا آلَ داوُدَ شُكْراً وَ قَلِيلٌ مِنْ عِبادِيَ الشَّكُور** وَ أَحْسِنُوا الظَّنَ بِاللهِ فَإِنَّ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام كَانَ يَقُولُ مَنْ حَسُنَ ظَنُّهُ بِاللهِ كَانَ اللهُ عِنْدَ ظَنِّهِ بِه..... الكافي ۸/ ۳٤٦ ۳٤۷، ح ٥٤٦.

احمد بن عمر می‌گوید: خدمت امام رضا علیه السّلام شرفیاب شدیم. ..... فرمود: پس هر کس از شما توانگر است باید سپاس بگزارد که خدای عزّ و جلّ می‌فرماید: ... لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ ، و نیز می‌فرماید: اعْمَلُوا آلَ داوُدَ شُكْراً وَ قَلِيلٌ مِنْ عِبادِيَ الشَّكُورُ پس نسبت بخداوند خوش بین و خوش گمان باشید، زیرا امام صادق علیه السّلام می‌فرمود: هر که بخدا گمان نیک برد، خداوند نیز با همان گمان با او رفتار کند.....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام..... جَعَلَ لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوّاً مِنَ الْمُشْرِكِينَ كَمَا قَالَ فِي كِتَابِهِ وَ بِحَسَبِ جَلَالَةِ مَنْزِلَةِ نَبِيِّنَا صلى الله عليه و آله عِنْدَ رَبِّهِ كَذَلِكَ عَظُمَ مِحْنَتُهُ لِعَدُوِّهِ الَّذِي عَادَ مِنْهُ فِي شِقَاقِهِ وَ نِفَاقِهِ كُلَّ أَذًى وَ مَشَقَّةٍ لِدَفْعِ نُبُوَّتِهِ وَ تَكْذِيبِهِ إِيَّاهُ وَ سَعْيِهِ فِي مَكَارِهِهِ وَ قَصْدِهِ لِنَقْضِ كُلِّ مَا أَبْرَمَهُ وَ اجْتِهَادِهِ وَ مَنْ مَالَأَهُ عَلَى كُفْرِهِ وَ عِنَادِهِ وَ نِفَاقِهِ وَ إِلْحَادِهِ فِي إِبْطَالِ دَعْوَاهُ وَ تَغْيِيرِ مِلَّتِهِ وَ مُخَالَفَتِهِ سُنَّتَهُ وَ لَمْ يَرَ شَيْئاً أَبْلَغَ فِي تَمَامِ كَيْدِهِ مِنْ تَنْفِيرِهِمْ عَنْ مُوَالاةِ وَصِيِّهِ وَ إِيحَاشِهِمْ مِنْهُ وَ صَدِّهِمْ عَنْهُ وَ إِغْرَائِهِمْ بِعَدَاوَتِهِ وَ الْقَصْدِ لِتَغْيِيرِ الْكِتَابِ الَّذِي جَاءَ بِهِ وَ إِسْقَاطِ مَا فِيهِ مِنْ فَضْلِ ذَوِي الْفَضْلِ وَ كُفْرِ ذَوِي الْكُفْرِ مِنْهُ وَ مِمَّنْ وَافَقَهُ عَلَى ظُلْمِهِ وَ بَغْيِهِ وَ شِرْكِهِ وَ لَقَدْ عَلِمَ اللهُ ذَلِكَ مِنْهُمْ فَقَالَ **إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آياتِنا لا يَخْفَوْنَ عَلَيْنا** وَ قَالَ **يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا كَلامَ اللهِ**..... الاحتجاج/ ۲٥۷.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:...پروردگار متعال برای هر پیامبری یک دشمن از مشرکین قرار داده، همچنان که در قرآن فرموده، و به جهت اینکه منزلت پیامبر ما نزد خداوند از همه انبیاء بالاتر بود به همین خاطر رنج و محنت آن رسول گرامی از دشمنان شقیّ و منافق عظیم شد، آنان برای دفع نبوّت و تکذیب او از هیچ آزاری مضایقه نکرده و هر تصدیق و تأیید او را نقض نمودند، و تمامی کفر و عناد و نفاق و الحاد دست به دست هم داده و با تمام تلاش سعی در ابطال دعوت و تغییر آیین و مخالفت سنّت او کردند و با تمام کید و حیله دوستی وصیّ او را ملقّب به زشتترین القاب نموده و جوّی از وحشت و هراس و اعراض و تحریک دشمنی به او ساختند، و قصد داشتند قرآن را تغییر داده و موارد فضل فضلا و کفر جماعت کافر و ظالم و بی انصاف و مشرک را از آن ساقط کنند.و خداوند به این کارشان واقف شده و فرمود: إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آياتِنا لا يَخْفَوْنَ عَلَيْنا، و: يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا كَلامَ اللهِ....

علیّ بن إبراهیم : ثُمَّ ذَكَرَ الْأَعْرَابَ الَّذِينَ تَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ **سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ** إِلَى قَوْلِهِ **وَ كُنْتُمْ قَوْماً بُوراً** أَيْ قَوْمَ سَوْءٍ وَ هُمُ الَّذِينَ اسْتَنْفَرَهُمْ فِي الْحُدَيْبِيَةِ وَ لَمَّا رَجَعَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله إِلَى الْمَدِينَةِ مِنَ الْحُدَيْبِيَةِ غَزَا خَيْبَراً فَاسْتَأْذَنَهُ الْمُخَلَّفُونَ أَنْ يَخْرُجُوا

مَعَهُ فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ ثُمَّ قَالَ وَعَدَكُمُ اللهُ مَغانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَها فَعَجَّلَ لَكُمْ هذِهِ يَعْنِي فَتْحَ خَيْبَرَ. تفسير القمّي ۲/ ۳۱۵.

علی بن ابراهیم قمی گفت: سپس خداوند در باره اعراب بیابانگردی که از همراهی با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در این سفر باز مانده بودند می فرماید: سَيَقُول لکَ المُخَلفُونَ تا وكُنتُمْ قَومًا بُورًا یعنی بدترین قوم بودند که در صلح حدیبیه آن‌ها را از خود رنجانید. زمانی که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از حدیبیه به مدینه بازگشت به خیبر حمله کرد. کسانی که از همراهی با ایشان باز مانده بودند، به محضر ایشان آمدند و از ایشان خواستند به آن‌ها اجازه همراهی با آن حضرت جهت حرکت به سوی خیبر را بدهد. در این هنگام خداوند آیه زیر را نازل فرمود: سَيَقُول المُخَلفُونَ سپس می فرماید: وعَدَكُمُ اللهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّل لكُمْ ...که منظور از آن فتح خیبر است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ لَمَّا بَلَغَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَمْرُ مُعَاوِيَةَ..... أَنَا الَّذِي ذَكَرَ اللهُ اسْمَهُ فِي التَّوْرَاةِ وَ الْإِنْجِيلِ بِمُؤَازَرَةِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله ، وَ أَنَا أَوَّلُ مَنْ بَايَعَ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله تَحْتَ الشَّجَرَةِ فِي قَوْلِهِ: لَقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ.... تفسير القمّي ۲/ ۲۶۸.

امام صادق علیه السلام ، از پدرانش روایت فرموده است که امیر المؤمنین علیه السلام فرمود: من همان کسی هستم که خداوند در تورات و انجیل نام مرا به عنوان حامی و پشتیبان رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ذکر کرده است و من اولین کسی بودم که زیر درخت با آن حضرت صلی الله علیه و آله و سلم بیعت کردم. خداوند در این باره فرموده است: لقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنِ المُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ....

عَنْ جابرعَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ قُلْتُ لَهُ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ لَقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ كَمْ كَانُوا قَالَ أَلْفاً وَ مِائَتَيْنِ قُلْتُ هَلْ كَانَ فِيهِمْ عَلِيٌّ عليه السلام قَالَ نَعَمْ عَلِيٌّ سَيِّدُهُمْ وَ شَرِيفُهُمْ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۹۵، ح ۷.

جابر روایت کرده است که از امام محمد باقر علیه السلام سئوال کردم: تعداد مؤمنانی که خداوند در آیه لقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنِ المُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ در باره آن‌ها سخن گفته است، چند نفر بوده است؟ فرمود: هزار و دویست نفر. گفتم: آیا علی علیه السلام در میان آنان بود؟ فرمود: آری! علی سرور و بزرگ آن‌ها بود.

الفتح ۲۹-۲۱

وَأُخْرَى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللهُ بِهَا وَكَانَ اللهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا (۲۱) وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوُا الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (۲۲) سُنَّةَ اللهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللهِ تَبْدِيلًا (۲۳) وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا (۲۴) هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَئُوهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ لِيُدْخِلَ اللهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ

تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (۲۵) إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا (۲۶) لَقَدْ صَدَقَ اللهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا (۲۷) هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللهِ شَهِيدًا (۲۸) مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا (۲۹)

و [غنیمتهای] دیگر [ی نیز هست] که شما بر آن ها دست نیافته اید [و] خدا بر آن ها نیك احاطه دارد و همواره خداوند بر هر چیزی تواناست (۲۱) و اگر کسانی که کافر شدند به جنگ با شما برخیزند قطعا پشت خواهند کرد و دیگر یار و یاوری نخواهند یافت (۲۲) سنت الهی از پیش همین بوده و در سنت الهی هرگز تغییری نخواهی یافت (۲۳) و اوست همان کسی که در دل مکه پس از پیروز کردن شما بر آنان دستهای آن ها را از شما و دستهای شما را از ایشان کوتاه گردانید و خدا به آن چه می کنید همواره بیناست (۲۴) آن ها بودند که کفر ورزیدند و شما را از مسجد الحرام باز داشتند و نگذاشتند قربانی [شما] که باز داشته شده بود به محلش برسد و اگر [در مکه] مردان و زنان با ایمانی نبودند که [ممکن بود] بی آنکه آنان را بشناسید ندانسته پایمالشان کنید و تاوانشان بر شما بماند [فرمان حمله به مکه می دادیم] تا خدا هر که را بخواهد در جوار رحمت خویش در آورد اگر [کافر و مؤمن] از هم متمایز می شدند قطعا کافران را به عذاب دردناکی معذب می داشتیم (۲۵) آنگاه که کافران در دلهای خود تعصب [آن هم] تعصب جاهلیت ورزیدند پس خدا آرامش خود را بر فرستاده خویش و بر مؤمنان فرو فرستاد و آرمان تقوا را ملازم آنان ساخت و [در واقع] آنان به [رعایت] آن [آرمان] سزاوارتر و شایسته [اتصاف به] آن بودند و خدا همواره بر هر چیزی داناست (۲۶) حقا خدا رؤیای پیامبر خود را تحقق بخشید [که دیده بود] شما بدون شك به خواست خدا در حالی که سر تراشیده و موی [و ناخن] کوتاه کرده اید با خاطری آسوده در مسجد الحرام درخواهید آمد خدا آن چه را که نمی دانستید دانست و غیر از این پیروزی نزدیکی [برای شما] قرار داد (۲۷) اوست کسی که پیامبر خود را به [قصد] هدایت با آیین درست روانه ساخت تا آن را بر تمام ادیان پیروز گرداند و گواه بودن خدا کفایت می کند (۲۸) محمد [ص] پیامبر خداست و کسانی که با اویند بر کافران سختگیر [و] با همدیگر مهربانند آنان را در رکوع و سجود می بینی فضل و خشنودی خدا را خواستارند علامت [مشخصه] آنان بر اثر سجود در چهره هایشان است این صفت ایشان است در تورات و مثل آن ها در انجیل چون کشته ای است که جوانه خود برآورد و آن را مایه دهد تا ستبر شود و بر ساقه های خود بایستد و دهقانان را به شگفت آورد تا از [انبوهی] آنان [خدا] کافران را به خشم دراندازد خدا به کسانی از آنان که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند آمرزش و پاداش بزرگی وعده داده است (۲۹)

عَنْ محمد بن ابو عمير عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ مَا بَالُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لَمْ يُقَاتِلْ مُخَالِفِيهِ فِي الْأَوَّلِ قَالَ لِآيَةٍ فِي كِتَابِ اللهِ تَعَالَى **لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذاباً أَلِيماً** قَالَ قُلْتُ وَ مَا يَعْنِي بِتَزَايُلِهِمْ قَالَ وَدَائِعُ مُؤْمِنُونَ فِي أَصْلَابِ قَوْمٍ كَافِرِينَ وَ كَذَلِكَ الْقَائِمُ عليه السلام لَمْ يَظْهَرْ أَبَداً حَتَّى تَخْرُجَ وَدَائِعُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِذَا خَرَجَتْ ظَهَرَ عَلَى مَنْ ظَهَرَ مِنْ أَعْدَاءِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَتَلَهُمْ.. كمال الدين ٦٤١.

محمد بن ابو عمیر گفت: خدمت امام صادق علیه السلام عرض کردم: چرا امیرالمؤمنین علیه السلام با فلانی و فلانی نجنگید؟ امام فرمود: زیرا در قرآن کریم آمده است: لو تَزَيَّلوا لعَذَّبْنَا الذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَليمًا عرض کردم: منظور از تزایل در آیه

مذکور چیست؟ امام فرمود: منظور، نطفه افراد مؤمنی است که از نسل کفار به وجود می آیند. حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف زمانی ظهور خواهد کرد که این افراد به دنیا آمده باشند. هر گاه آن حضرت ظهور کند، با دشمنان خداوند خواهد جنگید و آن‌ها را به قتل خواهد رساند.

عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْكَرْخِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَوْ قَالَ لَهُ رَجُلٌ أَصْلَحَكَ اللهُ أَ لَمْ يَكُنْ عَلِيٌّ عليه السلام قَوِيّاً فِي دِينِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ بَلَى قَالَ فَكَيْفَ ظَهَرَ عَلَيْهِ الْقَوْمُ وَ كَيْفَ لَمْ يَدْفَعْهُمْ وَ مَا يَمْنَعُهُ مِنْ ذَلِكَ قَالَ آيَةٌ فِي كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَنَعَتْهُ قَالَ قُلْتُ وَ أَيَّةُ آيَةٍ هِيَ قَالَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذاباً أَلِيماً** إِنَّهُ كَانَ للهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَدَائِعُ مُؤْمِنُونَ فِي أَصْلَابِ قَوْمٍ كَافِرِينَ وَ مُنَافِقِينَ فَلَمْ يَكُنْ عَلِيٌّ عليه السلام لِيَقْتُلَ الْآبَاءَ حَتَّى يَخْرُجَ الْوَدَائِعُ فَلَمَّا خَرَجَتِ الْوَدَائِعُ ظَهَرَ عَلَى مَنْ ظَهَرَ فَقَاتَلَهُ وَ كَذَلِكَ قَائِمُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لَنْ يَظْهَرَ أَبَداً حَتَّى تَظْهَرَ وَدَائِعُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِذَا ظَهَرَتْ ظَهَرَ عَلَى مَنْ يَظْهَرُ فَقَتَلَهُ. كمال الدين/ ٦٤٢.

ابراهیم کرخی روایت کرده است که گفت: خدمت امام صادق علیه السلام عرض کردم: آیا امیرالمؤمنین علیه السلام در راه دین خداوند، نیرومند و شجاع نبود؟ امام فرمود: بلی. عرض کردم: پس چرا گروهی بر او پیروز شدند و او از خود در برابر آن‌ها دفاع نکرد؟ عامل این کار چه بود؟ امام فرمود: یکی از آیات قرآن مانع این کار شد. عرض کردم: چه آیه ای؟ امام فرمود: خداوند فرموده است: لو تَزَيَّلوا لعَذَّبْنَا الذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَليمًا خداوند در میان فرزندان کفار و منافقان، مؤمنانی را قرار داده است. آن حضرت بنا نداشت تا زمانی که آن فرزندان و نوادگان به دنیا بیایند با آن‌ها بجنگد. زمانی که آن‌ها به دنیا آمدند، آن حضرت با آن‌ها که دشمنی خود را ابراز کردند جنگید. حضرت قائم علیه السلام نیز چنین است. آن حضرت نیز زمانی ظهور خواهد کرد که مؤمنانی که از نسل کفار به دنیا می آیند، متولد شده باشند. آن گاه آن حضرت به کفار حمله خواهد کرد و آنان را خواهد کشت.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذاباً أَلِيماً** لَوْ أَخْرَجَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَا فِي أَصْلَابِ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ الْكَافِرِينَ وَ مَا فِي أَصْلَابِ الْكَافِرِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا ..كمال الدين/٦٤٢.

امام صادق علیه السلام در باره آیه لو تَزَيَّلوا لعَذَّبْنَا الذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَليمًا فرمود: هر گاه خداوند کفاری را که از نسل مؤمنان و مؤمنانی را که از نسل کفار متولد می شوند به دنیا آورد، آنان که کفر ورزیدند را عذاب خواهد داد.

عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام وَ عِنْدَهُ جَمَاعَةٌ مِنْ مَوَالِيهِ فَجَرَى ذِكْرُ الْعَقْلِ وَ الْجَهْلِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام اعْرِفُوا الْعَقْلَ وَ جُنْدَهُ وَ الْجَهْلَ وَ جُنْدَهُ تَهْتَدُوا قَالَ سَمَاعَةُ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ لَا نَعْرِفُ إِلَّا مَا عَرَّفْتَنَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ الْعَقْلَ وَ هُوَ أَوَّلُ خَلْقٍ مِنَ الرُّوحَانِيِّينَ عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ مِنْ نُورِهِ فَقَالَ لَهُ أَدْبِرْ فَأَدْبَرَ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَقْبِلْ فَأَقْبَلَ فَقَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى خَلَقْتُكَ خَلْقاً عَظِيماً وَ كَرَّمْتُكَ عَلَى جَمِيعِ خَلْقِي قَالَ ثُمَّ خَلَقَ الْجَهْلَ مِنَ الْبَحْرِ الْأُجَاجِ ظُلْمَانِيّاً فَقَالَ لَهُ أَدْبِرْ فَأَدْبَرَ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَقْبِلْ فَلَمْ يُقْبِلْ فَقَالَ لَهُ اسْتَكْبَرْتَ فَلَعَنَهُ ثُمَّ جَعَلَ لِلْعَقْلِ خَمْسَةً وَ سَبْعِينَ جُنْداً فَلَمَّا رَأَى الْجَهْلُ مَا أَكْرَمَ اللهُ بِهِ الْعَقْلَ وَ مَا أَعْطَاهُ أَضْمَرَ لَهُ الْعَدَاوَةَ فَقَالَ الْجَهْلُ يَا رَبِّ هَذَا خَلْقٌ مِثْلِي خَلَقْتَهُ وَ كَرَّمْتَهُ وَ قَوَّيْتَهُ وَ أَنَا ضِدُّهُ وَ لَا قُوَّةَ لِي بِهِ فَأَعْطِنِي مِنَ الْجُنْدِ مِثْلَ مَا أَعْطَيْتَهُ فَقَالَ نَعَمْ فَإِنْ عَصَيْتَ بَعْدَ ذَلِكَ أَخْرَجْتُكَ وَ جُنْدَكَ مِنْ رَحْمَتِي قَالَ قَدْ رَضِيتُ فَأَعْطَاهُ خَمْسَةً وَ سَبْعِينَ جُنْداً فَكَانَ مِمَّا أَعْطَى

الْعَقْلَ مِنَ الْخَمْسَةِ وَ السَّبْعِينَ الْجُنْدَ الْخَيْرُ وَ هُوَ وَزِيرُ الْعَقْلِ وَ جَعَلَ ضِدَّهُ الشَّرَّ وَ هُوَ وَزِيرُ الْجَهْلِ وَ الْإِيمَانُ وَ ضِدَّهُ الْكُفْرَ وَ التَّصْدِيقُ وَ ضِدَّهُ الْجُحُودَ وَ الرَّجَاءُ وَ ضِدَّهُ الْقُنُوطَ وَ الْعَدْلُ وَ ضِدَّهُ الْجَوْرَ وَ الرِّضَا وَ ضِدَّهُ السُّخْطَ وَ الشُّكْرُ وَ ضِدَّهُ الْكُفْرَانَ وَ الطَّمَعُ وَ ضِدَّهُ الْيَأْسَ وَ التَّوَكُّلُ وَ ضِدَّهُ الْحِرْصَ وَ الرَّأْفَةُ وَ ضِدَّهَا الْقَسْوَةَ وَ الرَّحْمَةُ وَ ضِدَّهَا الْغَضَبَ وَ الْعِلْمُ وَ ضِدَّهُ الْجَهْلَ وَ الْفَهْمُ وَ ضِدَّهُ الْحُمْقَ وَ الْعِفَّةُ وَ ضِدَّهَا التَّهَتُّكَ وَ الزُّهْدُ وَ ضِدَّهُ الرَّغْبَةَ وَ الرِّفْقُ وَ ضِدَّهُ الْخُرْقَ وَ الرَّهْبَةُ وَ ضِدَّهُ الْجُرْأَةَ وَ التَّوَاضُعُ وَ ضِدَّهُ الْكِبْرَ وَ التُّؤَدَةُ وَ ضِدَّهَا التَّسَرُّعَ وَ الْحِلْمُ وَ ضِدَّهَا السَّفَهَ وَ الصَّمْتُ وَ ضِدَّهُ الْهَذَرَ وَ الِاسْتِسْلَامُ وَ ضِدَّهُ الِاسْتِكْبَارَ وَ التَّسْلِيمُ وَ ضِدَّهُ الشَّكَّ وَ الصَّبْرُ وَ ضِدَّهُ الْجَزَعَ وَ الصَّفْحُ وَ ضِدَّهُ الِانْتِقَامَ وَ الْغِنَى وَ ضِدَّهُ الْفَقْرَ وَ التَّذَكُّرُ وَ ضِدَّهُ السَّهْوَ وَ الْحِفْظُ وَ ضِدَّهُ النِّسْيَانَ وَ التَّعَطُّفُ وَ ضِدَّهُ الْقَطِيعَةَ وَ الْقُنُوعُ وَ ضِدَّهُ الْحِرْصَ وَ الْمُؤَاسَاةُ وَ ضِدَّهَا الْمَنْعَ وَ الْمَوَدَّةُ وَ ضِدَّهَا الْعَدَاوَةَ وَ الْوَفَاءُ وَ ضِدَّهُ الْغَدْرَ وَ الطَّاعَةُ وَ ضِدَّهَا الْمَعْصِيَةَ وَ الْخُضُوعُ وَ ضِدَّهُ التَّطَاوُلَ وَ السَّلَامَةُ وَ ضِدَّهَا الْبَلَاءَ وَ الْحُبُّ وَ ضِدَّهُ الْبُغْضَ وَ الصِّدْقُ وَ ضِدَّهُ الْكَذِبَ وَ الْحَقُّ وَ ضِدَّهُ الْبَاطِلَ وَ الْأَمَانَةُ وَ ضِدَّهَا الْخِيَانَةَ وَ الْإِخْلَاصُ وَ ضِدَّهُ الشَّوْبَ وَ الشَّهَامَةُ وَ ضِدَّهَا الْبَلَادَةَ وَ الْفَهْمُ وَ ضِدَّهُ الْغَبَاوَةَ وَ الْمَعْرِفَةُ وَ ضِدَّهَا الْإِنْكَارَ وَ الْمُدَارَاةُ وَ ضِدَّهَا الْمُكَاشَفَةَ وَ سَلَامَةُ الْغَيْبِ وَ ضِدَّهَا الْمُمَاكَرَةَ وَ الْكِتْمَانُ وَ ضِدَّهُ الْإِفْشَاءَ وَ الصَّلَاةُ وَ ضِدَّهَا الْإِضَاعَةَ وَ الصَّوْمُ وَ ضِدَّهُ الْإِفْطَارَ وَ الْجِهَادُ وَ ضِدَّهُ النُّكُولَ وَ الْحَجُّ وَ ضِدَّهُ نَبْذَ الْمِيثَاقِ وَ صَوْنُ الْحَدِيثِ وَ ضِدَّهُ النَّمِيمَةَ وَ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ وَ ضِدَّهُ الْعُقُوقَ وَ الْحَقِيقَةُ وَ ضِدَّهَا الرِّيَاءَ وَ الْمَعْرُوفُ وَ ضِدَّهُ الْمُنْكَرَ وَ السِّتْرُ وَ ضِدَّهُ التَّبَرُّجَ وَ التَّقِيَّةُ وَ ضِدَّهَا الْإِذَاعَةَ وَ الْإِنْصَافُ وَ ضِدَّهُ الْحَمِيَّةَ وَ التَّهْيِئَةُ وَ ضِدَّهَا الْبَغْيَ وَ النَّظَافَةُ وَ ضِدَّهَا الْقَذَرَ وَ الْحَيَاءُ وَ ضِدَّهَا الْجَلَعَ وَ الْقَصْدُ وَ ضِدَّهُ الْعُدْوَانَ وَ الرَّاحَةُ وَ ضِدَّهَا التَّعَبَ وَ السُّهُولَةُ وَ ضِدَّهَا الصُّعُوبَةَ وَ الْبَرَكَةُ وَ ضِدَّهَا الْمَحْقَ وَ الْعَافِيَةُ وَ ضِدَّهَا الْبَلَاءَ وَ الْقَوَامُ وَ ضِدَّهُ الْمُكَاثَرَةَ وَ الْحِكْمَةُ وَ ضِدَّهَا الْهَوَاءَ وَ الْوَقَارُ وَ ضِدَّهُ الْخِفَّةَ وَ السَّعَادَةُ وَ ضِدَّهَا الشَّقَاوَةَ وَ التَّوْبَةُ وَ ضِدَّهَا الْإِصْرَارَ وَ الِاسْتِغْفَارُ وَ ضِدَّهُ الِاغْتِرَارَ وَ الْمُحَافَظَةُ وَ ضِدَّهَا التَّهَاوُنَ وَ الدُّعَاءُ وَ ضِدَّهُ الِاسْتِنْكَافَ وَ النَّشَاطُ وَ ضِدَّهُ الْكَسَلَ وَ الْفَرَحُ وَ ضِدَّهُ الْحَزَنَ وَ الْأُلْفَةُ وَ ضِدَّهَا الْفُرْقَةَ وَ السَّخَاءُ وَ ضِدَّهُ الْبُخْلَ فَلَا تَجْتَمِعُ هَذِهِ الْخِصَالُ كُلُّهَا مِنْ أَجْنَادِ الْعَقْلِ إِلَّا فِي نَبِيٍّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيٍّ أَوْ مُؤْمِنٍ قَدِ امْتَحَنَ اللهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ وَ أَمَّا سَائِرُ ذَلِكَ مِنْ مَوَالِينَا فَإِنَّ أَحَدَهُمْ لَا يَخْلُو مِنْ أَنْ يَكُونَ فِيهِ بَعْضُ هَذِهِ الْجُنُودِ حَتَّى يَسْتَكْمِلَ وَ يَنْقَى مِنْ جُنُودِ الْجَهْلِ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَكُونُ فِي الدَّرَجَةِ الْعُلْيَا مَعَ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْأَوْصِيَاءِ وَ إِنَّمَا يُدْرَكُ ذَلِكَ بِمَعْرِفَةِ الْعَقْلِ وَ جُنُودِهِ وَ بِمُجَانَبَةِ الْجَهْلِ وَ جُنُودِهِ وَفَّقَنَا اللهُ وَ إِيَّاكُمْ لِطَاعَتِهِ وَ مَرْضَاتِهِ. الكافي ۱/۲۳، ح ۱۴.

سماعه گوید خدمت حضرت صادق علیه السلام بودم و جمعی از دوستانش هم حضور داشتند که ذکر عقل و جهل به میان آمد حضرت فرمود: عقل و لشکرش و جهل و لشکرش را بشناسید، سماعه گوید من عرض کردم قربانت گردم غیر از آن‌چه شما به ما فهمانیده‌اید نمی‌دانیم. حضرت فرمود: خدای عزوجل عقل را از نور خویش و از طرف راست عرش آفرید و آن مخلوق اول از روحانیین است پس بدو فرمود: پس رو او پس رفت سپس فرمود پیش آی پیش آمد خدای تبارک و تعالی فرمود: ترا با عظمت آفریدم و بر تمام آفریدگانم شرافت بخشیدم سپس جهل را تاریک و از دریای شور و تلخ آفرید به او فرمود پس رو پس رفت فرمود پیش بیا پیش نیامد فرمود: گردن کشی کردی؟ او را از رحمت خود دور ساخت سپس برای عقل هفتاد و پنج لشکر قرار داد. چون جهل مکرمت و عطاء خدا را نسبت به عقل دید دشمنی او را در دل گرفت و عرض کرد پروردگارا این هم مخلوق است مانند من. او را آفریدی و گرامیش داشتی و تقویتش نمودی من ضد او هستم و بر او توانایی ندارم آن‌چه از لشکر به او دادی به من هم عطا کن فرمود بلی می‌دهم ولی اگر بعد از آن نافرمانی کردی ترا و لشکر تو را از رحمت خود بیرون می کنم عرض کرد خشنود شدم پس

هفتاد و پنج لشکر به او عطا کرد. و هفتاد و پنج لشکری که به عقل عنایت کرد (و نیز هفتاد و پنج لشکر جهل) بدین قرار است: نیکی و آن وزیر عقل است و ضد او را بدی قرار داد؛ که آن وزیر جهل است؛ و ایمان و ضد آن کفر؛ و تصدیق حق و ضد آن انکار است؛ و امیدواری و ضد آن نومیدی؛ و دادگری و ضد آن ستم؛ و خشنودی و ضد آن قهر و خشم؛ و سپاسگذاری و ضد آن ناسپاسی؛ و چشمداشت رحمت خدا و ضد آن یأس از رحمتش؛ و توکل و اعتماد به خدا و ضد آن حرص و آز؛ و نرم دلی و ضد آن سخت دلی؛ و مهربانی و ضد آن کینه توزی و دانش و فهم و ضد آن نادانی؛ و شعور و ضد آن حماقت؛ و پاکدامنی و ضد آن بی‌باکی و رسوائی و پارسائی و ضد آن دنیا پرستی؛ و خوشرفتاری و ضد آن بدرفتاری؛ و پروا داشتن و ضد آن گستاخی؛ و فروتنی و ضد آن خودپسندی؛ و آرامی و ضد آن شتابزدگی؛ و خردمندی و ضد آن بی‌خردی و خاموشی و ضد آن پرگوئی؛ و رام بودن و ضد آن گردنکشی؛ و تسلیم حق شدن و ضد آن تردید کردن، و شکیبایی و ضد آن بی‌تابی؛ و چشم پوشی و ضد آن انتقامجوئی؛ و بی‌نیازی و ضد آن نیازمندی؛ و به یاد داشتن و ضد آن بی‌خبر بودن؛ و در خاطر نگه داشتن و ضد آن فراموشی؛ و مهرورزی و ضد آن دوری و کناره‌گیری؛ و قناعت و ضد آن حرص و آز؛ و تشریک مساعی و ضد آن دریغ و خودداری؛ و دوستی و ضد آن دشمنی؛ پیمان داری و ضد آن پیمانشکنی؛ و فرمانبری و ضد آن نافرمانی سرفرودی و ضد آن بلندی جستن؛ و سلامت و ضد آن مبتلا بودن؛ و دوستی و ضد آن تنفر و انزجار؛ و راستگوئی و ضد آن دروغگوئی؛ و حق و درستی و ضد آن باطل و نادرستی؛ و امانت و ضد آن خیانت؛ و پاکدلی و ضد آن ناپاکدلی؛ و چالاکی و ضد آن سستی و زیرکی و ضد آن کودنی؛ و شناسایی و ضد آن ناشناسائی؛ و مدارا و رازداری و ضد آن رازفاش کردن؛ و یک روئی و ضد آن دغلی؛ و پرده پوشی و ضد آن فاش کردن؛ و نماز گزاردن و ضد آن تباه کردن نماز؛ و روزه گرفتن و ضد آن روزه خوردن؛ و جهاد کردن و ضد آن فرار از جهاد؛ و حج گزاردن و ضد آن پیمان حج شکستن و سخن نگهداری و ضد آن سخنچینی؛ و نیکی به پدر و مادر و ضد آن نافرمانی پدر و مادر؛ و با حقیقت بودن و ضد آن ریاکاری؛ و نیکی و شایستگی و ضد آن زشتی و ناشایستگی؛ و خودپوشی و ضد آن خود آرائی و تقیه و ضد آن بی‌پروائی؛ و انصاف و ضد آن جانبداری باطل؛ و خودآرائی برای شوهر و ضد آن زنا دادن؛ و پاکیزگی و ضد آن پلیدی؛ و حیا و آزرم و ضد آن بی‌حیائی؛ و میانه روئی و ضد آن تجاوز از حد؛ و آسودگی و ضد آن خود را به رنج انداختن؛ و آسان‌گیری و ضد آن سختی گیری؛ و برکت داشتن و ضد آن بی‌برکتی؛ و تن درستی و ضد آن گرفتاری؛ و اعتدال و ضد آن افزون طلبی؛ و موافقت با حق و ضد آن پیروی از هوس و سنگینی و متانت و ضد آن سبکی و جلفی؛ و سعادت و ضد آن شقاوت؛ و توبه و ضد آن؛ اصرار برگناه؛ و طلب آمرزش و ضد آن بیهوده طمع بستن؛ و دقت و مراقبت و ضد آن سهل‌انگاری؛ دعا کردن و ضد آن سرباز زدن؛ و خرمی و شادابی و ضد آن سستی و کسالت؛ و خوشدلی و ضد آن اندوهگینی؛ مأنوس شدن و ضد آن کناره گرفتن و سخاوت و ضد آن بخیل بودن. پس تمام این صفات هفتاد و پنج گانه که لشگریان عقلند جز در پیغمبر و جانشین او و مؤمنینی که خدا دلش را به ایمان آزموده جمع نشود اما دوستان دیگر ما برخی از اینها را دارند و متدرجا همه را دریابند و از لشکریان جهل پاک شوند آنگاه با پیغمبران و اوصیاءشان در مقام اعلی همراه شوند و این سعادت جز با شناختن عقل و لشکریانش و دوری از جهل و لشکریانش به دست نیاید خدا ما و شما را به فرمانبری و طلب ثوابش موفق دارد.

عَنْ جَمِيلٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ** قَالَ هُوَ الْإِيمَانُ قَالَ **وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ** قَالَ هُوَ الْإِيمَانُ وَ عَنْ قَوْلِهِ **وَ أَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوى** قَالَ هُوَ الْإِيمَانُ. العلل/ ۲۵۱، ح ۸.

جمیل گوید از امام صادق علیه السلام در باره آیه هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ فرمود وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ آن ایمان است و فرمود وَ أَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوى آن ایماناست و از قول فرمود آن ایمان است.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ فَسَحَ اللهُ لِي فِي بَصَرِي غَلْوَةً كَمَا يَرَى الرَّاكِبُ خَرْقَ الْإِبْرَةِ مِنْ مَسِيرَةِ يَوْمٍ فَعَهِدَ إِلَيَّ رَبِّي فِي عَلِيٍّ كَلِمَاتٍ فَقَالَ اسْمَعْ يَا مُحَمَّدُ أَنَّ عَلِيّاً إِمَامُ الْمُتَّقِينَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ وَ يَعْسُوبُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمَالُ يَعْسُوبُ الظَّلَمَةِ وَ هُوَ الْكَلِمَةُ الَّتِي أَلْزَمْتُهَا الْمُتَّقِينَ **وَ كانُوا أَحَقَّ بِها وَ أَهْلَها** فَبَشِّرْهُ بِذَلِكَ قَالَ فَبَشَّرَهُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله بِذَلِكَ فَأَلْقَى عَلِيٌّ سَاجِداً شُكْراً للهِ ثُمَّ قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ وَ إِنِّي لَأُذَكِّرُ هُنَاكَ فَقَالَ نَعَمْ إِنَّ اللهَ لَيُعَرِّفُكَ هُنَاكَ وَ إِنَّكَ لَتُذَكِّرُ فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۹۵، ح ۹.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است: زمانی که مرا به معراج بردند، پرده از مقابل دیدگانم برداشته شد و چشمانم می توانستند بسیار بیشتر از حالت عادی اشیاء را ببینند. گویی سوارکاری سوراخ سوزنی را از فاصله یک روز راه ببیند. پروردگار در باره علی علیه السلام، اموری را به من یادآوری کرد و فرمود: ای محمد! بدان که علی، امام و سرور پرهیزکاران، سرکرده و پیشوای افراد اصیل و شریف قائد الغرّ المُحجّلین و پادشاه مؤمنان است. ثروت نیز پشتیبان و حامی ستمکاران است. کلمه ای است که پرهیزگاری را مشروط به پذیرش ولایت او کرده ام. وَ كانُوا أَحَقَّ بِها وَ أَهْلَها این مژده را به او بده. رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم این امر را به امیرالمؤمنین علیه السلام اطلاع داد. آن حضرت به شکرانه این نعمت به سجده افتاد. سپس فرمود: ای رسول خدا! آیا در آن جا از من یاد می شود؟ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آری! خداوند تو را در آن‌جامی شناسد و در ملکوت اعلی از تو یاد می شود.

عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى أُوقِفْتُ بَيْنَ يَدَيْ رَبِّي عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ لِي يَا مُحَمَّدُ فَقُلْتُ لَبَّيْكَ رَبِّي وَ سَعْدَيْكَ قَالَ قَدْ بَلَوْتُ خَلْقِي فَأَيُّهُمْ وَجَدْتَ أَطْوَعَ لَكَ قُلْتُ رَبِّي عَلِيّاً قَالَ صَدَقْتَ يَا مُحَمَّدُ فَهَلْ اتَّخَذْتَ لِنَفْسِكَ خَلِيفَةً يُؤَدِّي عَنْكَ وَ يُعَلِّمَ عِبَادِي مِنْ كِتَابِي مَا لَا يَعْلَمُونَ قَالَ قُلْتُ لَا فَاخْتَرْ لِي فَإِنْ خِيَرَتَكَ خَيْرٌ لِي قَالَ قَدْ اخْتَرْتُ لَكَ عَلِيّاً فَاتَّخِذْهُ لِنَفْسِكَ خَلِيفَةً وَ وَصِيّاً وَ قَدْ نَحَلْتُهُ عِلْمِي وَ حِلْمِي وَ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ حَقّاً لَمْ يَنَلْهَا أَحَدٌ قَبْلَهُ وَ لَيْسَتْ لِأَحَدٍ بَعْدَهُ يَا مُحَمَّدُ عَلِيٌّ رَايَةُ الْهُدَى وَ إِمَامُ مَنْ أَطَاعَنِي وَ نُورُ أَوْلِيَائِي وَ هُوَ الْكَلِمَةُ الَّتِي أَلْزَمْتُهَا الْمُتَّقِينَ مَنْ أَحَبَّهُ فَقَدْ أَحَبَّنِي وَ مَنْ أَبْغَضَهُ فَقَدْ أَبْغَضَنِي فَبَشِّرْهُ بِذَلِكَ يَا مُحَمَّدُ قَالَ فَبَشَّرَهُ بِذَلِكَ فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام أَنَا عَبْدُ اللهِ وَ فِي قَبْضَتِهِ أَنْ يُعَاقِبَنِي فَبِذَنْبِي لَمْ يَظْلِمْنِي وَ أَنْ يُتِمَّ لِي مَا وَعَدَنِي فَاللهُ أَوْلَى بِي فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله اللهُمَّ أَجْلِ قَلْبَهُ وَ اجْعَلْ رَبِيعَهُ الْإِيمَانَ بِكَ قَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ قَدْ فَعَلْتُ ذَلِكَ بِهِ يَا مُحَمَّدُ غَيْرَ أَنِّي مُخْتَصُّهُ مِنَ الْبَلَاءِ بِمَا لَا أَخْتَصُّ بِهِ أَحَداً مِنْ أَوْلِيَائِي قَالَ قُلْتُ رَبِّي أَخِي وَ صَاحِبِي قَالَ إِنَّهُ سَبَقَ فِي عِلْمِي أَنَّهُ مُبْتَلًى وَ مُبْتَلًى بِهِ وَ لَوْ لَا عَلِيٌّ لَمْ تُعْرَفْ أَوْلِيَائِي وَ لَا أَوْلِيَاءُ رَسُولِي. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۹۶ ۵۹۷، ح ۱۰.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به من فرمود: زمانی که مرا به معراج بردند و به سدره المنتهی رسیدم. مرا در محضر پروردگار قرار دادند. خداوند به من فرمود: ای محمد! عرض کردم: بله ای پروردگار من! خداوند

فرمود: تو بندگان مرا آزموده ای. کدام یک از آن‌ها بیش از دیگران از تو اطاعت می کند؟ عرض کردم: خدایا! علی بیش از همه از من فرمانبرداری می کند. خداوند فرمود: آری! ای محمد! راست می گویی! آیا برای خودت جانشینی تعیین کرده ای تا پس از تو دینت را تبلیغ کند و به بندگانم از کتابم آن چه را نمی دانند، یاد دهد؟ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: خیر! خدایا تو آن را برایم انتخاب کن. زیرا انتخاب تو برایم بهتر است. خداوند فرمود: من علی علیه السلام را برای جانشینی تو انتخاب کرده ام. پس او را به عنوان جانشین و وصی خودت قرار بده. من علم و بردباری خودم را به او ارزانی داشته ام. او به حق امیرالمؤمنین است. قبل از او هیچ کس به این جای‌گاه دست نیافته و پس از او نیز احدی بدان دست نخواهد یافت. ای محمد! علی پرچم هدایت و امام همه کسانی است که از من اطاعت می کنند و نور اولیای من و کلمه ای است که آن را بر متقین واجب گردانیده ام. هر کس او را دوست داشته باشد، در حقیقت مرا دوست داشته است و هر کس از او بیزار باشد یا نسبت به او کینه در دل داشته باشد، در واقع نسبت به من کینه داشته است. این مژده را به او بده. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: این مژده را به علی دادم. او گفت: من بنده خداوند و تحت اراده و فرمان او هستم. اگر مرا به خاطر گناهانم عذاب دهد، در حقیقت به من ظلم نکرده است. او سزاوار آن است که آن چه را به من وعده داده است به طور کامل به من بدهد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: خدایا قلبش را پاک و بهره او را ایمان به خودت قرار بده. خداوند فرمود: ای محمد! تو این امر را به او اطلاع دادی، اما او را به مشکلات و مصائبی دچار می کنم که هیچ کدام از اولیای خودم را بدان گرفتار نمی نمایم. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: عرض کردم: آیا با برادر و دوست من چنین می کنی؟ خداوند فرمود: آری! در علم من چنین حکم شده است که او دچار آزمایش خواهد شد و گروهی نیز به وسیله او دچار آزمایش می شوند. اگر علی نبود، اولیای من و اولیای پیامبرم شناخته نمی شدند.

عَنْ أَبِي بَرْزَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ اللهَ عَهِدَ إِلَيَّ فِي عَلِيٍّ عَهْداً فَقُلْتُ اللهُمَّ بَيِّنْ لِي فَقَالَ لِي اسْمَعْ فَقُلْتُ اللهُمَّ قَدْ سَمِعْتُ فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَخْبِرْ عَلِيّاً بِأَنَّهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ سَيِّدُ الْمُسْلِمِينَ وَ أَوْلَى النَّاسِ بِالنَّاسِ وَ الْكَلِمَةُ الَّتِي أَلْزَمْتُهَا الْمُتَّقِينَ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۹۷، ح ۱۱.

ابو برزه روایت کرده است که شنیدم رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: خداوند در باره علی علیه السلام از من عهدی گرفته و دستوری داده است. عرض کردم: خدایا! آن‌ها را برایم بیان کن. خداوند فرمود: گوش کن! عرض کردم: خدایا من به طور کامل شنیده‌ام. پروردگار فرمود: به علی بگو که او امیرالمؤمنین و سرور اوصیای پیامبران و سزاوارترین مردم نسبت به آن‌ها و کلمه ای است که آن را بر بندگان پرهیزگارم واجب گردانیده ام.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ** فَقَالَ وَ اللهِ مَا نَزَلَ تَأْوِيلُهَا بَعْدُ وَ لَا يَنْزِلُ تَأْوِيلُهَا حَتَّى يَخْرُجَ الْقَائِمُ عليه السلام فَإِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ عليه السلام لَمْ يَبْقَ كَافِرٌ بِاللهِ الْعَظِيمِ وَ لَا مُشْرِكٌ بِالْإِمَامِ إِلَّا كَرِهَ خُرُوجَهُ حَتَّى أَنْ لَوْ كَانَ كَافِراً أَوْ مُشْرِكاً فِي بَطْنِ صَخْرَةٍ لَقَالَتْ يَا مُؤْمِنُ فِي بَطْنِي كَافِرٌ فَاكْسِرْنِي وَ اقْتُلْهُ.. كمال الدين ۶۷۰/۲

ابو بصیر نقل کرده است که گفت: امام صادق علیه السلام در باره این فرموده خدای عز و جل: هُوَ الَّذِی أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَی وَدِینِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَلَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ چنین فرمودند: سوگند به خدا هنوز تأویل آن نازل نشده است و تأویل آن تا

ظهور قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف نازل نمی شود. هر گاه قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف خارج شود، هیچ کس از کافران به خدای بزرگ و مشرکان به امام نمی ماند، مگر این که از خروج او متنفر گردد تا جایی که اگر کافر یا مشرکی درون سنگی باشد، آن سنگ می گوید: ای مؤمن! در درونم کافری است. پس مرا بشکن و او را بکش.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ لِأَبِيهِ وَ أُمِّهِ لِأَنَّ اللهَ خَلَقَ طِينَتَهُمَا مِنْ سَبْعِ سَمَاوَاتٍ وَ هِيَ مِنْ طِينَةِ الْجِنَانِ ثُمَّ تَلَا **رُحَماءُ بَيْنَهُمْ** فَهَلْ يَكُونُ الرَّحِمُ إِلَّا بَرّاً وَصُولًا . المحاسن/ ۱۳٤، ح ۱۱.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: رابطه هر فرد مؤمن با مؤمن دیگر مانند دو برادر تنی با یکدیگر است. زیرا آن‌ها را از خاک هفت آسمان که از بهشت آمده است، سرشته اند سپس آیه رُحَمَاء بَيْنَهُمْ را خواند و فرمود: آیا جز این است که رحیم نیکورفتار و بخشنده است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَ لَا يَخْذُلُهُ وَ لَا يَخُونُهُ وَ يَحِقُّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ الِاجْتِهَادُ فِي التَّوَاصُلِ وَ التَّعَاوُنُ عَلَى التَّعَاطُفِ وَ الْمُوَاسَاةُ لِأَهْلِ الْحَاجَةِ وَ تَعَاطُفُ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ حَتَّى تَكُونُوا كَمَا أَمَرَكُمُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ رُحَمَاءَ بَيْنَكُمْ مُتَرَاحِمِينَ مُغْتَمِّينَ لِمَا غَابَ عَنْكُمْ مِنْ أَمْرِهِمْ عَلَى مَا مَضَى عَلَيْهِ مَعْشَرُ الْأَنْصَارِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ص. الكافي ۲/ ۱۷٤، ح ۱۵.

امام صادق علیه السلام فرمود: مسلمان برادر مسلمانست ، باو ستم نکند و او را وانگذارد و نسبت باو خیانت نکند، و بر مسلمانان سزاوار است در پیوستگی با یکدیگر کوشش کنند و در کمک کردن بر مهربانی دو جانبه و مواسات با نیازمندان و عطوفت با یکدیگر تا چنان باشید که خدای عزوجل بشما دستور فرموده که : رحماء بینهم با یکدیگر مهربانند و نسبت بامریکه مربوط بآن‌هاست و فوت شده اندوهگین باشند، برهمان روشی که گروه انصار در زمان رسولخدا صلی الله علیه و آله بودند.

عَنْ كُلَيْبٍ الْأَسَدِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ: تَوَاصَلُوا وَ تَبَارُّوا وَ تَرَاحَمُوا وَ كُونُوا إِخْوَةً بَرَرَةً كَمَا أَمَرَكُمُ اللهُ.. الكافي ۲/ ۱۷۵، ح ۲.

کلیب اسدی گوید، شنیدم امام صادق علیه السلام فرمود: با یکدیگر پیوستگی و خوش رفتاری و مهرورزی داشته باشید و برادرانی نیکوکار باشید چنآن‌که خدای عزوجل دستورتان داده.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ..... ثُمَّ وَصَفَ أَتْبَاعَ نَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَ **مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَماءُ بَيْنَهُمْ تَراهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللهِ وَ رِضْواناً سِيماهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْراةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ** وَ قَالَ **يَوْمَ لا يُخْزِي اللهُ النَّبِيَّ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ بِأَيْمانِهِمْ** يَعْنِي أُولَئِكَ الْمُؤْمِنِين..... الكافي ۵/ ۱٤، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند:...سپس وصف پیروان مومن پیامبرش صلی الله علیه و آله و سلم را فرموده مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَماءُ بَيْنَهُمْ تَراهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللهِ وَ رِضْواناً سِيماهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْراةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ وَ قَالَ يَوْمَ لا يُخْزِي اللهُ النَّبِيَّ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ بِأَيْمانِهِمْ يعنى اينها مومنين هستند.....

عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ **فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوى عَلى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ** قَالَ قَوْلُهُ **كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ** أَصْلُ الزَّرْعِ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ وَ شَطْأَهُ مُحَمَّدٌ ﷺ وَ **يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ** قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام .
تأويل الآيات الباهرة/ ۵۸۱

سعید بن جبیر روایت کرده است که ابن عباس در باره این آیه مبارکه: كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوى عَلى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ گفت: منظور از كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ این است: اصل آن کشته، عبدالمطلب و جوانه آن حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم است. يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ فرمود: منظور علی بن ابی طالب است.

ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ سَأَلَ قَوْمٌ النَّبِيَّ ﷺ فِيمَنْ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فَقَالَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ عَقَدَ لِوَاءً مِنْ نُورٍ أَبْيَضَ وَ نَادَى مُنَادٍ لِيَقُمْ سَيِّدُ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَعَهُ الَّذِينَ آمَنُوا بَعْدَ بَعْثِ مُحَمَّدٍ فَيَقُومُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَيُعْطَى اللِّوَاءَ مِنَ النُّورِ الْأَبْيَضِ بِيَدِهِ وَ تَحْتَهُ جَمِيعُ السَّابِقِينَ الْأَوَّلِينَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ لَا يُخَالِطُهُمْ غَيْرُهُمْ حَتَّى يَجْلِسَ عَلَى مِنْبَرٍ مِنْ نُورِ رَبِّ الْعِزَّةِ وَ يَعْرِضُ الْجَمِيعُ عَلَيْهِ رَجُلًا رَجُلًا فَيُعْطِيهِ أَجْرَهُ وَ نُورَهُ فَإِذَا أَتَى عَلَى آخِرِهِمْ قِيلَ لَهُمْ قَدْ عَرَفْتُمْ صِفَتَكُمْ وَ مَنَازِلَكُمْ فِي الْجَنَّةِ إِنَّ رَبَّكُمْ يَقُولُ إِنْ لَكُمْ عِنْدِي **مَغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيماً** يَعْنِي الْجَنَّةَ فَيَقُومُ عَلِيٌّ وَ الْقَوْمُ تَحْتَ لِوَائِهِ مَعَهُ حَتَّى يَدْخُلَ بِهِمُ الْجَنَّةَ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى مِنْبَرِهِ فَلَا يَزَالُ يَعْرِضُ عَلَيْهِ جَمِيعُ الْمُؤْمِنِينَ فَيَأْخُذُ نَصِيبَهُ مِنْهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ وَ يَتْرُكُ أَقْوَاماً عَلَى النَّارِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَ رُسُلِهِ أُولئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ وَ الشُّهَداءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَ نُورُهُمْ** يَعْنِي السَّابِقِينَ الْأَوَّلِينَ وَ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَهْلَ الْوَلَايَةِ لَهُ **وَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ كَذَّبُوا بِآياتِنا أُولئِكَ أَصْحابُ الْجَحِيمِ** يَعْنِي كَفَرُوا وَ كَذَبُوا بِالْوَلَايَةِ وَ بِحَقِّ عَلِي عليه السلام تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۰۰ ۶۰۱، ح ۱۴.

ابن عباس می‌گوید: گروهی از رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم سئوال کردند: این آیه در باره چه کسانی نازل شده است؟ آن حضرت فرمود: زمانی که قیامت فرا برسد، پرچمی از نور سفید برافراشته خواهد شد و ندا داده می شود: سرور مؤمنان و کسانی که پس از بعثت محمد صلی الله علیه و آله و سلم، ایمان آورده اند برخیزند. در این هنگام علی بن ابی طالب برمی خیزد و خداوند پرچم نور سفید را به او خواهد داد و همه پیشینیان و افراد اولیه مهاجر و انصار تحت فرماندهی او در خواهند آمد و هیچ کس به صف آن‌ها نخواهد پیوست تا این که علی علیه السلام بر منبری از نور خداوندی خواهد نشست و همگان یکی یکی بر او عرضه خواهند شد. او پاداش و نور هر یک از آنان را به آن‌ها خواهد داد. وقتی کار آخرین نفر نیز تمام می شود ، به آن‌ها گفته خواهد شد: شما از جای‌گاهتان در بهشت اطلاع یافتید. خداوند می فرماید: من گناهان شما را می بخشم و به شما پاداش بزرگی می دهم. در این هنگام علی بن ابی طالب علیه السلام برمی خیزد و مردم به رهبری او به سوی بهشت حرکت خواهند کرد.سپس بار دیگر به سوی منبرش باز می گردد. مؤمنان هم‌چنان بر او عرضه می گردند. او سهم خود از ایشان را به بهشت می برد و بقیه را به حال خود رها می کند تا به دوزخ بیفتند. به همین دلیل خداوند می فرماید: والذِينَ آمَنُوا بِاللهِ ورُسُلِهِ أُولئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ والشُّهَدَاء عِندَ رَبِّهِمْ لهُمْ أَجْرُهُمْ ونُورُهُمْكه منظور از آن، مسلمانان اولیه، مؤمنان و پیروان ولایت آن حضرت هستند. والذِينَ كَفَرُوا وكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولئِكَ أَصْحَابُ الجَحِيمِ آن‌ها همان کسانی هستند که کفر ورزیدند و ولایت و حق علی علیه السلام را تکذیب کردند.

۴۹. الحجرات

الحجرات ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللهَ إِنَّ اللهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (۱) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ (۲) إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ (۳) إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ (۴) وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۵) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ (۶) وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلَكِنَّ اللهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ (۷) فَضْلًا مِنَ اللهِ وَنِعْمَةً وَاللهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (۸) وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (۹) إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان .ای کسانی که ایمان آورده اید در برابر خدا و پیامبرش [در هیچ کاری] پیشی مجویید و از خدا پروا بدارید که خدا شنوای داناست (۱) ای کسانی که ایمان آورده اید صدایتان را بلندتر از صدای پیامبر مکنید و هم چنان که بعضی از شما با بعضی دیگر بلند سخن می گویید با او به صدای بلند سخن مگویید مبادا بی آنکه بدانید کرده هایتان تباه شود (۲) کسانی که پیش پیامبر خدا صدایشان را فرو می کشند همان کسانند که خدا دلهایشان را برای پرهیزگاری امتحان کرده است آنان را آمرزش و پاداشی بزرگ است (۳) کسانی که تو را از پشت اتاقها [ی مسکونی تو] به فریاد می خوانند بیشترشان نمی فهمند (۴) و اگر صبر کنند تا بر آنان در آیی مسلما برایشان بهتر است و خدا آمرزنده و مهربان است (۵) ای کسانی که ایمان آورده اید اگر فاسقی برایتان خبری آورد نیک وارسی کنید مبادا به نادانی گروهی را آسیب برسانید و [بعد] از آن چه کرده اید پشیمان شوید (۶) و بدانید که پیامبر خدا در میان شماست اگر در بسیاری از کارها از [رای و میل] شما پیروی کند قطعا دچار زحمت می شوید لیکن خدا ایمان را برای شما دوست داشتنی گردانید و آن را در دلهای شما بیاراست و کفر و پلیدکاری و سرکشی را در نظرتان ناخوشایند ساخت آنان [که چنین اند] ره یافتگانند (۷) [و این] بخششی از خدا و نعمتی [از اوست] و خدا دانای سنجیده کار است (۸) و اگر دو طایفه از مؤمنان با هم بجنگند میان آن دو را اصلاح دهید و اگر [باز] یکی از آن دو بر دیگری تعدی کرد با آن [طایفه ای] که تعدی می کند بجنگید تا به فرمان خدا بازگردد پس اگر بازگشت میان آن ها را دادگرانه سازش دهید و عدالت کنید که خدا دادگران را دوست می دارد (۹) در حقیقت مؤمنان با هم برادرند پس میان برادرانتان را سازش دهید و از خدا پروا بدارید امید که مورد رحمت قرار گیرید (۱۰)

علی بن ابراهیم نَزَلَتْ فِي وَفْدِ بَنِي تَمِيمٍ كَانُوا إِذَا قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَقَفُوا عَلَى بَابِ حُجْرَتِهِ فَنَادَوْا يَا مُحَمَّدُ! اخْرُجْ إِلَيْنَا، وَ كَانُوا إِذَا خَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ تَقَدَّمُوهُ فِي الْمَشْيِ، وَ كَانُوا إِذَا تَكَلَّمُوا رَفَعُوا أَصْوَاتَهُمْ فَوْقَ صَوْتِهِ وَ يَقُولُونَ يَا مُحَمَّدُ يَا مُحَمَّدُ! مَا تَقُولُ فِي كَذَا وَ كَذَا كَمَا يُكَلِّمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضاً فَأَنْزَلَ اللهُ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللهِ وَ رَسُولِهِ** الْآيَة. تفسير القمّي ۲/ ۳۱۸.

علی بن ابراهیم قمی گفت: این آیه در باره وفد بنی تمیم نازل شده است. آن‌ها به محض این که وارد مدینه شدند مقابل حجره آن حضرت تجمع کردند و فریاد زدند: ای محمد! از خانه خارج شو به میان ما بیا و زمانی که آن حضرت به میان آن‌ها آمد، آن‌ها در راه رفتن از ایشان جلوتر حرکت می کردند و در هنگام صحبت کردن با ایشان، با صدایی بلندتر از صدای آن حضرت صحبت می کردند و ایشان را با عبارت ای محمد! مورد خطاب قرار می دادند. گویی همدیگر را صدا می زنند. به همین دلیل خداوند آیه فوق را نازل کرد و فرمود: يَا أَيُّهَا الذِينَ آمَنُوا لا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللهِ ورَسُولِهِ واتَّقُوا اللهَ إِنَّ اللهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ لَمَّا احْتُضِرَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ لِلْحُسَيْنِ يَا أَخِي إِنِّي أُوصِيكَ بِوَصِيَّةٍ فَاحْفَظْهَا فَإِذَا أَنَا مِتُّ فَهَيِّئْنِي ثُمَّ وَجِّهْنِي إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ لِأُحْدِثَ بِهِ عَهْداً ثُمَّ اصْرِفْنِي إِلَى أُمِّي فَاطِمَةَ عليها السلام ثُمَّ رُدَّنِي فَادْفِنِّي بِالْبَقِيعِ وَ اعْلَمْ أَنَّهُ سَيُصِيبُنِي مِنَ الْحُمَيْرَاءِ مَا يَعْلَمُ النَّاسُ مِنْ صَنِيعِهَا وَ عَدَاوَتِهَا للهِ وَ لِرَسُولِهِ ﷺ وَ عَدَاوَتِهَا لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ..... فَقَالَ لَهَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمَا قَدِيماً هَتَكْتِ أَنْتِ وَ أَبُوكِ حِجَابَ رَسُولِ اللهِ وَ أَدْخَلْتِ بَيْتَهُ مَنْ لَا يُحِبُّ رَسُولُ اللهِ قُرْبَهُ وَ إِنَّ اللهَ سَائِلُكِ عَنْ ذَلِكِ يَا عَائِشَةُ إِنَّ أَخِي أَمَرَنِي أَنْ أُقَرِّبَهُ مِنْ أَبِيهِ رَسُولِ اللهِ ﷺ لِيُحْدِثَ بِهِ عَهْداً وَ اعْلَمِي أَنَّ أَخِي أَعْلَمُ النَّاسِ بِاللهِ وَ رَسُولِهِ وَ أَعْلَمُ بِتَأْوِيلِ كِتَابِهِ مِنْ أَنْ يَهْتِكَ عَلَى رَسُولِ اللهِ سِتْرَهُ لِأَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ** وَ قَدْ أَدْخَلْتِ أَنْتِ بَيْتَ رَسُولِ اللهِ ﷺ الرِّجَالَ بِغَيْرِ إِذْنِهِ وَ قَدْ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَرْفَعُوا أَصْواتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ** وَ لَعَمْرِي لَقَدْ ضَرَبْتِ أَنْتِ لِأَبِيكِ وَ فَارُوقِهِ عِنْدَ أُذُنِ رَسُولِ اللهِ ﷺ الْمَعَاوِلَ وَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْواتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ أُولئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوى** وَ لَعَمْرِي لَقَدْ أَدْخَلَ أَبُوكِ وَ فَارُوقُهُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ بِقُرْبِهِمَا مِنْهُ الْأَذَى وَ مَا رَعَيَا مِنْ حَقِّهِ مَا أَمَرَهُمَا اللهُ بِهِ عَلَى لِسَانِ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِنَّ اللهَ حَرَّمَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَمْوَاتاً مَا حَرَّمَ مِنْهُمْ أَحْيَاء.... الكافي ۱/ ۳۰۲، ۳۰۳، ح ۳.

محمد بن مسلم گوید شنیدم امام باقر علیه السلام می فرمود: چون حسن بن علی علیه السلام بحالت احتضار در آمد، بحسین فرمود، برادرم ! بتو وصیتی میکنم ، آنرا حفظ کن ، چون من مردم ، جنازه ام را آماده دفن کن سپس مرا بسوی رسولخدا صلی الله علیه و آله بر تا با او تجدید عهدی کنم ، آنگاه مرا بجانب مادرم فاطمه علیهاالسلام بر گردان ، سپس مرا ببر و در بقیع دفن کن و بدآن‌که از طرف حمیرا، که مردم از زشتکاری و دشمنی او با خدا و پیغمبر و ما خاندان آگاهند، مصیبتی بمن میرسد، پس چون امام حسن علیه السلام وفات کرد و روی تابوتش گذاردند، او را بمحلی که پیغمبر صلی الله علیه و آله بر جنازه ها نماز میخواند بردند، امام حسین بر جنازه نماز گذارد و چون نمازش تمام شد داخل مسجدش بردند، چون بر سر قبر رسول خدا صلی الله علیه و آله نگهش داشتند، بعایشه خبر بردند و باو گفتند، بنی هاشم جنازه حسن بن علی علیهما السلام را آورده اند تا در کنار رسول خدا صلی الله علیه و آله دفن کنند، عایشه بر استری زین کرده نشست و شتافت او نخستین زنی بود که از دوران اسلام بر زین نشست آمد و ایستاد و گفت : فرزند خود را از خانه من بیرون برید، که نباید در اینجا چیزی دفن شود و حجاب پیغمبر صلی

الله علیه و آله دریده شود .حسین بن علی صلوات الله علیهما فرمود: تو و پدرت از پیش حجاب پیغمبر صلی الله علیه و آله را دریدید و تو در خانه پیغمبر کسی را در آوردی که دوست نداشت نزدیک او باشد و خدا از این کار، از تو بازخواست میکند. همانا برادرم بمن امر کرد که جنازه اش را نزدیک پدرش رسولخدا صلی الله علیه و آله برم تا با او تجدید عهد کند، و بدآن که برادر من از همه مردم بخدا و رسولش و معنی قرآن داناتر بود و نیز او داناتر از این بود که پرده رسولخدا صلی الله علیه و آله را پاره کند، زیرا خدای تبارک و تعالی می فرماید: یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لا تَدْخُلُوا بُیُوتَ النَّبِیِّ إِلَّا أَنْ یُؤْذَنَ لَکُمْ و تو بدون اجازه پیغمبر، مردانی را بخانه او راه دادی . خدای عزوجل فرماید: یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لا تَرْفَعُوا أَصْواتَکُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِیِ در صورتیکه بجان خودم سوگند که تو بخاطر پدرت و فاروقش بغل گوش بپیغمبر صلی الله علیه و آله کلنگ ها زدی باآن که خدای عزوجل فرماید: إِنَّ الَّذِینَ یَغُضُّونَ أَصْواتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ أُولئِکَ الَّذِینَ امْتَحَنَ اللهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوی بجان خودم که پدرت و فاروقش بسبب نزدیک کردن خودشان را بپیغمبر صلی الله علیه و آله او را آزار دادند و آن حقی را که خدا با زبان پیغمبرش بآن‌ها امر کرده بود، رعایت نکردند، زیرا خدا مقرر فرموده که آن‌چه نسبت بمؤ منین در حال زنده بودنشان حرام است در حال مرده بودن آن‌ها هم حرامست....

عَنْ رِبْعِیِّ بْنِ خِرَاشٍ قَالَ خَطَبَنَا عَلِیٌّ علیه السلام فِي الرَّحْبَةِ ثُمَّ قَالَ إِنَّهُ لَمَّا کَانَ فِي زَمَانِ الْحُدَیْبِیَةِ خَرَجَ إِلَی رَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله أُنَاسٌ مِنْ قُرَیْشٍ مِنْ أَشْرَافِ أَهْلِ مَکَّةَ فِیهِمْ سُهَیْلُ بْنُ عَمْرٍو قَالُوا مُحَمَّدٌ أَنْتَ جَارُنَا وَ حَلِیفُنَا وَ ابْنُ عَمِّنَا وَ قَدْ لَحِقَ بِکَ أُنَاسٌ مِنْ أَبْنَائِنَا وَ إِخْوَانِنَا وَ أَقَارِبِنَا لَیْسَ بِهِمْ التَّفَقُّهُ فِي الدِّینِ وَ لَا رَغْبَةٌ فِیمَا عِنْدَکَ وَ لَکِنْ إِنَّمَا خَرَجُوا فِرَاراً مِنْ ضِیَاعِنَا وَ أَعْمَالِنَا وَ أَمْوَالِنَا فَارْدُدْهُمْ عَلَیْنَا فَدَعَا رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله أَبَا بَکْرٍ فَقَالَ لَهُ انْظُرْ مَا یَقُولُونَ فَقَالَ صَدَقُوا یَا رَسُولَ اللهِ أَنْتَ جَارُهُمْ فَارْدُدْهُمْ عَلَیْهِمْ قَالَ ثُمَّ دَعَا عُمَرَ فَقَالَ مِثْلَ قَوْلِ أَبِي بَکْرٍ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله عِنْدَ ذَلِکَ لَا تَنْتَهُوا یَا مَعْشَرَ قُرَیْشٍ حَتَّی یَبْعَثَ اللهُ عَلَیْکُمْ رَجُلًا امْتَحَنَ اللهُ قَلْبَهُ لِلتَّقْوَی یَضْرِبُ رِقَابَکُمْ عَلَی الدِّینِ فَقَالَ أَبُو بَکْرٍ أَنَا هُوَ یَا رَسُولَ اللهِ قَالَ لَا فَقَامَ عُمَرُ فَقَالَ أَنَا هُوَ یَا رَسُولَ اللهِ قَالَ لَا وَ لَکِنَّهُ خَاصِفُ النَّعْلِ وَ کُنْتُ أَخْصِفُ نَعْلَ رَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله قَالَ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَیْنَا عَلِیٌّ علیه السلام وَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ مَنْ کَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّداً فَلْیَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ.تأویل الآیات الظاهرة /۵۸۴

ربعی بن خراش روایت کرده است که گفت: امیرالمؤمنین علیه السلام در رحبه برای ما خطبه ای خواند و فرمود: در صلح حدیبیه، گروهی از قریش و اشراف مکه که سهیل بن عمرو نیز جزو آن‌ها بود نزد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آمدند و گفتند: ای محمد! تو همسایه، هم پیمان و پسر عموی ما هستی و گروهی از پسران، برادران و خویشاوندان ما به تو پیوسته اند. آن‌ها از دین هیچ شناختی ندارند و تمایل نسبت به آن چه نزد توست ندارند، بل که به خاطر فرار از کار کردن و همکاری با ما به تو ملحق شده اند. بنابراین آن‌ها را به ما باز گردان. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ابوبکر را فرا خواند و فرمود: ببین اینها چه می گویند. ابو بکر گفت: ای رسول خدا! آن‌ها راست می گویند. تو همسایه آن‌ها هستی. پس این افراد را به آن‌ها باز گردان. آن حضرت سپس عمر را فرا خواند. او نیز سخن ابوبکر را تکرار کرد. در این هنگام پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ای قریش! شما دست از دشمنی بر نخواهید داشت، مگر زمانی که خداوند فردی را در میان شما به وجود بیاورد که قلبش را برای پرهیزگاری آزموده است و به خاطر عدم پیروی از اسلام گردن هایتان را خواهد زد. ابوبکر سئوال کرد: ای رسول خدا! آیا آن شخص من هستم؟ آن حضرت پاسخ منفی داد. عمر نیز همین سئوال را تکرار کرد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به او هم پاسخ منفی داد و

فرمود: آن شخص در حال حاضر کفش ها را وصله می زند. در آن هنگام من در گوشه ای نشسته و در حال وصله زدن کفش های رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بودم. امیرالمؤمنین علیه السلام رو به مردم کرد و فرمود: شنیدم که رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: هر کس عمداً به من دروغی نسبت دهد، برای خود جای‌گاهی در دوزخ مهیا کند.

عَنِ الْحُسَنِ بْنِ عَلِي عليه السلام ..... وَ أَمَّا أَنْتَ يَا وَلِيدَ بْنَ عُقْبَةَ فَوَ اللهِ مَا أَلُومُكَ أَنْ تُبْغِضَ عَلِيّاً وَ قَدْ جَلَدَكَ فِي الْخَمْرِ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَ قَتَلَ أَبَاكَ صَبْراً بِيَدِهِ يَوْمَ بَدْرٍ أَمْ كَيْفَ تَسُبُّهُ وَ قَدْ سَمَّاهُ اللهُ مُؤْمِناً فِي عَشَرَةِ آيَاتٍ مِنَ الْقُرْآنِ وَ سَمَّاكَ فَاسِقاً وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **أَ فَمَنْ كانَ مُؤْمِناً كَمَنْ كانَ فاسِقاً لا يَسْتَوُونَ** وَ قَوْلُهُ **إِنْ جاءَكُمْ فاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْماً بِجَهالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلى ما فَعَلْتُمْ نادِمِينَ**.....

الاحتجاج/ ۲۷۶.

امام حسن علیه السلام فرمودند:....و امّا تو ای ولید بن عقبه! بخدا سوگند من تو را بر بغض علیّ سرزنش نمی کنم چرا که او بر تو حدّ شرب خمر جاری نموده و هشتاد تازیانه زد، و پدرت را در روز بدر پس از اسارت گردن زد، و چگونه او را دشنام می دهی که خدا در ده آیه از قرآن او را مؤمن خوانده است،و تو را فاسق نامبرده، و آن همین آیه شریفه: أَ فَمَنْ كانَ مُؤْمِناً كَمَنْ كانَ فاسِقاً لا يَسْتَوُونَ و آیهِنْ جاءَكُمْ فاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْماً بِجَهالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلى ما فَعَلْتُمْ نادِمِينَ....

علیّ بن إبراهیم : **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جاءَكُمْ فاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْماً بِجَهالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلى ما فَعَلْتُمْ نادِمِينَ** فَإِنَّهَا نَزَلَتْ فِي مَارِيَةَ الْقِبْطِيَّةِ أُمِّ إِبْرَاهِيمَ. وَ كَانَ سَبَبُ ذَلِكَ أَنَ عَائِشَةَ قَالَتْ لِرَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَيْسَ هُوَ مِنْكَ وَ إِنَّمَا هُوَ مِنْ جَرِيجٍ الْقِبْطِيِّ فَإِنَّهُ يَدْخُلُ إِلَيْهَا فِي كُلِّ يَوْمٍ، فَغَضِبَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ قَالَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : خُذِ السَّيْفَ وَ ائْتِنِي بِرَأْسِ جَرِيجٍ فَأَخَذَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام السَّيْفَ ثُمَّ قَالَ: بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّكَ إِذَا بَعَثْتَنِي فِي أَمْرٍ أَكُونُ فِيهِ كَالسَّفُّودِ الْمُحْمَاةِ فِي الْوَبَرِ فَكَيْفَ تَأْمُرُنِي أَثْبُتُ فِيهِ أَوْ أَمْضِي عَلَى ذَلِكَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله : بَلْ تَثَبَّتْ، فَجَاءَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِلَى مَشْرَبَةِ أُمِّ إِبْرَاهِيمَ فَتَسَلَّقَ عَلَيْهَا فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهِ جَرِيجٌ هَرَبَ مِنْهُ وَ صَعِدَ النَّخْلَةَ فَدَنَا مِنْهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ قَالَ لَهُ انْزِلْ، فَقَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ! اتَّقِ اللهَ مَا هَاهُنَا أُنَاسٌ، إِنِّي مَجْبُوبٌ ثُمَّ كَشَفَ عَنْ عَوْرَتِهِ، فَإِذَا هُوَ مَجْبُوبٌ، فَأَتَى بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله : مَا شَأْنُكَ يَا جَرِيجُ! فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ الْقِبْطَ يُجَبُّونَ حَشَمَهُمْ وَ مَنْ يَدْخُلُ إِلَى أَهْلِيهِمْ وَ الْقِبْطِيُّونَ لَا يَأْنَسُونَ إِلَّا بِالْقِبْطِيِّينَ فَبَعَثَنِي أَبُوهَا لِأَدْخُلَ إِلَيْهَا وَ أَخْدُمَهَا وَ أُونِسَهَا فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جاءَكُمْ فاسِقٌ بِنَبَإٍ** . تفسير القمّي ۱/ ۳۱۸ ۳۱۹.

علی بن ابراهیم قمی گفت: این آیه يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جاءَكُمْ فاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْماً بِجَهالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلى ما فَعَلْتُمْ نادِمِينَ در باره ماریه قبطی همسر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و مادر ابراهیم فرزند آن حضرت نازل شده است. شأن نزول آن این بود که عایشه به پیامبر که سلام و درود خدا بر او باد، گفت: ابراهیم پسر شما نیست، بل که پدر او جریح قبطی است که هر روز نزد ماریه می آید. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم خشمگین شد و به امیرالمؤمنین علیه السلام دستور داد: این شمشیر را بردار و سر جریح را برایم بیاور. امیرالمؤمنین علیه السلام شمشیر را برداشت و فرمود: ای رسول خدا! پدر و مادرم فدایت باد! هر گاه تو مرا برای انجام کاری بفرستی من بی درنگ آن را انجام دهم، مانند آهن گداخته ای که در میان پشم بیفتد و به سرعت همه آن را بسوزاند. چه دستور می دهید، آیا در این باره از او بازجویی کنم یا بی درنگ او را بکشم. پیامبر فرمود: او را بازجویی کن. امیرالمؤمنین به مشربه ام ابراهیم رفت و از آن جا بالا رفت. زمانی که جریح او را دید از دستش فرار کرد و از نخل بالا رفت.

امیرالمؤمنین که سلام و درود خدا بر او باد، به او نزدیک شد و فرمود: بیا پایین. جریح گفت: ای علی! در این جا کسی نیست. من اخته هستم. سپس عورتش را لخت کرد. امیرالمؤمنین به صحت گفته او پی برد و او را به محضر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم برد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ای جریح! تو را چه شده است؟ جریح گفت: ای رسول خدا! قبطی ها چهارپایانشان و مردانی را که با زنانشان مراوده داشته باشند، خواجه می کنند. علاوه بر این قبطی ها فقط با همدیگر انس و الفت می گیرند. پدر ماریه مرا فرستاد تا نزد ماریه بیایم و خدمتکار و مونس او باشم. در این هنگام خداوند آیه يَا أَيُّهَا الذِينَ آمَنُوا إِن جَاءكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا نازل شد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ....وَ قَوْلِه **حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ** يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ **وَ كَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَ الْفُسُوقَ وَ الْعِصْيانَ** الْأَوَّلَ وَ الثَّانِيَ وَ الثَّالِثَ. الكافي ۱/ ۴۲۶، ح ۷۱.

امام صادق علیه السلام در باره آیه حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الإِيمَانَ وزَيَّنَهُ فِي قُلوبِكُمْ فرمود: منظور از آن، امیرالمؤمنین علیه السلام است و منظور از آیه وكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الكُفْرَ والفُسُوقَ والعِصْيَانَ خلیفه اول، دوم و سوم است.

عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنِ الْحُبِّ وَ الْبُغْضِ أَ مِنَ الْإِيمَانِ هُوَ فَقَالَ وَ هَلِ الْإِيمَانُ إِلَّا الْحُبُ وَ الْبُغْضُ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَ كَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَ الْفُسُوقَ وَ الْعِصْيانَ أُولئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ**.. الكافي ۲/ ۱۲۵، ح ۵.

فضیل بن یسار روایت کرده است که گفت: از امام صادق علیه السلام سئوال کردم: آیا حب و بغض ارتباطی با ایمان دارند؟ آن حضرت فرمود: آیا ایمان چیزی جز حب و بغض است؟ سپس آیه زیر را تلاوت کرد: حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الإِيمَانَ وزَيَّنَهُ فِي قُلوبِكُمْ وكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الكُفْرَ والفُسُوقَ والعِصْيَانَ أُولئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ.

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ زِيَادٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ **حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ** هَلْ لِلْعِبَادِ بِمَا حَبَّبَ صُنْعٌ قَالَ لَا وَ لَا كَرَامَةَ. المحاسن/ ۱۹۹، ۲۹.

حسن بن زیاد گوید از امام صادق علیه السلام در مورد آیه حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ پرسیدم، آیا بندگان در دوست داشتن موثرند فرمود خیر چنین نیست.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي حَدِيثٍ لَهُ قَالَ يَا زِيَادُ وَيْحَكَ وَ هَلِ الدِّينُ إِلَّا الْحُبُّ أَ لَا تَرَى إِلَى قَوْلِ اللهِ **إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ** أَ وَ لَا تَرَى قَوْلَ اللهِ لِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله **حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ** وَ قَالَ **يُحِبُّونَ مَنْ هاجَرَ إِلَيْهِمْ** فَقَالَ الدِّينُ هُوَ الْحُبُّ وَ الْحُبُّ هُوَ الدِّينُ.. المحاسن/ ۲۶۲، ح ۳۲۷.

امام محمد باقر علیه السلام خطاب به او فرمود: ای زیاد! وای بر تو! آیا دین چیزی جز محبت است؟ مگر نخوانده ای که خداوند در قرآن کریم می فرماید: إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ ويَغْفِرْ لكُمْ ذُنُوبَكُمْ مگر ندیده ای که خداوند خطاب به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است: حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الإِيمَانَ وزَيَّنَهُ فِي قُلوبِكُمْ و هم‌چنین فرموده است: يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ دین همان محبت است و محبت، نشان دهنده دین فرد است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ أَبِي عليه السلام عَنْ حُرُوبِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ كَانَ السَّائِلُ مِنْ مُحِبِّينَا فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام بَعَثَ اللهُ مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله بِخَمْسَةِ أَسْيَافٍ ثَلَاثَةٌ مِنْهَا شَاهِرَةٌ فَلَا تُغْمَدُ **حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزارَها** وَ لَنْ **تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزارَها** حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَإِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا آمَنَ النَّاسُ كُلُّهُمْ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ **فَيَوْمَئِذٍ لا يَنْفَعُ نَفْساً إِيمانُها لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمانِها خَيْراً** وَ سَيْفٌ مِنْهَا مَكْفُوفٌ وَ سَيْفٌ مِنْهَا مَغْمُودٌ سَلُّهُ إِلَى غَيْرِنَا وَ حُكْمُهُ إِلَيْنَا وَأَمَّا السُّيُوفُ الثَّلَاثَةُ الشَّاهِرَةُ فَسَيْفٌ عَلَى مُشْرِكِي الْعَرَبِ .....قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ إِنْ طائِفَتانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُما فَإِنْ بَغَتْ إِحْداهُما عَلَى الْأُخْرى فَقاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلى أَمْرِ اللهِ**فَلَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ مِنْكُمْ مَنْ يُقَاتِلُ بَعْدِي عَلَى التَّأْوِيلِ كَمَا قَاتَلْتُ عَلَى التَّنْزِيلِ فَسُئِلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله مَنْ هُوَ فَقَالَ خَاصِفُ النَّعْلِ يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ قَاتَلْتُ بِهَذِهِ الرَّايَةِ مَعَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله ثَلَاثاً وَ هَذِهِ الرَّابِعَةُ وَ اللهِ لَوْ ضَرَبُونَا حَتَّى يَبْلُغُوا بِنَا السَّعَفَاتِ مِنْ هَجَرَ لَعَلِمْنَا أَنَّا عَلَى الْحَقِّ وَ أَنَّهُمْ عَلَى الْبَاطِلِ وَ كَانَتِ السِّيرَةُ فِيهِمْ مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَا كَانَ مِنْ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فِي أَهْلِ مَكَّةَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ فَإِنَّهُ لَمْ يَسْبِ لَهُمْ ذُرِّيَّةً وَ قَالَ مَنْ أَغْلَقَ بَابَهُ فَهُوَ آمِنٌ وَ مَنْ أَلْقَى سِلَاحَهُ فَهُوَ آمِنٌ وَ كَذَلِكَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صلى الله عليه و آله يَوْمَ الْبَصْرَةِ نَادَى فِيهِمْ لَا تَسْبُوا لَهُمْ ذُرِّيَّةً وَ لَا تُجْهِزُوا عَلَى جَرِيحٍ وَ لَا تَتْبَعُوا مُدْبِراً وَ مَنْ أَغْلَقَ بَابَهُ وَ أَلْقَى سِلَاحَهُ فَهُوَ آمِن.... الكافي ۵/ ۱۰ ۱۲، ح ۲.

امام صادق علیه السلام:....مردی شیعه از امام صادق علیه السلام از نبردهای علی علیه السلام پرسید. در پاسخ وی فرمودند: خدای پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم را با پنج شمشیر به پیامبری فرستاد. سه از آن‌ها برهنه است و هیچ گاه در غلاف نشود تا حَتَّى أَنْ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزارَها. و نبرد جهانیان انجام نیابد تا آفتاب از مغرب خود بر آید و هر گاه آفتاب از مغرب بر آید در همان روز آسایش همگانی سر تا سر جهان را فرا گیرد. فَيَوْمَئِذٍ لا يَنْفَعُ نَفْساً إِيمانُها لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمانِها خَيْراً یکی از آن شمشیرها در چیزی پیچیده شده و دیگری از آن‌ها در نیام است. آن را برای دیگران کشیده است و حکم آن با ماست. و اما آن سه تای دیگر یکی شمشیریست که بر روی کافران تازی کشیده شد. ..... خداوند فرموده است: وإِن طَائِفَتَانِ مِنَ المُؤْمِنِينَ اقْتَتَلوا فَأَصْلحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلى الأُخْرَى فَقَاتِلوا التِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلى أَمْرِ اللهِ زمانی که این آیه نازل شد، رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: همچنان که من امروزه بر سر قرآن با کفار می جنگم، گروهی پس از من بر سر تأویل قرآن خواهند جنگید. از آن حضرت پرسیدند: منظورتان کیست؟ رسول اکرم فرمود: کسی که کفش را وصله می زند. منظور آن حضرت، امیرالمؤمنین علیه السلام بود. عمار بن یاسر نیز گفت: سه بار در محضر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم این پرچم را با خود به جهاد بردم و این بار چهارم است. به خدا قسم! اگر آنقدر ما را بزنند تا این که ما را تا درختان خرمای هجر برسانند، باز هم خواهیم دانست که ما بر حق هستیم و آنان بر باطلند. امیرالمؤمنین علیه السلام با اهل بصره رفتاری را در پیش گرفت که رسول اکرم در مقابل ساکنان مکه در هنگام فتح آن شهرانجام داد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در فتح مکه هیچ کدام از ساکنان آن شهر را به اسارت در نیاورد و فرمود: هر کس در خانه اش بماند و در را بر خود ببندد یا سلاحش را روی زمین بگذارد در امان است. امیرالمؤمنین علیه السلام نیز در جنگ جمل چنین فرمود: هیچ احدی را به اسارت درنیاورید. زخمی ها را نکشید. افرادی را که از میدان جنگ فرار کرده اند تعقیب نکنید. هر کس در خانه اش بماند و در آن را ببندد یا اسلحه اش را روی زمین بگذارد، در امان است.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ** بَنُو أَبٍ وَ أُمٍّ وَ إِذَا ضَرَبَ عَلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ عِرْقٌ سَهِرَ لَهُ الْآخَرُونَ. الكافي ۲/ ۱۶۵، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ و فرزندان یک پدر و مادر باشند و چون از مردی رگی زده شود برایش بیدار خوابی کشند.

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذَا الْحَدِيثُ الَّذِي سَمِعْتُهُ مِنْكَ مَا تَفْسِيرُهُ قَالَ وَ مَا هُوَ قَالَ إِنَ الْمُؤْمِنَ يَنْظُرُ بِنُورِ اللهِ فَقَالَ يَا مُعَاوِيَةُ إِنَّ اللهَ خَلَقَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ نُورِهِ وَ صَبَغَهُمْ فِي رَحْمَتِهِ وَ أَخَذَ مِيثَاقَهُمْ لَنَا بِالْوَلَايَةِ عَلَى مَعْرِفَتِهِ يَوْمَ عَرَّفَهُمْ نَفْسَهُ فَالْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ لِأَبِيهِ وَ أُمِّهِ أَبُوهُ النُّورُ وَ أُمُّهُ الرَّحْمَةُ وَ إِنَّمَا يَنْظُرُ بِذَلِكَ النُّورِ الَّذِي خُلِقَ مِنْهُ. البصائر/ ۱۰۰، ح ۲.

معاویه عمار گفت: به امام صادق علیه السّلام عرض کردم: فدایت شوم، تفسیر این حدیثی که از شما شنیده‌ام چیست؟ حضرت فرمود: کدام حدیث؟ گفتم: اینکه مؤمن به نور خدا می‌نگرد ؟ فرمود: ای معاویه، خداوند مؤمنین را از نور خود آفرید و از رحمتش ایشان را ساخت و روزی که خودش را به آنان شناساند، برای ما از آن‌ها عهد و پیمان گرفت. پس مؤمن، برادر مؤمن است و از یك پدر و مادر هستند. پدرش نور و مادرش رحمت است و مؤمن، به وسیله این نوری که از آن خلق شده می‌بیند.

عَنْ حَمَّادِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ حَبِيبٍ الْأَحْوَلِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ يَقُولُ صَدَقَةٌ يُحِبُّهَا اللهُ إِصْلَاحٌ بَيْنِ النَّاسِ إِذَا تَفَاسَدُوا وَ تَقَارُبٌ بَيْنِهِمْ إِذَا تَبَاعَدُوا. الكافي ۲/ ۲۰۹، ح ۱.

حبیب احول گوید شنیدم امام صادق علیه السّلام میفرمود: صدقه ای را که خدا دوست دارد، اصلاح میان مردمست ، زمانیکه اختلاف و فساد یابند و نزدیک ساختن آن‌ها بیکدیگر زمانیکه از هم دور شوند.

مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ قَالَ: أَبْلِغْ عَنِّي كَذَا وَ كَذَا فِي أَشْيَاءَ أَمَرَ بِهَا قُلْتُ فَأُبَلِّغُهُمْ عَنْكَ وَ أَقُولُ عَنِّي مَا قُلْتَ لِي وَ غَيْرَ الَّذِي قُلْتَ قَالَ نَعَمْ إِنَّ الْمُصْلِحَ لَيْسَ بِكَذَّابٍ إِنَّمَا هُوَ الصُّلْحُ لَيْسَ بِكَذِبٍ . الكافي ۲/ ۲۱۰، ح ۷.

امام صادق علیه السّلام به معاویة بن وهب یا عمار، فرمود از جانب من چنین و چنان بگو، معاویه گوید: عرض کردم : فرموده شما را بآن‌ها برسانم و خودم هم آن‌چه را شما فرموده اید و چیزهای دیگری را که نفرموده اید بگویم ؟ فرمود: آری ، مصلح درغگو نیست.

الحجرات ۱۸-۱۱

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (۱۱) يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللهَ إِنَّ اللهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ (۱۲) يَاأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (۱۳) قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ

أَعْمالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۱۴) وَإِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ (۱۵) قُلْ أَتُعَلِّمُونَ اللهَ بِدِينِكُمْ وَاللهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (۱۶) يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۱۷) إِنَّ اللهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (۱۸)

ای کسانی که ایمان آورده اید نباید قومی قوم دیگر را ریشخند کند شاید آن ها از اینها بهتر باشند و نباید زنانی زنان [دیگر] را [ریشخند کنند] شاید آن ها از اینها بهتر باشند و از یکدیگر عیب مگیرید و به همدیگر لقبهای زشت مدهید چه ناپسندیده است نام زشت پس از ایمان و هر که توبه نکرد آنان خود ستمکارند (۱۱) ای کسانی که ایمان آورده اید از بسیاری از گمان ها بپرهیزید که پاره ای از گمان ها گناه است و جاسوسی مکنید و بعضی از شما غیبت بعضی نکند آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده اش را بخورد از آن کراهت دارید [پس] از خدا بترسید که خدا توبه پذیر مهربان است (۱۲) ای مردم ما شما را از مرد و زنی آفریدیم و شما را ملت ملت و قبیله قبیله گردانیدیم تا با یکدیگر شناسایی متقابل حاصل کنید در حقیقت ارجمندترین شما نزد خدا پرهیزگارترین شماست بی تردید خداوند دانای آگاه است (۱۳) [برخی از] بادیه نشینان گفتند ایمان آوردیم بگو ایمان نیاورده اید لیکن بگویید اسلام آوردیم و هنوز در دلهای شما ایمان داخل نشده است و اگر خدا و پیامبر او را فرمان برید از [ارزش] کرده هایتان چیزی کم نمی کند خدا آمرزنده مهربان است (۱۴) در حقیقت مؤمنان کسانی اند که به خدا و پیامبر او گرویده و [دیگر] شک نیاورده و با مال و جانشان در راه خدا جهاد کرده اند اینانند که راستکردارند (۱۵) بگو آیا خدا را از دین [داری] خود خبر می دهید و حال آنکه خدا آن چه را که در آسمان ها و زمین است می داند و خدا به همه چیز داناست (۱۶) از اینکه اسلام آورده اند بر تو منت می نهند بگو بر من از اسلام آوردنتان منت مگذارید بلکه [این] خداست که با هدایت کردن شما به ایمان بر شما منت می گذارد اگر راستگو باشید (۱۷) خداست که نهفته آسمان ها و زمین را می داند و خدا [ست که] به آن چه می کنید بیناست (۱۸)

عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ وَ قَالَ لَهُ مَرْحَباً بِكَ يَا سَعْدُ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ بِهَذَا الِاسْمِ سَمَّتْنِي أُمِّي وَ مَا أَقَلَّ مَنْ يَعْرِفُنِي بِهِ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ صَدَقْتَ يَا سَعْدُ الْمَوْلَى فَقَالَ الرَّجُلُ جُعِلْتُ فِدَاكَ بِهَذَا كُنْتُ أُلَقَّبُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ لَا خَيْرَ فِي اللَّقَبِ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ فِي كِتَابِهِ **وَ لا تَنابَزُوا بِالْأَلْقابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمان....** . الخصال/ ۴۸۹، ح ۶۸.

ابان بن تغلب گفته: نزد امام صادق علیه السلام بودم، مردی از اهل یمن آمد، امام علیه السلام فرمود: ای سعد خوش آمدی، آن مرد گفت: این نامیست که مادر من مرا بدان نامیده، کم کسی مرا بدان می‌شناسد.امام علیه السلام گفت: ای سعد مولی راست گفتی. آن مرد گفت: فدای تو گردم، این پا نام من است، امام گفت:پا نام نیکو نیست. خدا در قرآن فرموده: وَ لا تَنابَزُوا بِالْأَلْقابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمان .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ فِي كَلَامٍ لَهُ ضَعْ أَمْرَ أَخِيكَ عَلَى أَحْسَنِهِ حَتَّى يَأْتِيَكَ مَا يَغْلِبُكَ مِنْهُ وَ لَا تَظُنَّنَّ بِكَلِمَةٍ خَرَجَتْ مِنْ أَخِيكَ سُوءاً وَ أَنْتَ تَجِدُ لَهَا فِي الْخَيْرِ مَحْمِلًا.. الكافي ۲/ ۳۶۱، ح ۲.

امام صادق علیه السلام روایت شده که امیرالمؤ منین علیه السلام در ضمن سخنی خود فرمود: هر کار ی که از برادر دینی خود سرزند آن را ببهترین وجه آن حمل کن ، تا کاری کند که راه توجیه را بر تو ببندد، و هیچگاه بسخنیکه از دهان برادرت بیرون آید گمان بد مبر، در صورتیکه برای آن سخن محمل خوبی میبابی.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَا يَتَّكِلِ الْعَامِلُونَ عَلَى أَعْمَالِهِمُ الَّتِي يَعْمَلُونَهَا لِثَوَابِي فَإِنَّهُمْ لَوِ اجْتَهَدُوا وَ أَتْعَبُوا أَنْفُسَهُمْ أَعْمَارَهُمْ فِي عِبَادَتِي كَانُوا مُقَصِّرِينَ غَيْرَ بَالِغِينَ فِي عِبَادَتِهِمْ كُنْهَ عِبَادَتِي فِيمَا يَطْلُبُونَ عِنْدِي مِنْ كَرَامَتِي وَ النَّعِيمِ فِي جَنَّاتِي وَ رَفِيعِ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى فِي جِوَارِي وَ لَكِنْ بِرَحْمَتِي فَلْيَثِقُوا وَ فَضْلِي فَلْيَرْجُوا وَ إِلَى حُسْنِ الظَّنِّ بِي فَلْيَطْمَئِنُّوا فَإِنَّ رَحْمَتِي عِنْدَ ذَلِكَ تُدْرِكُهُمْ وَ مَنِّي يُبَلِّغُهُمْ رِضْوَانِي وَ مَغْفِرَتِي تُلْبِسُهُمْ عَفْوِي فَإِنِّي أَنَا اللهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ وَ بِذَلِكَ تَسَمَّيْتُ. الكافي ۲/ ۷۱، ح ۱.

امام باقر علیه السلام فرمود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند خدای تبارک و تعالی می‌فرماید:پس کسانیکه اعمالی بخاطر ثواب من انجام میدهند، نباید بآن اعمال تکیه کنند، زیرا اگر آن‌ها هر چه کوشش کنند و خود را بزحمت افکنند و عمر خود را در راه عبادتم بسپرند، باز مقصر باشند و با عبادت خود بکنه و حقیقت عبادتم نرسند، نسبت بکرامت و نعمت بهشت و درجات عالی که در جوارم طلب می‌کنند ، ولی تنها باید برحتم اعتماد کنند و بفضلم شادمان باشند و با حسن ظن مطمئن باشند، در آنهنگام رحتم دستگیرشان شود و رضوانم بآن‌ها برسد و آمرزشم بر آن‌ها لباس گذشت پوشد، همانا منم خدای رحمن و رحیم و بدان نامیده و منسوب شده ام.

قَالَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِذَا اسْتَوْلَى الصَّلَاحُ عَلَى الزَّمَانِ وَ أَهْلِهِ ثُمَّ أَسَاءَ رَجُلٌ الظَّنَّ بِرَجُلٍ لَمْ تَظْهَرْ مِنْهُ حَوْبَةٌ فَقَدْ ظَلَمَ وَ إِذَا اسْتَوْلَى الْفَسَادُ عَلَى الزَّمَانِ وَ أَهْلِهِ فَأَحْسَنَ رَجُلٌ الظَّنَّ بِرَجُلٍ فَقَدْ غَرَّر. التهج/ ٤٨٩، الخطبة ١١٤.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:فرمود: چون خوبی و نیکی بر روزگار و مردمش حکمفرما شد سپس کسی بدیگري بی‌آنکه از او رسوائی و گناه بیند، بدگمان باشد بأو ستم کرده است، و اگر فساد و تباهی بر روزگار و مردمش حکمفرما باشد خوش‌بینی بمرد ناشناخته مایه فریب و خطر است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ أَقْرَبَ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى الْكُفْرِ أَنْ يُوَاخِيَ الرَّجُلَ الرَّجُلَ عَلَى الدِّينِ فَيُحْصِيَ عَلَيْهِ عَثَرَاتِهِ وَ زَلَّاتِهِ لِيُعَنِّفَهُ بِهَا يَوْماً. الكافي ۲/ ۳۵٤، ح ۱.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: نزدیک ترین حالت به کفر آن است که فردی با دیگری دارای پیوند برادری باشد اما در جستجوی اشتباهات و خطاهای او بر آید تا روزی از آن نقطه ضعف ها علیه او استفاده کرده و او را رسوا کند.

عَنْ اسحاق بن عمار عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله يَا مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَ لَمْ يُسْلِمْ بِقَلْبِهِ لَا تَتَبَّعُوا عَثَرَاتِ الْمُسْلِمِينَ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَبَّعَ عَثَرَاتِ الْمُسْلِمِينَ تَتَبَّعَ اللهُ عَثْرَتَهُ وَ مَنْ تَتَبَّعَ اللهُ عَثْرَتَهُ يَفْضَحْه الكافي ۲/ ۳۵۵، ح ٤.

اسحاق بن عمار روایت کرده است که گفت: شنیدم که امام صادق علیه السلام می فرماید: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است: ای گروهی که با زبان اسلام آورده اید، اما ایمان به قلب هایتان نفوذ نکرده است! مسلمانان را نکوهش نکنید و در پی عیب جویی از آن‌ها نباشید. هر کس از برادران دینی اش عیب جویی کند، خداوند در پی یافتن عیب هایش بر خواهد آمد. هر کس خداوند با او چنین کند، حتی اگر در خانه اش باشد، او را رسوا خواهد کرد.

عَنْ أَبَانٍ قَالَ قَالَ لِي أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام مَنْ ذَكَرَ رَجُلًا مِنْ خَلْفِهِ بِمَا هُوَ فِيهِ مِمَّا عَرَفَهُ النَّاسُ لَمْ يَغْتَبْهُ وَ مَنْ ذَكَرَهُ مِنْ خَلْفِهِ بِمَا هُوَ فِيهِ مِمَّا لَا يَعْرِفُهُ النَّاسُ اغْتَابَهُ وَ مَنْ ذَكَرَهُ بِمَا لَيْسَ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَهُ. الكافي ۲/ ۳۵۸، ح ٦.

ابان گوید حضرت ابوالحسن موسی بن جعفر علیه السلام بمن فرمود: هر که پشت سر مردی چیزی را گوید که در اوست و مردم میدانند که آنچیز در اوست غیبت کرده او را نکرده ، و هر که پشت سر کسی چیزیرا گوید که در اوست ولی مردم نمی دانند غیبتش کرده ، و هر که پشت سر کسی چیزی گوید که در او نیست به او بهتان زده است.

حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ نَصْرٍ الرَّازِيُّ قَالَ سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ قَالَ رَجُلٌ لِلرِّضَا عليه السلام وَ اللهِ مَا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَشْرَفُ مِنْكَ أَباً فَقَالَ التَّقْوَى شَرَّفَهُمْ وَ طَاعَةُ اللهِ أَحْظَتْهُمْ فَقَالَ لَهُ آخَرُ أَنْتَ وَ اللهِ خَيْرُ النَّاسِ فَقَالَ لَهُ لَا تَحْلِفْ يَا هَذَا خَيْرٌ مِنِّي مَنْ كَانَ أَتْقَى للهِ تَعَالَى وَ أَطْوَعَ لَهُ وَ اللهِ مَا نُسِخَتْ هَذِهِ الْآيَةُ **وَ جَعَلْناكُمْ شُعُوباً وَ قَبائِلَ لِتَعارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقاكُمْ**.. العيون ۲/ ۲۳۸، ح ۱۰.

ابو عبدالله محمد موسی بن نصر رازی، از پدرش روایت کرده است که گفت: شخصی خدمت امام رضا علیه السلام عرض کرد: به خدا قسم! بر روی زمین هیچ کس وجود ندارد که از شما با اصل و نسب تر باشد. امام رضا علیه السلام فرمود: پرهیزگاری افتخار آنها بود و اطاعت از پروردگار، آنها را در بر گرفته بود. شخص دیگری به ایشان گفت: به خدا قسم! تو بهترین فرد در میان مردم هستی. آن حضرت فرمود: این گونه قسم یاد مکن! هر کس بیش از من پرهیزگار باشد و از خداوند اطاعت کند، از من بهتر و برتر است. به خدا قسم! این آیه نسخ نشده است که پروردگار فرموده است: وجَعَلنَاكُمْ شُعُوبًا وقَبَائِل لتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللهِ أَتْقَاكُمْ.

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَ اللهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ بِالْإِسْلَامِ نَخْوَةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَ تَفَاخُرَهَا بِآبَائِهَا إِنَّ الْعَرَبِيَّةَ لَيْسَتْ بِأَبٍ وَ وَالِدَةٍ وَ إِنَّمَا هُوَ لِسَانٌ نَاطِقٌ، فَمَنْ تَكَلَّمَ بِهِ فَهُوَ عَرَبِيٌّ، أَلَا إِنَّكُمْ مِنْ آدَمَ وَ آدَمُ مِنْ تُرَابٍ وَ **أَكْرَمُكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقاكُم**. تفسير القمي ۲/ ۳۲۲.

پیامبر اکرم صلّی اللهٔ علیه و آله و سلّم در روز فتح مکه بر منبر رفت و فرمود: ای مردمان! همانا خداوند، تکبر و بالیدن به پدرانتان را از شما دور کرد. عربی بودن به این نیست که از پدری عربی زاده شوی بل که به زبان گویا بدانید که شما از آدمید و آدم از گل. وَ أَكْرَمُكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقاكُم.

عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ قَالَ رَسُولَ اللهِ صلی الله علیه و آله ... أَنَ اللهَ خَلَقَ الْخَلْقَ قِسْمَيْنِ فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِهِمَا قِسْماً وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ **أَصْحابُ الْيَمِينِ** وَ **أَصْحابُ الشِّمالِ** فَأَنَا مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ وَ أَنَا خَيْرُ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ثُمَّ جَعَلَ الْقِسْمَيْنِ أَثْلَاثاً فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِهَا أَثْلَاثاً وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ: **فَأَصْحابُ الْمَيْمَنَةِ ما أَصْحابُ الْمَيْمَنَةِ وَ أَصْحابُ الْمَشْئَمَةِ ما أَصْحابُ الْمَشْئَمَةِ وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ** فَأَنَا مِنَ السَّابِقِينَ وَ أَنَا خَيْرُ السَّابِقِينَ.ثُمَّ جَعَلَ الْأَثْلَاثَ قَبَائِلَ فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِهَا قَبِيلَةً وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ: **يا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْناكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَ أُنْثى وَ جَعَلْناكُمْ شُعُوباً وَ قَبائِلَ لِتَعارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقاكُمْ** فَقَبِيلَتِي خَيْرُ الْقَبَائِلِ وَ أَنَا سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ وَ أَكْرَمُكُمْ عَلَى اللهِ وَ لَا فَخْرَ..... تفسير القمي ۲/ ۳٤٦ ۳٤۷.

حذیفه بن یمان گوید:رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: خداوند مردم را به دو گروه تقسیم کرده است و من را در گروه برتر قرار داده است. این امر مصداق فرموده پروردگار در باره اصحاب یمین و اصحاب شمال است و من برترین فرد در میان اصحاب یمین هستم. آن گاه هر گروه را به سه دسته کوچکتر تقسیم کرده است و من در بهترین دسته از گروه اصحاب یمین هستم. زیرا خودش فرموده است: فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ وأَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ والسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ من

بهترین فرد در میان سابقین هستم. سپس آن دسته ها را به قبایل تقسیم کرد و مرا در بهترین قبیله قرار داد. این امر مصداق آیه یا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْناكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَ أُنْثى وَ جَعَلْناكُمْ شُعُوباً وَ قَبائِلَ لِتَعارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقاكُمْ می باشد. من پرهیزگارترین و بزرگوارترین و گرامی ترین بنده خدا نزد او هستم. قصد من فخرفروشی نیست.....

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ قَالَ قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام لَا دِينَ لِمَنْ لَا وَرَعَ لَهُ وَ لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَعْمَلُكُمْ بِالتَّقِيَّةِ.... کما الدین/ ۳۷۱، ح ۵.

حسین بن خالد گوید: امام رضا علیه السّلام فرمود: کسی که ورع نداشته باشد دین ندارد و کسی که تقیّه نداشته باشد ایمان ندارد، گرامی‌ترین شما نزد پروردگار کسی است که بیشتر به تقیّه عمل کند....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كَانَ سَلْمَانُ جَالِساً مَعَ نَفَرٍ مِنْ قُرَيْشٍ فِي الْمَسْجِدِ فَأَقْبَلُوا يَنْتَسِبُونَ وَ يَرْفَعُونَ فِي أَنْسَابِهِمْ حَتَّى بَلَغُوا سَلْمَانَ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ أَخْبِرْنِي مَنْ أَنْتَ وَ مَنْ أَبُوكَ وَ مَا أَصْلُكَ فَقَالَ أَنَا سَلْمَانُ بْنُ عَبْدِ اللهِ كُنْتُ ضَالًّا فَهَدَانِي اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ كُنْتُ عَائِلًا فَأَغْنَانِي اللهُ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ كُنْتُ مَمْلُوكاً فَأَعْتَقَنِي اللهُ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله هَذَا نَسَبِي وَ هَذَا حَسَبِي قَالَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ سَلْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يُكَلِّمُهُمْ فَقَالَ لَهُ سَلْمَانُ يَا رَسُولَ اللهِ مَا لَقِيتُ مِنْ هَؤُلَاءِ جَلَسْتُ مَعَهُمْ فَأَخَذُوا يَنْتَسِبُونَ وَ يَرْفَعُونَ فِي أَنْسَابِهِمْ حَتَّى إِذَا بَلَغُوا إِلَيَّ قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ مَنْ أَنْتَ وَ مَا أَصْلُكَ وَ مَا حَسَبُكَ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فَمَا قُلْتَ لَهُ يَا سَلْمَانُ قَالَ قُلْتُ لَهُ أَنَا سَلْمَانُ بْنُ عَبْدِ اللهِ كُنْتُ ضَالًّا فَهَدَانِي اللهُ عَزَّ ذِكْرُهُ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ كُنْتُ عَائِلًا فَأَغْنَانِي اللهُ عَزَّ ذِكْرُهُ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ كُنْتُ مَمْلُوكاً فَأَعْتَقَنِي اللهُ عَزَّ ذِكْرُهُ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله هَذَا نَسَبِي وَ هَذَا حَسَبِي فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ إِنَّ حَسَبَ الرَّجُلِ دِينُهُ وَ مُرُوءَتَهُ خُلُقُهُ وَ أَصْلَهُ عَقْلُهُ وَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنَّا خَلَقْناكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَ أُنْثى وَ جَعَلْناكُمْ شُعُوباً وَ قَبائِلَ لِتَعارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقاكُمْ** ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لِسَلْمَانَ لَيْسَ لِأَحَدٍ مِنْ هَؤُلَاءِ عَلَيْكَ فَضْلٌ إِلَّا بِتَقْوَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِنْ كَانَ التَّقْوَى لَكَ عَلَيْهِمْ فَأَنْتَ أَفْضَلُ.الكافي ۸/ ۱۸۱ ۱۸۲، ح ۲۰۳.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: سلمان به همراه گروهی از قریش در مسجد نشسته بود. آن‌ها در باره اصل و نسب خودشان سخن می گفتند و بر یکدیگر فخر فروشی می کردند. تا این که به سلمان رسیدند. عمر بن خطاب از او پرسید: به من بگو: تو کیستی و پدرت کیست و اصل و نسبت چیست؟ سلمان پاسخ داد: من سلمان بن عبدالله هستم. قبلاً گمراه بودم. خداوند به وسیله حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم مرا هدایت کرد. دارای عائله و خانواده بودم (پرهزینه بودم) خداوند به وسیله پیامبرش مرا بی نیاز کرد. غلام بودم، خداوند به وسیله پیامبرش مرا آزاد کرد. این اصل و نسب من است. در حالی که سلمان برای آن‌ها سخن می گفت، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به سوی آن‌ها آمد. سلمان همه ماجرا را برای آن حضرت تعریف کرد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ای قریش! حسب و نسب مرد، دین اوست و جوانمردی اش به اخلاقش و اصل و ریشه او، عقل او است. پروردگار در قرآن کریم فرموده است: إِنَّا خَلقْنَاكُم مِّن ذَكَرٍ وأُنثَى وجَعَلنَاكُمْ شُعُوبًا وقَبَائِل لتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللهِ أَتْقَاكُمْ سپس فرمود: ای سلمان! هیچ کدام از آن‌ها جز بر اساس میزان تقوا و پرهیزگاری اش بر تو برتری ندارد. چنان چه پرهیزگاری از آن تو باشد، تو از همه آن‌ها برتری.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ أَكْرَمَ النَّاسِ فَلْيَتَّقِ اللهَ وَ مَنْ أَحَبَ أَنْ يَكُونَ أَتْقَى النَّاسِ فَلْيَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ تَعَالَى..... الفقيه ٤/ ٢٨٥، ح ٨٥٤.

امام صادق علیه السلام از پدرانش، از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نقل فرمودند: هر کس دوست دارد که شریفترین مردم باشد، باید که از خدا بترسد و پرهیزگار باشد؛ و هر کس دوست دارد پرهیزگارترین مردم باشد، باید که بر خدا توکل کند....

عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **قالَتِ الْأَعْرابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَ لكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنا وَ لَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمانُ فِي قُلُوبِكُمْ** فَقَالَ لِي أَ لَا تَرَى أَنَّ الْإِيمَانَ غَيْرُ الْإِسْلَامِ. الكافي ٢/ ٢٤، ح ٣.

جمیل بن دراج گوید از امام صادق علیه السلام در مورد آیه قالَتِ الْأَعْرابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَ لكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنا وَ لَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمانُ فِي قُلُوبِكُمْ پرسیدم بمن فرمودند آیا نمی بینی ایمان غیر از اسلام است.

عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ الْإِيمَانَ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ وَ لَا يُشَارِكُهُ الْإِسْلَامُ إِنَّ الْإِيمَانَ مَا وَقَرَ فِي الْقُلُوبِ وَ الْإِسْلَامَ مَا عَلَيْهِ الْمَنَاكِحُ وَ الْمَوَارِيثُ وَ حَقْنُ الدِّمَاءِ وَ الْإِيمَانَ يَشْرَكُ الْإِسْلَامَ وَ الْإِسْلَامَ لَا يَشْرَكُ الْإِيمَانَ. الكافي ٢/ ٢٦، ح ٣.

فضیل بن یسار گوید شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود: ایمان شریک اسلام میشود، ولی اسلام شریک ایمان نمیگردد، ایمان آنستکه در دل ثابت شود و اسلام چیزیستکه زناشوئی و میراث و حفظ خون بسبب آن شود، ایمان شریک اسلام است ، ولی اسلام شریک ایمان نیست.

عَنْ عَبْدِ الرَّحِيمِ الْقَصِيرِ قَالَ: كَتَبْتُ مَعَ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَعْيَنَ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَسْأَلُهُ عَنِ الْإِيمَانِ مَا هُوَ فَكَتَبَ إِلَيَّ مَعَ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَعْيَنَ سَأَلْتَ رَحِمَكَ اللهُ عَنِ الْإِيمَانِ وَ الْإِيمَانُ هُوَ الْإِقْرَارُ بِاللِّسَانِ وَ عَقْدٌ فِي الْقَلْبِ وَ عَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ وَ الْإِيمَانُ بَعْضُهُ مِنْ بَعْضٍ وَ هُوَ دَارٌ وَ كَذَلِكَ الْإِسْلَامُ دَارٌ وَ الْكُفْرُ دَارٌ فَقَدْ يَكُونُ الْعَبْدُ مُسْلِماً قَبْلَ أَنْ يَكُونَ مُؤْمِناً وَ لَا يَكُونُ مُؤْمِناً حَتَّى يَكُونَ مُسْلِماً فَالْإِسْلَامُ قَبْلَ الْإِيمَانِ وَ هُوَ يُشَارِكُ الْإِيمَانَ فَإِذَا أَتَى الْعَبْدُ كَبِيرَةً مِنْ كَبَائِرِ الْمَعَاصِي أَوْ صَغِيرَةً مِنْ صَغَائِرِ الْمَعَاصِي الَّتِي نَهَى اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْهَا كَانَ خَارِجاً مِنَ الْإِيمَانِ سَاقِطاً عَنْهُ اسْمُ الْإِيمَانِ وَ ثَابِتاً عَلَيْهِ اسْمُ الْإِسْلَامِ فَإِنْ تَابَ وَ اسْتَغْفَرَ عَادَ إِلَى دَارِ الْإِيمَانِ وَ لَا يُخْرِجُهُ إِلَى الْكُفْرِ إِلَّا الْجُحُودُ وَ الِاسْتِحْلَالُ أَنْ يَقُولَ لِلْحَلَالِ هَذَا حَرَامٌ وَ لِلْحَرَامِ هَذَا حَلَالٌ وَ دَانَ بِذَلِكَ فَعِنْدَهَا يَكُونُ خَارِجاً مِنَ الْإِسْلَامِ وَ الْإِيمَانِ دَاخِلًا فِي الْكُفْرِ وَ كَانَ بِمَنْزِلَةِ مَنْ دَخَلَ الْحَرَمَ ثُمَّ دَخَلَ الْكَعْبَةَ وَ أَحْدَثَ فِي الْكَعْبَةِ حَدَثاً فَأُخْرِجَ عَنِ الْكَعْبَةِ وَ عَنِ الْحَرَمِ فَضُرِبَتْ عُنُقُهُ وَ صَارَ إِلَى النَّارِ. الكافي ٢/ ٢٧ ٢٨، ح ١.

عبدالرحیم قصیر روایت کرده است که گفت: به همراه عبدالملک بن اعین نامه ای به امام صادق علیه السلام نوشتم و در آن از ایشان در باره ماهیت ایمان سئوال کردم. آن حضرت در پاسخ نوشت: تو که خداوند بر تو رحمت آورد، در باره ماهیت ایمان سئوال کرده ای. ایمان به معنای اقرار زبانی و باور یقینی در قلب و عمل به وسیله اعضای بدن است.ایمان در برخی موارد با اسلام اشتراک دارد. ایمان، خانه است همان طور که اسلام، خانه است و کفر نیز خانه است. ممکن است بنده ای پیش از آن که مؤمن باشد، مسلمان باشد، اما تا زمانی که اسلام نیاورده باشد نمی تواند مؤمن باشد. بنابراین اسلام آوردن در جای‌گاهی قبل از ایمان قرار دارد و بخشی از آن به شمار می آید. هر گاه بنده، مرتکب گناه صغیره یا کبیره ای شود که خداوند او را از آن نهی کرده است،

در آن لحظه از ایمان خارج خواهد شد و لفظ مؤمن از او ساقط خواهد شد، اما همچنان نام مسلمان بر او باقی خواهد ماند. چنان چه توبه کند و از درگاه خداوند طلب آمرزش کند، به مرحله ایمان باز خواهد گشت و فقط انکار مسلمات دین و حلال دانستن محرمات و حرام دانستن امور حلال از روی اعتقاد و باور، او را از اسلام خارج و به کفر ملحق خواهد کرد. او به منزله کسی است که وارد حرم و سپس وارد کعبه شده و آن جا را نجس کرده باشد. در ابتدا او را از کعبه و سپس او را از حرم اخراج کرده و گردنش را می زنند و به سوی جهنم فرستاده می شود.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتابُوا وَ جاهَدُوا بِأَمْوالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللهِ أُولئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ** قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ ذَهَبَ عَلِيٌّ عليه السلام بِشَرَفِهَا وَ فَضْلِهَا.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۰۷، ح ۸.

ابن عباس در مورد قول خداوند إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتابُوا وَ جاهَدُوا بِأَمْوالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللهِ أُولئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ على عليه السلام رفته با شرفش و فضلش.

عليّ بن إبراهيم : **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتابُوا** أي: لم يشكّوا **وَ جاهَدُوا بِأَمْوالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللهِ** قال:، نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام تفسير القمّي ۲/ ۳۲۲.

على بن ابراهيم قمى گفت: إِنَّمَا المُؤْمِنُونَ الذِينَ آمَنُوا بِاللهِ ورَسُولِهِ ثُمَّ لمْ يَرْتَابُوا يعنى دچار ترديد نشدند. وجَاهَدُوا بِأَمْوالِهِمْ وأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيل اللهِ كه منظور از آن امير المؤمنين عليه السلام است.

عَنْ على بن سويد عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْعُجْبِ الَّذِي يُفْسِدُ الْعَمَلَ فَقَالَ الْعُجْبُ دَرَجَاتٌ مِنْهَا أَنْ يُزَيَّنَ لِلْعَبْدِ سُوءُ عَمَلِهِ فَيَرَاهُ حَسَناً فَيُعْجِبَهُ وَ يَحْسَبَ أَنَّهُ يُحْسِنُ صُنْعاً وَ مِنْهَا أَنْ يُؤْمِنَ الْعَبْدُ بِرَبِّهِ فَيَمُنَّ عَلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ للهِ عَلَيْهِ فِيهِ الْمَنُّ. الكافي ۲/ ۳۱۳، ح ۳.

على بن سويد گويد: از حضرت ابى الحسن عليه السلام راجع به خود بينى و عجمى كه عمل را فاسد كند پرسيدم ، فرمود: خود بينى چند درجه دارد: بعضى از آن درجات اينستكه . كردار زشت بنده بنظرش جلوه كند و آنرا خوب پندارد و از آن خوشش آيد و گمان كند كار خوبى ميكند،و بعضى از درجاتش اينستكه : بنده به پروردگارش ايمان آورد و براى خداى عزوجل منت گذارد، در صورتيكه خدا را بر او منت است.

عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فِي حَفْرِ الْخَنْدَقِ وَ قَدْ حَفَرَ النَّاسُ وَ حَفَرَ عَلِيٌّ عليه السلام فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله بِأَبِي مَنْ يَحْفِرُ وَ جَبْرَائِيلُ يَكْنُسُ التُّرَابَ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ يُعِينُهُ مِيكَائِيلُ وَ لَمْ يَكُنْ يُعِينُ أَحَداً قَبْلَهُ مِنَ الْخَلْقِ ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لِعُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ احْفِرْ فَغَضِبَ عُثْمَانُ وَ قَالَ لَا يَرْضَى مُحَمَّدٌ أَنْ أَسْلَمْنَا عَلَى يَدِهِ حَتَّى يَأْمُرَنَا بِالْكَدِّ فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَى نَبِيِّهِ **يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلامَكُمْ بَلِ اللهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَداكُمْ لِلْإِيمانِ إِنْ كُنْتُمْ صادِقِينَ** . تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۰۷ ۶۰۸، ح ۹.

جابر بن عبدالله كه خداوند از او خشنود باد، مى رساند، روايت كرده است كه گفت: در هنگام حفر خندق در محضر رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم بودم. مردم و اميرالمؤمنين عليه السلام كار حفر خندق را انجام مى دادند. پيامبر صلى الله عليه و آله و

سلم خطاب به امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: پدر و مادرم فدای کسی باد که خندق را حفر می کند و جبرئیل خاک را از مقابلش جارو و میکائیل به او کمک می کند؛ این در حالی است که این فرشته‌گان قبل از او به کسی کمک نکرده اند.پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به عثمان بن عفان فرمود: تو هم در حفر خندق به بقیه کمک کن. عثمان عصبانی شد و گفت: محمد به اسلام آوردن ما توسط او بسنده نکرده است، بل‌که به ما دستور می دهد خودمان را دچار مشقت کنیم. در این هنگام خداوند آیه زیر را نازل کرد: يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلامَكُمْ بَلِ اللهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ.

۵۰.ق

ق ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ (۱) بَلْ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ (۲) أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ (۳) قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَفِيظٌ (۴) بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَرِيجٍ (۵) أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ (۶) وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ (۷) تَبْصِرَةً وَذِكْرَى لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ (۸) وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ (۹) وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. قاف سوگند به قرآن باشکوه (۱) [که آنان نگرویدند] بلکه از اینکه هشداردهنده‌ای از خودشان برایشان آمد در شگفت شدند وکافران گفتند این [محمد و حکایت معاد] چیزی عجیب است (۲) آیا چون مردیم و خاک شدیم [زنده می شویم] این بازگشتی بعید است (۳) قطعا دانسته ایم که زمین [چه مقدار] از اجسادشان فرو می کاهد و پیش ما کتاب ضبط‌کننده‌ای است (۴) [نه] بلکه حقیقت را وقتی برایشان آمد دروغ خواندند و آن‌ها در کاری سردرگم [مانده] اند (۵) مگر به آسمان بالای سرشان ننگریسته اند که چگونه آن را ساخته و زینتش داده ایم و برای آن هیچ گونه شکافتگی نیست (۶) و زمین را گستردیم و در آن لنگر [آسا کوه] ها فروافکندیم و در آن از هرگونه جفت دل انگیز رویانیدیم (۷) [تا] برای هر بنده توبه‌کار بینش افزا و پندآموز باشد (۸) و از آسمان آبی پربرکت فرود آوردیم پس بدان [وسیله] باغها و دانه های درو کردنی رویانیدیم (۹) و درختان تناور خرما که خوشه [های] روی هم چیده دارند (۱۰)

عَنْ مَيسَرَه خثعمی عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ **حم عسق** عِدَادُ سِنِي الْقَائِمِ وَ **ق** جَبَلٌ مُحِيطٌ بِالدُّنْيَا مِنْ زُمُرُّدٍ أَخْضَرَ فَخُضْرَةُ السَّمَاءِ مِنْ ذَلِكَ الْجَبَلِ وَ عِلْمُ كُلِّ شَيْءٍ فِي عسق. **بَلْ عَجِبُوا** يَعْنِي قُرَيْشاً **أَنْ جاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ** يَعْنِي رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله **فَقالَ الْكافِرُونَ هذا شَيْءٌ عَجِيبٌ أَ إِذا مِتْنا وَ كُنَّا تُراباً ذلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ** قَالَ نَزَلَتْ فِي أُبَيِّ بْنِ خَلَفٍ قَالَ لِأَبِي جَهْلٍ تَعَالَ إِلَيَّ لِأُعْجِبَكَ مِنْ مُحَمَّدٍ ثُمَّ أَخَذَ عَظْماً فَفَتَّهُ ثُمَّ قَالَ يَزْعُمُ مُحَمَّدٌ أَنَّ هَذَا يُحْيَا فَقَالَ اللهُ **بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَرِيجٍ** يَعْنِي مُخْتَلَف .تفسير القمّي ۲/ ۲۶۸ و ۳۴۳.

مَیسَره خثعمی روایت می کند شنیدم: که امام باقر علیه السلام فرمود: حم عسق تعداد سال های سن امام زمان علیه السلام است. هم‌چنین ق کوهی است که همه دنیا را در بر گرفته و از زمرد سبز است و رنگ سبز آسمان از آن کوه است. هم‌چنین علم

همه چیز در عسق نهفته است بَل عَجِبُوا منظور قریش است. أَن جَاءهُمْ مُنذِرٌ مِّنْهُمْ یعنی رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و در باره فَقَال الكَافِرُونَ هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ* أَئِذَا مِتْنَا وكُنَّا تُرَابًا ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ گفته است: در باره ابی بن خلف نازل شده است که به ابوجهل گفت: من از کار محمد در عجبم. پس استخوان پوسیده ای را برداشت و آن را پودر کرد و گفت: محمد گمان می کند این دوباره زنده می شود! آن گاه خداوند در جواب آنها فرمود: بَل كَذَّبُوا بِالحَقِّ لمَّا جَاءهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَّرِيجٍ یعنی: سرگردان و دچار اختلاف هستید.

عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ الْهِلَالِيِّ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ: بُنِيَ الْكُفْرُ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمَ الْفِسْقِ وَ الْغُلُوِّ وَ الشَّكِّ وَ الشُّبْهَةِ وَ الْفِسْقُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ عَلَى الْجَفَاءِ وَ الْعَمَى وَ الْغَفْلَةِ وَ الْعُتُوِّ فَمَنْ جَفَا احْتَقَرَ الْحَقَ وَ مَقَتَ الْفُقَهَاءَ وَ أَصَرَّ **عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ** وَ مَنْ عَمِيَ نَسِيَ الذِّكْرَ وَ اتَّبَعَ الظَّنَّ وَ بَارَزَ خَالِقَهُ وَ أَلَحَّ عَلَيْهِ الشَّيْطَانُ وَ طَلَبَ الْمَغْفِرَةَ بِلَا تَوْبَةٍ وَ لَا اسْتِكَانَةٍ وَ لَا غَفْلَةٍ وَ مَنْ غَفَلَ جَنَى عَلَى نَفْسِهِ وَ انْقَلَبَ عَلَى ظَهْرِهِوَ حَسِبَ غَيَّهُ رُشْداً وَ غَرَّتْهُ الْأَمَانِيُّ وَ أَخَذَتْهُ الْحَسْرَةُ وَ النَّدَامَةُ إِذَا قُضِيَ الْأَمْرُ وَ انْكَشَفَ عَنْهُ الْغِطَاءُ وَ بَدَا لَهُ مَا لَمْ يَكُنْ يَحْتَسِبُ وَ مَنْ عَتَا عَنْ أَمْرِ اللهِ شَكَّ وَ مَنْ شَكَّ تَعَالَى اللهُ عَلَيْهِ فَأَذَلَّهُ بِسُلْطَانِهِ وَ صَغَّرَهُ بِجَلَالِهِ كَمَا اغْتَرَّ بِرَبِّهِ الْكَرِيمِ وَ فَرَّطَ فِي أَمْرِهِوَ الْغُلُوُّ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ عَلَى التَّعَمُّقِ بِالرَّأْيِ وَ التَّنَازُعِ فِيهِ وَ الزَّيْغِ وَ الشِّقَاقِ فَمَنْ تَعَمَّقَ لَمْ يُنِبْ إِلَى الْحَقِّ وَ لَمْ يَزْدَدْ إِلَّا غَرَقاً فِي الْغَمَرَاتِ وَ لَمْ تَنْحَسِرْ عَنْهُ فِتْنَةٌ إِلَّا غَشِيَتْهُ أُخْرَى وَ انْخَرَقَ دِينُهُ فَهُوَ يَهْوِي **فِي أَمْرٍ مَرِيجٍ**.... الكافي ۲/ ۳۹۱ ۳۹۲، ح ۱.

سلیم بن قیس گوید:امیرالمؤ منین علیه السلام فرمود: کفر بر چهار پایه استوار شده : فسق ، غلو. شک ، شبهه . و فسق بر چهار شعبه است : جف ، کوری ، غفلت ، سرکشی. پس هر که جفا کن حق را کوچک شمرده ، و فقهاء را دشمن داشته ، و بر گناه بزرگ اصرار کرده است ، و هر که کور دل شود ذکر را فراموش کند، و پیروی از گمان کند، و با آفریننده خود جنگ کند، و شیطان بر او چیره گردد، و بدون توبه و بدون زاری و بدون غفلت نبودن از گناه آمرزش خواهد.و هر که غفلت کند برخود خیانت کرده بپشت برگشته ، و گمراهی خود را رشد و صلاح پنداشته ، آرزوها او را فریب دهد و حسرت و پشیمانی در هنگامیکه کار از کار بگذرد و پرده برداشته شود او را فرا گیرد، و برایش آشکار گردد که آنطور که او میپنداشت نبوده . و هر که از فرمان خدا سرکشی کن بشک افتاده ، و هر که بشک افتد خدا بر او بزرگی کند، و او را بسلطنت خود خوار سازد، و بوسیله جلال خود او را کوچک کند چنآن‌چه بپروردگار کریم خود فریفته شده و مغرور شود و در فرمان او کوتاهی کند. و غلو بر چهار شعبه است : بر تعمق در راءی. تنازع در راءی . کجی. شقاق ،پس هر که بسیار دقت کند بحق نگراید، و جز غرق شدن در امواج خروشان نیفزاید، فتنه از او دور نشود جز اینکه فتنه دیگری گریبانگیرش شود و پرده دینش بدرد، پس در کار درهم و برهمی فرو افتد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَ نَزَّلْنا مِنَ السَّماءِ ماءً مُبارَكاً** قَالَ لَيْسَ مِنْ مَاءٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا وَ قَدْ خَالَطَهُ مَاءُ السَّمَاءِ. الكافي ٦/ ۳۸۷، ح ۱.

محمد بن مسلم روایت کرده است: شنیدم امام محمد باقر علیه السلام می فرمود: پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در باره آیه ونَزَّلنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُّبَارَكًا فرمود: با هر آبی که در زمین هست، مقداری از آب آسمان آمیخته شده است.

فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام ...اسْتَغْفِرْ رَبَّكَ فَإِنَّ قَوْلَ اللهِ جَلَّ وَ عَزَّ **كانَتا رَتْقاً** يَقُولُ كَانَتِ السَّمَاءُ رَتْقاً لَا تُنْزِلُ الْمَطَرَ وَ كَانَتِ الْأَرْضُ رَتْقاً لَا تُنْبِتُ الْحَبَ..... الكافي ۸/ ۹۵، ح ۶۷.

امام باقر علیه السّلام فرمود:... از خدایت آمرزش بخواه، زیرا بر پایه سخن پروردگار **كانَتا رَتْقاً** ، می‌فرماید: آسمان بسته بود و باران نمی‌بارید و زمین بسته بود و دانه نمی‌رویاند....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام .....قَالَ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا أَهْبَطَ آدَمَ إِلَى الْأَرْضِ وَ كَانَتِ السَّمَاوَاتُ رَتْقاً لَا تَمْطُرُ شَيْئاً وَ كَانَتِ الْأَرْضُ رَتْقاً لَا تُنْبِتُ شَيْئاً فَلَمَّا أَنْ تَابَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى آدَمَ عليه السلام أَمَرَ السَّمَاءَ فَتَقَطَّرَتْ بِالْغَمَامِ ثُمَّ أَمَرَهَا فَأَرْخَتْ عَزَالِيَهَا ثُمَّ أَمَرَ الْأَرْضَ فَأَنْبَتَتِ الْأَشْجَارَ وَ أَثْمَرَتِ الثِّمَارَ وَ تَفَهَّقَتْ بِالْأَنْهَارِ فَكَانَ ذَلِكَ رَتْقَهَا وَ هَذَا فَتْقَهَا..... الكافي ۸/ ۱۲۱، ح ۹۳.

امام باقر علیه السلام فرمود:....همانا خداوند تبارک و تعالی چون آدم را به زمین فرود آورد آسمآن‌ها بسته بودند و هیچ نمی‌ربایدند و زمین بسته بود و گیاهی از آن نمی‌رویید، و چون خداوند عزّ و جلّ توبه آدم را پذیرفت آسمان را فرمود تا از ابر باران ریزد و آن را فرمود تا دم مشک خود را گشود و سرازیر کرد، و سپس به زمین فرمود تا درختها رویانید و میوه‌ها برآورد و جویهای آب برخروشانید، و این بود بستن آن‌ها و آن گشودن آن....

ق ۲۰-۱۱

رِزْقًا لِّلْعِبَادِ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا كَذَٰلِكَ الْخُرُوجُ (۱۱) كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ (۱۲) وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ (۱۳) وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ (۱۴) أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ (۱۵) وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ (۱۶) إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ (۱۷) مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ (۱۸) وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَٰلِكَ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ (۱۹) وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ (۲۰)

[اینها همه] برای روزی بندگان [من] است و با آن [آب] سرزمین مرده ای را زنده گردانیدیم رستاخیز [نیز] چنین است (۱۱) پیش از ایشان قوم نوح و اصحاب رس و ثمود (۱۲) و عاد و فرعون و برادران لوط (۱۳) و بیشه نشینان و قوم تبع به تکذیب پرداختند همگی فرستادگان [ما] را به دروغ گرفتند و [در نتیجه] تهدید [من] واجب آمد (۱۴) مگر از آفرینش نخستین [خود] به تنگ آمدیم [نه] بلکه آن‌ها از خلق جدید در شبهه اند (۱۵) و ما انسان را آفریده ایم و می دانیم که نفس او چه وسوسه ای به او می کند و ما از شاهرگ [او] به او نزدیکتریم (۱۶) آنگاه که دو [فرشته] دریافت کننده از راست و از چپ مراقب نشسته اند (۱۷) [آدمی] هیچ سخنی را به لفظ در نمی آورد مگر اینکه مراقبی آماده نزد او [آن را ضبط می کند] (۱۸) و سکرات مرگ به راستی در رسید این همان است که از آن می گریختی (۱۹) و در صور دمیده شود این است روز تهدید [من] (۲۰)

سَأَلَ الشَّامِيُّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِمَ سُمِّيَ تُبَّعاً فَقَالَ لِأَنَّهُ كَانَ غُلَاماً كَاتِباً وَ كَانَ يَكْتُبُ لِمَلِكٍ كَانَ قَبْلَهُ فَكَانَ إِذَا كَتَبَ كَتَبَ بِسْمِ اللهِ الَّذِي خَلَقَ ضِحّاً وَ رِيحاً فَقَالَ الْمَلِكُ اكْتُبْ وَ ابْدَأْ بِاسْمِ مَلِكِ الرَّعْدِ فَقَالَ لَا أَبْدَأُ إِلَّا بِاسْمِ إِلَهِي ثُمَّ أَعْطِفُ عَلَى حَاجَتِكَ فَشَكَرَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ ذَلِكَ فَأَعْطَاهُ مُلْكَ ذَلِكَ الْمَلِكِ فَتَابَعَهُ النَّاسُ عَلَى ذَلِكَ فَسُمِّيَ تُبَّعاً. العيون ۱/ ۱۹۳، ح ۱.

شامی از امیر المومنین علیه السلام سوال کرد: چرا تبّع پادشاه تبّع نامیده شده است؟ حضرت فرمود: زیرا او جوانی بود نویسنده و برای پادشاه قبل از خود نویسندگی می کرد و نوشتن را با جمله باسم اللهِ الّذی خلق ضحا و ریحا به نام خداوندی که باد و فریاد را آفرید آغاز می کرد. پادشاه به او گفت: بنویس به نام پادشاه رعد ، او گفت: خیر، نوشتن را فقط با نام معبود خودم آغاز می کنم، سپس خواسته تو را در نظر می گیرم، لذا خداوند این ویژگی او را شکر نمود و پادشاهی آن پادشاه را به او اعطاء کرد و مردم در این مورد تابع او شدند و لذا تبّع نامیده شد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام ..... ثُمَّ خَلَقَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ آدَمَ أَبَا هَذَا الْبَشَرِ وَ خَلَقَ ذُرِّيَّتَهُ مِنْهُ وَ لَا وَ اللهِ مَا خَلَتِ الْجَنَّةُ مِنْ أَرْوَاحِ الْمُؤْمِنِينَ مُنْذُ خَلَقَهَا وَ لَا خَلَتِ النَّارُ مِنْ أَرْوَاحِ الْكُفَّارِ وَ الْعُصَاةِ مُنْذُ خَلَقَهَا عَزَّ وَ جَلَّ لَعَلَّكُمْ تَرَوْنَ أَنَّهُ كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ صَيَّرَ اللهُ أَبْدَانَ أَهْلِ الْجَنَّةِ مَعَ أَرْوَاحِهِمْ فِي الْجَنَّةِ وَ صَيَّرَ أَبْدَانَ أَهْلِ النَّارِ مَعَ أَرْوَاحِهِمْ فِي النَّارِ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يُعْبَدَ فِي بِلَادِهِ وَ لَا يَخْلُقُ خَلْقاً يَعْبُدُونَهُ وَ يُوَحِّدُونَهُ وَ يُعَظِّمُونَهُ بَلَى وَ اللهِ لَيَخْلُقَنَّ اللهُ خَلْقاً مِنْ غَيْرِ فُحُولَةٍ وَ لَا إِنَاثٍ يَعْبُدُونَهُ وَ يُوَحِّدُونَهُ وَ يُعَظِّمُونَهُ وَ يَخْلُقُ لَهُمْ أَرْضاً تَحْمِلُهُمْ وَ سَمَاءً تُظِلُّهُمْ أَ لَيْسَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَ السَّماواتُ** وَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **أَ فَعَيِينا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيد**..... الخصال/ ۳۵۹، ح ۴۵.

امام باقر علیه السلام فرمود.....آن گاه، آدم ابو البشر را آفرید و نسل او را از او آفرید. نه به خدا سوگند، بهشت از زمان خلقت هرگز از ارواح مؤمنان خالی نبوده است، همچنان که از وقتی خداوند عز و جل جهنم را آفرید، هرگز از ارواح کافران سرکش و طاغی خالی نبوده است. شاید گمان می کنید وقتی روز قیامت برپا شود و خدا جسم و روح مؤمنان را در بهشت و جسم و روح کافران را به جهنم ببرد، دیگر در این زمین ها کسی خدا را عبادت نمی کند و خدا مخلوقاتی را نمی آفریند تا او را بندگی کنند و به یگانگی او اقرار نمایند و او را بزرگ بدارند. به خدا سوگند، قطعاً خداوند خلقی که نه مذکر است و نه مؤنث خواهد آفرید، او را عبادت می کنند و به یگانگی اش اقرار دارند و او را بزرگ و عظیم می دارند، و برای آن‌ها زمینی می آفریند تا بر روی آن زندگی کنند و آسمانی، تا بر آن‌ها سایه بیفکند. آیا جز این است که خداوند فرموده یَومَ تُبَدَّل الأَرْضُ غَيْرَ الأَرْضِ والسَّمَاواتُو یا فرموده است: أَفَعَيِينَا بِالخَلقِ الأَول بَل هُمْ فِي لبْسٍ مِّنْ خَلقٍ جَدِيدٍ.

عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **أَ فَعَيِينا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ** قَالَ يَا جَابِرُ تَأْوِيلُ ذَلِكَ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا أَفْنَى هَذَا الْخَلْقَ وَ هَذَا الْعَالَمَ وَ سَكَنَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ وَ أَهْلُ النَّارِ النَّارَ جَدَّدَ اللهُ عَالَماً غَيْرَ هَذَا الْعَالَمِ وَ جَدَّدَ خَلْقاً مِنْ غَيْرِ فُحُولَةٍ وَ لَا إِنَاثٍ يَعْبُدُونَهُ وَ يُوَحِّدُونَهُ وَ خَلَقَ لَهُمْ أَرْضاً غَيْرَ هَذِهِ الْأَرْضِ تَحْمِلُهُمْ وَ سَمَاءً غَيْرَ هَذِهِ السَّمَاءِ تُظِلُّهُمْ لَعَلَّكَ تَرَى أَنَّ اللهَ إِنَّمَا خَلَقَ هَذَا الْعَالَمَ الْوَاحِدَ وَ تَرَى أَنَّ اللهَ لَمْ يَخْلُقْ بَشَراً غَيْرَكُمْ بَلَى وَ اللهِ لَقَدْ خَلَقَ اللهُ أَلْفَ أَلْفِ عَالَمٍ وَ أَلْفَ أَلْفِ آدَمٍ أَنْتَ فِي آخِرِ تِلْكَ الْعَوَالِمِ وَ أُولَئِكَ الْآدَمِيِّينَ. التوحید/ ۲۷۷، ح ۴.

جابر بن یزید، روایت کرده از امام محمد باقر علیه السلام در باره آیه أَفَعَيِينَا بِالخَلقِ الأَول بَل هُمْ فِي لبْسٍ مِّنْ خَلقٍ جَدِيدٍ پرسیدم. فرمود: ای جابر! تأویل آیه چنین است: وقتی خداوند این مخلوقات و این عالم را از بین برد و مؤمنان را در بهشت مقام داد و دوزخیان را به جهنم برد، عالمی جز این، خواهد آفرید و مخلوقاتی بدون جنسیت نر یا ماده در آن عالم پدید خواهد آورد تا او را بندگی و عبادت کنند و به یگانگی و وحدانیت او اقرار نمایند. زمینی غیر از این زمین، برایشان می آفریند تا بر روی آن زندگی کنند و

آسمانی غیر از این آسمان تا بر آن‌ها سایه بیفکند. شاید تو گمان می کنی خداوند تنها همین یک دنیا و عالم را آفریده و یا می پنداری جز شما هیچ بشر دیگری نیافریده است؛ به خدا سوگند خداوند هزار هزار عالم و هستی و هزار هزار نوع آدم آفریده و تو در آخرین این عالم ها قرار داری که آدمیان در آن زندگی می کنند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ دَخَلَ أَبُو حَنِيفَةَ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَقَالَ لَهُ رَأَيْتُ ابْنَكَ مُوسَى يُصَلِّي وَ النَّاسُ يَمُرُّونَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَا يَنْهَاهُمْ وَ فِيهِ مَا فِيهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام ادْعُوا لِي مُوسَى فَدُعِيَ فَقَالَ لَهُ يَا بُنَيَّ إِنَّ أَبَا حَنِيفَةَ يَذْكُرُ أَنَّكَ كُنْتَ تُصَلِّي وَ النَّاسُ يَمُرُّونَ بَيْنَ يَدَيْكَ فَلَمْ تَنْهَهُمْ فَقَالَ نَعَمْ يَا أَبَتِ إِنَّ الَّذِي كُنْتُ أُصَلِّي لَهُ كَانَ أَقْرَبَ إِلَيَّ مِنْهُمْ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ** قَالَ فَضَمَّهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِلَى نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي يَا مُودَعَ الْأَسْرَارِ. الكافي ۳/ ۲۹۷، ح ٤.

محمد بن مسلم گوید:روزی ابوحنیفه به حضور امام صادق علیه السلام آمد و گفت: پسرت موسی را دیدم نماز می خواند و مردم را پیش روی او، عبور و مرور می کردند، ولی موسی علیه السلام آن‌ها را از عبور و مرور در جلو نمازگزار، نهی نمی کرد. امام صادق علیه السلام فرزندش موسی علیه السلام را به حضور طلبید، وقتی که او حاضر شد، امام صادق علیه السلام به او فرمود: ابوحنیفه می گوید: تو نماز می خواندی و مردم، پیش روی تو رفت و آمد می کردند و تو آن‌ها را نهی نمی کردی؟ امام کاظم: آری ای پدر! آن کسی که من برای او نماز می خواندم نزدیکتر به من بود تا سایر مردم، چنان‌که خداوند در قرآن می فرماید: **وَ نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ** امام صادق علیه السلام او را به نشانه ی محبت به سینه اش چسبانید و فرمود: پدر و مادرم به فدایت ای امانتدار اسرار و مخزن رموز.

عن لُهَيْصَمِ بْنِ مُحَمَّدٍ النَّيْسَابُورِيِّ قَالَ: دَخَلَ عُثْمَانُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ أَخْبِرْنِي عَنِ الْعَبْدِ كَمْ مَعَهُ مِنْ مَلَكٍ قَالَ مَلَكٌ عَلَى يَمِينِكَ عَلَى حَسَنَاتِكَ وَ وَاحِدٌ عَلَى الشِّمَالِ فَإِذَا عَمِلْتَ حَسَنَةً كَتَبَ عَشْراً وَ إِذَا عَمِلْتَ سَيِّئَةً قَالَ الَّذِي عَلَى الشِّمَالِ لِلَّذِي عَلَى الْيَمِينِ أَكْتُبُ قَالَ لَعَلَّهُ يَسْتَغْفِرُ وَ يَتُوبُ فَإِذَا قَالَ ثَلَاثاً قَالَ نَعَمْ اكْتُبْ أَرَاحَنَا اللهُ مِنْهُ فَبِئْسَ الْقَرِينُ مَا أَقَلَّ مُرَاقَبَتَهُ للهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَا أَقَلَّ اسْتِحْيَاءَهُ مِنْهُ يَقُولُ اللهُ **ما يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ** وَ مَلَكَانِ بَيْنَ يَدَيْكَ وَ مِنْ خَلْفِكَ يَقُولُ اللهُ سُبْحَانَهُ **لَهُ مُعَقِّباتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ** ....قَالَ اللهُ تَعَالَى **وَ إِنَّ عَلَيْكُمْ لَحافِظِينَ** الْآيَةَ وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَ **إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيانِ** الْآيَةَ. سعد السعود/ ۲۲۵.

محمد نیشابوری گوید: عثمان بحضور رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم رسید و عرض کرد بفرمائید چند فرشته بر عبد گمارده شده. فرمودند فرشته ی مامور بر نوشتن حسنات و کارهای نیك که در سمت راست بنده قرار دارد بر فرشته اي که مامور نوشتن گناهان و سیئات است و در سمت چپ است فرمان روا است، پس هنگامی که بنده اي عمل نیکی انجام می دهد فرشته ی سمت راست آن یك عمل را ده عمل ثبت می کند. و اگر بنده کار بد انجام دهد و گناهی مرتکب شود فرشته سمت چپ از فرشته سمت راست کسب تکلیف می کند که اجازه می دهید تا بنویسم؟ آن فرشته فرماید: نه، شاید که توبه کند پس از آن که مدتی می گذرد دوباره اذن می خواهد تا گناه گذشته را بنویسد این بار نیز فرشته ی مافوق، اجازه نمی دهد به بهانه ی این که شاید توبه کند و پس از گذشت زمانی دیگر برای بار سوم که اجازه ثبت می خواهد فرشته ی بزرگوار اجازه می دهد و می گوید:: ثبت کن که خداوند ما را از دست این بنده آسوده کند چه همنشین بدی است نه خدا را در نظر می گیرد و نه از ما شرم و حیا می کند و

خدا می‌فرماید ما يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ و فرشته ای در جلو و فرشته ای در پشت سر که خداوند می‌فرماید لَهُ مُعَقِّباتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ... و می‌فرماید وَ إِنَّ عَلَيْكُمْ لَحافِظِينَ الْآيَةَ و می‌فرماید إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيانِ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: مَا مِنْ قَلْبٍ إِلَّا وَ لَهُ أُذُنَانِ عَلَى إِحْدَاهُمَا مَلَكٌ مُرْشِدٌ وَ عَلَى الْأُخْرَى شَيْطَانٌ مُفْتِنٌ هَذَا يَأْمُرُهُ وَ هَذَا يَزْجُرُهُ الشَّيْطَانُ يَأْمُرُهُ بِالْمَعَاصِي وَ الْمَلَكُ يَزْجُرُهُ عَنْهَا وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **عَنِ الْيَمِينِ وَ عَنِ الشِّمالِ قَعِيدٌ ما يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ**. الكافي ۲/ ۲٦٦ ۲٦۷، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: هر قلبی دو گوش دارد، بر یکی از آن‌ها فرشته هدایتگر و بر دیگری شیطان فریبنده وجود دارد. فرشته، قلب را به نیکی امر می کند و شیطان او را از آن نهی می کند، شیطان به بدی امر می کند. فرشته از آن باز می دارد و این معنی کلام خداوند است که فرمود: عَنِ اليَمِينِ وعَنِ الشِّمَال قَعِيدٌ مَا يَلفِظُ مِن قَول إلا لدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: إِنَ الْمُؤْمِنَيْنِ إِذَا قَعَدَا يَتَحَدَّثَانِ قَالَتِ الْحَفَظَةُ بَعْضُهَا لِبَعْضٍ اعْتَزِلُوا بِنَا فَلَعَلَّ لَهُمَا سِرّاً وَ قَدْ سَتَرَ اللهُ عَلَيْهِمَا فَقُلْتُ أَ لَيْسَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **ما يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ** فَقَالَ يَا إِسْحَاقُ إِنْ كَانَتِ الْحَفَظَةُ لَا تَسْمَعُ فَإِنَّ عَالِمَ السِّرِّ يَسْمَعُ وَ يَرَى. الكافي ۲/ ۱۸۱ ۱۸۲، ح ۱٤.

امام صادق علیه السلام فرمودند: چون دو مؤ من برای مذاکره بنشینند، برخی از فرشته‌گان نگهبان آن‌ها ببرخی دیگر گویند از اینها کنار گیریم ، شاید رازی داشته باشند که خدا بر آن‌ها پرده کشیده باشد.عرضکردم : مگر خدای عزوجل نمی فرماید ما يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ فرمود: ای اسحاق ! اگر نگهبانان نشنوند، خدای عالم السر بشنود و ببیند.

ق ۳۰-۲۱

وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ (۲۱) لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ (۲۲) وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ (۲۳) أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ (۲۴) مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُرِيبٍ (۲۵) الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ (۲۶) قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ وَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ (۲۷) قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُمْ بِالْوَعِيدِ (۲۸) مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ (۲۹) يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ (۳۰)

وهرکسی می آید[درحالی‌که]بااوسوق‌دهنده‌وگواهی‌دهنده‌ای‌است (۲۱) [به‌او می‌گویند]واقعاکه‌ازاین[حال]سخت‌درغفلت‌بودی‌و[لی]ماپرده‌ات‌را[ازجلوی چشمانت]برداشتیم‌ودیده‌ات‌امروزتیزاست (۲۲) و[فرشته]همنشین‌او می‌گوید‌این‌است‌آن‌چه‌پیش‌من‌آماده‌است[وثبت‌کرده‌ام] (۲۳) [به‌آن‌دوفرشته‌خطاب می‌شود]هرکافرسرسختی‌رادرجهنم‌فروافکنید (۲۴) [هر]بازدارنده‌ازخیری[هر]متجاوزشکاکی (۲۵) که‌باخداوندخدایی‌دیگرقرارداد[ای‌دوفرشته]اورادر عذاب‌شدیدفروافکنید (۲۶) [شیطان]همدمش‌می‌گوید‌پروردگارمامن‌اورابه‌عصیان‌واداشتم‌لیکن[خودش]درگمراهی‌دوردرازی‌بود (۲۷) [خدا]می فرماید‌درپیشگاه‌من‌باهمدیگرمستیزید[که]ازپیش‌به‌شماهشدارداده‌بودم (۲۸) پیش‌من‌حکم‌دگرگون‌نمی‌شود‌ومن[نسبت]به‌بندگانم‌بیدادگرنیستم (۲۹) آن‌روزکه [ما]به‌دوزخ‌می‌گوییم‌آیاپرشدی‌ومی‌گوید‌آیاباز‌هم‌هست (۳۰)

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : .... فَ **كُلُّ نَفْسٍ مَعَها سائِقٌ وَ شَهِيدٌ** سَائِقٌ يَسُوقُهَا إِلَى مَحْشَرِهَا وَ شَاهِدٌ يَشْهَدُ عَلَيْهَا بِعَمَلِهَا النهج/ ۱۱٦، الخطبة ۸۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: كُلُّ نَفْسٍ مَعَها سائِقٌ وَ شَهِيدٌ ، می راندش به سوی محشر و شهادت می دهد به اعمال او .

عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام كَمْ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ الْبَصْرَةِ قُلْتُ فِي الْمَاءِ خَمْسٌ إِذَا طَابَتِ الرِّيحُ وَ عَلَى الظَّهْرِ ثَمَانٍ وَ نَحْوُ ذَلِكَ فَقَالَ مَا أَقْرَبَ هَذَا تَزَاوَرُوا وَ يَتَعَاهَدُ بَعْضُكُمْ بَعْضاً فَإِنَّهُ لَا بُدَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ كُلُّ إِنْسَانٍ بِشَاهِدٍ يَشْهَدُ لَهُ عَلَى دِينِهِ وَ قَالَ إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا رَأَى أَخَاهُ كَانَ حَيَاةً لِدِينِهِ إِذَا ذَكَرَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ. الكافي ۸/ ۳۱٦

ابو خدیجه می‌گوید: امام صادق علیه السّلام به من فرمود: فاصله میان تو و بصره چقدر است؟ گفتم: اگر باد، موافق باشد از طریق آب پنج روز و از راه خشکی در حدود هشت روز. فرمود: چه راه نزدیکی! پس از یک دیگر دیدن کنید و حال یک دیگر بپرسید. چه، هر کس در روز رستخیز ناگزیر باید شاهدی بیاورد که به تدیّن او گواهی دهد. امام علیه السّلام فرمود: مسلمان اگر به یاد خداوند عزّ و جلّ باشد با دیدن برادر دینی خود دینش زنده می‌گردد.

عن السَّكُونِيِّ قَالَ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام مَا مِنْ يَوْمٍ يَمُرُّ عَلَى ابْنِ آدَمَ إِلَّا قَالَ لَهُ ذَلِكَ الْيَوْمُ أَنَا يَوْمٌ جَدِيدٌ وَ أَنَا عَلَيْكَ شَهِيدٌ فَقُلْ فِيَّ خَيْراً وَ اعْمَلْ فِيَّ خَيْراً أَشْهَدْ لَكَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَإِنَّكَ لَنْ تَرَانِي بَعْدَ هَذَا أَبَداً. الفقيه ٤/ ۲۸٤، ح ۸٤٥.

سکونی گوید: امیر المومنین علیه السلام فرمودند:روزی بر فرزند آدم نگذرد که باو نگوید ای پسر آدم من روز تازه ای هستم و بر تو گواهم ، در من خوب بگو و خوب بکن تا روز قیامت برای تو گواهی دهم پس از من دیگر هرگز مرا نخواهی دید.

عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ جاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَها سائِقٌ وَ شَهِيدٌ** قَالَ السَّائِقُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ الشَّهِيدُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله .. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ٦۰۹، ح ۲.

جابر بن زیاد، از امام صادق علیه السلام روایت کرده که در باره آیه وجَاءتْ كُل نَفْسٍ مَّعَهَا سَائِقٌ وشَهِيدٌ فرمود: سائق یعنی امیرالمؤمنین علیه السلام و شهید یعنی رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى **أَلْقِيا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ** فَقَالَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَقَفَ مُحَمَّدٌ وَ عَلِيٌّ عليهما السلام عَلَى الصِّرَاطِ فَلَا يَجُوزُ عَلَيْهِ إِلَّا مَنْ كَانَ مَعَهُ بَرَاةٌ قُلْتُ وَ مَا بَرَاتُهُ قَالَ وَلَايَةُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ الْأَئِمَّةِ مِنْ وُلْدِهِ وَ يُنَادِي مُنَادٍ يَا مُحَمَّدُ يَا عَلِيُّ **أَلْقِيا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ** بِنُبُوَّتِكَ **عَنِيدٍ** لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ وُلْدِهِ. تأويل الآيات الظاهرة /۵۹۰

ابن حمران گفته است: از امام صادق علیه السلام در باره این آیه شریفه: أَلقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُل كَفَّارٍ عَنِيدٍ پرسیدم، فرمود: آن گاه که روز قیامت برپا شود، محمد و علی صلوات الله علیهما بر پل صراط می ایستند؛ هیچ کسی از آن پل عبور نمی کند، مگر این که برائت با خود داشته باشد. پرسیدم: برائت یعنی چه؟ فرمود: یعنی ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام و امامانی از نسل او. منادی ندا می دهد ای محمد! ای علی أَلقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُل كَفَّارٍ یعنی به نبوت تو کافر است عَنِيدٍ یعنی آن که با علی بن ابی طالب و امامان از نسل او علیهم السلام، دشمنی و عناد ورزد.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَقُولُ اللهُ (تَعَالَى) يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِي وَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ:أَدْخِلَا الْجَنَّةَ مَنْ أَحَبَّكُمَا، وَ أَدْخِلَا النَّارَ مَنْ أَبْغَضَكُما، وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ (تَعَالَى): **أَلْقِيا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ** . أمالي الطوسي ۱/ ۲۹۰ ..

ابو سعید خدری روایت کرد که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرمود: خداوند تبارک و تعالی روز قیامت به من و علی بن ابی طالب می گوید: هر کس را که شما را دوست دارد به بهشت ببرید و هر کس را که با شما دشمنی ورزیده است، به جهنم وارد کنید. و این معنی کلام خداوند است که می فرماید: أَلقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُل كَفَّارٍ عَنِيدٍ.

عليّ بن إبراهيم : **مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ**: قَالَ: الْمَنَّاعُ: الثَّانِي، وَ الْخَيْرُ: وَلَايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ حُقُوقُ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، وَ لَمَّا كَتَبَ الْأَوَّلُ كِتَابَ فَدَكَ يَرُدُّهَا عَلَى فَاطِمَةَ عليها السلام مَنَعَهُ الثَّانِي، فَهُوَ **مُعْتَدٍ مُرِيبٍ**، **الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللهِ إِلهاً آخَرَ** قَالَ: هُوَ مَا قَالُوا نَحْنُ كَافِرُونَ بِمَنْ جَعَلَ لَكُمُ الْإِمَامَةَ وَ الْخُمُسَ.و قَوْلُهُ: **قالَ قَرِينُهُ** .. أَيْ شَيْطَانُهُ وَ هُوَ الثَّانِي: **رَبَّنا ما أَطْغَيْتُهُ** يَعْنِي الْأَوَّلَ وَ لكِنْ كانَ فِي ضَلالٍ بَعِيدٍ فَيَقُولُ اللهُ لَهُمَا:**لا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَ قَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُمْ بِالْوَعِيدِ ما يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَ** .. أَيْ مَا فَعَلْتُمْ لَا تُبَدَّلُ حَسَنَاتٍ، مَا وَعَدْتُهُ لَا أُخْلِفُهُ. تفسير القمّي ۲/ ۳۲۶.

علی بن ابراهیم در باره مَّنَّاعٍ للخَيْرِ گفته: مناع: یعنی نفر دوم، و للخیر یعنی: ولایت امیرالمؤمنین و حقوق آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم. وقتی اولی نامه ای نوشت و خواست فدک را به فاطمه سلام الله علیها برگرداند، دومی مانع او شد، که او مُعْتَدٍ مُّرِيبٍ* الذِی جَعَل مَعَ اللهِ إلهًا آخَرَ و این همان است که گفتند: ما آن کس را که برای شما امامت و خمس قرار داده است، انکار می کنیم. و در آیه قَال قَرِينُهُ یعنی شیطان او، منظور نفر دوم است رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ یعنی نفر اول ولكِن كَانَ فِي ضَلال بَعِيدٍ سپس خداوند به هر دوی آن‌ها گوید: لا تَخْتَصِمُوا لدَيَّ وقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِالوعِيدِ مَا يُبَدَّل القَول لدَيَّ یعنی آن چه را که شما انجام داده اید، نزد من تغییر نمی یابد و به نیکی تبدیل نمی شود. در آن چه به شما وعده دادم هیچ خلفی وجود ندارد.

عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: سَأَلْتُ أَبِي سَيِّدَ الْعَابِدِينَ عليه السلام فَقُلْتُ لَهُ يَا أَبَتِ أَخْبِرْنِي عَنْ جَدِّنَا رَسُولِ اللهِ ﷺ لَمَّا عُرِجَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ أَمَرَهُ رَبُّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِخَمْسِينَ صَلَاةً كَيْفَ لَمْ يَسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ عَنْ أُمَّتِهِ حَتَّى قَالَ لَهُ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ عليه السلام ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذَلِكَ فَقَالَ يَا بُنَيَّ إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَا يَقْتَرِحُ عَلَى رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَا يُرَاجِعُهُ فِي شَيْءٍ يَأْمُرُهُ بِهِ فَلَمَّا سَأَلَهُ مُوسَى عليه السلام ذَلِكَ وَ صَارَ شَفِيعاً لِأُمَّتِهِ إِلَيْهِ لَمْ يَجُزْ لَهُ أَنْ يَرُدَّ شَفَاعَةَ أَخِيهِ مُوسَى عليه السلام فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَسَأَلَهُ التَّخْفِيفَ إِلَى أَنْ رَدَّهَا إِلَى خَمْسِ صَلَوَاتٍ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ يَا أَبَتِ فَلِمَ لَمْ يَرْجِعْ إِلَى رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَمْ يَسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ مِنْ خَمْسِ صَلَوَاتٍ وَ قَدْ سَأَلَهُ مُوسَى عليه السلام أَنْ يَرْجِعَ إِلَى رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ يَسْأَلَهُ التَّخْفِيفَ فَقَالَ يَا بُنَيَّ أَرَادَ عليه السلام أَنْ يُحَصِّلَ لِأُمَّتِهِ التَّخْفِيفَ مَعَ أَجْرِ خَمْسِينَ صَلَاةً لِقَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها** أَ لَا تَرَى أَنَّهُ عليه السلام لَمَّا هَبَطَ إِلَى الْأَرْضِ نَزَلَ عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ عليه السلام فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ رَبَّكَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ إِنَّهَا خَمْسٌ بِخَمْسِينَ **ما يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَ ما أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ** الفقيه ۱/ ۱۲۶ ۱۲۷، ح ۶۰۳.

زید بن علی گوید:از پدرم پرسیدم که جد ما رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم را بمعراج بردند و خدا باو پنجاه نماز تکلیف کرده چرا برای امتش تخفیف نخواست تا موسی بن عمران باو گفت برگرد و از پروردگارت تخفیف بخواه که امتت توان آن ندارند، فرمود ای پسر جان رسول خدا بالای سخن خدا سخن نمیگفت و هر چه باو دستور میداد باو مراجعه نمیکرد ولی چون

موسی این درخواست را از او کرد و شفیع امتش شد روا نبود شفاعت برادرش را رد کند و نزد خدا برگشت و تخفیف خواست تا به پنج نماز رسید.گوید گفتم پدر جان چرا با درخواست موسی از پنج نماز تخفیف نخواست ؟ فرمود پسر جان خواست که امتش با این پنج نماز ثواب پنجاه نماز را ببرند برای آنکه خدا مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها ، ندانی که چون بزمین آمد جبرئیل باو نازل شد و گفت ای محمد پروردگارت بتو سلام رساند و میفرمایدهمان پنج به پنجاه است ما يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَ ما أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ.

عليّ بن إبراهيم : يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ **هَلِ امْتَلَأْتِ وَ تَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ** قَالَ هُوَ اسْتِفْهَامٌ لِأَنَّهُ وَعَدَ اللهُ النَّارَ أَنْ يَمْلَأَهَا فَتَمْتَلِئُ النَّارُ ثُمَّ يَقُولُ لَهَا **هَلِ امْتَلَأْتِ وَ تَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ** عَلَى حَدِّ الِاسْتِفْهَامِ أَيْ لَيْسَ فِيَّ مَزِيدٌ قَالَ فَتَقُولُ الْجَنَّةُ يَا رَبِّ وَعَدْتَ النَّارَ أَنْ تَمْلَأَهَا وَ وَعَدْتَنِي أَنْ تَمْلَأَنِي فَلِمَ لَا تَمْلَأُنِي وَ قَدْ مَلَأْتَ النَّارَ قَالَ فَيَخْلُقُ اللهُ يَوْمَئِذٍ خَلْقاً يَمْلَأُ بِهِمُ الْجَنَّةَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ طُوبَى لَهُمْ إِنَّهُمْ لَمْ يَرَوْا غُمُومَ الدُّنْيَا وَ لَا هُمُومَهَا. تفسير القمّي ۲/ ۳۲۶.

علی بن ابراهیم گفته است: روزی که به جهنم گفته شود هَلِ امْتَلَأْتِ وَ تَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ جمله استفهام و پرسش است زیرا خداوند به دوزخ وعده داده که آن را پرکند. لذا دوزخ پر می شود از گنه گاران و خدا از او می پرسد: هَلِ امْتَلَأْتِ وَ تَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ ؟ یعنی می گوید: ظرفیت من کامل نیست؟ و گفته است: بهشت می گوید: خدایا به جهنم وعده دادی آن را پر می کنی و به من وعده دادی مرا پر و انباشته می سازی. دوزخ را پر کردی، مرا با چه چیزی پر خواهی کرد؟ سپس خداوند آن روز خلقی را می آفریند و بهشت را با آن‌ها پر می کند. امام صادق علیه السلام فرمود: خوشال به حال آن‌ها که هم و غم دنیا را نمی بینند.

ق ۴۵-۳۱

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ (۳۱) هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ (۳۲) مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ (۳۳) ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ (۳۴) لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ (۳۵) وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحِيصٍ (۳۶) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرَى لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ (۳۷) وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ (۳۸) فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ (۳۹) وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَارَ السُّجُودِ (۴۰) وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ (۴۱) يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ (۴۲) إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ (۴۳) يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ (۴۴) نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ (۴۵)

وبهشت را برای پرهیزگاران نزدیک گردانند بی آنکه دور باشد (۳۱) [و به آنان گویند] این همان است که وعده یافته اید [و] برای هر توبه کار نگهبان [حدود خدا] خواهد بود (۳۲) آنکه در نهان از خدای بخشنده بترسد و با دلی توبه کار [باز] آید (۳۳) به سلامت [و شادکامی] در آن در آیید [که] این روز جاودانگی است (۳۴) هر چه بخواهند در آن جادارند و پیش ما فزونتر [هم] هست (۳۵) و چه بسا نسلها که پیش از ایشان هلاک کردیم که [بس] نیرومندتر از اینان بودند و در شهرها پرسه زده بودند [اما سرانجام] مگر گریزگاهی بود (۳۶) قطعا در این [عقوبتها] برای هر صاحبدل و حق نیوشی که خود به گواهی ایستد عبرتی است (۳۷) و در حقیقت آسمان‌ها و زمین و آن چه را که میان آن دو است در شش هنگام آفریدیم و احساس ماندگی نکردیم (۳۸) و بر آن چه می گویند صبر کن و پیش از برآمدن آفتاب و پیش از غروب به ستایش

پروردگارت تسبیح گوی (۳۹) و پاره ای از شب و به دنبال سجود [به صورت تعقیب و نافله] او را تسبیح گوی (۴۰) و روزی که منادی از جایی نزدیک ندا در می دهد به گوش باش (۴۱) روزی که فریاد [رستاخیز] را به حق می شنوند آن [روز] روز بیرون آمدن [از زمین] است (۴۲) ما یم که خود زندگی می بخشیم و به مرگ می رسانیم و برگشت به سوی ماست (۴۳) روزی که زمین به سرعت از [اجساد] آنان جدا و شکافته می شود این حشری است که بر ما آسان خواهد بود (۴۴) ما به آن چه می گویند داناتریم و تو به زور وادارندهٔ آنان نیستی پس به [وسیله] قرآن هر که را از تهدید [من] می ترسد پنده ده (۴۵)

عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْد عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ مَا مِنْ عَمَلٍ حَسَنٍ يَعْمَلُهُ الْعَبْدُ إِلَّا وَ لَهُ ثَوَابٌ فِي الْقُرْآنِ إِلَّا صَلَاةَ اللَّيْلِ فَإِنَّ اللهَ لَمْ يُبَيِّنْ ثَوَابَهَا لِعِظَمِ خَطَرِهَا عِنْدَهُ فَقَالَ **تَتَجافى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفاً وَ طَمَعاً وَ مِمَّا رَزَقْناهُمْ يُنْفِقُونَ** إِلَى قَوْلِهِ **يَعْمَلُونَ**.ثُمَّ قَالَ إِنَ للهِ كَرَامَةً فِي عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ فِي كُلِّ يَوْمِ جُمُعَةٍ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ بَعَثَ اللهُ إِلَى الْمُؤْمِنِينَ مَلَكاً مَعَهُ حُلَّتَانِ فَيَنْتَهِي إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ فَيَقُولُ:اسْتَأْذِنُوا لِي عَلَى فُلَانٍ، فَيُقَالُ لَهُ هَذَا رَسُولُ رَبِّكَ عَلَى الْبَابِ، فَيَقُولُ لِأَزْوَاجِهِ أَيَّ شَيْءٍ تَرَيْنَ عَلَيَّ أَحْسَنَ فَيَقُلْنَ يَا سَيِّدَنَا وَ الَّذِي أَبَاحَكَ الْجَنَّةَ مَا رَأَيْنَا عَلَيْكَ شَيْئاً أَحْسَنَ مِنْ هَذَا قَدْ بَعَثَ إِلَيْكَ رَبُّكَ، فَيَتَّزِرُ بِوَاحِدَةٍ وَ يَتَعَطَّفُ بِالْأُخْرَى فَلَا يَمُرُّ بِشَيْءٍ إِلَّا أَضَاءَ لَهُ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى الْمَوْعِدِ فَإِذَا اجْتَمَعُوا تَجَلَّى لَهُمُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَإِذَا نَظَرُوا إِلَيْهِ أَيْ إِلَى رَحْمَتِهِ **خَرُّوا سُجَّداً** فَيَقُولُ عِبَادِي ارْفَعُوا رُءُوسَكُمْ لَيْسَ هَذَا يَوْمَ سُجُودٍ وَ لَا عِبَادَةٍ قَدْ رَفَعْتُ عَنْكُمُ الْمَئُونَةَ فَيَقُولُونَ يَا رَبِّ وَ أَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِمَّا أَعْطَيْتَنَا [أَعْطَيْتَنَاهُ] الْجَنَّةَ، فَيَقُولُ لَكُمْ مِثْلُ مَا فِي أَيْدِيكُمْ سَبْعِينَ ضِعْفاً، فَيَرَى الْمُؤْمِنُ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ سَبْعِينَ ضِعْفاً مِثْلَ مَا فِي يَدِهِ وَ هُوَ قَوْلُهُ **وَ لَدَيْنا مَزِيدٌ** وَ هُوَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ إِنَّهَا لَيْلَةٌ غَرَّاءُ وَ يَوْمٌ أَزْهَرُ فَأَكْثِرُوا فِيهَا مِنَ التَّسْبِيحِ وَ التَّهْلِيلِ وَ التَّكْبِيرِ وَ الثَّنَاءِ عَلَى اللهِ وَ الصَّلَاةِ عَلَى رَسُولِهِ، قَالَ فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُ فَلَا يَمُرُّ بِشَيْءٍ إِلَّا أَضَاءَ لَهُ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى أَزْوَاجِه.... تفسير القمّي ۲/ ۱۶۹.

عاصم بن حمید از امام صادق علیه السلام روایت کرده که آن حضرت فرمود: هیچ عمل خوبی نیست که بنده انجام دهد، مگر این که ثواب آن در قرآن آمده باشد، جز نماز شب که به دلیل عظمت آن خداوند، ثواب آن را مشخص نکرده است. سپس این آیات را تلاوت کرد: تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ* فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاء بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ . سپس فرمود: خداوند در هر روز جمعه کرامتی به بندگان مؤمن خود عنایت می فرماید. چون روز جمعه شود، خداوند فرشته ای را با دو جامه به دروازه بهشت می فرستد و می گوید: به فلانی خبر دهید که آماده دیدار پروردگارش گردد. پس به آن مرد گفته می شود: اینک فرستاده پروردگارت بر در منتظر توست. پس مرد رو به همسرانش کرده و می گوید: کدام یک از این دو جامه را برای من بهتر می دانید. گویند: سرور ما! قسم به آن که بهشت را به تو روا داشته، جامه ای زیباتر از این که خداوند برایت فرستاده ندیده ایم. پس آن مؤمن، دو جامه را از فرشته می گیرد و یکی از آن دو را به صورت اِزار بر تن کرده و دیگری را به صورت رَدا بر دوش خود می افکند و از کنار هر چیزی که گذر می کند، برای او می درخشد تا این که به وعده گاه می رسد. پس هنگامی که تمام مؤمنان گرد هم می آیند، پروردگار تبارک و تعالی بر آنان تجلّی می یابد و چون نگاه آنان به خداوند یعنی به رحمت خداوند می افتد، خَرُّوا سُجَّداً. پس خداوند به آنان می فرماید: ای بندگان من! سرتان را بالا بگیرید، چرا که امروز، روز سجده و عبادت نیست و من، بار زحمت و مشقت را از شانه هایتان برداشته ام. مؤمنان به خداوند عرض می کنند: پروردگارا! هیچ چیزی بهتر از آن چه به ما ارزانی داشته ای، نیست؛ چرا که تو بهشت را به ما ارزانی داشته ای. خداوند، به آنان می فرماید: هفتاد برابر آن چه که در اختیارتان است، برای شما می باشد. پس مؤمن در هر جمعه، هفتاد برابر آن چه را که در اختیار او است، به

دست می آورد و معنای آیه لَدَيْنَا مَزِيدٌ همین است و منظور از آیه، روز جمعه است و شب جمعه، شبی تابناک و روز آن، روزی درخشان است. پس در شب و روز جمعه، بسیار ذکر تسبیح و تهلیل و تکبیر را بگویید و خدا را بسیار ستایش کنید و فراوان بر رسولش صلی الله علیه و آله، درود فرستید.هم‌چنین حضرت فرمود: مؤمن، عبور می کند و از کنار هر چیزی که می گذرد، برای او می درخشد تا این که نزد همسرانش می رود ....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : .... يَا هِشَامُ إِنَّ اللهَ تَعَالَى يَقُولُ فِي كِتَابِهِ **إِنَّ فِي ذلِكَ لَذِكْرى لِمَنْ كانَ لَهُ قَلْبٌ** يَعْنِي عَقْل.... الكافي ۱/ ۱۶، ح ۱۴.

امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: .....ای هشام! خداوند تبارک و تعالی در کتاب خود فرمود: إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرَى لِمَن كَانَ لَهُ قَلبٌ یعنی عقل.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ أَهْدَى رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله نَاقَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ سَمِينَتَيْنِ فَقَالَ لِلصَّحَابَةِ هَلْ فِيكُمْ أَحَدٌ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ بِوُضُوئِهِمَا وَ قِيَامِهِمَا وَ رُكُوعِهِمَا وَ سُجُودِهِمَا وَ خُشُوعِهِمَا وَ لَمْ يَهْتَمَّ بِشَيْءٍ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا وَ لَا يُحَدِّثُ قَلْبَهُ بِفِكْرِ الدُّنْيَا أُهْدِي إِلَيْهِ إِحْدَى هَاتَيْنِ النَّاقَتَيْنِ فَقَالَهَا مَرَّةً وَ مَرَّتَيْنِ وَ ثَلَاثاً فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَامَ إِلَيْهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ أُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ أُكَبِّرُ تَكْبِيرَةَ الْأُولَى إِلَى أَنْ أُسَلِّمَ مِنْهُمَا لَا أُحَدِّثُ نَفْسِي بِشَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا فَقَالَ يَا عَلِيُّ صَلِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْكَ قَالَ فَكَبَّرَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ فَلَمَّا سَلَّمَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ هَبَطَ جَبْرَائِيلُ عليه السلام عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللهَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ أَعْطِهِ إِحْدَى النَّاقَتَيْنِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله أَنَا شَارَطْتُهُ عَلَى أَنْ يُصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ بِشَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا أَنْ أُعْطِيَهُ إِحْدَى النَّاقَتَيْنِ وَ أَنَّهُ جَلَسَ فِي التَّشَهُّدِ فَتَفَكَّرَ فِي نَفْسِهِ أَيُّهُمَا يَأْخُذُ فَقَالَ جَبْرَائِيلُ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللهَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ تَفَكَّرْ أَيُّهُمَا يَأْخُذُ أَسْمَنَهُمَا فَيَنْحَرُهَا فِي سَبِيلِ اللهِ وَ يَتَصَدَّقُ بِهَا لِوَجْهِ اللهِ تَعَالَى وَ كَانَ تَفَكُّرُهُ للهِ عَزَّ وَ جَلَ لَا لِنَفْسِهِ وَ لَا لِلدُّنْيَا فَبَكَى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ أَعْطَاهُ كِلْتَيْهِمَا فَنَحَرَهُمَا وَ تَصَدَّقَ بِهِمَا فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى فِيهِ **إِنَّ فِي ذلِكَ لَذِكْرى لِمَنْ كانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَ هُوَ شَهِيدٌ**.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۱۲ ۶۱۳، ح ۸.

ابن عباس روایت کرده است: دو شتر ماده بزرگ و چاق به پیامبر هدیه شد. حضرت به اصحاب و یاران فرمود: آیا کسی در میان شما هست که دو رکعت نماز بخواند و قیام و رکوع و سجود و وضو و خشوع آن رکعتین را به جا آورد، اما در حین نماز به هیچ امری از امور دنیوی نیندیشد و با خود، لحظه ای از دنیا نگوید. آن گاه من یکی از این دو ناقه را به او هدیه خواهم داد؟ حضرت، یک دو و سه بار این سخن را تکرار کرد ولی هیچ یک از صحابه به او پاسخی نداد. سپس امیرالمؤمنین علیه السلام برخاست و گفت: ای رسول خدا! من دو رکعت نماز می خوانم و از زمان تکبیر آن تا سلام آخر، در باره هیچ امر دنیوی نمی اندیشم. فرمود: درود خدا بر تو باد، نماز بگذار. امیر المؤمنین تکبیر گفت و نماز را شروع کرد؛ وقتی دو رکعت نماز او تمام شد، جبرئیل آمد و به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ای محمد! خداوند به تو سلام می رساند و می گوید یکی از ناقه ها را به علی بده. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: من با او شرط کرده بودم اگر دو رکعت نماز بخواند و در حین نماز به هیچ امر دنیوی نیندیشد، یکی از ناقه ها را به او هدیه می دهم؛ اما او به هنگام تشهد، نشست و با خود فکر کرد کدام یک را بگیرد! جبرئیل گفت: ای محمد! خداوند به تو سلام می رساند و می گوید او اندیشید کدام یک را بگیرد و بزرگ ترین را یا پروارترین را، تا آن را قربانی کند و در راه رضای خدا صدقه بدهد. پس برای خدا می اندیشید نه برای خودش یا دنیا. پیامبر صلی الله علیه و آله و

سلم گریست و هر دو ناقه را به او بخشید. سپس خدا در باره او نازل کرد: إِنَّ فِي ذلِكَ لَذِكْرى لِمَنْ كانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَ هُوَ شَهِيدٌ.

عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَا حَفْصُ إِنَّ مَنْ صَبَرَ صَبَرَ قَلِيلًا وَ إِنَّ مَنْ جَزِعَ جَزِعَ قَلِيلًا ثُمَّ قَالَ عَلَيْكَ بِالصَّبْرِ فِي جَمِيعِ أُمُورِكَ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ بَعَثَ مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله فَأَمَرَهُ بِالصَّبْرِ وَ الرِّفْقِ فَقَالَ **وَ اصْبِرْ عَلى ما يَقُولُونَ وَ اهْجُرْهُمْ هَجْراً جَمِيلًا وَ ذَرْنِي وَ الْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ** وَ قَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ** [السَّيِّئَةَ] **فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَداوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَ ما يُلَقَّاها إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَ ما يُلَقَّاها إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ** فَصَبَرَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله حَتَّى نَالُوهُ بِالْعَظَائِمِ وَ رَمَوْهُ بِهَا فَضَاقَ صَدْرُهُ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهِ **وَ لَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِما يَقُولُونَ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ كُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ** ثُمَّ كَذَّبُوهُ وَ رَمَوْهُ فَحَزِنَ لِذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لا يُكَذِّبُونَكَ وَ لكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآياتِ اللهِ يَجْحَدُونَ وَ لَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلى ما كُذِّبُوا وَ أُوذُوا حَتَّى أَتاهُمْ نَصْرُنا** فَأَلْزَمَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله نَفْسَهُ الصَّبْرَ فَتَعَدَّوْا فَذَكَرَ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ كَذَّبُوهُ فَقَالَ قَدْ صَبَرْتُ فِي نَفْسِي وَ أَهْلِي وَ عِرْضِي وَ لَا صَبْرَ لِي عَلَى ذِكْرِ إِلَهِي فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ لَقَدْ خَلَقْنَا السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ وَ ما بَيْنَهُما فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ ما مَسَّنا مِنْ لُغُوبٍ فَاصْبِرْ عَلى ما يَقُولُونَ** فَصَبَرَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فِي جَمِيعِ أَحْوَالِهِ ثُمَّ بُشِّرَ فِي عِتْرَتِهِ بِالْأَئِمَّةِ وَ وُصِفُوا بِالصَّبْرِ..... الكافي ۲/ ۸۸، ح ۳.

حفص بن غیاث گوید:امام صادق علیه السلام فرمود: ای حفض هر که صبر کند اندکی صبر کرده و هر که بیتابی کند، اندکی بیتابی کرده.سپس فرمود: در هر کاری صبر را از دست مده زیرا خدای عزوجل محمد صلی الله علیه و آله را معبوث فرمود و او را امر بصبر و مدارا کرد و فرمود: وَ اصْبِرْ عَلى ما يَقُولُونَ وَ اهْجُرْهُمْ هَجْراً جَمِيلًا وَ ذَرْنِي وَ الْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ و باز خدای تبارک و تعالی فرمود: ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَداوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَ ما يُلَقَّاها إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَ ما يُلَقَّاها إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ رسول خدا صلی الله علیه و آله هم صبر نمود تا او را به امور بزرگی نسبت دادند و متهم کردند او دلتنگ شد، خدای عزوجل این آیه نازل فرمود: وَ لَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِما يَقُولُونَ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ كُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ سپس تکذیبش کردند و متهمش نمودند، از آن روز عمگین شد و خدای عزوجل نازل فرمود که : قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لا يُكَذِّبُونَكَ وَ لكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآياتِ اللهِ يَجْحَدُونَ وَ لَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلى ما كُذِّبُوا وَ أُوذُوا حَتَّى أَتاهُمْ نَصْرُنا پس پیغمبر صلی الله علیه و آله خود را به صبر ملزم ساخت ، تا آنها تجاوز کردند و خدای تبارک و تعالی را به زبان آوردند و او را تکذیب کرند، پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: درباره خودم و خاندان و آبرویم صبر کردم ولی نسبت به بد گفتن به معبودم صبر ندارم ، خدای عزوجل نازل فرمود که : وَ لَقَدْ خَلَقْنَا السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ وَ ما بَيْنَهُما فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ ما مَسَّنا مِنْ لُغُوبٍ فَاصْبِرْ عَلى ما يَقُولُونَ پس پیغمبر صلی الله علیه و آله در همه احوال صبر کرد با مامان از عترتش به او مژده دادند و آنها را به صبر معرفی کردند.

عن جعفر بن محمّد عليه السلام مَا عَجَّتِ الْأَرْضُ إِلَى رَبِّهَا كَعَجِيجِهَا مِنْ ثَلَاثَةٍ: مِنْ دَمٍ حَرَامٍ يُسْفَكُ عَلَيْهَا، أَوِ اغْتِسَالٍ مِنْ زِنًا، أَوِ النَّوْمِ عَلَيْهَا حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ. الخصال/ ۱۴۱، ح ۱۶۰.

امام باقر علیه السلام فرمودند:هرگز زمین به خدای خود ننالد چون ناله کردن آن از سه چیز از خون حرامی که بر آن ریخته گردد یا غسل از زنا یا خفتن روی آن پیش ازآن که آفتاب برآید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ :... قُلْتُ لَهُ **وَ إِدْبارَ النُّجُومِ** قَالَ رَكْعَتَانِ قَبْلَ الصُّبْحِ قُلْتُ **وَ أَدْبارَ السُّجُودِ** قَالَ رَكْعَتَانِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ.... الكافي ۳/ ٤٤٤، ح ۱۱.

زراره روایت کرده است، از امام محمد باقر علیه السلام در باره آیه وأَدْبَارَ السُّجُودِ پرسیدم. فرمود: منظور دو رکعت نماز بعد از مغرب است.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَأَلْتُ الرِّضَا ﷺ عَنْ قَوْلِ اللهِ **وَ مِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَ أَدْبارَ السُّجُودِ** قَالَ أَرْبَعُ رَكَعَاتٍ بَعْدَ الْمَغْرِبِ. تفسير القمّي ۲/ ۳۲۷.

ابی نصر، روایت کرده است، از امام رضا علیه السلام در باره آیه ومِنَ اللیْل فَسَبِّحْهُ وأَدْبَارَ السُّجُودِ پرسیدم. فرمود: منظور چهار رکعت نماز بعد از مغرب است.

عَنْ جميل بن دراج، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ قُلْتُ لَهُ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنا وَ الَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهادُ** قَالَ ذَلِكَ وَ اللهِ فِي الرَّجْعَةِ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ فِي أَنْبِيَاءِ اللهِ كَثِيراً لَمْ يُنْصَرُوا فِي الدُّنْيَا وَ قُتِلُوا وَ أَئِمَّةٍ قَدْ قُتِلُوا وَ لَمْ يُنْصَرُوا فَذَلِكَ فِي الرَّجْعَةِ قُلْتُ **وَ اسْتَمِعْ يَوْمَ يُنادِ الْمُنادِ مِنْ مَكانٍ قَرِيبٍ يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ** قَالَ هِيَ الرَّجْعَةُ.بحار الأنوار ۵۳/۶۵

جمیل بن دراج روایت کرده است که امام صادق علیه السلام آیه زیر را خواند: إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا والذِينَ آمَنُوا فِي الحَيَاةِ الدُّنْيَا ويَومَ يَقُومُ الأَشْهَادُ سپس فرمود: به خدا سوگند! این آیه در باره رجعت نازل شده است. مگر نمی دانی که در دنیا بسیاری از پیامبران خدا و ائمه یاری نشدند و آن‌ها به شهادت رسیدند. پس این آیه در باره رجعت نازل شده است. راوی می گوید: از آن حضرت در باره آیه واسْتَمِعْ يَومَ يُنَادِ المُنَادِ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ يَومَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالحَقِّ ذَلِكَ يَومُ الخُرُوجِ سئوال کردم. آن حضرت فرمود: منظور از آن، رجعت است.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ فِي وَصِيَّتِهِ لَهُ يَا عَلِيُّ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَعْطَانِي فِيكَ سَبْعَ خِصَالٍ أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ مَعِي..... الخصال/ ۳٤۲، ح ۵.

علی بن ابی طالب علیه السلام فرمود : پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در ضمن سفارش خود به من گفت: ای علی خدای تبارک و تعالی در باره تو به من هفت چیز داد: تو نخستین کسی هستی که با من از گور بیرون آیی....

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَا عَلِيُّ سَأَلْتُ رَبِّي فِيكَ خَمْسَ خِصَالٍ فَأَعْطَانِي أَمَّا أَوَّلُهَا فَسَأَلْتُ رَبِّي أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ وَ أَنْفُضَ التُّرَابَ عَنْ رَأْسِي وَ أَنْتَ مَعِي فَأَعْطَانِي وَ أَمَّا الثَّانِيَةُ فَسَأَلْتُ رَبِّي أَنْ يَقِفَنِي عِنْدَ كِفَّةِ الْمِيزَانِ وَ أَنْتَ مَعِي فَأَعْطَانِي وَ أَمَّا الثَّالِثَةُ فَسَأَلْتُ رَبِّي أَنْ يَجْعَلَكَ فِي الْقِيَامَةِ صَاحِبَ لِوَائِي فَأَعْطَانِي وَ أَمَّا الرَّابِعَةُ فَسَأَلْتُ رَبِّي أَنْ يَسْقِيَ أُمَّتِي مِنْ حَوْضِي بِيَدِكَ فَأَعْطَانِي وَ أَمَّا الْخَامِسَةُ فَسَأَلْتُ رَبِّي أَنْ يَجْعَلَكَ قَائِدَ أُمَّتِي إِلَى الْجَنَّةِ فَأَعْطَانِي فَالْحَمْدُ اللهِ الَّذِي مَنَّ عَلَيَّ بِذَلِكَ. الخصال/ ۳۱٤، ح ۹۳.

پیامبر صلی الله علیه و اله و سلم فرمودند: ای علی من برای تو از خدا پنج چیز درخواست کردم و به من داد: از خدا خواستم که من اولین کسی باشم که زنده شوم و از شکاف زمین درآیم و گرد و خاک از سر خود بزدایم و تو با من بوده باشی. از خدا خواستم که کنار کفه ترازوی اعمال بایستم و تو به من یاری داده باشی. از خدا خواستم که در قیامت ترا درفش دار من گرداند. از خدا خواستم که به دست تو امت من از حوض من سیراب شوند به من عطا کرد. از خدا خواستم که برای رفتن بهشت تو پیش رو امت من باشی اجابت کرد. سپاس خدای را که مرا بر خواسته‌های خود کامیاب ساخت.

۵۱. الذّاریات

الذّاریات ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا (۱) فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا (۲) فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا (۳) فَالْمُقَسِّمَاتِ أَمْرًا (۴) إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ (۵) وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ (۶) وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ (۷) إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ (۸) يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ (۹) قُتِلَ الْخَرَّاصُونَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به بادهای ذره افشان (۱) و ابرهای گرانبار (۲) و سبک سیران (۳) و تقسیم کنندگان کار[ها] (۴) که آن چه وعده داده شده اید راست است (۵) و [روز] پاداش واقعیت دارد (۶) سوگند به آسمان مشبک (۷) که شما [درباره قرآن] در سخنی گوناگونید (۸) [بگوی] تا هر که از آن برگشته برگشته باشد (۹) مرگ بر دروغپردازان (۱۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **وَ الذَّارِياتِ ذَرْواً** فَقَالَ: إِنَّ ابْنَ الْكَوَّاءِ سَأَلَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَنِ **الذَّارِياتِ ذَرْواً** قَالَ الرِّيحُ وَ عَنْ **فَالْحامِلاتِ وِقْراً** فَقَالَ هِيَ السَّحَابُ وَ عَنْ **فَالْجارِياتِ يُسْراً** قَالَ هِيَ السُّفُنُ وَ عَنْ **فَالْمُقَسِّماتِ أَمْراً** فَقَالَ الْمَلَائِكَةُ. تفسير القمّي ۲/ ۳۲۷.

امام صادق علیه السلام در باره آیه والذَّارِيَاتِ ذَرْوا فرمود: ابن کواء از امام علی علیه السلام در باره ذاریات والذَّارِيَاتِ ذَرْوا سئوال کرد. امام فرمود: منظور باد است. از حاملات و قراً پرسید. جواب داد: منظور ابر است. و از جاریات یسراً پرسید و آن حضرت جواب داد: منظور کشتی ها هستند. و از مقسمات امراً پرسید. گفت: فرشته گان است.

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّما تُوعَدُونَ لَصادِقٌ** يَعْنِي فِي عَلِيٍّ عليه السلام **وَ إِنَّ الدِّينَ لَواقِعٌ** يَعْنِي عَلِيّاً وَ عَلِيٌّ هُوَ الدِّينُ وَ قَوْلُهُ **وَ السَّماءِ ذاتِ الْحُبُكِ** قَالَ: السَّمَاءُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ عَلِيٌّ عليه السلام ذَاتُ الْحُبُكِ وَ قَوْلُهُ **إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ** يَعْنِي مُخْتَلِفٍ فِي عَلِيٍّ يَعْنِي اخْتَلَفَتْ هَذِهِ الْأُمَّةُ فِي وَلَايَتِهِ فَمَنِ اسْتَقَامَ عَلَى وَلَايَةِ عَلِيٍّ عليه السلام دَخَلَ الْجَنَّةَ وَ مَنْ خَالَفَ وَلَايَةَ عَلِيٍّ دَخَلَ النَّارَ وَ قَوْلُهُ **يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ** فَإِنَّهُ يَعْنِي عَلِيّاً عليه السلام مَنْ أُفِكَ عَنْ وَلَايَتِهِ أُفِكَ عَنِ الْجَنَّةِ. تفسير القمّي ۲/ ۳۲۹.

ابو حمزه، از امام باقر علیه السلام نقل کرده است که حضرت در باره آیه إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ فرمود: یعنی در باره علی علیه السلام و وإِنَّ الدِّينَ لواقِعٌ یعنی علی علیه السلام علی علیه السلام همان دین است والسَّمَاء ذَاتِ الحُبُكِ منظور از آسمان، رسول خدا

صلی الله علیه و آله و سلم می باشد و منظور از بافته شده، علی علیه السلام می باشد إِنَّكُمْ لفِي قَول مُخْتَلِفٍ یعنی اختلاف در باره علی علیه السلام . این امت در ولایت علی علیه السلام اختلاف ورزیدند. هر کس بر ولایت علی علیه السلام استوار بماند، وارد بهشت خواهد شد و هر کس با آن مخالفت ورزد، وارد جهنم می شود. يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ فرمود: یعنی علی علیه السلام هر کس به ولایت او پشت کند، به بهشت پشت کرده است.

الذّاريات ۲۰-۱۱

الَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ (۱۱) يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ الدِّينِ (۱۲) يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ (۱۳) ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ (۱۴) إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (۱۵) آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ (۱۶) كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ (۱۷) وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ (۱۸) وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ (۱۹) وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ (۲۰)

همانان که در ورطه نادانی بی خبرند (۱۱) پرسند روز پاداش کی است (۱۲) همان روز که آنان بر آتش عقوبت [و آزموده] شوند (۱۳) عذاب [موعود] خود را بچشید این است همان [بلایی] که باشتاب خواستار آن بودید (۱۴) پرهیزگاران در باغها و چشمه سارانند (۱۵) آن چه را پروردگارشان عطا فرموده می گیرند زیرا که آن ها پیش از این نیکوکار بودند (۱۶) و از شب اندکی را می غنودند (۱۷) و در سحرگاهان [از خدا] طلب آمرزش میکردند (۱۸) و در اموالشان برای سائل و محروم حقی [معین] بود (۱۹) و روی زمین برای اهل یقین نشانه هایی [متقاعدکننده] است (۲۰)

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: **كانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ ما يَهْجَعُونَ** قَالَ كَانَ الْقَوْمُ يَنَامُونَ وَ لَكِنْ كُلَّمَا انْقَلَبَ أَحَدُهُمْ قَالَ الْحَمْدُ للهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَ اللهُ أَكْبَرُ.. التهذيب ۲/ ۳۳۵، ح ۱۳۸٤.

امام باقر علیه السلام در باره آیه كانُوا قَلِيلا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ فرمود: اینان می خوابیدند، ولی هر گاه یکی از آن‌ها در خواب می غلتید، می گفت: الحمد لله، لا اله الا الله و الله اکبر.

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ حَدَّثَنِي بَعْضُ أَصْحَابِنَا قَالَ: كَانَ أَبُو الْحَسَنِ الْأَوَّلُ عليه السلام إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ آخِرِ رَكْعَةِ الْوَتْرِ قَالَ هَذَا مَقَامُ مَنْ حَسَنَاتُهُ نِعْمَةٌ مِنْكَ وَ شُكْرُهُ ضَعِيفٌ وَ ذَنْبُهُ عَظِيمٌ وَ لَيْسَ لَهُ إِلَّا دَفْعُكَ وَ رَحْمَتُكَ فَإِنَّكَ قُلْتَ فِي كِتَابِكَ الْمُنْزَلِ عَلَى نَبِيِّكَ الْمُرْسَلِ صلی الله علیه و آله **كانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ ما يَهْجَعُونَ. وَ بِالْأَسْحارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ** طَالَ هُجُوعِي وَ قَلَّ قِيَامِي وَ هَذَا السَّحَرُ وَ أَنَا أَسْتَغْفِرُكَ لِذَنْبِي اسْتِغْفَارَ مَنْ لَمْ يَجِدْ لِنَفْسِهِ **ضَرًّا وَ لا نَفْعاً** وَ لَا **مَوْتاً وَ لا حَياةً وَ لا نُشُوراً** ثُمَّ يَخِرُّ سَاجِداً عليه السلام . الكافي ۳/ ۳۲۵، ح ۱٦.

احمد بن عبد العزیز می‌گوید، بعضی از اصحاب ما گفته اند: چون امام سجاد علیه السلام بعد از آخر نماز وتر برمیداشت میفرمود:این جایگاه کسی است که حسناتش نعمتی از تو، شکرش ضعیف، و گناهش بس بزرگ است، و برای آن جز نرمی و رحمتت چیزی نیست، به درستی که تو در کتاب نازل شده بر پیامبر مرسلت صلی الله علیه و آله و سلم فرمودی: ٦كانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ ما يَهْجَعُونَ. وَ بِالْأَسْحارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ولی خواب من طولانی بود، و بیداری شبم کم بود، و این است سحر، و من از تو برای گناهانم آمرزش می خواهم، آمرزش خواهی کسی که برای خود نمی یابد زیانی و نه سودی، و نه مرگ و نه حیاتی، و نه برانگیختنی سپس به سجده میافتادند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِنَ الْعَبْدَ يُوقَظُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنَ اللَّيْلِ فَإِنْ لَمْ يَقُمْ أَتَاهُ الشَّيْطَانُ فَبَالَ فِي أُذُنِهِ قَالَ وَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **كانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ ما يَهْجَعُونَ** قَالَ كَانُوا أَقَلَّ اللَّيَالِي تَفُوتُهُمْ لَا يَقُومُونَ فِيهَا. الكافي ۳/ ٤٤٦، ح ۱۸.

محمد بن مسلم نقل کرده است که: از امام باقر علیه السلام شنیدم که فرمود: بنده را سه بار در شب بیدار می کنند؛ اگر بلند نشد، شیطان نزد او می آید و در گوش او ادرار می کند. محمد بن مسلم می گوید: در باره آیه كَانُوا قَلِيلا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ از حضرت پرسیدم. فرمود: شب های خیلی اندکی را از دست می دهند و در آن بیدار نمی شوند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **لِلسَّائِلِ وَ الْمَحْرُومِ** قَالَ الْمَحْرُومُ الْمُحَارَفُ الَّذِي قَدْ حُرِمَ كَدَّ يَدِهِ فِي الشِّرَاءِ وَ الْبَيْعِ. التهذيب ٤/ ۱۰۸، ح ۳۱۲.

امام صادق علیه السلام در باره آیه للسَّائِلِ والمَحْرُومِ فرمود: منظور از محروم، محارف است؛ یعنی کسی که در خرید و فروش از دست رنج خود، محروم شده است.

الذّاريات ۳۰-۲۱

وَفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ (۲۱) وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ (۲۲) فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ (۲۳) هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ (۲۴) إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ (۲۵) فَرَاغَ إِلَىٰ أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ (۲۶) فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ (۲۷) فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ (۲۸) فَأَقْبَلَتِ امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ (۲۹) قَالُوا كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ (۳۰)

ودر خود شما پس مگر نمی بینید (۲۱) وروزی شما و آن چه وعده داده شده اید در آسمان است (۲۲) پس سوگند به پروردگار آسمان وزمین که واقعا او حق است همان گونه که خود شما سخن می گویید (۲۳) آیا خبر مهمانان ارجمند ابراهیم به تو رسید (۲۴) چون بر او در آمدند پس سلام گفتند گفت سلام مردمی ناشناسید (۲۵) پس آهسته به سوی زنش رفت وگوساله ای فربه [وبریان] آورد (۲۶) آن را به نزدیکشان برد [و] گفت مگر نمی خورید (۲۷) و [در دلش] از آنان احساس ترسی کرد گفتند مترس واورا به پسری دانا مژده دادند (۲۸) وزنش با فریادی [از شگفتی] سر رسید وبر چهره خود زد وگفت زنی پیر نازا [چگونه بزاید] (۲۹) گفتند پروردگارت چنین فرموده است او خود حکیم داناست (۳۰)

عَنِ الصَّادِقِ ﷺ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ** يَعْنِي أَنَّهُ خَلَقَكَ سَمِيعاً بَصِيراً تَغْضَبُ وَ تَرْضَى وَ تَجُوعُ وَ تَشْبَعُ وَ ذَلِكَ كُلُّهُ مِنْ آيَاتِ اللهِ. تفسير القمّي ۲/ ۳۳۰.

امام صادق علیه السلام در باره آیه وفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلا تُبْصِرُونَ فرمود: تو را شنوا و بینا آفریده است؛ یک بار خشمگین می شوی و بار دیگر راضی می گردی و یک بار گرسنه می شوی و بار دیگر سیر می شوی، همه اینها از نشانه های خداوند است.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْخُرَاسَانِيِّ خَادِمِ الرِّضَا ﷺ قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ مِنَ الزَّنَادِقَةِ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ ﷺ وَ عِنْدَهُ جَمَاعَةٌ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ ﷺ أَيُّهَا الرَّجُلُ أَ رَأَيْتَ إِنْ كَانَ الْقَوْلُ قَوْلَكُمْ وَ لَيْسَ هُوَ كَمَا تَقُولُونَ أَ لَسْنَا وَ إِيَّاكُمْ شَرَعاً سَوَاءً لَا يَضُرُّنَا مَا صَلَّيْنَا وَ صُمْنَا وَ زَكَّيْنَا وَ

أَقْرَرْنَا فَسَكَتَ الرَّجُلُ ثُمَّ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام وَ إِنْ كَانَ الْقَوْلُ قَوْلَنَا وَ هُوَ قَوْلُنَا أَ لَسْتُمْ قَدْ هَلَكْتُمْ وَ نَجَوْنَا فَقَالَ رَحِمَكَ اللَّهُ أَوْجِدْنِي كَيْفَ هُوَ وَ أَيْنَ هُوَ فَقَالَ وَيْلَكَ إِنَّ الَّذِي ذَهَبْتَ إِلَيْهِ غَلَطٌ هُوَ أَيَّنَ الْأَيْنَ بِلَا أَيْنٍ وَ كَيَّفَ الْكَيْفَ بِلَا كَيْفٍ فَلَا يُعْرَفُ بِالْكَيْفُوفِيَّةِ وَ لَا بِأَيْنُونِيَّةٍ وَ لَا يُدْرَكُ بِحَاسَّةٍ وَ لَا يُقَاسُ بِشَيْءٍ فَقَالَ الرَّجُلُ فَإِذاً إِنَّهُ لَا شَيْءَ إِذَا لَمْ يُدْرَكْ بِحَاسَّةٍ مِنَ الْحَوَاسِّ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام وَيْلَكَ لَمَّا عَجَزَتْ حَوَاسُّكَ عَنْ إِدْرَاكِهِ أَنْكَرْتَ رُبُوبِيَّتَهُ وَ نَحْنُ إِذَا عَجَزَتْ حَوَاسُّنَا عَنْ إِدْرَاكِهِ أَيْقَنَّا أَنَّهُ رَبُّنَا بِخِلَافِ شَيْءٍ مِنَ الْأَشْيَاءِ قَالَ الرَّجُلُ فَأَخْبِرْنِي مَتَى كَانَ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام أَخْبِرْنِي مَتَى لَمْ يَكُنْ فَأُخْبِرَكَ مَتَى كَانَ قَالَ الرَّجُلُ فَمَا الدَّلِيلُ عَلَيْهِ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام إِنِّي لَمَّا نَظَرْتُ إِلَى جَسَدِي وَ لَمْ يُمْكِنِّي فِيهِ زِيَادَةٌ وَ لَا نُقْصَانٌ فِي الْعَرْضِ وَ الطُّولِ وَ دَفْعِ الْمَكَارِهِ عَنْهُ وَ جَرِّ الْمَنْفَعَةِ إِلَيْهِ عَلِمْتُ أَنَّ لِهَذَا الْبُنْيَانِ بَانِياً فَأَقْرَرْتُ بِهِ مَعَ مَا أَرَى مِنْ دَوَرَانِ الْفَلَكِ بِقُدْرَتِهِ وَ إِنْشَاءِ السَّحَابِ وَ تَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَ مَجْرَى الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ وَ النُّجُومِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الْآيَاتِ الْعَجِيبَاتِ الْمُبَيِّنَاتِ عَلِمْتُ أَنَّ لِهَذَا مُقَدِّراً وَ مُنْشِئاً. الكافي ۱/ ۷۸، ح ۳.

محمد بن عبد الله خراسانی خادم حضرت رضا علیه‌السلام گوید: مردی از زادقه خدمت امام آمد وقتی که جمعی حضورش بودند امام علیه‌السلام فرمود: به من بگو اگر قول حق گفته شما باشد با اینکه چنان نیست مگر نه این است که ما و شما همانند و برابریم، آن‌چه نماز گزاردیم و روزه گرفتیم و زکواة دادیم و ایمان آوردیم که به ما زیانی نداد، آن مرد خاموش بود، سپس امام علیه‌السلام فرمود: و اگر قول حق گفته ما باشد. باآن‌که گفته ماست مگر نه این است که شما هلاک شدید و ما نجات یافتیم، گفت خدایت رحمت کند، به من بفهمان که خدا چگونه و در کجاست، فرمود: وای بر تو ای راه که رفته‌ای غلط است، او مکان را مکان قرار داد بدون اینکه برای او مکانی باشد و چگونگی را چگونگی قرار داد بدون اینکه برای خود او چگونگی باشد پس خدا به چگونگی و مکان گرفتن شناخته نشود و به هیچ حسی درک نشود و با چیزی سنجیده نگردد. آن مرد گفت: هر صورتی که او به هیچ حسی ادراک نشود پس چیزی نیست، امام علیه‌السلام فرمود، وای بر تو که چون حواست از ادراک او عاجز گشت منکر ربوبیتش شدی ولی ما چون حواسمان از ادارکش عاجز گشت یقین کردیم او پروردگار ماست که بر خلاف همه چیزهاست.آنمرد گفت: به من بگو خدا از چه زمانی بوده است، اما فرمود: تو به من بگو چه زمانی بوده که او نبوده تا بگویم از چه زمانی بوده است. آنمرد گفت: دلیل بر وجود او چیست امام فرمود: من چون تن خود را نگریستم که نتوانم در طول و عرض آن زیاد و کم کنم و زیان و بدی‌هارا از او دور و خوبیها را به او برسانم یقین کردم این ساختمان را؛ع ع سازنده‌ای است و به وجودش اعتراف کردم علاوه بر این که می‌بینیم گردش فلک به قدرت اوست و پیدایش ابر و گردش بادها و جریان خورشید و ماه و ستارگان و نشانه‌های شگرفت و آشکار دیگر را که دیدم دانستم که این دستگاه را مهندس و مخترعی است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليهم السلام أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ رَجُلًا قَامَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا ذَا عَرَفْتَ رَبَّكَ قَالَ بِفَسْخِ الْعَزْمِ وَ نَقْضِ الْهَمِ لَمَّا هَمَمْتُ فَحِيلَ بَيْنِي وَ بَيْنَ هَمِّي وَ عَزَمْتُ فَخَالَفَ الْقَضَاءُ عَزْمِي عَلِمْتُ أَنَّ الْمُدَبِّرَ غَيْرِي قَالَ فَبِمَا ذَا شَكَرْتَ نَعْمَاءَهُ قَالَ نَظَرْتُ إِلَى بَلَاءٍ قَدْ صَرَفَهُ عَنِّي وَ أَبْلَى بِهِ غَيْرِي فَعَلِمْتُ أَنَّهُ قَدْ أَنْعَمَ عَلَيَّ فَشَكَرْتُهُ قَالَ فَلِمَا ذَا أَحْبَبْتَ لِقَاءَهُ قَالَ لَمَّا رَأَيْتُهُ قَدِ اخْتَارَ لِي دِينَ مَلَائِكَتِهِ وَ رُسُلِهِ وَ أَنْبِيَائِهِ عَلِمْتُ أَنَّ الَّذِي أَكْرَمَنِي بِهَذَا لَيْسَ يَنْسَانِي فَأَحْبَبْتُ لِقَاءَهُ. الخصال/ ۳۳، ح ۱.

ازامام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: شنیدم که از پدر خود نقل کرد که مردی از امیر المؤمنین علیه السلام پرسید خدای را به چه شناختی؟فرمودند: به تغییر عزیمت و تبدیل همت. زیرا گاهی قصد امری کردم او میان من و کار من جدایی افکند. در کارها مصمم شدم اما قضا با تصمیم من مخالفت کرد، از این جهت دانستم کارها به دست دیگریست. آنگاه پرسید چگونه نعمت ویرا سپاس گویی؟ در پاسخ فرمودند: دیدم مرا از گرفتاری دور کرد و دیگری را گرفتار کرد. از این روی دانستم که به من لطف داشته و نعمت ارزانی کرد از این سبب ویرا سپاس گفتم. دوباره پرسید چرا دیدار وی را دوست داری؟ در جواب گفت: چون دیدم فرشته‌گان و پیامبران خود را برای راهنمایی من آماده داشته کسی که این همه لطف به من دارد هرگز مرا فراموش نخواهد کرد از این رو دیدار ویرا خواهانم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام إِذَا فَرَغَ أَحَدُكُمْ مِنَ الصَّلَاةِ فَلْيَرْفَعْ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ لْيَنْصَبْ فِي الدُّعَاءِ فَقَالَ ابْنُ سَبَإٍ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَ لَيْسَ اللهُ فِي كُلِّ مَكَانٍ قَالَ بَلَى قَالَ فَلِمَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ أَ وَ مَا تَقْرَأُ **وَ فِي السَّماءِ رِزْقُكُمْ وَ ما تُوعَدُونَ** فَمِنْ أَيْنَ يُطْلَبُ الرِّزْقُ إِلَّا مِنْ مَوْضِعِ الرِّزْقِ وَ مَوْضِعُ الرِّزْقِ وَ مَا وَعَدَ اللهُ السَّمَاء العلل/ ۳٤٤، ح ۱.

امام صادق علیه السلام از پدرانش، نقل کرده است که علی علیه السلام فرمود: هر گاه کسی از شما نماز را به پایان رساند، باید دست هایش را به آسمان بلند کند و در دعا کردن کوشش کند. آن گاه ابن سبا پرسید: ای امیرالمؤمنین! مگر خداوند در همه جا حضور ندارد؟ فرمود: بلی هست. گفت: پس چرا باید دست هایش را به آسمان بلند کند؟ حضرت فرمود: مگر نخوانده ای وفِی السَّمَاء رِزْقُكُمْ ومَا تُوعَدُونَ آیا روزی از جای دیگری غیر از جای‌گاه خودش درخواست می شود؟ جای‌گاه روزی و آن چه خداوند وعده داده است، آسمان می باشد.

عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: يَا عَلِيُّ إِنَ الْيَقِينَ أَنْ لَا تُرْضِيَ أَحَداً عَلَى سَخَطِ اللهِ وَ لَا تَحْمَدَنَّ أَحَداً عَلَى مَا آتَاكَ اللهُ وَ لَا تَذُمَّنَّ أَحَداً عَلَى مَا لَمْ يُؤْتِكَ اللهُ فَإِنَّ الرِّزْقَ لَا يَجُرُّهُ حِرْصُ حَرِيصٍ وَ لَا يَصْرِفُهُ كُرْهُ كَارِهٍ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِحِكْمَتِهِ وَ فَضْلِهِ جَعَلَ الرَّوْحَ وَ الْفَرَحَ فِي الْيَقِينِ وَ الرِّضَا وَ جَعَلَ الْهَمَّ وَ الْحَزَنَ فِي الشَّكِّ وَ السَّخَطِ إِنَّهُ لَا فَقْرَ أَشَدُّ مِنَ الْجَهْلِ وَ لَا مَالَ أَعْوَدُ مِنَ الْعَقْلِ وَ لَا وَحْدَةَ أَوْحَشُ مِنَ الْعُجْبِ وَ لَا مُظَاهَرَةَ أَوْثَقُ مِنَ الْمُشَاوَرَة.... التوحید/ ۳۷۵، ح ۴۰.

پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند یا علی بدرستی که یقین آنست که هیچ کس را بر خشم خدا خشنود نگردانی و کسی را بر آن‌چه خدا بتو داده ستایش ننمائی واحدی را بر آن‌چه نمیکشد و کراهت صاحب کراهتی آن را نمیگرداند پس بدرستی که خدای عز و جل بحکمت و فضل خویش راحت و فرح را در یقین و رضا قرار داده و غم و اندوه را در شک و خشم قرار داده بدرستی که هیچ فقری از نادانی سخت تر و هیچ مالی از عقل و نافع تر و هیچ تنهائی از عجب وحشتناکتر و هیچ یاری از مشاورت محکمتر و معتمدتر.....

عَنْ ابی حمزه عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیه السلام قَالَ: خَرَجْتُ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى هَذَا الْحَائِطِ فَاتَّكَيْتُ عَلَيْهِ فَإِذَا رَجُلٌ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ أَبْيَضَانِ يَنْظُرُ فِي وَجْهِي ثُمَّ قَالَ لِي يَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ مَا لِي أَرَاكَ كَئِيباً حَزِيناً أَ عَلَى الدُّنْيَا حُزْنُكَ فَرِزْقُ اللهِ حَاضِرٌ لِلْبَرِّ وَ الْفَاجِرِ فَقُلْتُ مَا عَلَى هَذَا أَحْزَنُ وَ إِنَّهُ لَكَمَا تَقُولُ قَالَ أَ فَعَلَى الْآخِرَةِ حُزْنُكَ فَهُوَ وَعْدٌ صَادِقٌ يَحْكُمُ فِيهِ مَلِكٌ قَاهِرٌ قُلْتُ مَا عَلَى هَذَا أَحْزَنُ وَ إِنَّهُ لَكَمَا تَقُولُ قَالَ فَعَلَى مَا حُزْنُكَ فَقُلْتُ أَنَا أَتَخَوَّفُ مِنْ فِتْنَةِ ابْنِ الزُّبَيْرِ فَضَحِكَ ثُمَّ قَالَ يَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ هَلْ رَأَيْتَ أَحَداً خَافَ اللهَ تَعَالَى فَلَمْ يُنْجِهِ

قُلْتُ لَا قَالَ يَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ هَلْ رَأَيْتَ أَحَداً سَأَلَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَمْ يُعْطِهِ قُلْتُ لَا قَالَ عليه السلام ثُمَّ نَظَرْتُ فَإِذَا لَيْسَ قُدَّامِي أَحَدٌ. التوحيد/ ۳۷٤، ح ۱۷.

ابو حمزه از حضرت علی بن الحسین علیهما السلام روایت کرده که فرمود: بیرون آمدم و آمدم تا باین دیوار رسیدم و بر آن تکیه دادم ناگاه دیدم که مردی دو جامه سفید پوشیده بود در روی من نظر میکرد بعد از آن بمن گفت که با علی بن الحسین مرا چه می شود که تو را افسرده و غمگین و اندوهناک می بینم آیا اندوه تو بر دنیا و بجهت آنست اگر چنین باشد اندوه مخور که روزی خدا حاضر و آماده است از برای نیکوکار و نابکار گفتم نه بر این اندوه ندارم و بدرستی که امر چنانست که تو میگوئی گفت آیا اندوه تو بر آخرت و بجهت آنست اگر بجهت آنست ضرور نیست زیرا که آن وعده ایست راست که پادشاه قاهر و صاحب غلبه بآن حکم می‌فرماید گفتم بر این اندوه ندارم و بدرستی که امر چنانست که تو میگوئی گفت که پس اندوه تو بر چیست گفتم که من از فتنه پسر زبیر میترسم آن مرد خندید و گفت که یا علی الحسین آیا کسی را دیده که از خدای عز و جل بترسد و خدا او را نرهاند گفتم نه گفت یا علی بن الحسین آیا کسی را دیده که از خدای عز و جل سؤال کند و خدا باو عطاء نکند گفتم نه حضرت فرمود بعد از آن نظر کردم دیدم که هیچ کس در پیش روی من نیست.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَوَ رَبِّ السَّماءِ وَ الْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ ما أَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ** قَالَ قَوْلُهُ **إِنَّهُ لَحَقٌّ** هُوَ قِيَامُ الْقَائِمِ وَ فِيهِ نَزَلَتْ **وَعَدَ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضى لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْناً.** تأويل الآيات الباهرة ۲/ ٦١٥، ح ٤.

امام زین العابدین علیه السلام در باره آیه فَورَبِّ السَّمَاء والأَرْضِ إِنَّهُ لحَقٌّ مِّثْل مَا أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ فرمود: منظور خداوند متعال از إِنَّهُ لحَقٌّ ظهور امام زمان علیه السلام می باشد و در باره او، این آیه نازل شده است: وعَدَ اللهُ الذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وعَمِلوا الصَّالحَاتِ لَيَسْتَخْلفَنَّهُم فِي الأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلفَ الذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ولَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الذِى ارْتَضَى لَهُمْ ولَيُبَدِّلنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوفِهِمْ أَمْنًا.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللهَ تَعَالَى بَعَثَ أَرْبَعَةَ أَمْلَاكٍ فِي إِهْلَاكِ قَوْمِ لُوطٍ جَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ وَ إِسْرَافِيلَ وَ كَرُوبِيلَ عليهم السلام فَمَرُّوا بِإِبْرَاهِيمَ عليه السلام وَ هُمْ مُعْتَمُّونَ فَسَلَّمُوا عَلَيْهِ فَلَمْ يَعْرِفْهُمْ وَ رَأَى هَيْئَةً حَسَنَةً فَقَالَ لَا يَخْدُمُ هَؤُلَاءِ أَحَدٌ إِلَّا أَنَا بِنَفْسِي وَ كَانَ صَاحِبَ أَضْيَافٍ فَشَوَى لَهُمْ عِجْلًا سَمِيناً حَتَّى أَنْضَجَهُ ثُمَّ قَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ فَلَمَّا وَضَعَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ **رَأَى أَيْدِيَهُمْ لا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَ أَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً** فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام حَسَرَ الْعِمَامَةَ عَنْ وَجْهِهِ وَ عَنْ رَأْسِهِ فَعَرَفَهُ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام فَقَالَ أَنْتَ هُوَ فَقَالَ نَعَمْ وَ مَرَّتِ امْرَأَتُهُ سَارَةُ فَبَشَّرَهَا **بِإِسْحاقَ وَ مِنْ وَراءِ إِسْحاقَ يَعْقُوبَ** فَقَالَتْ مَا قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَجَابُوهَا بِمَا فِي الْكِتَابِ الْعَزِيزِ....الكافي ۸/ ۳۲۸، ح ۵۰۵.

امام صادق علیه السّلام فرمود: خداوند متعال برای نابود کردن قوم لوط چهار فرشته با نامهای جبرئیل، میکائیل، اسرافیل و کروبیل برانگیخت. آن‌ها در حالی که عمامه بر سر داشتند بر ابراهیم گذر کردند و بر او درود فرستادند. ابراهیم آن‌ها را نشناخت ولی نمود نیکویی در ایشان یافت، لذا پیش خود چنین گفت: خدمت به ایشان را جز من شایسته نیست. ابراهیم میهمان دوست بود، پس گوساله فربهی برای آن‌ها بریان کرد تا بپخت و آن را پیش روی ایشان نهاد. پس چون گوساله را در برابر آن‌ها گذاشت رَأَى أَيْدِيَهُمْ لا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَ أَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً جبرئیل که چنین دید عمامه از چهره برگرفت و ابراهیم او را به جای آورد و گفت: تو همویی؟ جبرئیل گفت: آری. در این وقت ساره همسر ابراهیم از پیش آن‌ها گذشت و جبرئیل او را به آمدن بِإِسْحاقَ وَ مِنْ

وَراءِ إِسْحاقَ يَعْقُوبَ نويدش داد. در اين هنگام ساره همان سخنى را كه خداوند عزّ و جلّ از او نقل كرده گفت، و آن‌ها هم همان پاسخى را بدو دادند كه در قرآن آمده.

الذّاريات ۴۰ ـ ۳۱

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ (۳۱) قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُجْرِمِينَ (۳۲) لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ طِينٍ (۳۳) مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ (۳۴) فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (۳۵) فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ (۳۶) وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ (۳۷) وَفِي مُوسَى إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَى فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ (۳۸) فَتَوَلَّى بِرُكْنِهِ وَقَالَ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ (۳۹) فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ (۴۰)

[ابراهيم] گفت اى فرستادگان ماموريت شما چيست (۳۱) گفتند ما به سوى مردمى پليدكار فرستاده شده‌ايم (۳۲) تا سنگهايى از گل رس بر [سر] آنان فرو فرستيم (۳۳) [كه] نزد پروردگارت براى مسرفان نشان‌گذارى شده است (۳۴) پس هر كه از مؤمنان در آن [شهرها] بود بيرون برديم (۳۵) و [لى] در آن جا جز يك خانه از فرمانبران [خدا بيشتر] نيافتيم (۳۶) و در آن جا براى آن‌ها كه از عذاب پر درد مى ترسند عبرتى به جاى گذاشتيم (۳۷) و [نيز] در [ماجراى] موسى چون او را با حجتى آشكار به سوى فرعون گسيل داشتيم (۳۸) پس [فرعون] با اركان [دولت] خود روى برتافت و گفت [اين شخص] ساحر يا ديوانه‌اى است (۳۹) [تا] او و سپاهيانش را گرفتيم و آنان را در دريا افكنديم در حالى كه او [در آخرين لحظه] نكوهشگر [خود] بود (۴۰)

عَنْ سَالِمٍ الْحَنَّاطِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **فَأَخْرَجْنا مَنْ كانَ فِيها مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَما وَجَدْنا فِيها غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ** فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام آلُ مُحَمَّدٍ لَمْ يَبْقَ فِيهَا غَيْرُهُمْ. الكافي ۱/ ۴۲۵، ح ۶۷.

سالم حنّاط نقل كرده است كه گفت: از امام باقر عليه السلام در باره آيه فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ المُؤْمِنِينَ* فَمَا وجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ المُسْلِمِينَ پرسيدم. امام باقر عليه السلام فرمود: منظور آل محمد است، يعنى غير از آل محمد كسى در آن سرزمين باقى نماند.

قَالَ أَبُو بَصِيرٍ فَقُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام :جُعِلْتُ فِدَاكَ فَهَلْ كَانَ أَهْلُ قَرْيَةِ لُوطٍ كُلُّهُمْ هَكَذَا يَعْمَلُونَ فَقَالَ نَعَمْ إِلَّا أَهْلُ بَيْتٍ مِنْهُمْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَ مَا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِ تَعَالَى **فَأَخْرَجْنا مَنْ كانَ فِيها مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَما وَجَدْنا فِيها غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ....** العلل/ ۵۴۸، ح ۴.

ابو بصير مى‌گويد: محضر مبارک امام باقر عليه السلام عرضه داشتم: فدايت شوم تمام اهل قريه لوط چنين مى‌كردند و به اين عمل ناپسند مبتلا بودند؟ حضرت فرمودند: آرى مگر يک خانواده از ايشان كه خدا پرست و مؤمن بودند، مگر نشنيده‌اى فرموده حق تعالى در قرآن را كه مى‌فرمايد:فَأَخْرَجْنا مَنْ كانَ فِيها مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَما وَجَدْنا فِيها غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

الذّاريات ۵۰-۴۱

وَفِي عادٍ إِذْ أَرْسَلْنا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ (۴۱) ما تَذَرُ مِنْ شَيْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرَّمِيمِ (۴۲) وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتَّى حِينٍ (۴۳) فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ (۴۴) فَمَا اسْتَطاعُوا مِنْ قِيامٍ وَمَا كانُوا مُنْتَصِرِينَ (۴۵) وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كانُوا قَوْماً فاسِقِينَ (۴۶) وَالسَّماءَ بَنَيْناها بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ (۴۷) وَالْأَرْضَ فَرَشْناها فَنِعْمَ الْماهِدُونَ (۴۸) وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (۴۹) فَفِرُّوا إِلَى اللهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ (۵۰)

و در [ماجرای] عاد [نیز] چون بر [سر] آن‌ها آن باد مهلك را فرستادیم (۴۱) به هر چه می وزید آن را چون خاکستر استخوان مرده می گردانید (۴۲) و در [ماجرای] ثمود [نیز عبرتي بود] آنگاه که به ایشان گفته شد تا چندی برخوردار شوید (۴۳) تا [آنکه] از فرمان پروردگار خود سر بر تافتند و در حالی که آن‌ها می نگریستند آذرخش آنان را فروگرفت (۴۴) در نتیجه نه توانستند به پای خیزند و نه طلب یاری کنند (۴۵) و قوم نوح [نیز] پیش از آن [اقوام نامبرده همین گونه هلاك شدند] زیرا آن‌ها مردمی نافرمان بودند (۴۶) و آسمان را به قدرت خود برافراشتیم و بی گمان ما [آسمان] گستریم (۴۷) و زمین را گسترانیدیم و چه نیکو گسترندگانیم (۴۸) و از هر چیزی دو گونه [یعنی نر و ماده] آفریدیم امید که شما عبرت گیرید (۴۹) پس به سوی خدا بگریزید که من شما را از طرف او بیم دهنده‌ای آشکارم (۵۰)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام فَقُلْتُ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **يا إِبْلِيسُ ما مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِما خَلَقْتُ بِيَدَيَ** فَقَالَ الْيَدُ فِي كَلَامِ الْعَرَبِ الْقُوَّةُ وَ النِّعْمَةُ قَالَ **وَ اذْكُرْ عَبْدَنا داوُدَ ذَا الْأَيْدِ** وَ قَالَ **وَ السَّماءَ بَنَيْناها بِأَيْدٍ** أَيْ بِقُوَّةٍ وَ قَالَ **وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ** أَيْ قَوَّاهُمْ وَ يُقَالُ لِفُلَانٍ عِنْدِي أَيَادٍ كَثِيرَةٌ أَيْ فَوَاضِلُ وَ إِحْسَانٌ وَ لَهُ عِنْدِي يَدٌ بَيْضَاءُ أَيْ نِعْمَةٌ. التوحيد/ ۱۵۳، ح ۱.

محمد بن مسلم نقل کرده است که از امام باقر علیه السلام پرسیدم معنای آیه: يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ چیست؟ حضرت فرمود: دست در زبان عرب به معنای قدرت و نعمت است و آیه: واذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوودَ ذَا الأَيْدِ را قرائت کرد و فرمود: والسَّمَاء بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ یعنی با قوت و قدرت و فرموده است: وأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ یعنی آن‌ها را قوی ساخت و گفته می شود: فلانی نزد من دست های زیادی دارد، یعنی فضل و احسان زیادی دارد. و او نزد من ید بیضاء دارد، یعنی نعمت دارد.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام ..... بِتَشْعِيرِهِ الْمَشَاعِرَ عُرِفَ أَنْ لَا مَشْعَرَ لَهُ وَ بِتَجْهِيرِهِ الْجَوَاهِرَ عُرِفَ أَنْ لَا جَوْهَرَ لَهُ وَ بِمُضَادَّتِهِ بَيْنَ الْأَشْيَاءِ عُرِفَ أَنْ لَا ضِدَّ لَهُ وَ بِمُقَارَنَتِهِ بَيْنَ الْأَشْيَاءِ عُرِفَ أَنْ لَا قَرِينَ لَهُ ضَادَّ النُّورَ بِالظُّلْمَةِ وَ الْيُبْسَ بِالْبَلَلِ وَ الْخُشُونَةَ بِاللَّيِّنِ وَ الصَّرْدَ بِالْحُرُورِ مُؤَلِّفٌ بَيْنَ مُتَعَادِيَاتِهَا وَ مُفَرِّقٌ بَيْنَ مُتَدَانِيَاتِهَا دَالَّةً بِتَفْرِيقِهَا عَلَى مُفَرِّقِهَا وَ بِتَأْلِيفِهَا عَلَى مُؤَلِّفِهَا وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ** فَفَرَّقَ بَيْنَ قَبْلٍ وَ بَعْدٍ لِيُعْلَمَ أَنْ لَا قَبْلَ لَهُ وَ لَا بَعْدَ لَهُ شَاهِدَةً بِغَرَائِزِهَا أَنْ لَا غَرِيزَةَ لِمُغْرِزِهَا مُخْبِرَةً بِتَوْقِيتِهَا أَنْ لَا وَقْتَ لِمُوَقِّتِهَا حَجَبَ بَعْضَهَا عَنْ بَعْضٍ لِيُعْلَمَ أَنْ لَا حِجَابَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ خَلْقِهِ كَانَ رَبّاً إِذْ لَا مَرْبُوبَ وَ إِلَهاً إِذْ لَا مَأْلُوهَ وَ عَالِماً إِذْ لَا مَعْلُومَ وَ سَمِيعاً إِذْ لَا مَسْمُوعَ. الكافي ۱/ ۱۳۹، ح ٤.

امام رضا علیه السلام فرمودند:....بساختنش مشاعر را دانسته شد که او را مشعری نیست و از جوهر ساختنش دانسته شد که او را جوهری نیست، و از ضد آفرینی او دانسته شد که ضد ندارد و قرین ساختنش دلیل بی‌قرینی اوست، روشنی را ضد تاریکی ساخت و خشکی را ضد تری، درشتی را ضد نرمی و سردی را ضد گرمی، ناجورها را هماهنگ ساخت و هماهنگها را از هم جدا کرد

تا جدائیشان دلالت کند بر جدا کننده و هماهنگیشان دلالت کند بر هماهنگ سازنده و همینست معنی گفتار خدایتعالی وَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ بین پیش و پس جدائی انداخت تا دانسته شود او را پیش و پسی نیست و تا آفریدگان بغرائز خود گواهی دهند که غریزه دهنده آنها غریزه ندارد و بموقت بود نشان گزارش بی‌وقتی وقت گذارشان را دهند، میان بعضی از آنها را با بعض دیگر پرده افکند تا دانسته شود میان او و مخلوق پرده‌ئی نیست او پروردگار بود آنگاه که پروریده‌ای نبود و شایان پرستش بود زمانیکه پرستیده‌ای نبود، دانا بود و هنوز دانسته‌ئی وجود نداشت، شنوا بود گاهیکه آواز قابل شنیدنی موجود نبود.

عن زيد بن عليّ بن الحسين، أنّه قال: سألت عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام .... فَقُلْتُ لَهُ يَا أَبَتِ أَ لَيْسَ اللهُ جَلَّ ذِكْرُهُ لَا يُوصَفُ بِمَكَانٍ فَقَالَ بَلَى تَعَالَى اللهُ عَنْ ذَلِكَ عُلُوّاً كَبِيراً قُلْتُ فَمَا مَعْنَى قَوْلِ مُوسَى عليه السلام لِرَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَقَالَ مَعْنَاهُ مَعْنَى قَوْلِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام **إِنِّي ذاهِبٌ إِلى رَبِّي سَيَهْدِينِ** وَ مَعْنَى قَوْلِ مُوسَى عليه السلام **وَ عَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضى** وَ مَعْنَى قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَفِرُّوا إِلَى اللهِ** يَعْنِي حُجُّوا إِلَى بَيْتِ اللهِ يَا بُنَيَّ إِنَّ الْكَعْبَةَ بَيْتُ اللهِ فَمَنْ حَجَّ بَيْتَ اللهِ فَقَدْ قَصَدَ إِلَى اللهِ وَ الْمَسَاجِدَ بُيُوتُ اللهِ فَمَنْ سَعَى إِلَيْهَا فَقَدْ سَعَى إِلَى اللهِ وَ قَصَدَ إِلَيْه.... الفقيه ۱/ ۱۲۷، ح ۶۰۳.

زید بن علی بن حسین گوید از امام سجاد سوال کردم : پدر مگر نه اینکه خداوند جل ذکره به مکان توصیف نمیشود، فرمود بلی خداوند بزرگتر از این است ، گفتم پس معنی قول موسی علیه السلام به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم چیست ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ:فرمود معنی آن همان معنی گفته ابراهیم علیه السلام است إِنِّي ذاهِبٌ إِلى رَبِّي سَيَهْدِينِ و معنی گفته موسی علیه السلام است وَ عَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضيو معنی فرموده خداوند عز و جل است فَفِرُّوا إِلى اللهِ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ فرمود: به خانه خدا بروید. کعبه، خانه خداوند است. فرزندم! هر کس به خانه خدا برود، در واقع رفتن به نزد خدا را هدف خود قرار داده است. مسجدها، خانه های خدا هستند. هر کس به مساجد برود، در واقع نزد خداوند رفته است.

عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: **فَفِرُّوا إِلَى اللهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ** قَالَ حُجُّوا إِلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ. الكافي ٤/ ٣٥٦، ح ٢١.

ابو جارود، از امام باقر علیه السلام نقل کرده است که حضرت در باره آیه فَفِرُّوا إِلى اللهِ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ فرمود: یعنی: خداوند عز و جل را هدف خود قرار دهید.

الذّاريات ۶۰-۵۱

وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ (۵۱) كَذَلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ (۵۲) أَتَوَاصَوْا بِهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ (۵۳) فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَا أَنْتَ بِمَلُومٍ (۵۴) وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ (۵۵) وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ (۵۶) مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعِمُونِ (۵۷) إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ (۵۸) فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذَنُوبًا مِثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ (۵۹) فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ (۶۰)

وباخدا معبودی دیگر قرار مدهید که من از جانب او هشداردهنده ای آشکارم (۵۱) بدین سان بر کسانی که پیش از آن ها بودند هیچ پیامبری نیامد جز اینکه گفتند ساحر یا دیوانه ای است (۵۲) آیا همدیگر را به این [سخن] سفارش کرده بودند [نه] بلکه آنان مردمی سرکش بودند (۵۳) پس از آنان روی بگردان که تو در خور نکوهش نیستی (۵۴) و پند ده که مؤمنان را پند سود بخشد (۵۵) و جن و انس را نیافریدم جز برای آنکه مرا بپرستند (۵۶) از آنان هیچ روزیی نمی خواهم و نمی خواهم که مرا خوراك دهند (۵۷) خداست که خود روزی بخش نیرومند استوار است (۵۸) پس برای کسانی که ستم کردند بهره ای است از عذاب همانند بهره عذاب یاران [قبلی] شان پس [بگو] در خواستن عذاب از من شتابزدگی نکنند (۵۹) پس وای بر کسانی که کافر شدند از آن روزی که وعده یافته اند (۶۰)

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ النَّوْفَلِيِّ قَالَ: قَدِمَ سُلَيْمَانُ الْمَرْوَزِيُّ مُتَكَلِّمُ خُرَاسَانَ عَلَى الْمَأْمُونِ فَأَكْرَمَهُ وَ وَصَلَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ إِنَّ ابْنَ عَمِّي عَلِيَّ بْنَ مُوسَى قَدِمَ عَلَيَّ مِنَ الْحِجَازِ وَ هُوَ يُحِبُّ الْكَلَامَ وَ أَصْحَابَهُ فَلَا عَلَيْكَ أَنْ تَصِيرَ إِلَيْنَا يَوْمَ التَّرْوِيَةِ لِمُنَاظَرَتِهِ فَقَالَ سُلَيْمَانُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي أَكْرَهُ أَنْ أَسْأَلَ مِثْلَهُ فِي مَجْلِسِكَ فِي جَمَاعَةٍ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ فَيَنْتَقِصَ عِنْدَ الْقَوْمِ إِذَا كَلَّمَنِي وَ لَا يَجُوزُ الِاسْتِقْصَاءُ عَلَيْهِ قَالَ الْمَأْمُونُ إِنَّمَا وَجَّهْتُ إِلَيْكَ لِمَعْرِفَتِي بِقُوَّتِكَ وَ لَيْسَ مُرَادِي إِلَّا أَنْ تَقْطَعَهُ عَنْ حُجَّةٍ وَاحِدَةٍ فَقَطْ فَقَالَ سُلَيْمَانُ حَسْبُكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ اجْمَعْ بَيْنِي وَ بَيْنَهُ وَ خَلِّنِي وَ الذَّمَ فَوَجَّهَ الْمَأْمُونُ إِلَى الرِّضَا عليه السلام فَقَالَ إِنَّهُ قَدْ قَدِمَ عَلَيْنَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ مَرْوَ وَ هُوَ وَاحِدُ خُرَاسَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْكَلَامِ فَإِنْ خَفَّ عَلَيْكَ أَنْ تَتَجَشَّمَ الْمَصِيرَ إِلَيْنَا فَعَلْتَ فَنَهَضَ عليه السلام لِلْوُضُوءِ وَ قَالَ لَنَا تَقَدَّمُونِي وَ عِمْرَانُ الصَّابِئُ مَعَنَا فَصِرْنَا إِلَى الْبَابِ فَأَخَذَ يَاسِرٌ وَ خَالِدٌ بِيَدِي فَأَدْخَلَانِي عَلَى الْمَأْمُونِ فَلَمَّا سَلَّمْتُ قَالَ أَيْنَ أَخِي أَبُو الْحَسَنِ أَبْقَاهُ اللهُ قُلْتُ خَلَّفْتُهُ يَلْبَسُ ثِيَابَهُ وَ أَمَرَنَا أَنْ نَتَقَدَّمَ ثُمَّ قُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ عِمْرَانَ مَوْلَاكَ مَعِي وَ هُوَ بِالْبَابِ فَقَالَ مَنْ عِمْرَانُ قُلْتُ الصَّابِئُ الَّذِي أَسْلَمَ عَلَى يَدَيْكَ قَالَ فَلْيَدْخُلْ فَدَخَلَ فَرَحَّبَ بِهِ الْمَأْمُونُ ثُمَّ قَالَ لَهُ يَا عِمْرَانُ لَمْ تَمُتْ حَتَّى صِرْتَ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ قَالَ الْحَمْدُ للهِ الَّذِي شَرَّفَنِي بِكُمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ لَهُ الْمَأْمُونُ يَا عِمْرَانُ هَذَا سُلَيْمَانُ الْمَرْوَزِيُّ مُتَكَلِّمُ خُرَاسَانَ قَالَ عِمْرَانُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهُ يَزْعُمُ أَنَّهُ وَاحِدُ خُرَاسَانَ فِي النَّظَرِ وَ يُنْكِرُ الْبَدَاءَ قَالَ فَلِمَ لَا تُنَاظِرُهُ قَالَ عِمْرَانُ ذَاكَ إِلَيْهِ فَدَخَلَ الرِّضَا عليه السلام فَقَالَ فِي أَيِّ شَيْءٍ كُنْتُمْ قَالَ عِمْرَانُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ هَذَا سُلَيْمَانُ الْمَرْوَزِيُّ فَقَالَ سُلَيْمَانُ أَ تَرْضَى بِأَبِي الْحَسَنِ وَ بِقَوْلِهِ فِيهِ قَالَ عِمْرَانُ قَدْ رَضِيتُ بِقَوْلِ أَبِي الْحَسَنِ فِي الْبَدَاءِ عَلَى أَنْ يَأْتِيَنِي فِيهِ بِحُجَّةٍ أَحْتَجُّ بِهَا عَلَى نُظَرَائِي مِنْ أَهْلِ النَّظَرِ قَالَ الْمَأْمُونُ يَا أَبَا الْحَسَنِ مَا تَقُولُ فِيمَا تَشَاجَرَا فِيهِ قَالَ وَ مَا أَنْكَرَتْ مِنَ الْبَدَاءِ يَا سُلَيْمَانُ وَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **أَ وَ لا يَذْكُرُ الْإِنْسانُ أَنَّا خَلَقْناهُ مِنْ قَبْلُ وَ لَمْ يَكُ شَيْئاً** وَ يَقُولُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ هُوَ الَّذِي يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ** وَ يَقُولُ **بَدِيعُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ** وَ يَقُولُ عَزَّ وَ جَلَ **يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ ما يَشاءُ** وَ يَقُولُ **وَ بَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسانِ مِنْ طِينٍ** وَ يَقُولُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ آخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَ إِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ** وَ يَقُولُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ ما يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَ لا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتابٍ** قَالَ سُلَيْمَانُ هَلْ رُوِّيتَ فِيهِ عَنْ آبَائِكَ شَيْئاً قَالَ نَعَمْ رُوِّيتُ عَنْ أَبِي عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ إِنَّ للهِ عَزَّ وَ جَلَّ عِلْمَيْنِ عِلْماً مَخْزُوناً مَكْنُوناً لَا يَعْلَمُهُ إِلَّا هُوَ مِنْ ذَلِكَ يَكُونُ الْبَدَاءُ وَ عِلْماً عَلَّمَهُ مَلَائِكَتَهُ وَ رُسُلَهُ فَالْعُلَمَاءُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّكَ يَعْلَمُونَهُ قَالَ سُلَيْمَانُ أُحِبُّ أَنْ تَنْزِعَهُ لِي مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى لِنَبِيِّهِ صلى الله عليه وآله **فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَما أَنْتَ بِمَلُومٍ** أَرَادَ هَلَاكَهُمْ ثُمَّ بَدَا للهِ تَعَالَى فَقَالَ **وَ ذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ**.... العیون ۱/ ۱۴۵، ح ۱.

از حسن بن محمّد نوفلیّ چنین نقل شده است که: سلیمان مروزیّ متکلّم خراسان بر مأمون وارد شد، مأمون او را احترام بسیار نمود و به او هدایایی داد و گفت: پسر عمویم علیّ بن موسی الرّضا از حجاز نزد من آمده است و علم کلام و متکلّمین را دوست دارد، لذا مانعی ندارد که روز ترویه برای مناظره با او نزد ما بیایی، سلیمان گفت: یا امیر المؤمنین! دوست ندارم در مجلس شما، و در حضور بنی هاشم از چنین کسی سؤالاتی کنم، چرا که در مقابل دیگران در بحث با من شکست می‌خورد، و نیز صحیح نیست که با

او زیاد بحث و جدل کنم، مأمون گفت: من فقطّ به این دلیل که قدرت تو را در بحث و مناظره می‌دانستم به دنبالت فرستادم و تنها خواسته من این است که او را فقطّ در یک مورد مجاب کنی و ادلّه او را ردّ نمائی، سلیمان گفت: بسیار خوب، من و او را با هم روبرو کن و ما را به هم واگذار و خود شاهد باش. مأمون کسی را نزد حضرت فرستاد و گفت: شخصی از اهل مرو که در مباحث کلامی در خراسان تک است و برابر ندارد نزد ما آمده است، اگر برای شما مانعی ندارد، نزد ما بیائید، حضرت برای وضوء برخاستند و به ما فرمودند: شما زودتر بروید، عمران صابی هم با ما بود، حرکت کردیم و به در اطاق مأمون رسیدیم، یاسر و خالد دستم را گرفتند و مرا وارد کردند، وقتی سلام کردم مأمون گفت: برادرم ابو الحسن کجاست؟ خداوند متعال او را حفظ فرماید، گفتم: وقتی ما می‌آمدیم مشغول پوشیدن لباس بودند، دستور دادند ما زودتر بیاییم، سپس گفتم: یا امیر المؤمنین! عمران، ارادتمند شما نیز در بیرون خانه است، گفت: عمران کیست؟ گفتم: صابی، که توسّط شما مسلمان شد، گفت: داخل شود، عمران داخل شد و مأمون به او خوش آمد گفته او را در محلّ مناسب جای داد، سپس گفت: ای عمران! نمردی تا بالأخره از بنی هاشم شدی! عمران گفت: سپاس خداوندی را که مرا توسّط شما تشرّف عنایت فرمود، ای امیر، مأمون گفت: ای عمران! این سلیمان مروزی متکلّم خراسان است، عمران گفت: ای امیر المؤمنین! او گمان می‌کند در خراسان از نظر بحث و مناظره تک است و بداء را نیز منکر است، مأمون گفت: چرا با او مناظره نمی‌کنی؟ عمران گفت: این امر بستگی به خود او دارد، در این هنگام امام رضا علیه السّلام وارد شدند و فرمودند: در باره چه صحبت می‌کردید؟ عمران گفت: یا ابن رسول اللهؑ! این شخص سلیمان مروزی است، سلیمان گفت: آیا گفته ابو الحسن را در باره بداء قبول داری؟ عمران گفت: بله، به شرط اینکه دلیلی ارائه بدهند تا بتوانم بر امثال خودم در بحث پیروز شوم. مأمون گفت: یا ابا الحسن! در باره آن‌چه اینان در آن بحث و مشاجره می‌کنند چه نظری دارید؟ حضرت فرمودند: ای سلیمان! چطور بداء را قبول نداری؟ و حال آن‌که خداوند می‌فرماید: أَ وَ لا يَذْكُرُ الْإِنْسانُ أَنَّا خَلَقْناهُ مِنْ قَبْلُ وَ لَمْ يَكُ شَيْئاً بدین صورت است أَ وَ لا يَذْكُرُ الْإِنْسانُ أَنَّا خَلَقْناهُ الآیة و نیز می‌فرماید: وَ هُوَ الَّذِی يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ و نیز فرموده است: بَدِيعُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ و نیز: يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ ما يَشاءُ و می‌فرماید: بَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسانِ مِنْ طِينٍ و می‌فرماید: وَ آخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَ إِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ و نیز فرموده است: وَ ما يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَ لا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتابٍ باری سلیمان گفت: آیا در این باره، از پدران خود، روایت به شما رسیده است؟ فرمودند: بله، از حضرت صادق این روایت برایم نقل شده است که ایشان فرمودند: خداوند دو علم دارد، علمی مخزون و مکنون و پنهان، که کسی بجز خودش از آن علم آگاهی ندارد، و بداء از آن علم نشأت می‌گیرد، و علمی که به ملائکه و پیامبرانش تعلیم فرموده است و علماء اهل بیت پیامبر ما نیز از آن آگاهند .سلیمان گفت: دوست دارم این مطلب را از کتاب خداوند برایم ارائه دهی، فرمود: خداوند به پیامبرش می‌فرماید: فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَما أَنْتَ بِمَلُومٍ خداوند در ابتدای خواست آنان را هلاک کند، سپس تصمیمش عوض شد و فرمود: وَ ذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ.

عَنْ ابی بصیر عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیهما السلام أَنَّهُمَا قَالا إِنَّ النَّاسَ لَمَّا كَذَّبُوا بِرَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله هَمَّ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بِهَلَاكِ أَهْلِ الْأَرْضِ إِلَّا عَلِيّاً فَمَا سِوَاهُ بِقَوْلِهِ **فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَما أَنْتَ بِمَلُومٍ** ثُمَّ بَدَا لَهُ فَرَحِمَ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ قَالَ لِنَبِيِّهِ صلی الله علیه و آله **وَ ذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ**. الكافي ۸/ ۱۰۳، ح ۷۸.

ابو بصیر از امام باقر و امام صادق علیهما السّلام نقل می کند که فرمودند: هنگامی که مردم پیامبر اکرم را تکذیب کردند خداوند تبارک و تعالی آهنگ آن کرد که جز علی علیه السّلام همه مردم زمین را به نابودی کشد و چنین است که می‌فرماید: فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَما أَنْتَ بِمَلُومٍ ولی بعدا برای او بدا حاصل شد و به مؤمنان رحم کرد و به پیامبر فرمود: وَ ذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ مَعْنَى قَوْلِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله الشَّقِيُّ مَنْ شَقِيَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ وَ السَّعِيدُ مَنْ سَعِدَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ فَقَالَ الشَّقِيُّ مَنْ عَلِمَ اللهُ وَ هُوَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَنَّهُ سَيَعْمَلُ أَعْمَالَ الْأَشْقِيَاءِ وَ السَّعِيدُ مَنْ عَلِمَ اللهُ وَ هُوَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَنَّهُ سَيَعْمَلُ أَعْمَالَ السُّعَدَاءِ قُلْتُ لَهُ فَمَا مَعْنَى قَوْلِهِ صلى الله عليه و آله اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ فَقَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ الْجِنَّ وَ الْإِنْسَ لِيَعْبُدُوهُ وَ لَمْ يَخْلُقْهُمْ لِيَعْصُوهُ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ ما خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ** فَيَسَّرَ كُلًّا لِمَا خُلِقَ لَهُ فَالْوَيْلُ لِمَنِ اسْتَحَبَّ الْعَمَى عَلَى الْهُدَى. التوحيد/ ۳۵۶، ح ۳.

محمد بن ابی عمیر گفت، أبو الحسن حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام را سؤال کردم از معنی قول رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم که الشقی من شقی فی بطن امه و السعید من سعد فی بطن امه یعنی بدبخت کسی است که در شکم مادرش بدبخت شده و نیک بخت کسی است که در شکم مادرش نیک بخت شده و حضرت علیه السّلام فرمود که بدبخت کسی است که خدا دانسته که او بزودی اعمال بدبختان را بعمل آورد و حال آن‌که او را در شکم مادرش باشد و نیک بخت کسی است که خدا دانسته که او بزودی اعمال نیکبختان را بعمل آورد و حال آن‌که او را در شکم مادرش باشد بآن حضرت عرض کردم که پس معنی قول پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم چیست که کار کنید چه هر یک آسان و توفیق داده شده از برای آن‌چه بجهت آن آفریده شده فرمود که خدای عز و جل جن و انس را آفرید از برای آن‌که او را بپرستند و ایشان را نیافرید از برای آن‌که او را نافرمانی کنند و این معنی قول خدای عز و جل است که وَ ما خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ یعنی و نیافریدیم پریان و آدمیان را مگر بجهت آن‌که بپرستند مرا بر وجه اختیار نه بطریق اجبار پس هر یک را توفیق داده از برای آن‌چه او را بجهت آن آفریده پس وای بر کسی که کوری ضلالت و گمراهی را بر راه راست برگزید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ خَرَجَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام عَلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللهَ جَلَّ ذِكْرُهُ مَا خَلَقَ الْعِبَادَ إِلَّا لِيَعْرِفُوهُ فَإِذَا عَرَفُوهُ عَبَدُوهُ فَإِذَا عَبَدُوهُ اسْتَغْنَوْا بِعِبَادَتِهِ عَنْ عِبَادَةِ مَنْ سِوَاهُ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي فَمَا مَعْرِفَةُ اللهِ قَالَ مَعْرِفَةُ أَهْلِ كُلِّ زَمَانٍ إِمَامَهُمُ الَّذِي يَجِبُ عَلَيْهِمْ طَاعَتُه. العلل/ ۹، ح ۱.

حضرت ابی عبد الله علیه السّلام، حضرت فرمودند:حضرت حسین بن علی علیهما السّلام از جمع یارانشان بیرون آمده و خطاب به آن‌ها فرمودند: ای مردم، حقّ جلّ ذکره بندگانش را نیافریده مگر برای آن که او را بشناسند و هنگامی که او را شناختند عبادتش می‌کنند و زمانی که او را عبادت کردند از پرستش غیر او بی‌نیاز می‌گردند. مردی در بین یاران عرضه داشت: ای پسر رسول خدا صلّی الله علیه و آله: پدر و مادرم به فدای تو باد معرفت و شناخت خدا چیست؟ حضرت فرمودند: آنست که اهل هر عصر و زمانی امامی را که اطاعتش بر آن‌ها واجب است بشناسند.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ ما خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ** قَالَ خَلَقَهُمْ لِيَأْمُرَهُمْ بِالْعِبَادَةِ قَالَ وَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ لا يَزالُونَ مُخْتَلِفِينَ إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَ لِذلِكَ خَلَقَهُمْ** قَالَ خَلَقَهُمْ لِيَفْعَلُوا مَا يَسْتَوْجِبُونَ بِهِ رَحْمَتَهُ فَيَرْحَمَهُم. العلل/ ۱۳، ح ۱۰.

ابو بصیر نقل کرده است که او می گوید: از امام صادق علیه السلام در باره آیه ومَا خَلقْتُ الجِنَّ والإنسَ إلا ليَعْبُدُونِ پرسیدم. حضرت فرمود: آن‌ها را خلق کرده است تا به آن‌ها دستور دهد که به عبادت او بپردازند. در باره آیه ولاَ يَزَالونَ مُخْتَلِفِينَ إلاَّ مَن رَّحِمَ رَبُّک ولذَلک خَلقَهُمْاز او پرسیدم. در پاسخ فرمود: آن‌ها را آفریده تا کارهایی را انجام بدهند که موجب رحمت او می شود تا به واسطه آن کارها، ایشان را بیامرزد.

عَنْ عَلِي بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام ...اللهُمَ إِنِّي أَخْلَصْتُ بِانْقِطَاعِي إِلَيْكَ وَ أَقْبَلْتُ بِكُلِّي عَلَيْكَ وَ صَرَفْتُ وَجْهِي عَمَّنْ يَحْتَاجُ إِلَى رِفْدِكَ وَ قَلَبْتُ مَسْأَلَتِي عَمَّنْ لَمْ يَسْتَغْنِ عَنْ فَضْلِكَ وَ رَأَيْتُ أَنَّ طَلَبَ الْمُحْتَاجِ إِلَى الْمُحْتَاجِ سَفَهٌ مِنْ رَأْيِهِ وَ ضَلَّةٌ مِنْ عَقْلِهِ. فَكَمْ قَدْ رَأَيْتُ يَا إِلَهِي مِنْ أُنَاسٍ طَلَبُوا الْعِزَّ بِغَيْرِكَ فَذَلُّوا، وَ رَامُوا الثَّرْوَةَ مِنْ سِوَاكَ فَافْتَقَرُوا، وَ حَاوَلُوا الارْتِفَاعَ فَاتَّضَعُوا، فَصَحَّ بِمُعَايَنَةِ أَمْثَالِهِمْ حَازِمٌ وَفَّقَهُ اعْتِبَارُهُ، وَ أَرْشَدَهُ إِلَى طَرِيقِ صَوَابِهِ اخْتِيَارُهُ. فَأَنْتَ يَا مَوْلَايَ دُونَ كُلِّ مَسْئُولٍ مَوْضِعُ مَسْأَلَتِي، وَ دُونَ كُلِّ مَطْلُوبٍ إِلَيْهِ وَلِيُّ حَاجَتِي ..... الصحيفة الكاملة السجّادية/ ۱۶۰، الدعاء ۲۸.

امام سجاد علیه السلام:...خدایا همانا که من، به بریدنم از غیر و به پیوستنم به تو، دل را پیراسته‌ام، و سراپا بسوی تو رو آورده‌ام، و از کسی که خود به عطای تو محتاج است روی بر تافته‌ام. و دست مسئلت از جانب آنکه خود از فضل تو بی‌نیاز نیست، گردانده‌ام. و دانسته‌ام که خواهش محتاج از محتاج دیگر دلیل سفاهت رأی و گمراهی عقل او است. زیرا چه بسا مردمی را دیده‌ام ای معبود من که بوسیله غیر تو عزت طلبیدند و خوار شدند، و از دیگری ثروت خواستند و فقیر شدند، و قصد بلندی کردند و پست گشتند. پس در اثر مشاهده امثال ایشان پیش بینی آن شخص دور اندیش درست در آمد، که عبرت گرفتنش او را موفق ساخته بود و آزمایشش او را به راه راست رهبری کرده بود. و از این جهت مرجع خواهش من ای مولای من توئی، نه مسئول دیگر، و متصدی حاجتم توئی، نه مطلوب دیگر.....

عَنْ عَلِي بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام ...اللهُمَّ لَا طَاقَةَ لِي بِالْجَهْدِ، وَ لَا صَبْرَ لِي عَلَى الْبَلَاءِ، وَ لَا قُوَّةَ لِي عَلَى الْفَقْرِ، فَلَا تَحْظُرْ عَلَيَّ رِزْقِي، وَ لَا تَكِلْنِي إِلَى خَلْقِكَ، بَلْ تَفَرَّدْ بِحَاجَتِي، وَ تَوَلَّ كِفَايَتِي. وَ انْظُرْ إِلَيَّ وَ انْظُرْ لِي فِي جَمِيعِ أُمُورِي، فَإِنَّكَ إِنْ وَكَلْتَنِي إِلَى نَفْسِي عَجَزْتُ عَنْهَا وَ لَمْ أُقِمْ مَا فِيهِ مَصْلَحَتُهَا، وَ إِنْ وَكَلْتَنِي إِلَى خَلْقِكَ تَجَهَّمُونِي، وَ إِنْ أَلْجَأْتَنِي إِلَى قَرَابَتِي حَرَمُونِي، وَ إِنْ أَعْطَوْا أَعْطَوْا قَلِيلًا نَكِداً، وَ مَنُّوا عَلَيَّ طَوِيلًا، وَ ذَمُّوا كَثِيراً. فَبِفَضْلِكَ، اللهُمَّ، فَأَغْنِنِي، وَ بِعَظَمَتِكَ فَانْعَشْنِي، وَ بِسَعَتِكَ، فَابْسُطْ يَدِي، وَ بِمَا عِنْدَكَ فَاكْفِنِي.... الصحيفة الكاملة السجّادية/ ۱۲۶، الدعاء ۲۲.

امام سجاد علیه السلام ...خدایا مرا بر مشقت طاقت، و بر بلا صبر و بر فقر قدرت نیست، پس روزیم را باز مدار، و مرا به خلق خود وا مگذار. بلکه تو خود به تنهائی حاجتم را بر آور، و کار مرا بعهده گیر، و مرا منظور نظر خود ساز، و در همه کارهایم با چشم لطف بنگر. زیرا اگر مرا به نفس خود وا گذاری از اداره آن فرو مانم، و آنچه را که صلاح نفس من در آن است بر پا ندارم، و اگر مرا به خلق خود وا گذاری روی بر من ترش کنند و اگر بر عهده خویشانم موکول کنی محرومم سازند. و اگر عطا کنند

عطائی کم و بی‌برکت دهنده و منتی فراوان نهند. و نکوهشی بسیار کنند .خدایا پس به فضل خود بی‌نیازم کن، و به‌دست عظمتت زیر بازویم را بگیر، و بر پایم‌دار و به توانگری خود دستم را گشاده ساز. و به رحمتت بی‌نیازم کن.

قَالَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام كَثِيراً مَا يَقُولُ اعْلَمُوا عِلْماً يَقِيناً أَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يَجْعَلْ لِلْعَبْدِ وَ إِنِ اشْتَدَّ جَهْدُهُ وَ عَظُمَتْ حِيلَتُهُ وَ كَثُرَتْ مُكَابَدَتُهُ أَنْ يَسْبِقَ مَا سُمِّيَ لَهُ فِي الذِّكْرِ الْحَكِيمِ وَ لَمْ يَحُلْ مِنَ الْعَبْدِ فِي ضَعْفِهِ وَ قِلَّةِ حِيلَتِهِ أَنْ يَبْلُغَ مَا سُمِّيَ لَهُ فِي الذِّكْرِ الْحَكِيمِ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَنْ يَزْدَادَ امْرُؤٌ نَقِيراً بِحِذْقِهِ وَ لَمْ يَنْتَقِصِ امْرُؤٌ نَقِيراً لِحُمْقِهِ . التهذيب ۶/ ۳۲۲، ح ۸۸۳.

امیر المومنین علیه السلام زیاد فرمودند: به یقین بدانید که خداوند عز وجل، هرچقدر بنده ای پرتلاش و پرتدبیر و چاره جو باشد، برای او سهمی بیش از آن چه در علم حکیمانه اش مقدر فرموده است، قرار نمی دهد، هرچقدر بنده ای ضعیف و کم تدبیر باشد، برای او سهمی کمتر از آن‌چه در علم حکیمانه اش مقدر نموده است قرار نداده است.هان ای مردم! هیچ زکاوتمندی با زکاوت خود پوست هسته خرما را بر رزق خود نمی افزاید و هیچ کم خردی در اثر کم خردی خود، پوست هسته خرما را از دست نمی دهد.

۵۲.الطور

الطور ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالطُّورِ (۱) وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ (۲) فِي رَقٍّ مَنْشُورٍ (۳) وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ (۴) وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ (۵) وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ (۶) إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ (۷) مَالَهُ مِنْ دَافِعٍ (۸) يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا (۹) وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا (۱۰)

به‌نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به طور (۱) و کتابی نگاشته شده (۲) در طوماری گسترده (۳) سوگند به آن خانه آباد [خدا] (۴) سوگند به بام بلند [آسمان] (۵) و آن دریای سرشار [و افروخته] (۶) که عذاب پروردگارت واقع شدنی است (۷) آن را هیچ بازدارنده‌ای نیست (۸) روزی که آسمان سخت در تب و تاب افتد (۹) و کوهها [جمله] به حرکت در آیند (۱۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ وَ كِتابٍ مَسْطُورٍ فِي رَقٍ مَنْشُورٍ قَالَ كِتَابٌ كَتَبَهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي وَرَقَةِ آسٍ وَ وَضَعَهُ عَلَى عَرْشِهِ قَبْلَ خَلْقِ الْخَلْقِ بِأَلْفَيْ عَامٍ يَا شِيعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ إِنِّي أَنَا اللهُ أَجَبْتُكُمْ قَبْلَ أَنْ تَدْعُونِي وَ أَعْطَيْتُكُمْ قَبْلَ أَنْ تَسْأَلُونِي وَ غَفَرْتُ لَكُمْ قَبْلَ أَنْ تَسْتَغْفِرُونِي. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۱۶، ح ۱.

امام صادق علیه السلام در باره آیه وكِتَابٍ مَّسْطُورٍ فِی رَقٍّ مَّنشُورٍ فرمود: نوشته ای وجود دارد که خداوند عز و جل، دو هزار سال قبل از آفرینش آدمیان، آن را بر برگ آس نوشته و بر عرش خود قرار داده است. در آن برگه نوشته شده: ای شیعه آل محمد! من

همان خدا هستم، قبل از آن که مرا صدا بزنید، جوابتان را دادم و قبل از این که چیزی از من درخواست کنید، آن را به شما بخشیدم و قبل از این که طلب بخشش از من بکنید، شما را مورد بخشش قرار دادم.

عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ الرَّقِّيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ مَا مَعْنَى السَّلَامِ عَلَى رَسُولِ اللهِ فَقَالَ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا خَلَقَ نَبِيَّهُ وَ وَصِيَّهُ وَ ابْنَتَهُ وَ ابْنَيْهِ وَ جَمِيعَ الْأَئِمَّةِ وَ خَلَقَ شِيعَتَهُمْ أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ وَ أَنْ يَصْبِرُوا وَ يُصَابِرُوا وَ يُرَابِطُوا وَ أَنْ يَتَّقُوا اللهَ وَ وَعَدَهُمْ أَنْ يُسَلِّمَ لَهُمُ الْأَرْضَ الْمُبَارَكَةَ وَ الْحَرَمَ الْآمِنَ وَ أَنْ يُنَزِّلَ لَهُمُ الْبَيْتَ الْمَعْمُورَ وَ يُظْهِرَ لَهُمُ السَّقْفَ الْمَرْفُوعَ وَ يُرِيحَهُمْ مِنْ عَدُوِّهِمْ وَ الْأَرْضِ الَّتِي يُبَدِّلُهَا اللهُ مِنَ السَّلَامِ وَ يُسَلِّمُ مَا فِيهَا لَهُمْ **لا شِيَةَ فِيها** قَالَ لَا خُصُومَةَ فِيهَا لِعَدُوِّهِمْ وَ أَنْ يَكُونَ لَهُمْ فِيهَا مَا يُحِبُّونَ وَ أَخَذَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى جَمِيعِ الْأَئِمَّةِ وَ شِيعَتِهِمُ الْمِيثَاقَ بِذَلِكَ وَ إِنَّمَا السَّلَامُ عَلَيْهِ تَذْكِرَةُ نَفْسِ الْمِيثَاقِ وَ تَجْدِيدٌ لَهُ عَلَى اللهِ لَعَلَّهُ أَنْ يُعَجِّلَهُ جَلَّ وَ عَزَّ وَ يُعَجِّلَ السَّلَامَ لَكُمْ بِجَمِيعِ مَا فِيهِ. الكافي ۱/ ۴۵۱، ح ۳۹.

داود بن کثیر رقی گوید: به امام صادق علیه السلام عرضکردم : معنی سلام بر رسول خدا چیست ؟ فرمود: چون خدای تبارک و تعالی پیغمبرش را و وصی او و دختر و دو پسرش و امامان دیگر و همه شیعیان را خلق فرمود، از آن‌ها پیمان گرفت که صبر کنند و پایداری کنند و در مرزها و سرحدها به بندند و از خدا پروا کنند. و خدا بآن‌ها وعده فرمود که زمین مبارک و حرم امن را تسلیمشان کند و بیت المعمور را برایشان بیاورد و سقف افراشته را بآن‌ها بنمایاند و ایشان را از دشمنان آسوده کند و هم از آفات زمین که خدا بجهت سلامتی آن‌ها از شرور تبدیل فرمود و آن‌چه را در زمین است برای آن‌ها سالم دارد و لکه ای در آن نباشد یعنی در زمین ناسازگاری با دشمن وجود نداشته باشد و هر چه دوست داشته باشند، و در زمین برای آن‌ها موجود باشد. و پیغمبر صلی الله علیه و آله از همه امامان و شیعیانشان این پیمان را گرفت و سلام بر آن حضرت یاد آوری این پیمان و تجدید آن است بر خداوند و تا شاید خدای جل و عز در رسیدن وقت این پیمان تعجیل کند و سلامت و سازش را با تمام آن‌چه در پیمان بود، برای شما بشتاب آماده کند.

عَنْ ثُوَيْرِ بْنِ أَبِي فَاخِتَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ﷺ قَالَ سُئِلَ عَنِ النَّفْخَتَيْنِ كَمْ بَيْنَهُمَا قَالَ: مَا شَاءَ اللهُ، ..... وَ يَخْرُجُ الصَّوْتُ مِنَ الطَّرَفِ الَّذِي يَلِي أَهْلَ السَّمَاوَاتِ فَلَا يَبْقَى فِي السَّمَاوَاتِ ذُو رُوحٍ إِلَّا صَعِقَ وَ مَاتَ إِلَّا إِسْرَافِيلُ فَيَمْكُثُونَ فِي ذَلِكَ مَا شَاءَ اللهُ قَالَ: فَيَقُولُ اللهُ لِإِسْرَافِيلَ: يَا إِسْرَافِيلُ مُتْ فَيَمُوتُ إِسْرَافِيلُ فَيَمْكُثُونَ فِي ذَلِكَ مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ يَأْمُرُ اللهُ السَّمَاوَاتِ فَتَمُورُ وَ يَأْمُرُ الْجِبَالَ فَتَسِيرُ وَ هُوَ قَوْلُهُ: **يَوْمَ تَمُورُ السَّماءُ مَوْراً وَ تَسِيرُ الْجِبالُ سَيْراً** تفسير القمّي ۲/ ۴۵۲.

ثُوَیر بن ابی فاخته، از حضرت امام سجاد علیه السلام روایت کرده است که از ایشان پرسیدند: فاصله بین دو دَمی که در صور دمیده می‌شود چه قدر است؟ هر چه خدا بخواهد..... و صدای صور از طرفی که رو به آسمان است، در می‌آید و هیچ جانداری در آسمان‌ها نمی‌ماند، مگر آن که از هوش می‌رود و همه می‌میرند، جز اسرافیل. خداوند به اسرافیل می‌فرماید: ای اسرافیل! بمیر. اسرافیل می‌میرد و در آن میان هر آن چه خدا بخواهد بر جای می‌ماند؛ سپس آسمان‌ها به فرمان خدا در تب و تاب می‌افتند و کوه‌ها به فرمان او به حرکت در می‌آیند و این کلام خداوند متعال است که فرمود: يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاء مَوْرًا، وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا...

الطور ۲۰-۱۱

فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (۱۱) الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ (۱۲) يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا (۱۳) هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ (۱۴) أَفَسِحْرٌ هَذَا أَمْ أَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ (۱۵) اصْلَوْهَا فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۱۶) إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ (۱۷) فَاكِهِينَ بِمَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَاهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ (۱۸) كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۱۹) مُتَّكِئِينَ عَلَى سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ (۲۰)

پس وای بر تکذیب کنندگان در آن روز (۱۱) آنان که به یاوه سرگرمند (۱۲) روزی که به سوی آتش جهنم کشیده می شوند [چه] کشیدنی (۱۳) [و به آنان گویند] این همان آتشی است که دروغش می پنداشتید (۱۴) آیا این افسون است یا شما [درست] نمی بینید (۱۵) به آن درآیید خواه بشکیبید یا نشکیبید به حال شما یکسان است تنها به آن چه میکردید مجازات می یابید (۱۶) پرهیزگاران در باغهایی و [در] ناز و نعمتند (۱۷) به آن چه پروردگارشان به آنان داده دلشادند و پروردگارشان آن ها را از عذاب دوزخ مصون داشته است (۱۸) [به آنان گویند] به [پاداش] آن چه به جای می آوردید بخورید و بنوشید گوارا تان باد (۱۹) بر تختهایی ردیف هم تکیه زده اند و حوران درشت چشم را همسر آنان گردانده ایم (۲۰)

عليّ بن إبراهيم : **يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلى نارِ جَهَنَّمَ دَعًّا** قال: يدفعون في النار وَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَمَّا مَرَّ بِعَمْرِو بْنِ الْعَاصِ وَ عُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ وَ هُمَا فِي حَائِطٍ يَشْرَبَانِ وَ يُغَنِّيَانِ بِهَذَا الْبَيْتِ... فِي حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ حِينَ قُتِلَ.فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ اللهُمَّ الْعَنْهُمَا وَ ارْكُسْهُمَا فِي الْفِتْنَةِ رَكْساً وَ دُعَّهُمَا فِي النَّارِ دَعّا. تفسير القمّي ۲/ ۳۳۲.

علی بن ابراهیم:در باره آیه يَومَ يُدَعُّونَ إِلى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا گفته است: یعنی به آتش جهنم انداخته می شوند. او می گوید: هنگامی که عمرو بن عاص و ولید بن عقبه بن ابی معیط در یک چهار دیواری پس از شهادت حمزه بن عبد المطلب مشغول نوشیدن شراب بودند و با این بیت می زدند و می خواندند:... رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از کنار آن‌ها گذشت و گفت: بار خدایا، آن دو را لعنت کن و آن‌ها را در فتنه، سرنگون ساز و آن‌ها را به آتش جهنم درافکن.

الطور ۳۰-۲۱

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ (۲۱) وَأَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ (۲۲) يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ (۲۳) وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ (۲۴) وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ (۲۵) قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ (۲۶) فَمَنَّ اللهُ عَلَيْنَا وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ (۲۷) إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ (۲۸) فَذَكِّرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ (۲۹) أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ (۳۰)

وکسانی که گرویده و فرزندانشان آن‌ها را در ایمان پیروی کرده اند فرزندانشان را به آنان ملحق خواهیم کرد و چیزی از کار[ها]شان را نمی کاهیم هر کسی در گرو دستاورد خویش است (۲۱) با[هر نوع] میوه و گوشتی که دلخواه آن‌هاست آنان را مدد [و تقویت] می کنیم (۲۲) در آن جاجامی از دست هم می ربایند [و بر سرش هم چشمی می کنند] که در آن نه یاوه گویی است و نه گناه (۲۳) و برای [خدمت] آنان پسرانی است که بر گردشان همی گردند انگاری آن‌ها مروارید اندکه [در صدف] نهفته است (۲۴) و برخي‌شان رو به برخی کنند [و] از هم پرسند (۲۵) گویند ما پیشتر در میان خانواده خود بیمناك بودیم (۲۶) پس خدا بر ما منت نهاد و ما را از عذاب گرم [مرگبار] حفظ کرد (۲۷) ما از دیرباز او را می خواندیم که او همان نیکوکار مهربان است (۲۸) پس اندرز ده که تو به لطف پروردگارت نه کاهنی و نه دیوانه (۲۹) یا می گویند شاعری است که انتظار مرگش را می بریم [و چشم به راه بدزمانه بر اویم] (۳۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ اتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمانٍ أَلْحَقْنا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ** قَالَ فَقَالَ قَصَرَتِ الْأَبْنَاءُ عَنْ عَمَلِ الْآبَاءِ فَأَلْحَقُوا الْأَبْنَاءَ بِالْآبَاءِ لِتَقَرَّ بِذَلِكَ أَعْيُنُهُمْ.. الكافي ۳/ ۲۴۹، ح ۵.

امام صادق علیه السلام در باره آیه والذِینَ آمَنُوا واتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّیَّتُهُم بِإِیمَانٍ أَلحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّیَّتَهُمْ فرمود: فرزندان از کار پدران قاصر ماندند. از این رو، خداوند عز و جل، پسران را به پدران ملحق ساخت تا چشمانشان با این کار روشن شود.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ إِنَ أَطْفَالَ شِيعَتِنَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ تُرَبِّيهِمْ فَاطِمَةُ عليها السلام . تفسير القمّي ۲/ ۳۳۲.

ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام نقل کرده است که حضرت فرمود: فرزندان شیعیان مؤمن ما کسانی هستند که فاطمه سلام الله علیها آن‌ها را پرورش داده است.

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ:إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَكْفَلَ إِبْرَاهِيمَ وَ سَارَةَ أَطْفَالَ الْمُؤْمِنِينَ يَغْذُونَهُمْ بِشَجَرَةٍ فِي الْجَنَّةِ لَهَا أَخْلَافٌ كَأَخْلَافِ الْبَقَرِ فِي قَصْرٍ مِنْ دُرَّةٍ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أُلْبِسُوا وَ طُيِّبُوا وَ أُهْدُوا إِلَى آبَائِهِمْ، فَهُمْ مُلُوكٌ فِي الْجَنَّةِ مَعَ آبَائِهِمْ، وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى: **وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ أَتْبَعْنَاهُمْ ذُرِّيَّاتِهِمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّاتِهِمْ**. الفقيه ۳/ ۳۱۶، ح ۱۵۳۶.

امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند تبارک و تعالی، سرپرستی فرزندان مؤمنان را به ابراهیم و ساره سپرده است. در بهشت از درخت مخصوصی به آن‌ها غذا می دهند. آن درخت دارای نوک هایی است که به نوک پستان گاو می ماند. آن‌ها در کاخی از مروارید هستند. وقتی روز قیامت فرا می رسد به آن‌ها لباس پوشانده می شود و خوشبو می شوند و به نزد پدران خود فرستاده می شوند. آن‌ها به همراه پدرانشان، پادشاهان بهشت می باشند. و این است گفتار خداوند متعال که می فرماید: والذِینَ آمَنُوا واتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّیَّتُهُم بِإِیمَانٍ أَلحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّیَّتَهُمْ.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ وَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ يَقُولَانِ إِنَّ اللهَ تَعَالَى عَوَّضَ الْحُسَيْنَ عليه السلام مِنْ قَتْلِهِ أَنْ جَعَلَ الْإِمَامَةَ فِي ذُرِّيَّتِهِ وَ الشِّفَاءَ فِي تُرْبَتِهِ وَ إِجَابَةَ الدُّعَاءِ عِنْدَ قَبْرِهِ وَ لَا تُعَدُّ أَيَّامُ زَائِرِيهِ جَائِياً وَ رَاجِعاً قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ فَقُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام هَذِهِ الْخِلَالُ تُنَالُ بِالْحُسَيْنِ عليه السلام فَمَا لَهُ فِي نَفْسِهِ قَالَ إِنَّ اللهَ تَعَالَى أَلْحَقَهُ بِالنَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَكَانَ مَعَهُ فِي دَرَجَتِهِ وَ مَنْزِلَتِهِ ثُمَّ تَلَا أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام **وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ اتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمانٍ أَلْحَقْنا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ** الْآيَةَ. أمالي الشيخ ۱/ ۳۲۴ ۳۲۵.

محمد بن مسلم، از دو امام باقر و صادق علیهما السلام نقل کرده است که فرمودند: خداوند متعال در عوض شهادت امام حسین علیه السلام امامت را در ذریّه او نهاد و شفا یافتن را در خاک او قرار داده است و برآورده شدن دعا را در کنار قبر او مقدر

نمود، به طوری که آن روزهایی را که زیارت کنندگان او در رفت و آمد به مرقد او هستند در زمره عمر آن‌ها به شمار نمی آید. محمد بن مسلم می گوید: به امام صادق علیه السلام در این زمینه گفتم: با حسین علیه السلام همه چیز به دست می آید، اما خودش چه بهره ای می برد؟ حضرت فرمود: خداوند متعال او را به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم ملحق می سازد و هم شأن و هم رتبه او می شود. سپس امام صادق علیه السلام این آیه را تا آخر تلاوت کرد: والذِينَ آمَنُوا واتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ أَلحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ اتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمانٍ أَلْحَقْنا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ** قَالَ قَصُرَتِ الْأَبْنَاءُ عَنْ عَمَلِ الْآبَاءِ فَأَلْحَقَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْأَبْنَاءَ بِالْآبَاءِ لِيُقِرَّ بِذَلِكَ أَعْيُنَهُمْ.. التوحيد/ ۳۹٤، ح ۷.

امام صادق علیه السلام در باره آیه والذِينَ آمَنُوا واتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ أَلحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ فرمود: فرزندان از کار پدران قاصر ماندند. از این رو، خداوند عز و جل، پسران را به پدران ملحق ساخت تا چشمانشان با این کار روشن شود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ اللهُ تَعَالَى **الَّذِينَ آمَنُوا وَ اتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمانٍ أَلْحَقْنا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَ ما أَلَتْناهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ** قَالَ **الَّذِينَ آمَنُوا** النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ ذُرِّيَّتُهُ الْأَئِمَّةُ وَ الْأَوْصِيَاءُ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمْ أَلْحَقْنَا بِهِمْ وَ لَمْ نَنْقُصْ ذُرِّيَّتَهُمُ الْحُجَّةَ الَّتِي جَاءَ بِهَا مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله فِي عَلِيٍّ عليه السلام وَ حُجَّتُهُمْ وَاحِدَةٌ وَ طَاعَتُهُمْ وَاحِدَةٌ. الكافي ۱/ ۴۷۵، ح ۱.

عبد الرحمن کثیر، از امام صادق علیه السلام نقل شده است که در باره آیه والذِينَ آمَنُوا واتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ أَلحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ فرمود: منظور از آن‌هایی که ایمان آورده اند، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و علی علیه السلام می باشد و منظور از نسل او، امامان و جانشینان او که سلام و درود خدا بر آنان باد، می باشند. نسل آن‌ها را به آن‌ها ملحق ساختیم. و نسل آن‌ها از حجت و برهانی که محمد صلی الله علیه و آله و سلم در باره علی علیه السلام آورده بود، محروم نشد. دلیل و برهان آن‌ها یکی و اطاعت آن‌ها هم یکی است.

عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ قَالَ قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنِ عُمَرَ كُنَّا نتفاضل فَنَقُولُ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ عُثْمَانَ وَ يَقُولُ قائلهم فُلَانٍ وَ فُلَانٌ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ فَعَلِيٌّ قَالَ عَلِيٌّ مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ لَا يُقَاسُ بِهِمْ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ عَلِيٌّ مَعَ النَّبِيِّ فِي دَرَجَتَهُ أَنْ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ اتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمانٍ أَلْحَقْنا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ** فَفَاطِمَةُ ذُرِّيَّةِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ هِيَ مَعَهُ فِي دَرَجَتِهِ وَ عَلِيٍّ مَعَ فَاطِمَةَ عليها السلام . تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۱۸، ح ۵.

علی بن زید، از عبدالله بن عمر نقل کرده است که می گوید: در باره فضل و برتری افراد فخر می فروختیم و می گفتیم: ابوبکر و عمر و عثمان از همه برترند و یکی از آن‌ها گفت: فلانی و فلانی. مردی به او گفت: پس علی علیه السلام در چه رتبه ای است ای ابو عبدالرحمن؟ جواب داد: علی از اهل بیت که سلام و درود خدا بر آنان باد، است و هیچ یک از مردم با او مقایسه نمی شود. علی علیه السلام هم رتبه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می باشد. خداوند عز و جل گفته است: والذِينَ آمَنُوا واتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ أَلحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ فاطمه سلام الله علیها از ذریه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می باشد و با او هم رتبه است و علی علیه السلام هم با فاطمه می باشد، سلام و درود خدا بر آن دو باد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: صَلَّى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِالنَّاسِ الصُّبْحَ بِالْعِرَاقِ فَلَمَّا انْصَرَفَ وَعَظَهُمْ فَبَكَى وَ أَبْكَاهُمْ مِنْ خَوْفِ اللهِ ثُمَّ قَالَ أَمَا وَ اللهِ لَقَدْ عَهِدْتُ أَقْوَاماً عَلَى عَهْدِ خَلِيلِي رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ إِنَّهُمْ لَيُصْبِحُونَ وَ يُمْسُونَ شُعْثاً غُبْراً خُمْصاً بَيْنَ أَعْيُنِهِمْ كَرُكَبِ الْمِعْزَى **يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَ قِياماً** يُرَاوِحُونَ بَيْنَ أَقْدَامِهِمْ وَ جِبَاهِهِمْ يُنَاجُونَ رَبَّهُمْ وَ يَسْأَلُونَهُ فَكَاكَ رِقَابِهِمْ مِنَ النَّارِ وَ اللهِ لَقَدْ رَأَيْتُهُمْ مَعَ هَذَا وَ هُمْ خَائِفُونَ مُشْفِقُونَ.. الكافي ۲/ ۲۳۶، ح ۲۱.

امام باقر علیه السلام فرمود: امیرالمؤ منین علیه السلام نماز صبح را در عراق به جماعت گذارد چون رو برگردانید مردم را موعظه فرمود و از خوف خدا گریست و آن‌ها را نیز گریانید سپس فرمود: هان به خدا در زمان دوست صمیمیم پیغمبر صلی الله علیه و آله مردمی را می شناختم که در بامداد و شام ژولیده و گردالود و گرسنه بودند پیشانی آن‌ها مانند زانوی بز بود برای پروردگار خود با سجود و قیام شب را می گذرانیدند، گاهی روی پا ایستاده و گاهی پیشانی به زمین می گذاشتند با پروردگار خود مناجات نموده و آزادی خویش را از آتش دوزخ طلب می کردند، بخدا آن‌ها را با این حال دیدم که ترسان و نگران بودند.

الطور ۴۰ ـ ۳۱

قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ (۳۱) أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَامُهُمْ بِهَذَا أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ (۳۲) أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ (۳۳) فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ (۳۴) أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ (۳۵) أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ (۳۶) أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ (۳۷) أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ (۳۸) أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ (۳۹) أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ (۴۰)

بگو منتظر باشید که من [نیز] با شما از منتظرانم (۳۱) آیا پندارهایشان آنان را به این [موضعگیری] وامی دارد یا [نه] آن‌ها مردمی سرکشند (۳۲) یا می گویند آن را بربافته [نه] بلکه باور ندارند (۳۳) پس اگر راست می گویند سخنی مثل آن بیاورند (۳۴) آیا از هیچ خلق شده اند یا آنکه خودشان خالق [خود] هستند (۳۵) آیا آسمان‌ها و زمین را [آنان] خلق کرده اند [نه] بلکه یقین ندارند (۳۶) آیا خزاین پروردگار تو پیش آن‌هاست یا ایشان تسلط [تام] دارند (۳۷) آیا نردبانی دارند که بر آن [برشوند و] بشنوند پس باید شنونده آنان برهانی آشکار بیاورد (۳۸) آیا خدا را دختران است و شما را پسران (۳۹) آیا از آن‌ها مزدی مطالبه می کنی و آنان از [تعهد ادای] تاوان گرانبارند (۴۰)

الطور ۴۹ ـ ۴۱

أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ (۴۱) أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ (۴۲) أَمْ لَهُمْ إِلَهٌ غَيْرُ اللهِ سُبْحَانَ اللهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ (۴۳) وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَرْكُومٌ (۴۴) فَذَرْهُمْ حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ (۴۵) يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ (۴۶) وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۴۷) وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ (۴۸) وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ (۴۹)

آیا [علم] غیب پیش آن هاست و آن ها می نویسند (۴۱) یا می خواهند نیرنگی بزنند و [لی] آنان که کافر شده اند خود دچار نیرنگ شده اند (۴۲) آیا ایشان را جز خدا معبودی است منزه است خدا از آن چه [با او] شریك می گردانند (۴۳) و اگر پاره سنگی را در حال سقوط از آسمان ببینند می گویند ابری متراکم است (۴۴) پس بگذارشان تا به آن روزی که در آن بیهوش می افتند برسند (۴۵) روزی که نیرنگشان به هیچ وجه به کارشان نیاید و حمایت نیابند (۴۶) و در حقیقت غیر از این [مجازات] عذابی [دیگر] برای کسانی که ظلم کرده اند خواهد بود ولی بیشترشان نمی دانند [که آن عذاب چیست] (۴۷) و در برابر دستور پروردگارت شکیبایی پیشه کن که تو خود در حمایت مایی و هنگامی که [از خواب] برمی خیزی به نیایش پروردگارت تسبیح گوی (۴۸) و [نیز] پاره ای از شب و در فروشدن ستارگان تسبیح گوی او باش (۴۹)

عَنْ عبد الله بن سالم عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ: عليه السلام أَ يُكْرَهُ الْجِمَاعُ فِي سَاعَةٍ مِنَ السَّاعَاتِ فَقَالَ نَعَمْ يُكْرَهُ فِي اللَّيْلَةِ الَّتِي يَنْكَسِفُ فِيهَا الْقَمَرُ وَ الْيَوْمِ الَّذِي تَنْكَسِفُ فِيهِ الشَّمْسُ وَ فِيمَا بَيْنَ غُرُوبِ الشَّمْسِ إِلَى أَنْ يَغِيبَ الشَّفَقُ وَ مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ إِلَى طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ فِي الرِّيحِ السَّوْدَاءِ وَ الْحُمْرَاءِ وَ الصَّفْرَاءِ وَ الزَّلْزَلَةِ وَ لَقَدْ بَاتَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله عِنْدَ بَعْضِ النِّسَاءِ فَانْكَسَفَ الْقَمَرُ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ فَلَمْ يَكُنْ مِنْهُ فِيهَا شَيْءٌ فَقَالَتْ لَهُ زَوْجَتُهُ يَا رَسُولَ اللهِ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي كُلُّ هَذَا لِلْبُغْضِ فَقَالَ وَيْحَكِ هَذَا الْحَادِثُ فِي السَّمَاءِ فَكَرِهْتُ أَنْ أَتَلَذَّذَ فَأَدْخُلَ فِي شَيْءٍ وَ لَقَدْ عَيَّرَ اللهُ قَوْماً فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَ **وَ إِنْ يَرَوْا كِسْفاً مِنَ السَّماءِ ساقِطاً يَقُولُوا سَحابٌ مَرْكُومٌ** وَ ايْمُ اللهِ لَا يُجَامِعُ فِي هَذِهِ السَّاعَاتِ الَّتِي وَصَفْتُ فَيُرْزَقَ مِنْ جِمَاعِهِ وَلَداً وَ قَدْ سَمِعَ بِهَذَا الْحَدِيثِ فَيَرَى مَا يُحِبُّ. التهذيب ۷/ ۴۱۱، ح ۱۶۴۲.

عبدالرحمن بن سالم نقل شده است که از امام باقر علیه السلام پرسیدم: قربانت گردم، آیا هیچ زمانی هست که جماع مکروه باشد؟ فرمود: بلی، هرچند حلال باشد، ما بین سپیده صبح تا طلوع خورشید و در فاصله غروب خورشید تا از بین رفتن شفق و در روزی که خورشید دچار گرفتگی و کسوف می شود و در شب و روزی که در آن زلزله بیاید و باد سیاه و قرمز و زرد بوزد، مکروه می باشد. بله اتفاق افتاده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در شبی که ماه گرفتگی رخ داده با یکی از زنانش سر کرده باشد، ولی در آن شب از او کاری که در دیگر شب ها سر می زده، سر نزده است. و آن زن به او گفته است: ای رسول خدا! این جفای تو به من به خاطر کینه است؟ و او جواب داده است: مگر نمی دانی که این آیه در چنین شبی نازل شده است. دوست نداشتم که در چنین شبی لذت ببرم و سرگرم بشوم و شبیه قومی باشم که خداوند در کتابش از آن‌ها عیب جویی کرده است، آن جا که می فرماید: وإِن يَرَوا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا ويَلعَبُوا حَتَّى يُلاقُوا يَومَهُمُ الذِى يُوعَدُونَ و آیه حَتَّى يُلاقُوا يَومَهُمُ الذِى فِيهِ يُصْعَقُونَ . سپس امام باقر علیه السلام فرمود: به خدا قسم اگر کسی در یکی از این اوقاتی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم جماع را در آن مکروه دانسته است به جماع و آمیزش بپردازد، اگر خداوند به او فرزندی بدهد، فرزندش دچار چیزی خواهد شد که دوست ندارد در او ببیند.

عليّ بن إبراهيم : ....قَوْلُهُ **وَ إِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا** آلَ مُحَمَّدٍ عليهم السلام حَقَّهُمْ **عَذاباً دُونَ ذلِكَ** قَالَ عَذَابُ الرَّجْعَةِ بِالسَّيْف..... تفسير القمّي ۲/ ۳۳۳.

علی بن ابراهیم در باره آیه وإِنَّ للذِينَ ظَلمُوا گفته است منظور: اهل بیت محمد که سلام و درود خدا بر آنان باد، می باشند که در حق آنان ستم روا داشتند. و در باره عَذَابًا دُونَ ذَلک گفته است یعنی عذاب روز رجعت با شمشیر.

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا** الْآيَةَ قَالَ **وَ إِنَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا** آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام حَقَّهُمْ **عَذاباً دُونَ ذلِك**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۲۰، ح ۸.

ابو حمزه ثمالی، از امام باقر علیه السلام نقل کرده است که حضرت در باره آیه وإِنَّ للذِينَ ظَلمُوا تا آخر آیه فرمود: منظور از إِنَّ للذِينَ ظَلمُوا اهل بیت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و ظلم در حق آن‌ها می باشد. عَذَابًا دُونَ ذَلک.

عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: أَدْبارَ السُّجُودِ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ بَعْدَ الْمَغْرِبِ **وَ إِدْبارَ النُّجُومِ** رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ. تفسير القمي ۲/ ۳۳۳.

ابن ابی نصر، از امام رضا علیه السلام نقل کرده است که حضرت فرمود: ادبار السجود، چهار رکعت پس از نماز مغرب و ادبار النجوم، دو رکعت قبل از نماز صبح می باشد.

۵۳. النّجم

النّجم ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى (۱) مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى (۲) وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى (۳) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى (۴) عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى (۵) ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى (۶) وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى (۷) ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى (۸) فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى (۹) فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان سوگند به اختر [=قرآن] چون فرود می آید (۱) [که] یار شما نه گمراه شده و نه در نادانی مانده (۲) و از سر هوس سخن نمی گوید (۳) این سخن بجز وحیی که وحی می شود نیست (۴) آن را [فرشته] شدید القوی به او فرا آموخت (۵) [سروش] نیرومندی که [مسلط] در ایستاد (۶) در حالی که او در افق اعلی بود (۷) سپس نزدیک آمد و نزدیکتر شد (۸) تا [فاصله اش] به قدر [طول] دو [انتهای] کمان یا نزدیکتر شد (۹) آنگاه به بنده اش آن چه را باید وحی کند وحی فرمود (۱۰)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ اللَّيْلِ إِذا يَغْشى وَ النَّجْمِ إِذا هَوى** وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ فَقَالَ إِنَّ للهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يُقْسِمَ مِنْ خَلْقِهِ بِمَا شَاءَ وَ لَيْسَ لِخَلْقِهِ أَنْ يُقْسِمُوا إِلَّا بِهِ.. الكافي ۷/ ۴۴۹، ح ۱.

محمد بن مسلم نقل کرده است که گفت،از امام باقر علیه السلام در باره آیه واللیْل إِذَا يَغْشَى و آیه والنَّجْمِ إِذَا هَوى و آیات مشابه اینها پرسیدم. آن حضرت فرمود: خداوند عز و جل از مخلوقاتش به هر چه بخواهد قسم می خورد اما آفریدگانش فقط باید به الله قسم بخورند.

عَنِ الضَّحَّاكِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: صَلَّيْنَا الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ ذَاتَ لَيْلَةٍ مَعَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَلَمَّا سَلَّمَ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ ثُمَّ قَالَ أَمَا إِنَّهُ سَيَنْقَضُّ كَوْكَبٌ مِنَ السَّمَاءِ مَعَ طُلُوعِ الْفَجْرِ فَيَسْقُطُ فِي دَارِ أَحَدِكُمْ فَمَنْ سَقَطَ ذَلِكَ الْكَوْكَبُ فِي دَارِهِ فَهُوَ وَصِيِّي وَ خَلِيفَتِي وَ الْإِمَامُ بَعْدِي فَلَمَّا كَانَ قُرْبُ الْفَجْرِ جَلَسَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنَّا فِي دَارِهِ يَنْتَظِرُ سُقُوطَ الْكَوْكَبِ فِي دَارِهِ وَ كَانَ أَطْمَعَ الْقَوْمِ فِي ذَلِكَ أَبِي الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَلَمَّا طَلَعَ الْفَجْرُ انْقَضَّ الْكَوْكَبُ مِنَ الْهَوَاءِ فَسَقَطَ فِي دَارِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ يَا عَلِيُّ وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالنُّبُوَّةِ لَقَدْ وَجَبَتْ لَكَ الْوَصِيَّةُ وَ الْخِلَافَةُ وَ الْإِمَامَةُ بَعْدِي فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ عَبْدُ اللهِ بْنُ أُبَيٍّ وَ أَصْحَابُهُ لَقَدْ ضَلَّ مُحَمَّدٌ فِي مَحَبَّةِ ابْنِ عَمِّهِ وَ غَوَى وَ مَا يَنْطِقُ فِي شَأْنِهِ إِلَّا بِالْهَوَى فَأَنْزَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **وَ النَّجْمِ إِذا هَوى** يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ خَالِقِ النَّجْمِ إِذَا هَوَى **ما**

ضَلَّ صاحِبُكُمْ يَعْنِي فِي مَحَبَّةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام **وَ ما غَوى وَ ما يَنْطِقُ عَنِ الْهَوى** يَعْنِي فِي شَأْنِهِ **إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحى**. أمالي الصدوق/ ٤٥٣، ح ٤.

ضحّاک، از ابن عباس نقل شده است که: در آن شب آخرین نماز عشاء را با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم خواندیم. وقتی نماز را سلام داد، به طرف ما برگشت و گفت: بدانید که هنگام سپیده صبح ستاره ای از آسمان سقوط خواهد کرد و در خانه یکی از شما خواهد افتاد. این ستاره در داخل خانه هر کس بیفتد، او جانشین من و خلیفه من و امام پس از من خواهد بود. وقتی سپیده صبح نزدیک شد، هر کدام از ما در خانه خود نشسته بود و منتظر سقوط آن ستاره در داخل خانه خود بود. طمع کارترین فرد در میان آن جمع، پدرم، عباس بن عبد المطلب بود. وقتی سپیده دمید، آن ستاره از آسمان فرود آمد و در خانه علی بن ابی طالب علیه السلام افتاد. آن گاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به علی علیه السلام گفت: ای علی! قسم به آن کسی که مرا به پیامبری مبعوث کرده است، جانشینی و خلافت و امامت پس از خویش را بر تو واجب گردانیدم. پس از آن بود که منافقان امثال عبدالله بن ابی و یارانش گفتند: محمد در محبت خود نسبت به پسر عمویش به بیراهه رفته است و گمراه شده است. و در باره او، از روی هوی و هوس سخن می گوید. به این دلیل بود که خداوند تبارک و تعالی آیه والنَّجْمِ إِذَا هَوى را نازل کرد. خداوند عز و جل و خالق آن ستاره می گوید: وقتی آن ستاره فرو افتاد مَا ضَلَ صَاحِبُكُمْ یعنی در محبت علی بن ابی طالب علیه السلام به بیراهه نرفته است ومَا غَوى* ومَا يَنطِقُ عَنِ الهَوى در باره او إِنْ هُو إِلا وحْيٌ يُوحَى.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: لَمَّا مَرِضَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله مَرَضَهُ الَّذِي قَبَضَهُ اللَّهُ فِيهِ اجْتَمَعَ عَلَيْهِ أَهْلُ بَيْتِهِ وَ أَصْحَابُهُ وَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ حَدَثَ بِكَ حَدَثٌ فَمَنْ لَنَا بَعْدَكَ وَ مَنِ الْقَائِمُ فِينَا بِأَمْرِكَ فَلَمْ يُجِبْهُمْ جَوَاباً وَ سَكَتَ عَنْهُمْ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الثَّانِي أَعَادُوا عَلَيْهِ الْقَوْلَ فَلَمْ يُجِبْهُمْ عَنْ شَيْءٍ مِمَّا سَأَلُوهُ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الثَّالِثُ قَالُوا لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ حَدَثَ بِكَ حَدَثٌ فَمَنْ لَنَا مِنْ بَعْدِكَ وَ مَنِ الْقَائِمُ فِينَا بِأَمْرِكَ فَقَالَ لَهُمْ إِذَا كَانَ غَداً هَبَطَ نَجْمٌ مِنَ السَّمَاءِ فِي دَارِ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِي فَانْظُرُوا مَنْ هُوَ فَهُوَ خَلِيفَتِي عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِي وَ الْقَائِمُ فِيكُمْ بِأَمْرِي وَ لَمْ يَكُنْ فِيهِمْ أَحَدٌ إِلَّا وَ هُوَ يَطْمَعُ أَنْ يَقُولَ لَهُ أَنْتَ الْقَائِمُ مِنْ بَعْدِي فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الرَّابِعُ جَلَسَ كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ فِي حُجْرَتِهِ يَنْتَظِرُ هُبُوطَ النَّجْمِ إِذَا انْقَضَّ نَجْمٌ مِنَ السَّمَاءِ قَدْ غَلَبَ نُورُهُ عَلَى ضَوْءِ الدُّنْيَا حَتَّى وَقَعَ فِي حُجْرَةِ عَلِيٍّ عليه السلام فَهَاجَ الْقَوْمُ وَ قَالُوا وَ اللَّهِ لَقَدْ ضَلَّ هَذَا الرَّجُلُ وَ غَوَى وَ مَا يَنْطِقُ فِي ابْنِ عَمِّهِ إِلَّا بِالْهَوَى فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فِي ذَلِكَ **وَ النَّجْمِ إِذا هَوى ما ضَلَّ صاحِبُكُمْ وَ ما غَوى وَ ما يَنْطِقُ عَنِ الْهَوى إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحى** إِلَى آخِرِ السُّورَةِ. أمالي الصدوق/ ٤٦٨، ح ١.

منصور بن ابی الاسود، از امام صادق علیه السلام ، از پدرش امام باقر علیه السلام ، از پدرانش علیهم السلام نقل فرمود: وقتی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بیمار شد، همان بیماری که باعث مرگش شد، خانواده و یارانش گرد او جمع شدند و گفتند: ای رسول خدا! اگر اتفاق برای تو افتاد، چه کسی جانشین تو خواهد شد و چه کسی در میان ما امر تو را بر پا خواهد کرد؟ به آن‌ها جوابی نداد و سکوت پیشه کرد. وقتی روز دوم فرا رسید، همان سئوال ها را تکرار کردند، باز به آن‌ها هیچ جوابی به آن پرسش ها نداد. وقتی روز سوم فرا رسید، همان سئوال ها را از او پرسیدند و گفتند: ای رسول خدا! اگر اتفاق برای تو بیفتد. چه کسی پس از تو جانشین خواهد شد و چه کسی امر تو را در بین ما بر پا خواهد کرد؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به آن‌ها گفت: اگر فردا ستاره ای از آسمان در خانه مردی از یاران من افتاد، نگاه کنید ببینید او کیست. او پس از من جانشین من در میان شما است

و او همان کسی است که امر مرا در میان شما بر پا خواهد داشت. در میان آن جمع کسی نبود که تمایل نداشته باشد که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به او بگوید: تو جانشین من خواهی بود.وقتی روز چهارم فرا رسید، هر یک از آن مردان در خانه اش نشسته بود و منتظر فرو افتادن آن ستاره بود. اگر ستاره ای از آسمان فرو می افتاد، نور آن از نور دنیا بیشتر بود. تا این که در خانه علی علیه السلام افتاد. آن گروه نگران و مضطرب شدند و گفتند: این مرد به بیراهه رفته است و گمراه شده است. و در باره پسر عموی خود از روی هوی و هوس سخن می گوید. خداوند تبارک و تعالی در این باره این آیات را نازل کرد: والنَّجْمِ إِذَا هَوى مَا ضَل صَاحِبُكُمْ ومَا غَوى ومَا يَنطِقُ عَنِ الهَوى* إِنْ هُو إِلا وحْيٌ يُوحَى تا آخر سوره.

عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: لَمَّا أَخَذَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله بِيَدِ عَلِيٍّ عليه السلام يَوْمَ الْغَدِيرِ صَرَخَ إِبْلِيسُ فِي جُنُودِهِ صَرْخَةً فَلَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ أَحَدٌ فِي بَرٍّ وَ لَا بَحْرٍ إِلَّا أَتَاهُ فَقَالُوا يَا سَيِّدَهُمْ وَ مَوْلَاهُمْ مَا ذَا دَهَاكَ فَمَا سَمِعْنَا لَكَ صَرْخَةً أَوْحَشَ مِنْ صَرْخَتِكَ هَذِهِ فَقَالَ لَهُمْ فَعَلَ هَذَا النَّبِيُّ فِعْلًا إِنْ تَمَّ لَمْ يُعْصَ اللهُ أَبَداً فَقَالُوا يَا سَيِّدَهُمْ أَنْتَ كُنْتَ لِآدَمَ فَلَمَّا قَالَ الْمُنَافِقُونَ إِنَّهُ يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى وَ قَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ أَ مَا تَرَى عَيْنَيْهِ تَدُورَانِ فِي رَأْسِهِ كَأَنَّهُ مَجْنُونٌ يَعْنُونَ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وآله صَرَخَ إِبْلِيسُ صَرْخَةً بِطَرَبٍ فَجَمَعَ أَوْلِيَاءَهُ فَقَالَ أَ مَا عَلِمْتُمْ أَنِّي كُنْتُ لِآدَمَ مِنْ قَبْلُ قَالُوا نَعَمْ قَالَ آدَمُ نَقَضَ الْعَهْدَ وَ لَمْ يَكْفُرْ بِالرَّبِّ وَ هَؤُلَاءِ نَقَضُوا الْعَهْدَ وَ كَفَرُوا بِالرَّسُولِ..... الكافي ۸/ ۳٤٤، ح ٥٤٢.

جابر از امام باقر علیه السّلام روایت کند که چون پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلّم در روز غدیر خم دست علی علیه السّلام را در دست گرفت، شیطان در میان سپاهیانش نعره برآورد و هیچ یک از آن‌ها چه در خشکی و چه دریا به جای نماند مگرآن‌که در پی نعره او به سویش دویدند و گفتند: ای آقا و مولا! چه بر سر تو آمده؟ ما هرگز از تو نعره‌ای دهشتناک‌تر از این نعره نشنیده بودیم. او بدیشان گفت: این پیامبر کاری کرد که اگر براستی این کار تحقّق یابد دیگر کسی هرگز خدا را نافرمانی نکند. آن‌ها در پاسخ گفتند: سرورا! تو آدم را فریب دادی، و چون منافقان گفتند: این مرد از سر هوای نفس سخن می‌گوید، و یکی به دیگری گفت: مگر نمی‌بینی که چشمانش چگونه در کاسه سرش می‌چرخد؟ گویا دیوانه شده مقصودشان پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم بود. در این هنگام شیطان فریادی از سر شادی زد و دوستانش دوباره گرد او حلقه زدند. او بدیشان گفت: آیا می‌دانید من پیشتر با آدم ابو البشر چه کرده‌ام؟ گفتند: آری، گفت: آدم، پیمان خود را شکست ولی بخدا کفر نورزید ولی اینان هم پیمانشان را نقض کردند و هم به پیامبر علیه السّلام کفر ورزیدند.

عليّ بن إبراهيم : تفسير القمي **وَ النَّجْمِ إِذا هَوى** قَالَ النَّجْمُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله **إِذا هَوى** لَمَّا أُسْرِيَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ هُوَ فِي الْهَوَاءِ وَ هُوَ قَسَمٌ بِرَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله وَ هُوَ فَضْلٌ لَهُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ وَ جَوَابُ الْقَسَمِ **ما ضَلَّ صاحِبُكُمْ وَ ما غَوى وَ ما يَنْطِقُ عَنِ الْهَوى** أَيْ لَا يَتَكَلَّمُ بِالْهَوَى **إِنْ هُوَ** يَعْنِي الْقُرْآنَ **إِلَّا وَحْيٌ يُوحى عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوى** يَعْنِي اللهَ عَزَّ وَ جَلَ **ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوى** يَعْنِي رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وآله قَوْلُهُ **وَ هُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلى** يَعْنِي رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وآله **ثُمَّ دَنا** يَعْنِي الرَّسُولَ صلى الله عليه وآله مِنْ رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَتَدَلَّى** قَالَ إِنَّمَا نَزَلَتْ ثُمَّ دَنَا فَتَدَانَى **فَكانَ قابَ قَوْسَيْنِ** قَالَ كَانَ مِنَ اللهِ كَمَا بَيْنَ مَقْبَضِ الْقَوْسِ إِلَى رَأْسِ السِّيَةِ **أَوْ أَدْنى** قَالَ بَلْ أَدْنَى مِنْ ذَلِك. تفسير القمّي ۲/ ۳۳٤.

علی بن ابراهیم می گوید: در آیه والنَّجْمِ إِذَا هَوى منظور از نجم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می باشد. و إِذَا هَوى موقعی است که به آسمان برده شد و او در هوا بود و این در جواب کسی نازل شده است که معراج را قبول ندارد و این در واقع قسم به رسول خدا می باشد و این برتری او را نسبت به سایر پیامبران نشان می دهد. و جواب قسم، دو آیه بعدی مَا ضَل صَاحِبُكُمْ ومَا

غَوى ومَا يَنطِقُ عَنِ الهَوى می باشد. یعنی از روی هوی و هوس سخن نمی گوید. إِنْ هُو یعنی قرآن إِلا وحْیٌ یُوحَى* عَلمَهُ شَدِیدُ القُوى یعنی خداوند عز و جل. ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوى یعنی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلممنظور از آیه وهُو بِالأُفُقِ الأَعْلى رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می باشد. در باره ثُمَّ دَنَا فَتَدَلى فَكَانَ قَابَ قَوسَيْنِ أَو أَدْنَى گفت: فاصله اش تا خدا به اندازه فاصله دسته کمان تا سر دو طرف کمان بود. أَو أَدْنَى یعنی از نعمت او و رحمت او. گفت: بل که نزدیک تر از آن فَأَوحَى إِلى عَبْدِهِ مَا أَوحَى یعنی وحی، رو در رو و شفاهی بود

عَنِ ابْنِ سِنَانٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ علیه السلام أَوَّلُ مَنْ سَبَقَ مِنَ الرُّسُلِ إِلَى بَلَى مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله و سلم وَ ذَلِكَ أَنَّهُ كَانَ أَقْرَبَ الْخَلْقِ إِلَى اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى، وَ كَانَ بِالْمَكَانِ الَّذِي قَالَ لَهُ جَبْرَئِيلُ لَمَّا أُسْرِيَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ تَقَدَّمْ يَا مُحَمَّدُ فَقَدْ وَطِئْتَ مَوْطِئاً لَمْ يَطَأْهُ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَ لَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ وَ لَوْ لَا أَنَّ رُوحَهُ وَ نَفْسَهُ كَانَتْ مِنْ ذَلِكَ الْمَكَانِ لَمَا قَدَرَ أَنْ يَبْلُغَهُ، فَكَانَ مِنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ كَمَا قَالَ اللهُ **قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى** أَيْ بَلْ أَدْنَى... تفسير القمّي ۲/۲٤٦.

ابن سنان گفت: امام صادق علیه السلام فرمودند: اولین پیامبری که در گفتن بلی، از دیگران پیشی گرفت، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بود؛ چرا که نزدیکترین آفریدگان به خدای تبارک و تعالی بود؛ در جایی که جبرییل در هنگام عروج به آسمان به وی گفت: ای محمد! جلو برو، چرا که تو در جایی قدم گذاشته ای که کسی قبلاً قدم نگذاشته است، نه فرشته مقرّب و نه پیامبر مرسل؛ و اگر روح و جانش از آن جا نبود، نمی توانست به آن برسد. پس فاصله اش از خدا چنان بود که خدا فرمود: فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى بل که نزدیکتر.

عَنْ ثَابِتِ بْنِ دِينَارٍ قَالَ سَأَلْتُ زَيْنَ الْعَابِدِينَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام عَنِ اللهِ جَلَّ جَلَالُهُ هَلْ يُوصَفُ بِمَكَانٍ فَقَالَ تَعَالَى عَنْ ذَلِكَ قُلْتُ فَلَمَّا أُسْرِيَ بِنَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله و سلم إِلَى السَّمَاءِ قَالَ لِيُرِيَهُ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِيهَا مِنْ عَجَائِبِ صُنْعِهِ وَ بَدَائِعِ خَلْقِهِ قُلْتُ فَقَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **ثُمَّ دَنا فَتَدَلَّى فَكانَ قابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى** قَالَ ذَاكَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله و سلم دَنَا مِنْ حُجُبِ النُّورِ فَرَأَى مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ ثُمَّ تَدَلَّى صلی الله علیه و آله و سلم فَنَظَرَ مِنْ تَحْتِهِ إِلَى مَلَكُوتِ الْأَرْضِ حَتَّى ظَنَّ أَنَّهُ فِي الْقُرْبِ مِنَ الْأَرْضِ كَقَابِ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى. العلل/ ۱۳۱ ۱۳۲، ح ۱.

ثابت بن دینار نقل شده است که او می گوید: از امام زین العابدین علیه السلام پرسیدم: آیا خداوند عز و جل با مکان وصف می شود؟ فرمود: خداوند از آن برتر است. پرسیدم: پس چرا پیامبرش را به آسمان برد؟ فرمود: برای این که جلال و عظمت آسمان ها را با هر آن چه در آن است به او نشان بدهد. از چیزهای عجیبی که ساخته است تا موجودات جدیدی که خلق کرده است. گفتم: پس معنای آیات ثُمَّ دَنَا فَتَدَلى فَكَانَ قَابَ قَوسَيْنِ أَو أَدْنَى چیست؟ فرمود: همان رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می باشد که به حجاب نور نزدیک شده بود و جلال و عظمت آسمان ها را مشاهده نمود. سپس حضرت خم شد و از زیر آن به عظمت و ملکوت زمین نگاه کرد، تا جایی که گمان کرد در نزدیکی زمین قرار دارد و فاصله او با زمین دو سر کمان و یا کمتر است.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: سَأَلَ أَبُو بَصِيرٍ أَبَا عَبْدِ اللهِ علیه السلام وَ أَنَا حَاضِرٌ فَقَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ كَمْ عُرِجَ بِرَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله و سلم فَقَالَ مَرَّتَيْنِ فَأَوْقَفَهُ جَبْرَئِيلُ مَوْقِفاً فَقَالَ لَهُ مَكَانَكَ يَا مُحَمَّدُ فَلَقَدْ وَقَفْتَ مَوْقِفاً مَا وَقَفَهُ مَلَكٌ قَطُّ وَ لَا نَبِيٌّ إِنَّ رَبَّكَ يُصَلِّي فَقَالَ يَا جَبْرَئِيلُ وَ كَيْفَ يُصَلِّي قَالَ يَقُولُ سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ أَنَا رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَ الرُّوحِ سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي فَقَالَ اللهُمَّ عَفْوَكَ عَفْوَكَ قَالَ وَ كَانَ كَمَا قَالَ اللهُ **قَابَ**

قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى فَقَالَ لَهُ أَبُو بَصِيرٍ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا قابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى قَالَ مَا بَيْنَ سِيَتِهَا إِلَى رَأْسِهَا فَقَالَ كَانَ بَيْنَهُمَا حِجَابٌ يَتَلَأْلَأُ يَخْفِقُ وَ لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا وَ قَدْ قَالَ زَبَرْجَدٌ فَنَظَرَ فِي مِثْلِ سَمِّ الْإِبْرَةِ إِلَى مَا شَاءَ اللَّهُ مِنْ نُورِ الْعَظَمَةِ فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَا مُحَمَّدُ قَالَ لَبَّيْكَ رَبِّي قَالَ مَنْ لِأُمَّتِكَ مِنْ بَعْدِكَ قَالَ اللَّهُ أَعْلَمُ قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ سَيِّدُ الْمُسْلِمِينَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ قَالَ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام لِأَبِي بَصِيرٍ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ وَ اللهِ مَا جَاءَتْ وَلَايَةُ عَلِيٍّ عليه السلام مِنَ الْأَرْضِ وَ لَكِنْ جَاءَتْ مِنَ السَّمَاءِ مُشَافَهَةً. الكافي ۱/ ۴۴۲، ۴۴۳، ح ۱۳.

علی بن ابی حمزه گوید: ابوبصیر از امام صادق علیه السلام پرسید و من حاضر بودم عرض کردم : قربانت : پیغمبر صلی الله علیه وآله را چند مرتبه بمعراج بردند؟ فرمود: دو مرتبه : و جبریل علیه السلام او را در مقامی نگه داشت و گفت : در جایت بایست ای محمد! زیرا در جائی ایستاده ئی که هرگز هیچ فرشته و پیغمبری در آن‌جا ایستاده است ، همانا پروردگارت در نماز است ، فرود: ای جبرئیل ! چگونه نمازی ؟ گفت : می فرمائید: سبوح ، قدوس ، منم پروردگار ملائکه و روح که رحمتم بر غضبم پیش دارد، پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: بار خدایا در گذشت را خواهم ، در گذشت را خواهم ، امام فرمود: و هم‌چنان بود که خدا فرماید پیغمبر بمقام قابَ قَوْسَيْنِ.ابوبصیر بحضرت عرضکرد: قربانت ، قابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى چیست ؟ فرمود: بمقدار فاصله میان هلالی کمان تا سرش ، سپس فرمود: و در میان آن دو حجابی می درخشید و خاموش می شد و بگمانم فرمود: زبر جدی بود، پس پیغمبر نور عظمت را از اندازه سوراخ سوزن تا آن‌چه خدا خواهد مشاهده فرمود: و خدای تبارک و تعالی فرمود: ای محمد! عرض کرد: لبیک پروردگارم ؛ فرمود کیست برای امتت بعد از تو؟ عرضکرد: خدا داناتر است ، فرمود: علی بن ابیطالب است ، امیرالمؤ منان و سرور مسلمانان و پیشوای رو سفیدان ، دست و پا درخشانان ، سپس امام صادق علیه السلام به ابوبصیر فرمود: ای ابا محمد! بخدا ولایت علی علیه السلام از زمین نیامده ، بل‌که شفاها از آسمان رسیده است.

عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ بَدْءُ الْأَذَانِ وَ قِصَّةُ الْأَذَانِ فِي إِسْرَاءِ النَّبِيِّ حَتَّى انْتَهَى إِلَى السِّدْرَةِ الْمُنْتَهَى قَالَ فَقَالَتِ السِّدْرَةُ الْمُنْتَهَى مَا جَازَنِي مَخْلُوقٌ قَبْلَكَ قَالَ ثُمَّ دَنا فَتَدَلَّى فَكانَ قابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى فَأَوْحى إِلى عَبْدِهِ ما أَوْحى قَالَ فَدَفَعَ إِلَيْهِ كِتَابَ أَصْحَابِ الْيَمِينِ وَ أَصْحَابَ الشِّمَالِ قَالَ وَ أَخَذَ كِتَابَ أَصْحَابِ الْيَمِينِ بِيَمِينِهِ فَفَتَحَهُ فَنَظَرَ إِلَيْهِ فَإِذَا فِيهِ أَسْمَاءُ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ أَسْمَاءُ آبَائِهِمْ وَ قَبَائِلِهِمْ قَالَ فَقَالَ لَهُ آمَنَ الرَّسُولُ بِما أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله وَ الْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللهِ وَ مَلائِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ فقال الله وَ قالُوا سَمِعْنا وَ أَطَعْنا فقال النبي صلى الله عليه وآله غُفْرانَكَ رَبَّنا وَ إِلَيْكَ الْمَصِيرُ قال الله: قال الله: لا يُكَلِّفُ اللهُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَها لَها ما كَسَبَتْ وَ عَلَيْها مَا اكْتَسَبَتْ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله رَبَّنا لا تُؤاخِذْنا إِنْ نَسِينا أَوْ أَخْطَأْنا قَالَ فَقَالَ اللهُ قَدْ فَعَلْتُ قَالَ رَبَّنا وَ لا تُحَمِّلْنا ما لا طاقَةَ لَنا بِهِ وَ اعْفُ عَنَّا إِلَى آخِرِ السُّورَةِ وَ كُلَّ ذَلِكَ يَقُولُ اللهُ قَدْ فَعَلْتُ قَالَ ثُمَّ طَوَى الصَّحِيفَةَ فَأَمْسَكَهَا بِيَمِينِهِ وَ فَتَحَ صَحِيفَةَ أَصْحَابِ الشِّمَالِ فَإِذَا فِيهَا أَسْمَاءُ أَهْلِ النَّارِ وَ أَسْمَاءُ آبَائِهِمْ وَ قَبَائِلِهِمْ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله رَبِّ إِنَّ هؤُلاءِ قَوْمٌ لا يُؤْمِنُونَ قَالَ فَقَالَ اللهُ فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَ قُلْ سَلامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ قَالَ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ مُنَاجَاةِ رَبِّهِ رُدَّ إِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ ثُمَّ قَصَّ قِصَّةَ الْبَيْتِ وَ الصَّلَاةَ فِيهِ ثُمَّ نَزَلَ وَ مَعَهُ الصَّحِيفَتَانِ فَدَفَعَهُمَا إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام البصائر/ ۴۱۰، ۴۱۱، ح ۱

عبد الصمد بن بشیر گوید: نزد امام صادق علیه السلام قصه شروع اذان در معراج تا سدره منتهی بمیان آمد: فرمود: سدره المنتهی گفت: هیچ مخلوقی پیش از تو از من عبور نکرده است، فرمود ثُمَّ دَنا فَتَدَلَّى فَكانَ قابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى فَأَوْحى إِلى عَبْدِهِ ما أَوْحى فرمود به او دو کتاب داده شد: کتاب اصحاب یمین و اصحاب شمال، کتاب اصحاب یمین را با دست راستش برداشت و

گشود و در آن نظر افکند، و دید که در آن نام بهشتیان و نام پدران و قبایل ایشان نوشته شده است. فرمود: پس خداوند فرمود: آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيه مِن رَّبِّه ، و پیامبر صلی الله علیه و آله به خداوند عرض کرد: وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللهِ وَمَلآئِكَتِه وَكُتُبِه وَرُسُلِه لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِه ، و خداوند فرمود: وَقَالُواْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ، و پیامبر صلی الله علیه و آله به خداوند عرض کرد: غُفْرَانَک رَبَّنَا وَإِلَيک الْمَصِيرُ ، خداوند فرمود: لاَ يكلِّفُ اللهُ نَفْسًا إِلاَّ وُسْعَها لَها مَا كَسَبَتْ وَعَلَيها مَا اكْتَسَبَتْ ، پیامبر صلی الله علیه و آله به خداوند عرض کرد: رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا ، فرمود: و خداوند فرمود: آن را انجام داده ام .پیامبر صلی الله علیه و آله عرض کرد: رَبَّنَا وَلاَ تَحْمِلْ عَلَينَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَه عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا ، خداوند فرمود: این را انجام داده ام .پیامبر صلی الله علیه و آله عرض کرد: رَبَّنَا وَلاَ تُحَمِّلْنَا مَا لاَ طَاقَةَ لَنَا بِه وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَآ أَنتَ مَوْلاَنَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ، و خداوند در تمام این موارد فرمود: انجام داده ام. سپس کتاب را پیچید و در دست راست خود گرفت و دیگری را گشود، کتاب اصحاب شمال را، و دید که در آن نام جهنّمیان و نام پدران و قبایلشان نوشته شده بود، فرمود: پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: رَبِّ إِنَّ هؤُلاءِ قَوْمٌ لا يُؤْمِنُونَ. خداوند فرمود: ای محمّد! فَاصْفَحْ عَنْهمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يعْلَمُونَ و خدا فرمود: هنگامی که از مناجات با پروردگار خود فارغ شد، به بیت المعمور برده شدو قصه خانه و نماز را در آنرا بیان فرمود سپس پایین آمد در حالی که دو کتاب به همراه داشت، آن دو را به امیر المؤمنین علیه السلام داد.

عَنْ حَبِيبٍ السِّجِسْتَانِيِّ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **ثُمَّ دَنا فَتَدَلَّى فَكانَ قابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى فَأَوْحى إِلى عَبْدِهِ ما أَوْحى** فَقَالَ لِي يَا حَبِيبُ لَا تَقْرَأْ هَكَذَا اقْرَأْ ثُمَّ دَنَا فَتَدَانَى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ فِي الْقُرْبِ أَوْ أَدْنَى فَأَوْحَى اللهُ إِلَى عَبْدِهِ يَعْنِي رَسُولَ اللهِ **ما أَوْحى** يَا حَبِيبُ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا فَتَحَ مَكَّةَ أَتْعَبَ نَفْسَهُ فِي عِبَادَةِ اللهِ تَعَالَى وَ الشُّكْرِ لِنِعَمِهِ فِي الطَّوَافِ بِالْبَيْتِ وَ كَانَ عَلِيٌّ صلى الله عليه و آله مَعَهُ قَالَ فَلَمَّا غَشِيَهُمُ اللَّيْلُ انْطَلَقَا إِلَى الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ يُرِيدَانِ السَّعْيَ قَالَ فَلَمَّا هَبَطَا مِنَ الصَّفَا إِلَى الْمَرْوَةِ وَ صَارَا فِي الْوَادِي دُونَ الْعَلَمِ الَّذِي رَأَيْتَ غَشِيَهُمَا مِنَ السَّمَاءِ نُورٌ فَأَضَاءَتْ جِبَالُ مَكَّةَ وَ خَشَعَتْ أَبْصَارُهُمَا قَالَ فَفَزِعَا لِذَلِكَ فَزَعاً شَدِيداً قَالَ فَمَضَى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله حَتَّى ارْتَفَعَ عَنِ الْوَادِي وَ تَبِعَهُ عَلِيٌّ عليه السلام فَرَفَعَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَإِذَا هُوَ بِرُمَّانَتَيْنِ عَلَى رَأْسِهِ قَالَ فَتَنَاوَلَهُمَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله فَأَوْحَى اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى مُحَمَّدٍ يَا مُحَمَّدُ إِنَّهَا مِنْ قِطْفِ الْجَنَّةِ فَلَا تَأْكُلْ مِنْهُمَا إِلَّا أَنْتَ وَ وَصِيُّكَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ قَالَ فَأَكَلَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله إِحْدَاهُمَا وَ أَكَلَ عَلِيٌّ عليه السلام الْأُخْرَى ثُمَّ أَوْحَى اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله مَا أَوْحَى..... العلل/ ۲۷۶، ۲۷۷، ح ۱.

حبیب سجستانی نقل کرده است که می گوید از امام باقر علیه السلام در باره آیات زیر سئوال کردم: ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَى فَكَانَ قَابَ قَوسَيْنِ أَو أَدْنَى فَأَوحَى إِلى عَبْدِهِ مَا أَوحَى امام فرمود: ای حبیب! این گونه که خواندی نخوان. بخوان ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَى فَكَانَ قَابَ قَوسَيْنِ در نزدیکی. أَو أَدْنَى* فَأَوحَى إِلى عَبْدِهِ آن گاه که به بنده اش وحی فرستاد آن چه را وحی فرستاد. ای حبیب! وقتی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم مکه را فتح کرد، خودش را در عبادت خداوند عز و جل و شکر نعمت هایش، با طواف کردن به دور خانه خدا خسته کرد و علی علیه السلام هم همراه او بود. وقتی که شب فرا رسید، آن دو به صفا و مروه رفتند تا سعی به جا بیاورند. وقتی از صفا به مروه سرازیر شدند و در بیابان در مقابل کوه بودند، نوری از آسمان آن‌ها را در بر گرفت و کوه های مکه و اطراف آن‌ها را روشن کرد و چشمانشان خاشع و خاضع گردید. آن دو از این حادثه بسیار ترسیدند فرمود: . رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به سوی وادی رفت و علی علیه السلام هم به دنبال او رفت. رسول خدا سرش را به سوی آسمان گرفت. ناگهان دید که دو انار در

بالای سرش قرار دارد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آن دو انار را با دست گرفت. آن گاه خداوند عز و جل به او وحی فرستاد: ای محمد! آن دو انار از میوه های بهشت می باشد و هیچ کس به جز تو و جانشین تو، علی بن ابی طالب، نباید از آن بخورد. یکی از آن دو را رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم خورد و آن دیگر را علی علیه السلام. و سپس خداوند متعال به محمد صلی الله علیه و آله و سلم وحی کرد، آن چه را که وحی کرد.....

عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ **ثُمَّ دَنا فَتَدَلَّى فَكانَ قابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى** فَقَالَ أَدْنَى اللهِ مُحَمَّداً مِنْهُ فَلَمْ يَكُنْ بَيْنَهُ وَ بَيْنَهُ إِلَّا قَفَصُ لُؤْلُؤٍ فِيهِ فِرَاشٌ مِنْ ذَهَبٍ يَتَلَأْلَأُ فَأُرِيَ صُورَةً فَقِيلَ لَهُ يَا مُحَمَّدُ أَ تَعْرِفُ هَذِهِ الصُّورَةَ فَقَالَ نَعَمْ هَذِهِ صُورَةُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَأَوْحَى اللهُ إِلَيْهِ أَنْ زَوِّجْهُ فَاطِمَةَ وَ اتَّخِذْهُ وَصِيّا. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۲۵، ح ۸.

حمران بن اعین نقل کرده است که از امام باقر علیه السلام در باره آیات ثُمَّ دَنَا فَتَدَلى فَكَانَ قَابَ قَوسَيْنِ أَو أَدْنَى پرسیدم. حضرت فرمود: خداوند، محمد صلی الله علیه و آله و سلم را به خودش نزدیک گردانید تا جایی که فاصله بین او و محمد به اندازه یک قفس از جنس مروارید بود که در داخل آن قفس، فرشی از طلا بود و می درخشید. آن گاه عکسی به او نشان داده شد و سپس به او گفته شد: ای محمد! آیا این عکس را می شناسی؟ جواب داد: بلی، این عکس علی بن ابی طالب علیه السلام است و آن گاه خداوند به او وحی کرد که فاطمه سلام الله علیها را به ازدواج او در آورد و او را جانشین خود گرداند.

النّجم ۲۰-۱۱

مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى (۱۱) أَفَتُمَارُونَهُ عَلَى مَا يَرَى (۱۲) وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَى (۱۳) عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى (۱۴) عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى (۱۵) إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى (۱۶) مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى (۱۷) لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى (۱۸) أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّى (۱۹) وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَى (۲۰)

آن چه را دل دید انکار[ش] نکرد (۱۱) آیا در آن چه دید است با او جدال می کنید (۱۲) و قطعا بار دیگری هم او را دیده است (۱۳) نزدیک سدر المنتهی (۱۴) در همان جا که جنة الماوی است (۱۵) آن گاه که درخت سدر را آن چه پوشیده بود پوشیده بود (۱۶) دیده [اش] منحرف نگشت و [از حد] در نگذشت (۱۷) به راستی که [برخی] از آیات بزرگ پروردگار خود را بدید (۱۸) به من خبر دهید از لات و عزی (۱۹) و منات آن سومین دیگر (۲۰)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام هَلْ رَأَى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله رَبَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ نَعَمْ بِقَلْبِهِ رَآهُ أَ مَا سَمِعْتَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **ما كَذَبَ الْفُؤادُ ما رَأى** أَيْ لَمْ يَرَهُ بِالْبَصَرِ وَ لَكِنْ رَآهُ بِالْفُؤَادِ. التوحيد/ ۱۱۶، ح ۱۷.

محمد بن فضیل نقل می کند، از امام رضا علیه السلام پرسیدم: آیا رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پروردگار خود را دید؟ فرمود: بلی با قلبش. آیا نشنیدی که خداوند عز و جل می فرماید: مَا كَذَبَ الفُؤَادُ مَا رَأَى با چشم ندید اما با قلب دید.

عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ: سَأَلَنِي أَبُو قُرَّةَ الْمُحَدِّثُ أَنْ أُدْخِلَهُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام فَاسْتَأْذَنْتُهُ فِي ذَلِكَ فَأَذِنَ لِي فَدَخَلَ عَلَيْهِ فَسَأَلَهُ عَنِ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ وَ الْأَحْكَامِ .....قَالَ أَبُو قُرَّةَ فَإِنَّهُ يَقُولُ **وَ لَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرى** فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام إِنَّ بَعْدَ هَذِهِ الْآيَةِ مَا يَدُلُّ عَلَى مَا رَأَى حَيْثُ قَالَ **ما كَذَبَ الْفُؤادُ ما رَأى** يَقُولُ مَا كَذَبَ فُؤَادُ مُحَمَّدٍ مَا رَأَتْ عَيْنَاهُ ثُمَّ أَخْبَرَ بِمَا رَأَى فَقَالَ **لَقَدْ رَأى مِنْ آياتِ رَبِّهِ الْكُبْرى** فَآيَاتُ اللهِ غَيْرُ اللهِ الكافي ۱/ ۹۶، ح ۲.

صفوان بن يحيي گويد: ابوقره محدث از من خواست كه او را خدمت حضرت رضا عليه السلام ببرم، از آنحضرت اجازه خواستم، اجازه فرمود، ابوقره بمحضرش رسيد و از حلال و حرام و احكام..... ابوقره گفت: خدا خود فرمايد: وَ لَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرى. حضرت ابوالحسن عليه السلام فرمود: بعد از اين آيه، آيه ايست كه دلالت دارد بر آنچه پيغمبر صلى الله عليه و آله و سلم ديده، خدا فرمايد: ما كَذَبَ الْفُؤادُ ما رَأى يعنى دل محمد صلى الله عليه و آله و سلم آنچه را چشمش ديد، دروغ ندانست سپس خدا آنچه را محمد صلى الله عليه و آله و سلم ديده خبر دهد و فرمايد لَقَدْ رَأى مِنْ آياتِ رَبِّهِ الْكُبْرى ، و آيات خدا غير خود خداست.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام قَالَ قَالَ يَا أَحْمَدُ مَا الْخِلَافُ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَ أَصْحَابِ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ فِي التَّوْحِيدِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قُلْنَا نَحْنُ بِالصُّورَةِ لِلْحَدِيثِ الَّذِي رُوِيَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله رَأَى رَبَّهُ فِي صُورَةِ شَابٍّ وَ قَالَ هِشَامُ بْنُ الْحَكَمِ بِالنَّفْيِ لِلْجِسْمِ فَقَالَ يَا أَحْمَدُ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا أُسْرِيَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ بَلَغَ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى خُرِقَ لَهُ فِي الْحُجُبِ مِثْلُ سَمِّ لِإِبْرَةٍ فَرَأَى مِنْ نُورِ الْعَظَمَةِ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَرَى وَ أَرَدْتُمْ أَنْتُمُ التَّشْبِيهَ دَعْ هَذَا يَا أَحْمَدُ لَا يَنْفَتِحُ عَلَيْكَ هَذَا أَمْرٌ عَظِيم. تفسير القمّي ۱/ ۴۰.

على بن موسى الرضا عليه السلام روايت كرده كه امام به من فرمود: اى احمد! اختلاف بين شما و بين اصحاب هشام بن حكم در باره نفى جسم در توحيد چيست؟ گفتم: جانم به فدايت. گفتيم كه ما در باره حديثى كه از رسول خدا صلى الله عليه و آله روايت شده است، مبنى بر اين كه پروردگارش را به صورت يک جوان ديد، معتقديم صورت خدا را ديده است؛ ولى هشام بن حكم، قائل به نفى جسم از خدا بود. حضرت فرمود: اى احمد، زمانى كه رسول خدا صلى الله عليه و آله به معراج رفت و به سدره المنتهى رسيد، حجاب ها به اندازه سوراخ سوزنى براى او شكافته شد و او پس از نور عظمت الهى، آن چه را كه خداوند مى خواست ببيند، ديد و شما خواستيد تشبيه كنيد. اى احمد، اين موضوع را رها كن؛ زيرا چيز زيادى از آن، بر تو گشوده نخواهد شد.

عن أبي جعفر عليه السلام .... قَالَ فَلَمَّا انْتَهَى بِهِ إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى تَخَلَّفَ عَنْهُ جَبْرَئِيلُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله : يَا جَبْرَئِيلُ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ تَخْذُلُنِي فَقَالَ تَقَدَّمْ أَمَامَكَ فَوَ اللهِ لَقَدْ بَلَغْتَ مَبْلَغاً لَمْ يَبْلُغْهُ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللهِ قَبْلَكَ فَرَأَيْتُ مِنْ نُورِ رَبِّي وَ حَالَ بَيْنِي وَ بَيْنَهُ السَّبَخَةُ [التَّسْبِيحَةُ]، قُلْتُ: وَ مَا السَّبَخَةُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَأَوْمَى بِوَجْهِهِ إِلَى الْأَرْضِ وَ أَوْمَى بِيَدِهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ هُوَ يَقُولُ جَلَالُ رَبِّي ثَلَاثَ مَرَّات.... تفسير القمّي ۲/ ۴۴۳.

امام باقر عليه السلام فرمودند:.....چون ايشان به سدره المنتهى رسيد، جبرئيل از همراهى‌اش بازماند. رسول خدا صلى الله عليه و آله فرمود: اى جبرئيل! آيا در چنين جايى مرا تنها مى‌گذارى؟ جبرئيل عرض كرد: تو پيش رو كه به خدا سوگند! به جايى رسيده- اى كه هيچ كس از آفريدگان خدا، پيش از تو به آن نرسيده است. اين جا بود كه رسول خدا صلى الله عليه و آله فرمود: نور پروردگارم را ديدم و سبحه بين من و او فاصله انداخته بود. عرض كردم: فدايت شوم! سُبحه چيست؟ حضرت با چهره خود اشاره به زمين و با دست خود اشاره به آسمان كرد و سه بار فرمود: بزرگى پروردگارم، بزرگى پروردگارم.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَنَّهُ قَالَ فِي وَصِيَّتِهِ لِي يَا عَلِيُّ إِنِّي رَأَيْتُ اسْمَكَ مَقْرُوناً بِاسْمِي فِي أَرْبَعَةِ مَوَاطِنَ فَأَنِسْتُ بِالنَّظَرِ إِلَيْهِ إِنِّي لَمَّا بَلَغْتُ بَيْتَ الْمَقْدِسِ فِي مِعْرَاجِي إِلَى السَّمَاءِ وَجَدْتُ عَلَى صَخْرَتِهَا مَكْتُوباً لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ أَيَّدْتُهُ بِوَزِيرِهِ وَ نَصَرْتُهُ بِوَزِيرِهِ فَقُلْتُ لِجَبْرَئِيلَ مَنْ وَزِيرِي فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَلَمَّا انْتَهَيْتُ إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى وَجَدْتُ مَكْتُوباً عَلَيْهَا إِنِّي **أَنَا اللهُ لا إِلهَ إِلَّا أَنَا** وَحْدِي مُحَمَّدٌ صَفْوَتِي مِنْ خَلْقِي أَيَّدْتُهُ بِوَزِيرِهِ وَ نَصَرْتُهُ بِوَزِيرِهِ فَقُلْتُ لِجَبْرَئِيلَ مَنْ وَزِيرِي فَقَالَ عَلِيُّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَلَمَّا جَاوَزْتُ السِّدْرَةَ انْتَهَيْتُ إِلَى عَرْشِ رَبِّ الْعَالَمِين..... الخصال/ ۲۰۷، ح ۲۶.

امیر المومنین علیه السلام فرمود : پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در سفارشی که به من کرد فرمودند: یا علی من در چهار جای نام ترا با نام خویش یافتم. چون در معراج به بیت المقدس رسیدم دیدم بر صخره آن نگاشته:لا اله الا الله محمد رسول الله ، محمد رسول الله وی را به وزیرش یاری دادم و یاری کردم به جبرئیل گفتم: وزیر من کیست؟، فرمود: علی، چون به سدرة المنتهی رسیدم دیدم بر آن نگاشته: من خدایم و جز من خدایی نیست، محمد فرستاده من است وی را به وزیرش یاری دادم و به وزیرش یاری کردم به جبرئیل گفتم: وزیر من کیست؟. فرمود: علی، چون از سدره، گذشتم و به عرش خدا رسیدم.

عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ أَوْ غَيْرِهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **لَقَدْ رَأى مِنْ آياتِ رَبِّهِ الْكُبْرى** قَالَ رَأَى جَبْرَئِيلَ عَلَى سَاقِهِ الدُّرُّ مِثْلُ الْقَطْرِ عَلَى الْبَقْلِ لَهُ سِتُّمِائَةِ جَنَاحٍ قَدْ مَلَأَ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ. التوحيد/ ۱۱۶، ح ۱۸.

حفص بن غیاث یا غیر او که گفت حضرت صادق علیه السلام را سؤال کردم از قول خدای عز و جل لَقَدْ رَأى مِنْ آياتِ رَبِّهِ الْكُبْرى که ترجمه آن در باب هشتم از این کتاب گذشت و در باب سی و ششم نیز مذکور می شود و حضرت فرمود که جبرئیل علیه السلام را و بر ساق پایش مروارید بود مانند قطره های باران که بر تره باشد و او را ششصد بال بود که ما بین آسمان تا زمین را پر کرده بود.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام :..... **ما زاغَ الْبَصَرُ وَ ما طَغى. لَقَدْ رَأى مِنْ آياتِ رَبِّهِ الْكُبْرى** رَأَى جَبْرَئِيلَ عليه السلام فِي صُورَتِهِ مَرَّتَيْنِ هَذِهِ الْمَرَّةَ وَ مَرَّةً أُخْرَى وَ ذَلِكَ أَنَّ خَلْقَ جَبْرَئِيلَ عَظِيمٌ فَهُوَ مِنَ الرُّوحَانِيِّينَ الَّذِينَ لَا يُدْرِكُ خَلْقَهُمْ وَ صِفَتَهُمْ إِلَّا اللهُ رَبُّ الْعَالَمِين..... التوحيد/ ۲۶۳، ح ۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....ما زاغَ الْبَصَرُ وَ ما طَغى لَقَدْ رَأى مِنْ آياتِ رَبِّهِ الْكُبْرى یعنی جبرئیل علیه السلام را در صورتی که دارد دو مرتبه دید این مرتبه و یک مرتبه دیگر و بیانش آنست که خلق جبرئیل علیه السلام بزرگست چه او از جمله روحانیانست که خلق و صفت ایشان را کسی در نیابد مگر خدا که پروردگار عالمیانست....

عَنْ أَبِي بُرْدَةَ الْأَسْلَمِي قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ لِعَلِيٍّ يَا عَلِيُّ إِنَ اللهَ أَشْهَدَكَ مَعِي فِي سَبْعِ مَوَاطِنَ أَمَّا أَوَّلُ ذَلِكَ فَلَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ قَالَ لِي جَبْرَئِيلُ أَيْنَ أَخُوكَ قُلْتُ خَلَّفْتُهُ وَرَائِي قَالَ ادْعُ اللهَ فَلْيَأْتِكَ بِهِ فَدَعَوْتُ وَ إِذَا مِثَالُكَ مَعِي وَ إِذَا الْمَلَائِكَةُ وُقُوفٌ صُفُوفٌ فَقُلْتُ يَا جَبْرَئِيلُ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ هُمُ الَّذِينَ يُبَاهِيهِمُ اللهُ بِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَدَنَوْتُ فَتَطَقْتُ بِمَا كَانَ وَ بِمَا يَكُونُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ الثَّانِي حِينَ أُسْرِيَ بِي فِي الْمَرَّةِ الثَّانِيَةِ فَقَالَ لِي جَبْرَئِيلُ أَيْنَ أَخُوكَ قُلْتُ خَلَّفْتُهُ وَرَائِي قَالَ ادْعُ اللهَ فَلْيَأْتِكَ بِهِ فَدَعَوْتُ اللهَ فَإِذَا مِثَالُكَ مَعِي فَكُشِطَ لِي عَنْ سَبْعِ سَمَاوَاتٍ حَتَّى رَأَيْتُ سُكَّانَهَا وَ عُمَّارَهَا وَ مَوْضِعَ كُلِّ مَلَكٍ مِنْهَا وَ الثَّالِثُ حِينَ بُعِثْتُ إِلَى الْجِنِّ فَقَالَ لِي جَبْرَئِيلُ

أَيْنَ أَخُوكَ قُلْتُ خَلَّفْتُهُ وَرَائِي فَقَالَ ادْعُ اللهَ فَلْيَأْتِكَ بِهِ فَدَعَوْتُ اللهَ فَإِذَا أَنْتَ مَعِي فَمَا قُلْتُ لَهُمْ شَيْئاً وَ لَا رَدُّوا عَلَيَّ شَيْئاً إِلَّا سَمِعْتَهُ وَ الرَّابِعُ خُصِّصْنَا بِلَيْلَةِ الْقَدْرِ وَ لَيْسَتْ لِأَحَدٍ غَيْرِنَا وَ الْخَامِسُ دَعَوْتُ اللهَ فِيكَ وَ أَعْطَانِي فِيكَ كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا النُّبُوَّةَ فَإِنَّهُ قَالَ خَصَّصْتُكَ بِهَا وَ خَتَمْتُهَا بِكَ وَ أَمَّا السَّادِسُ لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ جَمَعَ اللهُ لِيَ النَّبِيِّينَ فَصَلَّيْتُ بِهِمْ وَ مِثَالُكَ خَلْفِي وَ السَّابِعُ هَلَاكُ الْأَحْزَابِ بِأَيْدِينَا.

تفسير القمّي ۲/ ۳۳۵ ۳۳۶

ابو برده اسلمی نقل کرده است که گفت: شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به علی علیه السلام می گوید: خداوند در هفت جا تو را در کنار من حاضر و شاهد گردانیده است: اما اولین آن، همان شبی است که به آسمان برده شدم. جبرئیل به من گفت: برادرت کجاست؟ گفتم: او را به جای خودم گذاشته ام. گفت: از خدا بخواه تا او را به نزد تو بیاورد. از خدا خواستم و ناگهان دیدم که کسی مثل تو همراه من است، و فرشته‌گان در صف ایستاده بودند. گفتم: ای جبرئیل! اینها چه کسانی هستند؟ گفت: آن‌ها کسانی هستند که در روز قیامت، خداوند آن‌ها را به همراهی تو مفتخر می گرداند. آن گاه به آن‌ها نزدیک شدم و در باره چیزهایی که تاکنون اتفاق افتاده و تا قیامت اتفاق خواهد افتاد، صحبت کردیم. دوم: آن موقعی بود که برای بار دوم به آسمان برده شدم. جبرئیل به من گفت: برادرت کجاست؟ گفتم: او را به جای خودم گذاشته ام. گفت: از خدا بخواه او را به نزد تو بیاورد. آن گاه از خدا خواستم. ناگهان دیدم که شخصی هم‌چون تو همراه من است. سپس پرده از هفت آسمان برایم برداشته شد و من همه ساکنان آن اعم از جن و پری را دیدم و جای هر فرشته ای را در آن جا ملاحظه کردم. سومین بار، موقعی بود که به پیامبری جنیان مبعوث شدم. آن گاه جبرئیل به من گفت: برادرت کجاست؟ گفتم: او را به جای خودم گذاشته ام. گفت: از خدا بخواه که او را به نزد تو بیاورد. پس از خدا خواستم. ناگهان دیدم که تو همراه من هستی. من به آن‌ها چیزی نگفتم و آن‌ها هم به من پاسخی ندادند مگر این که تو همه آن سخنان را شنیده ای. چهارمین بار، مخصوص من و تو است در شب قدر و به کسی جز ما اختصاص ندارد. پنجم: در باره تو از خدا درخواست کردم و خداوند همه چیز را در باره تو به من بخشیده است به جز پیامبری که خداوند فرمود: ای محمد! آن را مخصوص تو قرار داده ام و با تو آن را خاتمه داده ام. و اما ششم: آن هنگامی است که به آسمان برده شدم. خداوند همه پیامبران در آن جا جمع کرده بود. با آن‌ها نماز گزاردم و کسی مثل تو در پشت سر من بود. و هفتم: نابودی احزاب و گروه ها به دست من و تو است. و این حدیث جوابی است بر آن‌هایی که معراج را انکار می کنند.

عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ ما يَغْشى** قَالَ فَإِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله لَمَّا أُسْرِيَ بِهِ إِلَى رَبِّهِ قَالَ وَقَفَ بِي جَبْرَئِيلُ عِنْدَ شَجَرَةٍ عَظِيمَةٍ لَمْ أَرَ مِثْلَهَا عَلَى كُلِّ غُصْنٍ مِنْهَا مَلَكٌ وَ عَلَى كُلِّ وَرَقَةٍ مِنْهَا مَلَكٌ وَ عَلَى كُلِّ ثَمَرَةٍ مِنْهَا مَلَكٌ وَ قَدْ تَجَلَّلَهَا نُورٌ مِنْ نُورِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ جَبْرَائِيلُ عليه السلام هَذِهِ سِدْرَةُ الْمُنْتَهَى كَانَ يَنْتَهِي الْأَنْبِيَاءُ قَبْلَكَ إِلَيْهَا ثُمَّ لَمْ يَتَجَاوَزُوهَا وَ أَنْتَ تَجُوزُهَا إِنْ شَاءَ اللهُ لِيُرِيَكَ مِنْ آيَاتِهِ الْكُبْرَى فَاطْمَئِنَّ أَيَّدَكَ اللهُ بِالثَّبَاتِ حَتَّى تَسْتَكْمِلَ كَرَامَاتِ اللهِ وَ تَصِيرَ إِلَى جِوَارِهِ ثُمَّ صَعِدَ بِي إِلَى تَحْتِ الْعَرْشِ فَدَنَى إِلَيَّ رَفْرَفٌ أَخْضَرُ مَا أُحْسِنُ أَصِفُهُ فَرَفَعَنِي الرَّفْرَفُ بِإِذْنِ اللهِ رَبِّي فَصِرْتُ عِنْدَهُ وَ انْقَطَعَ عَنِّي أَصْوَاتُ الْمَلَائِكَةِ وَ دَوِيُّهُمْ وَ ذَهَبَتِ الْمَخَاوِفُ وَ الرَّوْعَاتُ وَ هَدَأَتْ نَفْسِي وَ اسْتَبْشَرْتُ وَ جَعَلْتُ أَمْتَدُّ وَ أَنْقَبِضُ وَ وَقَعَ عَلَيَّ السُّرُورُ وَ الِاسْتِبْشَارُ وَ ظَنَنْتُ أَنَّ جَمِيعَ الْخَلْقِ قَدْ مَاتُوا وَ لَمْ أَرَ غَيْرِي أَحَداً مِنْ خَلْقِهِ فَتَرَكَنِي مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ رَدَّ عَلَيَّ رُوحِي فَأَفَقْتُ وَ كَانَ تَوْفِيقاً مِنْ رَبِّي أَنْ غَمَضْتُ عَيْنَيَّ فَكَلَّ بَصَرِي وَ غَشِيَ عَنِ النَّظَرِ فَجَعَلْتُ أُبْصِرُ بِقَلْبِي كَمَا أُبْصِرُ بِعَيْنَيَّ بَلْ أَبْعُدُ وَ أَبْلُغُ فَذَلِكَ قَوْلِهِ تَعَالَى **ما زاغَ الْبَصَرُ وَ ما طَغى لَقَدْ رَأى مِنْ آياتِ رَبِّهِ الْكُبْرى** وَ إِنَّمَا كُنْتُ أُبْصِرُ مِثْلَ خَيْطِ الْإِبَرِ نُوراً بَيْنِي وَ بَيْنَ رَبِّي وَ نُورُ رَبِّي لَا تُطِيقُهُ الْأَبْصَارُ فَنَادَانِي رَبِّي فَقَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَا مُحَمَّدُ قُلْتُ لَبَّيْكَ

رَبِّي وَ سَيِّدِي وَ إِلَهِي لَبَّيْكَ قَالَ هَلْ عَرَفْتَ قَدَرَكَ عِنْدِي وَ مَوْضِعِكَ وَ مَنْزِلَتَكَ قُلْتُ نَعَمْ يَا سَيِّدِي قَالَ يَا مُحَمَّدُ هَلْ عَرَفْتَ مَوْقِعَكَ مِنِّي [وَ] مَوْقِعَ ذُرِّيَّتِكَ قُلْتُ نَعَمْ يَا سَيِّدِي قَالَ فَهَلْ تَعْلَمُ يَا مُحَمَّدُ فِيمَ اخْتَصَمَ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قُلْتُ يَا رَبِّ أَنْتَ أَعْلَمُ وَ أَحْكَمُ وَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ قَالَ اخْتَصَمُوا فِي الدَّرَجَاتِ وَ الْحَسَنَاتِ فَهَلْ تَدْرِي مَا الدَّرَجَاتُ وَ الْحَسَنَاتُ قُلْتُ أَنْتَ أَعْلَمُ سَيِّدِي وَ أَحْكَمُ قَالَ إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ فِي الْمَفْرُوضَاتِ وَ الْمَشْيُ عَلَى الْأَقْدَامِ إِلَى الْجَمَاعَاتِ مَعَكَ وَ مَعَ الْأَئِمَّةِ مِنْ وُلْدِكَ وَ انْتِظَارِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ وَ إِفْشَاءُ السَّلَامِ وَ إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَ التَّهَجُّدُ بِاللَّيْلِ وَ النَّاسُ نِيَامٌ ثُمَّ قَالَ **آمَنَ الرَّسُولُ بِما أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ** قُلْتُ **وَ الْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللهِ وَ مَلائِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ لا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَ قالُوا سَمِعْنا وَ أَطَعْنا غُفْرانَكَ رَبَّنا وَ إِلَيْكَ الْمَصِيرُ** قَالَ صَدَقْتَ يَا مُحَمَّدُ **لا يُكَلِّفُ اللهُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَها لَها ما كَسَبَتْ وَ عَلَيْها مَا اكْتَسَبَتْ** فَقُلْتُ **رَبَّنا لا تُؤاخِذْنا إِنْ نَسِينا أَوْ أَخْطَأْنا رَبَّنا وَ لا تَحْمِلْ عَلَيْنا إِصْراً كَما حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنا رَبَّنا وَ لا تُحَمِّلْنا ما لا طاقَةَ لَنا بِهِ وَ اعْفُ عَنَّا وَ اغْفِرْ لَنا وَ ارْحَمْنا أَنْتَ مَوْلانا فَانْصُرْنا عَلَى الْقَوْمِ الْكافِرِينَ** قَالَ ذَلِكَ لَكَ وَ لِذُرِّيَّتِكَ يَا مُحَمَّدُ قُلْتُ لَبَّيْكَ رَبِّي وَ سَعْدَيْكَ وَ سَيِّدِي وَ إِلَهِي قَالَ أَسْأَلُكَ عَمَّا أَنَا أَعْلَمُ بِهِ مِنْكَ مَنْ خَلَّفْتَ فِي الْأَرْضِ بَعْدَكَ قُلْتُ خَيْرَ أَهْلِهَا لَهَا أَخِي وَ ابْنَ عَمِّي وَ نَاصِرَ دِينِكَ وَ الْغَاضِبَ لِمَحَارِمِكَ إِذَا اسْتُحِلَّتْ وَ لِنَبِيِّكَ غَضَبَ النَّمِرِ إِذَا غَضِبَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ قَالَ صَدَقْتَ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ بِالنُّبُوَّةِ وَ بَعَثْتُكَ بِالرِّسَالَةِ وَ امْتَحَنْتَ عَلِيّاً بِالْبَلَاغِ وَ الشَّهَادَةِ عَلَى أُمَّتِكَ وَ جَعَلْتُهُ حُجَّةً فِي الْأَرْضِ مَعَكَ وَ بَعْدَكَ وَ هُوَ نُورُ أَوْلِيَائِي وَ وَلِيُّ مَنْ أَطَاعَنِي وَ هُوَ الْكَلِمَةُ الَّتِي أَلْزَمْتُهَا الْمُتَّقِينَ يَا مُحَمَّدُ وَ زَوِّجْهُ فَاطِمَةَ فَإِنَّهُ وَصِيُّكَ وَ وَارِثُكَ وَ وَزِيرُكَ وَ غَاسِلُ عَوْرَتِكَ وَ نَاصِرُ دِينِكَ وَ الْمَقْتُولُ عَلَى سُنَّتِي وَ سُنَّتِكَ يَقْتُلُهُ شَقِيُّ هَذِهِ الْأُمَّةِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ ثُمَّ إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي بِأُمُورٍ وَ أَشْيَاءَ وَ أَمَرَنِي أَنْ أَكْتُبَهَا وَ لَمْ يُؤْذَنْ لِي فِي إِخْبَارِ أَصْحَابِي بِهَا ثُمَّ هَوَى بِي الرَّفْرَفُ فَإِذَا أَنَا بِجَبْرَائِيلَ يَتَنَاوَلُنِي مِنْهُ حَتَّى صِرْتُ إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى فَوَقَفَ بِي تَحْتَهَا ثُمَّ أَدْخَلَنِي جَنَّةَ الْمَأْوَى فَرَأَيْتُ مَسْكَنِي وَ مَسْكَنَكَ يَا عَلِيُّ فِيهَا فَبَيْنَمَا جَبْرَائِيلُ يُكَلِّمُنِي إِذْ عَلَانِي نُورٌ مِنْ نُورِ اللهِ فَنَظَرْتُ إِلَى مِثْلِ مَخِيطِ الْإِبْرَةِ إِلَى مَا كُنْتُ نَظَرْتُ إِلَيْهِ فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى فَنَادَانِي رَبِّي جَلَّ جَلَالُهُ يَا مُحَمَّدُ قُلْتُ لَبَّيْكَ رَبِّي وَ إِلَهِي وَ سَيِّدِي قَالَ سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي لَكَ وَ لِذُرِّيَّتِكَ أَنْتَ صَفْوَتِي مِنْ خَلْقِي وَ أَنْتَ أَمِينِي وَ حَبِيبِي وَ رَسُولِي وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَوْ لَقِيَنِي جَمِيعُ خَلْقِي يَشُكُّونَ فِيكَ طَرْفَةَ عَيْنٍ أَوْ يُنَقِّصُوكَ أَوْ يُنَقِّصُوا صَفْوَتِي مِنْ ذُرِّيَّتِكَ لَأَدْخَلْنُهُمْ نَارِي وَ لَا أُبَالِي يَا مُحَمَّدُ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ سَيِّدُ الْمُسْلِمِينَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ إِلَى جَنَّاتِ النَّعِيمِ أَبُو السِّبْطَيْنِ سَيِّدِي شَبَابِ جَنَّتِي الْمَقْتُولَيْنِ بِي ظُلْماً ثُمَّ فَرَضَ عَلَيَّ الصَّلَاةَ وَ مَا أَرَادَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ قَدْ كُنْتُ قَرِيباً مِنْهُ فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى مِثْلَ مَا بَيْنَ كَبِدِ الْقَوْسِ إِلَى سِيَتِهِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى كَقَابِ **قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى** مِنْ ذَلِكَ.

تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۲۵ ۶۲۸، ح ۹.

علی علیه السلام در باره آیه إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى فرمودند: وقتی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم شبانه به نزد پروردگارش برده شد، فرمود: جبرئیل علیه السلام مرا نزدیک درخت بزرگی نگاه داشت. درختی که مانند آن را ندیده بودم. بر روی هر شاخه ای از آن فرشته ای بود، و بر روی هر برگ آن نیز فرشته ای و بر روی هر میوه ای از آن فرشته ای. نوری از انوار خداوند عز و جل آن را روشن ساخته بود. آن گاه جبرئیل گفت: این سدره المنتهی است. پیامبران قبل از تو تا این جا بیشتر نمی آمدند. اما اگر خدا بخواهد، تو می توانی از آن عبور کنی تا برخی از نشانه ها و آیات بزرگ خود را به تو نشان بدهد. مطمئن باش که خداوند متعال به وسیله ثبات و استواری، تو را تأیید می کند تا کرامات او را به طور کامل دریافت کنی و در کنار او قرار بگیری. سپس جبرئیل مرا به زیر عرش برد و قالیچه سبز رنگی نزد من آمد که خوب نمی توانم آن را توصیف کنم، و با اذن پروردگارم مرا بالا برد و من به خدا نزدیک شدم. صداهای فرشته گان و هیاهوی آن‌ها قطع شد. ترس ها و لرز ها از من دور شد و جانم آرام گرفت و خوشحال شدم و

شروع کردم به منبسط شدن و منقبض شدن؛ سراسر سرور و شادمانی شدم به حدی که پنداشتم همه مخلوقات مرده اند و به جز خودم هیچ یک از موجودات عالم را نمی دیدم. پس خداوند هر چقدر که می خواست مرا در آن حالت رها کرد و سپس روح را به من بازگرداند و بیدار شدم و این موفقیتی از جانب خداوند بود که چشمانم بسته شد و بینایی من کند گردید و از دیدن باز ماند، و من آن چنان را که قبلاً با چشمم می دیدم، اکنون با قلبم مشاهده می‌کردم، بل‌که دورتر و بیشتر و بهتر می دیدم، و این است که خداوند متعال می فرماید: مَا زَاغَ البَصَرُ ومَا طَغَى لقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الكُبْرَى و از سوراخ بسیار ریزی مانند سوراخ سوزن، نوری را بین خودم و خدای خودم می دیدم که چشم ها تحمل دیدن آن را نداشتند. آن گاه پروردگارم مرا صدا زد و فرمود: ای محمد! گفتم: بلی، بفرمایید، ای پروردگار من و ای سرور من و ای خدای من. فرمود: آیا فهمیدی که ارزش تو در پیش من چقدر است و جای‌گاه و منزلت تو کجاست؟ گفتم: بلی ای سرور من! فرمود: ای محمد! جای‌گاه خودت را و جای‌گاه خاندان خودت را در پیش من می دانی؟ گفتم: بلی ای سرور من! فرمود: ای محمد! آیا می دانی آن گروه بالا نشین که در ملأ اعلی نشسته اند در چه چیزی با هم دشمنی می کنند؟ گفتم: پروردگارا! تو داناتری و بهتر قضاوت می کنی. و تو پنهانی ها را خوب می دانی. فرمود: در باره رتبه ها و نیکی ها با من جنگ و جدال می کنند. آیا می دانی رتبه ها و نیکی ها چه هستند؟ گفتم: تو داناتری ای سرور من و بهتر قضاوت می کنی. فرمود: عبارت است از وضوی کامل گرفتن هنگام ادای واجبات و پیاده رفتن به سوی نماز جماعت به همراه تو و همراه امامانی که از فرزندان تو می باشند و در انتظار نماز ماندن از پی هر نمازی و پیش دستی کردن در سلام گفتن و اطعام غذا و بیدار ماندن در شب آن گاه که مردمان در خوابند. فرمود: آمَنَ الرَّسُول بِمَا أُنزِل إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ گفتم: والمُؤْمِنُونَ كُل آمَنَ بِاللهِ ومَلآئِكَتِهِ وكُتُبِهِ ورُسُلِهِ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وقَالواْ سَمِعْنَا وأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وإِلَيْكَ المَصِيرُ فرمود: راست گفتی ای محمد! لاَ يُكَلفُ اللهُ نَفْسًا إِلاَّ وسْعَهَا لهَا مَا كَسَبَتْ و عَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ و گفتم: رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَو أَخْطَأْنَا رَبَّنَا ولاَ تَحْمِل عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلتَهُ عَلَى الذِينَ مِن قَبْلنَا رَبَّنَا ولاَ تُحَمِّلنَا مَا لاَ طَاقَةَ لنَا بِهِ واعْفُ عَنَّا واغْفِرْ لنَا وارْحَمْنَآ أَنتَ مَولاَنَا فَانصُرْنَا عَلَى القَومِ الكَافِرِينَ فرمود: ای محمد! این رتبه و درجه از آن تو و ذریّه تو می باشد. گفتم: لبیک ای پروردگار من و بسیار خوشوقتم ای سرور من و ای خدای من. فرمود: از تو سئوال می کنم در باره چیزی که خودم از تو بهتر می دانم و آن این است که چه کسی را پس از خودت جانشین خود در روی زمین قرار داده ای؟ گفتم: بهترین فرد اهل زمین، برادرم و پسر عمویم، و یاور دین تو. آن کسی که وقتی محرمات دین تو حلال می شود، به خاطر پیامبر تو به خشم و غضب می آید مانند خشم و غضب پلنگ عصبانی. منظورم علی بن ابی طالب علیه السلام است. فرمود: درست گفتی ای محمد! من تو را به پیامبری برگزیدم و تو را برای انجام رسالت مبعوث گردانیدم و علی را با ابلاغ دین تو و شهادت بر امت تو امتحان نمودم و او را حجت زمین با تو و پس از تو گردانیدم. او نور اولیا من است. او ولی و سرپرست کسی است که از من اطاعت کند. او کلمه ای است که بر پرهیزکاران واجب گرداندم. ای محمد! فاطمه سلام الله علیها را به ازدواج او درآور، زیرا او جانشین و وارث و وزیر تو است. او کسی است که عورت تو را می شوید و به دین تو کمک می کند و به خاطر سنت من و سنت تو کشته می شود، او را پلیدترین فرد این امت می کشد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: سپس پروردگارم به من دستور داد که کارها و چیزهایی را انجام بدهم و دستور داد که آن‌ها را پنهان نگه دارم و اجازه نداد که آن‌ها را به یارانم بگویم. سپس آن قالیچه مرا پایین آورد. ناگهان جبرئیل علیه السلام مرا گرفت و نزدیک سدره المنتهی قرار گرفتم. آن گاه مرا در زیر آن نگاه داشت و سپس مرا وارد جنه المأوی گردانید و آن گاه ای علی! محل سکونت خودم و خودت را در آن جا دیدم. در آن هنگام که جبرئیل داشت

با من صحبت می کرد، ناگهان نوری از نور خدا مرا بالا برد و از سوراخ ریزی مانند سوراخ سوزن نگاه کردم، همچنان که بار اول مانند آن را انجام داده بودم. پروردگار عظیم الشأن مرا صدا زد و گفت: ای محمد! گفتم: بلی ای پروردگار من! و ای خدا من و ای سرور من! فرمود: رحمت من در باره تو و ذریه تو، بر خشم و غضبم پیشی گرفته است. تو برگزیده خلق من هستی. تو امین من و دوست من و فرستاده من هستی. به عزت و عظمت خودم قسم، اگر همه مخلوقاتم به نزد من بیایند و یک لحظه از تو شکوه و گلایه کنند و یا از تو و یا از کسانی که من آن‌ها را از میان ذریه تو برگزیده ام، عیب و ایراد بگیرند، همه آن‌ها را داخل آتش جهنم می گردانم و اصلاً برای من مهم نیست. ای محمد! علی علیه السلام امیر مؤمنان و سرور فرستادگان است. او در پیشاپیش انسان های شریف و اصیل برای رفتن به بهشت پر نعمت خداوند قرار دارد. او پدر نوه های تو است. آن دو نفری که سرور جوانان بهشت من هستند که در راه من مظلومانه کشته می‌شوند. سپس نماز را بر من واجب گردانید و آن چه را که خداوند تبارک و تعالی اراده فرموده بود و من بار اول به او نزدیک بودم، به همان اندازه که وتر کمان به چوب دو طرف کمان نزدیک است. این است منظور خداوند که می فرماید: به اندازه **قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى** از آن.

النّجم ۳۰-۲۱

أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنْثَى (۲۱) تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَى (۲۲) إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَى (۲۳) أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنَّى (۲۴) فَلِلهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَى (۲۵) وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى (۲۶) إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنْثَى (۲۷) وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا (۲۸) فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (۲۹) ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدَى (۳۰)

آیا [به خیالتان] برای شما پسر است و برای او دختر (۲۱) در این صورت این تقسیم نادرستی است (۲۲) [این بتان] جز نامهایی بیش نیستند که شما و پدرانتان نامگذاری کرده اید [و] خدا بر [حقانیت] آن‌ها هیچ دلیلی نفرستاده است [آنان] جز گمان و آن چه را که دلخواهشان است پیروی نمی کنند با آنکه قطعا از جانب پروردگارشان هدایت برایشان آمده است (۲۳) مگر انسان آن چه را آرزو کند دارد (۲۴) آن سرا و این سرا از آن خداست (۲۵) و بسا فرشته گانی که در آسمان‌هایند [و] شفاعتشان به کاری نیاید مگر پس از آنکه خدا به هر که خواهد و خشنود باشد اذن دهد (۲۶) در حقیقت کسانی که آخرت را باور ندارند فرشته گان را در نامگذاری به صورت مؤنث نام می نهند (۲۷) و ایشان را به این [کار] معرفتی نیست جز گمان [خود] را پیروی نمی کنند و در واقع گمان در [وصول به] حقیقت هیچ سودی نمی رساند (۲۸) پس از هر کس که از یاد ما روی برتافته و جز زندگی دنیا را خواستار نبوده است روی برتاب (۲۹) این منتهای دانش آنان است پروردگار تو خود به [حال] کسی که از راه او منحرف شده داناتر و او به کسی که راه یافته [نیز] آگاه تر است (۳۰)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ.... قَالَ هَؤُلَاءِ الْأَئِمَّةُ وَ هَذَا الْقَائِمُ الَّذِي يُحِلُّ حَلَالِي وَ يُحَرِّمُ حَرَامِي وَ بِهِ أَنْتَقِمُ مِنْ أَعْدَائِي وَ هُوَ رَاحَةٌ لِأَوْلِيَائِي وَ هُوَ الَّذِي يَشْفِي قُلُوبَ شِيعَتِكَ مِنَ الظَّالِمِينَ وَ الْجَاحِدِينَ وَ الْكَافِرِينَ فَيُخْرِجُ اللَّاتَ وَ الْعُزَّى طَرِيَّيْنِ فَيُحْرِقُهُمَا فَلَفِتْنَةُ النَّاسِ بِهِمَا يَوْمَئِذٍ أَشَدُّ مِنْ فِتْنَةِ الْعِجْلِ وَ السَّامِرِيِّ. العيون ۱/ ۴۷، ح ۴۷.

علی علیه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: چون مرا به آسمآن‌ها بردند.....فرمود: اینها، أئمّه هستند، و این، قائم است که حلال و حرام را آن طور که من حلال و حرام کرده‌ام به اجرا می‌گذارد، به وسیله او از دشمنانم انتقام می‌گیرم و او مایه آسایش و راحتی اولیاء من است، و اوست که قلوب شیعیان را از شرّ ظالمین و منکرین و کافرین آرامش می‌بخشد، و با انتقام گرفتن از آن‌ها باعث خوشحالی شیعه می‌شود، لات و عزّی را تر و تازه از زمین خارج می‌کند و به آتش می‌کشد، و به راستی فتنه و گمراهی که توسّط آن دو در آن روز و در بین مردم ایجاد شد، از فتنه گوساله و سامریّ بیشتر خواهد بود.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام .... وَ وَكَّلُوا تَأْلِيفَهُ وَ نَظْمَهُ إِلَى بَعْضِ مَنْ وَافَقَهُمْ عَلَى مُعَادَاةِ أَوْلِيَاءِ اللهِ فَأَلَّفَهُ عَلَى اخْتِيَارِهِمْ وَ مَا يَدُلُّ لِلْمُتَأَمِّلِ لَهُ عَلَى اخْتِلَالِ تَمْيِيزِهِمْ وَ افْتِرَائِهِمْ وَ تَرَكُوا مِنْهُ مَا قَدَّرُوا أَنَّهُ لَهُمْ وَ هُوَ عَلَيْهِمْ وَ زَادُوا فِيهِ مَا ظَهَرَ تَنَاكُرُهُ وَ تَنَافُرُهُ وَ عَلِمَ اللهُ أَنَّ ذَلِكَ يَظْهَرُ وَ يَبِينُ فَقَالَ **ذلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ...** الاحتجاج/ ۲۵۷.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و تألیف و نظم آن را به یکی از دشمنان اولیای خدا سپردند،و او نیز کتاب را بنا به اختیار آنان جمع آوری نمود، بطوری که هر اندیشمندی متوجّه اختلال تمییز و افترای آن‌ها می شد، و موارد سود و زیان خود را ترک گفته و بر آن‌چه موجب تناکر و تنافر ایشان بود افزودند، و خداوند خود نیک دانسته بود که این آشکار و مبیّن خواهد شد، پس فرمود: ذلِکَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ...

النّجم ۴۰-۳۱

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى (۳۱) الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى (۳۲) أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تَوَلَّى (۳۳) وَأَعْطَى قَلِيلًا وَأَكْدَى (۳۴) أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرَى (۳۵) أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَى (۳۶) وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى (۳۷) أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى (۳۸) وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى (۳۹) وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَى (۴۰)

وهر چه در آسمآن‌ها و هر چه در زمین است از آن خداست تا کسانی را که بد کرده اند به [سزای] آن چه انجام داده اند کیفر دهد و آنان را که نیکی کرده اند به نیکی پاداش دهد (۳۱) آنان که از گناهان بزرگ و زشتکاریها جز لغزشهای کوچك خودداری می ورزند پروردگارت [نسبت به آن‌ها] فراخ آمرزش است وی از آن دم که شما را از زمین پدید آورد و از همان گاه که در شکمهای مادرانتان [در زهدان] نهفته بودید به [حال] شما داناتر است پس خودتان را پاك مشمارید او به [حال] کسی که پرهیزگاری نموده داناتر است (۳۲) پس آیا آن کسی را که [از جهاد] روی برتافت دیدی (۳۳) و اندکی بخشید و [از باقی] امتناع ورزید (۳۴) آیا علم غیب پیش اوست و او می بیند (۳۵) یا بدآن چه در صحیفه های موسی [آمده] خبر نیافته است (۳۶) و [نیز در نوشته های] همان ابراهیمی که وفا کرد (۳۷) که هیچ بردارنده ای بار گناه دیگری را بر نمی دارد (۳۸) و اینکه برای انسان جز حاصل تلاش او نیست (۳۹) و [نتیجه] کوشش او به زودی دیده خواهد شد (۴۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الرِّضَا عليه السلام عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُ أَبِي مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ دَخَلَ عَمْرُو بْنُ عُبَيْدٍ الْبَصْرِيُّ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَلَمَّا سَلَّمَ وَ جَلَسَ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ** ثُمَّ أَمْسَكَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام مَا أَسْكَتَكَ قَالَ أُحِبُّ

أَنْ أَعْرِفَ الْكَبَائِرَ مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ نَعَمْ يَا عَمْرُو أَكْبَرُ الْكَبَائِرِ الشِّرْكُ بِاللهِ يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **إِنَّ اللهَ لا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ** وَ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَ مَأْواهُ النَّارُ وَ ما لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصارٍ** وَ بَعْدَهُ الْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **إِنَّهُ لا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكافِرُونَ** ثُمَّ الْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللهِ لِأَنَّ اللهَ تَعَالَى يَقُولُ **فَلا يَأْمَنُ مَكْرَ اللهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخاسِرُونَ** وَ مِنْهَا عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَعَلَ الْعَاقَّ جَبَّاراً شَقِيّاً فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَ بَرًّا بِوالِدَتِي وَ لَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّاراً شَقِيًّا** وَ قَتْلُ النَّفْسِ **الَّتِي حَرَّمَ اللهُ* تَعَالَى إِلَّا بِالْحَقِّ*** لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **وَ مَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِناً مُتَعَمِّداً فَجَزاؤُهُ جَهَنَّمُ خالِداً فِيها** إِلَى آخِرِ الْآيَةِ وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَناتِ الْغافِلاتِ الْمُؤْمِناتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيا وَ الْآخِرَةِ وَ لَهُمْ عَذابٌ عَظِيمٌ** وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً لِقَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْيَتامى ظُلْماً إِنَّما يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيراً** وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **وَ مَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفاً لِقِتالٍ أَوْ مُتَحَيِّزاً إِلى فِئَةٍ فَقَدْ باءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللهِ وَ مَأْواهُ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ** وَ أَكْلُ الرِّبَا لِأَنَّ اللهَ تَعَالَى يَقُولُ **الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبا لا يَقُومُونَ إِلَّا كَما يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطانُ مِنَ الْمَسِ** وَ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَ ذَرُوا ما بَقِيَ مِنَ الرِّبا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ. فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللهِ وَ رَسُولِهِ** وَ السِّحْرُ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَراهُ ما لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلاقٍ** وَ الزِّنَا لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **وَ مَنْ يَفْعَلْ ذلِكَ يَلْقَ أَثاماً. يُضاعَفْ لَهُ الْعَذابُ يَوْمَ الْقِيامَةِ وَ يَخْلُدْ فِيهِ مُهاناً. إِلَّا مَنْ تابَ وَ آمَنَ** الْآيَةَ وَ الْيَمِينُ الْغَمُوسُ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللهِ وَ أَيْمانِهِمْ ثَمَناً قَلِيلًا أُولئِكَ لا خَلاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ** الْآيَةَ وَ الْغُلُولُ قَالَ اللهُ تَعَالَى **وَ مَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِما غَلَّ يَوْمَ الْقِيامَةِ** وَ مَنْعُ الزَّكَاةِ الْمَفْرُوضَةِ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **يَوْمَ يُحْمى عَلَيْها فِي نارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوى بِها جِباهُهُمْ وَ جُنُوبُهُمْ وَ ظُهُورُهُمْ هذا ما كَنَزْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا ما كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ** وَ شَهَادَةُ الزُّورِ وَ كِتْمَانُ الشَّهَادَةِ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **وَ مَنْ يَكْتُمْها فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ** وَ شُرْبُ الْخَمْرِ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَدَلَ بِهَا عِبَادَةَ الْأَوْثَانِ وَ تَرْكُ الصَّلَاةِ مُتَعَمِّداً أَوْ شَيْئاً مِمَّا فَرَضَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِأَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ مُتَعَمِّداً فَقَدْ بَرِئَ مِنْ ذِمَّةِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ ذِمَّةِ رَسُولِهِ ﷺ وَ نَقْضُ الْعَهْدِ وَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **أُولئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ** قَالَ فَخَرَجَ عَمْرُو بْنُ عُبَيْدٍ وَ لَهُ صُرَاخٌ مِنْ بُكَائِهِ وَ هُوَ يَقُولُ هَلَكَ مَنْ قَالَ بِرَأْيِهِ وَ نَازَعَكُمْ فِي الْفَضْلِ وَ الْعِلْمِ. الفقيه ۳/ ۳۶۷ ۳۶۹.

امام محمد تقی علیه السلام، از پدرش امام رضا علیه السلام، از پدرش امام موسی بن جعفر علیه السلام نقل کرده است که: عمرو بن عبید بر امام صادق علیه السلام وارد شد و هنگامی که سلام کرد و نشست، این آیه را تلاوت کرد: الذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الإِثْمِ والفَواحِشَ اما ادامه نداد. امام صادق علیه السلام به او گفت: چه عاملی باعث شد که سکوت کنی؟ گفت: دوست دارم بدانم گناهان بزرگ در کتاب خداوند عز و جل کدام هستند. آن گاه امام فرمود: بله ای عمرو، بزرگ ترین گناه کبیره، شرک ورزیدن است. خداوند عز و جل می فرماید: مَن يُشْرِكْ بِاللهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللهُ عَلَيهِ الجَنَّةَ. پس از شرک، ناامیدی از آسایش و رحمت خداوند است، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: إِنَّهُ لاَ يَيْأَسُ مِن رَّوحِ اللهِ إِلاَّ القَومُ الكَافِرُونَ و پس از آن، در امان بودن از مکر و حیله خداوند، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: فَلاَ يَأْمَنُ مَكْرَ اللهِ إِلاَّ القَومُ الخَاسِرُونَ و دیگری، نافرمانی از پدر و مادر می باشد. زیرا خداوند سبحان فرزند نافرمان را ستمگر و شقاوت پیشه قرار داده است. گناه کبیره دیگر، قتل نفس می باشد که خداوند آن را حرام کرده است. مگر این که به جا و درست باشد. زیرا خداوند عز و جل می فرماید: فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا تا آخر آیه. و

متهم کردن زن شوهردار، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: لعِنُوا فِی الدُّنْیَا والآخِرَهِ ولهُمْ عَذَابٌ عَظِیمٌ و خوردن مال یتیم، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: إِنَّمَا یَأْکُلونَ فِی بُطُونِهِمْ نَارًا وسَیَصْلونَ سَعِیرًاو فرار از جنگ، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: ومَن یُولِهِمْ یَومَئِذٍ دُبُرَهُ إِلاَّ مُتَحَرِّفًا لِقِتَال أَو مُتَحَیِّزًا إِلی فِئَهٍ فَقَدْ بَاء بِغَضَبٍ مِّنَ اللهِ ومَأْواهُ جَهَنَّمُ وبِئْسَ المَصِیرُ و رباخواری، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: الذِینَ یَأْکُلونَ الرِّبَا لاَ یَقُومُونَ إِلاَّ کَمَا یَقُومُ الذِی یَتَخَبَّطُهُ الشَّیْطَانُ مِنَ المَسِّ. و جادوگری، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: ولقَدْ عَلمُواْ لمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لهُ فِی الآخِرَهِ مِنْ خَلاَقٍ و زناکاری، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: ومَن یَفْعَل ذَلک یَلقَ أَثَامًا یُضَاعَفْ لهُ العَذَابُ یَومَ القِیَامَهِ ویَخْلدْ فِیهِ مُهَانًا و قسم و سوگند دروغ و گناه آلود، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: الذِینَ یَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللهِ وأَیْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلیلا أُولئِک لاَ خَلاَقَ لهُمْ فِی الآخِرَهِ و خیانت ورزیدن، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: ومَن یَغْلل یَأْتِ بِمَا غَل یَومَ القِیَامَهِ و نپرداختن زکات واجب، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: فَتُکْوی بِهَا جِبَاهُهُمْ وجُنوبُهُمْ وظُهُورُهُمْ. و شهادت دروغ دادن و یا شهادت ندادن، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: ومَن یَکْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلبُهُو شرابخواری، زیرا خداوند عز و جل آن را نهی فرموده است، همچنان که از پرستش بت ها باز داشته است. و ترک نماز از روی قصد و غرض، و یا ترک هر چیز دیگری که خداوند واجب گردانیده است. زیرا رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: هر کس آگاهانه نماز را ترک کند، از زیر عهد و پیمان خداوند و رسول او خارج شده است. او عهد و پیمان شکسته است و ارتباط را قطع نموده است. زیرا خداوند عز و جل می فرماید: أُولئِک لهُمُ اللعْنَهُ ولهُمْ سُوءُ الدَّارِراوی می گوید: عمرو، در حالی که با صدای بلند گریه می کرد خارج شد و رفت و می گفت: هر کس با رأی خود نظر بدهد و در علم و دانش با شما به منازعه بپردازد، قطعا نابود.

عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ قَالَ: سَأَلَ الْمَأْمُونُ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام أَنْ يَكْتُبَ لَهُ مَحْضَ الْإِسْلَامِ عَلَى سَبِيلِ الْإِيجَازِ وَ الِاخْتِصَارِ..... وَ اجْتِنَابُ الْكَبَائِرِ وَ هِيَ **قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ** تَعَالَى وَ الزِّنَاءُ وَ السَّرِقَةُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً وَ أَكْلُ الْمَيْتَةِ وَ الدَّمِ وَ لَحْمِ الْخِنْزِيرِ **وَ ما أُهِلَّ لِغَيْرِ اللهِ بِهِ** مِنْ غَيْرِ ضَرُورَةٍ وَ أَكْلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَيِّنَةِ وَ السُّحْتُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْقِمَارُ وَ الْبَخْسُ فِي الْمِكْيَالِ وَ الْمِيزَانِ وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ وَ اللِّوَاطُ وَ شَهَادَةُ الزُّورِ وَ الْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ وَ الْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللهِ وَ الْقُنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللهِ وَ مَعُونَةُ الظَّالِمِينَ وَ الرُّكُونُ إِلَيْهِمْ وَ الْيَمِينُ الْغَمُوسُ وَ حَبْسُ الْحُقُوقِ مِنْ غَيْرِ الْعُسْرَةِ وَ الْكَذِبُ وَ الْكِبْرُ وَ الْإِسْرَافُ وَ التَّبْذِيرُ وَ الْخِيَانَةُ وَ الِاسْتِخْفَافُ بِالْحَجِّ وَ الْمُحَارَبَةُ لِأَوْلِيَاءِ اللهِ تَعَالَى وَ الِاشْتِغَالُ بِالْمَلَاهِي وَ الْإِصْرَارُ عَلَى الذُّنُوبِ.. العيون ۲/ ۱۲۵، ح ۱.

فضل بن شاذان گوید: مأمون از امام رضا خواست که برای او بطور ایجار و اختصار اصول اسلام را برایش بنویسند.....و اجتناب و دوری گزیدن از گناهان کبیره مانند: قتل نفس؛ که خداوند آن را حرام فرموده، و زنا و دزدی و خوردن مسکرات و فراهم کردن نارضایتی والدین، و فرار از میدان نبرد، و خوردن مال یتیم از راه ستم و زور، و خوردن مردار و خون و گوشت خوک، وَ ما أُهِلَّ لِغَيْرِ اللهِ بِهِ در غیر حال ضرورت می‌باشد. و رباخواری پس از دانستن آن، و مال حرام و قمار، و کم فروشی در کیل و وزن، و تهمت به زنان پاکدامن زدن، و عمل قوم لوط، و بدروغ شهادت دادن، و یأس از رحمت خداوند، و أمن از عقوبت خداوندی، و قطع امید از رحمت پروردگار، و یاری ظالمان و ستمگران، و گرویدن به‌آن‌ها، و سوگند بدروغ یاد کردن، و حقوق و طلب مردم را با داشتن مال نپرداختن، و دروغ گفتن و تکبّر کردن، و اسراف و تبذیر و خیانت، و کوچک شمردن حجّ خانه کعبه، و نبرد با اولیاء حقّ تعالی، و سرگرم ساز و آواز طرب شدن، و اصرار بر گناهان.

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَ لَهُ ذَنْبٌ يَهْجُرُهُ زَمَاناً ثُمَّ يُلِمُّ بِهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِلَّا اللَّمَمَ** وَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَواحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ** قَالَ الْفَوَاحِشُ الزِّنَى وَ السَّرِقَةُ وَ اللَّمَمُ الرَّجُلُ يُلِمُّ بِالذَّنْبِ فَيَسْتَغْفِرُ اللهَ مِنْهُ. الكافي ۲/ ۴۴۲، ح ۳

اسحاق بن عمّار، از امام صادق علیه السلام نقل شده است که فرمود: هیچ مؤمنی نیست مگر این که دچار گناهی می شود و مدتی آن را ترک می کند اما دو باره به آن روی می آورد. و منظور خداوند از إلا اللمَمَ همین است. از او در باره آیه: الذِینَ یَجْتَنِبُونَ کَبَائِرَ الإِثْمِ والفَواحِشَ إلا اللمَمَ پرسیدم: فرمود: منظور از فواحش زنا و دزدی است. و اللمَمَ آن است که فردی دچار گناهی بشود و سپس به خاطرآن از خداوند طلب بخشش کند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: قُلْتُ لَهُ أَ رَأَيْتَ قَوْلَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَواحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ** قَالَ هُوَ الذَّنْبُ يُلِمُّ بِهِ الرَّجُلُ فَيَمْكُثُ مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ يُلِمُّ بِهِ بَعْدُ. الكافي ۲/ ۴۴۱، ح ۱.

محمد بن مسلم، از امام صادق علیه السلام نقل شده است که در باره آیه الذِینَ یَجْتَنِبُونَ کَبَائِرَ الإِثْمِ والفَواحِشَ إلا اللمَمَ فرمود: گناه صغیره ای است که شخص مدت کوتاهی آن را انجام می دهد و سپس از آن دست برمی دارد.

عَنْ إِسْحَاقَ الْقُمِّيِّ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ ﷺ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَخْبِرْنِي عَنِ الْمُؤْمِنِ يَزْنِي قَالَ لَا قُلْتُ فَيَلُوطُ قَالَ لَا قُلْتُ فَيَشْرَبُ الْمُسْكِرَ قَالَ لَا قُلْتُ فَيُذْنِبُ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ لَا يَزْنِي وَ لَا يَلُوطُ وَ لَا يَرْتَكِبُ السَّيِّئَاتِ فَأَيُّ شَيْءٍ ذَنْبُهُ فَقَالَ يَا إِسْحَاقُ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَواحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ** وَ قَدْ يُلِمُّ الْمُؤْمِنُ بِالشَّيْءِ الَّذِي لَيْسَ فِيهِ مُرَاد..... العلل/ ۴۹۰، ح ۱.

اسحاق قمی نقل کرده که وی گفت: بر حضرت ابی جعفر امام باقر علیه السّلام وارد شده محضرش عرض کردم:فدایت شوم، بیان فرمایید: آیا مؤمن زنا می‌کند؟ فرمودند: خیر. عرض کردم: آیا لواط می‌کند؟ فرمودند: خیر. عرض کردم: آیا مسکر و شراب می‌آشامد؟ فرمودند: خیر. عرض کردم: مرتکب گناه می‌شود؟ فرمودند: آری. عرض کردم: فدایت شوم اگر زنا و لواط نکرده و مرتکب سیّئات و بدیها نمی‌شود، پس گناهی که مرتکب می‌شود چیست؟ فرمودند: ای اسحاق حق تبارک و تعالی فرموده: الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَواحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ. مؤمن گاهی گناه صغیره‌ای که قصدش را نداشته انجام می‌دهد. عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ..... فَمَا رَأَيْتَهُ مِنْ شِيعَتِنَا مِنْ زِنًا أَوْ لِوَاطٍ أَوْ تَرْكِ صَلَاةٍ أَوْ صَوْمٍ أَوْ حَجٍّ أَوْ جِهَادٍ أَوْ خِيَانَةٍ أَوْ كَبِيرَةٍ مِنْ هَذِهِ الْكَبَائِرِ فَهُوَ مِنْ طِينَةِ النَّاصِبِ وَ عُنْصُرِهِ الَّذِي قَدْ مُزِجَ فِيهِ لِأَنَّ مِنْ سِنْخِ النَّاصِبِ وَ عُنْصُرِهِ وَ طِينَتِهِ اكْتِسَابَ الْمَآثِمِ وَ الْفَوَاحِشِ وَ الْكَبَائِرِ وَ مَا رَأَيْتَ مِنَ النَّاصِبِ مِنْ مُوَاظَبَتِهِ عَلَى الصَّلَاةِ وَ الصِّيَامِ وَ الزَّكَاةِ وَ الْحَجِّ وَ الْجِهَادِ وَ أَبْوَابِ الْبِرِّ فَهُوَ مِنْ طِينَةِ الْمُؤْمِنِ وَ سِنْخِهِ الَّذِي قَدْ مُزِجَ فِيهِ لِأَنَّ مِنْ سِنْخِ الْمُؤْمِنِ وَ عُنْصُرِهِ وَ طِينَتِهِ اكْتِسَابَ الْحَسَنَاتِ وَ اسْتِعْمَالَ الْخَيْرِ وَ اجْتِنَابَ الْمَآثِم..... قَالَ اقْرَأْ يَا إِبْرَاهِيمُ **الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَواحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ واسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ** يَعْنِي مِنَ الْأَرْضِ الطَّيِّبَةِ وَ الْأَرْضِ الْمُنْتِنَةِ **فَلا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقى**....العلل/ ۶۰۸ و ۶۱۰، ح ۸۱.

امام باقر علیه السلام فرمودند:.....پس آن‌چه از شیعیان ما می‌بینی از قبیل: زنا، لواط، ترک نماز، ترک روزه، ترک حجّ، ترک جهاد، خیانت یا کبیره‌ای از کبائر بدان که ناشی است از طینت و عنصر ناصب که با طینت مؤمن ممزوج گردیده و طینت ناصبی مقتضی اکتساب مآثم و فواحش و کبائر می‌باشد. و آن‌چه از ناصبی مشاهده می‌کنی از قبیل: مواظبت بر نماز، روزه، زکات، حجّ، جهاد و ابواب خیر ناشی از طینت مؤمن است که با طینت ناصبی ممزوج شده و طینت مؤمن مقتضی اکتساب حسنات و بکار گرفتن اسباب خیر و اجتناب از مآثم می‌باشد..... حضرت فرمودند: ای ابراهیم بخوان: الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَواحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ واسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ یعنی از زمین طیب و پاک و از زمین متعفّن و ناپاک. فَلا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقى.....

عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَلا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقى** قَالَ قَوْلُ الْإِنْسَانِ صَلَّيْتُ الْبَارِحَةَ وَ صُمْتُ أَمْسِ وَ نَحْوَ هَذَا ثُمَّ قَالَ علیه السلام إِنَّ قَوْماً كَانُوا يُصْبِحُونَ فَيَقُولُونَ صَلَّيْنَا الْبَارِحَةَ وَ صُمْنَا أَمْسِ فَقَالَ عَلِيٌّ علیه السلام لَكِنِّي أَنَامُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ وَ لَوْ أَجِدُ بَيْنَهُمَا شَيْئاً لَنِمْتُهُ. معاني الأخبار/ ۲۴۳، ح ۱.

جمیل بن درّاج گوید، از امام صادق علیه السلام نقل شده است که در باره آیه فَلا تُزَكُّوا أَنفُسَكُمْ هُو أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى فرمود: منظور، کلام آدمی است که می گوید مثلاً: دیشب نماز خواندم، دیروز روزه گرفتم و امثال اینها. سپس حضرت فرمود: گروهی بودند که همین که صبح می شد می گفتند: دیشب نماز خواندیم و دیروز روزه گرفتیم. اما علی علیه السلام در جواب آن‌ها فرمود: اما من شب و روز می خوابم و اگر فرصتی هم بین این دو پیدا کنم، باز هم می خوابم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ إِبْراهِيمَ الَّذِي وَفَّى** قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِذَا أَصْبَحَ وَ أَمْسَى أَصْبَحْتُ وَ رَبِّي مَحْمُودٌ أَصْبَحْتُ لَا أُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئاً وَ لَا أَدْعُو **مَعَ اللهِ إِلهاً آخَرَ** وَ لَا أَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ وَلِيّاً فَسُمِّيَ بِذَلِكَ عَبْداً شَكُوراً. العلل/ ۳۷، ح ۱.

امام صادق علیه السلام در باره آیه: وإِبْرَاهِيمَ الذِی وفَّی فرمود: ابراهیم وقتی شب را روز و روز را شب می کرد می فرمودند: صبح کردم در حالی که ستایش کننده پروردگار خویش هستم. صبح کردم و چیزی را شریک خدا نمی دانم، و پرستش نمی کنم مَعَ اللهِ إِلهاً آخَرَ ، غیر از خدای یکتا کسی را ولی و سرپرست خود قرار نمی دهم. به همین خاطر است که بنده سپاسگزار خدا لقب گرفت.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صلی الله علیه و آله رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَتَبَسَّمَ فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللهِ رَأَيْنَاكَ رَفَعْتَ رَأْسَكَ إِلَى السَّمَاءِ فَتَبَسَّمْتَ قَالَ نَعَمْ عَجِبْتُ لِمَلَكَيْنِ هَبَطَا مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ يَلْتَمِسَانِ عَبْداً مُؤْمِناً صَالِحاً فِي مُصَلًّى كَانَ يُصَلِّي فِيهِ لِيَكْتُبَا لَهُ عَمَلَهُ فِي يَوْمِهِ وَ لَيْلَتِهِ فَلَمْ يَجِدَاهُ فِي مُصَلَّاهُ فَعَرَجَا إِلَى السَّمَاءِ فَقَالا رَبَّنَا عَبْدُكَ الْمُؤْمِنُ فُلَانٌ الْتَمَسْنَاهُ فِي مُصَلَّاهُ لِنَكْتُبَ لَهُ عَمَلَهُ لِيَوْمِهِ وَ لَيْلَتِهِ فَلَمْ نُصِبْهُ فَوَجَدْنَاهُ فِي حِبَالِكَ فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ اكْتُبَا لِعَبْدِي مِثْلَ مَا كَانَ يَعْمَلُهُ فِي صِحَّتِهِ مِنَ الْخَيْرِ فِي يَوْمِهِ وَ لَيْلَتِهِ مَا دَامَ فِي حِبَالِي فَإِنَّ عَلَيَّ أَنْ أَكْتُبَ لَهُ أَجْرَ مَا كَانَ يَعْمَلُهُ فِي صِحَّتِهِ إِذَا حَبَسْتُهُ عَنْهُ. الكافي۳/ ۱۱۳، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند:روزی حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله سر به طرف بلند اسمان کردند سپس تبسم کردند یکی از اصحاب، سبب این کار از آن حضرت را پرسید پیامبر صلی الله علیه و آله در پاسخ فرمودند: تعجب کردم از دو

فرشته که به زمین فرود آمدند؛ بنده‌ی مومن صالحی را در جای نمازش نیافتند به اسمان رفتند و گفتند: پروردگارا فلان بنده‌ی تو را در جای نمازش طلب کردیم و او را نیافتیم؛ و او در بند بیماری است. حق تعالی فرمود: تا وقتی که در بند من است بنویسید برای بنده‌ی من مثل آن‌چه از کارهای خیر که در شب و روز در حال صحت، انجام می‌داد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا غَلَبَهُ ضَعْفُ الْكِبَرِ أَمَرَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْمَلَكَ أَنْ يَكْتُبَ لَهُ فِي حَالِهِ تِلْكَ مِثْلَ مَا كَانَ يَعْمَلُ وَ هُوَ شَابٌّ نَشِيطٌ صَحِيحٌ وَ مِثْلَ ذَلِكَ إِذَا مَرِضَ وَكَّلَ اللهُ بِهِ مَلَكاً يَكْتُبُ لَهُ فِي سُقْمِهِ مَا كَانَ يَعْمَلُ مِنَ الْخَيْرِ فِي صِحَّتِهِ حَتَّى يَرْفَعَهُ اللهُ وَ يَقْبِضَهُ وَ كَذَلِكَ الْكَافِرُ إِذَا اشْتَغَلَ بِسُقْمٍ فِي جَسَدِهِ كَتَبَ اللهُ لَهُ مَا كَانَ يَعْمَلُ مِنَ الشَّرِّ فِي صِحَّتِهِ. . الكافي۳/ ۱۱۳، ح ۲.

امام باقر علیه السلام فرمودند:مسلمان هنگامی که ضعف پیری بر او غلبه کند خداوند به فرشته‌ای دستور می‌دهد که در این حال اعمال نیکی را که او در جوانی و شادابی و سلامت انجام می‌داد، برایش بنویسد. و به همین صورت هنگامیکه مریض شود خداوند فرشته‌ای را بر او میگمارد تا برایش بنویسد آن‌چه را که در حال صحت و سلامتی انجام می‌داد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام مَا يَمْنَعُ الرَّجُلَ مِنْكُمْ أَنْ يَبَرَّ وَالِدَيْهِ حَيَّيْنِ وَ مَيِّتَيْنِ يُصَلِّيَ عَنْهُمَا وَ يَتَصَدَّقَ عَنْهُمَا وَ يَحُجَّ عَنْهُمَا وَ يَصُومَ عَنْهُمَا فَيَكُونَ الَّذِي صَنَعَ لَهُمَا وَ لَهُ مِثْلُ ذَلِكَ فَيَزِيدَهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِبِرِّهِ وَ صِلَتِهِ خَيْراً كَثِيراً. الكافي ۲/ ۱۵۹، ح ۷.

امام صادق علیه السلام فرمود: مردی از شما را چه مانع می شود که بپدر و مادرش نیکی کند، زنده باشند یا مرده ، که از جانب آن‌ها نماز بخواند و صدقه دهد و حج گذارد و روزه بگیرد، تا آن‌چه کرده ثوابش از آن‌ها باشد و مانند آن هم برای خود او و تا خدای عزوجل بوسیله احسان و صله او خیر و فراوانی برایش زیاد کند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: لَيْسَ يَتْبَعُ الرَّجُلَ بَعْدَ مَوْتِهِ مِنَ الْأَجْرِ إِلَّا ثَلَاثُ خِصَالٍ صَدَقَةٌ أَجْرَاهَا فِي حَيَاتِهِ فَهِيَ تَجْرِي بَعْدَ مَوْتِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ صَدَقَةٌ مَوْقُوفَةٌ لَا تُورَثُ أَوْ سُنَّةُ هُدًى سَنَّهَا فَكَانَ يَعْمَلُ بِهَا وَ عَمِلَ مِنْ بَعْدِهِ غَيْرُهُ أَوْ وَلَدٌ صَالِحٌ يَسْتَغْفِرُ لَهُ. الخصال/ ۱۵۱، ح ۱۸٤.

امام صادق علیه السلام فرمودند:: آدمی بعد از مرگ مزدی نمی‌یابد جز از سه منش. یکم صدقه جاریه‌یی که در زندگی خویش گرد کرده است و بعد از مرگش نیز محل استفاده می‌شود. دوم آن‌که راه و رسم درستی ساخته و خود بدان عمل می کرده و بعد از او نیز به آن عمل می کردند. سوم فرزندی نیکوکار که برای او آمرزش بخواهد.

النّجم ۵۰-۴۱

ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى (۴۱) وَأَنَّ إِلَى رَبِّكَ الْمُنْتَهَى (۴۲) وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَى (۴۳) وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا (۴۴) وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى (۴۵) مِنْ نُطْفَةٍ إِذَا تُمْنَى (۴۶) وَأَنَّ عَلَيْهِ النَّشْأَةَ الْأُخْرَى (۴۷) وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنَى وَأَقْنَى (۴۸) وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشِّعْرَى (۴۹) وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَى (۵۰)

سپس هرچه تمامتر وی را پاداش دهند (۴۱) و اینکه پایان [کار] به سوی پروردگار توست (۴۲) و هم اوست که می خنداند و می گریاند (۴۳) و هم اوست که می میراند و زنده می گرداند (۴۴) و هم اوست که دو نوع می آفریند نر و ماده (۴۵) از نطفه ای چون فرو ریخته شود (۴۶) و هم پدید آوردن [عالم] دیگر بر [عهده] اوست (۴۷) و هم اوست که [شما را] بی نیاز کرد و سرمایه بخشید (۴۸) و هم اوست پروردگار ستاره شعری (۴۹) و هم اوست که عادیان قدیم را هلاک کرد (۵۰)

عليّ بن إبراهيم : قَوْلُهُ **وَ أَنَّ إِلى رَبِّكَ الْمُنْتَهى** حَدَّثَنِي أَبِي عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ إِذَا انْتَهَى الْكَلَامُ إِلَى اللهِ فَأَمْسِكُوا وَ تَكَلَّمُوا فِيمَا دُونَ الْعَرْشِ وَ لَا تَكَلَّمُوا فِيمَا فَوْقَ الْعَرْشِ فَإِنَّ قَوْماً تَكَلَّمُوا فِيمَا فَوْقَ الْعَرْشِ فَتَاهَتْ عُقُولُهُمْ حَتَّى كَانَ الرَّجُلُ يُنَادَى مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ فَيُجِيبُ مِنْ خَلْفِهِ وَ يُنَادَى مِنْ خَلْفِهِ فَيُجِيبُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ. تفسير القمّي ۲/ ۳۳۸ ۳۳۹.

علی بن ابراهیم، از پدرش، از ابن ابی عمیر، از جمیل، از امام صادق علیه السلام نقل کرده است که فرمود: وقتی صحبت به خدا رسید، دست بردارید و در باره چیزی غیر از عرش صحبت کنید. گروهی که در باره آن چه در بالای عرش قرار دارد، سخن بگویند، عقل هایشان سرگردان می شود، تا آن جا که از روبرو مورد خطاب قرار می گیرند اما از پشت سر جواب می دهند و از پشت سر مورد خطاب قرار می گیرند، اما از روبرو جواب می دهند.

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **وَ أَنَّ إِلى رَبِّكَ الْمُنْتَهى** فَإِذَا انْتَهَى الْكَلَامُ إِلَى اللهِ فَأَمْسِكُوا. الكافي ۱/ ۹۲، ح ۲.

سلیمان بن خالد نقل کرده است که امام صادق علیه السلام فرمودند: خداوند عز و جل می فرماید: وأَنَّ إِلى رَبِّكَ المُنتَهَى یعنی وقتی کلام به خداوند ختم شد، دیگر چیزی نگویید.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا زِيَادُ إِيَّاكَ وَ الْخُصُومَاتِ فَإِنَّهَا تُورِثُ الشَّكَّ وَ تَهْبِطُ الْعَمَلَ وَ تُرْدِي صَاحِبَهَا وَ عَسَى أَنْ يَتَكَلَّمَ بِالشَّيْءِ فَلَا يُغْفَرَ لَهُ إِنَّهُ كَانَ فِيمَا مَضَى قَوْمٌ تَرَكُوا عِلْمَ مَا وُكِّلُوا بِهِ وَ طَلَبُوا عِلْمَ مَا كُفُوهُ حَتَّى انْتَهَى كَلَامُهُمْ إِلَى اللهِ فَتَحَيَّرُوا حَتَّى إِنْ كَانَ الرَّجُلُ لَيُدْعَى مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ فَيُجِيبُ مِنْ خَلْفِهِ وَ يُدْعَى مِنْ خَلْفِهِ فَيُجِيبُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى حَتَّى تَاهُوا فِي الْأَرْضِ. الكافي ۱/ ۹۲، ح ٤.

امام باقر به زیاد فرمود: ای زیاد از گفتگوهای دشمنی خیز بپرهیز که موجب شک شود و عمل را تباه کند و صاحبش را هلاک نماید و ممکن است در آن میان کسی سخنی گوید و آمرزیده نشود، در زمان گذشته مردمی علمی را که واگذارشان شده بودند ترک کردند و در طلب علمی که از آن نهی شده بودند رفتند تا آن‌جاکه سخنشان به خدا رسید و سرگردان شدند و کارشان به جائی رسید که مردی را از پیش او صدا می‌زدند و او به پشت سرش جواب می‌داد و از پشت سرش صدا می کردند و او به پیش رو پاسخ می‌گفت و در روایت دیگر است: تا آن‌جاکه در زمین سرگردان شدند.

عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام إِنَ النَّاسَ قِبَلَنَا قَدْ أَكْثَرُوا فِي الصِّفَةِ فَمَا تَقُولُ فَقَالَ مَكْرُوهٌ أَ مَا تَسْمَعُ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **وَ أَنَّ إِلى رَبِّكَ الْمُنْتَهى** تَكَلَّمُوا فِيمَا دُونَ ذَلِكَ. التوحيد/ ٤٥٧ ٤٥٨، ح ١٨.

زراره نقل کرده است که به امام باقر علیه السلام گفتم: مردمی که نزد ما هستند، خیلی زیاد در باره صفات خداوند صحبت کرده اند. شما چه می فرمایید؟ فرمود: مکروه است؛ آیا نشنیدی که خداوند عز و جل می فرماید: وأَنَّ إِلى رَبِّكَ المُنتَهَى در باره غیر از او صحبت کنید.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ أَنَّهُ هُوَ أَغْنى وَ أَقْنى** قَالَ أَغْنَى كُلَّ إِنْسَانٍ بِمَعِيشَتِهِ وَ أَرْضَاهُ بِكَسْبِ يَدِهِ. معاني الأخبار/ ۲۱۴، ۲۱۵، ح ۱.

امام صادق علیه السلام، از پدرانش علیهم السلام از امام علی علیه السلام نقل کرده است که در باره آیه: وأَنَّهُ هُو أَغْنَى وأَقْنَى فرمود: هر انسانی را با معیشت خود بی نیاز گردانید و با دست رنج و تلاشش راضی ساخت.

النّجم ۶۲-۵۱

وَثَمُودَ فَمَا أَبْقَى (۵۱) وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَى (۵۲) وَالْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَى (۵۳) فَغَشَّاهَا مَا غَشَّى (۵۴) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارَى (۵۵) هَذَا نَذِيرٌ مِنَ النُّذُرِ الْأُولَى (۵۶) أَزِفَتِ الْآزِفَةُ (۵۷) لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللهِ كَاشِفَةٌ (۵۸) أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ (۵۹) وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ (۶۰) وَأَنْتُمْ سَامِدُونَ (۶۱) فَاسْجُدُوا لِلهِ وَاعْبُدُوا ۩ (۶۲)

و ثمود را [نیز هلاك كرد] و [كسی را] باقی نگذاشت (۵۱) و پیشتر [از همه آن‌ها] قوم نوح را زیرا كه آنان ستمگرتر و سركش‌تر بودند (۵۲) و شهرها [ی س دوم و عامورة] را فروافكند (۵۳) پوشاند بر آن [دو شهر از باران گوگردی] آن چه را پوشاند (۵۴) پس به كدام یك از نعمتهای پروردگارت تردید روا می داری (۵۵) این [پیامبر نیز] بیم دهنده ای از [جمله] بیم دهندگان نخستین است (۵۶) [وه چه] نزدیك گشت قیامت (۵۷) جز خدا كسی آشكاركننده آن نیست (۵۸) آیا از این سخن عجب دارید (۵۹) و می خندید و نمی گریید (۶۰) و شما در غفلتید (۶۱) پس خدا را سجده كنید و بپرستید (۶۲)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام **وَ الْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوى** قَالَ هُمْ أَهْلُ الْبَصْرَةِ هِيَ الْمُؤْتَفِكَةُ قُلْتُ **وَ الْمُؤْتَفِكاتِ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّناتِ** قَالَ أُولَئِكَ قَوْمُ لُوطٍ ائْتَفَكَتْ عَلَيْهِمُ انْقَلَبَتْ عَلَيْهِمْ. الكافي ۸/ ۱۸۰، ح ۲۰۲.

علی بن ابی حمزه، از ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام نقل کرده است که در جواب سئوال ابو بصیر در باره آیه والمُؤْتَفِكَةَ أَهْوى فرمود: آن‌ها اهل بصره هستند، مؤتکفه همان بصره است. گفتم: آیه والمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ رُسُلهُم بِالبَيِّنَاتِ چیست؟ فرمود: آن‌ها قوم لوط هستند که نابود شدند، یعنی سرنگون گردیدند.

عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ الْهِلَالِيِّ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ: بُنِيَ الْكُفْرُ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمَ الْفِسْقِ وَ الْغُلُوِّ وَ الشَّكِّ وَ الشُّبْهَةِ وَ الْفِسْقُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ عَلَى الْجَفَاءِ وَ الْعَمَى وَ الْغَفْلَةِ وَ الْعُتُو..... الكافي ۲/ ۳۹۱، ۳۹۲، ح ۱.

امیرالمؤ منین علیه السلام فرمود: کفر بر چهار پایه استوار شده : فسق ، غلو. شک ، شبهه . و فسق بر چهار شعبه است : جف ، کوری ، غفلت ، سرکشی. ....

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْمَرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ **هذا نَذِيرٌ مِنَ النُّذُرِ الْأُولى** قَالَ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا ذَرَأَ الْخَلْقَ فِي الذَّرِّ الْأَوَّلِ فَأَقَامَهُمْ صُفُوفاً وَ بَعَثَ اللهُ مُحَمَّداً فَآمَنَ بِهِ قَوْمٌ، وَ أَنْكَرَهُ قَوْمٌ، فَقَالَ اللهُ **هذا نَذِيرٌ مِنَ النُّذُرِ الْأُولى**، يَعْنِي بِهِ مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله حَيْثُ دَعَاهُمْ إِلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي الذَّرِّ الْأَوَّلِ. تفسير القمّي ۲/ ۳۴۰.

علی بن معمر، از پدرش نقل کرده است که از امام صادق علیه السلام در باره آیه: هَذَا نَذِيرٌ مِّنَ النُّذُرِ الأُولى پرسیدم. حضرت فرمود: هنگامی که خداوند موجودات را به صورت ذرات اولیه خلق کرد، آن‌ها را در صف هایی قرار داد و محمد صلی الله علیه و آله و سلم را به پیامبری مبعوث گردانید. گروهی به او ایمان آوردند و گروهی دیگر به انکار او پرداختند. آن گاه خداوند عز و جل فرمود: هَذَا نَذِيرٌ مِّنَ النُّذُرِ الأُولى منظور از او محمد صلی الله علیه و آله و سلم بود که موجودات را در حالت اولیه ذره به پرستش خداوند عز و جل دعوت فرمود.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْمَرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **هذا نَذِيرٌ مِنَ النُّذُرِ الْأُولى** قَالَ يَعْنِي بِهِ مُحَمَّداً صلى الله عليه وآله وسلم حَيْثُ دَعَاهُمْ إِلَى الْإِقْرَارِ بِاللهِ فِي الذَّرِّ الْأَوَّلِ.. البصائر/ ١٠٤ ١٠٥، ح ٦.

علی بن معمر، از پدرش نقل کرده است که از امام صادق علیه السلام در باره آیه: هَذَا نَذِيرٌ مِّنَ النُّذُرِ الأُولى پرسیدم. حضرت فرمود: منظور از او محمد صلی الله علیه و آله و سلم بود که موجودات را در حالت اولیه ذره به پرستش خداوند عز و جل دعوت فرمود.

۵۴. القمر

القمر ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ (۱) وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ (۲) وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ أَمْرٍ مُسْتَقِرٌّ (۳) وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ (۴) حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ (۵) فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ نُكُرٍ (۶) خُشَّعًا أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ (۷) مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمٌ عَسِرٌ (۸) كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ (۹) فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. نزدیك شد قیامت و از هم شكافت ماه (۱) و هرگاه نشانه ای ببینند روی بگردانند و گویند سحری دایم است (۲) و به تكذیب دست زدند و هوسهای خویش را دنبال كردند و [لی] هر كاری را [آخر] قراری است (۳) و قطعا از اخبار آن چه در آن مایه انزجار [از كفر] است به ایشان رسید (۴) حكمت بالغه [حق این بود] ولی هشدارها سود نكرد (۵) پس از آنان روی برتاب روزی كه داعی [حق] به سوی امری دهشتناك دعوت می كند (۶) در حالی كه دیدگان خود را فروهشته اند چون ملخهای پراكنده از گورها [ی خود] برمی آیند (۷) به سرعت سوی آن دعوتگر می شتابند كافران می گویند امروز [چه] روز دشواری است (۸) پیش از آنان قوم نوح [نیز] به تكذیب پرداختند و بنده ما را دروغزن خواندند و گفتند دیوانه ای است و [بسی] آزار كشید (۹) تا پروردگارش را خواند كه من مغلوب شدم به داد من برس (۱۰)

حَدَّثَنِي يُونُسُ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام: اجْتَمَعُوا أَرْبَعَةَ عَشَرَ رَجُلًا أَصْحَابُ الْعَقَبَةِ لَيْلَةَ أَرْبَعَ عَشْرَةَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، فَقَالُوا لِلنَّبِيِّ ص: مَا مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَ لَهُ آيَةٌ فَمَا آيَتُكَ فِي لَيْلَتِكَ هَذِهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله مَا الَّذِي تُرِيدُونَ فَقَالُوا إِنْ يَكُنْ لَكَ عِنْدَ رَبِّكَ قَدْرٌ فَأْمُرِ الْقَمَرَ أَنْ يَنْقَطِعَ قِطْعَتَيْنِ، فَهَبَطَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام وَ قَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللهَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ: إِنِّي قَدْ أَمَرْتُ كُلَّ شَيْءٍ بِطَاعَتِكَ، فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَأَمَرَ الْقَمَرَ أَنْ يَنْقَطِعَ قِطْعَتَيْنِ، فَانْقَطَعَ قِطْعَتَيْنِ فَسَجَدَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله شُكْراً للهِ وَ سَجَدَ شِيعَتُنَا، ثُمَّ رَفَعَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله رَأْسَهُ وَ رَفَعُوا رُءُوسَهُمْ، ثُمَّ قَالُوا يَعُودُ كَمَا كَانَ فَعَادَ كَمَا كَانَ، ثُمَّ قَالُوا يَنْشَقُّ رَأْسُهُ فَأَمَرَهُ فَانْشَقَّ فَسَجَدَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله شُكْراً للهِ وَ سَجَدَ شِيعَتُنَا، فَقَالُوا يَا مُحَمَّدُ حِينَ تَقْدَمُ سُفَّارُنَا مِنَ الشَّامِ وَ الْيَمَنِ فَنَسْأَلُهُمْ مَا رَأَوْا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فَإِنْ يَكُونُوا رَأَوْا مِثْلَ مَا رَأَيْنَا عَلِمْنَا أَنَّهُ مِنْ رَبِّكَ وَ إِنْ لَمْ يَرَوْا مِثْلَ مَا رَأَيْنَا عَلِمْنَا أَنَّهُ سِحْرٌ سَحَرْتَنَا بِهِ، فَأَنْزَلَ اللهُ **اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ** إِلَى آخِرِ السُّورَةِ.. تفسير القمّي ۲/ ۳۴۰ ۳۴۱.

یونس نقل کرده است که امام صادق علیه السلام به من فرمود: چهارده مرد در شب چهارده ذی حجه با اصحاب عقبه جمع شدند و به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم گفتند: هیچ پیامبری نیست مگر این که آیه و نشانه ای دارد. آیه تو در این شب چیست؟ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: چه می خواهید؟ گفتند: اگر تو در پیش پروردگار دارای قدر و منزلت هستی، به ماه دستور بده که دو قسمت شود. آن گاه جبرئیل فرود آمد و فرمودند: ای محمد! خدا به تو سلام می رساند و می گوید: من به همه چیز دستور دادم که در اطاعت تو باشد. او سرش را بلند کرد و به ماه دستور داد به دو نیمه تقسیم شود. پس به دو قسمت تقسیم شد. آن گاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برای شکر و سپاس از خداوند سر به سجده گذاشت و شیعیان ما هم سجده کردند، سپس پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم سرش را بلند کرد و آن‌ها نیز سرهایشان را بلند کردند. سپس گفتند: آیا به شکل اول خود برمی گردد؟ پس به شکل اولش برگشت: سپس گفتند: آیا سرش دو نصف می شود؟ رسول خدا به او دستور داد و به دو نیمه تبدیل شد. آن گاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به خاطر شکر و سپاس از خداوند، سجده نمود و پیروان ما نیز سجده کردند و گفتند: ای محمد! وقتی مسافران ما از شام و یمن برگشتند. از آن‌ها می پرسیم که در این شب چه دیدند. اگر آن چه را که ما دیدیم آن‌ها هم دیده اند، مطمئن می شویم که از جانب پروردگار تو است و اگر چیزی را که ما دیده ایم، آنها ندیده باشند. معلوم می شود که سحر و جادو بوده است و ما را با آن جادو کرده ای. پس خداوند این آیه را نازل کرد: اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ تا آخر سوره.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ إِذَا قَامَ الْقَائِمُ سَارَ إِلَى الْكُوفَةِ يَهْدِمُ بِهَا أَرْبَعَةَ مَسَاجِدَ وَ لَمْ يَبْقَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مَسْجِدٌ لَهُ شُرَفٌ إِلَّا هَدَمَهَا وَ جَعَلَهَا جَمَّاءَ وَ وَسَّعَ الطَّرِيقَ الْأَعْظَمَ وَ كَسَرَ كُلَّ جَنَاحٍ خَارِجٍ فِي الطَّرِيقِ وَ أَبْطَلَ الْكُنُفَ وَ الْمَيَازِيبَ إِلَى الطُّرُقَاتِ وَ لَا يَتْرُكُ بِدْعَةً إِلَّا أَزَالَهَا وَ لَا سُنَّةً إِلَّا أَقَامَهَا وَ يَفْتَتِحُ قُسْطَنْطِنِيَّةَ وَ الصِّينَ ..... الإرشاد/ ۳۴۴.

امام باقر علیه السلام در حدیث طویلی فرمود:زماني كه امام زمان علیه السلام قيام مي كند، در كوفه چهار مسجد را ، تخريب مي كند و به طور كلي هر مسجدي كه مشرف به خانه هاي مردم باشد، آن حضرت بناهاي مرتفع آن را كه به منازل مردم اشراف دارد، از ميان بر مي دارد. راه هاي عمومي و جاده هاي اصلي را توسعه مي دهد و هر چيزي را كه سدّ راه مردم باشد، خراب مي كند. پنجره هايي را كه به كوچه باز شود، مي بندد. ناودان هايي را كه به كوچه ها باشد، از بين مي برد. بدعتي نمي ماند، جز اين كه آن را نابود كند و سنتي نمي ماند، جز اين كه برپاي دارد. و قسطنطنيه و چين و كوههاي ديلم را مسخر كند.....

عَنْ ثُوَيْرِ بْنِ أَبِي فَاخِتَةَ قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام يُحَدِّثُ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يُحَدِّثُ النَّاسَ قَالَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ بَعَثَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى النَّاسَ مِنْ حُفَرِهِمْ عُزْلًا بُهْماً جُرْداً مُرْداً فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ يَسُوقُهُمُ النُّورُ وَ تَجْمَعُهُمُ الظُّلْمَةُ حَتَّى يَقِفُوا عَلَى عَقَبَةِ الْمَحْشَرِ فَيَرْكَبُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ يَزْدَحِمُونَ دُونَهَا فَيُمْنَعُونَ مِنَ الْمُضِيِّ فَتَشْتَدُّ أَنْفَاسُهُمْ وَ يَكْثُرُ عَرَقُهُمْ وَ تَضِيقُ بِهِمْ أُمُورُهُمْ وَ يَشْتَدُّ ضَجِيجُهُمْ وَ تَرْتَفِعُ أَصْوَاتُهُمْ قَالَ وَ هُوَ أَوَّلُ هَوْلٍ مِنْ أَهْوَالِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَفَيُشْرِفُ الْجَبَّارُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَيْهِمْ مِنْ فَوْقِ عَرْشِهِ فِي ظِلَالٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ فَيَأْمُرُ مَلَكاً مِنَ الْمَلَائِكَةِ فَيُنَادِي فِيهِمْ يَا مَعْشَرَ الْخَلَائِقِ أَنْصِتُوا وَ اسْتَمِعُوا مُنَادِيَ الْجَبَّارِ قَالَ فَيَسْمَعُ آخِرُهُمْ كَمَا يَسْمَعُ أَوَّلُهُمْ قَالَ فَتَنْكَسِرُ أَصْوَاتُهُمْ عِنْدَ ذَلِكَ وَ تَخْشَعُ أَبْصَارُهُمْ وَ تَضْطَرِبُ فَرَائِصُهُمْ وَ تَفْزَعُ قُلُوبُهُمْ وَ يَرْفَعُونَ رُءُوسَهُمْ إِلَى نَاحِيَةِ الصَّوْتِ **مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ** قَالَ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَقُولُ الْكَافِرُ **هذا يَوْمٌ عَسِر.**

الكافي ۸/ ۱۰٤، ح ۷۹.

ثویر بن ابی فاخته نقل کرده است که امام زین العابدین علیه السلام روزی در مسجد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم سخن می گفت و فرمود: پدرم به من فرمودندکه از پدرش علی بن ابی طالب علیه السلام هنگامی که برای مردم سخنرانی می کرد، شنیده است که فرمود: وقتی روز قیامت فرا رسد، خداوند تبارک و تعالی آن‌ها را از قبرهایشان بیرون می آورد در حالی که ختنه کرده و لال و لخت و بدون ریش و سبیل همگی در یک میدان گاه هستند و نور آن‌ها را به جلو می برد و تاریکی آن‌ها را در جایی جمع می نماید. تا این که در انتهای محشر می ایستند و بعضی از آن‌ها بر بعضی دیگر سوار می شوند و در آن‌جااجتماع می نمایند و از حرکت کردن و رفتن منع می شوند. تند تند نفس می کشند و به شدت عرق می کنند و کارهایشان بر آن‌ها دشوار می شود و فریادشان زیاد می شود و صدایشان بالا می رود. فرمود: این اولین ترس و هول از ترس های روز قیامت است. فرمود: و خداوند تبارک و تعالی از بالای عرش خود در زیر سایبانی از فرشته‌گان بر آن‌ها اشراف دارد. و به فرشته ای از فرشته‌گان دستور می دهد و او در میان آن‌ها فریاد برمی آورد: ای گروه مردم، ساکت باشید و به صدای ندا دهنده خداوند جبار گوش فرا دهید. حضرت فرمود: آخرین نفر آن‌ها به خوبی اولین نفر آن‌ها این صدا را می شنود و صدایشان در برابر صدای او می شکند و ضعیف می شود و چشم هایشان فرو می خوابد و پهلوهایشان می لرزد و قلب هایشان می ترسد. سرهایشان را به طرف آن صدا بالا می گیرند و مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ. حضرت فرمود: در آن روز است که کافران می گویند هذا يَوْمٌ عَسِر.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: مَكَثَ نُوحٌ عليه السلام فِي قَوْمِهِ يَدْعُوهُمْ سِرّاً وَ عَلَانِيَةً فَلَمَّا عَتَوْا وَ أَبَوْا قَالَ **رَبِ إِنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِر**..... الكافي ۸/ ۲۸۲، ۲۸۳، ح ٤۲٤.

امام باقر علیه السلام فرمود: نوح علیه السلام در قومش روزگار میگذراند و در پنهان و پیدا آن‌ها را به پرستش خدا فرا خواند، و چون سر برتافتند و سرکشی در پیش گرفتند گفت: رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ.

رُوِيَ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام كَانَ جَالِساً فِي بَعْضِ مَجَالِسِهِ بَعْدَ رُجُوعِهِ مِنْ نَهْرَوَانَ فَجَرَى الْكَلَامُ حَتَّى قِيلَ لَهُ لِمَ لَا حَارَبْتَ أَبَا بَكْرٍ وَ عُمَرَ كَمَا حَارَبْتَ طَلْحَةَ وَ الزُّبَيْرَ وَ مُعَاوِيَةَ؟فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام إِنِّي كُنْتُ لَمْ أَزَلْ مَظْلُوماً مُسْتَأْثَراً عَلَى حَقِّي فَقَامَ إِلَيْهِ الْأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لِمَ لَمْ تَضْرِبْ بِسَيْفِكَ وَ لَمْ تَطْلُبْ بِحَقِّكَ؟ فَقَالَ يَا أَشْعَثُ قَدْ قُلْتَ قَوْلًا فَاسْمَعِ الْجَوَابَ وَ عِهْ وَ اسْتَشْعِرِ الْحُجَّةَ إِنَّ لِي

أُسْوَةً بِسِتَّةٍ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ عليهم السلام أَوَّلُهُمْ نُوحٌ حَيْثُ قَالَ **رَبِ إِنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ** فَإِنْ قَالَ قَائِلٌ إِنَّهُ قَالَ هَذَا لِغَيْرِ خَوْفٍ فَقَدْ كَفَرَ وَ إِلَّا فَالْوَصِيُّ أَعْذَر..... الاحتجاج/ ۱۸۹.

روایت شده است که علی علیه السلام، پس از برگشتن از جنگ نهروان، در یکی از مجلس های خود نشسته بود و سخن می گفت، تا این که کسی به او گفت: چرا با ابوبکر و عمر نجنگیدی آن چنان که با طلحه و زبیر و معاویه جنگیدی؟ علی علیه السلام فرمود: من همیشه مظلوم بوده ام و حق من از من گرفته شده است. اشعث بن قیس به نزد او رفت و گفت: ای امیر المؤمنین! چرا با شمشیرت آن‌ها را نمی زنی و حقّت را نمی گیری؟ حضرت جواب داد: ای اشعث! حرفی زدی پس جواب را درست بشنو و به آن توجه داشته باش و دلیل و برهان را درک کن. شش نفر از پیامبران برای من الگو و نمونه هستند صلوات الله علیهم اجمعین. اولین آن‌ها نوح است آن جا که می فرماید: رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانتَصِرْ . اگر کسی بگوید که نوح این کلام را بدون هیچ ترسی گفته است، در حقیقت کفر گفته است. پس جانشین دارای عذر و بهانه بیشتری است و نمی تواند کاری بکند

القمر ۲۰-۱۱

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ (۱۱) وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ (۱۲) وَحَمَلْنَاهُ عَلَى ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ (۱۳) تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ (۱۴) وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ (۱۵) فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ (۱۶) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ (۱۷) كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ (۱۸) إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ (۱۹) تَنْزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ (۲۰)

پس درهای آسمان را به آبی ریزان گشودیم (۱۱) و از زمین چشمه ها جوشانیدیم تا آب [زمین و آسمان] برای امری که مقدر شده بود به هم پیوستند (۱۲) و او را بر [کشتی] تخته دار و میخ آجین سوار کردیم (۱۳) [کشتی] زیر نظر ما روان بود [این] پاداش کسی بود که مورد انکار واقع شده بود (۱۴) و به راستی آن [سفینه] را بر جای نهادیم [تا] عبرتی [باشد] پس آیا پندگیرنده ای هست (۱۵) پس چگونه بود عذاب من و هشدارها [ی من] (۱۶) و قطعا قرآن را برای پندآموزی آسان کرده ایم پس آیا پندگیرنده ای هست (۱۷) عادیان به تکذیب پرداختند پس چگونه بود عذاب من و هشدارها [ی من] (۱۸) ما بر [سر] آنان در روز شومی به طور مداوم تندبادی توفنده فرستادیم (۱۹) [که] مردم را از جای می کند گویی تنه های نخلی بودند که ریشه کن شده بودند (۲۰)

عن المفضّل بن عمر قال: قلت لأبي عبد الله عليه السلام :- قُلْتُ فَأَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **حَتَّى إِذا جاءَ أَمْرُنا وَ فارَ التَّنُّورُ** فَأَيْنَ كَانَ مَوْضِعُهُ وَ كَيْفَ كَانَ فَقَالَ كَانَ التَّنُّورُ فِي بَيْتِ عَجُوزٍ مُؤْمِنَةٍ فِي دُبُرِ قِبْلَةِ مَيْمَنَةِ الْمَسْجِدِ فَقُلْتُ لَهُ فَإِنَّ ذَلِكَ مَوْضِعُ زَاوِيَةِ بَابِ الْفِيلِ الْيَوْمَ ثُمَّ قُلْتُ لَهُ وَ كَانَ بَدْءُ خُرُوجِ الْمَاءِ مِنْ ذَلِكَ التَّنُّورِ فَقَالَ نَعَمْ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَحَبَّ أَنْ يُرِيَ قَوْمَ نُوحٍ آيَةً ثُمَّ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَرْسَلَ عَلَيْهِمُ الْمَطَرَ يَفِيضُ فَيْضاً وَ فَاضَ الْفُرَاتُ فَيْضاً وَ الْعُيُونُ كُلُّهُنَّ فَيْضاً فَغَرَّقَهُمُ اللهُ عَزَّ ذِكْرُهُ وَ أَنْجَى نُوحاً وَ مَنْ مَعَهُ فِي السَّفِينَةِ..... الكافي ۸/ ۲۸۱

مفضل ین عمر گوید به امام صادق علیه السلام عرض کردم: پس این آیه را برای من توضیح فرمایید که: حَتَّى إِذا جاءَ أَمْرُنا وَ فارَ التَّنُّورُ جای آن کجا و چگونه بوده است؟ امام علیه السّلام فرمود: تنور در خانه پیر زن مؤمنی و پشت به قبله در سمت راست

مسجد قرار داشته است. به حضرت عرض کردم: آن جا هم اینک در سمت زاویه باب الفیل قرار دارد. سپس به حضرت عرض کردم: آیا در آغاز، آب از این تنور بیرون آمده است؟ فرمود: آری، همانا خدای عزّ و جلّ اراده کرد برای قوم نوح معجزه‌ای نشان دهد، سپس خداوند تبارک، بارانی تند بر آن‌ها باراند و فرات طغیان کرد و همه چشمه‌ها فراوان جوشیدن گرفتند و خداوند آن‌ها را غرقه ساخت و تنها نوح و همراهان او در کشتی نجات یافتند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ ..... وَ لَمْ يَنْزِلْ مِنَ السَّمَاءِ قَطْرَةٌ مِنْ مَطَرٍ إِلَّا بِعَدَدٍ مَعْدُودٍ وَ وَزْنٍ مَعْلُومٍ إِلَّا مَا كَانَ مِنْ يَوْمِ الطُّوفَانِ عَلَى عَهْدِ نُوحٍ ﷺ فَإِنَّهُ نَزَلَ مَاءٌ مُنْهَمِرٌ بِلَا وَزْنٍ وَ لَا عَدَدٍ..... الكافي ۸/ ۲۳۹، ۲۴۰، ح ۳۲۶.

امام صادق علیه السلام فرمود:.....و هیچ قطره بارانی نیست مگرآن‌که فرشته‌ای همراه آن است تا آن را در جای‌گاهش بنشاند. و هیچ قطره بارانی فرو نریزد مگر به تعداد معین و اندازه مشخص جز بارانی که در روز طوفان نوح علیه السّلام باریدن گرفت که سیل آسا بریخت بی‌هیچ اندازه و شماری.....

عَنِ الْأَصْبَغِ قَالَ: سَأَلَ ابْنُ الْكَوَّاءِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ عَنِ الْمَجَرَّةِ الَّتِي تَكُونُ فِي السَّمَاءِ قَالَ هِيَ شَرَجُ السَّمَاءِ وَ أَمَانٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ مِنَ الْغَرَقِ وَ مِنْهُ أَغْرَقَ اللهُ قَوْمَ نُوحٍ **بِماءٍ مُنْهَمِرٍ** الْخَبَرَ. الاحتجاج/ ۲۶۰.

اصبغ گوید: ابن کواء از امیر المومنین علیه السلام سوال کردو گفت: مجرّه ای که در آسمان است چیست؟ فرمودند: آن کهکشان است، و آن موجب امان أهل زمین از غرق شدن می‌باشد، و از همان بود که خداوند قوم نوح را به آبی سیل آسا غرق نمود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ :.... فَإِذَا أَرَادَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يُعَذِّبَ قَوْماً بِنَوْعٍ مِنَ الْعَذَابِ أَوْحَى إِلَى الْمَلَكِ الْمُوَكَّلِ بِذَلِكَ النَّوْعِ مِنَ الرِّيحِ الَّتِي يُرِيدُ أَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا قَالَ فَيَأْمُرُهَا الْمَلَكُ فَيَهِيجُ كَمَا يَهِيجُ الْأَسَدُ الْمُغْضَبُ قَالَ وَ لِكُلِّ رِيحٍ مِنْهُنَّ اسْمٌ أَ مَا تَسْمَعُ قَوْلَهُ تَعَالَى **كَذَّبَتْ عادٌ فَكَيْفَ كانَ عَذابِي وَ نُذُرِ إِنَّا أَرْسَلْنا عَلَيْهِمْ رِيحاً صَرْصَراً فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍ**..... الكافي ۸/ ۹۱، ح ۶۳.

امام باقر علیه السلام فرمود:.....و چون خدا بخواهد مردمی را به گونه‌ای عذاب رساند به فرشته گماشته به این گونه باد که قرار است وسیله عذاب باشد، دستور می‌دهد، سپس آن فرشته فرمان می‌دهد به آن باد، پس آن باد چون شیر ژیان می‌جهد. فرمود: هر کدام از این بادها را نامی است آیا نشنیده‌ای که خداوند می‌فرماید: كَذَّبَتْ عادٌ فَكَيْفَ كانَ عَذابِي وَ نُذُرِ* إِنَّا أَرْسَلْنا عَلَيْهِمْ رِيحاً صَرْصَراً فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ.....

القمر ۳۰-۲۱

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ (۲۱) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ (۲۲) كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ (۲۳) فَقَالُوا أَبَشَرًا مِنَّا وَاحِدًا نَتَّبِعُهُ إِنَّا إِذًا لَفِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ (۲۴) أَأُلْقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ (۲۵) سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَنِ الْكَذَّابُ الْأَشِرُ (۲۶) إِنَّا مُرْسِلُو

النَّاقَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ (۲۷) وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شِرْبٍ مُحْتَضَرٌ (۲۸) فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَى فَعَقَرَ (۲۹) فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ (۳۰)

پس چگونه بود عذاب من و هشدارها[ی من] (۲۱) و قطعا قرآن را برای پند آموزی آسان کرده ایم پس آیا پندگیرنده ای هست (۲۲) قوم ثمود هشداردهندگان را تکذیب کردند (۲۳) و گفتند آیا تنها بشری از خودمان را پیروی کنیم در این صورت ما واقعا در گمراهی و جنون خواهیم بود (۲۴) آیا از میان ما [وحی] بر او القاشده است [نه] بلکه او دروغگویی گستاخ است (۲۵) به زودی فردا بدانند دروغگوی گستاخ کیست (۲۶) ما برای آزمایش آنان [آن] ماده شتر را فرستادیم و [به صالح گفتیم] مراقب آنان باش و شکیبایی کن (۲۷) و به آنان خبر ده که آب میانشان بخش شده است هر کدام را آب به نوبت خواهد بود (۲۸) پس رفیقشان را صدا کردند و [او] شمشیر کشید و [شتر را] پی کرد (۲۹) پس چگونه بود عذاب من و هشدارها[ی من] (۳۰)

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: قُلْتُ لَهُ **كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ فَقالُوا أَ بَشَراً مِنَّا واحِداً نَتَّبِعُهُ إِنَّا إِذاً لَفِي ضَلالٍ وَ سُعُرٍ أَ أُلْقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ** قَالَ هَذَا كَانَ بِمَا كَذَّبُوا بِهِ صَالِحاً وَ مَا أَهْلَكَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَوْماً قَطُّ حَتَّى يَبْعَثَ إِلَيْهِمْ قَبْلَ ذَلِكَ الرُّسُلَ فَيَحْتَجُّوا عَلَيْهِمْ فَبَعَثَ اللهُ إِلَيْهِمْ صَالِحاً فَدَعَاهُمْ إِلَى اللهِ فَلَمْ يُجِيبُوا وَ عَتَوْا عَلَيْهِ وَ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تُخْرِجَ لَنَا مِنْ هَذِهِ الصَّخْرَةِ نَاقَةً عُشَرَاءَ وَ كَانَتِ الصَّخْرَةُ يُعَظِّمُونَهَا وَ يَعْبُدُونَهَا وَ يُذَبِّحُونَ عِنْدَهَا فِي رَأْسِ كُلِّ سَنَةٍ وَ يَجْتَمِعُونَ عِنْدَهَا فَقَالُوا لَهُ إِنْ كُنْتَ كَمَا تَزْعُمُ نَبِيّاً رَسُولًا فَادْعُ لَنَا إِلَهَكَ حَتَّى تُخْرِجَ لَنَا مِنْ هَذِهِ الصَّخْرَةِ الصَّمَّاءِ نَاقَةً عُشَرَاءَ فَأَخْرَجَهَا اللهُ كَمَا طَلَبُوا مِنْهُ ثُمَّ أَوْحَى اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَيْهِ أَنْ يَا صَالِحُ قُلْ لَهُمْ إِنَّ اللهَ قَدْ جَعَلَ لِهَذِهِ النَّاقَةِ [مِنَ الْمَاءِ] شِرْبَ يَوْمٍ وَ لَكُمْ شِرْبَ يَوْمٍ وَ كَانَتِ النَّاقَةُ إِذَا كَانَ يَوْمُ شِرْبِهَا شَرِبَتِ الْمَاءَ ذَلِكَ الْيَوْمَ فَيَحْلُبُونَهَا فَلَا يَبْقَى صَغِيرٌ وَ لَا كَبِيرٌ إِلَّا شَرِبَ مِنْ لَبَنِهَا يَوْمَهُمْ ذَلِكَ فَإِذَا كَانَ اللَّيْلُ وَ أَصْبَحُوا غَدَوْا إِلَى مَائِهِمْ فَشَرِبُوا مِنْهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ وَ لَمْ تَشْرَبِ النَّاقَةُ ذَلِكَ الْيَوْمَ فَمَكَثُوا بِذَلِكَ مَا شَاءَ اللهُثُمَّ إِنَّهُمْ عَتَوْا عَلَى اللهِ وَ مَشَى بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَ قَالُوا اعْقِرُوا هَذِهِ النَّاقَةَ وَ اسْتَرِيحُوا مِنْهَا لَا نَرْضَى أَنْ يَكُونَ لَنَا شِرْبُ يَوْمٍ وَ لَهَا شِرْبُ يَوْمٍ ثُمَّ قَالُوا مَنِ الَّذِي يَلِي قَتْلَهَا وَ نَجْعَلُ لَهُ جُعْلًا مَا أَحَبَّ فَجَاءَهُمْ رَجُلٌ أَحْمَرُ أَشْقَرُ أَزْرَقُ وَلَدُ زِنًى لَا يُعْرَفُ لَهُ أَبٌ يُقَالُ لَهُ قُدَارٌ شَقِيٌّ مِنَ الْأَشْقِيَاءِ مَشْئُومٌ عَلَيْهِمْ فَجَعَلُوا لَهُ جُعْلًا فَلَمَّا تَوَجَّهَتِ النَّاقَةُ إِلَى الْمَاءِ الَّذِي كَانَتْ تَرِدُهُ تَرَكَهَا حَتَّى شَرِبَتِ الْمَاءَ وَ أَقْبَلَتْ رَاجِعَةً فَقَعَدَ لَهَا فِي طَرِيقِهَا فَضَرَبَهَا بِالسَّيْفِ ضَرْبَةً فَلَمْ تَعْمَلْ شَيْئاً فَضَرَبَهَا ضَرْبَةً أُخْرَى فَقَتَلَهَا وَ خَرَّتْ إِلَى الْأَرْضِ عَلَى جَنْبِهَا وَ هَرَبَ فَصِيلُهَا حَتَّى صَعِدَ إِلَى الْجَبَلِ فَرَغَى ثَلَاثَ مَرَّاتٍ إِلَى السَّمَاءِ وَ أَقْبَلَ قَوْمُ صَالِحٍ فَلَمْ يَبْقَ أَحَدٌ مِنْهُمْ إِلَّا شَرِكَهُ فِي ضَرْبَتِهِ وَ اقْتَسَمُوا لَحْمَهَا فِيمَا بَيْنَهُمْ فَلَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ صَغِيرٌ وَ لَا كَبِيرٌ إِلَّا أَكَلَ مِنْهَا فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ صَالِحٌ أَقْبَلَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ يَا قَوْمِ مَا دَعَاكُمْ إِلَى مَا صَنَعْتُمْ أَ عَصَيْتُمْ رَبَّكُمْ فَأَوْحَى اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَى صَالِحٍ ﷺ إِنَّ قَوْمَكَ قَدْ طَغَوْا وَ بَغَوْا وَ قَتَلُوا نَاقَةَ بَعَثْتُهَا إِلَيْهِمْ حُجَّةً عَلَيْهِمْ وَ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِمْ فِيهَا ضَرَرٌ وَ كَانَ لَهُمْ مِنْهَا أَعْظَمُ الْمَنْفَعَةِ فَقُلْ لَهُمْ إِنِّي مُرْسِلٌ عَلَيْكُمْ عَذَابِي إِلَى ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فَإِنْ هُمْ تَابُوا وَ رَجَعُوا قَبِلْتُ تَوْبَتَهُمْ وَ صَدَدْتُ عَنْهُمْ وَ إِنْ هُمْ لَمْ يَتُوبُوا وَ لَمْ يَرْجِعُوا بَعَثْتُ عَلَيْهِمْ عَذَابِي فِي الْيَوْمِ الثَّالِثِ فَأَتَاهُمْ صَالِحٌ ﷺ فَقَالَ لَهُمْ يَا قَوْمِ إِنِّي رَسُولُ رَبِّكُمْ إِلَيْكُمْ وَ هُوَ يَقُولُ لَكُمْ إِنْ أَنْتُمْ تُبْتُمْ وَ رَجَعْتُمْ وَ اسْتَغْفَرْتُمْ غَفَرْتُ لَكُمْ وَ تُبْتُ عَلَيْكُمْ فَلَمَّا قَالَ لَهُمْ ذَلِكَ كَانُوا أَعْتَى مَا كَانُوا وَ أَخْبَثَ وَ قَالُوا **يا صالِحُ ائْتِنا بِما تَعِدُنا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ** [الصَّادِقِينَ] قَالَ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ تُصْبِحُونَ غَداً وَ وُجُوهُكُمْ مُصْفَرَّةٌ وَ الْيَوْمَ الثَّانِيَ وُجُوهُكُمْ مُحْمَرَّةٌ وَ الْيَوْمَ الثَّالِثَ وُجُوهُكُمْ مُسْوَدَّةٌ فَلَمَّا أَنْ كَانَ أَوَّلُ يَوْمٍ أَصْبَحُوا وَ وُجُوهُهُمْ مُصْفَرَّةٌ فَمَشَى بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَ قَالُوا قَدْ جَاءَكُمْ مَا قَالَ لَكُمْ صَالِحٌ فَقَالَ الْعُتَاةُ مِنْهُمْ لَا نَسْمَعُ قَوْلَ صَالِحٍ وَ لَا نَقْبَلُ قَوْلَهُ وَ إِنْ كَانَ عَظِيماً فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الثَّانِي أَصْبَحَتْ وُجُوهُهُمْ مُحْمَرَّةً فَمَشَى بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

فَقَالُوا يَا قَوْمِ قَدْ جَاءَكُمْ مَا قَالَ لَكُمْ صَالِحٌ فَقَالَ الْعُتَاةُ مِنْهُمْ لَوْ أُهْلِكْنَا جَمِيعاً مَا سَمِعْنَا قَوْلَ صَالِحٍ وَ لَا تَرَكْنَا آلِهَتَنَا الَّتِي كَانَ آبَاؤُنَا يَعْبُدُونَهَا وَ لَمْ يَتُوبُوا وَ لَمْ يَرْجِعُوا فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الثَّالِثُ أَصْبَحُوا وَ وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ فَمَشَى بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَ قَالُوا يَا قَوْمِ أَتَاكُمْ مَا قَالَ لَكُمْ صَالِحٌ فَقَالَ الْعُتَاةُ مِنْهُمْ قَدْ أَتَانَا مَا قَالَ لَنَا صَالِحٌ فَلَمَّا كَانَ نِصْفُ اللَّيْلِ أَتَاهُمْ جَبْرَئِيلُ عليه السلام فَصَرَخَ بِهِمْ صَرْخَةً خَرَقَتْ تِلْكَ الصَّرْخَةُ أَسْمَاعَهُمْ وَ فَلَقَتْ قُلُوبَهُمْ وَ صَدَعَتْ أَكْبَادَهُمْ وَ قَدْ كَانُوا فِي تِلْكَ الثَّلَاثَةِ الْأَيَّامِ قَدْ تَحَنَّطُوا وَ تَكَفَّنُوا وَ عَلِمُوا أَنَّ الْعَذَابَ نَازِلٌ بِهِمْ فَمَاتُوا أَجْمَعُونَ فِي طَرْفَةِ عَيْنٍ صَغِيرُهُمْ وَ كَبِيرُهُمْ فَلَمْ يَبْقَ لَهُمْ نَاعِقَةٌ وَ لَا رَاغِيَةٌ وَ لَا شَيْءٌ إِلَّا أَهْلَكَهُ اللَّهُ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ وَ مَضَاجِعِهِمْ مَوْتَى أَجْمَعِينَ ثُمَّ أَرْسَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَعَ الصَّيْحَةِ النَّارَ مِنَ السَّمَاءِ فَأَحْرَقَتْهُمْ أَجْمَعِينَ وَ كَانَتْ هَذِهِ قِصَّتَهُمْ.. الكافي ۸/ ۱۸۷ ۱۸۹، ح ۲۱٤.

ابو بصیر می‌گوید: به امام صادق علیه السّلام گفتم: كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ* فَقالُوا أَ بَشَراً مِنَّا واحِداً نَتَّبِعُهُ إِنَّا إِذاً لَفِي ضَلالٍ وَ سُعُرٍ* أَ أُلْقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ ، یعنی چه؟ حضرت علیه السّلام فرمود: این همان داستان تکذیبی است که از صالح کردند، و خداوند عزّ و جل هیچ گاه مردمی را هلاک نکرد مگر اینکه پیش از آن پیامبرانی برای آن‌ها فرستاد و آن پیامبران بر آن قوم حجّت آوردند، و خداوند صالح را برای قوم ثمود فرستاد و صالح آن‌ها را به سوی خدا فراخواند و آن‌ها پاسخش ندادند و بر او عصیان کردند و گفتند: هرگز به تو ایمان نیاوریم مگرآن‌که برای ما از این کوه شتری ده ماهه برآوری. آن‌ها این کوه را پرستش می‌کردند و در سر هر سال برای آن قربانی می‌دادند و نزدیک آن گرد می‌آمدند. آن‌ها به صالح گفتند: اگر آن گونه که خود می‌پنداری رسول و پیامبری از خدای خود بخواه تا از این سنگ سخت برای ما شتری ده ماهه برآورد، و خداوند آن گونه که خواسته بودند این شتر را برای آن‌ها برآورد. سپس خداوند به صالح وحی فرستاد که به آن‌ها بگو: همانا خدا برای این ماده شتر [از این آب] یک روز را حق الشرب قرار داده و برای شما نیز یک روز را. هر گاه که شتر در نوبت خود به روز مقرّر، آب می‌آشامید شیر او را می‌دوشیدند و خرد و کلانی در میان آن‌ها نمی‌ماند مگر اینکه در روز خود از این شیر می‌آشامیدند، و چون شب می‌شد و روز می‌کردند چاشت بر سر آب خود می‌رفتند و در نوبت خودشان از آن می‌نوشیدند، و آن روز آن ماده شتر آب نمی‌نوشید و تا آن گاه که خدا اراده کرده بود بر همین وضع بماندند. سپس آن‌ها بر خداوند شوریدند و کنار یک دیگر گرد آمدند و گفتند: این ماده شتر را دنبال کنید و از آن آسودگی یابید. ما بدین راضی نیستیم که حقّ آب، یک روز از ما باشد و یک روز از آن. سپس گفتند: چه کسی عهده‌دار کشتن آن می‌شود تا ما هر چه او می‌خواهد بدو دهیم. مردی سرخ مو و گلی مو و کبود چشم و زنازاده که پدری برای او شناخته نبود و قدار نام داشت و نگون بختی بود از نگون بختان و برای ایشان شوم و نامیمون بود، نزد آن‌ها آمد و برای او مزدی مقرّر کردند، و چون آن مادّه شتر به سوی آب رفت تا در نوبت خود از آن آب بنوشد. آن را رها کرد تا آبش را نوشید و خواست بازگردد که او بر سر راه آن در کمین شد و با شمشیر ضربتی بدو زد ولی کارگر نیفتاد و ضربت دیگری بدو نواخت که این شتر را بکشت. شتر به پهلو به روی زمین افتاد و کره آن گریخت تا بالای آن کوه رسید و سه بار به سوی آسمان شیون کرد، و قوم صالح بر سر آن شتر ریختند و کسی از ایشان نماند مگرآن‌که در زدن ضربتی به او شرکت جست. آن‌ها گوشت شتر را میان خود تقسیم کردند و خرد و کلانی در میان آن‌ها نماند مگر اینکه از آن گوشت خورد. صالح چون این بدید به سوی ایشان آمد و گفت: ای جماعت! چه چیز شما را به این کار واداشت؟ آیا خدایتان را عصیان کردید؟ پس از سوی خداوند تبارک و تعالی بدو وحی رسید که: ای صالح! همانا قوم تو طغیان کردند و ناقه‌ای را کشتند که من چونان حجّتی، برای آنان فرستاده بودم و آن نه تنها بر ایشان زیانی نداشت که بیشترین

سود را داشت، پس به ایشان بگو: من سه روز بر ایشان عذاب فرستم، اگر توبه کردند و بازگشتند من توبه آن‌ها را بپذیرم و عذاب از آن‌ها بگردانم، و اگر توبه نکنند و باز نگردند در روز سوم عذاب خود بر آن‌ها فرو فرستم. صالح نزد ایشان آمد و گفت: ای جماعت! من فرستاده خدا هستم به سوی شما، او به شما می‌گوید: اگر توبه کردید و بازگشتید، و مغفرت طلبیدید من شما را ببخشم و توبه‌تان بپذیرم. چون این سخن بدیشان گفت، آن‌ها بیشتر سرکشی و پلیدی در پیش گرفتند و گفتند: یا صالِحُ ائْتِنا بِما تَعِدُنا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ. صالح به آن‌ها گفت: ای جماعت! شما فردا را صبح خواهید کرد در حالی که چهره‌ای زرد خواهید داشت و در روز بعد، چهره‌ای سرخ و در روز دگر، چهره‌ای سیاه. چون روز نخست رسید صبح کردند در حالی که چهره‌ای زرد داشتند و نزد یک دیگر می‌رفتند و می‌گفتند: آن‌چه صالح فرمودندبه سر شما آمد. سرکشان ایشان گفتند: سخن صالح را نخواهیم شنید و نخواهیم پذیرفت اگر چه بسی سترگ باشد. چون روز دوم رسید صبح کردند در حالی که چهره‌هاشان سرخ بود. باز نزد یک دیگر می‌رفتند و می‌گفتند: آن‌چه صالح فرمودندبه سرتان آمد، و سرکشان ایشان گفتند: اگر همه ما را هم بکشد سخن صالح را گوش نخواهیم کرد و خدایان خود را کنار نخواهیم نهاد؛ خدایانی که پدران ما آن‌ها را می‌پرستیده‌اند و هرگز توبه نکردند و باز نگشتند. چون روز سوم فرا رسید صبح کردند در حالی که چهره‌هاشان سیاه شده بود و باز نزد یک دیگر رفتند و گفتند: ای قوم! آن‌چه صالح فرمودندبه سر شما آمد، و سرکشان ایشان گفتند: به سر ما آمد آن‌چه صالح گفت. پس چون شب به نیمه رسید جبرئیل علیه السّلام بر آن‌ها فرود آمد و بر آن‌ها بانگی زد که از آن گوششان دریده گشت و دلشان شکافت و جگرشان پاره پاره شد. آن‌ها در این سه روز حنوط کرده کفن پوشیده بودند و می‌دانستند که عذاب بر آن‌ها فرستاده خواهد شد. همه آن‌ها از خرد و کلان در چشم بهم زدنی بمردند و برای آن‌ها جانداری از گوسفند و شتر و نه چیز دیگر نماند مگرآن‌که خدا همه را از میان برد و همگی در خانه‌ها و بسترهاشان به اجسادی بدل شدند و سپس خداوند به همراه آن بانگ آسمانی آتشی از آسمان فرو فرستاد تا آن‌ها همه را بسوخت. و این داستان ایشان است.

القمر ۴۰-۳۱

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ (۳۱) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ (۳۲) كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ (۳۳) إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ (۳۴) نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ (۳۵) وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ (۳۶) وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ (۳۷) وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقِرٌّ (۳۸) فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ (۳۹) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ (۴۰)

ما بر[سر]شان یك فریاد [مرگبار] فرستادیم و چون گیاه خشکیده [کومه ها] ریزریز شدند (۳۱) و قطعاقرآن را برای پندآموزی آسان کردیم پس آیا پندگیرنده ای هست (۳۲)قوم لوط هشداردهندگان را تکذیب کردند (۳۳) ما بر[سر] آنان سنگبارانی [انفجاری] فروفرستادیم [و] فقط خانواده لوط بودندکه سحرگاهشان رهانیدیم (۳۴) [و این] رحمتی از جانب مابود هرکه سپاس دارد بدین سان [او را] پاداش می دهیم (۳۵) و [لوط] آن‌ها را از عذاب ما سخت بیم داده بود و [لی] در تهدیدها[ی ما] به جدال برخاستند (۳۶) و از مهمان[های] اوکام دل خواستند پس فروغ دیدگانشان را ستردیم و[گفتیم] [مزه] عذاب و هشدارهای مرا بچشید (۳۷)وبه راستی که سپیده دم عذابی پیگیر به سروقت آنان آمد (۳۸) پس عذاب و هشدارهای مرا بچشید (۳۹) و قطعاقرآن را برای پندآموزی آسان کردیم پس آیا پندگیرنده ای هست (۴۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام .....فَقَالَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام لَوْ يَعْلَمُ أَيُّ قُوَّةٍ لَهُ فَكَاثَرُوهُ حَتَّى دَخَلُوا الْبَيْتَ قَالَ فَصَاحَ بِهِ جَبْرَئِيلُ يَا لُوطُ دَعْهُمْ يَدْخُلُونَ فَلَمَّا دَخَلُوا أَهْوَى جَبْرَئِيلُ بِإِصْبَعِهِ نَحْوَهُمْ فَذَهَبَتْ أَعْيُنُهُمْ وَ هُوَ قَوْلُهُ **فَطَمَسْنا أَعْيُنَهُم**..... . الكافي ۵/ ۵۴۸، ح ۶.

امام صادق علیه السلام فرمودند:....جبرییل گفت: ای کاش لوط می دانست که چه نیروی عظیمی همراه خود دارد. اما آنان بر لوط غلبه کرده و وارد خانه لوط شدند. جبرییل بر لوط، بانگ زد و به او گفت: ای لوط! بگذار داخل شوند. وقتی داخل منزل لوط شدند، جبرییل انگشتش را به سوی آنان دراز کرد و چشمانشان از بین رفت و این همان چیزی است که خداوند فرمود: فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ

القمر ۵۵-۴۱

وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ (۴۱) كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُقْتَدِرٍ (۴۲) أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِنْ أُولَئِكُمْ أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ (۴۳) أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنْتَصِرٌ (۴۴) سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ (۴۵) بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرُّ (۴۶) إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ (۴۷) يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ (۴۸) إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ (۴۹) وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ (۵۰) وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ (۵۱) وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ (۵۲) وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ (۵۳) إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ (۵۴) فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ (۵۵)

و در حقیقت هشداردهندگان به جانب فرعونیان آمدند (۴۱) [اما آن ها] همه معجزات ما را تکذیب کردند تا چون زبردستی زورمند [گریبان] آنان را گرفتیم (۴۲) آیا کافران شما از اینان [که برشمردیم] برترند یا شما را در نوشته ها [ی آسمانی] خط امانی است (۴۳) یا می گویند ما همگی انتقام گیرنده [و یار و یاور همدیگر] یم (۴۴) زود که این جمع در هم شکسته شود و پشت کنند (۴۵) بلکه موعدشان قیامت است و قیامت [بسی] سخت تر و تلخ تر است (۴۶) قطعا بزهکاران در گمراهی و جنونند (۴۷) روزی که در آتش به روکشیده می شوند [و به آنان گفته می شود] لهیب آتش را بچشید [و احساس کنید] (۴۸) ما یم که هر چیزی را به اندازه آفریده ایم (۴۹) و فرمان ما جز یک بار نیست [آن هم] چون چشم به هم زدنی (۵۰) و هم مسلکان شما را سخت به هلاکت رساندیم پس آیا پندگیرنده ای هست (۵۱) و هر چه کرده اند در کتابها [ی اعمالشان درج] است (۵۲) و هر خرد و بزرگی [در آن] نوشته شده (۵۳) در حقیقت مردم پرهیزگار در میان باغها و نهرها (۵۴) در قرارگاه صدق نزد پادشاهی توانایند (۵۵)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **كَذَّبُوا بِآياتِنا كُلِّها** يَعْنِي الْأَوْصِيَاءَ كُلَّهُمْ. الكافي ۱/ ۴۰۷، ح ۴.

امام صادق در باره قول خدای عز و جل كَذَّبُوا بِآياتِنا كُلِّها فرمودند یعنی همه اوصیاء.

عَنْ علی بن سالم عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الرُّقَى أَ تَدْفَعُ مِنَ الْقَدَرِ شَيْئاً فَقَالَ هِيَ مِنَ الْقَدَرِ وَ قَالَ عليه السلام إِنَّ الْقَدَرِيَّةَ مَجُوسُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ هُمُ الَّذِينَ أَرَادُوا أَنْ يَصِفُوا اللهَ بِعَدْلِهِ فَأَخْرَجُوهُ مِنْ سُلْطَانِهِ وَ فِيهِمْ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ **يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ. إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْناهُ بِقَدَرٍ**. التوحيد/ ۳۸۲، ح ۲۹.

علی بن سالم، از امام صادق علیه السلام نقل کرده است. که از حضرت در باره رقی پرسیدم که آیا قضا و قدر را دور می سازد؟ فرمود: خودش قضا و قدر است و حضرت فرمود: قدریه، مجوس این امت هستند، و همان ها هستند که خواستند خداوند را با

عدلش وصف نمايند اما او را از سلطنت و پادشاهى اش بيرون راندند و در باره آن‌ها اين آيه نازل شده است: يَومَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلى وجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ* إِنَّا كُل شَيْءٍ خَلقْنَاهُ بِقَدَرٍ.

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْناهُ بِقَدَرٍ** فَقَالَ يَقُولُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ لِأَهْلِ النَّارِ بِقَدْرِ أَعْمَالِهِمْ. التوحيد/ ۳۸۳، ح ۳۰.

حسن بن على عليه السلام از امام على عليه السلام نقل كرده است كه از حضرت در باره آيه: إِنَّا كُل شَيْءٍ خَلقْنَاهُ بِقَدَرٍ سئوال شد. حضرت فرمود: خداوند عز و جل مى فرمايد: إِنَّا كُل شَيْءٍ خَلقْنَاهُ بِقَدَرٍ براى اهل جهنم بِقَدَرٍ به اندازه اعمال آن‌ها.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ أَرْوَاحَ الْقَدَرِيَّةِ تُعْرَضُ عَلَى النَّارِ غُدُوّاً وَ عَشِيّاً حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ، فَإِذَا قَامَتِ السَّاعَةُ عُذِّبُوا مَعَ أَهْلِ النَّارِ بِأَنْوَاعِ الْعَذَابِ، فَيَقُولُونَ: يَا رَبَّنَا عَذَّبْتَنَا خَاصَّةً وَ تُعَذِّبُنَا عَامَّةً، فَيَرُدُّ عَلَيْهِمْ **ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ. إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْناهُ بِقَدَرٍ**.. ثواب الأعمال/ ۲۵۲، ح ۱.

امير المومنين عليه السلام فرمودند:همانا ارواح قدريه نافيان قدر الهي در افعال اختياري انسان را هر سحرگاه و شامگاه پيش روي آتش نهند تا اينكه رستاخيز برپا شود، پس چون رستاخيز برپا شد به همراه دوزخيان با انواع عذاب ها عذاب شوند، آنگاه آنان گويند: پروردگارا ما را به گونه اي ويژه و مخصوص عذاب نمودي و اينك ما را با ساير دوزخيان عذاب مي كني؟ به آنان پاسخ داده شود: ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ. إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْناهُ بِقَدَرٍ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ..... وَ فِيهِ جِمَاعُ كُلِّ عِبَادَةٍ صَالِحَةٍ وَ بِهِ وَصَلَ مَنْ وَصَلَ إِلَى الدَّرَجَاتِ الْعُلَى وَ الرُّتَبِ الْقُصْوَى وَ بِهِ عَاشَ مَنْ عَاشَ بِالْحَيَاةِ الطَّيِّبَةِ وَ الْأُنْسِ الدَّائِمِ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ نَهَرٍ. فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ**..... مصباح الشريعة/ ۱۶۳.

امام صادق عليه السلام فرمودند:...وهمه عبادات صالح در تقوا نهفته وبه واسطه آن است كه انسان به درجات والا ومرتبه قصوى رسيده ، به هدف خويش نايل گشته است ، وبه واسطه همان است كه بنده ، عمر خود را در پاكى وزندگى پاك وانس دائمى با خداوند گذرانده وبه مقصود خويش رسيده است. خداوند متعالى مى فرمايد : إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ نَهَرٍ. فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السلام مَنْ أَحَبَّكَ وَ تَوَلَّاكَ أَسْكَنَهُ اللهُ مَعَنَا ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله **إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ نَهَرٍ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ**. تأويل الآيات ۲/ ۶۲۹ ۶۳۰، ح ۲.

جابر بن عبدالله انصارى نقل كرده است كه رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم به على عليه السلام گفت: هر كس تو را دوست بدارد و ولايت تو را بپذيرد، خداوند به همراه ما او را در بهشت ساكن مى گرداند. سپس جابر گفت: رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم اين آيه را تلاوت فرمود: إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى جَنَّاتٍ ونَهَرٍ فِى مَقْعَدِ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ.

عَنْ عَاصِمِ بْنِ ضَمْرَةَ قَالَ إِنَّ جَابِرَ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ كُنَّ ا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فِي الْمَسْجِدِ فَذَكَرَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ الْجَنَّةَ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله إِنَّ أَوَّلَ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولًا إِلَيْهَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ أَبُو دُجَانَةَ الْأَنْصَارِيُّ يَا رَسُولَ اللهِ أَخْبَرْتَنَا أَنَّ الْجَنَّةِ مُحَرَّمَةٌ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ

حَتَّى تَدْخُلَهَا وَ عَلَى الْأُمَمِ حَتَّى تَدْخُلَهَا أُمَّتُكَ فَقَالَ بَلَى يَا أَبَا دُجَانَةَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ للهِ لِوَاءَ مِنْ نُورٍ وَ عَمُوداً مِنْ نُورٍ خَلَقَهُمَا اللهُ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ بِأَلْفَيْ عَامٍ مَكْتُوبٌ عَلَى ذَلِكَ اللِّوَاءِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ آلُ مُحَمَّدٍ صَاحِبُ اللِّوَاءِ عَلِيٌّ وَ هُوَ إِمَامُ الْقَوْمِ فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام الْحَمْدُ اللهِ الَّذِي هَدَانَا بِكَ يَا رَسُولَ اللهِ وَ شَرَّفَنَا فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله أَبْشِرْ يَا عَلِيُّ مَا مِنْ عَبْدٍ يَنْتَحِلُ مَوَدَّتَكَ إِلَّا بَعَثَهُ اللهُ مَعَنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. تأويل الآيات ۲/ ۶۲۹ ۶۳۰، ح ۲.

عاصم بن ضمره، از جابر بن عبدالله نقل کرده است که گفت: در مسجد نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بودیم که یکی از یارانش، بهشت را به یاد آورد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: اولین نفری که عملاً وارد بهشت می شود، علی علیه السلام است. آن گاه ابو دجانه انصاری گفت: ای رسول خدا! مگر به ما خبر ندادی که بر پیامبران حرام است که پیش از تو وارد بهشت بشوند. و بر همه امت ها حرام است که پیش از آن که امت تو وارد شوند آنان به بهشت درآیند؟ حضرت فرمود: بلی، ای ابودجانه! اما می دانی که خداوند، پرچمی از نور و ستونی از نور دارد و خداوند متعال آن دو را دو هزار سال قبل از آفرینش آسمان ها و زمین خلق کرده است. بر آن پرچم نوشته شده است: خدایی جز خدای یکتا نیست و محمد رسول خدا است. بهترین انسان ها خاندان محمد می باشند، صاحب آن پرچم علی است و او امام این قوم است، آن گاه علی علیه السلام فرمود: سپاس خداوندی را که ما را به وسیله تو ای رسول خدا هدایت نمود و به ما شرافت عطا کرد. سپس پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: بشارت باد بر تو ای علی! هیچ بنده ای نیست که به مهر و دوستی تو منسوب باشد و در روز قیامت با ما برانگیخته نشود.

۵۵. الرّحمن

الرّحمن ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الرَّحْمَنُ (۱) عَلَّمَ الْقُرْآنَ (۲) خَلَقَ الْإِنْسَانَ (۳) عَلَّمَهُ الْبَيَانَ (۴) الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ (۵) وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ (۶) وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ (۷) أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ (۸) وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ (۹) وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. [خدای] رحمان (۱) قرآن را یاد داد (۲) انسان را آفرید (۳) به او بیان آموخت (۴) خورشید و ماه بر حسابی [روان] اند (۵) و بوته و درخت چهره سایانند (۶) و آسمان را برافراشت و ترازو را گذاشت (۷) تا مبادا از اندازه درگذرید (۸) و وزن را به انصاف برپادارید و در سنجش مکاهید (۹) و زمین را برای مردم نهاد (۱۰)

عَنْ حسين بن خالد عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **الرَّحْمنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ** قَالَ اللهُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ قُلْتُ فَقَوْلُهُ **خَلَقَ الْإِنْسانَ عَلَّمَهُ الْبَيانَ** قَالَ ذَلِكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَّمَهُ اللهُ سُبْحَانَهُ بَيَانَ كُلِّ شَيْءٍ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ النَّاس. تأويل الآيات ۲/ ۶۳۰ ۶۳۱، ح ۲.

حسین بن خالد نقل کرده است که: از امام رضا علیه السلام در باره آیات: الرَّحْمَنُ* عَلَمَ القُرْآنَ پرسیدم. حضرت فرمود: خداوند عز و جل، قرآن را به محمد آموخت. پرسیدم خَلَقَ الإِنسَانَ عَلَمَهُ البَيَانَ یعنی چه؟ فرمود: او علی بن ابی طالب علیه السلام است. خداوند بیان هر چیزی را که مردم به آن نیاز دارند به او آموخته است.

عن حَمَّادٍ اللَّحَّامِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ نَحْنُ وَ اللهِ نَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ مَا فِي الْجَنَّةِ وَ مَا فِي النَّارِ وَ مَا بَيْنَ ذَلِكَ قَالَ حَمَّادٌ فَبُهِتُّ إِلَيْهِ أَنْظُرُ فَقَالَ يَا حَمَّادُ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابِ اللهِ يَقُولُهَا ثَلَاثاً ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **وَ يَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِ أُمَّةٍ شَهِيداً عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ جِئْنا بِكَ شَهِيداً عَلى هؤُلاءِ وَ نَزَّلْنا عَلَيْكَ الْكِتابَ تِبْياناً لِكُلِّ شَيْءٍ وَ هُدىً وَ رَحْمَةً وَ بُشْرى لِلْمُسْلِمِينَ** إِنَّهُ مِنْ كِتَابِ اللهِ الَّذِي فِيهِ تِبْيَانُ كُلِّ شَيْءٍ. البرهان ۲/ ۳۸۰، ح ۱۵.

حَمّاد لَحّام، از امام صادق علیه السلام نقل کرده است که فرمود: به خدا سوگند! ما اخبار آسمان ها و زمین و بهشت و جهنم و هر چه در بین آن‌هاست را می دانیم. حیران و متحیّر به امام می نگریستم و امام سه بار فرمود: ای حمّاد! همه آن چه گفتم در کتاب خدا وجود دارد. سپس این آیه را تلاوت فرمود: وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِی كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِک شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْک الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ این علم از کتابی است که توضیح و بیان هر چیزی در آن یافت می شود.

عن أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ قَالَ قُلْتُ لِمَوْلَايَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ﷺ أَسْأَلُكَ عَنْ شَيْءٍ أَنْفِي بِهِ عَنِّي مَا خَامَرَ نَفْسِي قَالَ ذَاكَ إِلَيْكَ قُلْتُ أَسْأَلُكَ عَنِ الْأَوَّلِ وَ الثَّانِي فَقَالَ عَلَيْهِمَا لَعَائِنُ اللهِ كِلَاهُمَا مَضَيَا وَ اللهِ مُشْرِكِينَ كَافِرِينَ بِاللهِ الْعَظِيمِ قَالَ قُلْتُ يَا مَوْلَايَ وَ الْأَئِمَّةُ مِنْكُمْ يُحْيُونَ الْمَوْتَى وَ يَبْرَءُونَ الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ وَ يَمْشُونَ عَلَى الْمَاءِ فَقَالَ ﷺ مَا أَعْطَى اللهُ نَبِيّاً شَيْئاً إِلَّا أَعْطَى مُحَمَّداً ﷺ مِثْلَهُ وَ أَعْطَاهُ مَا لَمْ يُعْطِهِمْ وَ مَا لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُمْ وَ كُلُّ مَا كَانَ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَدْ أَعْطَاهُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ الْحَسَنَ ثُمَّ الْحُسَيْنَ ثُمَّ إِمَاماً بَعْدَ إِمَامٍ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَعَ الزِّيَادَةِ الَّتِي تَحْدُثُ فِي كُلِّ سَنَةٍ وَ فِي كُلِّ شَهْرٍ وَ فِي كُلِّ يَوْمٍ. تأويل الآيات ۲/ ۶۳۱، ح ٤.

ابو حمزه ثمالي مي گويد : به امام سجاد عليه السلام عرض كردم : سوالاتي دارم كه مي خواهم آن را مطرح كنم و جواب بگيرم . حضرت پذيرفتند. من پرسيدم : نظر شما در باره اولى و دومى چيست ؟ حضرت فرمودند: لعنت خداوند به تمام اقسام و انواع لعنتهايش بر آن دو باد . به خدا سوگند هر دو در حال شرک و كفر به خداي عظيم از دنيا رفتند.گفتم سرور من ائمه مرده زنده ميكردند و كورى و برص را شفا ميدادندو بر آب راه ميرفتند؟ حضرت عليه السلام فرمودند خداوند به هيچ پيامبرى چيزى نداده نكرده مگر آن را به محمد صلى الله عليه و آله و سلم داده.فرموده و چيزهائى داده كه به آن‌ها نداده و نزد آن‌ها نيست، و هر چه نزد پيامبر است پس آنرا به اميرالمومنين عليه السلام داده سپس به حسن عليه السلام و حسين عليه السلام و امامى بعد امام تا روز قيامت و هرچه كه هر سال هر ماه و هر روز پديد ميآيد.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ فِي قَوْلِهِ: **الرَّحْمنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ** قَالَ ﷺ: اللهُ عَلَّمَ مُحَمَّداً الْقُرْآنَ، قُلْتُ **خَلَقَ الْإِنْسانَ** قَالَ ذَلِكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ قُلْتُ **عَلَّمَهُ الْبَيانَ** قَالَ عَلَّمَهُ تِبْيَانَ كُلِّ شَيْءٍ يَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَيْهِ، قُلْتُ **الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ بِحُسْبانٍ** قَالَ هُمَا يُعَذَّبَانِ، قُلْتُ الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ يُعَذَّبَانِ قَالَ سَأَلْتَ عَنْ شَيْءٍ فَأَتْقِنْهُ، إِنَّ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللهِ يَجْرِيَانِ بِأَمْرِهِ مُطِيعَانِ لَهُ، ضَوْؤُهُمَا مِنْ

نُورِ عَرْشِهِ وَ حَرُّهُمَا مِنْ جَهَنَّمَ فَإِذَا كَانَتِ الْقِيَامَةُ عَادَ إِلَى الْعَرْشِ نُورُهُمَا وَ عَادَ إِلَى النَّارِ حَرُّهُمَا فَلَا يَكُونُ شَمْسٌ وَ لَا قَمَرٌ، وَ إِنَّمَا عَنَاهُمَا لَعَنَهُمَا اللهُ أَ وَ لَيْسَ قَدْ رَوَى النَّاسُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ نُورَانِ فِي النَّارِ قُلْتُ بَلَى قَالَ أَ مَا سَمِعْتَ قَوْلَ النَّاسِ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ شَمْسَا هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ نُورُهَا فَهُمَا فِي النَّارِ وَ اللهِ مَا عَنَى غَيْرَهُمَا قُلْتُ: **وَ النَّجْمُ وَ الشَّجَرُ يَسْجُدانِ** قَالَ النَّجْمُ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَ قَدْ سَمَّاهُ اللهُ فِي غَيْرِ مَوْضِعٍ فَقَالَ: **وَ النَّجْمِ إِذا هَوى**، وَ قَالَ: **وَ عَلاماتٍ وَ بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ** فَالْعَلَامَاتُ الْأَوْصِيَاءُ وَ النَّجْمُ رَسُولُ اللهِ، قُلْتُ **يَسْجُدانِ** قَالَ يَعْبُدَانِ قَوْلُهُ: **وَ السَّماءَ رَفَعَها وَ وَضَعَ الْمِيزانَ** قَالَ السَّمَاءُ رَسُولُ اللهِ ﷺ رَفَعَهُ اللهُ إِلَيْهِ وَ الْمِيزَانُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام نَصَبَهُ لِخَلْقِهِ، قُلْتُ: **أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزانِ** قَالَ:لَا تَعْصُوا الْإِمَامَ، قُلْتُ **وَ أَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ** قَالَ أَقِيمُوا الْإِمَامَ بِالْعَدْلِ قُلْتُ: **وَ لا تُخْسِرُوا الْمِيزانَ** قَالَ: لَا تَبْخَسُوا الْإِمَامَ حَقَّهُ وَ لَا تَظْلِمُوه... . تفسير القمّي ۲/ ۳۴۳.

حسین بن خالد، از امام رضا علیه السلام نقل کرده است که در باره آیات: الرَّحْمَنُ* عَلَّمَ الْقُرْآنَ فرمود: خداوند، قرآن را به محمد یاد داد. گفتم: منظور از خَلَقَ الإِنسَانَ چیست؟ فرمود: آن امیرالمؤمنین علی علیه السلام می باشد. گفتم: عَلَّمَهُ الْبَيَانَ چیست؟ فرمود: خداوند، بیان هر چیزی را که مردم به آن نیاز دارند به علی علیه السلام آموخته است. گفتم: الشَّمْسُ والقَمَرُ بِحُسْبَانٍ چه معنایی دارد؟ فرمود: آن دو عذاب می شوند. گفتم: خورشید و ماه مورد عذاب قرار می گیرند؟ فرمود: اگر در باره چیزی سئوال می پرسی پس خوب آن را بفهم. خورشید و ماه دو نشانه از نشانه های خداوند هستند که به دستور او می چرخند و از او اطاعت می کنند. نور آن دو بر گرفته از نور عرش است اما گرمای آن دو از جهنم است. وقتی قیامت فرا رسد، نور آن دو به عرش برمی گردد و گرمای آن دو به آتش جهنم، دیگر خورشید و ماه وجود نخواهد داشت، بل‌که مقصود خداوند، آن دو هستند (اولی و دومی) که لعنت خداوند بر آن دو باد. آیا مردم روایت نکرده اند که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: خورشید و ماه دو نور هستند در آتش؟ گفتم: بلی. فرمود: آیا حرف مردم را نشنیدی که می گویند: فلانی و فلانی ماه و خورشید این امت و نور آن هستند؟ پس آن دو در آتش هستند و منظور خداوند کسی جز آن دو نفر نیست. گفتم: والنَّجْمُ والشَّجَرُ يَسْجُدَانِ چه معنایی دارد؟ فرمود: نجم: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می باشد و در جاهای دیگری هم خداوند او را به این نام نامیده است. فرمود: والنَّجْمِ إِذَا هَوى و فرمود: وعَلامَاتٍ و بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَمنظور از علامات، اوصیا می باشد و منظور از نجم، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم. گفتم: يَسْجُدَانِ چه معنایی دارد؟ فرمود: یعنی عبادت می کنند. گفتم: والسَّمَاء رَفَعَهَا ووضَعَ المِيزَانَ چه معنایی دارد؟ فرمود: منظور از سماء: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می باشد که خداوند او را به نزد خود بالا برد. و منظور از میزان: امیرالمؤمنین علیه السلام می باشد که خداوند او را در میان خلق خود منصوب کرده است. گفتم: أَلا تَطْغَوا فِي المِيزَانِ چه معنایی دارد؟ فرمود: یعنی از امام نافرمانی نکنید. گفتم: وأَقِيمُوا الوزْنَ بِالقِسْطِ به چه معنا است؟ فرمود: یعنی امام را با عدالت بر پا دارید؛ گفتم: ولا تُخْسِرُوا المِيزَانَ چه معنایی دارد؟ فرمود: از حق امام نکاهید و به او ظلم نکنید.....

الرّحمن ۲۰-۱۱

فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ (۱۱) وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ (۱۲) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۱۳) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ (۱۴) وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ (۱۵) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۱۶) رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ (۱۷) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۱۸) مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ (۱۹) بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ (۲۰)

در آن میوه [ها] و نخلها با خوشه های غلاف دار (۱۱) و دانه های پوست دار و گیاهان خوشبوست (۱۲) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۱۳) انسان را از گل خشکیده ای سفال مانند آفرید (۱۴) و جن را از شعشعی از آتش خلق کرد (۱۵) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۱۶) پروردگار دو خاور و پروردگار دو باختر (۱۷) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۱۸) دو دریا را [به گونه ای] روان کرد [که] با هم برخورد کنند (۱۹) میان آن دو حد فاصلی است که به هم تجاوز نمی کنند (۲۰)

عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ خُلِقَتِ الْأَرْضُ لِسَبْعَةٍ بِهِمْ يُرْزَقُونَ وَ بِهِمْ يُمْطَرُونَ وَ بِهِمْ يُنْصَرُونَ أَبُو ذَرٍّ وَ سَلْمَانُ وَ الْمِقْدَادُ وَ عَمَّارٌ وَ حُذَيْفَةُ وَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ أَنَا إِمَامُهُمْ وَ هُمُ الَّذِينَ شَهِدُوا الصَّلَاةَ عَلَى فَاطِمَةَ عليها السلام الخصال ۲/ ۳۶۱، ح ۵۰.

از امیر المومنین علیه السلام روایت شده که فرمودند: زمین برای هفت تن آفریده شده که برای آنان روزی به شما می‌رسد و باران بر شما می‌بارد و بر دشمنان پیروز می‌شوید: ابو ذر، سلمان، مقداد، عمار یاسر، حذیفه، عبد اللهِ بن مسعود و من هفتمین و پیشوای ایشان هستم که در نماز بر جنازه فاطمه دخت پیامبر حاضر بودند

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ غَيْرُهُمَا بِأَسَانِيدَ مُخْتَلِفَةٍ فِي احْتِجَاجِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَلَى عَاصِمِ بْنِ زِيَادٍ حِينَ لَبِسَ الْعَبَاءَ وَ تَرَكَ الْمُلَاءَ وَ شَكَاهُ أَخُوهُ الرَّبِيعُ بْنُ زِيَادٍ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَّهُ قَدْ غَمَّ أَهْلَهُ وَ أَحْزَنَ وُلْدَهُ بِذَلِكَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَلَيَّ بِعَاصِمِ بْنِ زِيَادٍ فَجِيءَ بِهِ فَلَمَّا رَآهُ عَبَسَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ لَهُ أَ مَا اسْتَحْيَيْتَ مِنْ أَهْلِكَ أَ مَا رَحِمْتَ وُلْدَكَ أَ تَرَى اللهَ أَحَلَّ لَكَ الطَّيِّبَاتِ وَ هُوَ يَكْرَهُ أَخْذَكَ مِنْهَا أَنْتَ أَهْوَنُ عَلَى اللهِ مِنْ ذَلِكَ أَ وَ لَيْسَ اللهُ يَقُولُ **وَ الْأَرْضَ وَضَعَها لِلْأَنامِ. فِيها فاكِهَةٌ وَ النَّخْلُ ذاتُ الْأَكْمامِ** أَ وَ لَيْسَ اللهُ يَقُولُ **مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيانِ. بَيْنَهُما بَرْزَخٌ لا يَبْغِيانِ** إِلَى قَوْلِهِ **يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَ الْمَرْجان**.... الكافي ۱/ ۴۱۰، ۴۱۱، ح ۳.

احمد بن محمد و دیگران به سندهای مختلف در احتجاج امیر المومنین علیه السلام با عاصم بن زیاد زمانی که عاصم بن زیاد عبا پوشید و جامه نرم را بیرون کرد و برادرش ربیع بن زیاد. شکایت او را خدمت امیرالمؤ منین علیه السلام آورد که او همسرش را غمگین نموده و فرزندانش را اندوهناک ساخته حضرت فرمود: عاصم را نزد من آورید، او را خدمتش آوردند، چون حضرت او را دید، چهره درهم کشید و فرمود: از همسرت خجالت نکشیدی ؟ بفرزندانت رحم نکردی ؟ گمان میکنی که خدا چیزهای خوب و پاکیزه را برای تو حلال کرده و نمی خواهد از آنها استفاده کنی ، تو نزد خدا پست تر از آنی ، مگر خدا نمی فرماید: وَ الْأَرْضَ وَضَعَها لِلْأَنامِ. فِيها فاكِهَةٌ وَ النَّخْلُ ذاتُ الْأَكْمامِ مگر خدا نمی فرماید: مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيانِ. بَيْنَهُما بَرْزَخٌ لا يَبْغِيانِ تا آنجاکه فرماید: يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَ الْمَرْجان.....

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ: **فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُما تُكَذِّبانِ**، قَالَ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ تَقَدَّسَ فَبِأَيِّ النِّعْمَتَيْنِ تَكْفُرَانِ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله أَمْ بِعَلِيٍّ عليه السلام تفسير القمّي ۲/ ۳۳٤.

ابو بصیر نقل کرده است که می گوید: از امام صادق علیه السلام در باره آیه: فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ پرسیدم. حضرت گفت: خداوند فرموده است: به کدامیک از دو نعمت کفر می ورزید. به محمد صلی الله علیه و آله و سلم یا به عل علیه السلام..

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: خَطَبَنَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَةِ.... وَ أَمَّا قَوْلُهُ **رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَ رَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ** فَإِنَّ مَشْرِقَ الشِّتَاءِ عَلَى حِدَةٍ وَ مَشْرِقَ الصَّيْفِ عَلَى حِدَةٍ أَ مَا تَعْرِفُ بِذَلِكَ مِنْ قُرْبِ الشَّمْسِ وَ بُعْدِهَا؟ وَ أَمَّا قَوْلُهُ رَبُ **الْمَشارِقِ وَ الْمَغارِبِ** فَإِنَّ لَهَا ثَلَاثَمِائَةٍ وَ سِتِّينَ بُرْجاً تَطْلُعُ كُلَّ يَوْمٍ مِنْ بُرْجٍ وَ تَغِيبُ فِي آخَرَ فَلَا تَعُودُ إِلَيْهِ إِلَّا مِنْ قَابِلٍ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ . الاحتجاج ۱/ ۲۵۹.

اصبغ بن نباته گوید خطبه خواندند امیر المومنین علیه السلام بر منبر کوفه:....و امّا آیه رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَ رَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ به تحقیق که مشرق زمستان بر حدّی و مشرق تابستان نیز بر حدّی است، آیا این را از دوری و نزدیکی شمس در نمی یابی؟ و امّا آیه: بِرَبِّ الْمَشارِقِ وَ الْمَغارِبِ آن سیصد و شصت برج دارد، هر روز در برجی حاضر و از برجی دیگر غایب می شود، و فقط در سال دیگر در همان روز به همان برج باز میگردد.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ: **رَبُ الْمَشْرِقَيْنِ وَ رَبُ الْمَغْرِبَيْنِ**، قَالَ الْمَشْرِقَيْنِ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ الْمَغْرِبَيْنِ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ فِي أَمْثَالِهِمَا تَجْرِي **فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُما تُكَذِّبانِ** قَالَ مُحَمَّدٌ وَ عَلِيٌّ عليه السلام تفسير القمّي ۲/ ۳٤٤.

ابو بصیر نقل شده است که از امام صادق علیه السلام در باره آیه رَبُّ المَشْرِقَيْنِ ورَبُّ المَغْرِبَيْنِ پرسیدم. فرمود: منظور از مشرقین: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و امیر المؤمنین علی علیه السلام می باشد و منظور از مغربین: حسن و حسین علیهما السلام است و به این دو نفر صدق می کند و در باره آیه: فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و امیرالمؤمنین علیه السلام می باشد.

الرّحمن ۳۰-۲۱

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۲۱) يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ (۲۲) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۲۳) وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ (۲۴) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۲۵) كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ (۲۶) وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (۲۷) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۲۸) يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ (۲۹) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۳۰)

پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۲۱) از هر دو [دریا] مروارید و مرجان برآید (۲۲) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۲۳) و او راست در دریا سفینه های بادبان دار بلند هم چون کوهها (۲۴) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۲۵) هر چه بر [زمین] است فانی شوند (۲۶) و ذات باشکوه و ارجمند پروردگارت باقی خواهد ماند (۲۷) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۲۸) هر که در آسمانها و زمین است از او درخواست می کند هر زمان او در کاری است (۲۹) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۳۰)

عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْقَطَّانِ [الْعَطَّارِ] قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ فِي قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيانِ بَيْنَهُما بَرْزَخٌ لا يَبْغِيانِ** قَالَ عَلِيٌّ وَ فَاطِمَةُ بَحْرَانِ عَمِيقَانِ لَا يَبْغِي أَحَدُهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ **يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَ الْمَرْجانُ** قَالَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهما السلام

تفسير القمّي ۲/ ۳٤٤.

يحيى بن سعيد قطّان، از امام صادق عليه السلام نقل كرده است كه در باره آيات مَرَجَ البَحْرَيْنِ يَلتَقِيَانِ* بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لا يَبْغِيَانِ فرمود: على عليه السلام و فاطمه سلام الله عليها دو دريای عميقی هستند كه هيچ كدام بر ديگری ظلم و طغيان نمی كنند. يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللؤْلؤُ والمَرْجَانُ حسن و حسين عليهما السلام هستند.

عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ صَالِحٍ الْهَرَوِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِعَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ .... فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَمَا مَعْنَى الْخَبَرِ الَّذِي رَوَوْهُ أَنَّ ثَوَابَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ النَّظَرُ إِلَى وَجْهِ اللهِ تَعَالَى فَقَالَ عليه السلام يَا أَبَا الصَّلْتِ مَنْ وَصَفَ اللهَ تَعَالَى بِوَجْهٍ كَالْوُجُوهِ فَقَدْ كَفَرَ وَ لَكِنَّ وَجْهَ اللهِ تَعَالَى أَنْبِيَاؤُهُ وَ رُسُلُهُ وَ حُجَجُهُ عليهم السلام هُمُ الَّذِينَ بِهِمْ يُتَوَجَّهُ إِلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِلَى دِينِهِ وَ مَعْرِفَتِهِ وَ قَالَ اللهُ تَعَالَى **كُلُّ مَنْ عَلَيْها فانٍ وَ يَبْقى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلالِ وَ الْإِكْرامِ** وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَ **كُلُّ شَيْءٍ هالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ** فَالنَّظَرُ إِلَى أَنْبِيَاءِ اللهِ تَعَالَى وَ رُسُلِهِ وَ حُجَجِهِ عليهم السلام فِي دَرَجَاتِهِمْ ثَوَابٌ عَظِيمٌ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ قَدْ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله مَنْ أَبْغَضَ أَهْلَ بَيْتِي وَ عِتْرَتِي لَمْ يَرَنِي وَ لَمْ أَرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ....

العيون ۱/ ۹٤، ح ۳.

عبد السلام بن صالح هروی نقل كرده است كه به امام رضا عليه السلام گفتم: ای فرزند رسول خدا! معنای اين خبر چيست كه گفته اند پاداش لا اله الا الله گفتن، نگاه كردن به چهره خداوند متعال است؟ در پاسخ فرمود: ای ابو صلت، هر كس خداوند را با چهره ای مثل چهره های ديگر وصف نمايد، در حقيقت كافر گشته است. اما چهره خداوند متعال، پيامبران و فرستادگان و حجت های او می باشند صلوات خداوند نثار همه آن‌ها باد. آن‌ها هستند كه به وسيله آن‌ها آدمی به خداوند عز و جل روی می آورد و به دين و معرفت او گرايش پيدا می كند. خداوند متعال فرموده است: كُلُ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ* ويَبْقَى وجْهُ رَبِّكَ ذُو الجَلالِ وَ الْإِكْرَامِ و همچنين فرموده است: كُلُ شَيْءٍ هَالِكٌ إلا وجْهَ در روز قيامت نگاه كردن به جای‌گاه و مقام پيامبران و حجت های خداوند، برای مؤمنان پاداشی عظيم است، و پيامبر صلی الله عليه و آله و سلم می فرمايد: هر كس نسبت به خويشاوندان من كينه داشته باشد، در روز قيامت، نه من او را می بينم و نه او مرا خواهد ديد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عليه السلام .....وَ إِذَا أَفْنَى اللهُ الْأَشْيَاءَ أَفْنَى الصُّورَةَ وَ الْهِجَاءَ وَ التَّقْطِيعَ وَ لَا يَزَالُ مَنْ لَمْ يَزَلْ عَالِماً فَقَالَ الرَّجُلُ فَكَيْفَ سَمَّيْنَا رَبَّنَا سَمِيعاً فَقَالَ لِأَنَّهُ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ مَا يُدْرَكُ بِالْأَسْمَاعِ وَ لَمْ نَصِفْهُ بِالسَّمْعِ الْمَعْقُولِ فِي الرَّأْسِ وَ كَذَلِكَ سَمَّيْنَاهُ بَصِيراً لِأَنَّهُ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ مَا يُدْرَكُ بِالْأَبْصَارِ مِنْ لَوْنٍ أَوْ شَخْصٍ أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ وَ لَمْ نَصِفْهُ بِبَصَرِ لَحْظَةِ الْعَيْنِ.....

التوحيد/ ۱۹۳، ح ۷.

امام باقر عليه السلام فرمودند:.....چون خدا چيزها را نيست و نابود گرداند صورتهای لفظی و معنوی و حروف هجاء و تقطيع آن را نيست و نابود كند و كسی كه هميشه عالم بوده منقطع و زائل نميشود آن مرد عرض كرد كه ما چگونه پروردگار خود را سميع و شنوا ناميديم فرمود زيرا كه آن‌چه بگوشها دريافته می شود بر او پنهان نباشد و او را وصف نكرديم بگوشی كه در سر تعقل شود و همچنين او را بصير و بينا ناميديم زيرا كه آن‌چه بچشمها دريافته می شود از رنگ و شخص و غير آن بر او پنهان نباشد و او را وصف نكرديم بنظر و نگريستن ملاحظه چشم....

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَا صِرَاطُ اللهِ أَنَا جَنْبُ اللهِ وَ قَوْلُهُ **وَ يَبْقى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلالِ وَ الْإِكْرامِ** قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام نَحْنُ وَجْهُ اللهِ. المناقب ۳/ ۲۷۲.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: من راه خدا هستم من جنب الله و فرموده او وَ يَبْقى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلالِ وَ الْإِكْرامِ. امام صادق علیه السلام فرمودند ما وجه الله هستیم.

عَنِ الْحَارِثِ الْأَعْوَرِ قَالَ: خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام خُطْبَةً بَعْدَ الْعَصْرِ فَعَجِبَ النَّاسُ مِنْ حُسْنِ صِفَتِهِ وَ مَا ذَكَرَهُ مِنْ تَعْظِيمِ اللهِ جَلَّ جَلَالُهُ قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ فَقُلْتُ لِلْحَارِثِ أَ وَ مَا حَفِظْتَهَا قَالَ قَدْ كَتَبْتُهَا فَأَمْلَاهَا عَلَيْنَا مِنْ كِتَابِهِ الْحَمْدُ للهِ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَ لَا تَنْقَضِي عَجَائِبُهُ لِأَنَّهُ كُلَّ يَوْمٍ فِي شَأْنٍ مِنْ إِحْدَاثِ بَدِيعٍ لَمْ يَكُنِ الَّذِي **لَمْ يَلِدْ** فَيَكُونَ فِي الْعِزِّ مُشَارَكاً **وَ لَمْ يُولَدْ** فَيَكُونَ مَوْرُوثاً هَالِكا..... الكافي ۱/ ۱۴۱، ح ۷.

حارث اعور گوید روزی بعد از عصر امیرالمؤمنین خطبه‌ای خواند که مردم را از خوشستائی و بزرگداشتن خدای جل جلاله را خوش آمد ابواسحاق گوید بحارث گفتم آن سخنرانیرا حفظ کرده‌ای؟ گفت آنرا نوشته‌ام، سپس از نوشته خود برای ما املا کرد که: سپاس از آن خدائیکه مرگ ندارد و عجائبش پایان نیاید زیرا او هر روز در کار جداگانه‌ایست و آن ایجاد چیز تازه ایست که سابقه نداشته است، خدائیکه نزائیده تا در عزت شریک داشته باشد و زائیده نشده تا بمیرد و ارث گذارد.....

الرّحمن ۴۰ ـ ۳۱

سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ (۳۱) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۳۲) يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ (۳۳) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۳۴) يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ (۳۵) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۳۶) فَإِذَا انْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ (۳۷) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۳۸) فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ (۳۹) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۴۰)

ای جن و انس زود اکه به شما بپردازیم (۳۱) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۳۲) ای گروه جنیان و انسیان اگر می توانید از کرانه های آسمانها و زمین به بیرون رخنه کنید پس رخنه کنید [ولی] جزبا [به دست آوردن] تسلطی رخنه نمی کنید (۳۳) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۳۴) بر سر شما شراره هایی از [نوع] تفته آهن و مس فرو فرستاده خواهد شد و [از کسی] یاری نتوانید طلبید (۳۵) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۳۶) پس آنگاه که آسمان از هم شکافد و چون چرم گلگون گردد (۳۷) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۳۸) در آن روز هیچ انس و جنی از گناهش پرسیده نشود (۳۹) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۴۰)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام .... ابْتَدَأَ مَا أَرَادَ ابْتِدَاءَهُ وَ أَنْشَأَ مَا أَرَادَ إِنْشَاءَهُ عَلَى مَا أَرَادَهُ مِنَ الثَّقَلَيْنِ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ لِتُعْرَفَ بِذَلِكَ رُبُوبِيَّتُهُ وَ تَمَكَّنَ فِيهِمْ طَوَاعِيَتُهُ نَحْمَدُهُ بِجَمِيعِ مَحَامِدِهِ كُلِّهَا عَلَى جَمِيعِ نَعْمَائِهِ كُلِّهَا.... . التوحيد/ ۳۳، ح ۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند..... ابتداء فرمود بآن‌چه ابتدای بآن را اراده نموده و موجود ساخت آن‌چه ایجاد آن را خواست بر وفق اراده کامله و حکمت بالغه از دو گروه سنگین و عظیم القدر که جن و انس اند تا اینکه بسبب این آفرینش پروردگاری او را بشناسند و فرمانبرداری او در ایشان جای گیرد ستایش میکنم آن جناب را بهمه ستایشها.....

عن أبي عبد الله عليه السلام قَوْلُهُ **سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلانِ** قَالَ نَحْنُ وَ كِتَابُ اللهِ تأويل الآيات ۲/ ۶۳۷ ۶۳۸، ح ۱۷.

امام صادق علیه السلام در باره آیه سَنَفْرُغُ لكُمْ أَيُّهَا الثَّقَلانِ فرمود: ثقلان، ما و قرآن هستیم.

عَنْ كُلَيْبٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَأَنْشَأَ يُحَدِّثُنَا فَقَالَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللهُ الْعِبَادَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ وَ ذَلِكَ أَنَّهُ يُوحِي إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا أَنِ اهْبِطِي بِمَنْ فِيكِ فَيَهْبِطُ أَهْلُ السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِمِثْلَيْ مَنْ فِي الْأَرْضِ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ الْمَلَائِكَةِ ثُمَّ يَهْبِطُ أَهْلُ السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ بِمِثْلِ الْجَمِيعِ مَرَّتَيْنِ فَلَا يَزَالُونَ كَذَلِكَ حَتَّى يَهْبِطَ أَهْلُ سَبْعِ سَمَاوَاتٍ فَيَصِيرُ الْجِنُّ وَ الْإِنْسُ فِي سَبْعِ سُرَادِقَاتٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ **يَا مَعْشَرَ الْجِنِ وَ الْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ** الْآيَةَ فَيَنْظُرُونَ فَإِذَا قَدْ أَحَاطَ بِهِمْ سَبْعُ أَطْوَاقٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ. المجمع ۵/ ۲۰۵.

کلیب گوید نزد امام صادق علیه السلام بودیم فرمودند: هنگامی که روز قیامت شود خداوند بندگان را در یک سطح هموار واحد گرد آورد؛ و این گونه خواهد بود که به آسمان دنیا وحی می شود که با هر که در تو است هبوط کن؛ پس اهل آسمان دنیا به تعداد دو برابر آن انی از جن و انس و فرشته‌گان که در زمین هستند هبوط می کنند؛ سپس اهل آسمان دوم به اندازه دو برابر همه آن‌ها هبوط می کنند و همین طور ادامه می یابد تا اینکه اهل هفت آسمان هبوط می کنند؛ پس جن و انس در میان هفت سرا از فرشته‌گان قرار می گیرند سپس منادی ندا می دهد يَا مَعْشَرَ الْجِنِ وَ الْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ پس می نگرند و می بینند که هفت حلقه از فرشته‌گان آنان را احاطه کرده اند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ ابْتِدَاءً مِنْهُ إِنَ اللهَ إِذَا بَدَا لَهُ أَنْ يُبَيِّنَ خَلْقَهُ وَ يَجْمَعَهُمْ لِمَا لَا بُدَّ مِنْهُ أَمَرَ مُنَادِياً يُنَادِي فَاجْتَمَعَ الْإِنْسُ وَ الْجِنُّ فِي أَسْرَعَ مِنْ طَرْفَةِ الْعَيْنِ ثُمَّ أُذِنَ لِسَمَاءِ الدُّنْيَا فَتَنْزِلُ فَكَانَ مِنْ وَرَاءِ النَّاسِ وَ أُذِنَ لِلسَّمَاءِ الثَّانِيَةِ فَتَنْزِلُ وَ هِيَ ضِعْفُ الَّتِي تَلِيهَا فَإِذَا رَآهَا أَهْلُ السَّمَاءِ الدُّنْيَا قَالُوا جَاءَ رَبُّنَا قَالُوا لَا وَ هُوَ آتٍ يَعْنِي أَمْرَهُ حَتَّى تَنْزِلُ كُلُّ سَمَاءٍ تَكُونُ كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْهَا مِنْ وَرَاءِ الْأُخْرَى وَ هِيَ ضِعْفُ الَّتِي تَلِيهَا ثُمَّ يَنْزِلُ أَمْرُ اللهِ **فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمامِ وَ الْمَلائِكَةُ وَ قُضِيَ الْأَمْرُ** وَ إِلَى رَبِّكَ **تُرْجَعُ الْأُمُورُ** ثُمَّ يَأْمُرُ اللهُ مُنَادِياً يُنَادِي **يا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطارِ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ فَانْفُذُوا لا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطانٍ** ..... تفسير القمّي ۲/ ۷۷.

عمرو بن ابی شیبه، از امام باقر علیه السلام نقل کرده است. او می گوید شنیدم که حضرت با نام خدا شروع کرد و گفت: وقتی برای خداوند بدا حاصل شود که مخلوقات خود را آشکار سازد و آن‌ها را برای کار ضروری جمع نماید، به یک ندا دهنده ای دستور می دهد که ندا دهد تا انس و جن در یک چشم به هم زدن گرد هم آیند. سپس به آسمان اول دستور می دهد تا فرود بیاید و خودش در پشت سر مردم است، و به آسمان دوم نیز دستور می دهد فرود بیاید و آن، دو برابر آسمان اول است. وقتی ساکنان آسمان اول، آسمان دوم را ببینند، خواهند گفت: پروردگار ما آمد. گفتند: نه ولی او می آید مقصود امر و فرمان اوست تا این که همه آسمان ها فرود آیند به گونه ای که هر کدام از آن‌ها پشت سر دیگری قرار گیرد و هر کدام دو برابر قبلی باشند. سپس امر و دستور

خداوند در سایبانی از ابرها و فرشته‌گان می آید و کار انجام می شود و همه کارها به سوی خداوند بازگردانده می شود. آن گاه خداوند به ندا دهنده ای دستور می دهد که ندا دهد: يَا مَعْشَرَ الجِنِّ والإِنسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَن تَنفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاواتِ والأَرْضِ فَانفُذُوا لا تَنفُذُونَ إِلا بِسُلطَانٍ .....

عَنِ النَّبِي ﷺ .....مَعَاشِرَ النَّاسِ إِنِّي أَدَعُهَا إِمَامَةً وَ وِرَاثَةً فِي عَقِبِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ قَدْ بَلَّغْتُ مَا أُمِرْتُ بِتَبْلِيغِهِ حُجَّةً عَلَى كُلِّ حَاضِرٍ وَ غَائِبٍ وَ عَلَى كُلِّ أَحَدٍ مِمَّنْ شَهِدَ أَوْ لَمْ يَشْهَدْ وُلِدَ أَوْ لَمْ يُولَدْ فَلْيُبَلِّغِ الْحَاضِرُ الْغَائِبَ وَ الْوَالِدُ الْوَلَدَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ سَيَجْعَلُونَهَا مُلْكاً وَ اغْتِصَاباً أَلَا لَعَنَ اللهُ الْغَاصِبِينَ وَ الْمُغْتَصِبِينَ وَ عِنْدَهَا **سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلانِ** فَ **يُرْسَلُ عَلَيْكُما شُواظٌ مِنْ نارٍ وَ نُحاسٌ فَلا تَنْتَصِران.....** . الاحتجاج ۱/ ۶۲.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:....ای گروه مردم! من امامت را در ذرّیّه خودم تا روز قیامت باقی گذاشتم، و من هر آن‌چه گفتنی بود گفتم و مأموریتم را کاملا به انجام رساندم، تا آن‌جاکه برای هیچ کس؛ چه حاضر و چه غایب، چه آنان که متولّد شده اند و چه آیندگان جای عذر و بهانه ای باقی نماند، پس سفارشات مرا به دیگران ابلاغ کنید، حاضر به غایب، و پدر به فرزند خود تا روز قیامت برسانند. و امامت را ظالمانه غصب کرده و بصورت سلطنت در خواهند آورد،ألا لعنت خدا بر آن دو گروهی که این مقام را بزور ستانده و غصب نمودند، سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلانِ فَ يُرْسَلُ عَلَيْكُما شُواظٌ مِنْ نارٍ وَ نُحاسٌ فَلا تَنْتَصِران...

عَنْ ابی بصیر عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ دُعِيَ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ فَيُكْسَى حُلَّةً وَرْدِيَّةً فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَرْدِيَّةً قَالَ نَعَمْ أَ مَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **فَإِذَا انْشَقَّتِ السَّماءُ فَكانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهانِ** .... المحاسن/ ۱۸۰، ح ۱۷۱.

ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام نقل کرده است که فرمود: وقتی روز قیامت فرا رسد: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرا خوانده می شود و به او لباس صورتی پوشانده می شود. گفتم: قربانت گردم، لباس صورتی؟ فرمود: بلی، آیا کلام خداوند عز و جل را نشنیدی که می فرماید: فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاء فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ .....

علیّ بن إبراهیم : **فَيَوْمَئِذٍ لا يُسْئَلُ عَنْ ذَنْبِهِ** قَالَ مِنْكُمْ يَعْنِي مِنَ الشِّيعَةِ **إِنْسٌ وَ لا جَانٌّ** قَالَ مَعْنَاهُ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ وَ تَبَرَّأَ مِنْ أَعْدَائِهِ وَ أَحَلَّ حَلَالَهُ وَ حَرَّمَ حَرَامَهُ ثُمَّ دَخَلَ فِي الذُّنُوبِ وَ لَمْ يَتُبْ فِي الدُّنْيَا عُذِّبَ لَهَا فِي الْبَرْزَخِ وَ يَخْرُجُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَيْسَ لَهُ ذَنْبٌ يُسْأَلُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. تفسير القمّي ۲/ ۳۴۵.

علی بن ابراهیم در باره آیه فَيَومَئِذٍ لا يُسْأَل عَن ذَنبِهِ گفت: از شما یعنی از شیعه پرسیده نمی شود. و در باره إِنسٌ ولا جَانٌّ گفت: معنایش این است که هر کس ولایت علی علیه السلام را بپذیرد و از دشمنانش برائت بجوید و حلالش را حلال و حرامش را حرام بشمارد، سپس مرتکب گناه شود و در دنیا توبه نکند، در برزخ مورد عذاب قرار می گیرد و در روز قیامت که مبعوث می شود، دیگر در آن روز از گناهش بازخواست نمی شود.

عَنْ مَيْسَرَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ يَقُولُ وَ اللهِ لَا يُرَى مِنْكُمْ فِي النَّارِ اثْنَانِ لَا وَ اللهِ وَ لَا وَاحِدٌ قَالَ قُلْتُ فَأَيْنَ ذَلِكَ مِنْ كِتَابِ اللهِ قَالَ فَأَمْسَكَ عَنِّي سَنَةً قَالَ فَإِنِّي كُنْتُ مَعَهُ ذَاتَ يَوْمٍ فِي الطَّوَافِ إِذْ قَالَ لِي يَا مَيْسَرَةُ الْيَوْمَ أُذِنَ لِي فِي جَوَابِكَ عَنْ مَسْأَلَةِ كَذَا

قَالَ فَقُلْتُ فَأَيْنَ هُوَ مِنَ الْقُرْآنِ قَالَ فِي سُورَةِ الرَّحْمَنِ وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْئَلُ عَنْ ذَنْبِهِ مِنْكُمْ إِنْسٌ وَ لَا جَانٌّ فَقُلْتُ لَهُ لَيْسَ فِيهَا مِنْكُمْ قَالَ إِنَّ أَوَّلَ مَنْ غَيَّرَهَا ابْنُ أَرْوَى وَ ذَلِكَ أَنَّهَا حُجَّةٌ عَلَيْهِ وَ عَلَى أَصْحَابِهِ وَ لَوْ لَمْ يَكُنْ فِيهَا مِنْكُمْ لَسَقَطَ عِقَابُ اللهِ عَنْ خَلْقِهِ إِذْ لَمْ يُسْئَلْ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَ لَا جَانٌّ فَلِمَنْ يُعَاقِبُ إِذاً يَوْمَ الْقِيَامَةِ . تأويل الآيات ۲/ ۶۳۸ ۶۳۹، ح ۴۰.

میسره نقل کرده است که از امام رضا علیه السلام شنیدم که می گفت: حتی دو نفر از شما در آتش دیده نمی شوند، نه به خدا قسم حتی یک نفر. به او گفتم: این در کجای کتاب خدا وجود دارد؟ حضرت یک سال جواب مرا نداد. اما یک روز با حضرت در حال طواف بودم که گفت: ای میسره! به من اجازه داده شد که جواب آن سئوال تو را بدهم. گفتم: در کجای قرآن هست؟ فرمود: در سوره رحمن آن جا که خداوند عز و جل می فرماید: فَيَومَئِذٍ لا يُسْأَل عَن ذَنبِهِ منكم إِنسٌ ولا جَانٌّ به او گفتم: اما در آیه کلمه منکم وجود ندارد. فرمود: اولین کسی که آن را تغییر داد ابن اروی بود. زیرا این آیه، برهانی بر علیه او و یارانش بود. اگر در آن آیه کلمه منکم وجود نداشته باشد عذاب خداوند از همه مخلوقاتش برداشته می شود. زیرا هیچ انسی و هیچ جنی مورد بازخواست قرار نمی گیرد، پس در آن صورت خداوند چه کسی را عذاب خواهد کرد؟

الرّحمن ۵۰-۴۱

يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأَقْدَامِ (۴۱) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۴۲) هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ (۴۳) يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ (۴۴) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۴۵) وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ (۴۶) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۴۷) ذَوَاتَا أَفْنَانٍ (۴۸) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۴۹) فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ (۵۰)

تبهکاران از سیمایشان شناخته می شوند و از پیشانی و پایشان بگیرند (۴۱) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۴۲) این است همان جهنمی که تبهکاران آن را دروغ می خواندند (۴۳) میان [آتش] و میان آب جوشان سرگردان باشند (۴۴) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۴۵) و هر کس را که از مقام پروردگارش بترسد دو باغ است (۴۶) پس کدامیك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۴۷) که دارای شاخسارانند (۴۸) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۴۹) در آن دو [باغ] دو چشمه روان است (۵۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَ الْأَقْدامِ** فَقَالَ يَا مُعَاوِيَةُ مَا يَقُولُونَ فِي هَذَا قَالَ قُلْتُ يَزْعُمُونَ أَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَعْرِفُ المجرمون [الْمُجْرِمِينَ] بِسِيمَاهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَأْمُرُ بِهِمْ فَيُؤْخَذُ بِنَوَاصِيهِمْ وَ أَقْدَامِهِمْ وَ يُلْقَوْنَ فِي النَّارِ قَالَ فَقَالَ لِي وَ كَيْفَ يَحْتَاجُ الْجَبَّارُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَى مَعْرِفَةِ خَلْقٍ أَنْشَأَهُمْ وَ هُوَ خَلَقَهُمْ قَالَ فَقُلْتُ فَمَا ذَاكَ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ ذَلِكَ لَوْ قَدْ قَامَ قَائِمُنَا أَعْطَاهُ اللهُ السِّيمَاءَ فَيَأْمُرُ بِالْكَافِرِ فَيُؤْخَذُ بِنَوَاصِيهِمْ وَ أَقْدَامِهِمْ ثُمَّ يَخْبِطُ بِالسَّيْفِ خَبْطاً. البصائر/ ۳۷۶، ح ۸.

امام صادق علیه السلام در باره آیه يُعْرَفُ المُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّواصِي والأَقْدَامِ فرمود: ای معاویه! در این باره چه می گویند؟ گفتم: می پندارند که خداوند تبارک و تعالی در روز قیامت گناهکاران را با چهره هایشان می شناسد و دستور می دهد که آن‌ها را از پیشانی ها و پاهایشان بگیرند و به داخل آتش بیندازند. حضرت به من فرمود: چگونه است که خداوند تبارک و تعالی

به شناخت مخلوق نیاز داشته باشد که خودش آن‌ها را پدید آورده و آفریده است؟ گفتم: جانم فدای تو، موضوع چیست؟ فرمود: موضوع این است که وقتی امام قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف قیام می کند، خداوند چهره ها را به او می دهد و او دستور می دهد که کافر را بگیرند. آن گاه آن‌ها را از پیشانی هایشان و پاهایشان می گیرند، سپس حضرت با شمشیر به شدت آن‌ها را می زند و به قتل می رساند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيماهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّواصِي وَ الْأَقْدامِ** قَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ يَعْرِفُهُمْ وَ لَكِنْ هَذِهِ نَزَلَتْ فِي الْقَائِمِ ﷺ هُوَ يَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ فَيَخْبِطُهُمْ بِالسَّيْفِ هُوَ وَ أَصْحَابُهُ خَبْطاً .... تأويل الآيات ۲/ ۶۳۹، ح ۲۱.

امام صادق علیه السلام در باره آیه: يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيماهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّواصِي وَ الْأَقْدامِ فرمود: خداوند آن‌ها را می شناسد، ولی این آیه در باره امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف نازل شده است که آن حضرت آن‌ها را از چهره هایشان می شناسد، آن گاه خودش و یارانش با شمشیر به شدت آن‌ها را می زنند.

عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ صَالِحٍ الْهَرَوِيِّ، قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ أَخْبِرْنِي عَنِ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ أَ هُمَا الْيَوْمَ مَخْلُوقَتَانِ؟ فَقَالَ: نَعَمْ وَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ وَ رَأَى النَّارَ لَمَّا عُرِجَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ، قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: فَإِنَّ قَوْماً يَقُولُونَ: إِنَّهُمَا الْيَوْمَ مَقْدُورَتَانِ غَيْرُ مَخْلُوقَتَيْنِ؟ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَا أُولَئِكَ مِنَّا وَ لَا نَحْنُ مِنْهُمْ، مَنْ أَنْكَرَ خَلْقَ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ فَقَدْ كَذَّبَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ كَذَّبَنَا وَ لَيْسَ مِنْ وَلَايَتِنَا عَلَى شَيْءٍ وَ خُلِّدَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ: **هذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ يَطُوفُونَ بَيْنَها وَ بَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ**، وَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: لَمَّا عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ، أَخَذَ بِيَدِي جَبْرَئِيلُ فَأَدْخَلَنِي الْجَنَّةَ..... العيون ۱/ ۹۴، ح ۳.

عبدالسلام بن صالح هروی، از امام رضا علیه السلام نقل کرده است که به حضرت گفتم: ای فرزند رسول خدا! در باره بهشت و جهنم به من اطلاع بده که آیا آن دو همین امروز وجود دارند؟ فرمود: بلی، وقتی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به آسمان عروج کرد، در آن جا وارد بهشت شد و جهنم را هم دید. به او گفتم: گروهی می گویند: بهشت و جهنم امروز در تقدیر هستند و هنوز خلق نشده اند. در جواب فرمود: نه آن‌ها از ما هستند و نه ما از آن‌ها هستیم. هر کس آفرینش بهشت و جهنم را انکار کند، در واقع رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را تکذیب نموده است و ما را انکار کرده است و به هیچ وجه در ولایت ما نیست و در آتش جهنم جاودانه خواهد بود. خداوند متعال فرموده است: هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ و پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است: وقتی به آسمان برده شدم، جبرئیل علیه السلام دستم را گرفت و مرا وارد بهشت گردانید.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ لِمَنْ خافَ مَقامَ رَبِّهِ جَنَّتانِ** قَالَ مَنْ عَلِمَ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَرَاهُ وَ يَسْمَعُ مَا يَقُولُهُ وَ يَفْعَلُهُ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ فَيَحْجُزُهُ ذَلِكَ عَنِ الْقَبِيحِ مِنَ الْأَعْمَالِ فَذَلِكَ الَّذِي **خافَ مَقامَ رَبِّهِ وَ نَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوى**. الكافي ۲/ ۸۰، ح ۱.

امام صادق علیه السلام در باره آیه ولِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ فرمود: هر کس بداند که خداوند او را می بیند و آن چه را که می گوید، می شنود و از کارهای خوب و بد او آگاه است، از کارهای زشت دست برمی دارد. این همان کسی است که از مقام پروردگارش می ترسد و نفس را از هوی و هوس بازمی دارد...

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام مَنْ عَرَضَتْ لَهُ فَاحِشَةٌ أَوْ شَهْوَةٌ فَاجْتَنَبَهَا مِنْ مَخَافَةِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ النَّارَ وَ آمَنَهُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ وَ أَنْجَزَ لَهُ مَا وَعَدَهُ فِي كِتَابِهِ فِي قَوْلِهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **وَ لِمَنْ خافَ مَقامَ رَبِّهِ جَنَّتانِ**.... الفقيه ٤/ ٨٧، ح ١.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....هر که هرزگی یا شهوت رانی برایش آماده شود و از ترس خدا از آن دوری کند خدایش بر دوزخ حرام کند و او را از هراس بزرگ آسوده کند و آن‌چه در قرآنش وعده داده برای او عملی کند وَ لِمَنْ خافَ مَقامَ رَبِّهِ جَنَّتانِ.....

الرّحمن ۶۰-۵۱

فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُما تُكَذِّبانِ (۵۱) فِيهِما مِنْ كُلِّ فاكِهَةٍ زَوْجانِ (۵۲) فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُما تُكَذِّبانِ (۵۳) مُتَّكِئِينَ عَلى فُرُشٍ بَطائِنُها مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دانٍ (۵۴) فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُما تُكَذِّبانِ (۵۵) فِيهِنَّ قاصِراتُ الطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلا جَانٌّ (۵۶) فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُما تُكَذِّبانِ (۵۷) كَأَنَّهُنَّ الْياقُوتُ وَالْمَرْجانُ (۵۸) فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُما تُكَذِّبانِ (۵۹) هَلْ جَزاءُ الْإِحْسانِ إِلَّا الْإِحْسانُ (۶۰)

پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۵۱) در آن دو [باغ] از هر میوه ای دوگونه است (۵۲) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۵۳) بر بسترهایی که آستر آن‌ها از ابریشم درشت بافت است تکیه آنند و چیدن میوه [از] آن دو باغ [به آسانی] در دسترس است (۵۴) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۵۵) در آن [باغها دلبرانی] فروهشته نگاهند که دست هیچ انس و جنی پیش از ایشان به آن‌ها نرسیده است (۵۶) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۵۷) گویی که آن‌ها یاقوت و مرجانند (۵۸) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۵۹) مگر پاداش احسان جز احسان است (۶۰)

عَنْ عَلِيٍّ علیه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **هَلْ جَزاءُ الْإِحْسانِ إِلَّا الْإِحْسانُ** قَالَ عَلِيٌّ علیه السلام سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ مَا جَزَاءُ مَنْ أَنْعَمْتُ عَلَيْهِ بِالتَّوْحِيدِ إِلَّا الْجَنَّةُ. التوحيد/ ۴۸، ح ۴۹.

امیرالمؤمنین علیه السلام در باره آیه: هَل جَزَاء الإِحْسَانِ إِلا الإِحْسَانُ فرمود: از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم که فرمود: خداوند عز و جل می فرماید: پاداش کسی که به او نعمت توحید عطا کرده ای، چیزی جز بهشت نیست.

عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله وَ أَمَّا قَوْلُهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ فَثَمَنُهَا الْجَنَّةُ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى **هَلْ جَزاءُ الْإِحْسانِ إِلَّا الْإِحْسانُ** قَالَ هَلْ جَزَاءُ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ إِلَّا الْجَنَّةَ. العلل/ ۲۵۱، ح ۸.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: و اما فرموده لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ پس بهای آن بهشت است و این فرموده خدای متعال است هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ فرمود ایا جزای کسی که لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ بگوید غیر از بهشت است.

الرّحمن ۷۰-۶۱

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۶۱) وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ (۶۲) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۶۳) مُدْهَامَّتَانِ (۶۴) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۶۵) فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ (۶۶) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۶۷) فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ (۶۸) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۶۹) فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ (۷۰)

پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۶۱) و غیر از آن دو [باغ] دو باغ [دیگر نیز] هست (۶۲) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۶۳) که از [شدت] سبزی سیه گون می نماید (۶۴) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۶۵) در آن دو [باغ] دو چشمه همواره جوشان است (۶۶) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۶۷) در آن دو میوه و خرما و انار است (۶۸) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۶۹) در آن جا [زنانی] نکوخوی و نکورویند (۷۰)

عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ الْكَلْبِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ وَ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليهما السلام يَقُولَانِ مَا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ ثَمَرَةٌ كَانَتْ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله مِنَ الرُّمَّانِ وَ كَانَ وَ اللهِ إِذَا أَكَلَهَا أَحَبَّ أَنْ لَا يَشْرَكَهُ فِيهَا أَحَدٌ. الكافي ٦/ ٣٥٢، ح ٣.

کلبی گوید از امام باقر وصادق علیهما السلام شنیدم میفرمودند: هیچ میوه ای در زمین نزد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم محبوب تر از انار نبود و بخدا وقتی میخوردند دوست داشتند کسی با ایشان شریک نشود.

عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ** قَالَ هُنَ صَوَالِحُ الْمُؤْمِنَاتِ الْعَارِفَات. الكافي ٨/ ١٥٦، ح ١٤٧.

حلبی نقل کرده است که از امام صادق علیه السلام پرسید: تفسیر آیه: فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ چیست؟ فرمود: آنها زنان مؤمن و صالح و عارف هستند.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَعْيَنَ أَخُو مَالِكِ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ الرَّجُلِ لِلرَّجُلِ جَزَاكَ اللهُ خَيْراً مَا يَعْنِي بِهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَ خَيْراً نَهَرٌ فِي الْجَنَّةِ مَخْرَجُهُ مِنَ الْكَوْثَرِ وَ الْكَوْثَرَ مَخْرَجُهُ مِنْ سَاقِ الْعَرْشِ عَلَيْهِ مَنَازِلُ الْأَوْصِيَاءِ وَ شِيعَتِهِمْ عَلَى حَافَتَيْ ذَلِكَ النَّهَرِ جَوَارِي نَابِتَاتٌ كُلَّمَا قُلِعَتْ وَاحِدَةٌ نَبَتَتْ أُخْرَى سُمِّيَ بِذَلِكَ النَّهَرُ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى **فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ** فَإِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِصَاحِبِهِ جَزَاكَ اللهُ خَيْراً فَإِنَّمَا يَعْنِي بِذَلِكَ تِلْكَ الْمَنَازِلَ الَّتِي قَدْ أَعَدَّهَا اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِصَفْوَتِهِ وَ خِيَرَتِهِ مِنْ خَلْقِهِ. الكافي ٨/ ٢٣٠، ح ٢٩٨.

حسین بن اعین برادر مالک بن اعین نقل کرده است که از امام صادق علیه السلام پرسیدم: وقتی یک فردی به فرد دیگری می گوید: خداوند به تو خیر دهد، مقصودش چیست؟ امام صادق علیه السلام فرمود: خیر رودخانه ای است در بهشت که از کوثر سرچشمه می گیرد و سرچشمه کوثر از پای عرش است. خانه های اوصیای خداوند و شیعیان آنها در آن جا قرار دارد. در دو طرف آن رودخانه نیلوفرهایی می روید که هر گاه یکی از آنها کنده شود، یکی دیگر به جایش می روید، به همین خاطر نهر نامیده می شود. این است کلام خداوند که می فرماید: فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ . پس هر گاه کسی به دوستش می گوید: جزاک الله خیرا، مقصودش از خیر، آن خانه هایی است که خداوند عز و جل آنها را برای برگزیدگان و نیکان خلق خود آماده کرده است.

الرّحمن ۷۸-۷۱

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۷۱) حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ (۷۲) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۷۳) لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ (۷۴) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۷۵) مُتَّكِئِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ (۷۶) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (۷۷) تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (۷۸)

پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۷۱) حورانی پرده نشین در [دل] خیمه ها (۷۲) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۷۳) دست هیچ انس و جنی پیش از ایشان به آن ها نرسیده است (۷۴) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۷۵) بر بالش سبز و فرش نیکو تکیه زده اند (۷۶) پس کدام یك از نعمتهای پروردگارتان را منکرید (۷۷) خجسته باد نام پروردگار شکوهمند و بزرگوارت (۷۸)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **تَبارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلالِ وَ الْإِكْرامِ** فَقَالَ نَحْنُ جَلَالُ اللهِ وَ كَرَامَتُهُ الَّتِي أَكْرَمَ اللهُ الْعِبَادَ بِطَاعَتِنَا. تفسير القمّي ۲/ ۳٤٦.

امام باقر علیه السلام در باره آیه تَبارَکَ اسْمُ رَبِّکَ ذِی الجَلال والإِکْرَامِ فرمود: ما عظمت خداوند و کرامت او هستیم، کرامتی که خداوند آن را به بندگانی که از ما اطاعت می کنند می بخشد.

۵۶. الواقعة

الواقعة ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ (۱) لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ (۲) خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ (۳) إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا (۴) وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا (۵) فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا (۶) وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً (۷) فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ (۸) وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ (۹) وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. آن واقعه چون وقوع یابد (۱) [که] در وقوع آن دروغی نیست (۲) پست کنند [و] بالا برند است (۳) چون زمین با تکان [سختی] لرزانده شود (۴) و کوهها [جمله] ریزه ریزه شوند (۵) و غباری پراکنده گردند (۶) و شما سه دسته شوید (۷) یاران دست راست کدامند یاران دست راست (۸) و یاران چپ کدامند یاران چپ (۹) و سبقت گیرندگان مقدمند (۱۰)

عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَقُولُ مَنْ لَمْ يَتَعَزَّ بِعَزَاءِ اللهِ تَقَطَّعَتْ نَفْسُهُ عَلَى الدُّنْيَا حَسَرَاتٍ وَ اللهِ مَا الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةُ إِلَّا كَكِفَّتَيِ الْمِيزَانِ فَأَيُّهُمَا رَجَحَ ذَهَبَ بِالْآخَرِ ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ عَزَّ وَ جَلَ **إِذا وَقَعَتِ الْواقِعَةُ** يَعْنِي الْقِيَامَةَ **لَيْسَ لِوَقْعَتِها كاذِبَةٌ خافِضَةٌ** خَفَضَتْ وَ اللهِ بِأَعْدَاءِ اللهِ إِلَى النَّارِ **رافِعَةٌ** رَفَعَتْ وَ اللهِ أَوْلِيَاءَ اللهِ إِلَى الْجَنَّةِ..... الخصال ۱/ ٦٤، ح ۹۵.

زهری، از امام سجاد علیه السلام نقل کرده است که فرمود: هر کس با آرامش خداوندی آرامش نیابد، نفس او با حسرت خوردن به دنیا قطع می شود. به خدا قسم که دنیا و آخرت مانند دو کفه ترازو می باشند، هر کدام از آن‌ها که برتر باشد، دیگری می رود. سپس این آیه را تلاوت فرمود: إِذَا وقَعَتِ الواقِعَةُ یعنی قیامت لیْسَ لوقْعَتِهَا کَاذِبَةٌ* خَافِضَةٌ یعنی به خدا قسم که دشمنان خداوند در آتش جهنم فرو می روند. و رَّافِعَةٌ یعنی این که به خدا قسم، دوستان خداوند در بهشت مکان بالایی پیدا می کنند.....

عَنْ علی بن نعمان عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ بِي ثَآلِيلَ كَثِيرَةً قَدِ اغْتَمَمْتُ بِأَمْرِهَا فَأَسْأَلُكَ أَنْ تُعَلِّمَنِي شَيْئاً أَنْتَفِعُ بِهِ فَقَالَ علیه السلام خُذْ لِكُلِّ ثُؤْلُولٍ سَبْعَ شَعِيرَاتٍ وَ اقْرَأْ عَلَى كُلِّ شَعِيرَةٍ سَبْعَ مَرَّاتٍ إِذا وَقَعَتِ الْواقِعَةُ إِلَى قَوْلِهِ **فَكانَتْ هَباءً مُنْبَثًّا** وَ قَوْلَهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْجِبالِ فَقُلْ يَنْسِفُها رَبِّي نَسْفاً فَيَذَرُها قاعاً صَفْصَفاً لا تَرى فِيها عِوَجاً وَ لا أَمْتاً** تَأْخُذُ الشَّعِيرَ شَعِيرَةً شَعِيرَةً فَامْسَحْ بِهَا عَلَى كُلِّ ثُؤْلُولٍ ثُمَّ صَيِّرْهَا فِي خِرْقَةٍ جَدِيدَةٍ فَارْبِطْ عَلَى الْخِرْقَةِ حَجَراً وَ أَلْقِهَا فِي كَنِيفٍ قَالَ فَفَعَلْتُ فَنَظَرْتُ إِلَيْهَا يَوْمَ السَّابِعِ فَإِذَا هِيَ مِثْلُ رَاحَتِي وَ يَنْبَغِي أَنْ يُفْعَلَ ذَلِكَ فِي مُحَاقِ الشَّهْرِ. العیون ۲/ ۵۰، ح ۱۹۳.

علیّ بن نعمان نقل کرده که گفت: من به امام هشتم عرضه داشتم فدایت گردم من زگیل بسیاری در بدن دارم که اسباب ناراحتی من شده از شما میخواهم چاره‌ای برای رفع آن بمن یاد دهی که مفید باشد، فرمود: برای هر کدام از آن‌ها هفت دانه جو برگیر و بر هر یک هفت بار إِذا وَقَعَتِ الْواقِعَةُ را تا جمله هَباءً مُنْبَثًّا، و آیه مبارکه وَ يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْجِبالِ فَقُلْ يَنْسِفُها رَبِّي نَسْفاً* فَيَذَرُها قاعاً صَفْصَفاً* لا تَرى فِيها عِوَجاً وَ لا أَمْتاً را قرائت کن و بدان بدم، آنگاه دانه دانه برگیر و هر یک را بر زگیلی بساى، سپس همه را در پارچه نشسته‌ای بریز و آن را بسنگی ببند و در جای تاریکی بیاویز، علی بن نعمان گفت: من این دستور را عمل کردم و روز هفتم نگریستم چیزی باقی نبود و مثل کف دستم صاف شده بود، و سزاوار است این کار را در آخر ماه که محاقّ است.

علیّ بن إبراهیم : **إِذا وَقَعَتِ الْواقِعَةُ لَيْسَ لِوَقْعَتِها كاذِبَةٌ** قَالَ الْقِيَامَةُ هِيَ حَقٌّ قَوْلُهُ تَعَالَى **خافِضَةٌ** قَالَ لِأَعْدَاءِ اللهِ **رافِعَةٌ** لِأَوْلِيَاءِ اللهِ **إِذا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا** قَالَ يُدَقُّ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ **وَ بُسَّتِ الْجِبالُ بَسًّا** قَالَ قُلِعَتِ الْجِبَالُ قَلْعاً **فَكانَتْ هَباءً مُنْبَثًّا** قَالَ الْهَبَاءُ الَّذِي يَدْخُلُ فِي الْكُوَّةِ مِنْ شُعَاعِ الشَّمْسِ..... تفسیر القمّي ۲/ ۳۴۶.

علی بن ابراهیم در باره آیات: إِذَا وقَعَتِ الواقِعَةُ* لیْسَ لوقْعَتِهَا کَاذِبَةٌ و حقیقت است و کلمه خَافِضَةٌ در باره دشمنان خدا است. رَّافِعَةٌ در باره دوستان خداست. در باره إِذَا رُجَّتِ الأَرْضُ رَجًّا گفته است: یعنی بعضی از قسمت های آن، قسمت های دیگر را می کوبد و می شکند و وبُسَّتِ الجِبَال بَسًّا یعنی این که کوه ها از جای کنده شوند فَكَانَتْ هَبَاء مُّنبَثًّا هباء: آن چیزی است که در شکاف و ستونی از نور خورشید دیده می شود.

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَ نَاساً زَعَمُوا أَنَ الْعَبْدَ لَا يَزْنِي وَ هُوَ مُؤْمِنٌ وَ لَا يَسْرِقُ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ وَ لَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ وَ لَا يَأْكُلُ الرِّبَا وَ هُوَ مُؤْمِنٌ وَ لَا يَسْفِكُ الدَّمَ الْحَرَامَ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَقَدْ ثَقُلَ عَلَيَّ هَذَا وَ حَرِجَ مِنْهُ صَدْرِي حِينَ أَزْعُمُ أَنَّ هَذَا الْعَبْدَ يُصَلِّي صَلَاتِي وَ يَدْعُو دُعَائِي وَ يُنَاكِحُنِي وَ أُنَاكِحُهُ وَ يُوَارِثُنِي وَ أُوَارِثُهُ وَ قَدْ خَرَجَ مِنَ الْإِيمَانِ مِنْ أَجْلِ ذَنْبٍ يَسِيرٍ أَصَابَهُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام صَدَقْتَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ وَ الدَّلِيلُ عَلَيْهِ كِتَابُ اللهِ خَلَقَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ النَّاسَ عَلَى ثَلَاثِ طَبَقَاتٍ وَ أَنْزَلَهُمْ ثَلَاثَ مَنَازِلَ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي الْكِتَابِ **فَأَصْحابُ الْمَيْمَنَةِ وَ أَصْحابُ الْمَشْئَمَةِ**

وَ **السَّابِقُونَ** فَأَمَّا مَا ذَكَرَ مِنْ أَمْرِ السَّابِقِينَ فَإِنَّهُمْ أَنْبِيَاءُ مُرْسَلُونَ وَ غَيْرُ مُرْسَلِينَ جَعَلَ اللهُ فِيهِمْ خَمْسَةَ أَرْوَاحٍ رُوحَ الْقُدُسِ وَ رُوحَ الْإِيمَانِ وَ رُوحَ الْقُوَّةِ وَ رُوحَ الشَّهْوَةِ وَ رُوحَ الْبَدَنِ فَبِرُوحِ الْقُدُسِ بُعِثُوا أَنْبِيَاءَ مُرْسَلِينَ وَ غَيْرَ مُرْسَلِينَ وَ بِهَا عَلِمُوا الْأَشْيَاءَ وَ بِرُوحِ الْإِيمَانِ عَبَدُوا اللهَ وَ لَمْ يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِرُوحِ الْقُوَّةِ جَاهَدُوا عَدُوَّهُمْ وَ عَالَجُوا مَعَاشَهُمْ وَ بِرُوحِ الشَّهْوَةِ أَصَابُوا لَذِيذَ الطَّعَامِ وَ نَكَحُوا الْحَلَالَ مِنْ شَبَابِ النِّسَاءِ وَ بِرُوحِ الْبَدَنِ دَبُّوا وَ دَرَجُوا فَهَؤُلَاءِ مَغْفُورٌ لَهُمْ مَصْفُوحٌ عَنْ ذُنُوبِهِمْ ثُمَّ قَالَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنا بَعْضَهُمْ عَلى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللهُ وَ رَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجاتٍ وَ آتَيْنا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّناتِ وَ أَيَّدْناهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ** ثُمَّ قَالَ فِي جَمَاعَتِهِمْ **وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ** يَقُولُ أَكْرَمَهُمْ بِهَا فَفَضَّلَهُمْ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ فَهَؤُلَاءِ مَغْفُورٌ لَهُمْ مَصْفُوحٌ عَنْ ذُنُوبِهِمْ ثُمَّ ذَكَرَ أَصْحَابَ الْمَيْمَنَةِ وَ **هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا** بِأَعْيَانِهِمْ جَعَلَ اللهُ فِيهِمْ أَرْبَعَةَ أَرْوَاحٍ رُوحَ الْإِيمَانِ وَ رُوحَ الْقُوَّةِ وَ رُوحَ الشَّهْوَةِ وَ رُوحَ البَدَنِ فَلَا يَزَالُ الْعَبْدُ يَسْتَكْمِلُ هَذِهِ الْأَرْوَاحَ الْأَرْبَعَةَ حَتَّى تَأْتِيَ عَلَيْهِ حَالَاتٌ فَقَالَ الرَّجُلُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا هَذِهِ الْحَالَاتُ فَقَالَ أَمَّا أُولَاهُنَّ فَهُوَ كَمَا قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ مِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْ لا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئاً** فَهَذَا يَنْتَقِصُ مِنْهُ جَمِيعُ الْأَرْوَاحِ وَ لَيْسَ بِالَّذِي يَخْرُجُ مِنْ دِينِ اللهِ لِأَنَّ الْفَاعِلَ بِهِ رَدَّهُ إِلَى أَرْذَلِ عُمُرِهِ فَهُوَ لَا يَعْرِفُ لِلصَّلَاةِ وَقْتاً وَ لَا يَسْتَطِيعُ التَّهَجُّدَ بِاللَّيْلِ وَ لَا بِالنَّهَارِ وَ لَا الْقِيَامَ فِي الصَّفِّ مَعَ النَّاسِ فَهَذَا نُقْصَانٌ مِنْ رُوحِ الْإِيمَانِ وَ لَيْسَ يَضُرُّهُ شَيْئاً وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَقِصُ مِنْهُ رُوحُ الْقُوَّةِ فَلَا يَسْتَطِيعُ جِهَادَ عَدُوِّهِ وَ لَا يَسْتَطِيعُ طَلَبَ الْمَعِيشَةِ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَقِصُ مِنْهُ رُوحُ الشَّهْوَةِ فَلَوْ مَرَّتْ بِهِ أَصْبَحُ بَنَاتِ آدَمَ لَمْ يَحِنَّ إِلَيْهَا وَ لَمْ يَقُمْ وَ تَبْقَى رُوحُ الْبَدَنِ فِيهِ فَهُوَ يَدِبُّ وَ يَدْرُجُ حَتَّى يَأْتِيَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ فَهَذَا الْحَالُ خَيْرٌ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ هُوَ الْفَاعِلُ بِهِ وَ قَدْ تَأْتِي عَلَيْهِ حَالَاتٌ فِي قُوَّتِهِ وَ شَبَابِهِ فَيَهُمُّ بِالْخَطِيئَةِ فَيُشَجِّعُهُ رُوحُ الْقُوَّةِ وَ يُزَيِّنُ لَهُ رُوحُ الشَّهْوَةِ وَ يَقُودُهُ رُوحُ الْبَدَنِ حَتَّى تُوقِعَهُ فِي الْخَطِيئَةِ فَإِذَا لَامَسَهَا نَقَصَ مِنَ الْإِيمَانِ وَ تَفَصَّى مِنْهُ فَلَيْسَ يَعُودُ فِيهِ حَتَّى يَتُوبَ فَإِذَا تَابَ تَابَ اللهُ عَلَيْهِ وَ إِنْ عَادَ أَدْخَلَهُ اللهُ نَارَ جَهَنَّمَ فَأَمَّا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ فَهُمُ الْيَهُودُ وَ النَّصَارَى يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **الَّذِينَ آتَيْناهُمُ الْكِتابَ يَعْرِفُونَهُ كَما يَعْرِفُونَ أَبْناءَهُمْ** يَعْرِفُونَ مُحَمَّداً وَ الْوَلَايَةَ فِي التَّوْرَاةِ وَ الْإِنْجِيلِ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ فِي مَنَازِلِهِمْ **وَ إِنَّ فَرِيقاً مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ** أَنَّكَ الرَّسُولُ إِلَيْهِمْ **فَلا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ** فَلَمَّا جَحَدُوا مَا عَرَفُوا ابْتَلَاهُمُ اللهُ بِذَلِكَ فَسَلَبَهُمْ رُوحَ الْإِيمَانِ وَ أَسْكَنَ أَبْدَانَهُمْ ثَلَاثَةَ أَرْوَاحٍ رُوحَ الْقُوَّةِ وَ رُوحَ الشَّهْوَةِ وَ رُوحَ الْبَدَنِ ثُمَّ أَضَافَهُمْ إِلَى الْأَنْعَامِ فَقَالَ **إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعامِ** لِأَنَّ الدَّابَّةَ إِنَّمَا تَحْمِلُ بِرُوحِ الْقُوَّةِ وَ تَعْتَلِفُ بِرُوحِ الشَّهْوَةِ وَ تَسِيرُ بِرُوحِ الْبَدَنِ فَقَالَ لَهُ السَّائِلُ أَحْيَيْتَ قَلْبِي بِإِذْنِ اللهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ. الكافي ۲/ ۲۸۱ ۲۸٤، ح ۱٦.

اصبغ بن نباته نقل کرده است که: مردی نزد امیر المومنین علیه السلام آمد و گفت: ای امیرالمؤمنین! عده ای از مردم گمان می کنند که بنده مؤمن نه زنا می کند و نه دزدی می نماید و نه شراب می نوشد و نه رباخواری می کند و نه خون حرام می ریزد؛ یعنی در عین ایمان داشتن، این معاصی را مرتکب نمی شود. بر من گران آمد و دلگیر شدم، وقتی فهمیدم که این بنده مثل من نماز به جای می آ ورد و همچون من دعا می خواند و با خانواده من ازدواج می کند و من با خانواده او ازدواج می کنم. از من ارث می برد و من از او ارث می برم ، اما به خاطر گناه کوچکی که انجام داده است از ایمان خارج شده است؟ علی علیه السلام فرمود: راست گفتی، از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم، که دلیل او کتاب خدا بود، شنیدم که می گوید: خداوند عز و جل مردم را به سه دسته آفریده است و برای آنها سه جای‌گاه قرار داده است و این کلام خداوند عز و جل می باشد که در قرآن گفته است: أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ، وأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ، السَّابِقُونَ . و اما آن چه در باره سابقون گفته است، آنها پیامبران مرسل و غیر مرسل او می باشند که

خداوند در میان آن‌ها پنج روح قرار داده است؛ روح القدس، و روح ایمان و روح قوت و قدرت، و روح شهوت و روح بدن. به وسیله روح القدس، پیامبران مرسل و غیر مرسل مبعوث شدند و به کمک آن، اشیاء را شناختند و با روح ایمان خداوند را عبادت نمودند و هیچ چیز را شریک او قرار ندادند و با روح قوت و قدرت با دشمنانشان جنگیدند و زندگی خود را سر و سامان دادند و با روح شهوت به غذاهای لذیذ رسیدند و با دختران جوان ازدواج حلال کردند و با روح بدن رفت و آمد نمودند. اینها کسانی هستند که آمرزیده می شوند و از گناهانشان صرف نظر می گردد. سپس فرمود: خداوند عز و جل می فرماید: تِلکَ الرُّسُل فَضَّلنَا بَعْضَهُمْ عَلی بَعْضٍ مِّنْهُم مَّن کَلمَ اللهُ ورَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وآتَیْنَا عِیسَی ابْنَ مَرْیَمَ البَیِّنَاتِ وأَیَّدْنَاهُ بِرُوحِ القُدُسِ می فرماید، با این ویژگی ها آن‌ها را گرامی داشته است و آن‌ها را بر دیگران برتری داده است، پس اینها کسانی هستند که آمرزیده می شوند و از گناهانشان چشم پوشی می شود. سپس از اصحاب میمنه یاد کرد و آن‌ها در قالب و جسم خویش، مؤمنان راستین هستند. خداوند در میان آن‌ها چهار روح قرار داده است: روح ایمان، روح قوت و قدرت، روح شهوت و روح بدن. بنده پیوسته این روح ها را تکمیل می نماید تا این که حالت هایی به او دست دهد. آن مرد پرسید: ای امیرالمؤمنین! این حالت ها چیست؟ حضرت فرمود: اما برترین آن‌ها همان است که خداوند عز و جل می فرماید: ومِنکُم مَّن یُرَدُّ إِلی أَرْذَلِ العُمُرِ لِکَیْ لاَ یَعْلمَ بَعْدَ عِلمٍ شَیْئًا این عامل باعث می شود که همه روح ها دچار نقص و کاستی می شوند و فقط مربوط به کسی نمی شود که از دین خدا خارج می شود، زیرا خالق و آفریننده آن، او را به پایین ترین نوع عمر برمی گرداند. در نتیجه او وقت نماز را نمی فهمد و نمی تواند در شب یا روز برای عبادت بیدار بماند و یا این که در صف نماز جماعت به همراه مردم حاضر شود. این کاسته شدن و نقصان گرفتن روح ایمان است و هیچ ضرری به او نمی رساند. برخی از آن‌ها کسانی هستند که روح قوت و قدرت در آن‌ها کاهش یافته است، در نتیجه نمی توانند با دشمنانشان بجنگند و نمی توانند به دنبال رزق و روزی باشند و بعضی از آن‌ها کسانی هستند که روح شهوت در آن‌ها کاهش یافته است. پس اگر زیباترین دختر آدمی از جلوی ایشان عبور کند، به او گرایش پیدا نمی کنند و به سراغ او نمی روند. ولی روح بدن در ایشان می ماند و روزگار می گذرانند تا این که فرشته مرگ به سراغ ایشان بیاید و این حالت خوبی است، زیرا خداوند عز و جل، عامل و کننده این کار است. و بعضی اوقات حالت هایی در زمان قدرت و جوانی به او دست می دهد که قصد گناه می کند و روح قوت و جوانی او را تشویق می کند و روح شهوت این کار را برایش زیبا جلوه می دهد و روح بدن او را به پیش می برد تا این که او را در اشتباه و گناه می اندازد. پس اگر نقص و عیبی در ایمان او پیدا شود و ایمان از دست او برود، دیگر به آن برنمی گردد تا این که توبه کند. و وقتی توبه کند و رو به سوی خدا آورد، خداوند نیز به سوی او روی می آورد. و اگر دوباره به گناه برگردد، خداوند او را وارد جهنم می نماید. و اما اصحاب مشئمه، بعضی از آن‌ها از یهودیان و مسیحیان می باشند. خداوند عز و جل می فرماید: الذِینَ آتَیْنَاهُمُ الکِتَابَ یَعْرِفُونَهُ کَمَا یَعْرِفُونَ أَبْنَاءهُمْ آن‌ها محمد و ولایت او را از طریق تورات و انجیل می شناسند. همچنان که بچه هایشان را در خانه هایشان می شناسند و وإِنَّ فَرِیقًا مِّنْهُمْ لیَکْتُمُونَ الحَقَّ وهُمْ یَعْلمُونَ الحَقُّ مِن رَّبِّک فَلاَ تَکُونَنَّ مِنَ المُمْتَرِینَ وقتی که آن‌ها انکار کردند، نمی دانستند که خداوند آن‌ها را به آن وضع دچار ساخته و روح ایمان را از آن‌ها گرفته و در بدن آن‌ها فقط سه روح قرار داده است: روح قوت و قدرت، و روح شهوت، و روح بدن. و آن‌ها را به چهارپایان ملحق کرده و فرموده است: إِنْ هُمْ إِلا کَالأَنْعَامِ زیرا چهارپا با روح قوت و قدرت بار می برد و با روح شهوت علف می خورد و با روح بدن حرکت می کند. سپس آن کسی که سئوال کرده بود گفت: ای امیرالمؤمنین! به اذن خدا روح مرا زنده کردی.

عَنْ رَبِيعَةَ السَّعْدِيِّ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَرْسَلَ إِلَى بِلَالٍ فَأَمَرَهُ فَنَادَى بِالصَّلَاةِ قَبْلَ وَقْتِ كُلِّ يَوْمٍ فِي رَجَبٍ لِثَلَاثَةَ عَشَرَ خَلَتْ مِنْهُ، قَالَ: فَلَمَّا نَادَى بِلَالٌ بِالصَّلَاةِ فَزِعَ النَّاسُ مِنْ ذَلِكَ فَزَعاً شَدِيداً، وَ ذُعِرُوا وَ قَالُوا رَسُولُ اللهِ ﷺ بَيْنَ أَظْهُرِنَا لَمْ يَغِبْ عَنَّا وَ لَمْ يَمُتْ، فَاجْتَمَعُوا وَ حَشَدُوا فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَمْشِي حَتَّى انْتَهَى إِلَى بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ فَأَخَذَ بِعِضَادَتِهِ، فِي الْمَسْجِدِ مَكَانٌ يُسَمَّى السُّدَّةَ فَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: هَلْ تَسْمَعُونَ يَا أَهْلَ السُّدَّةِ فَقَالُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا فَقَالَ هَلْ تُبَلِّغُونَ قَالُوا: ضَمِنَّا ذَلِكَ لَكَ يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ أُخْبِرُكُمْ أَنَّ اللهَ خَلَقَ الْخَلْقَ قِسْمَيْنِ فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِهِمَا قِسْماً وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ **أَصْحابُ الْيَمِينِ وَ أَصْحابُ الشِّمالِ** فَأَنَا مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ وَ أَنَا خَيْرُ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ثُمَّ جَعَلَ الْقِسْمَيْنِ أَثْلَاثاً فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِهَا أَثْلَاثاً وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ: **فَأَصْحابُ الْمَيْمَنَةِ ما أَصْحابُ الْمَيْمَنَةِ وَ أَصْحابُ الْمَشْئَمَةِ ما أَصْحابُ الْمَشْئَمَةِ وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ** فَأَنَا مِنَ السَّابِقِينَ وَ أَنَا خَيْرُ السَّابِقِينَ..... تفسير القمي ۲/ ۳٤۷.

ربیعه سعدی، از حذیفه بن یمان، نقل کرده است که: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به دنبال بلال فرستاد و به او دستور داد که پیش از وقت و بی موقع اذان بگوید. سیزده روز از ماه رجب گذشته بود. وقتی بلال اذن سر داد، مردم از این کار به شدت ترسیدند و وحشت کردند و گفتند: پیغمبر در میان ما است. نه از ما پنهان شده است و نه مرده است! بنابراین جمع شدند و گرد هم آمدند. آن گاه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم پیاده آمد تا این که به دری از درهای مسجد رسید و دو طرف در را گرفت. در مسجد مکانی بود که سدّه نامیده می شد سلام کرد و گفت: ای اهل سده! می شنوید. گفتند: بلی شنیدیم و اطاعت کردیم. سپس پرسید: آیا ابلاغ می کنید؟ گفتند: ای رسول خدا! ما آن را ضمانت می کنیم. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: به شما خبر دهم که خداوند مردم را دو گونه خلق کرده است و من را در بهترین گروه قرار داده است، و این گفته خداوند است که می فرماید: وأَصْحَابُ اليَمِينِ و وأَصْحَابُ الشِّمَال پس من جزو اصحاب یمین هستم و من در میان اصحاب یمین از همه بهتر هستم. سپس هر یک از آن دو قسم را سه قسمت گردانید و من را در بهترین قسمت آن سه قسمت قرار داد. و این کلام او است که می فرماید: فَأَصْحَابُ المَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ المَيْمَنَةِ وأَصْحَابُ المَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ المَشْأَمَةِ والسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ پس من از سابقان هستم، و در میان آن‌ها از همه بهتر هستم.....

عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ يَقُولُ خَرَجْتُ أَنَا وَ أَبِي حَتَّى إِذَا كُنَّا بَيْنَ الْقَبْرِ وَ الْمِنْبَرِ إِذَا هُوَ بِأُنَاسٍ مِنَ الشِّيعَةِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ ثُمَّ قَالَ إِنِّي وَ اللهِ لَأُحِبُّ رِيَاحَكُمْ وَ أَرْوَاحَكُمْ فَأَعِينُونِي عَلَى ذَلِكَ بِوَرَعٍ وَ اجْتِهَادٍ وَ اعْلَمُوا أَنَّ وَلَايَتَنَا لَا تُنَالُ إِلَّا بِالْوَرَعِ وَ الِاجْتِهَادِ وَ مَنِ ائْتَمَّ مِنْكُمْ بِعَبْدٍ فَلْيَعْمَلْ بِعَمَلِهِ أَنْتُمْ شِيعَةُ اللهِ وَ أَنْتُمْ أَنْصَارُ اللهِ وَ أَنْتُمُ السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ وَ السَّابِقُونَ الْآخِرُونَ وَ السَّابِقُونَ فِي الدُّنْيَا وَ السَّابِقُونَ فِي الْآخِرَةِ إِلَى الْجَنَّةِ..... الكافي ۸/ ۲۱۲ ۲۱۳، ح ۲۵۹.

عمرو بن ابی المقدام می‌گوید: از امام صادق علیه السّلام شنیدم که می‌فرمود: من و پدرم از خانه بیرون رفتیم تا [در مسجد مدینه] به میان قبر و منبر رسیدیم. در آن جا به گروهی از شیعه برخوردیم. پدرم به آن‌ها سلام کرد و فرمود: بخدا سوگند من بوی شما و جان‌های شما را دوست می‌دارم، پس شما مرا یاری رسانید در این دوستی، در سایه پارسایی و کوشش، و بدانید که به ولایت ما نتوان رسید مگر به پارسایی و تلاش، و هر که از شما که بنده‌ای از بندگان خدا را امام و پیشوای خود قرار دهد باید بر طبق

رفتار و کردار او عمل کند، شما پیروان خدا هستید و یاران خدا و پیشی گیرندگان در میان پیشینیان و پسینیان و پیشی گیرندگان در دنیا و آخرت به سوی بهشت.....

عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ يَا جَابِرُ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى خَلَقَ الْخَلْقَ ثَلَاثَةَ أَصْنَافٍ وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ كُنْتُمْ أَزْواجاً ثَلاثَةً فَأَصْحابُ الْمَيْمَنَةِ ما أَصْحابُ الْمَيْمَنَةِ وَ أَصْحابُ الْمَشْئَمَةِ ما أَصْحابُ الْمَشْئَمَةِ وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولئِكَ الْمُقَرَّبُونَ** فَالسَّابِقُونَ هُمْ رُسُلُ اللهِ ﷺ وَ خَاصَّةُ اللهِ مِنْ خَلْقِهِ جَعَلَ فِيهِمْ خَمْسَةَ أَرْوَاحٍ أَيَّدَهُمْ بِرُوحِ الْقُدُسِ فَبِهِ عَرَفُوا الْأَشْيَاءَ وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحِ الْإِيمَانِ فَبِهِ خَافُوا اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحِ الْقُوَّةِ فَبِهِ قَدَرُوا عَلَى طَاعَةِ اللهِ وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحِ الشَّهْوَةِ فَبِهِ اشْتَهَوْا طَاعَةَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ كَرِهُوا مَعْصِيَتَهُ وَ جَعَلَ فِيهِمْ رُوحَ الْمَدْرَجِ الَّذِي بِهِ يَذْهَبُ النَّاسُ وَ يَجِيئُونَ وَ جَعَلَ فِي الْمُؤْمِنِينَ وَ أَصْحَابِ الْمَيْمَنَةِ رُوحَ الْإِيمَانِ فَبِهِ خَافُوا اللهَ وَ جَعَلَ فِيهِمْ رُوحَ الْقُوَّةِ فَبِهِ قَدَرُوا عَلَى طَاعَةِ اللهِ وَ جَعَلَ فِيهِمْ رُوحَ الشَّهْوَةِ فَبِهِ اشْتَهَوْا طَاعَةَ اللهِ وَ جَعَلَ فِيهِمْ رُوحَ الْمَدْرَجِ الَّذِي بِهِ يَذْهَبُ النَّاسُ وَ يَجِيئُونَ.. الكافي ۱/ ۲۷۱، ۲۷۲، ح ۱.

جابر جعفی نقل کرده است که امام صادق علیه السلام فرمود: ای جابر، خداوند تبارک و تعالی انسان ها را سه گونه آفرید. و این است گفتار خداوند متعال که می فرماید: وكُنتُمْ أَزْواجًا ثَلاثَةً فَأَصْحَابُ المَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ المَيْمَنَةِ وأَصْحَابُ المَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ المَشْأَمَةِ والسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولئِكَ المُقَرَّبُونَ . سابقون، پیامبران خدا و افراد خاصی هستند که مقرب درگاه او هستند. در میان آن‌ها پنج روح قرار داده است. به روح القدس آن‌ها را تایید نموده است که به وسیله آن چیزها را می شناسند. و به روح ایمان آن‌ها را مجهز ساخته است که به وسیله آن از خداوند عز و جل می ترسند. آن‌ها را به روح قدرت و نیرو تایید نموده است که به وسیله آن می توانند از خداوند اطاعت نمایند. و آن‌ها را به روح شهوت مجهز نموده است که به وسیله آن علاقه و تمایل بیشتری برای اطاعت از خداوند عز و جل نشان می دهند و از نافرمانی او کراهت دارند و آن را زشت می پندارند و در میان آن‌ها روح مدرج را قرار داده است که به کمک آن رفت و آمد می کنند. و خداوند در میان مؤمنان اصحاب میمنه نیز روح ایمان را قرار داده است که به وسیله آن از خداوند می ترسند و در میان آن‌ها روح قوت و قدرت را قرار داده است که به وسیله آن توانایی دارند تا از خداوند اطاعت و پیروی نمایند و در میان آن‌ها روح شهوت را قرار داده است که به وسیله آن نسبت به اطاعت از خداوند شوق و اشتیاق بیشتری نشان می دهند و در میان آنها روح مدرج را قرار داده است که به کمک آن رفت و آمد می کنند.

الواقعة ۲۰-۱۱

أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ (۱۱) فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ (۱۲) ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ (۱۳) وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ (۱۴) عَلَى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ (۱۵) مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ (۱۶) يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ (۱۷) بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ (۱۸) لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ (۱۹) وَفَاكِهَةٍ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ (۲۰)

آنانند همان مقربان [خدا] (۱۱) در باغستانهای پر نعمت (۱۲) گروهی از پیشینیان (۱۳) و اندکی از متاخران (۱۴) بر تختهایی جواهرنشان (۱۵) که روبروی هم بر آن‌ها تکیه داده‌اند (۱۶) برگردشان پسرانی جاودان [به خدمت] می‌گردند (۱۷) با جامها و آبریزها و پیاله [ها]یی از باده ناب روان (۱۸) [که] نه از آن دردسر گیرند و نه بی‌خرد گردند (۱۹) و میوه از هر چه اختیار کنند (۲۰)

عَنْ الزبيرى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنَ لِلْإِيمَانِ دَرَجَاتٍ وَ مَنَازِلَ يَتَفَاضَلُ الْمُؤْمِنُونَ فِيهَا عِنْدَ اللهِ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ صِفْهُ لِي رَحِمَكَ اللهُ حَتَّى أَفْهَمَهُ قَالَ إِنَّ اللهَ سَبَّقَ بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ كَمَا يُسَبَّقُ بَيْنَ الْخَيْلِ يَوْمَ الرِّهَانِ ثُمَّ فَضَّلَهُمْ عَلَى دَرَجَاتِهِمْ فِي السَّبْقِ إِلَيْهِ فَجَعَلَ كُلَّ امْرِئٍ مِنْهُمْ عَلَى دَرَجَةِ سَبْقِهِ لَا يَنْقُصُهُ فِيهَا مِنْ حَقِّهِ وَ لَا يَتَقَدَّمُ مَسْبُوقٌ سَابِقاً وَ لَا مَفْضُولٌ فَاضِلًا تَفَاضَلَ بِذَلِكَ أَوَائِلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ أَوَاخِرُهَا وَ لَوْ لَمْ يَكُنْ لِلسَّابِقِ إِلَى الْإِيمَانِ فَضْلٌ عَلَى الْمَسْبُوقِ إِذاً لَلَحِقَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَوَّلَهَا نَعَمْ وَ لَتَقَدَّمُوهُمْ إِذَا لَمْ يَكُنْ لِمَنْ سَبَقَ إِلَى الْإِيمَانِ الْفَضْلُ عَلَى مَنْ أَبْطَأَ عَنْهُ وَ لَكِنْ بِدَرَجَاتِ الْإِيمَانِ قَدَّمَ اللهُ السَّابِقِينَ وَ بِالْإِبْطَاءِ عَنِ الْإِيمَانِ أَخَّرَ اللهُ الْمُقَصِّرِينَ لِأَنَّا نَجِدُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ الْآخِرِينَ مَنْ هُوَ أَكْثَرُ عَمَلًا مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَ صَوْماً وَ حَجّاً وَ زَكَاةً وَ جِهَاداً وَ إِنْفَاقاً وَ لَوْ لَمْ يَكُنْ سَوَابِقُ يَفْضُلُ بِهَا الْمُؤْمِنُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضاً عِنْدَ اللهِ لَكَانَ الْآخِرُونَ بِكَثْرَةِ الْعَمَلِ مُقَدَّمِينَ عَلَى الْأَوَّلِينَ وَ لَكِنْ أَبَى اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يُدْرِكَ آخِرُ دَرَجَاتِ الْإِيمَانِ أَوَّلَهَا وَ يُقَدَّمَ فِيهَا مَنْ أَخَّرَ للهُ أَوْ يُؤَخَّرَ فِيهَا مَنْ قَدَّمَ اللهُ قُلْتُ أَخْبِرْنِي عَمَّا نَدَبَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْمُؤْمِنِينَ إِلَيْهِ مِنَ الِاسْتِبَاقِ إِلَى الْإِيمَانِ فَقَالَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **سابِقُوا إِلى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَ جَنَّةٍ عَرْضُها كَعَرْضِ السَّماءِ وَ الْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَ رُسُلِهِ** وَ قَالَ **السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولئِكَ الْمُقَرَّبُونَ**... الكافي ۲/ ۴۰، ۴۱، ح ۱.

زبیری گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم : برای ایمان درجات و مراتبی است که مؤ منین نسبت به آن‌ها نزد خدا بر یکدیگر برتری دارند؟ فرمود: آری ، عرض کردم : خدا رحمت کند برایم توضیح ده تا بفهمم ، فرمود: خدا میان مؤ منین مسابقه قرار داد چنان‌که میان اسبان در روز اسب دوانی مسابقه گذراند. و آن‌ها را بحسب درجات سبقت بخشید. و هر یک از مؤ منین را طبق درجه سبقتش قرار داد و حق او را از آن درجه نکاست و هیچ دنبالی از جلو افتاده پیشی نگیرد و نه هیچ کم فضیلتی بر صاحب فضیلت ، از این جهت پیشینیان و پسینیان این امت بر یکدیگر برتری یافتند و اگر پیش رو در ایمان را بر عقب افتاده فضیلتی نبود، آخر این امت به اولش می چسبید آری می چسبید و بل‌که از آن‌ها پیش می افتادند در صورتیکه پیش رو در ایمان را به عقب افتاده آن فضیلتی نبود. لیکن خدا بسبب درجات ایمان پیشروان در ایمان را مقدم داشته و بسبب عقب افتادن از ایمان کوتاهی مکنندگان را مؤ خر داشته زیرا بعضی از مؤ منین متاءخر را می بینیم که نماز و روزه و حج و زکاة و جهاد و انفاقشان از پیشینیان بیشتر است و اگر سوابق فضیلتی که مؤ منین بسبب آن به یکدیگر ترجیح پیدا می کنند نمی بود، می بایست متاءخرین بواسطه عمل بسیار خود، بر پیشینیان مقدم باشند، ولی خدای عزّوجلّ هرگز نخواسته شخصی که در پایین ترین درجات ایمان قرار دارد بدرجه جلوتر برسد وآن‌که را خدا مؤ خر داشته مقدم شود یاآن‌که را مقدم داشته مؤ خر گردد. عرضکردم : پیشی گرفتن به سوی ایمانی که خدا مؤ منین را در این گفتار خویش دعوت فرموده است بمن خبر ده ،: سابِقُوا إِلى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَ جَنَّةٍ عَرْضُها كَعَرْضِ السَّماءِ وَ الْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَ رُسُلِهِ وَ قَالَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولئِكَ الْمُقَرَّبُون ...

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ...:مَا أَحْيَا ذِكْرَنَا وَ أَحَادِيثَ أَبِي إِلَّا زُرَارَةُ وَ أَبُو بَصِيرٍ لَيْثٌ الْمُرَادِيُّ وَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ وَ بُرَيْدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْبَجَلِيُّ وَ لَوْ لَا هَؤُلَاءِ مَا كَانَ أَحَدٌ يَسْتَنْبِطُ هَذَا هَؤُلَاءِ حُفَّاظُ الدِّينِ وَ أُمَنَاءُ أَبِي عَلَى حَلَالِ اللهِ وَ حَرَامِهِ وَ هُمُ السَّابِقُونَ إِلَيْنَا فِي الدُّنْيَا وَ السَّابِقُونَ إِلَيْنَا فِي الْآخِرِ. روضة الواعظين ۲/ ۲۹۰.

امام صادق علیه السلام فرمودند:..یاد ما و حدیثهای پدرم را تنها زراره، ابوبصیر لیث مرادی، محمد بن مسلم و برید بن معاویه عجلی زنده کردند. اگر اینان نبودند، کسی نمی‌توانست دانش و یاد ما را دریابد. ایشان پاسداران دین و امانتداران پدرم بر حلال و حرام خداوند هستند و پیشی‌گیرندگان‌اند به سوی ما در دنیا و آخرت.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ... قَالَ فَأَنْشُدُكُمْ بِاللهِ أَ تَعْلَمُونَ حَيْثُ نَزَلَتْ **وَ السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهاجِرِينَ وَ الْأَنْصارِ** و **وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولئِكَ الْمُقَرَّبُونَ** وَ سُئِلَ عَنْهَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ أَنْزَلَهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي الْأَنْبِيَاءِ وَ أَوْصِيَائِهِمْ فَأَنَا أَفْضَلُ أَنْبِيَاءِ اللهِ وَ رُسُلِهِ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَصِيِّي أَفْضَلُ الْأَوْصِيَاءِ؟ قَالُوا اللهُمَّ نَعَم..... كمال الدين ۱/ ۲۷۶، ح ۴۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....شما را به خدا سوگند می‌دهم آیا می‌دانید این آیات در کجا نازل شده است: السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهاجِرِينَ وَ الْأَنْصارِ وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ؟ از پیامبر اکرم از آن‌ها پرسش شد، فرمودند: خدای تعالی آن را در شأن انبیاء و اوصیای آنان نازل فرموده است و من افضل انبیاء و رسولان هستم و وصیّ من علیّ بن أبی طالب افضل اوصیاء است گفتند: بخدا چنین است.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله سُبَّاقُ الْأُمَمِ ثَلَاثٌ لَمْ يَكْفُرُوا بِاللهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ صَاحِبُ يس وَ مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ فَهُمُ الصِّدِّيقُونَ حَبِيبٌ النَّجَّارُ مُؤْمِنُ آلِ يس وَ حِزْبِيلُ مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ هُوَ أَفْضَلُهُم. روضة الواعظين ۱/ ۱۰۵.

عبد الرحمن بن ابی لیلی از پدرش نقل میکند:رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند، سثفت گیرندگان امتها سث نفرند که چشم بهمزدنی به خدا شرک نیاوردند. علی بن ابی طالب و صاحب یاسین و مومن آل فرعون و آن‌ها صدیقون هستند حبیب نجار و مومن آل یاسین حزقیل مومن آل فرعون و علی بن ابیطالب و او افضل آن‌هاست.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ قَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ** قَالَ **ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ** ابْنُ آدَمَ الَّذِي قَتَلَهُ أَخُوهُ وَ مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ وَ حَبِيبٌ النَّجَّارُ صَاحِبُ يَاسِينَ **وَ قَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ** عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام . تأويل الآيات ۲/ ۶۴۳، ح ۷.

امام صادق علیه السلام در باره آیات: ثُلةٌ مِّنَ الأَولينَ وقَليل مِّنَ الآخِرِينَ فرمود: ثُلةٌ مِّنَ الأَولينَ فرزند آدم علیه السلام است که برادرش او را کشت، و مؤمن آل فرعون و حبیب نجار دوست و صاحب یس می باشند وقَليل مِّنَ الآخِرِينَ علی بن ابی طالب علیه السلام می باشد.

الواقعة ۳۰-۲۱

وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ (۲۱) وَحُورٌ عِينٌ (۲۲) كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ (۲۳) جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۲۴) لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا (۲۵) إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا (۲۶) وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ (۲۷) فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ (۲۸) وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ (۲۹) وَظِلٍّ مَمْدُودٍ (۳۰)

واز گوشت پرنده هر چه بخواهند (۲۱) و حوران چشم درشت (۲۲) مثل لؤلؤنهان میان صدف (۲۳) [اینها] پاداشی است برای آن چه میکردند (۲۴) در آن جانه بیهوده ای می شنوند ونه [سخنی] گناه آلود (۲۵) سخنی جز سلام و درود نیست (۲۶) و یاران راست یاران راست کدامند (۲۷) در [زیر] درختان کنار بی خار (۲۸) و درختهای موز که میوه اش خوشه خوشه روی هم چیده است (۲۹) و سایه ای پایدار (۳۰)

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ سَيِّدِ الْإِدَامِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فَقَالَ اللَّحْمُ أَ مَا تَسْمَعُ قَوْلَ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **وَ لَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ**. الكافي ٦/ ٣٠٨، ح ١.

عبدالله بن سنان نقل کرده است که از امام صادق علیه السلام در باره بهترین غذا در دنیا و آخرت پرسیدم. حضرت فرمود: گوشت است. آیا کلام خداوند عز و جل را نشنیدی که می فرماید: ولحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ.

عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ كُنَّا عِنْدَهُ فَذَكَرْنَا رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِنَا فَقُلْنَا فِيهِ حِدَّةٌ فَقَالَ مِنْ عَلَامَةِ الْمُؤْمِنِ أَنْ تَكُونَ فِيهِ حِدَّةٌ قَالَ فَقُلْنَا لَهُ إِنَ عَامَّةَ أَصْحَابِنَا فِيهِمْ حِدَّةٌ فَقَالَ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فِي وَقْتِ مَا ذَرَأَهُمْ أَمَرَ أَصْحَابَ الْيَمِينِ وَ أَنْتُمْ هُمْ أَنْ يَدْخُلُوا النَّارَ فَدَخَلُوهَا فَأَصَابَهُمْ وَهَجٌ فَالْحِدَّةُ مِنْ ذَلِكَ الْوَهَجِ وَ أَمَرَ أَصْحَابَ الشِّمَالِ وَ هُمْ مُخَالِفُوهُمْ أَنْ يَدْخُلُوا النَّارَ فَلَمْ يَفْعَلُوا فَمِنْ ثَمَّ لَهُمْ سَمْتٌ وَ لَهُمْ وَقَار. العلل/ ٨٥، ح ١.

ابن اذینة نقل کرده که گفت: محضر امام صادق علیه السّلام بودیم، نام یکی از اصحاب و یاران برده شد، گفتیم در وی تندی و تیزی است، امام علیه السّلام فرمودند: از علائم مؤمن این که در او تیزی و تندی است. عرضه داشتیم: در تمام اصحاب ما تندی و تیزی هست، سرّ آن چیست؟ حضرت فرمودند: خداوند تبارک و تعالی هنگامی که انسان را می‌آفرید به اصحاب یمین که شما همان گروه می‌باشید فرمود: داخل آتش شوید، پس اصحاب یمین داخل آتش شده، سوزش آتش به ایشان رسید، این حدّت و تیزی از اصابت همان سوزش آتش می‌باشد و از طرفی به اصحاب شمال که مخالفین شما هستند امر شد که آن‌ها نیز به آتش وارد شوند ولی آن‌ها وارد نشده قهرا سوزش آتش را لمس و حس نکردند لذا ایشان دارای وقار و سنگینی می‌باشند.

عن أبي جعفر عليه السلام .... وَ يَزُورُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ يَتَنَعَّمُونَ فِي جَنَّاتِهِمْ فِي **ظِلٍّ مَمْدُودٍ** فِي مِثْلِ مَا بَيْنَ طُلُوعِ الْفَجْرِ إِلَى طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ أَطْيَبُ مِنْ ذَلِك..... الكافي ٨/ ٩٩، ح ٦٩.

امام باقر علیه السلام فرمود:....از یک دیگر دیدار می کنند و در بستان‌های خود در ظِلٍّ مَمْدُودٍ همانند سپیدی سپیده دم تا برآمدن خورشید با یک دیگر به سر می‌برند، و خوشتر از اینهاآن که.....

الواقعة ۴۰ ـ ۳۱

وَمَاءٍ مَسْكُوبٍ (۳۱) وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ (۳۲) لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ (۳۳) وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ (۳۴) إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً (۳۵) فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا (۳۶) عُرُبًا أَتْرَابًا (۳۷) لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ (۳۸) ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ (۳۹) وَثُلَّةٌ مِنَ الْآخِرِينَ (۴۰)

وآبی ریزان (۳۱) و میوه ای فراوان (۳۲) نه بریده و نه ممنوع (۳۳) و بخوابگاهی بالا بلند (۳۴) ما آنان را پدید آورده ایم پدید آوردنی (۳۵) و ایشان را دوشیزه گردانیده ایم (۳۶) شوی دوست همسال (۳۷) برای یاران راست (۳۸) که گروهی از پیشینیانند (۳۹) و گروهی از متاخران (۴۰)

عَنِ النَّبِي صلی الله علیه و آله :..... فَلَمَّا دَخَلْتُ الْجَنَّةَ رَأَيْتُ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةَ طُوبَى أَصْلُهَا فِي دَارِ عَلِيٍّ وَ مَا فِي الْجَنَّةِ قَصْرٌ وَ لَا مَنْزِلٌ إِلَّا وَ فِيهَا فَرْعٌ مِنْهَا أَعْلَاهَا أَسْفَاطُ حُلَلٍ مِنْ سُنْدُسٍ وَ إِسْتَبْرَقٍ يَكُونُ لِلْعَبْدِ الْمُؤْمِنِ أَلْفُ أَلْفِ سَفَطٍ، فِي كُلِّ سَفَطٍ مِائَةُ أَلْفِ حُلَّةٍ مَا فَوْقَهَا حُلَّةٌ تُشْبِهُ الْأُخْرَى عَلَى أَلْوَانٍ مُخْتَلِفَةٍ، وَ هُوَ ثِيَابُ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَسَطَهَا ظِلٌّ مَمْدُودٌ كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَ رَسُولِهِ يَسِيرُ الرَّاكِبُ فِي ذَلِكَ الظِّلِّ مَسِيرَةَ مِائَةِ عَامٍ فَلَا يَقْطَعُهُ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ **وَ ظِلٍّ مَمْدُودٍ** أَسْفَلُهَا ثِمَارُ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ طَعَامُهُمْ مُتَذَلِّلٌ فِي بُيُوتِهِمْ يَكُونُ فِي الْقَضِيبِ مِنْهَا مِائَةُ لَوْنٍ مِنَ الْفَاكِهَةِ مِمَّا رَأَيْتُمْ فِي دَارِ الدُّنْيَا وَ مِمَّا لَمْ تَرَوْهُ وَ مَا سَمِعْتُمْ بِهِ وَ مَا لَمْ تَسْمَعُوا مِثْلَهَا، وَ كُلَّمَا يُجْتَنَى مِنْهَا شَيْءٌ نَبَتَ مَكَانَهَا أُخْرَى **لا مَقْطُوعَةٍ وَ لا مَمْنُوعَةٍ**..... تفسير القمّي ۲/ ۳۳۶ ۳۳۷.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:....و وقتی وارد بهشت شدم، در بهشت، درخت طوبی را دیدم که ریشه آن در خانه علی بود و در بهشت هیچ خانه و هیچ قصری نبود، مگر این که شاخه ای از آن درخت در آن بود و در بالای آن بقچه هایی برای لباس از جنس سندس و استبرق قرار داشت. و هر بنده مؤمنی مالک یک میلیون از آن بقچه ها می باشد و در هر یک از بقچه ها، یک میلیون لباس است. در آن لباسی نیست که شبیه لباس دیگر باشد؛ همه با هم فرق دارند و دارای رنگ های مختلف می باشند و آن لباس اهل بهشت است. بهشتی که در وسط آن یک سایه بسیار گسترده قرار دارد. پهنای بهشت به اندازه پهنای آسمان و زمین است و برای کسانی که به خدا و پیامبرانش ایمان آورده اند، آماده شده است. سواره اگر صد سال در آن سایه حرکت کند نمی تواند آن را بپیماید؛ و این کلام خداوند است که می فرماید: وظِل مَّمْدُودٍ در پایین آن میوه های اهل بهشت قرار دارد و غذایشان در خانه هایشان آویزان است و بر هر شاخه ای از آن هزار جور میوه وجود دارد، چه آن‌ها که در دنیا دیده اید و چه آن‌هایی که ندیده اید و چه آن‌هایی که شنیده اید و چه آن‌هایی که مانند آن را نشنیده اید، و هر گاه از آن میوه ای چیده شود، میوه دیگری به جای آن می روید. از میوه هایی که لا مَقْطُوعَةٍ وَ لا مَمْنُوعَة .

عن أبي جعفر علیه السلام.... **تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهارُ** وَ الثِّمَارُ دَانِيَةٌ مِنْهُمْ وَ هُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ دانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلالُها وَ ذُلِّلَتْ قُطُوفُها تَذْلِيلًا** مِنْ قُرْبِهَا مِنْهُمْ يَتَنَاوَلُ الْمُؤْمِنُ مِنَ النَّوْعِ الَّذِي يَشْتَهِيهِ مِنَ الثِّمَارِ بِفِيهِ وَ هُوَ مُتَّكِئٌ وَ إِنَّ الْأَنْوَاعَ مِنَ الْفَاكِهَةِ لَيَقُلْنَ لِوَلِيِّ اللهِ يَا وَلِيَّ اللهِ كُلْنِي قَبْلَ أَنْ تَأْكُلَ هَذَا قَبْلِي ..... الكافي ۸/ ۹۹، ح ۶۹.

امام باقر علیه السلام فرمود تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهارُ ، وَ دانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلالُها وَ ذُلِّلَتْ قُطُوفُها تَذْلِيلًا ٤ ، از فرط نزدیکی مؤمن هر میوه‌ای را که می‌خواهد می‌تواند همان طور که تکیه داده با دهانش بگیرد، و هر نوع میوه به ولیّ خدا می‌گوید: ای دوست خدا! مرا بخور پیش ازآن که آن یکی را بخوری.....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلَ عَلِيٌّ عليه السلام رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وآله عَنْ تَفْسِيرِ هَذِهِ الْآيَةِ **غُرَفٌ مِّن فَوقِهَا غُرَفٌ** فَقَالَ: لِمَا ذَا بُنِيَتْ هَذِهِ الْغُرَفُ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ: يَا عَلِيُّ تِلْكَ غُرَفٌ بَنَاهَا اللهُ لِأَوْلِيَائِهِ بِالدُّرِّ وَ الْيَاقُوتِ وَ الزَّبَرْجَدِ سُقُوفُهَا الذَّهَبُ مَحْبُوكَةً بِالْفِضَّةِ لِكُلِّ غُرْفَةٍ مِنْهَا أَلْفُ بَابٍ مِنْ ذَهَبٍ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْهَا مَلَكٌ مُوَكَّلٌ بِهِ وَ فِيهَا **فُرُشٌ مَرْفُوعَةٌ**.....تفسير القمّي ۲/ ۲٤٦ ۲٤۷.

امام باقر علیه السلام نقل کرده است که فرمود: علی علیه السلام گفت: ای رسول خدا! در باره آیه: غُرَفٌ مِّن فَوقِهَا غُرَفٌ ما را با خبر ساز و بگو که با چه چیزی ساخته شده است؟ حضرت فرمود: ای علی! آن غرفه ها را خداوند عز و جل برای بندگان و دوستان خاص خودش ساخته است و آن‌ها از مروارید و یاقوت و زبرجد ساخته شده اند. سقف آن‌ها از زبرجد است که با نقره آمیخته شده است. هر اتاق از آن هزار در طلایی دارد و در جلوی هر دری فرشته ای گمارده شده است. در آن وفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ....

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ شَوِّقْنِي فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّد....ٍ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ نَهَراً فِي حَافَتِهِ جَوَارٍ نَابِتَاتٌ إِذَا مَرَّ الْمُؤْمِنُ بِجَارِيَةٍ أَعْجَبَتْهُ قَلَعَهَا وَ أَنْبَتَ اللهُ مَكَانَهَا أُخْرَى قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ زِدْنِي قَالَ الْمُؤْمِنُ يُزَوَّجُ ثَمَانِمِائَةِ عَذْرَاءَ وَ أَرْبَعَةَ آلَافِ ثَيِّبٍ وَ زَوْجَتَيْنِ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ ثَمَانُمِائَةِ عَذْرَاءَ قَالَ: نَعَمْ مَا يَفْرِشُ [يَفْتَرِشُ يَفْتَرِسُ] فِيهِنَّ شَيْئاً إِلَّا وَجَدَهَا كَذَلِكَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خُلِقْنَ الْحُورُ الْعِينُ قَالَ: مِنْ تُرْبَةِ الْجَنَّةِ النُّورَانِيَّةِ وَ يُرَى مُخُّ سَاقَيْهَا مِنْ وَرَاءِ سَبْعِينَ حُلَّةً كَبِدُهَا مِرْآتُهُ وَ كَبِدُهُ مِرْآتُهَا، قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَ لَهُنَّ كَلَامٌ يُكَلِّمْنَ بِهِ أَهْلَ الْجَنَّةِ قَالَ نَعَمْ كَلَامٌ يَتَكَلَّمْنَ بِهِ لَمْ يَسْمَعِ الْخَلَائِقُ بِمِثْلِهِ، قُلْتُ مَا هُوَ قَالَ يَقُلْنَ نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُوتُ وَ نَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْأَسُ وَ نَحْنُ الْمُقِيمَاتُ فَلَا نَظْعَنُ وَ نَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلَا نَسْخَطُ طُوبَى لِمَنْ خُلِقَ لَنَا وَ طُوبَى لِمَنْ خُلِقْنَا لَه نَحْنُ اللَّوَاتِي لَوْ أَنَ قَرْنَ إِحْدَانَا عُلِّقَ فِي جَوِّ السَّمَاءِ لَأَغْشَى نُورُهُ الْأَبْصَار تفسير القمّي ۲/ ۸۱ ۸۳.

ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام نقل کرده است که فرمود: جانم به فدایت، بیشتر برایم بگو. حضرت فرمود: ای ابا محمد! در بهشت نهری است که در کناره های آن کنیزانی روییده است. هرگاه مؤمن از کنار کنیزی عبور کند و از آن خوشش آید، آن را از جایش می کَنَد و خداوند به جایش کنیز دیگری می رویاند. عرض کردم: جانم به قربانت، بیشتر برایم بگو. فرمود: مرد مؤمن، با هشتصد دختر باکره و چهار هزار زن بیوه و با دو حور العین در بهشت ازدواج می کند. گفتم: جانم فدای تو، هشتصد باکره!؟ فرمود: بلی، هر گاه بر یکی از آن‌ها وارد می شود، او را باکره می بیند. گفتم: جانم فدای تو، حور العین از چه چیزی خلق شده اند؟ فرمود: از خاک نورانی بهشت. و استخوان ساق پای او از پس هفتاد لباس فاخر دیده می شود، جگر زن، آینه مرد است و جگر مرد، آینه ای برای آن زن. گفتم: قربانت گردم، آیا آن‌ها با کلام با بهشتیان سخن می گویند؟ فرمود: بلی. آن‌ها با کلامی صحبت می کنند که مردمان مانند آن و یا بهتر از آن را نشنیده اند. گفتم: آن کلام چیست؟ فرمود: با کلام نرم و لطیف می گویند: ما جاودان هستیم پس نمی میریم، ما در ناز و نعمت هستیم پس دچار سختی و گرفتاری نمی شویم. ما ساکن و مقیم هستیم و دیگر کوچ نمی کنیم.

و ما راضی هستیم پس خشمگین نمی شویم. خوش به حال کسی که برای ما آفریده شده است و خوش به حال کسی که ما برای او آفریده شده ایم و ما آن زنانی هستیم که اگر موی یکی از ما در فضای آسمان آویزان شود، نور آن دیدگان را می پوشاند.

الواقعة ۵۰-۴۱

وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ (۴۱) فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ (۴۲) وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍ (۴۳) لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ (۴۴) إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ (۴۵) وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ (۴۶) وَكَانُوا يَقُولُونَ أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ (۴۷) أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ (۴۸) قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ (۴۹) لَمَجْمُوعُونَ إِلَى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ (۵۰)

ویاران چپ کدامند یاران چپ (۴۱) در [میان] باد گرم و آب داغ (۴۲) و سایه ای از دود تار (۴۳) نه خنک و نه خوش (۴۴) اینان بودند که پیش از این ناز پروردگان بودند (۴۵) و بر گناه بزرگ پافشاری میکردند (۴۶) و می گفتند آیا چون مردیم و خاک و استخوان شدیم واقعا [باز] زنده می گردیم (۴۷) یا پدران گذشته ما [نیز] (۴۸) بگو در حقیقت اولین و آخرین (۴۹) قطعا همه در موعد روزی معلوم گرد آورده شوند (۵۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: لَوْ عَلِمَ النَّاسُ كَيْفَ ابْتِدَاءُ الْخَلْقِ مَا اخْتَلَفَ اثْنَانِ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ قَالَ كُنْ مَاءً عَذْباً أَخْلُقْ مِنْكَ جَنَّتِي وَ أَهْلَ طَاعَتِي وَ كُنْ مِلْحاً أُجَاجاً أَخْلُقْ مِنْكَ نَارِي وَ أَهْلَ مَعْصِيَتِي ثُمَّ أَمَرَهُمَا فَامْتَزَجَا فَمِنْ ذَلِكَ صَارَ يَلِدُ الْمُؤْمِنُ الْكَافِرَ وَ الْكَافِرُ الْمُؤْمِنَ ثُمَّ أَخَذَ طِيناً مِنْ أَدِيمِ الْأَرْضِ فَعَرَكَهُ عَرْكاً شَدِيداً فَإِذَا هُمْ كَالذَّرِّ يَدِبُّونَ فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ إِلَى الْجَنَّةِ بِسَلَامٍ وَ قَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ إِلَى النَّارِ وَ لَا أُبَالِي ثُمَّ أَمَرَ نَاراً فَأُسْعِرَتْ فَقَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ ادْخُلُوهَا فَهَابُوهَا فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ ادْخُلُوهَا فَدَخَلُوهَا فَقَالَ **كُونِي بَرْداً وَ سَلاماً** فَكَانَتْ بَرْداً وَ سَلَاماً فَقَالَ أَصْحَابُ الشِّمَالِ يَا رَبِّ أَقِلْنَافَقَالَ قَدْ أَقَلْتُكُمْ فَادْخُلُوهَا فَذَهَبُوا فَهَابُوهَا فَثَمَّ ثَبَتَتِ الطَّاعَةُ وَ الْمَعْصِيَةُ فَلَا يَسْتَطِيعُ هَؤُلَاءِ أَنْ يَكُونُوا مِنْ هَؤُلَاءِ وَ لَا هَؤُلَاءِ مِنْ هَؤُلَاءِ.. الكافي ۲/ ۶ ۷، ح ۱.

امام باقر علیه السلام فرمود: اگر مردم بدانند، آغاز آفرینش چگونه بوده دو تن با یکدیگر در امر دین اختلاف نکنند. همانان خدای عزوجل پیش ازآن که مخلوق را بیافریند، فرمود: آبی گوارا پدید آی ، تا از تو بهشت و اهل طاعت خود را بیافرینم ، و آبی شور و تلخ پدید آی تا از تو دوزخ و اهل معصیتم را بیافرینم ، سپس بآندو دستور فرمود تا آمیخته شدند، از اینجهت است که مؤ من کافر زاید و کافر مؤ من. آنگاه گلی را از صفحه زمین بر گرفت و آنرا بشدت مالش داد، بنا گاه مانند مور بجنبش در آمدند سپس باصحاب یمین فرمود: بسلامت بسوی بهشت و باصحاب شمال فرمود: بسوی دوزخ و باکی هم ندارم . آنگاه امر فرمود تا آتشی افروخته گشت و باصحاب شمال فرمود: در آن داخل شوید، از آن ترسیدند و پرهیز کردند، سپس باصحاب یمین فرمود: داخل شوید: آنها داخل شدند، پس فرمود: سرد و سلامت باش آتش سرد و سلامت شد. اصحاب شد. اصحاب شمال گفتند: پروردگارا از لغزش ما در گذر و از نو بگیر، فرمود: از نو گرفتم ، داخل شوید، ایشان برفتند و باز ترسیدند، در آن جافرمانبرداری و نافرمانی پابرجا گشت ، پس نه ایندسته توانند از آنها باشند و نه آنها توانند از اینها باشند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ ..... فَمَا رَأَيْتَهُ مِنْ شِيعَتِنَا مِنْ زِنًا أَوْ لِوَاطٍ أَوْ تَرْكِ صَلَاةٍ أَوْ صَوْمٍ أَوْ حَجٍّ أَوْ جِهَادٍ أَوْ خِيَانَةٍ أَوْ كَبِيرَةٍ مِنْ هَذِهِ الْكَبَائِرِ فَهُوَ مِنْ طِينَةِ النَّاصِبِ وَ عُنْصُرِهِ الَّذِي قَدْ مُزِجَ فِيهِ لِأَنَّ مِنْ سِنْخِ النَّاصِبِ وَ عُنْصُرِهِ وَ طِينَتِهِ اكْتِسَابَ الْمَآثِمِ وَ الْفَوَاحِشِ وَ

الواقعة ۶۰-۵۱

الْكَبَائِرِ وَ مَا رَأَيْتَ مِنَ النَّاصِبِ مِنْ مُوَاظَبَتِهِ عَلَى الصَّلَاةِ وَ الصِّيَامِ وَ الزَّكَاةِ وَ الْحَجِّ وَ الْجِهَادِ وَ أَبْوَابِ الْبِرِّ فَهُوَ مِنْ طِينَةِ الْمُؤْمِنِ وَ سِنْخِهِ الَّذِي قَدْ مُزِجَ فِيهِ لِأَنَّ مِنْ سِنْخِ الْمُؤْمِنِ وَ عُنْصُرِهِ وَ طِينَتِهِ اكْتِسَابَ الْحَسَنَاتِ وَ اسْتِعْمَالَ الْخَيْرِ وَ اجْتِنَابَ الْمَآثِمِ.... العلل/ ۶۰۸، ح ۸۱.

امام باقر علیه السلام فرمودند:.....پس آن‌چه از شیعیان ما می‌بینی از قبیل: زنا، لواط، ترک نماز، ترک روزه، ترک حجّ، ترک جهاد، خیانت یا کبیره‌ای از کبائر بدان که ناشی است از طینت و عنصر ناصب که با طینت مؤمن ممزوج گردیده و طینت ناصبی مقتضی اکتساب مآثم و فواحش و کبائر می‌باشد. و آن‌چه از ناصبی مشاهده می‌کنی از قبیل: مواظبت بر نماز، روزه، زکات، حجّ، جهاد و ابواب خیر ناشی از طینت مؤمن است که با طینت ناصبی ممزوج شده و طینت مؤمن مقتضی اکتساب حسنات و بکار گرفتن اسباب خیر و اجتناب از مآثم می‌باشد.....

الواقعة ۶۰-۵۱

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ (۵۱) لَآكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ (۵۲) فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ (۵۳) فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ (۵۴) فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ (۵۵) هَذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ (۵۶) نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ (۵۷) أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ (۵۸) أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ (۵۹) نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ (۶۰)

آنگاه شما ای گمراهان دروغ‌پرداز (۵۱) قطعا از درختی که از زقوم است خواهید خورد (۵۲) و از آن شکمهایتان را خواهید آکند (۵۳) و روی آن از آب جوش می نوشید (۵۴) [مانند] نوشیدن اشتران تشنه (۵۵) این است پذیرایی آنان در روز جزا (۵۶) مایم که شما را آفریده ایم پس چرا تصدیق نمی کنید (۵۷) آیا آن چه را [که به صورت نطفه] فرو می ریزید دیده اید (۵۸) آیا شما آن را خلق می کنید یا ما آفریننده ایم (۵۹) مایم که میان شما مرگ را مقدر کرده ایم و بر ما سبقت نتوانید جست (۶۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ لَهُ الْأَبْرَشُ الْكَلْبِيُّ بَلَغَنِي أَنَّكَ قُلْتَ فِي قَوْلِ اللهِ **يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ** أَنَّهَا تُبَدَّلُ خُبْزَةً فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام صَدَقُوا تُبَدَّلُ الْأَرْضُ خُبْزَةً نَقِيَّةً فِي الْمَوْقِفِ يَأْكُلُونَ مِنْهَا فَضَحِكَ الْأَبْرَشُ وَ قَالَ أَ مَا لَهُمْ شُغُلٌ بِمَا هُمْ فِيهِ عَنْ أَكْلِ الْخُبْزِ فَقَالَ وَيْحَكَ فِي أَيِّ الْمَنْزِلَتَيْنِ هُمْ أَشَدُّ شُغُلًا وَ أَسْوَأُ حَالًا إِذَا هُمْ فِي الْمَوْقِفِ أَوْ فِي النَّارِ يُعَذَّبُونَ فَقَالَ لَا فِي النَّارِ فَقَالَ وَيْحَكَ وَ إِنَّ اللهَ يَقُولُ **لَآكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ فَمالِؤُنَ مِنْهَا الْبُطُونَ فَشارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ فَشارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ** قَالَ فَسَكَتَ.. تفسير العياشي ۲/ ۲۳۷، ح ۵۴.

امام باقر علیه السلام پرسید: درباره این سخن پروردگار برایم بفرمایید: يَوْمَ تُبَدَّلُ الأَرْضُ غَيْرَ الأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ کدام زمین است که در این روز تبدیل می گردد؟ امام باقر علیه السلام فرمود: زمینی تبدیل به نانی می شود و مردم از آن می خورند تا خداوند متعال از حساب و کتاب آنان فارغ شود. نافع عرض کرد: مردم در این روز چنان سرگرم خود هستند که به خوردن وقعی نمی نهند. امام باقر علیه السلام فرمود: آیا مردم در چنین روزی دل مشغولی بیشتری دارند یا آن روزی که در جهنم هستند؟ نافع عرض کرد: البته که در آن روز که در جهنم هستند حصرت فرمودند وای بر تو لَآكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ فَمالِؤُنَ مِنْهَا الْبُطُونَ فَشارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ فَشارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ پس ساکت شد.

عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ** قَالَ تُبَدَّلُ خُبْزَةً نَقِيٍّ يَأْكُلُ النَّاسُ مِنْهَا حَتَّى يَفْرُغَ النَّاسُ مِنَ الْحِسَابِ فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ إِنَّهُمْ لَفِي شُغُلٍ يَوْمَئِذٍ عَنِ الْأَكْلِ وَ الشُّرْبِ قَالَ إِنَ اللهَ خَلَقَ ابْنَ آدَمَ أَجْوَفَ فَلَا بُدَّ لَهُ مِنَ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ أَ هُمْ أَشَدُّ شُغُلًا يَوْمَئِذٍ أَمْ مَنْ فِي النَّارِ فَقَدِ اسْتَغَاثُوا وَ اللهُ يَقُولُ **وَ إِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغاثُوا بِماءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرابُ**. المحاسن ۳۹۷/۲

زراره نقل کرده است که از امام صادق علیه السلام درباره مفهوم آیه: يَوْمَ تُبَدَّلُ الأَرْضُ غَيْرَ الأَرْضِ فرمود: زمین به نانی خالص تبدیل می شود که مردم از آن می خورند، تا محاسبه روز قیامت به اتمام برسد. کسی به امام صادق علیه السلام عرض کرد: مردم در روز حساب چنان به کار خویش گرفتارند و دل مشغولی دارند که کسی به فکر نوشیدن و خوردن نیست. امام فرمود: خدای متعال، آدمی زاده را با شکم خالی آفریده است و باید غذا بخورد و آب بنوشد. من از شما می پرسم: آیا آنان در چنین روزی بیشتر دغدغه و دل مشغولی دارند یا آن گاه که در آتش هستند و فریادخواهی می کنند و یاری می طلبند؟! خداوند تبارک و تعالی در این زمینه فرموده است: وَإِن يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاء كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ.

الواقعة ۷۰-۶۱

عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ (۶۱) وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَى فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ (۶۲) أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ (۶۳) أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ (۶۴) لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ (۶۵) إِنَّا لَمُغْرَمُونَ (۶۶) بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ (۶۷) أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ (۶۸) أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ (۶۹) لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ (۷۰)

[و می توانیم] امثال شما را به جای شما قرار دهیم و شما را [به صورت] آن چه نمی دانید پدیدار گردانیم (۶۱) و قطعا پدیدار شدن نخستین خود را شناختید پس چرا سر عبرت گرفتن ندارید (۶۲) آیا آن چه را کشت می کنید ملاحظه کرده اید (۶۳) آیا شما آن را [بی یاری ما] زراعت می کنید یا ماییم که زراعت می کنیم (۶۴) اگر بخواهیم قطعا خاشاکش می گردانیم پس در افسوس [و تعجب] می افتید (۶۵) [و می گویید] واقعا ما زیان زده ایم (۶۶) بلکه ما محروم شدگانیم (۶۷) آیا آبی را که می نوشید دیده اید (۶۸) آیا شما آن را از [دل] ابر سپید فرود آورده اید یا ما فرود آورنده ایم (۶۹) اگر بخواهیم آن را تلخ می گردانیم پس چرا سپاس نمی دارید (۷۰)

عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَزْرَعَ زَرْعاً فَخُذْ قَبْضَةً مِنَ الْبَذْرِ وَ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَ قُلْ **أَ فَرَأَيْتُمْ ما تَحْرُثُونَ أَ أَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ** ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ تَقُولُ بَلِ اللهُ الزَّارِعُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قُلِ اللهُمَّ اجْعَلْهُ حَبّاً مُبَارَكاً وَ ارْزُقْنَا فِيهِ السَّلَامَةَ ثُمَّ انْثُرِ الْقَبْضَةَ الَّتِي فِي يَدِكَ فِي الْقَرَاحِ. الكافي ۵/ ۲۶۲ ۲۶۳، ح ۱.

ابن بکیر نقل کرده است که امام صادق علیه السلام فرمود: هر گاه خواستی زراعتی بکاری، یک مشت از بذر آن را بردار و رو به قبله بایست و بگو: أَفَرَأَيْتُم مَّا تَحْرُثُونَ أَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ . این را سه بار بگو: بل که کشاورز واقعی خدا است. سپس بگو: بار خدایا آن را دانه ای مبارک بگردان و سلامتی را به واسطه آن به ما ارزانی دار و سپس آن یک مشت دانه را در زمین صاف و هموار بپاش.

عَنْ سَدِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَتَوْا مُوسَى عليه السلام فَسَأَلُوهُ أَنْ يَسْأَلَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يُمْطِرَ السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ إِذَا أَرَادُوا وَ يَحْبِسَهَا إِذَا أَرَادُوا فَسَأَلَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِكَ لَهُمْ فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِكَ لَهُمْ يَا مُوسَى فَأَخْبَرَهُمْ مُوسَى فَحَرَثُوا وَ لَمْ يَتْرُكُوا شَيْئاً إِلَّا زَرَعُوهُ ثُمَّ اسْتَنْزَلُوا الْمَطَرَ عَلَى إِرَادَتِهِمْ وَ حَبَسُوهُ عَلَى إِرَادَتِهِمْ فَصَارَتْ زُرُوعُهُمْ كَأَنَّهَا الْجِبَالُ وَ الْآجَامُ ثُمَّ حَصَدُوا وَ دَاسُوا وَ ذَرَّوْا فَلَمْ يَجِدُوا شَيْئاً فَضَجُّوا إِلَى مُوسَى عليه السلام وَ قَالُوا إِنَّمَا سَأَلْنَاكَ أَنْ تَسْأَلَ اللهَ أَنْ يُمْطِرَ السَّمَاءَ عَلَيْنَا إِذَا أَرَدْنَا فَأَجَابَنَا ثُمَّ صَيَّرَهَا عَلَيْنَا ضَرَراً فَقَالَ يَا رَبِّ إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ ضَجُّوا مِمَّا صَنَعْتَ بِهِمْ فَقَالَ وَ مِمَّ ذَاكَ يَا مُوسَى قَالَ سَأَلُونِي أَنْ أَسْأَلَكَ أَنْ تُمْطِرَ السَّمَاءَ إِذَا أَرَادُوا وَ تَحْبِسَهَا إِذَا أَرَادُوا فَأَجَبْتَهُمْ ثُمَّ صَيَّرْتَهَا عَلَيْهِمْ ضَرَراً فَقَالَ يَا مُوسَى أَنَا كُنْتُ الْمُقَدِّرَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ فَلَمْ يَرْضَوْا بِتَقْدِيرِي فَأَجَبْتُهُمْ إِلَى إِرَادَتِهِمْ فَكَانَ مَا رَأَيْتَ. الكافي ۵/ ۲۶۲ ۲۶۳، ح ۲.

امام صادق علیه السلام : بنی اسرائیل نزد موسی علیه السلام آمدند و از او خواهش کردند تا از خداوند عزّ و جلّ بخواهد که هر گاه بخواهند باران بیاید و هر گاه بخواهند باران بند آید. موسی از خداوند عزّ و جلّ برای بنی اسرائیل چنین خواهش کرد. خداوند عزّ و جلّ فرمود: ای موسی! خواست آن‌ها را پذیرفتم. موسی این خبر را به آنان داد. بنی اسرائیل زمین را کشتند و جایی خالی باقی نگذاشتند. سپس هر گاه خواستند باران بارید و هر گاه خواستند بند آمد. پس، زراعتهایشان چون کوهها و تپه ها گشت. وقتی زراعت خویش را درویدند و خرمنها را کوبیدند و باد دادند دانه ای نیافتند! پس به موسی علیه السلام شکایت بردند و گفتند: ما از تو خواستیم که از خداوند بخواهی تا آسمان بنا به خواست ما ببارد و خدا هم پذیرفت، اما آن را به زیان ما تبدیل کرد! موسی عرض کرد: پروردگارا! بنی اسرائیل از کاری که با آن‌ها کرده ای می نالند. خدا فرمود: از بهر چه می نالند ای موسی؟ عرض کرد: آن‌ها از من خواستند که از تو خواهش کنم تا هر گاه خواستند آسمان ببارد و هر گاه خواستند از باریدن باز ایستد و تو خواست ایشان را پذیرفتی و آن گاه بارش آسمان را به زیان آن‌ها تبدیل کردی! خداوند فرمود: ای موسی! مقدّر کننده برای بنی اسرائیل من بودم اما آن‌ها به تقدیر من رضایت ندادند و این را به خواست خودشان وا گذاشتم و آن شد که دیدی.

الواقعة ۸۰-۷۱

أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ (۷۱) أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُونَ (۷۲) نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا لِلْمُقْوِينَ (۷۳) فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ (۷۴) فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ (۷۵) وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ (۷۶) إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ (۷۷) فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ (۷۸) لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ (۷۹) تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۸۰)

آیا آن آتشی را که برمی افروزید ملاحظه کرده اید (۷۱) آیا شما [چوب] درخت آن را پدید آورده اید یا ما پدید آورنده ایم (۷۲) ما آن را [مایه] عبرت و [وسیله] استفاده برای بیابانگردان قرار داده ایم (۷۳) پس به نام پروردگار بزرگت تسبیح گوی (۷۴) نه [چنین است که می پندارید] سوگند به جایگاه های [ویژه و فواصل معین] ستارگان (۷۵) اگر بدانید آن سوگندی سخت بزرگ است (۷۶) که این [پیام] قطعا قرآنی است ارجمند (۷۷) در کتابی نهفته (۷۸) که جز پاک شدگان بر آن دست ندارند (۷۹) وحی است از جانب پروردگار جهانیان (۸۰)

سَأَلَ أَبُو بَصِيرٍ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام .... لَمَّا أَنْزَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ** قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ فَلَمَّا أَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى** قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله اجْعَلُوهَا فِي سُجُودِكُم. الفقيه ۱/ ۲۰۷، ح ۹۳۲.

ابو بصیر از امام صادق علیه السلام سوال کرد:.....وقت خداوند تبارک و تعالی فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ را نازل فرمود پیامبرصلی الله علیه و آله و سلم فرمودند در رکوع هایتان بگوئید، و چون سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى نازل شد فرمودند در سجودتان بگوئید.

عَنْ جُوَيْرِيَةَ بْنِ مُسْهِرٍ أَنَّهُ قَالَ: أَقْبَلْنَا مَعَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام مِنْ قَتْلِ الْخَوَارِجِ حَتَّى إِذَا قَطَعْنَا فِي أَرْضِ بَابِل... فَالْتَفَتَ إِلَيَّ وَ قَالَ يَا جُوَيْرِيَةَ بْنَ مُسْهِرٍ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ** وَ إِنِّي سَأَلْتُ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِاسْمِهِ الْعَظِيمِ فَرَدَّ عَلَيَّ الشَّمْسَ. الفقيه ۱/ ۱۳۱، ح ۶۱۱.

جویریة بن مسهر گوید: با امیر المومنین علیه السلام از جنگ خوارج بر میگشتیم که به بابل رسیدیم... حضرت علیه السلام رو بمن کردند و فرمودند یا مسهر خداوند عز و جل می‌فرماید فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ و من از خدای عز و جل به اسم اعظمش و قورشید را برایم برگرداند.

عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَلا أُقْسِمُ بِمَواقِعِ النُّجُومِ** قَالَ كَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ يَحْلِفُونَ بِهَا فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **فَلا أُقْسِمُ بِمَواقِعِ النُّجُومِ** قَالَ عَظُمَ أَمْرُ مَنْ يَحْلِف..... الكافي ۷/ ۴۵۰، ح ۴.

مسعده بن صدقه، از امام صادق علیه السلام نقل کرده است که حضرت در باره آیه: فَلا أُقْسِمُ بِمَواقِعِ النُّجُومِ فرمود: اعراب جاهلی به آن قسم می خوردند. به همین خاطر است که خداوند متعال فرمود: فَلا أُقْسِمُ بِمَواقِعِ النُّجُومِ و فرمود: سخت است کار کسی که به آن قسم بخورد....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ **ن وَ الْقَلَمِ**، قَالَ: إِنَّ اللهَ خَلَقَ الْقَلَمَ مِنْ شَجَرَةٍ فِي الْجَنَّةِ يُقَالُ لَهَا الْخُلْدُ ثُمَّ قَالَ لِنَهَرٍ فِي الْجَنَّةِ كُنْ مِدَاداً فَجَمَدَ النَّهَرُ وَ كَانَ أَشَدَّ بَيَاضاً مِنَ الثَّلْجِ وَ أَحْلَى مِنَ الشَّهْدِ ثُمَّ قَالَ لِلْقَلَمِ اكْتُبْ قَالَ وَ مَا أَكْتُبُ يَا رَبِّ قَالَ اكْتُبْ مَا كَانَ وَ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَكَتَبَ الْقَلَمُ فِي رَقٍّ أَشَدَّ بَيَاضاً مِنَ الْفِضَّةِ وَ أَصْفَى مِنَ الْيَاقُوتِ ثُمَ طَوَاهُ فَجَعَلَهُ فِي رُكْنِ الْعَرْشِ ثُمَّ خَتَمَ عَلَى فَمِ الْقَلَمِ فَلَمْ يَنْطِقْ بَعْدُ وَ لَا يَنْطِقُ أَبَداً، فَهُوَ الْكِتَابُ الْمَكْنُونُ الَّذِي مِنْهُ النُّسَخُ كُلُّهَا، أَ وَ لَسْتُمْ عَرَباً فَكَيْفَ لَا تَعْرِفُونَ مَعْنَى الْكَلَامِ، وَ أَحَدُكُمْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ انْسَخْ ذَلِكَ الْكِتَابَ أَ وَ لَيْسَ إِنَّمَا يُنْسَخُ مِنْ كِتَابٍ أُخِذَ مِنَ الْأَصْلِ وَ هُوَ قَوْلُهُ: **إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ ما كُنْتُمْ تَعْمَلُون**. . تفسير القمّي ۲/ ۳۷۹ ۳۸۰.

امام صادق علیه السلام درباره آیه ن وَالْقَلَمِ از ایشان پرسیدم. فرمود: خداوند عزّ و جلّ قلم را از درختی بهشتی آفرید که درخت خُلد نامیده می شود. سپس به رودی در بهشت فرمود: جوهر شو. پس آن نهر که از برف سفیدتر و از عسل شیرین تر بود، منجمد شد. سپس به قلم فرمود: بنویس. گفت: پروردگارا! چه چیزی بنویسم؟ فرمود: آن چه موجود است و آن چه تا روز قیامت موجود خواهد بود را بنویس و ثبت کن. قلم بر روی پوست نازکی که از نقره سفیدتر و از یاقوت شفاف تر بود، نوشت و آن را پیچاند و در گوشه عرش قرار داد. بعد از آن بر قلم مُهر زد و از آن پس لب به سخن نگشود و لب به سخن نخواهد گشود.این همان

کتاب محفوظ است که تمامی نسخه برداری ها از آن است. مگر شما عرب نیستید؟ پس چرا معنای سخن را نمی فهمید، در حالی که به همدیگر می گویید: از این کتاب نسخه بردار، مگر این طور نیست که از اصل یک نوشته، نسخه برداشته می شود؟ و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است: إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ.

عن طّبرسي رحمه الله: .... فَلَمَّا اسْتَخْلَفَ عُمَرُ سَأَلَ عَلِيّاً عليه السلام أَنْ يَدْفَعَ إِلَيْهِمُ الْقُرْآنَ فَيُحَرِّفُوهُ فِيمَا بَيْنَهُمْ فَقَالَ يَا أَبَا الْحَسَنِ إِنْ جِئْتَ بِالْقُرْآنِ الَّذِي كُنْتَ قَدْ جِئْتَ بِهِ إِلَى أَبِي بَكْرٍ حَتَّى نَجْتَمِعَ عَلَيْهِ فَقَالَ عليه السلام هَيْهَاتَ لَيْسَ إِلَى ذَلِكَ سَبِيلٌ إِنَّمَا جِئْتُ بِهِ إِلَى أَبِي بَكْرٍ لِتَقُومَ الْحُجَّةُ عَلَيْكُمْ وَ لَا **تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هذا غافِلِينَ** أَوْ تَقُولُوا مَا جِئْتَنَا بِهِ إِنَّ الْقُرْآنَ الَّذِي عِنْدِي **لا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ** وَ الْأَوْصِيَاءُ مِنْ وُلْدِي قَالَ عُمَرُ فَهَلْ لِإِظْهَارِهِ وَقْتٌ مَعْلُومٌ؟ فَقَالَ عليه السلام نَعَمْ إِذَا قَامَ الْقَائِمُ مِنْ وُلْدِي يُظْهِرُهُ وَ يَحْمِلُ النَّاسَ عَلَيْهِ فَتَجْرِي السُّنَّةُ بِه..... الإحتجاج ۱/ ۱۵۶.

طبرسی رحمت اللع علیه :....پس چون دوره خلافت عمر آغاز شد از حضرت علیّ علیه السّلام خواست که قرآن خود را بدو تحویل دهد تا آن را مطابق قرآن خود تحریف نماید و گفت: ای أبو الحسن خوب است که آن قرآن که در زمان أبو بکر آوردی نزد ما آری تا بر آن اجتماع کنیم، حضرت فرمود:هرگز، هیچ راهی بدان نیست، من آن را فقط برای اتمام حجّت بر شما بر أبو بکر عرضه داشتم، که در روز قیامت مگوئید: ما از این مطلب غافل و بی خبر بودیم، یا بگوئید: آن را نزد ما نیاوردی! آری آن قرآنی که نزد من است جز مطهّرون و اوصیای پس از من دستشان بدان نرسد. عمر گفت: آیا وقت مشخّصی برای اظهار آن معلوم است؟ حضرت فرمود: آری؛ وقتی قائم از اولاد من ظهور نماید مردم را بر اساس آن راه برده و سنّت به‌دست او جاری گردد.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: الْمُصْحَفُ لَا تَمَسَّهُ عَلَى غَيْرِ طُهْرٍ وَ لَا جُنُباً وَ لَا تَمَسَّ خَطَّهُ وَ لَا تُعَلِّقْهُ إِنَّ اللهَ تَعَالَى يَقُولُ **لا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ**. . الإستبصار ۱/ ۱۱۳ ،۱۱۴ ح ۳۷۸.

امام رضا علیه السلام نقل کرده است که فرمود: قرآن را در حالت ناپاک بودن و جُنُب بودن لمس نکن و به نخ آن دست نزن و آن را آویزان نکن. خداوند می فرماید: لا يَمَسُّهُ إلا المُطَهَّرُونَ.

الواقعة ۹۰-۸۱

أَفَبِهَذَا الْحَدِيثِ أَنتُم مُّدْهِنُونَ (۸۱) وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ (۸۲) فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ (۸۳) وَأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ (۸۴) وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ وَلَكِن لَّا تُبْصِرُونَ (۸۵) فَلَوْلَا إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ (۸۶) تَرْجِعُونَهَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ (۸۷) فَأَمَّا إِن كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ (۸۸) فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ (۸۹) وَأَمَّا إِن كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ (۹۰)

آیا شما این سخن را سبك [و سست] می گیرید (۸۱) و تنها نصیب خود را در تکذیب [آن] قرار می دهید (۸۲) پس چرا آنگاه که [جان شما] به گلو می رسد (۸۳) و در آن هنگام خود نظاره گرید (۸۴) و ما به آن [محتضر] از شما نزدیکتریم ولی نمی بینید (۸۵) پس چرا اگر شما بی جزا می مانید [و حساب و کتابی در کار نیست] (۸۶) اگر راست می گویید [روح] را برنمی گردانید (۸۷) و اما اگر [او] از مقربان باشد (۸۸) [در] آسایش و راحت و بهشت پر نعمت [خواهد بود] (۸۹) و اما اگر از یاران راست باشد (۹۰)

حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُ أَنَّ عَلِيّاً عليه السلام قَرَأَ بِهِمُ الْوَاقِعَةَ وَ تَجْعَلُونَ شُكْرَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: إِنِّي قَدْ عَرَفْتُ أَنَّهُ سَيَقُولُ قَائِلٌ لِمَ قَرَأَ هَكَذَا قَرَأْتُهَا لِأَنِّي قَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله يَقْرَؤُهَا كَذَلِكَ، وَ كَانُوا إِذَا أَمْطَرُوا قَالُوا أَمْطَرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَ كَذَا فَأَنْزَلَ اللهُ وَ تَجْعَلُونَ شُكْرَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ. تفسير القمّي ۲/ ۳٤۹.

ابو عبد الرحمن سلمی نقل کرده است که: امام علی علیه السلام در هنگام تلاوت سوره واقعه، آیه را این گونه برای آن‌ها تلاوت کرد: وتَجْعَلونَ شکرکم أَنَّکُمْ تُکَذِّبُونَ و وقتی حضرت رفت، فرمود: من می دانم که الان کسی می گوید که چرا این گونه خواند؟ من از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم که آیه را این گونه می خواند. و وقتی باران می بارید می گفتند: باران فلان و باران فلان بر ما بارید .پس خداوند این گونه آیه را نازل فرمود: وتَجْعَلونَ شکرکم أَنَّکُمْ تُکَذِّبُونَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **وَ تَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ** قَالَ بَلْ هِيَ وَ تَجْعَلُونَ شُكْرَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ. تفسير القمّي ۲/ ۳٤۹.

ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام نقل کرده است که در باره آیه: وتَجْعَلونَ رِزْقَکُمْ أَنَّکُمْ تُکَذِّبُونَ فرمود: آیه این گونه است: وتَجْعَلونَ شکرکم أَنَّکُمْ تُکَذِّبُونَ.

أَحْمَدُ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْهُمْ عليهم السلام قَالَ **وَ تَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ** أَيْ شُكْرَكُمُ النِّعْمَةَ الَّتِي رَزَقَكُمُ اللهُ وَ مَا مَنَّ عَلَيْكُمْ بِمُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ **أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ** بِوَصِيِّهِ **فَلَوْ لا إِذا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ وَ أَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ** إِلَى وَصِيِّهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ يُبَشِّرُ وَلِيَّهُ بِالْجَنَّةِ وَ عَدُوَّهُ بِالنَّارِ **وَ نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ** يَعْنِي أَقْرَبُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْكُمْ **وَ لكِنْ لا تُبْصِرُونَ** أَيْ لَا تَعْرِفُونَ.. تأويل الآيات ۲/ ٦٤٤، ح ۹.

احمد بن ابراهیم در باره ائمه علیهم السلام آمده است که: وتَجْعَلونَ رِزْقَکُمْ یعنی شکر و سپاس شما از نعمتی که خداوند به شما داده است و با نعمت محمد و آل محمد بر شما منت گذاشته است أَنَّکُمْ تُکَذِّبُونَ یعنی جانشین و وصی او را تکذیب می کنید. فَلولا إِذَا بَلغَتِ الحُلقُومَ* وأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ یعنی به وصی و جانشین او امیرالمؤمنین علیه السلام نگاه می کنید، خداوند دوستدار او را به بهشت و دشمن او را به عذاب جهنم بشارت داده است. ونَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ یعنی ما از شما به امیرالمؤمنین علیه السلام نزدیک تر هستیم ولکِن لا تُبْصِرُونَ یعنی شما نمی دانید.

مَا رَوَاهُ الْأَصْبَغُ بْنُ نُبَاتَةُ رَحِمَهُ اللهُ قَالَ دَخَلَ الْحَارِثُ الْهَمْدَانِيُّ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي نَفَرٍ مِنَ الشِّيعَةِ وَ كُنْتُ مَعَهُ فِيمَنْ دَخَلَ فَجَعَلَ الْحَارِثُ يَتَأَوَّدُ فِي مِشْيَتِهِ وَ يَخْبِطُ الْأَرْضَ بِمِحْجَنِهِ وَ كَانَ مَرِيضاً فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ كَانَ لَهُ مِنْهُ مَنْزِلَةٌ فَقَالَ كَيْفَ تَجِدُكَ يَا حَارِ قَالَ نَالَ الدَّهْرُ مِنِّي يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ زَادَنِي أَوَداً وَ غَلِيلًا اخْتِصَامُ أَصْحَابِكَ بِبَابِكَ قَالَ فِيمَ قَالَ فِي شَأْنِكَ وَ الْبَلِيَّةِ مِنْ قِبَلِكَ فَمِنْ مُفْرِطٍ غَالٍ وَ مُبْغِضٍ قَالٍ وَ مِنْ مُتَرَدِّدٍ مُرْتَابٍ فَلَا يَدْرِي أَ يَقْدُمُ أَمْ يَحْجُمُ قَالَ فَحَسْبُكَ يَا أَخَا هَمْدَانَ إِلَّا أَنَّ خَيْرَ شِيعَتِي النَّمَطُ الْأَوْسَطُ إِلَيْهِمْ يَرْجِعُ الْغَالِي وَ بِهِمْ يَلْحَقُ التَّالِي قَالَ لَوْ كَشَفْتَ فِدَاكَ أَبِي وَ أُمِّي الرَّيْنَ عَنْ قُلُوبِنَا وَ جَعَلْتَنَا فِي ذَلِكَ عَلَى بَصِيرَةٍ مِنْ أَمْرِنَا قَالَ قَدْكَ فَإِنَّكَ امْرُؤٌ مَلْبُوسٌ عَلَيْكَ إِنَّ دِينَ اللهِ لَا يُعْرَفُ بِالرِّجَالِ بَلْ بِآيَةِ الْحَقِّ وَ الْآيَةُ الْعَلَامَةُ فَاعْرِفِ الْحَقَّ تَعْرِفْ أَهْلَهُ يَا حَارِ إِنَّ الْحَقَّ أَحْسَنُ الْحَدِيثِ وَ الصَّادِعَ بِهِ مُجَاهِدٌ وَ بِالْحَقِّ أُخْبِرُكَ فَأَرْعِنِي سَمْعَكَ ثُمَّ خَبِّرْ بِهِ مَنْ كَانَتْ لَهُ خَصَاصَةٌ مِنْ أَصْحَابِكَ أَلَا إِنِّي عَبْدُ اللهِ وَ أَخُو رَسُولِهِ وَ صِدِّيقُهُ الْأَوَّلُ صَدَّقْتُهُ وَ آدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَ الْجَسَدِ ثُمَّ إِنِّي صِدِّيقُهُ الْأَوَّلُ فِي أُمَّتِكُمْ حَقّاً فَنَحْنُ الْأَوَّلُونَ وَ نَحْنُ الْآخَرُونَ أَلَا وَ أَنَا خَاصَّتُهُ يَا حَارِ وَ خَالِصَتُهُ وَ صِنْوُهُ وَ وَصِيُّهُ وَ وَلِيُّهُ وَ صَاحِبُ نَجْوَاهُ وَ سِرُّهُ أُوتِيتُ فَهْمَ الْكِتَابِ **وَ فَصْلَ الْخِطَابِ** وَ عِلْمَ

الْقُرُونِ وَ الْأَسْبَابِ وَ اسْتُودِعْتُ أَلْفَ مِفْتَاحٍ يَفْتَحُ كُلُّ مِفْتَاحٍ أَلْفَ أَلْفِ بَابٍ يُفْضِي كُلُّ بَابٍ إِلَى أَلْفِ أَلْفِ عَهْدٍ وَ أُيِّدْتُ أَوْ قَالَ أُمْدِدْتُ بِلَيْلَةِ الْقَدْرِ نَفْلًا وَ إِنَّ ذَلِكَ لَيَجْرِي لِي وَ لِمَنْ اسْتُحْفِظَ مِنْ ذُرِّيَّتِي مَا جَرَى اللَّيْلُ وَ النَّهَارَ حَتَّى يَرِثَ اللهُ **الْأَرْضَ وَ مَنْ عَلَيْهَا** وَ أُبَشِّرُكَ يَا حَارِ لَيَعْرِفُنِّي وَ الَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرِئَ النَّسَمَةَ وَلِيِّي وَ عَدُوِّي فِي مَوَاطِنَ شَتَّى عِنْدَ الْمَمَاتِ وَ عِنْدَ الصِّرَاطِ وَ عِنْدَ الْمُقَاسَمَةِ قَالَ وَ مَا الْمُقَاسَمَةُ قَالَ مُقَاسَمَةُ النَّارِ أُقَاسِمُهَا قِسْمَةً صِحَاحاً أَقُولُ هَذَا وَلِيِّي وَ هَذَا عَدُوِّي ثُمَّ أَخَذَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِيَدِ الْحَارِثِ وَ قَالَ يَا حَارِثُ أَخَذْتُ بِيَدِكَ كَمَا أَخَذَ بِيَدِي رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ لِي وَ قَدِ اشْتَكَيْتُ إِلَيْهِ حَسَدَةَ قُرَيْشٍ وَ الْمُنَافِقِينَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَخَذْتُ بِحُجْزَةٍ مِنْ ذِي الْعَرْشِ تَعَالَى وَ أَخَذْتَ أَنْتَ يَا عَلِيُّ بِحُجْزَتِي وَ أَخَذَتْ ذُرِّيَّتُكَ بِحُجْزَتِكَ وَ أَخَذَتْ شِيعَتُكُمْ بِحُجْزَتِكُمْ فَمَا ذَا يَصْنَعُ اللهُ بِنَبِيِّهِ وَ مَا ذَا يَصْنَعُ نَبِيُّهُ بِوَصِيِّهِ وَ مَا ذَا يَصْنَعُ وَصِيُّهُ بِأَهْلِ بَيْتِهِ وَ شِيعَتِهِمْ خُذْهَا إِلَيْكَ يَا حَارِ قَصِيرَةٌ مِنْ طَوِيلِهِ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ وَ لَكَ مَا اكْتَسَبْتَ قَالَهَا ثَلَاثاً فَقَالَ الْحَارِثُ وَ قَامَ يَجُرُّ رِدَاءَهُ جَذَلًا مَا أُبَالِي وَ رَبِّي بَعْدَ هَذَا أَ لَقِيتُ الْمَوْتَ أَوْ لَقِيَنِي. تأويل الآيات ۲/ ۶۴۹، ۶۵۰، ح ۱۱.

اصبغ بن نباته گويد: حارث همدانى با گروهى از شيعه كه من هم در ميان آنان بودم بر حضرت امير المؤمنين علىّ بن ابى طالب عليه السلام وارد شد. حارث افتان و خيزان حركت مى كرد و با عصائى كه در دست داشت بر زمين مى كوفت و بيمار نيز بود، و وى را در نزد امير المؤمنين عليه السلام شخصيّتى بود و مقام و منزلتى داشت، حضرت كه او را بدين حال ديد رو باو كرد و فرمود: حارث حالت چطور است؟ عرض كرد: اى امير مؤمنان روزگار بر من چيره گشته و سلامتى را از من ربوده است، و علاوه بر اين، نزاعى كه اصحاب تو در خانه‌ات با يک ديگر دارند مرا بيشتر ناراحت ساخته و آتشى در درونم افروخته و مرا بيش از حدّ بى‌تاب و تحمّل كرده است. حضرت فرمود: نزاع آن‌ها در چيست؟ عرض كرد: در باره تو و در باره آن سه نفرى است كه قبل از تو بوده‌اند بعضى از آنان در باره تو بسيار غلوّ و زياده روى مى‌كنند ، و برخى ميانه رو بوده و همراه شما هستند، و پاره‌اى در حال حيرت و ترديد باقى مانده و به شک و دو دلى در افتاده‌اند، نمى‌دانند كه در باره تو قدم پيش نهند ياآن‌كه بايد قدم عقب گذارده و توقّف كنند حضرت فرمود: بس است اى برادر همدانى بدان كه بهترين شيعيان من آن دسته و فرقه‌اى هستند كه راه اعتدال و ميانه روى اختيار كرده‌اند، تا آنان كه راه غلوّ پيش گرفته به آنان بازگشت نموده، و آن دسته عقب افتاده خود را به ايشان برسانند. حارث گفت: پدرم و مادرم فدايت چه خوب است اين كدورتى را كه بر دلهاى ما نشسته بزدائى و ما را در اين مورد از بينش لازم برخوردار سازى. حضرت فرمود: بس كن، تو مردى هستى كه حق بر تو مشتبه شده. دين خدا به شخصيّت و موقعيّت افراد شناخته نمى‌شود، بل‌كه به علامت و نشانه حق شناخته مى‌گردد. حق را بشناس، اهلش را خواهى شناخت. اى حارث، حق بهترين گفتار است، و كسى كه از آن فاش سخن گويد مجاهد در راه خداست، و من به حق با تو سخن مى‌گويم، به من گوش فرا ده، و سپس آن را به بعضى از دوستان خودت كه رأيى محكم و عقلى پسنديده دارند بازگو كن. آگاه باش كه من بنده خدا، و برادر رسول خدا، و نخستين كسى هستم كه او را تصديق نمودم، من هنگامى او را تصديق نمودم كه آدم هنوز در بين روان و تن بود، و از اين گذشته من نخستين كسى هستم در ميان امّت شما كه از روى صدق و حقيقت او را تصديق كرده‌ام، پس مائيم گروه پيشينيان، و مائيم جماعت پسينيان ، و ما خاصّان و خالصان رسول خدائيم اى حارث، و من برادر همدم و وصىّ و ولىّ و راز دار و صاحب اسرار اويم. به من فهم كتاب، وَ فَصْلَ الْخِطابِ و علم گذشته‌ها، و علم سلسله اسباب و مسبّبات قضا و قدر الهى داده شده است، و هزار كليد از خزائن الهى به من سپرده شده كه هر كليد از آن‌ها هزار در از مجهولات را مى‌گشايد، و هر درى به هزار در از عهد و

پیمانها منتهی می‌گردد. و از تمام اینها گذشته بعنوان تفضّل و بخشش به شب قدر تأیید و برگزیده گشتم و بدان مدد یافتم، و این مقام تا آن زمان که شب و روز در گردش است برای من و آن عدّه از فرزندانم که حافظ و امین اسرار الهی هستند باقی است تا اینکه خدا وارث الْأَرْضَ وَ مَنْ عَلَيْها گردد. حارثا! تو را بشارت می‌دهم که در هنگام مرگ و عبور از پل دوزخ و کنار حوض کوثر و در وقت مقاسمه مرا بازخواهی شناخت. حارث گفت: مولایم مقاسمه کدام است؟ فرمود: قسمت نمودن آتش دوزخ است که آن را بطور صحیح تقسیم می‌کنم، می‌گویم: آتش! این مرد دوست و پیرو من است او را واگذار، و این مرد دشمن من است او را بگیر. اصبغ گوید: سپس امیر المؤمنین علیه السلام دست حارث را گرفت و فرمود: حارث! روزی من از آزار و حسد قریش و منافقین بخودم به رسول خدا شکوه کردم، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم دستم را در دست خود گرفت چنآن‌چه من دست تو را گرفته‌ام و فرمود: چون روز قیامت شود من دست به ریسمان و دستاویز عصمت پروردگار صاحب عرش زنم، و تو ای علی دست به دامان من خواهی زد، و اولاد تو دست به دامان تو می‌زنند، و شیعیان شما دست به دامان شما می‌زنند، اکنون بگو ببینم در آن حال فکر می‌کنی که خدا با پیغمبرش چه خواهد کرد؟ و پیامبرش با وصیّ خود چه می‌کند؟ حارثا! آن‌چه گفتم بپذیر که اندکی است از بسیار ، آری تو با کسی محشوری که دوستش می‌داری، و برای توست تمام اعمالی که خود کسب کرده‌ای و این مطلب را سه بار تکرار فرمود. در این هنگام حارث از جای خود برخاست و در حالی که عبای خود را بروی زمین می‌کشید می‌گفت: از این پس دیگر باک ندارم که مرگ بسوی من آید یا من به سوی مرگ بروم.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **فَلَوْ لا إِذا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ** إِلَى قَوْلِهِ **إِنْ كُنْتُمْ صادِقِينَ** فَقَالَ إِنَّهَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ ثُمَّ أُرِيَ مَنْزِلَهُ مِنَ الْجَنَّةِ فَيَقُولُ رُدُّونِي إِلَى الدُّنْيَا حَتَّى أُخْبِرَ أَهْلِي بِمَا أَرَى فَيُقَالُ لَهُ لَيْسَ إِلَى ذَلِكَ سَبِيلٌ.. الكافي ۳/ ۱۳۵، ح ۱۵.

ابو بصیر نقل کرده است که به امام صادق علیه السلام گفتم، معنای آیات: فَلولا إِذَا بَلغَتِ الحُلقُومَ وأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ ونَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ ولكِن لا تُبْصِرُونَ فَلولا إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ تَرْجِعُونَهَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ را پرسیدم. حضرت فرمود: جان آدمی که در حال احتضار است وقتی به حنجره ها برسد، اگر مؤمن باشد، خانه و جای‌گاه خود را در بهشت می بیند و آن گاه می گوید: مرا به دنیا باز گردانید تا چیزهایی را که دیده ام به اهل آن خبر دهم. به او گفته می شود: برای این کار راهی وجود ندارد.

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ ﷺ قَالَ: إِذَا مَاتَ الْمُؤْمِنُ شَيَّعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ إِلَى قَبْرِهِ فَإِذَا أُدْخِلَ قَبْرَهُ أَتَاهُ مُنْكَرٌ وَ نَكِيرٌ فَيُقْعِدَانِهِ وَ يَقُولَانِ لَهُ مَنْ رَبُّكَ وَ مَا دِينُكَ وَ مَنْ نَبِيُّكَ فَيَقُولُ رَبِّيَ اللهُ وَ مُحَمَّدٌ نَبِيِّي وَ الْإِسْلَامُ دِينِي فَيَفْسَحَانِ لَهُ فِي قَبْرِهِ مَدَّ بَصَرِهِ وَ يَأْتِيَانِهِ بِالطَّعَامِ مِنَ الْجَنَّةِ وَ يُدْخِلَانِ عَلَيْهِ الرَّوْحَ وَ الرَّيْحَانَ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **فَأَمَّا إِنْ كانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ فَرَوْحٌ وَ رَيْحانٌ** يَعْنِي فِي قَبْرِهِ **وَ جَنَّةُ نَعِيمٍ** يَعْنِي فِي الْآخِرَةِ. أمالي الصدوق/ ۲۳۹، ح ۱۲.

از موسی بن جعفر، از پدرش امام صادق علیه السلام نقل کرده است که فرمود: وقتی مؤمن می میرد، هفتاد هزار فرشته تا قبرش او را همراهی می کنند. وقتی داخل قبرش قرار داده می شود، منکر و نکیر به نزد او می آیند و او را می نشانند و به او می گویند: پروردگار تو کیست؟ دین تو چیست؟ و پیامبر تو چه کسی است؟ او در پاسخ می گوید: خداوند پروردگار من است و محمد صلی الله علیه و آله و سلم پیامبر من است و اسلام دین من. و آن‌ها در یک چشم به هم زدن، قبر او را برایش فراخ می سازند و از بهشت

برای او غذا می آورند و راحتی و خوشی را به او می دهند و این کلام خداوند عز و جل است که می فرماید: فَأَمَّا إِن كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ* فَرَوحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّةُ نَعِيمٍ یعنی در قبرش نصیبش می شود وَجَنَّةُ نَعِيمٍ یعنی در آخرت.

عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِنَ ابْنَ آدَمَ إِذَا كَانَ فِي آخِرِ يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا وَ أَوَّلِ يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الْآخِرَةِ مُثِّلَ لَهُ مَالُهُ وَ وَلَدُهُ وَ عَمَلُهُ فَيَلْتَفِتُ إِلَى مَالِهِ فَيَقُولُ وَ اللهِ إِنِّي كُنْتُ عَلَيْكَ حَرِيصاً شَحِيحاً فَمَا لِي عِنْدَكَ فَيَقُولُ خُذْ مِنِّي كَفَنَكَ قَالَ فَيَلْتَفِتُ إِلَى وَلَدِهِ فَيَقُولُ وَ اللهِ إِنِّي كُنْتُ لَكُمْ مُحِبّاً وَ إِنِّي كُنْتُ عَلَيْكُمْ مُحَامِياً فَمَا ذَا لِي عِنْدَكُمْ فَيَقُولُونَ نُؤَدِّيكَ إِلَى حُفْرَتِكَ نُوَارِيكَ فِيهَا قَالَ فَيَلْتَفِتُ إِلَى عَمَلِهِ فَيَقُولُ وَ اللهِ إِنِّي كُنْتُ فِيكَ لَزَاهِداً وَ إِنْ كُنْتَ عَلَيَّ لَثَقِيلًا فَمَا ذَا عِنْدَكَ فَيَقُولُ أَنَا قَرِينُكَ فِي قَبْرِكَ وَ يَوْمِ نَشْرِكَ حَتَّى أُعْرَضَ أَنَا وَ أَنْتَ عَلَى رَبِّكَ قَالَ فَإِنْ كَانَ للهِ وَلِيّاً أَتَاهُ أَطْيَبَ النَّاسِ رِيحاً وَ أَحْسَنَهُمْ مَنْظَراً وَ أَحْسَنَهُمْ رِيَاشاً فَقَالَ أَبْشِرْ بِرَوْحٍ وَ رَيْحَانٍ وَ جَنَّةِ نَعِيمٍ وَ مَقْدَمُكَ خَيْرُ مَقْدَمٍ فَيَقُولُ لَهُ مَنْ أَنْتَ فَيَقُولُ أَنَا عَمَلُكَ الصَّالِحُ ارْتَحِلْ مِنَ الدُّنْيَا إِلَى الْجَنَّة..... الكافي ۳/ ۲۳۱ ۲۳۲، ح ۱.

سوید بن غَفَلَه، از امیر مؤمنان علیه السلام روایت کرده است که فرمود: وقتی آدمیزاد به آخرین روز عمر خود در این دنیا و اولین روز زندگی خود در آخرت می رسد، ثروت او و فرزندان و کردارش در مقابل او مجسم می گردد. پس او رو به مال خود کند و بگوید: به خدا قسم که من نسبت به تو حریص و بخیل بودم؛ اکنون برای من چه داری؟ ثروت به او می گوید: به اندازه کفنت می توانی از من برداری. حضرت فرمود: سپس رو به فرزندان کرده و به آن‌ها بگوید: به خداوند سوگند که من دوستدار شما بودم و از شما حمایت می کردم؛ امروز برای من چه دارید؟ می گویند: تو را تا قبرستان همراهی کرده و در آن جا دفن می کنیم. حضرت فرمود: سپس آدمی رو به کردار خود کرده و چنین می گوید: به خداوند سوگند که من درباره تو دریغ ورزیدم، هر چند که تو بر من سنگین و سخت بودی. بگو که برای من چه داری؟ عمل وی در پاسخ چنین گوید: من همنشین تو در قبر و روز رستاخیز هستم، تا آن گاه که من و تو، به همراه یکدیگر در پیشگاه خداوند، به نمایش گذاشته شویم. حضرت فرمود: اگر این انسان از جمله ولایتمداران باشد، در این لحظه در قالب خوشبوترین و خوش سیماترین مردم و خوش لباس ترین افراد، نزد خداوند حاضر می شود. به او می گوید: روح و ریحان و بهشت جاویدان بر تو بشارت باد و تو در مکانی بسیار نیکو و ارجمند پای می گذاری. فرزند آدم از او می پرسد: کیستی؟ می گوید: من کردار نیک توام؛ از دنیا به سوی بهشت کوچ کن.....

الواقعة ۹۶-۹۱

فَسَلَامٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ (۹۱) وَأَمَّا إِن كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ (۹۲) فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ (۹۳) وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ (۹۴) إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ (۹۵) فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ (۹۶)

از یاران راست بر تو سلام باد (۹۱) و اما اگر از دروغزنان گمراه است (۹۲) پس با آبی جوشان پذیرایی خواهد شد (۹۳) و [فرجامش] در افتادن به جهنم است (۹۴) این است همان حقیقت راست [و] یقین (۹۵) پس به نام پروردگار بزرگ خود تسبیح گوی (۹۶)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ أَمَّا إِنْ كانَ مِنْ أَصْحابِ الْيَمِينِ فَسَلامٌ لَكَ مِنْ أَصْحابِ الْيَمِينِ** فَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله لِعَلِيٍّ عليه السلام هُمْ شِيعَتُكَ فَسَلِمَ وُلْدُكَ مِنْهُمْ أَنْ يَقْتُلُوهُمْ.. الكافي ۸/ ۲۶۰، ح ۳۷۳.

امام صادق علیه السلام در باره آیه: وأَمَّا إِن كَانَ مِنَ أَصْحَابِ اليَمِينِ* فَسَلامٌ لک مِنْ أَصْحَابِ اليَمِينِ . آن گاه حضرت فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به علی علیه السلام گفت: آنان پیروان و شیعیان تو هستند و فرزندان تو از آن‌ها در امان هستند و توسط آنان کشته نمی شوند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **فَأَمَّا إِنْ كانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ** قَالَ ذَاكَ مَنْ كَانَتْ لَهُ مَنْزِلَةٌ عِنْدَ الْإِمَامِ قُلْتُ **وَ أَمَّا إِنْ كانَ مِنْ أَصْحابِ الْيَمِينِ** قَالَ ذَاكَ مَنْ وَصَفَ هَذَا الْأَمْرَ قُلْتُ **وَ أَمَّا إِنْ كانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ** قَالَ الْجَاحِدِينَ لِلْإِمَامِ.
تأويل الآيات ۲/ ۶۵۳، ح ۱۸.

محمد بن حمران نقل کرده است که از امام باقر علیه السلام در باره آیه: فَأَمَّا إِن كَانَ مِنَ المُقَرَّبِينَ پرسیدم: حضرت فرمود: او کسی است که در نزد امام جای‌گاهی داشته باشد در باره آیه: وأَمَّا إِن كَانَ مِنَ أَصْحَابِ اليَمِينِ پرسیدم. حضرت فرمود: آن کسی است که با این صفت، وصف شده است. و در باره آیه: وأَمَّا إِن كَانَ مِنَ المُكَذِّبِينَ الضَّالينَ پرسیدم. حضرت فرمود: آن‌ها کسانی هستند که امام را انکار می کنند

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا مَاتَ الْمُؤْمِنُ شَيَّعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ إِلَى قَبْرِهِ فَإِذَا أُدْخِلَ قَبْرَهُ أَتَاهُ مُنْكَرٌ وَ نَكِيرٌ فَيُقْعِدَانِهِ وَ يَقُولَانِ لَهُ مَنْ رَبُّكَ وَ مَا دِينُكَ وَ مَنْ نَبِيُّكَ فَيَقُولُ رَبِّيَ اللهُ وَ مُحَمَّدٌ نَبِيِّي وَ الْإِسْلَامُ دِينِي فَيَفْسَحَانِ لَهُ فِي قَبْرِهِ مَدَّ بَصَرِهِ وَ يَأْتِيَانِهِ بِالطَّعَامِ مِنَ الْجَنَّةِ وَ يُدْخِلَانِ عَلَيْهِ الرَّوْحَ وَ الرَّيْحَانَ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **فَأَمَّا إِنْ كانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ فَرَوْحٌ وَ رَيْحانٌ** يَعْنِي فِي قَبْرِهِ **وَ جَنَّةُ نَعِيمٍ** يَعْنِي فِي الْآخِرَةِ ثُمَّ قَالَ عليه السلام إِذَا مَاتَ الْكَافِرُ شَيَّعَهُ سَبْعُونَ أَلْفاً مِنَ الزَّبَانِيَةِ إِلَى قَبْرِهِ وَ إِنَّهُ لَيُنَاشِدُ حَامِلِيهِ بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا الثَّقَلَانِ وَ يَقُولُ **لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً** فَأَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ يَقُولُ **ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صالِحاً فِيما تَرَكْتُ** فَتُجِيبُهُ الزَّبَانِيَةُ **كَلَّا إِنَّها كَلِمَةٌ أَنْتَ قائِلُها** وَ يُنَادِيهِمْ مَلَكٌ لَوْ رُدَّ لَعَادَ لِمَا نُهِيَ عَنْهُ فَإِذَا أُدْخِلَ قَبْرَهُ وَ فَارَقَهُ النَّاسُ أَتَاهُ مُنْكَرٌ وَ نَكِيرٌ فِي أَهْوَلِ صُورَةٍ فَيُقِيمَانِهِ ثُمَّ يَقُولَانِ لَهُ مَنْ رَبُّكَ وَ مَا دِينُكَ وَ مَنْ نَبِيُّكَ فَيَتَلَجْلَجُ لِسَانُهُ وَ لَا يَقْدِرُ عَلَى الْجَوَابِ فَيَضْرِبَانِهِ ضَرْبَةً مِنْ عَذَابِ اللهِ يُذْعَرُ لَهَا كُلُّ شَيْءٍ ثُمَّ يَقُولَانِ لَهُ مَنْ رَبُّكَ وَ مَا دِينُكَ وَ مَنْ نَبِيُّكَ فَيَقُولُ لَا أَدْرِي فَيَقُولَانِ لَهُ لَا دَرَيْتَ وَ لَا هَدَيْتَ وَ لَا أَفْلَحْتَ ثُمَّ يَفْتَحَانِ لَهُ بَاباً إِلَى النَّارِ وَ يُنْزِلَانِ إِلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ مِنْ جَهَنَّمَ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ أَمَّا إِنْ كانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍ** يَعْنِي فِي الْقَبْرِ **وَ تَصْلِيَةُ جَحِيمٍ** يَعْنِي فِي الْآخِرَةِ. أمالي الصدوق/ ۲۳۹، ح ۱۲.

امام موسی کاظم از پدرشان علیهما السلام فرمود:چون مؤمنی بمیرد هفتاد هزار فرشته تا گورش او را تشییع کنند و چون بگورش درآید منکر و نکیر آیند و او را بنشانند و باو گویند پروردگارت کیست : دینت کدامست پیغمبرت کیست ؟ گوید پروردگارم خداست و محمد پیغمبر منست و اسلام دینم گورش را تا چشم رس گشاد کنند و طعام بهشت برایش آورند و روح و ریحان بر او در آورند و اینست تفسیر گفته خدای عز و جل فَأَمَّا إِنْ كانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ فَرَوْحٌ وَ رَيْحانٌ یعنی در قبرش وَ جَنَّةُ نَعِيمٍ دارد یعنی در آخرت سپس فرمود چون کافر میرد هفتاد هزار دوزخبان او را تا گورش همراه باشند و او فریاد کشد که همه چیز جز جن و انس بشنود و گوید لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً مؤمن میشدم و بحاملان خود قسم دهد و گوید ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صالِحاً فِيما تَرَكْتُ دوزخبانان باو پاسخ دهند که نه هرگز، كَلَّا إِنَّها كَلِمَةٌ أَنْتَ قائِلُها و فرشته ای ندا کند به آن‌ها که اگر برگردد بدان چه نهی شده باز گردد و چون در گورش در آید و مردم از او جدا شوند، و منکر نکیر در هراسناکتر شکلی باو وارد شوند و او را بپا دارند و گویند

کیست پروردگارت چیست دینت ؟ کیست پیغمبرت ؟ زبانش بطپیدن افتد و قادر بجواب نیست او را ضربتی زنند از عذاب خدا که هر چیز از آن ترسد و لرزد باز باو گویند خدایت کیست دینت چیست پیغمبرت کیست ؟ گوید نمیدانم باو گویند ندانستی و ره نیافتی و رستگار نباشی سپس دری از دوزخ بروی او باز کنند و حمیم دوزخ برای آورند و اینست تفسیر گفته خدای عز و جل وَ أَمَّا إِنْ كانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍ یعنی در قبر وَ تَصْلِيَةُ جَحِيمٍ یعنی در آخرت.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي خُطْبَةٍ حَتَّى إِذَا انْصَرَفَ الْمُشَيِّعُ وَ رَجَعَ الْمُتَفَجِّعُ أُقْعِدَ فِي حُفْرَتِهِ نَجِيّاً لِبَهْتَةِ السُّؤَالِ وَ عَثْرَةِ الِامْتِحَانِ وَ أَعْظَمُ مَا هُنَالِكَ بَلِيَّةً نُزُلُ الْحَمِيمِ وَ تَصْلِيَةُ الْجَحِيمِ وَ فَوْرَاتُ السَّعِيرِ لَا فَتْرَةٌ مُرِيحَةٌ وَ لَا دَعَةٌ مُزِيحَةٌ وَ لَا قُوَّةٌ حَاجِزَةٌ وَ لَا مَوْتَةٌ نَاجِزَةٌ وَ لَا سِنَةٌ مُسَلِّيَةٌ بَيْنَ أَطْوَارِ الْمَوْتَاتِ وَ عَذَابِ السَّاعَاتِ. النهج/ ۱۱۳ ،۱۱٤ الخطبة ۸۳.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و چون تشییع کننده ها و مصیبت دیده ها بازگردند او را در قبر می نشانند در حالتیکه از وحشت و ترس سوال و لغزش در امتحان آهسته سخن می گوید و بزرگترین بلیه در آن‌جاآب گرم نازل شده و وارد کردن به دوزخ و هیجان و شدت صدای آتش است، در عذاب سستی نیست تا او را راحتی دهد و نه آسایشی که رنج را برطرف سازد و نه قوت و طاقتی دارد که از آن مانع گردد و نه مرگی که او را برهاند، و نه چشم برهم زدن و خواب اندکی که اندوهش را بزداید، بین انواع مرگها و عذابهای پی در پی مبتلی است.....

۵۷.الحدید

الحدید ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۱) لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۲) هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (۳) هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (۴) لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ (۵) يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (۶) آمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ (۷) وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (۸) هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ (۹) وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللهِ وَلِلهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولَئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللهُ الْحُسْنَى وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. آن چه در آسمان ها و زمین است خدا را به پاکی می ستایند و اوست ارجمند حکیم (۱) فرمانروایی آسمان ها و زمین از آن اوست زنده می کند و می میراند و او بر هر چیزی تواناست (۲) اوست اول و آخر و ظاهر و باطن و او به هر چیزی داناست (۳) اوست آن کس که آسمان ها و زمین را در شش هنگام آفرید آنگاه بر عرش استیلا یافت آن چه در زمین در آید و آن چه از آن بر آید و آن چه در آن بالا رود [همه را] می داند و هر کجا باشید او با شماست و خدا به هر چه می کنید بیناست (۴) فرمانروایی [مطلق] آسمان ها و زمین از آن اوست و [جمله] کارها به سوی خدا بازگردانیده می شود (۵) شب را در روز در می آورد و روز را [نیز] در شب در می آورد و او به راز دلها داناست (۶) به خدا و پیامبر او ایمان آورید و از آن چه شما را در [استفاده از] آن جانشین [دیگران] کرده انفاق کنید پس کسانی از شما که ایمان آورده و انفاق کرده باشند پاداش بزرگی خواهند داشت (۷) و شما را چه شده که به خدا ایمان نمی آورید و [حال آنکه] پیامبر [خدا] شما را دعوت می کند تا به پروردگارتان ایمان آورید و اگر مؤمن باشید بی شك [خدا] از شما پیمان گرفته است (۸) او همان کسی است که بر بنده خود آیات روشنی فرو می فرستد تا شما را از تاریکیها به سوی نور بیرون کشاند و در حقیقت خدا [نسبت] به شما سخت رئوف و مهربان است (۹) و شما را چه شده که در راه خدا انفاق نمی کنید و [حال آنکه] میراث آسمان ها و زمین به خدا تعلق دارد کسانی از شما که پیش از فتح [مکه] انفاق و جهاد کرده اند [با دیگران] یکسان نیستند آنان از [حیث] درجه بزرگتر از کسانی اند که بعد به انفاق و جهاد پرداخته اند و خداوند به هر کدام وعده نیکو داده است و خدا به آن چه می کنید آگاه است (۱۰)

عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **هُوَ الْأَوَّلُ وَ الْآخِرُ** وَ قُلْتُ أَمَّا الْأَوَّلُ فَقَدْ عَرَفْنَاهُ وَ أَمَّا الْآخِرُ فَبَيِّنْ لَنَا تَفْسِيرَهُ فَقَالَ إِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ إِلَّا يَبِيدُ أَوْ يَتَغَيَّرُ أَوْ يَدْخُلُهُ التَّغَيُّرُ وَ الزَّوَالُ أَوْ يَنْتَقِلُ مِنْ لَوْنٍ إِلَى لَوْنٍ وَ مِنْ هَيْئَةٍ إِلَى هَيْئَةٍ وَ مِنْ صِفَةٍ إِلَى صِفَةٍ وَ مِنْ زِيَادَةٍ إِلَى نُقْصَانٍ وَ مِنْ نُقْصَانٍ إِلَى زِيَادَةٍ إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ فَإِنَّهُ لَمْ يَزَلْ وَ لَا يَزَالُ بِحَالَةٍ وَاحِدَةٍ هُوَ الْأَوَّلُ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ وَ هُوَ الْآخِرُ عَلَى مَا لَمْ يَزَلْ وَ لَا تَخْتَلِفُ عَلَيْهِ الصِّفَاتُ وَ الْأَسْمَاءُ كَمَا تَخْتَلِفُ عَلَى غَيْرِهِ مِثْلُ الْإِنْسَانِ الَّذِي يَكُونُ تُرَاباً مَرَّةً وَ مَرَّةً لَحْماً وَ دَماً وَ مَرَّةً رُفَاتاً وَ رَمِيماً وَ كَالْبُسْرِ الَّذِي يَكُونُ مَرَّةً بَلَحاً وَ مَرَّةً بُسْراً وَ مَرَّةً رُطَباً وَ مَرَّةً تَمْراً فَتَتَبَدَّلُ عَلَيْهِ الْأَسْمَاءُ وَ الصِّفَاتُ وَ اللهُ جَلَّ وَ عَزَّ بِخِلَافِ ذَلِكَ. الكافي ۱/ ۱۱۵، ح ۵.

ابن ابو یعفور روایت کرد: از امام صادق علی السلام در باره کلام خداوند عز و جل هُو الأَول والآخِرُ والظَّاهِرُ والبَاطِنُ وهُو بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ پرسیدم و گفتم: مقصود از اول را دانستیم، اما تفسیر آخر چیست؟ پس فرمود هر چیزی نابود می شود و یا تغییر می کند یا دچار تغییر و زوال می شود، یا از رنگی به رنگ دیگر و از شکلی به شکل دیگر، از صفتی به صفت دیگر و از فزونی به نقصان تغییر می یابد، جز پروردگار جهانیان. او پیوسته به یک حالت است، او تنها اول است قبل از هر چیزی. او تنها آخر است، بی آن که زوال یابد. صفات و نام های او تغییر نمی کند، در حالی که صفات و اسماء غیر او تغییر می یابد. مانند انسان که مدتی خاک است و زمانی گوشت و خون و مدتی جنازه و استخوان پوسیده و یا مانند بسر که مدتی بلح و مدتی بسر و زمانی رطب و زمانی خرما است. این چنین صفات و اسامی آن تغییر می یابد، حال آن که خداوند عز و جل بر خلاف آن است.

عَنْ مَيْمُونٍ الْبَانِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ وَ قَدْ سُئِلَ عَنِ الْأَوَّلِ وَ الْآخِرِ فَقَالَ الْأَوَّلُ لَا عَنْ أَوَّلٍ قَبْلَهُ وَ لَا عَنْ بَدْءٍ سَبَقَهُ وَ الْآخِرُ لَا عَنْ نِهَايَةٍ كَمَا يُعْقَلُ مِنْ صِفَةِ الْمَخْلُوقِينَ وَ لَكِنْ قَدِيمٌ أَوَّلٌ آخِرٌ لَمْ يَزَلْ وَ لَا يَزُولُ بِلَا بَدْءٍ وَ لَا نِهَايَةٍ لَا يَقَعُ عَلَيْهِ الْحُدُوثُ وَ لَا يَحُولُ مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ **خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ**. الكافي ۱/ ۱۱۶، ح ۶.

میمون بان روایت کرد: شنیدم از امام صادق علیه السلام در باره الاول و الاخر سئوال شد و آن حضرت فرمود: اول یعنی اولی پیش از او نبوده است، و آغازی قبل از او نبوده است. آخر به معنای نهایتی که صفت مخلوقات است، نمی باشد، بل که به معنای

قدیم است. اول و آخری است که پیوسته بوده و هست و آغاز و پایان ندارد و حدوث بر او واقع نمی شود. و از حالتی به حالت دیگر تغییر نمی یابد و خالق هر چیزی است.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ قَالَ قَالَ: اعْلَمْ عَلَّمَكَ اللهُ الْخَيْرَ أَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدِيمٌ وَ الْقِدَمُ صِفَتُهُ الَّتِي دَلَّتِ الْعَاقِلَ عَلَى أَنَّهُ لَا شَيْءَ قَبْلَهُ وَ لَا شَيْءَ مَعَهُ فِي دَيْمُومِيَّتِهِ فَقَدْ بَانَ لَنَا بِإِقْرَارِ الْعَامَّةِ مُعْجِزَةُ الصِّفَةِ أَنَّهُ لَا شَيْءَ قَبْلَ اللهِ وَ لَا شَيْءَ مَعَ اللهِ فِي بَقَائِهِ وَ بَطَلَ قَوْلُ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ كَانَ قَبْلَهُ أَوْ كَانَ مَعَهُ شَيْءٌ وَ ذَلِكَ أَنَّهُ لَوْ كَانَ مَعَهُ شَيْءٌ فِي بَقَائِهِ لَمْ يَجُزْ أَنْ يَكُونَ خَالِقاً لَهُ لِأَنَّهُ لَمْ يَزَلْ مَعَهُ فَكَيْفَ يَكُونُ خَالِقاً لِمَنْ لَمْ يَزَلْ مَعَهُ وَ لَوْ كَانَ قَبْلَهُ شَيْءٌ كَانَ الْأَوَّلَ ذَلِكَ الشَّيْءُ لَا هَذَا وَ كَانَ الْأَوَّلُ أَوْلَى بِأَنْ يَكُونَ خَالِقاً لِلْأَوَّلِ. الكافي ۱/ ۱۲۰، ح ۴.

حضرت امام رضا علیه السلام به یکی از اصحاب فرمود: بدان خدایت خیر آموزد خدای تبارک و تعالی قدیم است و قدیم بودن صفتی است برای او که خردمند را رهبری می کند به اینکه چیزی پیش از او نبوده و در همیشگی بودنش شریک ندارد، پس به اعتراف داشتن عموم خردمندان این صفت معجزه را برای ما روشن گشت که چیزی پیش از خدا نبوده که نسبت به دوامش هم چیزی به او نیست و گفته آن که معتقد است که پیش از او یا همراه او چیزی بوده باطل گشت زیرا اگر چیزی همیشه با او باشد خدا خالق او نخواهد بود چونکه او همیشه با خدا بوده پس چگونه خدا خالق کسی باشد که همیشه با او بوده و اگر چیزی پیش از او باشد او اول خواهد بود نه این و آن که اول است سزاوار است که خالق دیگری باشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: جَاءَ حِبْرٌ مِنَ الْأَحْبَارِ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَتَى كَانَ رَبُّكَ فَقَالَ لَهُ ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ وَ مَتَى لَمْ يَكُنْ حَتَّى يُقَالَ مَتَى كَانَ كَانَ رَبِّي قَبْلَ الْقَبْلِ بِلَا قَبْلٍ وَ بَعْدَ الْبَعْدِ بِلَا بَعْدٍ وَ لَا غَايَةَ وَ لَا مُنْتَهَى لِغَايَتِهِ انْقَطَعَتِ الْغَايَاتُ عِنْدَهُ فَهُوَ مُنْتَهَى كُلِّ غَايَةٍ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَ فَنَبِيٌّ أَنْتَ فَقَالَ وَيْلَكَ إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ مِنْ عَبِيدِ مُحَمَّدٍ ﷺ وَ رُوِيَ أَنَّهُ سُئِلَ ﷺ أَيْنَ كَانَ رَبُّنَا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ سَمَاءً وَ أَرْضاً فَقَالَ ﷺ أَيْنَ سُؤَالٌ عَنْ مَكَانٍ وَ كَانَ اللهُ وَ لَا مَكَانَ. الكافي ۱/ ۸۹ ۹۰، ح ۵.

امام صادق علیه‌السلام فرمود: یکی از دانشمندان یهود نزد امیرالمؤمنین علیه‌السلام آمد و گفت: ای امیرمؤمنان پروردگارت از کی بوده؟ فرمود: مادرت بی‌تو شود، خدا کی نبوده تا گفته شود از کی بوده، پروردگارم بدون پیشی پیش از هر پیشی بوده و بدون بعدی پس از هر بعدی است، برای پایانش پایان و نهایتی نیست، پایان‌ها نزد او منقطع شوند پس او نهایت هر پایان است، گفت یا امیرالمؤمنین تو پیغمبری، فرمود: وای بر تو، پس بنده‌ای از بندگان محمدمصلی الله علیه و آله و سلم و روایت شده که از آنحضرت سؤال شد: پروردگار ما پیش ازآن‌که آسمان و زمینی آفریند کجا بود؟ فرمود: کلمه این پرسش از مکان است و خدا بوده و مکانی نبوده.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: قَالَ رَأْسُ الْجَالُوتِ لِلْيَهُودِ إِنَ الْمُسْلِمِينَ يَزْعُمُونَ أَنَ عَلِيّاً ﷺ مِنْ أَجْدَلِ النَّاسِ وَ أَعْلَمِهِمْ اذْهَبُوا بِنَا إِلَيْهِ لَعَلِّي أَسْأَلُهُ عَنْ مَسْأَلَةٍ وَ أُخَطِّئُهُ فِيهَا فَأَتَاهُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْ مَسْأَلَةٍ قَالَ سَلْ عَمَّا شِئْتَ قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَتَى كَانَ رَبُّنَا قَالَ لَهُ يَا يَهُودِيُّ إِنَّمَا يُقَالُ مَتَى كَانَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ فَكَانَ مَتَى كَانَ هُوَ كَائِنٌ بِلَا كَيْنُونِيَّةٍ كَائِنٍ كَانَ بِلَا كَيْفٍ يَكُونُ بَلَى يَا يَهُودِيُّ ثُمَّ بَلَى يَا يَهُودِيُّ كَيْفَ يَكُونُ لَهُ قَبْلٌ هُوَ قَبْلُ الْقَبْلِ بِلَا غَايَةٍ وَ لَا مُنْتَهَى غَايَةٍ وَ لَا غَايَةَ إِلَيْهَا انْقَطَعَتِ الْغَايَاتُ عِنْدَهُ هُوَ غَايَةُ كُلِّ غَايَةٍ فَقَالَ أَشْهَدُ أَنَّ دِينَكَ الْحَقُّ وَ أَنَّ مَا خَالَفَهُ بَاطِلٌ. الكافي ۱/ ۸۹ ۹۰، ح ۶.

امام صادق علیه‌السلام فرمود: رأس الجالوت به یهود گفت: مسلمین گمان کنند علی از همه مردم بحاثتر و داناتر است، مرا نزدش برید: شاید از او چیزی پرسم و خطایش را ثابت کنم خدمت حضرت آمد و عرض کرد: ای امیرمؤمنان می‌خواهم از شما مسأله‌ای پرسم. فرمود هر چه خواهی بپرس گفت:ای امیرمؤمنان پروردگار ما از کی بوده؟ فرمود: ای یهودی از کی بوده را به کسی گویند که زمانی نبوده آن‌جادرست است از کی بوده، ولی خدا موجود است بدون بودن پدید آمده‌ئی، بوده است بدون هیچ کیفیتی آری ای یهودی باز هم آری ای یهودی چگونه برای او قبلی باشد؟ در صورتی که او پیش از پیش است، بدون پایان، و پایانش نهایت ندارد، پایان به او نرسد، پایانها نزد او منقطع شوند، اوست پایان هر پایان، یهودی گفت: گواهی دهم که دین تو حق است و آن‌چه مخالف آن است باطل.

عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام أَ كَانَ اللهُ وَ لَا شَيْءَ قَالَ نَعَمْ كَانَ وَ لَا شَيْءَ قُلْتُ فَأَيْنَ كَانَ يَكُونُ قَالَ وَ كَانَ مُتَّكِئاً فَاسْتَوَى جَالِساً وَ قَالَ أَحَلْتَ يَا زُرَارَةُ وَ سَأَلْتَ عَنِ الْمَكَانِ إِذْ لَا مَكَانَ.. الكافي ۱/ ۸۹ ۹۰، ح ۹.

زرارة گوید به حضرت باقر علیه‌السلام عرض کردم: آیا خدا بوده و چیزی نبوده فرمود: آری خدا بوده چیزی نبوده، گفتم: پس کجا بوده؟ حضرت تکیه کرده بود، راست نشست و فرمود: سخن محالی گفتی ای زراره، چون از مکان لا مکان پرسیدی.

عَنِ الْحَارِثِ الْأَعْوَرِ قَالَ: خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه‌السلام خُطْبَةً بَعْدَ الْعَصْرِ فَعَجِبَ النَّاسُ مِنْ حُسْنِ صِفَتِهِ وَ مَا ذَكَرَهُ مِنْ تَعْظِيمِ اللهِ جَلَّ جَلَالُهُ قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ فَقُلْتُ لِلْحَارِثِ أَ وَ مَا حَفِظْتَهَا قَالَ قَدْ كَتَبْتُهَا فَأَمْلَاهَا عَلَيْنَا مِنْ كِتَابِهِ .....الْأَوَّلِ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ وَ لَا قَبْلَ لَهُ وَ الْآخِرِ بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ وَ لَا بَعْدَ لَهُ الظَّاهِرِ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ بِالْقَهْرِ لَهُ وَ الْمُشَاهِدِ لِجَمِيعِ الْأَمَاكِنِ بِلَا انْتِقَالٍ إِلَيْهَا لَا تَلْمِسُهُ لَامِسَةٌ وَ لَا تُحِسُّهُ حَاسَّةٌ **هُوَ الَّذِي فِي السَّماءِ إِلهٌ وَ فِي الْأَرْضِ إِلهٌ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ** أَتْقَنَ مَا أَرَادَ مِنْ خَلْقِهِ مِنَ الْأَشْبَاحِ كُلِّهَا لَا بِمِثَالٍ سَبَقَ إِلَيْهِ وَ لَا لُغُوبٍ دَخَلَ عَلَيْهِ فِي خَلْقِ مَا خَلَقَ لَدَيْهِ ابْتَدَأَ مَا أَرَادَ ابْتِدَاءَهُ وَ أَنْشَأَ مَا أَرَادَ إِنْشَاءَهُ عَلَى مَا أَرَادَ مِنَ الثَّقَلَيْنِ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ لِيَعْرِفُوا بِذَلِكَ رُبُوبِيَّتَهُ وَ تَمَكَّنَ فِيهِمْ طَاعَتُه.... الكافي ۱/ ۱۴۱، ح ۷.

حارث اعور گوید روزی بعد از عصر امیرالمؤمنین خطبه‌ای خواند که مردم را از خوشستائی و بزرگداشتن خدای جل جلاله را خوش آمد ابواسحاق گوید بحارث گفتم آن سخنرانیرا حفظ کرده‌ای؟ گفت آنرا نوشته‌ام، سپس از نوشته خود برای ما املا کرد... او آغاز است و پیش از همه چیز و پیش از او چیزی نیست و آخر است و بعد از همه چیز و پس از او چیزی نیست با قهر و سلطه خود بر همه چیز غلبه جسته و همه جا را بدون انتقال بسوی آن دیده و حاضر شده، هیچ لامسه‌ای او را نسوده و هیچ حسی درکش ننموده، هُوَ الَّذِي فِي السَّماءِ إِلهٌ وَ فِي الْأَرْضِ إِلهٌ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ، از میان آن‌چه دورنمائی می‌کرد آن‌چه را که اراده فرمود بیافریند بدون نقشه و نمونه قبلی محکم و متقن آفرید بی‌آن‌که در آفرینش آن خستگی عارضش شود، آن‌چه را اراده کرد آغاز باشد اول آفرید و آن‌چه را خواست از دو ثقل هستی که جن و انس باشند چنان‌که خواست ایجاد کرد تا ربوبیتش بشناسد و اطاعتش در میان آن‌ها جایگزین گردد....

عَنْ أَبِي هَاشِمٍ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عليه‌السلام فَسَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ أَخْبِرْنِي عَنِ الرَّبِّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَهُ أَسْمَاءٌ وَ صِفَاتٌ فِي كِتَابِهِ فَأَسْمَاؤُهُ وَ صِفَاتُهُ هِيَ هُوَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه‌السلام إِنَّ لِهَذَا الْكَلَامِ وَجْهَيْنِ إِنْ كُنْتَ تَقُولُ هِيَ هُوَ أَيْ إِنَّهُ ذُو عَدَدٍ وَ كَثْرَةٍ فَتَعَالَى اللهُ عَنْ

ذَلِكَ وَ إِنْ كُنْتَ تَقُولُ لَمْ تَزَلْ هَذِهِ الصِّفَاتُ وَ الْأَسْمَاءُ فَإِنَّ لَمْ تَزَلْ يَحْتَمِلُ مَعْنَيَيْنِ فَإِنْ قُلْتَ لَمْ تَزَلْ عِنْدَهُ فِي عِلْمِهِ وَ هُوَ مُسْتَحِقُّهَا فَنَعَمْ وَ إِنْ كُنْتَ تَقُولُ لَمْ يَزَلْ تَصْوِيرُهَا وَ هِجَاؤُهَا وَ تَقْطِيعُ حُرُوفِهَا فَمَعَاذَ اللهِ أَنْ يَكُونَ مَعَهُ شَيْءٌ غَيْرُهُ بَلْ كَانَ اللهُ وَ لَا خَلْقَ ثُمَّ خَلَقَهَا وَسِيلَةً بَيْنَهُ وَ بَيْنَ خَلْقِهِ يَتَضَرَّعُونَ بِهَا إِلَيْهِ وَ يَعْبُدُونَهُ وَ هِيَ ذِكْرُهُ وَ كَانَ اللهُ وَ لَا ذِكْرَ وَ الْمَذْكُورُ بِالذِّكْرِ هُوَ اللهُ الْقَدِيمُ الَّذِي لَمْ يَزَلْ وَ الْأَسْمَاءُ وَ الصِّفَاتُ مَخْلُوقَاتُ الْمَعَانِي وَ الْمَعْنِيُّ بِهَا هُوَ اللهُ الَّذِي لَا يَلِيقُ بِهِ الِاخْتِلَافُ وَ الِائْتِلَافُ وَ إِنَّمَا يَخْتَلِفُ وَ يَأْتَلِفُ الْمُتَجَزِّئُ فَلَا يُقَالُ اللهُ مُؤْتَلِفٌ وَ لَا اللهُ كَثِيرٌ وَ لَا قَلِيلٌ وَ لَكِنَّهُ الْقَدِيمُ فِي ذَاتِهِ لِأَنَّ مَا سِوَى الْوَاحِدِ مُتَجَزِّئٌ وَ اللهُ وَاحِدٌ لَا مُتَجَزِّئٌ وَ لَا مُتَوَهَّمٌ بِالْقِلَّةِ وَ الْكَثْرَةِ وَ كُلُّ مُتَجَزِّئٍ وَ مُتَوَهَّمٍ بِالْقِلَّةِ وَ الْكَثْرَةِ فَهُوَ مَخْلُوقٌ دَالٌّ عَلَى خَالِقٍ لَهُ فَقَوْلُكَ إِنَّ اللهَ قَدِيرٌ خَبَّرْتَ أَنَّهُ لَا يُعْجِزُهُ شَيْءٌ فَنَفَيْتَ بِالْكَلِمَةِ الْعَجْزَ وَ جَعَلْتَ الْعَجْزَ سِوَاهُ وَ كَذَلِكَ قَوْلُكَ عَالِمٌ إِنَّمَا نَفَيْتَ بِالْكَلِمَةِ الْجَهْلَ وَ جَعَلْتَ الْجَهْلَ سِوَاهُ فَإِذَا أَفْنَى اللهُ الْأَشْيَاءَ أَفْنَى الصُّوَرَ وَ الْهِجَاءَ وَ لَا يَنْقَطِعُ وَ لَا يَزَالُ مَنْ لَمْ يَزَلْ عَالِماً. التوحید/ ۱۹۳، ح ۷.

ابو هاشم جعفری که گفت در نزد حضرت امام محمد تقی علیه السلام بودم که مردی از آن حضرت سؤال نمود و عرض کرد که مرا خبر ده از پروردگار عالم تبارک و تعالی که او را نامها و صفاتی چند است در کتابش که قرآنست که آیا آن نامها و صفاتش خود آن جناب است حضرت ابو جعفر علیه السلام فرمود که این سخن دو وجه دارد اگر میگوئی که اینها اویند باین معنی که خدا صاحب عدد و کثرت است خدا از این برتر است و اگر میگوئی که این صفات و نامها همیشه بوده اند این لفظ همیشه دو معنی را احتمال دارد پس اگر بگوئی که همیشه اینها در نزد خدا در علمش بوده اند و آن جناب سزاوار اینها بوده آری و اگر میگوئی که همیشه تصویر و تعداد حروف اینها و تقطیع حروف اینها بوده معاذ اللهِ پناه میبریم بخدا ازآن‌که با او چیزی غیر از او باشد بل‌که خدای تعالی بود و هیچ آفریده نبود بعد از آن نامها و صفات را آفرید تا دست آویزی باشد در میانه او و آفریدگانش که باینها بسویش تضرع و زاری نمایند و او را عبادت کنند و اینها یا دو یادگار اویند که مردم او را فراموش نکنند و خدا بود و یادی نبود وآن‌که بذکر مذکور است خدائی است قدیم که همیشه بوده و نامها و صفات مخلوقات المعانیند که معانی لغوی و مفهومات عرفی آن‌ها که بنفوس و عقول برپایند آفریدگانند و مقصود از اینها خدائی است که اختلاف و ایتلاف لائق بشأن او نیست و جز این نیست که متجزی و صاحب اجزاء که پاره پاره باشد جمع و پراکنده می شود پس نمیتوان گفت که خدا چیزیست بهم آمیخته و نه آن‌که خدا بسیار است و نه اندک و لیکن فی حد ذاته قدیم است زیرا که آن‌چه غیر از یکی باشد صاحب اجزاء است و خدا یکیست و یگانه که جزئی ندارد و او را بکمی و بسیاری تو هم نمیتوان کرد و هر چه جزء داشته باشد یا بکمی و بسیاری تو هم شود مخلوق است که دلالت دارد بر اینکه او را خالقی هست پس قول تو که خدا توانا است خبر داده که چیزی او را عاجز نمیکند پس بهمین کلمه عجز را از او دور نموده و عجز را غیر از او قرار داده و همچنین قول تو که میگوئی که خدا دانا است بهمین کلمه جهل را از او نفی کرده و جهل را غیر او قرار داده چون خدا چیزها را نیست و نابود گرداند صورتهای لفظی و معنوی و حروف هجاء و تقطیع آن را نیست و نابود کند و کسی که همیشه عالم بوده منقطع و زائل نمیشود.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ لَقِيتُ عَمَّاراً فِي بَعْضِ سِكَكِ الْمَدِينَةِ فَسَأَلْتُهُ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَأُخْبِرَ أَنَّهُ فِي مَسْجِدِهِ فِي مَلَإٍ مِنْ قَوْمِهِ وَ أَنَّهُ لَمَّا صَلَّى الْغَدَاةَ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَبَيْنَا نَحْنُ كَذَلِكَ وَ قَدْ بَزَغَتِ الشَّمْسُ إِذْ أَقْبَلَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَقَامَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله فَقَبَّلَ مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَ أَجْلَسَهُ إِلَى جَنْبِهِ حَتَّى مُسَّتْ رُكْبَتَاهُ رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَا عَلِيُّ قُمْ لِلشَّمْسِ فَكَلِّمْهَا فَإِنَّهَا تُكَلِّمُكَ فَقَامَ أَهْلُ الْمَسْجِدِ وَ قَالُوا أَ

تَرَى عَيْنَ الشَّمْسِ تُكَلِّمُ عَلِيّاً وَ قَالَ بَعْضٌ لَا يَزَالُ يَرْفَعُ خَسِيسَةَ ابْنِ عَمِّهِ وَ يُنَوِّهُ بِاسْمِهِ إِذْ خَرَجَ عَلِيٌّ عليه السلام فَقَالَ لِلشَّمْسِ كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا خَلْقَ اللهِ فَقَالَتْ بِخَيْرٍ يَا أَخَا رَسُولِ اللهِ يَا أَوَّلُ يَا آخِرُ يَا ظَاهِرُ يَا بَاطِنُ يَا مَنْ **هُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ** فَرَجَعَ عَلِيٌّ عليه السلام إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَتَبَسَّمَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ قَالَ يَا عَلِيُّ تُخْبِرُنِي أَوْ أُخْبِرُكَ فَقَالَ مِنْكَ أَحْسَنُ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله أَمَّا قَوْلُهَا لَكَ يَا أَوَّلُ فَأَنْتَ أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِاللهِ وَ قَوْلُهَا يَا آخِرُ فَأَنْتَ آخِرُ مَنْ يُعَايِنُنِي عَلَى مَغْسَلِي وَ قَوْلُهَا يَا ظَاهِرُ فَأَنْتَ آخِرُ مَنْ يَظْهَرُ عَلَى مَخْزُونِ سِرِّي وَ قَوْلُهَا يَا بَاطِنُ فَأَنْتَ الْمُسْتَبْطِنُ بِعِلْمِي وَ أَمَّا الْعَلِيمُ بِكُلِّ شَيْءٍ فَمَا أَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى عِلْماً مِنَ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ وَ الْفَرَائِضِ وَ الْأَحْكَامِ وَ التَّنْزِيلِ وَ التَّأْوِيلِ وَ النَّاسِخِ وَ الْمَنْسُوخِ وَ الْمُحْكَمِ وَ الْمُتَشَابِهِ وَ الْمُشْكِلِ إِلَّا وَ أَنْتَ بِهِ عَلِيمٌ وَ لَوْ لَا أَنْ تَقُولَ فِيكَ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي مَا قَالَتِ النَّصَارَى فِي عِيسَى لَقُلْتُ فِيكَ مَقَالًا لَا تَمُرُّ بِمَلَإٍ إِلَّا أَخَذُوا التُّرَابَ مِنْ تَحْتِ قَدَمَيْكَ يَسْتَشْفُونَ بِهِ قَالَ جَابِرٌ فَلَمَّا فَرَغَ عَمَّارٌ مِنْ حَدِيثِهِ أَقْبَلَ سَلْمَانُ فَقَالَ عَمَّارٌ وَ هَذَا سَلْمَانُ كَانَ مَعَنَا فَحَدَّثَنِي بِهِ سَلْمَانُ أَيْضاً كَمَا حَدَّثَنِي عَمَّار. تأويل الآيات ۲/ ٦٥٤، ٦٥٥، ح ۱.

جابر بن عبدالله روایت کرد: عمار را در کوچه ای در مدینه دیدم و در باره پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از او سئوال کردم. او خبری را برای من بیان کرد مبنی بر که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در مسجد در میان جمعی از قومش بود. هنگامی که نماز صبح را خواند، به سوی ما آمد. با هم نشسته بودیم که خورشید طلوع کرد. در آن زمان علی بن ابی طالب علیه السلام بر ما وارد شد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در مقابلش برخاست و بین دو چشمش را بوسید و او را به گونه ای نزد خود نشاند که زانوهایشان به یکدیگر چسبیده بود. سپس فرمود: ای علی! برخیز و با خورشید سخن بگو، زیرا او با تو سخن می گوید. مردم برخاستند و می گفتند: آیا معتقدی که خورشید با علی سخن می گوید؟ برخی می گفتند: او همیشه پسر عموی بی مقدارش را مدح می کند و می ستاید. علی علیه السلام خارج شد و به خورشید گفت: ای مخلوق خداوند! چگونه ای؟ پس خورشید گفت: نیکویم، ای برادر رسول خدا! ای اول و ای آخر! ای ظاهر و ای باطن! ای کسی که هُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ.علی علیه السلام نزد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بازگشت. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم لبخند زد و فرمود: علی! تو می گویی یا من بگویم؟ فرمود: از زبان شما بشنوند بهتر است ای رسول خدا! پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: سخن خورشید به تو چنین بود: ای اول، زیرا تو اولین کسی هستی که به خدا ایمان آورد. گفت: ای آخر، زیرا تو آخرین کسی هستی که در هنگام غسلم مرا به چشم خود خواهی دید. گفت: ای ظاهر! زیرا تو اولین کسی هستی که بر پنهانی های رازم آگاه می شوی و گفت: ای باطن! زیرا تو تنها تویی که باطن علم مرا می شناسی و گفت: تو عالم به هر چیزی هستی، زیرا خداوند علمی از حلال و حرام و واجبات و احکام و تنزیل و تفسیر و ناسخ و منسوخ و محکم و متشابه و مشکل را نازل نکرد، مگر آن که تو عالم به آن باشی. اگر گروهی از امتم آن چه را نصاری در مورد عیسی گفتند، در مورد تو نمی گفتند، سخنی می گفتم که بر هر گروهی می گذشتی، خاک قدمت را مایه شفای بیماری خویش می یافتند. جابر گفت: هنگامی که عمار سخنش را به پایان رساند، سلمان آمد. عمار گفت: سلمان هم با ما بود. سلمان هم همان سخنی را گفت که عمار بیان کرد.

عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ قَالَ قَالَ: سُئِلَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام عَنِ التَّوْحِيدِ فَقَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَلِمَ أَنَّهُ يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ أَقْوَامٌ مُتَعَمِّقُونَ فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى **قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ** وَ الْآيَاتِ مِنْ سُورَةِ الْحَدِيدِ إِلَى قَوْلِهِ **وَ هُوَ عَلِيمٌ بِذاتِ الصُّدُورِ** فَمَنْ رَامَ وَرَاءَ ذَلِكَ فَقَدْ هَلَكَ. الكافي ۱/ ۹۱، ح ۳.

عاصم بن حمید گوید:امام چهارم علیه‌السلام راجع به توحید پرسش شد، فرمود: خدای عزوجل دانست که در آخرالزمان مردمی محقق و موشکاف آیند از این رو و سوره قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ و آیات سوره حدید را که آخرش وَ هُوَ عَلِيمٌ بِذاتِ الصُّدُورِ است نازل فرمود، پس هر که برای خداشناسی غیر از این جوید هلاک است.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ الصَّادِقَ عليه‌السلام يَقُولُ يَخْرُجُ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ ابْنِي مُوسَى اسْمُهُ اسْمُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه‌السلام إِلَى أَرْضِ طُوسَ وَ هِيَ بِخُرَاسَانَ يُقْتَلُ فِيهَا بِالسَّمِّ فَيُدْفَنُ فِيهَا غَرِيباً مَنْ زَارَهُ عَارِفاً بِحَقِّهِ أَعْطَاهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَجْرَ **مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَ قاتَلَ**. العيون ۲/ ۲۵۸، ح ۳

حسین بن زید گوید شنیدم امام صادق علیه السّلام میفرمود: مردی از اولاد فرزندم موسی که همنام جدّم امیر المؤمنین علیه السّلام است را بطوس خراسان برند و در آن‌جابا زهر کشته شود و بحال غربت او را بخاک سپارند، هر کس مزار او را زیارت کند و بحقّ او عارف باشد خداوند عزّ و جلّ باو پاداشی دهد همانند مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَ قاتَلَ.

الحدید ۲۰-۱۱

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ (۱۱) يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (۱۲) يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ (۱۳) يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَى وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ حَتَّى جَاءَ أَمْرُ اللهِ وَغَرَّكُمْ بِاللهِ الْغَرُورُ (۱۴) فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَاكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (۱۵) أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ (۱۶) اعْلَمُوا أَنَّ اللهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (۱۷) إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ (۱۸) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ (۱۹) اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ (۲۰)

کیست آن کس که به خدا وامی نیکو دهد تا [نتیجه اش را] برای وی دوچندان گرداند و او را پاداشی خوش باشد (۱۱) آن روز که مردان و زنان مؤمن را می بینی که نورشان پیشاپیششان و به جانب راستشان دوان است [به آنان گویند] امروز شما را مژده باد به باغهایی که از زیر [درختان] آن نهرها روان است در آن ها جاودانید این است همان کامیابی بزرگ (۱۲) آن روز مردان و زنان منافق به کسانی که ایمان آورده اند می گویند ما را مهلت دهید تا از نورتان [اندکی] برگیریم گفته می شود باز پس برگردید و نوری

درخواست کنید آنگاه میان آن‌ها دیواری زده می‌شود که آن را دروازه‌ای است باطنش رحمت است و ظاهرش روی به عذاب دارد (۱۳) [دورویان] آنان را ندا در می دهند آیا ما با شما نبودیم می گویند چرا ولی شما خودتان را در بلا افکندید و امروز و فردا کردید و تردید آوردید و آرزوها شما را غره کرد تا فرمان خدا آمد و [شیطان] مغرور کننده شما را درباره خدا بفریفت (۱۴) پس امروز نه از شما و نه از کسانی که کافر شده اند عوضی پذیرفته نمی شود جایگاهتان آتش است آن سزاوار شماست و چه بد سرانجامی است (۱۵) آیا برای کسانی که ایمان آورده اند هنگام آن نرسیده که دلهایشان به یاد خدا و آن حقیقتی که نازل شده نرم [و فروتن] گردد و مانند کسانی نباشند که از پیش بدانها کتاب داده شد و [عمرو] انتظار بر آنان به درازا کشید و دلهایشان سخت گردید و بسیاری از آن‌ها فاسق بودند (۱۶) بدانید که خدا زمین را پس از مرگش زنده می گرداند به راستی آیات [خود] را برای شما روشن گردانیده ایم باشد که بیندیشید (۱۷) در حقیقت مردان و زنان صدقه دهنده و [آنان که] به خدا وامی نیکو داده اند ایشان را [پاداش] دوچندان گردد و اجری نیکو خواهند داشت (۱۸) و کسانی که به خدا و پیامبران وی ایمان آورده اند آنان همان راستینانند و پیش پروردگارشان گواه خواهند بود [و] ایشان راست اجر و نورشان و کسانی که کفر ورزیده و آیات ما را تکذیب کرده اند آنان همدمان آتشند (۱۹) بدانید که زندگی دنیا در حقیقت بازی و سرگرمی و آرایش و فخرفروشی شما به یکدیگر و فزون جویی در اموال و فرزندان است [مثل آن‌ها] چون مثل بارانی است که کشاورزان را رستنی آن [باران] به شگفتی اندازد سپس [آن کشت] خشک شود و آن را زرد بینی آنگاه خاشاک شود و در آخرت [دنیاپرستان را] عذابی سخت است و [مؤمنان را] از جانب خدا آمرزش و خشنودی است و زندگانی دنیا جز کالای فریبنده نیست (۲۰)

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله قَالَ اللهُ جَلَّ جَلَالُهُ إِنِّي أَعْطَيْتُ الدُّنْيَا بَيْنَ عِبَادِي قَيْضاً [فَيْضاً] فَمَنْ أَقْرَضَنِي مِنْهَا قَرْضاً أَعْطَيْتُهُ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ عَشْراً إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ وَ مَا شِئْتُ مِنْ ذَلِك... الخصال ۱/ ۱۳۰، ح ۱۳۵.

عبد الله بن سنان گفته از امام صادق علیه السلام شنیدم که می‌فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: خدای جهان فرموده: من جهان را میان بندگان خود بخش کردم بعدا هر کس از آن به من وامی دهد و در راه من دهشی کند به عوض یکی ده برابر تا هفتصد برابر به او خواهم داد.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضاً حَسَناً فَيُضاعِفَهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ** قَالَ صِلَةُ الْإِمَامِ فِي دَوْلَةِ الْفَسَقَةِ. الكافي ۸/ ۳۰۲، ح ٤٦١.

عبدالعزیز بن مهتدی، از امام موسی کاظم علیه السلام در باره این کلام خداوند تعالی مَن ذَا الذِی یُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا فَیُضَاعِفَهُ لهُ ولهُ أَجْرٌ کَرِیمٌ روایت کرد که فرمود: پرداخت پول به امام در حکومت فاسقین است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنْفِقُوا أَمْوَالَكُمْ وَ خُذُوا مِنْ أَجْسَادِكُمْ فَجُودُوا بِهَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ وَ لَا تَبْخَلُوا بِهَا عَنْهَا فَقَدْ قَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ **إِنْ تَنْصُرُوا اللهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يُثَبِّتْ أَقْدامَكُمْ** وَ قَالَ تَعَالَى **مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضاً حَسَناً فَيُضاعِفَهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ** فَلَمْ يَسْتَنْصِرْكُمْ مِنْ ذُلٍّ وَ لَمْ يَسْتَقْرِضْكُمْ مِنْ قُلٍّ اسْتَنْصَرَكُمْ وَ لَهُ **جُنُودُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ** وَ **هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ** وَ اسْتَقْرَضَكُمْ وَ لَهُ **خَزائِنُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ** وَ **هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ** وَ إِنَّمَا أَرَادَ أَنْ يَبْلُوَكُمْ **أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا** فَبَادِرُوا بِأَعْمَالِكُمْ تَكُونُوا مَعَ جِيرَانِ اللهِ فِي دَارِهِ رَافَقَ بِهِمْ رُسُلَهُ وَ أَزَارَهُمْ مَلَائِكَتَهُ وَ أَكْرَمَ أَسْمَاعَهُمْ أَنْ تَسْمَعَ حَسِيسَ نَارٍ أَبَداً وَ صَانَ أَجْسَادَهُمْ أَنْ تَلْقَى لُغُوباً وَ نَصَباً **ذلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشاءُ وَ اللهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ** أَقُولُ مَا تَسْمَعُونَ **وَ اللهُ الْمُسْتَعانُ** عَلَى نَفْسِي وَ أَنْفُسِكُمْ وَ هُوَ **حَسْبُنَا وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ**. النهج/ ٢٦٧ ٢٦٨ الخطبة ١٨٣.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و اموالتان را ببخشید، و اندامتان را فدای جآن‌هاتان نمائید در این کار بخل نورزید که خداوند سبحان إِنْ تَنْصُرُوا اللهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يُثَبِّتْ أَقْدامَكُمْ یعنی اگر خدا را یاری کنید خدا شما را یاری خواهد نمود و در لغزش قدمهاتان را استوار میگرداند و مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضاً حَسَناً فَيُضاعِفَهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ پس از راه ذلت و خواری از شما یاری نخواسته و به جهت کمی مال و نیازمندی وام نطلبیده، از شما یاری خواسته در صورتی که او را است لشگرهای آسمآن‌ها و زمین و غالب و دانا است و از شما وام طلبیده در حالیکه جُنُودُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ، و یاری خواستن و وام طلبیدن او خَزائِنُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ برای آن است که خواسته شما را بیازماید که أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ، پس بکوشید به کارهای نیکو تا با همسایگان خدا در سرای او باشید که خدا پیغمبرانش را با آنان آشنا گردانید، و فرشته‌گان را امر فرمود به دیدن آن‌ها روند و همیشه گوشهاشان را محفوظ داشته از اینکه آواز آتش را بشنوند می‌فرماید ذلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشاءُ وَ اللهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ یعنی این چنین جود و بخشش احسان خدا است که به هر که بخواهد داده میشود حَسْبُنَا وَ نِعْمَ الْوَكِيل. میگویم آن‌چه میشنوید وَ اللهُ الْمُسْتَعانُ برای خود و شمادر توفیق بجا آوردن عمل نیکو و پیروی نکردن از نفس اماره وحَسْبُنَا وَ نِعْمَ الْوَكِيل.

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضاً حَسَناً** قَالَ ذَاكَ صِلَةُ الرَّحِمِ وَ الرَّحِمُ رَحِمُ آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام خَاصَّة. تأويل الآيات ۲/ ٦٥٨، ح ٥.

معاویه بن عمار روایت کرد و گفت: از امام صادق علیه السلام در باره این کلام خداوند عز و جل مَن ذَا الذِی يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا پرسیدم و آن حضرت فرمود: این آیه در باره صله رحم است و مقصود از رحم، رحم آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین است.

عَنْ يُونُسَ بْنِ ظَبْيَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ مَا مِنْ شَيْءٍ أَحَبَّ إِلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ إِخْرَاجِ الدَّرَاهِمِ إِلَى الْإِمَامِ وَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَيَجْعَلُ لَهُ الدِّرْهَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الْجَنَّةِ مِثْلَ جَبَلِ أُحُدٍ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ يَقُولُ **مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضاً حَسَناً فَيُضاعِفَهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ** قَالَ هُوَ وَ اللهِ فِي صِلَةِ الْإِمَامِ خَاصَّة. تأويل الآيات ۲/ ٦٥٨، ح٦.

یونس بن ظبیان گوید شنیدم :امام صادق علیه السلام می فرمود: کاری نزد خدا محبوب تر از رسانیدن در اهم به امام نیست . همانا خدا درهم امام را در بهشت مانند کوه احد قرار می دهد خدای تعالی در کتابش می فرماید مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضاً حَسَناً فَيُضاعِفَهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ امام فرمود: به خدای این وام خصوص صله امام است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام .... ثُمَّ وَصَفَ أَتْبَاعَ نَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله و سلم مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَ **مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَماءُ بَيْنَهُمْ تَراهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللهِ وَ رِضْواناً سِيماهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْراةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ** وَ قَالَ **يَوْمَ لا يُخْزِي اللهُ النَّبِيَّ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ بِأَيْمانِهِمْ** يَعْنِي أُولَئِكَ الْمُؤْمِنِين.... الكافي ٥/ ١٤، ح ١.

امام صادق علیه السلام فرمودند:....سپس پیروان مومن پیامبرش صلی الله علیه و آله و سلم را وصف فرمودهمُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَماءُ بَيْنَهُمْ تَراهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللهِ وَ رِضْواناً سِيماهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ

ذلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْراةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ و فرموده يَوْمَ لا يُخْزِي اللهُ النَّبِيَّ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ بِأَيْمانِهِمْ يعنى اينها مومنين هستند....

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: كُنْتُ ذَاتَ يَوْمٍ عِنْدَ النَّبِيِّ إِذْ أَقْبَلَ بِوَجْهِهِ عَلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَقَالَ أَ لَا أُبَشِّرُكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ قَالَ بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ هَذَا جَبْرَئِيلُ يُخْبِرُنِي عَنِ اللهِ جَلَّ جَلَالُهُ أَنَّهُ قَدْ أَعْطَى شِيعَتَكَ وَ مُحِبِّيكَ سَبْعَ خِصَالٍ الرِّفْقَ عِنْدَ الْمَوْتِ وَ الْأُنْسَ عِنْدَ الْوَحْشَةِ وَ النُّورَ عِنْدَ الظُّلْمَةِ وَ الْأَمْنَ عِنْدَ الْفَزَعِ وَ الْقِسْطَ عِنْدَ الْمِيزَانِ وَ الْجَوَازَ عَلَى الصِّرَاطِ وَ دُخُولَ الْجَنَّةِ قَبْلَ النَّاسِ **نُورُهُمْ يَسْعى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ بِأَيْمانِهِمْ**.. الخصال ۲/ ۴۰۲، ۴۰۳، ح ۱۱۲.

جابر بن عبدالله انصارى روايت كرد: روزى نزد پيامبر صلى الله عليه و آله و سلم بودم، ايشان رو به سوى على بن ابى طالب عليه السلام كرد و فرمود: اى اباالحسن تو را بشارت دهم؟ فرمود: بلى. رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم فرمود: جبرئيل از جانب خداوند جل جلاله براى من خبر آورد كه او به پيروان و دوستدارانت هفت خصلت عطا كرده است: آسانى به هنگام مرگ، انس به هنگام تنهايى، نور به هنگام تاريكى، امنيت به هنگام ترس، عدالت به هنگام سنجش اعمال و جواز عبور از پل صراط و ورود به بهشت پيش از مردم، در حالى كه نورشان در مقابل و سمت راستشان مى شتابد.

عَنْ مَكْحُولٍ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام: .... وَ أَمَّا الثَّلَاثُون فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ يُحْشَرُ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى خَمْسِ رَايَاتٍ فَأَوَّلُ رَايَةٍ تَرِدُ عَلَيَّ رَايَةُ فِرْعَوْنِ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ هُوَ مُعَاوِيَةُ وَ الثَّانِيَةُ مَعَ سَامِرِيِّ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ هُوَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ وَ الثَّالِثَةُ مَعَ جَاثَلِيقِ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ هُوَ أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ وَ الرَّابِعَةُ مَعَ أَبِي الْأَعْوَرِ السُّلَمِيِّ وَ أَمَّا الْخَامِسَةُ فَمَعَكَ يَا عَلِيُّ تَحْتَهَا الْمُؤْمِنُونَ وَ أَنْتَ إِمَامُهُمْ ثُمَّ يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لِلْأَرْبَعَةِ **ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُوراً فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بابٌ باطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ** وَ هُمْ شِيعَتِي وَ مَنْ وَالانِي وَ قَاتَلَ مَعِيَ الْفِئَةَ الْبَاغِيَةَ وَ النَّاكِبَةَ عَنِ الصِّرَاطِ وَ بَابُ الرَّحْمَةِ وَ هُمْ شِيعَتِي فَيُنَادِي هَؤُلَاءِ **أَ لَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قالُوا بَلى وَ لكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَ تَرَبَّصْتُمْ وَ ارْتَبْتُمْ وَ غَرَّتْكُمُ الْأَمانِيُّ حَتَّى جاءَ أَمْرُ اللهِ وَ غَرَّكُمْ بِاللهِ الْغَرُورُ فَالْيَوْمَ لا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَ لا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْواكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلاكُمْ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ** ثُمَّ تَرِدُ أُمَّتِي وَ شِيعَتِي فَيُرَوَّوْنَ مِنْ حَوْضِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ بِيَدِي عَصَا عَوْسَجٍ أَطْرُدُ بِهَا أَعْدَائِي طَرْدَ غَرِيبَةِ الْإِبِلِ.... الخصال ۲/ ۵۷۵، ح ۱.

مكحول روايت كرد كه: اميرالمؤمنين على بن ابى طالب عليه السلام فرمود: ..... اما خصلت سى ام آن است كه از رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم شنيدم كه فرمود: امت من در روز قيامت در زير پنج پرچم محشور مى شوند. اولين پرچمى كه بر من وارد مى شود، پرچم فرعون اين زمان، معاويه است. دوم، پرچم سامرى اين زمان، عمرو عاص است، سوم پرچم جاثليق (رئيس اسقف هاى) زمان، ابو موسى اشعرى است و چهارم، پرچم ابو اعور سلمى و پنجم، پرجم توست. اى على! زير آن پرچم مؤمنان اند و تو پيشواى آنانى. خداى تبارک و تعالى به اين چهار گروه مى فرمايد: ارْجِعُوا ورَاءكُمْ فَالتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ و آنان پيروان و دوستداران من هستند. گروه متجاوز و منحرف از صراط مستقيم با من جنگيدند و باب رحمت، همان پيروان من هستند. پس آنان ندا سر مى دهند: أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ قَالوا بَلى ولكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ وتَرَبَّصْتُمْ وارْتَبْتُمْ وغَرَّتْكُمُ الأَمَانِيُّ در دنيا حَتَّى جَاء أَمْرُ اللهِ وغَرَّكُم بِاللهِ الغَرُورُ* فَاليَومَ لا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ ولا مِنَ الذِينَ كَفَرُوا مَأْواكُمُ النَّارُ هِيَ

مَولاكُمْ وبِئْسَ المَصِيرُ سپس امت و پیروان من وارد می شوند و از حوض محمد صلی الله علیه و آله و سلم سیراب می گردند و در دستم عصای عوسج است که با آن دشمنانم را می رانم همچنان که شترهای غریبه و بیگانه رانده می شوند.

عَنْ سَلَّامِ بْنِ الْمُسْتَنِيرِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بابٌ باطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَ ظاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذابُ يُنادُونَهُمْ أَ لَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ** قَالَ فَقَالَ أَمَا إِنَّهَا نَزَلَتْ فِينَا وَ فِي شِيعَتِنَا وَ فِي الْكُفَّارِ أَمَا إِنَّهُ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَ حُبِسَ الْخَلَائِقُ فِي طَرِيقِ الْمَحْشَرِ ضَرَبَ اللهُ سُوراً مِنْ ظُلْمَةٍ فِيهِ بَابُ **باطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ** يَعْنِي النُّورَ **وَ ظاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذابُ** يَعْنِي الظُّلْمَةَ فَيُصَيِّرُنَا اللهُ وَ شِيعَتَنَا فِي بَاطِنِ السُّورِ الَّذِي فِيهِ الرَّحْمَةُ وَ النُّورُ وَ يُصَيِّرُ عَدُوَّنَا وَ الْكُفَّارَ فِي ظَاهِرِ السُّورِ الَّذِي فِيهِ الظُّلْمَةُ فَيُنَادِيكُمْ عَدُوُّنَا وَ عَدُوُّكُمْ مِنَ الْبَابِ الَّذِي فِي السُّورِ مِنْ ظَاهِرِهِ **أَ لَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ** فِي الدُّنْيَا نَبِيُّنَا وَ نَبِيُّكُمْ وَاحِدٌ وَ صَلَاتُنَا وَ صَلَاتُكُمْ وَاحِدَةٌ وَ صَوْمُنَا وَ صَوْمُكُمْ وَ حَجُّنَا وَ حَجُّكُمْ وَاحِدٌ قَالَ فَيُنَادِيهِمُ الْمَلَكُ مِنْ عِنْدِ اللهِ **بَلى وَ لكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ** بَعْدَ نَبِيِّكُمْ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ وَ تَرَكْتُمْ اتِّبَاعَ مَنْ أَمَرَكُمْ بِهِ نَبِيُّكُمْ **وَ تَرَبَّصْتُمْ** بِهِ الدَّوَائِرَ **وَ ارْتَبْتُمْ** فِيمَا قَالَ فِيهِ نَبِيُّكُمْ **وَ غَرَّتْكُمُ الْأَمانِيُّ** وَ مَا أَجْمَعْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خِلَافِكُمْ لِأَهْلِ الْحَقِ وَ غَرَّكُمْ حِلْمُ اللهِ عَنْكُمْ فِي تِلْكَ الْحَالِ حَتَّى جَاءَ الْحَقُّ وَ يَعْنِي بِالْحَقِّ ظُهُورَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ مَنْ ظَهَرَ مِنَ الْأَئِمَّةِ عليهم السلام بَعْدَهُ بِالْحَقِّ وَ قَوْلُهُ **وَ غَرَّكُمْ بِاللهِ الْغَرُورُ** يَعْنِي الشَّيْطَانَ **فَالْيَوْمَ لا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَ لا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا** أَيْ لَا تُوجَدُ لَكُمْ حَسَنَةٌ تَفْدُونَ بِهَا أَنْفُسَكُمْ **مَأْواكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلاكُمْ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ**. تأويل الآيات ۲/ ۶۶۰ ۶۶۱، ح ۱۱.

سلام بن مستنیر روایت کرده است که از: امام باقر علیه السلام در باره این کلام خداوند تبارک و تعالی: فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وظَاهِرُهُ مِن قِبَلِهِ العَذَابُ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ پرسیدم، پس فرمود: این آیه در شأن ما و پیروانمان و کفار نازل شده است. در روز قیامت که خلائق در راه محشر نگه داشته شده اند، خداوند دیواری از ظلمت را ایجاد می کند که در داخل آن دری وجود دارد. در باطن آن در، رحمت یعنی نور است و در ظاهر آن یعنی قبل از آن عذاب است یعنی تاریکی و خداوند ما و پیروان ما را از درون آن دیوار عبور می دهد که در آن رحمت و نور است، اما دشمنان و کفار را از بیرون دیوار عبور می دهد که در آن تاریکی است. پس دشمنان ما و شما، از دری که در بیرون دیوار قرار دارد و ظاهر آن عذاب است، ندایتان می دهند: آیا در دنیا با شما نبودیم؟ پیامبر ما و شما یکی نبود؟ نماز ما و شما یکی نبود؟ روزه ما و شما یکی نبود؟ حج ما و شما یکی نبود؟ فرمود: فرشته ای از جانب خداوند ندایشان می دهد: بله، اما پس از پیامبرتان صلی الله علیه و آله و سلم خود را فریب دادید، پس پشت کردید و پیروی از کسی که پیامبرتان دستور داده بود را رها کردید و به او شک کردید، و در آن چه پیامبرتان راجع به او گفت، دچار تردید شدید؛ آرزوها و اجماع شما بر مخالفت با اهل حق، شما را فریب داد، همچنان که بردباری خداوند در باره شما در آن وضعیت، شما را فریب داد، تا این که حق آمد مقصود از حق، آمدن علی بن ابی طالب علیه السلام و ائمه علیهم السلام پس از اوست. در کلام خداوند عز و جل آمده است که: وغَرَّكُم بِاللهِ الغَرُورُ یعنی شیطان شما را فریب داد. فَاليَومَ لا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ ولا مِنَ الذِينَ كَفَرُوا یعنی عمل نیک ندارید تا به وسیله آن خود را آزاد کنید. مَأْواكُمُ النَّارُ هِيَ مَولاكُمْ وبِئْسَ المَصِيرُ.

عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ تَجَنَّبُوا الْمُنَى فَإِنَّهَا تُذْهِبُ بَهْجَةَ مَا خُوِّلْتُمْ وَ تَسْتَصْغِرُونَ بِهَا مَوَاهِبَ اللهِ تَعَالَى عِنْدَكُمْ وَ تُعْقِبُكُمُ الْحَسَرَاتِ فِيمَا وَهَّمْتُمْ بِهِ أَنْفُسَكُم. الكافي ۵/ ۸۵ ۸۶، ح ۷.

امام صادق علیه السلام فرمود: از آرزوها بپرهیزید که شادی نعمتهایی را که داده شده اید از بین می برد و به خاطر آن آرزوها موهبتهای خداوند به خودتان را کوچک می شمارید و با خیالپردازی درباره آرزوها حسرتها, در پی شما می آیند.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ: لَمْ يَزَلْ بَنُو إِسْمَاعِيلَ ﷺ وُلَاةَ الْبَيْتِ وَ يُقِيمُونَ لِلنَّاسِ حَجَّهُمْ وَ أَمْرَ دِينِهِمْ يَتَوَارَثُونَهُ كَابِراً عَنْ كَابِرٍ حَتَّى كَانَ زَمَنُ عَدْنَانَ بْنِ أُدَدَ **فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ** وَ أَفْسَدُوا وَ أَحْدَثُوا فِي دِينِهِمْ وَ أَخْرَجَ بَعْضُهُمْ بَعْضا..... الكافي ٤/ ٢١٠، ح ١٧.

ابوبصیر از امام باقر علیه السلام روایت نموده که فرزندان اسماعیل علیه السلام بزرگی بعد از بزرگی دیگر متولیان خانه خدا بودند و حجّ و امور دینی مردم را برپا می داشتند تا زمان عدنان بن ادد فَطالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ و به فساد آلوده شدند و در دینشان دست بردند و بعضی بعض دیکر را کنار گذاشت....

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَمَّامٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ **وَ لا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ مِنْ قَبْلُ فَطالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَ كَثِيرٌ مِنْهُمْ فاسِقُونَ** فِي أَهْلِ زَمَانِ الْغَيْبَةِ. تأويل الآيات ٢/ ٦٦٢، ح ١٤.

محمد بن همام، از یکی از یاران امام باقر علیه السلام روایت کرد که گفت: شنیدم که امام علیه السلام فرمود: این آیه که در سوره حدید است: ولا تَكُونُوا كَالذِينَ أُوتُوا الكِتَابَ مِن قَبْل فَطَال عَلَيْهِمُ الأَمَدُ فَقَسَتْ قُلوبُهُمْ وكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ در باره مردم زمان غیبت نازل شده است.

عَنْ سَلَّامِ بْنِ الْمُسْتَنِيرِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **اعْلَمُوا أَنَّ اللهَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِها** قَالَ يُحْيِيهَا اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْقَائِمِ ﷺ بَعْدَ مَوْتِهَا [يَعْنِي] بِمَوْتِهَا كُفْرَ أَهْلِهَا وَ الْكَافِرُ مَيِّتٌ.. كمال الدين ٢/ ٦٦٨، ح ١٣.

سلام بن مستنیر، از امام باقر علیه السلام در باره این کلام خداوند عز و جل: اعْلَمُوا أَنَّ اللهَ يُحْيِي الأَرْضَ بَعْدَ مَوتِهَا روایت کرد که فرمود: خداوند زمین را با قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف زنده می کند بعد مردنش ، مقصود از مرگ زمین، کفر زمینیان است و کافر مرده است.

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ .... يَقُولُ لِرَجُلٍ مِنَ الشِّيعَةِ أَنْتُمُ الطَّيِّبُونَ وَ نِسَاؤُكُمُ الطَّيِّبَاتُ كُلُّ مُؤْمِنَةٍ حَوْرَاءُ عَيْنَاءُ وَ كُلُّ مُؤْمِنٍ صِدِّيق.....الكافي ٨/ ٣٦٥، ح ٥٥٦.

ابو حمزه گوید از امام صادق علیه السلام شنیدم به مردی از شیعیانشان میفرمود:...تنها شمایید پاکان و زنانتان زنانی پاک هستند. هر زن با ایمانی حوریه‌ای است خوش چشم، و هر مرد با ایمانی صدّیقی باشد.

عَنْ أَبِي خُضَيْرَةَ عَمَّنْ سَمِعَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ ﷺ يَقُولُ وَ ذَكَرَ الشُّهَدَاءَ قَالَ فَقَالَ بَعْضُنَا فِي الْمَبْطُونِ وَ قَالَ بَعْضُنَا فِي الَّذِي يَأْكُلُهُ السَّبُعُ وَ قَالَ بَعْضُنَا غَيْرَ ذَلِكَ مِمَّا يُذْكَرُ فِي الشَّهَادَةِ فَقَالَ إِنْسَانٌ مَا كُنْتُ أَرَى أَنَّ الشَّهِيدَ إِلَّا مَنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ﷺ إِنَّ الشُّهَدَاءَ إِذَنْ لَقَلِيلٌ ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ **الَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَ رُسُلِهِ أُولئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ وَ الشُّهَداءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ** ثُمَّ قَالَ هَذِهِ لَنَا وَ لِشِيعَتِنَا. التهذيب ٦/ ١٦٧، ح ٣١٨.

ابو خضیره، از کسی که از علی بن حسین علیه السلام شنیده بود روایت کرد که در مورد شهیدان سخن می گفت: برخی از ما می گفتیم شهید کسی است که مبطون (آن که مستقیماً در میدان جنگ، کشته شده باشد) باشد. برخی می گفتیم: کسی است که حیوان وحشی او را بدرد و برخی چیزهای دیگری را ذکر می کردیم. شخصی گفت: نمی دانستم شهید تنها کسی است که در راه خدا شهید شود. علی بن حسین علیه السلام فرمود: اگر چنین باشد قطعاً شهیدان اندک بودند. سپس این آیه را خواند: والذِینَ آمَنُوا بِاللهِ ورُسُلِهِ أُولئِکَ هُمُ الصِّدِّیقُونَ والشُّهَدَاء عِندَ رَبِّهِمْ سپس فرمود: این آیه در شأن ما و شیعه ما نازل شده است.

عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ: مَا مِنْ شِیعَتِنَا إِلَّا صِدِّیقٌ شَهِیدٌ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَنَّى یَکُونُ ذَلِكَ وَ عَامَّتُهُمْ یَمُوتُونَ عَلَى فِرَاشِهِمْ فَقَالَ أَ مَا تَتْلُو کِتَابَ اللهِ فِي الْحَدِیدِ **وَ الَّذِینَ آمَنُوا بِاللهِ وَ رُسُلِهِ أُولئِكَ هُمُ الصِّدِّیقُونَ وَ الشُّهَداءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ** قَالَ فَقُلْتُ کَأَنِّي لَمْ أَقْرَأْ هَذِهِ الْآیَةَ مِنْ کِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَطُّ قَالَ لَوْ کَانَ الشُّهَدَاءُ لَیْسَ إِلَّا کَمَا تَقُولُ لَکَانَ الشُّهَدَاءُ قَلِیلا. المحاسن/ ۱۶۳ ،۱٦٤، ح ۱۱۵.

زید بن ارقم، از حسین بن علی علیه السلام روایت کرد که فرمود: شیعه ما فقط کسی است که بسیار راستگو و گواه باشد. گفت: گفتم فدایت گردم، چگونه این چنین می شود در حالی که بیشتر آنان در بسترشان می میرند؟ فرمود: آیا در کتاب خداوند در سوره حدید نخوانده ای: والذِینَ آمَنُوا بِاللهِ ورُسُلِهِ أُولئِکَ هُمُ الصِّدِّیقُونَ والشُّهَدَاء عِندَ رَبِّهِمْ گفتم: گویا این آیه کتاب خداوند عز و جل را هرگز نخوانده ام. فرمود: اگر تنها به گونه ای بود که شما می گویید، شهدا اندک بودند.

عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ تَعْتَلِجُ النُّطْفَتَانِ فِي الرَّحِمِ فَأَیَّتُهُمَا کَانَتْ أَکْثَرَ جَاءَتْ تُشْبِهُهَا فَإِنْ کَانَتْ نُطْفَةُ الْمَرْأَةِ أَکْثَرَ جَاءَتْ تُشْبِهُ أَخْوَالَهُ وَ إِنْ کَانَتْ نُطْفَةُ الرَّجُلِ أَکْثَرَ جَاءَتْ تُشْبِهُ أَعْمَامَهُ وَ قَالَ تَحَوَّلُ النُّطْفَةُ فِي الرَّحِمِ أَرْبَعِینَ یَوْماً فَمَنْ أَرَادَ أَنْ یَدْعُوَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَفِي تِلْكَ الْأَرْبَعِینَ قَبْلَ أَنْ تُخْلَقَ ثُمَّ یَبْعَثُ اللهُ مَلَكَ الْأَرْحَامِ فَیَأْخُذُهَا فَیَصْعَدُ بِهَا إِلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَیَقِفُ مِنْهُ حَیْثُ یَشَاءُ اللهُ فَیَقُولُ یَا إِلَهِي أَ ذَکَرٌ أَمْ أُنْثَى فَیُوحِي اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَا یَشَاءُ وَ یَکْتُبُ الْمَلَكُ ثُمَّ یَقُولُ یَا إِلَهِي أَ شَقِيٌّ أَمْ سَعِیدٌ فَیُوحِي اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ ذَلِكَ مَا یَشَاءُ وَ یَکْتُبُ الْمَلَكُ فَیَقُولُ إِلَهِي کَمْ رِزْقُهُ وَ مَا أَجَلُهُ ثُمَّ یَکْتُبُهُ وَ یَکْتُبُ کُلَّ شَيْءٍ یُصِیبُهُ فِي الدُّنْیَا بَیْنَ عَیْنَیْهِ ثُمَّ یَرْجِعُ بِهِ فَیَرُدُّهُ فِي الرَّحِمِ فَذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **ما أَصابَ مِنْ مُصِیبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَ لا فِي أَنْفُسِکُمْ إِلَّا فِي کِتاب.** العلل/ ۹۵، ح ٤.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: دو نطفه در رحم با یکدیگر درمی آمیزند؛ هر یک از آن دو بیشتر باشد، فرزند، شبیه آن می شود. اگر نطفه زن بیشتر بود، شبیه دایی و خاله اش می شود و اگر نطفه مرد بیشتر بود، شبیه عمو و عمه هایش می شود. و فرمود: نطفه، چهل روز در رحم می ماند. پس هر کس بخواهد در مورد فرزندش دعا کند، پس در همان چهل روز قبل از خلقتش دعا کند. سپس خداوند عز و جل فرشته ارحام را به سوی نطفه می فرستد، فرشته آن را می گیرد، و آن را به سوی خداوند عز و جل بالا می برد و هر طور که خداوند بخواهد، به آن شکل می دهد. پس می گوید: ای خدای من، مذکر یا مؤنث؟ و خداوند تعالی هر آن چه بخواهد را وحی می کند و فرشته می نویسد. سپس می گوید: آیا بدبخت گردد یا سعادتمند؟ پس خداوند عز و جل هر آن چه بخواهد به او وحی می کند و فرشته می نویسد و می گوید: خدایا روزی او چقدر است و مرگش چه زمانی است؟ سپس آن را می نویسد و هر چیزی که در دنیا دچار آن می شود را می نویسد؟ پس او را به رحم باز می گرداند. کلام خداوند عز و جل به همین موضوع اشاره دارد: مَا أَصَابَ مِن مُّصِیبَةٍ فِی الأَرْضِ ولا فِی أَنفُسِکُمْ إِلا فِی کِتَابٍ.

الحدید ۲۹-۲۱

سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (۲۱) مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ (۲۲) لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ (۲۳) الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (۲۴) لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ (۲۵) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ (۲۶) ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ (۲۷) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۲۸) لِئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَلَّا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (۲۹)

[برای رسیدن] به آمرزشی از پروردگارتان و بهشتی که پهنایش چون پهنای آسمان و زمین است [و] برای کسانی آماده شده که به خدا و پیامبرانش ایمان آورده اند بر یکدیگر سبقت جویید این فضل خداست که به هرکس بخواهد آن را می دهد و خداوند دارای فضل بخشی بزرگ است (۲۱) هیچ مصیبتی نه در زمین و نه در نفسهای شما [= به شما] نرسد مگر آنکه پیش از آنکه آن را پدید آوریم در کتابی است این [کار] بر خدا آسان است (۲۲) تا بر آن چه از دست شما رفته اندوهگین نشوید و به [سبب] آن چه به شما داده است شادمانی نکنید و خدا هیچ خودپسند فخرفروشی را دوست ندارد (۲۳) همانان که بخل می ورزند و مردم را به بخل ورزیدن وامی دارند و هرکه روی گرداند قطعا خدا بی نیاز ستوده است (۲۴) به راستی [ما] پیامبران خود را با دلایل آشکار روانه کردیم و با آنها کتاب و ترازو را فرود آوردیم تا مردم به انصاف برخیزند و آهن را که در آن برای مردم خطری سخت و سودهایی است پدید آوردیم تا خدا معلوم بدارد چه کسی در نهان او و پیامبرانش را یاری می کند آری خدا نیرومند شکست ناپذیر است (۲۵) و در حقیقت نوح و ابراهیم را فرستادیم و در میان فرزندان آن دو نبوت و کتاب را قرار دادیم از آن ها [برخی] راه یاب [شدند و [لی] بسیاری از آنان بدکار بودند (۲۶) آنگاه به دنبال آنان پیامبران خود را پی در پی آوردیم و عیسی پسر مریم را در پی [آنان] آوردیم و به او انجیل عطا کردیم و در دلهای کسانی که از او پیروی کردند رافت و رحمت نهادیم و [اما] ترک دنیایی که از پیش خود در آوردند ما آن را بر ایشان مقرر نکردیم مگر برای آنکه کسب خشنودی خدا کنند با این حال آن را چنانکه حق رعایت آن بود منظور نداشتند پس پاداش کسانی از ایشان را که ایمان آورده بودند بدانها دادیم و [لی] بسیاری از آنان دستخوش انحراف اند (۲۷) ای کسانی که ایمان آورده اید از خدا پروا دارید و به پیامبر او بگروید تا از رحمت خویش شما را دو بهره عطا کند و برای شما نوری قرار دهد که به [برکت] آن راه سپرید و بر شما ببخشاید و خدا آمرزنده مهربان است (۲۸) تا اهل کتاب بدانند که به هیچ وجه فزون بخشی خدا در [حیطه] قدرت آنان نیست و فضل [و عنایت تنها] در دست خداست به هرکس بخواهد آن را عطا می کند و خدا دارای کرم بسیار است (۲۹)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عليه السلام فِي قَوْلِهِ **لِكَيْلا تَأْسَوْا عَلى ما فاتَكُمْ** قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام سَأَلَ رَجُلٌ أَبِي عليه السلام عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ نَزَلَتْ فِي أَبِي بَكْرٍ وَ أَصْحَابِهِ وَاحِدَةٌ مُقَدَّمَةٌ وَ وَاحِدَةٌ مُؤَخَّرَةٌ **لِكَيْلا تَأْسَوْا عَلى ما فاتَكُمْ** مِمَّا خُصَّ بِهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام **وَ لا تَفْرَحُوا بِما**

آتاكُمْ مِنَ الْفِتْنَةِ الَّتِي عَرَضَتْ لَكُمْ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فَقَالَ الرَّجُلُ أَشْهَدُ أَنَّكُمْ أَصْحَابُ الْحُكْمِ الَّذِي لَا اخْتِلَافَ فِيهِ ثُمَّ قَامَ الرَّجُلُ فَذَهَبَ فَلَمْ أَرَهُ.. تفسير القمّي ۲/ ۲۵۹ ۲۶۰.

امام جواد علیه السلام در باره کلام خداوند تعالی لِكَيْلا تَأْسَوا عَلى مَا فَاتَكُمْ از: امام صادق علیه السلام نقل کرده است که فرمود: فردی از پدرم درباره این آیه پرسید و ایشان فرمود: این آیه در مورد ابوبکر و یارانش نازل شده است. یکی مقدم است و دیگری مؤخر. لِكَيْلا تَأْسَوا عَلى مَا فَاتَكُمْ مقصود فتنه ای است که پس از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم دچارش شده اید. فرد گفت: گواهی می دهم که شمایید صاحبان حکمی که در آن اختلافی نیست. پس آن مرد برخاست، رفت و دیگر او را ندیدم.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ علیه السلام .....أَخْبِرْنِي عَنْ تَفْسِيرِ لِكَيْلا تَأْسَوْا عَلى ما فاتَكُمْ مِمَّا خُصَّ بِهِ عَلِيٌّ علیه السلام وَ لا تَفْرَحُوا بِما آتاكُمْ قَالَ فِي أَبِي فُلَانٍ وَ أَصْحَابِهِ وَاحِدَةٌ مُقَدِّمَةٌ وَ وَاحِدَةٌ مُؤَخِّرَةٌ لِكَيْلا تَأْسَوْا عَلى ما فاتَكُمْ مِمَّا خُصَّ بِهِ عَلِيٌّ علیه السلام وَ لا تَفْرَحُوا بِما آتاكُمْ مِنَ الْفِتْنَةِ الَّتِي عَرَضَتْ لَكُمْ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله ..... الكافي ۱/ ۲۴۶، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند:....بمن خبر دهید از تفسیر لِكَيْلا تَأْسَوْا عَلى ما فاتَكُمْ امام علیه السلام فرمود: این از مختصات علی است وَ لا تَفْرَحُوا بِما آتاكُمْ درباره ابی‌فلان و یاران اوست که یکی در جلو و یکی دنبالست لِكَيْلا تَأْسَوْا عَلى ما فاتَكُمْ مخصوص علی علیه السلام است وَ لا تَفْرَحُوا بِما آتاكُمْ ، راجع بفتنه ایست که بعد از پیغمبر صلی الله علیه و آله پیش آمد.....

عَنْ عَلِيِّ بْنِ هَاشِمِ بْنِ الْبَرِيدِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ علیه السلام عَنِ الزُّهْدِ فَقَالَ عَشَرَةُ أَشْيَاءَ فَأَعْلَى دَرَجَةِ الزُّهْدِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ وَ أَعْلَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ وَ أَعْلَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ أَدْنَى دَرَجَةِ الرِّضَا أَلَا وَ إِنَّ الزُّهْدَ فِي آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِكَيْلا تَأْسَوْا عَلى ما فاتَكُمْ وَ لا تَفْرَحُوا بِما آتاكُمْ. الكافي ۱/ ۱۲۸، ح ۴.

علی بن هاشم بن برید، از پدرش روایت کرد که مردی از علی بن حسین علیه السلام در باره زهد پرسید، فرمود: ده چیز است، بالاترین درجه زهد، پایین ترین درجه اجتناب از گناهان است و بالاترین درجه ورع، پایین ترین درجه یقین است و بالاترین درجه یقین، پایین ترین درجه رضایت است. همانا، تمامی زهد در آیه ای از کتاب خداوند عز و جل آمده است: لِكَيْلا تَأْسَوا عَلى مَا فَاتَكُمْ ولا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ.

قَالَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام : الزُّهْدُ كُلُّهُ بَيْنَ كَلِمَتَيْنِ مِنَ الْقُرْآنِ قَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ لِكَيْلا تَأْسَوْا عَلى ما فاتَكُمْ وَ لا تَفْرَحُوا بِما آتاكُمْ. النهج/ ۵۵۳ ۵۵۴، ح ۴۳۹.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:تمام زهد بین دو کلمه از قرآن است خدای سبحان می‌فرماید لِكَيْلا تَأْسَوْا عَلى ما فاتَكُمْ وَ لا تَفْرَحُوا بِما آتاكُمْ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام قَالَ:..... وَ جَرَتْ مِنْ بَعْدِهِ فِي الْحَوَارِيِّينَ فِي الْمُسْتَحْفَظِينَ وَ إِنَّمَا سَمَّاهُمُ اللهُ تَعَالَى الْمُسْتَحْفَظِينَ لِأَنَّهُمُ اسْتُحْفِظُوا الِاسْمَ الْأَكْبَرَ وَ هُوَ الْكِتَابُ الَّذِي يُعْلَمُ بِهِ عِلْمُ كُلِّ شَيْءٍ الَّذِي كَانَ مَعَ الْأَنْبِيَاءِ علیهم السلام يَقُولُ اللهُ تَعَالَى وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ* ... وَ أَنْزَلْنا مَعَهُمُ الْكِتابَ وَ الْمِيزانَ الْكِتَابُ الِاسْمُ الْأَكْبَرُ وَ إِنَّمَا عُرِفَ مِمَّا يُدْعَى الْكِتَابَ التَّوْرَاةُ وَ الْإِنْجِيلُ وَ الْفُرْقَانُ فِيهَا

كِتَابُ نُوحٍ وَ فِيهَا كِتَابُ صَالِحٍ وَ شُعَيْبٍ وَ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام فَأَخْبَرَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنَّ هذا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولى صُحُفِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى** فَأَيْنَ صُحُفُ إِبْرَاهِيمَ إِنَّمَا صُحُفُ إِبْرَاهِيمَ الِاسْمُ الْأَكْبَرُ وَ صُحُفُ مُوسَى الِاسْمُ الْأَكْبَرُ فَلَمْ تَزَلِ الْوَصِيَّةُ فِي عَالِمٍ بَعْدَ عَالِمٍ حَتَّى دَفَعُوهَا إِلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله ..... الكافي ۱/ ۲۹۳، ح ۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند:.....و امر وصیت پس از عیسی در حواریین مستحفظ جاری گشت و از اینجهت خدا ایشان را مستحفظ نامید که نگهداری اسم اکبر بایشان واگذار شد و آن کتابیست که علم هر چند از آن دانسته شود و همراه پیغمبران صلوات الله علیهم بوده است . خدایتعالی فرماید: وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ* ... وَ أَنْزَلْنا مَعَهُمُ الْكِتابَ وَ الْمِيزانَ کتاب همان اسم اکبر است ، و از آنچه بنام کتاب معروفست : تورات و انجیل و فرقان است ، ولی در آن کتاب ، کتاب نوح علیه السلام و کتاب صالح و شعیب و ابراهیم علیه السلام است که خدای عزوجل خبر می دهد إِنَّ هذا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولى صُحُفِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى پس صحف ابراهیم کجاست ! همانا صحف ابراهیم ، اسم اکبر است و صحف موسی هم اسم اکبر است : پس همیشه وصیت نسبت بعالمی پس از عالم دیگر جریان داشت ، تا آن را بمحمد صلی الله علیه و آله رسانیدند....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام .... وَ قَدْ أَعْلَمْتُكَ أَنَ رُبَ شَيْءٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ تَأْوِيلُهُ عَلَى غَيْرِ تَنْزِيلِهِ وَ لَا يُشْبِهُ كَلَامَ الْبَشَرِ وَ سَأُنَبِّئُكَ بِطَرَفٍ مِنْهُ فَتَكْتَفِي إِنْ شَاءَ اللهُ مِنْ ذَلِكَ قَوْلُ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام **إِنِّي ذاهِبٌ إِلى رَبِّي سَيَهْدِينِ** فَذَهَابُهُ إِلَى رَبِّهِ تَوَجُّهُهُ إِلَيْهِ عِبَادَةً وَ اجْتِهَاداً وَ قُرْبُهُ إِلَى اللهِ جَلَّ وَ عَزَّ أَ لَا تَرَى أَنَّ تَأْوِيلَهُ غَيْرُ تَنْزِيلِهِ وَ قَالَ **وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ** يَعْنِي السِّلَاحَ وَ غَيْرَ ذَلِك..... التوحيد/ ۲۶۶، ح ۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....و تو را اعلام کردم که بسا چیزی هست از کتاب خدا که تاویلش بر غیر تنزیل آنست و بسخن آدمیان نمیماند و بزودی تو را بپاره از آن خبر دهم و تو اکتفاء کنی ان شاء الله و از اینست قول ابراهیم علیه السلام إِنِّي ذاهِبٌ إِلى رَبِّي سَيَهْدِينِ یعنی بدرستی که من رونده ام بسوی پروردگار خود بزودی مرا راه راست خواهد نمود پس رفتن آن حضرت بسوی پروردگارش توجه او است بسوی آن جناب از روی عبادت و اجتهاد و قربه الی الله عز و جل آیا نمی بینی که تاویلش غیر از تنزیل آنست و فرموده که وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ یعنی و فرو فرستادیم آهن را در حالی که در آن قوت سختی است یعنی سلاح و آلت کار زار و غیر آن.....

عَنْ أَبِيهِ عَنِ الرَّيَّانِ بْنِ الصَّلْتِ قَالَ: حَضَرَ الرِّضَا عليه السلام مَجْلِسَ الْمَأْمُونِ بِمَرْوَ وَ قَدِ اجْتَمَعَ فِي مَجْلِسِهِ جَمَاعَةٌ مِنْ عُلَمَاءِ أَهْلِ الْعِرَاق.... أَ مَا عَلِمْتُمْ أَنَّهُ وَقَعَتِ الْوِرَاثَةُ وَ الطَّهَارَةُ عَلَى الْمُصْطَفَيْنَ الْمُهْتَدِينَ دُونَ سَائِرِهِمْ قَالُوا وَ مِنْ أَيْنَ يَا أَبَا الْحَسَنِ فَقَالَ مِنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا نُوحاً وَ إِبْراهِيمَ وَ جَعَلْنا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَ الْكِتابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَ كَثِيرٌ مِنْهُمْ فاسِقُونَ** فَصَارَتْ وِرَاثَةُ النُّبُوَّةِ وَ الْكِتَابِ لِلْمُهْتَدِينَ دُونَ الْفَاسِقِينَ أَ مَا عَلِمْتُمْ أَنَّ نُوحاً حِينَ سَأَلَ رَبَّهُ عَزَّ وَ جَلَ **فَقالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَ إِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَ أَنْتَ أَحْكَمُ الْحاكِمِينَ** وَ ذَلِكَ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَعَدَهُ أَنْ يُنْجِيَهُ وَ أَهْلَهُ فَقَالَ رَبُّهُ عَزَّ وَ جَلَ **يا نُوحُ ... إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صالِحٍ فَلا تَسْئَلْنِ ما لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجاهِلِينَ**..... العيون ۱/ ۱۸۰ ۱۸۱، ح ۱.

ریّان بن صلت گوید: حضرت رضا علیه السّلام به مجلس مأمون در مرو حاضر شد. در آن مجلس عدّه‌ای از علمای عراق ..... ؟ آیا نمی‌دانید که مسأله وراثت و طهارت در مورد برگزیدگان هدایت یافته است نه دیگران؟! گفتند: از کجا این مطلب را

می‌فرمائید یا ابا الحسن؟ فرمود: از این آیه: وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا نُوحاً وَ إِبْراهِيمَ وَ جَعَلْنا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَ الْكِتابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَ كَثِيرٌ مِنْهُمْ فاسِقُونَ در نتیجه وراثت پیامبری و کتاب، مختصّ به هدایت یافتگان است نه فاسقین، آیا نمی‌دانید وقتی نوح از پروردگارش درخواست کرد و گفت: رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَ إِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَ أَنْتَ أَحْكَمُ الْحاكِمِينَ و این بدین جهت بود که خداوند عزّ و جلّ به او وعده داده بود که او و خانواده‌اش را نجات دهد، و خداوند در جواب فرمود: قالَ يا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صالِحٍ فَلا تَسْئَلْنِ ما لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجاهِلِينَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ** قَالَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهما السلام **وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُوراً تَمْشُونَ بِهِ** قَالَ إِمَامٌ تَأْتَمُّونَ بِهِ.. الكافي ۱/ ۴۳۰، ح ۸۶.

امام صادق علیه السلام درباره خدای عزوجل : يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ فرمود: آن‌ها حسن و حسین علیهما السلام اند وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُوراً تَمْشُونَ بِهِ فرمود، آن امامی است که پیرویش می کنید.

عَنْ أَبِي الْجَارُودِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام لَقَدْ آتَى اللهُ أَهْلَ الْكِتَابِ خَيْراً كَثِيراً قَالَ وَ مَا ذَاكَ قُلْتُ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى **الَّذِينَ آتَيْناهُمُ الْكِتابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ** إِلَى قَوْلِهِ **أُولئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِما صَبَرُوا** قَالَ فَقَالَ قَدْ آتَاكُمُ اللهُ كَمَا آتَاهُمْ ثُمَّ تَلَا **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَ آمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُوراً تَمْشُونَ بِهِ** يَعْنِي إِمَاماً تَأْتَمُّونَ بِهِ. الكافي ۱/ ۱۹۴، ح ۳.

ابی جارود گوید بامام باقر علیه السلام عرض کردم: خدا باهل کتاب خیر بسیاری داده است، فرمود: آن چیست؟ عرض کردم: قول خود خدای تعالی است الَّذِينَ آتَيْناهُمُ الْكِتابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ تا فرموده أُولئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِما صَبَرُوا امام فرمود: خدابشما هم عطا کرده چنان‌که بایشان عطا کرده است، سپس تلاوت فرمود يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَ آمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُوراً تَمْشُونَ بِهِ یعنی امامی که باو اقتدا کنید.

عَنِ الصَّادِقُ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَ آمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُوراً تَمْشُونَ بِهِ** قَالَ الْكِفْلَيْنِ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ النُّورُ عَلِي. المناقب ۳/ ۳۸۰ ۳۸۱.

امام صادق علیه السلام در مورد آیه يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَ آمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُوراً تَمْشُونَ بِهِ فرمودند: کفلین حسن و حسین علیهما السلام و نور علی علیه السلام اشت.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ** قَالَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ **وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُوراً تَمْشُونَ بِهِ** قَالَ إِمَامُ عَدْلٍ تَأْتَمُّونَ بِهِ وَ هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام. تأويل الآيات ۲/ ۶۶۸ ۶۶۹، ح ۲۷

جعفر بن محمد علیه السلام، در باره کلام خداوند تعالی: يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِن رَّحْمَتِهِ فرمود: مقصود حسن و حسین علیهما السلام هستند. ويَجْعَل لكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ فرمود: مقصود، علی علیه السلام است.

۵۸. المجادلة

المجادلة ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَدْ سَمِعَ اللهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللهِ وَاللهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ (۱) الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَائِهِمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ (۲) وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّا ذَلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (۳) فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۴) إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ (۵) يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللهُ وَنَسُوهُ وَاللهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (۶) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (۷) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمَصِيرُ (۸) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (۹) إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللهِ وَعَلَى اللهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. خدا گفتار [زنی] را که درباره شوهرش با تو گفتگو و به خدا شکایت میکرد شنید و خدا گفتگوی شما را می شنود زیرا خدا شنوای بیناست (۱) از میان شما کسانی که زنانشان را ظهار می کنند [و می گویند پشت تو چون پشت مادر من است] آنان مادرانشان نیستند مادران آن ها تنها کسانی اند که ایشان را زاده اند و قطعا آن ها سخنی زشت و باطل می گویند و [لی] خدا مسلما درگذرنده آمرزنده است (۲) و کسانی که زنانشان را ظهار می کنند سپس از آن چه گفته اند پشیمان می شوند بر ایشان [فرض] است که پیش از آنکه با یکدیگر همخوابگی کنند بنده ای را آزاد گردانند این [حکمی] است که بدان پند داده می شوید و خدا به آن چه انجام می دهید آگاه است (۳) و آن کس که [بر آزاد کردن بنده] دسترسی ندارد باید پیش از تماس [با زن خود] دو ماه پیاپی روزه بدارد و هر که نتواند باید شصت بینوا را خوراک بدهد این [حکم] برای آن است که به خدا و فرستاده او ایمان بیاورید و این است حدود خدا و کافران را عذابی پردرد خواهد بود (۴) بی گمان کسانی که با خدا و فرستاده او مخالفت می کنند ذلیل خواهند شد همان گونه که آنان که پیش از ایشان بودند ذلیل شدند و به راستی آیات روشن [خود] را فرستاده ایم و کافران را عذابی خفت آور خواهد بود (۵) روزی که خدا و ندهمه آنان را برمی انگیزد و به آن چه کرده اند آگاهشان می گرداند خدا [کارهایشان را] برشمرده است و حال آنکه آن ها آن را فراموش کرده اند و خدا بر هر چیزی گواه است (۶) آیا ندانسته ای که خدا آن چه را که در آسمان ها و آن چه را که در زمین است می داند هیچ گفتگوی محرمانه ای میان سه تن نیست مگر

اینکه او چهارمین آن هاست و نه میان پنج تن مگر اینکه او ششمین آن هاست و نه کمتر از این [عدد] و نه بیشتر مگر اینکه هر کجا باشند او با آن هاست آنگاه روز قیامت آنان را به آن چه کرده اند آگاه خواهد گردانید زیرا خدا به هر چیزی داناست (۷) آیا کسانی را که از نجوا منع شده بودند ندیدی که باز به آن چه از آن منع گردیده اند برمی گردند و با همدیگر به [منظور] گناه و تعدی و سرپیچی از پیامبر محرمانه گفتگو می کنند و چون به نزد تو آیند تو را به آن چه خدا به آن [شیوه] سلام نگفته سلام می دهند و در دلهای خود می گویند چرا به آن چه می گوییم خدا ما را عذاب نمی کند جهنم برای آنان کافی است در آن در می آیند و چه بد سرانجامی است (۸) ای کسانی که ایمان آورده اید چون با یکدیگر محرمانه گفتگو می کنید به [قصد] گناه و تعدی و نافرمانی پیامبر با همدیگر محرمانه گفتگو نکنید و به نیکوکاری و پرهیزگاری نجوا کنید و از خدایی که نزد او محشور خواهید گشت پروا دارید (۹) چنان نجوایی صرفا از [القاآت] شیطان است تا کسانی را که ایمان آورده اند دلتنگ گرداند و [لی] جز به فرمان خدا هیچ آسیبی به آن ها نمی رساند و مؤمنان باید بر خدا اعتماد کنند (۱۰)

عَنْ الصَّادِقُ عليه السلام : وَ إِنَّمَا سُمِّيَ سَمِيعاً لِأَنَّهُ **ما يَكُونُ مِنْ نَجْوى ثَلاثَةٍ إِلَّا هُوَ رابِعُهُمْ وَ لا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ وَ لا أَدْنى مِنْ ذلِكَ وَ لا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ ما كانُوا** يَسْمَعُ النَّجْوَى وَ دَبِيبَ النَّمْلِ عَلَى الصَّفَا وَ خَفَقَانَ الطَّيْرِ فِي الْهَوَاءِ لَا تَخْفَى عَلَيْهِ خَافِيَةٌ وَ لَا شَيْءٌ مِمَّا أَدْرَكَتْهُ الْأَسْمَاعُ وَ الْأَبْصَارُ وَ مَا لَا تُدْرِكُهُ الْأَسْمَاعُ وَ الْأَبْصَارُ مَا جَلَّ مِنْ ذَلِكَ وَ مَا دَقَّ وَ مَا صَغُرَ وَ مَا كَبُرَ. بحار الأنوار ۳/ ۱۹۴.

امام صادق علیه السلام فرمودند : اینکه خداوند سمیع نامیده شده به خاطر آن است ما يَكُونُ مِنْ نَجْوى ثَلاثَةٍ إِلَّا هُوَ رابِعُهُمْ وَ لا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ وَ لا أَدْنى مِنْ ذلِكَ وَ لا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ ما كانُوا... سپس افزود: نجوی را میشنود وصدای راه رفتن مورچه را بر سنگ سخت می شنود، و صدای برخورد بالهای پرندگان را در هوا، چیزی بر او پنهان نمی ماند، و آن‌چه را گوشها و چشمها درک می کنند و آن‌چه را درک نمی کنند از کوچک و بزرگ همه برای او ظاهر و آشکار است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **ما يَكُونُ مِنْ نَجْوى ثَلاثَةٍ إِلَّا هُوَ رابِعُهُمْ وَ لا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ وَ لا أَدْنى مِنْ ذلِكَ وَ لا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ ما كانُوا** فَقَالَ هُوَ وَاحِدٌ أَحَدِيُّ الذَّاتِ بَائِنٌ مِنْ خَلْقِهِ وَ بِذَاكَ وَصَفَ نَفْسَهُ وَ هُوَ **بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ** بِالْإِشْرَافِ وَ الْإِحَاطَةِ وَ الْقُدْرَةِ **لا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقالُ ذَرَّةٍ فِي السَّماواتِ وَ لا فِي الْأَرْضِ وَ لا أَصْغَرُ مِنْ ذلِكَ وَ لا أَكْبَرُ** بِالْإِحَاطَةِ وَ الْعِلْمِ لَا بِالذَّاتِ لِأَنَّ الْأَمَاكِنَ مَحْدُودَةٌ تَحْوِيهَا حُدُودٌ أَرْبَعَةٌ فَإِذَا كَانَ بِالذَّاتِ لَزِمَهُ الْحَوَايَةُ.. التوحيد/ ۱۳۱، ح ۱۳.

حضرت صادق علیه السلام در قول خدای عز و جل ما يَكُونُ مِنْ نَجْوى ثَلاثَةٍ إِلَّا هُوَ رابِعُهُمْ وَ لا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ وَ لا أَدْنى مِنْ ذلِكَ وَ لا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ ما كانُوا فرمود" که آن جناب یگانه و احدی الذات است که شائبه ترکیب و تعدد در آن نیست و از خلقش جدا است و خود را باین وصف فرموده و او بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ باشراف و احاطه و قدرت لا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقالُ ذَرَّةٍ فِي السَّماواتِ وَ لا فِي الْأَرْضِ وَ لا أَصْغَرُ مِنْ ذلِكَ وَ لا أَكْبَرُ باحاطه و علم نه بذات زیرا که مکانها محدود است که حدود چهارگانه آن‌ها را فراهم آورده و گرداگرد آن‌ها را فرو گرفته پس هر گاه بذات باشد گرداگرد فرو گرفتن بر او لازم آید.

سَأَلَ الْجَاثَلِيقُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ..... فَأَخْبِرْنِي عَنِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَيْنَ هُوَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام هُوَ هَاهُنَا وَ هَاهُنَا وَ فَوْقُ وَ تَحْتُ وَ مُحِيطٌ بِنَا وَ مَعَنَا وَ هُوَ قَوْلُهُ **ما يَكُونُ مِنْ نَجْوى ثَلاثَةٍ إِلَّا هُوَ رابِعُهُمْ وَ لا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ وَ لا أَدْنى مِنْ ذلِكَ وَ لا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ ما كانُوا.....** الكافي ۱/ ۱۳۰، ح ۱.

جاثلیق از امیرالمؤمنین علیه السلام پرسید ..... از خداوند عز و جل برایم بگو، او کجاست؟ امیرالمؤمنین فرمود: او این جا و آن جاست، فوق و تحت ماست، به ما احاطه دارد و همراه ماست و این کلام خداوند تعالی است: مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَى ثَلاثَةٍ إِلا هُو رَابِعُهُمْ ولا خَمْسَةٍ إِلا هُو سَادِسُهُمْ ولا أَدْنَى مِن ذَلِكَ ولا أَكْثَرَ إِلا هُو مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ ما يَكُونُ مِنْ نَجْوى **ثَلاثَةٍ إِلَّا هُوَ رابِعُهُمْ وَ لا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ وَ لا أَدْنى مِنْ ذلِكَ وَ لا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ ما كانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِما عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيامَةِ إِنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ** قَالَ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي فُلَانٍ وَ فُلَانٍ وَ أَبِي عُبَيْدَةَ الْجَرَّاحِ وَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَ سَالِمٍ مَوْلَى أَبِي حُذَيْفَةَ وَ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ حَيْثُ كَتَبُوا الْكِتَابَ بَيْنَهُمْ وَ تَعَاهَدُوا وَ تَوَافَقُوا لَئِنْ مَضَى مُحَمَّدٌ لَا تَكُونُ الْخِلَافَةُ فِي بَنِي هَاشِمٍ وَ لَا النُّبُوَّةُ أَبَداً فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِمْ هَذِهِ الْآيَةَ قَالَ قُلْتُ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **أَمْ أَبْرَمُوا أَمْراً فَإِنَّا مُبْرِمُونَ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَ نَجْواهُمْ بَلى وَ رُسُلُنا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ** قَالَ وَ هَاتَانِ الْآيَتَانِ نَزَلَتَا فِيهِمْ ذَلِكَ الْيَوْمَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام لَعَلَّكَ تَرَى أَنَّهُ كَانَ يَوْمٌ يُشْبِهُ يَوْمَ كَتْبِ الْكِتَابِ إِلَّا يَوْمَ قَتْلِ الْحُسَيْنِ عليه السلام وَ هَكَذَا كَانَ فِي سَابِقِ عِلْمِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ الَّذِي أَعْلَمَهُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله أَنْ إِذَا كُتِبَ الْكِتَابُ قُتِلَ الْحُسَيْنُ عليه السلام وَ خَرَجَ الْمُلْكُ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ فَقَدْ كَانَ ذَلِكَ كُلُّه... الكافي ۸/ ۱۸۰، ح ۲۰۲.

امام صادق علیه السلام در باره کلام خداوند عز و جل: مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَى ثَلاثَةٍ إِلا هُو رَابِعُهُمْ ولا خَمْسَةٍ إِلا هُو سَادِسُهُمْ ولا أَدْنَى مِن ذَلِكَ ولا أَكْثَرَ إِلا هُو مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلوا يَومَ القِيَامَةِ إِنَّ اللهَ بِكُل شَيْءٍ عَلِيمٌ فرمود: این آیه در باره فلانی و فلانی و ابو عبیده جراح و عبدالرحمن بن عوف و سالم، غلام ابی حذیفه و مغیره بن شعبه نازل شده است که نوشته ای را نگاشتند و با یکدیگر عهد بستند و توافق کردند که اگر محمد از دنیا برود، نه خلافت و نه نبوت در بنی هاشم نماند. پس خداوند عز و جل این آیه را در باره آنان نازل کرد أَمْ أَبْرَمُوا أَمْراً فَإِنَّا مُبْرِمُونَ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَ نَجْوَاهُمْ بَلى وَ رُسُلُنا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ امام فرمود: این دو آیه در آن روز در باره آن‌ها نازل شده است. امام صادق علیه السلام فرمود: شاید تو بر این باور هستی که آن روز، به روزی شباهت دارد که مکتوب نوشته شد، مگر روز قتل امام حسین علیه السلام. آن موضوع از پیش در علم خداوند بود که به رسول خود صلی الله علیه و آله و سلم آگاهی داد که اگر مکتوب، نوشته شود، حسین علیه السلام کشته می شود و حکومت از میان بنی هاشم بیرون می رود. همه این موارد.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: ... مَعَ كُلِ شَيْءٍ لَا بِمُقَارَنَةٍ وَ غَيْرُ كُلِّ شَيْءٍ لَا بِمُزَايَلَةٍ فَاعِلٌ لَا بِمَعْنَى الْحَرَكَاتِ وَ الْآلَة.... النهج/ ۴۰، ح الخطبة ۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:...با همه چیز است نه به همسنگی و غیر از هر چیز است نه به جدایی مطلق. فاعل است نه بمعنی حرکات و آلات....

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ الصَّادِقِ عليه السلام قَال: أَنَّ بَعْضَ أَحْبَارِ الْيَهُودِ جَاءَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ لَهُ أَنْتَ خَلِيفَةُ رَسُولِ اللهِ عَلَى الْأُمَّةِ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ إِنَّا نَجِدُ فِي التَّوْرَاةِ أَنَّ خُلَفَاءَ الْأَنْبِيَاءِ أَعْلَمُ أُمَمِهِمْ فَخَبِّرْنِي عَنِ اللهِ أَيْنَ هُوَ فِي السَّمَاءِ هُوَ أَمْ فِي الْأَرْضِ فَقَالَ لَهُ أَبُو بَكْرٍ فِي السَّمَاءِ عَلَى الْعَرْشِ قَالَ الْيَهُودِيُّ فَأَرَى الْأَرْضَ خَالِيَةً مِنْهُ فَأَرَاهُ عَلَى هَذَا الْقَوْلِ فِي مَكَانٍ دُونَ مَكَانٍ فَقَالَ لَهُ أَبُو بَكْرٍ هَذَا كَلَامُ الزَّنَادِقَةِ اعْزُبْ عَنِّي وَ إِلَّا قَتَلْتُكَ فَوَلَّى الرَّجُلُ مُتَعَجِّباً يَسْتَهْزِئُ بِالْإِسْلَامِ فَاسْتَقْبَلَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ لَهُ يَا يَهُودِيُّ قَدْ عَرَفْتُ مَا سَأَلْتَ عَنْهُ وَ مَا أُجِبْتَ بِهِ وَ إِنَّا نَقُولُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَيْنَ الْأَيْنَ فَلَا أَيْنَ لَهُ وَ جَلَّ مِنْ أَنْ يَحْوِيَهُ مَكَانٌ وَ هُوَ فِي كُلِّ مَكَانٍ بِغَيْرِ مُمَاسَّةٍ وَ

لَا مُجَاوَرَةٍ يُحِيطُ عِلْماً بِمَا فِيهَا وَ لَا يَخْلُو شَيْءٌ مِنْ تَدْبِيرِهِ تَعَالَى وَ إِنِّي مُخْبِرُكَ بِمَا جَاءَ فِي كِتَابٍ مِنْ كُتُبِكُمْ يُصَدِّقُ بِمَا ذَكَرْتُهُ لَكَ فَإِنْ عَرَفْتَهُ أَ تُؤْمِنُ بِهِ قَالَ الْيَهُودِيُّ نَعَمْ قَالَ أَ لَسْتُمْ تَجِدُونَ فِي بَعْضِ كُتُبِكُمْ أَنَّ مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ جَالِساً إِذْ جَاءَهُ مَلَكٌ مِنَ الْمَشْرِقِ فَقَالَ لَهُ مِنْ أَيْنَ جِئْتَ قَالَ مِنْ عِنْدِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ جَاءَهُ مَلَكٌ مِنَ الْمَغْرِبِ فَقَالَ لَهُ مِنْ أَيْنَ جِئْتَ قَالَ مِنْ عِنْدِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ جَاءَهُ مَلَكٌ آخَرُ فَقَالَ لَهُ مِنْ أَيْنَ جِئْتَ قَالَ قَدْ جِئْتُكَ مِنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ مِنْ عِنْدِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ جَاءَهُ مَلَكٌ آخَرُ فَقَالَ مِنْ أَيْنَ جِئْتَ قَالَ قَدْ جِئْتُكَ مِنَ الْأَرْضِ السَّابِعَةِ السُّفْلَى مِنْ عِنْدِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ مُوسَى عليه السلام سُبْحَانَ مَنْ لَا يَخْلُو مِنْهُ مَكَانٌ وَ لَا يَكُونُ إِلَى مَكَانٍ أَقْرَبَ مِنْ مَكَانٍ فَقَالَ الْيَهُودِيُّ أَشْهَدُ أَنَّ هَذَا هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ وَ أَنَّكَ أَحَقُّ بِمَقَامِ نَبِيِّكَ مِمَّنِ اسْتَوْلَى عَلَيْهِ. الإرشاد/ ۹۶/ ۹۷.

ابو بصیر از امام صادق علیه السلام رواین میکند:یکی از احبار یهود نزد ابوبکر آمد و به او گفت: آیا تو خلیفه پیامبر این امت هستی؟ پس به او گفت: ما در تورات می خوانیم که خلفای پیامبران عالمترین امت‌های آنان هستند، به من بگو خدا کجا است؟ آیا در آسمان یا در زمین است؟ ابوبکر به وی گفت: او در آسمان بر روی عرش است. آن مرد یهودی گفت: چرا زمین را خالی از او می بینم و بر حسب این قول، او در جایی به خصوص وجود دارد و در جاهای دیگر نیست؟ ابوبکر گفت: این سخن زندیقان است. برو گم شو و گرنه تو را می کشم. آن عالم یهودی رفت، در حالی که تعجب کرده بود و اسلام را تمسخر می کرد. امیر مؤمنان علی علیه السلام به او برخورد و گفت: ای یهودی! من سئوال تو را و پاسخی که به تو داده شد را دانستم. ما می گوییم: خدای عز و جلّ مکان را خلق کرد، پس جایی ندارد و از این که در جایی بگنجد منزه است و او در همه جا هست، بی آن که تماسی باشد یا جواری و علم او به آن چه در آن‌ها است، احاطه دارد و هیچ چیز از آن‌ها خالی از تدبیر او نیست و من به تو در مورد این که: آن چه در یکی از کتاب‌های شما آمده است، آن چه را که من ذکر کردم، تصدیق و تایید می کند، خبر می دهم. پس اگر آن را دریابی، آیا به آ ن ایمان می آوری؟ آن مرد یهودی گفت: بله. فرمود: آیا در برخی از کتاب‌هایتان این را دیده ای که موسی بن عمران علیه السلام روزی نشسته بود که یکی از فرشته‌گان مشرق زمین نزد او آمد و حضرت موسی به وی گفت: از کجا آمده ای؟ گفت: از نزد خدای عز و جل. سپس فرشته ای از مغرب زمین نزد وی آمد و از او پرسید: از کجا آمده ای؟ گفت: از آسمان هفتم به سوی تو آمده ام، از نزد خداوند متعادل. پس از آن فرشته دیگری نزد او آمد و گفت: از زمین هفتم به سوی تو آ مده ام، از نزد خدای متعال. موسی علیه السلام گفت: منزه باد خدایی که هیچ جایی از او خالی نمی شود و به جایی، نزدیکتر از جای دیگر نیست. آن مرد یهودی گفت: شهادت می دهم خدایی جز الله وجود ندارد، این همان حق است و تو بر حق هستی و شایستگی تو برای خلافت پیامبرت، بیشتر از کسی است که این مقام را غصب کرده است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ كَانَ سَبَبُ نُزُولِ هَذِهِ الْآيَةِ أَنَّ فَاطِمَةَ عليها السلام رَأَتْ فِي مَنَامِهَا أَنَ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله هَمَّ أَنْ يَخْرُجَ هُوَ وَ فَاطِمَةُ وَ عَلِيٌّ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهم السلام مِنَ الْمَدِينَةِ فَخَرَجُوا حَتَّى جَاوَزُوا مِنْ حِيطَانِ الْمَدِينَةِ فَعَرَضَ لَهُمْ طَرِيقَانِ فَأَخَذَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله ذَاتَ الْيَمِينِ حَتَّى انْتَهَى بِهِمْ إِلَى مَوْضِعٍ فِيهِ نَخْلٌ وَ مَاءٌ فَاشْتَرَى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله شَاةً كَبْرَاءَ وَ هِيَ الَّتِي فِي أَحَدِ أُذُنَيْهَا نُقَطٌ بِيضٌ فَأَمَرَ بِذَبْحِهَا فَلَمَّا أَكَلُوا مِنْهَا مَاتُوا فِي مَكَانِهِمْ، فَانْتَبَهَتْ فَاطِمَةُ بَاكِيَةً ذَعِرَةً فَلَمْ تُخْبِرْ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله بِذَلِكَ، فَلَمَّا أَصْبَحَتْ جَاءَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله بِحِمَارٍ فَأَرْكَبَ عَلَيْهِ فَاطِمَةَ وَ أَمَرَ أَنْ يَخْرُجَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهم السلام مِنَ الْمَدِينَةِ كَمَا رَأَتْ فَاطِمَةُ فِي نَوْمِهَا فَلَمَّا خَرَجُوا مِنْ حِيطَانِ الْمَدِينَةِ عَرَضَ لَهُمْ طَرِيقَانِ فَأَخَذَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله ذَاتَ الْيَمِينِ كَمَا رَأَتْ فَاطِمَةُ عليها السلام حَتَّى انْتَهَوْا إِلَى مَوْضِعٍ فِيهِ نَخْلٌ

وَ مَاءٌ فَاشْتَرَى رَسُولُ اللهِ ﷺ شَاةً ذَرْآءَ كَمَا رَأَتْ فَاطِمَةُ عليها السلام فَأَمَرَ بِذَبْحِهَا فَذُبِحَتْ وَ شُوِيَتْ فَلَمَّا أَرَادُوا أَكْلَهَا قَامَتْ فَاطِمَةُ وَ تَنَحَّتْ نَاحِيَةً مِنْهُمْ تَبْكِي مَخَافَةَ أَنْ يَمُوتُوا، فَطَلَبَهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ حَتَّى وَقَفَ عَلَيْهَا وَ هِيَ تَبْكِي فَقَالَ مَا شَأْنُكِ يَا بُنَيَّةُ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ رَأَيْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَ كَذَا فِي نَوْمِي وَ قَدْ فَعَلْتَ أَنْتَ كَمَا رَأَيْتُهُ فِي نَوْمِي فَتَنَحَّيْتُ عَنْكُمْ لِأَنْ لَا أَرَاكُمْ تَمُوتُونَ فَقَامَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ نَاجَى رَبَّهُ فَنَزَلَ عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ عليه السلام فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ هَذَا شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهُ الزها [الرُّهَا] وَ هُوَ الَّذِي أَرَى فَاطِمَةَ هَذِهِ الرُّؤْيَا وَ يُؤْذِي الْمُؤْمِنِينَ فِي نَوْمِهِمْ مَا يَغْتَمُّونَ بِهِ فَأَمَرَ جَبْرَئِيلَ عليه السلام أَنْ يَأْتِيَ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَجَاءَ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ لَهُ أَنْتَ أَرَيْتَ فَاطِمَةَ هَذِهِ الرُّؤْيَا فَقَالَ: نَعَمْ يَا مُحَمَّدُ! فَبَرَقَ عَلَيْهِ ثَلَاثَ بَرَقَاتٍ فَشَجَّهُ فِي ثَلَاثِ مَوَاضِعَ ثُمَّ قَالَ جَبْرَئِيلُ لِمُحَمَّدٍ ﷺ قُلْ يَا مُحَمَّدُ إِذَا رَأَيْتَ فِي مَنَامِكَ شَيْئاً تَكْرَهُهُ أَوْ رَأَى أَحَدٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَلْيَقُلْ: أَعُوذُ بِمَا عَاذَتْ بِهِ مَلَائِكَةُ اللهِ الْمُقَرَّبُونَ وَ أَنْبِيَاءُ اللهِ الْمُرْسَلُونَ وَ عِبَادُهُ الصَّالِحُونَ مِنْ شَرِّ مَا رَأَيْتُ مِنْ رُؤْيَايَ، وَ يَقْرَأُ الْحَمْدَ وَ الْمُعَوِّذَتَيْنِ وَ قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ وَ يَتْفُلُ عَنْ يَسَارِهِ ثَلَاثَ تَفَلَاتٍ، فَإِنَّهُ لَا يَضُرُّهُ مَا رَأَى فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ **إِنَّمَا النَّجْوى مِنَ الشَّيْطانِ** ...تفسير القمّي ۲/ ۳۵۵ ۳۵۶.

ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام روایت کرد: سبب نزول این آیه این است که فاطمه سلام الله علیها در خواب دید، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم قصد دارد همراه با او و علی و حسین و حسین علیهم السلام از مدینه خارج شود. پس از شهر خارج شدند، از دیوارهای شهر گذشتند و دو راه در برابر آنان بود. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم سمت راست را برگزید. آن راه، آنان را به جایی رساند که در آن درختان خرما و آب بود. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم گوسفندی ذرآء خرید گوسفندی که در یکی از گوش هایش نقطه های سفید است و سپس دستور داد آن را ذبح کنند. به محض این که از گوشت آن خوردند، از دنیا رفتند. فاطمه سلام الله علیها گریان و ترسان بیدار شد، اما رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را مطلع نکرد. صبح هنگام رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم الاغی را آورد. فاطمه سلام الله علیها را بر آن سوار کرد و همان طور که فاطمه سلام الله علیها در خواب دیده بود، دستور داد امیرالمؤمنین و حسن و حسین علیهم السلام از مدینه خارج شوند. چون از برج و باروی شهر خارج شدند، دو راه در مقابل ایشان بود، همان طور که فاطمه سلام الله علیها دیده بود. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم چنان که فاطمه سلام الله علیها در خواب دیده بود، سمت راست را برگزید، تا این که به مکانی رسیدند که در آن درختان خرما و آب بود. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم گوسفندی با نقطه های سفید در یکی از گوش هایش خرید و دستور داد گوسفند را ذبح کردند و آن را کباب کردند. هنگامی که خواستند آن را بخورند، فاطمه سلام الله علیها برخاست به گوشه ای رفت و از آنان دور شد، و از ترس این که آنان بمیرند، گریه کرد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم او را صدا کرد. نزد او رفت و بالای سرش ایستاد و او هم‌چنان گریه می کرد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: چه شده است دخترم؟ فرمود: ای رسول خدا، من شب قبل، چنین خوابی دیده ام و شما همان کارهایی را انجام دادید که در خواب دیدم. پس از شما دور شدم تا مرگ شما را نبینم. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برخاست، دو رکعت نماز گزارد و با پروردگارش مناجات کرد. جبرئیل علیه السلام بر او نازل شد و فرمود: شیطانی است که به او زها گفته می شود، او همان کسی است که این خواب را به فاطمه سلام الله علیها نشان داد. او مؤمنان را در خواب، از غم آن چه آنان را اندوهگین می کند، آزار می دهد. جبرئیل دستور داد او را نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بیاورند. او را آوردند. به او فرمود: تو همانی که این خواب را نشان دادی؟ گفت: بله، ای محمد! پس آن حضرت، سه بار بر

روی او آب دهان انداخت، به طوری که سه جای او را شکست. پس جبرئیل علیه السلام فرمود: ای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم، اگر تو و یا یکی از مؤمنین در خوابتان چیزی ببینید که از آن بدتان می آید، بگویید: اعوذ بما عاذت به ملائکه الله المقربون و انبیاؤه المرسلون و عباده الصالحون من شر ما رأیت من رویایی سپس سوره حمد و معوذتین و قل هو الله احد را بخواند و سه بار به سمت چپ خود آب دهان بیندازد. در این صورت، دیگر آن چه که در خواب دیده، به او ضرری نمی رساند. آن گاه خداوند بر رسولش این آیه را نازل کرد: إِنَّمَا النَّجْوى مِنَ الشَّيْطَانِ.

عَنْ معاوية بن عمار عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا رَأَى الرَّجُلُ مَا يَكْرَهُ فِي مَنَامِهِ فَلْيَتَحَوَّلْ عَنْ شِقِّهِ الَّذِي كَانَ عَلَيْهِ نَائِماً وَ لْيَقُلْ **إِنَّمَا النَّجْوى مِنَ الشَّيْطانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَيْسَ بِضارِّهِمْ شَيْئاً إِلَّا بِإِذْنِ اللهِ** ثُمَّ لْيَقُلْ عُذْتُ بِمَا عَاذَتْ بِهِ مَلَائِكَةُ اللهِ الْمُقَرَّبُونَ وَ أَنْبِيَاؤُهُ الْمُرْسَلُونَ وَ عِبَادُهُ الصَّالِحُونَ مِنْ شَرِّ مَا رَأَيْتُ وَ مِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.. الكافي ۸/ ۱۴۲، ح ۱۰۶.

معاویه بن عمّار، از امام صادق علیه السلام روایت کرد که فرمود: اگر شخصی در خوابش چیزی را ببیند که از آن اکراه دارد، باید به طرف دیگری بخوابد و بگوید: إِنَّمَا النَّجْوى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الذِينَ آمَنُوا ولَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلا بِإِذْنِ اللهِ پس بگوید: عذت بما عاذت به ملائکه الله المقربون و انبیاؤه المرسلون و عباده الصالحون من شرّ ما رأیت من شرّ الشیطان الرجیم.

المجادلة ۲۲-۱۱

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (۱۱) يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةً ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۱۲) أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللهَ وَرَسُولَهُ وَاللهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (۱۳) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (۱۴) أَعَدَّ اللهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۵) اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ (۱۶) لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (۱۷) يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ (۱۸) اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنْسَاهُمْ ذِكْرَ اللهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ (۱۹) إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ (۲۰) كَتَبَ اللهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ (۲۱) لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۲۲)

ای کسانی که ایمان آورده اید چون به شما گفته شود در مجالس جای باز کنید پس جای باز کنید تا خدا برای شما گشایش حاصل کند و چون گفته شود برخیزید پس برخیزید خدا [رتبه] کسانی از شما را که گرویدند و کسانی را که دانشمندند [بر حسب] درجات بلند گرداند و خدا به آن چه می کنید آگاه است (۱۱) ای کسانی که ایمان آورده اید هرگاه با پیامبر [خدا] گفتگوی محرمانه می کنید پیش از گفتگوی محرمانه خود صدقه ای تقدیم بدارید این [کار] برای شما بهتر و پاکیزه تر است و اگر چیزی نیافتید بدانید که خدا آمرزنده مهربان است (۱۲) آیا ترسیدید که پیش از گفتگوی محرمانه خود صدقه هایی تقدیم دارید و چون نکردید و خدا [هم] بر شما ببخشود پس نماز را برپا دارید و زکات را بدهید و از خدا و پیامبر او فرمان برید و خدا به آن چه می کنید آگاه است (۱۳) آیا ندیدی ای کسانی را که قومی را که مورد خشم خدایند به دوستی گرفته اند آن ها نه از شمایند و نه از ایشان و به دروغ سوگند یاد می کنند و خودشان [هم] می دانند (۱۴) خدا برای آنان عذابی سخت آماده کرده است راستی که چه بد میکردند (۱۵) سوگندهای خود را [چون] سپری قرار داده بودند و [مردم را] از راه خدا باز داشتند و [در نتیجه] برای آنان عذابی خفت آور است (۱۶) در برابر خداوند نه از اموالشان و نه از اولادشان هرگز کاری ساخته نیست آن ها دوزخی اند [و] در آن جاودانه [می مانند] (۱۷) روزی که خدا همه آنان را برمی انگیزد همان گونه که برای شما سوگند یاد میکردند برای او [نیز] سوگند یاد می کنند و چنان پندارند که حق به جانب آن هاست آگاه باش که آنان همان دروغگویانند (۱۸) شیطان بر آنان چیره شد و خدا را از یادشان برده است آنان حزب شیطانند آگاه باش که حزب شیطان همان زیانکارانند (۱۹) در حقیقت کسانی که با خدا و پیامبر او به دشمنی برمی خیزند آنان در [زمره] زبونان خواهند بود (۲۰) خدا مقرر کرده است که حتما من و فرستادگانم چیره خواهیم گردید آری خدا نیرومند شکست ناپذیر است (۲۱) قومی را نیابی که به خدا و روز بازپسین ایمان داشته باشند [و] کسانی را که با خدا و رسولش مخالفت کرده اند هر چند پدرانشان یا پسرانشان یا برادرانشان یا عشیره آنان باشند دوست بدارند در دل اینهاست که [خدا] ایمان را نوشته و آن ها را با روحی از جانب خود تایید کرده است و آنان را به بهشتهایی که از زیر [درختان] آن جویهایی روان است درمی آورد همیشه در آن جاماندگارند خدا از ایشان خشنود و آن ها از او خشنودند اینانند حزب خدا آری حزب خدا است که رستگارانند (۲۲)

عَنِ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيِّ عليه السلام أَنَّهُ اتَّصَلَ بِأَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ عليه السلام أَنَّ رَجُلًا مِنْ فُقَهَاءِ شِيعَتِهِ كَلَّمَ بَعْضَ النُّصَّابِ فَأَفْحَمَهُ بِحُجَّتِهِ حَتَّى أَبَانَ عَنْ فَضِيحَتِهِ فَدَخَلَ إِلَى عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام وَ فِي صَدْرِ مَجْلِسِهِ دَسْتٌ عَظِيمٌ مَنْصُوبٌ وَ هُوَ قَاعِدٌ خَارِجَ الدَّسْتِ وَ بِحَضْرَتِهِ خَلْقٌ مِنَ الْعَلَوِيِّينَ وَ بَنِي هَاشِمٍ فَمَا زَالَ يَرْفَعُهُ حَتَّى أَجْلَسَهُ فِي ذَلِكَ الدَّسْتِ وَ أَقْبَلَ عَلَيْهِ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَى أُولَئِكَ الْأَشْرَافِ فَأَمَّا الْعَلَوِيَّةُ فَأَجَلُّوهُ عَنِ الْعِتَابِ وَ أَمَّا الْهَاشِمِيُّونَ فَقَالَ لَهُمْ شَيْخُهُمْ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ هَكَذَا تُؤْثِرُ عَامِّيّاً عَلَى سَادَاتِ بَنِي هَاشِمٍ مِنَ الطَّالِبِيِّينَ وَ الْعَبَّاسِيِّينَ؟ فَقَالَ عليه السلام إِيَّاكُمْ وَ أَنْ تَكُونُوا مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللهُ تَعَالَى فِيهِمْ **أَ لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيباً مِنَ الْكِتابِ يُدْعَوْنَ إِلى كِتابِ اللهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَ هُمْ مُعْرِضُونَ** أَ تَرْضَوْنَ بِكِتَابِ اللهِ حَكَماً؟ قَالُوا بَلَى قَالَ أَ لَيْسَ اللهُ يَقُولُ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللهُ لَكُمْ**؟ إِلَى قَوْلِهِ **يَرْفَعِ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجاتٍ** فَلَمْ يَرْضَ لِلْعَالِمِ الْمُؤْمِنِ إِلَّا أَنْ يُرْفَعَ عَلَى الْمُؤْمِنِ غَيْرِ الْعَالِمِ كَمَا لَمْ يَرْضَ لِلْمُؤْمِنِ إِلَّا أَنْ يُرْفَعَ عَلَى مَنْ لَيْسَ بِمُؤْمِنٍ أَخْبِرُونِي عَنْهُ قَالَ **يَرْفَعِ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجاتٍ** أَوْ قَالَ يَرْفَعُ الَّذِينَ أُوتُوا شَرَفَ النَّسَبِ دَرَجَاتٍ أَ وَ لَيْسَ قَالَ اللهُ **هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لا يَعْلَمُونَ**؟ فَكَيْفَ تُنْكِرُونَ رَفْعِي لِهَذَا لَمَّا رَفَعَهُ اللهُ إِنَّ كَسْرَ هَذَا لِفُلَانٍ النَّاصِبِ بِحُجَجِ اللهِ الَّتِي عَلَّمَهُ إِيَّاهَا لَأَفْضَلُ لَهُ مِنْ كُلِّ شَرَفٍ فِي النَّسَبِ.... الاحتجاج/ ٤٥٤ ٤٥٥.

امام حسن عسکری علیه السلام فرمودندکه: به ابوالحسن امام هادی علیه السلام خبر دادند که یکی از فقهای شیعه او با یکی از ناصبی ها بحث و مناقشه کرده و با برهان خویش، دهان او را بسته و باعث رسوایی او شده است. پس آن فقیه شیعه بر علی بن محمد علیه السلام وارد شد و در صدر مجلسش، اریکه بزرگی قرار داشت و امام علیه السلام بیرون از اریکه نشسته بود و در مقابلش مردمی از علویین و بنی هاشم نشسته بودند. امام علیه السلام آنقدر آن فقیه را بالا برد تا او را در صدر مجلس نشانده و

خود نیز نزد او رفت و نشست. این امر بر آن اشراف گران آمد. علویین او را سرزنش نکردند و امام علیه السلام را اجلّ از عتاب دانستند. اما شیخ هاشمی ها به او گفت: ای فرزند رسول خدا، این چنین فردی از عوام را بر سادات بنی هاشم یعنی طالبیان و عباسیان ترجیح می دهی؟ فرمود: بر حذر باشید از این که همچون کسانی باشید که خداوند تعالی در مورد آنان فرمود: أَلَمْ تَرَ إِلَى الذِينَ أُوتُواْ نَصِيبًا مِّنَ الكِتَابِ يُدْعَونَ إِلَى كِتَابِ اللهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَولى فَرِيقٌ مِّنْهُمْ وهُم مُّعْرِضُونَ آیا کتاب خداوند عز و جل را به عنوان حَکَم می پذیرید؟ گفتند: بله. فرمود: آیا خداوند نمی فرماید: يَا أَيُّهَا الذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيل لكُمْ تَفَسَّحُوا فِي المَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللهُ لكُمْ تا آن جا که می فرماید: والذِينَ أُوتُوا العِلمَ دَرَجَاتٍ پس خداوند، راضی و خشنود نشده است مگر آن که عالم مؤمن را بر مؤمن غیر عالم برتری دهد؛ همچنان که راضی نشده است که مؤمن را بر غیر مؤمن برتری دهد. حال نظرتان را بگویید، مگر چنین نیست؟ مگر خداوند نفرمود: يَرْفَعِ اللهُ الذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ والذِينَ أُوتُوا العِلمَ دَرَجَاتٍ یا فرمود: آیا خداوند کسانی را که نسب شریفی دارند برتری می دهد؟ آیا خداوند نفرمود: هَل يَسْتَوى الذِينَ يَعْلمُونَ والذِينَ لا يَعْلمُونَ پس چگونه مرا انکار می کنید، هنگامی که اورا برتری می دهم، و حال آن که او کسی است که خدا او را بالا برده است؟! اقدام این فرد در خاموش کردن فلان ناصبی از طریق برهان هایی که خدا به او آموخته است، برای او از هر شرافت فامیلی و خانوادگی بالاتر است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ النُّجُومِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ.بصائر الدرجات ۷/۱

امام صادق علیه السلام از پدرشان نقل می کنند که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:برتری عالم بر عابد مثل برتری ما در شب چهاردهم بر سایر ستارگان است.

عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله ..... وَ أَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى أَنْ لَا يُكَلِّمُونِي حَتَّى يَتَصَدَّقُوا بِصَدَقَةٍ وَ مَا كَانَ ذَلِكَ لِنَبِيٍّ قَطُّ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذا ناجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْواكُمْ صَدَقَةً** ثُمَّ وَضَعَهَا عَنْهُمْ بَعْدَ أَنِ افْتَرَضَهَا عَلَيْهِمْ بِرَحْمَتِهِ وَ مَنِّه. الاحتجاج/ ۵۰.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند ...و همچنین خداوند برای حفظ احترام من اصحابم را فرمود که با من مکالمه ای نکنند مگر پس ازآن که صدقه ای بدهند، در این آیه: يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذا ناجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْواكُمْ صَدَقَةً. سپس خداوند از سر رحمت این حکم را پس ازآن که واجب ساخته بود از آنان برداشت.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ عَلَيْهِ وَ عَلَى آبَائِهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ لَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ وَ أَجْمَعَ عَلَى الشُّورَى بَعَثَ إِلَى سِتَّةِ نَفَرٍ مِنْ قُرَيْشٍ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ إِلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ وَ إِلَى الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ وَ إِلَى طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ وَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ وَ أَمَرَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوا إِلَى الْبَيْتِ وَ لَا يَخْرُجُوا مِنْهُ حَتَّى يُبَايِعُوا لِأَحَدِهِمْ فَإِنِ اجْتَمَعَ أَرْبَعَةٌ عَلَى وَاحِدٍ وَ أَبَى وَاحِدٌ أَنْ يُبَايِعَهُمْ قُتِلَ وَ إِنِ امْتَنَعَ اثْنَانِ وَ بَايَعَ ثَلَاثَةٌ قُتِلَا فَأَجْمَعَ رَأْيُهُمْ عَلَى عُثْمَانَ فَلَمَّا رَأَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَا هَمَّ الْقَوْمُ بِهِ مِنَ الْبَيْعَةِ لِعُثْمَانَ قَامَ فِيهِمْ لِيَتَّخِذَ عَلَيْهِمُ الْحُجَّةَ فَقَالَ عليه السلام لَهُم..... نَشَدْتُكُمْ بِاللهِ هَلْ فِيكُمْ أَحَدٌ نَزَلَتْ فِيهِ هَذِهِ الْآيَةُ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذا ناجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْواكُمْ صَدَقَةً** فَكُنْتُ أَنَا الَّذِي قَدَّمَ الصَّدَقَةَ غَيْرِي؟ قَالُوا لا..... الاحتجاج/ ۱۴۲.

امام باقر علیه السلام فرمودند: هنگامی که زمان وفات عمر بن خطّاب فرا رسید و امر خلافت را به شوری مقرّر نمود به دنبال شش نفر که علیّ بن ابی طالب علیه السّلام و عثمان بن عفّان و زبیر بن عوّام و طلحه بن عبید اللهو عبد الرّحمن بن عوف و سعد بن ابی وقّاص بودند فرستاد و دستور داد که آنان در اطاق نشسته و در پیرامون خلافت با هم مشاوره کرده، و از میان خودشان یکی را که سزاوارتر و اولی تر می بینند انتخاب نمایند، و از آن مکان بیرون نروند تا با یکی بیعت کنند، و هر گاه یک یا دو نفر در طرف اقلّیّت واقع شده و از موافقت اکثریّت و بیعت آن کسی که از طرف اکثریّت انتخاب می شود امتناع نمایند: کشته شوند. و در نهایت مجلس به نفع عثمان تمام شد. پس هنگامی که أمیر المؤمنین علیه السّلام تلاش جمع را در بیعت عثمان دید، برای اتمام حجّت و روشن شدن حقیقت برخاسته و فرمود:.....فرمود: شما را به خدا سوگند! آیا جز من کسی در میان شما هست که آیه: یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا إِذا ناجَیْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَیْنَ یَدَیْ نَجْواکُمْ صَدَقَةً در شأن او نازل شده و من بودم که صدقه را تقدیم نمودم؟ گفتند: نه.....

عَنْ ابی بصیر عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ: **إِذا ناجَیْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَیْنَ یَدَیْ نَجْواکُمْ صَدَقَةً** قَالَ: قَدَّمَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام بَیْنَ یَدَیْ نَجْوَاهُ صَدَقَةً ثُمَّ نَسَخَهَا قَوْلُهُ: **أَ أَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَیْنَ یَدَیْ نَجْواکُمْ صَدَقاتٍ...** تفسیر القمّي ۲/ ۳۵۷.

ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام روایت کرد که از ایشان در باره کلام خداوند عز و جل: إِذَا نَاجَیْتُمُ الرَّسُول فَقَدِّمُوا بَیْنَ یَدَیْ نَجْواکُمْ صَدَقَةً سئوال کردم. فرمود: علی بن ابی طالب علیه السلام پیش از گفتگوی محرمانه خود صدقه داد، پس آن آیه به این آیه منسوخ شد: أَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُوا بَیْنَ یَدَیْ نَجْواکُمْ صَدَقَاتٍ.

عَنْ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ كُنْتُ أَوَّلَ مَنْ نَاجَى رَسُولَ اللهِ صلی الله علیه و آله كَانَ عِنْدِي دِينَارٌ فَصَرَفْتُهُ بِعَشَرَةِ دَرَاهِمَ وَ كُلَّمْتُ رَسُولَ اللهِ صلی الله علیه و آله عَشْرَ مَرَّاتٍ كُلَّمَا أَرَدْتُ أَنْ أُنَاجِيَهُ تَصَدَّقْتُ بِدِرْهَمٍ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ مَا [بالوا] يَأْلُو مَا يَنْجَشُ لِابْنِ عَمِّهِ حَتَّى نَسَخَهَا اللهُ جَلَّ وَ عَزَّ فَقَالَ **أَ أَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَیْنَ یَدَیْ نَجْواکُمْ صَدَقاتٍ** إِلَى آخِرِ الْآيَةِ ثُمَّ قَالَ علیه السلام فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ عَمِلَ بِهَذِهِ الْآيَةِ وَ آخِرَ مَنْ عَمِلَ بِهَا فَلَمْ يَعْمَلْ بِهَا أَحَدٌ قَبْلِي وَ لَا بَعْدِي. تأویل الآیات الباهرة ۲/ ۶۷۳، ح ۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: اولین کسی بودم که با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نجوا کردم. دیناری داشتم، آن را با ده درهم عوض کردم و با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ده بار سخن گفتم. هر بار که می خواستم با او نجوا کنم، درهمی صدقه می دادم. آن کار بر یاران رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم سخت و گران آمد. منافقان گفتند: او را چه شده است که ارزش پسر عمویش را به طور غیر واقعی بالا می برد؟ تا آن جا که خداوند آیه را منسوخ کرد و فرمود: أَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُوا بَیْنَ یَدَیْ نَجْواکُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلوا وتَابَ اللهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلاةَ وآتُوا الزَّكَاةَ وأَطِيعُوا اللهَ ورَسُولهُ واللهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلونَ پس فرمود: من اولین و آخرین کسی بودم که بر این آیه عمل کرد. احدی قبل و پس از من به این آیه عمل نکرد.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمُ فِي قَوْلِهِ: **أَ لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْماً غَضِبَ اللهُ عَلَيْهِمْ** قَالَ: نَزَلَتْ فِي الثَّانِي لِأَنَّهُ مَرَّ بِهِ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ جَالِسٌ عِنْدَ رَجُلٍ مِنَ الْيَهُودِ وَ يَكْتُبُ خَبَرَ رَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله فَأَنْزَلَ اللهُ جَلَّ ثَنَاؤُهُ **أَ لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْماً غَضِبَ اللهُ عَلَيْهِمْ ما هُمْ مِنْكُمْ وَ لا مِنْهُمْ** فَجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله رَأَيْتُكَ تَكْتُبُ عَنِ الْيَهُودِ وَ قَدْ نَهَى اللهُ عَنْ ذَلِكَ! فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ

كَتَبْتُ عَنْهُ مَا فِي التَّوْرَاةِ مِنْ صِفَتِكَ وَ أَقْبَلَ يَقْرَأُ ذَلِكَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ هُوَ غَضْبَانُ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ وَيْلَكَ أَ مَا تَرَى غَضَبَ النَّبِيِّ ﷺ عَلَيْكَ فَقَالَ أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ غَضَبِ اللهِ وَ غَضَبِ رَسُولِهِ إِنِّي إِنَّمَا كَتَبْتُ ذَلِكَ لِمَا وَجَدْتُ فِيهِ مِنْ خَبَرِكَ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَا فُلَانُ! لَوْ أَنَّ مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ فِيهِمْ قَائِماً ثُمَّ أَتَيْتَهُ رَغْبَةً عَمَّا جِئْتَ بِهِ لَكُنْتَ كَافِراً بِمَا جِئْتَ بِهِ وَ هُوَ قَوْلُهُ **اتَّخَذُوا أَيْمانَهُمْ جُنَّةً** أَيْ حِجاباً بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ الْكُفَّارِ وَ إِيمَانُهُمْ إِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ و خَوْفاً مِنَ السَّيْفِ وَ رَفْعَ الْجِزْيَةِ. تفسير القمي ۲/ ۳۵۷ ۳۵۸.

علی بن ابراهیم: در مورد آیه أَ لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْماً غَضِبَ اللهُ عَلَيْهِمْ: این آیه در باره دومی نازل شده است زیرا رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از کنار او گذشت و او را دید که او با مردی یهودی نشسته بود و اخبار رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را می نوشت. خداوند عز و جل این آیه را نازل کرد: أَلَمْ تَرَ إِلى الذِينَ تَولوا قَومًا غَضِبَ اللهُ عَلَيْهِم مَّا هُم مِّنكُمْ ولا مِنْهُمْ پس دومی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمد و رسول خدا به او فرمود: می بینم که از وی منابع یهودی می نویسی در حالی که خداوند از این امر نهی کرده است؟ گفت: ای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم! آن چه در تورات راجع به صفات شما بیان شده است را می نویسم و شروع کرد به خواندن آن‌ها در حالی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم عصبانی بود. مردی از انصار به او گفت: وای بر تو، نمی بینی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم عصبانی شده است؟ گفت: به خدا پناه می برم از غضب خدا و رسولش، من فقط این اخبار را می نویسم، چون مطالبی از شما در آن گفته شده است. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به او گفت: فلانی، اگر موسی بن عمران هم در میان آنان بود و تو نزد او می رفتی، با اعراض از آن‌چه آورده ام، کافر می شدی. و این همان کلام خداوند تعالی است: اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً یعنی حجابی میان آنان و کفار است. و ایمان آنان، تنها اقرار به زبان است که از ترس شمشیر و نپرداختن جزیه می باشد.

عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام إِنِّي لَجَالِسٌ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ الَّتِي قُتِلَ أَبِي فِي صَبِيحَتِهَا.... فَقَالَ الْحُسَيْنُ عليه السلام لِبُرَيْرٍ احْتَجَّ عَلَيْهِمْ فَتَقَدَّمَ إِلَيْهِمْ وَ وَعَظَهُمْ فَضَحِكُوا مِنْهُ وَ رَشَقُوهُ فَتَقَدَّمَ الْحُسَيْنُ عليه السلام وَ رَأَى صُفُوفَهُمْ كَالسَّيْلِ وَ اللَّيْلِ فَخَطَبَ فَقَالَ الْحَمْدُ للهِ الَّذِي خَلَقَ الدُّنْيَا فَجَعَلَهَا دَارَ فَنَاءٍ وَ زَوَالٍ مُتَصَرِّفَةً بِأَهْلِهَا حَالًا بَعْدَ حَالٍ فَالْمَغْرُورُ مَنْ غَرَّتْهُ وَ الشَّقِيُّ مَنْ فَتَنَتْهُ **فَلا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَياةُ الدُّنْيا وَ لا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللهِ الْغَرُورُ** وَ مِنْهَا فَنِعْمَ الرَّبُّ رَبُّنَا وَ بِئْسَ الْعِبَادُ أَنْتُمْ أَقْرَرْتُمْ بِالطَّاعَةِ وَ آمَنْتُمْ بِالرَّسُولِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ ثُمَّ أَنْتُمْ رَجَعْتُمْ إِلَى ذُرِّيَّتِهِ وَ عِتْرَتِهِ تُرِيدُونَ قَتْلَهُمْ لَقَدِ اسْتَحْوَذَ عَلَيْكُمُ الشَّيْطَانُ فَأَنْسَاكُمْ ذِكْرَ اللهِ الْعَظِيمِ فَتَبّاً لَكُمْ وَ لِمَا تُرِيدُونَ **إِنَّا للهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ** هَؤُلَاءِ قَوْمٌ **كَفَرُوا بَعْدَ إِيمانِهِمْ فَبُعْداً لِلْقَوْمِ الظَّالِمِين**.... المناقب ٤/ ۱۰۰.

امام سجاد علیه السلام فرمودند: شبی که فردایش پدرم بقتل رسید من نشسته بودم.....امام حسین به بریر فرمودند برو با آن‌ها احتجاج و موعظه کن پس خندیدند و بسوی او سنگ پرتاب کردند .پس حسین علیه الیلام جلو رفت هنگامی که صفهای ارتش کوفیان را چون سیل دید خطبه خواند و فرمود ستایش مخصوص خدایی است که دنیا را آفرید و آن را خانه فنا و زوال قرار داد و احوال مردم را در دنیا دگرگون قرار داد، فریفته کسی است که دل به دنیا باخته باشد و بدبخت کسی است که دنیا او را مفتون سازد، فَلا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَياةُ الدُّنْيا وَ لا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللهِ الْغَرُورُ بهترین پروردگار، پروردگار ما است و بدترین بندگان، شما هستید، اقرار به اطاعت خدا کردید و به پیامبرش، ایمان آوردید و سپس علیه ذریه و فرزندانش قیام کرده‌اید و می‌خواهید آنان را به قتل

برسانید. پس بی‌گمان شیطان بر شما چیره شده است که یاد خدای بزرگ را از ذهن شما خارج ساخته است. إِنَّا لِلّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمانِهِمْ فَبُعْداً لِلْقَوْمِ الظَّالِمِين.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بَيْنَمَا مُوسَى عليه السلام جَالِساً إِذْ أَقْبَلَ إِبْلِيسُ وَ عَلَيْهِ بُرْنُسٌ ذُو أَلْوَانٍ فَلَمَّا دَنَا مِنْ مُوسَى عليه السلام خَلَعَ الْبُرْنُسَ وَ قَامَ إِلَى مُوسَى فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ مُوسَى مَنْ أَنْتَ فَقَالَ أَنَا إِبْلِيسُ قَالَ أَنْتَ فَلَا قَرَّبَ اللهُ دَارَكَ قَالَ إِنِّي إِنَّمَا جِئْتُ لِأُسَلِّمَ عَلَيْكَ لِمَكَانِكَ مِنَ اللهِ قَالَ فَقَالَ لَهُ مُوسَى عليه السلام فَمَا هَذَا الْبُرْنُسُ قَالَ بِهِ أَخْتَطِفُ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ فَقَالَ مُوسَى فَأَخْبِرْنِي بِالذَّنْبِ الَّذِي إِذَا أَذْنَبَهُ ابْنُ آدَمَ اسْتَحْوَذْتَ عَلَيْهِ قَالَ إِذَا أَعْجَبَتْهُ نَفْسُهُ وَ اسْتَكْثَرَ عَمَلَهُ وَ صَغُرَ فِي عَيْنِهِ ذَنْبُهُ وَ قَالَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِدَاوُدَ عليه السلام يَا دَاوُدُ بَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ وَ أَنْذِرِ الصِّدِّيقِينَ قَالَ كَيْفَ أُبَشِّرُ الْمُذْنِبِينَ وَ أُنْذِرُ الصِّدِّيقِينَ قَالَ يَا دَاوُدُ بَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ أَنِّي أَقْبَلُ التَّوْبَةَ وَ أَعْفُو عَنِ الذَّنْبِ وَ أَنْذِرِ الصِّدِّيقِينَ أَلَّا يُعْجَبُوا بِأَعْمَالِهِمْ فَإِنَّهُ لَيْسَ عَبْدٌ أَنْصِبُهُ لِلْحِسَابِ إِلَّا هَلَكَ. الكافي ۲/ ۳۱٤، ح ۸.

رسولخدا صلی الله علیه و آله فرمود: زمانی موسی علیه السلام نشسته بود که ناگاه شیطان سوی او آمد و کلاه دراز رنگارنگی بسر داشت ، چون نزدیک موسی علیه السلام رسید، کلاهش را برداشت و خدمت موسی بایستاد و باو سلام کرد. موسی فرمودند: تو کیستی ؟ گفت من شیطانم. موسی فرمودند: شیطان توئی ؟! خدا آواره ات کند شیطان گفت : من آمده ام بتو سلام کنم بخاطر منزلتی که نزد خدا داری. موسی علیه السلام باو فرمود: این کلاه چیست ؟ گفت : بوسیله این کلاه دل آدمیزاد را میربایم .موسی فرمودند: بمن خبر ده از گناهی که چون آدمیزاد مرتکب شود بر او مسلط شوی ؟ شیطان گفت : هنگامی که او را از خود خوش آید و عملش را زیاد شمارد و گناهش در نظرش کوچک شود.و فرمود: خدای عزوجل بداود علیه السلام فرمود: ای داود! گنهکاران را مژده بده و صدیقان را بترسان ، داود عرض کرد: چگونه گنهکاران را مژده دهم و صدیقان را بترسانم ! فرمود: ای داود! گنهکاران را مژده بده که من توبه را میپذیرم و از گناه در میگذرم و صدیقان را بترسان که باعمال خویش خود بین نشوند، زیرا بنده ای نیست که بپای حسابش کشم جزآن‌که هلاک باشد.

خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام النَّاسَ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَدْءُ وُقُوعِ الْفِتَنِ أَهْوَاءٌ تُتَّبَعُ وَ أَحْكَامٌ تُبْتَدَعُ يُخَالَفُ فِيهَا كِتَابُ اللهِ يَتَوَلَّى فِيهَا رِجَالٌ رِجَالًا فَلَوْ أَنَّ الْبَاطِلَ خَلَصَ لَمْ يَخْفَ عَلَى ذِي حِجًى وَ لَوْ أَنَّ الْحَقَّ خَلَصَ لَمْ يَكُنِ اخْتِلَافٌ وَ لَكِنْ يُؤْخَذُ مِنْ هَذَا ضِغْثٌ وَ مِنْ هَذَا ضِغْثٌ فَيُمْزَجَانِ فَيَجِيئَانِ مَعاً فَهُنَالِكَ اسْتَحْوَذَ الشَّيْطَانُ عَلَى أَوْلِيَائِهِ وَ نَجَا الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَ اللهِ الْحُسْنَى. الكافي ۱/ ٥٤، ح ۱.

امیرالمؤمنین علیه السلام برای مردم سخنرانی کرد و فرمود: ای مردم همانا آغاز پیدایش آشوبها فرمانبری هوسها و بدعت نهادن احکامی است بر خلاف قرآن که مردمی بدنبال مردمی آنرا بدست گیرند، اگر باطل برهنه می‌بود بر خردمندی نهادن نمی‌گشت و اگر حق ناآمیخته می‌شود اختلافی پیدا نمی‌شد ولی مشتی از حق و از باطل گرفته و آمیخته شود و با هم پیش آیند، اینجاست که شیطان بر دوستان خود چیره شود و آن‌ها که از جانب خدا سبقت نیکی داشتند نجات یابند.

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام :..... وَ أُمَّهَاتُ أَوْلَادِي وَ مَنْ أَقَامَ مِنْهُمْ فِي مَنْزِلِهِ وَ فِي حِجَابِهِ فَلَهُ مَا كَانَ يَجْرِي عَلَيْهِ فِي حَيَاتِي إِنْ أَرَادَ ذَلِكَ وَ مَنْ خَرَجَ مِنْهُنَّ إِلَى زَوْجٍ فَلَيْسَ لَهَا أَنْ تَرْجِعَ إِلَى جرايتي [حُزَانَتِي] إِلَّا أَنْ يَرَى عَلِيٌّ ذَلِكَ وَ بَنَاتِي مِثْلُ ذَلِكَ وَ لَا يُزَوِّجُ بَنَاتِي أَحَدٌ مِنْ

أخواتهن [إِخْوَتِهِنَ] مِنْ أُمَّهَاتِهِنَّ وَ لَا سُلْطَانٌ وَ لَا عُمِلَ لَهُنَّ إِلَّا بِرَأْيِهِ وَ مَشُورَتِهِ فَإِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ فَقَدْ خَالَفُوا اللهَ تَعَالَى وَ رَسُولَهُ ﷺ وَ حَادُّوهُ فِي مُلْكِهِ..... العيون ۱/ ۲۸ ۲۹، ح ۱.

امام کاظم علیه السلام فرمودند:.....و مادرهای بچه هایم و هر کدام که در منزل باقی ماندند، دارای همان حقوق و مقرّری خواهند بود که در زمان حیاتم از آن برخوردار بودند، به این شرط که او مایل باشد، و آن‌هایی که ازدواج کنند دیگر نمی‌توانند بازگردند و مقرّری دریافت دارند مگر اینکه علیّ صلاح بداند، دخترانم نیز همین گونه‌اند.امر ازدواج دخترانم به‌دست هیچ یک از برادران مادری‌شان نیست و دخترانم نباید کاری انجام دهند جز با صلاح‌دید و مشورت او، و اگر برادران مادری دخترانم در مورد ازدواج آنان کاری انجام دهند خداوند تعالی و رسولش صلی الله علیه و آله را مخالفت و نافرمانی کرده‌اند....

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ....أَلَا إِنَّ أَعْدَاءَ عَلِيٍّ هُمْ أَهْلُ الشِّقَاقِ وَ النِّفَاقِ وَ الْحَادُّونَ وَ هُمُ الْعَادُّونَ وَ إِخْوَانُ الشَّيَاطِينِ الَّذِينَ **يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُوراً** أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَهُمُ الَّذِينَ ذَكَرَهُمُ اللهُ فِي كِتَابِهِ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ **لا تَجِدُ قَوْماً يُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ يُوادُّونَ مَنْ حَادَّ اللهَ وَ رَسُولَهُ** إِلَى آخِرِ الْآيَةِ أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَهُمُ الَّذِينَ وَصَفَهُمُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ **الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَلْبِسُوا إِيمانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَ هُمْ مُهْتَدُونَ**.....الاحتجاج/ ۶۲ ۶۳.

رسول خدا صلی الله علیه و اله و سلم فرمودند:...بدانید که دشمنان علی همان اهل شقاق و نفاقند، آنان دشمن و مخالف و از حدّ گذشتگانند، آنان برادران شیطانند، همآن‌هایی که يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُوراً. بدانید که دوستان آنان در قرآن مذکورند، آن‌جاکه فرماید: لا تَجِدُ قَوْماً يُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ يُوادُّونَ مَنْ حَادَّ اللهَ وَ رَسُولَهُ تا آخر آیه بدانید، دوستان آنان در این آیه نیز مذکورند که فرموده: الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَلْبِسُوا إِيمانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَ هُمْ مُهْتَدُون ...

عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ وَ عِنْدَهُ فِي الْبَيْتِ أُنَاسٌ فَظَنَنْتُ أَنَّهُ إِنَّمَا أَرَادَ بِذَلِكَ غَيْرِي فَقَالَ أَمَا وَ اللهِ لَيَغِيبَنَّ عَنْكُمْ صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ وَ لَيَخْمُلَنَّ هَذَا حَتَّى يُقَالَ مَاتَ هَلَكَ فِي أَيِّ وَادٍ سَلَكَ وَ لَتُكْفَؤُنَّ كَمَا تُكْفَأُ السَّفِينَةُ فِي أَمْوَاجِ الْبَحْرِ لَا يَنْجُو إِلَّا مَنْ أَخَذَ اللهُ مِيثَاقَهُ وَ كَتَبَ الْإِيمَانَ فِي قَلْبِهِ وَ أَيَّدَهُ **بِرُوحٍ مِنْه**..... الكافي ۱/ ۳۳۸ ۳۳۹، ح ۱۱.

مفضل بن عمر گوید: خدمت امام صادق علیه السلام بودم ، و در اتاق مردم دیگری هم نزدش بودند، که من گمان کردم روی سخنش با دیگری است ، امام فرمود، همانا بخدا که صاحب الامر از میان شما پنهان شود و گمنام گردد، تا آن‌جاکه گویند، او مرد، هلاک شد، در کدام دره افتاد، و شما مانند کشتی گرفتار امواج دریا، متزلزل و واژگون شوید، و نجات نیابید جز کسی که خدا از او پیمان گرفته و ایمان را در دلش ثبت کرده و او را با روحی از جانب خود تقویت نموده.

عَنْ جَمِيلٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ** قَالَ هُوَ الْإِيمَانُ قَالَ وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ قَالَ هُوَ الْإِيمَانُ وَ عَنْ قَوْلِهِ **وَ أَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوى** قَالَ هُوَ الْإِيمَانُ.. الكافي ۲/ ۱۵، ح ۵.

جمیل روایت کرد که گفت: از امام صادق علیه السلام در باره کلام خداوند عز و جل: هُو الذِی أَنزَلَ السَّکِینَةَ فِی قُلوبِ المُؤمِنِینَ پرسیدم. فرمود: مقصود، ایمان است. گفتم: وأَیَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُم فرمود: مقصود، ایمان است. در باره کلام خداوند متعالی وأَلزَمَهُمْ کَلمَةَ التَّقْوییرسیدم. فرمود: مقصود، ایمان است.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمُ فِي قَوْلِه:.... **وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ** قَالَ: الرُّوحُ مَلَكٌ أَعْظَمُ مِنْ جَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ وَ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ هُوَ مَعَ الْأَئِمَّةِ عليهم السلام وَ قَوْلُهُ **أُولئِكَ حِزْبُ اللهِ** يَعْنِي الْأَئِمَّةُ عليهم السلام أَعْوَانُ اللهِ **أَلا إِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ**. تفسير القمّي ۲/ ۳۵۸.

علی بن ابراهیم : فرموده خدا .. وأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُم روایت کرد که روح فرشته ای بزرگتر از جبرئیل و میکائیل است که با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود و با ائمه علیهم السلام می باشد و فرموده أُولئِكَ حِزْبُ اللهِ یعنی ائمه علیهم السلام اعوان خدا أَلا إِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّادِقُ عليه السلام أَدْنَى مَا يَخْرُجُ بِهِ الرَّجُلُ مِنَ الْإِيمَانِ أَنْ يَجْلِسَ إِلَى غَالٍ فَيَسْتَمِعَ إِلَى حَدِيثِهِ وَ يُصَدِّقَهُ عَلَى قَوْلِهِ إِنَّ أَبِي حَدَّثَنِي عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليه السلام أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِي لَا نَصِيبَ لَهُمَا فِي الْإِسْلَامِ الْغُلَاةُ وَ الْقَدَرِيَّةُ. الخصال/ ۷۲، ح ۱۰۹.

امام صادق علیه السلام فرمودند: کمتر چیزی که مرد بدان از ایمان بیرون رود آن‌ست که نزد کسی نشیند که مذهب غلو داشته باشد و به گفتار ایشان گوش فرا دهد و سخنان وی را باور نماید. پدرم از گفتار جد خود روایت کرده است که پیامبر گفته:دو گروه‌اند از پیروان من که بهره‌یی در اسلام ندارند و ایشان: غلات و قدریه‌اند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ بِشْرٍ قَالَ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام ابْنُ الْحَنَفِيَّةِ إِنَّمَا حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ شَيْءٌ يَكْتُبُهُ اللهُ فِي أَيْمَنِ قَلْبِ الْعَبْدِ وَ مَنْ كَتَبَهُ اللهُ فِي قَلْبِهِ لَا يَسْتَطِيعُ أَحَدٌ مَحْوَهُ أَ مَا سَمِعْتَ اللهَ سُبْحَانَهُ يَقُولُ **أُولئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمانَ وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ** إِلَى آخِرِ الْآيَةِ فَحُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ الْإِيمَانُ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۷۶، ح ۸.

علی بن محمد بن بشر، از محمد بن علی علیه السلام ابن حنفیه روایت کرد: حبّ ما اهل بیت، تنها چیزی است که خداوند در سمت راست قلب بنده می نگارد و هر کس خداوند در قلبش چیزی را بنگارد، احدی نمی تواند آن را از بین ببرد. آیا نشنیده ای که خداوند تعالی می فرماید: أُولئِک کَتَبَ فِی قُلوبِهِمُ الإِیمَانَ وأَیَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ تا آخر آیه. حب ما اهل بیت، همان ایمان است.

۵۹. الحشر

الحشر ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۱) هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللهِ فَأَتَاهُمُ اللهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ (۲) وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ (۳) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِّ اللهَ فَإِنَّ اللهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (۴) مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ

اللهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ (۵) وَمَا أَفَاءَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَكِنَّ اللهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۶) مَا أَفَاءَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللهَ إِنَّ اللهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (۷) لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ (۸) وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۹) وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. آن چه در آسمان ها و در زمین است تسبیح گوی خدای هستند و اوست شکست ناپذیر سنجیده کار (۱) اوست کسی که از میان اهل کتاب کسانی را که کفر ورزیدند در نخستین اخراج [از مدینه] بیرون کرد گمان نمیکردید که بیرون روند و خودشان گمان داشتند که دژهایشان در برابر خدا مانع آن ها خواهد بود و [لی] خدا از آنجایی که تصور نمیکردند بر آنان در آمد و در دلهایشان بیم افکند [به طوری که] خود به دست خود و دست مؤمنان خانه های خود را خراب میکردند پس ای دیده وران عبرت گیرید (۲) و اگر خدا این جلای وطن را بر آنان مقرر نکرده بود قطعا آن ها را در دنیا عذاب میکرد و در آخرت [هم] عذاب آتش داشتند (۳) این [عقوبت] برای آن بود که آن ها با خدا و پیامبرش در افتادند و هرکس با خدا در افتد [بداند که] خدا سخت کیفر است (۴) آن چه درخت خرما بریدید یا آن ها را [دست نخورده] بر ریشه هایشان برجای نهادید به فرمان خدا بود تا نافرمانان را خوار گرداند (۵) و آن چه را خدا از آنان به رسم غنیمت عاید پیامبر خود گردانید [شما برای تصاحب آن] اسب یا شتری بر آن نتاختید ولی خدا فرستادگانش را بر هرکه بخواهد چیره می گرداند و خدا بر هرکاری تواناست (۶) آن چه خدا از [دارایی] ساکنان آن قریه ها عاید پیامبرش گردانید از آن خدا و از آن پیامبر [او] و متعلق به خویشاوندان نزدیک [وی] و یتیمان و بینوایان و درراه ماندگان است تا میان توانگران شما دست به دست نگردد و آن چه را فرستاده [او] به شما داد آن را بگیرید و از آن چه شما را باز داشت باز ایستید و از خدا پروا بدارید که خدا سخت کیفر است (۷) [این غنایم نخست] اختصاص به بینوایان مهاجری دارد که از دیارشان و اموالشان رانده شدند خواستار فضل خدا و خشنودی [او] می باشند و خدا و پیامبرش را یاری می کنند اینان همان مردم درست کردارند (۸) و [نیز] کسانی که قبل از [مهاجران] در [مدینه] جای گرفته و ایمان آورده اند هرکس را که به سوی آنان کوچ کرده دوست دارند و نسبت به آن چه به ایشان داده شده است در دلهایشان حسدی نمی یابند و هرچند در خودشان احتیاجی [مبرم] باشد آن ها را بر خودشان مقدم می دارند و هرکس از خست نفس خود مصون ماند ایشانند که رستگارانند (۹) و [نیز] کسانی که بعد از آنان [=مهاجران و انصار] آمده اند [و] می گویند پروردگارا بر ما و بر آن برادرانمان که در ایمان آوردن بر ما پیشی گرفتند ببخشای و در دلهایمان نسبت به کسانی که ایمان آورده اند [هیچ گونه] کینه ای مگذار پروردگارا راستی که تو رئوف و مهربانی (۱۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام .... وَ لَا يَصِحُّ الِاعْتِبَارُ إِلَّا لِأَهْلِ الصَّفَاءِ وَ الْبَصِيرَةِ قَالَ اللهُ تَعَالَى **فَاعْتَبِرُوا يا أُولِي الْأَبْصارِ....** مصباح الشريعة/ ۲۰۱.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:وعبرت آموزی جز برای اهل صفا وبصیرت درست نیفتد. خداوند متعال فرماید : فَاعْتَبِرُوا يا أُولِي الْأَبْصارِ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَكْثَرُ عِبَادَةِ أَبِي ذَرٍّ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ خَصْلَتَيْنِ التَّفَكُّرَ وَ الِاعْتِبَارَ. الخصال/ ۴۲، ح ۳۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند: اکثر عبادت ابوذر رحمت الله علیه دو خصلت بود تفکر و اعتبار.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام .... أَنَ جَمِيعَ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ للهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِأَتْبَاعِهِمَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الصِّفَةِ فَمَا كَانَ مِنَ الدُّنْيَا فِي أَيْدِي الْمُشْرِكِينَ وَ الْكُفَّارِ وَ الظَّلَمَةِ وَ الْفُجَّارِ مِنْ أَهْلِ الْخِلَافِ لِرَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ الْمُوَلِّي عَنْ طَاعَتِهِمَا مِمَّا كَانَ فِي أَيْدِيهِمْ ظَلَمُوا فِيهِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الصِّفَاتِ وَ غَلَبُوهُمْ عَلَيْهِ مِمَّا **أَفاءَ اللهُ عَلى رَسُولِهِ*** فَهُوَ حَقُّهُمْ أَفَاءَ اللهُ عَلَيْهِمْ وَ رَدَّهُ إِلَيْهِمْ وَ إِنَّمَا مَعْنَى الْفَيْءِ كُلُّ مَا صَارَ إِلَى الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ رَجَعَ مِمَّا كَانَ قَدْ غُلِبَ عَلَيْهِ أَوْ فِيهِ فَمَا رَجَعَ إِلَى مَكَانِهِ مِنْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ فَقَدْ فَاءَ مِثْلُ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **لِلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فاؤُ فَإِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ** أَيْ رَجَعُوا ثُمَّ قَالَ **وَ إِنْ عَزَمُوا الطَّلاقَ فَإِنَّ اللهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ** وَ قَالَ **وَ إِنْ طائِفَتانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُما فَإِنْ بَغَتْ إِحْداهُما عَلَى الْأُخْرى فَقاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلى أَمْرِ اللهِ** أَيْ تَرْجِعَ **فَإِنْ فاءَتْ** أَيْ رَجَعَتْ **فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُما بِالْعَدْلِ وَ أَقْسِطُوا إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ** يَعْنِي بِقَوْلِهِ تَفِيءَ تَرْجِعَ فَذَلِكَ الدَّلِيلُ عَلَى أَنَّ الْفَيْءَ كُلُّ رَاجِعٍ إِلَى مَكَانٍ قَدْ كَانَ عَلَيْهِ أَوْ فِيهِ وَ يُقَالُ لِلشَّمْسِ إِذَا زَالَتْ قَدْ فَاءَتِ الشَّمْسُ حِينَ يَفِيءُ الْفَيْءُ عِنْدَ رُجُوعِ الشَّمْسِ إِلَى زَوَالِهَا وَ كَذَلِكَ مَا أَفَاءَ اللهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ مِنَ الْكُفَّارِ فَإِنَّمَا هِيَ حُقُوقُ الْمُؤْمِنِينَ رَجَعَتْ إِلَيْهِمْ بَعْدَ ظُلْمِ الْكُفَّارِ إِيَّاهُم.... الكافي ۵/ ۱۶، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند:....همه آن چه میان آسمان و زمین است، از آن خدای عز و جل و پیامبرش و پیروان مؤمن آنان که دارندگان این صفات هستند می‌باشد. هر چه از دنیا در دست مشرکان و کافران و ظالمان و گناهکاران و فاجرانی است که با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و مؤمنان مخالفند و طاعت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و مؤمنون را ترک کرده اند، چیزهایی است که به خاطر آن به مؤمنان دارای این صفات ستم کردند و أَفاءَ اللهُ عَلى رَسُولِهِ ، از آنان به زور گرفتند. پس این حق آنان است که خدا به آنان ارزانی داشته و به آنان برگردانده است. و همانا معنای فیء، هر چیزی است که مشرکان بر آن دست یافتند و سپس مسلمین بر آن غلبه کرده و از بیرون آمده و به مؤمنان برگشته است. پس برای هر گفتار یا کرداری که باز می گردد، از تعبیر فیء استفاده می‌شود مانند این فرموده خدای عز و جل: لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَهِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَآؤُوا فَإِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ یعنی برگشتند، سپس فرمود: وَإِنْ عَزَمُواْ الطَّلاَقَ فَإِنَّ اللهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ و فرمود: وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللهِ یعنی بر می گردد فَإِن فَاءتْ یعنی برگشت فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللهِ فَإِن فَاءتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ و مراد او از تَفِيءَ ، بر می گردد است، پس این است دلیل این که فیء، هر چیزی است که بر جای قبلی آن برگشته است. و به خورشید در هنگام زوال می گویند: قد فاءت؛ یعنی هنگامی که برمی گردد. فیء برگشتن خورشید به زوال آن را می-گویند. هم‌چنین آن چه را که خدا از کفار می‌گیرد و به مؤمنان برمی گرداند نیز فیء می‌باشد؛ چرا که آن، حقوق خود مؤمنان بوده است که پس از ستم کافران به مؤمنان، به آنان برگشته است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام، قَالَ: الْأَنْفَالُ مَا لَمْ يُوجَفْ عَلَيْهِ بِخَيْلٍ و لَا رِكَابٍ، أَوْ قَوْمٌ صَالَحُوا، أَوْ قَوْمٌ أَعْطَوْا بِأَيْدِيهِمْ، و كُلُّ أَرْضٍ خَرِبَةٍ، و بُطُونُ الْأَوْدِيَةِ، فَهُوَ لِرَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله، و هُوَ لِلْإِمَامِ مِنْ بَعْدِهِ يَضَعُهُ حَيْثُ يَشَاءُ . الكافي ۱/ ۵۳۹، ح ۳.

امام صادق علیه السلام فرمود: انفال آن است که : اسب و شتر بر آن رانده نشود یا اموال مردمی است که سازش کنند یا مردمی که با دست خود بپردازند و هر زمین خراب و ته رودخانه ها از پیغمبر است و پس از او از آن امام است ، بهر راه خواهد به مصرف رساند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ قَالَ: لَمَّا وَرَدَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام عَلَى الْمَهْدِيِّ رَآهُ يَرُدُّ الْمَظَالِمَ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا بَالُ مَظْلِمَتِنَا لَا تُرَدُّ فَقَالَ لَهُ وَ مَا ذَاكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا فَتَحَ عَلَى نَبِيِّهِ صلى الله عليه وآله فَدَكاً وَ مَا وَالاهَا لَمْ يُوجِفْ عَلَيْهِ بِ **خَيْلٍ وَ لا رِكابٍ** فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ صلى الله عليه وآله **وَ آتِ ذَا الْقُرْبى حَقَّهُ** فَلَمْ يَدْرِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ هُمْ فَرَاجَعَ فِي ذَلِكَ جَبْرَئِيلَ وَ رَاجَعَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام رَبَّهُ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنِ ادْفَعْ فَدَكاً إِلَى فَاطِمَةَ عليها السلام فَدَعَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقَالَ لَهَا يَا فَاطِمَةُ إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي أَنْ أَدْفَعَ إِلَيْكِ فَدَكاً فَقَالَتْ قَدْ قَبِلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنَ اللَّهِ وَ مِنْكَ فَلَمْ يَزَلْ وُكَلَاؤُهَا فِيهَا حَيَاةَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَلَمَّا وُلِّيَ أَبُو بَكْرٍ أَخْرَجَ عَنْهَا وُكَلَاءَهَا فَأَتَتْهُ فَسَأَلَتْهُ أَنْ يَرُدَّهَا عَلَيْهَا فَقَالَ لَهَا ائْتِينِي بِأَسْوَدَ أَوْ أَحْمَرَ يَشْهَدُ لَكِ بِذَلِكِ فَجَاءَتْ بِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ أُمِّ أَيْمَنَ فَشَهِدَا لَهَا فَكَتَبَ لَهَا بِتَرْكِ التَّعَرُّضِ فَخَرَجَتْ وَ الْكِتَابُ مَعَهَا فَلَقِيَهَا عُمَرُ فَقَالَ مَا هَذَا مَعَكِ يَا بِنْتَ مُحَمَّدٍ قَالَتْ كِتَابٌ كَتَبَهُ لِيَ ابْنُ أَبِي قُحَافَةَ قَالَ أَرِينِيهِ فَأَبَتْ فَانْتَزَعَهُ مِنْ يَدِهَا وَ نَظَرَ فِيهِ ثُمَّ تَفَلَ فِيهِ وَ مَحَاهُ وَ خَرَقَهُ فَقَالَ لَهَا هَذَا لَمْ يُوجِفْ عَلَيْهِ أَبُوكِ بِ **خَيْلٍ وَ لا رِكابٍ** فَضَعِي الْحِبَالَ فِي رِقَابِنَا فَقَالَ لَهُ الْمَهْدِيُّ يَا أَبَا الْحَسَنِ حُدَّهَا لِي فَقَالَ حَدٌّ مِنْهَا جَبَلُ أُحُدٍ وَ حَدٌّ مِنْهَا عَرِيشُ مِصْرَ وَ حَدٌّ مِنْهَا سِيفُ الْبَحْرِ وَ حَدٌّ مِنْهَا دُومَةُ الْجَنْدَلِ فَقَالَ لَهُ كُلُّ هَذَا قَالَ نَعَمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ هَذَا كُلُّهُ إِنَّ هَذَا كُلَّهُ مِمَّا لَمْ يُوجِفْ عَلَى أَهْلِهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بِخَيْلٍ وَ لَا رِكَابٍ فَقَالَ كَثِيرٌ وَ أَنْظُرُ فِيهِ. الكافي ۱/ ۵۴۳، ح ۵

علی بن اسباط گوید: چون موسی بن جعفر علیه السلام بر مهدی عباسی وارد شد، دید مشغول دادخواهی است و آن‌چه از مردم به ظلم گرفته اند برمی گرداند، فرمود: ای امیرالمؤ منین چرا آن‌چه از ما به ظلم گرفته شده بما بر نمی گردانند؟ مهدی گفت : ای ابا الحسن ! موضوع چیست ؟ فرمود: همانا خدای تبارک و تعالی چون فدک و حومه آن را برای پیغمبرش فتح نمود، خَيْلٍ وَ لا رِكابٍ خدا بر پیغمبرش صلی الله علیه وآله این آیه نازل فرمود:ـ آتِ ذَا الْقُرْبى حَقَّهُ پیغمبر صلی الله علیه وآله ندانست آن‌ها کیانند، بجبرئیل مراجعه کرد، جبرئیل هم به پروردگارش مراجعه نمود، خدا به او وحی فرمود: فدک را به فاطمه بده ، پیغمبر صلی الله علیه وآله فاطمه را خواست و به او فرمود: فاطمه ! خدا به من امر فرموده که فدک را به تو دهم ، فاطمه علیها السلام فرمود : یا رسول الله من هم از شما و از خدا پذیرفتم و تا زمانی که پیغمبر صلی الله علیه وآله زنده بود، وکلاء فاطمه آن‌جابودند، و چون ابوبکر به حکومت رسید، وکلاء او رااز آن‌جابیرون کرد، فاطمه علیها السلام نزد ابوبکر آمد و از او خواست فدک را به وی بر گرداند، ابوبکر گفت : شخص سیاه پوست یا سرخ پوستی بیاور تا به نفع تو در این باره گواهی دهد فاطمه علیها السلام امیرالمؤ منین علیه السلام وام ایمن را آورد تا به نفع او گواهی دادند، ابوبکر برایش نوشت که متعرضش نشوند. فاطمه علیها السلام بیرون آمد و نامه را همراه داشت که به عمر برخورد. عمر گفت : دختر محمد! چه همراه داری ؟ فرمود: نامه ایست که پسر ابی قحانه برایم نوشته است ، گفت : آن را به من نشان ده ، فاطمه علیها السلام نداد، عمر آن را از دستش چنگ زد و مطالعه کرد سپس روز آن آب دهن انداخت و پاک کرد و پاره نمود و به فاطمه گفت : این فدک را پدرت با راندن اسب و شتر نگرفته است که تو بخواهی ریسمان بگردن ما گذاری.

عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ نَحْنُ وَ اللَّهِ الَّذِينَ عَنَى اللَّهُ بِذِي الْقُرْبَى الَّذِينَ قَرَنَهُمُ اللَّهُ بِنَفْسِهِ وَ نَبِيِّهِ صلى الله عليه وآله فَقَالَ **ما أَفاءَ اللَّهُ عَلى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرى فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبى وَ الْيَتامى وَ الْمَساكِينِ** مِنَّا خَاصَّةً وَ لَمْ يَجْعَلْ لَنَا سَهْماً فِي الصَّدَقَةِ أَكْرَمَ اللَّهُ نَبِيَّهُ وَ أَكْرَمَنَا أَنْ يُطْعِمَنَا أَوْسَاخَ مَا فِي أَيْدِي النَّاسِ. الكافي ۱/ ۵۳۹، ح ۱.

سلیم بن قیس روایت کرد که گفت: از امیرالمؤمنین علیه السلام شنیدم که فرمود: به خدا سوگند، ما کسانی هستیم که خداوند آنان را ذی القربی خطاب کرد، کسانی که خداوند، آنان را قرین خود و پیامبرش صلی الله علیه و آله و سلم نمود و فرمود: مَّا أَفَاء اللهُ عَلى رَسُولِهِ مِنْ أَهْل القُرَى فَللهِ وللرَّسُول ولذِى القُرْبَى واليَتَامَى والمَسَاكِينِ وابْنِ السَّبِيل این آیه مخصوص ماست و خداوند برای ما در صدقه سهمی قرار نداد. خداوند، پیامبرش و ما را گرامی داشت و نگذاشت چرک کف دست مردم، غذای ما باشد.

عَنْ منصور بن حازم عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **ما أَفاءَ اللهُ عَلى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرى فَللهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبى** الْقُرْبَى هِيَ وَ اللهِ قَرَابَتُنَا. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ٦٧٧، ح ۱.

منصور بن حازم، از زید بن علی علیه السلام روایت کرد که گفت: به او گفتم: فدایت شوم، مقصود از کلام خداوند عز و جل: مَّا أَفَاء اللهُ عَلى رَسُولِهِ مِنْ أَهْل القُرَى چیست؟ فرمود: به خدا سوگند ذی القربی فقط خویشاوندی ماست.

عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **ما أَفاءَ اللهُ عَلى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرى فَللهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبى وَ الْيَتامى وَ الْمَساكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ** فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام هَذِهِ الْآيَةُ فِينَا خَاصَّةً فَمَا كَانَ للهِ وَ لِلرَّسُولِ فَهُوَ لَنَا وَ نَحْنُ ذُو الْقُرْبَى وَ نَحْنُ الْمَسَاكِينُ لَا تَذْهَبُ مَسْكَنَتُنَا مِنْ رَسُولِ اللهِ أَبَداً وَ نَحْنُ أَبْنَاءُ السَّبِيلِ فَلَا يُعْرَفُ سَبِيلُ اللهِ إِلَّا بِنَا وَ الْأَمْرُ كُلُّهُ لَنَا. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ٦٧٧، ح ۱.

عمرو بن ابی مقدام، از پدرش روایت کرد که گفت: از امام باقر علیه السلام در مورد کلام خداوند عز و جل مَّا أَفَاء اللهُ عَلى رَسُولِهِ مِنْ أَهْل القُرَى فَللهِ وللرَّسُول ولذِى القُرْبَى واليَتَامَى والمَسَاكِينِ وابْنِ السَّبِيل پرسیدم. فرمود: این آیه مخصوص ما نازل شده است. هر چه از آن خدا و رسول او باشد، از آن ما نیز هست. و ما اولو القربی و مساکین هستیم، و مسکنت ما نسبت به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم هیچ گاه از بین نمی رود. ما ابناء السبیل هستیم. چرا که راه خداوند شناخته نمی شود، مگر به واسطه ما؛ تمامی این امر از آن ماست.

عَنْ يَاسِرٍ الْخَادِمِ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا عليه السلام مَا تَقُولُ فِي التَّفْوِيضِ فَقَالَ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَوَّضَ إِلَى نَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله أَمْرَ دِينِهِ فَقَالَ **ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا** فَأَمَّا الْخَلْقُ وَ الرِّزْقُ فَلَا ثُمَّ قَالَ عليه السلام إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **اللهُ خالِقُ كُلِّ شَيْءٍ** وَ هُوَ يَقُولُ **اللهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذلِكُمْ مِنْ شَيْءٍ سُبْحانَهُ وَ تَعالى عَمَّا يُشْرِكُونَ**. العيون ۲/ ۲۰۳، ح ۳.

یاسر خادم روایت کرد که گفت: از امام رضا علیه السلام پرسیدم، در باره تفویض چه می گویی؟ فرمود: خداوند عز و جل اختیار دینش را به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم عطا کرد و فرمود: ومَا آتَاكُمُ الرَّسُول فَخُذُوهُ ومَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا ، اما در مورد خلقت و روزی چنین نیست. سپس فرمود: خداوند تعالی می فرماید: اللهُ خَالِقُ كُل شَیْءٍ و خداوند تعالی می فرماید: اللهُ الذِی خَلقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَل مِن شُرَكَائِكُم مَّن يَفْعَل مِن ذَلكُم مِّن شَیْءٍ سُبْحَانَهُ وتَعَالى عَمَّا يُشْرِكُونَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنَ اللهَ خَلَقَ الْخَلْقَ فَعَلِمَ مَا هُمْ صَائِرُونَ إِلَيْهِ وَ أَمَرَهُمْ وَ نَهَاهُمْ فَمَا أَمَرَهُمْ بِهِ مِنْ شَيْءٍ فَقَدْ جَعَلَ لَهُمُ السَّبِيلَ إِلَى تَرْكِهِ وَ لَا يَكُونُونَ آخِذِينَ وَ لَا تَارِكِينَ إِلَّا بِإِذْنِ اللهِ.. التوحيد/ ۳۵۹، ح ۱.

حضرت صادق علیه السلام که فرمود خدای عز و جل خلق را آفرید و دانست آن‌چه را که ایشان بسوی آن باز میگردند و ایشان را امر فرمود و نهی نمود پس آن‌چه ایشان را بآن امر فرموده از هر چه باشد بحقیقت که راه بسوی گرفتن و عمل کردن بآن را از برای ایشان قرار داده و آن‌چه ایشان را از آن نهی نموده راه بسوی ترک آن را از برای ایشان قرار داده و عمل کنندگان بآن و ترک کنندگان نباشند مگر باذن خدای عز و جل یعنی بعلم آن جناب.

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام .... وَ اللهِ أُوتِينَا مَا أُوتِيَ سُلَيْمَانُ وَ مَا لَمْ يُؤْتَ سُلَيْمَانُ وَ مَا لَمْ يُؤْتَ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مِنَ الْعَالَمِينَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي قِصَّةِ سُلَيْمَانَ **هذا عَطاؤُنا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسابٍ** وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ فِي قِصَّةِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله **ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا.** العلل/ ۷۱، ح ۱.

امام کاظم علیه السلام فرمودند:.....به خدا سوگند آن‌چه به سلیمان داده شده و آن‌چه به وی اعطاء نشده بود را خداوند بما ارزانی داشته بل‌که آن‌چه را که حقّ عزّ و جلّ به هیچ یک از انبیاء نداده به ما داده است.بعد از آن امام علیه السّلام در مقام مقایسه جناب سلیمان علیه السّلام با وجود مبارک پیامبر اسلام صلّی اللهّ علیه و آله می‌فرماید:حقّ عزّ و جلّ در باره قصّه سلیمان می‌فرماید:هذا عَطاؤُنا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِک بِغَيْرِ حِسابٍ و در باره قصّه پیامبر اکرم صلّی اللهّ علیه و آله می‌فرماید: ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا.

عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ النَّحْوِيِّ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَدَّبَ نَبِيَّهُ عَلَى مَحَبَّتِهِ فَقَالَ **وَ إِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ** ثُمَّ فَوَّضَ إِلَيْهِ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا** وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ **مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطاعَ اللهَ....** الكافي ۱/ ۲۶۵، ح ۱.

ابواسحاق نحوی گوید: بر امام صادق علیه السّلام وارد شدم و شنیدم می فرمود: خدای عزوجل پیغمبرش را به محبت خود تربیت کرد و سپس فرمود وَ إِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ و آنگاه باو واگذار کرد و فرمود وَ ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا و باز فرمود مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطاعَ اللهَ.....

عَنْ مُوسَى بْنِ أَشْيَمَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَخْبَرَهُ بِهَا ثُمَّ دَخَلَ عَلَيْهِ دَاخِلٌ فَسَأَلَهُ عَنْ تِلْكَ الْآيَةِ فَأَخْبَرَهُ بِخِلَافِ مَا أَخْبَرَ بِهِ الْأَوَّلَ فَدَخَلَنِي مِنْ ذَلِكَ مَا شَاءَ اللهُ حَتَّى كَأَنَّ قَلْبِي يُشْرَحُ بِالسَّكَاكِينِ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي تَرَكْتُ أَبَا قَتَادَةَ بِالشَّامِ لَا يُخْطِئُ فِي الْوَاوِ وَ شِبْهِهِ وَ جِئْتُ إِلَى هَذَا يُخْطِئُ هَذَا الْخَطَأَ كُلَّهُ فَبَيْنَا أَنَا كَذَلِكَ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ آخَرُ فَسَأَلَهُ عَنْ تِلْكَ الْآيَةِ فَأَخْبَرَهُ بِخِلَافِ مَا أَخْبَرَنِي وَ أَخْبَرَ صَاحِبَيَّ فَسَكَنَتْ نَفْسِي فَعَلِمْتُ أَنَّ ذَلِكَ مِنْهُ تَقِيَّةٌ قَالَ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ لِي يَا ابْنَ أَشْيَمَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَوَّضَ إِلَى سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ فَقَالَ **هذا عَطاؤُنا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسابٍ** وَ فَوَّضَ إِلَى نَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ **ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا** فَمَا فَوَّضَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَدْ فَوَّضَهُ إِلَيْنَا. الكافي ۱/ ۲۶۵، ح ۲.

موسی بن اشیم، روایت کرد که گفت: نزد امام صادق علیه السلام بودم که فردی در باره آیه ای از کتاب خداوند عز و جل پرسید و امام پاسخ او را داد. سپس فردی دیگر داخل شد و راجع به همان آیه پرسید و امام برخلاف آن‌چه به اولی گفته بود، بیان کرد و در اثر این امر، چنان شدم که گویی قلبم با چاقو پاره شده است. با خود گفتم: ابو قتاده را در شام رها کردم که حتی در یک

واو اشتباه نمی کرد، و نزد این فرد آمدم که همه چیز را اشتباه بیان می کند. در این حالت بودم که فرد دیگری آمد و در مورد همان آیه سئوال پرسید: به او کلامی را گفت که با آن چه به من و دوستم گفته بود، فرق داشت. خود را آرام کردم و گفتم: این امر به خاطر تقیه است. سپس به من روی کرد و فرمود: ای ابن اشیم! خداوند عز و جل اختیار را به سلیمان بن داود علیه السلام داد و فرمود: هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَو أَمْسِک بِغَيْرِ حِسَابٍ و به پیامبرش صلی الله علیه و آله و سلم اختیار داد و فرمود: ومَا آتَاكُمُ الرَّسُول فَخُذُوهُ ومَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا و آن اختیاری که به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم داد، به ما نیز عطا کرد.

عَنِ الرِّضَا عليه السلام ..... لَا نُرَخِّصُ فِيمَا لَمْ يُرَخِّصْ فِيهِ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وَ لَا نَأْمُرُ بِخِلَافِ مَا أَمَرَ رَسُولُ إِلَّا لِعِلَّةِ خَوْفِ ضَرُورَةٍ فَأَمَّا أَنْ نَسْتَحِلَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله أَوْ نُحَرِّمَ مَا اسْتَحَلَّ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله فَلَا يَكُونُ ذَلِكَ أَبَداً لِأَنَّا تَابِعُونَ لِرَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله مُسَلِّمُونَ لَهُ كَمَا كَانَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله تَابِعاً لِأَمْرِ رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مُسَلِّماً لَهُ وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَ **ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا.....**
العیون ۲/ ۱۹، ح ۴۵.

امام رضا علیه السلام فرمودند:....زیرا ما اذن نمیدهیم چیزی را که رسول خدا صلی الله علیه و آله اجازه نداده است، و امر نمی کنیم به خلاف آن‌چه رسول خدا صلی الله علیه و آله امر فرموده. مگر به جهت و علّت ترس خطری که ناگزیر در پی دارد و امّا اینکه حلال کنیم آن‌چه را که رسول خدا صلی الله علیه و آله حرام فرموده یا حرام کنیم آن‌چه را که رسول خدا صلی الله علیه و آله حلال دانسته است هرگز چنین چیز نخواهد بود، زیرا ما پیرو رسول خدا صلی الله علیه و آله هستیم، تسلیم اوامر و نواهی او می‌باشیم هم‌چنان که رسول خدا پیرو و تابع فرامین پروردگار عزّ و جلّ و تسلیم اوامر او بود، خداوند عزّ و جلّ می‌فرماید: ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللهَ** وَ ظُلْمَ آلِ مُحَمَّدٍ فَ **إِنَّ اللهَ شَدِيدُ الْعِقابِ** لِمَنْ ظَلَمَهُمْ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۷۸، ح ۳.

امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند: در این کلام خداوند عز و جل: ومَا آتَاكُمُ الرَّسُول فَخُذُوهُ ومَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا واتَّقُوا اللّهَ یعنی از ظلم به آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم بترسید چرا که إِنَّ اللّهَ شَدِيدُ العِقَابِ نسبت به کسانی که به او ظلم کنند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي حَدِيثٍ لَهُ قَالَ يَا زِيَادُ وَيْحَكَ وَ هَلِ الدِّينُ إِلَّا الْحُبُ أَ لَا تَرَى إِلَى قَوْلِ اللهِ **إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ** أَ وَ لَا تَرَى قَوْلَ اللهِ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله **حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ** وَ قَالَ **يُحِبُّونَ مَنْ هاجَرَ إِلَيْهِمْ** فَقَالَ الدِّينُ هُوَ الْحُبُّ وَ الْحُبُّ هُوَ الدِّينُ. المحاسن/ ۲۶۲ ۲۶۳، ح ۳۴۷.

امام محمد باقر علیه السلام خطاب به او فرمود: ای زیاد! وای بر تو! آیا دین چیزی جز محبت است؟ مگر نخوانده ای که خداوند در قرآن کریم می فرماید: إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّهُ ويَغْفِرْ لكُمْ ذُنُوبَكُمْ مگر ندیده ای که خداوند خطاب به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است: حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الإِيمَانَ وزَيَّنَهُ فِي قُلوبِكُمْ و هم‌چنین فرموده است: يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ دین همان محبت است و محبت همان دین است.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَشَكَا إِلَيْهِ الْجُوعَ، فَبَعَثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى بُيُوتِ أَزْوَاجِهِ فَقُلْنَ: مَا عِنْدَنَا إِلَّا الْمَاءُ.فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : مَنْ لِهَذَا الرَّجُلِ اللَّيْلَةَ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام : أَنَا لَهُ يَا رَسُولَ اللهِ، وَ أَتَى فَاطِمَةَ عليها السلام فَقَالَ: مَا عِنْدَكِ، يَا ابْنَةَ رَسُولِ اللهِ فَقَالَتْ: مَا عِنْدَنَا إِلَّا قُوتُ الصِّبْيَةِ لَكِنَّا نُؤْثِرُ ضَيْفَنَا.فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام : يَا ابْنَةَ مُحَمَّدٍ، نَوِّمِي الصِّبْيَةَ، وَ أَطْفِئِي الْمِصْبَاحَ، فَلَمَّا أَصْبَحَ عَلِيٌّ عليه السلام غَدَا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَأَخْبَرَهُ الْخَبَرَ، فَلَمْ يَبْرَحْ حَتَّى أَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ: **وَ يُؤْثِرُونَ عَلى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كانَ بِهِمْ خَصاصَةٌ وَ مَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ** .أمالي الطوسي ۱/ ۱۸۸.

ابو هریره روایت کرد و گفت: مردی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمد و از گرسنگی شکایت کرد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به خانه همسرانش فرستاد. گفتند: فقط آب داریم. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: چه کسی امشب به این مرد غذا می دهد؟ علی بن ابی طالب علیه السلام فرمود: من به او غذا می دهم ای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم! سپس به نزد فاطمه سلام الله علیها آمد و به او فرمود: دختر رسول خدا چه چیزی داری؟ فرمود: فقط به اندازه بچه ها غذا داریم، اما مهمانان را بر خود ترجیح می دهیم. علی علیه السلام فرمود: ای دختر رسول خدا، بچه ها را بخوابان و چراغ را خاموش کن. صبح هنگام علی علیه السلام نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمد و خبر را به او گفت. به مجرد این که او رفت، خداوند عز و جل این آیه را نازل کرد: ویُؤْثِرُونَ عَلى أَنفُسِهِمْ ولو كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ومَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِكَ هُمُ المُفْلحُونَ.

عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام خِيَارُكُمْ سُمَحَاؤُكُمْ وَ شِرَارُكُمْ بُخَلَاؤُكُمْ وَ مِنْ صَالِحِ الْأَعْمَالِ الْبِرُّ بِالْإِخْوَانِ وَ السَّعْيُ فِي حَوَائِجِهِمْ وَ فِي ذَلِكَ مَرْغَمَةٌ لِلشَّيْطَانِ وَ تَزَحْزُحٌ عَنِ النِّيرَانِ وَ دُخُولُ الْجِنَانِ يَا جَمِيلُ أَخْبِرْ بِهَذَا الْحَدِيثِ غُرَرَ أَصْحَابِكَ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَنْ غُرَرُ أَصْحَابِي قَالَ هُمُ الْبَارُّونَ بِالْإِخْوَانِ فِي الْعُسْرِ وَ الْيُسْرِ ثُمَّ قَالَ يَا جَمِيلُ أَمَا إِنَّ صَاحِبَ الْكَثِيرِ يَهُونُ عَلَيْهِ ذَلِكَ وَ قَدْ مَدَحَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ صَاحِبَ الْقَلِيلِ فَقَالَ **وَ يُؤْثِرُونَ عَلى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كانَ بِهِمْ خَصاصَةٌ وَ مَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ**. الخصال/ ۹۶ ۹۷، ح ۴۲.

جمیل بن دراج روایت کرد که گفت: از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: بهترین شما بخشنده ترین شما و بدترین شما خسیس ترین شماست. نیکی به برادران و تلاش برای برآورده کردن نیازهای ایشان از خلوص ایمان است. یقیناً خداوند کسی را که به برادرانش نیکی کند، دوست دارد و این کار برای شیطان ناخوشایند است و شخص را از آتش به دور می دارد و وارد بهشت می کند. ای جمیل! این امر را برای بهترین یارانت بازگو کن. گفتم: فدایت شوم بهترین یارانم چه کسانی هستند؟ فرمود: آنان کسانی هستند که در سختی و آسانی به برادرانشان نیکی می کنند. سپس فرمود: ای جمیل! کسی که مالی بسیار دارد، این امر برای او ساده است، اما خداوند عز و جل صاحب مال کم را به خاطر نیکی اش مدح می کند. در کتابش فرموده است: ویُؤْثِرُونَ عَلى أَنفُسِهِمْ ولو كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ومَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِكَ هُمُ المُفْلحُونَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ مِمَّا خَصَّ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ الْمُؤْمِنَ أَنْ يُعَرِّفَهُ بِرَّ إِخْوَانِهِ وَ إِنْ قَلَّ وَ لَيْسَ الْبِرُّ بِالْكَثْرَةِ وَ ذَلِكَ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ **وَ يُؤْثِرُونَ عَلى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كانَ بِهِمْ خَصاصَةٌ** ثُمَّ قَالَ **وَ مَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ** وَ مَنْ عَرَّفَهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِذَلِكَ أَحَبَّهُ اللهُ وَ مَنْ أَحَبَّهُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَفَّاهُ أَجْرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ ثُمَّ قَالَ يَا جَمِيلُ ارْوِ هَذَا الْحَدِيثَ لِإِخْوَانِكَ فَإِنَّهُ تَرْغِيبٌ فِي الْبِرِّ. الكافي ۲/ ۲۰۶، ح ۶.

امام صادق علیه السلام می فرمود: از جمله آن‌چه خدای عزوجل مؤ من را بدان اختصاص داده اینستکه : او را شناسا و قدردان احسان برادران خود نماید اگر چه کم باشد و احسان و نیکی بکمیت زیاد نیست از اینرو خدای عزوجل در کتابش فرماید: وَ يُؤْثِرُونَ عَلى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كانَ بِهِمْ خَصاصَةٌ سپس خدای عزوجل فرماید: وَ مَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ و هر که را خدای عزوجل باین خصلت شناخت او را دوست دارد و هر که را خدای تبارک و تعالی دوست داشت ، مزدش را روز قیامت بدون حساب ، کامل دهد، سپس فرمود: ای جمیل این حدیث را ببرادرانت بگو که موجب تشویق آن‌ها باحسانست.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام كَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله يَتَعَوَّذُ مِنَ الْبُخْلِ فَقَالَ نَعَمْ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ فِي كُلِّ صَبَاحٍ وَ مَسَاءٍ وَ نَحْنُ نَتَعَوَّذُ بِاللهِ مِنَ الْبُخْلِ يَقُولُ اللهُ **وَ مَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.** العلل/ ٥٤٨، ح ٤.

ابی بصیر نقل کرده که وی گفت: محضر مبارک حضرت ابی جعفر علیه السّلام عرض کردم: آیا رسول اللهصلّی اللهعلیه و آله و سلّم از بخل به خدا پناه می‌برد؟ حضرت فرمودند: بلی ای ابا محمّد، در هر صبح و شام و ما نیز به خدا از آن پناه می‌بریم، خداوند در قرآن می‌فرماید: وَ مَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.

عَنِ الْفَضْلِ بْنِ أَبِي قُرَّةَ السَّمَنْدِيِّ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَ تَدْرِي مَنِ الشَّحِيحُ قُلْتُ هُوَ الْبَخِيلُ فَقَالَ الشُّحُّ أَشَدُّ مِنَ الْبُخْلِ إِنَّ الْبَخِيلَ يَبْخَلُ بِمَا فِي يَدِهِ وَ الشَّحِيحَ يَشُحُّ بِمَا فِي أَيْدِي النَّاسِ وَ عَلَى مَا فِي يَدِهِ حَتَّى لَا يَرَى فِي أَيْدِي النَّاسِ شَيْئاً إِلَّا تَمَنَّى أَنْ يَكُونَ لَهُ بِالْحِلِّ وَ الْحَرَامِ وَ لَا يَقْنَعُ بِمَا رَزَقَهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ. الفقيه ۲/ ۳٤ ۳۵، ح ۱٤۲.

فضل بن ابی قُرَّه روایت شده است که: امام جعفر صادق علیه السلام به من فرمود: می دانی شحیح کیست؟ عرض کردم: همانا بخیل است، فرمود: شُحّ از بخل بدتر است. بخیل نسبت به آن چه در دست دارد، بخل می ورزد، ولی شحیح نسبت به آن چه در دست مردم است، حرص می ورزد و نسبت به آن چه در دست خودش است نیز بخل می ورزد، تا آن جا که هر چیزی که در دست سایر مردم می بیند آرزوی داشتن آن از راه حلال یا حرام را می کند، و نسبت به آن چه خداوند به او داده است، قانع نمی شود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِذَا لَمْ يَكُنْ للهِ فِي عَبْدٍ حَاجَةٌ ابْتَلَاهُ بِالْبُخْلِ. الفقيه ۲/ ۳۵، ح ۱٤۳.

امام جعفر صادق علیه السلام روایت شده است که: امیر المؤمنین علیه السلام فرمود: اگر برای خداوند در بنده ای حاجتی نباشد، او را به بخل مبتلا می کند.

عَنِ الْفَضْلِ بْنِ أَبِي قُرَّةَ [مُرَّةَ] قَالَ رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَطُوفُ مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ إِلَى الصَّبَاحِ وَ هُوَ يَقُولُ: اللهُمَّ قِنِي شُحَ نَفْسِي، فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا سَمِعْتُكَ تَدْعُو بِغَيْرِ هَذَا الدُّعَاءِ، قَالَ وَ أَيُّ شَيْءٍ أَشَدُّ مِنْ شُحِّ النَّفْسِ إِنَّ اللهَ يَقُولُ **وَ مَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ**.. تفسير القمّي ۲/ ۳۷۲ ۳۷۳.

فضل بن ابی قرّه برای من روایت کرد: امام جعفر صادق علیه السلام را دیدم که از اول شب تا صبح طواف می کرد، در حالی که می گفت: خداوندا! مرا از بُخل نفس خویش محفوظ بدار! عرض کردم: فدایت شوم! دعایی دیگر غیر از این دعا را از شما نشنیدم! فرمود: و چه چیز است که از بخل ورزیدن نفس بدتر باشد؟ خداوند می فرماید: وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ فَرَضَ اللهُ الِاسْتِغْفَارَ لِعَلِيٍّ عليه السلام فِي الْقُرْآنِ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى **رَبَّنَا اغْفِرْ لَنا وَ لِإِخْوانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونا بِالْإِيمانِ** وَ هُوَ سَابِقُ الْأُمَّةِ. تأويل الآيات الباهرة: ۲/ ۶۸۱، ح ۸.

ابن عباس روایت کرد که گفت: خداوند طلب استغفار برای علی علیه السلام را بر هر مسلمانی در قرآن واجب کرده است و این همان کلام خداوند تعالی است که فرمود: رَبَّنَا اغْفِرْ لنَا ولإِخْوانِنَا الذِينَ سَبَقُونَا بِالإِيمَانِ و او پیشتاز امت است.

الحشر ۲۴-۱۱

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (۱۱) لَئِنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ (۱۲) لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ (۱۳) لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرًى مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ (۱۴) كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۱۵) كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ (۱۶) فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَا أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ (۱۷) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللهَ إِنَّ اللهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (۱۸) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (۱۹) لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ (۲۰) لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ (۲۱) هُوَ اللهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ (۲۲) هُوَ اللهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ (۲۳) هُوَ اللهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۲۴)

مگر کسانی را که به نفاق برخاستند ندیدی که به برادران اهل کتاب خود که از در کفر در آمده بودند می گفتند اگر اخراج شدید حتما با شما بیرون خواهیم آمد و بر علیه شما هرگز از کسی فرمان نخواهیم برد و اگر با شما جنگیدند حتما شما را یاری خواهیم کرد و خدا گواهی می دهد که قطعا آنان در وغگویانند (۱۱) اگر [یهود] اخراج شوند آن ها با ایشان بیرون نخواهند رفت و اگر با آنان جنگیده شود [منافقان] آن ها را یاری نخواهند کرد و اگر یاریشان کنند حتما [در جنگ] پشت خواهند کرد و [دیگر] یاری نیابند (۱۲) شما قطعا در دلهای آنان بیش از خدا مایه هراسید چرا که آنان مردمانی اند که نمی فهمند (۱۳) [آنان به صورت] دسته جمعی جز در قریه هایی که دارای استحکاماتند یا از پشت دیوارها با شما نخواهند جنگید جنگشان میان خودشان سخت است آنان را متحد می پنداری و [لی] دلهایشان پراکنده است زیرا آنان مردمانی اند که نمی اندیشند (۱۴) درست مانند همان کسانی که اخیرا [در واقعه بدر] سزای کار [بد] خود را چشیدند و آنان را عذاب دردناکی خواهد بود (۱۵) چون حکایت شیطان که به انسان گفت کافر شو و چون [وی] کافر شد گفت من از تو بیزارم زیرا من از خدا پروردگار جهانیان می ترسم (۱۶) و فرجام هر دوشان آن است که هر دو در آتش جاوید می مانند و سزای ستمگران این است (۱۷) ای کسانی که ایمان آورده اید از خدا پروا دارید و هر کسی باید بنگرد که برای فردا [ی خود] از پیش چه فرستاده است و [باز] از خدا بترسید در حقیقت خدا به آن چه می کنید آگاه است (۱۸) و چون کسانی مباشید که خدا را فراموش کردند و او [نیز] آنان را دچار خود فراموشی کرد آنان همان نافرمانند (۱۹)

دوزخیان با بهشتیان یکسان نیستند بهشتیانند که کامیابانند (۲۰) اگر این قرآن را بر کوهی فرومی فرستادیم یقینا آن [کوه] را از بیم خدا فروتن [و] از هم پاشیده می دیدی و این مثلها را برای مردم می زنیم باشد که آنان بیندیشند (۲۱) اوست خدایی که غیر از او معبودی نیست داننده غیب و آشکار است اوست رحمتگر مهربان (۲۲) اوست خدایی که جز او معبودی نیست همان فرمانروای پاك سلامت [بخش و] مؤمن [به حقیقت حقه خود که] نگهبان عزیز جبار [و] متکبر [است] پاك است خدا از آن چه [با او] شریك می گردانند (۲۳) اوست خدای خالق نوساز صورتگر [که] بهترین نامها [وصفات] از آن اوست آن چه در آسمانها و زمین است [جمله] تسبیح او می گویند و او عزیز حکیم است (۲۴)

علیّ بن إبراهیم : قَالَ: سَبَّحَ لِلّهِ ما فِي السَّماواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتابِ مِنْ دِيارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ ما ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا سَبَبُ نُزُولِ ذَلِكَ أَنَّهُ كَانَ بِالْمَدِينَةِ ثَلَاثَةُ أَبْطُنٍ مِنَ الْيَهُودِ بَنُو النَّضِيرِ وَ قُرَيْظَةَ وَ قَيْنُقَاعَ، وَ كَانَ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ رَسُولِ اللهِ ﷺ عَهْدٌ وَ مُدَّةٌ فَنَقَضُوا عَهْدَهُمْ وَ كَانَ سَبَبَ ذَلِكَ مِنْ بَنِي النَّضِيرِ فِي نَقْضِ عَهْدِهِمْ أَنَّهُ أَتَاهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَسْتَسْلِفُهُمْ دِيَةَ رَجُلَيْنِ قَتَلَهُمَا رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ غِيلَةً يَعْنِي يَسْتَقْرِضُ، وَ كَانَ قَصَدَ كَعْبَ بْنَ الْأَشْرَفِ، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَى كَعْبٍ قَالَ: مَرْحَباً يَا أَبَا الْقَاسِمِ وَ أَهْلًا! وَ قَامَ كَأَنَّهُ يَضَعُ لَهُ الطَّعَامَ وَ حَدَّثَ نَفْسَهُ أَنْ يَقْتُلَ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَ يَتْبَعَ أَصْحَابَهُ، فَنَزَلَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام فَأَخْبَرَهُ بِذَلِكَ، فَرَجَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى الْمَدِينَةِ وَ قَالَ لِمُحَمَّدِ بْنِ مَسْلَمَةَ الْأَنْصَارِيِّ اذْهَبْ إِلَى بَنِي النَّضِيرِ فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ أَخْبَرَنِي بِمَا هَمَمْتُمْ بِهِ مِنَ الْغَدْرِ فَإِمَّا أَنْ تَخْرُجُوا مِنْ بَلَدِنَا وَ إِمَّا أَنْ تَأْذَنُوا بِحَرْبٍ، فَقَالُوا نَخْرُجُ مِنْ بِلَادِكَ فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ عَبْدُ اللهِ بْنُ أُبَيٍّ أَلَّا تَخْرُجُوا وَ تُقِيمُوا وَ تُنَابِذُوا مُحَمَّداً الْحَرْبَ فَإِنِّي أَنْصُرُكُمْ أَنَا وَ قَوْمِي وَ حُلَفَائِي، فَإِنْ خَرَجْتُمْ خَرَجْتُ مَعَكُمْ وَ إِنْ قَاتَلْتُمْ قَاتَلْتُ مَعَكُمْ، فَأَقَامُوا وَ أَصْلَحُوا حُصُونَهُمْ وَ تَهَيَّئُوا لِلْقِتَالِ وَ بَعَثُوا إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّا لَا نَخْرُجُ فَاصْنَعْ مَا أَنْتَ صَانِعٌ.فَقَامَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَ كَبَّرَ وَ كَبَّرَ أَصْحَابُهُ وَ قَالَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام تَقَدَّمْ إِلَى بَنِي النَّضِيرِ فَأَخَذَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الرَّايَةَ وَ تَقَدَّمَ، وَ جَاءَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَ أَحَاطَ بِحِصْنِهِمْ، وَ غَدَرَ بِهِمْ عَبْدُ اللهِ بْنُ أُبَيٍّ وَ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا ظَهَرَ بِمُقَدَّمِ بُيُوتِهِمْ حَصَّنُوا مَا يَلِيهِمْ وَ خَرَّبُوا مَا يَلِيهِ وَ كَانَ الرَّجُلُ مِنْهُمْ مِمَّنْ كَانَ لَهُ بَيْتٌ حَسَنٌ خَرَّبَهُ وَ قَدْ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَمَرَ بِقَطْعِ نَخْلِهِمْ فَجَزِعُوا مِنْ ذَلِكَ وَ قَالُوا يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللهَ يَأْمُرُكَ بِالْفَسَادِ إِنْ كَانَ لَكَ هَذَا فَخُذْهُ وَ إِنْ كَانَ لَنَا فَلَا تَقْطَعْهُ، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ قَالُوا يَا مُحَمَّدُ نَخْرُجُ مِنْ بِلَادِكَ وَ أَعْطِنَا مَا لَنَا، فَقَالَ لَا، وَ لَكِنْ تَخْرُجُونَ وَ لَكُمْ مَا حَمَلَتِ الْإِبِلُ، فَلَمْ يَقْبَلُوا ذَلِكَ فَبَقُوا أَيَّاماً، ثُمَّ قَالُوا نَخْرُجُ وَ لَنَا مَا حَمَلَتِ الْإِبِلُ، فَقَالَ لَا وَ لَكِنْ تَخْرُجُونَ وَ لَا يَحْمِلُ أَحَدٌ مِنْكُمْ شَيْئاً فَمَنْ وَجَدْنَا مَعَهُ شَيْئاً مِنْ ذَلِكَ قَتَلْنَاهُ، فَخَرَجُوا عَلَى ذَلِكَ وَ وَقَعَ قَوْمٌ مِنْهُمْ إِلَى فَدَكَ وَ وَادِي الْقُرَى وَ خَرَجَ مِنْهُمْ قَوْمٌ إِلَى الشَّامِ فَأَنْزَلَ اللهُ فِيهِمْ هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتابِ مِنْ دِيارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ ما ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَ ظَنُّوا أَنَّهُمْ مانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللهِ فَأَتاهُمُ اللهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا إِلَى قَوْلِهِ فَإِنَّ اللهَ شَدِيدُ الْعِقابِ وَ أَنْزَلَ اللهُ عَلَيْهِ فِيمَا عَابُوهُ مِنْ قَطْعِ النَّخْلِ ما قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوها قائِمَةً عَلى أُصُولِها فَبِإِذْنِ اللهِ وَ لِيُخْزِيَ الْفاسِقِينَ إِلَى قَوْلِهِ رَبَّنا إِنَّكَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ وَ أَنْزَلَ اللهُ عَلَيْهِ فِي عَبْدِ اللهِ بْنِ أُبَيٍّ وَ أَصْحَابِهِ أَ لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ إِلَى قَوْلِهِ ثُمَّ لا يُنْصَرُونَ ثُمَّ قَالَ: كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ يَعْنِي بَنِي قَيْنُقَاعَ قَرِيباً ذاقُوا وَبالَ أَمْرِهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ ثُمَّ ضَرَبَ فِي عَبْدِ اللهِ بْنِ أُبَيٍّ وَ بَنِي النَّضِيرِ مَثَلًا فَقَالَ كَمَثَلِ الشَّيْطانِ إِذْ قالَ لِلْإِنْسانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخافُ اللهَ رَبَّ الْعالَمِينَ فَكانَ عاقِبَتَهُما أَنَّهُما فِي النَّارِ خالِدَيْنِ فِيها وَ ذلِكَ جَزاءُ الظَّالِمِينَ. تفسير القمّي ۲/ ۳۵۸ ۳۶۰.

علی بن ابراهیم روایت کرد: سبب نزول این آیات سَبَّحَ لِلّهِ ما فِي السَّماواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتابِ مِنْ دِيارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ ما ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا این است که در مدینه سه گروه از یهود بودند: بنو نضیر،

قریظه و قینقاع. میان آنان و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم عهدی بود. آنان عهدشان را شکستند و سبب شکستن عهدشان، بنو نضیر بودند. روزی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به نزد آنان رفت تا برای دیه دو فردی که یکی از یاران پیامبر، او را غافلگیرانه کشته بود، طلب قرض کند، پس نزد کعب بن اشرف رفت. هنگامی که بر کعب وارد شد، او گفت: درود بر تو اباالقاسم، خوش آمدی. برخاست، گویی می خواهد برای او غذایی بیاورد. در حالی که با خود اندیشه قتل رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و قتل یارانش را داشت. جبرئیل علیه السلام بر او نازل شد و او را مطلع کرد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به مدینه بازگشت و به محمد بن سلمه انصاری فرمود: نزد بنو نضیر برو و به آنان بگو که خداوند عز و جل او را از نیرنگی که به آن همت گمارده بودید مطلع ساخت؛ پس یا از سرزمین ما خارج شوید و یا اعلان جنگ کنید. گفتند: از سرزمین تان خارج می شویم. پس عبدالله بن ابی نزد آنان فرستاد که خارج نشوید، بمانید و به محمد اعلان جنگ کنید، من و قوم و هم پیمانانم شما را یاری می کنیم. اگر خارج شوید، من هم با شما می آیم و اگر بجنگید، من هم با آنان می جنگم. آنان ماندند و استحکامات و قلعه های خود را ساختند و آماده جنگ شدند. آن گاه به سوی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پیغام فرستادند: ما از این جا نمی رویم، پس هر چه می خواهی بکن. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برخاست، تکبیر گفت و یارانش تکبیر گفتند و به امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: به سوی بنو نضیر برو. امیرالمؤمنین علیه السلام پرچم را گرفت و به پیش رفت. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم جلو آمد و قلعه ایشان را محاصره کرد. عبدالله بن ابی به آنان نیرنگ زد و هنگامی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به خانه هایشان رسید، هر چه نزدشان بود را حفظ می کردند و هر چه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به آن می رسید را خراب می کردند. مردی از آنان خانه خوبی داشت که آن را خراب کرد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمان داد درختان خرمایشان را قطع کنند. اما آنان به جزع و فزع افتادند و گفتند: ای محمد! خداوند تو را به خرابی امر کرده است؟ اگر این درختان از آن توست، آن‌ها را بگیر و اگر از آن ماست، آن‌ها را قطع نکن. پس از آن گفتند: ای محمد! از سرزمین تو خارج می شویم، اما آن‌چه از آن ماست را به ما ببخش. فرمود: نه، از این جا بروید و هر آن چه را شترها حمل می کنند با خود ببرید. قبول نکردند و چند روزی ماندند. سپس گفتند: از این جا می رویم و هر آن چه شترها حمل می کنند را با خود می بریم. فرمود: نه، از این جا بروید و هیچ کس چیزی را با خود نمی برد، و با هر کس چیزی یافتیم، او را می کشیم. سپس به همین شکل از آن سرزمین خارج شدند و برخی از آنان به فدک و وادی قری رفتند. و برخی از آنان به شام رفتند. خداوند راجع به آنان این آیه را نازل کرد: هُو الذِی أَخْرَجَ الذِینَ کَفَرُوا مِنْ أَهْل الکِتَابِ مِن دِیَارِهِمْ لأَول الحَشْرِ مَا ظَنَنتُمْ أَن یَخْرُجُوا وظَنُّوا أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ حُصُونُهُم مِّنَ اللهِ فَأَتَاهُمُ اللهُ مِنْ حَیْثُ لمْ یَحْتَسِبُوا تا آن جا که فرمود: ومَن یُشَاقِّ اللهَ فَإِنَّ اللهَ شَدِیدُ العِقَابِ و در مورد سرزنش پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم راجع به قطع درختان خرما این آیه را نازل کرد: مَا قَطَعْتُم مِّن لینَهٍ أَو تَرَکْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَی أُصُولهَا فَبِإِذْنِ اللهِ ولیُخْزِیَ الفَاسِقِینَ تا آن جا که فرمود: رَبَّنَا إِنَّک رَؤُوفٌ رَّحِیمٌ و خداوند راجع به عبدالله بن ابی و یارانش این آیه را نازل کرد: أَلمْ تَر إِلی الذِینَ نَافَقُوا یَقُولونَ لإِخْوانِهِمُ الذِینَ کَفَرُوا مِنْ أَهْل الکِتَابِ لئِنْ أُخْرِجْتُمْ لنَخْرُجَنَّ مَعَکُمْ ولا نُطِیعُ فِیکُمْ أَحَدًا أَبَدًا وإِن قُوتِلتُمْ لنَنصُرَنَّکُمْ واللهُ یَشْهَدُ إِنَّهُمْ لکَاذِبُونَ تا آن جا که فرمود: لا یُنصَرُونَ سپس فرمود: کَمَثَل الذِینَ مِن قَبْلِهِمْ مقصود بنو قینقاع است. قَرِیبًا ذَاقُوا وبَال أَمْرِهِمْ ولهُمْ عَذَابٌ أَلِیمٌ سپس مثلی را در مورد عبدالله ابن ابی و بنو نضیر بیان کرد و فرمود: کَمَثَل الشَّیْطَانِ إِذْ قَال للإِنسَانِ اکْفُرْ فَلمَّا کَفَرَ قَال إِنِّی بَرِیءٌ مِّنک إِنِّی أَخَافُ اللهَ رَبَّ العَالمِینَ* فَکَانَ عَاقِبَتَهُمَا أَنَّهُمَا فِی النَّارِ خَالدَیْنِ فِیهَا وذَلک جَزَاء الظَّالمِینَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله تَصَدَّقُوا وَ لَوْ بِصَاعٍ مِنْ تَمْرٍ وَ لَوْ بِبَعْضِ صَاعٍ وَ لَوْ بِقَبْضَةٍ وَ لَوْ بِبَعْضِ قَبْضَةٍ وَ لَوْ بِتَمْرَةٍ وَ لَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ لَيِّنَةٍ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَاقٍ اللهَ فَقَائِلٌ لَهُ أَ لَمْ أَفْعَلْ بِكَ أَ لَمْ أَجْعَلْكَ سَمِيعاً بَصِيراً أَ لَمْ أَجْعَلْ لَكَ مَالًا وَ وَلَداً فَيَقُولُ بَلَى فَيَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَانْظُرْ مَا قَدَّمْتَ لِنَفْسِكَ قَالَ فَيَنْظُرُ قُدَّامَهُ وَ خَلْفَهُ وَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ فَلَا يَجِدُ شَيْئاً يَقِي بِهِ وَجْهَهُ مِنَ النَّارِ. الكافي ٤/ ٤، ح ١١.

امام صادق علیه السلام روایت کنند که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: صدقه بدهید حتی اگر یک مد خرما باشد، اگر نمی توانید نصف خرما صدقه بدهید! اما اگر نصف خرما هم ندارید که صدقه بدهید اعمال نیکو را صدقه قرار دهید چون هر کار نیکی صدقه است. چرا؟ به این دلیل که هاتفی پس از مرگ خواهد گفت، مگر به تو فرصت نداده بودم؟ مگر تو را سمیع و بصیر قرار نداده بودم؟ مگر به تو مال و اولاد نداده بودم؟ عرض می کند: چرا خداي من! به من همه را داده بودی. خداوند خواهد گفت: حال، خود داوری کن و ببین چه برای خود پیش فرستاده ای؟ نگاهی به جلو، عقب و چپ و راستش می کند؛ چیزی را پیدا نمی کند که خود را از آتش جهنم با او نجات دهد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **لا يَسْتَوِي أَصْحابُ النَّارِ وَ أَصْحابُ الْجَنَّةِ أَصْحابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفائِزُونَ** فَقَالَ صلى الله عليه و آله أَصْحَابُ الْجَنَّةِ مَنْ أَطَاعَنِي وَ سَلَّمَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام بَعْدِي وَ أَقَرَّ بِوَلَايَتِهِ وَ أَصْحَابُ النَّارِ مَنْ سَخِطَ الْوَلَايَةَ وَ نَقَضَ الْعَهْدَ وَ قَاتَلَهُ بَعْدِي. العيون ١/ ١٠٢، ح ١٨.

علی بن ابی طالب علیه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم این آیه را تلاوت کرد: لا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وأَصْحَابُ الجَنَّةِ أَصْحَابُ الجَنَّةِ هُمُ الفَائِزُونَ سپس فرمود: اصحاب بهشت کسانی هستند که مرا اطاعت کردند و پس از من علی بن ابی طالب علیه السلام را پذیرفتند و ولایتش را قبول کردند. اصحاب جهنم کسانی هستند که از ولایت او به خشم آمدند و عهد را شکستند و پس از من با او جنگیدند.

مَحْدُوجِ بْنِ زَيْدٍ الذُّهْلِيِّ، وَ كَانَ فِي وَفْدِ قَوْمِهِ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله ، تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **لا يَسْتَوِي أَصْحابُ النَّارِ وَ أَصْحابُ الْجَنَّةِ أَصْحابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفائِزُونَ** قَالَ:فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَنْ أَصْحَابِ الْجَنَّةِ قَالَ: مَنْ أَطَاعَنِي وَ سَلَّمَ لِهَذَا مِنْ بَعْدِي.قَالَ: وَ أَخَذَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله بِكَفِّ عَلِيٍّ عليه السلام وَ هُوَ يَوْمَئِذٍ إِلَى جَنْبِهِ فَرَفَعَهَا، وَ قَالَ: أَلَا إِنَّ عَلِيّاً مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ، فَمَنْ حَادَّهُ فَقَدْ حَادَّنِي، وَ مَنْ حَادَّنِي فَقَدْ أَسْخَطَ اللهَ (عَزَّ وَ جَلَّ). ثُمَّ قَالَ: يَا عَلِيُّ، حَرْبُكَ حَرْبِي، وَ سِلْمُكَ سِلْمِي، وَ أَنْتَ الْعَلَمُ بَيْنِي وَ بَيْنَ أُمَّتِي. أمالي الطوسي ٢/ ١٠٠.

محدوج بن زید ذهلی نقل کرده است که با قومش نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمده بودند و او این آیه را تلاوت کرد: لا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وأَصْحَابُ الجَنَّةِ أَصْحَابُ الجَنَّةِ هُمُ الفَائِزُونَ و گفت: گفتیم: ای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم! اصحاب بهشت چه کسانی هستند؟ فرمود: هر کس از من اطاعت کند و پس از من تسلیم این فرد باشد و دست علی که سلام و درود خدا بر او باد را گرفت و او در آن لحظه نزد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بود و آن را بالا برد و فرمود: بدانید که علی از من است و من از او هستم، هر کس با او دشمنی کند، با من دشمنی کرده است و هر کس با من دشمنی کند، خداوند عز و

جل را ناخشنود کرده است. پس فرمود: ای علی! جنگ با تو، جنگ با من است، و صلح با تو، صلح با من است. و تو علم میان من و امت من هستی..

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ هَلْ كَانَ اللهُ عَارِفاً بِنَفْسِهِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ يَرَاهَا وَ يَسْمَعُهَا قَالَ مَا كَانَ مُحْتَاجاً إِلَى ذَلِكَ لِأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ يَسْأَلُهَا وَ لَا يَطْلُبُ مِنْهَا هُوَ نَفْسُهُ وَ نَفْسُهُ هُوَ قُدْرَتُهُ نَافِذَةٌ فَلَيْسَ يَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يُسَمِّيَ نَفْسَهُ وَ لَكِنَّهُ اخْتَارَ لِنَفْسِهِ أَسْمَاءً لِغَيْرِهِ يَدْعُوهُ بِهَا لِأَنَّهُ إِذَا لَمْ يُدْعَ بِاسْمِهِ لَمْ يُعْرَفْ فَأَوَّلُ مَا اخْتَارَ لِنَفْسِهِ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ لِأَنَّهُ أَعْلَى الْأَسْمَاءِ كُلِّهَا فَمَعْنَاهُ اللهُ وَ اسْمُهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ هُوَ أَوَّلُ أَسْمَائِهِ لِأَنَّهُ عَلِيٌّ عَلَا كُلَّ شَيْءٍ. الكافي ۱/ ۱۱۳، ح ۲.

ابن سنان گوید از امام رضا علیه السلام پرسیدم: آیا خدای عز و جل پیش ازآن که مخلوق را آفریند بذات خود شناسائی داشت؟ فرمود: آری عرض کردم: آنرا می‌دید و می‌شنید؟ فرمود نیازی به آن نداشت زیرا نه از آن پرسشی داشت و نه خواهشی، او خودش بود و خودش او و قدرتش نفوذ داشت پس نیازی نداشت که ذات خود را نام ببرد ولی برای خود نامهائی برگزید تا دیگران او را به آن نامها بخوانند، زیرا اگر او به نام خود خوانده نمی‌شد شناخته نمی‌شد و نخستین اسمی که برای خود برگزید: علی عظیم بود، زیرا او برتر از همه چیز است، معنای او الله است و اسم او علی عظیم است که اول نامهای اوست و برتر از همه چیز است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي ﷺ ..... وَ إِنْ كُنْتَ تَقُولُ هَذِهِ الصِّفَاتُ وَ الْأَسْمَاءُ لَمْ تَزَلْ فَإِنَّ لَمْ تَزَلْ مُحْتَمِلٌ مَعْنَيَيْنِ فَإِنْ قُلْتَ لَمْ تَزَلْ عِنْدَهُ فِي عِلْمِهِ وَ هُوَ مُسْتَحِقُّهَا فَنَعَمْ وَ إِنْ كُنْتَ تَقُولُ لَمْ يَزَلْ تَصْوِيرُهَا وَ هِجَاؤُهَا وَ تَقْطِيعُ حُرُوفِهَا فَمَعَاذَ اللهِ أَنْ يَكُونَ مَعَهُ شَيْءٌ غَيْرُهُ بَلْ كَانَ اللهُ وَ لَا خَلْقَ ثُمَّ خَلَقَهَا وَسِيلَةً بَيْنَهُ وَ بَيْنَ خَلْقِهِ يَتَضَرَّعُونَ بِهَا إِلَيْهِ وَ يَعْبُدُونَهُ وَ هِيَ ذِكْرُهُ وَ كَانَ اللهُ وَ لَا ذِكْر..... الكافي ۱/ ۱۱۶، ح ۷.

امام جواد علیه السلام فرمودند:.....و اگر مقصودت این است که این اسماء و صفات ازلی می‌باشند، ازلی بودن دو معنی دارد: و اگر بگوئی خدا همیشه با آنها علم داشته و سزاوار آنها بوده، صحیح است و اگر بگوئی تصویر آنها و الفبای آنها و حروف مفرده آنها همیشگی بوده، پناه می‌برم بخدا که با خدا چیز دیگری در ازل بوده باشده بل که خدا بود و مخلوقی نبود، سپس این اسماء و صفات را پدید آورد تا میان او و مخلوقش واسطه باشند و بوسیله آنها بدرگاه خدا تضرع کنند و او را پرستش نمایند و آنها ذکر او باشند، خدا بود و ذکری نبود....

عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ عَنْ أَسْمَاءِ اللهِ وَ اشْتِقَاقِهَا اللهُ مِمَّا هُوَ مُشْتَقٌّ فَقَالَ يَا هِشَامُ اللهُ مُشْتَقٌّ مِنْ إِلَهٍ وَ إِلَهٌ يَقْتَضِي مَأْلُوهاً وَ الِاسْمُ غَيْرُ الْمُسَمَّى فَمَنْ عَبَدَ الِاسْمَ دُونَ الْمَعْنَى فَقَدْ كَفَرَ وَ لَمْ يَعْبُدْ شَيْئاً وَ مَنْ عَبَدَ الِاسْمَ وَ الْمَعْنَى فَقَدْ أَشْرَكَ وَ عَبَدَ اثْنَيْنِ وَ مَنْ عَبَدَ الْمَعْنَى دُونَ الِاسْمِ فَذَاكَ التَّوْحِيدُ أَ فَهِمْتَ يَا هِشَامُ قَالَ قُلْتُ زِدْنِي قَالَ للهِ تِسْعَةٌ وَ تِسْعُونَ اسْماً فَلَوْ كَانَ الِاسْمُ هُوَ الْمُسَمَّى لَكَانَ كُلُّ اسْمٍ مِنْهَا إِلَهاً وَ لَكِنَّ اللهَ مَعْنًى يُدَلُّ عَلَيْهِ بِهَذِهِ الْأَسْمَاءِ وَ كُلُّهَا غَيْرُهُ يَا هِشَامُ الْخُبْزُ اسْمٌ لِلْمَأْكُولِ وَ الْمَاءُ اسْمٌ لِلْمَشْرُوبِ وَ الثَّوْبُ اسْمٌ لِلْمَلْبُوسِ وَ النَّارُ اسْمٌ لِلْمُحْرِقِ أَ فَهِمْتَ يَا هِشَامُ فَهْماً تَدْفَعُ بِهِ وَ تُنَاضِلُ بِهِ أَعْدَاءَنَا الْمُتَّخِذِينَ مَعَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ غَيْرَهُ قُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ نَفَعَكَ اللهُ بِهِ وَ ثَبَّتَكَ يَا هِشَامُ قَالَ فَوَ اللهِ مَا قَهَرَنِي أَحَدٌ فِي التَّوْحِيدِ حَتَّى قُمْتُ مَقَامِي هَذَا. الكافي ۱/ ۱۱۴ ح ۲.

هشام بن حکم روایت کرد که گفت: از امام صادق علیه السلام در باره اسامی خداوند و اشتقاق آن پرسیدم و این که الله از چه گرفته شده است. فرمود: ای هشام! الله از اله گرفته شده است و اله، مألوه را ایجاب می‌کند و اسم با مسمی فرق دارد. پس هر

کس اسم را بدون در نظر گرفتن معنا بپرستد، کفر ورزیده و کسی را بندگی نکرده است و هر کس اسم و معنی را بپرستد، کفر ورزیده و دو چیز را بندگی کرده است و هر کس معنا را بدون اسم بپرستد، آن توحید است. دانستی ای هشام؟ گفت: گفتم: بیش از این بگو: فرمود: خداوند نود و نه اسم دارد. اگر اسم، همان مسمی بود، هر یک از آن اسامی، یک اله بود، اما الله معنایی است که تمامی اسامی بر آن دلالت می کند و همه آن اسامی، غیر از الله است. ای هشام! نان، نام چیزی خوردنی است. آب، نام چیزی نوشیدنی است. لباس، نام چیزی است که پوشیده می شود و آتش نام چیزی که می سوزاند. ای هشام! به گونه ای متوجه شدی که بتوانی با دشمنان ما که همراه با خداوند عز و جل معبود دیگری می‌گیرند، بحث کنی و آنان را شکست دهی؟ گفتم: بلی. فرمود: ای هشام! خداوند تو را سود رساند و پایدارت قرار دهد. هشام گفت: به خدا سوگند، از زمانی که از آن مجلس برخاستم، احدی نتوانست مرا در مسئله توحید شکست دهد.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ للهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى تِسْعَةً وَ تِسْعِينَ اسْماً مِائَةً إِلَّا وَاحِداً مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَ هِيَ اللهُ الْإِلَهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الْأَوَّلُ الْآخِرُ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ الْقَدِيرُ الْقَاهِرُ الْعَلِيُّ الْأَعْلَى الْبَاقِي الْبَدِيعُ الْبَارِئُ الْأَكْرَمُ الظَّاهِرُ الْبَاطِنُ الْحَيُّ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ الْحَلِيمُ الْحَفِيظُ الْحَقُّ الْحَسِيبُ الْحَمِيدُ الْحَفِيُّ الرَّبُّ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ الذَّارِئُ الرَّزَّاقُ الرَّقِيبُ الرَّءُوفُ الرَّائِي **السَّلامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ** السَّيِّدُ السُّبُّوحُ الشَّهِيدُ الصَّادِقُ الصَّانِعُ الطَّاهِرُ الْعَدْلُ الْعَفُوُّ الْغَفُورُ الْغَنِيُّ الْغِيَاثُ الْفَاطِرُ الْفَرْدُ الْفَتَّاحُ الْفَالِقُ الْقَدِيمُ **الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ** الْقَوِيُّ الْقَرِيبُ الْقَيُّومُ الْقَابِضُ الْبَاسِطُ قَاضِي الْحَاجَاتِ الْمَجِيدُ الْمَوْلَى الْمَنَّانُ الْمُحِيطُ الْمُبِينُ الْمُقِيتُ الْمُصَوِّرُ الْكَرِيمُ الْكَبِيرُ الْكَافِي كَاشِفُ الضُّرِّ الْوَتْرُ النُّورُ الْوَهَّابُ النَّاصِرُ الْوَاسِعُ الْوَدُودُ الْهَادِي الْوَفِيُّ الْوَكِيلُ الْوَارِثُ الْبَرُّ الْبَاعِثُ التَّوَّابُ الْجَلِيلُ الْجَوَادُ الْخَبِيرُ الْخَالِقُ **خَيْرُ النَّاصِرِينَ** الدَّيَّانُ الشَّكُورُ الْعَظِيمُ اللَّطِيفُ الشَّافِي. التوحيد/ ۱۹٤ ۱۹۵.

امیر المومنین علیه السلام روایت فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: خداوند تبارک و تعالی نود و نه نام دارد. هر کس آن‌ها را برشمرد، وارد بهشت می شود. آن نام ها چنین است: الله، اله، واحد، احد، صمد، اول، آخر، سمیع، بصیر، قدیر، قاهر، علی، اعلی، باقی، بدیع، باریء، اکرم، ظاهر، باطن، حیّ، حکیم، علیم، حلیم، حفیظ، حق، حسیب، حمید، حفّی، رب، رحمن، رحیم، ذاریء، رازق، رقیب، رؤوف، بارّ، سلام، مؤمن، مهیمن، عزیز، جبار، متکبر، سید، سبوح، شهید، صادق، صانع، طاهر، عدل، عفو، غفور، غنی، غیاث، فاطر، فرد، فتّاح، فالق، قدیم، ملک، قدّوس، قوی، قریب، قیّوم، قابض، باسط، قاضی حاجات، مجید، مولی، منّان، محیط، مبین، مقیت، مصور، کریم، کبیر، کافی، کاشف الضر، وتر، نور، وهاب، ناصر، واسع، ودود، هادی، وفی، وکیل، وارث، برّ، باعث، تواب، جلیل، جواد، خبیر، خالق، خیر الناصرین، دیّان، شکور، عظیم، لطیف، شافی.

۶۰. الممتحنة

الممتحنة ۱۳-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ (۱) إِنْ يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ (۲) لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (۳) قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللهِ وَحْدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ (۴) رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۵) لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (۶) عَسَى اللهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً وَاللهُ قَدِيرٌ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۷) لَا يَنْهَاكُمُ اللهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (۸) إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَى إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (۹) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ اللهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَآتُوهُمْ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَاسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنْفَقُوا ذَلِكُمْ حُكْمُ اللهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (۱۰) وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَآتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَا أَنْفَقُوا وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ (۱۱) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللهَ إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۱۲) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ (۱۳)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. ای کسانی که ایمان آورده اید دشمن من و دشمن خودتان را به دوستی برمگیرید [به طوری] که با آن ها اظهار دوستی کنید و حال آنکه قطعا به آن حقیقت که برای شما آمده کافرند [و] پیامبر [خدا] و شما را [از مکه] بیرون می کنند که [چرا] به خدا پروردگارتان ایمان آورده اید اگر برای جهاد در راه من و طلب خشنودی من بیرون آمده اید [شما] پنهانی با آنان رابطه دوستی برقرار می کنید در حالی که من به آن چه پنهان داشتید و آن چه آشکار نمودید داناترم و هرکس از شما چنین کند قطعا از راه درست منحرف گردیده است (۱) اگر بر شما دست یابند دشمن شما باشند و بر شما به بدی دست و زبان بگشایند و آرزو دارند که کافر شوید (۲) روز قیامت نه خویشان شما و نه فرزندانتان هرگز به شما سود نمی رسانند [خدا] میانتان فیصله می دهد و خدا به آن چه انجام می دهید بیناست (۳) قطعا برای شما در [پیروی از] ابراهیم و کسانی که با او بند سر مشقی نیکوست آنگاه که به قوم خود گفتند ما از شما و از آن چه به جای خدا می پرستید بیزاریم به شما کفر می ورزیم و میان ما و شما دشمنی و کینه همیشگی پدیدار شده تا وقتی که فقط به خدا ایمان آورید جز [در] سخن ابراهیم [که] به [نا] پدر [ی] خود [گفت] حتما برای تو آمرزش خواهم خواست با آنکه در برابر خدا اختیار چیزی را برای تو ندارم ای پروردگار ما بر تو اعتماد کردیم و به سوی تو باز گشتیم و فرجام به سوی توست (۴) پروردگارا ما را وسیله آزمایش [و آماج آزار] برای کسانی که کفر

ورزیده اند مگردان و برما ببخشای که تو خود توانای سنجیده کاری (۵) قطعا برای شما در [پیروی از] آنان سرمشقی نیکوست [یعنی] برای کسی که به خدا و روز باز پسین امید می بندد و هر کس روی برتابد [بداند که] خدا همان بی نیاز ستوده [صفات] است (۶) امید است که خدا میان شما و میان کسانی از آنان که [ایشان را] دشمن داشتید دوستی برقرار کند و خدا توانا است و خدا آمرزنده مهربان است (۷) [اما] خدا شما را از کسانی که در [کار] دین با شما نجنگیده و شما را از دیارتان بیرون نکرده اند باز نمی دارد که با آنان نیکی کنید و با ایشان عدالت ورزید زیرا خدا دادگران را دوست می دارد (۸) فقط خدا شما را از دوستی با کسانی باز می دارد که در [کار] دین با شما جنگ کرده و شما را از خانه هایتان بیرون رانده و در بیرون راندنتان با یکدیگر همپشتی کرده اند و هر کس آنان را به دوستی گیرد آنان همان ستمگرانند (۹) ای کسانی که ایمان آورده اید چون زنان با ایمان مهاجر نزد شما آیند آنان را بیازمایید خدا به ایمان آنان داناتر است پس اگر آنان را با ایمان تشخیص دادید دیگر ایشان را به سوی کافران باز نگردانید نه آن زنان بر ایشان حلالند و نه آن [مردان] بر این زنان حلال و هر چه خرج [این زنان] کرده اند به [شوهران] آن ها بدهید و بر شما گناهی نیست که در صورتی که مهرشان را به آنان بدهید با ایشان ازدواج کنید و به پیوندهای قبلی کافران متمسك نشوید [و پایبند نباشید] و آن چه را شما [برای زنان مرتد و فراری خود که به کفار پناهنده شده اند] خرج کرده اید [از کافران] مطالبه کنید و آن ها هم باید آن چه را خرج کرده اند [از شما] مطالبه کنند این حکم خداست [که] میان شما داوری می کند و خدا دانای حکیم است (۱۰) و در صورتی که [زنی] از همسران شما به سوی کفار رفت [و کفار مهر مورد مطالبه شما را ندادند] و شما غنیمت یافتید پس به کسانی که همسرانشان رفته اند معادل آن چه خرج کرده اند بدهید و از آن خدایی که به او ایمان دارید بترسید (۱۱) ای پیامبر چون زنان با ایمان نزد تو آیند که [با این شرط] با تو بیعت کنند که چیزی را با خدا شریك نسازند و دزدی نکنند و زنا نکنند و فرزندان خود را نکشند و بچه های حرامزاده پیش دست و پای خود را با بهتان [و حیله] به شوهر نبندند و در [کار] نیك از تو نافرمانی نکنند با آنان بیعت کن و از خدا برای آنان آمرزش بخواه زیرا خداوند آمرزنده مهربان است (۱۲) ای کسانی که ایمان آورده اید مردمی را که خدا بر آنان خشم رانده به دوستی مگیرید آن ها واقعا از آخرت سلب امید کرده اند همان گونه که کافران اهل گور قطع امید نموده اند (۱۳)

علیّ بن إبراهیم :**يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَ عَدُوَّكُمْ أَوْلِياءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ** نَزَلَتْ فِي حَاطِبِ بْنِ أَبِي بَلْتَعَةَ وَ لَفْظُ الْآيَةِ عَامٌّ وَ مَعْنَاهُ خَاصٌّ وَ كَانَ سَبَبُ ذَلِكَ أَنَّ حَاطِبَ بْنَ أَبِي بَلْتَعَةَ كَانَ قَدْ أَسْلَمَ وَ هَاجَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ وَ كَانَ عِيَالُهُ بِمَكَّةَ وَ كَانَتْ قُرَيْشٌ يَخَافُ [تَخَافُ] أَنْ يَغْزُوَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَصَارُوا إِلَى عِيَالِ حَاطِبٍ وَ سَأَلُوهُمْ أَنْ يَكْتُبُوا إِلَى حَاطِبٍ يَسْأَلُوهُ عَنْ خَبَرِ مُحَمَّدٍ ﷺ هَلْ يُرِيدُ أَنْ يَغْزُوَ مَكَّةَ فَكَتَبُوا إِلَى حَاطِبٍ يَسْأَلُونَهُ عَنْ ذَلِكَ فَكَتَبَ إِلَيْهِمْ حَاطِبٌ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ يُرِيدُ ذَلِكَ وَ دَفَعَ الْكِتَابَ إِلَى امْرَأَةٍ تُسَمَّى صَفِيَّةَ فَوَضَعَتْهُ فِي قُرُونِهَا وَ مَرَّتْ فَنَزَلَ جَبْرَئِيلُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَأَخْبَرَهُ بِذَلِكَ فَبَعَثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ الزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامِ فِي طَلَبِهَا فَلَحِقَاهَا فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَيْنَ الْكِتَابُ فَقَالَتْ مَا مَعِي شَيْءٌ فَفَتَّشَاهَا فَلَمْ يَجِدَا مَعَهَا شَيْئاً فَقَالَ الزُّبَيْرُ مَا نَرَى مَعَهَا شَيْئاً فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ اللهِ مَا كَذَبَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ وَ لَا كَذَبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى جَبْرَئِيلَ عليه السلام وَ لَا كَذَبَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام عَلَى اللهِ جَلَّ ثَنَاؤُهُ وَ اللهِ لَتُظْهِرَنَّ الْكِتَابَ أَوْ لَأُورِدَنَّ رَأْسَكِ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَتْ تَنَحَّيَا حَتَّى أُخْرِجَهُ فَأَخْرَجَتِ الْكِتَابَ مِنْ قُرُونِهَا فَأَخَذَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ جَاءَ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ يَا حَاطِبُ مَا هَذَا فَقَالَ حَاطِبٌ وَ اللهِ يَا رَسُولَ اللهِ مَا نَافَقْتُ وَ لَا غَيَّرْتُ وَ لَا بَدَّلْتُ وَ إِنِّي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَ أَنَّكَ رَسُولُ اللهِ حَقّاً وَ لَكِنْ أَهْلِي وَ عِيَالِي كَتَبُوا إِلَيَّ بِحُسْنِ صَنِيعِ قُرَيْشٍ إِلَيْهِمْ فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُجَازِيَ قُرَيْشاً بِحُسْنِ مُعَاشَرَتِهِمْ فَأَنْزَلَ اللهُ جَلَّ ثَنَاؤُهُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَ عَدُوَّكُمْ أَوْلِياءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ** إِلَى قَوْلِهِ **لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحامُكُمْ وَ لا أَوْلادُكُمْ يَوْمَ الْقِيامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَ اللهُ بِما تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ.** تفسير القمّي ۲/ ۳۶۱ ۳۶۲.

علی بن ابراهیم: این آیات یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَ عَدُوَّكُمْ أَوْلِياءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ در مورد حاطب بن ابی بلتعه نازل شد. ظاهر آیه عام است و معنای آن خاص است. سبب نزول این آیات این است که حاطب بن ابی بلتعه مسلمان شد و

به مدینه مهاجرت کرد. خانواده او در مکه بودند. از سوی دیگر، قریش ترس آن را داشت که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم با آنان بجنگد. پس نزد خانواده حاطب رفتند و از آن‌ها خواستند که نامه‌ای به حاطب بنویسند تا خبری از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برای آنان بیاورد و این که آیا قصد حمله به مکه را دارد یا نه؟ پس نامه ای به حاطب نوشتند و از او در این باره پرسیدند. حاطب برای آنان نوشت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می خواهد چنین کند. آن گاه، نامه را به زنی به نام صفیه داد. صفیه، نامه را میان موهایش گذاشت و رفت. جبرئیل علیه السلام بر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد و او را مطلع ساخت. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم، امیرالمؤمنین علیه السلام و زبیر بن عوام را به دنبال صفیه فرستاد. هنگامی که به او رسیدند، امیرالمؤمنین علیه السلام به او فرمود: نامه کجاست؟ صفیه گفت: من چیزی ندارم. او را گشتند، اما چیزی نیافتند. زبیر گفت: چیزی نیافتیم. امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: به خدا سوگند، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به ما دروغ نگفت و پیامبر که سلام و درود خدا بر او باد، بر جبرئیل علیه السلام دروغ نبسته است. و جبرئیل بر خداوند جل ثنائه دروغ نبسته است. به خدا سوگند، یا نامه را نشان بده و یا سرت را نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می برم. گفت: دور شوید تا آن را درآورم. پس نامه را از بین گیسوانش درآورد. امیرالمؤمنین علیه السلام آن را گرفت و نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ای حاطب! این چیست؟ حاطب گفت: ای رسول خدا! به خدا سوگند، نه نفاق کرده ام و نه تغییر کرده ام و شهادت می دهم که خدایی جز خدای یگانه نیست، و تو به حق رسول خدایی. اما اهل و خانواده من نوشتند که قریش با آنان به نیکی برخورد کرده است و من دوست داشتم که از قریش به خاطر حسن برخوردشان تشکر کنم. خداوند عز و جل بر رسولش که سلام و درود خدا بر او باد، این آیه را نازل کرد: يَا أَيُّهَا الذِينَ آمَنُوا لا تَتَّخِذُوا عَدُوی وعَدُوكُمْ أَولیَاء تُلقُونَ إِلیْهِم بِالمَوَدَّهِ تا آن جا که فرمود: لن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ ولا أَولادُكُمْ يَومَ القِيَامَهِ يَفْصِل بَيْنَكُمْ واللهُ بِمَا تَعْمَلونَ بَصِيرٌ.

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ لِرَجُلٍ إِنْ كُنْتَ لَا تُطِيعُ خَالِقَكَ فَلَا تَأْكُلْ رِزْقَهُ وَ إِنْ كُنْتَ وَالَيْتَ عَدُوَّهُ فَاخْرُجْ عَنْ مِلْكِهِ وَ إِنْ كُنْتَ غَيْرَ قَانِعٍ بِقَضَائِهِ وَ قَدَرِهِ فَاطْلُبْ رَبّاً سِوَاهُ. التوحيد/ ۳۷۲، ح ۱۳.

اصبغ بن نباته که گفت امیر المؤمنین علیه السلام بمردی فرمود که اگر چنان باشی که پروردگارت را فرمان نبری روزی او را مخور و اگر چنان باشی که دشمنش را دوست داری از مملکت او بیرون رو و اگر بقضاء و قدرش قانع نباشی پروردگاری غیر از او را طلب کن.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ .... وَ الْكُفْرُ فِي هَذِهِ الْآيَةِ الْبَرَاءَةُ يَقُولُ يَبْرَأُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ وَ نَظِيرُهَا فِي سُورَةِ إِبْرَاهِيمَ قَوْلُ الشَّيْطَانِ **إِنِّي كَفَرْتُ بِما أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ** وَ قَوْلُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ **كَفَرْنا بِكُمْ** يَعْنِي تَبَرَّأْنَا مِنْكُمْ . التوحيد/ ۲۶۰، ح ۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....و کفر در این آیه برائت و بیزاری است می‌فرماید که پس بعضی از ایشان از بعضی بیزاری جوید و نظیر این آیه در سوره ابراهیم گفتار شیطان است که خدا از او حکایت فرموده که إِنِّي كَفَرْتُ بِما أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ یعنی بدرستی که من کافر و بیزار شدم بآن‌چه شریک ساختید مرا پیش از این و قول ابراهیم خلیل خداوند رحمان كَفَرْنا بِكُمْ یعنی بیزاری جستیم از شما.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: مِنْ أَوْثَقِ عُرَى الْإِيمَانِ أَنْ تُحِبَّ فِي اللهِ وَ تُبْغِضَ فِي اللهِ وَ تُعْطِيَ فِي اللهِ وَ تَمْنَعَ فِي اللهِ.. الكافي ۲/ ۱۲۵، ح ۲.

امام صادق علیه السلام فرمود: از محکمترین دست آویزهای ایمان اینستکه : برای خدا دوست بداری و برای خدا دشمن بداری و برای خدا عطا کنی و برای خدا دریغ داری.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: كُلُّ مَنْ لَمْ يُحِبَّ عَلَى الدِّينِ وَ لَمْ يُبْغِضْ عَلَى الدِّينِ فَلَا دِينَ لَهُ. الكافي ۲/ ۱۲۷، ح ۱۶.

امام صادق علیه السلام فرمود: هر که برای دین دوست ندارد و برای دشمن ندارد، دین ندارد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: مَا كَانَ مِنْ وُلْدِ آدَمَ مُؤْمِنٌ إِلَّا فَقِيراً وَ لَا كَافِرٌ إِلَّا غَنِيّاً حَتَّى جَاءَ إِبْرَاهِيمُ ﷺ فَقَالَ **رَبَّنا لا تَجْعَلْنا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا** فَصَيَّرَ اللهُ فِي هَؤُلَاءِ أَمْوَالًا وَ حَاجَةً وَ فِي هَؤُلَاءِ أَمْوَالًا وَ حَاجَةً. الكافي ۲/ ۲۶۲، ح ۱۰.

از امام صادق علیه السلام روایت کردند: در میان فرزندان آدم علیه السلام مؤمنی نبود که فقیر نباشد و کافری نبود که ثروتمند نباشد تا این که ابراهیم علیه السلام آمد و فرمود: رَبَّنَا لا تَجْعَلنَا فِتْنَةً للذِينَ كَفَرُوا پس خداوند در این گروه، ثروت و فقر را قرار داد، همان طور که در آن گروه نیز ثروت و فقر را قرار داد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِهِ: **عَسَى اللهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَ الَّذِينَ عادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً وَ اللهُ قَدِيرٌ وَ اللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ** فَإِنَّ اللهَ أَمَرَ نَبِيَّهُ ﷺ وَ الْمُؤْمِنِينَ بِالْبَرَاءَةِ مِنْ قَوْمِهِمْ مَا دَامُوا كُفَّاراً فَقَالَ: **قَدْ كانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْراهِيمَ وَ الَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآؤُا مِنْكُمْ وَ مِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللهِ** إِلَى قَوْلِهِ **وَ اللهُ قَدِيرٌ وَ اللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ** الْآيَةَ قَطَعَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَلَايَةَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُمْ وَ أَظْهَرُوا لَهُمُ الْعَدَاوَةَ فَقَالَ **عَسَى اللهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَ الَّذِينَ عادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً** فَلَمَّا أَسْلَمَ أَهْلُ مَكَّةَ خَالَطَهُمْ أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ نَاكَحُوهُمْ وَ تَزَوَّجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أُمَّ حَبِيبٍ بِنْتَ أَبِي سُفْيَانَ بْنِ حَرْب. تفسير القمّي ۲/ ۳۶۲.

امام باقر علیه السلام در باره کلام خداوند تعالی: عَسَى اللهُ أَن يَجْعَل بَيْنَكُمْ وبَيْنَ الذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّودَّةً واللهُ قَدِيرٌ واللهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ فرمود: خداوند به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و به مؤمنان دستور داد تا زمانی که قوم ایشان کافر هستند، از آنان برائت بجویند خداوند تعالی فرمود: قَدْ كَانَتْ لكُمْ أُسْوةٌ حَسَنَةٌ فِي إبْرَاهِيمَ والذِينَ مَعَهُ إذْ قَالوا لقَومِهِمْ إنَّا بُرَءاؤا مِنكُمْ ومِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللهِ كَفَرْنَا بِكُمْ خداوند عز و جل دوستی مؤمنین را نسبت به آنان قطع کرد و مؤمنان نسبت به آنان دشمنی نشان دادند. پس فرمود: عَسَى اللهُ أَن يَجْعَل بَيْنَكُمْ وبَيْنَ الذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّودَّةً پس آن زمان که اهل مکه مسلمان شدند، اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم با آنان درآمیختند و با آنان ازدواج کردند و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نیز با ام حبیبه دختر ابو سفیان بن حرب ازدواج کرد.

عَنِ الْفُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ إِنَ لِامْرَأَتِي أُخْتاً عَارِفَةً عَلَى رَأْيِنَا وَ لَيْسَ عَلَى رَأْيِنَا بِالْبَصْرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ فَأُزَوِّجُهَا مِمَّنْ لَا يَرَى رَأْيَهَا قَالَ لَا وَ لَا نِعْمَةَ [وَ لَا كَرَامَةَ] إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **فَلا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَ لا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَ**.. الكافي ۵/ ۳۴۹، ح ۶.

فضیل بن یسار روایت کرد که گفت: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: همسرم خواهری دارد که عقیده ما را دارد و در بصره، تعداد کسانی که با ما هم عقیده هستند، اندک است. آیا من می‌توانم او را به ازدواج کسی درآورم که با او هم عقیده نیست؟ فرمود: خیر، و خیر، نعمت است، زیرا خداوند عز و جل فرمود: فَلا تَرْجِعُوهُنَّ إِلى الكُفَّارِ لا هُنَّ حِل لهُمْ ولا هُمْ يَحِلونَ لهُنَّ....

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ .... وَ تَقَرَّبُوا إِلَى اللهِ بِتَوْحِيدِهِ وَ طَاعَةِ مَنْ أَمَرَكُمْ أَنْ تُطِيعُوهُ **وَ لا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوافِرِ**... مصباح المتهجد/ ۷۰۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: به خدای متعال به توحید و اطاعت اوامری که بر شما فرموده تقرب بجوئید وَ لا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوافِرِ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: لَمَّا فَتَحَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَكَّةَ بَايَعَ الرِّجَالَ ثُمَّ جَاءَ النِّسَاءُ يُبَايِعْنَهُ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **يا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذا جاءَكَ الْمُؤْمِناتُ يُبايِعْنَكَ عَلى أَنْ لا يُشْرِكْنَ بِاللهِ شَيْئاً وَ لا يَسْرِقْنَ وَ لا يَزْنِينَ وَ لا يَقْتُلْنَ أَوْلادَهُنَ وَ لا يَأْتِينَ بِبُهْتانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَ أَرْجُلِهِنَ وَ لا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبايِعْهُنَّ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللهَ إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ** فَقَالَتْ هِنْدٌ أَمَّا الْوَلَدُ فَقَدْ رَبَّيْنَا صِغَاراً وَ قَتَلْتَهُمْ كِبَاراً وَ قَالَتْ أُمُّ حَكِيمٍ بِنْتُ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ وَ كَانَتْ عِنْدَ عِكْرِمَةَ بْنِ أَبِي جَهْلٍ يَا رَسُولَ اللهِ مَا ذَلِكَ الْمَعْرُوفُ الَّذِي أَمَرَنَا اللهُ أَنْ لَا نَعْصِيَنَّكَ فِيهِ قَالَ لَا تَلْطِمْنَ خَدّاً وَ لَا تَخْمِشْنَ وَجْهاً وَ لَا تَنْتِفْنَ شَعْراً وَ لَا تَشْقُقْنَ جَيْباً وَ لَا تُسَوِّدْنَ ثَوْباً وَ لَا تَدْعِينَ بِوَيْلٍ فَبَايَعَهُنَّ رَسُولُ اللهِ عَلَى هَذَا فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ كَيْفَ نُبَايِعُكَ قَالَ إِنِّي لَا أُصَافِحُ النِّسَاءَ فَدَعَا بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ ثُمَّ أَخْرَجَهَا فَقَالَ أَدْخِلْنَ أَيْدِيَكُنَّ فِي هَذَا الْمَاءِ فَهِيَ الْبَيْعَةُ. الكافي ۵/ ۵۲۷، ح ۵.

امام صادق علیه السلام فرمود: هنگامی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم مکه را فتح کرد، مردان بیعت کردند، پس زنان آمدند تا با او بیعت کنند. پس خداوند عز و جل این آیه را نازل کرد: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لا يُشْرِكْنَ بِاللهِ شَيْئًا ولا يَسْرِقْنَ ولا يَزْنِينَ ولا يَقْتُلْنَ أَولادَهُنَّ ولا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وأَرْجُلِهِنَّ ولا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ واسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللهَ إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ هند گفت: فرزندانمان را بزرگ کردیم، آن گاه شما آنان را کشتید. ام حکیم بنت حارث بن هشام که نزد عکرمه بن ابی جهل بود، گفت: ای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم! آن معروفی که خداوند ما را به آن امر فرموده است که نباید تو را در آن نافرمانی کنیم، چیست؟ فرمود: بر صورت خود سیلی نزنید، گونه خود را مخراشید، موهای خود را چنگ نزنید، لباس های خود را پاره مکنید، لباس سیاه مپوشید و نفرین مکنید. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم با آنان بیعت کرد. گفت: ای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم چگونه با تو بیعت کنیم؟ فرمود: من با زنان دست نمی دهم. کاسه ای از آب را طلب کرد، دستش را وارد آن کرد و درآورد و فرمود: دستتان را وارد آب کنید، این چنین بیعت می کنید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ: **وَ لا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ** قال: الْمَعْرُوفُ أَلَّا يَشْقُقْنَ جَيْباً، وَ لَا يَلْطِمْنَ خَدّاً، وَ لَا يَدْعُوْنَ وَيْلًا، وَ لَا يَتَخَلَّفْنَ عِنْدَ قَبْرٍ، وَ لَا يُسَوِّدْنَ ثَوْباً، وَ لَا يَنْشُرْنَ شَعْراً. الكافي ۵/ ۵۲۶ ۵۲۷، ح ۳.

از امام صادق علیه السلام در باره این کلام خداوند عز و جل ولا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فرمود: معروف این است که زنان، گریبان چاک ندهند، برگونه های خود چنگ نزنند، نفرین نکنند. در کنار قبر نمانند، لباس سیاه نپوشند، موهای خود را آشفته و پریشان نکنند.

عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ﷺ يَقُولُ تَدْرُونَ مَا قَوْلُهُ تَعَالَى **وَ لا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ** قُلْتُ لَا قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ قَالَ لِفَاطِمَةَ ﷺ إِذَا أَنَا مِتُ فَلَا تَخْمِشِي عَلَيَّ وَجْهاً وَ لَا تَنْشُرِي عَلَيَّ شَعْراً وَ لَا تُنَادِي بِالْوَيْلِ وَ لَا تُقِيمِي عَلَيَّ نَائِحَةً قَالَ ثُمَّ قَالَ هَذَا الْمَعْرُوفُ الَّذِي قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ. الكافي ۵/ ۵۲۷، ح ۴.

عمرو بن ابو مقدام روایت کرد و گفت: از امام باقر علیه السلام شنیدم که فرمود: می دانید که خداوند در این آیه: ولا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ چه فرموده است؟ گفتم: نه. فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به فاطمه سلام الله علیها فرمود: هنگامی که من از دنیا رفتم، به خاطر من صورتت را چنگ مزن، موهایت را آشفته و پریشان مساز و نفرین مکن و آه فراوان نکش. سپس فرمود: این همان معروفی است که خداوند به آن امر فرموده است.

حَدَّثَنِي أَبُو الْجَارُودِ زِيَادُ بْنُ الْمُنْذِرِ عَمَّنْ سَمِعَ عَلِيّاً عليه السلام يَقُولُ الْعَجَبُ كُلُّ الْعَجَبِ بَيْنَ جُمَادَى وَ رَجَبٍ فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا هَذَا الْعَجَبُ الَّذِي لَا تَزَالُ تَتَعَجَّبُ مِنْهُ فَقَالَ ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ وَ أَيُّ عَجَبٍ أَعْجَبُ مِنْ أَمْوَاتٍ يَضْرِبُونَ كُلَّ عَدُوٍّ للهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِأَهْلِ بَيْتِهِ وَ ذَلِكَ تَأْوِيلُ هَذِهِ الْآيَةِ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَتَوَلَّوْا قَوْماً غَضِبَ اللهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَما يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحابِ الْقُبُورِ** فَإِذَا اشْتَدَّ الْقَتْلُ قُلْتُمْ مَاتَ أَوْ هَلَكَ أَوْ أَيَّ وَادٍ سَلَكَ وَ ذَلِكَ تَأْوِيلُ هَذِهِ الْآيَةِ **ثُمَّ رَدَدْنا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَ أَمْدَدْناكُمْ بِأَمْوالٍ وَ بَنِينَ وَ جَعَلْناكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرا**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ٦٨٤، ح ۲.

ابو جارود زیاد ابن منذر، از کسی که از علی علیه السلام شنیده بود روایت کرد که فرمود: العجب کلّ العجب، بین جمادی و رجب. مردی برخاست و گفت: ای امیرالمؤمنین! این چیست که این قدر از آن در عجب هستی؟ فرمود: مادرت به عزایت بنشیند، کدامین موضوع شگفت آورتر از مردگانی است که با خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت او که سلام و درود خدا بر آنان باد، عداوت و دشمنی می کنند؟ و این تأویل این آیه مبارکه است که می‌فرماید: يَا أَيُّهَا الذِينَ آمَنُوا لا تَتَولوا قَومًا غَضِبَ اللهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الآخِرَهِ كَمَا يَئِسَ الكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ القُبُورِ و هنگامی که جنگ بالا گرفت و به اوج خود رسید، گفتید: مُرد و هلاک شد و به کدام وادی پای نهاد؟! و این تأویل این آیه است: ثُمَّ رَدَدْنَا لكُمُ الكَرَّهَ عَلَيْهِمْ وأَمْدَدْنَاكُم بِأَمْوال وبَنِينَ وجَعَلنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا.

۶۱. الصّفّ

الصّفّ ۱۴-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لله مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۱) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ (۲) كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ (۳) إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ (۴) وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللهُ قُلُوبَهُمْ وَاللهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (۵) وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ (۶) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (۷) يُرِيدُونَ

لِيُطْفِئُوا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (۸) هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ (۹) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ (۱۰) تُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۱۱) يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (۱۲) وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (۱۳) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللهِ فَآمَنَتْ طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَتْ طَائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ (۱۴)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. آن چه در آسمان‌ها و آن چه در زمین است به تسبیح خدا می پردازند و اوست ارجمند حکیم (۱) ای کسانی که ایمان آورده اید چرا چیزی می گویید که انجام نمی دهید (۲) نزد خدا سخت ناپسند است که چیزی را بگویید و انجام ندهید (۳) در حقیقت خدا دوست دارد کسانی را که در راه او صف در صف چنانکه گویی بنایی ریخته شده از سرب اند جهاد می کنند (۴) و [یاد کن] هنگامی را که موسی به قوم خود گفت ای قوم من چرا آزارم می دهید با اینکه می دانید من فرستاده خدا به سوی شما هستم پس چون [از حق] برگشتند خدا دلهایشان را برگردانید و خدا مردم نافرمان را هدایت نمی کند (۵) و هنگامی را که عیسی پسر مریم گفت ای فرزندان اسرائیل من فرستاده خدا به سوی شما هستم تورات را که پیش از من بوده تصدیق می کنم و به فرستاده ای که پس از من می آید و نام او احمد است بشارتگرم پس وقتی برای آنان دلایل روشن آورد گفتند این سحری آشکار است (۶) و چه کسی ستمگرتر از آن کس است که با وجود آنکه به سوی اسلام فراخوانده می شود بر خدا دروغ می بندد و خدا مردم ستمگر را راه نمی نماید (۷) می خواهند نور خدا را با دهان خود خاموش کنند و حال آنکه خدا گر چه کافران را ناخوش افتد نور خود را کامل خواهد گردانید (۸) اوست کسی که فرستاده خود را با هدایت و آیین درست روانه کرد تا آن را بر هر چه دین است فائق گرداند هر چند مشرکان را ناخوش آید (۹) ای کسانی که ایمان آورده اید آیا شما را بر تجارتی راه نمایم که شما را از عذابی دردناک می رهاند (۱۰) به خدا و فرستاده او بگروید و در راه خدا با مال و جانتان جهاد کنید این [گذشت و فداکاری] اگر بدانید برای شما بهتر است (۱۱) تا گناهانتان را بر شما ببخشاید و شما را در باغهایی که از زیر [درختان] آن جویبارها روان است و [در] سراهایی خوش در بهشتهای همیشگی در آورد این [خود] کامیابی بزرگ است (۱۲) و [رحمتی] دیگر که آن را دوست دارید یاری و پیروزی نزدیکی از جانب خداست و مؤمنان را [بدان] بشارت ده (۱۳) ای کسانی که ایمان آورده اید یاران خدا باشید همان گونه که عیسی بن مریم به حواریون گفت یاران من در راه خدا چه کسانی اند حواریون گفتند ما یاران خداییم پس طایفه ای کافر ورزیدند و کسانی را که گرویده بودند بر دشمنانشان یاری کردیم تا چیره شدند (۱۴)

علیّ بن إبراهيم : سَبَّحَ لِلّهِ ما فِي السَّماواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ ما لا تَفْعَلُونَ مُخَاطَبَةٌ لِأَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ الَّذِينَ وَعَدُوهُ أَنْ يَنْصُرُوهُ وَ لَا يُخَالِفُوا أَمْرَهُ وَ لَا يَنْقُضُوا عَهْدَهُ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ع، فَعَلِمَ اللهُ أَنَّهُمْ لَا يُوفُونَ بِمَا يَقُولُونَ فَقَالَ: لِمَ تَقُولُونَ ما لا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتاً عِنْدَ اللهِ الْآيَةَ، وَ قَدْ سَمَّاهُمُ اللهُ مُؤْمِنِينَ بِإِقْرَارِهِمْ وَ إِنْ لَمْ يَصْدُقُوا. تفسير القمّي ۲/ ۳۶۵.

علی بن ابراهیم: این آیه سَبَّحَ لِلّهِ ما فِي السَّماواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ ما لا تَفْعَلُونَ یاران رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را مورد خطاب قرار می دهد که به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم وعده دادند که او را یاری می کنند و با دستور او مخالفت نمی کنند و عهد خود را در باره امیر المؤمنین که سلام و درود خدا بر او باد، نمی شکنند. خداوند می دانست که آنان به آن‌چه می گویند، وفا نمی کنند. پس فرمود: لِمَ تَقُولونَ مَا لا تَفْعَلونَ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللهِ أَن تَقُولوا مَا لا تَفْعَلونَ خداوند آنان را به اعتراف و اقرار خودشان، مؤمنین نامید، اگرچه راست نگفته‌اند.

عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ عِدَةُ الْمُؤْمِنِ أَخَاهُ نَذْرٌ لَا كَفَّارَةَ لَهُ فَمَنْ أَخْلَفَ فَبِخُلْفِ اللهِ بَدَأَ وَ لِمَقْتِهِ تَعَرَّضَ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ ما لا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتاً عِنْدَ اللهِ أَنْ تَقُولُوا ما لا تَفْعَلُونَ**. الكافي ۲/ ۳۶۳ ۳۶٤، ح ۱.

هشام بن سالم روایت کرد که گفت: از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: قول و وعده مؤمن به برادرش، نذر اوست که کفاره ندارد. هر کس در این وعده، خلف وعده کند، وعده الهی را زیر پا نهاده و در معرض خشم خدا قرار می گیرد. و این همان کلام خداوند عز و جل است که فرمود: يَا أَيُّهَا الذِينَ آمَنُوا لمَ تَقُولونَ مَا لا تَفْعَلونَ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللهِ أَن تَقُولوا مَا لا تَفْعَلونَ.

عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ عِدَةُ الْمُؤْمِنِ أَخَاهُ نَذْرٌ لَا كَفَّارَةَ لَهُ فَمَنْ أَخْلَفَ فَبِخُلْفِ اللهِ بَدَأَ وَ لِمَقْتِهِ تَعَرَّضَ الكافي ۲/ ۳۶۳ ۳۶٤، ح ۱.

هشام بن سالم روایت کرد که گفت: از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: قول و وعده مؤمن به برادرش، نذر اوست که کفاره ندارد. هر کس در این وعده، خلف وعده کند، وعده الهی را زیر پا نهاده و در معرض خشم خدا قرار می گیرد. و این همان کلام خداوند عز و جل است که فرمود: يَا أَيُّهَا الذِينَ آمَنُوا لمَ تَقُولونَ مَا لا تَفْعَلونَ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللهِ أَن تَقُولوا مَا لا تَفْعَلونَ.

مَالِكِ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ: حَرَّضَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام النَّاسَ بِصِفِّينَ فَقَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ دَلَّكُمْ عَلى **تِجارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذابٍ أَلِيمٍ** وَ تُشْفِي بِكُمْ عَلَى الْخَيْرِ الْإِيمَانِ بِاللهِ وَ الْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللهِ وَ جَعَلَ ثَوَابَهُ مَغْفِرَةً لِلذَّنْبِ **وَ مَساكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ** وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيانٌ مَرْصُوصٌ** فَسَوُّوا صُفُوفَكُمْ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ فَقَدِّمُوا الدَّارِعَ وَ أَخِّرُوا الْحَاسِرَ وَ عَضُّوا عَلَى النَّوَاجِذِ فَإِنَّهُ أَنْبَأُ لِلسُّيُوفِ عَلَى الْهَامِ وَ الْتَوُوا عَلَى أَطْرَافِ الرِّمَاحِ فَإِنَّهُ أَمْوَرُ لِلْأَسِنَّةِ وَ غُضُّوا الْأَبْصَارَ فَإِنَّهُ أَرْبَطُ لِلْجَأْشِ وَ أَسْكَنُ لِلْقُلُوبِ وَ أَمِيتُوا الْأَصْوَاتَ فَإِنَّهُ أَطْرَدُ لِلْفَشَلِ وَ أَوْلَى بِالْوَقَارِ وَ لَا تَمِيلُوا بِرَايَاتِكُمْ وَ لَا تُزِيلُوهَا وَ لَا تَجْعَلُوهَا إِلَّا مَعَ شُجْعَانِكُمْ فَإِنَّ الْمَانِعَ لِلذِّمَارِ وَ الصَّابِرَ عِنْدَ نُزُولِ الْحَقَائِقِ هُمْ أَهْلُ الْحِفَاظِ..... الكافي ۵/ ۳۹، ح ٤.

مالک بن اعین گوید: امیر المومنین علیه السلام مردم را تحریض فرمود به جنگ صفین و فرمود خدا می‌فرماید شما زا راهنمائی کنم به تِجارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذابٍ أَلِيمٍ و شما را در معرض خیر قرار می‌دهد و آن تجارت عبارت است از ایمان به خدا و جهاد در راه خدا، و پاداش آن را آمرزش گناه وَ مَساكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ، و فرموده است: إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيانٌ مَرْصُوصٌ پس مقدم دارید زره پوش را، و مؤخّر نمائید عاری از زره را، و بگزید بر دندانها یعنی دندانها را بالای همدیگر محکم بگذارید، **پس بدرستی که استحکامی دندانها باز گرداننده‌تر است شمشیرها را از فرق، و پیچیده شوید در أطراف نیزها پس بتحقیق که آن پیچیدگی حرکت دهنده‌تر است نیزها را از نفوذ آن‌ها، و فرو خوابانید دیده‌ها را پس بدرستی که آن موجب زیادتی ثبات دل بی‌آرام است و شدّت سکون قلبها است،** و ترك کنید بلندی آوازها را پس بدرستی که آن راننده‌تر است جبن را.و علم خودتان را پس میل ندهید آنرا و خالی نگذارید آنرا و مگردانید آنرا مگر بر دست شجاعان خودتان، و مگر بر دست کسانی که باز دارندگانند بی‌غیرتی را از شما در روز هیجا، پس بدرستی کسانی که صبر نموده‌اند بر نزول حقیقة کارهائی که حقیق است .

عَنْ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام فِي يَوْمِ الْغَدِيرِ..... وَ اعْلَمُوا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ **إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيانٌ مَرْصُوصٌ** وَ مَنْ سَبِيلُهُ وَ مَنْ صِرَاطُ اللهِ وَ مَنْ طَرِيقُهُ أَنَا صِرَاطُ اللهِ الَّذِي مَنْ لَمْ يَسْلُكْهُ بِطَاعَةِ اللهِ فِيهِ هُوِيَ بِهِ إِلَى النَّارِ وَ أَنَا سَبِيلُهُ الَّذِي نَصَبَنِي لِلِاتِّبَاعِ بَعْدَ نَبِيِّه. مصباح المتهجّد/ ۷۰۱.

امام رضا علیه السلام در روز غدیر خم فرمودند..... بدانید مومنین خدای ذوالجلال فرموده إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيانٌ مَرْصُوصٌ آیا راه خدا را میشناسید و کیست راه و طریقه خدا. منم راه خدائیکه کسی که سلوک ننماید در آن به اطاعت خدا، بسوی آتش کشیده میشود، و من راه اویم که نصب شده ام بعد پیامبر تا تبعیت شوم.

عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى صَاحِبِ السَّابِرِيِّ قَالَ: سَأَلَنِي أَبُو قُرَّةَ صَاحِبُ الْجَاثَلِيقِ أَنْ أُوصِلَهُ إِلَى الرِّضَا عليه السلام فَاسْتَأْذَنْتُهُ فِي ذَلِكَ فَقَالَ أَدْخِلْهُ عَلَيَّ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ قَبَّلَ بِسَاطَهُ وَ قَالَ هَكَذَا عَلَيْنَا فِي دِينِنَا أَنْ نَفْعَلَ بِأَشْرَافِ أَهْلِ زَمَانِنَا ثُمَّ قَالَ لَهُ أَصْلَحَكَ اللهُ مَا تَقُولُ فِي فِرْقَةٍ ادَّعَتْ دَعْوَى فَشَهِدَتْ لَهُمْ فِرْقَةٌ أُخْرَى مُعَدِّلُونَ قَالَ الدَّعْوَى لَهُمْ قَالَ فَادَّعَتْ فِرْقَةٌ أُخْرَى دَعْوَى فَلَمْ يَجِدُوا شُهُوداً مِنْ غَيْرِهِمْ قَالَ لَا شَيْءَ لَهُمْ قَالَ فَإِنَّا نَحْنُ ادَّعَيْنَا أَنَّ عِيسَى رُوحُ اللهِ وَ كَلِمَتُهُ فَوَافَقَنَا عَلَى ذَلِكَ الْمُسْلِمُونَ وَ ادَّعَى الْمُسْلِمُونَ وَ ادَّعَى الْمُسْلِمُونَ أَنَّ مُحَمَّداً نَبِيٌّ فَلَمْ نُتَابِعْهُمْ عَلَيْهِ وَ مَا أَجْمَعْنَا عَلَيْهِ خَيْرٌ مِمَّا افْتَرَقْنَا فِيهِ فَقَالَ لَهُ الرِّضَا عليه السلام مَا اسْمُكَ قَالَ يُوحَنَّا قَالَ يَا يُوحَنَّا إِنَّا آمَنَّا بِعِيسَى رُوحِ اللهِ وَ كَلِمَتِهِ الَّذِي كَانَ يُؤْمِنُ بِمُحَمَّدٍ وَ يُبَشِّرُ بِهِ وَ يُقِرُّ عَلَى نَفْسِهِ أَنَّهُ عَبْدٌ مَرْبُوبٌ فَإِنْ كَانَ عِيسَى الَّذِي هُوَ عِنْدَكَ رُوحُ اللهِ وَ كَلِمَتُهُ لَيْسَ هُوَ الَّذِي آمَنَ بِمُحَمَّدٍ وَ بَشَّرَ بِهِ وَ لَا هُوَ الَّذِي أَقَرَّ للهِ بِالْعُبُودِيَّةِ وَ الرُّبُوبِيَّةِ فَنَحْنُ مِنْهُ بِرَاءٌ فَأَيْنَ اجْتَمَعْنَا فَقَامَ فَقَالَ لِصَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قُمْ فَمَا كَانَ أَغْنَانَا عَنْ هَذَا الْمَجْلِس. عيون أخبار الرضا عليه السلام ۲/۲۳۰

صفوان ابن یحیی روایت کرد که گفت: ابو قرّه دوست جاثلیق از من خواست که او را بمجلس حضرت رضا علیه السّلام ببرم، من در این باره اذن طلبیدم، فرمود: او را بیاور، و چون بر آن بزرگوار وارد شد، فرش زیر پای آن حضرت را بوسید، و گفت: رسم دین ما این است که با اشراف اهل زمان خود چنین رفتار کنیم، خدای شما را بسلامت دارد، اکنون بفرمایید: نظر شما در باره فرقه‌ای که ادعائی دارد، و فرقه دیگری از غیر ایشان که خود به عدالت معرّفی شده‌اند آنان را در ادّعایشان تصدیق می‌کنند ؟ حضرت فرمودند: ادّعایشان ثابت است، مرد گفت: فرقه دیگری ادعائی دارند، و شاهدی پیدا نمی‌کنند که آنان را تصدیق کند مگر از خودشان، اینان چه؟ فرمود: ادعایشان مردود است. مرد گفت: اینک ما و شما، ما ادّعا میکنیم که عیسی روح اللّه و کلمه اوست که به مریم القاء نمود، مسلمانان با ما در این ادّعا موافقند و ما را تصدیق می‌کنند ، ولی مسلمانان مدعی آنند که محمّد پیامبر و فرستاده خدا است و ما آنان را تصدیق نمی‌کنیم، و آنچه را که هر دو فرقه موافقند، بر آنچه یک فرقه فقط ادّعا می‌کنند برتری دارد، حضرت پرسید: اسم تو چیست؟ گفت: یوحنّا، فرمود: ای یوحنّا ما به عیسی بن مریم و روح اللّه و کلمه خدائی ایمان داریم که به محمّد صلی اللّه علیه و آله ایمان داشته و مژده آمدن او را داده است و خود اقرار کرده باشد که بنده است و پروردگاری دارد، پس اگر آن عیسی که تو به او اقرار داری این چنین نیست که به محمد ایمان آورده باشد و اقرار بعبودیّت کرده و خدا را پروردگار خود بداند، ما از چنین عیسائی بیزاریم! پس کجا بر آن اجماع داریم؟ ابو قرّه برخاست و به صفوان بن یحیی گفت: برخیز! این مجلس ما را بی‌نیاز نکرد.

حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ الْحَسَنَ بْنَ مُحَمَّدٍ النَّوْفَلِيَ ثُمَّ الْهَاشِمِيَّ يَقُولُ لَمَّا قَدِمَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرِّضَا ع عَلَى الْمَأْمُونِ..... مَا تَقُولُ فِي نُبُوَّةِ عِيسَى وَ كِتَابِهِ هَلْ تُنْكِرُ مِنْهُمَا شَيْئاً قَالَ الرِّضَا أَنَا مُقِرٌّ بِنُبُوَّةِ عِيسَى وَ كِتَابِهِ وَ مَا بَشَّرَ بِهِ أُمَّتَهُ وَ أَقَرَّتْ بِهِ الْحَوَارِيُّونَ وَ كَافِرٌ بِنُبُوَّةِ كُلِّ عِيسًى لَمْ يُقِرَّ بِنُبُوَّةِ مُحَمَّدٍ ﷺ وَ بِكِتَابِهِ وَ لَمْ يُبَشِّرْ بِهِ أُمَّتَهُ قَالَ الْجَاثَلِيقُ أَ لَيْسَ إِنَّمَا نَقْطَعُ الْأَحْكَامَ بِشَاهِدَيْ عَدْلٍ قَالَ ﷺ بَلَى قَالَ فَأَقِمْ شَاهِدَيْنِ مِنْ غَيْرِ أَهْلِ مِلَّتِكَ عَلَى نُبُوَّةِ مُحَمَّدٍ ﷺ مِمَّنْ لَا تُنْكِرُهُ النَّصْرَانِيَّةُ وَ سَلْنَا مِثْلَ ذَلِكَ مِنْ غَيْرِ أَهْلِ مِلَّتِنَا قَالَ الرِّضَا ﷺ أَلْآنَ جِئْتَ بِالنَّصِفَةِ يَا نَصْرَانِيُّ أَ لَا تَقْبَلُ مِنِّي الْعَدْلَ الْمُقَدَّمَ عِنْدَ الْمَسِيحِ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ﷺ قَالَ الْجَاثَلِيقُ وَ مَنْ هَذَا الْعَدْلُ سَمِّهِ لِي قَالَ مَا تَقُولُ فِي يُوحَنَّا الدَّيْلَمِيِّ قَالَ بَخٍ بَخٍ ذَكَرْتَ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَى الْمَسِيحِ قَالَ فَأَقْسَمْتُ عَلَيْكَ هَلْ نَطَقَ الْإِنْجِيلُ أَنَّ يُوحَنَّا قَالَ إِنَّمَا الْمَسِيحُ أَخْبَرَنِي بِدِينِ مُحَمَّدٍ الْعَرَبِيِّ وَ بَشَّرَنِي بِهِ أَنَّهُ يَكُونُ مِنْ بَعْدِهِ فَبَشَّرْتُ بِهِ الْحَوَارِيِّينَ فَآمَنُوا بِهِ قَالَ الْجَاثَلِيقُ قَدْ ذَكَرَ ذَلِكَ يُوحَنَّا عَنِ الْمَسِيحِ وَ بَشَّرَ بِنُبُوَّةِ رَجُلٍ وَ بِأَهْلِ بَيْتِهِ وَ وَصِيِّهِ وَ لَمْ يُلَخِّصْ مَتَى يَكُونُ ذَلِكَ وَ لَمْ تسم [يُسَمِ] لَنَا الْقَوْمَ فَنَعْرِفَهُمْ قَالَ الرِّضَا ﷺ فَإِنْ جِئْنَاكَ بِمَنْ يَقْرَأُ الْإِنْجِيلَ فَتَلَا عَلَيْكَ ذِكْرَ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ أُمَّتِهِ أَ تُؤْمِنُ بِهِ قَالَ سَدِيدا قَالَ الرِّضَا ﷺ لِنِسْطَاسَ الرُّومِيِّ كَيْفَ حِفْظُكَ لِلسِّفْرِ الثَّالِثِ مِنَ الْإِنْجِيلِ قَالَ مَا أَحْفَظَنِي لَهُ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَى رَأْسِ الْجَالُوتِ فَقَالَ أَ لَسْتَ تَقْرَأُ الْإِنْجِيلَ قَالَ بَلَى لَعَمْرِي قَالَ فَخُذْ عَلَى السِّفْرِ فَإِنْ كَانَ فِيهِ ذِكْرُ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ أُمَّتِهِ فَاشْهَدُوا لِي وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ ذِكْرُهُ فَلَا تَشْهَدُوا لِي ثُمَّ قَرَأَ ﷺ السِّفْرَ الثَّالِثَ حَتَّى بَلَغَ ذِكْرَ النَّبِيِّ ﷺ وَقَفَ ثُمَّ قَالَ يَا نَصْرَانِيُّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ الْمَسِيحِ وَ أُمِّهِ أَ تَعْلَمُ أَنِّي عَالِمٌ بِالْإِنْجِيلِ قَالَ نَعَمْ ثُمَّ تَلَا عَلَيْنَا ذِكْرَ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ أُمَّتِهِ ثُمَّ قَالَ مَا تَقُولُ يَا نَصْرَانِيُّ هَذَا قَوْلُ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ﷺ فَإِنْ كَذَّبْتَ بِمَا يَنْطِقُ بِهِ الْإِنْجِيلُ فَقَدْ كَذَّبْتَ مُوسَى وَ عِيسَى ﷺ وَ مَتَى أَنْكَرْتَ هَذَا الذِّكْرَ وَجَبَ عَلَيْكَ الْقَتْلُ لِأَنَّكَ تَكُونُ قَدْ كَفَرْتَ بِرَبِّكَ وَ نَبِيِّكَ وَ بِكِتَابِكَ قَالَ الْجَاثَلِيقُ لَا أُنْكِرُ مَا قَدْ بَانَ لِي فِي الْإِنْجِيلِ وَ إِنِّي لَمُقِرٌّ بِهِ قَالَ الرِّضَا ﷺ اشْهَدُوا عَلَى إِقْرَارِهِ ثُمَّ قَالَ يَا جَاثَلِيقُ سَلْ عَمَّا بَدَا لَكَ قَالَ الْجَاثَلِيقُ أَخْبِرْنِي عَنْ حَوَارِيِّ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ﷺ كَمْ كَانَ عِدَّتُهُمْ وَ عَنْ عُلَمَاءِ الْإِنْجِيلِ كَمْ كَانُوا قَالَ الرِّضَا ﷺ عَلَى الْخَبِيرِ سَقَطْتَ أَمَّا الْحَوَارِيُّونَ فَكَانُوا اثْنَيْ عَشَرَ رَجُلًا وَ كَانَ أَعْلَمُهُمْ وَ أَفْضَلُهُمْ أَلُوقَا وَ أَمَّا عُلَمَاءُ النَّصَارَى فَكَانُوا ثَلَاثَةَ رِجَالٍ يُوحَنَّا الْأَكْبَرُ بِأَجٍ وَ يُوحَنَّا بِقَرْقِيسِيَا وَ يُوحَنَّا الدَّيْلَمِيُّ بِرِجَازَ وَ عِنْدَهُ كَانَ ذِكْرُ النَّبِيِّ ﷺ وَ ذِكْرُ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ أُمَّتِهِ وَ هُوَ الَّذِي بَشَّرَ أُمَّةَ عِيسَى وَ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِهِ ....التوحيد/ ۴۲۰، ۴۲۱ ح ۱.

محمد بن نوفلی گوید : چون امام رضا علیه السلام بر مأمون وارد شد.....در باب پیغمبری عیسی و کتابش چه میگوئی آیا از این دو چیزی را انکار میکنی امام رضا علیه السلام فرمود که من اقرار دارم بپیغمبری عیسی و کتابش و آنچه امتش را بآن بشارت داده و حواریان بآن اقرار کرده اند و بنا بر بعضی از نسخ توحید و بحواریان اقرار کرده ام و کافرم بپیغمبری عیسائی که بپیغمبری محمد پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و بکتابش اقرار نکرده و امتش را باو بشارت نداده جاثلیق گفت آیا چنان نیست که احکام بدو شاهد عادل قطع شود حضرت فرمود بلی چنین است جاثلیق گفت پس دو شاهد را اقامه کن بر پیغمبری محمد از غیر اهل ملت خویش ازآن‌که فرقه نصاری او را انکار نمی‌کنند و از ما مثل این را از غیر اهل ملت ما سؤال کن امام رضا علیه السلام فرمود که اکنون انصاف آوردی ای نصرانی آیا آن عادلی را که در نزد مسیح حضرت عیسی بن مریم مقدم است از من قبول نمیکنی جاثلیق گفت که آن عادل کیست او را از برایم نام ببر حضرت فرمود چه میگوئی در باب یوحنای دیلمی گفت به به دوست ترین مردم را در نزد مسیح ذکر کردی حضرت فرمود پس تو را قسم میدهم که آیا انجیل باین نطق کرده که یوحنا گفت که مسیح مرا خبر داد بدین محمد عربی و مرا باو بشارت داد که بعد از او می‌باشد پس من حواریان را باو بشارت دادم و ایشان بآن

حضرت ایمان آوردند جاثلیق گفت که یوحنا این را ذکر کرده و بپیغمبری مردی و باهل بیت و وصیش بشارت داده و بیان نکرده که این در چه زمان می‌باشد و آن گروه را از برای ما نام نبرده تا ما ایشان را بشناسیم امام رضا علیه السلام فرمود پس اگر کسی را بنزد تو آوریم که انجیل را بخواند و ذکر محمد و اهل بیت و امتش را بر تو تلاوت کند آیا بآن ایمان می آوری جاثلیق گفت ایمانی استوار و راست امام رضا علیه السلام بنسطاس رومی فرمود که حفظ کردنت کتاب سیم از انجیل را چگونه است گفت که چه حافظ و نگاه دارنده ام آن را و بسیار خوب میدانم بعد از آن بسوی رأس الجالوت التفات فرمود و باو فرمود که آیا چنان نیستی که انجیل را بخوانی گفت بلی بجان خودم قسم که آن را میتوانم خواند حضرت فرمود پس کتاب سیم از انجیل را بر من فراگیر یعنی آن را بگیر تا من بخوانم و تو در آن نگاه کنی پس اگر ذکر محمد و اهل بیت و امتش در آن باشد از برایم شهادت دهید و اگر ذکرش در آن نباشد از برایم شهادت ندهید بعد از آن حضرت علیه السلام کتاب سیم را خواند تا چون بذکر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم رسید ایستاد و فرمود که ای نصرانی تو را بحق مسیح و مادرش سؤال میکنم که آیا میدانی که من بانجیل عالم جاثلیق گفت آری بعد از آن ذکر محمد و اهل بیت و امتش را بر ما تلاوت فرمود و فرمود که ای نصرانی چه میگوئی اینک قول عیسی بن مریم است پس اگر آن‌چه را که انجیل بآن نطق می‌کنند تکذیب کنی بحقیقت که عیسی و موسی علیهما السلام را تکذیب کرده و در هر زمان که این ذکر را انکار نمائی کشتن بر تو واجب شود زیرا که تو چنان باشی که بپروردگار خویش و پیغمبر خویش و بکتاب خویش کافر شده باشی جاثلیق گفت که انکار نمیکنم آن‌چه را که از برایم ظاهر شده از انجیل و من بآن اقرار دارم امام رضا علیه السلام فرمود که بر اقرارش شاهد باشید بعد از آن فرمود که ای جاثلیق از آن‌چه از برایت ظاهر شده سؤال کن جاثلیق گفت که مرا خبر ده از حواریان عیسی بن مریم که شماره ایشان چند بود و از علمای انجیل که چند نفر بودند امام رضا علیه السلام فرمود که بر شخص آگاه فرمود آمدی و از کسی سؤال کردی که این را خوب می‌داند اما حواریان دوازده نفر بودند و فاضلتر و داناترین ایشان الوقا بود و اما علمای نصاری سه کس بودند یکی یوحنای بزرگتر که در شهر اج میبود و دیگری یوحنا که در شهر قرقیسیا بود و سیم یوحنای دیلمی که در شهر رخان بود و ذکر پیغمبر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و ذکر اهل بیت و امتش در نزد او بود و او همان است که امت عیسی و بنی اسرائیل را بآن حضرت بشارت داد.....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ:..... فَلَمْ تَزَلِ الْأَنْبِيَاءُ تُبَشِّرُ بِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله حَتَّى بَعَثَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْمَسِيحَ عِيسَى بْنَ مَرْيَمَ، فَبَشَّرَ بِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله ، وَ ذلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: **يَجِدُونَهُ** يَعْنِي الْيَهُودَ وَ النَّصَارى **مَكْتُوباً** يَعْنِي صِفَةَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله **عِنْدَهُمْ** يَعْنِي **فِي التَّوْراةِ** وَ الْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ يُخْبِرُ عَنْ عِيسى: **وَ مُبَشِّراً بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ** وَ بَشَّرَ مُوسى وَ عِيسى بِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله كَمَا بَشَّرَ الْأَنْبِيَاءُ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمْ بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ حَتّى بَلَغَتْ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله..

الكافي ۱/ ۲۹۳، ح ۳.

امام باقر علیه السلام فرمود: .....همه انبیاء به محمد صلی الله علیه و آله بشارت دادند تا این که خداوند مسیح عیسی بن مریم علیه السلام را به پیامبری مبعوث کرد و او به پیامبری محمد صلی الله علیه و آله و سلم بشارت داد. و کلام خداوند تعالی در این زمینه، چنین است: يَجِدُونَهُ مقصود، یهود و نصاری است، مَكْتُوبًا یعنی، صفت محمد که سلام و درود خدا بر او باد و نام او مکتوب است عِندَهُمْ فِي التَّورَاهِ والإِنْجِيل يَأْمُرُهُم بِالمَعْرُوفِ ويَنْهَاهُمْ عَنِ المُنكَرِ و کلام خداوند عز و جل است که از زبان عیسی علیه السلام خبر می‌دهد و سخن می گوید: ومُبَشِّرًا بِرَسُول يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ و موسی علیه السلام و عیسی علیه السلام به آمدن

محمد صلی الله علیه و آله و سلم بشارت دادند، همان طور که برخی پیامبران به آمدن برخی دیگر بشارت می دادند تا این که زمان بعثت محمد صلی الله علیه و آله و سلم فرا رسید.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ عِيسَى رَفَعَهُ قَالَ: إِنَّ مُوسَى عليه السلام نَاجَاهُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَقَالَ لَهُ فِي مُنَاجَاتِهِ:..... أُوصِيكَ يَا مُوسَى وَصِيَّةَ الشَّفِيقِ الْمُشْفِقِ بِابْنِ الْبَتُولِ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صَاحِبِ الْأَتَانِ وَ الْبُرْنُسِ وَ الزَّيْتِ وَ الزَّيْتُونِ وَ الْمِحْرَابِ وَ مِنْ بَعْدِهِ بِصَاحِبِ الْجَمَلِ الْأَحْمَرِ الطَّيِّبِ الطَّاهِرِ الْمُطَهَّرِ فَمَثَلُهُ فِي كِتَابِكَ أَنَّهُ مُؤْمِنٌ مُهَيْمِنٌ عَلَى الْكُتُبِ كُلِّهَا وَ أَنَّهُ رَاكِعٌ سَاجِدٌ رَاغِبٌ رَاهِبٌ إِخْوَانُهُ الْمَسَاكِينُ وَ أَنْصَارُهُ قَوْمٌ آخَرُونَ وَ يَكُونُ فِي زَمَانِهِ أَزْلٌ وَ زِلْزَالٌ وَ قَتْلٌ وَ قِلَّةٌ مِنَ الْمَالِ اسْمُهُ أَحْمَدُ مُحَمَّدٌ الْأَمِينُ مِنَ الْبَاقِينَ مِنْ ثُلَّةِ الْأَوَّلِينَ الْمَاضِينَ.... الكافي ۸/ ۴۳، ح ۸.

علی بن عیسی سند خود را به معصوم رسانیده که فرموده است: همانا خداوند تبارک و تعالی با موسی مناجات کرد و در مناجاتش به او فرمود:.....ای موسی! من به تو سفارش می کنم چونان رفیقی مهربان در باره زاده بتول عیسی بن مریم، صاحب ماده الاغ و برنس و زیت و زیتون و صاحب محراب، و پس از او به صاحب شتر سرخ مو که طیّب و طاهر و مطهّر است، و نمونه او در کتاب تو تورات این است که مؤمن است و بر همه کتب آسمانی تسلّط دارد و راکع است و ساجد و راغب و راهب، برادرانش گدایند و یاورانش مردم دیگر. در دوران بعثت او تنگی و سختی و لرزش و کشتار و نداری بر مردم حکمفرما است. نامش احمد است، محمّد امین است. اوست یادگاری از گروه اوّلین گذشته.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ عليه السلام قَالَ إِنَّ اسْمَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله و سلم فِي صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ الْمَاحِي وَ فِي تَوْرَاةِ مُوسَى الْحَادُّ وَ فِي إِنْجِيلِ عِيسَى أَحْمَدُ وَ فِي الْفُرْقَانِ مُحَمَّدٌ قِيلَ فَمَا تَأْوِيلُ الْمَاحِي قَالَ الْمَاحِي صُورَةَ الْأَصْنَامِ وَ مَاحِي الْأَوْثَانِ وَ الْأَزْلَامِ وَ كُلِّ مَعْبُودٍ دُونَ الرَّحْمَنِ وَ قِيلَ فَمَا تَأْوِيلُ الْحَادِّ قَالَ يُحَادُّ مَنْ حَادَّ اللهَ وَ دِينَهُ قَرِيباً كَانَ أَوْ بَعِيداً قِيلَ فَمَا تَأْوِيلُ أَحْمَدَ قَالَ حَسُنَ ثَنَاءُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهِ فِي الْكُتُبِ بِمَا حُمِدَ مِنْ أَفْعَالِهِ قِيلَ فَمَا تَأْوِيلُ مُحَمَّدٍ قَالَ إِنَّ اللهَ وَ مَلَائِكَتَهُ وَ جَمِيعَ أَنْبِيَائِهِ وَ رُسُلِهِ وَ جَمِيعَ أُمَمِهِمْ يَحْمَدُونَهُ وَ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ. الفقيه ٤/ ۱۳۰ ۱۳۱، ح ٤٥٤.

امام باقر علیه السلام فرمودند:نام رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در صحف ابراهیم ماحی است و در تورات موسی الحاد و در انجیل عیسی احمد و در فرقان محمد صلی الله علیه و آله و سلم است عرض شد ماحی یعنی چه ؟ فرمود نابود کن بتها و وثنها و قمارها و هر معبودی جز خدای رحمان عرض شد معنی الحاد چیست فرمود مبارزه کند با هر که با خدا و دینش بستیزد خویش باشد یا بیگانه عرض شد احمد یعنی چه ؟ فرمود خدای عز و جل در کتب خود او را نیك ستوده عرض شد محمد یعنی چه ؟ فرمود براستی خدا و فرشته گانش و همه پیغمبرانش و رسولانش و همه امتهایش او را تمجید کنند و بر او رحمت فرستند.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْواهِهِم** قَالَ يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا وَلَايَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِأَفْوَاهِهِمْ قُلْتُ **وَ اللهُ مُتِمُّ نُورِهِ** قَالَ وَ اللهُ مُتِمُّ الْإِمَامَةِ لِقَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ الَّذِينَ **فَآمِنُوا بِاللهِ وَ رَسُولِهِ وَ النُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنا** فَالنُّورُ هُوَ الْإِمَام. الكافي ۱/ ۴۳۲، ح ۹۱.

محمد بن فضیل، از ابوالحسن ماضی، امام موسی کاظم علیه السلام روایت کرده و گفته است: از آن حضرت در باره آیه يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللهِ بِأَفْواهِهِمْ پرسیدم و ایشان فرمود: می خواهند ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام را با کلامشان خاموش سازند. گفتم:

واللهُ مُتِمُّ نُورِهِ معنایش چیست؟ فرمود: یعنی خداوند، امامت را تمام می کند؛ همان طور که فرمود: آمِنُوا بِاللهِ ورَسُولِهِ والنُّورِ الذِی أَنزَلنَانور، همان امام است.

علیّ بن إبراهیم :ـ قَوْلُهُ **يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْواهِهِمْ وَ اللهُ مُتِمُّ نُورِهِ** قَالَ بِالْقَائِمِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ حَتَّى إِذَا خَرَجَ يُظْهِرُهُ اللهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ حَتَّى لَا يُعْبَدَ غَيْرُ اللهِوَ هُوَ قَوْلُهُ يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْرا. تفسير القمّي ۲/ ۳۶۵.

علی بن ابراهیم در باره کلام خداوند تعالی یُرِیدُونَ لِیُطْفِؤُوا نُورَ اللهِ بِأَفْواهِهِمْ واللهُ مُتِمُّ نُورِهِ گفت: به واسطه ظهور قائم آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم. چون آن حضرت ظهور کند، دین اسلام را بر همه ادیان مسلط می سازد تا جایی که غیر او عبادت نمی‌شود، و این چنین می شود که زمین را از عدل و داد پر می کند، چنان که پیش از آن، آکنده از ظلم و جور شده بود.

عَنْ عَلِيٍّ ﷺ قَالَ صَعِدَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْمِنْبَرَ فَقَالَ إِنَّ اللهَ نَظَرَ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ نَظْرَةً فَاخْتَارَنِي مِنْهُمْ ثُمَّ نَظَرَ ثَانِيَةً فَاخْتَارَ عَلِيّاً أَخِي وَ وَزِيرِي وَ وَارِثِي وَ وَصِيِّي وَ خَلِيفَتِي فِي أُمَّتِي وَ وَلِيَّ كُلِّ مُؤْمِنٍ بَعْدِي مَنْ تَوَلَّاهُ تَوَلَّى اللهُ وَ مَنْ عَادَاهُ عَادَى اللهَ وَ مَنْ أَحَبَّهُ أَحَبَّهُ اللهُ وَ مَنْ أَبْغَضَهُ أَبْغَضَهُ اللهُ وَ اللهِ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُهُ إِلَّا كَافِرٌ وَ هُوَ نُورُ الْأَرْضِ بَعْدِي وَ رُكْنُهَا وَ هُوَ كَلِمَةُ اللهِ التَّقْوَى وَ الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللهِ ﷺ **يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْواهِهِمْ وَ يَأْبَى اللهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَ لَوْ كَرِهَ الْكافِرُونَ** يَا أَيُّهَا النَّاسُ لِيُبَلِّغْ مَقَالَتِي هَذِهِ شَاهِدُكُمْ غَائِبَكُمْ اللهُمَّ إِنِّي أُشْهِدُكَ عَلَيْهِمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَ إِنَّ اللهَ نَظَرَ ثَالِثَةً وَ اخْتَارَ بَعْدِي وَ بَعْدَ أَخِي عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَحَدَ عَشَرَ إِمَاماً وَاحِداً بَعْدَ وَاحِدٍ كُلَّمَا هَلَكَ وَاحِدٌ قَامَ وَاحِدٌ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ نُجُومِ السَّمَاءِ كُلَّمَا غَابَ نَجْمٌ طَلَعَ نَجْمٌ هُدَاةٌ مَهْدِيُّونَ لَا يَضُرُّهُمْ كَيْدُ مَنْ كَادَهُمْ وَ خَذَلَهُمْ هُمْ حُجَّةُ اللهِ فِي أَرْضِهِ وَ شُهَدَاؤُهُ عَلَى خَلْقِهِ مَنْ أَطَاعَهُمْ أَطَاعَ اللهَ وَ مَنْ عَصَاهُمْ عَصَى اللهَ هُمْ مَعَ الْقُرْآنِ وَ الْقُرْآنُ مَعَهُمْ لَا يُفَارِقُهُمْ وَ لَا يُفَارِقُونَهُ حَتَّى يَرِدُوا عَلَيَّ الْحَوْض. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۸۷ ۶۸۸، ح ۶.

علی علیه السلام روایت فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از منبر بالا رفتند و فرمودند: خداوند به اهل زمین نگاه کرد و مرا از میان آنان برگزید. پس یک بار دیگر نگریست و علی علیه السلام را به عنوان برادر و وزیر و جانشین و خلیفه من در میان امتم، و ولیّ هر مؤمنی پس از من انتخاب کرد. هر کس او را دوست بدارد، خدا را دوست دارد. هر کس با او دشمن باشد، با خدا دشمن است. هر کس به او عشق بورزد، به خدا عشق ورزیده است، و هر کس دشمن او باشد، دشمن خداست. به خدا سوگند، فقط مؤمنین او را دوست دارند و تنها کافران با او دشمن هستند. او پس از من، نور زمین و رکن آن است. او کلمه التقوی و عروه الوثقی است. پس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم این آیه را تلاوت کرد: یُرِیدُونَ لِیُطْفِئُواْ نُورَ اللهِ بِأَفْواهِهِمْ ، ویَأْبَى اللهُ إِلاَّ أَن يُتِمَّ نُورَهُ و لو كَرِهَ الكَافِرُونَ ای مردم! هر کس این کلام مرا شنید، باید به غائبین برساند. پروردگارا! من تو را گواه بر آنان می گیرم.ای مردم! خداوند، برای بار سوم نگاه کرد و پس از من و علی بن ابی طالب علیه السلام، یازده امام را برگزید که سلام و درود خدا بر آنان باد. آنان یکی پس از دیگری می آیند. هر گاه یکی از دنیا رفت، دیگری به جا او خواهد آمد. همانند ستاره های آسمان؛ هر گاه ستاره ای پنهان شود، ستاره دیگری می آید. آنان هادیان هدایت شده هستند. نیرنگ هیچ کس به آنان ضرری نمی رساند و تلاش برای ناکام گذاشتن و خوار کردن آنان به نتیجه نمی‌رسد. آنان حجت خدا به روی زمین هستند و آنان بر خلق خدا گواهی می دهند. هر کس از آنان اطاعت کند، از خدا اطاعت کرده است و هر کس از آنان سرپیچی کند، از خدا سرپیچی کرده است. آنان با قرآن هستند و قرآن با آنان است. از یکدیگر جدا نمی شوند تا این که بر من در کنار حوض وارد آیند.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي ﷺ قَالَ:... سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَل **هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدى وَ دِينِ الْحَقِ** قَالَ هُوَ الَّذِي أَمَرَ رَسُولَهُ بِالْوَلَايَةِ لِوَصِيِّهِ وَ الْوَلَايَةُ هِيَ دِينُ الْحَقِّ قُلْتُ **لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ** قَالَ يُظْهِرُهُ عَلَى جَمِيعِ الْأَدْيَانِ عِنْدَ قِيَامِ الْقَائِمِ قَالَ يَقُولُ اللهُ **وَ اللهُ مُتِمُّ نُورِهِ** وَلَايَةِ الْقَائِمِ **وَ لَوْ كَرِهَ الْكافِرُونَ** بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ قُلْتُ هَذَا تَنْزِيلٌ قَالَ نَعَمْ أَمَّا هَذَا الْحَرْفُ فَتَنْزِيلٌ وَ أَمَّا غَيْرُهُ فَتَأْوِيل..... الكافي ۱/ ۴۳۲، ح ۹۱.

ازامام موسی کاظم علیه السلام در باره : هُو الذِی أَرْسَل رَسُولهُ بِالهُدَی ودِینِ الحَقِّ سوال شد به چه معناست؟ فرمود: او کسی است که رسولش را به ولایت وصی و جانشین خود دستور داد و ولایت، همان دین حق است. گفتم: لیُظْهِرَهُ عَلی الدِّینِ کُلهِ به چه معناست؟ فرمود: فرمود: در زمان ظهور قائم عجل الله فرجه الشریف، این دین را بر تمامی ادیان برتری می‌بخشد و غلبه می‌دهد. و فرمود: خداوند عز و جل می فرماید: و الله مُتمّ نوره بولایه القائم علیه السلام و لو کره الکافرون بولایه علیّ علیه السلام [خداوند، نورش را به وسیله ولایت قائم علیه السلام تمام می کند، اگر چه کافران به ولایت علی علیه السلام ناخشنود باشند. گفتم: این کلام، قرآن است؟ فرمود: بله، این کلمات، جزء قرآن است، اما غیر از آن تأویل است.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ **هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ** فَقَالَ وَ اللهِ مَا نَزَلَ تَأْوِيلُهَا بَعْدُ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَتَى يَنْزِلُ تَأْوِيلُهَا قَالَ حِينَ يَقُومُ الْقَائِمُ إِنْ شَاءَ اللهُ فَإِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ لَمْ يَبْقَ كَافِرٌ وَ لَا مُشْرِكٌ إِلَّا كَرِهَ خُرُوجَهُ حَتَّى لَوْ أَنَّ كَافِراً أَوْ مُشْرِكاً فِي بَطْنِ صَخْرَةٍ لَقَالَتِ الصَّخْرَةُ يَا مُؤْمِنُ فِي بَطْنِي كَافِرٌ أَوْ مُشْرِكٌ فَاقْتُلْهُ قَالَ فَيَجِيئُهُ فَيَقْتُلُه. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۸۸، ح ۷.

ابو بصیر روایت کرد که گفت: از امام صادق علیه السلام در باره این کلام خداوند عز و جل الذِی أَرْسَل رَسُولهُ بِالهُدَی ودِینِ الحَقِّ لیُظْهِرَهُ عَلی الدِّینِ کُلهِ ولو کَرِهَ المُشْرِکُونَ پرسیدم و ایشان فرمود: به خدا سوگند، هنوز تأویل آن نازل نشده است. گفتم: فدایت شوم، چه زمانی تأویل آن نازل می شود؟ فرمود: ان شاء الله زمانی که قائم عجل الله فرجه الشریف بیاید. هنگامی که قائم که سلام و درود خدا بر او باد، ظهور کند، هر کافر و مشرکی از ظهور او ناخشنود و بیزار است. کافران و مشرکان حتی اگر درون صخره ای پنهان شوند، صخره می گوید: ای مؤمن! درون من کافر یا مشرکی است، او را بکش. پس به سمت او می آید و او را می کشد.

حَدِيثِ مَالِكِ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ: حَرَّضَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ النَّاسَ بِصِفِّينَ فَقَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ دَلَّكُمْ **عَلى تِجارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذابٍ أَلِيمٍ** وَ تُشْفِي بِكُمْ عَلَى الْخَيْرِ الْإِيمَانِ بِاللهِ وَ الْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللهِ وَ جَعَلَ ثَوَابَهُ مَغْفِرَةً لِلذَّنْبِ **وَ مَساكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ**..... الكافي ۵/ ۳۹، ح ۴.

مالک بن اعین گوید: امیر المومنین علیه السلام مردم را تحریض فرمود به جنگ صفین و فرمود خدا می‌فرماید شما زا راهنمائی کنم به تِجارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذابٍ أَلِيمٍ و شما را در معرض خیر قرار می‌دهد و آن تجارت عبارت است از ایمان به خدا و جهاد در راه خدا، و پاداش آن را آمرزش گناه وَ مَساكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ، و فرموده است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِهِ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلى تِجارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذابٍ أَلِيمٍ** فَقَالُوا: لَوْ نَعْلَمُ مَا هِيَ لَبَذَلْنَا فِيهَا الْأَمْوَالَ وَ الْأَنْفُسَ وَ الْأَوْلَادَ فَقَالَ اللهُ: **تُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَ رَسُولِهِ وَ تُجاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ بِأَمْوالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُم**. تفسير القمّي ۲/ ۳۶۵ ۳۶۶.

ابو جارود، از امام باقر علیه السلام در باره کلام خداوند تعالی: يَا أَيُّهَا الذِينَ آمَنُوا هَل أَدُلكُمْ عَلى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ روایت کرد که فرمود: گفتند: اگر بدانیم آن تجارت چیست، مال و جان و فرزندانمان را در این راه فدا می کنیم و خداوند متعال فرمود: تُؤْمِنُونَ بِاللهِ ورَسُولِهِ وتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ بِأَمْوالكُمْ وأَنفُسِكُمْ .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَا التِّجَارَةُ الْمُرْبِحَةُ الْمُنْجِيَةُ مِنَ الْعَذَابِ الْأَلِيمِ الَّتِي دَلَّ اللهُ عَلَيْهَا فِي كِتَابِهِ فَقَالَ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلى تِجارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذابٍ أَلِيمٍ**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۸۹ ۶۹۰، ح ۱۰.

امام صادق علیه السلام روایت کرد که آن حضرت فرمود: امیر المؤمنین علیه السلام فرمود: من همان تجارت پرسودی هستم که از عذاب دردناک نجات می دهد و من همان هستم که خداوند در قرآن بیان کرده و فرموده است: يَا أَيُّهَا الذِينَ آمَنُوا هَل أَدُلكُمْ عَلى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْجُوَيْنِيِّ رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَنَّهُ قَالَ: لَمُبَارَزَةُ عَلِيٍّ لِعَمْرِو بْنِ عَبْدِ وُدٍّ أَفْضَلُ مِنْ عَمَلِ أُمَّتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ هِيَ التِّجَارَةُ الْمُرْبِحَةُ الْمُنْجِيَةُ يَقُولُ اللهُ تَعَالَى **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلى تِجارَةٍ** الْآيَةَ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۹۰، ح ۱۱.

علی بن احمد جوینی، در حدیثی مرفوع از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم روایت کرد که فرمود: بی گمان، مبارزه علی علیه السلام با عمرو بن عبدود بهتر از اعمال امت من تا روز قیامت است و آن همان تجارت پرسود است که از عذاب دردناک نجات می دهد. و خداوند تعالی فرمود: يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَل أَدُلكُمْ عَلى تِجَارَةٍ ....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ حَوَارِيَّ عِيسَى عليه السلام كَانُوا شِيعَتَهُ وَ إِنَ شِيعَتَنَا حَوَارِيُّونَا وَ مَا كَانَ حَوَارِيُّ عِيسَى بِأَطْوَعَ لَهُ مِنْ حَوَارِيِّنَا لَنَا وَ إِنَّمَا قَالَ عِيسَى عليه السلام لِلْحَوَارِيِّينَ **مَنْ أَنْصارِي إِلَى اللهِ قالَ الْحَوارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصارُ اللهِ** فَلَا وَ اللهِ مَا نَصَرُوهُ مِنَ الْيَهُودِ وَ لَا قَاتَلُوهُمْ دُونَهُ وَ شِيعَتُنَا وَ اللهِ لَمْ يَزَالُوا مُنْذُ قَبَضَ اللهُ عَزَّ ذِكْرُهُ رَسُولَهُ صلى الله عليه و آله يَنْصُرُونَّا وَ يُقَاتِلُونَ دُونَنَا وَ يُحْرَقُونَ وَ يُعَذَّبُونَ وَ يُشَرَّدُونَ فِي الْبُلْدَانِ جَزَاهُمُ اللهُ عَنَّا خَيْراً وَ قَدْ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ اللهِ لَوْ ضَرَبْتُ خَيْشُومَ مُحِبِّينَا بِالسَّيْفِ مَا أَبْغَضُونَاوَ وَ اللهِ لَوْ أَدْنَيْتُ إِلَى مُبْغِضِينَا وَ حَثَوْتُ لَهُمْ مِنَ الْمَالِ مَا أَحَبُّونَا. الكافي ۸/ ۲۶۸، ح ۳۹۶.

امام صادق علیه السلام فرمود: حواریون عیسی علیه السلام شیعه او بودند، و شیعه ما حواریون ما هستند. حواریون عیسی علیه السلام نسبت به او مطیع تر از حواریون ما نبودند. عیسی علیه السلام فقط به حواریون فرمود: مَنْ أَنصَارِی إِلی اللهِ قَال الحَوارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللهِ اما به خدا سوگند، آنان نه او را در برابر یهود یاری کردند و نه با یهودیان جنگیدند، اما به خدا سوگند که شیعه ما از زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ما را یاری می کنند، به خاطر ما می جنگند، سوزانده می شوند، اذیت می شوند و از سرزمینشان آواره می گردند. خداوند از سوی ما به آنان جزای نیک عطا کند. امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: به خدا سوگند، اگر بینی دوستان ما را با شمشیر بزنند، با ما دشمن نمی شوند و به خدا سوگند، اگر به دشمنانمان نزدیک گردم و مال بسیاری به آن‌ها عطا کنم، ما را دوست نخواهند داشت.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام :.... وَ لَمْ يَخْلُ أَرْضُهُ مِنْ عَالِمٍ بِمَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ الْخَلِيقَةُ وَ مُتَعَلِّمٍ عَلَى سَبِيلِ النَّجَاةِ أُولَئِكَ هُمُ الْأَقَلُّونَ عَدَداً وَ قَدْ بَيَّنَ اللهُ ذَلِكَ فِي أُمَمِ الْأَنْبِيَاءِ وَ جَعَلَهُمْ مَثَلًا لِمَنْ تَأَخَّرَ مِثْلَ قَوْلِهِ فِي قَوْمِ نُوحٍ **وَ ما آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ** وَ قَوْلِهِ فِيمَنْ آمَنَ مِنْ أُمَّةِ مُوسَى **وَ**

مِنْ قَوْمِ مُوسى أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَ بِهِ يَعْدِلُونَ وَ قَوْلِهِ فِي حَوَارِيِّ عِيسَى حَيْثُ قَالَ لِسَائِرِ بَنِي إِسْرَائِيلَ **مَنْ أَنْصارِي إِلَى اللهِ؟ قالَ الْحَوارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصارُ اللهِ آمَنَّا بِاللهِ وَ اشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ** يَعْنِي بِأَنَّهُمْ مُسْلِمُونَ لِأَهْلِ الْفَضْلِ فَضْلَهُمْ وَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَمَا أَجَابَهُ مِنْهُمْ إِلَّا الْحَوَارِيُّون..... الاحتجاج/ ۲۴۸.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....و زمین را از هیچ عالم نیازمند به او یا متعلّم بر راه نجات خالی نگذاشته، با اینکه اینان از نظر تعداد بسیار کم و اندکند.و خداوند این موارد را در امّتهای پیامبران بیان داشته و آن را مثلی برای پیشینیان قرار داده است مانند آیه ای که در باره قوم نوح فرموده: وَ ما آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ، و فرموده اش در باره افرادی که از قوم موسی بدو ایمان آوردند: وَ مِنْ قَوْمِ مُوسى أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَ بِهِ يَعْدِلُونَ، و آیه ای که در باره حواریون عیسی خطاب به سائر بنی اسرائیل فرستاده: مَنْ أَنْصارِی إِلَى اللهِ قالَ الْحَوارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصارُ اللهِ آمَنَّا بِاللهِ وَ اشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ، یعنی معلوم او گردد که کدامیک از ایشان فضل خود را تسلیم أهل فضل نموده و از فرمان پروردگار استکبار نمی کنند، و فقط حواریّون جواب مثبت دادند....

عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ مُعَمَّرٍ قَالَ: تَلَا قَتَادَةُ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصارَ اللهِ كَما قالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوارِيِّينَ مَنْ أَنْصارِي إِلَى اللهِ** قَالَ قَدْ كَانَ مُحَمَّدٌ ﷺ بِحَمْدِ اللهِ قَدْ جَاءَهُ حَوَارِيُّونَ فَبَايَعُوهُ وَ نَصَرُوهُ حَتَّى أَظْهَرَ اللهُ دِينَهُ وَ الْحَوَارِيُّونَ كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ فَذَكَرَ عَلِيّاً وَ حَمْزَةَ وَ جَعْفَرَ وَ عُثْمَانَ بْنَ مَظْعُونٍ وَ آخَرِينَ . تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۹۱، ح ۱۳.

عبد رزاق، از معمر روایت کرده است که قتاده این آیه را تلاوت کرد: أَيُّهَا الذِينَ آمَنُوا كُونوا أَنصَارَ اللهِ كَمَا قَال عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ للحَوارِيِّينَ مَنْ أَنصَارِی إِلى اللهِ و گفت، خداوند را شکر می‌گوییم که حواریون نزد محمد صلی الله علیه و آله و سلم آمدند و با او بیعت کردند و او را یاری کردند، تا آن جا که خداوند دینش را مسلط ساخت. تمامی حواریون از قریش بودند. وی آن گاه علی علیه السلام و حمزه علیه السلام و جعفر علیه السلام و عثمان بن مظعون و دیگران را نام برد.

۶۲.الجمعة

الجمعة ۱۱-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (۱) هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (۲) وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۳) ذَلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (۴) مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَاةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللهِ وَاللهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (۵) قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۶) وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ (۷) قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ

مُلَاقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۸) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۹) فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللهِ وَاذْكُرُوا اللهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (۱۰) وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ (۱۱)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. آن چه در آسمان ها و آن چه در زمین است خدایی را که پادشاه پاك ارجمند فرزانه است تسبیح می گویند (۱) اوست آن کس که در میان بی سوادان فرستاده ای از خودشان برانگیخت تا آیات او را بر آنان بخواند و پاکشان گرداند و کتاب و حکمت بدیشان بیاموزد و [آنان] قطعا پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند (۲) و [نیز بر جماعتهایی] دیگر از ایشان که هنوز به آن ها نپیوسته اند و اوست ارجمند سنجیده کار (۳) این فضل خداست آن را به هر که بخواهد عطا می کند و خدا دارای فضل بسیار است (۴) مثل کسانی که [عمل به] تورات بر آنان بار شد [و بدان مکلف گردیدند] آنگاه آن را به کار نبستند هم چون مثل خری است که کتابهایی را بر پشت می کشد [وه] چه زشت است وصف آن قومی که آیات خدا را به دروغ گرفتند و خدا مردم ستمگر را راه نمی نماید (۵) بگو ای کسانی که یهودی شده اید اگر پندارید که شما دوستان خدایید نه مردم دیگر پس اگر راست می گویید در خواست مرگ کنید (۶) و [لی] هرگز آن را به سبب آن چه از پیش به دست خویش کرده اند آرزو نخواهند کرد و خدا به [حال] ستمگران داناست (۷) بگو آن مرگی که از آن می گریزید قطعا به سروقت شما می آید آنگاه به سوی دانای نهان و آشکار بازگردانیده خواهید شد و به آن چه [در روی زمین] میکردید آگاهتان خواهد کرد (۸) ای کسانی که ایمان آورده اید چون برای نماز جمعه ندا در داده شد به سوی ذکر خدا بشتابید و داد و ستد را واگذارید اگر بدانید این برای شما بهتر است (۹) و چون نماز گزارده شد در [روی] زمین پراکنده گردید و فضل خدا را جویا شوید و خدا را بسیار یاد کنید باشد که شما رستگار گردید (۱۰) و چون داد و ستدی یا سرگرمی ببینند به سوی آن روی آور می شوند و تو را در حالی که ایستاده ای ترك می کنند بگو آن چه نزد خداست از سرگرمی و از داد و ستد بهتر است و خدا بهترین روزی دهندگان است (۱۱)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام .... وَ مَتَى عَلِمْنَا أَنَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ حَكِيمٌ صَدَّقْنَا بِأَنَ أَفْعَالَهُ كُلَّهَا حِكْمَةٌ وَ إِنْ كَانَ وَجْهُهَا غَيْرَ مُنْكَشِفٍ لَنَا. العلل/ ۴۴۶، ح ۸.

امام صادق علیه السلام فرمودند:.....و وقتی خدای عزّ و جلّ را حکیم دانستیم باید تمام افعالش را تصدیق نموده و معتقد باشیم کلا از روی حکمت صورت می‌گیرند اگر چه وجه آن‌ها را ما ندانیم.

عليّ بن إبراهيم : قَوْلُهُ **هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ** قَالَ الْأُمِّيُّونَ الَّذِينَ لَيْسَ مَعَهُمْ كِتَابٌ. تفسير القمّي ۲/ ۳۶۶.

علی بن ابراهیم: فرموده هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ قرمود امیون کسانی هستند که کتابی ندارند.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله كَانَ يَقْرَأُ وَ يَكْتُبُ وَ يَقْرَأُ مَا لَمْ يُكْتَبْ. البصائر/ ۴۴۷، ح ۵.

عبد الرحمن بن حجّاج نقل می کند: امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: پیامبر صلّی الله علیه و آله می خواند و می نوشت و آن چه را که نوشته نشده بود نیز می خواند.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصُّوفِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ الرِّضَا عليه السلام فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ لِمَ سُمِّيَ النَّبِيُّ الْأُمِّيَّ فَقَالَ مَا يَقُولُ النَّاسُ قُلْتُ يَزْعُمُونَ أَنَّهُ إِنَّمَا سُمِّيَ الْأُمِّيَّ لِأَنَّهُ لَمْ يُحْسِنْ أَنْ يَكْتُبَ فَقَالَ عليه السلام كَذَبُوا عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللهِ أَنَّى ذَلِكَ وَ اللهُ يَقُولُ فِي مُحْكَمِ كِتَابِهِ **هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آياتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتابَ وَ الْحِكْمَةَ** فَكَيْفَ كَانَ يُعَلِّمُهُمْ مَا لَا

يُحْسِنُ وَ اللهِ لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَقْرَأُ وَ يَكْتُبُ بِاثْنَتَيْنِ وَ سَبْعِينَ أَوْ قَالَ بِثَلَاثَةٍ وَ سَبْعِينَ لِسَاناً وَ إِنَّمَا سُمِّيَ الْأُمِّيَّ لِأَنَّهُ كَانَ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ وَ مَكَّةُ مِنْ أُمَّهَاتِ الْقُرَى وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرى وَ مَنْ حَوْلَها**. العلل/ ۱۲٤، ح ۱

جعفر بن محمد صوفی نقل می کند: از ابو جعفر محمد بن علی الرضا علیه السلام پرسیدم: ای فرزند رسول خدا! چرا پیامبر صلی الله علیه و آله اُمّی نامیده شد؟ فرمود: مردم چه می گویند: گفتم: آن‌ها می‌پندارند که پیامبر به دلیل آن که قادر به نوشتن نبود، امّی نامیده شد. ایشان فرمود: دروغ می گویند؛ لعنت خدا بر آن‌ها باد! چگونه چنین چیزی ممکن است در حالی که خداوند در قرآن می فرماید: هُوَ الَّذِی بَعَثَ فِی الْأُمِّیِّینَ رَسُولًا مِّنْهُمْ یَتْلُو عَلَیْهِمْ آیَاتِهِ وَیُزَکِّیهِمْ وَیُعَلِّمُهُمُ الْکِتَابَ وَالْحِکْمَةَ چگونه می توانست چیزی را آموزش دهد که خود آن را فرا نگرفته است؟ به خدا قسم! رسول خدا صلی الله علیه و آله می خواند و به هفتاد و دو و یا فرمود: به هفتاد و سه زبان می‌نوشت؛ ایشان به این دلیل امّی نامیده شد که از اهل مکه بود و مکه از اُمّهات قُرَی بود و این همان چیزی است که خداوند می فرماید: لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَی وَمَنْ حَوْلَهَا.

عَنْ علی بن اسباط قَالَ: سَأَلْتُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ النَّاسَ يَزْعُمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَمْ يَكْتُبْ وَ لَا يَقْرَأُ :فَقَالَ كَذَبُوا لَعَنَهُمُ اللهُ أَنَّى يَكُونُ ذَلِكَ وَ قَدْ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آياتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِنْ كانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلالٍ مُبِينٍ** فَكَيْفَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ لَيْسَ يُحْسِنُ أَنْ يَقْرَأَ وَ يَكْتُبَ قَالَ قُلْتُ فَلِمَ سُمِّيَ النَّبِيُّ الْأُمِّيَّ قَالَ لِأَنَّهُ نُسِبَ إِلَى مَكَّةَ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرى وَ مَنْ حَوْلَها** فَأُمُّ الْقُرَى مَكَّةُ فَقِيلَ أُمِّيٌّ لِذَلِك. العلل/ ۱۲۵، ح ۲.

علی بن اسباط و دیگران در حدیثی مرفوع از عن ابی جعفر علیه السلام، نقل کرده است که به آن حضرت عرض کردم: مردم می‌پندارند که رسول خدا صلّی الله علیه و آله تا کنون ننوشته و نخوانده است. فرمود: دروغ گفتند، لعنت خدا بر آن‌ها باد! چگونه چنین چیزی ممکن است، در حالی که خداوند عزّ و جلّ فرمود: هُوَ الَّذِی بَعَثَ فِی الْأُمِّیِّینَ رَسُولًا مِّنْهُمْ یَتْلُو عَلَیْهِمْ آیَاتِهِ وَیُزَکِّیهِمْ وَیُعَلِّمُهُمُ الْکِتَابَ وَالْحِکْمَةَ وَإِن کَانُوا مِن قَبْلُ لَفِی ضَلَالٍ مُّبِینٍ ؛ چگونه می توانست احکام کتاب و حکمت را به آن‌ها آموزش دهد، در حالی که خود قادر به خواندن و نوشتن نبود؟! گفت: عرض کردم: پس چرا اُمّی نامیده شد؟ فرمود: به مکه نسبت داده شد و این همان چیزی است که خداوند در قرآن می فرماید: لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَی وَمَنْ حَوْلَهَا و اُمّ القُرَی مکّه است و به این دلیل اُمّی نامیده شد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ علیه السلام كَثِيراً مَا يَقُولُ مَا اجْتَمَعَ التَّيْمِيُ وَ الْعَدَوِيُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ هُوَ يَقْرَأُ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ بِتَخَشُّعٍ وَ بُكَاءٍ فَيَقُولَانِ مَا أَشَدَّ رِقَّتَكَ لِهَذِهِ السُّورَةِ فَيَقُولُ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِمَا رَأَتْ عَيْنِي وَ وَعَى قَلْبِي وَ لِمَا يَرَى قَلْبُ هَذَا مِنْ بَعْدِي فَيَقُولَانِ وَ مَا الَّذِي رَأَيْتَ وَ مَا الَّذِي يَرَى قَالَ فَيَكْتُبُ لَهُمَا فِي التُّرَابِ **تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيها بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ** ... الكافي ۱/ ٤٤۹، ح ٥.

امام صادق علیه السلام فرمود: علی علیه السلام غالبا می‌فرمود که: هرگاه تیمی و عدوی (ابوبکر و عمر) خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله بودند و آنحضرت سوره انا انزلناه را با خشوع و گریه تلاوت می‌فرمود، می‌گفتند: چقدر در این سوره دلت می‌سوزد، پیغمبر صلی الله علیه و آله می‌فرمود: برای آن‌چه چشمم دیده و دلم فهمیده و نیز برای آن‌چه دل این شخص پس از من در می‌یابد آن‌ها نسبت بعلی علیه السلام نفرمود که با چشم می‌بینند، زیرا چنان‌که در سابق ذکر شد، امام علیه السلام ملائکة را در شب

قدر بچشم نمی‌بیند، بل‌که تنها صدای آن‌ها را می‌شنود.می‌گفتند: مگر شما چه دیده‌ئی و او چه می‌بیند؟ حضرت برای آن‌ها روی خاک می‌نوشت تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيها بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ.

عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: نَحْنُ الَّذِينَ بَعَثَ اللَّهُ فِينَا رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْنَا آيَاتِهِ وَ يُزَكِّينَا وَ يُعَلِّمُنَا الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ٦٩٢، ح ۱.

سُلَیم بن قَیس هِلالی، از علی علیه السلام روایت کرده است که: فرمود: ما کسانی هستیم که خداوند از میان ما فرستاده‌ای برانگیخت تا آیاتش را بر ما بخواند و پاکمان گرداند و کتاب و حکمت را به ما بیاموزد.

رُوِيَ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ فَقِيلَ لَهُ مَنْ هَؤُلَاءِ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى كَتِفِ سَلْمَانَ وَ قَالَ لَوْ كَانَ الدِّينُ فِي الثُّرَيَّا لَنَالَتْهُ رِجَالٌ مِنْ هَؤُلَاءِ.. المجمع ٥/ ٢٨٤.

از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده : این آیه را قرائت فرمود وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا مردی عرض کرد: اینان که هنوز به ما نپیوسته اند چه کسانی هستند؟ حضرت دستش را روی سر سلمان نهاد و فرمود: سوگند به آن که جانم در دست اوست اگر ایمان در ثریّا باشد، مردانی از اینان به آن برسند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ الَّذِينَ فِي السَّمَاءِ لَيَطَّلِعُونَ إِلَى الْوَاحِدِ وَ الِاثْنَيْنِ وَ الثَّلَاثَةِ وَ هُمْ يَذْكُرُونَ فَضْلَ آلِ مُحَمَّدٍ قَالَ فَتَقُولُ أَ مَا تَرَوْنَ إِلَى هَؤُلَاءِ فِي قِلَّتِهِمْ وَ كَثْرَةِ عَدُوِّهِمْ يَصِفُونَ فَضْلَ آلِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله قَالَ فَتَقُولُ الطَّائِفَةُ الْأُخْرَى مِنَ الْمَلَائِكَةِ **ذلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشاءُ وَ اللهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ**. الكافي ۲/ ۱۸۷، ح ٤.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: برخی از فرشته‌گانی که در آسمان دنیا قرار دارند، سوی دو سه تن می‌نگرند و می‌بینند که آنان سخن از فضیلت آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین می‌رانند. آن گاه می گویند: آیا می بینید که اینان با وجود این که شمارشان اندک است و دشمنانشان بسیارند، باز هم سخن از فضیلت آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین بر زبان می‌آورند؟ در آن دم، گروه دیگر می گویند: ذَلِک فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَبِي ذَرٍّ فَقَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ مَا لَنَا نَكْرَهُ الْمَوْتَ فَقَالَ لِأَنَّكُمْ عَمَرْتُمُ الدُّنْيَا وَ أَخْرَبْتُمُ الْآخِرَةَ فَتَكْرَهُونَ أَنْ تُنْقَلُوا مِنْ عُمْرَانٍ إِلَى خَرَابٍ..... الكافي ۲/ ٤٥٨، ح ۲۰.

حضرت صادق علیه السلام فرمود: مردی پیش ابی ذر آمد و گفت : ای اباذر چگونه است که ما مرگ را بد داریم ؟ گفت : زیرا شما دنیا را آباد کرده اید و آخرت را ویران ساخته اید و خوش ندارید که از آبادان بمنزل ویران روید.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: **إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلاقِيكُمْ** إِلَى قَوْلِهِ **تَعْمَلُونَ** قَالَ تَعُدُّ السِّنِينَ ثُمَّ تَعُدُّ الشُّهُورَ ثُمَّ تَعُدُّ الْأَيَّامَ ثُمَّ تَعُدُّ السَّاعَاتِ ثُمَّ تَعُدُّ النَّفَسَ **فَإِذا جاءَ أَجَلُهُمْ لا يَسْتَأْخِرُونَ ساعَةً وَ لا يَسْتَقْدِمُونَ**. . الكافي ۳/ ۲٦۲، ح ٤٤.

از امام جعفر صادق علیه السلام روایت شده است که فرمود: إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِی تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِیکُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَی عَالِمِ الْغَیْبِ وَالشَّهَادَهِ فَیُنَبِّئُکُم بِمَا کُنتُمْ تَعْمَلُونَ فرمود : سال ها شمارش می شود، سپس ماه ها شمارش می شود، سپس روزها شمارش می شود، سپس ساعت ها شمارش می شود، سپس نَفَس ها شمارش می شود فَإِذَا جَاء أَجَلُهُمْ لاَ یَسْتَأْخِرُونَ سَاعَهً وَلاَ یَسْتَقْدِمُونَ.

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَالَ لَهُ رَجُلٌ کَیْفَ سُمِّیَتِ الْجُمُعَةُ قَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَمَعَ فِیهَا خَلْقَهُ لِوَلَایَةِ مُحَمَّدٍ وَ وَصِیِّهِ فِي الْمِیثَاقِ فَسَمَّاهُ یَوْمَ الْجُمُعَةِ لِجَمْعِهِ فِیهِ خَلْقَهُ.. الکافي ۳/ ۴۱۵، ح ۷.

ابو حمزه، از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که : مردی از ایشان پرسید: به چه دلیل روز جمعه، جمعه نامیده شد؟ فرمود: خداوند عزّ و جلّ، خلق خویش را برای پیمان گرفتن برای ولایت محمد صلی الله علیه و آله و سلّم و وصیّ او علیه السلام در میثاق گرد آورد. پس خدای متعال از آن رو که آفریدگانش را در این روز جمع آورد، این روز را جمعه نامید.

عَنِ ا أَبِي دُلَفَ الْکَرْخِيِّ قَالَ:... . ثُمَّ قُلْتُ یَا سَیِّدِي حَدِیثٌ یُرْوَیعَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله لَا أَعْرِفُ مَعْنَاهُ قَالَ وَ مَا هُوَ فَقُلْتُ قَوْلُهُ لَا تُعَادُوا الْأَیَّامَ فَتُعَادِیَکُمْ مَا مَعْنَاهُ فَقَالَ نَعَمْ الْأَیَّامُ نَحْنُ مَا قَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ فَالسَّبْتُ اسْمُ رَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله وَ الْأَحَدُ کِنَایَةٌ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ الْإِثْنَیْنِ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ وَ الثَّلَاثَاءُ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَیْنِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ وَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ الْأَرْبِعَاءُ مُوسَی بْنُ جَعْفَرٍ وَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَی وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ وَ أَنَا وَ الْخَمِیسُ ابْنِيَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ وَ الْجُمُعَةُ ابْنُ ابْنِي وَ إِلَیْهِ تَجْتَمِعُ عِصَابَةُ الْحَقِّ وَ هُوَ الَّذِي یَمْلَؤُهَا قِسْطاً وَ عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً فَهَذَا مَعْنَی الْأَیَّامِ فَلَا تُعَادُوهُمْ فِي الدُّنْیَا فَیُعَادُوکُمْ فِي الْآخِرَةِ ثُمَّ قَالَ علیه السلام وَدِّعْ وَ اخْرُجْ فَلَا آمَنُ عَلَیْكَ. الخصال/ ۳۹۵ ۳۹۶، ح ۱۰۲.

ابو دلف کرخی گوید:...از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم روایتی شده که معنی آن را در نیافتم. فرمود کدام است؟ گفتم: پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرموده: روزها را دشمن مدارید تا با شما دشمنی مکنند. این چه معنی دارد؟.در پاسخ فرمود: روزها ما هستم. شنبه نام پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم است، یک شنبه کنایه از علی علیه السلام است. دوشنبه: حسن و حسین علیهما السلام است: سه‌شنبه: علی بن حسین و محمد بن علی و جعفر بن محمد علیهم السلام است، چهارشنبه موسی بن جعفر و علی بن موسی و محمد بن علی علیهم السلام و منم و پنجشنبه: فرزند من: حسن بن علی علیهما السلام و آدینه: پسر پسرم علیه السلام می‌باشد. اوست که توده حق پرستان را گرد آوری کند، و زمین را پر از دادگری نماید پس ازآن‌که پر از بیداد شده باشد، این است معنی ایام که با آن‌ها دشمنی مورزید تا در جاویدان با شما دشمنی مورزند. بعدا گفت: برخیز و بیرون رو چون در امان نیستی.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام رُوِيَ أَنَّهُ کَانَ بِالْمَدِینَةِ إِذَا أَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ یَوْمَ الْجُمُعَةِ نَادَی مُنَادٍ حُرِّمَ الْبَیْعُ لِقَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا إِذا نُودِيَ لِلصَّلاةِ مِنْ یَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلی ذِکْرِ اللهِ وَ ذَرُوا الْبَیْعَ** . الفقیه ۱/ ۱۹۵، ح ۹۱۴.

از امام صادق علیه السلام منقول است که چون روز جمعه مؤذن اذان می‌گفت منادی فریاد می‌کرد که خرید و فروخت حرام باشد بفرموده خدای ذوالجلال یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا إِذا نُودِيَ لِلصَّلاةِ مِنْ یَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلی ذِکْرِ اللهِ وَ ذَرُوا الْبَیْعَ.

عَنْ جابر بن يزيد عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَاسْعَوْا إِلى ذِكْرِ اللهِ** قَالَ اعْمَلُوا وَ عَجِّلُوا فَإِنَّهُ يَوْمٌ مُضَيَّقٌ عَلَى الْمُسْلِمِينَ فِيهِ وَ ثَوَابُ أَعْمَالِ الْمُسْلِمِينَ فِيهِ عَلَى قَدْرِ مَا ضُيِّقَ عَلَيْهِمْ وَ الْحَسَنَةُ وَ السَّيِّئَةُ تُضَاعَفُ فِيهِ قَالَ وَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام وَ اللهِ لَقَدْ بَلَغَنِي أَنَّ أَصْحَابَ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله كَانُوا يَتَجَهَّزُونَ لِلْجُمُعَةِ يَوْمَ الْخَمِيسِ لِأَنَّهُ يَوْمٌ مُضَيَّقٌ عَلَى الْمُسْلِمِينَ. الكافي ۳/ ۴۱۵، ح ۱۰.

جابر بن یزید، از امام محمد باقر علیه السلام نقل کرده است که: گوید: به ایشان عرض کردم: منظور از این سخن خداوند تبارک و تعالی که می فرماید: فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللهِ چیست؟ فرمود: عمل کنید و بشتابید؛ زیرا آن روز بر مسلمین تنگ است و پاداش اعمال مسلمین در آن بر حسب مقدار تنگنایی که در آن قرار می گیرند، می باشد و میزان نیکی و بدی در آن دو برابر می شود. گفت: امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: به خدا سوگند! به من رسیده است که یاران پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم روز پنج شنبه خود را برای روز جمعه آماده می کردند؛ زیرا آن، روزی است که بر مسلمین تنگ گرفته می‌شود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنِّي لَأَرْكَبُ فِي الْحَاجَةِ الَّتِي كَفَانِيهَا اللهُ مَا أَرْكَبُ فِيهَا إِلَّا لِالْتِمَاسِ أَنْ يَرَانِيَ اللهُ أُضْحِي فِي طَلَبِ الْحَلَالِ أَ مَا تَسْمَعُ قَوْلَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَإِذا قُضِيَتِ الصَّلاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَ ابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللهِ** أَ رَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ بَيْتاً وَ طَيَّنَ عَلَيْهِ بَابَهُ وَ قَالَ رِزْقِي يَنْزِلُ عَلَيَّ كَانَ يَكُونُ هَذَا أَمَا إِنَّهُ يَكُونُ أَحَدَ الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ لَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ دَعْوَةٌ قُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ رَجُلٌ عِنْدَهُ الْمَرْأَةُ فَيَدْعُو عَلَيْهَا فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُ لِأَنَّ عِصْمَتَهَا فِي يَدِهِ وَ لَوْ شَاءَ أَنْ يُخَلِّيَ سَبِيلَهَا وَ الرَّجُلُ يَكُونُ لَهُ الْحَقُّ عَلَى الرَّجُلِ فَلَا يُشْهِدُ عَلَيْهِ فَيَجْحَدُهُ حَقَّهُ فَيَدْعُو عَلَيْهِ فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُ لِأَنَّهُ تَرَكَ مَا أُمِرَ بِهِ وَ الرَّجُلُ يَكُونُ عِنْدَهُ الشَّيْءُ فَيَجْلِسُ فِي بَيْتِهِ فَلَا يَنْتَشِرُ وَ لَا يَطْلُبُ وَ لَا يَلْتَمِسُ الرِّزْقَ حَتَّى يَأْكُلَهُ فَيَدْعُو فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُ. المجمع ۵/۲۸۹.

امام صادق علیه السلام فرمودند:من اگر از خدا حاجت طلب کنم، از او می‌خواهم که به من قدرت کار کردن و روز را در طلب حلال سپری نمودن، عنایت کند مگر قول خداوند عزیز و جلیل را نشنیدی که فرمود: .فَإِذا قُضِيَتِ الصَّلاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَ ابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللهِ اگر کسی وارد اطاقش شود و در اطاق را گل بگیرد، پس از آن بگوید:روزی من می‌آید، او جزء یکی از سه گروهی است که دعایشان مستجاب نمی‌گردد .راوی می‌گوید: از حضرت پرسیدم آن سه گروه کیانند؟ فرمود: اوّل: کسی که همسری دارد و در باره‌اش نفرین می‌کند، این نفرین، مستجاب نمی‌شود، چون اختیار نگهداری این زن به دست خود اوست، اگر خواست رهایش می‌کند دوّم: آن که بر دیگری حقی دارد و چیزی از او طلبکار است، اما کسی را به عنوان شاهد قرار نداده، آن بدهکار هم انکار نمود، در اینجا اگر طلبکار بر علیه بدهکار دعا کند، مستجاب نخواهد شد، چون خداوند متعال امر کرده که در وقت تحویل دین، شاهد بگیرید و او این فرمان الهی را ترک نموده است.سوّم: فردی که مالی دارد، در خانه می‌نشیند و حرکت نمی‌کند تا آن مال را می‌خورد، آنگاه دعا می‌کند این دعا نیز مستجاب نمی‌گردد .

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ **فَإِذا قُضِيَتِ الصَّلاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ** قَالَ: يَوْمَ السَّبْتِ قَوْلُهُ **وَ إِذا رَأَوْا تِجارَةً أَوْ لَهْواً انْفَضُّوا إِلَيْها** قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله يُصَلِّي بِالنَّاسِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ دَخَلَتْ مِيرَةٌ وَ بَيْنَ يَدَيْهَا قَوْمٌ يَضْرِبُونَ بِالدُّفُوفِ وَ الْمَلَاهِي فَتَرَكَ النَّاسُ الصَّلَاةَ وَ مَرُّوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهِمْ فَأَنْزَلَ اللهُ **وَ إِذا رَأَوْا تِجارَةً أَوْ لَهْواً انْفَضُّوا إِلَيْها وَ تَرَكُوكَ قائِماً قُلْ ما عِنْدَ اللهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَ مِنَ التِّجارَةِ وَ اللهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ.** تفسير القمّي ۲/ ۳۶۷.

علی بن ابراهیم: درباره این سخن خداوند که می فرماید: وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله در روز جمعه پیشاپیش مردم در حال اقامه نماز بود که کاروانی که همراه آن‌ها گروهی مشغول دف زدن و شادی و سرور بودند، وارد شدند. پس مردم نماز را رها کردند و برای تماشا کردن آن‌ها شتافتند. پس خداوند تعالی فرمود: وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ مِّنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ.

۶۳. المنافقون

المنافقون ۱۱-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللهِ وَاللهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ (۱) اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۲) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ (۳) وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ (۴) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللهِ لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ (۵) سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَهُمْ إِنَّ اللهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (۶) هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ حَتَّى يَنْفَضُّوا وَلِلهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ (۷) يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ وَلِلهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ (۸) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (۹) وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ (۱۰) وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (۱۱)

به نام خداوند رحمتگر مهربان .چون منافقان نزد تو آیند گویند گواهی می دهیم که تو واقعا پیامبر خدایی و خدا [هم] می داند که تو واقعا پیامبر او هستی و خدا گواهی می دهد که مردم دوچهره سخت دروغگویند (۱) سوگندهای خود را [چون] سپری بر خود گرفته و [مردم را] از راه خدا باز داشته اند راستی که آنان چه بد می کنند (۲) این بدان سبب است که آنان ایمان آورده سپس به انکار پرداخته اند و در نتیجه بر دلهایشان مهر زده شده و [دیگر] نمی فهمند (۳) و چون آنان را ببینی هیکلهایشان تو را به تعجب وا می دارد و چون سخن گویند به گفتارشان گوش فرا می دهی گویی آنان شمعک هایی پشت بر دیوارند [که پوک شده و در خور اعتماد نیستند] هر فریادی را به زیان خویش می پندارند خودشان دشمنند از آنان بپرهیز خدا بکشدشان تا کجا [از حقیقت] انحراف یافته اند (۴) و چون بدیشان گفته شود بیایید تا پیامبر خدا برای شما آمرزش بخواهد سرهای خود را برمی گردانند و آنان را می بینی که تکبرکنان روی برمی تابند (۵) برای آنان یکسان است چه برایشان آمرزش بخواهی یا برایشان آمرزش نخواهی خدا هرگز برایشان نخواهد بخشود خدا فاسقان را راهنمایی نمی کند (۶) آنان کسانی اند که می گویند به کسانی که نزد پیامبر خدایند انفاق مکنید تا پراکنده شوند و حال آنکه

گنجینه های آسمان ها و زمین از آن خداست ولی منافقان در نمی یابند (۷) می گویند اگر به مدینه برگردیم قطعا آنکه عزتمند تر است آن زبون تر را از آن جا بیرون خواهد کرد و [لی] عزت از آن خدا و از آن پیامبر او و از آن مؤمنان است لیکن این دورویان نمی دانند (۸) ای کسانی که ایمان آورده اید [زنهار] اموال شما و فرزندانتان شما را از یاد خدا غافل نگرداند و هرکس چنین کند آنان خود زیانکارانند (۹) و از آن چه روزی شما کردانیدیم انفاق کنید پیش از آنکه یکی از شما را مرگ فرارسد و بگوید پروردگارا چرا تا مدتی بیشتر [اجل] مرا به تاخیر نینداختی تا صدقه دهم و از نیکوکاران باشم (۱۰) و [لی] هرکس اجلش فرارسد هرگز خدا [آن را] به تاخیر نمی افکند و خدا به آن چه می کنید آگاه است (۱۱)

عن أبي بصير قال: قال طاوس اليمانيّ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: فَأَخْبِرْنِي عَنْ قَوْمٍ شَهِدُوا شَهَادَةَ الْحَقِّ وَ كَانُوا كَاذِبِينَ؟ قَالَ الْمُنَافِقُونَ حِينَ قَالُوا لِرَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله **نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللهِ** فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **إِذا جاءَكَ الْمُنافِقُونَ قالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللهِ وَ اللهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَ اللهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنافِقِينَ لَكاذِبُونَ**. الإحتجاج/ ۳۲۹.

از ابو بصیر، از ابو جعفر امام محمد باقر علیه السلام روایت می کند که: طاووس یمانی به ایشان عرض کرد: مرا از قومی که شهادت حق را به جای آوردند و در عین حال قومی دروغ گو بودند با خبر کن. فرمود: منافقین هنگامی که به رسول خدا صلّی الله علیه و آله گفتند: نَشْهَدُ إِنَّکَ لَرَسُولُ اللهِ پس خداوند عزّ و جلّ آیه إِذَا جَاءَکَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّکَ لَرَسُولُ اللهِ وَاللهُ یَعْلَمُ إِنَّکَ لَرَسُولُهُ وَاللهُ یَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِینَ لَکَاذِبُونَ را نازل کرد.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام قَالَ: ....**ذلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا** قَالَ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى سَمَّى مَنْ لَمْ يَتَّبِعْ رَسُولَهُ فِي وَلَايَةِ وَصِيِّهِ مُنَافِقِينَ وَ جَعَلَ مَنْ جَحَدَ وَصِيَّهُ إِمَامَتَهُ كَمَنْ جَحَدَ مُحَمَّداً وَ أَنْزَلَ بِذَلِكَ قُرْآناً فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ **إِذا جاءَكَ الْمُنافِقُونَ** بِوَلَايَةِ وَصِيِّكَ **قالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللهِ وَ اللهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَ اللهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنافِقِينَ** بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ **لَكاذِبُونَ. اتَّخَذُوا أَيْمانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ** وَ السَّبِيلُ هُوَ الْوَصِيُّ **إِنَّهُمْ ساءَ ما كانُوا يَعْمَلُونَ ذلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا** بِرِسَالَتِكَ وَ **كَفَرُوا** بِوَلَايَةِ وَصِيِّكَ **فَطُبِعَ** اللهُ **عَلى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لا يَفْقَهُونَ**..... . الكافي ۱/ ۴۳۲، ۴۳۳، ح ۹۱.

محمد بن فُضَیل از امام موسی کاظم علیه السلام – در حدیثی روایت می کند که گفت: از آن حضرت درباره این کلام خدای تبارک و تعالی: ذَلِکَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ کَفَرُوا پرسیدم و ایشان فرمود: خداوند تبارک و تعالی هر آن کس را که از رسولش در خصوص ولایت وصیّ اش پیروی نکند، منافق نامیده و کسی را که وصیّ او و امامتش را انکار کند، همانند کسی قرار داده است که محمد صلّی الله علیه و آله و سلّم را انکار کرده است. خداوند متعال در این باره، آیه ای را نیز نازل کرده و فرموده است: ای محمد! إِذَا جَاءَکَ الْمُنَافِقُونَ در خصوص ولایت وصیّ خودت قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّکَ لَرَسُولُ اللهِ وَاللهُ یَعْلَمُ إِنَّکَ لَرَسُولُهُ وَاللهُ یَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِینَ در ولایت علی علیه السلام لَکَاذِبُونَ* اتَّخَذُوا أَیْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِیلِ اللهِ و مقصود از سبیل، همان وصیّ پیامبر صلّی الله علیه و آله و سلّم است إِنَّهُمْ سَاءَ مَا کَانُوا یَعْمَلُونَ* ذَلِکَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا به رسالت تو و کَفَرُوا به ولایت وصیّ تو فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا یَفْقَهُونَ .....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام .... وَ إِنَّمَا أَتَاكُمُ الْحَدِيثُ مِنْ أَرْبَعَةٍ لَيْسَ لَهُمْ خَامِسٌ رَجُلٍ مُنَافِقٍ يُظْهِرُ الْإِيمَانَ مُتَصَنِّعٍ بِالْإِسْلَامِ لَا يَتَأَثَّمُ وَ لَا يَتَحَرَّجُ أَنْ يَكْذِبَ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله مُتَعَمِّداً فَلَوْ عَلِمَ النَّاسُ أَنَّهُ مُنَافِقٌ كَذَّابٌ لَمْ يَقْبَلُوا مِنْهُ وَ لَمْ يُصَدِّقُوهُ وَ لَكِنَّهُمْ قَالُوا هَذَا قَدْ صَحِبَ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وآله وَ رَآهُ وَ سَمِعَ مِنْهُ وَ أَخَذُوا عَنْهُ وَ هُمْ لَا يَعْرِفُونَ حَالَهُ وَ قَدْ أَخْبَرَهُ اللهُ عَنِ الْمُنَافِقِينَ بِمَا أَخْبَرَهُ وَ وَصَفَهُمْ بِمَا

وَصَفَهُمْ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَ **وَ إِذا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسامُهُمْ وَ إِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِم**. ثُمَّ بَقُوا بَعْدَهُ فَتَقَرَّبُوا إِلَى أَئِمَّةِ الضَّلَالَةِ وَ الدُّعَاةِ إِلَى النَّارِ بِالزُّورِ وَ الْكَذِبِ وَ الْبُهْتَانِ فَوَلَّوْهُمُ الْأَعْمَالَ وَ حَمَلُوهُمْ عَلَى رِقَابِ النَّاسِ وَ أَكَلُوا بِهِمُ الدُّنْيَا وَ إِنَّمَا النَّاسُ مَعَ الْمُلُوكِ وَ الدُّنْيَا إِلَّا مَنْ عَصَمَ اللهُ فَهَذَا أَحَدُ الْأَرْبَعَة....الكافي ۱/ ٦٢ ٦٣، ح ۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....همانا حدیث از چهار طریقی که پنجمی ندارد بشما میرسد. اول شخص منافقی که تظاهر بایمان می کند و اسلام ساختگی دارد عمدا دروغ بستن به پیغمبر پروا ندارد و آن را گناه نمی‌شمارد، اگر مردم بدانند که او منافق و دروغگوست از او نمی‌پذیرند و تصدیقش نمی کنند لیکن مردم میگویند این شخص همدم پیغمبر بوده و او را دیده و از او شنیده است مردم از او اخذ کنند و از حالش آگهی ندارند در صورتی که خداوند پیغمبرش را از حال منافقین خبر داده و ایشان را توصیف نموده و فرموده است وَ إِذا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسامُهُمْ وَ إِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِم منافقین پس از پیغمبر زنده ماندند و به رهبران گمراهی و کسانیکه با باطل و دروغ و تهمت مردم را بدوزخ خوانند پیوستند و آنها پستهای حساسشان دادند و بر گردن مردمشان سوار کردند و بوسیله آنها دنیا را بدست آوردند زیرا مردم همراه زمامداران و دنبال می‌روند مگر آنرا که خدا نگهدارد این بود یکی از چهار نفر.....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ** يَقُولُ لَا يَسْمَعُونَ وَ لَا يَعْقِلُونَ قَوْلُهُ **يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ** يَعْنِي كُلَّ صَوْتٍ **هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قاتَلَهُمُ اللهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ** فَلَمَّا نَعَتَهُمُ اللهُ لِرَسُولِهِ وَ عَرَّفَهُ مَسَاءَتَهُمْ إِلَيْهِمْ وَ إِلَى عَشَائِرِهِمْ فَقَالُوا لَهُمْ قَدِ افْتَضَحْتُمْ وَيْلَكُمْ! فَأْتُوا نَبِيَّ اللهِ يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ فَلَوَّوْا رُءُوسَهُمْ وَ زَهِدُوا فِي الِاسْتِغْفَارِ يَقُولُ اللهُ: **وَ إِذا قِيلَ لَهُمْ تَعالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللهِ لَوَّوْا رُؤُسَهُم**.... تفسير القمّي ۲/ ۳۷۰.

امام محمد باقر علیه السلام در خصوص سخن خداوند تعالی: كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ می فرماید :که نه سخنی را می شنوند و نه تعقّل می ورزند، و در این سخن خداوند تعالی: يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ منظور از صیحه، مطلق صدا است هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ و آن گاه که خداوند، آنان را برای رسولش توصیف کرد و بدی ها و شرارت‌های آنان را برای رسول خدا و عشیره های ایشان شناساند، عشیره هایشان به آنان گفتند: رسوا شدید، وای بر شما! نزد پیامبر خدا بروید تا برای شما استغفار کند، ولی آنان صورت خود را برگرداندند و از طلب استغفار امتناع کردند و خداوند می فرماید: وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللهِ لَوَّوْا رُؤُوسَهُمْ.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَل..... **وَ إِذا قِيلَ لَهُمْ تَعالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللهِ** قَالَ وَ إِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْجِعُوا إِلَى وَلَايَةِ عَلِيٍّ يَسْتَغْفِرْ لَكُمُ النَّبِيُّ مِنْ ذُنُوبِكُمْ **لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ** قَالَ اللهُ **وَ رَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ** عَنْ وَلَايَةِ عَلِيٍّ **وَ هُمْ مُسْتَكْبِرُونَ** عَلَيْهِ ثُمَّ عَطَفَ الْقَوْلَ مِنَ اللهِ بِمَعْرِفَتِهِ بِهِمْ فَقَالَ **سَواءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَهُمْ إِنَّ اللهَ لا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفاسِقِين** يَقُولُ الظَّالِمِينَ لِوَصِيِّك. الكافي ۱/ ٤٣٣، ح ۹۱.

محمد بن فضیل گوید: از حضرت کاظم علیه السلام راجع بقول خدای عزوجل **وَ إِذا قِيلَ لَهُمْ تَعالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللهِ** پرسیدم... فرمود: یعنی و چون بآنها گویند بولایت علی برگردید تا پیغمبر برای گناهان شما آمرزش طلبد **لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ** خدا فرماید:

وَ رَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ از ولایت علی وَ هُمْ مُسْتَكْبِرُونَ از آن سپس گفتار خدا متوجه معرفی آنها شده ، می فرماید: سَواءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَهُمْ إِنَّ اللهَ لا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفاسِقِين یعنی ستمگران بوصی تو را.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: إِنَ اللهَ فَوَّضَ إِلَى الْمُؤْمِنِ أَمْرَهُ كُلَّهُ وَ لَمْ يُفَوِّضْ إِلَيْهِ أَنْ يَكُونَ ذَلِيلًا أَ مَا تَسْمَعُ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَ لِلهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ فَالْمُؤْمِنُ يَكُونُ عَزِيزاً وَ لَا يَكُونُ ذَلِيلًا وَ قَالَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ أَعَزُّ مِنَ الْجَبَلِ يُسْتَقَلُّ مِنْهُ بِالْمَعَاوِلِ وَ الْمُؤْمِنُ لَا يُسْتَقَلُّ مِنْ دِينِهِ. الكافي ۵/ ۶۳، ح ۱.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: خداوند عزّ و جلّ مؤمن را صاحب اختیار تمام امور خویش قرار داد، ولی این اختیار را به وی نداد که ذلیل باشد. مگر سخن خداوند عزّ و جلّ را نشنیده ای که می فرماید: وَلِلّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ مؤمن عزیز است و ذلیل نخواهد بود. سپس فرمود: مؤمن از کوه عزیزتر است، کوه را با کلنگ می‌کنند و از حجم آن می‌کاهند، ولی هیچ چیزی نمی‌تواند از دین مؤمن بکاهد.

عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَوَّضَ إِلَى الْمُؤْمِنِ أُمُورَهُ كُلَّهَا وَ لَمْ يُفَوِّضْ إِلَيْهِ أَنْ يُذِلَّ نَفْسَهُ أَ لَمْ تَسْمَعْ لِقَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لِلهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ فَالْمُؤْمِنُ يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ عَزِيزاً وَ لَا يَكُونَ ذَلِيلًا يُعِزُّهُ اللهُ بِالْإِيمَانِ وَ الْإِسْلَامِ. الكافي ۵/ ۶۳، ح ۲.

سَماعه، از امام جعفر صادق علیه السلام روایت شده است که: خداوند عزّ و جلّ مؤمن را صاحب اختیار تمام امور خویش قرار داد، ولی این اختیار را به وی نداد که نفس خویش را ذلیل سازد. مگر این سخن خداوند عزّ و جلّ را در این جا ندیده‌ای که می فرماید: وَلِلّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ ؟ برای مؤمن سزاوار است که عزیز باشد و ذلیل نباشد، خداوند او را به وسیله ایمان و اسلام عزیز میدارد.

المناقب لابن شهرآشوب قِيلَ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ﷺ إِنَ فِيكَ عَظَمَةً قَالَ بَلْ فِيَّ عِزَّةٌ قَالَ اللهُ تَعَالَى وَ لِلهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِين . المناقب ۴/ ۹.

مناقب ابن شهر آشوب: به امام حسن بن علی علیه السلام گفته شد: در تو عظمت وجود دارد. فرمود: خیر، بل که در من عزت است؛ خداوند تعالی می فرماید: وَلِلّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

قَالَ الْبَاقِرُ ﷺ إِنَ اللهَ أَعْطَى الْمُؤْمِنَ ثَلَاثَ خِصَالٍ الْعِزَّ فِي الدُّنْيَا وَ فِي دِينِهِ وَ الْفَلَحَ فِي الْآخِرَةِ وَ الْمَهَابَةَ فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ. الخصال/ ۱۳۹، ح ۱۵۷.

امام محمد باقر علیه السلام فرمودند: خدا به مؤمن سه منش داد: ارجمندی در جهان و رستگاری در دیگر جهان و مهابت در دل همه.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِ اللهِ وَ لَنْ يُؤَخِّرَ اللهُ نَفْساً إِذا جاءَ أَجَلُها قَالَ إِنَّ عِنْدَ اللهِ كُتُباً مَرْقُومَةً يُقَدِّمُ مِنْهَا مَا يَشَاءُ وَ يُؤَخِّرُ مَا يَشَاءُ فَإِذَا كَانَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ أَنْزَلَ اللهُ فِيهَا كُلَّ شَيْءٍ يَكُونُ إِلَى لَيْلَةٍ مِثْلِهَا فَذَلِكَ قَوْلُهُ وَ لَنْ يُؤَخِّرَ اللهُ نَفْساً إِذا جاءَ أَجَلُها إِذَا أَنْزَلَهُ وَ كَتَبَهُ كُتَّابُ السَّمَاوَاتِ وَ هُوَ الَّذِي لَا يُؤَخِّرُهُ. تفسير القمّي ۲/ ۳۷۰ ۳۷۱.

امام محمد باقر علیه السلام در خصوص این سخن خداوند تعالی: وَلَن يُؤَخِّرَ اللهُ نَفْسًا إِذَا جَاء أَجَلُهَا فرمود: نزد خداوند کتاب-هایی قطعی است و آن چه را که می خواهد مقدّم می کند و آن چه را که می خواهد، مؤخّر می کند و آن گاه که شب قدر فرا رسد، خداوند آن چه را که تا سال آینده در چنین شبی اتفاق می‌افتد، نازل می کند و این همان سخن خداوند تعالی است که فرمود: وَلَن يُؤَخِّرَ اللهُ نَفْسًا إِذَا جَاء أَجَلُهَا آن گاه که آن را نازل کرد و نویسندگان آسمان ها آن را نوشتند و ثبت کردند؛ و این همان چیزی است که آن را به تأخیر نمی اندازد.

۶۴. التّغابن

التّغابن ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ للهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۱) هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (۲) خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ (۳) يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ وَاللهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (۴) أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۵) ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى اللهُ وَاللهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ (۶) زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللهِ يَسِيرٌ (۷) فَآمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (۸) يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (۹) وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. هر چه در آسمان‌ها و هر چه در زمین است خدا را تسبیح می گویند او راست فرمانروایی و او راست سپاس و او بر هر چیزی تواناست (۱) اوست آن کس که شما را آفرید برخی از شما کافرند و برخی مؤمن و خدا به آن چه می کنید بیناست (۲) آسمان‌ها و زمین را به حق آفرید و شما را صورتگری کرد و صورتهایتان را نیکو آراست و فرجام به سوی اوست (۳) آن چه را که در آسمان‌ها و زمین است می داند و آن چه را که پنهان می کنید و آن چه را که آشکار می دارید [نیز] می داند و خدا به راز دلها داناست (۴) آیا خبر کسانی که پیش از این کفر ورزیدند و فرجام بدکارشان را چشیدند و عذاب پر دردی خواهند داشت به شما نرسیده است (۵) این [بدفرجامی] از آن روی بود که پیامبرانشان دلایل آشکار برایشان می آوردند و [لی] آنان [می] گفتند آیا بشری ما را هدایت می کند پس کافر شدند و روی گردانیدند و خدا بی نیازی نمود و خدا بی نیاز ستوده است (۶) کسانی که کفر ورزیدند پنداشتند که هرگز برانگیخته نخواهند شد بگو آری سوگند به پروردگارم حتما برانگیخته خواهید شد سپس شما را به [حقیقت] آن چه کرده اید قطعا واقف خواهند ساخت و این بر خدا آسان است (۷) پس به خدا و پیامبر او و آن نوری که ما فرو فرستادیم ایمان آورید و خدا به آن چه می کنید آگاه است (۸) روزی که شما را برای روز گرد آوری گرد می آورد آن [روز] روز حسرت [خوردن] است و هر کس به خدا ایمان آورده و کار شایسته ای

کرده باشد بدیهایش را از او بسترد و او را در بهشتهایی که از زیر [درختان] آن جویبارها روان است درآورد در آن جاودانند این است همان کامیابی بزرگ (۹) و کسانی که کفر ورزیدند و آیات ما را تکذیب کرده اند آنان اهل آتشند [و] در آن ماندگار خواهند بود و چه بد سرانجامی است (۱۰)

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ نُعَيْمٍ الصَّحَّافِ قَالَ سَأَلْتُ الصَّادِقَ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ: **فَمِنْكُمْ كافِرٌ وَ مِنْكُمْ مُؤْمِنٌ**، فَقَالَ عَرَّفَ اللهُ إِيمَانَهُمْ بِوَلَايَتِنَا وَ كُفْرَهُمْ بِتَرْكِهَا يَوْمَ أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ وَ هُمْ فِي عَالَمِ الذَّرِّ وَ فِي صُلْبِ آدَمَ عليه السلام تفسير القمّي ۲/ ۳۷۱.

حسین بن نُعَیم صحّاف نقل می کند: از امام جعفر صادق علیه السلام درباره این سخن خداوند تعالی پرسیدم: فَمِنکُمْ کَافِرٌ وَمِنکُم مُّؤْمِنٌ فرمود: خداوند عزّ و جلّ، آن روز که آن‌ها در صُلب آدم علیه السلام و به صورت ذرّه بودند و از آن‌ها میثاق گرفت، از ایمان آن‌ها به ولایت ما و کفرشان نسبت به آن آگاه شد.

عَنْ يُونُسَ عَنْ رَجُلٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: ... قُلْتُ أَصْلَحَكَ اللهُ مَا تَأْمُرُنِي أَنْطَلِقُ فَأَتَزَوَّجُ بِأَمْرِكَ فَقَالَ لِي إِنْ كُنْتَ فَاعِلًا فَعَلَيْكَ بِالْبَلْهَاءِ مِنَ النِّسَاءِ قُلْتُ وَ مَا الْبَلْهَاءُ قَالَ ذَوَاتُ الْخُدُورِ الْعَفَائِفُ فَقُلْتُ مَنْ هِيَ عَلَى دِينِ سَالِمِ بْنِ أَبِي حَفْصَةَ قَالَ لَا فَقُلْتُ مَنْ هِيَ عَلَى دِينِ رَبِيعَةِ الرَّأْيِ فَقَالَ لَا وَ لَكِنَّ الْعَوَاتِقَ اللَّوَاتِي لَا يَنْصِبْنَ كُفْراً وَ لَا يَعْرِفْنَ مَا تَعْرِفُونَ قُلْتُ وَ هَلْ تَعْدُو أَنْ تَكُونَ مُؤْمِنَةً أَوْ كَافِرَةً فَقَالَ تَصُومُ وَ تُصَلِّي وَ تَتَّقِي اللهَ وَ لَا تَدْرِي مَا أَمْرُكُمْ فَقُلْتُ قَدْ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كافِرٌ وَ مِنْكُمْ مُؤْمِنٌ** لَا وَ اللهِ لَا يَكُونُ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ لَيْسَ بِمُؤْمِنٍ وَ لَا كَافِرٍ قَالَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام قَوْلُ اللهِ أَصْدَقُ مِنْ قَوْلِكَ يَا زُرَارَةُ أَ رَأَيْتَ قَوْلَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **خَلَطُوا عَمَلًا صالِحاً وَ آخَرَ سَيِّئاً عَسَى اللهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ** فَلَمَّا قَالَ عَسَى فَقُلْتُ مَا هُمْ إِلَّا مُؤْمِنِينَ أَوْ كَافِرِينَ قَالَ فَقَالَ مَا تَقُولُ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجالِ وَ النِّساءِ وَ الْوِلْدانِ لا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَ لا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا** إِلَى الْإِيمَانِ فَقُلْتُ مَا هُمْ إِلَّا مُؤْمِنِينَ أَوْ كَافِرِينَ فَقَالَ وَ اللهِ مَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ وَ لَا كَافِرِينَ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيَّ فَقَالَ مَا تَقُولُ فِي أَصْحَابِ الْأَعْرَافِ فَقُلْتُ مَا هُمْ إِلَّا مُؤْمِنِينَ أَوْ كَافِرِينَ إِنْ دَخَلُوا الْجَنَّةَ فَهُمْ مُؤْمِنُونَ وَ إِنْ دَخَلُوا النَّارَ فَهُمْ كَافِرُونَ فَقَالَ وَ اللهِ مَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ وَ لَا كَافِرِينَ وَ لَوْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ لَدَخَلُوا الْجَنَّةَ كَمَا دَخَلَهَا الْمُؤْمِنُونَ وَ لَوْ كَانُوا كَافِرِينَ لَدَخَلُوا النَّارَ كَمَا دَخَلَهَا الْكَافِرُونَ وَ لَكِنَّهُمْ قَوْمٌ قَدِ اسْتَوَتْ حَسَنَاتُهُمْ وَ سَيِّئَاتُهُمْ فَقَصُرَتْ بِهِمُ الْأَعْمَالُ وَ أَنَّهُمْ لَكَمَا قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ.. الى قوله.... الكافي ۱/ ۴۱۳، ح ۴.

یونس، از مردی، از زُراره، از امام محمد باقر علیه السلام روایت شده است گفت: .....عرض کردم: خداوند شما را اصلاح کند، به من چه دستوری می دهید، بروم و به دستور و امر شما ازدواج کنم؟ به من فرمود: اگر قصد چنین کاری را داری، بر توست که از میان زنان، بَلْهَاء را برای خودت برگزینی. گفتم: بَلْهَاء کیست؟ فرمود: زنی که دارای پوشش بوده و پاکدامن باشد. گفتم: زنی که بر دین سالم بن ابی حفصه باشد؟ فرمود: خیر. عرض کردم: زنی که بر دین ربیعه الرأی باشد؟ فرمود: خیر، بل که آزاده هایی که ناصبی نباشند، و از آن چه که می دانید، آگاهی نداشته باشند. عرض کردم: و آیا از این حالت خارج است که باید مؤمن باشد و یا کافر؟ فرمود: روزه بگیرد و نماز بخواند و تقوای خدا را داشته باشد و از امور شما آگاهی نداشته باشد. عرض کردم: خداوند عزّ و جلّ می فرماید: الَّذِی خَلَقَکُمْ فَمِنکُمْ کَافِرٌ وَمِنکُم مُّؤْمِنٌ خیر، به خدا سوگند! امکان ندارد که کسی از میان انسان ها باشد که نه مؤمن و نه کافر باشد. امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: ای زراره! سخن خداوند از سخن تو صادق تر است، مگر سخن خداوند عزّ و جلّ را ملاحظه نکرده ای؟ خَلَطُواْ عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ پس چرا فرمود: عسی ؟عرض کردم: آن‌ها از این دو حالت خارج نیستند؛ یا مؤمند و یا کافرند.گفت: پس ایشان فرمود: نظرت در خصوص این سخن خداوند

عزّ و جلّ چیست؟ إِلاَّ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاء وَالْوِلْدَانِ لاَ يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلاَ يَهْتَدُونَ سَبِيلًا عرض کردم: از این دو حال خارج نیستند؛ یا مؤمنند و یا کافرند. فرمود: به خدا سوگند! که نه مؤمنند و نه کافرند. سپس به من رو کرد و فرمود: نظرت راجع به اصحاب اعراف چیست؟ عرض کردم: از این دو حال خارج نیستند؛ یا مؤمنند و یا کافرند، اگر وارد بهشت شوند، مؤمن هستند و اگر وارد جهنم شوند، کافر هستند. فرمود: به خدا سوگند! که نه مؤمنند و نه کافرند، اگر مؤمن بودند، مانند مؤمنین وارد بهشت می شدند و اگر کافر بودند، مانند کفّار وارد جهنم می شدند، ولی آنان قومی هستند که اعمال آنها و نیکی و بدی آنها مساوی بود و اعمال آنها ناقص بود، و آنها همان گونه هستند که خداوند عزّ و جلّ فرموده است.....

عَنْ حَمْزَةَ بْنِ الطَّيَّارِ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام النَّاسُ عَلَى سِتَّةِ أَصْنَافٍ قَالَ قُلْتُ أَ تَأْذَنُ لِي أَنْ أَكْتُبَهَا قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مَا أَكْتُبُ قَالَ اكْتُبْ أَهْلَ الْوَعِيدِ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ أَهْلِ النَّارِ وَ اكْتُبْ **وَ آخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صالِحاً وَ آخَرَ سَيِّئاً** قَالَ قُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ وَحْشِيٌّ مِنْهُمْ قَالَ وَ اكْتُبْ **وَ آخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَ إِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ** قَالَ وَ اكْتُبْ **إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجالِ وَ النِّساءِ وَ الْوِلْدانِ لا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَ لا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا** لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً إِلَى الْكُفْرِ وَ لَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا إِلَى الْإِيمَانِ **فَأُولئِكَ عَسَى اللهُ أَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ** قَالَ وَ اكْتُبْ أَصْحَابَ الْأَعْرَافِ قَالَ قُلْتُ وَ مَا **أَصْحابُ الْأَعْرافِ** قَالَ قَوْمٌ اسْتَوَتْ حَسَنَاتُهُمْ وَ سَيِّئَاتُهُمْ فَإِنْ أَدْخَلَهُمُ النَّارَ فَبِذُنُوبِهِمْ وَ إِنْ أَدْخَلَهُمُ الْجَنَّةَ فَبِرَحْمَتِهِ. الكافي ۲/ ۳۸۱، ح ۱.

حمزة بن طیار گوید: حضرت صادق علیه السلام بمن فرمود: مردم بر شش گونه هستند، گوید: عرض کردم : اجاز بفرمائید آنرا بنویسم ؟ فرمود: آری ، عرض کردم : چه بنویسم ؟ فرمود: بنویس اهل وعید از اهل بهشت و دوزخ. و بنویس : وَ آخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صالِحاً وَ آخَرَ سَيِّئاً گوید: عرض کردم : اینها کیانند؟ فرمود: وحشی از اینهاست ، فرمود: و بنویس وَ آخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَ إِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ. و بنویس إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجالِ وَ النِّساءِ وَ الْوِلْدانِ لا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَ لا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا که نه چاره ای بسوی کفر دارند و نه راهی بایمان دارند فَأُولئِكَ عَسَى اللهُ أَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ فرمودند: و اصحاب اعراف را نیز بنویس. عرض کردم: أَصْحابُ الْأَعْرافِ کدامند؟ فرمودند: آنان قومی هستند که کارهای نیک و بد آنان یکسان و مساوی است. و خدا اگر آنان را وارد آتش کند، به علت گناهانشان است و اگر آنان را وارد بهشت کند، با رحمت خود این کار را می کند.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام النَّاسُ عَلَى سِتِّ فِرَقٍ يَئُولُونَ كُلُّهُمْ إِلَى ثَلَاثِ فِرَقٍ الْإِيمَانِ وَ الْكُفْرِ وَ الضَّلَالِ وَ هُمْ أَهْلُ الْوَعْدَيْنِ الَّذِينَ وَعَدَهُمُ اللهُ الْجَنَّةَ وَ النَّارَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْكَافِرُونَ وَ الْمُسْتَضْعَفُونَ **وَ الْمُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَ إِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ** وَ الْمُعْتَرِفُونَ **بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صالِحاً وَ آخَرَ سَيِّئاً** وَ أَهْلُ الْأَعْرَافِ. الكافي ۲/ ۳۸۱ ۳۸۲، ح ۲.

امام صادق علیه السلام فرمود: مردم شش دسته اند که بسه دسته برگردند ایمان ، کفر، گمراهی ، و ایشان اهل دو وعدند که خداوند بآنها وعده بهشت و دوزخ داده است : مؤ منان ، و کافران ، و ناتوانان ، وَ الْمُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَ إِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ ، و آن آن که بگناهان خویش اعتراف کنند و کردار خوب را با کردار بد بهم آمیخته اند، و دیگر اهل اعراف هستند..

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ إِنَ اللهَ خَلَقَنَا فَأَحْسَنَ خَلْقَنَا وَ صَوَّرَنَا فَأَحْسَنَ صُوَرَنَا وَ جَعَلَنَا عَيْنَهُ فِي عِبَادِهِ وَ لِسَانَهُ النَّاطِقَ فِي خَلْقِهِ وَ يَدَهُ الْمَبْسُوطَةَ عَلَى عِبَادِهِ بِالرَّأْفَةِ وَ الرَّحْمَةِ وَ وَجْهَهُ الَّذِي يُؤْتَى مِنْهُ وَ بَابَهُ الَّذِي يَدُلُّ عَلَيْهِ وَ خُزَّانَهُ فِي سَمَائِهِ وَ أَرْضِهِ بِنَا أَثْمَرَتِ الْأَشْجَارُ وَ أَيْنَعَتِ الثِّمَارُ وَ جَرَتِ الْأَنْهَارُ وَ بِنَا يَنْزِلُ غَيْثُ السَّمَاءِ وَ يَنْبُتُ عُشْبُ الْأَرْضِ وَ بِعِبَادَتِنَا عُبِدَ اللهُ وَ لَوْ لَا نَحْنُ مَا عُبِدَ اللهُ. الكافي ۱/ ۱۹۳، ح ٦.

امام صادق فرمود: خدا ما را آفرید و آفرینش ما را نیکو ساخت و ما را صورتگری کرد و نیکو صورتگری کرد و ما را در میان بندگان دیده خویش قرار داد و در میان خلقش زبان گویا قرار داد و دست مهر و رحمت گشوده بر سر بندگانش ساخت و وجه خود قرار داد که از آن سوی باو گرایند و ما در دریکه او را نشان دهد قرار داد و گنجینه‌دار میان آسمان و زمینش نمود و از برکت وجود ما درختان بارور گردند و میوه‌ها برسند و نهرها جاری شوند و از برکت ما باران از آسمان ببارد و گیاه از زمین بروید و بوسیله عبادت ما خدا پرسش شد و اگر ما نبودیم خدا پرستش نمی‌گشت.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُوَيْدٍ الشَّيْبَانِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ الْعَبْدَ الصَّالِحَ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **ذلِكَ بِأَنَّهُ كانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّناتِ** قَالَ الْبَيِّنَاتُ هُمُ الْأَئِمَّةُ ﷺ تفسير القمّي ۲/ ۳۷۲.

سوید شیبانی گوید از امام کاظم علیه السلام در باره فرموده خدای متعال ذلِكَ بِأَنَّهُ كانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّناتِ پرسیدم، فرمودند: بینات ائمه علیهم السلام میباشند

عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْكَابُلِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **فَآمِنُوا بِاللهِ وَ رَسُولِهِ وَ النُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنا** فَقَالَ يَا أَبَا خَالِدٍ النُّورُ وَ اللهِ الْأَئِمَّةُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ هُمْ وَ اللهِ نُورُ اللهِ الَّذِي أَنْزَلَ وَ هُمْ وَ اللهِ نُورُ اللهِ فِي السَّمَاوَاتِ وَ فِي الْأَرْضِ وَ اللهِ يَا أَبَا خَالِدٍ لَنُورُ الْإِمَامِ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ أَنْوَرُ مِنَ الشَّمْسِ الْمُضِيئَةِ بِالنَّهَارِ وَ هُمْ وَ اللهِ يُنَوِّرُونَ قُلُوبَ الْمُؤْمِنِينَ وَ يَحْجُبُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ نُورَهُمْ عَمَّنْ يَشَاءُ فَتُظْلِمُ قُلُوبُهُمْ وَ اللهِ يَا أَبَا خَالِدٍ لَا يُحِبُّنَا عَبْدٌ وَ يَتَوَلَّانَا حَتَّى يُطَهِّرَ اللهُ قَلْبَهُ وَ لَا يُطَهِّرُ اللهُ قَلْبَ عَبْدٍ حَتَّى يُسَلِّمَ لَنَا وَ يَكُونَ سِلْماً لَنَا فَإِذَا كَانَ سِلْماً لَنَا سَلَّمَهُ اللهُ مِنْ شَدِيدِ الْحِسَابِ وَ آمَنَهُ مِنْ فَزَعِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ الْأَكْبَرِ. الكافي ۱/ ۱۹٤، ح ۱.

ابو خالد کابلی روایت کرده‌اند که: از امام محمد باقر علیه السلام در خصوص سخن خداوند عزّ و جلّ: فَآمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِی أَنزَلْنَا پرسیدم و ایشان فرمود: ای ابا خالد! به خدا سوگند! النُّور همان ائمّه از آل محمد تا روز قیامت هستند که درود و سلام خداوند بر ایشان باد به خدا سوگند! آن‌ها همان نور خدا هستند که نازل کرد. به خدا سوگند! آن‌ها نور خداوند در آسمان ها و زمین هستند. به خدا سوگند! ای ابا خالد! نور امام در دل های مؤمنین، از نور آفتاب تابان در روز روشن بیشتر است. به خدا سوگند! آن‌ها دل های مؤمنین را نورانی می کنند و خداوند عزّ و جلّ نور آن‌ها را از هر کسی بخواهد، می پوشاند و سپس دل های آن‌ها تاریک می شود. به خدا سوگند! ای ابا خالد! هیچ بنده ای نیست که ما را دوست بدارد و ولایت ما را داشته باشد، مگر آن که خداوند قلب او را پاک کند، و خداوند قلب هیچ بنده ای را پاک نخواهد کرد، مگر این که به ما اقرار و اعتراف کند و با ما از در آشتی درآید، و اگر با ما از در آشتی درآید، خداوند او را از حساب سخت و از هول و وحشت روز عظیم قیامت در امان نگاه خواهد داشت.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: **يَوْمَ التَّلاقِ** يَوْمُ يَلْتَقِي أَهْلُ السَّمَاءِ وَ أَهْلُ الْأَرْضِ وَ **يَوْمَ التَّنادِ** يَوْمُ يُنَادِي أَهْلُ النَّارِ أَهْلَ الْجَنَّةِ **أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنا مِنَ الْماءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللهُ** وَ **يَوْمُ التَّغابُنِ** يَوْمُ يَغْبِنُ أَهْلُ الْجَنَّةِ أَهْلَ النَّارِ وَ **يَوْمَ الْحَسْرَةِ** يَوْمُ يُؤْتَى بِالْمَوْتِ فَيُذْبَحُ. معاني الأخبار/ ۱۵۶، ح ۱.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند : يَوْمَ التَّلاقِ ، روزی است که اهل آسمان و اهل زمین همدیگر را ملاقات می کنند وَ **يَوْمَ التَّنادِ** ، روزی است که اهل دوزخ، اهل بهشت را صدا می کنند: أَنْ أَفِيضُواْ عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللهُ و یوم التّغابن، روزی است که اهل بهشت، اهل دوزخ را مورد غبن قرار می دهند، و یوم الحسره، روزی است که مرگ آورده شده و قربانی می شود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ، قَالَ: إِنَ الْقَلْبَ لَيَتَرَجَّحُ فِيمَا بَيْنَ الصَّدْرِ وَ الْحَنْجَرَةِ حَتّى يُعْقَدَ عَلَى الْإِيمَانِ، فَإِذَا عُقِدَ عَلَى الْإِيمَانِ قَرَّ؛ وَ ذلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ: **وَ مَنْ يُؤْمِنْ بِاللهِ يَهْدِ قَلْبَه**. الكافي ۲/ ۴۲۱، ح ۴.

حضرت صادق علیه السلام فرمود: دل میان سینه و گلو گاه لرزان است تا به ایمان بسته شود، و چون به ایمان بسته شد قرار گیرد، و این است گفتار خدای عزوجل. **وَ مَنْ يُؤْمِنْ بِاللهِ يَهْدِ قَلْبَه.**

التّغابن ۱۸-۱۱

وَمَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللهِ يَهْدِ قَلْبَهُ وَاللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (۱۱) وَأَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (۱۲) اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (۱۳) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۱۴) إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ (۱۵) فَاتَّقُوا اللهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۱۶) إِنْ تُقْرِضُوا اللهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ (۱۷) عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۱۸)

هیچ مصیبتی جز به اذن خدا نرسد و کسی که به خدا بگرود دلش را به راه آورد و خدا [ست که] به هر چیزی داناست (۱۱) و خدا را فرمان برید و پیامبر [او] را اطاعت نمایید و اگر روی بگردانید بر پیامبر ما فقط پیام رسانی آشکار است (۱۲) خدا [ست که] جز او معبودی نیست و مؤمنان باید تنها بر خدا اعتماد کنند (۱۳) ای کسانی که ایمان آورده اید در حقیقت برخی از همسران شما و فرزندان شما دشمن شمایند از آنان بر حذر باشید و اگر ببخشایید و درگذرید و بیامرزید به راستی خدا آمرزنده مهربان است (۱۴) اموال شما و فرزندانتان صرفا [وسیله] آزمایشی [برای شما] یند و خداست که نزد او پاداشی بزرگ است (۱۵) پس تا می توانید از خدا پروا بدارید و بشنوید و فرمان ببرید و مالی برای خودتان [در راه خدا] انفاق کنید و کسانی که از خست نفس خویش مصون مانند آنان رستگارانند (۱۶) اگر خدا را وامی نیکو دهید آن را برای شما دوچندان می گرداند و بر شما می بخشاید و خدا [ست که] سپاس پذیر بردبار است (۱۷) دانای نهان و آشکار [و] ارجمند سنجیده کار است (۱۸)

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ نُعَيْمٍ الصَّحَّافِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ أَطِيعُوا اللهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّما عَلى رَسُولِنَا الْبَلاغُ الْمُبِينُ** فَقَالَ أَمَا وَ اللهِ مَا هَلَكَ مَنْ هَلَكَ قَبْلَكُمْ وَ لَا يَهْلِكُ مِنْ يَهْلِكُ حَتَّى يَقُومَ قَائِمُنَا إِلَّا فِي تَرْكِ وَلَايَتِنَا وَ جَحْدِ حَقِّنَا وَ ايْمُ اللهِ مَا خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى أَلْزَمَ رِقَابَ هَذِهِ الْأُمَّةِ حَقَّنَا **وَ اللهُ يَهْدِي مَنْ يَشاءُ إِلى صِراطٍ مُسْتَقِيم** . تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۹۶، ح ۳.

حسین بن نُعَیم صحّاف، از امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که: از ایشان در خصوص این آیه پرسیدم: وَأَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ فرمود: به هوش باشید، به خدا سوگند! هیچ کس قبل از شما به هلاکت نرسید و هیچ کس تا زمان ظهور امام زمان عجّل الله تعالی فرجه الشّریف به هلاکت نخواهد رسید، مگر کسی که ولایت ما را ترک کند و حق ما را انکار کند، و رسول خدا صلّی الله علیه و آله از این دنیا رحلت نکرد، مگر زمانی که حق ما را بر گردن این امت نهاد، و خداوند هر آن کس را که بخواهد به صراط مستقیم هدایت می کند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **إِنَّ مِنْ أَزْواجِكُمْ وَ أَوْلادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ** وَ ذَلِكَ أَنَّ الرَّجُلَ كَانَ إِذَا أَرَادَ الْهِجْرَةَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله تَعَلَّقَ بِهِ ابْنُهُ وَ امْرَأَتُهُ وَ قَالُوا نَنْشُدُكَ اللهَ أَنْ تَذْهَبَ عَنَّا وَ تَدَعَنَا فَنَضْبَعَ بَعْدَكَ فَمِنْهُمْ مَنْ يُطِيعُ أَهْلَهُ فَيُقِيمُ فَحَذَّرَهُمُ اللهُ أَبْنَاءَهُمْ وَ نِسَاءَهُمْ وَ نَهَاهُمْ عَنْ طَاعَتِهِمْ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَمْضِي وَ يَذَرُهُمْ وَ يَقُولُ أَمَا وَ اللهِ لَئِنْ لَمْ تُهَاجِرُوا مَعِي ثُمَّ يَجْمَعُ اللهُ بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ فِي دَارِ الْهِجْرَةِ لَا أَنْفَعُكُمْ بِشَيْءٍ أَبَداً، فَلَمَّا جَمَعَ اللهُ بَيْنَهُ وَ بَيْنَهُمْ أَمَرَهُ اللهُ أَنْ يُوفِيَ وَ يُحْسِنَ وَ يَصِلَهُمْ فَقَالَ **وَ إِنْ تَعْفُوا وَ تَصْفَحُوا وَ تَغْفِرُوا فَإِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيم**. تفسير القمّي ۲/ ۳۷۲.

امام محمد باقر علیه السلام در خصوص سخن خداوند تعالی: إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ فرمودند: آن به این معناست که چون مرد می‌خواست به سوی رسول خدا صلی الله علیه و آله را هجرت کند، همسر و فرزند وی، به وی آویزان می شدند و می گفتند: تو را به خداوند قسم می دهیم که از پیش ما نرو و ما را تنها مگذار؛ ما بعد از تو بی سرپرست خواهیم ماند. برخی از آنان سخن خانواده خود را گوش می دادند و هجرت نمی کردند. پس خداوند آن‌ها را از فرزندان و همسران خود بر حذر داشت و آن‌ها را از اطاعت ایشان نهی کرد. برخی از آنان، آن‌ها را تنها می گذاشتند و می رفتند و می گفتند: به هوش باشید، به خدا سوگند! اگر با من هجرت نکنید و سپس خداوند در روز قیامت مرا با شما جمع کند، به هیچ وجه، هیچ سود و فایده ای به شما نخواهم رساند. و هنگامی که خداوند آنان را با همدیگر جمع نماید، خداوند به او امر می کند که خیر را در حق ایشان تمام کرده و نیکی کند و صله رحم داشته باشد و خداوند تعالی می فرماید: وَإِن تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ عليه السلام لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفِتْنَةِ لِأَنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ إِلَّا وَ هُوَ مُشْتَمِلٌ عَلَى فِتْنَةٍ وَ لَكِنْ مَنِ اسْتَعَاذَ فَلْيَسْتَعِذْ مِنْ مُضِلَّاتِ الْفِتَنِ فَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ يَقُولُ **وَ اعْلَمُوا أَنَّما أَمْوالُكُمْ وَ أَوْلادُكُمْ فِتْنَة**. النهج/ ۴۸۳، ۴۸۴، ح ۹۳.

امیر مؤمنین علیه السلام فرمودند: نباید کسی از شما بگوید: پروردگارا! از فتنه ها به تو پناه می برم، زیرا کسی وجود ندارد، مگر این که فتنه، شامل او نیز می‌شود. اما همه باید از گمراهی های فتنه ها به خدا پناه ببرند؛ زیرا خداوند عز و جل می فرماید: وَاعْلَمُواْ أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلاَدُكُمْ فِتْنَةٌ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام قَالَ: لَا يَكُونُ الْعَبْدُ فَاعِلًا وَ لَا مُتَحَرِّكاً إِلَّا وَ الِاسْتِطَاعَةُ مَعَهُ مِنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِنَّمَا وَقَعَ التَّكْلِيفُ مِنَ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بَعْدَ الِاسْتِطَاعَةِ وَ لَا يَكُونُ مُكَلَّفاً لِلْفِعْلِ إِلَّا مُسْتَطِيعاً. التوحيد/ ۳۴۵، ح ۲.

حضرت ابو عبد الله جعفر بن محمد علیه السلام فرمود: بنده فاعل و متحرک نمی‌باشد مگرآن‌که استطاعت با او از خدای عز و جل است و جز این نیست که تکلیف از خدای تبارک و تعالی بعد از استطاعت واقع شده و چنان نباشد که فعل را تکلیف کند مگر توانا را یابنده مکلف بفعل نباشد مگر در حالی که توانا باشد.

عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: مَا كَلَّفَ اللهُ الْعِبَادَ كُلْفَةَ فِعْلٍ وَ لَا نَهَاهُمْ عَنْ شَيْءٍ حَتَّى جَعَلَ لَهُمُ الِاسْتِطَاعَةَ ثُمَّ أَمَرَهُمْ وَ نَهَاهُمْ فَلَا يَكُونُ الْعَبْدُ آخِذاً وَ لَا تَارِكاً إِلَّا بِاسْتِطَاعَةٍ مُتَقَدِّمَةٍ قَبْلَ الْأَمْرِ وَ النَّهْيِ وَ قَبْلَ الْأَخْذِ وَ التَّرْكِ وَ قَبْلَ الْقَبْضِ وَ الْبَسْطِ.. التوحيد/ ۳۵۲، ح ۱۹.

هشام بن سالم از حضرت صادق علیه السلام که فرمود خدا بندگان را بکلفت و زحمت فعلی تکلیف نفرموده و ایشان را از چیزی نهی ننموده تاآن‌که استطاعت را از برای ایشان قرار داده بعد از آن ایشان را امر فرموده و ایشان را نهی نموده پس بنده فراگیرنده و واگذارنده نباشد مگر باستطاعت متقدم که پیش از امر و نهی و پیش از فراگرفتن و واگذاشتن و پیش از گرفتن و گستردنست.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ وَ عِنْدَهُ قَوْمٌ يَتَنَاظَرُونَ فِي الْأَفَاعِيلِ وَ الْحَرَكَاتِ فَقَالَ الِاسْتِطَاعَةُ قَبْلَ الْفِعْلِ لَمْ يَأْمُرِ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِقَبْضٍ وَ لَا بَسْطٍ إِلَّا وَ الْعَبْدُ لِذَلِكَ مُسْتَطِيعٌ.. التوحيد/ ۳۵۲، ح ۲۱.

ابو بصیر از حضرت صادق علیه السلام که شنیدم از آن حضرت که سخن می‌فرمود و در نزد آن حضرت گروهی بودند که در کارها و حرکتها مباحثه و گفتگو میکردند پس فرمود که استطاعت پیش از فعل است و خدای عز و جل بهیچ گرفتن و گستردنی امر نفرموده مگرآن‌که بنده آن را استطاعت دارد.

عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ ﷺ قَالَ: مَرَّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ بِجَمَاعَةٍ بِالْكُوفَةِ وَ هُمْ يَخْتَصِمُونَ فِي الْقَدَرِ فَقَالَ لِمُتَكَلِّمِهِمْ أَ بِاللهِ تَسْتَطِيعُ أَمْ مَعَ اللهِ أَمْ مِنْ دُونِ اللهِ تَسْتَطِيعُ فَلَمْ يَدْرِ مَا يَرُدُّ عَلَيْهِ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ إِنَّكَ إِنْ زَعَمْتَ أَنَّكَ بِاللهِ تَسْتَطِيعُ فَلَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ وَ إِنْ زَعَمْتَ أَنَّكَ مَعَ اللهِ تَسْتَطِيعُ فَقَدْ زَعَمْتَ أَنَّكَ شَرِيكٌ مَعَهُ فِي مِلْكِهِ وَ إِنْ زَعَمْتَ أَنَّكَ مِنْ دُونِ اللهِ تَسْتَطِيعُ فَقَدِ ادَّعَيْتَ الرُّبُوبِيَّةَ مِنْ دُونِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَا بَلْ بِاللهِ أَسْتَطِيعُ فَقَالَ ﷺ أَمَا إِنَّكَ لَوْ قُلْتَ غَيْرَ هَذَا لَضَرَبْتُ عُنُقَكَ. التوحيد/ ۳۵۲، ح ۲۳.

حضرت کاظم علیه السلام فرمود: امیر المؤمنین علیه السلام در کوفه بجماعتی گذشت و ایشان در قدر گفتگو میکردند پس بسخن گوی ایشان فرمود که آیا بخدا میتوانی یا با خدا یا بدون خدا میتوانی و آن مرد ندانست که آن حضرت را چه جواب گوید امیر المؤمنین علیه السلام فرمود اگر گمان کنی که تو بخدا میتوانی از آن کار چیزی بسوی تو نیست و اختیار آن را نداری و اگر بپنداری که تو با خدا می توانی بحقیقت که پنداشته که تو با آن جناب در پادشاهیش شرکت داری و اگر بپنداری که تو بدون خدا میتوانی بحقیقت که پروردگاری را ادعا کرده غیر از خدای عز و جل آن مرد عرض کرد که یا امیر المؤمنین نه بل‌که بخدا میتوانم فرمود بدان و آگاه باش که اگر غیر از این را میگفتی گردنت را میزدم.

عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: قُلْتُ أَجْبَرَ اللهُ الْعِبَادَ عَلَى الْمَعَاصِي قَالَ لَا قُلْتُ فَفَوَّضَ إِلَيْهِمُ الْأَمْرَ قَالَ قَالَ لَا قَالَ قُلْتُ فَمَا ذَا قَالَ لُطْفٌ مِنْ رَبِّكَ بَيْنَ ذَلِكَ. الكافي ۱/ ۱۵۹، ح ۸.

مردی گوید بامام صادق علیه‌السلام عرضکردم: خدا بندگانرا بر گناه مجبور ساخته؟ فرمود: نه، گفتم: پس کار را به آن‌ها واگذاشته؟ فرمود: نه، گفتم پس حقیقت چیست؟ فرمود: لطفی است از پروردگارت میان این دو مطلب.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليهما السلام قَالا إِنَ اللهَ أَرْحَمُ بِخَلْقِهِ مِنْ أَنْ يُجْبِرَ خَلْقَهُ عَلَى الذُّنُوبِ ثُمَّ يُعَذِّبَهُمْ عَلَيْهَا وَ اللهُ أَعَزُّ مِنْ أَنْ يُرِيدَ أَمْراً فَلَا يَكُونَ قَالَ فَسُئِلَا عليهما السلام هَلْ بَيْنَ الْجَبْرِ وَ الْقَدَرِ مَنْزِلَةٌ ثَالِثَةٌ قَالا نَعَمْ أَوْسَعُ مِمَّا بَيْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ. الكافي ۱/ ۱۵۹، ح ۹.

امام باقر و امام صادق علیهماالسلام فرمودند: خدا بمخلوقش مهربانتر از آنستکه ایشانرا مجبور بر گناه کند و سپس بجهت آن عذابشان نماید و خدا عزیزتر از آنستکه چیزی را بخواهد و نشود (چنان‌چه تفویضی مذهب گوید) راوی گوید از آن دو حضرت سؤال شد که: مگر میان جبر و تفویض منزل سومی است، فرمودند: آری منزلی است فراختر از میان آسمان تا زمین.

عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنِ الِاسْتِطَاعَةِ فَقَالَ أَ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَعْمَلَ مَا لَمْ يُكَوَّنْ قَالَ لَا قَالَ فَتَسْتَطِيعُ أَنْ تَنْتَهِيَ عَمَّا قَدْ كُوِّنَ قَالَ لَا قَالَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَمَتَى أَنْتَ مُسْتَطِيعٌ قَالَ لَا أَدْرِي قَالَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّ اللهَ خَلَقَ خَلْقاً فَجَعَلَ فِيهِمْ آلَةَ الِاسْتِطَاعَةِ ثُمَّ لَمْ يُفَوِّضْ إِلَيْهِمْ فَهُمْ مُسْتَطِيعُونَ لِلْفِعْلِ وَقْتَ الْفِعْلِ مَعَ الْفِعْلِ إِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ الْفِعْلَ فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوهُ فِي مُلْكِهِ لَمْ يَكُونُوا مُسْتَطِيعِينَ أَنْ يَفْعَلُوا فِعْلًا لَمْ يَفْعَلُوهُ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَعَزُّ مِنْ أَنْ يُضَادَّهُ فِي مُلْكِهِ أَحَدٌ قَالَ الْبَصْرِيُّ فَالنَّاسُ مَجْبُورُونَ قَالَ لَوْ كَانُوا مَجْبُورِينَ كَانُوا مَعْذُورِينَ قَالَ فَفَوَّضَ إِلَيْهِمْ قَالَ لَا قَالَ فَمَا هُمْ قَالَ عَلِمَ مِنْهُمْ فِعْلًا فَجَعَلَ فِيهِمْ آلَةَ الْفِعْلِ فَإِذَا فَعَلُوهُ كَانُوا مَعَ الْفِعْلِ مُسْتَطِيعِينَ قَالَ الْبَصْرِيُّ أَشْهَدُ أَنَّهُ الْحَقُّ وَ أَنَّكُمْ أَهْلُ بَيْتِ النُّبُوَّةِ وَ الرِّسَالَةِ. الكافي ۱/ ۱۶۱ ۱۶۲، ح ۲.

مردی بصری گوید: از حضرت صادق علیه السلام درباره استطاعت پرسیدم. حضرت فرمود: تو می‌توانی کاری انجام دهی که نبوده است؟ گفت: نه، فرمود: می‌توانی از کاری که انجام یافته باز ایستی؟ گفت: نه، فرمود: پس تو کی استطاعت داری؟ گفت: می‌دانم، حضرت باو فرمود: خدا مخلوق را آفرید و ابراز استطاعت را در آن‌ها قرار داد ولی کار بایشان واگذار نفرمود. پس ایشان چون کار انجام دهند هنگام کار و همراه کار استطاعت بر آن کار دارند. اگر کاری را در ملک خدا انجام ندادند استطاعت نداشته‌اند کار انجام نشده استطاعت آن معلوم نیست، زیرا خدای عزوجل مقتدرتر از آن است که کسی در ملک او با او رقابت کند، مرد بصری گفت: پس بایشان واگذار شده است؟ فرمود: نه، گفت پس در چه حالند؟ فرمود: کار و وضع آن‌ها را دانست پس ابزار همان کار را در وجودشان قرار داد و چون انجام دهند مقارن عمل استطاعت دارند، مرد بصری گفت: گواهی، دهم که حق همین است و شما خاندان نبوت و رسالت هستید.

۶۵. الطّلاق

الطّلاق ۱۲-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا (۱) فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلهِ ذَلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (۲) وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا (۳) وَاللَّائِي يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَاللَّائِي لَمْ يَحِضْنَ وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا (۴) ذَلِكَ أَمْرُ اللهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا (۵) أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتِ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرَى (۶) لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللهُ لَا يُكَلِّفُ اللهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا (۷) وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُكْرًا (۸) فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا (۹) أَعَدَّ اللهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا (۱۰) رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللهُ لَهُ رِزْقًا (۱۱) اللهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا (۱۲)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. ای پیامبر چون زنان را طلاق گویید در [زمان بندی] عدّ آنان طلاقشان گویید و حساب آن عدّ را نگه دارید و از خدا پروردگارتان بترسید آنان را از خانه هایشان بیرون مکنید و بیرون نروند مگر آنکه مرتکب کار زشت آشکاری شده باشند این است احکام الهی و هرکس از مقررات خدا [پای] فراتر نهد قطعا به خودش ستم کرده است نمی دانی شاید خدا پس از این پیشامدی پدید آورد (۱) پس چون عدّ آنان به سر رسید [یا] به شایستگی نگاهشان دارید یا به شایستگی از آنان جدا شوید و دو تن [مرد] عادل را از میان خود گواه گیرید و گواهی را برای خدا به پا دارید این است اندرزی که به آن کس که به خدا و روز بازپسین ایمان دارد داده می شود و هرکس از خدا پروا کند [خدا] برای او راه بیرون شدنی قرار می دهد (۲) و از جایی که حسابش را نمی کند به او روزی می رساند و هرکس بر خدا اعتماد کند او برای وی بس است خدا فرمانش را به انجام رساننده است به راستی خدا برای هر چیزی اندازه ای مقرر کرده است (۳) و آن زنان شما که از خون دیدن [ماهانه] نومیدند اگر شك دارید [که خون می بینند یا نه] عدّ آنان سه ماه است و [دخترانی] که [هنوز] خون ندیده اند [نیز عدّ شان سه ماه است] و زنان آبستن مدتشان این است که وضع حمل کنند و هرکس از خدا پروا دارد [خدا] برای او در کارش تسهیلی فراهم سازد (۴) این است فرمان خدا که آن را به سوی شما فرستاده است و هرکس از خدا پروا کند بدیهایش را از او بزداید و پاداشش را بزرگ گرداند (۵) همآن جا که [خود] سکونت دارید به قدر استطاعت خویش آنان را جای دهید و به آن ها آسیب [و زیان] مرسانید تا عرصه را بر آنان تنگ کنید و اگر باردارند خرجشان را بدهید تا وضع حمل کنند و اگر برای شما [بچه] شیر می دهند مزدشان را به ایشان بدهید و به شایستگی میان خود به مشورت بپردازید و اگر کارتان [در این مورد] با هم به دشواری کشید [زن] دیگری [بچه را] شیر دهد (۶) بر توانگر است که از دارایی خود هزینه کند و هرکه روزی او تنگ باشد باید از آن چه خدا به او داده خرج کند خدا هیچ کس را جز [به قدر] آن چه به او داده است تکلیف نمی کند خدا به زودی پس از دشواری آسانی فراهم می کند

(۷) و چه بسیار شهرها که از فرمان پروردگار خود و پیامبرانش سر پیچیدند و از آن ها حسابی سخت کشیدیم و آنان را به عذابی [بس] زشت عذاب کردیم (۸) تا کیفر زشت عمل خود را چشیدند و پایان کارشان زیان بود (۹) خدا برای آنان عذابی سخت آماده کرده است پس ای خردمندانی که ایمان آورده اید از خدا بترسید راستی که خدا سوی شما تذکاری فرو فرستاده است (۱۰) پیامبری که آیات روشنگر خدا را بر شما تلاوت می کند تا کسانی را که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند از تاریکیها به سوی روشنایی بیرون برد و هر کس به خدا بگرود و کار شایسته کند او را در باغهایی که از زیر [درختان] آن جویبارها روان است در می آورد جاودانه در آن می مانند قطعا خدا روزی را برای او خوش کرده است (۱۱) خدا همان کسی است که هفت آسمان و همانند آن ها هفت زمین آفرید فرمان [خدا] در میان آن ها فرود می آید تا بدانید که خدا بر هر چیزی تواناست و به راستی دانش وی هر چیزی را در بر گرفته است (۱۲)

عَنِ الرِّضَا ﷺ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **لا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَ لا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ بِفاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ** قَالَ أَذَاهَا لِأَهْلِ الرَّجُلِ وَ سُوءُ خُلُقِهَا.. الكافي ٦/ ٩٧، ح ١.

علی بن ابراهیم،از امام رضا علیه السلام در خصوص سخن خداوند عزّ و جلّ: لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِن بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَن يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ نقل می کند: منظور، اذیت کردن خانواده مرد و بداخلاق بودن اوست.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: سَأَلَ الْمَأْمُونُ الرِّضَا ﷺ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **لا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَ لا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ بِفاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ** قَالَ يَعْنِي بِالْفَاحِشَةِ الْمُبَيِّنَةِ أَنْ تُؤْذِيَ أَهْلَ زَوْجِهَا فَإِذَا فَعَلَتْ فَإِنْ شَاءَ أَنْ يُخْرِجَهَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَنْقَضِيَ عِدَّتُهَا فَعَلَ. الكافي ٦/ ٩٧، ح ١.

محمد بن علی بن جعفر صلوات الله علیهم اجمعین نقل می کند: مأمون از امام رضا علیه السلام در خصوص سخن خداوند عزّ و جلّ: لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِن بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَن يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ پرسید، فرمود: منظور از گناه آشکار همان است که خانواده همسرش را اذیت کند، پس اگر این کار را انجام داد، اگر بخواهد می تواند قبل از آن که عدّه به اتمام برسد، او را اخراج کند.

عَنْ صَالِحِ بْنِ حَمْزَةَ رَفَعَهُ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ إِنَ مِنَ الْعِبَادَةِ شِدَّةَ الْخَوْفِ مِنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ اللهُ **إِنَّما يَخْشَى اللهَ مِنْ عِبادِهِ الْعُلَماءُ** وَ قَالَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ **فَلا تَخْشَوُا النَّاسَ وَ اخْشَوْنِ** وَ قَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **وَ مَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً** قَالَ وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ إِنَّ حُبَّ الشَّرَفِ وَ الذِّكْرِ لَا يَكُونَانِ فِي قَلْبِ الْخَائِفِ الرَّاهِبِ. الكافي ٢/ ٦٩، ح ٧.

امام صادق علیه السلام فرمود: همانا قسمتی از عبادت ترس از خدای عزّوجلّ است ، خدا می فرماید إِنَّما يَخْشَى اللهَ مِنْ عِبادِهِ الْعُلَماءُ و نیز خدای جل ثناؤ ه فرماید: فَلا تَخْشَوُا النَّاسَ وَ اخْشَوْنِ و باز خدای تبارک و تعالی فرماید: (وَ مَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً و امام صادق علیه السلام فرمود: حب جاه و شهرت در دل ترسان و بیمناک نباشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: أَبَى اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا أَنْ يَجْعَلَ أَرْزَاقَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُونَ. الكافي ٥/ ٨٣، ح ١.

امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: خداوند متعال امتناع نموده است که روزی مؤمنان به دست آید مگر از جهتی که فکر و خیالشان نرسد.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ السَّرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَعَلَ أَرْزَاقَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُونَ وَ ذَلِكَ أَنَّ الْعَبْدَ إِذَا لَمْ يَعْرِفْ وَجْهَ رِزْقِهِ كَثُرَ دُعَاؤُهُ.. الكافي ٥/ ٨٤، ح ٤.

علی بن سری گوید شنیدم امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود:به راستی خداوند متعال ارزاق مؤمنین را بگونه‌ای قرار داده است که با فکر و محاسبات محقّق نمی‌شود؛ و این بدان جهت است که اگر بنده راه و روش روزی خود را نداند، دعایش بیشتر خواهد شد.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام مَا فَعَلَ عُمَرُ بْنُ مُسْلِمٍ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَقْبَلَ عَلَى الْعِبَادَةِ وَ تَرَكَ التِّجَارَةَ فَقَالَ وَيْحَهُ أَ مَا عَلِمَ أَنَّ تَارِكَ الطَّلَبِ لَا يُسْتَجَابُ لَهُ إِنَّ قَوْماً مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا **نَزَلَتْ وَ مَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً وَ يَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لا يَحْتَسِبُ** أَغْلَقُوا الْأَبْوَابَ وَ أَقْبَلُوا عَلَى الْعِبَادَةِ وَ قَالُوا قَدْ كُفِينَا فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ مَا حَمَلَكُمْ عَلَى مَا صَنَعْتُمْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ تُكُفِّلَ لَنَا بِأَرْزَاقِنَا فَأَقْبَلْنَا عَلَى الْعِبَادَةِ فَقَالَ إِنَّهُ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ لَمْ يُسْتَجَبْ لَهُ عَلَيْكُمْ بِالطَّلَبِ. الكافي ۵/ ۸۴، ح ۵.

عبد العزیز نقل می کند: امام جعفر صادق علیه السلام به من فرمود: عمر بن مسلم چه کار کرد؟ عرض کردم: فدایت شوم! به عبادت روی آورد و تجارت را رها کرد. فرمود: وای بر او! مگر نمی داند که ترک کننده طلب، دعایش مستجاب نمی شود؟! هنگامی که این آیه نازل شد: وَمَن يَتَّقِ اللهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ، گروهی از یاران رسول خدا صلّی الله علیه و آله و سلّم درها را بستند و به عبادت روی آوردند و گفتند: خداوند ما را بسنده است. خبر آنان به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم رسید و دنبال آن‌ها فرستاد و فرمود: چه چیزی شما را بر این کار واداشت؟ عرض کردند: ای رسول خدا! رزق و روزی ما تأمین خواهد شد، پس به عبادت روی آوردیم. آن حضرت فرمودند: هر کس این کار را انجام دهد، دعایش مستجاب نخواهد شد؛ روزی را بجویید.

عَنْ مُحَمَّدٍ الْكُنَاسِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا مَنْ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ ذِكْرُهُ **وَ مَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً وَ يَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لا يَحْتَسِبُ** قَالَ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مِنْ شِيعَتِنَا ضُعَفَاءُ لَيْسَ عِنْدَهُمْ مَا يَتَحَمَّلُونَ بِهِ إِلَيْنَا فَيَسْمَعُونَ حَدِيثَنَا وَ يَقْتَبِسُونَ مِنْ عِلْمِنَا فَيَرْحَلُ قَوْمٌ فَوْقَهُمْ وَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ وَ يُتْعِبُونَ أَبْدَانَهُمْ حَتَّى يَدْخُلُوا عَلَيْنَا فَيَسْمَعُوا حَدِيثَنَا فَيَنْقُلُونَهُ إِلَيْهِمْ فَيَعِيهِ هَؤُلَاءِ وَ تُضَيِّعُهُ هَؤُلَاءِ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ يَجْعَلُ اللهُ عَزَّ ذِكْرُهُ لَهُمْ مَخْرَجاً وَ يَرْزُقُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُونَ .....الكافي ۸/ ۱۷۸ ۱۷۹، ح ۲۰۱.

محمد کُناسی نقل می کند: آن کس که سند این حدیث را به امام جعفر صادق علیه السلام می‌رساند در خصوص سخن خداوند عزّ و جلّ: وَمَن يَتَّقِ اللهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا* وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ روایت کرده است که: آنان گروهی از شیعه ما هستند که ضعیفند و این امکان برای آنان موجود نیست که به سوی ما سفر کنند؛ بنابراین حدیث ما را می شنوند، و از علم ما اقتباس می کنند، و گروهی که بالاتر از آنان هستند سفر می کنند و اموال خویش را خرج می کنند و بدن های خویش را خسته می کنند تا این که حدیث را فرا گیرند و به آن‌ها منتقل کنند. پس اینان آن را می فهمند و آن‌ها آن را از دست می دهند، و اینان همان کسانی هستند که خداوند تبارک و تعالی، راه برون رفتی برای آن‌ها قرار می‌دهد، و از آن جا که گمان نمی کنند، به آن‌ها روزی می‌رساند.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : .... وَ اعْلَمُوا أَنَّهُ **مَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً** مِنَ الْفِتَنِ وَ نُوراً مِنَ الظُّلَمِ..... النهج/ ۲۶۶، الخطبة ۱۸۳.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:...بدانید مَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً از فتنه ها و نوری از تاریکی.

عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام مَنْ أَتَاهُ اللهُ بِرِزْقٍ لَمْ يَخْطُ إِلَيْهِ بِرِجْلِهِ وَ لَمْ يَمُدَّ إِلَيْهِ يَدَهُ وَ لَمْ يَتَكَلَّمْ فِيهِ بِلِسَانِهِ وَ لَمْ يَشُدَّ إِلَيْهِ ثِيَابَهُ وَ لَمْ يَتَعَرَّضْ لَهُ كَانَ مِمَّنْ ذَكَرَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ **وَ مَنْ يَتَّقِ اللهَ** الْآيَةَ. بحار الأنوار ۶۷/۸۱؟

امیر المومنین علیه السلام فرمودند : کسی که خداوند عزّ و جلّ روزی اش را برساند، بدون آن که برای رسیدن به آن قدم برداشته باشد و دستش را دراز کرده باشد و سخنی گفته باشد و دامن به کمر زده باشد و به آن پرداخته باشد ، از شمار کسانی است که خداوند عزّ و جلّ در کتابش، وَ مَنْ يَتَّقِ اللهَ...

عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قال: يَا أَبَا ذَرٍّ لَوْ أَنَّ النَّاسَ كُلَّهُمْ أَخَذُوا بِهَذِهِ الْآيَةِ لَكَفَتْهُمْ **وَ مَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً وَ يَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لا يَحْتَسِبُ وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللهَ بالِغُ أَمْرِهِ** نور الثقلين ۵/ ۳۵۸، ح ۵۴.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:یا ابا ذر! اگر همه مردم به این آیه عمل کنند خداوند همه آن‌ها را کفایت کند: وَ مَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً وَ يَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لا يَحْتَسِبُ وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللهَ بالِغُ أَمْرِهِ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: يَا مُعَاوِيَةُ مَنْ أُعْطِيَ ثَلَاثَةً لَمْ يُحْرَمْ ثَلَاثَةً مَنْ أُعْطِيَ الدُّعَاءَ أُعْطِيَ الْإِجَابَةَ وَ مَنْ أُعْطِيَ الشُّكْرَ أُعْطِيَ الزِّيَادَةَ وَ مَنْ أُعْطِيَ التَّوَكُّلَ أُعْطِيَ الْكِفَايَةَ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ **وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ** وَ يَقُولُ **لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ** وَ يَقُولُ **ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ**. الخصال/ ۱۰۱، ح ۵۶.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: هر کس که سه چیز به او عطا شود، از سه چیز منع نخواهد شد: به هر آن کس دعا عطا شود، اجابت عطا می شود، و به هر آن کس شکر عطا شود، فزونی نعمت عطا می شود، و به هر آن کس توکل داده شود، بی نیازی از دیگران عطا می شود. سپس فرمود: آیا این سخن خداوند عزّ و جلّ را نخوانده ای: وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ و نیز فرموده است: لَئِن شَكَرْتُمْ لأَزِيدَنَّكُمْ و فرمود: اُدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ.

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَنْ أَبِيهِ فِي حَدِيثٍ مَرْفُوعٍ إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: جَاءَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَرْسَلَنِي إِلَيْكَ بِهَدِيَّةٍ لَمْ يُعْطِهَا أَحَداً قَبْلَكَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله .... فَقُلْتُ وَ مَا التَّوَكُّلُ عَلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ الْعِلْمُ بِأَنَّ الْمَخْلُوقَ لَا يَضُرُّ وَ لَا يَنْفَعُ وَ لَا يُعْطِي وَ لَا يَمْنَعُ وَ اسْتِعْمَالُ الْيَأْسِ مِنَ الْخَلْقِ فَإِذَا كَانَ الْعَبْدُ كَذَلِكَ لَمْ يَعْمَلْ لِأَحَدٍ سِوَى اللهِ وَ لَمْ يَرْجُ وَ لَمْ يَخَفْ سِوَى اللهِ وَ لَمْ يَطْمَعْ فِي أَحَدٍ سِوَى اللهِ فَهَذَا هُوَ التَّوَكُّلُ..... معاني الأخبار/ ۲۶۰ ۲۶۱، ح ۱.

احمد بن ابی عبد الله، از پدرش در حدیثی مرفوع از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل می کند که فرمود: جبرئیل نزد نبیّ اکرم صلی الله علیه و آله رسید و گفت: ای رسول خدا! پروردگار متعال مرا همراه با هدیه ای نزد تو فرستاده است که قبل از تو آن را به هیچ کس نداده است. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود.... پرسیدم منظور از توکّل بر خدای متعال چیست؟ جبرئیل گفت: آگاهی به این نکته که مخلوق نمی تواند ضرر یا نفعی برساند، هم چنان که نمی تواند عطا کند یا مانع برخورداری از عطا شود و نیز این که از مخلوقات، ناامید شود؛ پس هر گاه بنده خدا به چنین مقامی برسد، برای کسی جز خدا کار نمی کند و امیدی جز به خداوند ندارد و جز از او از کسی نمی هراسد و جز خداوند از هیچ کس چشمداشتی ندارد؛ معنای توکّل این است.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ** فَقَالَ التَّوَكُّلُ عَلَى اللهِ دَرَجَاتٌ مِنْهَا أَنْ تَتَوَكَّلَ عَلَى اللهِ فِي أُمُورِكَ كُلِّهَا فَمَا فَعَلَ بِكَ كُنْتَ عَنْهُ رَاضِياً تَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يَأْلُوكَ خَيْراً وَ فَضْلًا وَ تَعْلَمُ أَنَّ الْحُكْمَ فِي ذَلِكَ لَهُ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ بِتَفْوِيضِ ذَلِكَ إِلَيْهِ وَ ثِقْ بِهِ فِيهَا وَ فِي غَيْرِهَا. الكافي ۲/ ٦٥، ح ٥.

علی بن سوید، از ابو الحسن اول، امام موسی کاظم علیه السلام نقل می کند: از ایشان درباره سخن خداوند تعالی: وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ، پرسیدم، فرمود: توکل بر خدا درجاتی دارد؛ از جمله آن این که: در تمامی امورت به او اعتماد داشته باشی و هر آن چه که درباره تو تقدیر کرد، از آن راضی باشی و بدانی که او چیزی به جز خیر و نیکی به تو نخواهد رساند و بدانی که حکم در آن مورد در دست اوست. پس با سپردن کارها به خدا، بر او توکل کرده، و در آن و در امور دیگر به او اعتماد کنی.

عَنِ الرَّيَّانِ بْنِ الصَّلْتِ قَالَ: حَضَرَ الرِّضَا عليه السلام مَجْلِسَ الْمَأْمُونِ بِمَرْوَ وَ قَدِ اجْتَمَعَ فِي مَجْلِسِهِ جَمَاعَةٌ مِنْ عُلَمَاءِ أَهْلِ الْعِرَاقِ وَ خُرَاسَانَ فَقَالَ الْمَأْمُونُ أَخْبِرُونِي عَنْ مَعْنَى هَذِهِ الْآيَةِ ..... وَ أَمَّا التَّاسِعَةُ فَنَحْنُ أَهْلُ الذِّكْرِ الَّذِينَ قَالَ اللهُ فِي مُحْكَمِ كِتَابِهِ **فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لا تَعْلَمُونَ** قَالَ الْعُلَمَاءُ إِنَّمَا عَنَى بِذَلِكَ الْيَهُودَ وَ النَّصَارَى قَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام وَ هَلْ يَجُوزُ ذَلِكَ إِذاً يَدْعُونَّا إِلَى دِينِهِمْ وَ يَقُولُونَ إِنَّهُ أَفْضَلُ مِنْ دِينِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ الْمَأْمُونُ فَهَلْ عِنْدَكَ فِي ذَلِكَ شَرْحٌ يُخَالِفُ مَا قَالُوا يَا أَبَا الْحَسَنِ قَالَ نَعَمْ الذِّكْرُ رَسُولُ اللهِ وَ نَحْنُ أَهْلُهُ وَ ذَلِكَ بَيِّنٌ فِي كِتَابِ اللهِ بِقَوْلِهِ فِي سُورَةِ الطَّلَاقِ **فَاتَّقُوا اللهَ يا أُولِي الْأَلْبابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللهُ إِلَيْكُمْ ذِكْراً رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آياتِ اللهِ مُبَيِّناتٍ** فَالذِّكْرُ رَسُولُ اللهِ وَ نَحْنُ أَهْلُهُ فَهَذِهِ التَّاسِعَةُ..... العيون ۱/ ۲۳۹

ریّان بن صلت گوید: حضرت رضا علیه السّلام به مجلس مأمون در مرو حاضر شد. در آن مجلس عدّه‌ای از علمای عراق و خراسان حضور داشتند، مأمون گفت: معنی این آیه را برایم بگوئید..... و امّا آیه نهم، ما همان أَهْلَ الذِّكْرِ هستیم که قرآن می‌فرماید: فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لا تَعْلَمُونَ ما اهل ذکر هستیم، پس اگر نمی‌دانید، از ما سؤال کنید. علما گفتند مقصود خدا از اهل الذّکر یهود و نصاری هستند، حضرت فرمودند: سبحان اللّه! آیا چنین چیزی جایز است؟ در این صورت آنان ما را به دین خود دعوت خواهند کرد و خواهند گفت: آن دین، از اسلام بهتر است. مأمون گفت: آیا در این باره توضیحی دارید بر خلاف گفته علماء؟ حضرت فرمودند: بله، ذکر رسول اللّه‌ صلی الله علیه و آله است و ما نیز اهل او هستیم. این مطلب در قرآن در سوره طلاق کاملا روشن است، آن‌جاکه می‌فرماید: فَاتَّقُوا اللهَ يا أُولِي الْأَلْبابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللهُ إِلَيْكُمْ ذِكْراً رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آياتِ اللهِ مُبَيِّناتٍ پس ذکر، رسول خدا صلی اللّه‌ علیه و آله است و ما هم اهل او هستیم. این نهم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: جَاءَتْ زَيْنَبُ الْعَطَّارَةُ الْحَوْلَاءُ إِلَى نِسَاءِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ بَنَاتِهِ وَ كَانَتْ تَبِيعُ مِنْهُنَّ الْعِطْرَ فَجَاءَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ هِيَ عِنْدَهُنَّ فَقَالَ إِذَا أَتَيْتِنَا طَابَتْ بُيُوتُنَا فَقَالَتْ بُيُوتُكَ بِرِيحِكَ أَطْيَبُ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ إِذَا بِعْتِ فَأَحْسِنِي وَ لَا تَغُشِّي فَإِنَّهُ أَتْقَى وَ أَبْقَى لِلْمَالِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ مَا أَتَيْتُ بِشَيْءٍ مِنْ بَيْعِي وَ إِنَّمَا أَتَيْتُ أَسْأَلُكَ عَنْ عَظَمَةِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ جَلَّ جَلَالُ اللهِ سَأُحَدِّثُكِ عَنْ بَعْضِ ذَلِكِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ هَذِهِ الْأَرْضَ بِمَنْ عَلَيْهَا عِنْدَ الَّتِي تَحْتَهَا كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ هَاتَانِ بِمَنْ فِيهِمَا وَ مَنْ عَلَيْهِمَا عِنْدَ الَّتِي تَحْتَهَا كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ الثَّالِثَةُ حَتَّى انْتَهَى إِلَى السَّابِعَةِ وَ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **خَلَقَ سَبْعَ سَماواتٍ وَ مِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَ** وَ السَّبْعُ الْأَرَضِينَ بِمَنْ فِيهِنَّ وَ مَنْ عَلَيْهِنَّ عَلَى ظَهْرِ الدِّيكِ كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ الدِّيكُ لَهُ جَنَاحَانِ جَنَاحٌ فِي الْمَشْرِقِ وَ جَنَاحٌ فِي الْمَغْرِبِ وَ رِجْلَاهُ فِي التُّخُومِ وَ السَّبْعُ وَ الدِّيكُ بِمَنْ فِيهِ وَ مَنْ عَلَيْهِ عَلَى الصَّخْرَةِ كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ الصَّخْرَةُ بِمَنْ فِيهَا وَ مَنْ عَلَيْهَا عَلَى ظَهْرِ الْحُوتِ

كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ السَّبْعُ وَ الدِّيكُ وَ الصَّخْرَةُ وَ الْحُوتُ بِمَنْ فِيهِ وَ مَنْ عَلَيْهِ عَلَى الْبَحْرِ الْمُظْلِمِ كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ السَّبْعُ وَ الدِّيكُ وَ الصَّخْرَةُ وَ الْحُوتُ وَ الْبَحْرُ الْمُظْلِمُ عَلَى الْهَوَاءِ الذَّاهِبِ كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ السَّبْعُ وَ الدِّيكُ وَ الصَّخْرَةُ وَ الْحُوتُ وَ الْبَحْرُ الْمُظْلِمُ وَ الْهَوَاءُ عَلَى الثَّرَى كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **لَهُ ما فِي السَّماواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ وَ ما بَيْنَهُما وَ ما تَحْتَ الثَّرى** ثُمَّ انْقَطَعَ الْخَبَرُ عِنْدَ الثَّرَى وَ السَّبْعُ وَ الدِّيكُ وَ الصَّخْرَةُ وَ الْحُوتُ وَ الْبَحْرُ الْمُظْلِمُ وَ الْهَوَاءُ وَ الثَّرَى بِمَنْ فِيهِ وَ مَنْ عَلَيْهِ عِنْدَ السَّمَاءِ الْأُولَى كَحَلْقَةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ هَذَا كُلُّهُ وَ سَمَاءُ الدُّنْيَا بِمَنْ عَلَيْهَا وَ مَنْ فِيهَا عِنْدَ الَّتِي فَوْقَهَا كَحَلْقَةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ هَاتَانِ السَّمَاءَانِ وَ مَنْ فِيهِمَا وَ مَنْ عَلَيْهِمَا عِنْدَ الَّتِي فَوْقَهُمَا كَحَلْقَةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ هَذِهِ الثَّلَاثُ بِمَنْ فِيهِنَّ وَ مَنْ عَلَيْهِنَّ عِنْدَ الرَّابِعَةِ كَحَلْقَةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ حَتَّى انْتَهَى إِلَى السَّابِعَةِ وَ هُنَّ وَ مَنْ فِيهِنَّ وَ مَنْ عَلَيْهِنَّ عِنْدَ الْبَحْرِ الْمَكْفُوفِ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ كَحَلْقَةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ هَذِهِ السَّبْعُ وَ الْبَحْرُ الْمَكْفُوفُ عِنْدَ جِبَالِ الْبَرَدِ كَحَلْقَةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **وَ يُنَزِّلُ مِنَ السَّماءِ مِنْ جِبالٍ فِيها مِنْ بَرَدٍ** وَ هَذِهِ السَّبْعُ وَ الْبَحْرُ الْمَكْفُوفُ وَ جِبَالُ الْبَرَدِ عِنْدَ الْهَوَاءِ الَّذِي تَحَارُ فِيهِ الْقُلُوبُ كَحَلْقَةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ هَذِهِ السَّبْعُ وَ الْبَحْرُ الْمَكْفُوفُ وَ جِبَالُ الْبَرَدِ وَ الْهَوَاءُ عِنْدَ حُجُبِ النُّورِ كَحَلْقَةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ هَذِهِ السَّبْعُ وَ الْبَحْرُ الْمَكْفُوفُ وَ جِبَالُ الْبَرَدِ وَ الْهَوَاءُ وَ حُجُبُ النُّورِ عِنْدَ الْكُرْسِيِّ كَحَلْقَةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ وَ لا يَؤُدُهُ حِفْظُهُما وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ** وَ هَذِهِ السَّبْعُ وَ الْبَحْرُ الْمَكْفُوفُ وَ جِبَالُ الْبَرَدِ وَ الْهَوَاءُ وَ حُجُبُ النُّورِ وَ الْكُرْسِيُّ عِنْدَ الْعَرْشِ كَحَلْقَةٍ فِي فَلَاةٍ قِيٍّ وَ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **الرَّحْمنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوى**. الكافي ۸/ ۱۵۳، ۱۵۵، ح ۱۴۳.

امام صادق علیه السّلام می‌گوید: زینب عطر فروش که زنی لوچ بود نزد زنان و دختران پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم می‌آمد و به آنان عطر می‌فروخت. روزی پیامبر به خانه آمد در حالی که زینب در میان آنان بود. حضرت صلّی اللّه علیه و آله و سلّم رو به او کرد و فرمود: هر گاه تو به خانه ما می‌آیی خانه ما خوشبو می‌شود زینب در پاسخ گفت: بل‌که خانه‌های تو به بوی خوش خودت خوشبوتر است. پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم فرمود: هر گاه عطر می‌فروشی آن را با چیز دیگر میامیز که این کار به تقوا نزدیک‌تر و برای دارایی پاینده‌تر است. او در پاسخ عرض کرد: یا رسول اللّه اینک من نیامده‌ام چیزی بفروشم و آمده‌ام تا پیرامون عظمت خداوند سبحان از شما پرسش کنم. پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم فرمود: جلّ جلاله، پیرامون بخشی از آن با تو سخن خواهم گفت، و سپس فرمود: همانا این زمین و هر که بر آن است در برابر آن‌چه زیر آن قرار گرفته هم‌چون حلقه‌ای است که در سرزمینی پهناور و خالی از سکنه افتاده باشد، و این هر دو با آن‌چه در آن‌ها و بر آن‌هاست در برابر آن‌چه زیر آن است چون حلقه‌ای است که در فلاتی پرت، افتاده است، و هم‌چنین است سومی تاآن‌که به هفتمی می‌رسد، سپس این آیه را تلاوت فرمود: ... خَلَقَ سَبْعَ سَماواتٍ وَ مِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَ ، و این هفت زمین با آن‌چه در آن‌هاست و آن‌چه بر آن‌هاست بر پشت خروس هم‌چون حلقه‌ای است که در دشتی پرت افتاده است. این خروس دو بال دارد که یک بال در مشرق و بال دیگرش در مغرب است و دو پای آن خروس در آن سوی مرزهای هستی، و این هفت زمین و آن خروس و هر که در آن و بر آن است بر روی صخره هم‌چون حلقه‌ای است در دشتی پهناور و پرت، و آن صخره با هر که در آن و بر آن است بر پشت ماهی چون حلقه‌ای است که در دشت پهناور و پرتی افتاده باشد، و این هفت زمین و این خروس و این صخره و این ماهی با هر که در آن و بر آن است در دریای تاریک چون حلقه‌ای است در بیابانی پرت، و این هفت زمین و این خروس و این صخره و این ماهی و این دریای تاریک در هوای روان چون حلقه‌ای است در دشتی پرت سپس این آیه را تلاوت فرمود: لَهُ ما فِي السَّماواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ وَ ما بَيْنَهُما وَ ما تَحْتَ الثَّرى ، و

آگاهی بشر در همین طبقه ثری به پایان می‌رسد، و این هفت زمین و این خروس و این صخره و این ماهی و این دریای تاریک و این هوا و این ثری با هرآن‌که در آن و بر آن است همه در برابر آسمان نخست چون حلقه‌ای است در بیابانی پرت، و این همه با آسمان نزدیک و با هر که بر آن و در آن است نزدآن‌که بر فراز آن است چون حلقه‌ای است در دشتی پرت، و این دو آسمان و هر که در آن و بر آن است نزدآن‌که بر فراز آن‌هاست چون حلقه‌ای است در بیابانی پهناور و پرت، و این هر سه با هرآن‌که در آن و بر آن است نزد چهارمین چون حلقه‌ای است در دشتی پهناور و پرت، تا برسد به آسمان هفتم، و همه آن‌ها و هر که در آن و بر آن است در برابر دریایی که از اهل زمین نهفته است چون حلقه‌ای است در دشتی پهناور و پرت، و این هفت آسمان و آن دریایی نهان در برابر کوههای تگرگ هم‌چون حلقه‌ای است در دشتی پرت.سپس این آیه را تلاوت فرمود: .. وَ يُنَزِّلُ مِنَ السَّماءِ مِنْ جِبالٍ فِيها مِنْ بَرَدٍ ... ، و این هفت آسمان و آن دریای نهان و کوههای تگرگ در برابر هوایی که دلها در آن سرگردانند هم‌چون حلقه‌ای است در بیابانی پهناور و پرت، و این هفت آسمان و دریای نهان و کوههای تگرگ و هوا در برابر پرده‌های نور هم‌چون حلقه‌ای است در دشتی پهناور و پرت، و این هفت آسمان و دریای نهان و کوههای تگرگ و هوا و پرده‌های نور در برابر کرسی هم‌چون حلقه‌ای است در بیابانی پهناور و پرت، و سپس این آیه را تلاوت فرمود ...:وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ وَ لا يَؤُدُهُ حِفْظُهُما وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ، و این هفت آسمان و دریای نهان و کوههای تگرگ و پرده‌های نور و کرسی در برابر عرش هم‌چون حلقه‌ای است در دشتی پهناور و پرت، و سپس این آیه را تلاوت فرمود: الرَّحْمنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوى. و در روایت حسن، پرده‌ها پیش از هوایی است که دلها در آن سرگردانند.

حَدَّثَنِي أَبِي عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ قَالَ قُلْتُ لَهُ: أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللهِ **وَ السَّماءِ ذاتِ الْحُبُكِ**، فَقَالَ هِيَ: مَحْبُوكَةٌ إِلَى الْأَرْضِ وَ شَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ.فَقُلْتُ: كَيْفَ تَكُونُ مَحْبُوكَةً إِلَى الْأَرْضِ وَ اللهُ يَقُولُ **رَفَعَ السَّماواتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَها** فَقَالَ: سُبْحَانَ اللهِ! أَ لَيْسَ اللهُ يَقُولُ **بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَها** فَقُلْتُ بَلَى فَقَالَ ثُمَّ عَمَدٌ وَ لَكِنْ لَا تَرَوْنَهَا قُلْتُ كَيْفَ ذَلِكَ جَعَلَنِيَ اللهُ فِدَاكَ فَبَسَطَ كَفَّهُ الْيُسْرَى ثُمَ وَضَعَ الْيُمْنَى عَلَيْهَا فَقَالَ: هَذِهِ أَرْضُ الدُّنْيَا وَ السَّمَاءُ الدُّنْيَا عَلَيْهَا فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَ الْأَرْضُ الثَّانِيَةُ فَوْقَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَ السَّمَاءُ الثَّانِيَةُ فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَ الْأَرْضُ الثَّالِثَةُ فَوْقَ السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ وَ السَّمَاءُ الثَّالِثَةُ فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَ الْأَرْضُ الرَّابِعَةُ فَوْقَ السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ وَ السَّمَاءُ الرَّابِعَةُ فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَ الْأَرْضُ الْخَامِسَةُ فَوْقَ السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ وَ السَّمَاءُ الْخَامِسَةُ فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَ الْأَرْضُ السَّادِسَةُ فَوْقَ السَّمَاءِ الْخَامِسَةِ وَ السَّمَاءُ السَّادِسَةُ فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَ الْأَرْضُ السَّابِعَةُ فَوْقَ السَّمَاءِ السَّادِسَةِ وَ السَّمَاءُ السَّابِعَةُ فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَ عَرْشُ الرَّحْمنِ تَبَارَكَ اللهُ فَوْقَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ **الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَماواتٍ طِباقاً وَ مِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَ** .فَأَمَّا صَاحِبُ الْأَمْرِ فَهُوَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَ الْوَصِيُّ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَائِمٌ هُوَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ فَإِنَّمَا يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ إِلَيْهِ مِنْ فَوْقِ السَّمَاءِ مِنْ بَيْنِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِينَ قُلْتُ: فَمَا تَحْتَنَا إِلَّا أَرْضٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ: مَا تَحْتَنَا إِلَّا أَرْضٌ وَاحِدَةٌ وَ إِنَّ السِّتَّ لَهُنَّ فَوْقَنَا.تفسير القمّي ۲/ ۳۲۸ ۳۲۹.

حسین بن خالد، از امام رضا علیه السلام روایت کرده است که: به ایشان عرض کردم: در خصوص سخن خداوند عزّ و جلّ: وَ السَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ برای من توضیح دهید. فرمود: آن به زمین، محکم بافته شده است، و انگشتان خویش را در هم فرو برد. عرض کردم: چگونه به زمین بافته می باشد، در حالی که خداوند می فرماید: رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا فرمود: سبحان الله! مگر خداوند نمی فرماید: بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ؟ عرض کردم: آری. فرمود: پس ستون هست، ولی شما آن‌ها را نمی بینید.عرض کردم:

فدایت شوم! چگونه چنین چیزی ممکن است؟ گفت: پس دست چپ خویش را پهن کرد و دست راست خویش را بر آن قرار داد و فرمود: این زمین دنیاست، و آسمان دنیا در بالای آن مانند گنبد وجود دارد، و زمین دوم بالای آسمان دنیاست، وآسمان دوم در بالای آن مانند گنبد وجود دارد، و زمین سوم بالای آسمان دوم است، و آسمان سوم بالای آن مانند گنبد وجود دارد، و زمین چهارم بالای آسمان سوم است، و آسمان چهارم بالای آن مانند گنبد وجود دارد، و زمین پنجم بالای آسمان چهارم است، و آسمان پنجم بالای آن مانند گنبد وجود دارد، و زمین ششم بالای آسمان پنجم است،و آسمان ششم بالای آن مانند گنبد وجود دارد، و زمین هفتم بالای آسمان ششم است، و آسمان هفتم بالای آن مانند گنبد وجود دارد، و عرش خداوند رحمان در بالای آسمان هفتم است، و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است: الَّذِی خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ به صورت طبقه طبقه، وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ یَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَیْنَهُنَّ ، اما صاحب امر، رسول خدا صلی الله علیه و آله است، و وصیّ و جانشین بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله بر روی زمین حاضر و موجود است، و امر از بالای آسمان از میان آسمان ها و زمین ها بر ایشان نازل می گردد. عرض کردم: پس در زیر ما فقط یک زمین وجود دارد؟ فرمود: در زیر ما فقط یک زمین وجود دارد، و آن شش زمین در بالای ما هستند.

۶۶.التّحریم

التّحریم ۱۲-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِیمِ

یَاأَیُّهَا النَّبِیُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللهُ لَکَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِکَ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِیمٌ (۱) قَدْ فَرَضَ اللهُ لَکُمْ تَحِلَّةَ أَیْمَانِکُمْ وَاللهُ مَوْلَاکُمْ وَهُوَ الْعَلِیمُ الْحَکِیمُ (۲) وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِیُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِیثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللهُ عَلَیْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَکَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِیمُ الْخَبِیرُ (۳) إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُکُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَیْهِ فَإِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِیلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِینَ وَالْمَلَائِکَةُ بَعْدَ ذَلِکَ ظَهِیرٌ (۴) عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَکُنَّ أَنْ یُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَیْرًا مِنْکُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَیِّبَاتٍ وَأَبْکَارًا (۵) یَاأَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَکُمْ وَأَهْلِیکُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَیْهَا مَلَائِکَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا یَعْصُونَ اللهَ مَا أَمَرَهُمْ وَیَفْعَلُونَ مَا یُؤْمَرُونَ (۶) یَاأَیُّهَا الَّذِینَ کَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْیَوْمَ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا کُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۷) یَاأَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسَى رَبُّکُمْ أَنْ یُکَفِّرَ عَنْکُمْ سَیِّئَاتِکُمْ وَیُدْخِلَکُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ یَوْمَ لَا یُخْزِي اللهُ النَّبِیَّ وَالَّذِینَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ یَسْعَى بَیْنَ أَیْدِیهِمْ وَبِأَیْمَانِهِمْ یَقُولُونَ رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّکَ عَلَى کُلِّ شَيْءٍ قَدِیرٌ (۸) یَاأَیُّهَا النَّبِیُّ جَاهِدِ الْکُفَّارَ وَالْمُنَافِقِینَ وَاغْلُظْ عَلَیْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِیرُ (۹) ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا لِلَّذِینَ کَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَامْرَأَتَ لُوطٍ کَانَتَا تَحْتَ عَبْدَیْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَیْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ یُغْنِیَا عَنْهُمَا مِنَ اللهِ شَیْئًا وَقِیلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِینَ (۱۰) وَضَرَبَ

اللهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (۱۱)
وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ (۱۲)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. ای پیامبر چرا برای خشنودی همسرانت آن چه را خدا برای تو حلال گردانیده حرام می کنی خدا[ست که] آمرزنده مهربان است (۱) قطعا خدا برای شما [راه] گشودن سوگندهایتان را مقرر داشته است و خدا سرپرست شماست و اوست دانای حکیم (۲) و چون پیامبر با یکی از همسرانش سخنی نهانی گفت و همین که وی آن را [به زن دیگر] گزارش داد و خدا [پیامبر] را بر آن مطلع گردانید [پیامبر] بخشی از آن را اظهار کرد و از بخشی [دیگر] اعراض نمود پس چون [مطلب] را به آن [زن] خبر داد وی گفت چه کسی این را به تو خبر داده گفت مرا آن دانای آگاه خبر داده است (۳) اگر [شما دو زن] به درگاه خدا توبه کنید [بهتر است] و اقعادلهایتان انحراف پیدا کرده است و اگر علیه او به یکدیگر کمک کنید در حقیقت خدا خود سرپرست اوست و جبرئیل و صالح مؤمنان [نیز یاور اویند] و گذشته از این فرشتگان [هم] پشتیبان [او] خواهند بود (۴) اگر پیامبر شما را طلاق گوید امید است پروردگارش همسرانی بهتر از شما مسلمان مؤمن فرمانبر توبه کار عابد روزه دار بیوه و دوشیزه به او عوض دهد (۵) ای کسانی که ایمان آورده اید خودتان و کسانتان را از آتشی که سوخت آن مردم و نگهاست حفظ کنید بر آن [آتش] فرشتگانی خشن [و] سختگیر [گمارده شده] انداز آن چه خدا به آنان دستور داده سرپیچی نمی کنند و آن چه را که مامورند انجام می دهند (۶) ای کسانی که کافر شده اید امروز عذر نیاورید در واقع به آن چه میکردید کیفر می یابید (۷) ای کسانی که ایمان آورده اید به درگاه خدا توبه ای راستین کنید امید است که پروردگارتان بدیهایتان را از شما بزداید و شما را به باغهایی که از زیر [درختان] آن جویبارها روان است درآورد در آن روز خدا پیامبر [خود] و کسانی را که با او ایمان آورده بودند خوار نمی گرداند نورشان از پیشاپیش آنان و سمت راستشان روان است می گویند پروردگارا نور ما را برای ما کامل گردان و بر ما ببخشای که تو بر هر چیز توانایی (۸) ای پیامبر با کافران و منافقان جهاد کن و بر آنان سخت گیر [که] جای ایشان در جهنم خواهد بود و چه بد سرانجامی است (۹) خدا برای کسانی که کفر ورزیده اند آن نوح و آن لوط را مثل آورده [که] هر دو در نکاح دو بنده از بندگان شایسته ما بودند و به آن ها خیانت کردند و کاری از دست [شوهران] آن ها در برابر خدا ساخته نبود و گفته شد با داخل شوندگان داخل آتش شوید (۱۰) و برای کسانی که ایمان آورده اند خدا همسر فرعون را مثل آورده آنگاه که گفت پروردگارا پیش خود در بهشت خانه ای برایم بساز و مرا از فرعون و کردارش نجات ده و مرا از دست مردم ستمگر برهان (۱۱) و مریم دخت عمران را همان کسی که خود را پاکدامن نگاه داشت و در او از روح خود دمیدیم و سخنان پروردگار خود و کتابهای او را تصدیق کرد و از فرمانبرداران بود (۱۲)

عَنِ ابْنِ سَيَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **يا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ ما أَحَلَّ اللهُ لَكَ** الْآيَةَ، قَالَ اطَّلَعَتْ عَائِشَةُ وَ حَفْصَةُ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله و سلم وَ هُوَ مَعَ مَارِيَةَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله و سلم وَ اللهِ مَا أَقْرَبُهَا فَأَمَرَهُ اللهُ أَنْ يُكَفِّرَ يَمِينَهُ.قَالَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ كَانَ سَبَبَ نُزُولِهَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله و سلم كَانَ فِي بَعْضِ بُيُوتِ نِسَائِهِ وَ كَانَتْ مَارِيَةُ الْقِبْطِيَّةُ تَكُونُ مَعَهُ تَخْدُمُهُ وَ كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ فِي بَيْتِ حَفْصَةَ فَذَهَبَتْ حَفْصَةُ فِي حَاجَةٍ لَهَا فَتَنَاوَلَ رَسُولُ اللهِ مَارِيَةَ، فَعَلِمَتْ حَفْصَةُ بِذَلِكَ فَغَضِبَتْ وَ أَقْبَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله و سلم وَ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ هَذَا فِي يَوْمِي وَ فِي دَارِي وَ عَلَى فِرَاشِي فَاسْتَحْيَا رَسُولُ اللهِ مِنْهَا، فَقَالَ كُفِّي فَقَدْ حَرَّمْتُ مَارِيَةَ عَلَى نَفْسِي وَ لَا أَطَؤُهَا بَعْدَ هَذَا أَبَداً وَ أَنَا أُفْضِي إِلَيْكِ سِرّاً فَإِنْ أَنْتِ أَخْبَرْتِ بِهِ فَعَلَيْكِ **لَعْنَةُ اللهِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ** فَقَالَتْ نَعَمْ مَا هُوَ فَقَالَ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ يَلِي الْخِلَافَةَ بَعْدِي ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ أَبُوكِ فَقَالَتْ مَنْ أَخْبَرَكَ بِهَذَا قَالَ اللهُ أَخْبَرَنِي فَأَخْبَرَتْ حَفْصَةُ عَائِشَةَ مِنْ يَوْمِهَا ذَلِكَ وَ أَخْبَرَتْ عَائِشَةُ أَبَا بَكْرٍ فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ إِلَى عُمَرَ فَقَالَ لَهُ إِنَّ عَائِشَةَ أَخْبَرَتْنِي عَنْ حَفْصَةَ بِشَيْءٍ وَ لَا أَثِقُ بِقَوْلِهَا فَاسْأَلْ أَنْتَ حَفْصَةَ، فَجَاءَ عُمَرُ إِلَى حَفْصَةَ، فَقَالَ لَهَا مَا هَذَا الَّذِي أَخْبَرَتْ عَنْكِ عَائِشَةُ، فَأَنْكَرَتْ ذَلِكَ قَالَتْ مَا قُلْتُ لَهَا مِنْ ذَلِكَ شَيْئاً، فَقَالَ لَهَا عُمَرُ إِنْ كَانَ هَذَا حَقّاً فَأَخْبِرِينَا حَتَّى نَتَقَدَّمَ فِيهِ، فَقَالَتْ نَعَمْ قَدْ قَالَ رَسُولُ اللهِ ذَلِكَ فَاجْتَمَعَ ... عَلَى أَنْ يَسُمُّوا رَسُولَ اللهِ فَنَزَلَ جَبْرَئِيلُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله و سلم بِهَذِهِ السُّورَةِ **يا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ ما أَحَلَّ اللهُ لَكَ** إِلَى قَوْلِهِ **تَحِلَّةَ أَيْمانِكُمْ** يَعْنِي قَدْ أَبَاحَ اللهُ لَكَ أَنْ تُكَفِّرَ عَنْ يَمِينِكَ **وَ اللهُ مَوْلاكُمْ وَ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ** .... تفسير القمّي ۲/ ۳۷۵ ۳۷۶.

ابن سیار، از امام جعفر صادق علیه السلام در خصوص سخن خداوند تعالی: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللهُ لَکَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِکَ نقل کرده است که: عایشه و حفصه از وجود پیامبر صلی الله علیه و آله نزد ماریه باخبر شدند، پس پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: به خدا سوگند! دیگر به وی نزدیک نخواهم شد، و خداوند امر کرد که کفّاره سوگند قسم خود را بدهد. سپس علی بن ابراهیم می گوید: دلیل نازل شدن این آیه آن است که پیامبر صلّی الله علیه و آله و سلّم در منزل یکی از زنانش بود و ماریه قبطیه نیز در آن جا به وی خدمت می کرد. در یکی از روزها، در منزل حفصه بود و حفصه برای کاری بیرون رفت و رسول خدا صلی الله علیه و آله سراغ ماریه رفت و حفصه از ماجرا آگاه شده و عصبانی شد و نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد:ای رسول خدا! در روز من، در خانه من، و در بستر من، چنین کاری را انجام دادی! رسول خدا صلی الله علیه و آله از وی خجالت کشید و فرمود: کافی است، ماریه را بر خویش حرام گردانیدم، دیگر به هیچ وجه نزد وی نخواهم رفت و من این راز را برای تو فاش می کنم، پس اگر کسی را از آن آگاه ساختی، لعنت خدا و فرشته‌گان و مردم بر تو باد. عرض کرد: بله، کدام راز؟ فرمود: ابو بکر بعد از من خلافت را در دست خواهد گرفت، سپس بعد از آن پدرت عمر. گفت: چه کسی شما را از این ماجرا باخبر نمود؟ فرمود: خداوند مرا آگاه نمود.و حفصه در همان روز عایشه را آگاه ساخت، و عایشه، ابو بکر را مطلع کرد، و ابو بکر نزد عمر آمد و گفت: عایشه این داستان را از حفصه برای من نقل کرد، و به حرف های وی اعتماد ندارم، پس تو از حفصه بپرس. عمر نزد حفصه آمد و به وی گفت: این داستانی که عایشه از زبان تو نقل می کند، چه بوده است؟ او خبر را انکار کرد و گفت: من هیچ کدام از این سخنان را به وی نگفتم. پس عمر به وی گفت: اگر این داستان صحّت دارد، به ما بگو تا اقدامات لازم را انجام دهیم. گفت: آری، رسول خدا این امر را گفت. پس چهار نفر گرد هم آمدند و تصمیم گرفتند که رسول خدا صلی الله علیه و آله را مسموم کنند. بنابراین جبرئیل این سوره را بر رسول خدا صلی الله علیه و آله نازل کرد: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللهُ لَکَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِکَ وَاللهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ قَدْ فَرَضَ اللهُ لَکُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِکُمْ منظور این است که خداوند تو را مجاز کرده است که کفّاره قسم خودت را بر جای آوری وَاللهُ مَوْلَاکُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَکِيمُ ....

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: وَجَدَتْ حَفْصَةُ رَسُولَ اللهِ ﷺ مَعَ أُمِّ إِبْرَاهِيمَ فِي يَوْمِ عَائِشَةَ، فَقَالَتْ: لَأُخْبِرَنَّهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : اکْتُمِي ذَلِكَ وَ هِيَ عَلَيَ حَرَامٌ، فَأَخْبَرَتْ حَفْصَةُ عَائِشَةَ بِذَلِكَ، فَأَعْلَمَ اللهِ نَبِيَّهُ ﷺ ، فَعَرَّفَ حَفْصَةَ أَنَّهَا أَفْشَتْ سِرَّهُ فَقَالَتْ لَهُ: **مَنْ أَنْبَأَكَ هذا قالَ: نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ**، فَآلَى رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْ نِسَائِهِ شَهْراً، فَأَنْزَلَ اللهُ (عَزَّ اسْمُهُ) **إِنْ تَتُوبا إِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُما** .قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَسَأَلْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ مَنِ اللَّتَانِ تَظَاهَرَتَا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ: حَفْصَةُ وَ عَائِشَةُ. أمالي الطوسي ۱/ ۱۵۰.

ابن عباس نقل می کند: حَفْصه، رسول خدا صلی الله علیه و آله را در روز عایشه با امّ ابراهیم دید و گفت: حتماً به وی خواهم گفت. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: این امر را کتمان کن که وی بر من حرام است. حفصه، عایشه را از این امر مطلع ساخت و خداوند پیامبر صلی الله علیه و آله را با خبر ساخت. پس پیامبر صلی الله علیه و آله فهمید که حفصه راز او را فاش کرده است. پس حفصه به ایشان گفت: مَنْ أَنْبَأَکَ هذا قالَ: نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ. پس رسول خدا صلی الله علیه و آله یک ماه از زنان خویش فاصله گرفت و خداوند عزّ و جلّ این آیه را نازل کرد: إِن تَتُوبَا إِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا . ابن عباس گفت: از عمر بن خطاب پرسیدم: کدام دو زن هستند که علیه رسول خدا صلی الله علیه و آله به همدیگر کمک کردند؟ گفت: حفصه و عایشه.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ **إِنْ تَتُوبا إِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُما** إِلَى قَوْلِهِ **وَ** صالِحُ الْمُؤْمِنِينَ، قَالَ صَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام. تفسير القمّي ۲/ ۳۷۷.

ابو بصیر نقل می کند که: شنیدم امام محمد باقر علیه السلام می فرماید: إِن تَتُوبَا إِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِن تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ منظور از صالح المؤمنین همانا امیر المؤمنین علی علیه السلام است.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ نُعَيْمٍ الصَّحَّافِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ.. **وَ إِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلى بَعْضِ أَزْواجِهِ حَدِيثاً فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَ أَظْهَرَهُ اللهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَ أَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَها بِهِ قالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هذا قالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ إِنْ تَتُوبا إِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُما وَ إِنْ تَظاهَرا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلاهُ وَ جِبْرِيلُ وَ صالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمَلائِكَةُ بَعْدَ ذلِكَ ظَهِيرٌ.** فَقَالَ: أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله أَسَرَّ إِلَى عَائِشَةَ وَ حَفْصَةَ حَدِيثاً وَ هُوَ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ وَ عُمَرَ يَلِيَانِ الْأَمْرَ مِنْ بَعْدِهِ بِالْقَهْرِ وَ الْغَلَبَةِ فَلَمَّا أَسَرَّ إِلَيْهِمَا ذَلِكَ عَرَّفَتْ كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا أَبَاهَا وَ أَفْشَتْ سِرَّ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله .فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ صلى الله عليه و آله يُخْبِرُهُ بِمَا فَعَلا وَ يُعَرِّفُهُمَا بِأَنَّهُمَا إِنْ تَابَا مِمَّا فَعَلَاهُ **فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُما** أَيْ مَالَتْ إِلَى الْهُدَى وَ عَدَلَتْ إِلَى الرَّشَادِ.وَ إِنْ تَظاهَرا عَلَيْهِ أَيْ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَيْ تَتَقَوَّيَا **فَإِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلاهُ** أَيْ نَاصِرُهُ وَ مُؤَيِّدُهُ وَ كَذَلِكَ **جِبْرِيلُ وَ صالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمَلائِكَةُ بَعْدَ ذلِكَ ظَهِيرٌ.** تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۶۹۷ ۶۹۸، ح ۱.

حسین بن نعیم ضحاف گوید از امام صادق علیه السلام در مورد قول خداوند متعال وَ إِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلى بَعْضِ أَزْواجِهِ حَدِيثاً فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَ أَظْهَرَهُ اللهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَ أَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَها بِهِ قالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هذا قالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ إِنْ تَتُوبا إِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُما وَ إِنْ تَظاهَرا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلاهُ وَ جِبْرِيلُ وَ صالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمَلائِكَةُ بَعْدَ ذلِكَ ظَهِيرٌ.پرسیدم. فرمودند رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم حدیثی را به عایشه و حفصه بصورت سر بیان داشت و آن اینکه ابوبک و عمر بعد از ایشان بزور و غلبه حکومت را در دست خواهند گرفت.چون این راز را به آنها فرمود هدوی آنها از این سر مطلع شدند و آنرا افشا کردند پس خدا بر رسولش صلی الله علیه و آله و سلم این خبر را نازل فرمود و آنها را معرفی کرد و گفت اگر آنها از آنچه کرده اند توبه کنند فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُما یعنی بسوی هدایت میل کنند و رشاد آیند. و اگر علیه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برآیند فَإِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلاهُ یعنی نصرت کننده و مؤیّده او جِبْرِيلُ وَ صالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمَلائِكَةُ بَعْدَ ذلِكَ ظَهِيرٌ.

عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْقُمِّيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام بِسُرَّ مَنْ رَأَى ..... وَ كُنْتُ قَدِ اتَّخَذْتُ طُومَاراً وَ أَثْبَتُّ فِيهِ نَيِّفاً وَ أَرْبَعِينَ مَسْأَلَةً مِنْ صِعَابِ الْمَسَائِلِ لَمْ أَجِدْ لَهَا مُجِيبا: مَا جَاءَ بِكَ يَا سَعْد فَقُلْتُ شَوَّقَنِي أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَلَى لِقَاءِ مَوْلَانَا قَالَ وَ الْمَسَائِلُ الَّتِي أَرَدْتَ أَنْ تَسْأَلَهُ عَنْهَا قُلْتُ عَلَى حَالِهَا يَا مَوْلَايَ قَالَ فَسَلْ قُرَّةَ عَيْنِي وَ أَوْمَأَ إِلَى الْغُلَامِ فَقَالَ لِيَ الْغُلَامُ سَلْ عَمَّا بَدَا لَكَ مِنْهَا فَقُلْتُ لَهُ مَوْلَانَا وَ ابْنَ مَوْلَانَا إِنَّا رُوِّينَا عَنْكُمْ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله جَعَلَ طَلَاقَ نِسَائِهِ بِيَدِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام حَتَّى أَرْسَلَ يَوْمَ الْجَمَلِ إِلَى عَائِشَةَ أَنَّكِ قَدْ أَرْهَجْتِ عَلَى الْإِسْلَامِ وَ أَهْلِهِ بِفِتْنَتِكِ وَ أَوْرَدْتِ بَنِيكِ حِيَاضَ الْهَلَاكِ بِجَهْلِك فَإِنْ كَفَفْتِ عَنِّي غَرْبَكِ وَ إِلَّا طَلَّقْتُكِ وَ نِسَاءُ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله قَدْ كَانَ طَلَاقُهُنَّ وَفَاتَهُ قَالَ مَا الطَّلَاقُ قُلْتُ تَخْلِيَةُ السَّبِيلِ قَالَ فَإِذَا كَانَ طَلَاقُهُنَّ وَفَاةَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله قَدْ خُلِّيَتْ لَهُنَّ السَّبِيلُ فَلِمَ لَا يَحِلُّ لَهُنَّ الْأَزْوَاجُ قُلْتُ لِأَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى حَرَّمَ الْأَزْوَاجَ عَلَيْهِنَّ قَالَ كَيْفَ وَ قَدْ خَلَّى الْمَوْتُ سَبِيلَهُنَّ قُلْتُ فَأَخْبِرْنِي يَا ابْنَ مَوْلَايَ عَنْ مَعْنَى الطَّلَاقِ الَّذِي فَوَّضَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله حُكْمَهُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ إِنَّ اللهَ تَقَدَّسَ

اسْمُهُ عَظَّمَ شَأْنَ نِسَاءِ النَّبِيِّ ﷺ فَخَصَّهُنَّ بِشَرَفِ الْأُمَّهَاتِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ يَا أَبَا الْحَسَنِ إِنَ هَذَا الشَّرَفَ بَاقٍ لَهُنَ مَا دُمْنَ للهِ عَلَى الطَّاعَةِ فَأَيَّتُهُنَّ عَصَتِ اللهَ بَعْدِي بِالْخُرُوجِ عَلَيْكَ فَأَطْلِقْ لَهَا فِي الْأَزْوَاجِ وَ أَسْقِطْهَا مِنْ شَرَفِ أُمُومَةِ الْمُؤْمِنِين.... كمال الدين/ ٤٥٨، ٤٥٩، ح ٢١.

سعد بن عبدالله قمی گوید بر امام حسن عسکری علیه السلام در سامرا وارد شدم:..... و من پیش از آن طوماری تهیه کرده بودم و در آن چهل و چند مسأله دشوار را نوشته بودم که پاسخگویی برای آن‌ها نیافته بودم. ای سعد! تو برای چه آمدی؟ گفتم: احمد بن اسحاق مرا به دیدار مولایمان تشویق کرد، فرمود: و مسائلی که می‌خواستی بپرسی! گفتم: ای مولای من آن مسائل نیز بر حال خود است، فرمود: از نور چشمم بپرس! و به آن پسر بچه اشاره فرمود و آن پسر بچه گفت: از هر چه می‌خواهی بپرس. گفتم: ای مولی و ای فرزند مولای ما از ناحیه شما برای ما روایت کرده‌اند که رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله و سلّم طلاق زنان خود را به دست امیر المؤمنین علیه السّلام قرار داد تا جایی که در روز جمل به دنبال عایشه فرستاد و به او فرمود: تو با فتنه انگیزی خود بر اسلام و مسلمین غبار ستیزه پاشیدی و فرزندان خود را از روی نادانی به پرتگاه نابودی کشاندی، اگر دست از من برنداری تو را طلاق می‌دهم، در حالی که زنان رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله و سلّم با وفات وی مطلّقه شده‌اند. فرمود: طلاق چیست؟ گفتم: باز گذاشتن راه فرمود: اگر طلاق آن‌ها با وفات رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله و سلّم صورت می‌گیرد چرا بر آن‌ها حلال نبود که شوهر کنند؟ گفتم: برای آن‌که خدای تعالی شوهر کردن را بر آن‌ها حرام کرده است، فرمود: چرا در حالی که وفات رسول خدا راه را بر آن‌ها باز گذاشته است؟ گفتم: ای فرزند مولای من! پس آن طلاق که رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله و سلّم حکمش را به امیر المؤمنین علیه السّلام واگذار کرد چه بود؟فرمود: خدای تعالی شأن زنان پیامبر را عظیم گردانید و آنان را به شرافت مادری امّت مخصوص کرد و رسول خدا به امیر المؤمنین فرمود: ای ابا الحسن؟ این شرافت تا وقتی برای آن‌ها باقی است که به طاعت خدا مشغول باشند و هر کدام آن‌ها که پس از من خدا را نافرمانی کند و بر تو خروج نماید راه را برای شوهر کردن وی بازگذار و او را از شرافت مادری مؤمنین ساقط کن.

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ إِنَّ لِي أَهْلَ بَيْتٍ وَ هُمْ يَسْمَعُونَ مِنِّي أَ فَأَدْعُوهُمْ إِلَى هَذَا الْأَمْرِ فَقَالَ نَعَمْ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ ناراً وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجارَةُ**. الكافي ۲/ ۲۱۱، ح ۱.

سلیمان بن خالد گوید: بامام صادق علیه السلام عرض کردم : من خانواده ای دارم که از من شنوائی دارند. آن‌ها را بامر امامت دعوت کنم ؟ فرمود: آری خدای عزوجل در کتابش می‌فرماید: یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَکُمْ وَ أَهْلِیکُمْ ناراً وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجارَةُ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ ناراً** جَلَسَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَبْكِي وَ قَالَ أَنَا عَجَزْتُ عَنْ نَفْسِي كُلِّفْتُ أَهْلِي فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ حَسْبُكَ أَنْ تَأْمُرَهُمْ بِمَا تَأْمُرُ بِهِ نَفْسَكَ وَ تَنْهَاهُمْ عَمَّا تَنْهَى عَنْهُ نَفْسَكَ. الكافي ۵/ ۶۲، ح ۱.

امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که: هنگامی که این آیه نازل شد: یَا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَکُمْ وَأَهْلِیکُمْ نَارًا ، مردی از مسلمین در حالی که گریه می کرد، نشست و گفت: من از خودم عاجز هستم، حال آن که خانواده من نیز به من

سپرده شده است. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: امر کردن آن‌ها به آن چه به نفس خویش امر می کنی، و نهی کردن آن‌ها از آن چه نفس خویش را از آن نهی می کنی، برای تو کافی است.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ ناراً** قُلْتُ كَيْفَ أَقِيهِمْ قَالَ تَأْمُرُهُمْ بِمَا أَمَرَ اللهُ وَ تَنْهَاهُمْ عَمَّا نَهَاهُمُ اللهُ فَإِنْ أَطَاعُوكَ كُنْتَ قَدْ وَقَيْتَهُمْ وَ إِنْ عَصَوْكَ كُنْتَ قَدْ قَضَيْتَ مَا عَلَيْكَ.الكافي ٥/ ٦٢، ح ٢.

ابو بصیر در خصوص این سخن خداوند عزّ و جلّ: قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا روایت کرده است که: چگونه از آن‌ها محافظت کنم؟ گفت: آن چه خداوند به آن امر کرده، امر می کنی، و از آن چه خداوند از آن نهی کرده، نهی می کنی، و اگر از تو اطاعت کردند، آن‌ها را حفظ کرده‌ای، و اگر از تو سرپیچی کردند، تو آن چه را که بر عهده تو بوده، انجام داده‌ای.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله أَخْبَرَنِي الرُّوحُ الْأَمِينُ أَنَّ اللهَ لَا إِلَهَ غَيْرُهُ إِذَا وَقَفَ الْخَلَائِقَ وَ جَمَعَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ أُتِيَ بِجَهَنَّمَ تُقَادُ بِأَلْفِ زِمَامٍ أَخَذَ بِكُلِّ زِمَامٍ مِائَةُ أَلْفِ مَلَكٍ مِنَ الْغِلَاظِ الشِّدَادِ..... الكافي ٨/ ٣١٢، ح ٤٨٦.

امام باقر علیه السّلام می‌فرماید: پیامبر اکرم صلّی اللهعلیه و آله و سلّم فرمود که: روح الامین به من خبر داد که آن خدایی که جز او خدایی نیست هنگامی که خلایق را در رستخیز نگاه دارد و نخستین و واپسین ایشان را گرد هم آورد در آن هنگام است که جهنم را با هزار مهار بیاورند و هر مهاری صد هزار فرشته خشن گرفته است.

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الْأَخِيرَ عليه السلام عَنِ التَّوْبَةِ النَّصُوحِ مَا هِيَ فَكَتَبَ عليه السلام أَنْ يَكُونَ الْبَاطِنُ كَالظَّاهِرِ وَ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ.. معاني الأخبار/ ١٧٤، ح ١.

احمد بن هلال گوید از امام هادی علیه السلام پرسیدم توبه نصوح چیست. مرقوم فرمودند که باطن مثل ظاهر باشد یا بهتر.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **تُوبُوا إِلَى اللهِ تَوْبَةً نَصُوحاً** قَالَ هُوَ صَوْمُ يَوْمِ الْأَرْبِعَاءِ وَ يَوْمِ الْخَمِيسِ وَ يَوْمِ الْجُمُعَةِ. معاني الأخبار/ ١٧٤، ح ٢.

ابو بصیر روایت کرده است که: از امام جعفر صادق علیه السلام در خصوص سخن خداوند عزّ و جلّ: تُوبُوا إِلَى اللهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا پرسیدم و ایشان فرمود: منظور، روزه روزهای چهارشنبه و پنج شنبه و جمعه است.

عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللهِ تَوْبَةً نَصُوحاً** قَالَ يَتُوبُ الْعَبْدُ مِنَ الذَّنْبِ ثُمَّ لَا يَعُودُ فِيهِ.. الكافي ٢/ ٤٣٠ ٤٣١، ح ١.

ابوالصباح کنانی گوید: پرسیدم از حضرت صادق علیه السلام از گفتار خدای عزوجل : يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللهِ تَوْبَةً نَصُوحاً فرمود: یعنی بنده گناه توبه کند و دیگر بآن باز نگردد.

عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ قَالَ: صَعِدَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِالْكُوفَةِ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ الذُّنُوبَ ثَلَاثَةٌ ثُمَّ أَمْسَكَ فَقَالَ لَهُ حَبَّةُ الْعُرَنِيُّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قُلْتَ الذُّنُوبُ ثَلَاثَةٌ ثُمَّ أَمْسَكْتَ فَقَالَ مَا ذَكَرْتُهَا إِلَّا وَ أَنَا أُرِيدُ أَنْ أُفَسِّرَهَا وَ لَكِنْ عَرَضَ لِي بُهْرٌ حَالَ بَيْنِي وَ بَيْنَ الْكَلَامِ نَعَمِ الذُّنُوبُ ثَلَاثَةٌ فَذَنْبٌ مَغْفُورٌ وَ ذَنْبٌ غَيْرُ مَغْفُورٍ وَ ذَنْبٌ نَرْجُو لِصَاحِبِهِ وَ

نَخَافُ عَلَيْهِ قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَبَيِّنْهَا لَنَا قَالَ نَعَمْ أَمَّا الذَّنْبُ الْمَغْفُورُ فَعَبْدٌ عَاقَبَهُ اللهُ عَلَى ذَنْبِهِ فِي الدُّنْيَا فَاللهُ أَحْلَمُ وَ أَكْرَمُ مِنْ أَنْ يُعَاقِبَ عَبْدَهُ مَرَّتَيْنِ وَ أَمَّا الذَّنْبُ الَّذِي لَا يُغْفَرُ فَمَظَالِمُ الْعِبَادِ بَعْضِهِمْ لِبَعْضٍ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِذَا بَرَزَ لِخَلْقِهِ أَقْسَمَ قَسَماً عَلَى نَفْسِهِ فَقَالَ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَا يَجُوزُنِي ظُلْمُ ظَالِمٍ وَ لَوْ كَفٌّ بِكَفٍّ وَ لَوْ مَسْحَةٌ بِكَفٍّ وَ لَوْ نَطْحَةُ مَا بَيْنَ الْقَرْنَاءِ إِلَى الْجَمَّاءِ فَيَقْتَصُّ لِلْعِبَادِ بَعْضِهِمْ مِنْ بَعْضٍ حَتَّى لَا تَبْقَى لِأَحَدٍ عَلَى أَحَدٍ مَظْلِمَةٌ ثُمَّ يَبْعَثُهُمْ لِلْحِسَابِ وَ أَمَّا الذَّنْبُ الثَّالِثُ فَذَنْبٌ سَتَرَهُ اللهُ عَلَى خَلْقِهِ وَ رَزَقَهُ التَّوْبَةَ مِنْهُ فَأَصْبَحَ خَائِفاً مِنْ ذَنْبِهِ رَاجِياً لِرَبِّهِ فَنَحْنُ لَهُ كَمَا هُوَ لِنَفْسِهِ نَرْجُو لَهُ الرَّحْمَةَ وَ نَخَافُ عَلَيْهِ الْعَذَابَ. الكافي ۲/ ۴۴۳، ح ۱.

عبدالرحن بن حماد در حدیثی مرفوع از برخی از اصحابش نقل کند که امیرالمؤ منین علیه السلام در کوفه بر منبر بر آمد، خدا را سپاس گفت و ستایش کرد سپس فرمود: ای مردم همانا گناهان سه گونه اند و از سخن گفتن خود داری فرمود ، حبه عرنی به وی عرض کرد: ای امیرالمؤ منان فردی گناهان سه گونه اند و دم فروبستی ؟ فرمود: من آنها را یاد نکردم جز اینکه می خواستم شرح دهم ولی تنگی نفسی بر من عارض شد که میان من و سخنم حائل شد، آری گناهان سه گونه اند: گناهی که آمرزیده است ، و گناهی که آمرزیده نشود، و گناهی که بر صاحبش هم امیدوار و هم بیمناکم ، عرض کرد: ای امیرالمؤ منان آنها را برای ما بیان فرما.فرمود: آری اما گناه آمرزیده : گناه آن بنده ایست که خداوند او را در دنیا بر گناهش عقوبت کند پس خدا بردبارتر و کریمتر از آن است که بنده خود را دوباره عقوبت کند، و اما گناهی که آمرزیده نشود ستمکاریهائی است که بندگان برخی به برخی کنند، زیرا چون خداوند تبارک و تعالی بر خلقتش عیان شد بخودش سوگند یاد کرده و فرموده است : بعزت و جلالم سوگند که ستم هیچ ستمکاری از من نگذرد گرچه زدن مشتی بمشتی باشد یا مالیدن بهدستی باشد و گرچه شاخ زدن شاخداری به بیشاخی باشد پس برای بندگان از یکدیگر قصاص گیرد تا ستمی از کسی بر کسی نماند، سپس آنها را برای حساب بر انگیزد، و اما گناه سوم گناهی است که خداوند بر خلقش پنهان داشته ، و توبه از آنرا بر گنهکار روزی کرده ، و بوضعی در آمده که از گناهش بیمناک و بپروردگارش امیدوار است ، پس ما برای او همان حال را داریم که خودش آن حال را برای خود دارد امید رحمت برای او داریم ، و از عذاب نیز بر او بیمناکیم.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ **وَ ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا** ثُمَّ ضَرَبَ اللهُ فِيهِمَا مَثَلًا فَقَالَ **ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَ امْرَأَتَ لُوطٍ كانَتا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبادِنا صالِحَيْنِ فَخانَتاهُما** قَالَ وَ اللهِ مَا عَنَى بِقَوْلِهِ [فَخانَتاهُما إِلَّا الْفَاحِشَةَ].. بحار الانوار ۱۰۶/۳۲

علی بن ابراهیم، می گوید: سپس خداوند برای آنها ضرب المثلی آورد و فرمود: ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا اِمْرَأَةَ نُوحٍ وَاِمْرَأَةَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا ، می گوید: به خدا قسم، منظور از سخن خداوند عزّ و جلّ: فَخَانَتَاهُمَا چیزی به جز فاحشه نیست.

عَنْ زراره عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ مَا تَقُولُ فِي مُنَاكَحَةِ النَّاسِ فَإِنِّي قَدْ بَلَغْتُ مَا تَرَى وَ مَا تَزَوَّجْتُ قَطُّ قَالَ وَ مَا يَمْنَعُكَ مِنْ ذَلِكَ قُلْتُ مَا يَمْنَعُنِي إِلَّا أَنِّي أَخْشَى أَنْ لَا يَكُونَ يَحِلُّ لِي مُنَاكَحَتُهُمْ فَمَا تَأْمُرُنِي قَالَ كَيْفَ تَصْنَعُ وَ أَنْتَ شَابٌّ أَ تَصْبِرُ قُلْتُ أَتَّخِذُ الْجَوَارِيَ قَالَ فَهَاتِ الْآنَ فَبِمَ تَسْتَحِلُّ الْجَوَارِيَ أَخْبِرْنِي فَقُلْتُ إِنَّ الْأَمَةَ لَيْسَتْ بِمَنْزِلَةِ الْحُرَّةِ إِنْ رَابَتْنِي الْأَمَةُ بِشَيْءٍ بِعْتُهَا أَوِ اعْتَزَلْتُهَا قَالَ حَدِّثْنِي فَبِمَ تَسْتَحِلُّهَا قَالَ فَلَمْ يَكُنْ عِنْدِي جَوَابٌ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَخْبِرْنِي مَا تَرَى أَتَزَوَّجُ قَالَ مَا أُبَالِي أَنْ تَفْعَلَ قَالَ قُلْتُ أَ رَأَيْتَ

قَوْلَكَ مَا أُبَالِي أَنْ تَفْعَلَ فَإِنَّ ذَلِكَ عَلَى وَجْهَيْنِ تَقُولُ لَسْتُ أُبَالِي أَنْ تَأْثَمَ أَنْتَ مِنْ غَيْرِ أَنْ آمُرَكَ فَمَا تَأْمُرُنِي أَفْعَلُ ذَلِكَ عَنْ أَمْرِكَ قَالَ فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَدْ تَزَوَّجَ وَ كَانَ مِنِ امْرَأَةِ نُوحٍ وَ امْرَأَةِ لُوطٍ مَا قَصَّ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَدْ قَالَ اللهُ تَعَالَى **ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَ امْرَأَتَ لُوطٍ كانَتا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبادِنا صالِحَيْنِ فَخانَتاهُما** فَقُلْتُ إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَسْتُ فِي ذَلِكَ مِثْلَ مَنْزِلَتِهِ إِنَّمَا هِيَ تَحْتَ يَدَيْهِ وَ هِيَ مُقِرَّةٌ بِحُكْمِهِ مُظْهِرَةٌ دِينَهُ أَمَا وَ اللهِ مَا عَنَى بِذَلِكَ إِلَّا فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَخَانَتَاهُمَا مَا عَنَى بِذَلِكَ إِلَّا وَ قَدْ زَوَّجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فُلَاناً قُلْتُ أَصْلَحَكَ اللهُ فَمَا تَأْمُرُنِي أَنْطَلِقُ فَأَتَزَوَّجُ بِأَمْرِكَ فَقَالَ إِنْ كُنْتَ فَاعِلًا فَعَلَيْكَ بِالْبَلْهَاءِ مِنَ النِّسَاءِ قُلْتُ وَ مَا الْبَلْهَاءُ قَالَ ذَوَاتُ الْخُدُورِ الْعَفَائِفُ فَقُلْتُ مَنْ هُوَ عَلَى دِينِ سَالِمٍ أَبِي حَفْصٍ فَقَالَ لَا فَقُلْتُ مَنْ هُوَ عَلَى دِينِ رَبِيعَةِ الرَّأْيِ قَالَ لَا وَ لَكِنَّ الْعَوَاتِقَ اللَّاتِي لَا يَنْصِبْنَ وَ لَا يَعْرِفْنَ مَا تَعْرِفُون. الكافي ۵/ ۳۵۰، ح ۱۲.

زُراره روایت کرده است که: به امام محمد باقر علیه السلام عرض کردم: نظرت درباره نکاح با مردم چیست؟ چرا که من به سن و سالی رسیدم که شما می بینید، ولی اصلاً ازدواج نکرده‌ام. فرمود: چه چیزی تو را از این کار باز می دارد؟ عرض کردم: آن چه مرا از این کار باز می دارد این است که می‌ترسم نکاح آن‌ها بر من حلال نباشد، امر شما در حق من چیست؟ فرمود: پس تو که جوان هستی، چه می کنی، آیا صبرپیشه می کنی؟ عرض کردم: کنیزکان را می گیرم. فرمود: حال به من بگو، پس چگونه کنیز را بر خودت حلال می دانی؟ به ایشان عرض کردم: کنیز مانند آزاده نیست، اگر نسبت به چیزی شک کردم، او را می فروشم و از او کناره می گیرم.فرمود: به من بگو که با چه استدلالی کنیزکان را بر خودت حلال دانستی؟ گفت: جوابی نداشتم. به ایشان عرض کردم: نظر شما چیست؟ ازدواج کنم؟ فرمود: اهمیتی نمی‌دهم که این کار را انجام بدهی. عرض کردم: ملاحظه کردید فرمایش شما چیست: اهمیتی نمی‌دهم که این کار را انجام بدهی؛ این سخن بر دو وجه است، می فرمائید: برای من اهمیتی ندارد که گناه کنی بدون این که من به تو دستور دهم، پس چه می‌فرمایید؟ این کار را با امر و دستور شما انجام دهم؟ فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله ازدواج کرد؛ از همسر نوح و همسر لوط نیز آن اعمال سر زد ، خداوند عزّ و جلّ داستان آن‌ها را در قرآن ذکر می کند: ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا اِمْرَأَةَ نُوحٍ وَاِمْرَأَةَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا .عرض کردم: رسول خدا صلی الله علیه و آله در این زمینه در موقعیت و منزلت من نیست؛ آن زن تحت فرمان ایشان بود و تسلیم حکم و دستور ایشان بود و به دین ایشان اعتراف و اقرار داشت.گفت: به من فرمود: مگر آن چه را که در خصوص خیانت در سخن خداوند عزّ و جلّ: فَخَانَتَاهُمَا ملاحظه نمی کنی، و منظور از آن فقط فاحشه است، و در حالی که رسول خدا صلی الله علیه و آله برای فلان شخص زن گرفت. گفت: عرض کردم: خداوند شما را اصلاح کند، به من چه دستوری می دهید، بروم و به دستور و امر شما ازدواج کنم؟ به من فرمود: اگر قصد چنین کاری را داری، بر توست که از میان زنان، بَلْهَاء را برای خودت برگزینی. عرض کردم: بَلْهَاء کیست؟ فرمود: زنی که دارای پوشش و پاکدامن باشد. عرض کردم: زنی که بر دین سالم بن ابی حفصه باشد؟ فرمود: خیر. عرض کردم: زنی که بر دین ربیعه الرأی باشد؟ فرمود: خیر، بل که آزاده هایی که ناصبی نباشند، و از آن چه که می دانید، آگاهی نداشته باشند.

عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ** الْآيَةِ أَنَّهُ قَالَ هَذَا مَثَلٌ ضَرَبَهُ اللهُ لِرُقَيَّةَ بِنْتِ رَسُولِ اللهِ ﷺ الَّتِي تَزَوَّجَهَا عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ قَالَ وَ قَوْلُهُ **وَ نَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَ عَمَلِهِ** يَعْنِي مِنَ الثَّالِثِ وَ عَمَلِهِ وَ قَوْلُهُ **وَ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ** يَعْنِي بِهِ بَنِي أُمَيَّةَ.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۰۰ ۷۰۱، ح ۸.

داود بن فرقد، از امام جعفر صادق عليه السلام در خصوص سخن خداوند عزّ و جلّ: وَضَرَبَ اللهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ آمَنُوا اِمْرَأَةَ فِرْعَوْنَ ،آمده است كه: اين ضرب المثل است كه خداوند آن را براى رقيّه دختر رسول كه عثمان بن عفّان با وى ازدواج كرد، آورده است. فرمود: و سخنش: وَنَجِّنِي مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ منظور خليفه سوم و عملش است وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ منظور بنى اميّه است.

دَخَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى خَدِيجَةَ عليها السلام وَ هِيَ لِمَا بِهَا فَقَالَ لَهُ بِالرَّغْمِ مِنَّا مَا نَرَى بِكِ يَا خَدِيجَةُ فَإِذَا قَدِمْتِ عَلَى ضَرَائِرِكِ فَأَقْرِئِيهِنَّ السَّلَامَ فَقَالَتْ مَنْ هُنَّ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ مَرْيَمُ ابْنَةُ عِمْرَانَ وَ كُلْثُمُ أُخْتُ مُوسَى وَ آسِيَةُ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ قَالَتْ بِالرِّفَاءِ يَا رَسُولَ اللهِ الفقيه ١/ ٨٤، ح ٣٨٦.

رسول خدا صلى الله عليه و آله داخل شد بر خديجه عليها السلام و خديجه در كار خود بود يعنى در حال احتضار پس حضرت فرمود كه دور باد مرگ تو از ما يعنى مرگت را نه بينيم اما چون راهى است كه همه را در پيش است چون به هووهاى خود رسى سلام مرا به ايشان رسان خديجه عليها السلام فرمودنداينها كيستند حضرت فرمودند كه مريم دختر عمران و كلثم خواهر موسى و آسيه زن فرعون خديجه فرمودندمبارك باد يا رسول الله.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ **وَ مَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَها** هَذَا مَثَلٌ ضَرَبَهُ اللهُ لِفَاطِمَةَ عليها السلام وَ قَالَ إِنَ فَاطِمَةَ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَحَرَّمَ اللهُ ذُرِّيَّتَهَا عَلَى النَّارِ. تأويل الآيات الباهرة ٢/ ٧٠١، ح ٩.

امام جعفر صادق عليه السلام فرمود: وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا خداوند اين ضرب المثل را براى فاطمه سلام الله عليها آورده و فرموده است: فاطمه فرج خويش را محفوظ و پاک نگاهداشت، پس خداوند دوزخ را بر فرزندان وى حرام گردانيد.

٦٧. الملك

الملك ١٠-١

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (١) الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ (٢) الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِن فُطُورٍ (٣) ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ (٤) وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِّلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ (٥) وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (٦) إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ (٧) تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ (٨) قَالُوا بَلَى قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللهُ مِن شَيْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ (٩) وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ (١٠)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. بزرگوار [و خجسته] است آنکه فرمانروایی به دست اوست و او بر هر چیزی تواناست (١) همانکه مرگ و زندگی را پدید آورد تا شما را بیازماید که کدامتان نیکوکارترید و او ست ارجمند آمرزنده (٢) همان که هفت آسمان را طبقه طبقه بیافرید در آفرینش آن [خدای] بخشایشگر هیچ گونه اختلاف [و تفاوتی] نمی بینی باز بنگر آیا خلل [و نقصانی] می بینی (٣) باز دوباره بنگر تا نگاهت زبون و درمانده به سویت بازگردد (۴) و در حقیقت آسمان دنیا را با چراغهایی زینت دادیم و آن را مایه طرد شیاطین [= قوای مزاحم] گردانیدیم و برای آن ها عذاب آتش فروزان آماده کرده ایم (۵) و کسانی که به پروردگارشان انکار آوردند عذاب آتش جهنم خواهند داشت و چه بد سرانجامی است (۶) چون در آن جا افکنده شوند از آن خروشی می شنوند در حالی که می جوشد (٧) نزدیك است که از خشم شکافته شود هر بار که گروهی در آن افکنده شوند نگاهبانان آن از ایشان پرسند مگر شما را هشدار دهنده ای نیامد (٨) گویند چرا هشدار دهنده ای به سوی ما آمد و [لی] تکذیب کردیم و گفتیم خدا چیزی فرو نفرستاده است شما جز در گمراهی بزرگ نیستید (٩) و گویند اگر شنیده [و پذیرفته] بودیم یا تعقل کرده بودیم در [میان] دوزخیان نبودیم (١٠)

عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: الْحَيَاةُ وَ الْمَوْتُ خَلْقَانِ مِنْ خَلْقِ اللهِ فَإِذَا جَاءَ الْمَوْتُ فَدَخَلَ فِي الْإِنْسَانِ لَمْ يَدْخُلْ فِي شَيْءٍ إِلَّا وَ قَدْ خَرَجَتْ مِنْهُ الْحَيَاةُ.. الكافي ٣/ ٢٥٩، ح ٣٤.

زراره، از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که: زندگی و مرگ، دو آفریده از آفریده های خداوند هستند؛ پس اگر مرگ آمد و وارد انسانی شد، وارد چیزی نمی شود مگر آن که زندگی و حیات از آن چیز خارج می شود.

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قِيلَ لِلصَّادِقِ عليه السلام صِفْ لَنَا الْمَوْتَ قَالَ لِلْمُؤْمِنِ كَأَطْيَبِ رِيحٍ يَشَمُّهُ فَيَنْعَسُ لِطِيبِهِ وَ يَنْقَطِعُ التَّعَبُ وَ الْأَلَمُ كُلُّهُ عَنْهُ وَ لِلْكَافِرِ كَلَسْعِ الْأَفَاعِيِّ وَ لذع [لَدْغِ] الْعَقَارِبِ أَوْ أَشَدَّ قِيلَ فَإِنَّ قَوْماً يَقُولُونَ إِنَّهُ أَصْعَبُ مِنْ نَشْرٍ بِالْمَنَاشِيرِ وَ قَرْضٍ بِالْمَقَارِيضِ وَ رَضْخٍ بِالْأَحْجَارِ وَ تَدْوِيرِ قُطْبِ الْأَرْحِيَةِ فِي الْأَحْدَاقِ قَالَ كَذَلِكَ هُوَ عَلَى بَعْضِ الْكَافِرِينَ وَ الْفَاجِرِينَ بِاللهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَ لَا تَرَوْنَ مِنْهُمْ مَنْ يُعَانِي تِلْكَ الشَّدَائِدَ فَذَلِكُمُ الَّذِي هُوَ أَشَدُّ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ عَذَابُ الْآخِرَةِ فَإِنَّهُ أَشَدُّ مِنْ عَذَابِ الدُّنْيَا قِيلَ فَمَا بَالُنَا نَرَى كَافِراً يَسْهُلُ عَلَيْهِ النَّزْعُ فَيَنْطَفِي وَ هُوَ يُحَدِّثُ وَ يَضْحَكُ وَ يَتَكَلَّمُ وَ فِي الْمُؤْمِنِينَ أَيْضاً مَنْ يَكُونُ كَذَلِكَ وَ فِي الْمُؤْمِنِينَ وَ الْكَافِرِينَ مَنْ يُقَاسِي عِنْدَ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ هَذِهِ الشَّدَائِدَ فَقَالَ مَا كَانَ مِنْ رَاحَةٍ لِلْمُؤْمِنِ هُنَاكَ فَهُوَ عَاجِلُ ثَوَابِهِ وَ مَا كَانَ مِنْ شَدِيدَةٍ فَتَمْحِيصُهُ مِنْ ذُنُوبِهِ لِيَرِدَ الْآخِرَةَ نَقِيّاً نَظِيفاً مُسْتَحِقّاً لِثَوَابِ الْأَبَدِ لَا مَانِعَ لَهُ دُونَهُ وَ مَا كَانَ مِنْ سُهُولَةٍ هُنَاكَ عَلَى الْكَافِرِ فَلْيُوَفِّ أَجْرَ حَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا لِيَرِدَ الْآخِرَةَ وَ لَيْسَ لَهُ إِلَّا مَا يُوجِبُ عَلَيْهِ الْعَذَابَ وَ مَا كَانَ مِنْ شِدَّةٍ عَلَى الْكَافِرِ هُنَاكَ فَهُوَ ابْتِدَاءُ عَذَابِ اللهِ لَهُ بَعْدَ حَسَنَاتِهِ ذَلِكُمْ بِأَنَّ اللهَ عَدْلٌ لَا يَجُور. العلل/ ٢٩٨، ح ٢.

موسی بن جعفر علیهم السلام نقل فرمود: که به امام صادق علیه السّلام عرض شد: مرگ را برای ما توصیف فرمایید؟ حضرت فرمودند: مرگ برای مؤمن مثل خوشترین بویی است که آن را استشمام کرده و به خاطر خوش بودنش حالت چرتی بر او عارض شود و بدنبالش تمام رنجها و محنت‌ها تمام می‌شود و برای کافر هم‌چون گزیدن افعی‌ها و نیش عقرب‌ها یا سخت‌تر از اینها است. محضرش عرض شد: جماعتی می‌گویند: مرگ سخت‌تر و دردش شدیدتر از بریدن با ارّه و چیدن با قیچی و کوبیدن با سنگ و گردیدن قطب آسیاب در چشم می‌باشد. حضرت فرمودند: نسبت به برخی از کافرین و فاجرین البته همین طور است مگر نمی‌بینی برخی از ایشان چنین رنجهایی را کشیده و متحمّل می‌شوند، ایشان همان کسانی هستند که درد مرگ بر آن‌ها شدیدتر و سخت‌تر از آن‌چه ذکر شد می‌باشد. توجّه داشته باش این عذاب دنیا است و عذاب آخرت محقّقا شدیدتر از عذاب دنیا خواهد بود. محضرش عرض شد: پس چرا برخی از کفّار را می‌بینیم که حالت نزع و جان دادنشان سهل بوده به طوری که در حال صحبت نمودن و

خندیدن تکلم کردن خاموش می‌شوند و بعضی از مؤمنین نیز همین طور می‌باشند ولی پاره‌ای از اهل ایمان و کفر را مشاهده کرده‌ایم که هنگام سکرات مرگ این شدائد و سختی‌ها را رفته رفته و کم کم متحمّل می‌شوند؟حضرت فرمودند: اگر مؤمنی را دیدی که به سهولت از دنیا رفت این از باب آن است که ثوابش را خداوند به تأخیر نیانداخت بل‌که عاجلا به او مرحمت فرموده و اگر مؤمنی سخت جان داد به خاطر محو نمودن گناهانش بوده تا در آخرت پاک و پاکیزه وارد شده و مستحق ثواب دائم و ابدی باشد و اگر کافری به راحتی و سهولت از دنیا رفت به خاطر آن است که حقّ تبارک و تعالی اجر حسنات و اعمال نیکش را که در دنیا انجام داده بدین ترتیب عنایت فرموده تا در آخرت وقتی وارد شد عملی نداشته باشد مگر آن‌چه که موجب عذاب و عقوبت است و اگر کافری به سختی و شدّت جان داد این سختی آغاز عذاب او است که استحقاقش را دارد و خداوند هرگز جور و ستم نمی‌کند.

قِيلَ لِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام : مَا الْمَوْتُ؟فَقَالَ: هُوَ النَّوْمُ الَّذِي يَأْتِيكُمْ فِي كُلِ لَيْلَة. الاعتقادات/ ۷۸.

به امام باقر علیه السلام عرض کردم مرگ چیست؟ فرمود خوابی است که هر شب بسراغتان میآید.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام .....وَ أَمَّا قَوْلُهُ **لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا** فَإِنَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ خَلْقَهُ لِيَبْلُوَهُمْ بِتَكْلِيفِ طَاعَتِهِ وَ عِبَادَتِهِ لَا عَلَى سَبِيلِ الِامْتِحَانِ وَ التَّجْرِبَةِ لِأَنَّهُ لَمْ يَزَلْ عَلِيماً بِكُلِّ شَيْءٍ.... الاحتجاج/ ۴۱۲.

امام رضا علیه السلام فرمودند:....اما در باره آیه لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً خداوند متعال مخلوقاتش را آفرید تا آنان را با مکلّف ساختن به انجام طاعت و عبادتش بیازماید، نه بنا به تجربه کردن و آزمودن آن‌ها؛ زیرا که خداوند همیشه به همه چیز آگاه و داناست.....

عَنْ ابی بصیر عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَنَّهُ سَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ لِأَيِّ شَيْءٍ بَعَثَ اللهُ الْأَنْبِيَاءَ وَ الرُّسُلَ إِلَى النَّاسِ فَقَالَ **لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللهِ حُجَّةٌ** مِنْ بَعْدِ الرُّسُلِ وَ لِئَلَّا يَقُولُوا **ما جاءَنا مِنْ بَشِيرٍ وَ لا نَذِيرٍ** وَ لِيَكُونَ حُجَّةُ اللهِ عَلَيْهِمْ أَ لَا تَسْمَعُ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ حِكَايَةً عَنْ خَزَنَةِ جَهَنَّمَ وَ احْتِجَاجِهِمْ عَلَى أَهْلِ النَّارِ بِالْأَنْبِيَاءِ وَ الرُّسُلِ **أَ لَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ قالُوا بَلى قَدْ جاءَنا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنا وَ قُلْنا ما نَزَّلَ اللهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلالٍ كَبِيرٍ**. العلل/ ۱۲۱، ح ۴.

ابو بصیر، از امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که: مردی از ایشان پرسید و عرض کرد: برای چه خداوند پیامبران و رسولان خویش را برای مردم فرستاد؟ فرمود: تا بعد از پیامبران، مردم را بر خداوند حجتی نباشد، و تا این که نگویند: هیچ بشارت دهنده و هشدار دهنده ای نزد ما نیامد، و خداوند حجت خویش را بر آن‌ها به اتمام رسانده باشد، مگر سخن خداوند عزّ و جلّ را نشنیده ای، که داستان خازنان جهنم را تعریف می کند که با فرستادن پیامبران بر اهل دوزخ حجت می آورند و می فرماید: أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ قَالُوا بَلَى قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللهُ مِن شَيْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام .....فَهَذَا مُشْرِكٌ وَ أَنْزَلَ فِي سُورَةِ تَبَارَكَ **كُلَّما أُلْقِيَ فِيها فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُها أَ لَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ قالُوا بَلى قَدْ جاءَنا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنا وَ قُلْنا ما نَزَّلَ اللهُ مِنْ شَيْءٍ** فَهَؤُلَاءِ مُشْرِكُونَ وَ أَنْزَلَ فِي الْوَاقِعَةِ **وَ أَمَّا إِنْ كانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍ وَ تَصْلِيَةُ جَحِيمٍ** فَهَؤُلَاءِ مُشْرِكُون..... الكافي ۲/ ۳۰، ح ۱.

امام باقر علیه السلام فرمودند:....این هم مشرکست. و در سوره تبارک نازل فرمود: كُلَّما أُلْقِيَ فِيها فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُها أَ لَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ قالُوا بَلى قَدْ جاءَنا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنا وَ قُلْنا ما نَزَّلَ اللهُ مِنْ شَيْءٍ اینها نیز مشرکانند.و در سوره واقعه نازل فرمود: وَ أَمَّا إِنْ كانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍ وَ تَصْلِيَةُ جَحِيمٍ اینها هم مشرکانند.

مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: قُلْتُ لَهُ مَا الْعَقْلُ قَالَ مَا عُبِدَ بِهِ الرَّحْمَنُ وَ اكْتُسِبَ بِهِ الْجِنَانُ قَالَ قُلْتُ فَالَّذِي كَانَ فِي مُعَاوِيَةَ فَقَالَ تِلْكَ النَّكْرَاءُ تِلْكَ الشَّيْطَنَةُ وَ هِيَ شَبِيهَةٌ بِالْعَقْلِ وَ لَيْسَتْ بِالْعَقْلِ. الكافي ١/ ١١، ح ٣.

محمد بن عبد الجبار از بعضی از یارانش از امام ششم علیه السلام پرسید عقل چیست؟ فرمود چیزی است که بوسیله آن خدا پرستش شود و بهشت به‌دست آید آن شخص گوید: گفتم پس آن‌چه معاویه داشت چه بود؟ فرمود: آن نیرنگست، آن شیطنت است، آن نمایش عقل را دارد ولی عقل نیست.

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ مَنْ كَانَ عَاقِلًا كَانَ لَهُ دِينٌ وَ مَنْ كَانَ لَهُ دِينٌ دَخَلَ الْجَنَّةَ. الكافي ١/ ١١، ح ٦.

اسحاق بن عمار گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: هر که عاقل است دین دارد و کسی که دین دارد ببهشت می‌رود (پس هر که عاقل است ببهشت می‌رود.

الملك ٢٠-١١

فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ (١١) إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ (١٢) وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (١٣) أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ (١٤) هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ (١٥) أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ (١٦) أَمْ أَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ (١٧) وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ (١٨) أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ (١٩) أَمَّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ (٢٠)

پس به گناه خود اقرار می کنند و مرگ باد بر اهل جهنم (١١) کسانی که در نهان از پروردگارشان می ترسند آنان را آمرزش و پاداشی بزرگ خواهد بود (١٢) و [اگر] سخن خود را پنهان دارید یا آشکارش نمایید در حقیقت وی به راز دلها آگاه است (١٣) آیا کسی که آفریده است نمی داند با اینکه او خود باریک بین آگاه است (١٤) او ست کسی که زمین را برای شما رام گردانید پس در فراخنای آن رهسپار شوید و از روزی [خدا] بخورید و رستاخیز به سوی او ست (١٥) آیا از آن کس که در آسمان است ایمن شده اید که شما را در زمین فرو برد پس بناگاه [زمین] به تپیدن افتد (١٦) یا از آن کس که در آسمان است ایمن شده اید که بر [سر] شما تندبادی از سنگریزه فرو فرستد پس به زودی خواهید دانست که بیم دادن من چگونه است (١٧) و پیش از آنان [نیز] کسانی به تکذیب پرداختند پس عذاب من چگونه بود (١٨) آیا در بالای سرشان به پرندگان ننگریسته اند [که گاه] بال می گسترند و [گاه] بال می آنند جز خدای رحمان [کسی] آن ها را نگاه نمی دارد او به هر چیزی بیناست (١٩) یا آن کسی که خود برای شما [چون] سپاهی است که یاریتان می کند جز خدای رحمان کیست کافران جز گرفتار فریب نیستند (٢٠)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ عليه السلام أُوتِينَا مَا أُوتِيَ النَّاسُ وَ مَا لَمْ يُؤْتَوْا وَ عُلِّمْنَا مَا عُلِّمَ النَّاسُ وَ مَا لَمْ يُعَلَّمُوا فَلَمْ نَجِدْ شَيْئاً أَفْضَلَ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ فِي الْغَيْبِ وَ الْمَشْهَدِ وَ الْقَصْدِ فِي الْغِنَى وَ الْفَقْرِ وَ كَلِمَةِ الْحَقِّ فِي الرِّضَا وَ الْغَضَبِ وَ التَّضَرُّعِ إِلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كُلِّ حَالٍ. الخصال/ ۲۴۱، ح ۹۱.

امام باقر علیه السلام فرمودند:: که سلیمان بن داود علیهما السلام گفت:هر چه به مردم داده شده و نشده به ما داده‌اند و هر چه مردم دانند و ندانند به ما آموخته‌اند، با این وصف ما در نیافتیم چیزی بهتر از بیم از خدا در نهان و پیدا باشد و از میانه روی در توانگری و تهی دستی، و گفتار حق در خشنودی و خشمناکی، و زاری نزد خدای در هر حال.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ. لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ لَوْ كَانَ كَمَا يَقُولُ الْمُشَبِّهَةُ لَمْ يُعْرَفِ الْخَالِقُ مِنَ الْمَخْلُوقِ..... فَقَوْلَكَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ فَسِّرْهُ لِي كَمَا فَسَّرْتَ الْوَاحِدَ فَإِنِّي أَعْلَمُ أَنَّ لُطْفَهُ عَلَى خِلَافِ لُطْفِ خَلْقِهِ لِلْفَصْلِ غَيْرَ أَنِّي أُحِبُّ أَنْ تَشْرَحَ ذَلِكَ لِي فَقَالَ يَا فَتْحُ إِنَّمَا قُلْنَا اللَّطِيفُ لِلْخَلْقِ اللَّطِيفِ وَ لِعِلْمِهِ بِالشَّيْءِ اللَّطِيفِ أَ وَ لَا تَرَى وَفَّقَكَ اللهُ وَ ثَبَّتَكَ إِلَى أَثَرِ صُنْعِهِ فِي النَّبَاتِ اللَّطِيفِ وَ غَيْرِ اللَّطِيفِ وَ مِنَ الْخَلْقِ اللَّطِيفِ وَ مِنَ الْحَيَوَانِ الصِّغَارِ وَ مِنَ الْبَعُوضِ وَ الْخِرْجِسِ وَ مَا هُوَ أَصْغَرُ مِنْهَا مَا لَا يَكَادُ تَسْتَبِينُهُ الْعُيُونُ بَلْ لَا يَكَادُ يُسْتَبَانُ لِصِغَرِهِ الذَّكَرُ مِنَ الْأُنْثَى وَ الْحَدَثُ الْمَوْلُودُ مِنَ الْقَدِيمِ فَلَمَّا رَأَيْنَا صِغَرَ ذَلِكَ فِي لُطْفِهِ وَ اهْتِدَاءَهُ لِلسِّفَادِ وَ الْهَرَبَ مِنَ الْمَوْتِ وَ الْجَمْعَ لِمَا يُصْلِحُهُ وَ مَا فِي لُجَجِ الْبِحَارِ وَ مَا فِي لِحَاءِ الْأَشْجَارِ وَ الْمَفَاوِزِ وَ الْقِفَارِ وَ إِفْهَامَ بَعْضِهَا عَنْ بَعْضٍ مَنْطِقَهَا وَ مَا يَفْهَمُ بِهِ أَوْلَادُهَا عَنْهَا وَ نَقْلَهَا الْغِذَاءَ إِلَيْهَا ثُمَّ تَأْلِيفَ أَلْوَانِهَا حُمْرَةٍ مَعَ صُفْرَةٍ وَ بَيَاضٍ مَعَ حُمْرَةٍ وَ أَنَّهُ مَا لَا تَكَادُ عُيُونُنَا تَسْتَبِينُهُ لِدَمَامَةِ خَلْقِهَا لَا تَرَاهُ عُيُونُنَا وَ لَا تَلْمِسُهُ أَيْدِينَا عَلِمْنَا أَنَّ خَالِقَ هَذَا الْخَلْقِ لَطِيفٌ لَطُفَ بِخَلْقِ مَا سَمَّيْنَاهُ بِلَا عِلَاجٍ وَ لَا أَدَاةٍ وَ لَا آلَةٍ وَ أَنَّ كُلَّ صَانِعِ شَيْءٍ فَمِنْ شَيْءٍ صَنَعَ وَ اللهُ الْخَالِقُ اللَّطِيفُ الْجَلِيلُ خَلَقَ وَ صَنَعَ لَا مِنْ شَيْءٍ.الكافي ۱/ ۱۱۹ ۱۲۰، ح ۱.

حضرت ابوالحسن علیه السلام می‌فرمود: خدا لطیف، آگاه، شنوا، بینا، یگانه، یکتا و بی‌نیاز است، نزاده و زاده نشده و هیچکس همتای او نیست، اگر او چنان باشد که مشبهه گویند نه خالق از مخلوق شناخته شود و نه آفریننده از آفریده..... لطیف و آگاه بودن خدا را که فرمودی برایم تفسیر کن چنان‌که یکتا را تفسیر کردی، من می‌دانم که لطف او غیر از لطف مخلوق است به جهت فرق ولی دوست دارم برایم شرح دهید، فرمود: ای فتح اینکه گوئیم خدا لطیف است بجهت آفریدن چیز لطیف و دانائیش بچیز لطیف است، مگر نمی‌بینی خدایت توفیق دهد و ثابت دارداثر ساخت و هنر او را در گیاه لطیف و غیر لطیف و در آفرینش لطیف مثل جاندار کوچک و پشه و کوچک آن و کوچکتر از آن که بچشم در نیاید بل‌که بواسطه کوچکی نر و ماده و نوزاد و پیش زاد آن تشخیص داده نشود و ما چون کوچکی این حیوان را با لطافتش دیدیم و نیز رهبری شدنش بنزدیکی با ماده و گریز از مرگ و گرد آوردن منافع خویش و جاندارانیکه در گردابهای دریا و پوستهای درختان و کویرها و بیابانها و فهمانیدن برخی از آن‌ها اندکی از سخنش را و آن‌چه به بچه‌های خود می‌فهماند و خوراک برایشان می‌برد و باز موضوع رنگ آمیزی آن‌ها، سرخ با زرد و سفید با قرمز و اینکه از خردی اندام به چشم ما هویدا نگردند، نه چشمان ما آن را بیند و نه دستهای ما آن را لمس نماید، از ملاحظه تمام اینها دانستیم که خالق این مخلوق لطیف در خلقت آن‌چه نام بردیم لطافت بکار برده بدون رنج بردن و استعمال ابزار و آلت و نیز دانستیم که هر که چیزی سازد از ماده‌ای سازد ولی خدای خالق لطیف بزرگوار خلقت و صنعش از ماده‌ای نبوده.

عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ مُرْسَلًا عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ قَالَ: اعْلَمْ عَلَّمَكَ اللهُ الْخَيْرَ أَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدِيمٌ وَ الْقِدَمُ صِفَتُهُ الَّتِي دَلَّتِ الْعَاقِلَ عَلَى أَنَّهُ لَا شَيْءَ قَبْلَهُ وَ لَا شَيْءَ مَعَهُ فِي دَيْمُومِيَّتِهِ فَقَدْ بَانَ لَنَا بِإِقْرَارِ الْعَامَّةِ مُعْجِزَةُ الصِّفَةِ أَنَّهُ لَا شَيْءَ قَبْلَ اللهِ وَ لَا شَيْءَ مَعَ اللهِ فِي بَقَائِهِ وَ بَطَلَ قَوْلُ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ كَانَ قَبْلَهُ أَوْ كَانَ مَعَهُ شَيْءٌ وَ ذَلِكَ أَنَّهُ لَوْ كَانَ مَعَهُ شَيْءٌ فِي بَقَائِهِ لَمْ يَجُزْ أَنْ يَكُونَ خَالِقاً لَهُ لِأَنَّهُ لَمْ يَزَلْ مَعَهُ فَكَيْفَ يَكُونُ خَالِقاً لِمَنْ لَمْ يَزَلْ مَعَهُ وَ لَوْ كَانَ قَبْلَهُ شَيْءٌ كَانَ الْأَوَّلَ ذَلِكَ الشَّيْءُ لَا هَذَا وَ كَانَ الْأَوَّلُ أَوْلَى بِأَنْ يَكُونَ خَالِقاً لِلْأَوَّلِ ثُمَّ وَصَفَ نَفْسَهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بِأَسْمَاءٍ دَعَا الْخَلْقَ إِذْ خَلَقَهُمْ وَ تَعَبَّدَهُمْ وَ ابْتَلَاهُمْ إِلَى أَنْ يَدْعُوهُ بِهَا فَسَمَّى نَفْسَهُ سَمِيعاً بَصِيراً قَادِراً قَائِماً نَاطِقاً ظَاهِراً بَاطِناً لَطِيفاً خَبِيراً قَوِيّاً عَزِيزاً حَكِيماً عَلِيماً وَ مَا أَشْبَهَ هَذِهِ الْأَسْمَاءَ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ مِنْ أَسْمَائِهِ الْقَالُونَ الْمُكَذِّبُونَ وَ قَدْ سَمِعُونَا نُحَدِّثُ عَنِ اللهِ أَنَّهُ لَا شَيْءَ مِثْلُهُ وَ لَا شَيْءَ مِنَ الْخَلْقِ فِي حَالِهِ قَالُوا أَخْبِرُونَا إِذَا زَعَمْتُمْ أَنَّهُ لَا مِثْلَ للهِ وَ لَا شِبْهَ لَهُ كَيْفَ شَارَكْتُمُوهُ فِي أَسْمَائِهِ الْحُسْنَى فَتَسَمَّيْتُمْ بِجَمِيعِهَا فَإِنَّ فِي ذَلِكَ دَلِيلًا عَلَى أَنَّكُمْ مِثْلُهُ فِي حَالاتِهِ كُلِّهَا أَوْ فِي بَعْضِهَا دُونَ بَعْضٍ إِذْ جَمَعْتُمُ الْأَسْمَاءَ الطَّيِّبَةَ قِيلَ لَهُمْ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَلْزَمَ الْعِبَادَ أَسْمَاءً مِنْ أَسْمَائِهِ عَلَى اخْتِلَافِ الْمَعَانِيوَ ذَلِكَ كَمَا يَجْمَعُ الِاسْمُ الْوَاحِدُ مَعْنَيَيْنِ مُخْتَلِفَيْنِ وَ الدَّلِيلُ عَلَى ذَلِكَ قَوْلُ النَّاسِ الْجَائِزُ عِنْدَهُمُ الشَّائِعُ وَ هُوَ الَّذِي خَاطَبَ اللهُ بِهِ الْخَلْقَ فَكَلَّمَهُمْ بِمَا يَعْقِلُونَ لِيَكُونَ عَلَيْهِمْ حُجَّةً فِي تَضْيِيعِ مَا ضَيَّعُوا فَقَدْ يُقَالُ لِلرَّجُلِ كَلْبٌ وَ حِمَارٌ وَ ثَوْرٌ وَ سُكَّرَةٌ وَ عَلْقَمَةٌ وَ أَسَدٌ كُلُّ ذَلِكَ عَلَى خِلَافِهِ وَ حَالاتِهِ لَمْ تَقَعِ الْأَسَامِي عَلَى مَعَانِيهَا الَّتِي كَانَتْ بُنِيَتْ عَلَيْهِ لِأَنَّ الْإِنْسَانَ لَيْسَ بِأَسَدٍ وَ لَا كَلْبٍ فَافْهَمْ ذَلِكَ رَحِمَكَ اللهُ وَ إِنَّمَا سُمِّيَ اللهُ تَعَالَى بِالْعِلْمِ بِغَيْرِ عِلْمٍ حَادِثٍ عَلِمَ بِهِ الْأَشْيَاءَ اسْتَعَانَ بِهِ عَلَى حِفْظِ مَا يُسْتَقْبَلُ مِنْ أَمْرِهِ وَ الرَّوِيَّةِ فِيمَا يَخْلُقُ مِنْ خَلْقِهِ وَ يُفْسِدُ مَا مَضَى مِمَّا أَفْنَى مِنْ خَلْقِهِ مِمَّا لَوْ لَمْ يَحْضُرْهُ ذَلِكَ الْعِلْمُ وَ يَغِيبُهُ كَانَ جَاهِلًا ضَعِيفاً كَمَا أَنَّا لَوْ رَأَيْنَا عُلَمَاءَ الْخَلْقِ إِنَّمَا سُمُّوا بِالْعِلْمِ لِعِلْمٍ حَادِثٍ إِذْ كَانُوا فِيهِ جَهَلَةً وَ رُبَّمَا فَارَقَهُمُ الْعِلْمُ بِالْأَشْيَاءِ فَعَادُوا إِلَى الْجَهْلِ وَ إِنَّمَا سُمِّيَ اللهُ عَالِماً لِأَنَّهُ لَا يَجْهَلُ شَيْئاً فَقَدْ جَمَعَ الْخَالِقَ وَ الْمَخْلُوقَ اسْمُ الْعَالِمِ وَ اخْتَلَفَ الْمَعْنَى عَلَى مَا رَأَيْتَ وَ سُمِّيَ رَبُّنَا سَمِيعاً لَا بِجَرْتٍ فِيهِ يَسْمَعُ بِهِ الصَّوْتَ وَ لَا يُبْصِرُ بِهِ كَمَا أَنَّ خَرْتَنَا الَّذِي بِهِ نَسْمَعُ لَا نَقْوَى بِهِ عَلَى الْبَصَرِ وَ لَكِنَّهُ أَخْبَرَ أَنَّهُ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنَ الْأَصْوَاتِ لَيْسَ عَلَى حَدِّ مَا سُمِّينَا نَحْنُ فَقَدْ جَمَعَنَا الِاسْمُ بِالسَّمْعِ وَ اخْتَلَفَ الْمَعْنَى وَ هَكَذَا الْبَصَرُ لَا بِجَرْتٍ مِنْهُ أَبْصَرَ كَمَا أَنَّا نُبْصِرُ بِجَرْتٍ مِنَّا لَا نَنْتَفِعُ بِهِ فِي غَيْرِهِ وَ لَكِنَّ اللهَ بَصِيرٌ لَا يَحْتَمِلُ شَخْصاً مَنْظُوراً إِلَيْهِ فَقَدْ جَمَعَنَا الِاسْمُ وَ اخْتَلَفَ الْمَعْنَى وَ هُوَ قَائِمٌ لَيْسَ عَلَى مَعْنَى انْتِصَابٍ وَ قِيَامٍ عَلَى سَاقٍ فِي كَبَدٍ كَمَا قَامَتِ الْأَشْيَاءُ وَ لَكِنْ قَائِمٌ يُخْبِرُ أَنَّهُ حَافِظٌ كَقَوْلِ الرَّجُلِ الْقَائِمُ بِأَمْرِنَا فُلَانٌ وَ اللهُ هُوَ الْقَائِمُ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَ الْقَائِمُ أَيْضاً فِي كَلَامِ النَّاسِ الْبَاقِي وَ الْقَائِمُ أَيْضاً يُخْبِرُ عَنِ الْكِفَايَةِ كَقَوْلِكَ لِلرَّجُلِ قُمْ بِأَمْرِ بَنِي فُلَانٍ أَيِ اكْفِهِمْ وَ الْقَائِمُ مِنَّا قَائِمٌ عَلَى سَاقٍ فَقَدْ جَمَعَنَا الِاسْمُ وَ لَمْ نَجْمَعِ الْمَعْنَى وَ أَمَّا اللَّطِيفُ فَلَيْسَ عَلَى قِلَّةٍ وَ قَضَافَةٍ وَ صِغَرٍ وَ لَكِنْ ذَلِكَ عَلَى النَّفَاذِ فِي الْأَشْيَاءِ وَ الِامْتِنَاعِ مِنْ أَنْ يُدْرَكَ كَقَوْلِكَ لِلرَّجُلِ لَطُفَ عَنِّي هَذَا الْأَمْرُ وَ لَطُفَ فُلَانٌ فِي مَذْهَبِهِ وَ قَوْلِهِ يُخْبِرُكَ أَنَّهُ غَمَضَ فِيهِ الْعَقْلُ وَ فَاتَ الطَّلَبُ وَ عَادَ مُتَعَمِّقاً مُتَلَطِّفاً لَا يُدْرِكُهُ الْوَهْمُ فَكَذَلِكَ لَطُفَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَنْ أَنْ يُدْرَكَ بِحَدٍّ أَوْ يُحَدَّ بِوَصْفٍ وَ اللَّطَافَةُ مِنَّا الصِّغَرُ وَ الْقِلَّةُ فَقَدْ جَمَعَنَا الِاسْمُ وَ اخْتَلَفَ الْمَعْنَى وَ أَمَّا الْخَبِيرُ فَالَّذِي لَا يَعْزُبُ عَنْهُ شَيْءٌ وَ لَا يَفُوتُهُ لَيْسَ لِلتَّجْرِبَةِ وَ لَا لِلِاعْتِبَارِ بِالْأَشْيَاءِ فَعِنْدَ التَّجْرِبَةِ وَ الِاعْتِبَارِ عِلْمَانِ وَ لَوْ لَا هُمَا مَا عُلِمَ لِأَنَّ مَنْ كَانَ كَذَلِكَ كَانَ جَاهِلًا وَ اللهُ لَمْ يَزَلْ خَبِيراً بِمَا يَخْلُقُ وَ الْخَبِيرُ مِنَ النَّاسِ الْمُسْتَخْبِرُ عَنْ جَهْلٍ الْمُتَعَلِّمُ فَقَدْ جَمَعَنَا الِاسْمُ وَ اخْتَلَفَ الْمَعْنَى وَ أَمَّا الظَّاهِرُ فَلَيْسَ مِنْ أَجْلِ أَنَّهُ عَلَا الْأَشْيَاءَ بِرُكُوبٍ فَوْقَهَا وَ قُعُودٍ عَلَيْهَا وَ تَسَنُّمٍ لِذُرَاهَا وَ لَكِنْ ذَلِكَ لِقَهْرِهِ وَ لِغَلَبَتِهِ الْأَشْيَاءَ وَ قُدْرَتِهِ عَلَيْهَا كَقَوْلِ الرَّجُلِ ظَهَرْتُ عَلَى أَعْدَائِي وَ أَظْهَرَنِي اللهُ عَلَى خَصْمِي يُخْبِرُ عَنِ الْفَلْجِ وَ الْغَلَبَةِ فَهَكَذَا ظُهُورُ اللهِ عَلَى الْأَشْيَاءِ وَ وَجْهٌ آخَرُ أَنَّهُ الظَّاهِرُ لِمَنْ أَرَادَهُ وَ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ وَ أَنَّهُ مُدَبِّرٌ لِكُلِّ مَا بَرَأَ فَأَيُّ ظَاهِرٍ أَظْهَرُ وَ أَوْضَحُ مِنَ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لِأَنَّكَ لَا تَعْدَمُ صَنْعَتَهُ

حَيْثُمَا تَوَجَّهْتَ وَ فِيكَ مِنْ آثَارِهِ مَا يُغْنِيكَ وَ الظَّاهِرُ مِنَّا الْبَارِزُ بِنَفْسِهِ وَ الْمَعْلُومُ بِحَدِّهِ فَقَدْ جَمَعَنَا الِاسْمُ وَ لَمْ يَجْمَعْنَا الْمَعْنَى وَ أَمَّا الْبَاطِنُ فَلَيْسَ عَلَى مَعْنَى الِاسْتِبْطَانِ لِلْأَشْيَاءِ بِأَنْ يَغُورَ فِيهَا وَ لَكِنْ ذَلِكَ مِنْهُ عَلَى اسْتِبْطَانِهِ لِلْأَشْيَاءِ عِلْماً وَ حِفْظاً وَ تَدْبِيراً كَقَوْلِ الْقَائِلِ أَبْطَنْتُهُ يَعْنِي خَبَّرْتُهُ وَ عَلِمْتُ مَكْتُومَ سِرِّهِ وَ الْبَاطِنُ مِنَّا الْغَائِبُ فِي الشَّيْءِ الْمُسْتَتِرُ وَ قَدْ جَمَعَنَا الِاسْمُ وَ اخْتَلَفَ الْمَعْنَى وَ أَمَّا الْقَاهِرُ فَلَيْسَ عَلَى مَعْنَى عِلَاجٍ وَ نَصَبٍ وَ احْتِيَالٍ وَ مُدَارَاةٍ وَ مَكْرٍ كَمَا يَقْهَرُ الْعِبَادُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ الْمَقْهُورُ مِنْهُمْ يَعُودُ قَاهِراً وَ الْقَاهِرُ يَعُودُ مَقْهُوراً وَ لَكِنْ ذَلِكَ مِنَ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَى أَنَّ جَمِيعَ مَا خَلَقَ مُلَبَّسٌ بِهِ الذُّلُّ لِفَاعِلِهِ وَ قِلَّةُ الِامْتِنَاعِ لِمَا أَرَادَ بِهِ لَمْ يَخْرُجْ مِنْهُ طَرْفَةَ عَيْنٍ أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ وَ الْقَاهِرُ مِنَّا عَلَى مَا ذَكَرْتُ وَ وَصَفْتُ فَقَدْ جَمَعَنَا الِاسْمُ وَ اخْتَلَفَ الْمَعْنَى وَ هَكَذَا جَمِيعُ الْأَسْمَاءِ وَ إِنْ كُنَّا لَمْ نَسْتَجْمِعْهَا كُلَّهَا فَقَدْ يَكْتَفِي الِاعْتِبَارُ بِمَا أَلْقَيْنَا إِلَيْكَ وَ اللهُ عَوْنُكَ وَ عَوْنُنَا فِي إِرْشَادِنَا وَ تَوْفِيقِنَا.. الكافي ۱/ ۱۲۲، ح ۲.

علی بن محمد گوید، حضرت امام رضاعلیه السلام به یکی از اصحاب فرمود: بدان خدایت خیر آموزد خدای تبارک و تعالی قدیم است و قدیم بودن صفتی است برای او که خردمند را رهبری می‌کند به اینکه چیزی پیش از او نبوده و در همیشگی بودنش شریک ندارد، پس به اعتراف داشتن عموم خردمندان این صفت معجزه را برای ما روشن گشت که چیزی پیش از خدا نبوده که نسبت به دوامش هم چیزی به او و گفته آن‌که معتقد است که پیش از او یا همراه او چیزی بوده باطل گشت زیرا اگر چیزی همیشه با او باشد خدا خالق او نخواهد بود چونکه او همیشه با خدا بوده پس چگونه خدا خالق کسی باشد که همیشه با او بوده و اگر چیزی پیش از او باشد او اول خواهد بود نه این و آن که اول است سزاوار است که خالق دیگری باشد، آنگاه خدای تبارک و تعالی خود را به نامهائی توصیف نموده که چون مخلوق را آفرید و پرستش و آزمایشش آنرا خواست، ایشان را دعوت کرد که او را به آن نامها بخوانند، پس خود را شنوا، بینا، توانا، قائم، گویا، آشکار، نهان، لطیف، آگاه، قوی، عزیز، حکیم، دانا و مانند اینها نامید و چون بدخواهان تکذیب کننده این اسماء را ملاحظه کردند و از طرفی از ما شنیده بودند که از خدا خبر می‌دادیم که چیزی مانند او نیست و مخلوق حالش چون او نباشد گفتند: شما که عقیده دارید خدا مانند و نظیری ندارد پس چگونه در اسماء حسنای خدا را شریک او ساختید و همه را نام خود پذیرفتید، این خود دلیل است که شما در تمام یا بعضی حالات مانند خدا هستید زیرا نامهای خوب را برای خودتان هم جمع کردید. ما به آن‌ها جواب گوئیم همانا خدای تبارک و تعالی بندگانش را به اسمائی از اسماء خویش با اختلاف معانی الزام نموده است چنان‌که یک اسم دو معنی مختلف دارد، دلیل بر این مطلب گفته خود مردم است که نزد آن‌ها پذیرفته و مشهور است و خدا هم مخلوقش را به همان گفته خطاب کرده و به آن‌چه می‌فهمند با آن‌ها سخن گفته تا نسبت به آن‌چه ضایع کردند حجت بر آن‌ها تمام باشد، گاهی به مردی گفته می‌شود: سگ، خر، گاو، شیلم، تلخ، شیر، تمام اینها بر خلاف حالات مرد است، و این اسامی به معانی که برای آن‌ها نهاده شده بکار نرفته است، زیرا انسان نه شیر است و نه سگ، این را بفهم خدایت بیامرزد. خدا هم که عالم نامیده می‌شود، بواسطه علم حادثی نیست که چیزها را به آن دادند و بر نگهداری امر آینده‌اش و تفکر در آن‌چه آفریند تباه کند آن‌چه را از مخلوقش نابود کرده استعانت جوید که اگر این علم نزدش حاضر نبود و از او غیبت کرده بود نادان و ناتوان باشد، چنان‌که علما مخلوق را می‌بینیم برای علم پدید آمده آن‌ها عالم نامیده شوند زیرا پیش از آن نادان بودند بسا باشد که همان علم از آن‌ها دوری کند و بنادانی برگردند، و خدا را عالم نامند زیرا به چیزی نادان نیست، پس خالق و مخلوق در اسم عالم شریک شدند و معنی چنان‌که دانستی مختلف بود. و باز پروردگار ما شنوا نامیده شد نه به این معنی که

سوراخ گوشی دارد که با آن آواز را بشنود و با آن چیزی نبیند مانند سوارخ گوش ما که از آن می‌شنویم ولی با آن نتوانیم دید، اما خدا خود خبر دهد که هیچ آوازی بر او پوشیده نیست و این بر طبق آن‌چه ما اسم می‌بریم نیست، پس او هم در اسم شنیدن با ما شریک است، ولی معنی مختلف است، هم‌چنین است دیدن او با سوراخ چشم نیست چنان‌که ما با سوراخ چشم خود ببینیم و از آن استفاده دیگری نکنیم ولی خدا بیناست و به هرچه توان نگاه کرد نادان نیست، پس در اسم بینائی با ماست و معنی مختلف است. او قائم است ولی نه با این معنی که راست ایستاده و سنگینی روی ساق پا انداخته چنان‌چه چیزهای دیگری ایستند بل‌که معنی آن این است که خدا حافظ و نگهدار است چنان‌که کسی گوید فلانی قائم بامر ماست و خدا بر هر جانی نسبت به آن‌چه انجام داده قائم است، و نیز قائم در زبان مردم بعضی باق است و معنی سرپرستی را هم میدهد، چنان‌که بمردی گوئی: بامر فرزندان فلانی قیام کن یعنی سرپرستیشان نما، و قائم از ما کسی که روی ساق ایستاده، پس در اسم شریک او شدیم و در معنی شریک نگشتیم، اما لطیف بودنش بمعنی کمی و باریکی و خردی نیست بل‌که به معنی نفوذ در اشیاء علمش بهمه جا احاطه دارد و دیده نشدن اوست، چنان‌که بمردی گوئی: این امر از من لطیف شد و فلانی در کردار و گفتارش لطیف است، باو خبر می‌دهی عقلت در آن امر درمانده و جستن از دست رفته و بطوری عمیق و باریک گشته که اندیشه درکش نکند، هم‌چنین لطیف بودن خدای تبارک و تعالی از این نظر است که به حد و وصف درک نشود، و لطافت ما به معنی خردی و کمی است، پس در اسم شریک او شدیم و معنی مختلف گشت. و اما خبیر کسی است که چیزی بر او پوشیده نیست و از دستش نرفته، خبیر بودن خدا از نظر آزمایش و عبرت گرفتن از چیزها نیست که اگر آزمایش و عبرت باشد بداند و چون نباشد نداند زیرا کسی که چنین باشد نادان است و خدا همیشه نسبت به آفریدگانش آگاه است ولی آگاه در میان مردم کسی است که از نادانی دانش آموز خبرگیری کند پس در اسم شریک او شدیم و معنی مختلف شد. اما ظاهر بودن خدا از آن نظر نیست که روی چیزها بر آمده و سوار گشته و بر آن‌ها نشسته و به پله بالا بر آمده باشد بل‌که بواسطه غلبه و تسلط و قدرتش بر چیزهاست چنان‌چه مردی گوید بر دشمنانم ظهور یافتم و خدا مرا بر دشمنم ظهور داد، او از پیروزی و غلبه خبر می‌دهد هم‌چنین است ظهور خدا بر چیزها، و معنی دیگر ظاهر بودنش این است که برای کسی که او را طلب کند ظاهر است و چیزی بر او پوشیده نیست و اوست مدبر و هر چه آفریده، پس چه ظاهری از خدای تبارک و تعالی ظاهرتر و روشن‌تر است زیرا هر سو که توجه کنی صنعت او موجود است و در وجود خودت از آثار او بقدر کفایت هست، و ظاهر از ما کسی است که خودش آشکار و محدود و معین باشد پس در اسم شریکیم و در معنی شریک نیستیم. بدرون چیزها راه دارد، چنان‌که کسی گوید خوب آگاه شدم و راز پنهانش دانستم و باطن در میان ما کسی است که در چیزی نهان و پوشیده گشته، پس در اسم شریکم و معنی مختلف است. و اما قاهر بودن خدا به معنی رنج و زحمت و چاره جوئی و ملاطفت و نیرنگ نیست چنان‌که بعضی از بندگان بر بعضی قهر کنند و مقهور قاهر شود و قاهر مقهور گردد، ولی قاهر بودن خدای تبارک و تعالی این است که تمام آفریدگانش را در برابر او که آفریدگار است لباس خواری و زبونی پوشیده‌اند، از آن‌چه خدا نسبت به آن‌ها اراده کند قدرت سرپیچی ندارند، به اندازه چشم به هم زدنی از حکومت او که گوید: باش و می‌باشد خارج نشوند، قاهر در میان آنگونه است که بیان و وصف کردم، پس در اسم شریکیم و معنی مختلف است، هم‌چنین است تمام اسماء خدا، و اگر ما تمام آن‌ها را بیان نکردیم برایآن‌که به مقداری که بتو گفتیم پند گرفتن و نیک اندیشیدن کفایت کند خداست یاور تو و یاور ما در هدایت و توفیقمان.

الملك ۳۰-۲۱

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُّوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ (۲۱) أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَى وَجْهِهِ أَهْدَى أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۲۲) قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ (۲۳) قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (۲۴) وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۲۵) قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ (۲۶) فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ (۲۷) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِيَ اللهُ وَمَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ (۲۸) قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ آمَنَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (۲۹) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ (۳۰)

یا کیست آن که به شما روزی دهد اگر [خدا] روزی خود را [از شما] باز دارد [نه] بلکه در سرکشی و نفرت پافشاری کردند (۲۱) پس آیا آن کس که نگونسار راه می پیماید هدایت یافته تر است یا آن کس که ایستاده بر راه راست می رود (۲۲) بگو اوست آن کس که شما را پدید آورده و برای شما گوش و دیدگان و دلها آفریده است چه کم سپاسگزارید (۲۳) بگو اوست که شما را در زمین پراکنده کرده و به نزد او [ست که] گرد آورده خواهید شد (۲۴) و می گویند اگر راست می گویید این وعده کی خواهد بود (۲۵) بگو علم [آن] فقط پیش خداست و من صرفا هشداردهنده ای آشکارم (۲۶) و آنگاه که آن [لحظه موعود] را نزدیک ببینند چهره های کسانی که کافر شده اند درهم رود و گفته شود این است همان چیزی که آن را فرا می خواندید (۲۷) بگو به من خبر دهید اگر خدا مرا و هر که را با من است هلاک کند یا ما را مورد رحمت قرار دهد چه کسی کافران را از عذابی پردرد پناه خواهد داد (۲۸) بگو اوست خدای بخشایشگر به او ایمان آوردیم و بر او توکل کردیم و به زودی خواهید دانست چه کسی است که خود در گمراهی آشکاری است (۲۹) بگو به من خبر دهید اگر آب [آشامیدنی] شما [به زمین] فرو رود چه کسی آب روان برایتان خواهد آورد (۳۰)

عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْقُلُوبَ أَرْبَعَةٌ قَلْبٌ فِيهِ نِفَاقٌ وَ إِيمَانٌ وَ قَلْبٌ مَنْكُوسٌ وَ قَلْبٌ مَطْبُوعٌ وَ قَلْبٌ أَزْهَرُ أَجْرَدُ فَقُلْتُ مَا الْأَزْهَرُ قَالَ فِيهِ كَهَيْئَةِ السِّرَاجِ فَأَمَّا الْمَطْبُوعُ فَقَلْبُ الْمُنَافِقِ وَ أَمَّا الْأَزْهَرُ فَقَلْبُ الْمُؤْمِنِ إِنْ أَعْطَاهُ شَكَرَ وَ إِنِ ابْتَلَاهُ صَبَرَ وَ أَمَّا الْمَنْكُوسُ فَقَلْبُ الْمُشْرِكِ ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ **أَ فَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلى وَجْهِهِ أَهْدى أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلى صِراطٍ مُسْتَقِيمٍ** فَأَمَّا الْقَلْبُ الَّذِي فِيهِ إِيمَانٌ وَ نِفَاقٌ فَهُمْ قَوْمٌ كَانُوا بِالطَّائِفِ فَإِنْ أَدْرَكَ أَحَدَهُمْ أَجَلُهُ عَلَى نِفَاقِهِ هَلَكَ وَ إِنْ أَدْرَكَهُ عَلَى إِيمَانِهِ نَجَا. معاني الأخبار/ ۳۹۵، ح ۵۱.

سعد، از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که: دل ها چهار نوع است: دلی که هم نفاق و هم ایمان دارد، دل منکوس ، دل مطبوع و دل درخشان. عرض کردم: دلِ ازهر به چه معناست؟ فرمود: داخل آن مانند چراغ است، و دل مطبوع، دل منافق است و دل ازهر، دل مؤمن است. اگر به وی ببخشد، شکر می کند و اگر وی را مبتلا سازد، صبر پیشه می کند. اما دل منکوس، دل مشرک است. سپس این آیه را تلاوت کرد: أَفَمَن يَمْشِي مُكِبًّا عَلَى وَجْهِهِ أَهْدَى أَمَّن يَمْشِي سَوِيًّا عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ، و اما در خصوص دلی که هم نفاق و هم ایمان در آن است، باید گفت آن‌ها گروهی در طائف بودند، که اگر اجل یکی از آنان فرا می‌رسید و او بر نفاق بود، هلاک می‌شد و اگر بر ایمان بود، نجات می‌یافت.

عَنِ الْفُضَيْلِ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَ هُوَ مُتَّكِئٌ عَلَيَّ فَنَظَرَ إِلَى النَّاسِ وَ نَحْنُ عَلَى بَابِ بَنِي شَيْبَةَ فَقَالَ يَا فُضَيْلُ هَكَذَا كَانَ يَطُوفُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَعْرِفُونَ حَقّاً وَ لَا يَدِينُونَ دِيناً يَا فُضَيْلُ انْظُرْ إِلَيْهِمْ مُكِبِّينَ عَلَى وُجُوهِهِمْ لَعَنَهُمُ اللهُ مِنْ خَلْقٍ

مَسْخُورٍ بِهِمْ مُكِبِّينَ عَلَى وُجُوهِهِمْ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **أَ فَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلى وَجْهِهِ أَهْدى أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلى صِراطٍ مُسْتَقِيمٍ** يَعْنِي وَ اللهِ عَلِيّاً عليه السلام وَ الْأَوْصِيَاءَ عليهم السلام ..... الكافي ۸/ ۲۸۸، ح ٤٣٤.

فضیل نقل می کند که: به همراه امام محمد باقر علیه السلام وارد حرم شدیم، در حالی ایشان بر من تکیه داشتند، به مردم نگاه کرده در حالی که ما نزدیک درِ بنی شیبه ایستاده بودیم فرمود: ای فضیل! در دوران جاهلیت این گونه طواف می کردند، و حقی را نمی شناختند و دینی و آیینی نداشتند. ای فضیل! به آن‌ها نگاه کن، آن‌ها روی خویش را به زمین خوابانده اند و واژگونه هستند. لعنت خداوند بر آن‌ها باد! چه مردم مسخ شده و تباه و واژگونه‌ای هستند! سپس این آیه را تلاوت نمود: أَفَمَن يَمْشِي مُكِبًّا عَلَى وَجْهِهِ أَهْدَى أَمَّن يَمْشِي سَوِيًّا عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ، به خدا سوگند! منظور علی علیه السلام و جانشینان وی صلوات الله علیهم اجمعین است.....

عَنْ يُوسُفَ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ لِي إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَ جَمَعَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْخَلَائِقَ كَانَ نُوحٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ أَوَّلَ مَنْ يُدْعَى بِهِ فَيُقَالُ لَهُ هَلْ بَلَّغْتَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيُقَالُ لَهُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ صلى الله عليه و آله قَالَ فَيَخْرُجُ نُوحٌ عليه السلام فَيَتَخَطَّى النَّاسَ حَتَّى يَجِيءَ إِلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ هُوَ عَلَى كَثِيبِ الْمِسْكِ وَ مَعَهُ عَلِيٌّ عليه السلام وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا**..... الكافي ۸/ ۲٦۷، ح ۳۹۲.

یوسف بن ابی روایت کرده است که: روزی نزد امام جعفر صادق علیه السلام بودم و فرمود: در روز قیامت آن گاه که خداوند تعالی آفریده ها را گرد می آورد، نوح علیه السلام اولین کسی خواهد بود که فرا خوانده می شود، و به وی گفته می شود: آیا رسالت خویش را ابلاغ نمودی؟ عرض می کند: آری، و به او گفته می شود: چه کسی برای تو شهادت و گواهی می دهد؟ عرض می کند: محمد صلی الله علیه و آله. فرمود: پس نوح خارج می شود و از میان مردم می گذرد تا این که نزد محمد صلی الله علیه و آله برسد، در حالی که محمد صلی الله علیه و آله بر تپه ای از مشک است و علی علیه السلام همراه وی است و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است: فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا .....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: **فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً** قَالَ: فَلَمَّا رَأَوْا مَكَانَ عَلِيٍّ مِنَ النَّبِيِّ **سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا** يَعْنِي الَّذِينَ كَذَّبُوا بِفَضْلِهِ. المجمع ۵/ ۳۳۰.

امام باقر علیه السلام در مورد آیه فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً فرمودند: چون مقام علی علیه السلام را نسبت به رسول خدا صلی الله لیه و آله و سلم دیدند سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا کسانیکه فضل ایشان را تکذیب میکردند.

عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ قِيلَ هذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ** قَالَ هَذِهِ نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَصْحَابِهِ الَّذِينَ عَمِلُوا مَا عَمِلُوا يَرَوْنَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي أَغْبَطِ الْأَمَاكِنِ لَهُمْ فَيُسِيءُ وُجُوهَهُمْ وَ يُقَالُ لَهُمْ **هذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ** الَّذِي انْتَحَلْتُمِ اسْمَهُ.. الكافي ۱/ ٤۲۵، ح ٦٨.

زراره، از امام محمد باقر علیه السلام در خصوص آیه فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِى كُنتُم بِهِ تَدَّعُونَ ، روایت کرده است که: این آیه در شأن امیر المؤمنین علیه السلام و آنانی که آن اعمال از آن‌ها سر زد، نازل شده است. امیر

المؤمنين را در بهترين جاها می بينند و ناراحت می شوند و به آن‌ها گفته می شود: هذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ ؛ همان كسی است كه لقب وی را به خود بستيد، و خود را با نام امير المؤمنين لقب داديد.

عَنْ دَاوُدَ بْنِ سِرْحَانَ قَالَ سَأَلْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ قِيلَ هذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ** قَالَ ذَلِكَ عَلِيٌّ عليه السلام إِذَا رَأَوْا مَنْزِلَتَهُ وَ مَكَانَهُ مِنَ اللهِ أَكَلُوا أَكُفَّهُمْ عَلَى مَا فَرَّطُوا فِي وَلَايَتِه. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۰٤، ح ٤.

داود بن سرحان نقل می كند: از جعفر بن محمد عليه السلام در خصوص آيه فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِی كُنتُم بِهِ تَدَّعُونَ ، پرسيدم. فرمود: آن، علی عليه السلام است، كه آن هنگام كه منزلت و مقام وی نزد خداوند تعالی می بينند به خاطر غفلت و سهل انگاری در ولايتش افسوس می خورند.

عَنِ الْأَعْمَشِ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ قِيلَ هذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ** قَالَ نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام . تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۰٤، ح ٥.

اعمش در خصوص آيه فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِی كُنتُم بِهِ تَدَّعُونَ روايت كرده است كه: در خصوص علی بن ابی طالب عليه السلام نازل شده است.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **قُلْ أَ رَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِيَ اللهُ وَ مَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمَنا** قَالَ هَذِهِ الْآيَةُ مِمَّا غَيَّرُوا وَ حَرَّفُوا مَا كَانَ اللهُ لِيُهْلِكَ مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله وَ لَا مَنْ كَانَ مَعَهُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ هُوَ خَيْرُ وُلْدِ آدَمَ وَ لَكِنْ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ **قُلْ أَ رَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَكُمُ اللهُ جَمِيعاً وَ رَحِمَنا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيم**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۰۷، ح ۱۰.

ابو بصير نقل می كند: از امام جعفر صادق عليه السلام در خصوص آيه قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِيَ اللهُ وَمَن مَّعِیَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ، پرسيدم و ايشان فرمود: اين آيه از جمله آياتی است كه آن را تغيير داده و تحريف كردند. خداوند به هيچ وجه محمد صلی الله عليه و آله و ياران مؤمن وی را هلاک نخواهد كرد، در حالی كه وی والاترين فرزندان آدم عليه السلام است، بل‌كه خداوند عزّ و جلّ می فرمايد: قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَكم اللهُ جَمِيعاً أَوْ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلالٍ مُبِينٍ** يَا مَعْشَرَ الْمُكَذِّبِينَ حَيْثُ أَنْبَأْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّي فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ عليه السلام وَ الْأَئِمَّةِ عليهم السلام مِنْ بَعْدِهِ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ كَذَا أُنْزِلَتْ وَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **إِنْ تَلْوُوا أَوْ تُعْرِضُوا** فَقَالَ إِنْ تَلْوُوا الْأَمْرَ وَ تُعْرِضُوا عَمَّا أُمِرْتُمْ بِهِ **فَإِنَّ اللهَ كانَ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيراً** وَ فِي قَوْلِهِ **فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا** بِتَرْكِهِمْ وَلَايَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **عَذاباً شَدِيداً** فِي الدُّنْيَا **وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كانُوا يَعْمَلُونَ**. الكافي ۱/ ٤۲۱، ح ٤٥.

امام صادق عليه السلام راجع به اين قول خدای عزوجل فرمود: فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلالٍ مُبِينٍ ای گروه تكذيب كنندگان ، زيرا من پيغام پروردگارم را درباره ولايت علی عليه السلام و امامان بعد از او به شما رسانيدم ، كی در گمراهی نمايانست ، اين چنين نازل شده است . و راجع به قول خدای تعالی : إِنْ تَلْوُوا أَوْ تُعْرِضُوا فرمود: امر امامت را كج كنيد و از آن‌چه ماءمور شده ايد، رو بگردانيد فَإِنَّ اللهَ كانَ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيراً و درباره اين قول خدای تعالی فرمود: فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بسبب ترک گفتن ولايت اميرالمؤ منين عليه السلام عَذاباً شَدِيداً در دنيا وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كانُوا يَعْمَلُونَ .

عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **قُلْ أَ رَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ ماؤُكُمْ غَوْراً فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِماءٍ مَعِينٍ** قَالَ إِذَا غَابَ عَنْكُمْ إِمَامُكُمْ فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِإِمَامٍ جَدِيدٍ. الكافي ۱/ ۳۳۹ ۳٤۰، ح ۱٤.

علی بن جعفر، از برادرش موسی کاظم علیه السلام روایت شده است که: به ایشان گفتم: تأویل آیه قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَاء مَّعِينٍ چیست؟ فرمود: اگر امام خویش را از دست دهید، چه کسی امام جدیدی را برای شما خواهد آورد.

عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ قَالَ: سُئِلَ الرِّضَا صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **قُلْ أَ رَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ ماؤُكُمْ غَوْراً فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِماءٍ مَعِينٍ** فَقَالَ عليه السلام مَاؤُكُمْ أَبْوَابُكُمُ الْأَئِمَّةُ وَ الْأَئِمَّةُ أَبْوَابُ اللهِ فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ يَعْنِي يَأْتِيكُمْ بِعِلْمِ الْإِمَامِ. تفسير القمّي ۲/ ۳۷۹.

فضاله بن ایوب روایت کرده است که: از امام رضا علیه السلام در خصوص این آیه: قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَاء مَّعِينٍ ، پرسیدند. فرمود: آب شما درهای شماست، یعنی ائمه صلوات الله علیهم اجمعین است و ائمه درهای خداوند، بین او و آفریدگانش هستند فَمَن يَأْتِيكُم بِمَاءٍ مَّعِينٍ منظور علم امام است.

عَنْ حسن بن محبوب عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ قَالَ لِي لَا بُدَّ مِنْ فِتْنَةٍ صَمَّاءَ صَيْلَمٍ تَسْقُطُ فِيهَا كُلُّ بِطَانَةٍ وَ وَلِيجَةٍ وَ ذَلِكَ عِنْدَ فِقْدَانِ الشِّيعَةِ الثَّالِثَ مِنْ وُلْدِي يَبْكِي عَلَيْهِ السَّمَاءُ وَ أَهْلُ الْأَرْضِ وَ كُلُّ حَرَّى وَ حَرَّانَ وَ كُلُّ حَزِينٍ لَهْفَانَ ثُمَّ قَالَ بِأَبِي وَ أُمِّي سَمِيُّ جَدِّي شَبِيهِي وَ شَبِيهُ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عليه السلام عَلَيْهِ جُيُوبُ النُّورِ تَتَوَقَّدُ بِشُعَاعِ ضِيَاءِ الْقُدْسِ كَمْ مِنْ حَرَّى مُؤْمِنَةٍ وَ كَمْ مُؤْمِنٍ مُتَأَسِّفٍ حَيْرَانَ حَزِينٍ عِنْدَ فِقْدَانِ الْمَاءِ الْمَعِينِ كَأَنِّي بِهِمْ آيِسٌ مَا كَانُوا قَدْ نُودُوا نِدَاءً يَسْمَعُ مَنْ بَعُدَ كَمَا يَسْمَعُ مَنْ قَرُبَ يَكُونُ رَحْمَةً عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ عَذَاباً عَلَى الْكَافِرِينَ. العيون ۲/ ٦، ح ۱٤.

حسن بن محبوب از امام هشتم روایت کرد که گفت: امام به من فرمود: بناچار فتنه و آشوبی بسیار سهمگین و خونین روی خواهد داد که هر نوع خویشی و نزدیکی و دوستی و رفاقتی ساقط خواهد شد و از بین میرود، و این امر هنگامیست که شیعه سومین فرزندم را گم کند، که اهل آسمان و زمین و هر تشنه‌ای از مرد و زن، و هر اندوهگین و هر ستمدیده‌ای برای او اشک ریزند، سپس فرمود: پدر و مادرم فدای آن فردی که همنام جدّم می‌باشد و شبیه من و شبیه موسی بن عمران علیهم السّلام است، بر پیکر اوست پوششهای نور که به پرتو روشنائی قدس افروخته شده، چه بسیار زن مؤمنه سرگردان و چه بسیار مردان غمگین که حیران و اندوهگین باشند که تشنه آن آب خوشگوارند، گویا آنان را مینگرم در هنگامی که به تمامه از یافتن آن مأیوسند که ناگهان ندائی برآید که همه از دور بشنوند چنان که از نزدیک شنیده شود که اوست رحمت بر مؤمنان و عقوبت بر کافران.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ مَا تَأْوِيلُ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **قُلْ أَ رَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ ماؤُكُمْ غَوْراً فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِماءٍ مَعِينٍ** فَقَالَ إِذَا فَقَدْتُمْ إِمَامَكُمْ فَلَمْ تَرَوْهُ فَمَا ذَا تَصْنَعُونَ؟ كمال الدين/ ۳٦۰، ح ۳.

علی بن جعفر، از برادرش امام موسی کاظم علیهما السلام نقل می کند: به ایشان گفتم: تفسیر این آیه چیست؟ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَاء مَّعِينٍ ؟ فرمود: اگر امام خویش را از دست دهید و او را نبینید، چه کار می کنید؟

عَنْ ابی بصیر عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **قُلْ أَ رَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ ماؤُكُمْ غَوْراً فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِماءٍ مَعِينٍ** فَقَالَ هَذِهِ نَزَلَتْ فِي الْقَائِمِ يَقُولُ إِنْ أَصْبَحَ إِمَامُكُمْ غَائِباً عَنْكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيْنَ هُوَ فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِإِمَامٍ ظَاهِرٍ يَأْتِيكُمْ بِأَخْبَارِ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ حَلَالِ اللهِ جَلَّ وَ عَزَّ وَ حَرَامِهِ ثُمَّ قَالَ عليه السلام وَ اللهِ مَا جَاءَ تَأْوِيلُ هَذِهِ الْآيَةِ وَ لَا بُدَّ أَنْ يَجِيءَ تَأْوِيلُهَا. کمال الدین/ ۳۲۵ ۳۲۶، ح ۳.

ابو بصیر از امام باقر علیه السّلام روایت کند که در تفسیر این کلام خدای تعالی قُلْ أَ رَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ ماؤُكُمْ غَوْراً فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِماءٍ مَعِينٍ فرمود: این آیه در باره امام قائم علیه السّلام نازل شده است می‌فرماید: اگر امامتان از شما غائب شود و ندانید که او کجاست، چه کسی امام ظاهری برای شما خواهد آورد؟ تا اخبار آسمان و زمین و حلال و حرام خدای تعالی را برای شما بیاورد، سپس فرمود: به خدا سوگند تأویل این آیه هنوز نیامده است و ناگزیر باید بیاید.

۶۸. القلم

القلم ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ (۱) مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ (۲) وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ (۳) وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ (۴) فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ (۵) بِأَيِّيكُمُ الْمَفْتُونُ (۶) إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ (۷) فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ (۸) وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ (۹) وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. نون سوگند به قلم و آن چه می نویسند (۱) [که] تو به لطف پروردگارت دیوانه نیستی (۲) و بی گمان تو را پاداشی بی منت خواهد بود (۳) و راستی که تو را خویی والاست (۴) به زودی خواهی دید و خواهند دید (۵) [که] کدام یك از شما دستخوش جنونید (۶) پروردگارت خود بهتر می داند چه کسی از راه او منحرف شده و [هم] او به راه یافتگان داناتر است (۷) پس از دروغزنان فرمان مبر (۸) دوست دارند که نرمی کنی تا نرمی نمایند (۹) و از هر قسم خورندهٔ فرومایه ای فرمان مبر (۱۰)

عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ الرَّازِيِ أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَقَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللهِ تَعَالَى **ن وَ الْقَلَمِ وَ ما يَسْطُرُونَ**...وَ أَمَّا نُونٌ فَكَانَ نَهَراً فِي الْجَنَّةِ أَشَدَّ بَيَاضاً مِنَ الثَّلْجِ وَ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ قَالَ اللهُ تَعَالَى لَهُ كُنْ مِدَاداً فَكَانَ مِدَاداً ثُمَّ أَخَذَ شَجَرَةً فَغَرَسَهَا بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ وَ الْيَدُ الْقُوَّةُ وَ لَيْسَ بِحَيْثُ تَذْهَبُ إِلَيْهِ الْمُشَبِّهَةُ ثُمَّ قَالَ لَهَا كُونِي قَلَماً ثُمَّ قَالَ لَهُ اكْتُبْ فَقَالَ لَهُ يَا رَبِّ وَ مَا أَكْتُبُ قَالَ اكْتُبْ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَفَعَلَ ذَلِكَ ثُمَّ خَتَمَ عَلَيْهِ وَ قَالَ لَا تَنْطِقَنَّ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ.العلل/ ۴۰۲، ح ۲.

یحیی بن ابی علاء رازی نقل کرده است که: مردی بر امام صادق علیه السلام وارد شد و عرض کرد: فدایت شوم! در خصوص این آیه برای من توضیح دهید: ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ، فرمود: نون، رودی در بهشت بود که از برف سفیدتر بود و از عسل شیرین تر بود، و خداوند عزّ و جلّ فرمود: جوهر و مرکب شو. پس جوهر شد، سپس درختی را برداشت و در دست خویش قرار داد. سپس فرمود: دست، همان قوت و قدرت است و نه فکر کنی که مشبه به در این جا مورد نظر است. سپس به آن دستور داد: تبدیل به قلم

شو! بنابراین به قلم تبدیل شد. سپس به آن فرمود: بنویس! گفت: پروردگارا! چه چیزی بنویسم؟ فرمود: هر آن چه تا روز قیامت موجود است را بنویس؛ بنابراین، این کار را انجام داد، سپس بر آن مُهر زد و فرمود: تا زمان مشخص شده، دیگر سخن نگو.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ .... وَ أَمَّا ن فَهُوَ نَهَرٌ فِي الْجَنَّةِ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ اجْمُدْ فَجَمُدَ فَصَارَ مِدَاداً ثُمَّ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْقَلَمِ اكْتُبْ فَسَطَرَ الْقَلَمُ فِي اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ مَا كَانَ وَ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَالْمِدَادُ مِدَادٌ مِنْ نُورٍ وَ الْقَلَمُ قَلَمٌ مِنْ نُورٍ وَ اللَّوْحُ لَوْحٌ مِنْ نُورٍ وَ قَالَ سُفْيَانُ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ بَيِّنْ لِي أَمْرَ اللَّوْحِ وَ الْقَلَمِ وَ الْمِدَادِ فَضْلَ بَيَانٍ وَ عَلِّمْنِي مِمَّا عَلَّمَكَ اللهُ فَقَالَ يَا ابْنَ سَعِيدٍ لَوْ لَا أَنَّكَ أَهْلٌ لِلْجَوَابِ مَا أَجَبْتُكَ فَنُونٌ مَلَكٌ يُؤَدِّي إِلَى الْقَلَمِ وَ هُوَ مَلَكٌ وَ الْقَلَمُ يُؤَدِّي إِلَى اللَّوْحِ وَ هُوَ مَلَكٌ وَ اللَّوْحُ يُؤَدِّي إِلَى إِسْرَافِيلَ ﷺ وَ إِسْرَافِيلُ ﷺ يُؤَدِّي إِلَى مِيكَائِيلَ ﷺ وَ مِيكَائِيلُ ﷺ يُؤَدِّي إِلَى جَبْرَئِيلَ ﷺ وَ جَبْرَئِيلُ ﷺ يُؤَدِّي إِلَى الْأَنْبِيَاءِ وَ الرُّسُلِ ﷺ قَالَ ثُمَّ قَالَ لِي قُمْ يَا سُفْيَانُ فَلَا آمَنُ عَلَيْكَ.. معاني الأخبار/ ۴۳، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند: و اما و اما نون رودی در بهشت است، که خداوند عزّ و جلّ به آن فرمود: بسته شو، پس بسته شد. سپس خداوند عزّ و جلّ به قلم فرمود: بنویس. بنابراین قلم، آن چه وجود داشته و آن چه تا روز قیامت به وجود خواهد آمد را در لوح محفوظ نوشت. جوهر، جوهری از نور است و قلم، قلمی از نور است، و لوح، لوحی از نور است.سفیان گفت: به ایشان عرض کردم: ای فرزند رسول خدا! آیا ممکن است که امر لوح و قلم و جوهر را برای من کاملاً توضیح دهید، و آن چه را خداوند به شما آموخته، به من بیاموزید؟ فرمود: ای ابن سعید! اگر شایسته جواب دادن نبودی، پاسخ تو را نمی دادم؛ نون، فرشته ای است که به قلم منتقل می کند و قلم نیز فرشته است، و قلم به لوح منتقل می کند و لوح نیز فرشته است، و لوح به اسرافیل منتقل می کند و اسرافیل به میکائیل منتقل می کند، و میکائیل به جبرئیل منتقل می کند، و جبرئیل به انبیا وپیامبران صلوات الله علیهم اجمعین منتقل می کند. گفت: سپس فرمود: ای سفیان! به پاخیز که خاطرمان از تو جمع نیست.

عَنْ عبد الرحیم قصیر عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ ن وَ الْقَلَمِ، قَالَ: إِنَّ اللهَ خَلَقَ الْقَلَمَ مِنْ شَجَرَةٍ فِي الْجَنَّةِ يُقَالُ لَهَا الْخُلْدُ ثُمَّ قَالَ لِنَهَرٍ فِي الْجَنَّةِ كُنْ مِدَاداً فَجَمَدَ النَّهَرُ وَ كَانَ أَشَدَّ بَيَاضاً مِنَ الثَّلْجِ وَ أَحْلَى مِنَ الشَّهْدِ ثُمَّ قَالَ لِلْقَلَمِ اكْتُبْ قَالَ وَ مَا أَكْتُبُ يَا رَبِّ قَالَ اكْتُبْ مَا كَانَ وَ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَكَتَبَ الْقَلَمُ فِي رَقٍّ أَشَدَّ بَيَاضاً مِنَ الْفِضَّةِ وَ أَصْفَى مِنَ الْيَاقُوتِ ثُمَّ طَوَاهُ فَجَعَلَهُ فِي رُكْنِ الْعَرْشِ ثُمَّ خَتَمَ عَلَى فَمِ الْقَلَمِ فَلَمْ يَنْطِقْ بَعْدُ وَ لَا يَنْطِقُ أَبَداً، فَهُوَ الْكِتَابُ الْمَكْنُونُ الَّذِي مِنْهُ النُّسَخُ كُلُّهَا، أَ وَ لَسْتُمْ عَرَباً فَكَيْفَ لَا تَعْرِفُونَ مَعْنَى الْكَلَامِ، وَ أَحَدُكُمْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ انْسَخْ ذَلِكَ الْكِتَابَ أَ وَ لَيْسَ إِنَّمَا يُنْسَخُ مِنْ كِتَابٍ أُخِذَ مِنَ الْأَصْلِ وَ هُوَ قَوْلُهُ: إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ ما كُنْتُمْ تَعْمَلُون. تفسير القمّي ۲/ ۳۷۹ ۳۸۰.

عبد الرحیم قصیر، از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که: درباره آیه ن وَالْقَلَمِ از ایشان پرسیدم. فرمود: خداوند عزّ و جلّ قلم را از درختی بهشتی آفرید که درخت خُلد نامیده می شود. سپس به رودی در بهشت فرمود: جوهر شو. پس آن نهر که از برف سفیدتر و از عسل شیرین تر بود، منجمد شد. سپس به قلم فرمود: بنویس. گفت: پروردگارا! چه چیزی بنویسم؟ فرمود: آن چه موجود است و آن چه تا روز قیامت موجود خواهد بود را بنویس و ثبت کن. قلم بر روی پوست نازکی که از نقره سفیدتر و از یاقوت شفاف تر بود، نوشت و آن را پیچاند و در گوشه عرش قرار داد.بعد از آن بر قلم مُهر زد و از آن پس لب به سخن نگشود و لب به سخن نخواهد گشود.این همان کتاب محفوظ است که تمامی نسخه برداری ها از آن است. مگر شما عرب نیستید؟ پس چرا

معنای سخن را نمی فهمید، در حالی که به همدیگر می گویید: از این کتاب نسخه بردار، مگر این طور نیست که از اصل یک نوشته، نسخه برداشته می شود؟ و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است: إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللهُ الْقَلَمَ فَقَالَ لَهُ اكْتُبْ فَكَتَبَ مَا كَانَ وَ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. تفسير القمّي ۲/۱۹۸.

امام صادق علیه السلام فرمودند: اولین خلق خدا قلم است و به او گفته شد بنویس پس نوشت آن‌چه را تا قیامت بیاید.

عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ النَّحْوِيِّ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَدَّبَ نَبِيَّهُ عَلَى مَحَبَّتِهِ فَقَالَ **وَ إِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ** ثُمَّ فَوَّضَ إِلَيْهِ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا** وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ **مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطاعَ اللهَ** قَالَ ثُمَّ قَالَ وَ إِنَّ نَبِيَّ اللهِ صلى الله عليه و آله فَوَّضَ إِلَى عَلِيٍّ عليه السلام وَ ائْتَمَنَهُ فَسَلَّمْتُمْ وَ جَحَدَ النَّاسُ فَوَ اللهِ لَنُحِبُّكُمْ أَنْ تَقُولُوا إِذَا قُلْنَا وَ أَنْ تَصْمُتُوا إِذَا صَمَتْنَا وَ نَحْنُ فِيمَا بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا جَعَلَ اللهُ لِأَحَدٍ خَيْراً فِي خِلَافِ أَمْرِنَا. الكافي ۱/ ۲۶۵، ح ۱.

ابواسحاق نحوی گوید: بر امام صادق علیه السّلام وارد شدم و شنیدم می فرمود: خدای عزوجل پیغمبرش را به محبت خود تربیت کرد و سپس فرمود وَ إِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ و آنگاه باو واگذار کرد و فرمود وَ ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا و باز فرمود مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطاعَ اللهَ سپس امام فرمود: پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم خدا کار را بعلی علیه السّلام واگذار کرد و او را امین شمرد، شما تسلیم شدید و آن مردم انکار کردند، بخدا ما شما را دوست داریم که هرگاه بگوئیم بگوئید، و هرگاه سکوت کنیم ، سکوت کنید، و ما واسطه میان شما و خدای عزوجل هستیم ، خدا برای هیچکس در مخالفت امر ما خیری قرار نداده است.

عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ لِبَعْضِ أَصْحَابِ قَيْسٍ الْمَاصِرِ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَدَّبَ نَبِيَّهُ فَأَحْسَنَ أَدَبَهُ فَلَمَّا أَكْمَلَ لَهُ الْأَدَبَ قَالَ **إِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ** ثُمَّ فَوَّضَ إِلَيْهِ أَمْرَ الدِّينِ وَ الْأُمَّةِ لِيَسُوسَ عِبَادَه.... الكافي ۱/ ۲۶۶، ح ٤.

فضیل بن یسار گوید: شنیدم امام صادق علیه السّلام ببعضی از اصحاب قیس ماصر میفرمود: همانا خدای عزوجل پیغمبرش را تربیت کرد و نیکو تربیت کرد، چون تربیت او را تکمیل نمود، فرمود: إِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ سپس امر دین و امت را باو واگذار فرمود تا سیاست بندگانش را بعهده گیرد.

ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ مَا حَدُّ حُسْنِ الْخُلُقِ قَالَ تُلِينُ جَنَاحَكَ وَ تُطِيبُ كَلَامَكَ وَ تَلْقَى أَخَاكَ بِبِشْرٍ حَسَنٍ. الفقيه ٤/ ۲۹۵، ح ۸۹۳.

ابن محبوب از یکی از اصحاب گوید به امام صادق علیه السلام عرض کرد: اندازه حسن خلق چیست؟ فرمود: این که فروتنی کنی و خوش سخن باشی و برادرت را با خوشرویی برخورد کنی.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَ قَدْ خَلَصَ وُدِّي إِلَى قَلْبِهِ وَ مَا خَلَصَ وُدِّي إِلَى قَلْبِ أَحَدٍ إِلَّا وَ قَدْ خَلَصَ وُدُّ عَلِيٍّ إِلَى قَلْبِهِ كَذَبَ يَا عَلِيُّ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُحِبُّنِي وَ يُبْغِضُكَ قَالَ فَقَالَ رَجُلَانِ مِنَ الْمُنَافِقِينَ لَقَدْ فُتِنَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله بِهَذَا الْغُلَامِ

فَأَنْزَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَسَتُبْصِرُ وَ يُبْصِرُونَ بِأَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ وَ لا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ قَالَ نَزَلَتْ فِيهِمَا إِلَى آخِرِ الْآيَةِ. المحاسن/ ۱۵۱، ح ۷۱.

امام محمد باقر علیه السلام می فرماید: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: مؤمنی وجود ندارد، مگر آن که محبت من در قلب وی خالص باشد و محبت من در قلب هیچ کس خالص نخواهد شد، مگر آن که محبت علی علیه السلام در قلب وی خالص باشد. ای علی! دروغ است کسی که ادعا می کند که به من محبت می ورزد و تو را دوست نداشته باشد. فرمود: دو نفر از منافقین گفتند: رسول خدا صلی الله علیه و آله شیفته این جوان شد؛ بنابراین خداوند تعالی این آیه را نازل کرد: فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ* بِأَييِّكُمُ الْمَفْتُونُ* إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ* فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ می فرماید: که این آیات تا آخر درباره آن دو نازل شد است.

عليّ بن إبراهيم : فَسَتُبْصِرُ وَ يُبْصِرُونَ بِأَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ بِأَيِّكُمْ تُفْتَنُونَ هَكَذَا نَزَلَتْ فِي بَنِي أُمَيَّةَ بِأَيِّكُمْ بِأَبِي حَفْرٍ وَ زُفَرَ وَ غُفَلٍ. تفسير القمي ۲/ ۳۸۰.

علی بن ابراهیم، درباره این آیات: فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ* بِأَييِّكُمُ الْمَفْتُونُ می گوید: یعنی این که شیفته کدام شخص می شوید؟ این آیه درباره بنی امیه نازل شد بِأَييِّكُمُ یعنی: حَفر و زُفر و غفل.

عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ مُزَاحِمٍ قَالَ لَمَّا رَأَتْ قُرَيْشٌ تَقْدِيمَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله عَلِيّاً علیه السلام وَ إِعْظَامَهُ لَهُ نَالُوا مِنْ عَلِيٍّ علیه السلام فَقَالُوا قَدِ افْتَتَنَ بِهِ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله فَأَنْزَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى ن وَ الْقَلَمِ وَ ما يَسْطُرُونَ قَسَمٌ أَقْسَمَ اللهُ تَعَالَى بِهِ ما أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ وَ إِنَّ لَكَ لَأَجْراً غَيْرَ مَمْنُونٍ وَ إِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ فَسَتُبْصِرُ وَ يُبْصِرُونَ بِأَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ وَ سَبِيلُهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۱۱، ح ۲.

ضحّاک بن مُزاحم نقل کرده است: قریش آن گاه که آن همه اکرام و تعریف و تمجید پیامبر صلی الله علیه و آله نسبت به علی علیه السلام را دیدند، با علی علیه السلام دشمنی کردند و گفتند: محمد شیفته او شده است؛ بنابراین خداوند تعالی این آیات را نازل کرد: ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ قسمی است که خداوند به آن سوگند یاد کرده است ما أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ وَ إِنَّ لَكَ لَأَجْراً غَيْرَ مَمْنُونٍ وَ إِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ فَسَتُبْصِرُ وَ يُبْصِرُونَ بِأَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ و راه علی بن ابی طالب علیه السلام است.

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ لَمَّا أَخَذَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله بِيَدِ عَلِيٍّ علیه السلام فَرَفَعَهَا وَ قَالَ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ قَالَ أُنَاسٌ إِنَّمَا افْتَتَنَ بِابْنِ عَمِّهِ وَ نَزَلَتِ الْآيَةُ فَسَتُبْصِرُ وَ يُبْصِرُونَ بِأَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۱۱، ح ۳.

از ابو ایوب انصاری روایت شده است که: هنگامی که پیامبر صلی الله علیه و آله دست علی علیه السلام را گرفت و بالا برد و فرمود: هر کس من مولای او باشم، علی مولای اوست، برخی از مردم گفتند: این تنها به خاطر شیفتگی ایشان به پسرعمویش است؛ بنابراین این آیه نازل شد: فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ بِأَييِّكُمُ الْمَفْتُونُ.

القلم ۲۰-۱۱

هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ (۱۱) مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ (۱۲) عُتُلٍّ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٍ (۱۳) أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ (۱۴) إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (۱۵) سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ (۱۶) إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ (۱۷) وَلَا يَسْتَثْنُونَ (۱۸) فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ (۱۹) فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ (۲۰)

[که] عیبجوست و برای خبرچینی گام برمی دارد (۱۱) مانع خیر متجاوز گناه پیشه (۱۲) گستاخ [و] گذشته از آن زنازاده است (۱۳) به صرف اینکه مالدار و پسردار است (۱۴) چون آیات ما بر او خوانده شود گوید افسانه های پیشینیان است (۱۵) زود اکه بر بینی اش داغ نهیم [و رسوایش کنیم] (۱۶) ما آنان را همان گونه که باغداران را آزمودیم مورد آزمایش قرار دادیم آنگاه که سوگند خوردند که صبح برخیزند و [میوه] آن [باغ] را حتما بچینند (۱۷) و [لی] ان شاء الله نگفتند (۱۸) پس در حالی که آنان غنوده بودند بلایی از جانب پروردگارت بر آن [باغ] به گردش در آمد (۱۹) و [باغ] آفت زده [و زمین بایر] گردید (۲۰)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام **عُتُلٍّ بَعْدَ ذلِكَ زَنِيمٍ** قَالَ الْعُتُلُّ الْعَظِيمُ الْكُفْرِ وَ الزَّنِيمُ الْمُسْتَهْتِرُ بِكُفْرِهِ. معاني الأخبار/ ۱۴۹، ح ۱.

محمد بن مسلم نقل می کند: از امام صادق علیه السلام منظور این آیه را پرسیدم: عُتُلٍّ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٍ فرمود: عُتُلّ کسی است که کفرش شدید باشد و زنیم کسی است که در کفر خویش بی پروا باشد.

عَنْ حُسَيْنِ بْنِ مُخْتَارٍ عَنْهُمْ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ لا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ** الثَّانِي **هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ عُتُلٍّ بَعْدَ ذلِكَ زَنِيمٍ** قَالَ الْعُتُلُّ الْكَافِرُ الْعَظِيمُ الْكُفْرِ وَ الزَّنِيمُ وَلَدُ الزِّنَاءِ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۱۲، ح ٤.

حسین بن مختار از ائمه صلوات الله علیهم اجمعین نقل می کند: منظور از این آیه: وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ خلیفه دوم است، و هَمَّازٍ مَّشَّاء بِنَمِيمٍ* مَنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ عُتُلٍّ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٍ ، نقل می کند که عُتُل: کافری است که کفرش شدید و عظیم است و زنیم: ولد الزنا است.

عليّ بن إبراهيم : **إِذا تُتْلى عَلَيْهِ آياتُنا قالَ** أَيِ الثَّانِي **أَساطِيرُ الْأَوَّلِينَ** أَيْ أَكَاذِيبُ الْأَوَّلِينَ **سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ** قَالَ فِي الرَّجْعَةِ إِذَا رَجَعَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ يَرْجِعُ أَعْدَاؤُهُ فَيَسِمُهُمْ بِمِيسَمٍ مَعَهُ كَمَا تُوسَمُ الْبَهَائِمُ عَلَى الْخَرَاطِيمِ الْأَنْفُ وَ الشَّفَتَانِ. تفسير القمّي ۲/ ۳۸۱.

علی بن ابراهیم: آیه إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا منظور، خلیفه دوم است، قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ، دروغ گویی های گذشتگان است، و آیه سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ می گوید: هنگام رجعت، آن هنگام که امیر المؤمنین علیه السلام باز می گردد و دشمنانش باز می گردند و با وسیله داغ زنی، بینی و لبهای آنان را مانند چهارپایان، نشانه می گذارد، و خراطیم بینی و دو لب را گویند.

القلم ۳۰-۲۱

فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَ (۲۱) أَنِ اغْدُوا عَلَى حَرْثِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَارِمِينَ (۲۲) فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَافَتُونَ (۲۳) أَنْ لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِسْكِينٌ (۲۴) وَغَدَوْا عَلَى حَرْدٍ قَادِرِينَ (۲۵) فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا إِنَّا لَضَالُّونَ (۲۶) بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ (۲۷) قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ (۲۸) قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ (۲۹) فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ (۳۰)

پس [باغداران] بامدادان یکدیگر را صدا زدند (۲۱) که اگر میوه می‌چینید بامدادان به سوی کشت خویش روید (۲۲) پس به راه افتادند و آهسته به هم می گفتند (۲۳) که امروز نباید در باغ بینوایی بر شما در آید (۲۴) و صبحگاهان در حالی که خود را بر منع [بینوایان] توانا می دیدند رفتند (۲۵) و چون [باغ] را دیدند گفتند قطعا ما راه گم کرده ایم (۲۶) [نه] بلکه ما محروميم (۲۷) خردمندترینشان گفت آیا به شما نگفتم چرا خدا را به پاکی نمی ستایید (۲۸) گفتند پروردگارا تو را به پاکی می ستاییم ما واقعا ستمگر بودیم (۲۹) پس بعضي‌شان رو به بعضی دیگر آوردند و همدیگر را به نکوهش گرفتند (۳۰)

القلم ۴۰-۳۱

قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا طَاغِينَ (۳۱) عَسَى رَبُّنَا أَنْ يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِنْهَا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا رَاغِبُونَ (۳۲) كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (۳۳) إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ (۳۴) أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ (۳۵) مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (۳۶) أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ (۳۷) إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ (۳۸) أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ (۳۹) سَلْهُمْ أَيُّهُمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ (۴۰)

گفتند ای وای بر ما که سرکش بوده ایم (۳۱) امید است که پروردگار ما بهتر از آن را به ما عوض دهد زیرا ما به پروردگارمان مشتاقیم (۳۲) عذاب [دنیا] چنین است و عذاب آخرت اگر می دانستند قطعا بزرگتر خواهد بود (۳۳) برای پرهیزگاران نزد پروردگارشان باغستان‌های پرناز و نعمت است (۳۴) پس آیا فرمانبرداران را چون بدکاران قرار خواهیم داد (۳۵) شما را چه شده چگونه داوری می کنید (۳۶) یا شما را کتابی هست که در آن فرا می گیرید (۳۷) که هر چه را برمی گزینید برای شما در آن خواهد بود (۳۸) یا اینکه شما تا روز قیامت [از ما] سوگندهایی رسا گرفته اید که هر چه دلتان خواست حکم کنید (۳۹) از آنان بپرس کدامشان ضامن این [ادعا] ند (۴۰)

القلم ۵۲-۴۱

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ (۴۱) يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ (۴۲) خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ (۴۳) فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهَذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ (۴۴) وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ (۴۵) أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ (۴۶) أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ (۴۷) فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ (۴۸) لَوْلَا أَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَنُبِذَ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ (۴۹) فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ

فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ (۵۰) وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ (۵۱) وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ (۵۲)

پاشریکانی دارند پس اگر راست می گویند شریکانشان را بیاورند (۴۱) روزی که کارزار [ورهایی دشوار] شود و به سجده فراخوانده شوند و در خود توانایی نیابند (۴۲) دیدگانشان به زیر افتاده خواری آنان را فرو می گیرد در حالی که [پیش از این] به سجده دعوت می شدند و تندرست بودند (۴۳) پس مرا با کسی که این گفتار را تکذیب می کند واگذار به تدریج آنان را به گونه ای که در نیابند [گریبان] خواهیم گرفت (۴۴) و مهلتشان می دهم زیرا تدبیر من [سخت] استوار است (۴۵) آیا از آنان مزدی درخواست می کنی و آنان خود را زیر بار تاوان گرانبار می یابند (۴۶) یا [علم] غیب پیش آن هاست و آن ها می نویسند (۴۷) پس در [امتثال] حکم پروردگارت شکیبایی ورز و مانند همدم ماهی [=یونس] مباش آنگاه که اندوه زده ندا در داد (۴۸) اگر لطفی از جانب پروردگارش تدارك [حال] او نمی کرد قطعا نکوهش شده بر زمین خشك انداخته می شد (۴۹) پس پروردگارش وی را برگزید و از شایستگانش گردانید (۵۰) و آنان که کافر شدند چون قرآن را شنیدند چیزی نمانده بود که تو را چشم بزنند و می گفتند او واقعا دیوانه ای است (۵۱) و حال آنکه [قرآن] جز تذکاری برای جهانیان نیست (۵۲)

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ ساقٍ وَ يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ** قَالَ حِجَابٌ مِنْ نُورٍ يُكْشَفُ فَيَقَعُ الْمُؤْمِنُونَ سُجَّداً وَ تَدْمُجُ أَصْلَابُ الْمُنَافِقِينَ **فَلا يَسْتَطِيعُونَ** السُّجُودَ. العيون ۱/ ۹۸ ۹۹، ح ۱۴.

امام رضا علیه السلام درباره این آیه: يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فرمود: حجاب و پوششی از نور باز می شود و مؤمنین در حال سجده بر زمین می افتند، و کمر منافقان خشک و صاف می شود و نمی توانند سجده کنند.

عليّ بن إبراهيم : **يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ ساقٍ وَ يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ** قَالَ يُكْشَفُ عَنِ الْأُمُورِ الَّتِي خَفِيَتْ وَ مَا غَصَبُوا آلَ مُحَمَّدٍ عليهم السلام حَقَّهُمْ **وَ يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ** قَالَ يُكْشَفُ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَتَصِيرُ أَعْنَاقُهُمْ مِثْلَ صَيَاصِي الْبَقَرِ يَعْنِي قُرُونَهَا **فَلا يَسْتَطِيعُونَ** أَنْ يَسْجُدُوا وَ هُوَ عُقُوبَةٌ لَهُمْ لِأَنَّهُمْ لَمْ يُطِيعُوا اللهَ فِي الدُّنْيَا فِي أَمْرِهِ وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَ قَدْ كانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَ هُمْ سالِمُونَ** قَالَ إِلَى وَلَايَتِهِ فِي الدُّنْيَا وَ هُمْ يَسْتَطِيعُونَ. تفسير القمّي ۲/ ۳۸۳.

علی بن ابراهیم می گوید: در این آیه: سَلْهُم أَيُّهُم بِذَلِكَ زَعِيمٌ منظور، کفیل و ضامن است و در این آیه: يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ ، می گوید: از اموری که پنهان شده بود، پرده برداشته می شود، و آن حقی که از خاندان محمد که سلام و درود خدا بر آنان باد غصب شده است، برملا می شود، وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ ، برای امیر المؤمنین علیه السلام نمایان می شود و گردن آنان مانند شاخ گاو خشک می شود فَلَا يَسْتَطِيعُونَ که سجده کنند، و این مجازات است به این دلیل که آن‌ها در دنیا، فرمان خداوند را اطاعت نمی کردند و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است: وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ ، می گوید: در دنیا به ولایتش دعوت می شدند در حالی که می توانستند این کار را انجام دهند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ :إِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدٍ خَيْراً فَأَذْنَبَ ذَنْباً أَتْبَعَهُ بِنَقِمَةٍ وَ يُذَكِّرُهُ الِاسْتِغْفَارَ، وَ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ شَرّاً فَأَذْنَبَ ذَنْباً أَتْبَعَهُ بِنِعْمَةٍ لِيُنْسِيَهُ الِاسْتِغْفَارَ وَ يَتَمَادَى بِهَا، وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى **سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لا يَعْلَمُونَ**. العلل/ ۵۶۱، ح ۱.

حضرت ابو عبد الله علیه السّلام فرمودند: هر گاه خداوند متعال برای بنده‌ای خیر بخواهد پس در صورتی که آن بنده گناهی مرتکب شد به دنبال آن گرفتار نقمت و عذابی او را نموده تا بدین وسیله متوجه طلب آمرزش و استغفار گردد و زمانی که برای

بنده‌ای بدی را خواسته باشد به دنبال گناهش به او نعمتی می‌دهد تا استغفار را فراموش کرده و در گناه پیوسته بماند و به همین معنا اشاره دارد فرموده حق تعالی: سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لا يَعْلَمُونَ.

عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنِّي سَأَلْتُ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَرْزُقَنِي مَالًا فَرَزَقَنِي وَ إِنِّي سَأَلْتُ اللهَ أَنْ يَرْزُقَنِي وَلَداً فَرَزَقَنِي وَلَداً وَ سَأَلْتُهُ أَنْ يَرْزُقَنِي دَاراً فَرَزَقَنِي وَ قَدْ خِفْتُ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ اسْتِدْرَاجاً فَقَالَ أَمَا وَ اللهِ مَعَ الْحَمْدِ فَلَا. الكافي ۲/ ۹۷، ح ۱۷.

عمر بن یزید می‌گوید: امام صادق علیه السّلام عرضکردم : من از خدای عزوجل مال خواستم بمن روزی کرد و باز از او فرزند خواستم ، بمن روزی کرد، و از او خواستم بمن منزل دهد، روزی کرد، میترسم از اینکه این استدراج باشد، فرمود: امام بخدا با سپاسگزاری استدراج نیست.

عليّ بن إبراهيم : وَ إِنْ يَكادُ الَّذِينَ كَفَرُوا قَالَ لَمَّا أَخْبَرَهُمْ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله بِفَضْلِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالُوا هُوَ مَجْنُونٌ فَقَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ وَ ما هُوَ يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعالَمِينَ.. تفسير القمي ۲/ ۳۸۳.

علی بن ابراهیم: وَ إِنْ يَكادُ الَّذِينَ كَفَرُوا گفت پون رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم خبر داد از فضل امیر انمومنین علیه السلام گفتند او دیوانه است پس خداوند سبحان فرمود وَ ما هُوَ یعنی امیرالمومنین علیه السلام إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعالَمِينَ.

عَنِ الْحُسَيْنِ الْجَمَّالِ قَالَ حَمَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ فَلَمَّا بَلَغَ غَدِيرَ خُمٍ نَظَرَ إِلَيَّ وَ قَالَ هَذَا مَوْضِعُ قَدَمِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله حِينَ أَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ وَ قَالَ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ وَ كَانَ عَنْ يَمِينِ الْفُسْطَاطِ أَرْبَعَةُ نَفَرٍ مِنْ قُرَيْشٍ سَمَّاهُمْ لِي فَلَمَّا نَظَرُوا إِلَيْهِ وَ قَدْ رَفَعَ يَدَهُ حَتَّى بَانَ بَيَاضُ إِبْطَيْهِ قَالُوا انْظُرُوا إِلَى عَيْنَيْهِ قَدِ انْقَلَبَتَا كَأَنَّهُمَا عَيْنَا مَجْنُونٍ فَأَتَاهُ جَبْرَائِيلُ فَقَالَ اقْرَأْ وَ إِنْ يَكادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَ يَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ وَ ما هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعالَمِينَ وَ الذِّكْرُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَقُلْتُ الْحَمْدُ للهِ الَّذِي أَسْمَعَنِي هَذَا مِنْكَ فَقَالَ لَوْ لَا أَنَّكَ جَمَّالٌ لَمَا حَدَّثْتُكَ بِهَذَا لِأَنَّكَ لَا تُصَدَّقُ إِذَا رَوَيْتَ عَنِّي. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۱۳، ح ٦.

حسّان جمّال روایت کرده است که: امام جعفر صادق علیه السلام را از مدینه به مکه سوار بر شتر رساندم، و هنگامی که به مسجد الغدیر رسیدیم به طرف چپ کوه نگاه کرد و فرمود: این جا، جای پای رسول خدا صلی الله علیه و آله است که فرمود: هر کس من مولای اویم، علی مولای اوست. خداوندا! دوست بدار هر کس او را دوست می دارد و دشمن بدار هر کس او را دشمن بدارد. سپس به طرف دیگر نگاه کرد و فرمود: خیمه ابو فلان و ابو فلان و سالم غلام ابو حذیفه و عبیده بن جرّاح در این جا بود. هنگامی که پیامبر صلی الله علیه و آله را دیدند که دست امام علی علیه السلام را بلند می کند، گفتند: به چشمانش نگاه کنید که چگونه مانند چشمان دیوانه می چرخد. پس جبرئیل علیه السلام این آیه را نازل کرد: وَإِن يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ* وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ، سپس فرمود: ای حسّان! اگر تو شتربان من نبودی این سخن ها را به تو نمی گفتم چون وقتی اینرا از من روایت میکردی ترا تصدیق نمکردند.

٦٩. الحاقّة

الحاقّة ١٠-١

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَاقَّةُ (١) مَا الْحَاقَّةُ (٢) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ (٣) كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ (٤) فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ (٥) وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ (٦) سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ (٧) فَهَلْ تَرَى لَهُم مِّن بَاقِيَةٍ (٨) وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَن قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ (٩) فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَّابِيَةً (١٠)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. آن رخ دهنده (١) چیست آن رخ دهنده (٢) و چه دانی که آن رخ دهنده چیست (٣) ثمود و عاد آن حادثه کوبنده را تکذیب کردند (۴) اما ثمود به [سزای] سرکشی [خود] به هلاکت رسیدند (۵) و اما عاد به [وسیله] تندبادی توفنده سرکش هلاک شدند (۶) [که خدا] آن را هفت شب و هشت روز پیاپی بر آنان بگماشت در آن [مدت] مردم را فروافتاده می دیدی گویی آن ها تنه های نخلهای میان تهی اند (٧) آیا از آنان کسی را برجای می بینی (٨) و فرعون و کسانی که پیش از او بودند و [مردم] شهرهای سرنگون شده [سدوم و عاموره] مرتکب خطا شدند (٩) و از امر فرستاده پروردگارشان سرپیچی کردند و [خدا هم] آنان را به گرفتنی سخت فروگرفت (١٠)

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ الْأَرْبِعَاءُ يَوْمُ **نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ** لِأَنَّهُ أَوَّلُ يَوْمٍ وَ آخِرُ يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ الَّتِي قَالَ اللهُ تَعَالَى **سَخَّرَها عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيالٍ وَ ثَمانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُوما**. العلل/ ٣٨١، ح ٢.

عثمان بن عیسی، از امام جعفر صادق علیه السلام نقل می کند: چهارشنبه، همواره روز نحس و شومی است، به این دلیل که آن روز، اولین و آخرین روزی است که خداوند عزّ و جلّ می فرماید: سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا.

عَنْ حُمْرَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقْرَأُ **وَ جاءَ فِرْعَوْنُ وَ مَنْ قَبْلَهُ وَ الْمُؤْتَفِكاتُ بِالْخاطِئَةِ** قَالَ **وَ جاءَ فِرْعَوْنُ** يَعْنِي الثَّالِثَ **وَ مَنْ قَبْلَهُ** الْأَوَّلَيْنِ **وَ الْمُؤْتَفِكاتُ** أَهْلُ الْبَصْرَةِ **بِالْخاطِئَةِ** الْحُمَيْرَاء. تأويل الآيات الباهرة ٢/ ٧١٤، ح ١.

امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که تلاوت می کرد: وَجَاء فِرْعَوْنُ وَمَن قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَهِ ، و فرمود: وَجَاء فِرْعَوْنُ منظور خلیفه سوم است، وَمَن قَبْلَهُ منظور دو خلیفه اول است بِالْخَاطِئَهِ زن سرخ رو حُمَیرا که همان عائشه است.

الحاقّة ٢٠-١١

إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ (١١) لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ (١٢) فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ (١٣) وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً (١٤) فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ (١٥) وَانشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ (١٦) وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا

وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ (۱۷) يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ (۱۸) فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَءُوا كِتَابِيَهْ (۱۹) إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَهْ (۲۰)

ماچون آب طغیان کرد شما را بر کشتی سوار نمودیم (۱۱) تا آن را برای شما [مایه] تذکری گردانیم و گوشهای شنوا آن را نگاه دارد (۱۲) پس آنگاه که در صور یك بار دمیده شود (۱۳) و زمین و کوه‌ها از جای خود برداشته شوند و هر دوی آن‌ها با یك تکان ریز ریز گردند (۱۴) پس آن روز است که واقعه [آنچنانی] وقوع یابد (۱۵) و آسمان از هم بشکافد و در آن روز است که آن از هم گسسته باشد (۱۶) و فرشتگان در اطراف [آسمان] اند و عرش پروردگارت را آن روز هشت [فرشته] بر سر خود بر می دارند (۱۷) در آن روز شما [به پیشگاه خدا] عرضه می شوید [و] پوشیده ای از شما پوشیده نمی ماند (۱۸) اما کسی که کارنامه اش به دست راستش داده شود گوید بیایید و کتابم را بخوانید (۱۹) من یقین داشتم که به حساب خود می رسم (۲۰)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَا الَّذِي أَنْزَلَ اللهُ فِيَ **وَ تَعِيَها أُذُنٌ واعِيَةٌ** فَإِنَّا كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ فَخَبَّرَنَا بِالْوَحْيِ فَأَعِيهِ وَ يَفُوتُهُمْ فَإِذَا خَرَجْنَا قَالُوا **ما ذا قالَ آنِفاً**. البصائر/ ۱۵۵ ۱۵۶، ح ۳.

امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند: به خدا سوگند! من همان شخصی هستم که این آیه درباره او نازل شد: وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ ، ما نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله بودیم و ایشان درباره وحی به ما خبر می داد و من و کسانی که در آن جا بودند، سخنان ایشان را گوش می دادیم و هنگامی که خارج شدیم، گفتند: همین حالا حضرت چه چیزی فرمود؟...

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ **وَ تَعِيَها أُذُنٌ واعِيَةٌ** قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله هِيَ أُذُنُكَ يَا عَلِيُّ. الكافي ۱/ ۴۲۳، ح ۵۷.

امام صادق علیه السلام : چون این آیه نازل شد: وَ تَعِيَها أُذُنٌ واعِيَةٌ ، رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود: آن گوش تو است ، ای علی.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : وَ لَيْسَ فِي أَطْبَاقِ السَّمَاوَاتِ مَوْضِعُ إِهَابٍ إِلَّا وَ عَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ أَوْ سَاعٍ حَافِد. النهج/ ۱۳۱، الخطبة ۹۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:در تمام آسمان‌ها جای پوستینی خالی نمی‌توان یافت مگر آن که فرشته‌ای به سجده افتاده، یا در کار و تلاش است.

عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَدِمَ يَهُودِيَّانِ أَخَوَانِ مِنْ رُؤَسَاءِ الْيَهُودِ بِالْمَدِينَةِ فَقَالا يَا قَوْمِ إِنَّ نَبِيَّنَا حَدَّثَنَا عَنْهُ أَنَّهُ قَدْ ظَهَرَ نَبِيٌّ بِتِهَامَةَ يُسَفِّهُ أَحْلَامَ الْيَهُودِ وَ يَطْعُنُ فِي دِينِهِم.... فَرَبُّكَ يَحْمِلُ أَوْ يُحْمَلُ قَالَ إِنَّ رَبِّي عَزَّ وَ جَلَّ يَحْمِلُ كُلَّ شَيْءٍ بِقُدْرَتِهِ وَ لَا يَحْمِلُهُ شَيْءٌ قَالَ فَكَيْفَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ يَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمانِيَةٌ** قَالَ يَا يَهُودِيُّ أَ لَمْ تَعْلَمْ أَنَّ للهِ **ما فِي السَّماواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ وَ ما بَيْنَهُما وَ ما تَحْتَ الثَّرى** فَكُلُّ شَيْءٍ عَلَى الثَّرَى وَ الثَّرَى عَلَى الْقُدْرَةِ وَ الْقُدْرَةُ تَحْمِلُ كُلَّ شَيْءٍ.. الخصال/ ۵۹۷، ح ۱.

ابن عباس گفته: دو برادر جهود از بزرگان جهود به مدینه آمدند، به مسلمانان گفتند: در زمین تهامه پیامبری پیدا شده که جهودان را به سبک مغزی یاد می کند و از کیش ایشان نکوهش می کند... پرسید خدای تو بار می کند یا بار می‌شود؟. گفت: خدای من همه چیز را به نیروی خود بار می کند و هیچ چیز تاب بار بزرگی وی را ندارد. جهود پرسید چگونه خدا می‌گوید: وَ يَحْمِلُ عَرْشَ

رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمانِيَةٌ در جواب گفت: مگر ندانی ما فِي السَّماواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ وَ ما بَيْنَهُما وَ ما تَحْتَ الثَّرى. هر چیزی بر خاک است و خاک بر توانایی خدا برقرار است و توانایی او هر چیزی را برمی‌دارد.

عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِي فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ يَذْكُرُ فِيهِ قُدُومَ الْجَاثِلِيقِ الْمَدِينَةَ مَعَ مِائَةٍ مِنَ النَّصَارَى بَعْدَ قَبْضِ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ سُؤَالَهُ أَبَا بَكْرٍ عَنْ مَسَائِلَ لَمْ يُجِبْهُ عَنْهَا ثُمَّ أُرْشِدَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ فَسَأَلَهُ عَنْهَا فَأَجَابَهُ وَ كَانَ فِيمَا سَأَلَهُ أَنْ قَالَ لَهُ أَخْبِرْنِي عَنِ الرَّبِّ أَيْنَ هُوَ وَ أَيْنَ كَانَ فَقَالَ عَلِيٌّ ﷺ لَا يُوصَفُ الرَّبُّ جَلَّ جَلَالُهُ بِمَكَانٍ هُوَ كَمَا كَانَ وَ كَانَ كَمَا هُوَ لَمْ يَكُنْ فِي مَكَانٍ وَ لَمْ يَزُلْ مِنْ مَكَانٍ إِلَى مَكَانٍ وَ لَا أَحَاطَ بِهِ مَكَانٌ بَلْ كَانَ لَمْ يَزَلْ بِلَا حَدٍّ وَ لَا كَيْفٍ قَالَ صَدَقْتَ فَأَخْبِرْنِي عَنِ الرَّبِّ أَ فِي الدُّنْيَا هُوَ أَوْ فِي الْآخِرَةِ قَالَ عَلِيٌّ ﷺ لَمْ يَزَلْ رَبُّنَا قَبْلَ الدُّنْيَا وَ لَا يَزَالُ أَبَداً هُوَ مُدَبِّرُ الدُّنْيَا وَ عَالِمٌ بِالْآخِرَةِ فَأَمَّا أَنْ يُحِيطَ بِهِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةُ فَلَا وَ لَكِنْ يَعْلَمُ مَا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ قَالَ صَدَقْتَ يَرْحَمُكَ اللهُ ثُمَّ قَالَ أَخْبِرْنِي عَنْ رَبِّكَ أَ يَحْمِلُ أَوْ يُحْمَلُ فَقَالَ عَلِيٌّ ﷺ إِنَّ رَبَّنَا جَلَّ جَلَالُهُ يَحْمِلُ وَ لَا يُحْمَلُ قَالَ النَّصْرَانِيُّ فَكَيْفَ ذَاكَ وَ نَحْنُ نَجِدُ فِي الْإِنْجِيلِ **وَ يَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمانِيَةٌ** فَقَالَ عَلِيٌّ ﷺ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَحْمِلُ الْعَرْشَ وَ لَيْسَ الْعَرْشُ كَمَا تَظُنُّ كَهَيْئَةِ السَّرِيرِ وَ لَكِنَّهُ شَيْءٌ مَحْدُودٌ مَخْلُوقٌ مُدَبَّرٌ وَ رَبُّكَ عَزَّ وَ جَلَّ مَالِكُهُ لَا أَنَّهُ عَلَيْهِ كَكَوْنِ الشَّيْءِ عَلَى الشَّيْءِ وَ أَمَرَ الْمَلَائِكَةَ بِحَمْلِهِ فَهُمْ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ بِمَا أَقْدَرَهُمْ عَلَيْهِ قَالَ النَّصْرَانِيُّ صَدَقْتَ رَحِمَكَ اللهُ.. التوحيد/ ۳۱۶، ح ۳.

سلمان فارسی در حدیث طویلی که در آن ورود جاثلیق را بمدینه ذکر میکند با صد نفر از نصاری بعد از وفات رسول خدا صلی الله علیه وآله و سؤال کردنش ابو بکر را از چند مسأله که او را از آن‌ها جواب نداد و بعد از آن بسوی امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام ارشاد و رهنمائی شد و آن حضرت را از آن‌ها سؤال نمود و حضرت او را جواب فرمود و در آن‌چه حضرت را سؤال کرد این بود که بحضرت عرض کرد که مرا از پروردگار خبر ده که آن جناب در کجا است و در کجا بود علی علیه السلام فرمود که پروردگار جل جلاله بمکانی وصف نمیشود و آن جناب چنان است که بود و بود چنان که هست در هیچ مکانی نبود و از مکانی بمکانی دیگر زائل نشد و هیچ مکانی باو احاطه نکرد بل‌که پیوسته بود بی اندازه و چون و چگونگی جاثلیق گفت که راست گفتی پس مرا خبر ده از پروردگار که آیا در دنیا است یا در آخرت حضرت علیه السلام فرمود که پیوسته پروردگار ما پیش از دنیا بوده و آن جناب مدبر دنیا و عالم بآخرت است و اماآن‌که دنیا و آخرت باو احاطه کنند پس نه چنانست و لیکن آن‌چه را که در دنیا و آخرت است می‌داند جاثلیق گفت که راست گفتی خدا تو را رحمت کند بعد از آن گفت که مرا خبر ده از پروردگار خویش که آیا چیزها را برمیدارد یا برداشته می شود که عرش او را برمیدارد علی علیه السلام فرمود که پروردگار ما جل جلاله برمیدارد و برداشته نمیشود نصرانی گفت که این چگونه می شود و ما در انجیل میبابیم که وَ يَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمانِيَةٌ یعنی و بر میدارند عرش پروردگار تو را در بالای فرشته‌گان که بر کنارهای آسمان میباشند در آن روز که روز قیامت است هشت فرشته یا هشت کس علی علیه السلام فرمود بدرستی که فرشته‌گان عرش را بر میدارند و عرش چنان نیست که تو گمان میکنی چون هیئات تخت و لیکن آن چیزیست محدود که باندازه در می آید و آفریده است مدبر که خدا آن را تدبیر می‌فرماید و پروردگار عز و جل تو مالک آنست نه آن‌که آن جناب بر روی آنست مانند بودن چیزی بر بالای چیزی و فرشته‌گان را ببرداشتن آن امر فرموده و ایشان عرش را بر میدارند بآن‌چه ایشان را بر آن توانائی داده نصرانی گفت که راست گفتی خدا تو را رحمت کند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام ...لَهُ ثَمَانِيَةُ أَرْكَانٍ عَلَى كُلِّ رُكْنٍ مِنْهَا مِنَ الْمَلَائِكَةِ مَا لَا يُحْصِي عَدَدَهُمْ إِلَّا اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَ النَّهارَ لا يَفْتُرُونَ**.... التوحيد/۳۲۶، ح ۱.

امام سجاد علیه السلام فرمودند:....عرش را هشت رکن است و بر هر رکنی از آن‌ها آنقدر از فرشته‌گانند که کسی غیر از خدای عز و جل شماره ایشان را احصاء نمیکند يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَ النَّهارَ لا يَفْتُرُونَ.....

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَرْقِيِّ رَفَعَهُ قَالَ: سَأَلَ الْجَاثَلِيقُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ أَخْبِرْنِي عَنِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَحْمِلُ الْعَرْشَ أَمِ الْعَرْشُ يَحْمِلُهُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ حَامِلُ الْعَرْشِ وَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا فِيهِمَا وَ مَا بَيْنَهُمَا وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنَّ اللهَ يُمْسِكُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ أَنْ تَزُولا وَ لَئِنْ زالَتا إِنْ أَمْسَكَهُما مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كانَ حَلِيماً غَفُوراً** قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِهِ **وَ يَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمانِيَةٌ** فَكَيْفَ قَالَ ذَلِكَ وَ قُلْتَ إِنَّهُ يَحْمِلُ الْعَرْشَ وَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِنَّ الْعَرْشَ خَلَقَهُ اللهُ تَعَالَى مِنْ أَنْوَارٍ أَرْبَعَةٍ نُورٍ أَحْمَرَ مِنْهُ احْمَرَّتِ الْحُمْرَةُ وَ نُورٍ أَخْضَرَ مِنْهُ اخْضَرَّتِ الْخُضْرَةُ وَ نُورٍ أَصْفَرَ مِنْهُ اصْفَرَّتِ الصُّفْرَةُ وَ نُورٍ أَبْيَضَ مِنْهُ ابْيَضَّ الْبَيَاضُ وَ هُوَ الْعِلْمُ الَّذِي حَمَّلَهُ اللهُ الْحَمَلَةَ وَ ذَلِكَ نُورٌ مِنْ عَظَمَتِهِ فَبِعَظَمَتِهِ وَ نُورِهِ أَبْصَرَ قُلُوبُ الْمُؤْمِنِينَ وَ بِعَظَمَتِهِ وَ نُورِهِ عَادَاهُ الْجَاهِلُونَ وَ بِعَظَمَتِهِ وَ نُورِهِ ابْتَغَى مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ مِنْ جَمِيعِ خَلَائِقِهِ إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ بِالْأَعْمَالِ الْمُخْتَلِفَةِ وَ الْأَدْيَانِ الْمُشْتَبِهَةِ فَكُلٌّ مَحْمُولٍ يَحْمِلُهُ اللهُ بِنُورِهِ وَ عَظَمَتِهِ وَ قُدْرَتِهِ لَا يَسْتَطِيعُ لِنَفْسِهِ ضَرّاً وَ لَا نَفْعاً وَ لَا مَوْتاً وَ لَا حَيَاةً وَ لَا نُشُوراً فَكُلُّ شَيْءٍ مَحْمُولٌ وَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْمُمْسِكُ لَهُمَا أَنْ تَزُولَا وَ الْمُحِيطُ بِهِمَا مِنْ شَيْءٍ وَ هُوَ حَيَاةُ كُلِّ شَيْءٍ وَ نُورُ كُلِّ شَيْءٍ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوّاً كَبِيراً قَالَ لَهُ فَأَخْبِرْنِي عَنِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَيْنَ هُوَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام هُوَ هَاهُنَا وَ هَاهُنَا وَ فَوْقُ وَ تَحْتُ وَ مُحِيطٌ بِنَا وَ مَعَنَا وَ هُوَ قَوْلُهُ **ما يَكُونُ مِنْ نَجْوى ثَلاثَةٍ إِلَّا هُوَ رابِعُهُمْ وَ لا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ وَ لا أَدْنى مِنْ ذلِكَ وَ لا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ ما كانُوا** فَالْكُرْسِيُّ مُحِيطٌ بِالسَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ **وَ ما بَيْنَهُما وَ ما تَحْتَ الثَّرى وَ إِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَ أَخْفى** وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ وَ لا يَؤُدُهُ حِفْظُهُما وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ** فَالَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ هُمُ الْعُلَمَاءُ الَّذِينَ حَمَّلَهُمُ اللهُ عِلْمَهُ وَ لَيْسَ يَخْرُجُ عَنْ هَذِهِ الْأَرْبَعَةِ شَيْءٌ خَلَقَ اللهُ فِي مَلَكُوتِهِ الَّذِي أَرَاهُ اللهُ أَصْفِيَاءَهُ وَ أَرَاهُ خَلِيلَهُ عليه السلام فَقَالَ **وَ كَذلِكَ نُرِي إِبْراهِيمَ مَلَكُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ** وَ كَيْفَ يَحْمِلُ حَمَلَةُ الْعَرْشِ اللهَ وَ بِحَيَاتِكِهِ حَيِيَتْ قُلُوبُهُمْ وَ بِنُورِهِ اهْتَدَوْا إِلَى مَعْرِفَتِهِ. الكافي ۱/ ۱۲۹، ۱۳۰، ح ۱.

احمد بن محمد برقی گوید:جاثلیق از امیرالمؤمنین علیه‌السلام پرسید و گفت: بمن بگو آیا خدای عز و جل عرش را حمل میکند یا عرش او را حمل می‌نماید؟ حضرت فرمود: خدای عز و جل حامل عرش و آسمان‌ها و زمین و آنچه در آن‌ها و میان آن‌هاست می‌باشد و این گفتار خود خدای عز و جل است إِنَّ اللهَ يُمْسِكُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ أَنْ تَزُولا وَ لَئِنْ زالَتا إِنْ أَمْسَكَهُما مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كانَ حَلِيماً غَفُوراً جاثلیق گفت: پس چگونه خدا فرماید وَ يَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمانِيَةٌ و شما گفتی خدا عرش و آسمان‌ها و زمین را حمل کند. حضرت فرمود: همانا خدای تعالی عرشرا از چهار نور آفرید: نور سرخی که هر سرخی از آن سرخی گرفت و نور سبزیکه هر سبزی از آن سبزی یافت و نور زردیکه هر زردی از آن زردی گرفت و نور سفیدیکه هر سفیدی از آن سفید شد و آن دانشی است که خدا بحاملین عطا فرموده است و آن نوریست از عظمت او، پس خدا به سبب عظمت و نورش دلهای مؤمنانرا بینا کرده و بهمان سبب نادانان با او دشمنی کرده و بهمان سبب تمام مخلوق او که در آسمان‌ها و زمینند با اعمال

مختلف و دینهای همانند بسویش وسیله جویند آن‌ها که از طریقیکه خود او تعیین کرده رفتند بحق رسیدند و کسانیکه بفکر خود و تقلید گمراهان تکیه کردند گمراه شدند و بت و خورشید و ماه و ستاره و امثال آنرا پرستیدند بنابراین همگی محمولند و خدا آن‌ها را به سبب نور و عظمت و قدرتش حمل کند و آن‌ها بر زیان و سود و مرگ و زندگی و برخاستن از گور خود توانائی ندارند، همه چیز محمولست و خدای تبارک و تعالی آسمان و زمین و آن‌چه را به آن‌ها احاطه دارد از افتادن نگهدارد و خداست زندگی هر چیز و روشنی هر چیز، منزهست و برتری بزرگی دارد از آن‌چه بنا حق گویند. جاثلیق گفت: بمن خبر ده که خدا در کجاست؟ امیرالمؤمنین فرمود، او اینجاست و اینجا و بالا و پائین و محیط بر ما و همراه ما چنان‌که فرماید ما يَكُونُ مِنْ نَجْوى ثَلاثَةٍ إِلَّا هُوَ رابِعُهُمْ وَ لا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ وَ لا أَدْنى مِنْ ذلِكَ وَ لا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ ما كانُوا بنابراین کرسی به آسمان‌ها و زمین و فضا و زیر خاک احاطه دارد و اگر به گفتارت آواز برداری او راز و پنهانترا از آنرا می‌داند و همین است معنی قول خدای تعالی وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ وَ لا يَؤُدُهُ حِفْظُهُما وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ، پس کسانیکه عرشرا حمل کنند دانشمندانی هستند که خدا علم خود را به آن‌ها عطا فرموده و آن‌چه خدا در ملکوتش آفریده و به برگزیدگان و خلیلش ابراهیم علیه‌السلام نموده از این چهار نور بیرون نیست که فرموده است وَ كَذلِكَ نُرِي إِبْراهِيمَ مَلَكُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ چگونه ممکن است حاملین عرش خدا را حمل کنند باآن‌که بسبب زندگی او دلهای ایشان زنده گشته و بسبب نور او بمعرفتش راهنمائی شده‌اند.

عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ: سَأَلَنِي أَبُو قُرَّةَ الْمُحَدِّثُ أَنْ أُدْخِلَهُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ فَاسْتَأْذَنْتُهُ فَأَذِنَ لِي فَدَخَلَ فَسَأَلَهُ عَنِ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَ فَتُقِرُّ أَنَّ اللهَ مَحْمُولٌ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ ﷺ كُلُّ مَحْمُولٍ مَفْعُولٌ بِهِ مُضَافٌ إِلَى غَيْرِهِ مُحْتَاجٌ وَ الْمَحْمُولُ اسْمُ نَقْصٍ فِي اللَّفْظِ وَ الْحَامِلُ فَاعِلٌ وَ هُوَ فِي اللَّفْظِ مِدْحَةٌ وَ كَذَلِكَ قَوْلُ الْقَائِلِ فَوْقَ وَ تَحْتَ وَ أَعْلَى وَ أَسْفَلَ وَ قَدْ قَالَ اللهُ **وَ لِلَّهِ الْأَسْماءُ الْحُسْنى فَادْعُوهُ بِها** وَ لَمْ يَقُلْ فِي كُتُبِهِ إِنَّهُ الْمَحْمُولُ بَلْ قَالَ إِنَّهُ الْحَامِلُ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ وَ الْمُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ أَنْ تَزُولا وَ الْمَحْمُولُ مَا سِوَى اللهِ وَ لَمْ يُسْمَعْ أَحَدٌ آمَنَ بِاللهِ وَ عَظَمَتِهِ قَطُّ قَالَ فِي دُعَائِهِ يَا مَحْمُولُ قَالَ أَبُو قُرَّةَ فَإِنَّهُ قَالَ **وَ يَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمانِيَةٌ** وَ قَالَ **الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ** فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ ﷺ الْعَرْشُ لَيْسَ هُوَ اللهَ وَ الْعَرْشُ اسْمُ عِلْمٍ وَ قُدْرَةٍ وَ عَرْشٍ فِيهِ كُلُّ شَيْءٍ ثُمَّ أَضَافَ الْحَمْلَ إِلَى غَيْرِهِ خَلْقٍ مِنْ خَلْقِهِ لِأَنَّهُ اسْتَعْبَدَ خَلْقَهُ بِحَمْلِ عَرْشِهِ وَ هُمْ حَمَلَةُ عِلْمِه... الكافي ۱/ ۱۳۰ ۱۳۱، ح ۲.

صفوان بن یحیی گوید: ابو قرة محدث بر حضرت امام رضا علیه‌السلام وارد شد و از مسائل حلال و حرام پرسید، سپس عرض کرد: شما قبول دارید که خدا محمولست؟ حضرت فرمود: هر محمولی فعلی بر او واقع شده که بدیگری نسبت دارد و محمول اسمی است که در تعبیر دلالت بر نقص دارد و حامل فاعل است و در تعبیر دلالت بر مدح دارد و همچنین است قول آن‌که گوید: زبر، زیر، بالا، پائین، و خدا فرموده است وَ لِلَّهِ الْأَسْماءُ الْحُسْنى فَادْعُوهُ بِها و در هیچیک از کتب آسمانی خود نفرموده است که او محمولست بل‌که گفته است او حامل است در خشکی و دریا و نگهدار آسمان‌ها و زمین است از افتادن و غیر خدا محمولست و هیچگاه از کسی‌که بخدا و عظمتش ایمان دارد شنیده نشده که در دعای خود گوید یا محمول ابوقرة گفت: خدا خود فرموده است وَ يَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمانِيَةٌ و باز فرموده است الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ حضرت ابو الحسن علیه‌السلام فرمود: عرش که خدا نیست عرش نام علم و قدرتست و عرشی است که همه چیز در اوست آنگاه فعل حملرا بغیر خود که مخلوقی از مخلوقاتش باشد نسبت داده است بدین جهت که از آن مخلوق بسبب حمل عرشش عبادت خواسته است، حاملان عرش حاملان علم خدایند.

الحاقّة ٣٠-٢١

فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ (٢١) فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ (٢٢) قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ (٢٣) كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ (٢٤) وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ (٢٥) وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ (٢٦) يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ (٢٧) مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِيَهْ (٢٨) هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ (٢٩) خُذُوهُ فَغُلُّوهُ (٣٠)

پس او در یك زندگی خوش است (٢١) در بهشتی برین (٢٢) [که] میوه هایش در دسترس است (٢٣) بخورید و بنوشید گوارا تان باد به [پاداش] آن چه در روزهای گذشته انجام دادید (٢٤) و اما کسی که کارنامه اش به دست چپش داده شود گوید ای کاش کتابم را دریافت نکرده بودم (٢٥) و از حساب خود خبردار نشده بودم (٢٦) ای کاش آن [مرگ] کار را تمام میکرد (٢٧) مال من مرا سودی نبخشید (٢٨) قدرت من از [کف] من برفت (٢٩) [گویند] بگیرید او را و در غل کشید (٣٠)

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام كُلُّ أُمَّةٍ يُحَاسِبُهَا إِمَامُ زَمَانِهَا وَ يَعْرِفُ الْأَئِمَّةُ أَوْلِيَاءَهُمْ وَ أَعْدَاءَهُمْ بِسِيمَاهُمْ وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى: **وَ عَلَى الْأَعْرافِ رِجالٌ** وَ هُمُ الْأَئِمَّةُ **يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيماهُمْ** فَيُعْطُونَ أَوْلِيَاءَهُمْ كِتَابَهُمْ بِيَمِينِهِمْ فَيَمُرُّونَ إِلَى الْجَنَّةِ بِلَا حِسَابٍ وَ يُعْطُونَ أَعْدَاءَهُمْ كِتَابَهُمْ بِشِمَالِهِمْ فَيَمُرُّونَ إِلَى النَّارِ بِلَا حِسَابٍ فَإِذَا نَظَرَ أَوْلِيَاؤُهُمْ فِي كِتَابِهِمْ يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمْ **هاؤُمُ اقْرَؤُا كِتابِيَهْ إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلاقٍ حِسابِيَهْ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ راضِيَةٍ**.. تفسير القمّي ٢/ ٣٨٤.

امام صادق علیه السلام فرمودند: امام زمان هر امتی، از آن امت، حسابرسی خواهد کرد و امامان، پیروان و دشمنان خویش را از چهره هایشان می شناسند و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است: وَعَلَى الأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلاًّ بِسِيمَاهُمْ بنابراین نامه اعمال پیروان خویش را به دست راست شان تحویل می دهند و بدون حسابرسی به بهشت می روند و نامه اعمال دشمنان خویش را به دست چپ آن‌ها تحویل می دهند و بدون حسابرسی به جهنم می روند، و آن گاه که پیروانشان به نامه اعمال خویش نگاه می کنند به برادران خویش می گویند: هَاؤُمُ اقْرَؤُوا كِتَابِيهْ إِنِّي ظَنَنتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيهْ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ .

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ...وَ أَمَّا قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ رَأَى الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُواقِعُوها**يَعْنِي تَيَقَّنُوا أَنَّهُمْ دَاخِلُوهَا وَ كَذَلِكَ قَوْلُهُ **إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلاقٍ حِسابِيَهْ** : وَ أَمَّا قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْمُنَافِقِينَ **وَ تَظُنُّونَ بِاللهِ الظُّنُونَا** فَهُوَ ظَنُّ شَكٍّ وَ لَيْسَ ظَنَّ يَقِينٍ.... الاحتجاج/ ٢٤٤.

امیر المومنین علیه السّلام فرمودند: و امّا آیه: وَ رَأَى الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُواقِعُوها، یعنی: یقین دارند که حتما بدان داخل می شوند، و هم‌چنین است آیه: إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلاقٍ حِسابِيَهْ. و امّا آیه ای که برای منافقین است: وَ تَظُنُّونَ بِاللهِ الظُّنُونَا و آن ظنّ؛ شک است نه یقین. و ما دو گونه ظنّ داریم: یکی ظنّ شک، و دیگر ظنّی که معنی یقین می دهد، پس آن‌چه مربوط به امر معاد است ظنّ یقین می باشد، و آن‌چه مربوط به مسائل دنیا است آن ظنّ شک می باشد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام .... وَ كَذَلِكَ قَوْلُهُ **إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلاقٍ حِسابِيَهْ** يَقُولُ إِنِّي أَيْقَنْتُ أَنِّي أُبْعَثُ فَأُحَاسَبُ وَ كَذَلِكَ قَوْلُهُ **يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ** وَ أَمَّا قَوْلُهُ لِلْمُنَافِقِينَ **وَ تَظُنُّونَ بِاللهِ الظُّنُونَا** فَهَذَا الظَّنُّ ظَنُّ شَكٍّ وَ لَيْسَ ظَنَّ

يَقِينٍ وَ الظَّنُّ ظَنَّانِ ظَنُّ شَكٍّ وَ ظَنُّ يَقِينٍ فَمَا كَانَ مِنْ أَمْرِ مُعَادٍ مِنَ الظَّنِّ فَهُوَ ظَنُّ يَقِينٍ وَ مَا كَانَ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا فَهُوَ ظَنُّ شَكٍّ فَافْهَمْ مَا فَسَّرْتُ لَك... التوحيد/ ۲۶۷، ح ۵.

امير المومنين عليه السّلام فرمودند.....و اما قول آن جناب إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلاقٍ حِسابِيَهْ من يقين كردم كه من بر انگيخته خواهم شدوبحسابم خواهند رسيد و قول آن جناب يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ و قول آن جناب در حق منافقان وَ تَظُنُّونَ بِاللهِ الظُّنُونَا و اين ظن ظن شک است و ظن ظن بمعنى يقين نيست و ظن دو ظن است يكى ظن شک و ديگرى ظن يقين پس آن‌چه از امر معاد و قيامت باشد از ظن همان يقين است و آن‌چه از امر دنيا باشد آن ظن ظن شک است پس آن‌چه را كه از برايت تفسير كردم بفهم.....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتابَهُ بِيَمِينِهِ** إِلَى آخِرِ الْكَلَامِ نَزَلَتْ فِي عَلِيٍّ عليه السلام وَ جَرَتْ لِأَهْلِ الْإِيمَانِ مَثَلا. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۱۷، ح ۱۰.

امام باقر عليه السلام در باره آيه فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتابَهُ بِيَمِينِهِ فرمودند: در مورد على عليه السلام نازل شده و براى اهل ايمان مثالى است.

الحاقّة ۴۰ ـ ۳۱

ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ (۳۱) ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ (۳۲) إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللهِ الْعَظِيمِ (۳۳) وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ (۳۴) فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَاهُنَا حَمِيمٌ (۳۵) وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ (۳۶) لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ (۳۷) فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ (۳۸) وَمَا لَا تُبْصِرُونَ (۳۹) إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ (۴۰)

آنگاه ميان آتشش اندازيد (۳۱) پس در زنجيرى كه درازى آن هفتاد گز است وى را در بند كشيد (۳۲) چرا كه او به خداى بزرگ نمى گرويد (۳۳) و به اطعام مسكين تشويق نمى كرد (۳۴) پس امروز او را در اينجا حمايتگرى نيست (۳۵) و خوراكى جز چركابه ندارد (۳۶) كه آن را جز خطاكاران نمى خورند (۳۷) پس نه [چنان است كه مى پنداريد] سوگند ياد مى كنم به آن چه مى بينيد (۳۸) و آن چه نمى بينيد (۳۹) كه [قرآن] قطعاً گفتار فرستاده اى بزرگوار است (۴۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام.... وَ أَنْزَلَ فِي الْحَاقَّةِ وَ **أَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتابَهُ بِشِمالِهِ فَيَقُولُ يا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتابِيَهْ وَ لَمْ أَدْرِ ما حِسابِيَهْ يا لَيْتَها كانَتِ الْقاضِيَةَ ما أَغْنى عَنِّي مالِيَهْ** إِلَى قَوْلِهِ **إِنَّهُ كانَ لا يُؤْمِنُ بِاللهِ الْعَظِيمِ** فَهَذَا مُشْرِك.... الكافي ۲/ ۳۰، ح ۱.

امام باقر عليه السلام فرمودند:....در الحاقه نازل شده وَ أَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتابَهُ بِشِمالِهِ فَيَقُولُ يا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتابِيَهْ وَ لَمْ أَدْرِ ما حِسابِيَهْ يا لَيْتَها كانَتِ الْقاضِيَةَ ما أَغْنى عَنِّي مالِيَهْ إِلَى قَوْلِهِ إِنَّهُ كانَ لا يُؤْمِنُ بِاللهِ الْعَظِيمِ و اين مشرک است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام:... وَ كَانَ مُعَاوِيَةُ صَاحِبَ السِّلْسِلَةِ الَّتِي قَالَ اللهُ تَعَالَى **فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُها سَبْعُونَ ذِراعاً فَاسْلُكُوهُ إِنَّهُ كانَ لا يُؤْمِنُ بِاللهِ الْعَظِيمِ** وَ كَانَ فِرْعَوْنَ هَذِهِ الْأُمَّةِ. الكافي ۴/ ۲۴۳، ۲۴۴، ح ۱.

امام صادق علیه السلام می فرماید: معاویه، صاحب همان زنجیر است که خداوند عزّ و جلّ می فرماید: فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللهِ الْعَظِيمِ و فرعون این امت بود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ نَزَلَتْ سُورَةُ الْحَاقَّةِ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ فِي مُعَاوِيَةَ عَلَيْهِ مِنَ اللهِ جَزَاءُ مَا عَمِلَهُ الْمُعَزَّى إِلَيْه . تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۱۹، ح ۱۴.

امام باقر علیه السلام فرمودند: سوره الحاقه نازل شده در باره امیرالمومنین علیه السلام و معاویه که خداوند جزای آن‌چه را که با او انجام داد ه بدهد.

الحاقّة ۵۲-۴۱

وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ (۴۱) وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ (۴۲) تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ (۴۳) وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ (۴۴) لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ (۴۵) ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ (۴۶) فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ (۴۷) وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ (۴۸) وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ (۴۹) وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ (۵۰) وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ (۵۱) فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ (۵۲)

و آن گفتار شاعری نیست [که] کمتر [به آن] ایمان دارید (۴۱) و نه گفتار کاهنی [که] کمتر [از آن] پند می گیرید (۴۲) [پیام] فرود آمده ای است از جانب پروردگار جهانیان (۴۳) و اگر [او] پاره ای گفته ها بر ما بسته بود (۴۴) دست راستش را سخت می گرفتیم (۴۵) سپس رگ قلبش را پاره میکردیم (۴۶) و هیچ یك از شما مانع از [عذاب] او نمی شد (۴۷) و در حقیقت [قرآن] تذکاری برای پرهیزگاران است (۴۸) و ما به راستی می دانیم که از [میان] شما تکذیب کنندگانی هستند (۴۹) و آن واقعا بر کافران حسرتي است (۵۰) و این [قرآن] بي شبهه حقیقتی یقینی است (۵۱) پس به [پاس] نام پروردگار بزرگت تسبیح گوی (۵۲)

عَنْ محمد بن فضيل عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ** قَالَ يَعْنِي قَوْلَ جَبْرَائِيلَ عليه السلام عَنِ اللهِ فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ عليه السلام قُلْتُ **وَ ما هُوَ بِقَوْلِ شاعِرٍ قَلِيلًا ما تُؤْمِنُونَ** قَالَ قَالُوا إِنَ مُحَمَّداً كَذَبَ عَلَى رَبِّهِ وَ مَا أَمَرَهُ اللهُ بِهَذَا فِي عَلِيٍّ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِذَلِكَ قُرْآناً فَقَالَ إِنَّ وَلَايَةَ عَلِيٍ **تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعالَمِينَ وَ لَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنا مُحَمَّدٌ بَعْضَ الْأَقاوِيلِ لَأَخَذْنا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ثُمَّ لَقَطَعْنا مِنْهُ الْوَتِينَ** ثُمَّ عَطَفَ الْقَوْلَ فَقَالَ **إِنَّهُ** وَلَايَةُ عَلِيٍ **لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ وَ إِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ** وَ إِنَّ عَلِيّاً **لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكافِرِينَ** وَ إِنَّ وَلَايَتَهُ **لَحَقُّ الْيَقِينِ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ** يَقُولُ اشْكُرْ رَبَّكَ الْعَظِيمَ الَّذِي أَعْطَاكَ هَذَا الْفَضْلَ الْجَسِيمَ. الكافي ۱/ ۴۳۳، ح ۹۱.

محمد بن فضیل، از ابو الحسن ماضی امام موسی بن جعفر علیه السلام نقل می کند: منظور این آیه را از ایشان پرسیدم: إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ فرمود: منظور آن چیزی است که جبرئیل از جانب خداوند در خصوص ولایت علی علیه السلام نازل کرد. عرض کردم: منظور از این آیه: وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ چیست؟ فرمود: گفتند که محمد صلی الله علیه و آله و سلم حرف های دروغ به خداوند نسبت می دهد و خداوند چنین امر و فرمایشی در خصوص علی علیه السلام به وی نداده است. بنابراین خداوند آیاتی را نازل کرد و فرمود: ولایت علی علیه السلام تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا محمد بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ . سپس جمله را عطف کرد و فرمود: إِنَّهُ ولایه علی علیه السلام لَتَذْكِرَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ

و همانا على عليه السلام لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ و ولايه على عليه السلام لَحَقُّ الْيَقِينِ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ، می‌فرماید: پروردگار خویش را شکر کن که این فضل و نیکی را به تو عطا کرده است.

علیّ بن إبراهيم : قَوْلُهُ وَ لَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنا بَعْضَ الْأَقاوِيلِ يَعْنِي رَسُولَ اللهِ ﷺ لَأَخَذْنا مِنْهُ بِالْيَمِينِ قَالَ انْتَقَمْنَا مِنْهُ بِقُوَّةٍ ثُمَّ لَقَطَعْنا مِنْهُ الْوَتِينَ قَالَ عِرْقٌ فِي الظَّهْرِ يَكُونُ مِنْهُ الْوَلَدُ قَالَ فَما مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حاجِزِينَ يَعْنِي لَا يَحْجُزُ اللهَ أَحَدٌ وَ لَا يَمْنَعُهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ ..... تفسير قمى ۳۸٤/۲

على بن ابراهيم: منظور از اين آيه: وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ، رسول خدا صلّى الله عليه و آله است، لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ، به سختى از وى انتقام خواهيم گرفت ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ، وتين، رگ و شريانى در كمر است كه زاد و ولد از آن است فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ يعنى هيچ كس مانع خداوند نخواهد بود و هيچ كس او را از رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم باز نمى دارد..

عَنْ جُوَيْرِيَةَ بْنِ مُسْهِرٍ قَالَ أَقْبَلْنَا مَعَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بَعْدَ قَتْلِ الْخَوَارِجِ حَتَّى إِذَا صِرْنَا فِي أَرْضِ بَابِلَ حَضَرَتْ صَلَاةُ الْعَصْرِ فَنَزَلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ نَزَلَ النَّاسُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ هَذِهِ أَرْضٌ مَلْعُونَةٌ وَ قَدْ عُذِّبَتْ مِنَ الدَّهْرِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَ هِيَ إِحْدَى الْمُؤْتَفِكَاتِ وَ هِيَ أَوَّلُ أَرْضٍ عُبِدَ فِيهَا وَثَنٌ إِنَّهُ لَا يَحِلُّ لِنَبِيٍّ وَ لَا وَصِيِّ نَبِيٍّ أَنْ يُصَلِّيَ بِهَا فَأَمَرَ النَّاسَ فَمَالُوا إِلَى جَنْبِ الطَّرِيقِ يُصَلُّونَ وَ رَكِبَ بَغْلَةَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَمَضَى عَلَيْهَا قَالَ جُوَيْرِيَةُ فَقُلْتُ وَ اللهِ لَأَتْبَعَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ لَأُقَلِّدَنَّهُ صَلَاتِيَ الْيَوْمَ قَالَ فَمَضَيْتُ خَلْفَهُ وَ اللهِ مَا جُزْنَا جِسْرَ سُورَا حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ قَالَ فَسَبَبْتُهُ أَوْ هَمَمْتُ أَنْ أَسُبَّهُ قَالَ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ فَمَضَيْتُ خَلْفَهُ وَ قَالَ يَا جُوَيْرِيَةُ أَذِّنْ قُلْتُ نَعَمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ فَنَزَلَ نَاحِيَةً فَتَوَضَّأَ ثُمَّ قَامَ فَنَطَقَ بِكَلَامٍ لَا أَحْسَبُهُ إِلَّا بِالْعَبْرَانِيَّةِ ثُمَّ نَادَى الصَّلَاةَ قَالَ فَنَظَرْتُ وَ اللهِ إِلَى الشَّمْسِ قَدْ خَرَجَتْ مِنْ بَيْنِ جَبَلَيْنِ لَهَا صَرِيرٌ فَصَلَّى الْعَصْرَ وَ صَلَّيْتُ مَعَهُ فَلَمَّا فَرَغْنَا مِنْ صَلَاتِنَا عَادَ اللَّيْلُ كَمَا كَانَ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ يَا جُوَيْرِيَةُ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ وَ إِنِّي سَأَلْتُ اللهَ سُبْحَانَهُ بِاسْمِهِ الْأَعْظَمِ فَرَدَّ عَلَيَّ الشَّمْسَ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۲۱، ح ۱۷.

جويرية بن مسهر گفت: ما به همراه امير المؤمنين عليّ بن ابي طالب عليه السلام از جنگ خوارج باز مي گشتيم تا اينكه به سرزمين بابل رسيديم. وقت نماز عصر فرا رسيد، امير المؤمنين عليه السّلام در آن‌جافرود آمد و لشكريان نيز فرود آمدند، آن حضرت فرمود: اي مردم، اين سرزمين مورد لعن و غضب خداوند است و در طيّ روزگار سه بار تاكنون به عذاب الهي دچار شده يا مردمش مورد عذاب قرار گرفته اند و هم اكنون نيز در انتظار عذاب سوّم است و اين زمين يكي از زمينهاي مؤتفكه است و اين نخستين سرزميني است كه در آن بت مورد پرستش قرار گرفته، بنا بر اين هيچ پيامبر و وصيّ پيامبري را جايز نيست كه در چنين زميني نماز گزارد، ولي هر كس از شما كه به خواهد مي تواند اينجا نماز به خواند، پس مردم به دو سوي جاده يا راه مايل شده و به نماز پرداختند و آن حضرت بر استر رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم سوار شده و روانه گشت، جويريه (راوي خبر) مي گويد: با خودم گفتم: به خدا قسم من از امير المؤمنين عليه السّلام پيروي مي كنم.پس دنبال او رفتم از مرز شهر خارج نشده بوديم كه خورشيد غروب كرد پس رو نمن كه پشت سرشان بودم كردند و فرمودند يا جويريه اذان بگو عرض كردم بلى يا امير المومنين پس حضرت وضوء گرفتند و سخنانى فرمودند كه فكر كنم به عبرى بود و فرمودند نماز پس نظر كردم بخدا به خورشيد از بين دو كوه

خارج شده بود پس حضرت نماز خواندند و ماهم با ایشان خواندیم. چون از نماز فارغ شدیم شب برگشت به همان صورتی که بود. پس متوجه من شدند و فرمودند یا جویریه هداوند تبارک و تعالی می‌فرماید فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ و من از خدای سبحان به اسم اعظمش درخواست کردم پس خورشید را برگرداند.

۷۰. المعارج

المعارج ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ (۱) لِّلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ (۲) مِّنَ اللهِ ذِي الْمَعَارِجِ (۳) تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ (٤) فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا (٥) إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا (٦) وَنَرَاهُ قَرِيبًا (٧) يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ (٨) وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ (٩) وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا (١٠)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. پرسنده ای از عذاب واقع شونده ای پرسید (۱) که اختصاص به کافران دارد [و] آن را بازدارنده ای نیست (۲) [و] از جانب خداوند صاحب درجات [و مراتب] است (۳) فرشتگان و روح در روزی که مقدارش پنجاه هزار سال است به سوی او بالا می روند (۴) پس صبر کن صبری نیکو (۵) زیرا آنان [عذاب] را دور می بینند (۶) و [ما] نزدیکش می بینیم (۷) روزی که آسمان‌ها چون فلز گداخته شود (۸) و کوهها چون پشم زده گردد (۹) و هیچ دوست صمیمی از دوست صمیمی [حال] نپرسد (۱۰)

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍ عليه السلام قَالَ لَمَّا نَصَبَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله عَلِيّاً يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍّ فَقَالَ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ. طَارَ ذَلِكَ فِي الْبِلَادِ، فَقَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللهِ النُّعْمَانُ بْنُ الْحَرْثِ الْفِهْرِيُّ فَقَالَ: أَمَرْتَنَا عَنِ اللهِ أَنْ نَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَ أَنَّكَ رَسُولُ اللهِ، وَ أَمَرْتَنَا بِالْجِهَادِ وَ الْحَجِّ وَ الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ فَقَبِلْنَاهَا مِنْكَ، ثُمَّ لَمْ تَرْضَ حَتَّى نَصَبْتَ هَذَا الْغُلَامَ فَقُلْتَ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا مَوْلَاهُ، فَهَذَا شَيْءٌ مِنْكَ أَوْ أَمْرٌ مِنْ عِنْدِ اللهِ قَالَ: أَمْرٌ مِنْ عِنْدِ اللهِ. قَالَ: اللهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِنَّ هَذَا مِنَ اللهِ قَالَ: اللهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِنَّ هَذَا مِنَ اللهِ. قَالَ: فَوَلَّى النُّعْمَانُ وَ هُوَ يَقُولُ: **[اللهُمَ] إِنْ كَانَ هذا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنا حِجارَةً مِنَ السَّماءِ أَوِ ائْتِنا بِعَذابٍ أَلِيمٍ**. فَرَمَاهُ اللهُ بِحَجَرٍ عَلَى رَأْسِهِ فَقَتَلَهُ فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى **سَأَلَ سائِلٌ**. . المجمع ۵/ ۳۵۲.

امام صادق علیه السلام از پدرانش علیه السلام روایت کرده است که: هنگامی که رسول خدا صلی الله علیه و آله در روز غدیر خم، علی علیه السلام را منصوب کرد و فرمود: هر کس من مولای اویم، علی مولای اوست؛ این خبر منتشر شد و نعمان بن حارث فهری نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و گفت: ما را به این امر کردی که شهادت بدهیم که: لا إله إلا الله و تو رسول خدا هستی، و ما را به جهاد و حج و نماز و روزه و زکات امر کردی، و پذیرفتیم و به این چیزها اکتفا نکردی و راضی نشدی تا این که این جوان را جانشین خود قرار دادی، و گفتی: هر کس من مولای اویم، علی مولای اوست. این امر از جانب تو می باشد و یا از جانب خداوند است؟ فرمود: به خدا سوگند! که جز او خدایی نیست این امر از جانب خداوند است. پس نعمان بن حارث آن جا

را ترک کرد، در حالی که می گفت: خداوندا! إِنْ كانَ هذا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنا حِجارَةً مِنَ السَّماءِ أَوِ ائْتِنا. پس خداوند تعالی سنگی بر سر او فرود آورد و او را کشت. و خداوند متعال نازل کرد: سَأَلَ سائِلٌ بِعَذابٍ وَاقِعٍ.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ تَعَالَى **سَأَلَ سائِلٌ بِعَذابٍ واقِعٍ. لِلْكافِرِينَ** بِوَلَايَةِ عَلِيٍ **لَيْسَ لَهُ دافِعٌ** ثُمَّ قَالَ هَكَذَا وَ اللهِ نَزَلَ بِهَا جَبْرَئِيلُ عليه السلام عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله . الكافي ۱/ ۴۲۲، ح ۴۷.

ابو بصیر، از امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که درباره این آیات: سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ لِّلْكَافِرِينَ بِوِلَايَةِ عَلِيٍّ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ فرمود: به خدا سوگند! جبرئیل این آیات را این گونه بر محمد صلی الله علیه و آله نازل کرد.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله ذَاتَ يَوْمٍ جَالِساً إِذْ أَقْبَلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ فِيكَ شَبَهاً مِنْ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَ لَوْ لَا أَنْ تَقُولَ فِيكَ طَوَائِفُ مِنْ أُمَّتِي مَا قَالَتِ النَّصَارَى فِي عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لَقُلْتُ فِيكَ قَوْلًا لَا تَمُرُّ بِمَلَإٍ مِنَ النَّاسِ إِلَّا أَخَذُوا التُّرَابَ مِنْ تَحْتِ قَدَمَيْكَ يَلْتَمِسُونَ بِذَلِكَ الْبَرَكَةَ قَالَ فَغَضِبَ الْأَعْرَابِيَّانِ وَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ وَ عِدَّةٌ مِنْ قُرَيْشٍ مَعَهُمْ فَقَالُوا مَا رَضِيَ أَنْ يَضْرِبَ لِابْنِ عَمِّهِ مَثَلًا إِلَّا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَى نَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ **وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ وَ قالُوا أَ آلِهَتُنا خَيْرٌ أَمْ هُوَ ما ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنا عَلَيْهِ وَ جَعَلْناهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرائِيلَ وَ لَوْ نَشاءُ لَجَعَلْنا مِنْكُمْ** يَعْنِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ **مَلائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ** قَالَ فَغَضِبَ الْحَارِثُ بْنُ عَمْرٍو الْفِهْرِيُّ فَقَالَ **اللهُمَ إِنْ كانَ هذا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ** أَنَّ بَنِي هَاشِمٍ يَتَوَارَثُونَ هِرَقْلًا بَعْدَ هِرَقْلٍ **فَأَمْطِرْ عَلَيْنا حِجارَةً مِنَ السَّماءِ أَوِ ائْتِنا بِعَذابٍ أَلِيمٍ** فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَيْهِ مَقَالَةَ الْحَارِثِ وَ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ **وَ ما كانَ اللهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَ أَنْتَ فِيهِمْ وَ ما كانَ اللهُ مُعَذِّبَهُمْ وَ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ** ثُمَّ قَالَ لَهُ يَا ابْنَ عَمْرٍو إِمَّا تُبْتَ وَ إِمَّا رَحَلْتَ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ بَلْ تَجْعَلُ لِسَائِرِ قُرَيْشٍ شَيْئاً مِمَّا فِي يَدَيْكَ فَقَدْ ذَهَبَتْ بَنُو هَاشِمٍ بِمَكْرُمَةِ الْعَرَبِ وَ الْعَجَمِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لَيْسَ ذَلِكَ إِلَيَّ ذَلِكَ إِلَى اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ قَلْبِي مَا يُتَابِعُنِي عَلَى التَّوْبَةِ وَ لَكِنْ أَرْحَلُ عَنْكَ فَدَعَا بِرَاحِلَتِهِ فَرَكِبَهَا فَلَمَّا صَارَ بِظَهْرِ الْمَدِينَةِ أَتَتْهُ جَنْدَلَةٌ فَرَضَخَتْ هَامَتَهُ ثُمَّ أَتَى الْوَحْيُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَقَالَ **سَأَلَ سائِلٌ بِعَذابٍ واقِعٍ لِلْكافِرِينَ** بِوَلَايَةِ عَلِيٍ **لَيْسَ لَهُ دافِعٌ مِنَ اللهِ ذِي الْمَعارِجِ** قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّا لَا نَقْرَؤُهَا هَكَذَا فَقَالَ هَكَذَا وَ اللهِ نَزَلَ بِهَا جَبْرَئِيلُ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ هَكَذَا هُوَ وَ اللهِ مُثْبَتٌ فِي مُصْحَفِ فَاطِمَةَ عليها السلام فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله لِمَنْ حَوْلَهُ مِنَ الْمُنَافِقِينَ انْطَلِقُوا إِلَى صَاحِبِكُمْ فَقَدْ أَتَاهُ مَا اسْتَفْتَحَ بِهِ.... الكافي ۸/ ۵۷ ۵۸، ح ۱۸.

ابو بصیر نقل می کند: حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلّم نشسته بودند که امیر المؤمنین علیه السلام بر ایشان وارد شد و رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند: به عیسی بن مریم شباهت داری و اگر از این ترس نداشتم که گروه هایی از امت من در خصوص تو، چیزی را بگویند که مسیحیان در خصوص عیسی بن مریم علیه السلام گفتند، سخنانی درباره تو می گفتم که بر هر گروهی از مردم که می گذشتی، خاک زیر پاهایت را برای تبرّک برمی داشتند. گفت: دو بادیه نشین و مغیره و چند نفر از قریش عصبانی شدند و گفتند: راضی نشد که جز عیسی بن مریم، کس دیگری را برای پسر عمویش مثال بزند! پس خداوند این آیات را بر پیامبرش صلّی الله علیه و آله و سلّم نازل کرد: وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ وَقَالُوا أَآلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنكُم يعنى به جای بنی هاشم مَّلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ گفت: حارث بن عمر و فهری گفت: خداوندا! اگر حق این باشد که بنی هاشم به طور

سلسله وار (یکی پس از دیگری) به خلافت برسند، پس بر ما بارانی از سنگ نازل کن و یا شدیدترین عذاب را بر ما نازل کن. پس خداوند، گفته حارث را به صورت آیه بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل کرد و این آیه را پس از آن نازل فرمود: وَمَا كَانَ اللهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ سپس فرمود: ای ابن عمرو! یا توبه کن و یا این که از این جا برو. گفت: ای محمد! بل‌که تو مقداری از آن چه در اختیار داری را برای سایر قبایل قریش قرار بده؛ بنی هاشم، همه فضایل و بزرگواری های عرب و عجم را به خود اختصاص داد. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: تصمیم گرفتن در این باره در اختیار من نیست، بل‌که در اختیار خداوند عزّ و جلّ است. گفت: ای محمد! قلبم به من اجازه نمی دهد که توبه کنم، پس از پیش شما می روم. آن گاه اشاره کرد تا مرکبی آوردند و بر مرکب خویش سوار شد و رفت و هنگامی که به مدینه رسید، صخره ای بر او افتاد و سرش را له کرد، سپس وحی بر پیامبر صلی الله علیه و آله نازل شد: سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ لِّلْكَافِرِينَ بولایه علی لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ مِّنَ اللهِ ذِي الْمَعَارِجِ گفت: به ایشان عرض کردم: فدایت شوم! ما این آیات را این گونه نمی خوانیم. فرمود: جبرئیل، این آیات را این گونه بر محمد صلی الله علیه و آله وسلم نازل کرد و به خدا سوگند! درمصحف حضرت فاطمه سلام الله علیها این گونه ثبت شده است. پس رسول خدا صلی الله علیه و آله به منافقینی که در اطراف ایشان بودند، فرمود: به سوی دوستتان بشتابید؛ زیرا آن چه از خداوند خواسته بود، اتفاق افتاد.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام ....وَ إِنَّ للهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بِقَاعاً فِي سَمَاوَاتِهِ فَمَنْ عُرِجَ بِهِ إِلَيْهَا فَقَدْ عُرِجَ بِهِ إِلَيْهِ أَ لَا تَسْمَعُ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **تَعْرُجُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ إِلَيْه...** التوحيد/ ۱۷۷، ح ۸.

امام سجاد علیه السلام فرمودند:.....بدرستی که خدای تبارک و تعالی را در آسمآن‌هایش بقعه چند است پس هر که را بسوی بقعه از آن‌ها بالا برد بحقیقت که او را بسوی خود بالا ببرده آیا نمیشنوی که خدا می‌فرماید که تَعْرُجُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ إِلَيْه.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ..... فَحَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا عَلَيْهَا فَإِنَّ لِلْقِيَامَةِ خَمْسِينَ مَوْقِفاً كُلُّ مَوْقِفٍ مِقْدَارُهُ أَلْفُ سَنَةٍ ثُمَّ تَلَا **فِي يَوْمٍ كانَ مِقْدارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ**. الكافي ۸/ ۱۴۳، ح ۱۰۸.

امام جعفر صادق علیه السلام می فرماید: ..... پس به حساب خویش برسید، قبل از آن که به حساب شما رسیدگی شود. قیامت دارای پنجاه جای‌گاه است که مدت هر جای‌گاه آن هزار سال است؛ و این آیه را تلاوت نمود: فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ.

أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ فِي جَوَابِ الْيَهُودِيِّ الَّذِي سَأَلَ عَنْ مُعْجِزَاتِ الرَّسُولِ صلى الله عليه وآله إِنَّهُ أُسْرِيَ بِهِ مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَ عُرِجَ بِهِ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ مَسِيرَةَ خَمْسِينَ أَلْفَ عَامٍ فِي أَقَلَّ مِنْ ثُلُثِ لَيْلَةٍ حَتَّى انْتَهَى إِلَى سَاقِ الْعَرْشِ.... أمالي الطوسي ۱/ ۳٤.

امیر المومنین علیه السلام در جواب یهودی که از معجزات رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پرسید فرمود: او مسافت یک ماه مسجد الحرام تا مسجد الاقصی مسیر پنجاه هزار ساله ملکوت آسمان ها را در کمتر از یک سوم یک شب پیمود و به ساق عرش الهی رسید.

المعارج ۲۰-۱۱

يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ (۱۱) وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ (۱۲) وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ (۱۳) وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ (١٤) كَلَّا إِنَّهَا لَظَى (۱۵) نَزَّاعَةً لِّلشَّوَى (١٦) تَدْعُو مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّى (۱۷) وَجَمَعَ فَأَوْعَى (۱۸) إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا (۱۹) إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا (۲۰)

آنان را به ایشان نشان می دهند گناهکار آرزو می کند که کاش برای رهایی از عذاب آن روز می توانست پسران خود را عوض دهد (۱۱) و [نیز] همسرش و برادرش را (۱۲) و قبیله اش را که به او پناه می دهد (۱۳) و هر که را که در روی زمین است همه را [عوض می داد] و آنگاه خود را رها میکرد (۱۴) نه چنین است [آتش] زبانه می کشد (۱۵) پوست سر و اندام را برکنندهٔ است (۱۶) هر که را پشت کرده و روی برتافته (۱۷) و گرد آورده و انباشته [و حسابش را نگاه داشته] فرا می خواند (۱۸) به راستی که انسان سخت آزمند [و بی تاب] خلق شده است (۱۹) چون صدمه ای به او رسد عجز و لابه کند (۲۰)

المعارج ۳۰-۲۱

وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا (۲۱) إِلَّا الْمُصَلِّينَ (۲۲) الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ (۲۳) وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ (٢٤) لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ (۲۵) وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ (٢٦) وَالَّذِينَ هُم مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ (۲۷) إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ (۲۸) وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ (۲۹) إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ (۳۰)

وچون خیری به او رسد بخل ورزد (۲۱) غیر از نمازگزاران (۲۲) همان کسانی که بر نمازشان پایداری می کنند (۲۳) و همانان که در اموالشان حقی معلوم است (۲۴) برای سائل و محروم (۲۵) و کسانی که روز جزا را باور دارند (۲۶) و آنان که از عذاب پروردگارشان بیمناکند (۲۷) چرا که از عذاب پروردگارشان ایمن نمی توانند بود (۲۸) و کسانی که دامن خود را حفظ می کنند (۲۹) مگر بر همسران خود یا کنیزانشان که [در این صورت] مورد نکوهش نیستند (۳۰)

المعارج ۴۴-۳۱

فَمَنِ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ (۳۱) وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ (۳۲) وَالَّذِينَ هُم بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ (۳۳) وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ (۳٤) أُولَئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ (۳۵) فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ (۳٦) عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ (۳۷) أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ (۳۸) كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُم مِّمَّا يَعْلَمُونَ (۳۹) فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ (٤۰) عَلَى أَن نُّبَدِّلَ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ (٤۱) فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ (٤۲) يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَى نُصُبٍ يُوفِضُونَ (٤۳) خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ (٤٤)

وهرکس پا از این [حد] فراتر نهد آنان هم ان از حد درگذرندگانند (۳۱) وکسانی که امانتها و پیمان خود را مراعات می کنند (۳۲) و آنان که بر شهادتهای خود ایستاده اند (۳۳) وکسانی که بر نمازشان مداومت می ورزند (۳۴) آن ها هستند که در باغهایی [از بهشت] گرامی خواهند بود (۳۵) چه شده است که آنان که کفر ورزیده اند به سوی تو شتابان (۳۶) گروه گروه از راست و از چپ [هجوم می آورند] (۳۷) آیا هریك از آنان طمع می بندد که در بهشت پر نعمت درآورده شود (۳۸) نه چنین است ما آنان را از آن چه [خود] می دانند آفریدیم (۳۹) [هرگز] به پروردگار خاوران و باختران سوگند یاد می کنم که ما توانایم (۴۰) که به جای آنان بهتر از ایشان را بیاوریم و بر ما پیشی نتوانند جست (۴۱) پس بگذارشان یاوه گویند و بازی کنند تا روزی را که وعده داده شده اند ملاقات نمایند (۴۲) روزی که از گورها [ی خود] شتابان برآیند گویی که آنان به سوی پرچمهای افراشته می دوند (۴۳) دیدگانشان فرو افتاده [غبار] مذلت آنان را فروگرفته است این است همان روزی که به ایشان وعده داده می شد (۴۴)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **يُبَصَّرُونَهُمْ** يَقُولُ: يُعَرِّفُونَهُمْ ثُمَ لَا يَتَسَاءَلُونَ قَوْلُهُ **يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ وَ صاحِبَتِهِ وَ أَخِيهِ وَ فَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ** وَ هِيَ أُمُّهُ الَّتِي وَلَدَتْهُ. تفسير القمّي ۲/ ۳۸۶.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: منظور از: يُبَصَّرُونَهُمْ یعنی به همدیگر شناسانده می شوند و پرس و جو نمی کنند، و در این آیه: يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ* وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ* وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ ، منظور همان مادر وی است که او را زائیده است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ ثُمَّ اسْتَثْنَى فَقَالَ **إِلَّا الْمُصَلِّينَ** فَوَصَفَهُمْ بِأَحْسَنِ أَعْمَالِهِمْ **الَّذِينَ هُمْ عَلى صَلاتِهِمْ دائِمُونَ** يَقُولُ إِذَا فَرَضَ عَلَى نَفْسِهِ شَيْئاً مِنَ النَّوَافِلِ دَامَ عَلَيْه. تفسير القمّي ۲/ ۳۸۶.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: سپس استثنا قائل شد و فرمود: إِلَّا الْمُصَلِّينَ و آنان را به وسیله برترین اعمالشان توصیف کرد: الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ، اگر امر مستحبی را بر خویش واجب بداند، همواره به انجام دادن آن تداوم خواهد داشت.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام عن قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **الَّذِينَ هُمْ عَلى صَلَواتِهِمْ يُحافِظُونَ** قَالَ هِيَ الْفَرِيضَةُ قُلْتُ **الَّذِينَ هُمْ عَلى صَلاتِهِمْ دائِمُونَ** قَالَ هِيَ النَّافِلَةُ. الكافي ۳/ ۲۶۹، ۲۷۰، ح ۱۲.

امام باقر علیه السلام در مورد قول خداوند الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ فرمودند:این نماز واجب است گفتم الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ رمودند این نافله است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَرَضَ لِلْفُقَرَاءِ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ فَرِيضَةً لَا يُحْمَدُونَ إِلَّا بِأَدَائِهَا وَ هِيَ الزَّكَاةُ بِهَا حَقَنُوا دِمَاءَهُمْ وَ بِهَا سُمُّوا مُسْلِمِينَ وَ لَكِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ حُقُوقاً غَيْرَ الزَّكَاةِ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَ **وَ الَّذِينَ فِي أَمْوالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ** فَالْحَقُّ الْمَعْلُومُ مِنْ غَيْرِ الزَّكَاةِ وَ هُوَ شَيْءٌ يَفْرِضُهُ الرَّجُلُ عَلَى نَفْسِهِ فِي مَالِهِ يَجِبُ عَلَيْهِ أَنْ يَفْرِضَهُ عَلَى قَدْرِ طَاقَتِهِ وَ سَعَةِ مَالِهِ فَيُؤَدِّي الَّذِي فَرَضَ عَلَى نَفْسِهِ إِنْ شَاءَ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَ إِنْ شَاءَ فِي كُلِّ جُمْعَةٍ وَ إِنْ شَاءَ فِي كُلِّ شَهْرٍ.... الكافي ۳/ ۴۹۸، ح ۸.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: خداوند عزّ و جلّ در اموال ثروتمندان، حقی برای فقیران و تنگدستان قرار داد که با به جای آوردن آن از آنان تعریف و تمجید نخواهد شد، که همانا زکات است. به وسیله زکات از ریخته شدن خونشان جلوگیری می کنند و به وسیله آن مسلمان نامیده شدند؛ ولی در عین حال خداوند عزّ و جلّ در اموال ثروتمندان حقوقی غیر از زکات نیز معین کرده است و می فرماید: وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ، و این حق معلوم و معین شده، چیزی غیر از زکات است و آن چیزی است

که شخص در مال خویش معین می کند که باید با توجه به توانایی و دارایی خویش تعیین شود. این چیزی که بر خود واجب دانست که به جای آورد، اگر بخواهد می تواند هر روز، و یا هر جمعه، و یا هر ماه آن را به جای بیاورد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام ..... وَ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ الَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ** قَالَ بِخُرُوجِ الْقَائِمِ علیه السلام ..... الكافي ۸/ ۲۸۷، ح ۴۳۲.

ابو حمزه، از امام محمد باقر علیه السلام درباره این آیه: وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ نقل می کند: منظور، ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است.

عن أبي عبد الله علیه السلام ..... فَقَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصارِهِمْ وَ يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ** فَنَهَاهُمْ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى عَوْرَاتِهِمْ وَ أَنْ يَنْظُرَ الْمَرْءُ إِلَى فَرْجِ أَخِيهِ وَ يَحْفَظَ فَرْجَهُ أَنْ يُنْظَرَ إِلَيْهِ وَ قَالَ **وَ قُلْ لِلْمُؤْمِناتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصارِهِنَّ وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَ** مِنْ أَنْ تَنْظُرَ إِحْدَاهُنَّ إِلَى فَرْجِ أُخْتِهَا وَ تَحْفَظَ فَرْجَهَا مِنْ أَنْ يُنْظَرَ إِلَيْهَا وَ قَالَ كُلُّ شَيْءٍ فِي الْقُرْآنِ مِنْ حِفْظِ الْفَرْجِ فَهُوَ مِنَ الزِّنَا إِلَّا هَذِهِ الْآيَةَ فَإِنَّهَا مِنَ النَّظَرِ..... الكافي ۲/ ۳۵ ۳۶، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند:...پس خدای تبارک و تعالی فرمود قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصارِهِمْ وَ يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ پس مردان را نهی فرمود که بعورتهای خود بنگرند و مردی بفرج برادرش بنگرد و باید فرجش را از نظاره دیگران حفظ کند و فرمود وَ قُلْ لِلْمُؤْمِناتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصارِهِنَّ وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَ ، باینکه زنی بفرج خواهرش ننگرد و نیز باید فرج خود را حفظ کند از نظاره دیگران فرمود: آنچه حفظ فرج در قرآنست مربوط بزنانست مگر این آیه که مربوط بنگریستن است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام .... وَ مَا زَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله يَتَأَلَّفُهُمْ وَ يُقَرِّبُهُمْ وَ يُجْلِسُهُمْ عَنْ يَمِينِهِ وَ شِمَالِهِ حَتَّى أَذِنَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي إِبْعَادِهِمْ بِقَوْلِهِ **وَ اهْجُرْهُمْ هَجْراً جَمِيلًا** وَ بِقَوْلِهِ **فَما لِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ. عَنِ الْيَمِينِ وَ عَنِ الشِّمالِ عِزِينَ. أَ يَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ. كَلَّا إِنَّا خَلَقْناهُمْ مِمَّا يَعْلَمُون.....** . الاحتجاج/ ۲۵۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند:.... و پیوسته رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله ایشان را مورد محبّت خود قرار داده و بخود نزدیک داشته و در کنار چپ و راست خود می نشانید، تا اینکه حضرت حقّ با آیات: وَ اهْجُرْهُمْ هَجْراً جَمِيلًا و: فَما لِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ عَنِ الْيَمِينِ وَ عَنِ الشِّمالِ عِزِينَ أَ يَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ كَلَّا إِنَّا خَلَقْناهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ....

عَنْ ابی بصیر عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَلا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشارِقِ وَ الْمَغارِبِ** قَالَ الْمَشَارِقُ الْأَنْبِيَاءُ وَ الْمَغَارِبُ الْأَوْصِيَاءُ علیهم السلام . تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۲۵، ح ۶.

ابو بصیر، از امام جعفر صادق علیه السلام در خصوص این آیه: فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ ، روایت کرده است که: مشارق: همانا پیامبران هستند و مغارب: همانا اوصیا و جانشینان هستند صلوات الله علیهم اجمعین.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **خاشِعَةً أَبْصارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كانُوا يُوعَدُونَ** قَالَ يَعْنِي يَوْمَ خُرُوجِ الْقَائِمِ علیه السلام .. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۲۶، ح ۷.

امام محمد باقر علیه السلام درباره این آیه: خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ، فرمود: منظور از این آیه، روز ظهور امام زمان عجّل الله تعالی فرجه الشّریف است.

۷۱.نوح

نوح ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۱) قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ (۲) أَنِ اعْبُدُوا اللهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ (۳) يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ أَجَلَ اللهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (۴) قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا (۵) فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا (٦) وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا (۷) ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا (۸) ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا (۹) فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. ما نوح را به سوی قومش فرستادیم که قومت را پیش از آنکه عذابی دردناک به آنان رسد هشدار ده (۱) [نوح] گفت ای قوم من من شما را هشداردهنده‌ای آشکارم (۲) که خدا را بپرستید و از او پروا دارید و مرا فرمان برید (۳) [تا] برخی از گناهانتان را بر شما ببخشاید و [اجل] شما را تا وقتی معین به تاخیر اندازد اگر بدانید چون وقت مقرر خدا برسد تاخیر برنخواهد داشت (۴) [نوح] گفت پروردگارا من قوم خود را شب و روز دعوت کردم (۵) و دعوت من جز بر گریزشان نیفزود (۶) و من هر بار که آنان را دعوت کردم تا ایشان را ببامرزی انگشتانشان را در گوشهایشان کردند و ردای خویشتن بر سر کشیدند و اصرار ورزیدند و هر چه بیشتر بر کبر خود افزودند (۷) سپس من آشکارا آنان را دعوت کردم (۸) باز من به آنان اعلام نمودم و در خلوت [و] پوشیده نیز به ایشان گفتم (۹) و گفتم از پروردگارتان آمرزش بخواهید که او همواره آمرزنده است (۱۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام .....وَ كَانَ بَيْنَ آدَمَ وَ نُوحٍ عَشَرَةُ آبَاءٍ كُلُّهُمْ أَنْبِيَاءُ اللهِ... کمال الدین و تمام النعمة/ ۲۱۴ و ۲۱۹ و ۲۲۰، ح ۲.

امام صاددق علیه السلام فرمودند: بین آدم و نوح علیهما السلام ده پدر بود که همه انبیاء هدا بودند.

نوح ۲۰-۱۱

يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا (۱۱) وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَارًا (۱۲) مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلهِ وَقَارًا (۱۳) وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا (۱۴) أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا (۱۵) وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا

(١٦) وَاللهُ أَنبَتَكُم مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا (١٧) ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا (١٨) وَاللهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا (١٩) لِّتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا (٢٠)

[تا] بر شما از آسمان باران پی در پی فرستد (١١) و شما را به اموال و پسران یاری کند و برایتان باغها قرار دهد و نهرها برای شما پدید آورد (١٢) شما را چه شده است که از شکوه خدا بیم ندارید (١٣) و حال آنکه شما را مرحله به مرحله خلق کرده است (١٤) مگر ملاحظه نکرده اید که چگونه خدا هفت آسمان را تو بر تو آفریده است (١٥) و ماه را در میان آن ها روشنایی بخش گردانید و خورشید را [چون] چراغی قرار داد (١٦) و خدا [ست که] شما را [مانند] گیاهی از زمین رویانید (١٧) سپس شما را در آن باز می گرداند و بیرون می آورد بیرون آوردنی [عجیب] (١٨) و خدا زمین را برای شما فرشی [گسترده] ساخت (١٩) تا در راههای فراخ آن بروید (٢٠)

نوح ۲۸-۲۱

قَالَ نُوحٌ رَّبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَن لَّمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا (٢١) وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا (٢٢) وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا (٢٣) وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا (٢٤) مِّمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُم مِّن دُونِ اللهِ أَنصَارًا (٢٥) وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا (٢٦) إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا (٢٧) رَّبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا (٢٨)

نوح گفت پروردگارا آنان نافرمانی من کردند و کسی را پیروی نمودند که مال و فرزندش جز بر زیان وی نیفزود (٢١) و دست به نیرنگی بس بزرگ زدند (٢٢) و گفتند زنهار خدایان خود را رها مکنید و نه ود را و اگذارید و نه سواع و نه یغوث و نه یعوق و نه نسر را (٢٣) و بسیاری را گمراه کرده اند [بارخدایا] جز بر گمراهی ستمکاران میفزای (٢۴) [تا] به سبب گناهانشان غرقه گشتند و [پس از مرگ] در آتشی در آورده شدند و برای خود در برابر خدا یارانی نیافتند (٢۵) و نوح گفت پروردگارا هیچ کس از کافران را بر روی زمین مگذار (٢۶) چرا که اگر تو آنان را باقی گذاری بندگانت را گمراه می کنند و جز پلیدکار ناسپاس نزایند (٢٧) پروردگارا بر من و پدر و مادرم و هر مؤمنی که در سرایم در آید و بر مردان و زنان با ایمان ببخشای و جز بر هلاکت ستمگران میفزای (٢٨)

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام لِبَعْضِ أَصْحَابِهِ قُلْ فِي طَلَبِ الْوَلَدِ **رَبِّ لا تَذَرْنِي فَرْداً وَ أَنْتَ خَيْرُ الْوارِثِينَ** وَ اجْعَلْ **لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا يَرِثُنِي** فِي حَيَاتِي وَ يَسْتَغْفِرُ لِي بَعْدَ مَوْتِي وَ اجْعَلْهُ لِي خَلْقاً سَوِيّاً وَ لَا تَجْعَلْ لِلشَّيْطَانِ فِيهِ نَصِيباً اللهُمَّ إِنِّي أَسْتَغْفِرُكَ وَ أَتُوبُ إِلَيْكَ إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ سَبْعِينَ مَرَّةً فَإِنَّهُ مَنْ أَكْثَرَ مِنْ هَذَا الْقَوْلِ رَزَقَهُ اللهُ تَعَالَى مَا تَمَنَّى مِنْ مَالٍ وَ وَلَدٍ وَ مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فَإِنَّهُ يَقُولُ **اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كانَ غَفَّاراً يُرْسِلِ السَّماءَ عَلَيْكُمْ مِدْراراً وَ يُمْدِدْكُمْ بِأَمْوالٍ وَ بَنِينَ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهاراً.**

الفقيه ٣/ ٣٠٤، ح ١٤٦٢.

امام سجاد علیه السلام به یکتن از یاران خود فرمود: برای درخواست فرزند از خداوند این دعا را بخوان: ربّ لا تذرني فردا و أنت خير الوارثين، و اجعل لي من لدنك وليا يرثني في حياتي و يستغفر لي بعد موتي و اجعله لي خلقا سويّا، و لا تجعل للشّيطان فيه نصيبا، اللّهمّ إنّي أستغفرك و اتوب إليك إنّك أنت الغفور الرّحيم هفتاد بار این دعا را تکرار کن زیرا هر کس آن را بسیار بخواند

هر چه از مال و فرزند و خیر دنیا و آخرت از خداوند طلب کند خدای تعالی وی را نصیب گرداند، چون خود در قرآن میفرماید: اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كانَ غَفَّاراً. يُرْسِلِ السَّماءَ عَلَيْكُمْ مِدْراراً، وَ يُمْدِدْكُمْ بِأَمْوالٍ وَ بَنِينَ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهاراً.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَنْ أَنْعَمَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهِ نِعْمَةً فَلْيَحْمَدِ اللهَ وَ مَنِ اسْتَبْطَأَ الرِّزْقَ فَلْيَسْتَغْفِرِ اللهَ وَ مَنْ حَزَبَهُ أَمْرٌ فَلْيَقُلْ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ. العيون ۲/ ٤٥، ح ۱۷۱.

رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله فرمود: هر آن کس را که خداوند نعمتی بدو بخشیده باید خداوند متعال را سپاس گوید، و هر کس روزیش را دیر و بسختی می‌یابد استغفار کند، و هر کس را که امری او را اندوهگین بنماید بگفتن کلمه شریفه لا حول و لا قوّة الّا باللهٔ تمسّک جوید.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِهِ **لا تَرْجُونَ للهِ وَقاراً** قَالَ لَا تَخَافُونَ للهِ عَظَمَة. تفسير القمّي ۲/ ۳۸۷.

امام محمد باقر علیه السلام، این سخن خداوند عزّ و جلّ: لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا آمده است: یعنی این که از عظمت خداوند نمی ترسید.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ ..... وَ كَانَ مِنِ اقْتِدَارِ جَبَرُوتِهِ وَ بَدِيعِ لَطَائِفِ صَنْعَتِهِ أَنْ جَعَلَ مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ الزَّاخِرِ الْمُتَرَاكِمِ الْمُتَقَاصِفِ يَبَساً جَامِداً ثُمَّ فَطَرَ مِنْهُ أَطْبَاقاً فَفَتَقَهَا سَبْعَ سَمَاوَاتٍ بَعْدَ ارْتِتَاقِهَا فَاسْتَمْسَكَتْ بِأَمْرِهِ وَ قَامَتْ عَلَى حَدِّه..... النهج/ ۳۲۸، الخطبة ۲۱۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....از توانائی و سلطنت خداوند متعال و شگفتی آفرینشهای نیکوی او آن است که از آب دریای گود بر هم ریخته بسیار موج زننده زمین خشک بی حرکت را آفرید، پس از آن آب طبقات بر روی هم قرار گرفته آسمآن‌ها را ایجاد فرمود، و آن‌ها را بعد از با هم بودن از یکدیگر جدا و ممتاز ساخته هفت آسمان گردانید، پس به امر و فرمان پروردگار خود را نگاهداشته و به جائیکه بر ایشان تعیین فرموده بود قرار گرفتند....

عَنْ عبد الله سجستانی، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ﷺ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ قالُوا لا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَ لا تَذَرُنَّ وَدًّا وَ لا سُواعاً وَ لا يَغُوثَ وَ يَعُوقَ وَ نَسْراً** قَالَ كَانُوا يَعْبُدُونَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَمَاتُوا فَضَجَّ قَوْمُهُمْ وَ شَقَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَجَاءَهُمْ إِبْلِيسُ لَعَنَهُ اللهُ فَقَالَ لَهُمْ أَتَّخِذُ لَكُمْ أَصْنَاماً عَلَى صُوَرِهِمْ فَتَنْظُرُونَ إِلَيْهِمْ وَ تَأْنِسُونَ بِهِمْ وَ تَعْبُدُونَ اللهَ فَأَعَدَّ لَهُمْ أَصْنَاماً عَلَى مِثَالِهِمْ فَكَانُوا يَعْبُدُونَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ يَنْظُرُونَ إِلَى تِلْكَ الْأَصْنَامِ فَلَمَّا جَاءَهُمُ الشِّتَاءُ وَ الْأَمْطَارُ أَدْخَلُوا الْأَصْنَامَ الْبُيُوتَ فَلَمْ يَزَالُوا يَعْبُدُونَ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّى هَلَكَ ذَلِكَ الْقَرْنُ وَ نَشَأَ أَوْلَادُهُمْ فَقَالُوا إِنَّ آبَاءَنَا كَانُوا يَعْبُدُونَ هَؤُلَاءِ فَعَبَدُوهُمْ مِنْ دُونِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَذَلِكَ قَوْلُ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **وَ لا تَذَرُنَّ وَدًّا وَ لا سُواعا.** علل الشرائع/ ۳ ٤، ح ۱،

عبد الله سجستانی، از امام جعفر صادق علیه السلام، در خصوص این آیه شریفه: وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا روایت کرده است که: خداوند عزّ و جلّ را می پرستیدند، و پس از مدتی مردند. بنابراین قوم آن‌ها ناله و بی تابی کردند و این فراق بر آنان گران آمد. ابلیس که لعنت خداوند بر وی باد نزد آن‌ها آمد و به آنان گفت: بت هایی شبیه آنان برای شما خواهم ساخت تا این که به آنان نگاه کنید و با آنان انس بگیرید و خداوند را پرستش کنید. بنابراین بت هایی شبیه آن قوم را برای آن‌ها ساخت و در عین حال که آن قوم، خداوند عزّ و جلّ را پرستش می کردند، نگاهشان معطوف آن بت ها بود.

هنگامی که زمستان و باران از راه رسید، آن بت ها را به داخل منازل خویش آوردند. آن قوم هم چنان خداوند را می پرستیدند تا این که آن قرن سپری شد و فرزندان آنان بزرگ شدند و گفتند: پدران ما این بت ها را می پرستیدند. بنابراین پرستش خداوند را کنار گذاشتند و به پرستش آن بت ها پرداختند. این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است که می‌فرماید: وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا...

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ ..... فَقَالَ وَ كَانَ نُوحٌ رَجُلًا نَجَّاراً فَجَعَلَهُ اللهُ نَبِيّاً وَ انْتَجَبَهُ وَ نُوحٌ أَوَّلُ مَنْ عَمِلَ سَفِينَةً تَجْرِي عَلَى ظَهْرِ الْمَاءِ وَ إِنَّ نُوحاً لَبِثَ فِي قَوْمِهِ **أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عاماً** يَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى فَيَهْزَءُونَ بِهِ وَ يَسْخَرُونَ مِنْهُ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ مِنْهُمْ دَعَا عَلَيْهِمْ فَقَالَ **رَبِّ لا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكافِرِينَ دَيَّاراً** إِلَى قَوْلِهِ **إِلَّا فاجِراً كَفَّاراً** قَالَ فَأَوْحَى اللهُ إِلَيْهِ يَا نُوحُ اصْنَعِ الْفُلْكَ وَ أَوْسِعْهَا وَ عَجِّلْ عَمَلَهَا **بِأَعْيُنِنا وَ وَحْيِنا** فَعَمِلَ نُوحٌ سَفِينَةً فِي مَسْجِدِ الْكُوفَةِ بِيَدِهِ..... الكافي ۸/ ۲۸۰، ح ۴۲۱.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: نوح مرد نجاری بود که خداوند او را به پیغمبری انتخاب فرمود، و نوح اول شخصی است که کشتی ساخته تا بر روی آب حرکت نماید. نوح علیه السلام أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عاماً در میان قوم خویش بود و آنان را به سوی هدایت فرامی خواند و ایشان او را استهزاء می کردند و به تمسخر می‌کشیدند.و چون از آن‌ها چنین دید علیه آنان دعا کرد و فرمود: رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ، بنابراین خداوند عزّ و جلّ به نوح علیه السلام وحی کرد که کشتی را بساز و بر عرض و پهنای آن بیفزای و در ساخت آن تعجیل کن. پس نوح علیه السلام با دستان خویش، کشتی را در مسجد کوفه ساخت...

عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ ﷺ أَ رَأَيْتَ نُوحاً ﷺ حِينَ دَعَا عَلَى قَوْمِهِ فَقَالَ **رَبِ لا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكافِرِينَ دَيَّاراً إِنَّكَ إِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبادَكَ وَ لا يَلِدُوا إِلَّا فاجِراً كَفَّاراً** قَالَ ﷺ عَلِمَ أَنَّهُ لَا يَنْجُبُ مِنْ بَيْنِهِمْ أَحَدٌ قَالَ قُلْتُ وَ كَيْفَ عَلِمَ ذَلِكَ قَالَ أَوْحَى اللهُ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا يُؤْمِنُ **مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ** فَعِنْدَ هَذَا دَعَا عَلَيْهِمْ بِهَذَا الدُّعَاءِ. العلل/ ۳۱، ح ۱.

حنان بن سدیر، از پدرش نقل کرده است که: به امام محمد باقر علیه السلام عرض کردم: نظر شما درباره این آیه چیست آن هنگام که نوح علیه السلام علیه قوم خویش دعا کرد: رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ؟ حضرت فرمود: هیچ کس از آنان صاحب فرزند نمی‌شد. عرض کردم: از کجا به این امر آگاهی یافت؟ فرمود: خداوند به وی وحی کرد که دیگر هیچ کس به تو ایمان نخواهد آورد، مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ. در این هنگام نوح علیه آن‌ها دعا کرد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِوالِدَيَّ وَ لِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِناً** يَعْنِي الْوَلَايَةَ مَنْ دَخَلَ فِي الْوَلَايَةِ دَخَلَ فِي بَيْتِ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَام... الكافي۱/۴۲۳

امام جعفر صادق علیه السلام درباره این سخن خداوند عزّ و جلّ: رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا ، فرمود که: منظور، فقط ولایت است که هر کس آن را بپذیرد، وارد منزل انبیا علیهم السلام شده است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام خَرَجَ ذَاتَ يَوْمٍ يَسِيرُ بِبَعِيرٍ فَمَرَّ بِفَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ فَإِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَائِمٍ يُصَلِّي.....فَدَعَا إِبْرَاهِيمُ عليه السلام لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ الْمُذْنِبِينَ مِنْ يَوْمِهِ ذَلِكَ بِالْمَغْفِرَةِ وَ الرِّضَا عَنْهُمْ قَالَ وَ أَمَّنَ الرَّجُلُ عَلَى دُعَائِهِ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فَدَعْوَةُ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام بَالِغَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ الْمُذْنِبِينَ مِنْ شِيعَتِنَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. الكافي ۸/ ۳۹۲ ۳۹٤، ح ۵۹۱.

امام باقر علیه السّلام فرمود: روزی ابراهیم علیه السّلام بیرون رفت و با شتری گردش می کرد تا به پهن دشتی گذر کرد، ناگاه دید مردی ایستاده نماز می‌خواند .....ابراهیم علیه السّلام برای مردان و زنان با ایمان و گنهکار از همان روز به درگاه خدا دعا کرد تا خدا آن‌ها را بیامرزد و از آن‌ها خشنود گردد و آن مرد نیز به دعای ابراهیم آمین گفت. امام باقر علیه السّلام فرمود: و دعای ابراهیم علیه السّلام به مؤمنان گنهکار از شیعیان ما تا روز قیامت خواهد رسید.

۷۲. الجنّ

الجنّ ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا (۱) يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا (۲) وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا (۳) وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللهِ شَطَطًا (۴) وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن تَقُولَ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللهِ كَذِبًا (۵) وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا (۶) وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ اللهُ أَحَدًا (۷) وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا (۸) وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَن يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا (۹) وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. بگو به من وحی شده است که تنی چند از جنیان گوش فرا داشتند و گفتند راستی ما قرآنی شگفت آور شنیدیم (۱) [که] به راه راست هدایت می کند پس به آن ایمان آوردیم و هرگز کسی را شریك پروردگارمان قرار نخواهیم داد (۲) و اینکه او پروردگار والای ما همسر و فرزندی اختیار نکرده است (۳) و [شگفت] آنکه کم خرد ما درباره خدا سخنانی یاوه می سراید (۴) و ما پنداشته بودیم که انس و جن هرگز به خدا دروغ نمی بندند (۵) و مردانی از آدمیان به مردانی از جن پناه می بردند و بر سرکشی آن‌ها می افزودند (۶) و آن‌ها [نیز] آن گونه که [شما] پنداشته اید گمان بردند که خدا هرگز کسی را زنده نخواهد گردانید (۷) و ما بر آسمان دست یافتیم و آن را پر از نگهبانان توانا و تیرهای شهاب یافتیم (۸) و در [آسمان] برای شنیدن به کمین می نشستیم [اما] اکنون هر که بخواهد به گوش باشد تیر شهابی در کمین خود می یابد (۹) و ما [درست] نمی دانیم که آیا برای کسانی که در زمینند بدی خواسته شده یا پروردگارشان برایشان هدایت خواسته است (۱۰)

عليّ بن إبراهيم ،.... أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وآله خَرَجَ مِنْ مَكَّةَ إِلَى سُوقِ عُكَاظٍ وَ مَعَهُ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ يَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْإِسْلَامِ فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ وَ لَمْ يَجِدْ مَنْ يَقْبَلُهُ، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى مَكَّةَ فَلَمَّا بَلَغَ مَوْضِعاً يُقَالُ لَهُ وَادِي مُجَنَّةَ تَهَجَّدَ بِالْقُرْآنِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ فَمَرَّ بِهِ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَلَمَّا سَمِعُوا قِرَاءَةَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله اسْتَمَعُوا لَهُ فَلَمَّا سَمِعُوا قِرَاءَتَهُ قَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ **أَنْصِتُوا** يَعْنِي اسْكُتُوا **فَلَمَّا قُضِيَ** أَيْ فَرَغَ رَسُولُ اللهِ

ﷺ مِنَ الْقِرَاءَةِ **وَلَّوْا إِلى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ قالُوا يا قَوْمَنا إِنَّا سَمِعْنا كِتاباً أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسى مُصَدِّقاً لِما بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَ إِلى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ يا قَوْمَنا أَجِيبُوا داعِيَ اللهِ وَ آمِنُوا بِهِ** إِلَى قَوْلِهِ **أُولئِكَ فِي ضَلالٍ مُبِينٍ** فَجَاءُوا إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَأَسْلَمُوا وَ آمَنُوا وَ عَلَّمَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ شَرَائِعَ الْإِسْلَامِ، فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَى نَبِيِّهِ **قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِ** السُّورَةَ كُلَّهَا فَحَكَى اللهُ قَوْلَهُمْ وَ وَلَّى عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْهُمْ وَ كَانُوا يَعُودُونَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي كُلِّ وَقْتٍ فَأَمَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنْ يُعَلِّمَهُمْ وَ يُفَقِّهَهُمْ فَمِنْهُمْ مُؤْمِنُونَ وَ مِنْهُمْ كَافِرُونَ وَ نَاصِبُونَ وَ يَهُودُ وَ نَصَارَى وَ مَجُوسُ وَ هُمْ وُلْدُ الْجَانِ. تفسير القمّي ۲/ ۲۹۹ ۳۰۰.

علی بن ابراهیم:...رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به همراه زید بن حارثه از مکه به بازار عکاظ رفت تا مردم را به اسلام دعوت کند. اما هیچ کس به او پاسخ مثبت نداد. آن حضرت به سوی مکه بازگشت. زمانی که به مکانی به نام وادی مجنه رسید، شب هنگام شروع به خواندن قرآن کرد. در این هنگام گروهی از جنیان از آن جا عبور می کردند. زمانی که صدای قرآن خواندن رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را شنیدند، گروهی از آن‌ها به گروهی دیگر می گفتند: أَنصِتُوا یعنی سکوت کنید. فَلمَّا قُضِیَ ولوا إِلی قَومِهِم مُّنذِرِینَ قَالوا یَا قَومَنَا إِنَّا سَمِعْنَا کِتَابًا أُنزِل مِن بَعْدِ مُوسَی مُصَدِّقًا لمَا بَیْنَ یَدَیْهِ یَهْدِی إِلی الحَقِّ وإِلی طَرِیقٍ مُّسْتَقِیمٍ یَا قَومَنَا أَجِیبُوا دَاعِیَ اللهِ وآمِنُوا بِهِ یَغْفِرْ لکُم مِّن ذُنُوبِکُمْ ویُجِرْکُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِیمٍ ومَن لا یُجِبْ دَاعِیَ اللهِ فَلیْسَ بِمُعْجِزٍ فِی الأَرْضِ ولیْسَ لهُ مِن دُونِهِ أَولیَاء أُولئِک فِی ضَلال مُّبِینٍ آن‌ها به محضر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آمدند و ایمان آوردند. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نیز شریعت اسلام را به آن‌ها آموخت. پس از آن، خداوند سوره جن را به طور کامل بر رسول خدا نازل کرد. خداوند در آن سوره، سخنان آن‌ها، قبول ولایت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم توسط آن‌ها و آمدن پیاپی ایشان نزد آن حضرت را ذکر فرموده است. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نیز به امیر المؤمنین علیه السلام دستور داد تا به آن‌ها احکام اسلام را یاد دهد. گروهی از آن‌ها مؤمن، گروهی کافر و برخی ناصبی هستند. هم‌چنین در میان آن‌ها یهودی، مسیحی و مجوسی نیز یافت می شود. همه آن‌ها از نسل جانّ هستند.

عَنْ میسرعَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: شَيْئَانِ يُفْسِدُ النَّاسُ بِهِمَا صَلَاتَهُمْ قَوْلُ الرَّجُلِ تَبَارَكَ اسْمُكَ وَ تَعَالَى جَدُّكَ وَ إِنَّمَا هُوَ شَيْءٌ قَالَتْهُ الْجِنُّ بِجَهَالَةٍ فَحَكَى اللهُ عَنْهُمْ وَ قَوْلُ الرَّجُلِ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ.. الخصال/ ۵۰، ح ۵۹.

میسّر، از امام محمد باقر علیه السلام نقل می کند: دو چیز است که مردم با آن نماز خویش را باطل می کنند: این که شخص بگوید: تبارک اسمک و تعالی جَدّک، که جنّیان از روی جهالت و نادانی این سخنان را بر زبان آوردند و خداوند عزّ و جلّ آن را از زبان آنان نقل کرد. نیز این که کسی بگوید: السّلامُ علینا و علی عبادِ اللهِ الصّالحین.

عَنْ أَبَانٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ: **أَنَّهُ كانَ رِجالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزادُوهُمْ رَهَقاً** قَالَ: الرَّجُلُ يَنْطَلِقُ إِلَى الْكَاهِنِ الَّذِي كَانَ يُوحِي إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ فَيَقُولُ قُلْ لِشَيْطَانِكَ إِنَّ فُلَاناً فَقَدْ عَاذَ بِكَ. تفسير القمّي ۲/ ۳۸۹.

زراره نقل می کند که گفت: از امام محمد باقر علیه السلام، درباره این آیه: وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ، پرسیدم و ایشان فرمود: اجنّه بر گروهی از انسان هایی که به مردانی از جنّیان پناه می بردند، فرود می آمدند و بر

سرکشی آنان می افزودند. و فرمود: برخی افراد نزد کاهنی که از شیطان الهام می گرفت، می رفتند و می گفتند: به شیطان خودت بگو: فلانی به تو پناه آورده است.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ إِنَّ يَهُودِيّاً مِنْ يَهُودِ الشَّامِ..... قَالَ لَهُ عَلِيٌّ عليه السلام. إِنَّ الشَّيَاطِينَ سُخِّرَتْ لِسُلَيْمَانَ وَ هِيَ مُقِيمَةٌ عَلَى كُفْرِهَا وَ قَدْ سُخِّرَتْ لِنُبُوَّةِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله الشَّيَاطِينُ بِالْإِيمَانِ فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ الْجِنُّ التِّسْعَةُ مِنْ أَشْرَافِهِمْ مِنْ جِنِّ نَصِيبِينَ وَ الْيَمَنِ مِنْ بَنِي عَمْرِو بْنِ عَامِرٍ مِنَ الْأَحِجَّةِ مِنْهُمْ شضاة وَ مضاة وَ الْهَمْلَكَانُ وَ الْمَرْزُبَانُ وَ المازمان وَ نضاة وَ هَاصِبٌ وَ هَاضِبٌ وَ عَمْرٌو وَ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ اسْمُهُ فِيهِمْ **وَ إِذْ صَرَفْنا إِلَيْكَ نَفَراً مِنَ الْجِنِ** وَ هُمُ التِّسْعَةُ **يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ** فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ الْجِنُّ وَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله بِبَطْنِ النَّخْلِ فَاعْتَذَرُوا بِأَنَّهُمْ **ظَنُّوا كَما ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَداً** وَ لَقَدْ أَقْبَلَ إِلَيْهِ أَحَدٌ وَ سَبْعُونَ أَلْفاً مِنْهُمْ فَبَايَعُوهُ عَلَى الصَّوْمِ وَ الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الْحَجِّ وَ الْجِهَادِ وَ نُصْحِ الْمُسْلِمِينَ فَاعْتَذَرُوا بِأَنَّهُمْ قَالُوا **عَلَى اللَّهِ شَطَطاً**..... الاحتجاج/ ۲۲۲ ۲۲۳.

عالم یهودی گفت: این حضرت سلیمان است که شیاطین به فرمان او بودند، و هر چه می خواست برای او می ساختند: معبدها و تندیسه ها و تمثالها.حضرت علیّ علیه السّلام بدو فرمود: همین طور است، و حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله بهتر و برتر از آن عطا شده، شیاطین در حالی تحت فرمان او بودند که هنوز در کفر بسر می بردند، ولی شیاطین تحت امر محمّد صلّی اللّه علیه و آله همه مؤمن بودند، پس نه نفر از اشراف گروه جنّیان؛ یکی از جنّ نصیبین بود و هشت نفر ایشان از بنی عمرو بن عامر که از أهل یقین ایشان بودند خدمت آن حضرت شرفیاب شدند که عبارتند از: شضاه، مضاه، هملکان، مرزبان،مازمان، نضاه، هاضب، هضب و عمرو، و ایشان کسانی هستند که خداوند در باره اشان می فرماید: وَ إِذْ صَرَفْنا إِلَيْكَ نَفَراً يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ ۱ و اینان نه نفر می باشند، پس جنّیان خدمت آن حضرت آمدند و پیامبر داخل نخلستان بود، آنان عذرخواهی کرده و گفتند: ما گمان کردیم که خداوند کسی را مبعوث نفرموده. و از پی آن هفتاد و یک هزار تن از ایشان با پیامبر بیعت نمودند که روزه گیرند و نماز گزارند و حجّ بجای آرند و جهاد کنند و خیرخواهی مسلمین کنند، و از یاوه گوییهای خود در باره خداوند عذر خواستند....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام .... فَإِنَ الشَّيَاطِينَ كَانَتْ تَقْعُدُ مَقَاعِدَ اسْتِرَاقِ السَّمْعِ إِذْ ذَاكَ وَ هِيَ لَا تَحْجُبُ وَ لَا تُرْجَمُ بِالنُّجُومِ وَ إِنَّمَا مُنِعَتْ مِنِ اسْتِرَاقِ السَّمْعِ لِئَلَّا يَقَعَ فِي الْأَرْضِ سَبَبٌ تُشَاكِلُ الْوَحْيَ مِنْ خَبَرِ السَّمَاءِ فَيَلْبَسُ عَلَى أَهْلِ الْأَرْضِ مَا جَاءَهُمْ عَنِ اللهِ لِإِثْبَاتِ الْحُجَّةِ وَ نَفْيِ الشُّبْهَةِ وَ كَانَ الشَّيْطَانُ يَسْتَرِقُ الْكَلِمَةَ الْوَاحِدَةَ مِنْ خَبَرِ السَّمَاءِ بِمَا يَحْدُثُ مِنَ اللهِ فِي خَلْقِهِ فَيَخْتَطِفُهَا ثُمَّ يَهْبِطُ بِهَا إِلَى الْأَرْضِ فَيَقْذِفُهَا إِلَى الْكَاهِنِ فَإِذَا قَدْ زَادَ كَلِمَاتٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيَخْلِطُ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ فَمَا أَصَابَ الْكَاهِنُ مِنْ خَبَرٍ مِمَّا كَانَ يُخْبِرُ بِهِ فَهُوَ مَا أَدَّاهُ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ لِمَا سَمِعَهُ وَ مَا أَخْطَأَ فِيهِ فَهُوَ مِنْ بَاطِلِ مَا زَادَ فِيهِ فَمُنْذُ مُنِعَتِ الشَّيَاطِينُ عَنِ اسْتِرَاقِ السَّمْعِ انْقَطَعَتِ الْكِهَانَةُ وَ الْيَوْمَ إِنَّمَا تُؤَدِّي الشَّيَاطِينُ إِلَى كُهَّانِهَا أَخْبَاراً لِلنَّاسِ بِمَا يَتَحَدَّثُونَ بِهِ وَ مَا يُحَدِّثُونَهُ وَ الشَّيَاطِينُ تُؤَدِّي إِلَى الشَّيَاطِينِ مَا يَحْدُثُ فِي الْبُعْدِ مِنَ الْحَوَادِثِ مِنْ سَارِقٍ سَرَقَ وَ مِنْ قَاتِلٍ قَتَلَ وَ مِنْ غَائِبٍ غَابَ وَ هُمْ بِمَنْزِلَةِ النَّاسِ أَيْضاً صَدُوقٌ وَ كَذُوبٌ قَالَ وَ كَيْفَ صَعِدَتِ الشَّيَاطِينُ إِلَى السَّمَاءِ وَ هُمْ أَمْثَالُ النَّاسِ فِي الْخِلْقَةِ وَ الْكَثَافَةِ وَ قَدْ كَانُوا يَبْنُونَ لِسُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ عليه السلام مِنَ الْبِنَاءِ مَا يَعْجِزُ عَنْهُ وُلْدُ آدَمَ قَالَ غُلِّظُوا لِسُلَيْمَانَ كَمَا سُخِّرُوا وَ هُمْ خَلْقٌ رَقِيقٌ غِذَاؤُهُمُ النَّسِيمُ وَ الدَّلِيلُ عَلَى كُلِّ ذَلِكَ صُعُودُهُمْ إِلَى السَّمَاءِ لِاسْتِرَاقِ السَّمْعِ وَ لَا يَقْدِرُ الْجِسْمُ الْكَثِيفُ عَلَى الِارْتِقَاءِ إِلَيْهَا بِسُلَّمٍ أَوْ بِسَبَبٍ.... الاحتجاج/ ۳۳۹.

شیاطینی در آن‌جاسرگرم به استراق سمع می باشند، زیرا اخبار در آن‌جاپوشیده و محجوب نیست و شیاطین نیز با ستارگان رجم نشوند، و زمانی از استراق سمع منع می شوند که از اخبار آسمان مشکلی برای وحی پیش آید که بخواهند مردم را در دستورات الهی دچار شک و تردید کنند، و این برای اثبات حجّت و نفی شبهه می باشد. و شیطان تنها به یک کلمه از اخبار آسمان که قرار است از جانب خدا در باره مردم اتّفاق بیفتد دزدکی گوش داده و آن را ربوده سپس به زمین می آورد و به قلب کاهن می اندازد، پس چون این کلمات نزد او زیاد شد، حقّ را به باطل می آمیزد، پس هر چه به او تلقین شده همه اخبار درستی است که از شیطان شنیده، و هر چه خطا کند همان باطلی است که بدان افزوده، و از زمانی که شیاطین از گوش دادن دزدکی منع شده اند دیگر کهانت و غیبگویی نیز ورافتاده، و امروز شیاطین تنها به غیبگوهای خودشان اخباری برای مردم می گویند چه آن‌ها که در باره اش حرف می زنند، و چه آن‌ها که قرار است رخ دهد، و شیاطین به شیاطین حوادثی که قرار است در دور دست رخ دهد اعمّ از سارقی که دزدی کرده، و قاتلی که مرتکب قتل شده، و از غایبی که پنهان شده، و اینان مانند همین مردمند، راستگو هستند و دروغگو.زندیق پرسید: چگونه شیاطین به آسمان صعود نمودند با اینکه در خلقت و سنگینی مانند همین مردمند، حال اینکه برای سلیمان بن داود علیهما السّلام ابنیه ای ساختند که سایر مردم از ساخت آن عاجزند؟فرمود: آن‌ها برای حضرت سلیمان غلظت یافته و سنگین شدند همان طور که مسخّر شدند، با اینکه آفرینشی رقیق داشته و غذایشان نسیم بود، و دلیل این مطلب همان صعود ایشان به آسمان برای استراق سمع می باشد، و گر نه این جسم سنگین کجا می تواند جز با نردبان یا سبب دیگری به آسمان ارتقاء یابد....

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ زِيَادٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ فِي قَوْلِهِ **وَ أَنَّا لا نَدْرِي أَ شَرٌّ أُرِيدَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَداً** فَقَالَ لَا بَلْ وَ اللهِ شَرٌّ أُرِيدَ بِهِمْ حِينَ بَايَعُوا مُعَاوِيَةَ وَ تَرَكُوا الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ عليه السلام تفسير القمّي ۲/ ۳۹۱.

حسین بن زیاد گوید شنیدم امام صادق علیه السلام در باره آیه وَ أَنَّا لا نَدْرِي أَ شَرٌّ أُرِيدَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَداً میفرمود: بخدا برای آن‌ها بدی خواسته شده هنگامیکه با معاویه بیعت کردند و امام حسن علیه السلام را ترک کردند.

الجنّ ۲۰-۱۱

وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا (۱۱) وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن نُّعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَن نُّعْجِزَهُ هَرَبًا (۱۲) وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰ آمَنَّا بِهِ فَمَن يُؤْمِن بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا (۱۳) وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَٰئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا (۱۴) وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا (۱۵) وَأَن لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاءً غَدَقًا (۱۶) لِّنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا (۱۷) وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا (۱۸) وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا (۱۹) قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا (۲۰)

وازمیان مابرخی درستکارندوبرخی غیرآن ومافرقه هایی گوناگونیم (۱۱) ومامی دانیم که هرگزنمی توانیم درزمین خدای رابه ستوه آوریم وهرگزاورابگریز[خود] درماندهٔ نتوانیم کرد (۱۲) وماچون هدایت راشنیدیم بدان گرویدیم پس کسی که به پروردگارخود ایمان آورد ازکمی [پاداش] وسختی بیم ندارد (۱۳) وازمیان مابرخی

فرمانبردار و برخی از ما منحرفند پس کسانی که به فرمانند آنان در جستجوی راه درستند (۱۴) ولی منحرفان هیزم جهنم خواهند بود (۱۵) و اگر [مردم] در راه درست پایداری ورزند قطعا آب گوارایی بدیشان نوشانیم (۱۶) تا در این باره آنان را بیازماییم و هر کس از یاد پروردگار خود دل بگرداند وی را در قید عذابی [روز] افزون در آورد (۱۷) و مساجد ویژه خداست پس هیچ کس را با خدا مخوانید (۱۸) و همین که بندهٔ خدا برخاست تا او را بخواند چیزی نماند بود که بر سروی فرو افتند (۱۹) بگو من تنها پروردگار خود را می خوانم و کسی را با او شریك نمی گردانم (۲۰)

عَنْ محمد بن فصيل عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام قال: قُلْتُ قَوْلُهُ **لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدى آمَنَّا بِهِ** قَالَ الْهُدَى الْوَلَايَةُ **آمَنَّا** بِمَوْلَانَا فَمَنْ آمَنَ بِوَلَايَةِ مَوْلَاهُ **فَلا يَخافُ بَخْساً وَ لا رَهَقاً** قُلْتُ تَنْزِيلٌ قَالَ لَا تَأْوِيل. الكافي ۱/ ۴۳۳، ح ۹۱.

محمد بن فضیل، از ابو الحسن ماضی موسی بن جعفر علیه السلام نقل می کند: این آیه را خواندم: أَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَى آمَنَّا بِهِ و آن حضرت فرمود: هُدَی: ولایت است، به مولای خویش ایمان آوردیم، و هر کس به ولایت مولای خویش ایمان آورد، از کمبود و نقصان و سرکشی هراسی ندارد. عرض کردم: تنزیل است؟ فرمود: خیر، بل که تأویل آیه است.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولئِكَ تَحَرَّوْا رَشَداً** الَّذِينَ أَقَرُّوا بِوَلَايَتِنَا فَأُولَئِكَ تَحَرَّوْا رُشْداً **وَ أَمَّا الْقاسِطُونَ فَكانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَباً** مُعَاوِيَةُ وَ أَصْحَابُهُ **وَ أَنْ لَوِ اسْتَقامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْناهُمْ ماءً غَدَقاً** الطَّرِيقَةُ الْوَلَايَةُ لِعَلِيٍّ عليه السلام تفسير القمي ۲/ ۳۸۹.

امام جعفر صادق علیه السلام، از پدرش علیه السلام نقل می کند: منظور از: فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُوْلَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا آن‌هایی هستند که به ولایت ما اعتراف کردند فَأُوْلَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ، منظور، معاویه و یارانش هستند وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاء غَدَقًا طریقت: ولایت علی علیه السلام است.

عَنْ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ فِي هَذِهِ الْآيَةِ **وَ أَنْ لَوِ اسْتَقامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْناهُمْ ماءً غَدَقاً** يَعْنِي مَنْ جَرَى فِيهِ شَيْءٌ مِنْ شِرْكِ الشَّيْطَانِ، عَلَى الطَّرِيقَةِ يَعْنِي عَلَى الْوَلَايَةِ فِي الْأَصْلِ عِنْدَ الْأَظِلَّةِ حِينَ أَخَذَ اللهُ مِيثَاقَ ذُرِّيَّةِ آدَمَ، أَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقاً لَكِنَّا وَضَعْنَا أَظَلَّتَهُمْ فِي مَاءِ الْفُرَاتِ الْعَذْب. تفسير القمي ۲/ ۳۹۱.

امام محمد باقر علیه السلام درباره این آیه: وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاء غَدَقًا ، می فرماید: هر کسی که اندکی از شرک شیطان، در زمینه طریقت در وجود او راه می‌یافت و طریقت همان ولایت در اظلّه (جهان سایه‌ها) است، آن زمان که خداوند از فرزندان آدم پیمان الست را گرفت به وی آبی فراوان ارزانی می داشتیم: یعنی این که اظلّه آن‌ها را در آب گوارای فرات قرار می دادیم.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَ أَنْ لَوِ اسْتَقامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْناهُمْ ماءً غَدَقاً** قَالَ يَعْنِي لَوِ اسْتَقَامُوا عَلَى وَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَوْصِيَاءِ مِنْ وُلْدِهِ وَ قَبِلُوا طَاعَتَهُمْ فِي أَمْرِهِمْ وَ نَهْيِهِمْ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقاً يَقُولُ لَأَشْرَبْنَا قُلُوبَهُمُ الْإِيمَانَ وَ الطَّرِيقَةُ هِيَ الْإِيمَانُ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ وَ الْأَوْصِيَاءِ. الكافي ۱/ ۴۱۹، ح ۳۹.

از امام محمد باقر علیه السلام درباره این آیه: وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاء غَدَقًا ، نقل می کند: منظور این است که اگر در ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام و فرزندان وصیّ او صلوات الله علیهم اجمعین ثابت قدم بودند و در امر و نهی از آنان

اطاعت می کردند لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاء غَدَقًا می فرماید: یعنی این که به قلب های آنان، ایمان می نوشاندیم. طریقت، همان ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام و جانشینان وی صلوات الله علیهم اجمعین است.

عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ يَقُولُ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ أَنْ لَوِ اسْتَقامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْناهُمْ ماءً غَدَقاً لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ** قَالَ يَعْنِي اسْتَقَامُوا عَلَى الْوَلَايَةِ فِي الْأَصْلِ عِنْدَ الْأَظِلَّةِ حِينَ أَخَذَ اللهُ الْمِيثَاقَ عَلَى ذُرِّيَّةِ آدَمَ **لَأَسْقَيْناهُمْ ماءً غَدَقاً** يَعْنِي لَكِنَّا أَسْقَيْنَاهُمْ مِنَ الْمَاءِ الْفُرَاتِ الْعَذْبِ.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۲۷، ح ۱.

سماعه روایت کرده است که: شنیدم امام جعفر صادق علیه السلام درباره این سخن خداوند عزّ و جلّ: وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَهِ لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاءً غَدَقًا* لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ، می فرماید: یعنی در روز اَلَست، هنگامی که فرزندان آدم در جهان سایه‌ها بودند و خداوند از آنان عهد و میثاق گرفت، اگر آن‌ها نسبت به ولایت ثابت قدم می‌ماندند، لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاءً غَدَقًا یعنی این که حتماً از آب گوارای فرات به آن‌ها می نوشاندیم.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ أَنْ لَوِ اسْتَقامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْناهُمْ ماءً غَدَقاً** قَالَ يَعْنِي لَأَمْدَدْنَاهُمْ عِلْماً كَيْ يَتَعَلَّمُونَهُ مِنَ الْأَئِمَّةِ ﷺ .تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۲۷، ح ۲.

ابو بصیر، نقل کرده است که گفت: از امام جعفر صادق علیه السلام درباره این آیه پرسیدم: وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَهِ لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاءً غَدَقًا و ایشان فرمود: یعنی این که حتماً علم و دانشی در وجود آن‌ها قرار می دادیم که بتوانند از علم امامان صلوات الله علیهم اجمعین بهره بگیرند.

عَنْ بُرَيْدٍ الْعِجْلِيِّ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ أَنْ لَوِ اسْتَقامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ** قَالَ يَعْنِي عَلَى الْوَلَايَةِ **لَأَسْقَيْناهُمْ ماءً غَدَقاً** قَالَ لَأَذَقْنَاهُمْ عِلْماً كَثِيراً يَتَعَلَّمُونَهُ مِنَ الْأَئِمَّةِ ﷺ قُلْتُ قَوْلُهُ **لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ** قَالَ إِنَّمَا هَؤُلَاءِ يَفْتِنُهُمْ فِيهِ يَعْنِي الْمُنَافِقِين. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۲۸، ح ۳.

بُرَید عِجلی نقل می کند: از امام جعفر صادق علیه السلام درباره این آیه پرسیدم: وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَهِ لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاء غَدَقًا فرمود: علم و دانشی فراوان که از طریق امامان علیهم السلام فرا می گرفتند، در وجود آنان قرار می دادیم، عرض کردم: منظورازِ: لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ چیست؟ فرمود: تنها اینان هستند که خداوند عزّ و جلّ آن‌ها را به وسیله آن امتحان می کند؛ یعنی منافقین.

عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ أَنْ لَوِ اسْتَقامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْناهُمْ ماءً غَدَقاً لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ** قَالَ قَالَ اللهُ لَجَعَلْنَا أَظِلَّتَهُمْ فِي الْمَاءِ الْعَذْبِ **لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ** وَ فِتْنَتُهُمْ فِي عَلِيٍّ ﷺ . تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۲۸، ح ٤.

جابر جعفی، از امام محمد باقر علیه السلام درباره این سخن خداوند عزّ و جلّ: وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَهِ لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاء غَدَقًا* لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ، روایت کرده است که فرمود: خداوند می فرماید: اظلّه آن‌ها را در آب گوارا قرار می دادیم. لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ، یعنی درباره علی علیه السلام.

عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ مَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذاباً صَعَداً** قَالَ مَنْ أَعْرَضَ عَنْ عَلِيٍّ يَسْلُكْهُ الْعَذَابَ الصَّعَدَ وَ هُوَ أَشَدُّ الْعَذَابِ.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۲۹، ح ۶.

جابر جعفی نقل کرده است که: از امام محمد باقر علیه السلام درباره این آیه پرسیدم: وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ، فرمود: هر کس از علی علیه السلام روی گرداند، او را به عذابی صعد می کشاند و عذاب صعد، شدیدترین عذاب است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام .....فَهَذَا أَيْضاً مِمَّا فَرَضَ اللهُ عَلَى الْيَدَيْنِ وَ عَلَى الرِّجْلَيْنِ وَ هُوَ عَمَلُهُمَا وَ هُوَ مِنَ الْإِيمَانِ وَ فَرَضَ عَلَى الْوَجْهِ السُّجُودَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ فِي مَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ فَقَالَ **يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَ افْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ** فَهَذِهِ فَرِيضَةٌ جَامِعَةٌ عَلَى الْوَجْهِ وَ الْيَدَيْنِ وَ الرِّجْلَيْنِ وَ قَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ **وَ أَنَّ الْمَساجِدَ للهِ فَلا تَدْعُوا مَعَ اللهِ أَحَداً**... الكافي ۲/ ۳۶ ۳۷، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند:....اینست آن‌چه خدا بر دستها و پاها واجب ساخته و همین هم عمل ایمانی آن‌هاست. و بر چهره سجده برای خدا را در شب و روز، اوقات نماز واجب ساخته و فرموده يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَ افْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ اینست واجباتی کلی بر چهره و دستها و پاها.و در جای دیگر فرماید وَ أَنَّ الْمَساجِدَ للهِ فَلا تَدْعُوا مَعَ اللهِ أَحَداً.....

عَنِ الْإِمَامِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ أَنَّ الْمَساجِدَ للهِ فَلا تَدْعُوا مَعَ اللهِ أَحَداً** قَالَ سَمِعْتُ أَبِي جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عليه السلام يَقُولُ هُمُ الْأَوْصِيَاءُ الْأَئِمَّةُ مِنَّا وَاحِدٌ فَوَاحِدٌ فَلا تَدْعُوا إِلَى غَيْرِهِمْ فَتَكُونُوا كَمَنْ دَعَا **مَعَ اللهِ أَحَداً** هَكَذَا نَزَلَتْ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۲۹، ح ۸.

امام کاظم علیه السلام در باره آیه وَ أَنَّ الْمَساجِدَ للهِ فَلا تَدْعُوا مَعَ اللهِ أَحَداً فرمود شنیدم پدرم جعفر بن محمد علیهما السلام میفرمود آن‌ها اوصیاء ائمه از ما هستند یکی یکی پس بسوی غیر آن‌ها نخوانید که مانند آن خواهید بود که میخواند مَعَ اللهِ أَحَداً این‌چنین نازل شده.

علیّ بن إبراهیم ، قَوْلُهُ **وَ أَمَّا الْقاسِطُونَ فَكانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَباً** مُعَاوِيَةُ وَ أَصْحَابُهُ عَلَيْهِمْ لَعَائِنُ اللهِ **وَ أَنْ لَوِ اسْتَقامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْناهُمْ ماءً غَدَقاً** الطَّرِيقَةُ الْوَلَايَةُ لِعَلِيٍّ عليه السلام **لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ** قَتْلَ الْحُسَيْنِ عليه السلام **وَ مَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذاباً صَعَداً وَ أَنَّ الْمَساجِدَ للهِ فَلا تَدْعُوا مَعَ اللهِ أَحَداً** إِنَّ الْإِمَامَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْ غَيْرِهِمْ إِمَاماً **وَ أَنَّهُ لَمَّا قامَ عَبْدُ اللهِ يَدْعُوهُ** يَعْنِي مُحَمَّداً صلى الله عليه وآله يَدْعُوهُمْ إِلَى الْوَلَايَةِ كادُوا قُرَيْشٌ يَكُونُونَ **عَلَيْهِ لِبَداً** يَتَعَاوَنُونَ عَلَيْهِ. تفسير القمّي ۲/ ۳۸۹.

علی بن ابراهیم: وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ، منظور، معاویه و یارانش هستند وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاء غَدَقًا طریقت: ولایت علی علیه السلام است. لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ، درباره به قتل رسیدن امام حسین علیه السلام وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا * وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا یعنی این که کسی را همراه با آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین نخوانید و کسی غیر از آنان را به عنوان امام در نظر نگیرید. وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ منظور، رسول خدا صلی الله علیه و آله و

سلم است که آن‌ها را برای ولایت امیر المؤمنین علیه السلام فرا می خواند کَادُوا نزدیک بود قریش يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا با وی دشمنی ورزند.

الجنّ ۲۸-۲۱

قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا (۲۱) قُلْ إِنِّي لَن يُجِيرَنِي مِنَ اللهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِن دُونِهِ مُلْتَحَدًا (۲۲) إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَن يَعْصِ اللهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا (۲۳) حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا (۲۴) قُلْ إِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ مَّا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا (۲۵) عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا (۲۶) إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا (۲۷) لِّيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا (۲۸)

بگو من برای شما اختیار زیان و هدایتی را ندارم (۲۱) بگو هرگز کسی مرا در برابر خدا پناه نمی دهد و هرگز پناهگاهی غیر از او نمی یابم (۲۲) [وظیفه من] تنها ابلاغی از خدا و [رساندن] پیامهای اوست و هر کس خدا و پیامبرش را نافرمانی کند قطعا آتش دوزخ برای اوست و جاودانه در آن خواهند ماند (۲۳) [باش] تا آن چه را وعده داده می شوند ببینند آنگاه در یابند که یاور چه کسی ضعیف تر و کدام یک شماره اش کمتر است (۲۴) بگو نمی دانم آن چه را که وعده داده شده اید نزدیک است یا پروردگارم برای آن زمانی نهاده است (۲۵) دانای نهان است و کسی را بر غیب خود آگاه نمی کند (۲۶) جز پیامبری را که از او خشنود باشد که [در این صورت] برای او از پیش رو و از پشت سرش نگاهبانانی برخواهد گماشت (۲۷) تا معلوم بدارد که پیامهای پروردگار خود را رسانیده اند و [خدا] بدآن چه نزد ایشان است احاطه دارد و هر چیزی را به عدد شماره کرده است (۲۸)

علیّ بن إبراهيم : **قُلْ إِنَّمَا أَمَرَ رَبِّي فَلا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَ لا رَشَداً** إِنْ تَوَلَّيْتُمْ عَنْ وَلَايَتِه. تفسير القمّي ۲/ ۳۸۹.

علی بن ابراهیم: قُلْ إِنَّمَا أَمَرَ رَبِّي فَلا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَ لا رَشَداً اگر از ولایتش برگشتید.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام قَالَ: .....قَوْلُهُ **لا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَ لا رَشَداً** قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وآله دَعَا النَّاسَ إِلَى وَلَايَةِ عَلِيٍّ فَاجْتَمَعَتْ إِلَيْهِ قُرَيْشٌ فَقَالُوا يَا مُحَمَّدُ أَعْفِنَا مِنْ هَذَا فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله هَذَا إِلَى اللهِ لَيْسَ إِلَيَّ فَاتَّهَمُوهُ وَ خَرَجُوا مِنْ عِنْدِهِ فَأَنْزَلَ اللهُ **قُلْ إِنِّي لا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَ لا رَشَداً. قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللهِ** إِنْ عَصَيْتُهُ **أَحَدٌ وَ لَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَداً إِلَّا بَلاغاً مِنَ اللهِ وَ رِسالاتِهِ** فِي عَلِيٍّ قُلْتُ هَذَا تَنْزِيلٌ قَالَ نَعَمْ ثُمَّ قَالَ تَوْكِيداً **وَ مَنْ يَعْصِ اللهَ وَ رَسُولَهُ** فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ **فَإِنَّ لَهُ نارَ جَهَنَّمَ خالِدِينَ فِيها أَبَداً** قُلْتُ **حَتَّى إِذا رَأَوْا ما يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ ناصِراً وَ أَقَلُّ عَدَداً** يَعْنِي بِذَلِكَ الْقَائِمَ وَ أَنْصَارَه..... الكافي ۱/ ۴۳۴، ح ۹۱.

امام کاظم علیه السلام در مورد آیه : لا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَ لا رَشَداً فرمود: رسولخدا صلی الله علیه وآله مردم را بولایت علی دعوت فرمود، قریش نزد آنحضرت انجمن کردند و گفتند: ای محمد ما را از این امر معاف کن ، پیغمبر صلی الله علیه وآله بآن‌ها فرمود: این امر با خداست با من نیست ، آن‌ها حضرت را متهم کردند و از نزدش بیرون آمدند. پس خدا این آیه نازل فرمود: قُلْ إِنِّي لا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَ لا رَشَداً. قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللهِ اگر نافرمانیش کنم أَحَدٌ وَ لَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَداً إِلَّا بَلاغاً مِنَ اللهِ وَ

رِسالاتِهِ عرضکردم : این تنزیل است ؟ فرمود: آری ، سپس خدا برای تاءکید مطلب فرموده است : وَ مَنْ يَعْصِ اللهَ وَ رَسُولَهُ درباره ولایت علی فَإِنَّ لَهُ نارَ جَهَنَّمَ خالِدِينَ فِيها أَبَداً عرض کردم : حَتَّى إِذا رَأَوْا ما يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ ناصِراً وَ أَقَلُّ عَدَداً فرمود: مقصود از این آیه امام قائم و یاران او است.

علیّ بن إبراهیم : ....**وَ مَنْ يَعْصِ اللهَ وَ رَسُولَهُ فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ عليه السلام فَإِنَّ لَهُ نارَ جَهَنَّمَ خالِدِينَ فِيها أَبَداً** قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله يَا عَلِيُّ أَنْتَ قَسِيمُ النَّارِ تَقُولُ هَذَا لِي وَ هَذَا لَكِ قَالَتْ قُرَيْشٌ فَمَتَى يَكُونُ مَا تَعِدُنَا يَا مُحَمَّدُ مِنْ أَمْرِ عَلِيٍّ وَ النَّارِ فَأَنْزَلَ اللهُ **حَتَّى إِذا رَأَوْا ما يُوعَدُونَ** يَعْنِي الْمَوْتَ وَ الْقِيَامَةِ **فَسَيَعْلَمُونَ** يَعْنِي فُلَاناً وَ فُلَاناً وَ مُعَاوِيَةَ وَ عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ وَ أَصْحَابَ الضَّغَائِنِ مِنْ قُرَيْشٍ..... . تفسير القمّي ۲/ ۳۸۹ ۳۹۰.

علی بن ابراهیم:... وَمَن يَعْصِ اللهَ وَرَسُولَهُ در خصوص ولایت علی علیه السلام است فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا . پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: ای علی! تو قسیم النّار هستی و به جهنم می گویی: این شخص از آن من است و این شخص از آن توست. گفتند: پس کی زمان وعده های تو در خصوص آتش و علی علیه السلام فرا می رسد؟ و این جا بود که خداوند این آیه را نازل کرد: حَتَّى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ یعنی مرگ و قیامت فَسَيَعْلَمُونَ منظور فلانی و فلانی و معاویه و عمرو عاص و کینه توزان قریش هستند...

عَنْ سَدِيرٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ حُمْرَانَ بْنَ أَعْيَنَ يَسْأَلُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ..... **عالِمُ الْغَيْبِ فَلا يُظْهِرُ عَلى غَيْبِهِ أَحَداً** فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام **إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ** وَ كَانَ وَ اللهِ مُحَمَّدٌ مِمَّنِ ارْتَضَاهُ وَ أَمَّا قَوْلُهُ **عالِمُ الْغَيْبِ** فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَالِمٌ بِمَا غَابَ عَنْ خَلْقِهِ فِيمَا يَقْدِرُ مِنْ شَيْءٍ وَ يَقْضِيهِ فِي عِلْمِهِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَهُ وَ قَبْلَ أَنْ يُفْضِيَهُ إِلَى الْمَلَائِكَةِ فَذَلِكَ يَا حُمْرَانُ عِلْمٌ مَوْقُوفٌ عِنْدَهُ إِلَيْهِ فِيهِ الْمَشِيئَةُ فَيَقْضِيهِ إِذَا أَرَادَ وَ يَبْدُو لَهُ فِيهِ فَلَا يُمْضِيهِ فَأَمَّا الْعِلْمُ الَّذِي يُقَدِّرُهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَيَقْضِيهِ وَ يُمْضِيهِ فَهُوَ الْعِلْمُ الَّذِي انْتَهَى إِلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله ثُمَّ إِلَيْنَا.. الكافي ۱/ ۲۵۶، ح ۲.

سیدیر صیرفی گوید: شنیدم که حمران بن اعین از امام باقر علیه‌السلام راجع بقول خدای عزوجل.... حمران عرضکرد: بفرمائید معنی گفتار خدای جل ذکره را عالِمُ الْغَيْبِ فَلا يُظْهِرُ عَلى غَيْبِهِ أَحَداً امام علیه السلام إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ فرمود: بخدا که محمد از پسندیدگان او بود و اما اینکه فرماید: عالِمُ الْغَيْبِ همانا خدای عزوجل عالم است به آنچه از خلقش غایب است نسبت به آنچه در علمش تقدیر میکند و حکم می‌دهند پیش ازآن‌که آنرا بیافریند و فرشته‌گانش اضافه کند، ای حمران! این علم نزد او نگهداشته است و نسبت به آن مشیت دارد، هرگاه بخواهد طبق آن حکم دهد و گاهی نسبت به آن بدا حاصل شود و بمورد اجرایش نگذارد: و اما علمی که خدای عزوجل آنرا تقدیر و حکم و امضاء فرموده علمیست که اولا پیغمبر صلی الله علیه و آله و سپس بما رسیده است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنَ للهِ عِلْمَيْنِ عِلْمٌ مَكْنُونٌ مَخْزُونٌ لَا يَعْلَمُهُ إِلَّا هُوَ مِنْ ذَلِكَ يَكُونُ الْبَدَاءُ وَ عِلْمٌ عَلَّمَهُ مَلَائِكَتَهُ وَ رُسُلَهُ وَ أَنْبِيَاءَهُ فَنَحْنُ نَعْلَمُهُ.. الكافي ۱/ ۱۴۷

امام صادق علیه‌السلام فرمود: همانا: خدا را دو علم است: علم نهفته و در خزانه که جز او کسی نداند و بدا از این علم باشد، علمیکه بملائکه و رسولان و پیغمبرانش تعلیم داده که ما آنرا میدانیم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه‌السلام قَالَ: إِنَ للهِ عِلْمَيْنِ عِلْماً أَظْهَرَ عَلَيْهِ مَلَائِكَتَهُ وَ رُسُلَهُ وَ أَنْبِيَاءَهُ فَذَلِكَ قَدْ عَلِمْنَاهُ وَ عِلْماً اسْتَأْثَرَ بِهِ فَإِنْ ذا بَدَا لَهُ فِي شَيْءٍ مِنْهُ عَلِمْنَا ذَلِكَ وَ عُرِضَ عَلَى الْأَئِمَّةِ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِنَا. بصائر الدرجات ۳۹٤/۱

امام صادق علیه السلام فرمود: خدای تبارك و تعالی را دو گونه علم است علمی که ملائکه و پیغمبران و رسولانش را به آن آگاه ساخته، پس آن‌چه ملائکه و رسولان و پیغمبرانش را به آن آگاه ساخته ما هم میدانیم. علمی که بخودش اختصاص داده و هرگاه در موضوعی از آن علم بدا حاصل شود، ما را آگاه سازد و بر امامان پیش از ما هم عرضه شود.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه‌السلام يَقُولُ إِنَ للهِ عِلْمَيْنِ عِلْمٌ مَبْذُولٌ وَ عِلْمٌ مَكْنُونٌ فَأَمَّا الْمَبْذُولُ فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ شَيْءٍ تَعْلَمُهُ الْمَلَائِكَةُ وَ الرُّسُلُ إِلَّا نَحْنُ نَعْلَمُهُ وَ أَمَّا الْمَكْنُونُ فَهُوَ الَّذِي عِنْدَ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فِي أُمِّ الْكِتَابِ إِذَا خَرَجَ نَفَذَ. بصائر الدرجات ۱۱۲/۱

جعفر بن بشیر گوید شنیدم امام باقر علیه السلام می فرمود: خدای عزوجل را دو گونه علم است علم بذل شده علم نگهداری شده. اما نسبت بعلم بذل شده، هر چه ملائکه و رسولان دانند، ما هم میدانیم و اما علم نگهداری شده آنست که نزد خدای در اصل کتاب لوح محفوظ است که چون از آن در آید نفوذ کند .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه‌السلام قَالَ: إِذَا أَرَادَ الْإِمَامُ أَنْ يَعْلَمَ شَيْئاً أَعْلَمَهُ اللهُ ذَلِكَ. الكافي ۱/ ۲۵۸ ح ۲.

و فرمود: هر گاه امام بخواهد چیزی را بداند، خدا آن را به وی اعلام کند.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه‌السلام أَيُّ إِمَامٍ لَا يَعْلَمُ مَا يُصِيبُهُ وَ إِلَى مَا يَصِيرُ فَلَيْسَ ذَلِكَ بِحُجَّةٍ للهِ عَلَى خَلْقِهِ. الكافي ۱/ ۲۵۸ ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: هر امامی که نداند چه به سرش می‌آید و به سوی چه می‌رود او حجت خدا بر خلقش نیست.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه‌السلام قَالَ: إِنَّ جَبْرَئِيلَ عليه‌السلام أَتَى رَسُولَ اللهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله بِرُمَّانَتَيْنِ فَأَكَلَ رَسُولُ اللهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله إِحْدَاهُمَا وَ كَسَرَ الْأُخْرَى بِنِصْفَيْنِ فَأَكَلَ نِصْفاً وَ أَطْعَمَ عَلِيّاً نِصْفاً ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله يَا أَخِي هَلْ تَدْرِي مَا هَاتَانِ الرُّمَّانَتَانِ قَالَ لَا قَالَ أَمَّا الْأُولَى فَالنُّبُوَّةُ لَيْسَ لَكَ فِيهَا نَصِيبٌ وَ أَمَّا الْأُخْرَى فَالْعِلْمُ أَنْتَ شَرِيكِي فِيهِ فَقُلْتُ أَصْلَحَكَ اللهُ كَيْفَ كَانَ يَكُونُ شَرِيكَهُ فِيهِ قَالَ لَمْ يُعَلِّمِ اللهُ مُحَمَّداً صلى‌الله‌عليه‌وآله عِلْماً إِلَّا وَ أَمَرَهُ أَنْ يُعَلِّمَهُ عَلِيّاً عليه‌السلام .. الكافي ۱/ ۲۶۳، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: جبرئیل علیه السلام دو انار برای پیغمبر صلی الله علیه و آله، آورد، رسولخدا صلی الله علیه و آله یکی را خورد و دیگری را دو نیمه کرد، نیمی را هم خورد و نیمی را بعلی خورانید پس پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: برادرم! می‌دانی این دو انار چه بود؟ گفت: نه، فرمود اما اولی نبوت بود که مخصوص منست و ترا از آن بهره‌جوئی نیست و اما دیگری علم و دانش بود که تو در آن با من شریک هستی.من گفتم: چگونه علی در علم شریک پیغمبر بود؟ فرمود: خدا هیچ علمی را بمحمد صلی الله علیه و آله نیاموخت جزآن‌که باو دستور داد که آنرا بعلی علیه السلام بیاموزد.

عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام: .....أَلْزَمَهُمُ الْحُجَّةَ بِأَنْ خَاطَبَهُمْ خِطَاباً يَدُلُّ عَلَى انْفِرَادِهِ وَ تَوَحُّدِهِ وَ بِأَنَّ لَهُ أَوْلِيَاءَ تَجْرِي أَفْعَالُهُمْ وَ أَحْكَامُهُمْ مَجْرَى فِعْلِهِ فَهُمُ الْعِبَادُ الْمُكْرَمُونَ **لا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَ هُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ** هُوَ الَّذِي **أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ** وَ عَرَّفَ الْخَلْقَ اقْتِدَارَهُمْ عَلَى عِلْمِ الْغَيْبِ بِقَوْلِهِ **عالِمُ الْغَيْبِ فَلا يُظْهِرُ عَلى غَيْبِهِ أَحَداً. إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ** وَ هُمُ النَّعِيمُ الَّذِي يَسْأَلُ الْعِبَادَ عَنْهُ لِأَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَنْعَمَ بِهِمْ عَلَى مَنِ اتَّبَعَهُمْ مِنْ أَوْلِيَائِهِمْ قَالَ السَّائِلُ مَنْ هَؤُلَاءِ الْحُجَجُ قَالَ هُمْ رَسُولُ اللهِ وَ مَنْ حَلَّ مَحَلَّهُ مِنْ أَصْفِيَاءِ اللهِ الَّذِينَ قَرَنَهُمُ اللهُ بِنَفْسِهِ وَ رَسُولِهِ وَ فَرَضَ عَلَى الْعِبَادِ مِنْ طَاعَتِهِمْ مِثْلَ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْهِمْ مِنْهَا لِنَفْسِهِ وَ هُمْ وُلَاةُ الْأَمْرِ الَّذِينَ قَالَ اللهُ فِيهِمْ **أَطِيعُوا اللهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ** وَ قَالَ فِيهِمْ **وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَ إِلى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ** قَالَ السَّائِلُ مَا ذَاكَ الْأَمْرُ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام الَّذِي بِهِ تَنْزِلُ الْمَلَائِكَةُ فِي اللَّيْلَةِ الَّتِي يُفْرَقُ فِيهَا **كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ** مِنْ خَلْقٍ وَ رِزْقٍ وَ أَجَلٍ وَ عَمَلٍ وَ عُمُرٍ وَ حَيَاةٍ وَ مَوْتٍ وَ عِلْمِ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْمُعْجِزَاتِ الَّتِي لَا تَنْبَغِي إِلَّا للهِ وَ أَصْفِيَائِهِ وَ السَّفَرَةِ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ خَلْقِهِ وَ هُمْ وَجْهُ اللهِ الَّذِي قَالَ **فَأَيْنَما تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللهِ** هُمْ بَقِيَّةُ اللهِ يَعْنِي الْمَهْدِيَّ يَأْتِي عِنْدَ انْقِضَاءِ هَذِهِ النَّظِرَةِ فَيَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً..... الاحتجاج/ ۲۵۲.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....و حجّت را بر ایشان تمام نمود که نوعی ایشان را خطاب نماید که دلالت بر وحدانیّت و انفراد خود کند، و حاکی از این باشد که حضرت حق را اولیایی است که احکام و افعال ایشان همان فعل اوست، ایشان بندگان محترم و بزرگواری هستند که هرگز پیش از امر خدا کاری نخواهند کردو هر چه کنند به فرمان او کنند، آن خدای که این جماعت را مؤیّد به روح خود گردانید و خلق را بر اقتدار آنان بر علم غیب به تبعه آیه: عالِمُ الْغَيْبِ فَلا يُظْهِرُ عَلى غَيْبِهِ أَحَداً إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ عالم و واقف فرمود، و ایشان همان نعیمی هستند که همه از آن پرسیده شوند، زیرا خداوند به سبب ایشان پیروانشان را مشمول نعمت خود قرار داده است. فرد زندیق پرسید: این حجّتها چه کسانند؟ فرمود: ایشان عبارتند از: رسول خدا، و جماعتی از اصفیا که خداوند ایشان را مقرون به خود و رسول فرموده، و طاعتشان را همچون طاعت خود بر خلق مفروض و واجب ساخته، ایشان صاحبان امری هستند که در حقّ ایشان فرموده: أَطِيعُوا اللهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ، و نیز: وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَ إِلى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ.فرد زندیق پرسید: منظور از این امر چیست؟حضرت علیّ علیه السّلام فرمود: عبارت از آن چیزی است که فرشته‌گان با آن از جانب حضرت حقّ نازل می گردند، در شبی که در آن هر امری با حکمت؛ معیّن و ممتاز گردد،از ایجاد و خلق و رزق و از اجل و عمل و از حیات و عمر و از موت جانداران و علم به غیب آسمآن‌ها و زمین و معجزات و آیات که هیچ احدی را نسزد مگر خدای تعالی و اصفیاء و سفیران که میان خدا و خلق اللهِ باشند که ایشان وجه خدایند که در قرآن ذکر نمود اشاره به همان اعیان است چنان که فرموده: فَأَيْنَما تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللهِ ایشان بقیّه اللهِ می باشند، یعنی همان مهدیّ که در پایان و انقضای این مهلت خواهد آمد، همو که زمین را پر از قسط و عدل کند همچنان که پر از ظلم و جور شده است.

عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الدِّلْهَاثِ مَوْلَى الرِّضَا عليه السلام قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِناً حَتَّى يَكُونَ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ سُنَّةٌ مِنْ رَبِّهِ وَ سُنَّةٌ مِنْ نَبِيِّهِ وَ سُنَّةٌ مِنْ وَلِيِّهِ فَالسُّنَّةُ مِنْ رَبِّهِ كِتْمَانُ سِرِّهِ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **عالِمُ الْغَيْبِ فَلا يُظْهِرُ عَلى غَيْبِهِ أَحَداً إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ** وَ أَمَّا السُّنَّةُ مِنْ نَبِيِّهِ فَمُدَارَاةُ النَّاسِ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَمَرَ نَبِيَّهُ صلى الله عليه و آله بِمُدَارَاةِ النَّاسِ فَقَالَ **خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ**

وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجاهِلِينَ وَ أَمَّا السُّنَّةُ مِنْ وَلِيِّهِ فَالصَّبْرُ فِي الْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **وَ الصَّابِرِينَ فِي الْبَأْساءِ وَ الضَّرَّاء.** العيون ۱/ ۲۰۰، ح ۹.

حارث بن دلهاث گوید: امام رضا علیه السّلام فرمود: مؤمن، مؤمن نیست مگر اینکه سه خصلت در او باشد، سنّتی از پروردگارش، سنّتی از پیامبرش و سنّتی از مولایش. سنّت پروردگارش، حفظ اسرار خویش است، خداوند می‌فرماید: عالِمُ الْغَيْبِ فَلا يُظْهِرُ عَلى غَيْبِهِ أَحَداً إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ ، و امّا سنّت پیامبر مدارا کردن با مردم است، خداوند پیامبرش را به مدارا کردن با مردم امر می‌کند و می‌فرماید: خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجاهِلِينَ و امّا سنّت از مولایش صبر در سختی‌ها و مشکلات است، خداوند می‌فرماید: وَ الصَّابِرِينَ فِي الْبَأْساءِ وَ الضَّرَّاءِ.

علیّ بن إبراهیم : قوله: **مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ** يَعْنِي عَلِيّاً الْمُرْتَضَى مِنَ الرَّسُولِ ﷺ وَ هُوَ مِنْهُ قَالَ اللهُ **فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ رَصَداً** قَالَ فِي قَلْبِهِ الْعِلْمَ وَ مِنْ خَلْفِهِ الرَّصَدَ يُعَلِّمُهُ عِلْمَهُ وَ يَزُفُّهُ الْعِلْمَ زَفّاً وَ يُعَلِّمُهُ اللهُ إِلْهَاماً، وَ الرَّصَدُ التَّعْلِيمُ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ **لِيَعْلَمَ** النَّبِيُّ **أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رِسالاتِ رَبِّهِمْ وَ أَحاطَ** عَلِيٌّ عليه السلام بِمَا لَدَى الرَّسُولِ مِنَ الْعِلْمِ **وَ أَحْصى كُلَّ شَيْءٍ عَدَداً** مَا كَانَ وَ مَا يَكُونُ مُنْذُ يَوْمَ خَلَقَ اللهُ آدَمَ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ مِنْ فِتْنَةٍ أَوْ زَلْزَلَةٍ أَوْ خَسْفٍ أَوْ قَذْفٍ أَوْ أُمَّةٍ هَلَكَتْ فِيمَا مَضَى أَوْ تَهْلِكُ فِيمَا بَقِيَ، وَ كَمْ مِنْ إِمَامٍ جَائِرٍ أَوْ عَادِلٍ يَعْرِفُهُ بِاسْمِهِ وَ نَسَبِهِ وَ مَنْ يَمُوتُ مَوْتاً أَوْ يُقْتَلُ قَتْلًا، وَ كَمْ مِنْ إِمَامٍ مَخْذُولٍ لَا يَضُرُّهُ خِذْلَانُ مَنْ خَذَلَهُ، وَ كَمْ مِنْ إِمَامٍ مَنْصُورٍ لَا يَنْفَعُهُ نُصْرَةُ مَنْ نَصَرَهُ. . تفسير القمّي ۲/ ۳۹۰.

علی بن ابراهیم:....إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِن رَّسُولٍ ، منظور، علی مرتضی علیه السلام است که مورد رضا و پسند رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است و علی علیه السلام از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است. خداوند می فرماید: فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ، می فرماید: در قلبش علم وجود دارد و از پشت سر، رَصَد است. علم رسول خدا صلی الله علیه و آله را به وی می آموزد و وی را به وسیله علم تغذیه می کند و خداوند وی را از الهام خویش بهره مند می سازد. رصد: همان تعلیم یافتن از جانب پیامبر صلی الله علیه و آله است لِيَعْلَمَ تا پیامبر صلی الله علیه و آله بداند أَن قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ علی علیه السلام به علم رسول خدا صلی الله علیه و آله وَأَحْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ، از روزی که خداوند، آدم علیه السلام را آفرید تا زمانی که روز قیامت فرا برسد، به آن چه موجود بوده و آن چه به وجود خواهد آمد، علم دارد؛ یعنی نسبت به همه موارد زیر علم و آگاهی دارد: فتنه و زلزله و خسف و قذف ، و نیز خبر امتی که قبلاً به هلاکت رسیده است و یا امتی که بعداً نابود خواهد شد، و نیز نام و نَسَب پادشاهان ظالم و عادل و این که آیا مرگ سراغ آن‌ها خواهد آمد و یا کشته خواهند شد و نیز امامان ناکامی که ناکامی کسی که آنان را به شکست کشانده، به آن‌ها زیان و ضرری نمی رساند و امامان یاری شده‌ای که یاری کسی که آنان را یاری کرده است، برای آن‌ها سودی ندارد.

٧٣. المزّمّل

المزّمّل ١٠-١

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَاأَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ (١) قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا (٢) نِّصْفَهُ أَوِ انقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا (٣) أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا (٤) إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا (٥) إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا (٦) إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا (٧) وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا (٨) رَّبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا (٩) وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا (١٠)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. ای جامه به خویشتن فرو پیچیده (١) به پا خیز شب را مگر اندکی (٢) نیمی از شب یا اندکی از آن را بکاه (٣) یا بر آن [نصف] بیفزای و قرآن را شمرده شمرده بخوان (٤) در حقیقت ما به زودی بر تو گفتاری گرانبار القا می کنیم (٥) قطعا برخاستن شب رنجش بیشتر و گفتار [در آن هنگام] راستین تر است (٦) [و] تو را در روز آمد و شدی دراز است (٧) و نام پروردگار خود را یاد کن و تنها به او بپرداز (٨) [اوست] پروردگار خاور و باختر خدایی جز او نیست پس او را کارساز خویش اختیار کن (٩) و بر آن چه می گویند شکیبا باش و از آنان با دوری گزیدنی خوش فاصله بگیر (١٠)

عَنْ محمد بن مسلم عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ تَعَالَى **قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا** قَالَ أَمَرَهُ اللهُ أَنْ يُصَلِّيَ كُلَ لَيْلَةٍ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَ عَلَيْهِ لَيْلَةٌ مِنَ اللَّيَالِي لَا يُصَلِّي فِيهَا شَيْئاً. التهذيب ٢/ ٣٣٥، ح ١٣٨٠.

محمد بن مسلم، از امام محمد باقر علیه السلام نقل می کند: در خصوص این آیه: قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا از ایشان پرسیدم و فرمود: خداوند به وی دستور داد که تمام شب را نماز بخواند، مگر آن که شبی پیش بیاید که در آن شب، هیچ نمازی نخواند.

عليّ بن إبراهيم : **يا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ** قَالَ هُوَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله كَانَ يَتَزَمَّلُ بِثَوْبِهِ وَ يَنَامُ **يا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ** قَالَ تَدَثَّرَ الرَّسُولُ فَالْمُدَّثِّرُ يَعْنِي الْمُتَدَثِّرَ بِثَوْبِهِ **قُمْ فَأَنْذِرْ** هُوَ قِيَامُهُ فِي الرَّجْعَةِ يُنْذِرُ فِيهَا تفسير القمّي ٢/ ٣٩٢.

علی بن ابراهیم: يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ ، می گوید: همان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می باشد که جامه را بر خود می پیچید و می خوابید. يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ، جامه بخود پیچید پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم **قُمْ فَأَنْذِرْ** منظور قیام محمد صلی الله علیه و آله و سلم در دوره رجعت است که مردم را از آن روز هشدار می دهد.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ رَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا** قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صلى الله عليه و آله بَيِّنْهُ تِبْيَاناً وَ لَا تَهُذَّهُ هَذَّ الشِّعْرِ وَ لَا تَنْثُرْهُ نَثْرَ الرَّمْلِ وَ لَكِنْ أَفْزِعُوا قُلُوبَكُمُ الْقَاسِيَةَ وَ لَا يَكُنْ هَمُّ أَحَدِكُمْ آخِرَ السُّورَةِ. الكافي ٢/ ٦١٤، ح ١.

عبد الله بن سلیمان نقل می کند: از امام جعفر صادق علیه السلام درباره این سخن خداوند عزّ و جلّ: وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ، پرسیدم. فرمود:امیر المؤمنین علیه السلام می فرماید: به نحو احسن آن را تبیین و آشکار ساز، و نه مانند پراکندگی ریگ و شن؛ آن را

بخوان و نه به آن سرعت که شعر را می‌خوانند، بل که به وسیله آن، دل های سخت خود را بترسانید و تمامی سعی و تلاش شما این نباشد که سوره را به پایان برسانید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام : .... إِنَ الْقُرْآنَ لَا يُقْرَأُ هَذْرَمَةً وَ لَكِنْ يُرَتِّلُ تَرْتِيلًا فَإِذَا مَرَرْتَ بِآيَةٍ فِيهَا ذِكْرُ الْجَنَّةِ فَقِفْ عِنْدَهَا وَ سَلِ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ الْجَنَّةَ وَ إِذَا مَرَرْتَ بِآيَةٍ فِيهَا ذِكْرُ النَّارِ فَقِفْ عِنْدَهَا وَ تَعَوَّذْ بِاللهِ مِنَ النَّارِ. الكافي ۲/ ۶۱۷، ح ۲.

امام صادق علیه السلام فرمودند:...و هر آینه قرآن با سرعت و شتاب خوانده نشود، و باید هموار و شمرده و با آهنگ خوش خوانده شود، و هر گاه به آیه ای که در آن نام بهشت برده شده است گذر کنی آن‌جابایست ، و از خدای عزوجل بهشت را بخواه ، و چون بآیه ای که در آن ذکر دوزخ است گذر کنی نزد آن نیز ایست کن و از دوزخ بخدا پناه ببر.

عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: كَانَ الْقُرْآنُ يَنْسَخُ بَعْضُهُ بَعْضاً وَ إِنَّمَا كَانَ يُؤْخَذُ مِنْ أَمْرِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله بِآخِرِهِ فَكَانَ مِنْ آخِرِ مَا نَزَلَ عَلَيْهِ سُورَةُ الْمَائِدَةِ نَسَخَتْ مَا قَبْلَهَا وَ لَمْ يَنْسَخْهَا شَيْءٌ فَلَقَدْ نَزَلَتْ عَلَيْهِ وَ هُوَ عَلَى بَغْلَتِهِ الشَّهْبَاءِ وَ ثَقُلَ عَلَيْهَا الْوَحْيُ حَتَّى وَقَفَ وَ تَدَلَّى بَطْنُهَا حَتَّى رُئِيَتْ سُرَّتُهَا تَكَادُ تَمَسُّ الْأَرْضَ وَ أُغْمِيَ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله حَتَّى وَضَعَ يَدَهُ عَلَى ذُؤَابَةِ مُنَبِّهِ بْنِ وَهْبٍ الْجُمَحِيِّ ثُمَّ رُفِعَ ذَلِكَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَرَأَ عَلَيْنَا سُورَةَ الْمَائِدَةِ فَعَمِلَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ عَمِلْنَا.. تفسير العيّاشي ۱/ ۲۸۸، ح ۲.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....بخش هایی از قرآن، بخش هایی دیگر را نسخ می کرد و جز این نبود که امر رسول الله صلی الله علیه و آله پایان دهنده آیه نسخ شده می گشت و از آخرین سوره هایی که بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد، مائده بود که پیش از خود را نسخ نمود و چیزی آن را نسخ نکرد و این سوره در حالی بر پیامبر نازل شد که وی بر استر شهبای (سفید آمیخته به سرخ و سیاه) خود سوار بود و وحی بر استر گران آمد به نحوی که باز ایستاد و شکمش به تدلّی آمد و به طرف زمین خم شد و تا جایی که دیدم، نافش کم مانده بود به زمین بساید و رسول الله صلی الله علیه و آله از هوش رفت، به طوری که دستش را به ذؤابه شیبه بن وهب جمحی نهاد و سپس بیهوشی از رسول خدا برداشته شد و حضرت، سوره مائده را بر ما قرائت نمود و رسول الله صلی الله علیه و آله بدان عمل کرد و ما نیز عمل نمودیم.

المزّمّل ۲۰-۱۱

وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا (۱۱) إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا (۱۲) وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا (۱۳) يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَهِيلًا (۱۴) إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَى فِرْعَوْنَ رَسُولًا (۱۵) فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا (۱۶) فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا (۱۷) السَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا (۱۸) إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ سَبِيلًا (۱۹) إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَى مِنْ ثُلُثَيِ اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَى

وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللهَ إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۲۰)

و مرا با تکذیب کنندگان توانگر و اگذار و اندکی مهلتشان ده (۱۱) در حقیقت پیش ما زنجیرها و دوزخ (۱۲) و غذایی گلوگیر و عذابی پر درد است (۱۳) روزی که زمین و کوهها به لرزه در آیند و کوهها به سان ریگ روان گردند (۱۴) بی گمان ما به سوی شما فرستاده ای که گواه بر شماست روانه کردیم همان گونه که فرستاده ای به سوی فرعون فرستادیم (۱۵) [ولی] فرعون به آن فرستاده عصیان ورزید پس ما او را به سختی فروگرفتیم (۱۶) پس اگر کفر بورزید چگونه از روزی که کودکان را پیر می گرداند پرهیز توانید کرد (۱۷) آسمان از [بیم] آن [روز] در هم شکافد وعده او انجام یافتنی است (۱۸) قطعا این [آیات] اندرزی است تا هر که بخواهد به سوی پروردگار خود راهی در پیش گیرد (۱۹) در حقیقت پروردگارت می داند که تو و گروهی از کسانی که با تو اند نزدیک به دو سوم از شب یا نصف آن یا یک سوم آن را [به نماز] برمی خیزید و خداست که شب و روز را اندازه گیری می کند [او] می داند که [شما] هرگز حساب آن را ندارید پس بر شما ببخشود [اینک] هر چه از قرآن میسر می شود بخوانید [خدا] می داند که به زودی در میانتان بیمارانی خواهند بود و [عده ای] دیگر در زمین سفر می کنند [و] در پی روزی خدا هستند و [گروهی] دیگر در راه خدا پیکار می نمایند پس هر چه از [قرآن] میسر شد تلاوت کنید و نماز را برپا دارید و زکات را بپردازید و وام نیکو به خدا دهید و هر کار خوبی برای خویش از پیش فرستید آن را نزد خدا بهتر و با پاداشی بیشتر باز خواهید یافت و از خدا طلب آمرزش کنید که خدا آمرزنده مهربان است (۲۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنَّ ناشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئاً وَ أَقْوَمُ قِيلًا** قَالَ يَعْنِي بِقَوْلِهِ **وَ أَقْوَمُ قِيلًا** قِيَامَ الرَّجُلِ عَنْ فِرَاشِهِ يُرِيدُ بِهِ اللهَ لَا يُرِيدُ بِهِ غَيْرَهُ.الكافی۳/٤٤٦

از امام جعفر صادق علیه السلام، در خصوص این آیه: إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْءًا وَأَقْوَمُ قِيلًا ، نقل می کند: منظور از: وَأَقْوَمُ قِيلًا ، به پا خاستن از رختخواب است که تنها برای خداوند باشد نه برای کسی دیگر.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **إِنَّ لَكَ فِي النَّهارِ سَبْحاً طَوِيلًا** يَقُولُ فَرَاغاً طَوِيلًا لِنَوْمِكَ وَ لِحَاجَتِكَ. تفسير القمّي ۲/ ۳۹۲.

از امام محمد باقر علیه السلام نقل شده است که در خصوص این سخن خداوند عزّ و جلّ: إِنَّ لَكَ فِي اَلنَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًافرمود: دارای وقت بیکاری زیادی برای خواب و حاجت خویش هستی.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: الرَّغْبَةُ أَنْ تَسْتَقْبِلَ بِبَطْنِ كَفَّيْكَ إِلَى السَّمَاءِ وَ الرَّهْبَةُ أَنْ تَجْعَلَ ظَهْرَ كَفَّيْكَ إِلَى السَّمَاءِ وَ قَوْلُهُ **وَ تَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا** قَالَ الدُّعَاءُ بِإِصْبَعٍ وَاحِدَةٍ تُشِيرُ بِهَا وَ التَّضَرُّعُ تُشِيرُ بِإِصْبَعَيْكَ وَ تُحَرِّكُهُمَا وَ الِابْتِهَالُ رَفْعُ الْيَدَيْنِ وَ تَمُدُّهُمَا وَ ذَلِكَ عِنْدَ الدَّمْعَةِ ثُمَّ ادْعُ. الكافي ۲/ ٤۷۹، ح ۱.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: رغبت: باز کردن دو دست در حالی که روی به آسمان باشند، است و رهبت: باز کردن دو دست در حالی که پشت به آسمان باشند، است و تضرع: حرکت دادن انگشت سبابه دست راست به سمت راست و چپ است، و تبتل: به آرامی حرکت دادن انگشت سبابه دست چپ به طرف بالا و پایین است، و ابتهال: عبارت است از باز کردن دستان خویش رو به آسمان، آن هنگام که در خود دلیلی برای اشک ریختن احساس کنی پس دعا کن.

عَنْ محمد بن فضيل عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام .... قُلْتُ **وَ اصْبِرْ عَلى ما يَقُولُونَ** قَالَ يَقُولُونَ فِيكَ **وَ اهْجُرْهُمْ هَجْراً جَمِيلًا. وَ ذَرْنِي** يَا مُحَمَّدُ **وَ الْمُكَذِّبِينَ** بِوَصِيِّكَ.... الكافي ۱/ ٤۳٤، ح ۹۱.

محمد بن فضیل، از امام موسی بن جعفر علیه السلام نقل می کند:... به ایشان عرض کردم: منظور از این آیه چیست: وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ ؟ فرمود: درباره تو می گویند: وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا وَذَرْنِي يا محمد وَالْمُكَذِّبِينَ بِوَصيّک.....

عَنِ النَّبِي ﷺ :..... قَالَ فَيَأْمُرُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ نَاراً يُقَالُ لَهَا الْفَلَقُ أَشَدُّ شَيْءٍ فِي جَهَنَّمَ عَذَاباً فَتَخْرُجُ مِنْ مَكَانِهَا سَوْدَاءَ مُظْلِمَةً بِالسَّلَاسِلِ وَ الْأَغْلَالِ فَيَأْمُرُهَا اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ تَنْفُخَ فِي وُجُوهِ الْخَلَائِقِ نَفْخَةً فَتَنْفُخُ فَمِنْ شِدَّةِ نَفْخَتِهَا تَنْقَطِعُ السَّمَاءُ وَ تَنْطَمِسُ النُّجُومُ وَ تَجْمُدُ الْبِحَارُ وَ تَزُولُ الْجِبَالُ وَ تُظْلِمُ الْأَبْصَارُ وَ تَضَعُ الْحَوَامِلُ حَمْلَهَا وَ يَشِيبُ الْوِلْدَانُ مِنْ هَوْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ... التوحيد/ ۳۹۱، ح ۱۰.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:...پس خدای عز و جل آتشی را امر میکند که آن را فلق میگویند و آن سخت تر چیزی است در دوزخ از روی عذاب که عذابش از هر چیزی که در دوزخ است بیشتر باشد پس از جای خود بیرون آید سیاه و تار با زنجیرها و غلها و خدای عز و جل آن را فرمان دهد که در رویهای خلائق بدمد دمیدنی اندک یا سخت پس از سختی دمیدنش آسمان بریده و پاره شود و ستارگان ناپدید شوند و دریاها فشرده و بسته و کوهها نیست و نابود و دیده ها تار گردند و زنان آبستن بار خود را بر زمین گذارند و بچه را بیندازند و بچگان از ترس آن پیر شوند در روز قیامت.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: ثَلَاثَةٌ يَشْكُونَ إِلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَسْجِدٌ خَرَابٌ لَا يُصَلِّي فِيهِ أَهْلُهُ وَ عَالِمٌ بَيْنَ جُهَّالٍ وَ مُصْحَفٌ مُعَلَّقٌ قَدْ وَقَعَ عَلَيْهِ غُبَارٌ لَا يُقْرَأُ فِيهِ. الخصال/ ۱۴۲، ح ۱۶۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند: سه چیز به خدا گله کنند: مسجد ویرانی که در آن نماز نگزارند و دانایی که میان نادانان افتاده است. قرآنی که نخوانند و به گوشه‌یی بی‌کار مانده است.

۷۴. المدّثّر

المدّثّر ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ (۱) قُمْ فَأَنذِرْ (۲) وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ (۳) وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ (۴) وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ (۵) وَلَا تَمْنُن تَسْتَكْثِرُ (۶) وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ (۷) فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ (۸) فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ (۹) عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ (۱۰)

به‌نام خداوند رحمتگر مهربان. ای کشیده ردای شب برسر (۱) برخیز و بترسان (۲) و پروردگار خود را بزرگ دار (۳) و لباس خویشتن را پاک کن (۴) و از پلیدی دور شو (۵) و منت مگذار و فزونی مطلب (۶) و برای پروردگارت شکیبایی کن (۷) پس چون در صور دمیده شود (۸) آن روز [چه] روز ناگواری است (۹) بر کافران آسان نیست (۱۰)

عَنْ عَلِيٍّ ﷺ فِي حَدِيثِ الْأَرْبَعِمِائَةِ قَالَ: تَشْمِيرُ الثِّيَابِ طَهُورٌ لَهَا قَالَ اللهُ تَعَالَى **وَ ثِيابَكَ فَطَهِّرْ** أَيْ فَشَمِّرْ. الخصال/ ۶۲۲ ۶۲۳.

امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند: کوتاه کردن لباس طهارت لباس است ، خداوند عزّ و جلّ می فرماید: وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ، یعنی این که کوتاه کن.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْيَمَامَةِ كَانَ مَعَ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام أَيَّامَ حُبِسَ بِبَغْدَادَ قَالَ قَالَ لِي أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام إِنَّ اللهَ تَعَالَى قَالَ لِنَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله **وَ ثِيابَكَ فَطَهِّرْ** وَ كَانَتْ ثِيَابُهُ طَاهِرَةً وَ إِنَّمَا أَمَرَهُ بِالتَّشْمِيرِ. الكافي ٦/ ٤٥٦، ح ٤.

عبد الرحمن بن عثمان، از شخصی از اهالی یمامه که همراه ابو الحسن علیه السلام در زندان بغداد بود، روایت کرده است که: ابو الحسن علیه السلام فرمود: خداوند عزّ و جلّ به پیامبر خویش صلی الله علیه و آله فرمود: وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ، در حالی که لباس پیامبر صلی الله علیه و آله پاک بود، و این تنها به این معناست که لباس های خویش را کوتاه کن.

قَالَ لَرَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله مَنْ أُعْطِيَ لِسَاناً ذَاكِراً فَقَدْ أُعْطِيَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَ لا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ** قَالَ لَا تَسْتَكْثِرْ مَا عَمِلْتَ مِنْ خَيْرٍ للهِ. الكافي ٢/ ٤٩٩، ح ١.

پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: هر که زبانی گویا به ذکر خدا به او داده شده است خیر دنیا و آخرت به او داده شده ، و درباره گفتار خدایتعالی : وَ لا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ فرمود: اعمال خیری را که برای خداوند انجام دادی، بسیار مشمار.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : ... وَ إِيَّاكَ وَ الْمَنَّ عَلَى رَعِيَّتِكَ بِإِحْسَانِكَ أَوِ التَّزَيُّدَ فِيمَا كَانَ مِنْ فِعْلِكَ أَوْ أَنْ تَعِدَهُمْ فَتُتْبِعَ مَوْعِدَكَ بِخُلْفِكَ فَإِنَّ الْمَنَّ يُبْطِلُ الْإِحْسَانَ وَ التَّزَيُّدَ يَذْهَبُ بِنُورِ الْحَقِّ وَ الْخُلْفَ يُوجِبُ الْمَقْتَ عِنْدَ اللهِ وَ النَّاس..... التهج/ ٤٤٤، الكتاب ٥٣.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:...و به پرهیز از اینکه بر رعیتت به نیکی که میکنی منت گزاری، یا کاری که انجام می دهی بیش از آن‌چه هست در نظر آری، یا به وعده ای که به آنان می دهی وفا نکنی، زیرا منت نهادن احسان را بی نتیجه می گرداند و کار را بیش از آن‌چه هست پنداشتن نور حق را می زداید و وفا نکردن به وعده سبب خشم خدا و مردم می گردد....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **فَإِذا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ** قَالَ إِنَّ مِنَّا إِمَاماً مُسْتَتِراً فَإِذَا أَرَادَ اللهُ عَزَّ ذِكْرُهُ إِظْهَارَ أَمْرِهِ نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نَكْتَةً فَظَهَرَ فَقَامَ بِأَمْرِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ.الغيبة/ ١٠٣.

امام صادق علیه السلام در خصوص این آیه: فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ : امامی از ما غایب خواهد بود، و آن گاه که خداوند عزّ و جلّ بخواهد امر خویش را به منصه ظهور برساند، به قلب آن امام غایب، اشاره ای می‌کند و آن امام، قیام خواهد کرد و امر خدای عزّ و جلّ را جاری خواهد ساخت.

عَنْ جابر بن يزيد عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **فَإِذا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ** قَالَ النَّاقُورُ هُوَ النِّدَاءُ مِنَ السَّمَاءِ أَلَا إِنَّ وَلِيَّكُمْ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ الْقَائِمَ بِالْحَقِّ يُنَادِي بِهِ جَبْرَئِيلُ فِي ثَلَاثِ سَاعَاتٍ مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ **فَذلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ عَلَى الْكافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ** يَعْنِي بِالْكَافِرِينَ الْمُرْجِئَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِنِعْمَةِ اللهِ وَ بِوَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام تأويل الآيات الباهرة ٢/ ٧٣٢، ح ٣.

جابر بن یزید، از ابو جعفر امام محمد باقر علیه السلام نقل روایت شده است که: در این آیه: فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ ، ناقور ندایی از آسمان است که می گوید: ولیّ شما خداوند است و فلانی فرزند فلانی که قائم به حق است. جبرئیل در آن روز، سه ساعت آن ندا را

تکرار می کند و آن روز، روزی دشوار است که بر کافران آسان نیست. منظور از کافران، فرقه ی مرجئه هستند که به نعمت های خداوند و ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام کفر ورزیدند.

المدّثّر ۲۰-۱۱

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا (۱۱) وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَّمْدُودًا (۱۲) وَبَنِينَ شُهُودًا (۱۳) وَمَهَّدتُّ لَهُ تَمْهِيدًا (۱٤) ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ (۱۵) كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا (۱۶) سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا (۱۷) إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ (۱۸) فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ (۱۹) ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ (۲۰)

مرا با آنکه [او را] تنها آفریدم واگذار (۱۱) و دارایی بسیار به او بخشیدم (۱۲) و پسرانی آماده [به خدمت دادم] (۱۳) و برایش [عیش خوش] آماده کردم (۱۴) باز [هم] طمع دارد که بیفزایم (۱۵) ولی نه زیرا او دشمن آیات ما بود (۱۶) به زودی او را به بالا رفتن از گردنه [عذاب] وادار می کنم (۱۷) آری [آن دشمن حق] اندیشید و سنجید (۱۸) کشته باد چگونه [او] سنجید (۱۹) [آری] کشته باد چگونه [او] سنجید (۲۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **ذَرْنِي وَ مَنْ خَلَقْتُ وَحِيداً** قَالَ يَعْنِي بِهَذِهِ الْآيَةِ إِبْلِيسَ اللَّعِينَ خَلَقَهُ وَحِيداً مِنْ غَيْرِ أَبٍ وَ لَا أُمٍّ وَ قَوْلُهُ **وَ جَعَلْتُ لَهُ مالًا مَمْدُوداً** يَعْنِي هَذِهِ الدَّوْلَةَ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ يَوْمِ يَقُومُ الْقَائِمُ **وَ بَنِينَ شُهُوداً وَ مَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيداً ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ كَلَّا إِنَّهُ كانَ لِآياتِنا عَنِيداً** يَقُولُ مُعَانِداً لِلْأَئِمَّةِ يَدْعُو إِلَى غَيْرِ سَبِيلِهَا وَ يَصُدُّ النَّاسَ عَنْهَا وَ هِيَ آيَاتُ اللهِ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۳٤، ح ۵.

جابر بن یزید، از امام محمد باقر علیه السلام، در خصوص این آیه: ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ، نقل می کند: منظور از این آیه، ابلیس ملعون است که پدر و مادری ندارد و تنها آفریده شده است؛ و منظور از: وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَّمْدُودًا ، آن دولت و اقتداری که تا زمان ظهور امام زمان عجّل الله تعالی فرجه الشّریف به وی داده شد وَبَنِينَ شُهُودًا وَمَهَّدتُّ لَهُ تَمْهِيدًا ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا ، می فرماید: با امامان سر ناسازگاری داشت و مردم را به غیر از راه امامان صلوات الله علیهم اجمعین فرا می خواند، و مردم را از امامان باز می داشت، در حالی که آنان، آیات خداوند هستند.

المدّثّر ۳۰-۲۱

ثُمَّ نَظَرَ (۲۱) ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ (۲۲) ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ (۲۳) فَقَالَ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ (۲٤) إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ (۲۵) سَأُصْلِيهِ سَقَرَ (۲۶) وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ (۲۷) لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ (۲۸) لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ (۲۹) عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ (۳۰)

سپس رو ترش نمود و چهره در هم کشید (۲۲) آنگاه پشت گردانید و تکبر ورزید (۲۳) و گفت این [قرآن] جز سحری که [به برخی] آموخته اند نیست (۲۴) این غیر از سخن بشر نیست (۲۵) زود اکه او را به سقر در آورم (۲۶) و تو چه دانی که آن سقر چیست (۲۷) نه باقی می گذارد و نه رها می کند (۲۸) پوستها را سیاه می گرداند (۲۹) [و] بر آن [دوزخ] نوزده [نگهبان] است (۳۰)

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ **فَإِذا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ** إِلَى قَوْلِهِ **ذَرْنِي وَ مَنْ خَلَقْتُ وَحِيداً** فَإِنَّهَا نَزَلَتْ فِي الْوَلِيدِ بْنِ الْمُغِيرَةِ وَ كَانَ شَيْخاً كَبِيراً مُجَرِّبا مِنْ دُهَاةِ الْعَرَبِ، وَ كَانَ مِنَ الْمُسْتَهْزِءِينَ بِرَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله ، وَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله يَقْعُدُ فِي الْحُجْرَةِ وَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَاجْتَمَعَتْ قُرَيْشٌ إِلَى الْوَلِيدِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، فَقَالُوا: يَا أَبَا عَبْدِ الشَّمْسِ مَا هَذَا الَّذِي يَقُولُ مُحَمَّدٌ أَ شِعْرٌ هُوَ أَمْ كِهَانَةٌ أَمْ خُطَبٌ! فَقَالَ دَعُونِي أَسْمَعْ

كَلَامَهُ، فَدَنَا مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَنْشِدْنِي مِنْ شِعْرِكَ، قَالَ: مَا هُوَ شَعْرٌ وَ لَكِنَّهُ كَلَامُ اللهِ الَّذِي ارْتَضَاهُ لِمَلَائِكَتِهِ وَ أَنْبِيَائِهِ، فَقَالَ: اتْلُ عَلَيَّ مِنْهُ شَيْئاً، فَقَرَأَ رَسُولُ اللهِ ﷺ حم السَّجْدَةِ فَلَمَّا بَلَغَ قَوْلَهُ **فَإِنْ أَعْرَضُوا** يَا مُحَمَّدُ أَعْنِي قُرَيْشاً **فَقُلْ لَهُمْ أَنْذَرْتُكُمْ صاعِقَةً مِثْلَ صاعِقَةِ عادٍ وَ ثَمُودَ**، قَالَ: فَاقْشَعَرَّ الْوَلِيدُ وَ قَامَتْ كُلُّ شَعْرَةٍ فِي رَأْسِهِ وَ لِحْيَتِهِ وَ مَرَّ إِلَى بَيْتِهِ وَ لَمْ يَرْجِعْ إِلَى قُرَيْشٍ مِنْ ذَلِكَ، فَمَشَوْا إِلَى أَبِي جَهْلٍ فَقَالُوا: يَا أَبَا الْحَكَمِ إِنَّ أَبَا عَبْدِ الشَّمْسِ صَبَا إِلَى دِينِ مُحَمَّدٍ أَ مَا تَرَاهُ لَمْ يَرْجِعْ إِلَيْنَا، فَغَدَا أَبُو جَهْلٍ فَقَالَ لَهُ: يَا عَمِّ نَكَّسْتَ رُءُوسَنَا وَ فَضَحْتَنَا وَ أَشْمَتَّ بِنَا عَدُوَّنَا وَ صَبَوْتَ إِلَى دِينِ مُحَمَّدٍ، فَقَالَ مَا صَبَوْتُ إِلَى دِينِهِ وَ لَكِنِّي سَمِعْتُ مِنْهُ كَلَاماً صَعْباً تَقْشَعِرُّ مِنْهُ الْجُلُودُ، فَقَالَ لَهُ أَبُو جَهْلٍ: أَ خُطَبٌ هُوَ قَالَ: لَا إِنَّ الْخُطَبَ كَلَامٌ مُتَّصِلٌ وَ هَذَا كَلَامٌ مَنْثُورٌ وَ لَا يُشْبِهُ بَعْضُهُ بَعْضاً قَالَ أَ فَشِعْرٌ هُوَ قَالَ لَا، أَمَّا إِنِّي قَدْ سَمِعْتُ أَشْعَارَ الْعَرَبِ بَسِيطَهَا وَ مَدِيدَهَا وَ رَمْلَهَا وَ رَجَزَهَا وَ مَا هُوَ بِشِعْرٍ قَالَ فَمَا هُوَ قَالَ دَعْنِي أُفَكِّرْ فِيهِ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ قَالُوا يَا أَبَا عَبْدِ شَمْسٍ مَا تَقُولُ فِيمَا قُلْنَاهُ قَالَ:قُولُوا هُوَ سِحْرٌ فَإِنَّهُ أَخَذَ بِقُلُوبِ النَّاسِ، فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ فِي ذَلِكَ **ذَرْنِي وَ مَنْ خَلَقْتُ وَحِيداً** وَ إِنَّمَا سُمِّيَ وَحِيداً لِأَنَّهُ قَالَ لِقُرَيْشٍ أَنَا أَتَوَحَّدُ بِكِسْوَةِ الْبَيْتِ سَنَةً وَ عَلَيْكُمْ فِي جَمَاعَتِكُمْ سَنَةً، وَ كَانَ لَهُ مَالٌ كَثِيرٌ وَ حَدَائِقُ وَ كَانَ لَهُ عَشْرُ بَنِينَ بِمَكَّةَ وَ كَانَ لَهُ عَشَرَةُ عَبِيدٍ عِنْدَ كُلِّ عَبْدٍ أَلْفُ دِينَارٍ يَتَّجِرُ بِهَا وَ تِلْكَ الْقِنْطَارُ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ وَ يُقَالُ إِنَّ الْقِنْطَارَ جِلْدُ ثَوْرٍ مَمْلُوٌّ ذَهَباً، فَأَنْزَلَ اللهُ **ذَرْنِي وَ مَنْ خَلَقْتُ** إِلَى قَوْلِهِ **صَعُوداً**. تفسير القمّي ۲/ ۳۹۳ ۳۹٤.

علی بن ابراهیم: فَإِذا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ إِلَى قَوْلِهِ ذَرْنِي وَ مَنْ خَلَقْتُ وَحِيداً در خصوص ولید بن مغیره نازل شده است که پیرمرد سالخورده و با تجربه ای بود و از مردان زیرک و باهوش عرب بود و از جمله کسانی بود که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را مسخره می کردند. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در اتاق می نشست و قرآن را تلاوت می نمود. قریشی ها نزد ولید بن مغیره گرد آمدند و گفتند: ای ابا عبد شمس! این چیزی که محمد می گوید، چیست؛ شعر است یا پیش گوئی است و یا خطبه است؟ گفت: اجازه دهید من سخنان وی را گوش دهم. به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نزدیک شد و گفت: از شعرهای خویش برای من بخوان. حضرت محمد صلی الله علیه و آله فرمود: این سخنان شعر نیست؛ بل که کلام و سخن خداوند است که آن را برای فرشته‌گان و پیامبرانش برگزید. گفت: مقداری از آن سخنان را بر من تلاوت کن. پس رسول خدا صلی الله علیه و آله سوره فصّلت را بر وی خواند و آن گاه که به این آیه رسید: فَإِنْ أَعْرَضُوا منظور قریش است فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ولید از وحشت لرزید و مو بر اندام وی راست شد و به منزل خویش رفت ودر این زمینه، سخنی با قریشی ها نگفت و به سراغ آنان نرفت. پس قریشی ها نزد ابو جهل رفتند و گفتند: ای ابا حکم! ابا عبد شمس به دین محمد گرایش پیدا کرده است. به نظر تو دیگر نزد ما نمی‌آید؟ ابو جهل نزد ولید رفت و به او گفت: ای عمو! ما را سرشکسته کردی و آبروی ما را بر باد دادی و زبان دشمنان ما را بر سر ما دراز کردی و به دین محمد گرایش پیدا کردی! پاسخ داد: به دین محمد گرایش پیدا نکرده‌ام، ولی سخنانی از وی شنیدم که تکان دهنده بود و مرا به لرزه انداخت. ابو جهل به وی گفت: آیا سخنان وی از نوع خطبه بود؟ گفت: خیر، خطبه، کلامی متصل و مرتبط است، و این سخنان به نثر است و هیچ ارتباطی با یکدیگر ندارد. گفت: پس کلام وی شعر بود؟ گفت: خیر، من انواع شعرهای عرب از بحر بسیط و مدید و رمل و رجز را شنیده‌ام، ولی کلام وی شعر نبود. ابو جهل گفت: پس کلام وی چه بود؟ گفت: اجازه بده فکر کنم. فردای آن روز به او گفتند: ای ابا عبد شمس! درباره آن چه به تو گفتیم، نظرت چیست؟ گفت: بگویید سخنان او سحر و جادو است که دل انسان ها را شیفته خویش می کند. پس خداوند عزّ و جلّ این آیه را

نازل کرد: ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ، به این دلیل وحید نامیده شد که به قریش گفت: من به تنهایی به مدت یک سال پوشش کعبه را به عهده می‌گیرم و شما و همراهانتان نیز به مدت یک سال به عهده بگیرید. وی دارای ثروت فراوانی بود و باغ هایی داشت و ده فرزند پسر داشت و ده بنده که هر کدام از بندگانش دارای هزار دینار بود که با آن تجارت می کرد؛ او در آن زمان، سرمایه داری بی چون و چرا بود. پس خداوند عزّ و جلّ این آیات را نازل کرد: ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَّمْدُودًا وَبَنِينَ شُهُودًا وَمَهَّدتُّ لَهُ تَمْهِيدًا ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا.

اعَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: إِنَ فِي جَهَنَّمَ لَوَادِياً لِلْمُتَكَبِّرِينَ يُقَالُ لَهُ سَقَرُ شَكَا إِلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ شِدَّةَ حَرِّهِ وَ سَأَلَهُ أَنْ يَأْذَنَ لَهُ أَنْ يَتَنَفَّسَ فَتَنَفَّسَ فَأَحْرَقَ جَهَنَّمَ. الكافي ۲/ ۳۱۰، ح ۱۰.

امام صادق علیه السلام فرمود: در جهنم دره ای است بنام دوزخ برای متکبرین که از شدت حرارت خود بخدای عزوجل شکایت کرد و در خواست کرد باو اجازه دهد نفس کشد، پس چون نفس کشید جهنم شعله ور شد.

المدّثّر ۴۰ ـ ۳۱

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ (۳۱) كَلَّا وَالْقَمَرِ (۳۲) وَاللَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ (۳۳) وَالصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ (۳۴) إِنَّهَا لَإِحْدَى الْكُبَرِ (۳۵) نَذِيرًا لِّلْبَشَرِ (۳۶) لِمَن شَاءَ مِنكُمْ أَن يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ (۳۷) كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ (۳۸) إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ (۳۹) فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ (۴۰)

وما موکلان آتش را جز فرشتگان نگردانیدیم و شماره آن ها را جز آزمایشی برای کسانی که کافر شده اند قرار ندادیم تا آنان که اهل کتابند یقین به هم رسانند و ایمان کسانی که ایمان آورده اند افزون گردد و آنان که کتاب به ایشان داده شده و [نیز] مؤمنان به شك نیفتند و تا کسانی که در دلهایشان بیماری است و کافران بگویند خدا از این وصف کردن چه چیزی را اراده کرده است این گونه خدا هر که را بخواهد بیراه می گذارد و هر که را بخواهد هدایت می کند و [شماره] سپاهیان پروردگارت را جز او نمی داند و این [آیات] جز تذکاری برای بشر نیست (۳۱) نه چنین است [که می پندارند] سوگند به ماه (۳۲) و سوگند به شامگاه چون پشت کند (۳۳) و سوگند به بامداد چون آشکار شود (۳۴) که آیات [قرآن] از پدیده های بزرگ است (۳۵) بشر را هشداردهنده است (۳۶) هر که از شما را که بخواهد پیشی جوید یا باز ایستد (۳۷) هر کسی در گرو دستاورد خویش است (۳۸) جز یاران دست راست (۳۹) در میان باغها از یکدیگر می پرسند (۴۰)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي ﷺ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ.... **لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ** قَالَ يَسْتَيْقِنُونَ أَنَّ اللهَ وَ رَسُولَهُ وَ وَصِيَّهُ حَقٌّ قُلْتُ **وَ يَزْدادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيماناً** قَالَ وَ يَزْدَادُونَ بِوَلَايَةِ الْوَصِيِّ إِيمَاناً قُلْتُ **وَ لا يَرْتابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ وَ الْمُؤْمِنُونَ** قَالَ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ ﷺ قُلْتُ مَا هَذَا الِارْتِيَابُ قَالَ يَعْنِي بِذَلِكَ أَهْلَ الْكِتَابِ وَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ ذَكَرَ اللهُ فَقَالَ وَ لَا يَرْتَابُونَ فِي الْوَلَايَةِ قُلْتُ **وَ ما هِيَ إِلَّا ذِكْرى لِلْبَشَرِ** قَالَ نَعَمْ وَلَايَةُ عَلِيٍّ ﷺ قُلْتُ **إِنَّها لَإِحْدَى الْكُبَرِ** قَالَ الْوَلَايَةَ..... الكافي ۱/ ۴۳۴، ح ۹۱.

محمد بن فضیل گوید: از حضرت امیرالمؤ منین علیه السلام راجع بقول خدای عزوجل پرسیدم.... لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ فرمود: یعنی تا یقین کنند که خدا و پیغمبر و وصیش برحقند.عرضکردم : وَ يَزْدادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيماناً فرمود: یعنی ایمانشان بولایت وصی افزوده گردد.عرضکردم : وَ لا يَرْتابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ وَ الْمُؤْمِنُونَ فرمود: یعنی بولایت علی علیه السلام عرضکردم : مقصود از شک چیست ؟ فرمود: مقصود اهل کتابست و مؤ منینی که خدا ذکر نموده ، سپس فرمود: و آنها درباره ولایت شک نکنند.عرضکردم : وَ ما هِيَ إِلَّا ذِكْرى لِلْبَشَرِ فرمود: آری ، ولایت علی علیه السلام است.عرض کردم : إِنَّها لَإِحْدَى الْكُبَرِ فرمود: یعنی ولایت.

المدّثّر ۵۰-۴۱

عَنِ الْمُجْرِمِينَ (۴۱) مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ (۴۲) قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ (۴۳) وَ لَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ (۴۴) وَ كُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ (۴۵) وَ كُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ (۴۶) حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ (۴۷) فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ (۴۸) فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ (۴۹) كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ (۵۰)

آنگاه نظر انداخت (۲۱) درباره مجرمان (۴۱) چه چیز شما را در آتش [سقر] درآورد (۴۲) گویند از نمازگزاران نبودیم (۴۳) و بینوایان را غذا نمی دادیم (۴۴) با هرزه درایان هرزه درایی میکردیم (۴۵) و روز جزا را دروغ می شمردیم (۴۶) تا مرگ ما در رسید (۴۷) از این رو شفاعت شفاعت کنندگان به حال آن ها سودی نمی بخشد (۴۸) چرا آن ها از تذکر روی گردانند (۴۹) گویی گورخرانی رمیده اند (۵۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قوله: **إِنَّها لَإِحْدَى الْكُبَرِ نَذِيراً لِلْبَشَرِ** قال: يعني: فاطمة عليها السلام . تفسير القمّي ۲/ ۳۹۶.

امام باقر علیه السلام فرمودند: : إِنَّها لَإِحْدَى الْكُبَرِ نَذِيراً لِلْبَشَرِ یعنی فاطمه سلام الله علیها.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَل.... قُلْتُ **إِنَّها لَإِحْدَى الْكُبَرِ** قَالَ الْوَلَايَةُ قُلْتُ **لِمَنْ شاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ** قَالَ مَنْ تَقَدَّمَ إِلَى وَلَايَتِنَا أُخِّرَ عَنْ سَقَر. الكافي ۱/ ۴۳۴، ح ۹۱.

محمد بن فضیل گوید: از امام کاظم علیه السلام راجع بقول خدای عزوجل پرسیدم .....عرض کردم : **إِنَّها لَإِحْدَى الْكُبَرِ** فرمود: یعنی ولایت. عرض کردم : **لِمَنْ شاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ** فرمود: یعنی کسی که بولایت ما جلو رود از دوزخ عقب افتد.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَقْصِرْ نَفْسَكَ عَمَّا يَضُرُّهَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تُفَارِقَكَ وَ اسْعَ فِي فَكَاكِهَا كَمَا تَسْعَى فِي طَلَبِ مَعِيشَتِكَ فَإِنَّ نَفْسَكَ رَهِينَةٌ بِعَمَلِكَ. الكافي ۲/ ۴۵۵، ح ۸.

امام صادق علیه السلام فرمود: خویشتن را از آنچه زیانش رساند بازگیر پیش ازآنکه از تو جدا شود، و چنانچه در جستجوی روزی می کوشی در رهائی آن بکوش ، زیرا نفس تو در گرو کردار تو است.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَل .....قُلْتُ **لِمَنْ شاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ** قَالَ مَنْ تَقَدَّمَ إِلَى وَلَايَتِنَا أُخِّرَ عَنْ سَقَرَ وَ مَنْ تَأَخَّرَ عَنَّا تَقَدَّمَ إِلَى سَقَرَ **إِلَّا أَصْحابَ الْيَمِينِ** قَالَ هُمْ وَ اللهِ شِيعَتُنَا.الكافي ۱/ ۴۳۴، ح ۹۱.

محمد بن فضیل گوید: از کاظم علیه السلام راجع بقول خدای عزوجل پرسیدم ....عرض کردم : لِمَنْ شاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ فرمود: یعنی کسی که بولایت ما جلو رود از دوزخ عقب افتد وآن‌که از ما عقب کشد، بدوزخ جلو رود. عرضکردم : إِلَّا أَصْحابَ الْيَمِينِ فرمود: آن‌ها بخدا شیعیان ما باشند.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ: **كُلُّ نَفْسٍ بِما كَسَبَتْ رَهِينَةٌ إِلَّا أَصْحابَ الْيَمِينِ** قَالَ الْيَمِينُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ أَصْحَابُهُ شِيعَتُهُ فَيَقُولُونَ لِأَعْدَاءِ آلِ مُحَمَّدٍ **ما سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ** فَيَقُولُونَ **لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ** أَيْ لَمْ نَكُ مِنْ أَتْبَاعِ الْأَئِمَّة... تفسير القمّي ۲/ ۳۹۵.

علی بن ابراهیم: در باره آیه كُلُّ نَفْسٍ بِما كَسَبَتْ رَهِينَةٌ إِلَّا أَصْحابَ الْيَمِينِ گفت یمین امیر المومنین علیه السلام و شیعیان او هستند که به دشمنان آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین گویند ما سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ گویند لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ یعنی از اتباع ائمه نبودیم.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَل .....قُلْتُ **لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ** قَالَ إِنَّا لَمْ نَتَوَلَّ وَصِيَّ مُحَمَّدٍ وَ الْأَوْصِيَاءَ مِنْ بَعْدِهِ وَ لَا يُصَلُّونَ عَلَيْهِم. الكافي ۱/ ۴۳۴، ح ۹۱.

محمد بن فضیل گوید: از حضرت امیرالمؤ منین علیه السلام راجع بقول خدای عزوجل پرسیدم ....عرضکردم : لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ فرمود: یعنی ما وصی محمد و اوصیاء بعد از او را دوست نداشتیم و بر آن‌ها درود نمی فرستادند.

عَنْ ادریس بن عبدالله عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ تَفْسِيرِ هَذِهِ الْآيَةِ **ما سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ. قالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ** قَالَ عَنَى بِهَا لَمْ نَكُ مِنْ أَتْبَاعِ الْأَئِمَّةِ الَّذِينَ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فِيهِمْ **وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ. أُولئِكَ الْمُقَرَّبُونَ** أَ مَا تَرَى النَّاسَ يُسَمُّونَ الَّذِي يَلِي السَّابِقَ فِي الْحَلْبَةِ مُصَلِّي فَذَلِكَ الَّذِي عَنَى حَيْثُ قَالَ **لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ** لَمْ نَكُ مِنْ أَتْبَاعِ السَّابِقِينَ. الكافي ۱/ ۴۱۹، ح ۳۸.

ادریس بن عبدالله گوید: از امام صادق علیه السلام تفسیر این آیه را پرسیدم : ما سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ. قالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ فرمود: مقصود این است که : پیروی نکردیم از امامانی که خدای تبارک و تعالی درباره ایشان فرموده است . وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ. أُولئِكَ الْمُقَرَّبُونَ مگر نمی بینی که مردم اسبی را که در مسابقه پشت سر سابق است مصلی نامند؟ همین معنی مقصود است در آن‌جاکه فرماید لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ یعنی پیرو پیشروان نبودیم.

عَنْ عَقِيلٍ الْخُزَاعِيِ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام كَانَ إِذَا حَضَرَ الْحَرْبَ يُوصِي الْمُسْلِمِينَ بِكَلِمَاتٍ فَيَقُولُ تَعَاهَدُوا الصَّلَاةَ وَ حَافِظُوا عَلَيْهَا وَ اسْتَكْثِرُوا مِنْهَا وَ تَقَرَّبُوا بِهَا فَإِنَّهَا **كانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتاباً مَوْقُوتاً** وَ قَدْ عَلِمَ ذَلِكَ الْكُفَّارُ حِينَ سُئِلُوا **ما سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ قالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ** وَ قَدْ عَرَفَ حَقَّهَا مَنْ طَرَقَهَا..... الكافي ۵/ ۳۶ ۳۷، ح ۱.

عقیل خُزاعی نقل می کند: امیر المؤمنین علیه السلام هرگاه به جنگ می رفت، مسلمانان را با سخنانی چند، پند می داد و می فرمود: نسبت به نماز پایبند باشید و بر آن مداومت کنید و زیاد به سراغ نماز بروید و به وسیله آن به خداوند نزدیک شوید؛ كانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتاباً مَوْقُوتاً و آن کافران زمانی که از آن‌ها پرسیده شد: مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ* قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ این نکته را دریافتند.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : تَعَاهَدُوا أَمْرَ الصَّلَاةِ وَ حَافِظُوا عَلَيْهَا وَ اسْتَكْثِرُوا مِنْهَا وَ تَقَرَّبُوا بِهَا فَإِنَّهَا **كانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتاباً مَوْقُوتاً** أَ لَا تَسْمَعُونَ إِلَى جَوَابِ أَهْلِ النَّارِ حِينَ سُئِلُوا **ما سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ قالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّين...** . النهج/ ۳۱۶، الخطبة ۱۹۹.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: امر نماز را مراعات کنید و آن را محافظت نمائید و بسیار بجا آورید، و به وسیله آن نزدیک شوید، زیرا نماز کانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتاباً مَوْقُوتاً بر مومنین فریضه ایست نوشته و وقت آن تعیین گردیده، آیا گوش به پاسخ اهل دوزخ نمی دهید آنگاه که از آن‌ها می پرسند: ما سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ قالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّين...

المدّثر ۵۶-۵۱

فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍ (۵۱) بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً (۵۲) كَلَّا بَل لَّا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ (۵۳) كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ (۵۴) فَمَن شَاءَ ذَكَرَهُ (۵۵) وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ (۵۶)

که از مقابل شیری فرار کرده اند (۵۱) بلکه هرکدام از آن‌ها انتظار دارد نامه جداگانه ای از سوی خدا برای او فرستاده شود (۵۲) چنین نیست که آنان می گویند بلکه آن‌ها از آخرت نمی ترسند (۵۳) چنین نیست که آن‌ها می گویند آن قرآن یك تذکر و یادآوری است (۵۴) هرکس بخواهد از آن پند می گیرد (۵۵) و هیچ کس پند نمی گیرد مگر اینکه خدا بخواهد او اهل تقوا و اهل آمرزش است (۵۶)

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ: ..... **وَ لَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ** قَالَ: حُقُوقُ آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام مِنَ الْخُمْسِ لِذَوِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ هُمْ آلُ مُحَمَّدٍ عليهم السلام **وَ كُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ وَ كُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ** أَيْ يَوْمِ الْمُجَازَاةِ **حَتَّى أَتانَا الْيَقِينُ** أَيِ الْمَوْتُ وَ قَوْلُهُ **فَما تَنْفَعُهُمْ شَفاعَةُ الشَّافِعِينَ** قَالَ: لَوْ أَنَّ كُلَّ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ شَفَعُوا فِي نَاصِبِ آلِ مُحَمَّدٍ مَا قُبِلَ مِنْهُمْ مَا شَفَعُوا فِيه. تفسير القمّي ۲/ ۳۹۵.

علی بن ابراهیم، می گوید: وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ ، منظور، حقوق آل رسول خدا صلی الله علیه و آله است که همان خمس است که متعلق به خویشاوندان و یتیمان و فقیران و در راه ماندگان ا ست که آل رسول خدا صلی الله علیه و آله هستند و منظور از: وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ روز جزاست حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ منظور، مرگ است، و فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ یعنی این که اگر تمامی فرشته‌گان مقرّب خداوند و تمامی پیامبران گرد هم می آمدند و برای کسی که نسبت به آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین دشمنی می ورزد، شفاعت کنند، شفاعت آنان مورد قبول واقع نخواهد شد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَل..... قُلْتُ **فَما لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ** قَالَ عَنِ الْوَلَايَةِ مُعْرِضِينَ قُلْتُ **كَلَّا إِنَّها تَذْكِرَةٌ** قَالَ الْوَلَايَةُ قُلْتُ قَوْلُهُ **يُوفُونَ بِالنَّذْرِ** قَالَ يُوفُونَ للهِ بِالنَّذْرِ الَّذِي أَخَذَ عَلَيْهِمْ فِي الْمِيثَاق. الكافي ۱/ ۴۳۴، ح ۹۱.

محمد بن فضیل گوید: از امام کاظم علیه السلام راجع بقول خدای عزوجل پرسیدم ....عرض کردم : فَما لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ فرمود: یعنی از ولایت روی گردانند.عرض کردم : كَلَّا إِنَّها تَذْكِرَةٌ فرمود: یعنی ولایت. عرض کردم ، خدا فرماید: يُوفُونَ بِالنَّذْرِ فرمود: یعنی به پیمانی که خدا در میثاق راجع بولایت ما از آن‌ها گرفته وفا می کنند.

عليّ بن إبراهيم : ثُمَّ قَالَ **فَما لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ** قَالَ عَمَّا يُذْكَرُ لَهُمْ مِنْ مُوَالاةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام . تفسير القمّي ٢/ ٣٩٥ ٣٩٦.

علی بن ابراهیم سپس فرمود فَما لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ از آن‌چه به آن‌ها از دوستی امیر المومنین علیه السلام گفته می شد.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي اسْتَنْفَرْتُكُمْ لِجِهَادِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ فَلَمْ تَنْفِرُوا وَ أَسْمَعْتُكُمْ فَلَمْ تُجِيبُوا وَ نَصَحْتُ لَكُمْ فَلَمْ تَقْبَلُوا شُهُودٌ كَالْغُيَّبِ أَتْلُو عَلَيْكُمُ الْحِكْمَةَ فَتُعْرِضُونَ عَنْهَا وَ أَعِظُكُمْ بِالْمَوْعِظَةِ الْبَالِغَةِ فَتَتَفَرَّقُونَ عَنْهَا كَأَنَّكُمْ **حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ**. ...الإرشاد/ ١٣٢ ١٣٣.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:ای مردم، من شما را برای جهاد با این قوم می خواندم و شما حرکت نکردید، و سخنم را به شما گوشزد نمودم و شما پاسخی ندادید، و شما را نصیحت نمودم نپذیرفتید، شما مردمی هستید حاضر ولی چون اشخاص غایب و پنهانید که حکمت بر آنان می خوانم و شما از آن روی می گردانید، گویا شما خرانی هستید رمنده که از شیر ژیان گریزان است...

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتى صُحُفاً مُنَشَّرَةً** وَ ذَلِكَ أَنَّهُمْ قَالُوا يَا مُحَمَّدُ قَدْ بَلَغَنَا أَنَّ الرَّجُلَ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَ يُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيُصْبِحُ وَ ذَنْبُهُ مَكْتُوبٌ عِنْدَ رَأْسِهِ وَ كَفَّارَتُهُ فَنَزَلَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ قَالَ يَسْأَلُكَ قَوْمُكَ سُنَّةَ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الذُّنُوبِ فَإِنْ شَاءُوا فَعَلْنَا ذَلِكَ بِهِمْ وَ أَخَذْنَاهُمْ بِمَا كُنَّا نَأْخُذُ بِهِ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَزَعَمُوا أَنَّ رَسُولَ اللهِ كَرِهَ ذَلِكَ لِقَوْمِه. تفسير القمّي ٢/ ٣٩٦.

امام محمد باقر علیه السلام، درباره این آیه: بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَى صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ، می فرماید: آن‌ها می گفتند: ای محمد! به ما خبر داده شد که هر شخص از بنی اسرائیل که گناهی مرتکب می شد، هنگامی که صبح بیدار می شد، گناه خویش و کفّاره آن را در کنار خودش ثبت شده می دید. پس جبرئیل علیه السلام بر پیامبر علیه السلام نازل شد و فرمود: قوم تو، همان رسم و آئین بنی اسرائیل را در خصوص گناهان از تو می خواهند. اگر همین را می خواهند، همین رسم و آئین بنی اسرائیل را بر آن‌ها اجرا می کنیم و همان گونه که بنی اسرائیل را عذاب می دادیم، آن‌ها را عذاب می دهیم. آن‌ها گمان کردند که رسول خدا صلی الله علیه و آله چنین چیزی را برای آن‌ها نمی خواهد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **هُوَ أَهْلُ التَّقْوى وَ أَهْلُ الْمَغْفِرَةِ** قَالَ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَنَا أَهْلٌ أَنْ أُتَّقَى وَ لَا يُشْرِكَ بِي عَبْدِي شَيْئاً وَ أَنَا أَهْلٌ إِنْ لَمْ يُشْرِكْ بِي عَبْدِي شَيْئاً أَنْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ وَ قَالَ عليه السلام إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَقْسَمَ بِعِزَّتِهِ وَ جَلَالِهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَ أَهْلَ تَوْحِيدِهِ بِالنَّارِ أَبَداً. التوحيد/ ٢٠، ح ٦.

امام جعفر صادق علیه السلام، درباره: هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَهِ . خداوند عزّ و جلّ می فرماید: من شایسته آن هستم که تقوای من به جای آورده شود و بنده من، هیچ چیز را شریک من قرار ندهد. اگر بنده من، شریکی برای من قائل نشد، من شایسته آن هستم که وی را وارد بهشت کنم. و نیز فرمود: خداوند عزّ و جلّ به عزت و جلالش سوگند یاد کرده که به هیچ وجه موحّدان را با آتش دوزخ عذاب ندهد.

٧٥. القيامة

القيامة ١٠-١

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ (١) وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ (٢) أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظَامَهُ (٣) بَلَى قَادِرِينَ عَلَى أَن نُّسَوِّيَ بَنَانَهُ (٤) بَلْ يُرِيدُ الْإِنسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ (٥) يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ (٦) فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ (٧) وَخَسَفَ الْقَمَرُ (٨) وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ (٩) يَقُولُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ (١٠)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به روز قیامت (١) و سوگند به نفس لوامه و وجدان بیدار و ملامتگر که رستاخیز حق است (٢) آیا انسان می پندارد که هرگز استخوان‌های او را جمع نخواهیم کرد (٣) آری قادریم که حتی خطوط سرانگشتان او را موزون و مرتب کنیم (٤) انسان شك در معاد ندارد بلکه او می خواهد آزاد باشد و بدون ترس از دادگاه قیامت در تمام عمر گناه کند (٥) از این رو می پرسد قیامت کی خواهد بود (٦) بگو در آن هنگام که چشمها از شدت وحشت به گردش در آید (٧) و ماه بی نور گردد (٨) و خورشید و ماه یك جا جمع شوند (٩) آن روز انسان می گوید راه فرار کجاست (١٠)

عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقْرَأُ **بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسانُ لِيَفْجُرَ أَمامَهُ** أَيْ يُكَذِّبُهُ وَ قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنْهُمْ عليهم السلام إِنَّ قَوْلَهُ عَزَّ وَ جَلَّ **يُرِيدُ الْإِنْسانُ لِيَفْجُرَ أَمامَهُ** قَالَ يُرِيدُ أَنْ يَفْجُرَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَعْنِي يَكِيدَهُ. تأويل الآيات الباهرة ٢/ ٧٣٩، ح ٢.

حلبی نقل می کند: شنیدم امام جعفر صادق علیه السلام می فرمود: بَلْ يُرِيدُ الْإِنسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ ، یعنی این که وی را تکذیب کند .می گوید: برخی از یاران ما، از امامان صلوات الله علیهم اجمعین نقل می کنند: منظور از این آیه: بَلْ يُرِيدُ الْإِنسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ ، این است که می خواهد علیه امیر المؤمنین علیه السلام فجور کند، یعنی این که مکر و توطئه چینی کند.

القيامة ٢٠-١١

كَلَّا لَا وَزَرَ (١١) إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ (١٢) يُنَبَّأُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ (١٣) بَلِ الْإِنسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ (١٤) وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ (١٥) لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ (١٦) إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ (١٧) فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ (١٨) ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ (١٩) كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ (٢٠)

هرگز چنین نیست راه فرار و پناهگاهی وجود ندارد (١١) آن روز قرارگاه نهایی تنها بسوی پروردگار تو است (١٢) و در آن روز انسان را از تمام کارهایی که از پیش یا پس فرستاده آگاه می کنند (١٣) بلکه انسان خودش از وضع خود آگاه است (١٤) هر چند در ظاهر برای خود عذرهایی بتراشد (١٥) زبانت را بخاطر عجله برای خواندن آن [=قرآن] حرکت مده (١٦) چرا که جمع کردن و خواندن آن بر عهده ماست (١٧) پس هرگاه آن را خواندیم از خواندن آن پیروی کن (١٨) سپس بیان و توضیح آن نیز بر عهده ماست (١٩) چنین نیست که شما می پندارید و دلایل معاد را کافی نمی دانید بلکه شما دنیای زودگذر را دوست دارید و هوسرانی بی قید و شرط را (٢٠)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **يُنَبَّؤُا الْإِنْسانُ يَوْمَئِذٍ بِما قَدَّمَ وَ أَخَّرَ** بِمَا قَدَّمَ مِنْ خَيْرٍ وَ شَرٍّ وَ مَا أَخَّرَ مِمَّا سَنَّ مِنْ سُنَّةٍ لِيُسْتَنَّ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ فَإِنْ كَانَ شَرّاً كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ وِزْرِهِمْ وَ لَا يُنْقَصُ مِنْ وِزْرِهِمْ شَيْءٌ، وَ إِنْ كَانَ خَيْراً كَانَ لَهُ مِثْلُ أُجُورِهِمْ وَ لَا يُنْقَصُ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْءٌ. تفسير القمّي ٢/ ٣٩٧ ٣٩٨.

از امام محمد باقر علیه السلام، درباره این آیه: يُنَبَّأُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ، روایت شده است که: یعنی آن خیر و شرّی را که از پیش فرستاده، و آن رسم و آیینی که باز پس داشته که دیگران آن را سنت نهند و از آن پیروی کنند، اگر این سنت، شرّ و بدی باشد، گناهی معادل گناه آنان بر گردن وی خواهد بود و از گناه آنان چیزی کم نخواهد شد، و اگر خیر و خوبی باشد، پاداشی معادل پاداش آنان به وی خواهد رسید و چیزی از پاداش آنان کم نخواهد شد. و منظور از: بَلِ الْإِنسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ این است که از اعمالی که از او سر زده است، آگاهی دارد، هر چند که عذرخواهی کرده است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: مَا يَصْنَعُ أَحَدُكُمْ أَنْ يُظْهِرَ حَسَناً وَ يُسِرَّ سَيِّئاً أَ لَيْسَ يَرْجِعُ إِلَى نَفْسِهِ فَيَعْلَمَ أَنَّ ذَلِكَ لَيْسَ كَذَلِكَ وَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **بَلِ الْإِنْسانُ عَلى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ** إِنَّ السَّرِيرَةَ إِذَا صَحَّتْ قَوِيَتِ الْعَلَانِيَةُ. الكافي ١/ ٢٩٥، ح ١١.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: چگونه می توانید که کارهای نیک خود را نمایان سازید و کارهای بد را پنهان سازید؟ آیا به خویش باز نمی‌گردد، تا دریابد که درون او با بیرونش یکسان نیست؟ خداوند عزّ و جلّ در این زمینه می فرماید: بَلِ الْإِنسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ، اگر ذات انسان نیکو شود، ظاهر او نیز نیکو و توانمند می گردند.

عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: إِنِّي لَأَتَعَشَّى مَعَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِذْ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **بَلِ الْإِنْسانُ عَلى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ وَ لَوْ أَلْقى مَعاذِيرَهُ** يَا أَبَا حَفْصٍ مَا يَصْنَعُ الْإِنْسَانُ أَنْ يَتَقَرَّبَ إِلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِخِلَافِ مَا يَعْلَمُ اللهُ تَعَالَى إِنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله كَانَ يَقُولُ مَنْ أَسَرَّ سَرِيرَةً رَدَّاهُ اللهُ رِدَاءَهَا إِنْ خَيْراً فَخَيْرٌ وَ إِنْ شَرّاً فَشَرٌّ.. الكافي ٢/ ٢٩٤، ح ٦.

عمر بن یزید روایت شده است که: من شام نزد امام جعفر صادق علیه السلام بودم که این آیات را تلاوت فرمود: بَلِ الْإِنسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ و فرمود: ای ابا حفص! انسان چگونه می تواند خود را بر خلاف آن چه در وجودش است و خداوند از آن آگاهی دارد، به مردم بنمایاند؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: هر کس خصلتی درونی را در خود پنهان سازد، خداوند لباس آن خصلت را به وی خواهد پوشاند؛ خواه خصلتی نیک باشد و خواه خصلتی پلید.

عليّ بن إبراهيم : قَوْلُه **فَلا صَدَّقَ وَ لا صَلَّى وَ لكِنْ كَذَّبَ وَ تَوَلَّى** قَوْلُهُ **فَلا صَدَّقَ وَ لا صَلَّى** فَإِنَّهُ كَانَ سَبَبَ نُزُولِهَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله دَعَا إِلَى بَيْعَةِ عَلِيٍّ يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍّ فَلَمَّا بَلَّغَ النَّاسَ وَ أَخْبَرَهُمْ فِي عَلِيٍّ مَا أَرَادَ اللهُ أَنْ يُخْبِرَ، رَجَعُوا النَّاسُ، فَاتَّكَأَ مُعَاوِيَةُ عَلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ وَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ ثُمَّ أَقْبَلَ يَتَمَطَّى نَحْوَ أَهْلِهِ وَ يَقُولُ مَا نُقِرُّ لِعَلِيٍّ بِالْوَلَايَةِ [بِالْخِلَافَةِ] أَبَداً وَ لَا نُصَدِّقُ مُحَمَّداً مَقَالَتَهُ فِيهِ فَأَنْزَلَ اللهُ جَلَّ ذِكْرُهُ **فَلا صَدَّقَ وَ لا صَلَّى وَ لكِنْ كَذَّبَ وَ تَوَلَّى ثُمَّ ذَهَبَ إِلى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى أَوْلى لَكَ فَأَوْلى** عبد الفاسق [وَعِيدُ الْفَاسِقِ] فَصَعِدَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله الْمِنْبَرَ وَ هُوَ يُرِيدُ الْبَرَاءَةَ مِنْهُ فَأَنْزَلَ اللهُ **لا تُحَرِّكْ بِهِ لِسانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ** فَسَكَتَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ لَمْ يُسَمِّه. تفسير القمّي ٢/ ٣٩٧.

علی بن ابراهیم: سبب نزول ایه فَلا صَدَّقَ وَ لا صَلَّى وَ لكِنْ كَذَّبَ وَ تَوَلَّى این است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در روز غدیر خم، مردم را برای بیعت کردن با علی علیه السلام فرا خواند. وقتی آن‌ها را از آن چه خداوند به وی دستور داده است، آگاه کرد، معاویه بر مغیره بن شعبه و ابو موسی اشعری تکیه داد و سپس با تکبر و غرور به طرف خانواده اش به راه افتاد، در حالی که می‌گفت: به خداوند سوگند! به هیچ وجه به ولایت علی علیه السلام اعتراف نخواهیم کرد و گفته محمد صلی الله علیه و آله و سلم را در زمینه او باور نمی کنیم. پس خداوند عزّ و جلّ این آیات را نازل کرد: فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّى وَلَكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّى ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى أَوْلَى لَک فَأَوْلَى ، بنده فاسق. پس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در حالی که می خواست از وی اظهار بیزاری و برائت کند به بالای منبر رفت، و خداوند عزّ و جلّ این آیه را نازل کرد: لا تُحَرِّک بِهِ لِسَانَک لِتَعْجَلَ بِهِ بنابراین رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم چیزی نفرمودندو نامی از وی به میان نیاورد.

عَنْ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ مَا ادَّعَى أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ أَنَّهُ جَمَعَ الْقُرْآنَ كُلَّهُ كَمَا أُنْزِلَ إِلَّا كَذَّابٌ وَ مَا جَمَعَهُ وَ حَفِظَهُ كَمَا نَزَّلَهُ اللَّهُ تَعَالَى إِلَّا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَ الْأَئِمَّةُ مِنْ بَعْدِهِ عليهم السلام الكافي ۱/ ۲۲۸، ح ۱.

امام باقر علیه‌السلام فرمود: جز دروغگو هیچکس از مردم ادعا نکند که تمام قرآن را چنان‌که نازل شده، جمع کرده است، و کسی جز علی بن ابیطالب و امامان پس از وی علیهم‌السلام آنرا چنان‌که خدایتعالی فرستاده، جمع و نگهداری نکرده‌اند.

القيامة ۳۰-۲۱

وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ (۲۱) وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ (۲۲) إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ (۲۳) وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ (۲۴) تَظُنُّ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ (۲۵) كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ (۲۶) وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ (۲۷) وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ (۲۸) وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ (۲۹) إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ (۳۰)

و آخرت را رها می کنید (۲۱) آری در آن روز صورتهایی شاداب و مسرور است (۲۲) و به پروردگارش می نگرد (۲۳) و در آن روز صورتهایی عبوس و درهم کشیده است (۲۴) زیرا می داند عذابی در پیش دارد که پشت را درهم می شکند (۲۵) چنین نیست که انسان می پندارد او ایمان نمی آورد تا موقعی که جان به گلوگاهش رسد (۲۶) و گفته شود آیا کسی هست که این بیمار را از مرگ نجات دهد (۲۷) و به جدائی از دنیا یقین پیدا کند (۲۸) و ساق پاها از سختی جان دادن به هم بپیچد (۲۹) آری در آن روز مسیر همه بسوی دادگاه پروردگارت خواهد بود (۳۰)

عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي مَحْمُودٍ قَالَ قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ ناضِرَةٌ** إِلى رَبِّها ناظِرَةٌ يَعْنِي مُشْرِقَةٌ تَنْتَظِرُ ثَوَابَ رَبِّهَا. العيون ۱/ ۹۳، ح ۲.

ابراهیم بن ابی محمود روایت کرده است که: امام رضا علیه السلام درباره این آیات فرموده است: وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ* إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ، منظور، درخشان و نورانی است که به پاداش پروردگارش نگاه می کند.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ..... فَأَمَّا قَوْلُهُ **وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ ناضِرَةٌ**. إِلى رَبِّها ناظِرَةٌ فَإِنَّ ذَلِكَ فِي مَوْضِعٍ يَنْتَهِي فِيهِ أَوْلِيَاءُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ بَعْدَ مَا يَفْرُغُ مِنَ الْحِسَابِ إِلَى نَهَرٍ يُسَمَّى الْحَيَوَانَ فَيَغْتَسِلُونَ فِيهِ وَ يَشْرَبُونَ مِنْهُ فَتَنْضُرُ وُجُوهُهُمْ إِشْرَاقاً فَيَذْهَبُ عَنْهُمْ كُلُّ قَذًى وَ وَعْثٍ ثُمَّ يُؤْمَرُونَ بِدُخُولِ الْجَنَّةِ فَمِنْ هَذَا الْمَقَامِ يَنْظُرُونَ إِلَى رَبِّهِمْ كَيْفَ يُثِيبُهُمْ وَ مِنْهُ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ تَسْلِيمِ الْمَلَائِكَةِ

عَلَيْهِمْ **سَلامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوها خالِدِينَ** فَعِنْدَ ذَلِكَ أَيْقَنُوا بِدُخُولِ الْجَنَّةِ وَ النَّظَرِ إِلَى مَا وَعَدَهُمْ رَبُّهُمْ فَذَلِكَ قَوْلُهُ **إِلى رَبِّها ناظِرَةٌ** وَ إِنَّمَا يَعْنِي بِالنَّظَرِ إِلَيْهِ النَّظَرَ إِلَى ثَوَابِهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى. التوحيد/ ۲۶۲، ح ۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....اما قول آن جناب وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ ناضِرَةٌ إِلى رَبِّها ناظِرَةٌ پس بدرستی که این امر در موضع است که دوستان خدای عز و جل در آن منتهی میشوند بعد ازآن‌که از حساب فارغ شده باشند بسوی نهری که حیوان نامیده می شود پس در آن نهر غسل می‌کنند و از آن می آشامند و روی ایشان تازگی بهم میرساند و هر کثافات و عیوبی از ایشان میرود و برطرف می شود بعد از آن بدخول در بهشت امر میشوند پس از این مقام بسوی پروردگار خود می نگردند که چگونه ایشان را ثواب میدهد و از آن داخل بهشت میشوند و این تفسیر قول خدای عز و جل است در سلام کردن فرشته‌گان بر ایشان سَلامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوها خالِدِينَ پس در نزد این یقین بدخول بهشت و نظر بسوی آن‌چه پروردگار ایشان ایشان را وعده فرموده بهمرسانند و این معنی قول آن جناب است که إِلى رَبِّها ناظِرَةٌ و جز این نیست که بنظر بسوی خویش نظر بسوی ثواب خود تبارک و تعالی را قصد دارد.....

عَنْ هَاشِمٍ الصَّيْدَاوِيِّ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَا هَاشِمُ حَدَّثَنِي أَبِي وَ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي عَنْ جَدِّي عَنْ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله أَنَّهُ قَالَ مَا مِنْ رَجُلٍ مِنْ فُقَرَاءِ شِيعَتِنَا إِلَّا وَ لَيْسَ عَلَيْهِ تَبِعَةٌ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا التَّبِعَةُ قَالَ مِنَ الْإِحْدَى وَ الْخَمْسِينَ رَكْعَةً وَ مِنْ صَوْمِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنَ الشَّهْرِ فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ خَرَجُوا مِنْ قُبُورِهِمْ وَ وُجُوهُهُمْ مِثْلُ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ فَيُقَالُ لِلرَّجُلِ مِنْهُمْ سَلْ تُعْطَ فَيَقُولُ أَسْأَلُ رَبِّيَ النَّظَرَ إِلَى وَجْهِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله قَالَ فَيَأْذَنُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ أَنْ يَزُورُوا مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله قَالَ فَيُنْصَبُ لِرَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله مِنْبَرٌ عَلَى دَرَنُوكٍ مِنْ دَرَانِيكِ الْجَنَّةِ لَهُ أَلْفُ مِرْقَاةٍ بَيْنَ الْمِرْقَاةِ إِلَى الْمِرْقَاةِ رَكْضَةُ الْفَرَسِ فَيَصْعَدُ مُحَمَّدٌ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليهما السلام فَقَالَ فَيَحُفُّ ذَلِكَ الْمِنْبَرَ شِيعَةُ آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام فَيَنْظُرُ اللهُ إِلَيْهِمْ وَ هُوَ قَوْلُهُ **وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ ناضِرَةٌ إِلى رَبِّها ناظِرَةٌ** قَالَ فَيُلْقَى عَلَيْهِمْ مِنَ النُّورِ حَتَّى إِنَّ أَحَدَهُمْ إِذَا رَجَعَ لَمْ تَقْدِرِ الْحُورُ أَنْ تَمْلَأَ بَصَرَهَا مِنْهُ قَالَ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَا هَاشِمُ **لِمِثْلِ هذا فَلْيَعْمَلِ الْعامِلُونَ**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۳۹ ۷۴۰، ح ٤.

هاشم صیداوی نقل می کند: امام جعفر صادق علیه السلام به من فرمود: ای هاشم! پدرم که از من نیکوتر است، از جدّم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برای من نقل کرده است: هیچ مردی از مردان فقیر مؤمن شیعه ما نیست، مگر این که تَبِعه بر او نیست. عرض کردم: فدایت شوم! تَبِعه چیست؟ فرمود: منظور، پنجاه و یک رکعت نماز و سه روز روزه گرفتن در هر ماه است، آن گاه که روز قیامت فرا رسد، در حالتی که چهره های آنان مانند ماه شب چهاردهم می درخشد، از قبرهای خویش خارج می شوند، و به هر کدام از آن‌ها گفته می شود: هر آن چه طلب کنی، محقّق می شود. پس می گوید: از خداوند می خواهم که چهره حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم را ببینم. می فرماید: پس خداوند عزّ و جلّ به بهشتیان اجازه می دهد که محمد صلی الله علیه و آله و سلم را زیارت کنند. و می فرماید: منبری از نور در یکی از درانیک (جمع دُرنوک، به معنای سرسرا) بهشت برای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نصب می شود که دارای هزار پله است که فاصله میان پلکان‌های آن، به اندازه یک دویدن اسب است. پس محمد صلی الله علیه و آله و سلم و امیر المؤمنین علیه السلام بر بالای آن می روند. و فرمود: اطراف آن از شیعه آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین موج می زند، و خداوند به آن‌ها نگاه می کند و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است که فرمود:

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ، می فرماید: پس بر آن‌ها نور افشانده می شود، به طوری که زمانی که بر می گردند، حوریان بهشتی نمی توانند چشم از آن‌ها بردارند سپس امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: ای هاشم! لِمِثلِ هَذَا فَلیَعمَلِ العَامِلُونَ.

عَنْ محمد بن مسلم عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ قِيلَ مَنْ راقٍ **وَ ظَنَّ أَنَّهُ الْفِراقُ** قَالَ فَإِنَّ ذَلِكَ ابْنُ آدَمَ إِذَا حَلَّ بِهِ الْمَوْتُ قَالَ هَلْ مِنْ طَبِيبٍ إِنَّهُ الْفِرَاقُ أَيْقَنَ بِمُفَارَقَةِ الْأَحِبَّةِ قَالَ **وَ الْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ** الْتَفَّتِ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ **ثُمَ إِلى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَساقُ** قَالَ الْمَصِيرُ إِلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ. الكافي ۳/ ۲۵۹، ح ۳۲.

محمد بن مسلم، از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که: از ایشان درباره این آیه پرسیده شد: وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ، فرمود: این گفته انسان است زمانی که مرگش فرا برسد، می گوید: آیا درمانگر و طبیبی وجود دارد؟ آیا دفع کننده ای وجود دارد؟ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ یعنی جدا شدن از خویشاوندان و دوستان در آن زمان است. وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ دنیا با آخرت درهم پیچیده شد. فرمود: إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ سرنوشت به سوی پروردگار جهانیان است.

القيامة ۴۰ـ۳۱

فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّى (۳۱) وَلَكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّى (۳۲) ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى (۳۳) أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى (۳٤) ثُمَّ أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى (۳۵) أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَن يُتْرَكَ سُدًى (۳٦) أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِيٍّ يُمْنَى (۳۷) ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّى (۳۸) فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى (۳۹) أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَى (٤۰)

در آن روز گفته می شود او هرگز ایمان نیاورد و نماز نخواند (۳۱) بلکه تکذیب کرد و روی گردان شد (۳۲) سپس بسوی خانواده خود بازگشت در حالی که متکبرانه قدم برمی داشت (۳۳) با این اعمال عذاب الهی برای تو شایسته تر است شایسته تر (۳۴) سپس عذاب الهی برای تو شایسته تر است شایسته تر (۳۵) آیا انسان گمان می کند بی هدف رها می شود (۳۶) آیا او نطفه ای از منی که در رحم ریخته می شود نبود (۳۷) سپس بصورت خون بسته در آمد و خداوند او را آفرید و موزون ساخت (۳۸) و از او دو زوج مرد و زن آفرید (۳۹) آیا چنین کسی قادر نیست که مردگان را زنده کند (۴۰)

عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْحَسَنِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ الرِّضَا عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **أَوْلى لَكَ فَأَوْلى ثُمَ أَوْلى لَكَ فَأَوْلى** قَالَ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بُعْداً لَكَ مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا بُعْداً وَ بُعْداً لَكَ مِنْ خَيْرِ الْآخِرَةِ. العيون ۲/ ٥٤ ٥٥، ح ۲۰۵.

عبد العظیم بن عبد الله حسنی روایت کرده است که: درباره این آیات: أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى ثُمَّ أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى ، از امام جواد علیه السلام پرسیدم و ایشان فرمود: خداوند عزّ و جلّ می فرماید: خیر و نیکی دنیا از تو دور باد! خیر و نیکی آخرت از تو دور باد.

حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَارَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَأَلْتُ الصَّادِقَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عليه السلام فَقُلْتُ لَهُ لِمَ خَلَقَ اللهُ الْخَلْقَ فَقَالَ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمْ يَخْلُقْ خَلْقَهُ عَبَثاً وَ لَمْ يَتْرُكْهُمْ سُدًى بَلْ خَلَقَهُمْ لِإِظْهَارِ قُدْرَتِهِ وَ لِيُكَلِّفَهُمْ طَاعَتَهُ فَيَسْتَوْجِبُوا بِذَلِكَ رِضْوَانَهُ وَ مَا خَلَقَهُمْ لِيَجْلِبَ مِنْهُمْ مَنْفَعَةً وَ لَا لِيَدْفَعَ بِهِمْ مَضَرَّةً بَلْ خَلَقَهُمْ لِيَنْفَعَهُمْ وَ يُوصِلَهُمْ إِلَى نَعِيمِ الْأَبَدِ. العلل/ ۹، ح ۲.

جعفر بن محمّد بن عماره از پدرش نقل کرده که وی گفت: از حضرت جعفر بن محمّد علیهما السّلام پرسیدم: خداوند متعال برای چه مخلوقات را آفرید؟ حضرت فرمودند: خداوند تبارک و تعالی مخلوقات را بیهوده نیافرید و آن‌ها را بازیچه قرار نداد بل که آفریدشان تا: الف: اظهار قدرت کرده باشد. به آن‌ها را به اطاعت خویش مکلّف نموده تا بدین ترتیب مستحق رضوانش شوند. و خلقشان نکرد تا نفعی عائدش شده یا ضرری از خود دفع نماید بل که ایجادشان نمود تا به آن‌ها نفع رسانده و بدین وسیله به نعمت جاویدشان برساند.

عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ زِيَادٍ قَالَ قَالَ رَجُلٌ لِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ إِنَّا خُلِقْنَا لِلْعَجَبِ قَالَ وَ مَا ذَاكَ لله أَنْتَ قَالَ خُلِقْنَا لِلْفَنَاءِ فَقَالَ مَهْ يَا ابْنَ أَخٍ خُلِقْنَا لِلْبَقَاءِ وَ كَيْفَ تَفْنَى جَنَّةٌ لَا تَبِيدُ وَ نَارٌ لَا تَخْمُدُ وَ لَكِنْ قُلْ إِنَّمَا نَتَحَرَّكُ مِنْ دَارٍ إِلَى دَار. العلل/ ۱۱، ح ۵.

مسعدة بن زیاد نقل کرده، وی گفت: مردی محضر امام جعفر بن محمّد الصادق علیهما السّلام عرض کرد: ای ابا عبد الله: آیا ما برای خود بینی آفریده‌شده‌ایم؟ حضرت فرمودند: خودبینی چیست؟ برای خدا بینی تو آفریده‌شده‌ای عرض کرد: برای فناء و نابودی خلق‌شده‌ایم؟ حضرت فرمودند: ساکت باش برادر زاده، ما برای بقاء آفریده‌شده‌ایم نه فناء. و چگونه فانی می‌شود بهشتی که زوال نداشته و دوزخی که خاموش نمی‌شود، پس بگو: ما از خانه‌ای به خانه دیگر منتقل می‌شویم.

۷۶. الإنسان

الإنسان ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا (۱) إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا (۲) إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا (۳) إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَ وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا (٤) إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا (٥) عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا (٦) يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا (٧) وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا (٨) إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا (٩) إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا (۱۰)

به‌نام خداوند رحمتگر مهربان. آیا زمانی طولانی بر انسان گذشت که چیز قابل ذکری نبود (۱) ما انسان را از نطفه مختلطی آفریدیم و او را می آزمایم بدین جهت او را شنوا و بینا قرار دادیم (۲) ما راه را به او نشان دادیم خواه شاکر باشد و پذیرا گردد یا ناسپاس (۳) ما برای کافران زنجیرها و غلها و شعله های سوزان آتش آماده کرده ایم (۴) به یقین ابرار و نیکان از جامی می نوشند که با عطر خوشی آمیخته است (۵) چشمه ای که بندگان خدا از آن می نوشند و به دلخواه خویش جاریش می کنند (۶) همان بندگانی که به نذر خود وفا میکردند و از روزی که گزند آن فراگیر است می ترسیدند (۷) و به پاس دوستی خدا بینوا و یتیم و اسیر را خوراک می دادند (۸) ما برای خشنودی خداست که به شما می خورانیم و پاداش و سپاسی از شما نمی خواهیم (۹) ما از پروردگارمان از روز عبوسی سخت هراسناکیم (۱۰)

عليّ بن إبراهيم : هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئاً مَذْكُوراً ،لَمْ يَكُنْ فِي الْعِلْمِ وَ لَا فِي الذِّكْرِ. تفسير القمّي ۲/ ۳۹۸.

عليّ بن إبراهيم: هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا ، فرمود: مقدّر غير مذكور بود در تقدير بود ولى نامى از او به ميان نيامده بود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أنّ النّبيّ صلى الله عليه و آله قال لعليّ عليه السلام : قُلْ مَا أَوَّلُ نِعْمَةٍ بَلَاكَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَنْعَمَ عَلَيْكَ بِهَا قَالَ: أَنْ خَلَقَنِي جَلَّ ثَنَاؤُهُ **وَ لَمْ أَكُ شَيْئاً مَذْكُوراً**. قَالَ: صَدَقْت..... أمالي الطوسي ٢/ ١٠٦.

امام باقر عليه السلام فرمود رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم به على عليه السلام فرمودند: بگو اولين نعمتى كه خداوند به تو داد و تو را بدان آزمود، چه بود؟ فرمود: آن بود كه مرا از هيچ آفريد وَ لَمْ أَكُ شَيْئاً مَذْكُوراً. فرمود: راست گفتى.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **أَمْشاجٍ نَبْتَلِيهِ** قَالَ مَاءُ الرَّجُلِ وَ مَاءُ الْمَرْأَةِ اخْتَلَطَا جَمِيعاً. تفسير القمّي ٢/ ٣٩٨.

ابو جارود، از امام محمد باقر عليه السلام درباره أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ ، نقل مى كند: آب مرد و زن با همديگر آميخته شد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ ما كانَ اللهُ لِيُضِلَّ قَوْماً بَعْدَ إِذْ هَداهُمْ حَتَّى يُبَيِّنَ لَهُمْ ما يَتَّقُونَ** قَالَ حَتَّى يُعَرِّفَهُمْ مَا يُرْضِيهِ وَ مَا يُسْخِطُهُ وَ قَالَ **فَأَلْهَمَها فُجُورَها وَ تَقْواها** قَالَ بَيَّنَ لَهَا مَا تَأْتِي وَ مَا تَتْرُكُ وَ قَالَ **إِنَّا هَدَيْناهُ السَّبِيلَ إِمَّا شاكِراً وَ إِمَّا كَفُوراً** قَالَ عَرَّفْنَاهُ إِمَّا آخِذاً وَ إِمَّا تَارِكاً وَ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ أَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْناهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمى عَلَى الْهُدى** قَالَ عَرَّفْنَاهُمْ **فَاسْتَحَبُّوا الْعَمى عَلَى الْهُدى** وَ هُمْ يَعْرِفُونَ. التوحيد/ ٤١١، ح ٤.

حضرت صادق عليه السلام در قول خداى عز و جل وَ ما كانَ اللهُ لِيُضِلَّ قَوْماً بَعْدَ إِذْ هَداهُمْ حَتَّى يُبَيِّنَ لَهُمْ ما يَتَّقُونَ فرمود كه بشناساند بايشان آنچه او را خوشنود گرداند و آنچه او را بخشم آورد.و فرموده است كه فَأَلْهَمَها فُجُورَها وَ تَقْواها حضرت فرمود يعنى بيان فرمود از براى نفس آنچه را كه مى آورد و آنچه را كه واميگذارد و فرمود كه إِنَّا هَدَيْناهُ السَّبِيلَ إِمَّا شاكِراً وَ إِمَّا كَفُوراً و حضرت فرمود كه آدمى را تعريف كرديم و خير و شر را باو شناسانيديم و آدمى يا فراگيرنده و يا واگذارنده است است و قول آن جناب عز و جل وَ أَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْناهُمْ فرمود يعنى ايشان را شناسا گردانيديم فَاسْتَحَبُّوا الْعَمى عَلَى الْهُدى فرمود و حال آن كه ايشان مى شناختند و ميدانستند.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **يُوفُونَ بِالنَّذْرِ** الَّذِي أَخَذَ عَلَيْهِمْ مِنْ وَلَايَتِنَا.. الكافي ١/ ٤١٣، ح ٥.

امام كاظم عيه السلام در باره قول خداوندمتعال يُوفُونَ بِالنَّذْرِ فرمودند: آنچه از ولايت ما از آن‌ها گرفته شد.

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ مِهْرَانَ فِي حَدِيثِهِ فَوَثَبَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله حَتَّى دَخَلَ مَنْزِلَ فَاطِمَةَ عليها السلام فَرَأَى مَا بِهِمْ فَجَمَعَهُمْ ثُمَ انْكَبَ عَلَيْهِمْ يَبْكِي وَ يَقُولُ أَنْتُمْ مُنْذُ ثَلَاثٍ فِيمَا أَرَى وَ أَنَا غَافِلٌ عَنْكُمْ فَهَبَطَ عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ بِهَذِهِ الْآيَاتِ **إِنَّ الْأَبْرارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كانَ مِزاجُها كافُوراً عَيْناً يَشْرَبُ بِها عِبادُ اللهِ يُفَجِّرُونَها تَفْجِيراً** قَالَ هِيَ عَيْنٌ فِي دَارِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله يُفَجَّرُ إِلَى دُورِ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمُؤْمِنِينَ **يُوفُونَ بِالنَّذْرِ** يَعْنِي عَلِيّاً وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ عليهم السلام وَ جَارِيَتَهُمْ **وَ يَخافُونَ يَوْماً كانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيراً** يَكُونُ عَابِساً كَلُوحا. أمالي الصدوق/ ٢١٥، ح ١١.

حسن بن مهران در حديث خود نقل مى كند: پيامبر صلى الله عليه و آله و سلم با سرعت به خانه فاطمه سلام الله عليها رفت و حال و وضع آنان را مشاهده كرد پس آنان را در آغوش گرفت و اشک ريخت و فرمود: سه روز است كه شما در اين حالت هستيد و

من از شما بی خبر هستم. پس جبرئیل علیه السلام این آیات را بر ایشان نازل کرد: إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ، می گوید: منظور چشمه ای است در منزل رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم که به خانه های پیامبران و مؤمنان روانه می شود يُوفُونَ بِالنَّذْرِ منظور، علی و فاطمه و حسن و حسین صلوات الله علیهم اجمعین و کنیز آن‌ها فضّه است وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا یعنی این که عبوس و گرفته است.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام وَ مَعَنَا بَعْضُ أَصْحَابِ الْأَمْوَالِ فَذَكَرُوا الزَّكَاةَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّ الزَّكَاةَ لَيْسَ يُحْمَدُ بِهَا صَاحِبُهَا..... قُلْتُ لَهُ **وَ يُطْعِمُونَ الطَّعامَ عَلى حُبِّهِ مِسْكِيناً وَ يَتِيماً وَ أَسِيراً** قَالَ لَيْسَ مِنَ الزَّكَاةِ... الكافي ۳/ ۴۹۹، ح ۹.

ابو بصیر گوید:نزد امام صادق علیه السلام بودیم و با ما عده ای صاحب اموال بودند و ذکر زکات شد، امام صادق علیه السلام فرمودند برای پردازنده زکات تشکری نیست.....به ایشان گفتم وَ يُطْعِمُونَ الطَّعامَ عَلى حُبِّهِ مِسْكِيناً وَ يَتِيماً وَ أَسِيراً فرمودند آن زکات از نیست.

عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ بِإِسْنَادِهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله خَيْرُكُمْ مَنْ أَطْعَمَ الطَّعَامَ وَ أَفْشَى السَّلَامَ وَ صَلَّى وَ النَّاسُ نِيَامٌ. . الخصال/ ۹۱، ح ۳۲.

ابن منکدر از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت کرده که فرمودند بهترین شما اطعام کننده طعام و علنی کننده سلام و نماز گذاردن هنگامیکه مردم خوابند می‌باشد.

الإنسان ۲۰-۱۱

فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا (۱۱) وَجَزَاهُم بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا (۱۲) مُّتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا (۱۳) وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا (۱۴) وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِآنِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا (۱۵) قَوَارِيرَ مِن فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا (۱۶) وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا (۱۷) عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلًا (۱۸) وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا (۱۹) وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا (۲۰)

پس خدا [هم] آنان را از آسیب آن روز نگاه داشت و شادابی و شادمانی به آنان ارزانی داشت (۱۱) و به [پاس] آنکه صبر کردند بهشت و پرنیان پاداششان داد (۱۲) در آن [بهشت] بر تختها [ی خویش] تکیه زنند در آن جانه آفتابی بینند و نه سرمایی (۱۳) و سایه ها [ی درختان] به آنان نزدیك است و میوه هایش [برای چیدن] رام (۱۴) و ظروف سیمین و جامهای بلورین پیرامون آنان گردانده می شود (۱۵) جامهایی از سیم که درست به اندازه [و باکمال ظرافت] آن‌ها را از کار در آورده اند (۱۶) و در آن جا از جامی که آمیزه زنجبیل دارد به آنان می نوشانند (۱۷) از چشمه ای در آن جا که سلسبیل نامیده می شود (۱۸) و بر گرد آنان پسرانی جاودانی می گردند چون آن‌ها را ببینی گویی که مروارید هایی پراکنده اند (۱۹) و چون بدآن جا نگری [سرزمینی از] نعمت و کشوری پهناور می بینی (۲۰)

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَلَبِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَيُّ الْخِصَالِ بِالْمَرْءِ أَجْمَلُ قَالَ عليه السلام وَقَارٌ بِلَا مَهَابَةٍ وَ سَمَاحٌ بِلَا طَلَبِ مُكَافَأَةٍ وَ تَشَاغُلٌ بِغَيْرِ مَتَاعِ الدُّنْيَا. الخصال/ ۹۲ ۹۳، ح ۳۶.

حلبی گفته: به امام صادق علیه السلام گفتم: کدامین منشهاست به مرد نیکوتر نماید؟. فرمود: وقار بی‌ترسانیدن. دهش بی‌در خواست عوض. و سرگرمی به غیر کالای جهان.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله يُؤْتَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِرَجُلٍ فَيُقَالُ احْتَجَّ فَيَقُولُ يَا رَبِّ خَلَقْتَنِي وَ هَدَيْتَنِي فَأَوْسَعْتَ عَلَيَّ فَلَمْ أَزَلْ أُوسِعُ عَلَى خَلْقِكَ وَ أُيَسِّرُ عَلَيْهِمْ لِكَيْ تَنْشُرَ عَلَيَّ هَذَا الْيَوْمَ رَحْمَتَكَ وَ تُيَسِّرَهُ فَيَقُولُ الرَّبُّ جَلَّ ثَنَاؤُهُ وَ تَعَالَى ذِكْرُهُ صَدَقَ عَبْدِي أَدْخِلُوهُ الْجَنَّةَ. الكافي ٤/ ٤٠، ح ٨.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: روز قیامت مردی را می آورند و به او می‌گویند: احتجاج کن. او نیز می‌گوید: بار خدایا! مرا آفریدی و هدایت کردی و زندگی فراخی به من دادی؛ من هم به مردم رسیدگی کردم و از مال خودم به آن ها دادم و وسائل آسایش آن‌ها را فراهم کردم تا امروز از رحمت تو استفاده کنم. خداوند متعال می‌فرماید: بنده من راست می‌گوید، او را وارد بهشت کنید.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام :.....إِنَّ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللهِ يَجْرِيَانِ بِأَمْرِهِ مُطِيعَانِ لَهُ، ضَوْؤُهُمَا مِنْ نُورِ عَرْشِهِ وَ حَرُّهُمَا مِنْ جَهَنَّمَ فَإِذَا كَانَتِ الْقِيَامَةُ عَادَ إِلَى الْعَرْشِ نُورُهُمَا وَ عَادَ إِلَى النَّارِ حَرُّهُمَا فَلَا يَكُونُ شَمْسٌ وَ لَا قَمَر..... تفسير القمّي ٣٤٣.

امام رضا علیه السلام فرمودند:....خورشید و ماه دو نشانه از نشانه های خداوند هستند که به دستور او می چرخند و از او اطاعت می کنند. نور آن دو بر گرفته از نور عرش است اما گرمای آن دو از جهنم است. وقتی قیامت فرا رسد، نور آن دو به عرش برمی گردد و گرمای آن دو به آتش جهنم، دیگر خورشید و ماه وجود نخواهد داشت.....

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ أَعْطَانِي اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى خَمْساً وَ أَعْطَى عَلِيّاً خَمْساً أَعْطَانِي جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَ أَعْطَى عَلِيّاً جَوَامِعَ الْعِلْمِ وَ جَعَلَنِي نَبِيّاً وَ جَعَلَهُ وَصِيّاً وَ أَعْطَانِي الْكَوْثَرَ وَ أَعْطَاهُ السَّلْسَبِيلَ وَ أَعْطَانِي الْوَحْيَ وَ أَعْطَاهُ الْإِلْهَامَ وَ أَسْرَى بِي إِلَيْهِ وَ فَتَحَ لَهُ أَبْوَابَ السَّمَاوَاتِ وَ الْحُجُبَ حَتَّى نَظَرَ إِلَى مَا نَظَرْتُ إِلَيْهِ. الخصال/ ٢٩٣، ح ٥٧.

ابن عباس گفته: شنیدم که پیامبرصلی الله علیه و آله و سلم می‌فرمودند: خدا به من پنج چیز داد و به علی نیز پنج چیز به من کلمات جامع داد و به علی دانش جامع، مرا پیامبر کرد و او را وصی؛ به من نهر کوثر داده و به وی سلسبیل، به من وحی می‌فرستد، به او الهام، مرا به معراج برد و درهای آسمان‌ها را برای او گشود، تا آن‌چه را من دیدم او نیز دید.

الإنسان ۳۱-۲۱

عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا (٢١) إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا (٢٢) إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنزِيلًا (٢٣) فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا (٢٤) وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (٢٥) وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا (٢٦) إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا (٢٧) نَحْنُ

خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَالَهُمْ تَبْدِيلًا (۲۸) إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ سَبِيلًا (۲۹) وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللهُ إِنَّ اللهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا (۳۰) يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (۳۱)

[بهشتیان را] جامه های ابریشمی سبز و دیبای ستبر در بر است و پیرایه آنان دستبندهای سیمین است و پروردگارشان باده ای پاك به آنان می نوشاند (۲۱) این [پاداش] برای شماست و کوشش شما مقبول افتاده است (۲۲) در حقیقت ما قرآن را بر تو به تدریج فرو فرستادیم (۲۳) پس در برابر فرمان پروردگارت شکیبایی کن و از آنان گناهکار یا ناسپاسگزار را فرمان مبر (۲۴) و نام پروردگارت را بامدادان و شامگاهان یاد کن (۲۵) و بخشی از شب را در برابر او سجده کن و شب [های] دراز او را به پاکی بستای (۲۶) اینان دنیای زودگذر را دوست دارند و روزی گرانبار را [به غفلت] پشت سر می افکنند (۲۷) ما بودیم که آنان را آفریدیم و پیوند مفاصل آن ها را استوار کرده ایم و چون بخواهیم [آنان را] به نظایرشان تبدیل می کنیم (۲۸) این [آیات] پندنامه ای است تا هر که خواهد راهی به سوی پروردگار خود پیش گیرد (۲۹) و تا خدا نخواهد [شما] نخواهید خواست قطعا خدا دانای حکیم است (۳۰) هر که را خواهد به رحمت خویش در می آورد و برای ظالمان عذابی پردرد آماده کرده است (۳۱)

عَنْ عَبَّاسِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام وَ كُنْتُ جَالِساً عِنْدَهُ ذَاتَ يَوْمٍ أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ إِذا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيماً وَ مُلْكاً كَبِيراً** مَا هَذَا الْمُلْكُ الَّذِي كَبَّرَهُ اللهُ حَتَّى سَمَّاهُ كَبِيراً قَالَ فَقَالَ لِي إِذَا أَدْخَلَ اللهُ أَهْلَ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ أَرْسَلَ رَسُولًا إِلَى وَلِيٍّ مِنْ أَوْلِيَائِهِ فَيَجِدُ الْحَجَبَةَ عَلَى بَابِهِ فَيَقُولُ لَهُ قِفْ حَتَّى نَسْتَأْذِنَ لَكَ فَمَا يَصِلُ إِلَيْهِ رَسُولُ رَبِّهِ إِلَّا بِإِذْنٍ فَهُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ إِذا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيماً وَ مُلْكاً كَبِيراً**. معاني الأخبار/ ۲۱۰، ح ۱.

از عباس بن یزید نقل می کند: روزی صبحگاهان نزد امام جعفرصادق علیه السلام بودم و به ایشان عرض کردم: درباره این آیه: وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ، برای من توضیح بدهید و عرض کردم: منظور از آن مُلکی که خداوند آن را بزرگ و با شکوه کرده و کبیر نامیده است، چیست؟ فرمود: هنگامی که بهشتیان وارد بهشت می شوند، خداوند رسولی را نزد یکی از اولیای خویش می فرستد. هنگامی که رسول به آن جا می رسد، نگهبانان و حاجبان زیادی بر در آن جا می بینند که به وی می گویند: باید برای تو اجازه ورود بگیریم، و رسول تنها در صورتی که به وی اجازه ورود داده شود، می تواند وارد شود. و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است: وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمنِ وَفْداً** فَقَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّ الْوَفْدَ لَا يَكُونُونَ إِلَّا رُكْبَاناً أُولَئِكَ رِجَالٌ اتَّقَوُا اللهَ فَأَحَبَّهُمُ اللهُ وَ اخْتَصَّهُمْ وَ رَضِيَ أَعْمَالَهُمْ فَسَمَّاهُمُ الْمُتَّقِينَ ثُمَّ قَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ أَمَا وَ الَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ إِنَّهُمْ لَيَخْرُجُونَ مِنْ قُبُورِهِمْ وَ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَسْتَقْبِلُهُمْ بِنُوقٍ مِنْ نُوقِ الْعِزِّ عَلَيْهَا رَحَائِلُ الذَّهَبِ مُكَلَّلَةً بِالدُّرِّ وَ الْيَاقُوتِ وَ جَلَائِلُهَا الْإِسْتَبْرَقُ وَ السُّنْدُسُ وَ خُطُمُهَا جُدُلُ الْأُرْجُوَانِ تَطِيرُ بِهِمْ إِلَى الْمَحْشَرِ مَعَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَلْفُ مَلَكٍ مِنْ قُدَّامِهِ وَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ يَزُفُّونَهُمْ زَفّاً حَتَّى يَنْتَهُوا بِهِمْ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ الْأَعْظَمِ وَ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ شَجَرَةٌ إِنَّ الْوَرَقَةَ مِنْهَا لَيَسْتَظِلُّ تَحْتَهَا أَلْفُ رَجُلٍ مِنَ النَّاسِ وَ عَنْ يَمِينِ الشَّجَرَةِ عَيْنٌ مُطَهِّرَةٌ مُزَكِّيَةٌ قَالَ فَيُسْقَوْنَ مِنْهَا شَرْبَةً فَيُطَهِّرُ اللهُ بِهَا قُلُوبَهُمْ مِنَ الْحَسَدِ وَ يُسْقِطُ مِنْ أَبْشَارِهِمُ الشَّعْرَ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ سَقاهُمْ رَبُّهُمْ شَراباً طَهُوراً** مِنْ تِلْكَ الْعَيْنِ الْمُطَهِّرَةِ..... الكافي ۸/ ۹۵ ۹۶، ح ۶۹.

امام باقر علیه السّلام در تفسیر آیه شریفه: يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمنِ وَفْداً به نقل از پیامبر صلّی اللّه علیه و آله و سلّم می‌فرماید: ای علی! وفد باید سواره باشند، آنان مردانی هستند که تقوای خدا را در پیش گرفتند و خداوند آنان را دوست داشت و

به خویش ویژه گردانید و اعمال آنان را پسندید و پرهیزکارانشان نامید، و سپس فرمود: ای علی! سوگند به آن‌که دانه را شکافت و مردم را پدید آورد همانا که آن‌ها از گورشان برون آیند در حالی که فرشته‌گان با ناقه‌های سواری به استقبالشان آیند؛ ناقه‌های عزّت که بر آن‌ها جهازهای طلایی است که بر آن درّ و یاقوت نشانده شده است، و روپوش آن‌ها استبرق و سندس است، و مهار ارغوانی دارند، و آن‌ها را به سوی محشر به پرواز درآورند، و همراه هر کدام هزار فرشته باشد از جلو و سمت راست و چپ و با شادی آن‌ها را ببرند تا ایشان را به در بزرگ بهشت رسانند. بر در بهشت درختی قرار دارد که در زیر هر یک از برگ‌های آن هزار مرد سایه می‌گزینند، و در سمت راست این درخت چشمه‌ای پاک و مصفّی است .فرمود: آن مردان از آن می‌آشامند و خداوند با آن دلهایشان را از حسد پاک می‌گرداند و موی سراسر تن آن‌ها را بریزاند و این است سخن پروردگار که می‌فرماید: وَ سَقاهُمْ رَبُّهُمْ شَراباً طَهُوراً ۱ که مقصود همین چشمه پاک است.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي ﷺ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَل :.... قُلْتُ **إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا** قَالَ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ ﷺ تَنْزِيلًا قُلْتُ هَذَا تَنْزِيلٌ قَالَ نَعَمْ ذَا تَأْوِيلٌ قُلْتُ **إِنَّ هذِهِ تَذْكِرَةٌ** قَالَ الْوَلَايَة..... قُلْتُ **يُدْخِلُ مَنْ يَشاءُ فِي رَحْمَتِهِ** قَالَ فِي وَلَايَتِنَا قَالَ **وَ الظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذاباً أَلِيماً** أَ لَا تَرَى أَنَّ اللهَ يَقُولُ **وَ ما ظَلَمُونا وَ لكِنْ كانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ** قَالَ إِنَّ اللهَ أَعَزُّ وَ أَمْنَعُ مِنْ أَنْ يَظْلِمَ أَوْ يَنْسُبَ نَفْسَهُ إِلَى ظُلْمٍ وَ لَكِنَّ اللهَ خَلَطَنَا بِنَفْسِهِ فَجَعَلَ ظُلْمَنَا ظُلْمَهُ وَ وَلَايَتَنَا وَلَايَتَهُ ثُمَّ أَنْزَلَ بِذَلِكَ قُرْآناً عَلَى نَبِيِّهِ فَقَالَ **وَ ما ظَلَمْناهُمْ وَ لكِنْ كانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ** قُلْتُ هَذَا تَنْزِيلٌ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ **وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ** قَالَ يَقُولُ وَيْلٌ لِلْمُكَذِّبِينَ يَا مُحَمَّدُ بِمَا أَوْحَيْتُ إِلَيْكَ مِنْ وَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ **أَ لَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ. ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْآخِرِينَ** قَالَ الْأَوَّلِينَ الَّذِينَ كَذَّبُوا الرُّسُلَ فِي طَاعَةِ الْأَوْصِيَاءِ **كَذلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ** قَالَ مَنْ أَجْرَمَ إِلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَ رَكِبَ مِنْ وَصِيِّهِ مَا رَكِب..... الكافي ۱/ ۴۳۵، ح ۹۱.

محمد بن فضیل گوید از امام کاظم علیه السلام پرسیدم:.....عرض کردم : إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا فرمود: یعنی نازل کردنی بولایت علی علیه السلام. عرض کردم : این تنزیل است ؟ فرمود: آری ، این تاءویل است. عرض کردم : إِنَّ هذِهِ تَذْكِرَةٌ فرمود: یعنی ولایت. عرض کردم : يُدْخِلُ مَنْ يَشاءُ فِي رَحْمَتِهِ فرمود: یعنی در ولایت ما: فرمود، وَ الظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذاباً أَلِيماً مگر نبینی که خدا فرماید: وَ ما ظَلَمُونا وَ لكِنْ كانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ امام فرمود: همانا خدا گرامی تر و عالی تر از آنست که ستم بیند یا خود را بستم نسبت دهد، ولی خدا ما را بخود مربوط ساخت و ستم بما را ستم بخود قرار داد و ولایت خویش ، سپس برای این موضوع آیه ئی بر پیغمبرش نازل کرد و فرمود: وَ ما ظَلَمْناهُمْ وَ لكِنْ كانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ گفتم : این تنزیل است ؟ فرمود: آری. عرضکردم : وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ فرمود: یعنی ای محمد وای بر تکذیب کنندگان ولایت علی علیه السلام که بتو وحی کردیم أَ لَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ. ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْآخِرِين فرمود: پیشینیان آن‌هایند که پیغمبران را راجع باطاعت از اوصیاء تکذیب نمودند كَذلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ فرمود: یعنی آن‌ها که نسبت به آل محمد نافرمانی نموده و کردند آن‌چه کردند.

عَنِ الْقَائِمِ ﷺ..... وَ جِئْتَ تَسْأَلُ عَنْ مَقَالَةِ الْمُفَوِّضَةِ كَذَبُوا بَلْ قُلُوبُنَا أَوْعِيَةٌ لِمَشِيَّةِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِذَا شَاءَ اللهُ تَعَالَى شِئْنَا وَ اللهُ يَقُولُ **وَ ما تَشاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشاءَ اللهُ**..... الخرائج ۱/ ۴۵۹، ح ۴.

از امام زمان علیه السلام:....آمد از نظر مفوضه پرسید فرمودند دروغ میگویند بل‌که قلوب ما ظرف مشیت خدای عز و جل می‌باشد هر وقت خدا وند تعالی بخواهد ما میخواهیم و خدا می‌فرماید وَ ما تَشاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشاءَ اللهُ...

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : .....وَ لِمَلَكِ الْمَوْتِ أَعْوَانٌ مِنْ مَلَائِكَةِ الرَّحْمَةِ وَ النَّقِمَةِ يَصْدُرُونَ عَنْ أَمْرِهِ وَ فِعْلُهُمْ فِعْلُهُ وَ كُلُّ مَا يَأْتُونَ مَنْسُوبٌ إِلَيْهِ وَ إِذَا كَانَ فِعْلُهُمْ فِعْلَ مَلَكِ الْمَوْتِ وَ فِعْلُ مَلَكِ الْمَوْتِ فِعْلَ اللهِ لِأَنَّهُ **يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ** عَلَى يَدِ مَنْ يَشَاءُ وَ يُعْطِي وَ يَمْنَعُ وَ يُثِيبُ وَ يُعَاقِبُ عَلَى يَدِ مَنْ يَشَاءُ وَ إِنَّ فِعْلَ أُمَنَائِهِ فِعْلُهُ فَمَا يَشَاءُونَ **إِلَّا أَنْ يَشاءَ اللهُ**..... الإحتجاج/ ۲۴۷.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و ملک الموت؛ یارانی از فرشته‌گان رحمت و عذاب دارد، که تحت فرمان او بوده و فعل ایشان همان فعل او است، و سراغ هر که می روند کارشان منسوب به ملک الموت است، در این صورت کار ملک الموت نیز همان فعل خداوند است، زیرا پروردگار، قبض روح بر دست هر که خواهد جاری می سازد، عطا می کند و منع می فرماید، پاداش و عقوبت را در دست هر که خواهد روان می کند، چرا که فعل افراد امین او همان فعل خداوند است، وَ ما تَشاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشاءَ اللهُ.

۷۷.المرسلات

المرسلات ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا (۱) فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا (۲) وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا (۳) فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًا (٤) فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا (۵) عُذْرًا أَوْ نُذْرًا (٦) إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ (۷) فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ (۸) وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ (۹) وَإِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به فرستادگان پی در پی (۱) که سخت توفنده اند (۲) و سوگند به افشانندگان افشانگر (۳) که [میان حق و باطل] جدا کنند (۴) و القاکنندهٔ وحی اند (۵) خواه عذری باشد یا هشداری (۶) که آن چه وعده یافته اید قطعا رخ خواهد داد (۷) پس وقتی که ستارگان محو شوند (۸) و آنگاه که آسمان بشکافد (۹) و آنگاه که کوه ها از جا کنده شوند (۱۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ** فَطُمُوسُهَا ذَهَابُ ضَوْئِهَا وَ أَمَّا قَوْلُهُ **إِلى قَدَرٍ مَعْلُومٍ** يَقُولُ مُنْتَهَى الْأَجَلِ. تفسير القمّي ۲/ ۴۰۰-۴۰۱.

از امام محمد باقر علیه السلام نقل شده است: منظور از: فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ ، طمس به معنی از بین رفتن نور آن است، اما در این آیه: إِلَى قَدَرٍ مَّعْلُومٍ ، منظور، نهایت و پایان اجل است.

المرسلات ۲۰-۱۱

وَإِذَا الرُّسُلُ أُقِّتَتْ (۱۱) لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ (۱۲) لِيَوْمِ الْفَصْلِ (۱۳) وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ (۱٤) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (۱۵) أَلَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ (۱٦) ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْآخِرِينَ (۱۷) كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ (۱۸) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (۱۹) أَلَمْ نَخْلُقكُّم مِّن مَّاءٍ مَّهِينٍ (۲۰)

وآنگاه که پیمبران به میقات آیند (۱۱) برای چه روزی تعیین وقت شده است (۱۲) برای روز داوری (۱۳) وتو چه دانی که روز داوری چیست (۱۴) آن روز وای بر تکذیب کنندگان (۱۵) مگر پیشینیان را هلاک نکردیم (۱۶) سپس از پی آنان پسینیان را می بریم (۱۷) با مجرمان چنین می کنیم (۱۸) آن روز وای بر تکذیب کنندگان (۱۹) مگر شما را از آبی بی مقدار نیافریدیم (۲۰)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَيْلٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام قال: .... قُلْتُ **وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ** قَالَ يَقُولُ وَيْلٌ لِلْمُكَذِّبِينَ يَا مُحَمَّدُ بِمَا أَوْحَيْتُ إِلَيْكَ مِنْ وَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام ..... الكافي ۱/ ۴۳۵، ح ۹۱.

محمد بن فضیل گوید به امام موسی بن جعفر علیه السلام عرض کردم: منظور از: وَيْلٌ لِّلْمُكَذِّبِينَ چیست؟ فرمود: خداوند می‌فرماید: وَيلٌ لِلمُكَذِّبِينَ يا مُحَمَّدُ! بِمَا أوحَيتُ إلَيكَ مِن وِلايَةِ عَلِيٍّ [وای بر تکذیب کنندگان ای محمد! آن چه در خصوص ولایت علی علیه السلام به تو وحی کردم..

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **أَ لَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْآخِرِينَ** قَالَ الْأَوَّلِينَ الَّذِينَ كَذَّبُوا الرُّسُلَ فِي طَاعَةِ الْأَوْصِيَاءِ عليهم السلام قُلْتُ قَوْلُهُ **كَذلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ** قَالَ مَنْ أَجْرَمَ إِلَى آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام وَ رَكِبَ مِنْ وَصِيِّهِ مَا رَكِبَ قُلْتُ قَوْلُهُ **وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ** قَالَ يَقُولُ وَيْلٌ لِلْمُكَذِّبِينَ يَا مُحَمَّدُ بِمَا أَوْحَيْتُ إِلَيْكَ فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ عليه السلام . تأويل الآيات/ ۷۳۰

امام موسی بن جعفر علیه السلام در باره فرموده خدای عز و جل : أَلَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْآخِرِينَ ، فرمود: واپسینان کسانی هستند که پیامبران را در خصوص پیروی از اوصیا تکذیب کردند كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ، کسانی هستند که به آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین ظلم کردند و نسبت به جانشین وی، آن همه گناهان را مرتکب شدند. عرض کردم: وَيْلٌ لِّلْمُكَذِّبِينَ چیست؟ فرمود: خداوند می‌فرماید: وَيلٌ لِلمُكَذِّبِينَ يا مُحَمَّدُ! بِمَا أوحَيتُ إلَيكَ مِن وِلايَةِ عَلِيٍّ [وای بر تکذیب کنندگان ای محمد! آن چه در خصوص ولایت علی علیه السلام به تو وحی کرد.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ..... وَ الْمُنْشَأُ الْمَرْعِيُّ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْحَامِ وَ مُضَاعَفَاتِ الْأَسْتَارِ. بُدِئْتَ **مِنْ سُلالَةٍ مِنْ طِينٍ** وَ وُضِعْتَ **فِي قَرارٍ مَكِينٍ إِلى قَدَرٍ مَعْلُومٍ** وَ أَجَلٍ مَقْسُومٍ تَمُورُ فِي بَطْنِ أُمِّكَ جَنِيناً لَا تُجِيرُ دُعَاءً وَ لَا تَسْمَعُ نِدَاءً ثُمَّ أُخْرِجْتَ مِنْ مَقَرِّكَ إِلَى دَارٍ لَمْ تَشْهَدْهَا وَ لَمْ تَعْرِفْ سُبُلَ مَنَافِعِهَا.... النهج/ ۴۳۳ الخطبة ۱۶۳.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و ای پدید آورده شده محفوظ در رحمهای تاریک و پرده های بسیار که شروع شده ای از گل خالص و در آرامگاه استوار و محکم نهاده شدی تا قدر معلوم و مدت قسمت شده در شکم مادرت جنبش داشتی در حالیکه جنین بودی، سخنی را پاسخ نمیدادی، و آوازی نمیشنیدی، پس از قرارگاه خود به سرای ندیده و راههای سودش را نشناخته بیرون آورده شدی....

المرسلات ۳۰-۲۱

فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ (٢١) إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ (٢٢) فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ (٢٣) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٢٤) أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا (٢٥) أَحْيَاءً وَأَمْوَاتًا (٢٦) وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ شَامِخَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُم مَّاءً فُرَاتًا (٢٧) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٢٨) انطَلِقُوا إِلَىٰ مَا كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ (٢٩) انطَلِقُوا إِلَىٰ ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ (٣٠)

پس آن را در جایگاهی استوار نهادیم (۲۱) تا مدتی معین (۲۲) و توانا آمدیم و چه نیك توانایم (۲۳) آن روز وای بر تکذیب کنندگان (۲۴) مگر زمین را محل اجتماع نگردانیدیم (۲۵) چه برای مردگان چه زندگان (۲۶) و کوه های بلند در آن نهادیم و به شما آبی گوارا نوشانیدیم (۲۷) آن روز وای بر تکذیب کنندگان (۲۸) بروید به سوی همان چیزی که آن را تکذیب میکردید (۲۹) بروید به سوی [آن] دود سه شاخه (۳۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ نَظَرَ إِلَى الْمَقَابِرِ فَقَالَ يَا حَمَّادُ هَذِهِ كِفَاتُ الْأَمْوَاتِ وَ نَظَرَ إِلَى الْبُيُوتِ فَقَالَ هَذِهِ كِفَاتُ الْأَحْيَاءِ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةِ **أَ لَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفاتاً. أَحْياءً وَ أَمْواتاً** وَ رُوِيَ أَنَّهُ دَفْنُ الشَّعْرِ وَ الظُّفُرِ. المعاني/ ۳٤۲، ح ۱.

از امام جعفر صادق علیه السلام شده که: آن حضرت به قبرستان ها نگاه کرد و فرمود: ای حمّاد! این کفات مردگان است و به خانه ها نگاه کرد و فرمود: این کفات زندگان است و این آیات را تلاوت نمود: أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا أَحْيَاء وَأَمْوَاتًا و روایت کرده است که منظور، دفن نمودن مو و ناخن است.

حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَمْرُو بْنُ سُفْيَانَ الْجُرْجَانِيُّ رَفَعَ الْحَدِيثَ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ لِرَجُلٍ مِنْ مَوَالِيه..... قُلْتُ فَالثَّلَاثَاءَ قَالَ خُلِقَتْ يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ النَّارُ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى **انْطَلِقُوا إِلى ما كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَانْطَلِقُوا إِلى ظِلٍ ذِي ثَلاثِ شُعَبٍ لا ظَلِيلٍ وَ لا يُغْنِي مِنَ اللهَبِ** قَالَ قُلْتُ فَالْأَرْبِعَاءُ قَالَ بُنِيَتْ أَرْبَعَةُ أَرْكَانِ النَّارِ يَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ قَالَ قُلْتُ فَالْخَمِيسُ قَالَ خَلَقَ اللهُ الْجَنَّةَ يَوْمَ الْخَمِيسِ قَالَ قُلْتُ فَالْجُمُعَةُ قَالَ جَمَعَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْخَلْقَ لِوَلَايَتِنَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ قَالَ قُلْتُ فَالسَّبْتُ قَالَ سَبَتَتِ الْمَلَائِكَةُ لِرَبِّهَا يَوْمَ السَّبْتِ فَوَجَدْتُهُ لَمْ يَزَلْ وَاحِداً. الخصال/ ۳۸۳ ۳۸٤۰، ح ٦۱.

جرجانی از امام صادق علیه السلام روایت کرده که به یکی از دوستانشان فرمودند:....گفتم: سه شنبه را بگوی. فرمود: سه شنبه دوزخ آفریده شده اینست که خدای گفته: بروید به سوی آن چه سابقا دروغ می‌شمردید، بروید به سایه گاهی که سه پرده دارد، نه سایه می‌دهد و نه از زبانه آتش دفاع می کند. گفتم: چهارشنبه را بگوی.فرمود: در روز چهار شنبه چهار ستون دوزخ آفریده شد. گفتم: پنجشنبه را بگوی فرمود: خدای بهشت را در آن آفرید. گفتم: آدینه را بگوی. فرمود: خدا در آن مردمان را برای باور داشتن ولایت ما گرد آورد. گفتم: شنبه. فرمود: در آن فرشته‌گان خود را متوجه خود ساخت. دانستند همیشه یگانه بوده است.

عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا مَرْفُوعاً إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ إِذَا لَاذَ النَّاسُ مِنَ الْعَطَشِ قِيلَ لَهُمْ **انْطَلِقُوا إِلى ما كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ** يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَيَقُولُ لَهُمْ **انْطَلِقُوا إِلى ظِلٍ ذِي ثَلاثِ شُعَبٍ** قَالَ يَعْنِي الثَّلَاثَةَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۵۵، ح ٤.

یکی از یاران ما در حدیثی مرفوع از ابو عبد الله امام صادق صلوات الله علیه روایت کرده است که فرمود: وقتی که مردم از شدت عطش پناه آوردند، به آن‌ها گفته می‌شود: انطَلِقُوا إِلَى مَا كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ یعنی امیر المؤمنین صلوات الله علیه. پس به آن‌ها می‌گوید: انطَلِقُوا إِلَى ظِلٍّ ذِی ثَلَاثِ شُعَبٍ فرمود: منظور آن سه تن هستند؛ یعنی فلانی و فلانی و فلانی.

المرسلات ۴۰-۳۱

لَّا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ (۳۱) إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ (۳۲) كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ (۳۳) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (۳٤) هَذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ (۳۵) وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ (۳٦) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (۳۷) هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ وَالْأَوَّلِينَ (۳۸) فَإِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ (۳۹) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٤۰)

نه سایه دار است و نه از شعله [آتش] حفاظت می کند (۳۱) [دوزخ] چون کاخی [بلند] شراره می افکند (۳۲) گویی شترانی زرد رنگند (۳۳) آن روز وای بر تکذیب کنندگان (۳۴) این روزی است که دم نمی زنند (۳۵) و رخصت نمی یابند تا پوزش خواهند (۳۶) آن روز وای بر تکذیب کنندگان (۳۷) این [همان] روز داوری است شما و [جمله] پیشینیان را گرد می آوریم (۳۸) پس اگر حیلتی دارید در برابر من بسگالید (۳۹) آن روز وای بر تکذیب کنندگان (۴۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِهِ **أَصْحابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَ أَحْسَنُ مَقِيلًا** فَبَلَغَنَا وَ اللهُ أَعْلَمُ أَنَّهُ إِذَا اسْتَوَى أَهْلُ النَّارِ إِلَى النَّارِ لِيُنْطَلَقَ بِهِمْ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلُوا النَّارَ فَيُقَالُ لَهُمْ: ادْخُلُوا **إِلى ظِلٍّ ذِي ثَلاثِ شُعَبٍ** مِنْ دُخَانِ النَّارِ فَيَحْسَبُونَ أَنَّهَا الْجَنَّةُ ثُمَّ يَدْخُلُونَ النَّارَ أَفْوَاجاً أَفْوَاجاً وَ ذَلِكَ نِصْفَ النَّهَارِ، وَ أَقْبَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ فِيمَا اشْتَهَوْا مِنَ التُّحَفِ حَتَّى يُعْطَوْا مَنَازِلَهُمْ فِي الْجَنَّةِ نِصْفَ النَّهَارِ فَذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ: **أَصْحابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَ أَحْسَنُ مَقِيلا**. تفسير القمّي ۲/ ۱۱۳.

امام محمد باقر علیه السلام در مورد آیه أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلا فرمودند: به ما این چنین خبر رسیده و خدا داناتر است که آن گاه که جهنمیان قبل از این که وارد آتش شوند، بر روی آتش قرار می گیرند تا به سمت آن برده شوند، به آنان گفته می شود: داخل در آن سایه شوید که سه گوشه از دود آتش دارد؛ پس آن‌ها گمان می برند که آن بهشت است، سپس گروه گروه وارد آتش شوند، و آن در وسط روز است. و بهشتیان نیز رو به سوی تحفه هایی که آرزویش را داشتند، می آورند، تا این که در وسط روز جای‌گاه های بهشتی شان به آن‌ها داده می شود، و این مراد از قول خداوند عز و جل است که می فرماید: أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا.

عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ يَقُولُ فِي قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **وَ لا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ** فَقَالَ اللهُ أَجَلُّ وَ أَعْدَلُ وَ أَعْظَمُ مِنْ أَنْ يَكُونَ لِعَبْدِهِ عُذْرٌ لَا يَدَعُهُ يَعْتَذِرُ بِهِ وَ لَكِنَّهُ فُلِجَ فَلَمْ يَكُنْ لَهُ عُذْرٌ. الكافي ۸/ ۱۷۸، ح ۲۰۰.

حمّاد بن عثمان می‌گوید: شنیدم که امام صادق علیه السّلام در باره این آیه شریفه: وَ لا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ فرمود: خداوند برتر و عادلتر از آن است که بنده‌اش عذری داشته باشد و او نگذارد که عذرش را بیان کند، ولی مقصود این است که چنین شخصی محکوم است و اصلا عذری ندارد که بیاورد.

المرسلات ۵۰-۴۱

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ (٤١) وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ (٤٢) كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (٤٣) إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (٤٤) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٤٥) كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ (٤٦) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٤٧) وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ (٤٨) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ (٤٩) فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ (٥٠)

اهل تقوا در زیر سایه ها و بر کنار چشمه سارانند (۴۱) با هر میوه ای که خوش داشته باشند (۴۲) به [پاداش] آن چه میکردید بخورید و بیاشامید گوارا تان باد (۴۳) ما نیکوکاران را چنین پاداش می دهیم (۴۴) آن روز وای بر تکذیب کنندگان (۴۵) [ای کافران] بخورید و اندکی برخوردار شوید که شما گناهکارید (۴۶) [ولی] آن روز وای بر تکذیب کنندگان (۴۷) و چون به آنان گفته شود رکوع کنید به رکوع نمی روند (۴۸) آن روز وای بر تکذیب کنندگان (۴۹) پس به کدامین سخن پس از [قرآن] ایمان می آورند (۵۰)

عن محمد بن الفضيل عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عليه السلام ..... قُلْتُ **إِنَّ الْمُتَّقِينَ** قَالَ نَحْنُ وَ اللهِ وَ شِيعَتُنَا لَيْسَ عَلَى مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ غَيْرُنَا وَ سَائِرُ النَّاسِ مِنْهَا بُرَآء.... الكافي ۱/ ۴۳۵، ح ۹۱.

محمد بن فضیل از امام کاظم علیه السلام ....منظور از: إِنَّ الْمُتَّقِينَ چیست؟ فرمود: به خدا سوگند! ما و شیعه ما هستند. تنها ما بر دین ابراهیم هستیم؛ بقیه مردم از آن به دور هستند.

عَنْ مُجَاهِدٍ وَ ابْنِ عَبَّاسٍ **إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلالٍ وَ عُيُونٍ** مَنِ اتَّقَى الذُّنُوبَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهم السلام فِي ظِلَالٍ مِنَ الشَّجَرِ وَ الْخِيَامِ مِنَ اللُّؤْلُؤِ طُولُ كُلِّ خَيْمَةٍ مَسِيرَةُ فَرْسَخٍ فِي فَرْسَخٍ ثُمَّ سَاقَ الْحَدِيثَ إِلَى قَوْلِهِ **إِنَّا كَذلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ** الْمُطِيعِينَ للهِ أَهْلَ بَيْتِ مُحَمَّدٍ فِي الْجَنَّةِ.... تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۵۶.

از مجاهد و ابن عباس روایت کرده است که: إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ کسانی که از گناهان پرهیز کردند عبارتند از: علی بن ابی طالب علیه السلام و حسن علیه السلام و حسین علیه السلام که زیر سایه درختان و در چادرهایی از مروارید هستند که هر کدام از آن چادرها یک فرسخ در یک فرسخ پهنا دارد، سپس حدیث را ادامه می دهد تا آن جا که می فرماید : إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ یعنی پیروی کنندگان از خداوند که همانا اهل بیت محمد صلوات الله علیهم اجمعین هستند، جای‌گاه آنان در بهشت است

عليّ بن إبراهيم : قوله: **وَ إِذا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لا يَرْكَعُونَ** قَالَ: إِذَا قِيلَ لَهُمْ تَوَلَّوْا الْإِمَامَ لَمْ يَتَوَلَّوْهُ، ثُمَّ قَالَ لِنَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله **فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ هَذَا الَّذِي أُحَدِّثُكَ بِهِ يُؤْمِنُونَ** تفسير القمّي ۲/ ۴۰۱.

علی بن ابراهیم: منظور از: وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ ،این است که اگر به آن‌ها گفته شود: از امام پیروی کنید، آن‌ها پیروی نمی کنند. سپس به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ بعد از این سخنانی که برای تو می گویم يُؤْمِنُونَ.

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ إِذا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لا يَرْكَعُونَ** قَالَ هِيَ فِي بَطْنِ الْقُرْآنِ وَ إِذَا قِيلَ النُّصَّابُ تَوَلَّوْا عَلِيّاً لَا يَفْعَلُون.. تأويل الآيات الباهرة ٢/ ٧٥٦، ح ٦.

ابو حمزه گويد از امام باقر عليه السلام در باره قول خداوند متعال وَ إِذا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لا يَرْكَعُونَ پرسيدم فرمودند:در بطن قرآن چنين است: وقتى به ناصبى ها ميگويند دوست بداريد على را آن‌جام نميدهند.

٧٨.النّبأ

النّبأ ١٠-١

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ (١) عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ (٢) الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ (٣) كَلَّا سَيَعْلَمُونَ (٤) ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ (٥) أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا (٦) وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا (٧) وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا (٨) وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا (٩) وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا (١٠)

به‌نام خداوند رحمتگر مهربان. درباره چه چيز از يكديگر مى پرسند (١) از آن خبر بزرگ (٢) كه درباره آن با هم اختلاف دارند (٣) نه چنان است به زودى خواهند دانست (۴) باز هم نه چنان است بزودى خواهند دانست (۵) آيا زمين را گهواره اى نگردانيديم (۶) و كوهها را [چون] ميخهايى [نگذاشتيم] (٧) و شما را جفت آفريديم (٨) و خواب شما را [مايه] آسايش گردانيديم (٩) و شب را [براى شما] پوششى قرار داديم (١٠)

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ يَا رَسُولَ اللهِ أَسْرَعَ إِلَيْكَ الشَّيْبُ قَالَ شَيَّبَتْنِي هُودُ وَ الْوَاقِعَةُ وَ الْمُرْسَلَاتُ وَ **عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ**.. الخصال/ ١٩٩، ح ١٠

ابن عباس گويد:ابو بكر گفت: اى پيامبر خدا زود شكسته شدى. فرمودند: سوره هود و سوره اذا وقعة و سوره و المرسلات و سوره عم يتساءلون مرا شكسته كرد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ** قَالَ النَّبَأُ الْعَظِيمُ الْوَلَايَةُ وَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِهِ **هُنالِكَ الْوَلايَةُ لِلَّهِ الْحَقِّ** قَالَ وَلَايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الكافي ١/ ٤١٨، ح ٣٤

امام جعفر صادق عليه السلام درباره اين آيات: عَمَّ يَتَسَاءلُونَ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ روايت شده است كه: خبر عظيم:ولايت است. و درباره اين آيه از ايشان پرسيدم: هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلَّهِ الْحَقِّفرمود: منظور، ولايت امير المؤمنين عليه السلام است.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام فِي قَوْلِهِ **عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ** ... إِلَخْ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَا للهِ نَبَأٌ أَعْظَمُ مِنِّي وَ مَا للهِ آيَةٌ أَكْبَرُ مِنِّي، وَ قَدْ عُرِضَ فَضْلِي عَلَى الْأُمَمِ الْمَاضِيَةِ عَلَى اخْتِلَافِ أَلْسِنَتِهَا فَلَمْ تُقِرَّ بِفَضْلِي. تفسير القمّي ٢/ ٤٠١

از امام رضا عليه السلام درباره اين آيات: عَمَّ يَتَسَاءلُونَ .... ، نقل كرده است كه امير المؤمنين عليه السلام مى فرمايد: خداوند تبارک و تعالى، خبرى عظيم تر از من ندارد، و خداى عزّ و جلّ را نشانه‌اى بزرگتر از من نيست. با آن كه امت هاى پيشين زبان هاى مختلفى داشتند، ولى فضل و بزرگوارى من بر ايشان عرضه شد، اما آن‌ها به فضل و بزرگى من اعتراف نكردند.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السلام يَا عَلِيُّ أَنْتَ حُجَّةُ اللهِ وَ أَنْتَ بَابُ اللهِ وَ أَنْتَ الطَّرِيقُ إِلَى اللهِ وَ أَنْتَ النَّبَأُ الْعَظِيم. العيون ٢/ ٦، ح ١٣

امام حسین علیه السلام نقل فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به علی علیه السلام فرمود: ای علی! تو حجت خدا هستی، تو دری برای رسیدن به خداوند هستی، تو راه رسیدن به خداوند هستی، تو خبر عظیم هستی.

عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **عَمَّ يَتَساءَلُونَ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ** فَقَالَ هُوَ عَلِيٌّ عليه السلام لِأَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله لَيْسَ فِيهِ خِلَاف. تأويل الآيات الباهرة ٢/ ٧٥٨، ح ٣

ابان بن تغلب نقل کرده است: از امام باقر علیه السلام درباره این کلام خدای تبارک و تعالی پرسیدم: عَمَّ يَتَسَاءلُونَ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ الَّذِی هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ، فرمود: منظور از نبأ عظیم، علی بن ابی طالب علیه السلام است؛ زیرا در مورد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم اختلافی وجود ندارد.

النّبأ ٢٠-١١

وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا ﴿١٦﴾ إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾

وروز را [برای] معاش [شما] نهادیم (١١) و بر فراز شما هفت [آسمان] استوار بنا کردیم (١٢) و چراغی فروزان گذاردیم (١٣) و از ابرهای متراکم آبی ریزان فرود آوردیم (١٤) تا بدان دانه و گیاه برویانیم (١٥) و باغهای درهم پیچیده و انبوه (١٦) قطعا وعدگاه [ما با شما] روز داوری است (١٧) روزی که در صور دمیده شود و گروه گروه بیایید (١٨) و آسمان گشوده و درهایی [پدید] شود (١٩) و کوهها را روان کنند و [چون] سرابی گردند (٢٠)

حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ سَلَّامٍ أَنَّهُ سَأَلَ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ لَهُ لِمَ سُمِّيَ اللَّيْلُ لَيْلًا قَالَ لِأَنَّهُ يُلَايِلُ الرِّجَالَ مِنَ النِّسَاءِ جَعَلَهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أُلْفَةً وَ لِبَاساً وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى **وَ جَعَلْنَا اللَّيْلَ لِباساً وَ جَعَلْنَا النَّهارَ مَعاشاً** قَالَ صَدَقْتَ يَا مُحَمَّد العلل/ ٤٧٠، ح ٣٣

یزید بن سلام نقل می کند: از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پرسیدم: چرا شب، لیل نامیده شد؟ فرمود: زیرا انس و الفت گرفتن مردان با زنان است، و خداوند عزّ و جلّ آن را الفت و پوشش قرار داده است؛ همان گونه که خود او تبارک و تعالی می فرماید: وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ، گفت: حقیقت را گفتی یا محمد.

النّبأ ۳۰-۲۱

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿۲۱﴾ لِّلطَّاغِينَ مَآبًا ﴿۲۲﴾ لَّابِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا ﴿۲۳﴾ لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿۲۴﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿۲۵﴾ جَزَاءً وِفَاقًا ﴿۲۶﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿۲۷﴾ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَّابًا ﴿۲۸﴾ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿۲۹﴾ فَذُوقُوا فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿۳۰﴾

[آری] جهنم [از دیرباز] کمینگاهی بوده (۲۱) [که] برای سرکشان بازگشتگاهی است (۲۲) روزگاری دراز در آن درنگ کنند (۲۳) در آن جانه خنکی چشند و نه شربتی (۲۴) جز آب جوشان و چرکابه ای (۲۵) کیفری مناسب [با جرم آن ها] (۲۶) آنان بودند که به [روز] حساب امید نداشتند (۲۷) و آیات ما را سخت تکذیب میکردند (۲۸) و حال آنکه هر چیزی را برشمرده [به صورت] کتابی در آورده ایم (۲۹) پس بچشید که جز عذاب هرگز [چیزی] بر شما نمی افزاییم (۳۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **لابِثِينَ فِيها أَحْقاباً** قَالَ الْأَحْقَابُ ثَمَانِيَةُ أَحْقَابٍ وَ الْحُقْبَةُ ثَمَانُونَ سَنَةً وَ السَّنَةُ ثَلَاثُمِائَةٍ وَ سِتُّونَ يَوْماً وَ الْيَوْمُ **كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّون**. المعاني/ ۴۲۰ ۴۲۱، ح ۱

امام جعفر صادق علیه السلام در مورد این آیه لَابِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا ، می فرماید: احقاب، هشت حقب است که هر کدام از آن حقب‌ها، هشتاد سال است و هر سال، سیصد و شصت روز است که هر روز آن معادل هزار سال از آن سالهایی است که شما می-شمارید.

النّبأ ۴۰-۳۱

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿۳۱﴾ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ﴿۳۲﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿۳۳﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿۳۴﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا ﴿۳۵﴾ جَزَاءً مِّن رَّبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا ﴿۳۶﴾ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَٰنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا (۳۷) يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَّا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا (۳۸) ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَن شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا (۳۹) إِنَّا أَنذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنتُ تُرَابًا ﴿۴۰﴾

مسلما پرهیزگاران را رستگاری است (۳۱) باغچه ها و تاکستان ها (۳۲) و دختران همسال با سینه های برجسته (۳۳) و پیاله های لبالب (۳۴) در آن جانه بیهوده ای شنوند و نه [یکدیگر را] تکذیب [کنند] (۳۵) [این است] پاداشی از پروردگار تو عطایی از روی حساب (۳۶) پروردگار آسمان ها و زمین و آن چه میان آن دو است بخشایشگری که کس را یارای خطاب با او نیست (۳۷) روزی که روح و فرشتگان به صف می ایستند و [مردم] سخن نگویند مگر کسی که [خدای] رحمان به او رخصت دهد و سخن راست گوید (۳۸) آن [روز] روز حق است پس هر که خواهد راه بازگشتی به سوی پروردگار خود بجوید (۳۹) ما شما را از عذابی نزدیک هشدار دادیم روزی که آدمی آن چه را با دست خویش پیش فرستاده است بنگرد و کافر گوید کاش من خاک بودم (۴۰)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ... حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ حُسِبَتْ لَهُمْ حَسَنَاتُهُمْ ثُمَّ أَعْطَاهُمْ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ عَشْرَ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **جَزاءً مِنْ رَبِّكَ عَطاءً حِساباً** وَ قَالَ **فَأُولئِكَ لَهُمْ جَزاءُ الضِّعْفِ بِما عَمِلُوا وَ هُمْ فِي الْغُرُفاتِ آمِنُون**.... . أمالي شيخ الطّائفة ۱/ ۴۵

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:...تا آن وقت که روز قیامت بشود، نیکی های آن محاسبه گردد و سپس خداوند متعال برای هر نیکی و حسنه ای ده برابر تا هفتصد برابر به او پاداش خواهد داد. خداوند متعال فرموده است: جَزَاء مِّن رَّبِّکَ عَطَاء حِسَابًا و فرموده است: فَأُوْلَئِکَ لَهُمْ جَزَاء الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ.

قَالَ الصَّادِقُ ﷺ فِي قَوْلِهِ وَ يَسْئَلُونَکَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي هُوَ مَلَکٌ أَعْظَمُ مِنْ جَبْرَئِيلَ وَ مِيکَائِيلَ وَ کَانَ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ هُوَ مَعَ الْأَئِمَّة. تفسير القمّي ۲/ ۴۰۲

امام صادق علیه السلام در مورد آیه وَ يَسْئَلُونَکَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي فرمودند:روح، فرشته ای است که از جبرئیل و میکائیل، عظیم تر و بزرگ تر است. روح با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم همراه بود و با امامان صلوات الله علیهم اجمعین نیز همراه خواهد بود.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ ﷺ قال:.... قُلْتُ **يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَ الْمَلائِکَةُ صَفًّا لا يَتَکَلَّمُونَ** الْآيَةَ قَالَ نَحْنُ وَ اللهِ الْمَأْذُونُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ الْقَائِلُونَ صَوَاباً قُلْتُ مَا تَقُولُونَ إِذَا تَکَلَّمْتُمْ قَالَ نُمَجِّدُ رَبَّنَا وَ نُصَلِّي عَلَى نَبِيِّنَا وَ نَشْفَعُ لِشِيعَتِنَا فَلَا يَرُدُّنَا رَبُّنَا.. کافی، ج ۱، ص ۳۶۱، ح ۹۱.

امام موسی بن جعفر علیه السلام روایت کرده است که: به ایشان عرض کردم: منظور از: يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِکَةُ صَفًّا لَّا يَتَکَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا چیست؟ فرمود: به خدا سوگند! ما هستیم که در روز قیامت به آن‌ها اجازه داده می شود و سخن راست می‌گویند. به ایشان عرض کردم: آن گاه که سخن خواهید گفت، چه می گویید؟ فرمود: پروردگارمان را حمد می گوییم و بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم درود می فرستیم، و برای شیعه خویش شفاعت می کنیم که پروردگارمان بر سینه ما دست رد نمی‌زند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَنْ أَبِيهِ ﷺ قَالَ قَالَ إِذَا کَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَ جَمَعَ اللهُ الْخَلَائِقَ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ خُلِعَ قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مِنْ جَمِيعِ الْخَلَائِقِ إِلَّا مَنْ أَقَرَّ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ ﷺ وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى **يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَ الْمَلائِکَةُ صَفًّا لا يَتَکَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمنُ وَ قالَ صَواباً**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۶۱، ح ۹.

از امام جعفر صادق علیه السلام، از پدرشان روایت شده است که: آن گاه که روز قیامت فرا رسد، و خدای عزّ و جلّ تمامی مخلوقات، از پیشینیان و پسینیان را در یک جا گرد آورد، گفتن لا إله إلاّ الله از تمامی مخلوقات گرفته می شود، مگر کسانی که به ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام اعتراف کرده باشند و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است که فرمود: يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِکَةُ صَفًّا لَّا يَتَکَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِهِ: **إِنَّا أَنْذَرْناکُمْ عَذاباً قَرِيباً** قَالَ فِي النَّارِ وَ قَالَ **يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ ما قَدَّمَتْ يَداهُ وَ يَقُولُ الْکافِرُ يا لَيْتَنِي کُنْتُ تُراباً** قَالَ تُرَابِيّاً أَيْ عَلَوِيّاً،وَ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ الْمُکَنَّى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَبُو تُرَاب. تفسير القمّي ۲/ ۴۰۲

امام باقر علیه السلام فرمودند: این فرموده خدای تبارک و تعالی: إِنَّا أَنذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا ، یعنی در آتش دوزخ، و در این آیه: يَوْمَ يَنظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنتُ تُرَابًا ، منظور این است که می‌گوید: ای کاش تُرابی بودم. و ترابی به معنای علوی است. و می گوید: این رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود که کنیه امیر المؤمنین علیه السلام را ابو تُراب گذاشت.

عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رِبْعِيٍّ قَالَ: قُلْتُ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ الْعَبَّاسِ لِمَ كَنَّى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلِيّاً عليه السلام أَبَا تُرَابٍ قَالَ لِأَنَّهُ صَاحِبُ الْأَرْضِ وَ حُجَّةُ اللهِ عَلَى أَهْلِهَا بَعْدَهُ وَ بِهِ بَقَاؤُهَا وَ إِلَيْهِ سُكُونُهَا وَ لَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَ رَأَى الْكَافِرُ مَا أَعَدَّ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لِشِيعَةِ عَلِيٍّ مِنَ الثَّوَابِ وَ الزُّلْفَى وَ الْكَرَامَةِ قَالَ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَاباً أَيْ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مِنْ شِيعَةِ عَلِيٍّ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ يَقُولُ الْكافِرُ يا لَيْتَنِي كُنْتُ تُراباً**.. معاني الأخبار/

از عبایه بن ربعی نقل می کند: از عبد الله بن عباس پرسیدم: چرا رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم کنیه علی علیه السلام را ابو تراب قرار داده است؟ گفت: چون ایشان صاحب زمین است، و حجت خداوند بر روی زمین و برای ساکنان آن است، و بقا و دوام زمین به خاطر ایشان است و سکون و آرامش زمین از رهگذر ایشان است. و شنیده‌ام رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: هنگامی که روز قیامت فرا رسد و کافر، آن همه پاداش و قرب الهی و کرامتی را که خداوند عزّ و جلّ برای شیعه علی علیه السلام مهیا کرده است، ببیند، می گوید: ای کاش تراب بودم، یعنی این که از شیعه علی علیه السلام بودم و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است که می‌فرماید: وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنتُ تُرَابًا.

۷۹. النّازعات

النّازعات ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ﴿۱﴾ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا ﴿۲﴾ وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا ﴿۳﴾ فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا ﴿۴﴾ فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا ﴿۵﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ﴿۶﴾ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿۷﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ﴿۸﴾ أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ﴿۹﴾ يَقُولُونَ أَإِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ﴿۱۰﴾

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به فرشته گانی که [ازکافران] به سختی جان ستانند (۱) و به فرشته گانی که جان [مؤمنان] را به آرامی گیرند (۲) و به فرشته گانی که [در دریای بی مانند] شناکنان شناورند (۳) پس در پیشی گرفتن [در فرمان خدا] سبقت گیرندگان اند (۴) و کار [بندگان] را تدبیر می کنند (۵) آن روز که لرزنده بلرزد (۶) و از پی آن لرزه ای [دگر] افتد (۷) در آن روز دلهایی سخت هراسانند (۸) دیدگان آن ها فرو افتاده (۹) گویند آیا [باز] ما به [مغاك] زمین برمی گردیم (۱۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **فَالسَّابِقاتِ سَبْقاً** يَعْنِي أَرْوَاحَ الْمُؤْمِنِينَ تَسْبِقُ أَرْوَاحُهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ بِمِثْلِ الدُّنْيَا وَ أَرْوَاحُ الْكَافِرِينَ إِلَى النَّارِ بِمِثْلِ ذَلِك. تفسير القمي ۴۰۳/۲

امام محمد باقر علیه السلام در خصوص این آیه: فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا روایت شده است که فرمود: منظور، جان های مؤمنان است که همانند دنیا به سوی بهشت از یکدیگر سبقت می‌گیرند، و جان های کفّار نیز مانند آن به سوی آتش دوزخ از یکدیگر سبقت می‌گیرند.

عَنِ الرِّضَا ﷺ عَنْ أَبِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ: كَانَ قَوْمٌ مِنْ خَوَاصِّ الصَّادِقِ ﷺ جُلُوساً بِحَضْرَتِهِ فِي لَيْلَةٍ مُقْمِرَةٍ مضحية [مُصْحِيَةٍ] فَقَالُوا يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ مَا أَحْسَنَ أَدِيمَ هَذِهِ السَّمَاءِ وَ أَنْوَارَ هَذِهِ النُّجُومِ وَ الْكَوَاكِبِ فَقَالَ الصَّادِقُ ﷺ إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ هَذَا وَ إِنَّ الْمُدَبِّرَاتِ الْأَرْبَعَةَ جَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ وَ إِسْرَافِيلَ وَ مَلَكَ الْمَوْتِ ﷺ يَنْظُرُونَ إِلَى الْأَرْضِ فَيَرَوْنَكُمْ وَ إِخْوَانَكُمْ فِي أَقْطَارِ الْأَرْضِ وَ نُورُكُمْ إِلَى السَّمَاوَاتِ وَ إِلَيْهِمْ أَحْسَنُ مِنْ أَنْوَارِ هَذِهِ الْكَوَاكِبِ وَ إِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ كَمَا تَقُولُونَ مَا أَحْسَنَ أَنْوَارَ هَؤُلَاءِ الْمُؤْمِنِينَ. العيون ۲/ ۲، ح ۲

امام رضا، از پدرشان امام موسی کاظم علیهما السلام روایت کرده است که: جمعی از یاران مخلص امام صادق علیه السلام در شبی مهتابی نزد ایشان نشسته بودند و عرض کردند: ای فرزند رسول خدا! پوسته این آسمان چه زیباست و نور این نجوم و ستارگان چه جالب است! امام صادق علیه السلام فرمود: شما این سخنان را می گویید، در حالی که چهار فرشته تدبیر کننده یعنی: جبرئیل و میکائیل و اسرافیل و ملک الموت علیه السلام به زمین نگاه می کنند، و شما و همتایانتان را در مناطق مختلف زمین می بینند، در حالی که نوری که از شما به آسمان ها و زمین می‌تابد، از نور این ستارگان زیباتر است و آن‌ها نیز مشابه همان گفته شما را می گویند که: نور این مؤمنان چه زیباست.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى **وَ اللَّيْلِ إِذا يَغْشى وَ النَّجْمِ إِذا هَوى** وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ فَقَالَ إِنَ للهِ أَنْ يُقْسِمَ مِنْ خَلْقِهِ بِمَا يَشَاءُ وَ لَيْسَ لِخَلْقِهِ أَنْ يُقْسِمُوا إِلَّا بِهِ. الكافي ۷/ ۴۴۹، ح ۱

محمد بن مسلم نقل کرده است که گفت،از امام باقر علیه السلام در باره آیه واللیْل إِذَا یَغْشَیو آیه والنَّجْمِ إِذَا هَوی و آیات مشابه اینها پرسیدم. آن حضرت فرمود: خداوند عز و جل از مخلوقاتش به هر چه بخواهد قسم می خورد اما آفریدگانش فقط باید به الله قسم بخورند.

النّازعات ۲۰-۱۱

أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا نَّخِرَةً ﴿۱۱﴾ قَالُوا تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿۱۲﴾ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿۱۳﴾ فَإِذَا هُم بِالسَّاهِرَةِ ﴿۱۴﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى ﴿۱۵﴾ إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿۱۶﴾ اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ﴿۱۷﴾ فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَى أَن تَزَكَّى ﴿۱۸﴾ وَأَهْدِيَكَ إِلَى رَبِّكَ فَتَخْشَى ﴿۱۹﴾ فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَى ﴿۲۰﴾

آیا وقتی ما استخوان ریزه های پوسیده شدیم [زندگی را از سر می گیریم] (۱۱) [و با خود] گویند در این صورت این برگشتی زیان آور است (۱۲) و[لی] در حقیقت آن [بازگشت بسته به] یک فریاد است [و بس] (۱۳) و بناگاه آنان در زمین هموار خواهند بود (۱۴) آیا سرگذشت موسی بر تو آمد (۱۵) آنگاه که پروردگارش او را در وادی مقدس

طوی ندا در داد (۱۶) به سوی فرعون بروکه وی سر برداشته است (۱۷) وبگو آیا سر آن داری که به پاکیزگی گرایی (۱۸) وتو را به سوی پروردگارت راه نمایم تا بروا بداری (۱۹) پس معجزه بزرگ [خود] را بدو نمود (۲۰)

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ** قَالَ الرَّاجِفَةُ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ ﷺ وَ الرَّادِفَةُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ﷺ وَ أَوَّلُ مَنْ يَنْفُضُ عَنْ رَأْسِهِ التُّرَابَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ فِي خَمْسَةٍ وَ سَبْعِينَ أَلْفاً وَ هُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنا وَ الَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهادُ يَوْمَ لا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ وَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۶۲، ح

امام جعفر صادق علیه السلام در خصوص این آیات: يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ، می فرماید: منظور از راجفه ، حسین بن علی علیهما السلام است و منظور از رادفه، علی بن ابی طالب علیه السلام است، و اولین کسی که خاک را از سر خویش می زداید، حسین بن علی علیه السلام است در هفتاد و پنج هزار و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است که فرمود: إنّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا فِی الحَيَاةِ الدُّنيَا وَ يَومَ يَقُومُ الأشهَادُ يَومَ لاَ يَنفَعُ الظَّالِمِينَ مَعذِرَتُهُم وَ لَهُمُ اللَّعنَهُ وَ لَهُم سُوءُ الدَّارِ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْكَرَّةُ الْمُبَارَكَةُ النَّافِعَةُ لِأَهْلِهَا يَوْمَ الْحِسَابِ وَلَايَتِي وَ اتِّبَاعُ أَمْرِي وَ وَلَايَةُ عَلِيٍّ وَ الْأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِهِ وَ اتِّبَاعُ أَمْرِهِمْ يُدْخِلُهُمُ اللهُ الْجَنَّةَ بِهَا وَ مَعِي وَ مَعَ عَلِيٍّ وَصِيِّي وَ الْأَوْصِيَاءُ مِنْ بَعْدِهِ وَ الْكَرَّةُ الْخَاسِرَةُ عَدَاوَتِي وَ تَرْكُ أَمْرِي وَ عَدَاوَةُ عَلِيٍّ وَ الْأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِهِ يُدْخِلُهُمُ اللهُ بِهَا النَّارَ فِي أَسْفَلِ السَّافِلِين **وَ الْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعالَمِين**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۶۲ ۷۶۳، ح ۲

امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: بازگشت مبارک و سودمند در روز قیامت، ولایت من و پیروی از من و ولایت علی علیه السلام و جانشینان بعد از وی و پیروی از آنان است که خداوند آن‌ها را به خاطر همین ولایت، همراه با من و جانشین من علی علیه السلام و جانشینان وی که صلوات و درود خدا بر همه آنان باد وارد بهشت می کند. بازگشت زیان آور، دشمنی با من و عدم پیروی از من و دشمنی با علی علیه السلام و جانشینان وی است که خداوند آنان را به خاطر همین نافرمانی، وارد پایین ترین درجات دوزخ می کند.

النّازعات ۳۰-۲۱

فَكَذَّبَ وَعَصَى ﴿۲۱﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَى ﴿۲۲﴾ فَحَشَرَ فَنَادَى ﴿۲۳﴾ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى ﴿۲۴﴾ فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى ﴿۲۵﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَى ﴿۲۶﴾ أَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا ﴿۲۷﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا ﴿۲۸﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ﴿۲۹﴾ وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَاهَا ﴿۳۰﴾

و[لی فرعون] تکذیب نمود و عصیان کرد (۲۱) سپس پشت کرد [و] به کوشش برخاست (۲۲) وگروهی را فراهم آورد [و] ندا در داد (۲۳) وگفت پروردگار بزرگتر شما منم (۲۴) وخدا [هم] او را به کیفر دنیا و آخرت گرفتار کرد (۲۵) در حقیقت برای هر کس که [از خدا] بترسد در این [ماجرا] عبرتی است (۲۶) آیا آفرینش شما دشوارتر است یا آسمانی که [او] آن را برپا کرده است (۲۷) سقفش را برافراشت و آن را [به اندازه معین] درست کرد (۲۸) وشبش را تیره و روزش را آشکار گردانید (۲۹) وپس از آن زمین را باغلتانیدن گسترد (۳۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: أَمْلَى اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِفِرْعَوْنَ مَا بَيْنَ الْكَلِمَتَيْنِ أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ أَخَذَهُ **اللهُ نَكالَ الْآخِرَةِ وَ الْأُولى** وَ كَانَ بَيْنَ أَنْ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِمُوسَى وَ هَارُونَ **قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُما** وَ بَيْنَ أَنْ عَرَّفَهُ اللهُ الْإِجَابَةَ أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ قَالَ قَالَ جَبْرَئِيلُ نَازَلْتُ رَبِّي فِي فِرْعَوْنَ مُنَازَلَةً شَدِيداً فَقُلْتُ يَا رَبِّ تَدَعُهُ وَ قَدْ قَالَ **أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلى** فَقَالَ إِنَّمَا يَقُولُ هَذَا عَبْدٌ مِثْلُكَ. الخصال/ ۵۳۹ ۵۴۰، ح ۱۱.

امام محمد باقر علیه السلام فرمودند: خدا میان جمله‌یی که فرعون گفت: من پروردگار شما هستم تا جمله دیگر وی که گفت: من خدایی جز خود برای شما نشناسم چهل سال فرصت داد، آنگاه وی را به کیفر جهان و جاویدان گرفتار ساخت. از زمانی که خدا به موسی و هارون گفت: نفرین شما در باره فرعون به اجابت رسید تا زمانی که آن عملی شد چهل سال کشید. فرخ سروش گفته: چون من ادعای فرعون که می‌گفت: أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلى شنیدم با خدای رسانیدم و گفتم: چنین کسی را امان داده‌یی؟!!. در پاسخ من گفت: مثل تویی چنین سخنی می‌گوید؟.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَطِيَّةَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام مِنْ أَهْلِ الشَّامِ مِنْ عُلَمَائِهِمْ فَقَالَ يَا أَبَا جَعْفَرٍ جِئْتُ أَسْأَلُكَ عَنْ مَسْأَلَةٍ قَدْ أَعْيَتْ عَلَيَّ أَنْ أَجِدَ أَحَداً يُفَسِّرُهَا وَ قَدْ سَأَلْتُ عَنْهَا ثَلَاثَةَ أَصْنَافٍ مِنَ النَّاسِ فَقَالَ كُلُّ صِنْفٍ مِنْهُمْ شَيْئاً غَيْرَ الَّذِي قَالَ الصِّنْفُ الْآخَرُ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام مَا ذَاكَ قَالَ فَإِنِّي أَسْأَلُكَ عَنْ أَوَّلِ مَا خَلَقَ اللهُ مِنْ خَلْقِهِ فَإِنَّ بَعْضَ مَنْ سَأَلْتُهُ قَالَ الْقَدَرُ وَ قَالَ بَعْضُهُمُ الْقَلَمُ وَ قَالَ بَعْضُهُمُ الرُّوحُ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام مَا قَالُوا شَيْئاً أُخْبِرُكَ أَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى كَانَ وَ لَا شَيْءَ غَيْرُهُ وَ كَانَ عَزِيزاً وَ لَا أَحَدَ كَانَ قَبْلَ عِزِّهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ **سُبْحانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ** وَ كَانَ الْخَالِقُ قَبْلَ الْمَخْلُوقِ وَ لَوْ كَانَ أَوَّلُ مَا خَلَقَ مِنْ خَلْقِهِ الشَّيْءَ مِنَ الشَّيْءِ إِذاً لَمْ يَكُنْ لَهُ انْقِطَاعٌ أَبَداً وَ لَمْ يَزَلِ اللهُ إِذاً وَ مَعَهُ شَيْءٌ لَيْسَ هُوَ يَتَقَدَّمُهُ وَ لَكِنَّهُ كَانَ إِذْ لَا شَيْءَ غَيْرُهُ وَ خَلَقَ الشَّيْءَ الَّذِي جَمِيعُ الْأَشْيَاءِ مِنْهُ وَ هُوَ الْمَاءُ الَّذِي خَلَقَ الْأَشْيَاءَ مِنْهُ فَجَعَلَ نَسَبَ كُلِّ شَيْءٍ إِلَى الْمَاءِ وَ لَمْ يَجْعَلْ لِلْمَاءِ نَسَباً يُضَافُ إِلَيْهِ وَ خَلَقَ الرِّيحَ مِنَ الْمَاءِ ثُمَّ سَلَّطَ الرِّيحَ عَلَى الْمَاءِ فَشَقَّقَتِ الرِّيحُ مَتْنَ الْمَاءِ حَتَّى ثَارَ مِنَ الْمَاءِ زَبَدٌ عَلَى قَدْرِ مَا شَاءَ أَنْ يَثُورَ فَخَلَقَ مِنْ ذَلِكَ الزَّبَدِ أَرْضاً بَيْضَاءَ نَقِيَّةً لَيْسَ فِيهَا صَدْعٌ وَ لَا ثَقْبٌ وَ لَا صُعُودٌ وَ لَا هُبُوطٌ وَ لَا شَجَرَةٌ ثُمَّ طَوَاهَا فَوَضَعَهَا فَوْقَ الْمَاءِ ثُمَّ خَلَقَ اللهُ النَّارَ مِنَ الْمَاءِ فَشَقَّقَتِ النَّارُ مَتْنَ الْمَاءِ حَتَّى ثَارَ مِنَ الْمَاءِ دُخَانٌ عَلَى قَدْرِ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَثُورَ فَخَلَقَ مِنْ ذَلِكَ الدُّخَانِ سَمَاءً صَافِيَةً نَقِيَّةً لَيْسَ فِيهَا صَدْعٌ وَ لَا ثَقْبٌ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ **السَّماءُ بَناها رَفَعَ سَمْكَها فَسَوَّاها وَ أَغْطَشَ لَيْلَها وَ أَخْرَجَ ضُحاها** قَالَ وَ لَا شَمْسٌ وَ لَا قَمَرٌ وَ لَا نُجُومٌ وَ لَا سَحَابٌ ثُمَّ طَوَاهَا فَوَضَعَهَا فَوْقَ الْأَرْضِ ثُمَّ نَسَبَ الْخَلِيقَتَيْنِ فَرَفَعَ السَّمَاءَ قَبْلَ الْأَرْضِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ ذِكْرُهُ **وَ الْأَرْضَ بَعْدَ ذلِكَ دَحاها** يَقُولُ بَسَطَهَا فَقَالَ لَهُ الشَّامِيُّ يَا أَبَا جَعْفَرٍ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى **أَ وَ لَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ كانَتا رَتْقاً فَفَتَقْناهُما** فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فَلَعَلَّكَ تَزْعُمُ أَنَّهُمَا كَانَتَا رَتْقاً مُلْتَزِقَتَيْنِ مُلْتَصِقَتَيْنِ فَفُتِقَتْ إِحْدَاهُمَا مِنَ الْأُخْرَى فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام اسْتَغْفِرْ رَبَّكَ فَإِنَّ قَوْلَ اللهِ جَلَّ وَ عَزَّ **كانَتا رَتْقاً** يَقُولُ كَانَتِ السَّمَاءُ رَتْقاً لَا تُنْزِلُ الْمَطَرَ وَ كَانَتِ الْأَرْضُ رَتْقاً لَا تُنْبِتُ الْحَبَّ فَلَمَّا خَلَقَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْخَلْقَ **وَ بَثَّ فِيها مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ*** فَتَقَ السَّمَاءَ بِالْمَطَرِ وَ الْأَرْضَ بِنَبَاتِ الْحَبِّ فَقَالَ الشَّامِيُّ أَشْهَدُ كَأَنَّكَ مِنْ وُلْدِ الْأَنْبِيَاءِ وَ أَنَّ عِلْمَكَ عِلْمُهُمْ. الكافي ۸/ ۹۴ ۹۵، ح ۶۷.

محمد بن عطیه گوید: مردی از علمای اهل شام نزد امام محمد باقر علیه السلام آمد و عرض کرد: ای ابا جعفر! آمده ام که درباره مسئله ای بپرسم که پاسخ آن را نیافته ام و از سه گروه از مردم درباره این مسئله پرسیده ام که هر کدام برای تفسیر و توضیح آن پاسخی دادند که با پاسخ گروه دیگر فرق داشت. امام محمد باقر علیه السلام فرمود: سؤال تو چیست؟ عرض کرد: می

خواهم بپرسم که اولین چیزی که خداوند خلق کرده، کدام است؟ پاسخ برخی از کسانی که از آن‌ها درباره این مسئله پرسیدم، قضا و قدر است و برخی دیگر پاسخ دادند، قلم و برخی گفتند: روح.امام محمد باقر علیه السلام فرمود: پاسخ صحیحی نداده اند. هیچ چیزی قبل خداوند عزّ و جلّ وجود نداشت. او عزیزی بود که هیچ کس قبل از عزّت او موجود نبود و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است که فرمود: سُبْحَانَ رَبِّکَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا یَصِفُونَ خالق قبل از مخلوق وجود داشته است، و اگر خداوند اولین چیزی را که می آفرید، آن را از چیز دیگر آفریده بود و اگر خداوند اولین آفریده ها را از طریق آفریدن یک چیز دیگر می‌آفرید، این تسلسل ادامه دار می‌شد و انقطاع نداشت و همیشه همراه او چیزی بود که خداوند تبارک و تعالی بر او مقدم نبود. اما خداوند قبل از هر چیز دیگری موجود بود و چیزی را آفرید که تمامی موجودات دیگر را از آن چیز خلق کرد و آن چیز، همان آب است که تمامی چیزها را از آن آفرید، و آفرینش تمامی موجودات را به آن نسبت داد، و آب را به چیز دیگری نسبت نداد. باد را از آب آفرید و باد را بر آب مسلّط کرد. پس باد بر سطح آب، شکاف هایی ایجاد کرد که به مقداری معین که خودش می خواست به همان اندازه طغیان کند، کف بر آن آب به وجود آمد و از آن کف تشکیل شده، زمینی سفید و پاک آفرید که هیچ گونه ترک و شکافی و هیچ گونه فراز و نشیبی در آن نبود و درخت نیز بر آن وجود نداشت. سپس آن را مانند ورق در هم پیچید و روی آب قرار دارد. سپس خداوند آتش را از آب خلق کرد. پس آتش، سطح آب را شکاف داد و به مقدار معینی که خدای عزّ و جلّ می خواست، دودی از آن آب بالا آمد و از آن دود، آسمانی صاف و پاک آفرید که هیچ گونه ترک و شکافی در آن نبود؛ و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است که فرمود: السَّمَاءُ بَنَاهَا رَفَعَ سَمْکَهَا فَسَوَّاهَا وَأَغْطَشَ لَیْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا و فرمود: در آن از خورشید و ماه و ستارگان و ابرها خبری نبود. سپس آن را در پیچید و بالای زمین قرار داد. سپس این دو خلقت را به هم مربوط کرد، و قبل از آن که زمین را گسترده و مسطح کند، آسمان را بالا برد، و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است: وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِکَ دَحَاهَا منظور این است که گسترده کرد سپس آن شامی به ایشان گفت: ای ابا جعفر! آیه أَوَلَمْ یَرَ الَّذِینَ کَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ کَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا را چگونه تفسیر می کنی؟ امام باقر علیه السلام به او فرمود: شاید گمان می کنی که آن دو به هم چسبیده و متصل بودند، و سپس از هم جدا شدند؟ او گفت: آری. امام باقر علیه السلام فرمودند: از پروردگارت طلب استغفار کن، چرا که عبارت کَانَتَا رَتْقًا بدین معنا است که آسمان شکافی نداشت و نمی توانست باران بباراند و زمین نیز شکافی نداشت تا دانه ای برویاند و هنگامی که خداوند این عالم را خلق کرد و در آن چهارپایان متفاوت پراکند، آسمان را با باران و زمین را نیز با گیاهان شکافت. سپس آن شامی به ایشان گفت: گواهی می دهم که تو از فرزندان پیامبران هستی و علم تو به مانند علم ایشان است.

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ لِأَيِّ شَيْءٍ سَمَّاهُ اللَّهُ الْعَتِيقَ فَقَالَ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ بَيْتٍ وَضَعَهُ اللَّهُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ إِلَّا لَهُ رَبٌّ وَ سُكَّانٌ يَسْكُنُونَهُ غَيْرَ هَذَا الْبَيْتِ فَإِنَّهُ لَا رَبَّ لَهُ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ الْحُرُّ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَهُ قَبْلَ الْأَرْضِ ثُمَّ خَلَقَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِ فَدَحَاهَا مِنْ تَحْتِهِ.. الكافي ٤/ ١٨٩، ح ٥.

ابوحمزه ثمالی گوید: از امام باقر علیه السلام در مسجد الحرام پرسیدم: چرا خداوند کعبه را بیت عتیق نامید؟ حضرت فرمود: زیرا خداوند هیچ خانه‌ای در روی زمین قرار نداده، مگر این که صاحبی دارد و افرادی در آن ساکن هستند؛ اما این خانه

استثناست و تنها صاحب آن خداوند عز و جل است و این خانه آزاد است. سپس فرمود: خداوند عز و جل آن را پیش از آفرینش زمین خلق نمود و بعد از آفرینش کعبه، زمین را خلق کرد و از زیر کعبه زمین را گسترانید.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ عليه السلام خَلَقَ النَّهَارَ قَبْلَ اللَّيْلِ وَ الشَّمْسَ قَبْلَ الْقَمَرِ وَ الْأَرْضَ قَبْلَ السَّمَاءِ. الاحتجاج/ ۳۵۲.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: روز قبل از شب و خورشید قبل از ماه و زمین قبل از آسمان خلق شده.

النّازعات ۴۰ ـ ۳۱

أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا ﴿۳۱﴾ وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا ﴿۳۲﴾ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ ﴿۳۳﴾ فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَىٰ ﴿۳۴﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنسَانُ مَا سَعَىٰ ﴿۳۵﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِمَن يَرَىٰ ﴿۳۶﴾ فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿۳۷﴾ وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿۳۸﴾ فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ﴿۳۹﴾ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿۴۰﴾

آبش و چراگاهش را از آن بیرون آورد (۳۱) و کوهها را لنگر آن گردانید (۳۲) [تا وسیله] استفاده برای شما و دامهایتان باشد (۳۳) پس آنگاه که آن هنگامه بزرگ دررسد (۳۴) [آن] روز است که انسان آن چه را که در پی آن کوشیده است به یاد آورد (۳۵) و جهنم برای هر که ببیند آشکار گردد (۳۶) اما هر که طغیان کرد (۳۷) و زندگی پست دنیا را برگزید (۳۸) پس جایگاه او همان آتش است (۳۹) و اما کسی که از ایستادن در برابر پروردگارش هراسید و نفس خود را از هوس باز داشت (۴۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ.... إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا أَهْبَطَ آدَمَ إِلَى الْأَرْضِ وَ كَانَتِ السَّمَاوَاتُ رَتْقاً لَا تَمْطُرُ شَيْئاً وَ كَانَتِ الْأَرْضُ رَتْقاً لَا تُنْبِتُ شَيْئاً فَلَمَّا أَنْ تَابَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى آدَمَ عليه السلام أَمَرَ السَّمَاءَ فَتَقَطَّرَتْ بِالْغَمَامِ ثُمَّ أَمَرَهَا فَأَرْخَتْ عَزَالِيَهَا ثُمَّ أَمَرَ الْأَرْضَ فَأَنْبَتَتِ الْأَشْجَارَ وَ أَثْمَرَتِ الثِّمَارَ وَ تَفَهَّقَتْ بِالْأَنْهَارِ فَكَانَ ذَلِكَ رَتْقَهَا وَ هَذَا فَتْقَهَا.... الكافي ۸/ ۱۲۱، ح ۹۳.

امام باقر علیه السلام فرمودند:....همانا خداوند تبارک و تعالی چون آدم را به زمین فرود آورد آسمانها بسته بودند و هیچ نمی‌ربایدند و زمین بسته بود و گیاهی از آن نمی‌رویید، و چون خداوند عزّ و جلّ توبه آدم را پذیرفت آسمان را فرمود تا از ابر باران ریزد و آن را فرمود تا دم مشک خود را گشود و سرازیر کرد، و سپس به زمین فرمود تا درختها رویانید و میوه‌ها برآورد و جویهای آب برخروشانید، و این بود بستن آن‌ها و آن گشودن آن.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ لِمَنْ خافَ مَقامَ رَبِّهِ جَنَّتانِ** قَالَ مَنْ عَلِمَ أَنَّ اللهَ يَرَاهُ وَ يَسْمَعُ مَا يَقُولُ وَ يَعْلَمُ مَا يَعْمَلُهُ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ فَيَحْجُزُهُ ذَلِكَ عَنِ الْقَبِيحِ مِنَ الْأَعْمَالِ فَذَلِكَ الَّذِي **خافَ مَقامَ رَبِّهِ وَ نَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوى** . الكافي ۲/ ۷۰ ۷۱، ح ۱۰.

امام جعفر صادق علیه السلام در خصوص این آیه فرمودند که: وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ هر کس بداند که خداوند وی را می بیند و سخنان وی را می شنود و از اعمال نیک و بد وی آگاه است، و این امر، وی را از انجام دادن اعمال زشت باز بدارد، این همان کسی است که از ایستادن در پیشگاه پروردگارش ترسیده و نفس را از هوی و هوس بازداشته است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: الْجَنَّةُ مَحْفُوفَةٌ بِالْمَكَارِهِ وَ الصَّبْرِ فَمَنْ صَبَرَ عَلَى الْمَكَارِهِ فِي الدُّنْيَا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَ جَهَنَّمُ مَحْفُوفَةٌ بِاللَّذَّاتِ وَ الشَّهَوَاتِفَمَنْ أَعْطَى نَفْسَهُ لَذَّتَهَا وَ شَهْوَتَهَا دَخَلَ النَّارَ. الكافي ۲/ ۸۹، ح ۷.

امام باقر علیه السلام فرمود: بهشت در میان ناگواریها و شکیبائی است پس هر که در دنیا بر ناگواریها صبر کند به بهشت رود و دوزخ در میان لذتها و شهوتهاست ، پس هر که هر لذت و شهوتی را که دلش خواهد بخود رساند بدوزخ در آید.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِنَّمَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ اثْنَتَيْنِ اتِّبَاعَ الْهَوَى وَ طُولَ الْأَمَلِ أَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَى فَإِنَّهُ يَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ وَ أَمَّا طُولُ الْأَمَلِ فَيُنْسِي الْآخِرَةَ. الكافي ۲/ ۳۳۵، ح ۳.

امیر المؤ منین علیه السلام فرمودند: جز این نیست که من بر شما از دو چیز می ترسم : پیروی هوای نفس ، و درازی آرزو، اما پیروی هوا پس همانا که از حق باز می دارد و اما درازی آرزو آخرت را فراموش سازد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي وَ كِبْرِيَائِي وَ نُورِي وَ عَظَمَتِي وَ عُلُوِّي وَ ارْتِفَاعِ مَكَانِي لَا يُؤْثِرُ عَبْدٌ هَوَاهُ عَلَى أَمْرِي إِلَّا شَتَّتُّ عَلَيْهِ أَمْرَهُ وَ لَبَّسْتُ عَلَيْهِ دُنْيَاهُ وَ شَغَلْتُ قَلْبَهُ بِهَا وَ لَمْ أُعْطِهِ مِنْهَا إِلَّا مَا قَدَّرْتُ لَهُ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي وَ عَظَمَتِي وَ نُورِي وَ عُلُوِّي وَ ارْتِفَاعِ مَكَانِي لَا يُؤْثِرُ عَبْدٌ أَمْرِي عَلَى هَوَاهُ إِلَّا اسْتَحْفَظْتُهُ مَلَائِكَتِي وَ كَفَّلْتُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِينَ رِزْقَهُ وَ كُنْتُ لَهُ مِنْ وَرَاءِ تِجَارَةِ كُلِّ تَاجِرٍ وَ أَتَتْهُ الدُّنْيَا وَ هِيَ رَاغِمَةٌ. الكافي ۲/ ۳۳۵، ح ۲.

امام باقر علیه السلام فرمودند: که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: خدای عزوجل فرماید: سوگند بعزت و جلال خودم و بزرگی و کبریائم و نور و برتری مقامم که هیچ بنده دلخواه خود را بر دلخواه من مقدم ندارد جز اینکه کارش را پریشان کنم و دنیایش را درهم سازم ، و دلش را باو مشغول کنم ، و از دنیا بر او ندهم جز آنچه برایش مقدر کرده ام ، و سوگند بعزت و جلال و بزرگی و نور و برتری و بلندی مقامم که هیچ بنده دلخواه مرا بر دلخواه خود مقدم ندارد جزآن‌که فرشته‌گان من او را نگهبانی کنند، و آسمانها و زمینها روزی او را متکفل گردند و از پس تجارت هر تاجری پشتیبان و نگران او باشم ، و دنیا هم در حالی که نخواهد بجانب او رو کند.

النّازعات ۴۶ـ۴۱

فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا ﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنتَ مِن ذِكْرَاهَا ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَاهَا ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرُ مَن يَخْشَاهَا ﴿٤٥﴾ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا ﴿٤٦﴾

پس جایگاه او همان بهشت است (۴۱) درباره رستاخیز از تو می پرسند که فرا رسیدنش چه وقت است (۴۲) تو را چه به گفتگو در آن (۴۳) علم آن با پروردگار تو است (۴۴) تو فقط کسی را که از آن می ترسد هشدار می دهی (۴۵) روزی که آن را می بینند گویی که آنان جز شبی یا روزی درنگ نکرده اند (۴۶)

عليّ بن إبراهيم : قَوْلُهُ **يَسْئَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْساها** قَالَ: مَتَى تَقُومُ قَالَ اللهُ: **إِلى رَبِّكَ مُنْتَهاها** أَيْ عِلْمُهَا عِنْدَ اللهِ قَوْلُهُ: **كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَها لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحاها** قالَ: بَعْضُ يَوْمٍ.. تفسير القمّي ۲/ ۴۰۴.

علی بن ابراهیم: منظور از: يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا این است که می‌پرسند: چه زمانی فرا می رسد؟ پس خداوند عزّ و جلّ فرمود: إِلَى رَبِّكَ مُنتَهَاهَا ، منظور، علم به آن است، و گفت: منظور از: كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا ، روز قیامت است.

۸۰. عبس

عبس ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عَبَسَ وَتَوَلَّى ﴿۱﴾ أَن جَاءَهُ الْأَعْمَى ﴿۲﴾ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى ﴿۳﴾ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَى ﴿۴﴾ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى ﴿۵﴾ فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّى ﴿۶﴾ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّى ﴿۷﴾ وَأَمَّا مَن جَاءَكَ يَسْعَى ﴿۸﴾ وَهُوَ يَخْشَى ﴿۹﴾ فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّى ﴿۱۰﴾

به نام خداوند رحمتگر مهربان. چهره در هم کشید و روی گردانید (۱) که آن مرد نابینا پیش او آمد (۲) و تو چه دانی شاید او به پاکی گراید (۳) یا پند پذیرد و اندرز سودش دهد (۴) اما آن کس که خود را بی نیاز می پندارد (۵) تو بدو می پردازی (۶) با آنکه اگر پاک نگردد بر تو [مسؤولیتی] نیست (۷) و اما آن کس که شتابان پیش تو آمد (۸) در حالی که [از خدا] می ترسید (۹) تو از او به دیگران می پردازی (۱۰)

علیّ بن إبراهیم : **عَبَسَ وَ تَوَلَّى أَنْ جاءَهُ الْأَعْمى** قَالَ نَزَلَتْ فِي عُثْمَانَ وَ ابْنِ أُمِ مَكْتُومٍ وَ كَانَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ مُؤَذِّنَ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ كَانَ أَعْمَى وَ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ عِنْدَهُ أَصْحَابُهُ وَ عُثْمَانُ عِنْدَهُ فَقَدَّمَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى عُثْمَانَ فَعَبَسَ عُثْمَانُ وَجْهَهُ وَ تَوَلَّى عَنْهُ فَأَنْزَلَ اللهُ **عَبَسَ وَ تَوَلَّى** يَعْنِي عُثْمَانَ **أَنْ جاءَهُ الْأَعْمى وَ ما يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى** أَيْ يَكُونُ طَاهِراً أَزْكَى **أَوْ يَذَّكَّرُ** قَالَ يُذَكِّرُهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ **فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرى** ثُمَّ خَاطَبَ عُثْمَانَ فَقَالَ **أَمَّا مَنِ اسْتَغْنى فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى** قَالَ أَنْتَ إِذَا جَاءَكَ غَنِيٌّ تَتَصَدَّى لَهُ وَ تَرْفَعُهُ **وَ ما عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّى** أَيْ لَا تُبَالِي زَكِيّاً كَانَ أَوْ غَيْرَ زَكِيٍّ إِذَا كَانَ غَنِيّاً **وَ أَمَّا مَنْ جاءَكَ يَسْعى** يَعْنِي ابْنَ أُمِّ مَكْتُومٍ **وَ هُوَ يَخْشى فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى** أَيْ تَلْهُو وَ لَا تَلْتَفِتُ إِلَيْهِ. تفسير القمّي ۲/ ٤٠٤ ٤٠٥.

علی بن ابراهیم: عَبَسَ وَ تَوَلَّى أَنْ جاءَهُ الْأَعْمى در خصوص عثمان و ابن اُمّ مَكْتُوم نازل شد. ابن امّ مَكْتوم، مؤذّن رسول خدا صلی الله علیه و آله بود و نابینا بود. یاران رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نزد ایشان بودند و عثمان نیز در آن جا بود که ابن امّ مکتوم وارد شد و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم وی را بر عثمان مقدّم کرد. پس عثمان ترشرویی کرد و روی برتافت. پس خداوند عزّ و جلّ این آیات را نازل کرد: عَبَسَ وَتَوَلَّى منظور عثمان است أَن جَاءهُ الْأَعْمَى وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى منظور این است که تو چه می دانی، شاید طاهر و پاک باشد أَوْ يَذَّكَّرُ ، گفت: یعنی این که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم وی را پند دهد، فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَى . سپس عثمان را مورد خطاب قرار داد: أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى* فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّى ، یعنی این که اگر ثروتمندی نزد تو بیاید، به وی توجه می کردی و مقامش را بالا می بردی وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّى منظور این است که اگر شخصی ثروتمند باشد، دیگر برای تو

اهمیتی ندارد که آیا آن شخص پاک و باتقوا هست یا نیست وَأَمَّا مَن جَاءکَ یَسْعَی منظور، ابن امّ مکتوم است وَهُوَ یَخْشَی فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّی یعنی این که توجه نمی کنی و به این شخص نمی پردازی و توجه نداری.

عبس ۲۰-۱۱

كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ (۱۱) فَمَن شَاءَ ذَكَرَهُ (۱۲) فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ (۱۳) مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ (۱٤) بِأَيْدِي سَفَرَةٍ (۱۵) كِرَامٍ بَرَرَةٍ (۱٦) قُتِلَ الْإِنسَانُ مَا أَكْفَرَهُ (۱۷) مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ (۱۸) مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ (۱۹) ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ (۲۰)

زنهار[چنین مکن] این [آیات] پندی است (۱۱) تاهرکه خواهداز آن پندگیرد (۱۲) در صحیفه هایی ارجمند (۱۳) والا و پاك شده (۱۴) به دست فرشته گانی (۱۵) ارجمند و نیکوکار (۱۶) کشته باد انسان چه ناسپاس است (۱۷) اورا از چه چیز آفریده است (۱۸) از نطفه ای خلقش کرد و اندازه مقررش بخشید (۱۹) سپس راه را برا و آسان گردانید (۲۰)

عليّ بن إبراهيم :..... قَوْلُهُ كَلَّا إِنَّها تَذْكِرَةٌ قَالَ الْقُرْآنُ **فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ مَرْفُوعَةٍ** قَالَ: عِنْدَ اللهِ **مُطَهَّرَةٍ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ** قَالَ بِأَيْدِي الْأَئِمَّة..... تفسير القمّي ۲/ ٤۰۵.

علی بن ابراهیم: منظور از: كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ، قرآن است، فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ مَرْفُوعَةٍ نزد خداوند مُّطَهَّرَةٍ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ، می گوید: در دست امامان علیهم السلام است...

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **بِأَيْدِي سَفَرَةٍ** كِرامٍ بَرَرَةٍ قَالَ هُمُ الْأَئِمَّةُ عليهم السلام تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷٦۳، ح ۱.

امام جعفر صادق علیه السلام درباره آیه بِأَيْدِي سَفَرَةٍ* كِرَامٍ بَرَرَةٍ ، فرمودند: آن‌ها امامان علیهم السلام هستند.

عبس ۳۰-۲۱

ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ﴿۲۱﴾ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ ﴿۲۲﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ ﴿۲۳﴾ فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ ﴿۲٤﴾ أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا ﴿۲۵﴾ ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ﴿۲٦﴾ فَأَنبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿۲۷﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿۲۸﴾ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿۲۹﴾ وَحَدَائِقَ غُلْبًا ﴿۳۰﴾

آنگاه به مرگش رسانید و در قبرش نهاد (۲۱) سپس چون بخواهد او را برانگیزد (۲۲) ولی نه هنوز آن چه را به او دستور داده به جای نیاورده است (۲۳) پس انسان باید به خوراك خود بنگرد (۲٤) که ما آب را به صورت بارشی فرو ریختیم (۲۵) آنگاه زمین را با شکافتنی [لازم] شکافتیم (۲٦) پس در آن دانه رویانیدیم (۲۷) و انگور و سبزی (۲۸) و زیتون و درخت خرما (۲۹) و باغهای انبوه (۳۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ **قُتِلَ الْإِنْسانُ ما أَكْفَرَهُ** قَالَ: نَعَمْ نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **ما أَكْفَرَهُ**، يَعْنِي بِقَتْلِكُمْ إِيَّاهُ ثُمَّ نَسَبَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَنَسَبَ خَلْقَهُ وَ مَا أَكْرَمَهُ اللهُ بِهِ فَقَالَ: **مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ** يَقُولُ مِنْ طِينَةِ الْأَنْبِيَاءِ خَلَقَهُ **فَقَدَّرَهُ** لِلْخَيْرِ **ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ** يَعْنِي سَبِيلَ الْهُدَى **ثُمَّ أَماتَهُ** مِيتَةَ الْأَنْبِيَاءِ **ثُمَّ إِذا شاءَ أَنْشَرَهُ** قُلْتُ مَا قَوْلُهُ: **ثُمَّ إِذا شاءَ أَنْشَرَهُ** قَالَ: يَمْكُثُ بَعْدَ قَتْلِهِ فِي الرَّجْعَةِ فَيَقْضِي مَا أَمَرَه. تفسير القمّي ۲/ ٤۰٦.

از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که: از ایشان درباره این آیه پرسیدم: قُتِلَ الْإِنسَانُ مَا أَكْفَرَهُ ، فرمود: آری، در خصوص امیر المؤمنین علیه السلام نازل شده است، و منظور از: مَا أَكْفَرَهُ ، به خاطر این که او را به قتل رساندید. سپس نسب امیر المؤمنین را وصف کرد و چگونگی آفرینش وی و آن چه خداوند با آن به وی کرامت داده است، و فرمود: مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وی را از گل و سرشت پیامبران آفرید و او را برای خیر و نیکی مقدّر نمود ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ یعنی راه هدایت او را هموار کرد، سپس مردن وی را مشابه مردن پیامبران قرار داد، ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ . عرض کردم: منظور از: إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ چیست؟ فرمود: بعد از به قتل رسیدنش، درنگ خواهد کرد و سپس در دوره رجعت باز خواهد گشت و آن چه را خداوند به آن امر کرده بود، به انجام می رساند.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قال: ....فَلِمَ أُمِرَ بِدَفْنِهِ قِيلَ لِئَلَّا يَظْهَرَ النَّاسُ عَلَى فَسَادِ جَسَدِهِ وَ قُبْحِ مَنْظَرِهِ وَ تَغَيُّرِ رِيحِهِ وَ لَا يَتَأَذَّى بِهِ الْأَحْيَاءُ بِرِيحِهِ وَ بِمَا يَدْخُلُ عَلَيْهِ مِنَ الْآفَةِ وَ الدَّنَسِ وَ الْفَسَادِ وَ لِيَكُونَ مَسْتُوراً عَنِ الْأَوْلِيَاءِ وَ الْأَعْدَاءِ فَلَا يَشْمَتُ عَدُوٌّ وَ لَا يَحْزَنُ صَدِيقٌ..... العلل/ ۲۶۸، ح ۹.

امام رضا علیه السلام فرمودند: .... چرا خلائق مأمور شده‌اند میّت را دفن کنند؟ فرمودند برای این که مردم بر فاسد شدن جسد میّت مطّلع نشده و از قبح منظر و بدبو شدن او آگاه نگردیده و همچنین زندگان از بوی متعفّن او و آفت و آلودگی و فسادی که در جسدش پیدا می‌شود اذیّت و آزار نشوند و نیز به خاطر آن که بدن میّت از دید دوستان و دشمنان مستور و پوشیده بماند تا در نتیجه نه دشمنان شماتت کنند و نه دوستان از رؤیت صحنه دلخراش پاشیده شدن جسد او محزون گردند.

علیّ بن إبراهیم : **قُتِلَ الْإِنْسانُ ما أَكْفَرَهُ** قَالَ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ **ما أَكْفَرَهُ** أَيْ مَا ذَا فَعَلَ وَ أَذْنَبَ حَتَّى قَتَلُوهُ ثُمَّ قَالَ **مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ** قَالَ يَسَّرَ لَهُ طَرِيقَ الْخَيْرِ **ثُمَّ أَماتَهُ فَأَقْبَرَهُ ثُمَّ إِذا شاءَ أَنْشَرَهُ** قَالَ فِي الرَّجْعَةِ **كَلَّا لَمَّا يَقْضِ ما أَمَرَهُ** أَيْ لَمْ يَقْضِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ مَا قَدْ أَمَرَهُ وَ سَيَرْجِعُ حَتَّى يَقْضِيَ مَا أَمَرَهُ. تفسير القمّي ۲/ ۴۰۵.

علی بن ابراهیم: قُتِلَ الْإِنسَانُ مَا أَكْفَرَهُ ، منظور امیر المؤمنین علیه السلام است و منظور از: مَا أَكْفَرَهُ ، چه گناهی انجام داد و به خاطر کدامین گناه، وی را کشتند؟ سپس فرمود: مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ* مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ، راه خیر و نیکی را برای وی آسان گردانید ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ ، دوره رجعت كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ یعنی این که آن چه خداوند به امیر المؤمنین علیه السلام امر کرده است را به اتمام نرسانده است و برای اتمام و به انجام رساندن آن چه به آن امر شده است، باز خواهد گشت.

عَنْ أَبِي أُسَامَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **كَلَّا لَمَّا يَقْضِ ما أَمَرَهُ** قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَتَى يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَقْضِيَهُ قَالَ نَعَمْ نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فَقَوْلُهُ **قُتِلَ الْإِنْسانُ** يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **ما أَكْفَرَهُ** يَعْنِي قَاتِلَهُ بِقَتْلِهِ إِيَّاهُ ثُمَّ نَسَبَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَنَسَبَ خَلْقَهُ وَ مَا أَكْرَمَهُ اللهُ بِهِ فَقَالَ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ مِنْ نُطْفَةِ الْأَنْبِيَاءِ **خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ** لِلْخَيْرِ **ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ** يَعْنِي سَبِيلَ الْهُدَى **ثُمَّ أَماتَهُ** مَيْتَةَ الْأَنْبِيَاءِ **ثُمَّ إِذا شاءَ أَنْشَرَهُ** قُلْتُ مَا مَعْنَى قَوْلِهِ **إِذا شاءَ أَنْشَرَهُ** قَالَ يَمْكُثُ بَعْدَ قَتْلِهِ مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ يَبْعَثُهُ اللهُ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ **إِذا شاءَ أَنْشَرَهُ** وَ قَوْلُهُ **لَمَّا يَقْضِ ما أَمَرَهُ** فِي حَيَاتِهِ بَعْدَ قَتْلِهِ فِي الرَّجْعَةِ.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۶۴، ح ۲.

ابو اسامه از امام محمد باقر علیه السلام نقل می کند: از ایشان درباره این آیه پرسیدم: كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ و عرض کردم: فدایت شوم! چه زمانی آن را به انجام می رساند؟ فرمود: آری، در خصوص امیر المؤمنین علیه السلام نازل گردید و منظور از: قُتِلَ الْإِنسَانُ امیر المؤمنین علیه السلام است مَا أَكْفَرَهُ منظور قاتل امیر المؤمنین علیه السلام است و به خاطر به قتل رساندن آن حضرت است که صفت کفر به او داده شده است. سپس به وصف نسب آن حضرت و چگونگی آفرینش وی و آن چیزی که خداوند با آن به وی کرامت داده است، پرداخت و فرمود: مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ از نطفه پیامبران وی را آفرید و وی را برای انجام دادن اعمال نیک، مقدّر فرمود ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ منظور راه هدایت است. سپس مردن وی را همانند مردن پیامبران قرار داد ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ ، از ایشان پرسیدم: منظور از: إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ چیست؟ فرمود: بعد از به قتل رسیدن وی تا زمانی که خداوند بخواهد، درنگ می کند، سپس خداوند وی را مبعوث می کند و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است: إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ ، و منظور از این آیه: كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ در زندگی دنیوی اوست. سپس بعد از به قتل رسیدنش در دوره رجعت درنگ خواهد کرد (سپس در دوره رجعت باز خواهد گشت و آن چه را خداوند به آن امر کرده بود، به انجام می رساند.

عبس ۴۲-۳۱

وَفَاكِهَةً وَأَبًّا ﴿۳۱﴾ مَّتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ ﴿۳۲﴾ فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ ﴿۳۳﴾ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿۳۴﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿۳۵﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿۳۶﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿۳۷﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿۳۸﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿۳۹﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿۴۰﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿۴۱﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿۴۲﴾

و میوه و چراگاه (۳۱) [تا وسیله] استفاده شما و دامهایتان باشد (۳۲) پس چون فریاد گوش خراش دررسد (۳۳) روزی که آدمی از برادرش (۳۴) و از مادرش و پدرش (۳۵) و از همسرش و پسرانش می گریزد (۳۶) در آن روز هر کسی از آنان را کاری است که او را به خود مشغول می دارد (۳۷) در آن روز چهره هایی درخشانند (۳۸) خندان [و] شادانند (۳۹) و در آن روز چهره هایی است که بر آن ها غبار نشسته (۴۰) [و] آن ها را تاریکی پوشانده است (۴۱) آنان همان کافران بدکارند (۴۲)

حَدَّثَنَا أَبِي الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام بِالْكُوفَةِ فِي الْجَامِعِ إِذْ قَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي أَسْأَلُكَ عَنْ أَشْيَاءَ.....فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنَا عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ وَ أُمِّهِ وَ أَبِيهِ وَ صاحِبَتِهِ وَ بَنِيهِ **لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ** مَنْ هُمْ فَقَالَ عليه السلام قَابِيلُ يَفِرُّ مِنْ هَابِيلَ وَ الَّذِي يَفِرُّ مِنْ أُمِّهِ مُوسَى وَ الَّذِي يَفِرُّ مِنْ أَبِيهِ إِبْرَاهِيمُ يَعْنِي الْأَبَ الْمُرَبِّيَ لَا الْوَالِدَ وَ الَّذِي يَفِرُّ مِنْ صَاحِبَتِهِ لُوطٌ وَ الَّذِي يَفِرُّ مِنِ ابْنِهِ نُوحٌ يَفِرُّ مِنِ ابْنِهِ كَنْعَانَ...العیون ۱/ ۱۹۲، ح ۱.

امام حسین علیه السلام فرمودند: علی بن ابی طالب علیه السلام در مسجد جامع کوفه بود که مردی از اهالی شام نزد وی آمد و حدیث را نقل می کند تا آن جا که می گوید: مردی به پا خاست و از سر خیره سری و لجبازی از آن حضرت علیه السلام پرسید: ای امیر المؤمنین! منظور از این آیات چیست: يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ؟ و منظور از آن، چه کسانی هستند؟ فرمود: هابیل از قابیل فرار می کند، و آن کسی که از مادرش فرار می کند، موسی علیه السلام

است، و آن شخصی که از پدرش می گریزد، ابراهیم علیه السلام است، و آن شخصی که از همسر خویش گریزان است، لوط علیه السلام است، و آن شخصی که از پسر خویش می گریزد، نوح علیه السلام است که از فرزند خویش کنعان فرار می کند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: مَنْ وَقَّرَ مَسْجِداً لَقِيَ اللهَ يَوْمَ يَلْقَاهُ ضَاحِكاً مُسْتَبْشِراً وَ أَعْطَاهُ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ.المحاسن/ ٥٤، ح ٨٣.

امام باقر علیه السلام از امیر المومنین علیه السلام نقل میفرمایند: کسی که مسجد را احترام کند خدا را ملاقات میکند در حالیکه خندان شاد است و کتابش به دست راستش داده میشود.

۸۱. التّكوير

التّكوير ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (۱) وَإِذَا النُّجُومُ انكَدَرَتْ (۲) وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ (۳) وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ (٤) وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ (٥) وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ (٦) وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ (۷) وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ (۸) بِأَيِّ ذَنبٍ قُتِلَتْ (۹) وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. آنگاه که خورشید به هم درپیچد (۱) و آنگه که ستارگان همی تیره شوند (۲) و آنگاه که کوهها به رفتار آیند (۳) وقتی شتران ماده وآن هاده شوند (۴) و آنگه که وحوش را همی گرد آرند (۵) دریاها آنگه که جوشان گردند (۶) و آنگاه که جان ها به هم درپیوندند (۷) پرسند چوزان دخترك زنده به گور (۸) به کدامین گناه کشته شده است (۹) و آنگاه که نامه ها زهم بگشایند (۱۰)

الْبَاقِرُ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَ إِذَا الْمَوْؤُدَةُ سُئِلَتْ** يَقُولُ يَسْأَلُكُمْ عَنِ الْمَوْءُودَةِ الَّتِي أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ فَضْلَهَا مَوَدَّةَ ذِي الْقُرْبَى وَ حَقَّنَا الْوَاجِبَ عَلَى النَّاسِ وَ حُبَّنَا الْوَاجِبَ عَلَى الْخَلْقِ قَتَلُوا مَوَدَّتَنَا بِأَيِّ ذَنْبٍ قَتَلُونَا . المناقب ٤/ ٨٤.

امام باقر علیه السلام در مورد فرموده خدای متعال وَ إِذَا الْمَوْؤُدَةُ سُئِلَتْ میفرمایند پرسش خواهید شد از مودتی که در کتاب فضلش بر شما نازل شده و مودة نزدیکان است، و حق ما بر مردم واجب و دوستی ما بر خلق واجب است، بریدند پیوند ما را، به چه گناهی از ما بریدید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ..... ثُمَّ قَالَ **وَ آتِ ذَا الْقُرْبى حَقَّهُ** فَكَانَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ كَانَ حَقُّهُ الْوَصِيَّةَ الَّتِي جُعِلَتْ لَهُ وَ الِاسْمَ الْأَكْبَرَ وَ مِيرَاثَ الْعِلْمِ وَ آثَارَ عِلْمِ النُّبُوَّةِ فَقَالَ **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى** ثُمَّ قَالَ **وَ إِذَا الْمَوْؤُدَةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ** يَقُولُ أَسْأَلُكُمْ عَنِ الْمَوَدَّةِ الَّتِي أَنْزَلْتُ عَلَيْكُمْ فَضْلَهَا مَوَدَّةِ الْقُرْبَى بِأَيِّ ذَنْبٍ قَتَلْتُمُوهُم..... الكافي ١/ ٢٩٤، ٢٩٥، ح ٣.

امام صادق علیه السلام فرمودند:.... و سپس فرمود: وَ آتِ ذَا الْقُرْبى حَقَّهُ مقصود از خویشاوندان علی علیه السلام است و حق او وصیتی است که برای او قرار داده و اسم اکبر و میراث علم و آثار علم نبوتست . و فرمود: قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ

فِي الْقُرْبى سپس فرمود: وَ إِذَا الْمَوْؤُدَةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ و آن مودت ذی القربی است، که اگر کسی مقتضای پیوند با آنان را به جای نیاورده باشد، از او پرسیده می شود: با کدامین گناه، پیوند خویش را با آن‌ها بریدی.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَرْسَلَ إِلَيْكُمُ الرَّسُولَ صلى الله عليه و آله وَ أَنْزَلَ إِلَيْهِ الْكِتَابَ بِالْحَقِ ..... وَ دَفَنُوا فِي التُّرَابِ الْمَوْءُودَةَ بَيْنَهُمْ مِنْ أَوْلَادِهِمْ يَجْتَازُ دُونَهُمْ طِيبُ الْعَيْشِ وَ رَفَاهِيَةُ خُفُوضِ الدُّنْيَا لَا يَرْجُونَ مِنَ اللهِ ثَوَاباً وَ لَا يَخَافُونَ وَ اللهِ مِنْهُ عِقَاباً حَيُّهُمْ أَعْمَى نَجِسٌ وَ مَيِّتُهُمْ فِي النَّارِ مُبْلِسٌ فَجَاءَهُمْ بِنُسْخَةِ مَا فِي الصُّحُفِ الْأُولَى.... الكافي ۱/ ۶۱، ح ۷.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: ای مردم خدای تبارک و تعالی پیغمبر را بسوی شما فرستاد و قرآن حق را بر او نازل فرمود .....دختران خود را در جوار خود زنده بگور کردند، زندگی خوش و رفاه و آسایش از ایشان دور گشته بود، نه از خدا امید پاداشی و نه از او بیم کیفری داشتند، زنده ایشان کوری بود پلید و مرده آن‌ها در آتش و نومید. در آن هنگام پیغمبر اکرم نسخه‌ای از کتب آسمانی نخستین بر ایشان آورد.....

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام :..... وَ أَمَّا الذَّنْبُ الَّذِي لَا يُغْفَرُ فَمَظَالِمُ الْعِبَادِ بَعْضِهِمْ لِبَعْضٍ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِذَا بَرَزَ لِخَلْقِهِ أَقْسَمَ قَسَماً عَلَى نَفْسِهِ فَقَالَ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَا يَجُوزُنِي ظُلْمُ ظَالِمٍ وَ لَوْ كَفٌّ بِكَفٍّ وَ لَوْ مَسْحَةٌ بِكَفٍّ وَ لَوْ نَطْحَةٌ مَا بَيْنَ الْقَرْنَاءِ إِلَى الْجَمَّاءِ فَيَقْتَصُّ لِلْعِبَادِ بَعْضِهِمْ مِنْ بَعْضٍ حَتَّى لَا تَبْقَى لِأَحَدٍ عَلَى أَحَدٍ مَظْلِمَةٌ ثُمَّ يَبْعَثُهُمْ لِلْحِسَابِ..... الكافي ۲/ ۴۴۳، ح ۱.

امیرالمؤ منین علیه السلام فرمودند..... و اما گناهی که آمرزیده نشود ستمکاریهائی است که بندگان برخی به برخی کنند، زیرا چون خداوند تبارک و تعالی بر خلقتش عیان شد بخودش سوگند یاد کرده و فرموده است : بعزت و جلالم سوگند که ستم هیچ ستمکاری از من نگذرد گرچه زدن مشتی بمشتی باشد یا مالیدن به‌دستی باشد و گرچه شاخ زدن شاخداری به بیشاخی باشد پس برای بندگان از یکدیگر قصاص گیرد تا ستمی از کسی بر کسی نماند، سپس آن‌ها را برای حساب بر انگیزد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **وَ إِذَا الْمَوْؤُدَةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ** قَالَ: مَنْ قُتِلَ فِي مَوَدَّتِنَا وَ الدَّلِيلُ عَلَى ذَلِكَ قَوْلُهُ لِرَسُولِهِ: **قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى**.. تفسير القمّي ۲/ ۴۰۷.

امام محمد باقر علیه السلام در خصوص این سخن خداوند تبارک و تعالی: وَإِذَا الْمَوَدَّةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنبٍ قُتِلَتْ فرمود: آن کسی است که در راه دوستی و ولایت ما کشته شود، و گواه این سخن این آیه است: قُل لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ مُوسَى سَأَلَ رَبَّهُ أَنَّ هَارُونَ مَاتَ فَاغْفِرْ لَهُ فَأَوْحَى اللهُ إِلَيْهِ يَا مُوسَى لَوْ سَأَلْتَنِي فِي الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ لَأَجَبْتُكَ مَا خَلَا قَاتِلَ الْحُسَيْنِ فَإِنِّي أَنْتَقِمُ مِنْ قَاتِلِهِ وَ بِهِ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله حَرَّمَ اللهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَنْ ظَلَمَ أَهْلَ بَيْتِي وَ قَاتِلَهُمْ وَ الْمُعِينَ عَلَيْهِمْ وَ مَنْ سَبَّهُمْ **أُولئِكَ لا خَلاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَ لا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ وَ لا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيامَةِ وَ لا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ** وَ بِهِ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله الْوَيْلُ لِظَالِمِي أَهْلِ بَيْتِي كَأَنِّي بِهِمْ غَداً مَعَ الْمُنَافِقِينَ **فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ**. تأويل الآيات الظاهرة /۷۴۳

امیر المومنین علیه السلام از قول رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله فرمودند: موسی بن عمران از پروردگار خود درخواست کرده که: خداوندا! برادرم هارون مرده است، او را بیامرز، ایزد متعال به او وحی فرستاد که ای موسی! اگر برای اوّلین و آخرین گذشتگان

و آیندگان از من طلب مغفرت بنمائی خواسته‌ات را می‌پذیرفتم و همه را مورد عفو قرار میدادم مگر قاتلین حسین بن علیّ بن ابی طالب را، که از قاتلان او انتقام خواهم گرفت. رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله فرمود خداوند بهشت را حرام نموده بر کسی که ظلم کند به اهل بیت من و کشندگانشان و کمک کننده گان آن‌ها و هر که آن‌ها را سب نماید أُولئِكَ لا خَلاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَ لا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ وَ لا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيامَةِ وَ لا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ و رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله فرمود: وای بر ظلم کننده گان به اهل بیتم که میبینم فردا با منافقین فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ.

عَنْ الصَّادِقِ ﷺ قَالَ إِنَّهُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنَ قَاتِلَ الْحُسَيْنِ فِي تَابُوتٍ مِنْ نَارٍ عَلَيْهِ نِصْفُ عَذَابِ أَهْلِ الدُّنْيَا قَدْ شُدَّتْ يَدَاهُ وَ رِجْلَاهُ بِسَلَاسِلَ مِنْ نَارٍ مُنَكَّسٌ فِي النَّارِ حَتَّى يَقَعَ فِي قَعْرِ جَهَنَّمَ لَهُ رِيحٌ يَتَعَوَّذُ أَهْلُ النَّارِ إِلَى رَبِّهِمْ مِنْ شِدَّةِ نَتْنِهِ وَ هُوَ فِيهَا خَالِدٌ ذَائِقُ الْعَذَابِ الْأَلِيمِ مَعَ جَمِيعِ مَنْ شَايَعَ عَلَى قَتْلِهِ **كُلَّما نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ** بَدَّلَ اللهُ عَلَيْهِمْ عَزَّ وَ جَلَّ **جُلُوداً غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ** الْأَلِيمَ **لا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ** سَاعَةً وَ يُسْقَوْنَ مِنْ حَمِيمِ جَهَنَّمَ فَالْوَيْلُ لَهُمْ مِنْ عَذَابِ اللهِ فِي النَّارِ. العیون ۲/ ٤٦، ح ۱۷۸.

امام صادق علیه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: براستی که قاتل حسین بن علیّ در تابوتی آتشین خواهد بود، و نیمی از عذاب همه اهل دنیا بر اوست، در حالی که پا و دستهایش را با زنجیرهائی گداخته از آتش بهم بسته‌اند و واژگون در دوزخ معلّق میرود تا بقعر جهنّم رسد، و دارای بوی گند و ناراحت‌کننده‌ای است که همه دوزخیان از شدّت بوی تعفّن او بخدایشان پناه می‌جویند، و وی در آن همیشه ماندنی است و از عذاب دردناک آن چشنده با همه آن کسان که با او در کشتن حسین علیه السّلام همکاری کردند، كُلَّما نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ خداوند از نو برآورد جُلُوداً غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ دردناک لا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ آنی و چون اظهار تشنگی کنند از حمیم، بر حلقشان ریزند، پس وای بر ایشان از عذاب آتش.

التّکویر ۲۰-۱۱

وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ (۱۱) وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ (۱۲) وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ (۱۳) عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ (۱٤) فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ (۱۵) الْجَوَارِ الْكُنَّسِ (۱٦) وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ (۱۷) وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ (۱۸) إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ (۱۹) ذِي قُوَّةٍ عِندَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ (۲۰)

و آنگاه که آسمان زجا کنده شود (۱۱) و آنگه که جحیم را برافروزانند (۱۲) و آنگه که بهشت را فرا پیش آرند (۱۳) هر نفس بداند چه فراهم دیده (۱۴) نه نه سوگند به اختران گردان (۱۵) [کز دیده] نهان شوند و از نو آیند (۱۶) سوگند به شب چون پشت گرداند (۱۷) سوگند به صبح چون دمیدن گیرد (۱۸) که [قرآن] سخن فرشته بزرگواری است (۱۹) نیرومند [که] پیش خداوند عرش بلند پایگاه است (۲۰)

عَنْ أُمِّ هَانِئٍ الثَّقَفِيَّةِ قَالَتْ غَدَوْتُ عَلَى سَيِّدِي مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ ﷺ فَقُلْتُ لَهُ يَا سَيِّدِي آيَةٌ فِي كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَرَضَتْ بِقَلْبِي فَأَقْلَقَتْنِي وَ أَسْهَرَتْ لَيْلِي قَالَ فَسَلِي يَا أُمَّ هَانِئٍ قَالَتْ قُلْتُ يَا سَيِّدِي قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَلا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ الْجَوارِ الْكُنَّسِ** قَالَ نِعْمَ الْمَسْأَلَةُ سَأَلْتِنِي يَا أُمَّ هَانِئٍ هَذَا مَوْلُودٌ فِي آخِرِ الزَّمَانِ هُوَ الْمَهْدِيُّ مِنْ هَذِهِ الْعِتْرَةِ تَكُونُ لَهُ حَيْرَةٌ وَ غَيْبَةٌ يَضِلُّ فِيهَا أَقْوَامٌ وَ يَهْتَدِي فِيهَا أَقْوَامٌ فَيَا طُوبَى لَكِ إِنْ أَدْرَكْتِيهِ وَ يَا طُوبَى لِمَنْ أَدْرَكَهُ. کمال الدین/ ۳۳۰، ح ۱٤.

امّ هانی ثقفیّه گوید: بامداد خدمت سرورم امام محمّد باقر علیه السّلام رسیدم و گفتم: ای آقای من! آیه‌ای از کتاب خدای تعالی بر دلم خطور کرده است و مرا پریشان ساخته و خواب از چشمم ربوده است، فرمود: ای امّ هانی! بپرس، گوید گفتم: ای سرورم! این قول خدای تعالی: فَلا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ الْجَوارِ الْكُنَّسِ فرمود: ای امّ هانی! خوب مسأله‌ای پرسیدی، این مولودی در آخر الزّمان است، او مهدیّ این عترت است و برای او حیرت و غیبتی خواهد بود که اقوامی در آن گمراه شوند و اقوامی نیز هدایت یابند و خوشا بر تو اگر او را دریابی و خوشا بر کسی که او را دریابد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ أُمِّ هَانِئٍ قَالَتْ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ تَعَالَى **فَلا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ الْجَوارِ الْكُنَّسِ** قَالَتْ فَقَالَ إِمَامٌ يَخْنِسُ سَنَةَ سِتِّينَ وَ مِائَتَيْنِ ثُمَّ يَظْهَرُ كَالشِّهَابِ يَتَوَقَّدُ فِي اللَّيْلَةِ الظَّلْمَاءِ فَإِنْ أَدْرَكْتِ زَمَانَهُ قَرَّتْ عَيْنُكِ. الكافي ۱/ ۳۴۱، ح ۲۲.

محمد بن اسحاق از امّ هانی نقل می کند که: امام محمد باقر علیه السلام را دیدم و از ایشان درباره این آیات پرسیدم: فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ* الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ، فرمود: خنّس، امامی است که در زمان خود در سال دویست و شصت از دیده ها پنهان می شود، و مردم از علم و دانش او بهره مند نخواهند شد سپس مانند شهابی درخشان در تاریکی شب نمایان می شود، اگر در آن زمان باشی، چشم تو روشن خواهد شد.

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ سَأَلَهُ ابْنُ الْكَوَّاءِ عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَلا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ** فَقَالَ إِنَ اللهَ لَا يُقْسِمُ بِشَيْءٍ مِنْ خَلْقِهِ فَأَمَّا قَوْلُهُ الْخُنَّسِ فَإِنَّهُ ذَكَرَ قَوْماً خَنَسُوا عِلْمَ الْأَوْصِيَاءِ وَ دَعَوُا النَّاسَ إِلَى غَيْرِ مَوَدَّتِهِمْ وَ مَعْنَى خَنَسُوا سَتَرُوا فَقَالَ لَهُ وَ **الْجَوارِ الْكُنَّسِ** قَالَ يَعْنِي الْمَلَائِكَةَ جَرَتْ بِالْقَلَمِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَكَنَسَهُ عَنْهُ الْأَوْصِيَاءُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ لَا يَعْلَمُهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ وَ مَعْنَى كَنَسَهُ رَفَعَهُ وَ تَوَارَى بِهِ فَقَالَ **وَ اللَّيْلِ إِذا عَسْعَسَ** قَالَ يَعْنِي ظُلْمَةَ اللَّيْلِ وَ هَذَا ضَرَبَهُ اللهُ مَثَلًا لِمَنِ ادَّعَى الْوَلَايَةَ لِنَفْسِهِ وَ عَدَلَ عَنْ وُلَاةِ الْأَمْرِ قَالَ فَقَوْلُهُ **وَ الصُّبْحِ إِذا تَنَفَّسَ** قَالَ يَعْنِي بِذَلِكَ الْأَوْصِيَاءَ يَقُولُ إِنَّ عِلْمَهُمْ أَنْوَرُ وَ أَبْيَنُ مِنَ الصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۶۹، ح ۱۵.

اصبغ بن نُباته، از امام علی علیه السلام نقل می کند: ابن کَوّاء از ایشان پرسید: منظور از این آیات چیست: فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ؟ فرمود: خداوند به هیچ کدام از آفریدگانش سوگند یاد نمی کند، منظور از: الْكُنَّسِ ، گروهی هستند که علم و دانش اوصیا و جانشینان را پوشاندند و مردم را به عدم دوستی و ولایت آن‌ها فراخواندند. معنای خنسوا: ستروا است به ایشان عرض کرد: منظور از این آیه چیست: الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ؟ فرمود: منظور، فرشته‌گان هستند که علم و دانش را نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آوردند و ایشان، آن را نزد اوصیای اهل بیت خویش که صلوات و درود خدا بر همه آنان باد پنهان کرد، که تنها آنان هستند که از آن علم آگاهی دارند. و معنای کنسه: رفعه و تواری به است. گفت: منظور از این آیه چیست: وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ؟ فرمود: منظور، تاریکی شب است، و خداوند این را به عنوان مثالی آورده است برای کسانی که ادعای ولایت دارند و از اولیای امر سرباز زده اند. گفت: از ایشان پرسیدم: منظور از این آیه چیست: وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ؟ فرمود: منظور، اوصیا و جانشینان هستند که علم و دانش آن‌ها از صبح آن گاه که می دمد روشن تر و درخشان تر است.

التّكوير ٢٩-٢١

مُّطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ (٢١) وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ (٢٢) وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ (٢٣) وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ (٢٤) وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ (٢٥) فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ (٢٦) إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ (٢٧) لِمَن شَاءَ مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ (٢٨) وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ (٢٩)

در آن جا [هم] مطاع [و هم] امين است (٢١) و رفيق شما مجنون نيست (٢٢) و قطعا آن [فرشته وحى] را در افق رخشان ديد (٢٣) و او در امر غيب بخيل نيست (٢٤) و [قرآن] نيست سخن ديو رجيم (٢٥) پس به كجا مى رويد (٢٦) اين [سخن] بجز پندى براى عالميان نيست (٢٧) براى هر يك از شما كه خواهد به راه راست رود (٢٨) و تا خدا پروردگار جهآن ها نخواهد [شما نيز] نخواهيد خواست (٢٩)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ** قَالَ: يَعْنِي جَبْرَئِيل عليه السلام ..... تفسير القمّي ٢/ ٤٠٨.

امام صادق عليه السلام فرمودند: ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ يعنى جبرئيل عليه السلام...

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ مُطاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ** قَالَ يَعْنِي رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله **ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ مُطاعٍ** عِنْدَ رِضْوَانَ خَازِنِ الْجَنَّةِ وَ عِنْدَ مَالِكٍ خَازِنِ النَّارِ **ثَمَّ أَمِينٍ** فِيمَا اسْتَوْدَعَهُ اللهُ إِلَى خَلْقِهِ وَ أَخُوهُ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَمِينٌ أَيْضاً فِيمَا اسْتَوْدَعَهُ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله إِلَى أُمَّتِه. تأويل الآيات الباهرة ٢/ ٧٧٠، ح ١٧.

ابن عباس روايت كرده است كه گفت: إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ذِى قُوَّةٍ عِندَ ذِى الْعَرْشِ مَكِينٍ مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ، منظور، رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم است كه **ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ مُطاعٍ** و رضوان، خزانه دار بهشت و مالک، خزانه دار جهنم، **ثَمَّ أَمِينٍ** ، و در آن جا نسبت به آن چه خداوند نزد وى به امانت گذاشته است كه آن را به مردم بسپارد، امانت دار است، و برادر وى، امير المؤمنين عليه السلام نيز نسبت به آن چه محمد صلى الله عليه و آله و سلم نزد وى به امانت گذاشته است، امانت دار است كه آن امانت را به امت خويش بسپارد.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ** قَالَ: يَعْنِي جَبْرَئِيلَ قُلْتُ قَوْلُهُ **مُطاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ** قَالَ يَعْنِي رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله هُوَ الْمُطَاعُ عِنْدَ رَبِّهِ الْأَمِينُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قُلْتُ قَوْلُهُ **وَ ما صاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ** قَالَ يَعْنِي النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله مَا هُوَ بِمَجْنُونٍ فِي نَصْبِهِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَماً لِلنَّاسِ قُلْتُ قَوْلُهُ **وَ ما هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ** قَالَ مَا هُوَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَى نَبِيِّهِ بِغَيْبِهِ بِضَنِينٍ عَلَيْهِ قُلْتُ قَوْلُهُ **وَ ما هُوَ بِقَوْلِ شَيْطانٍ رَجِيمٍ** قَالَ: يَعْنِي الْكَهَنَةَ الَّذِينَ كَانُوا فِي قُرَيْشٍ فَنَسَبَ كَلَامَهُمْ إِلَى كَلَامِ الشَّيَاطِينِ الَّذِينَ كَانُوا مَعَهُمْ يَتَكَلَّمُونَ عَلَى أَلْسِنَتِهِمْ فَقَالَ **وَ ما هُوَ بِقَوْلِ شَيْطانٍ رَجِيمٍ** مِثْلَ أُولَئِكَ قُلْتُ قَوْلُهُ **فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعالَمِينَ** قَالَ أَيْنَ تَذْهَبُونَ فِي عَلِيٍّ يَعْنِي وَلَايَتَهُ أَيْنَ تَفِرُّونَ مِنْهَا **إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعالَمِينَ** لِمَنْ أَخَذَ اللهُ مِيثَاقَهُ عَلَى وَلَايَتِهِ قُلْتُ قَوْلُهُ **لِمَنْ شاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ** قَالَ: فِي طَاعَةِ عَلِيٍّ عليه السلام وَ الْأَئِمَّةِ عليهم السلام مِنْ بَعْدِهِ قُلْتُ قَوْلُهُ:**وَ ما تَشاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشاءَ اللهُ رَبُّ الْعالَمِينَ** قَالَ لِأَنَّ الْمَشِيَّةَ إِلَيْهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَا إِلَى النَّاس.
تفسير القمّي ٢/ ٤٠٨ ٤٠٩.

ابو بصیر، از امام جعفر صادق علیه السلام در خصوص این آیه نقل کرده است: ذِی قُوَّةٍ عِندَ ذِی الْعَرْشِ مَکِینٍ منظور، جبرئیل است. عرض کردم: منظور از این آیه چیست: مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِینٍ ؟ فرمود: منظور، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است. اوست که خداوند، خواسته های وی را برآورده می کند و در روز قیامت، صاحب مقام است، و منظور از: وَمَا صَاحِبُکُم بِمَجْنُونٍ : منظور این است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلّم کم خِرَد و دیوانه نبود که امیر المؤمنین علیه السلام را پیشوا و هادی مردم تعیین کرد. و درباره این آیه فرمود: وَمَا هُوَ عَلَی الْغَیْبِ بِضَنِینٍ : منظور این است که خداوند عزّ و جلّ نسبت به پیامبر خویش صلی الله علیه و آله و سلم در امر غیب بخیل نبود. و منظور از: وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَیْطَانٍ رَجِیمٍ ، فرمود: یعنی کاهنانی که در قریش بودند. خداوند آن سخنان را به شیاطینی که این کاهنان، سخنان آن‌ها را به زبان می آوردند، نسبت داد و فرمود: وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَیْطَانٍ رَجِیمٍ ، مانند آن‌ها. به ایشان عرض کردم: منظور از این آیات چیست: فَأَیْنَ تَذْهَبُونَ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِکْرٌ لِّلْعَالَمِینَ ؟ فرمود: در خصوص علی علیه السلام و ولایت او به کجا می روید، و به کجا فرار می کنید؟ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِکْرٌ لِّلْعَالَمِینَ برای کسانی که خداوند از آن‌ها در خصوص ولایت علی علیه السلام عهد و پیمان گرفت. و منظور از: لِمَن شَاء مِنکُمْ أَن یَسْتَقِیمَ ، در پیروی و اطاعت از علی علیه السلام و امامان بعد از وی که صلوات و درود خدا بر همه آنان باد. عرض کردم: منظور از این آیه چیست: وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَن یَشَاءَ اللهُ رَبُّ الْعَالَمِینَ ؟ فرمود: زیرا مشیت و اراده در اختیار خداوند است، نه در اختیار انسان ها.

سُئِلَ الصَّادِقُ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **اللهُ یَتَوَفَّی الْأَنْفُسَ حِینَ مَوْتِها** وَ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **قُلْ یَتَوَفَّاکُمْ مَلَکُ الْمَوْتِ الَّذِي وُکِّلَ بِکُمْ** وَ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **الَّذِینَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلائِکَةُ طَیِّبِینَ** وَ **الَّذِینَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلائِکَةُ ظالِمِي أَنْفُسِهِمْ** وَ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **تَوَفَّتْهُ رُسُلُنا** وَ عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ لَوْ تَرى إِذْ یَتَوَفَّی الَّذِینَ کَفَرُوا الْمَلائِکَةُ** وَ قَدْ یَمُوتُ فِي السَّاعَةِ الْوَاحِدَةِ فِي جَمِیعِ الْآفَاقِ مَا لَا یُحْصِیهِ إِلَّا اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَکَیْفَ هَذَا فَقَالَ إِنَّ اللهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی جَعَلَ لِمَلَکِ الْمَوْتِ أَعْوَاناً مِنَ الْمَلَائِکَةِ یَقْبِضُونَ الْأَرْوَاحَ بِمَنْزِلَةِ صَاحِبِ الشُّرْطَةِ لَهُ أَعْوَانٌ مِنَ الْإِنْسِ یَبْعَثُهُمْ فِي حَوَائِجِهِ فَتَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِکَةُ وَ یَتَوَفَّاهُمْ مَلَکُ الْمَوْتِ مِنَ الْمَلَائِکَةِ مَعَ مَا یَقْبِضُ هُوَ وَ یَتَوَفَّاهَا. من لا یحضره الفقیه ۱۳۶/۱

از حضرت صادق صلوات اللهٔ علیه پرسیدند که حق سبحانه و تعالی فرموده است که اللهُ یَتَوَفَّی الْأَنْفُسَ حِینَ مَوْتِها و جائی دیگر می‌فرماید که قُلْ یَتَوَفَّاکُمْ مَلَکُ الْمَوْتِ الَّذِي وُکِّلَ بِکُمْ و جائی دیگر فرموده است الَّذِینَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلائِکَةُ طَیِّبِینَ وَ الَّذِینَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلائِکَةُ ظالِمِي أَنْفُسِهِمْ و جائی دیگر فرموده است تَوَفَّتْهُ رُسُلُنا ، و جائی دیگر فرموده است وَ لَوْ تَرى إِذْ یَتَوَفَّی الَّذِینَ کَفَرُوا الْمَلائِکَةُ و حال آن که در یك ساعت در اطراف عالم آن قدر می‌میرند که حساب آن‌ها را نمی‌تواند کردن بغیر از حق سبحانه و تعالی پس حضرت صلوات اللهٔ علیه فرمودند که حق سبحانه و تعالی از جهت ملك الموت مدد کاران مقرر ساخته است از فرشته‌گان که ایشان قبض ارواح می کنند مانند سردار لشکر یا سردار پهلوانان لشکر یا حکام که نوکران و مدد کاران از آدمیان دارند که بواسطه کارهای خود به جاها می‌فرستند هم چنین ملك الموت این فرشته‌گان را می‌فرستند و ایشان قبض روح بسیار کس می کنند و به قبض ملك موت می‌دهند غیر آن چه خود قبض روح ایشان می کند و همه را به قبض الهی می‌دهد ملك الموت.

۸۲. الانفطار

الانفطار ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا السَّمَاءُ انفَطَرَتْ (۱) وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انتَثَرَتْ (۲) وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ (۳) وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ (٤) عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ (٥) يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ (٦) الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ (۷) فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ (۸) كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ (۹) وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. آنگاه که آسمان ز هم بشکافد (۱) و آنگاه که اختران پراکنده شوند (۲) و آنگاه که دریاها از جا برکنده گردند (۳) و آنگاه که گورها زیر و زبر شوند (۴) هر نفسی آن چه را پیش فرستاده و باز پس گذاشته بداند (۵) ای انسان چه چیز تو را درباره پروردگار بزرگوارت مغرور ساخته (۶) همان کس که تو را آفرید و [اندام] تو را درست کرد و [آنگاه] تو را سامان بخشید (۷) و به هر صورتی که خواست تو را ترکیب کرد (۸) با این همه شما منکر [روز] جزایید (۹) و قطعا بر شما نگهبانانی [گماشته شده] اند (۱۰)

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **يا أَيُّهَا الْإِنْسانُ ما غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ** أَدْحَضُ مَسْئُولٍ حُجَّةً وَ أَقْطَعُ مُغْتَرٍّ مَعْذِرَةً لَقَدْ أَبْرَحَ جَهَالَةً بِنَفْسِهِ يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا جَرَّأَكَ عَلَى ذَنْبِكَ وَ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ وَ مَا أَنَّسَكَ بِهَلَكَةِ نَفْسِكَ أَ مَا مِنْ دَائِكَ بُلُولٌ أَمْ لَيْسَ مِنْ نَوْمَتِكَ [نَوْمِكَ] يَقَظَةٌ أَ مَا تَرْحَمُ مِنْ نَفْسِكَ مَا تَرْحَمُ مِنْ غَيْرِكَ فَلَرُبَّمَا تَرَى الضَّاحِيَ مِنْ حَرِّ الشَّمْسِ فَتُظِلُّهُ أَوْ تَرَى الْمُبْتَلَى بِأَلَمٍ يُمِضُّ جَسَدَهُ فَتَبْكِي رَحْمَةً لَهُ فَمَا صَبَّرَكَ عَلَى دَائِكَ وَ جَلَّدَكَ عَلَى مُصَابِكَ وَ عَزَّاكَ عَنِ الْبُكَاءِ عَلَى نَفْسِكَ وَ هِيَ أَعَزُّ الْأَنْفُسِ عَلَيْكَ وَ كَيْفَ لَا يُوقِظُكَ خَوْفُ بَيَاتِ نِقْمَةٍ وَ قَدْ تَوَرَّطْتَ بِمَعَاصِيهِ مَدَارِجَ سَطَوَاتِهِ... النهج/ ٣٤٤، الخطبة ٢٢٣.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....یا أَيُّهَا الْإِنْسانُ ما غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ نادرست ترین برهانها است و فریب خورده ای است که عذر او ناپذیرفته ترین عذرهاست، به تحقیق برای نادان ماندن خود اصرار نموده است ای انسان، چه چیز تو را به گناه کردنت دلیر گردانیده، و چه چیز تو را به پروردگارت به غرور آورده، و چه چیز تو را به تباه کردن خویش مانوس ساخته؟ آیا درد تو را بهبودی یا خواب تو را بیداری نیست؟ آیا به جان خود رحم نمی کنی به آن‌چه به غیر خویش رحم می کنی؟ بسا شخص را در آفتاب دیده بر او سایه میافکنی، یا کسیرا به دردی گرفتار می بینی که درد تن او را می سوزاند و از راه مهربانی بر او گریه می کنی، پس چه چیز تو را به درد خود شکیبا ساخته و بر مصیبتهایت توانا نموده، و از گریستن بر جان خویش بازداشته و تسلیت داده، در حالیکه جانت نزد تو عزیزتر و ارجمندترین جانهااست؟ و چگونه ترس شبیخون خشم خدا تو را بیدار نمی کند و حال آن‌که به نافرمانیهای از او در راههای قهر او افتاده ای.....

علیّ بن إبراهیم : قَوْلُهُ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ أَيْ لَيْسَ فِيكَ اعْوِجَاجٌ فِي أَيِّ صُورَةٍ ما شاءَ رَكَّبَكَ قَالَ لَوْ شَاءَ رَكَّبَكَ عَلَى غَيْرِ هَذِهِ الصُّورَةِ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ إِنَّ عَلَيْكُمْ لَحافِظِينَ قَالَ الْمَلَكَانِ الْمُوَكَّلَانِ بِالْإِنْسَانِ كِراماً كاتِبِينَ يَكْتُبُونَ الْحَسَنَاتِ وَ السَّيِّئَاتِ. تفسير القمّي ۲/ ۴۰۹.

علی بن ابراهیم:فرموده فَسَوَّاکَ فَعَدَلَکَ یعنی این که هیچ ناهنجاری در تو نیست، فِی أَیِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَکَّبَکَ ، اگر او می خواست، تو را به شکل دیگری غیر از این شکل فعلی بنا می نهاد کَلَّا بَلْ تُکَذِّبُونَ بِالدِّینِ ، یعنی این که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و امیر المؤمنین علیه السلام را تکذیب می کنید وَإِنَّ عَلَیْکُمْ لَحَافِظِینَ ، منظور، همان دو فرشته ای هستند که عهده دار و مسئول انسانند کِرَامًا کَاتِبِینَ ، نیکی ها و بدی ها را ثبت و ضبط می کنند.

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى فِي أَيِّ صُورَةٍ ما شاءَ رَكَّبَكَ قَالَ صَوَّرَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فِي ظَهْرِ أَبِي طَالِبٍ عَلَى صُورَةِ مُحَمَّدٍ فَكَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَشْبَهَ النَّاسِ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ وَ كَانَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ أَشْبَهَ النَّاسِ بِفَاطِمَةَ وَ كُنْتُ أَنَا أَشْبَهَ النَّاسِ بِخَدِيجَةَ الْكُبْرَى. المناقب ٤/ ۲.

امام حسن علیه السلام در مورد قول خدای متعال فِی أَیِّ صُورَةٍ ما شاءَ رَکَّبَکَ فرمودند:خداوند عز و جل صورت علی بن ابیطالب علیه السلام را در پشت ابی طالب مانند محمد صلی الله علیه و آله و سلم مصور کرد لذا علی بن ابیطالب علیه السلام شبیه ترین کس به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است وحسین علیه السلام شبیه ترین مردم به قاطمه علیها السلام و من شبیه ترین مردم به خدیجه علیها السلام هستم.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام ... فَلَمَّا أَمْسَكَ الْقَوْمُ أَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى عَلِيٍّ عليه السلام فَقَالَ: يَا أَبَا الْحَسَنِ، قُلْ فَقَدْ قَالَ أَصْحَابُكَ.فَقَالَ: فَكَيْفَ لِي بِالْقَوْلِ فِدَاكَ أَبِي وَ أُمِّي وَ إِنَّمَا هَدَانَا اللهُ بِكَ. قَالَ: وَ مَعَ ذَلِكَ فَهَاتِ، قُلْ مَا أَوَّلُ نِعْمَةٍ بَلَاكَ اللهُ (عَزَّ وَ جَلَّ) وَ أَنْعَمَ عَلَيْكَ بِهَا قَالَ: أَنْ خَلَقَنِي جَلَّ ثَنَاؤُهُ وَ لَمْ أَكُ شَيْئاً مَذْكُوراً. قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَا الثَّانِيَةُ قَالَ: أَنْ أَحْسَنَ بِي إِذْ خَلَقَنِي فَجَعَلَنِي حَيّاً لَا مَيِّتاً. قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَا الثَّالِثَةُ قَالَ: أَنْ أَنْشَأَنِي فَلَهُ الْحَمْدُ فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ وَ أَعْدَلِ تَرْكِيبٍ. قَالَ: صَدَقْتَ،..... أمالي الطوسي ۲/ ۱۰۶.

امام باقر علیه السلام فرمودند:....چون آن جماعت ساکت شدند، رسول خدا صلی الله علیه و آله رو به علی علیه السلام کرده و فرمود: ای ابا الحسن! تو بگو، دوستان تو گفتند. امام علیه السلام فرمود: پدر و مادرم فدایت شوند! من چه بگویم، در حالی که خدای عزّ و جلّ ما را به واسطه شما هدایت فرموده است. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: با همه این احوال بگو آن چه داری، اولین نعمتی که خداوند به تو داد و تو را بدان آزمود، چه بود؟ فرمود: آن بود که مرا از هیچ آفرید. فرمود: راست گفتی، دومی چه بود؟ آن بود که چون مرا از هیچ آفرید، در حق من نیکی کرد و مرا زنده و فعال قرار داد نه ساکن و چون مردگان. فرمود: راست گفتی. سومی چه بود؟ آن بود که شکر خدا مرا به بهترین شکل و متعادل ترکیب آفرید. فرمود: راست گفتی.

الانفطار ۱۹-۱۱

كِرَامًا كَاتِبِينَ (۱۱) يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ (۱۲) إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ (۱۳) وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ (۱٤) يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ (۱۵) وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ (۱٦) وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ (۱۷) ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ (۱۸) يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ (۱۹)

[فرشته گان] بزرگواری که نویسندگان [اعمال شما] هستند (۱۱) آن چه را می کنید می دانند (۱۲) قطعا نیکان به بهشت اندرند (۱۳) و بی شك بدکاران در دوزخند (۱۴) روز جزا در آن جا در آیند (۱۵) و از آن [عذاب] دور نخواهند بود (۱۶) و تو چه دانی که چیست روز جزا (۱۷) باز چه دانی که چیست روز جزا (۱۸) روزی که کسی برای کسی هیچ اختیاری ندارد و در آن روز فرمان از آن خداست (۱۹)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ أَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله يَوْماً وَاضِعاً يَدَهُ عَلَى كَتِفِ الْعَبَّاسِ فَاسْتَقْبَلَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَعَانَقَهُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ قَبَّلَ مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ ثُمَّ سَلَّمَ الْعَبَّاسُ عَلَى عَلِيٍّ فَرَدَّ عَلَيْهِ رَدّاً خَفِيفاً فَغَضِبَ الْعَبَّاسُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله لَا يَدَعُ عَلِيٌّ زَهْوَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله : يَا عَبَّاسُ لَا تَقُلْ ذَلِكَ فِي عَلِيٍّ فَإِنِّي لَقِيتُ جَبْرَئِيلَ آنِفاً فَقَالَ لِي لَقِيَنِي الْمَلَكَانِ الْمُوَكَّلَانِ بِعَلِيٍّ السَّاعَةَ فَقَالا مَا كَتَبْنَا عَلَيْهِ ذَنْباً مُنْذ وُلِدَ إِلَى هَذَا الْيَوْم. تفسير القمّي ۱/ ۳٦٤.

امام صادق علیه السلام فرمودند:...روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله در حالی که دست بر شانه عباس گذاشته بود، می آمد و علی علیه السلام به پیشواز ایشان رفت. رسول خدا صلی الله علیه و آله دست بر گردن او انداخته و میان پیشانی او را بوسید. سپس عباس به علی علیه السلام سلام کرد و علی علیه السلام پاسخ سلام او را به آرامی داد. عباس ناراحت شد و به رسول خدا صلی الله علیه و آله عرض کرد: ای رسول خدا! مثل این که علی نمی خواهد دست از غرور و تکبّر خود بردارد؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای عباس! راجع به علی علیه السلام این چنین سخن مگو. همین چند لحظه پیش جبرئیل با من دیدار داشت و گفت: دو فرشته موکّل بر علی علیه السلام را دیدم که به من گفتند: از روزی که علی علیه السلام پای به این جهان نهاده است تاکنون، ندیده ایم که گناهی از او سر بزند.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْمَلَكَيْنِ هَلْ يَعْلَمَانِ بِالذَّنْبِ إِذَا أَرَادَ الْعَبْدُ أَنْ يَفْعَلَهُ أَوِ الْحَسَنَةِ فَقَالَ رِيحُ الْكَنِيفِ وَ رِيحُ الطِّيبِ سَوَاءٌ قُلْتُ لَا قَالَ إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا هَمَّ بِالْحَسَنَةِ خَرَجَ نَفَسُهُ طَيِّبَ الرِّيحِ فَقَالَ صَاحِبُ الْيَمِينِ لِصَاحِبِ الشِّمَالِ قُمْ فَإِنَّهُ قَدْ هَمَّ بِالْحَسَنَةِ فَإِذَا فَعَلَهَا كَانَ لِسَانُهُ قَلَمَهُ وَ رِيقُهُ مِدَادَهُ فَأَثْبَتَهَا لَهُ وَ إِذَا هَمَّ بِالسَّيِّئَةِ خَرَجَ نَفَسُهُ مُنْتِنَ الرِّيحِ فَيَقُولُ صَاحِبُ الشِّمَالِ لِصَاحِبِ الْيَمِينِ قِفْ فَإِنَّهُ قَدْ هَمَّ بِالسَّيِّئَةِ فَإِذَا هُوَ فَعَلَهَا كَانَ لِسَانُهُ قَلَمَهُ وَ رِيقُهُ مِدَادَهُ وَ أَثْبَتَهَا عَلَيْهِ. الكافي ۲/ ٤۲۹، ح ۳.

عبدالله بن موسی بن جعفر علیه السلام گوید: از پدرم پرسیدم از دو فرشته بر انسان که آیا هرگاه بنده قصد گناه کند یا قصد کار نیک کند می دانند؟ فرمود: بوی مبال و بوی عطر یکی است ؟ گفتم : نه ، فرمود: همانا بنده چون آهنگ کار نیک کند نفسش خوشبو بیرون آید، پس فرشته دست راست بفرشته دست چپ گوید: بر خیز زیرا این بنده آهنگ کار خوب کرده ، و هنگامیکه آن کار خوب را انجام داد زبانش قلم او باشد و آب دهانش مرکب او و آن را برای او ثبت کن زیرا او آهنگ گناه کرده ، و چون آن گناه را بجا آورد زبانش قلم او است و مرکبش آب دهان او، و آن گناه را بر او ثبت کند.

عَنْ زُرَارَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَذْنَبَ ذَنْباً أُجِّلَ مِنْ غُدْوَةٍ إِلَى اللَّيْلِ فَإِنِ اسْتَغْفَرَ اللهَ لَمْ يُكْتَبْ عَلَيْهِ. الكافي ۲/ ۴۳۷، ح ۱.

زراره گوید: شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که می فرمود: بنده چون گناهی کند از بامداد تا شب مهلت دارد، پس اگر آمرزش خواست بر او نوشته نشود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ إِذَا أَذْنَبَ ذَنْباً أَجَّلَهُ اللهُ سَبْعَ سَاعَاتٍ فَإِنِ اسْتَغْفَرَ اللهَ لَمْ يُكْتَبْ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَ إِنْ مَضَتِ السَّاعَاتُ وَ لَمْ يَسْتَغْفِرْ كُتِبَتْ عَلَيْهِ سَيِّئَةٌ وَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُذَكِّرُ ذَنْبَهُ بَعْدَ عِشْرِينَ سَنَةً حَتَّى يَسْتَغْفِرَ رَبَّهُ فَيَغْفِرَ لَهُ وَ إِنَّ الْكَافِرَ لَيَنْسَاهُ مِنْ سَاعَتِهِ.. الكافي ۲/ ۴۳۷، ح ۳.

امام صادق علیه السلام فرمود: بنده مؤ من چون گناه کند خداوند او را هفت ساعت مهلت دهد، پس اگر از خدا آمرزش خواست چیزی بر او نوشته نشود و اگر این ساعتها گذشت و آمرزش نخواست یک گناه بر نوشته شود، و همانا مؤ من پس از بیست سال بیاد گناهش افتد تا از خدا آمرزش خواهد و خدا گناهش را بیامرزد، و کافر همان ساعت آنرا فراموش کند.

۸۳. المطفّفين

المطفّفين ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ (۱) الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ (۲) وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ (۳) أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ (۴) لِيَوْمٍ عَظِيمٍ (۵) يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (۶) كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ (۷) وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ (۸) كِتَابٌ مَرْقُومٌ (۹) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. وای بر کم فروشان (۱) که چون از مردم پیمانه ستانند تمام ستانند (۲) و چون برای آنان پیمانه یا وزن کنند به ایشان کم دهند (۳) مگر آنان گمان نمی دارند که برانگیخته خواهند شد (۴) [در] روزی بزرگ (۵) روزی که مردم در برابر پروردگار جهانیان به پای ایستند (۶) نه چنین است [که می پندارند] که کارنامه بدکاران در سجین است (۷) و تو چه دانی که سجین چیست (۸) کتابی است نوشته شده (۹) وای بر تکذیب کنندگان در آن هنگام (۱۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ ...وَ أَنْزَلَ فِي الْكَيْلِ **وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ** وَ لَمْ يَجْعَلِ الْوَيْلَ لِأَحَدٍ حَتَّى يُسَمِّيَهُ كَافِراً قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ**..... . الكافي ۲/ ۳۲، ح ۱.

امام باقر فرمودند:... راجع به پیمان نازل فرموده است : وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ و خدا ویل را برای کسی قرار نداده ، جزآن که کافرش نامیده . خدای عزوجل فرماید: فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ....

عَنْ عبد الله بن بكير عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ** يَعْنِي الْمُنَافِقِينَ لِخُمُسِكَ يَا مُحَمَّدُ **الَّذِينَ إِذَا اكْتالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ** أَيْ إِذَا صَارُوا إِلَى حُقُوقِهِمْ مِنَ الْغَنَائِمِ يَسْتَوْفُونَ **وَ إِذا كالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ** أَيْ إِذَا سَأَلُوهُمْ خُمُسَ آلِ مُحَمَّدٍ نَقَصُوهُمْ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۷۱، ح ۱.

عبد الله بن بُكَير كه آن را به امام جعفر صادق عليه السلام نسبت می دهد، نقل می كند: وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ای محمد! آن‌هايی كه خُمس تو را كمتر دهند الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُواْ عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ، يعنی اين كه هنگام گرفتن حق خود از غنايم، حق خود را به طور كامل می ستانند وَإِذَا كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ، يعنی آن زمان كه از آن‌ها خُمس آل بيت صلوات الله عليهم اجمعين را بخواهند، كمتر می دهند.

عَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ..... فَإِنَّهُ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَ مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَكُونُ تَأْوِيلُهُ عَلَى غَيْرِ تَنْزِيلِهِ وَ لَا يُشْبِهُ تَأْوِيلُهُ بِكَلَامِ الْبَشَرِ وَ لَا فِعْلِ الْبِشْرِ وَ سَأُنَبِّئُكَ بِمِثَالٍ لِذَلِكَ تَكْتَفِي بِهِ إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى وَ هُوَ حِكَايَةُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام حَيْثُ قَالَ **إِنِّي ذاهِبٌ إِلى رَبِّي** فَذَهَابُهُ إِلَى رَبِّهِ تَوَجُّهُهُ إِلَيْهِ فِي عِبَادَتِهِ وَ اجْتِهَادِهِ أَ لَا تَرَى أَنَّ تَأْوِيلَهُ غَيْرُ تَنْزِيلِهِ وَ قَالَ **وَ أَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعامِ ثَمانِيَةَ أَزْواجٍ** وَ قَالَ **وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ** فَإِنْزَالُهُ ذَلِكَ خَلْقُهُ إِيَّاهُ وَ كَذَلِكَ قَوْلُهُ **إِنْ كانَ لِلرَّحْمنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعابِدِينَ** أَيِ الْجَاحِدِينَ وَ التَّأْوِيلُ فِي هَذَا الْقَوْلِ بَاطِنُهُ مُضَادٌّ لِظَاهِرِهِ وَ مَعْنَى قَوْلِهِ **هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آياتِ رَبِّكَ** فَإِنَّمَا خَاطَبَ نَبِيَّنَا مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله هَلْ يَنْتَظِرُ الْمُنَافِقُونَ وَ الْمُشْرِكُونَ **إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلائِكَةُ** فَيُعَايِنُونَهُمْ **أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آياتِ رَبِّكَ** يَعْنِي بِذَلِكَ أَمْرَ رَبِّكَ وَ الْآيَاتُ هِيَ الْعَذَابُ فِي دَارِ الدُّنْيَا كَمَا عَذَّبَ الْأُمَمَ السَّالِفَةَ وَ الْقُرُونَ الْخَالِيَةَ وَ قَالَ **أَ وَ لَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُها مِنْ أَطْرافِها** يَعْنِي بِذَلِكَ مَا يَهْلِكُ مِنَ الْقُرُونِ فَسَمَّاهُ إِتْيَاناً وَ قَالَ **قاتَلَهُمُ اللهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ** أَيْ لَعَنَهُمُ اللهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ فَسَمَّى اللَّعْنَةَ قِتَالًا وَ كَذَلِكَ قَالَ **قُتِلَ الْإِنْسانُ ما أَكْفَرَهُ** أَيْ لُعِنَ الْإِنْسَانُ وَ قَالَ **فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَ لكِنَّ اللهَ قَتَلَهُمْ وَ ما رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَ لكِنَّ اللهَ رَمى** فَسَمَّى فِعْلَ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فِعْلًا لَهُ أَ لَا تَرَى تَأْوِيلَهُ عَلَى غَيْرَ تَنْزِيلِهِ وَ مِثْلُ قَوْلِهِ **بَلْ هُمْ بِلِقاءِ رَبِّهِمْ كافِرُونَ** فَسَمَّى الْبَعْثَ لِقَاءً وَ كَذَلِكَ قَوْلُهُ **الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلاقُوا رَبِّهِمْ** أَيْ يُوقِنُونَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ وَ مِثْلُهُ قَوْلُهُ **أَ لا يَظُنُّ أُولئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ** أَيْ لَيْسَ يُوقِنُونَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ..... الاحتجاج/ ۲۵۰.

امير المومنين عليه السلام فرمودند:.... بدرستيكه او رب همه چيز است چرا كه تأويل برخی از آيات قرآن غير از تنزيل آن است، و آن مانند كلام و فعل بشر نيست، و برای تفهيم مطلب مثالی برايت می زنم كه تو را بخواست خدا كفايت نمايد، و آن حكايت خداوند از إبراهيم می باشد در اين آيه: وَ قالَ إِنِّي ذاهِبٌ إِلى رَبِّي سَيَهْدِينِ.و فعل ذهاب او به سمت خداوند در اصل؛ توجّه او به پيشگاه حضرت حقّ در عبادت و اجتهاد بود، حال ديدی كه تأويل آن غير از تنزيل بود، و در آيه: وَ أَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعامِ ثَمانِيَةَ أَزْواجٍ، و وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ، مراد از انزال؛ خلق آن می باشد.و نيز در آيه: قُلْ إِنْ كانَ لِلرَّحْمنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعابِدِينَ، مراد از عابدين؛ جاحد و انكاركننده آن می باشد، و باطن تأويل در اين آيه مخالف ظاهر آن می باشد. و مخاطب در آيه: هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آياتِ رَبِّكَ هر آينه حضرت محمّد صلّى اللهعليه و آله است، آيا أهل نفاق و شرک منتظر چيزی غير از آمدن ملائكه و رؤيت ايشان؛ يا آمدن پروردگارت يا برخی از آيات او بودند، و مراد از امر پروردگارت همان عذابهای دنيوی است كه مشمول امّتهای پيشين نيز گرديد، و در آيه: أَ وَ لَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُها مِنْ أَطْرافِها همان هلاک

اقوام گذشته بود که با فعل اتیان آورده شده، و در آیه: قاتَلَهُمُ اللهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ یعنی خدا آنان را لعنت کند؛ چگونه برگردانیده می شوند، پس در این آیه لعنت را قتال نامید، و هم‌چنین است آیه: قُتِلَ الْإِنْسانُ ما أَكْفَرَهُ یعنی لعنت بر انسان، و در آیه: فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَ لكِنَّ اللهَ قَتَلَهُمْ وَ ما رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَ لكِنَّ اللهَ رَمى فعل پیغمبر را فعلی از خود نامید، آیا می بینی که تأویل آن غیر از تنزیل است، و مانند آیه: بَلْ هُمْ بِلِقاءِ رَبِّهِمْ كافِرُونَ، بعث را لقاء نامید، و هم‌چنین آیه: الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلاقُوا رَبِّهِمْ، یعنی: یقین نمودند که مبعوث خواهند شد، و مثل آیه: أَ لا يَظُنُّ أُولئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ، یعنی: آیا یقین نمی کنند که مبعوث خواهند شد.....

قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ أَمَّا قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ رَأَى الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُواقِعُوها** يَعْنِي تَيَقَّنُوا أَنَّهُمْ يَدْخُلُونَهَا وَ كَذَلِكَ قَوْلُهُ **إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلاقٍ حِسابِيَهْ** وَ أَمَّا قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْمُنَافِقِينَ **وَ تَظُنُّونَ بِاللهِ الظُّنُونَا** فَهُوَ ظَنُّ شَكٍّ وَ لَيْسَ ظَنَّ يَقِينٍ وَ الظَّنُّ ظَنَّانِ ظَنُّ شَكٍّ وَ ظَنُّ يَقِينٍ فَمَا كَانَ مِنْ أَمْرِ الْمَعَادِ مِنَ الظَّنِ فَهُوَ ظَنُّ يَقِينٍ وَ مَا كَانَ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا فَهُوَ ظَنُّ شَك. الاحتجاج/ ٢٤٤.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: و اما آیه:وَ رَأَى الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُواقِعُوها یعنی: یقین کردند که با آن مواجه خواهند شد.و امّا آیه ای که خطاب به منافقین است: وَ تَظُنُّونَ بِاللهِ الظُّنُونَا این یقین نبوده و شک و تردید می باشد و ظن دو نوع است اگر ظد در مورد کار آخرت باشد این ظن یقین است و اگر در مورد دنیا باشد این ظن شک است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: مَثَلُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا قَامُوا لِرَبِّ الْعَالَمِينَ مَثَلُ السَّهْمِ فِي الْقُرْبِ لَيْسَ لَهُ مِنَ الْأَرْضِ إِلَّا مَوْضِعُ قَدَمِهِ كَالسَّهْمِ فِي الْكِنَانَةِ لَا يَقْدِرُ أَنْ يَزُولَ هَاهُنَا وَ لَا هَاهُنَا. الكافي ٨/ ١٤٣، ح ١١٠.

امام صادق علیه السّلام می‌فرماید: مردم به روز رستخیز که در برابر خداوند بایستند هم‌چون تیرند در ترکش، هر کس جز به مقدار جای پای خود مکانی نمی‌یابد هم‌چون تیر در ترکش که نمی‌تواند این سو و آن سو رود.

المطفّفين ٢٠-١١

الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ (١١) وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ (١٢) إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (١٣) كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (١٤) كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ (١٥) ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ (١٦) ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ (١٧) كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ (١٨) وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ (١٩) كِتَابٌ مَرْقُومٌ (٢٠)

آنان که روز جزا را دروغ می پندارند (١١) و جز هر تجاوز پیشه گناهکاری آن را به دروغ نمی گیرد (١٢) [همان که] چون آیات ما بر او خوانده شود گوید [اینها] افسانه های پیشینیان است (١٣) نه چنین است بلکه آن چه مرتکب می شدند زنگار بر دلهایشان بسته است (١٤) زهی پندار که آنان در آن روز از پروردگارشان سخت محجوبند (١٥) آنگاه به یقین آنان به جهنم در آیند (١٦) سپس [به ایشان] گفته خواهد شد این همان است که آن را به دروغ می گرفتید (١٧) نه چنین است در حقیقت کتاب نیکان در علیون است (١٨) و تو چه دانی که علیون چیست (١٩) کتابی است نوشته شده (٢٠)

عَنِ الْبَاقِرِ عليه السلام أَمَّا الْمُؤْمِنُونَ فَتُرْفَعُ أَعْمَالُهُمْ وَ أَرْوَاحُهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فَتُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُهَا وَ أَمَّا الْكَافِرُ فَيَصْعَدُ بِعَمَلِهِ وَ رُوحِهِ حَتَّى إِذَا بَلَغَ إِلَى السَّمَاءِ نَادَى مُنَادٍ اهْبِطُوا بِهِ إِلَى سِجِّينٍ وَ هُوَ وَادٍ بِحَضْرَمَوْتَ يُقَالُ لَهُ بَرَهُوتُ. نور الثقلين ٥/ ٥٣٠، ح ١٤.

امام باقر علیه السلام روایت شده است که فرمودند: اما اعمال و ارواح مؤمنان به آسمان برده می شود و درهای آسمان برای آنان باز می شود. اما عمل و روح انسان کافر بالا برده می شود و هنگامی که به آسمان می رسد، فرشته ای این ندا را سر می دهد که: او را به سجین پایین ببرید. و آن دره ای است در حضر موت که به آن برهوت می گویند.

عَنْ محمد بن فضيل عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَر عليه السلام قال: قُلْتُ **كَلَّا إِنَّ كِتابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ** قَالَ هُمُ الَّذِينَ فَجَرُوا فِي حَقِ الْأَئِمَّةِ وَ اعْتَدَوْا عَلَيْهِمْ قُلْتُ ثُمَّ يُقَالُ **هذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ** قَالَ يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قُلْتُ تَنْزِيلٌ قَالَ نَعَمْ.. الكافي ۱/ ۴۳۵، ح ۹۱.

محمد بن فُضَيل، از ابو الحسن ماضی امام موسی بن جعفر علیه السلام نقل می کند: از ایشان درباره این آیه پرسیدم: كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ، فرمود: آن‌ها کسانی هستند که از امامان که سلام و درود خدا بر همه آنان باد نافرمانی کردند و به حقّ آن‌ها تجاوز کردند: عرض کردم: منظور از این آیه چیست: ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِی كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ ؟ فرمود: منظور، امیر المؤمنین علیه السلام است. عرض کردم: آیا این سخن، تنزیل است؟ فرمود: آری.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: إِنَ الْمَلَكَ لَيَصْعَدُ بِعَمَلِ الْعَبْدِ مُبْتَهِجاً بِهِ، فَإِذَا صَعِدَ بِحَسَنَاتِهِ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ: اجْعَلُوهَا فِي سِجِّينٍ، إِنَّهُ لَيْسَ إِيَّايَ أَرَادَ بِهَا .. الكافي ۱/ ۲۹۴ ۲۹۵، ح ۷.

امام صادق علیه السلام از قول پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: فرشته عمل بنده ای را بالا می برد و از آن مسرور است، ولی چون آن عمل را که بصورت حسناتست . بالا برد، خدای عزوجل فرماید: آن اعمالرا در سجین گذارید. زیرا آن بنده این اعمالرا برای من بجا نیاورده.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **كَلَّا إِنَّ كِتابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ** قَالَ هُوَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ **وَ ما أَدْراكَ ما سِجِّينٌ** إِلَى قَوْلِهِ **الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ** الْأَوَّلُ وَ الثَّانِي **وَ ما يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ إِذا تُتْلى عَلَيْهِ آياتُنا قالَ أَساطِيرُ الْأَوَّلِينَ** وَ هُوَ الْأَوَّلُ وَ الثَّانِي كَانَا يُكَذِّبَانِ رَسُولَ اللهِ صلی الله علیه و آله . تفسير القمّي ۲/ ۴۱۱.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: منظور از كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ، فلان شخص و فلان شخص است و منظور از: وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ كِتَابٌ مَّرْقُومٌ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ، اوّلی و دوّمی است، وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ، منظور، اوّلی و دوّمی است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را تکذیب می کردند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ: مَا مِنْ عَبْدٍ إِلَّا وَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ بَيْضَاءُ فَإِذَا أَذْنَبَ ذَنْباً خَرَجَ فِي النُّكْتَةِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ فَإِنْ تَابَ ذَهَبَ ذَلِكَ السَّوَادُ وَ إِنْ تَمَادَى فِي الذُّنُوبِ زَادَ ذَلِكَ السَّوَادُ حَتَّى يُغَطِّيَ الْبَيَاضَ فَإِذَا غَطَّى الْبَيَاضَ لَمْ يَرْجِعْ صَاحِبُهُ إِلَى خَيْرٍ أَبَداً وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **كَلَّا بَلْ رانَ عَلى قُلُوبِهِمْ ما كانُوا يَكْسِبُونَ**. . الكافي ۲/ ۲۷۳، ح ۲۰.

امام باقر علیه السلام فرمود: هر بنده ای در دلش نقطه ای سفیدیست که چون گناهی کند. خال سیاهی در آن پیدا شود، سپس اگر توبه کند آن سیاهی برود، و اگر از گناه دنبال گیری کند، آن سیاهی بیفزاید تا روی سفیدی را بپوشاند، و چون سفیدی پوشیده شد، دیگر صاحب آن دل هرگز بخیر نگراید و همین است ، گفتار خدای عزوجل : كَلَّا بَلْ رانَ عَلى قُلُوبِهِمْ ما كانُوا يَكْسِبُونَ.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحَجَّالِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ تَذَاكَرُوا وَ تَلَاقَوْا وَ تَحَدَّثُوا فَإِنَّ الْحَدِيثَ جِلَاءٌ لِلْقُلُوبِ إِنَّ الْقُلُوبَ لَتَرِينُ كَمَا يَرِينُ السَّيْفُ جِلَاؤُهَا الْحَدِيثُ. . الكافي ١/ ٤١، ح ٨.

عبد الله بن محمد از اصحابش از قول رسولخدا صلى الله عليه و آله و سلم می‌گوید: با یکدیگر مذاکره و ملاقات و گفتگو کنید زیرا حدیث صیقل دلهاست همانا دلها مانند شمشیر زنگار می‌گیرد و صیقل آن‌ها حدیث است.

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام لِحَبِيبِ بْنِ مَسْلَمَةَ الْفِهْرِيِّ رُبَّ مَسِيرٍ لَكَ فِي غَيْرِ طَاعَةٍ قَالَ أَمَّا مَسِيرِي إِلَى أَبِيكَ فَلَا قَالَ بَلَى وَ لَكِنَّكَ أَطَعْتَ مُعَاوِيَةَ عَلَى دُنْيَا قَلِيلَةٍ وَ لَئِنْ كَانَ قَامَ بِكَ فِي دُنْيَاكَ لَقَدْ قَعَدَ بِكَ فِي آخِرَتِكَ فَلَوْ كُنْتَ إِذْ فَعَلْتَ شَرّاً قُلْتَ خَيْراً كُنْتَ كَمَا قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **خَلَطُوا عَمَلًا صالِحاً وَ آخَرَ سَيِّئاً** وَ لَكِنَّكَ كَمَا قَالَ **بَلْ رانَ عَلى قُلُوبِهِمْ ما كانُوا يَكْسِبُون**. المناقب ٤/ ٢٤.

فَضَّالٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ الرِّضَا عَلِيَّ بْنَ مُوسَى عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ** فَقَالَ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَا يُوصَفُ بِمَكَانٍ يَحُلُّ فِيهِ فَيُحْجَبَ عَنْهُ فِيهِ عِبَادُهُ وَ لَكِنَّهُ يَعْنِي إِنَّهُمْ عَنْ ثَوَابِ رَبِّهِمْ لَمَحْجُوبُونَ. العيون ١/ ١٠٣، ح ١٩.

فضّال از پدرش چنین نقل کرده است: که از امام هشتم علیه السلام در باره این آیه سؤال کردم: كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ حضرت فرمودند: نمی‌توان و صحیح نیست که خداوند را این طور وصف نمائیم که در جایی قرار می‌گیرد و بندگان در پس حجاب هستند و او را نمی‌بینند، بل که معنی آیه این است که از ثواب پروردگار خویش محرومند.

عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ السَّعْدَانِيِّ أَنَّ رَجُلًا أَتَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي قَدْ شَكَكْتُ فِي كِتَابِ اللهِ الْمُنْزَلِ قَالَ لَهُ عليه السلام ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ وَ كَيْفَ شَكَكْتَ فِي كِتَابِ اللهِ الْمُنْزَلِ قَالَ لِأَنِّي وَجَدْتُ الْكِتَابَ يُكَذِّبُ بَعْضُهُ بَعْضاً فَكَيْفَ لَا أَشُكُّ فِيهِ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام إِنَّ كِتَابَ اللهِ لَيُصَدِّقُ بَعْضُهُ بَعْضاً وَ لَا يُكَذِّبُ بَعْضُهُ بَعْضاً وَ لَكِنَّكَ لَمْ تُرْزَقْ عَقْلًا تَنْتَفِعُ بِهِ فَهَاتِ مَا شَكَكْتَ فِيهِ مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ لَهُ الرَّجُلُ إِنِّي وَجَدْتُ اللهَ يَقُولُ..... وَ أَمَّا قَوْلُهُ **كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ** فَإِنَّمَا يَعْنِي بِذَلِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَّهُمْ عَنْ ثَوَابِ رَبِّهِمْ مَحْجُوبُونَ قَالَ فَرَّجْتَ عَنِّي فَرَّجَ اللهُ عَنْكَ وَ حَلَلْتَ عَنِّي عُقْدَةً فَعَظَّمَ اللهُ أَجْرَكَ..... التوحيد/ ٢٦٥، ح ٥.

از ابو معمر سعدانی که مردی بخدمت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب صلوات اللهعلیه آمد و عرض کرد که یا امیر المؤمنین من در کتاب منزل خدا شک کرده ام علی علیه السلام بآن مرد فرمود که مادرت بمرگت نشیند و چگونه در کتاب منزل خدا شک کرده ای گفت از برای آن‌که من کتاب خدا را چنان یافتم که بعضی از آن بعضی را تکذیب میکند پس چگونه در آن شک نکنم علی بن ابی طالب علیه السلام فرمود که کتاب خدا بعضی از آن بعضی را تصدیق میکند و بعضی از آن بعضی را تکذیب نمیکند و تو را چنان گمان میکنم که عقلی بتو روزی نشده که بآن منتفع شوی پس آن‌چه را که در آن شک کرده از کتاب خدای عز و جل بیاور و بگو تا ببینم آن مرد بحضرت عرض کرد که من خدا را یافتم که می‌گوید..... جز این نیست که این را قصد دارد که روز قیامت ایشان از ثواب پروردگار خویش محجوب اند. گفت گشایشی برایم آوردی و گره مرا گشودی خدا اجرت را بزرگ نماید.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام ..... قُلْتُ: **ثُمَّ يُقالُ هذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ** ؟ قَالَ: يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ..... الكافي ١/ ٤٣٥، ح ٩١.

محمد بن ضیل می‌گوید به امام کاظم علیه السلام در باره ..... عرض کردم ثُمَ يُقالُ هذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ فرمود یعنی امیر المومنین علیه السلام.

المطفّفين ۳۰-۲۱

يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ (۲۱) إِنَّ الْأَبْرارَ لَفِي نَعِيمٍ (۲۲) عَلَى الْأَرائِكِ يَنْظُرُونَ (۲۳) تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ (۲۴) يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ (۲۵) خِتامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذلِكَ فَلْيَتَنافَسِ الْمُتَنافِسُونَ (۲۶) وَمِزاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ (۲۷) عَيْناً يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ (۲۸) إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ (۲۹) وَإِذا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغامَزُونَ (۳۰)

مقربان آن را مشاهده خواهند کرد (۲۱) براستی نیکوکاران در نعیم [الهی] خواهند بود (۲۲) بر تختها [نشسته] می نگرند (۲۳) از چهره هایشان طراوت نعمت [بهشت] را درمی یابی (۲۴) از باده ای مهر شده نوشانیده شوند (۲۵) [باده ای که] مهر آن مشك است و در این [نعمتها] مشتاقان باید بر یکدیگر پیشی گیرند (۲۶) و ترکیبش از [چشمه] تسنیم است (۲۷) چشمه ای که مقربان [خدا] از آن نوشند (۲۸) [آری در دنیا] کسانی که گناه میکردند آنان را که ایمان آورده بودند به ریشخند می گرفتند (۲۹) و چون بر ایشان می گذشتند اشاره چشم و ابرو با هم رد و بدل میکردند (۳۰)

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمالِيِّ قالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ إِنَ اللهَ خَلَقَنَا مِنْ أَعْلَى عِلِّيِّينَ وَ خَلَقَ قُلُوبَ شِيعَتِنَا مِمَّا خَلَقَنَا وَ خَلَقَ أَبْدَانَهُمْ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَقُلُوبُهُمْ تَهْوِي إِلَيْنَا لِأَنَّهَا خُلِقَتْ مِمَّا خُلِقْنَا ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **كَلَّا إِنَّ كِتابَ الْأَبْرارِ لَفِي عِلِّيِّينَ. وَ ما أَدْراكَ ما عِلِّيُّونَ. كِتابٌ مَرْقُومٌ. يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ** وَ خَلَقَ عَدُوَّنَا مِنْ سِجِّينٍ وَ خَلَقَ قُلُوبَ شِيعَتِهِمْ مِمَّا خَلَقَهُمْ مِنْهُ وَ أَبْدَانَهُمْ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَقُلُوبُهُمْ تَهْوِي إِلَيْهِمْ لِأَنَّهَا خُلِقَتْ مِمَّا خُلِقُوا مِنْهُ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **كَلَّا إِنَّ كِتابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ. وَ ما أَدْراكَ ما سِجِّينٌ. كِتابٌ مَرْقُومٌ.** الكافي ۱/ ۳۹۰، ح ٤.

از ابو حمزه ثمالی نقل شده است: شنیدم امام محمد باقر علیه السلام می فرماید: خداوند عزّ و جلّ، ما را از بالاترین مکان علّیین خلق نمود و دل های شیعه ما را نیز از همان چیزی خلق کرد که ما را آفرید، ولی بدن های آن‌ها را از چیز دیگری آفرید. دل های شیعه ما به سوی ما گرایش و تمایل دارند و نسبت به ما عشق می ورزند، چون آفرینش دلهای آن‌ها از همان چیزی بود که دلهای ما از آن آفریده شد سپس این آیات را تلاوت نمود : كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ كِتَابٌ مَّرْقُومٌ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ، و دشمنان ما را از سجّین خلق کرد، و دل های پیروان آنان را از همان چیز خلق نمود، ولی بدن های آن‌ها را از چیزی دیگر خلق کرد. دل های پیروانشان به سوی آنان تمایل دارند، به این دلیل که آفرینش دلهای آن‌ها از همان چیزی بود که دلهای آن‌ها از آن آفریده شد. سپس این آیات را تلاوت نمود: كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ كِتَابٌ مَّرْقُومٌ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قالَ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى خَلَقَنَا مِنْ نُورٍ مُبْتَدَعٍ مِنْ نُورٍ رَسَخَ ذَلِكَ النُّورُ فِي طِينَةٍ مِنْ أَعْلَى عِلِّيِّينَ وَ خَلَقَ قُلُوبَ شِيعَتِنَا مِمَّا خَلَقَ مِنْهُ أَبْدَانَنَا وَ خَلَقَ أَبْدَانَهُمْ مِنْ طِينَةٍ دُونَ ذَلِكَ فَقُلُوبُهُمْ تَهْوَى إِلَيْنَا لِأَنَّهَا خُلِقَتْ مِمَّا خُلِقْنَا مِنْهُ ثُمَّ قَرَأَ **كَلَّا إِنَّ كِتابَ الْأَبْرارِ لَفِي عِلِّيِّينَ وَ ما أَدْراكَ ما عِلِّيُّونَ كِتابٌ مَرْقُومٌ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ** وَ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى خَلَقَ قُلُوبَ أَعْدَائِنَا مِنْ طِينَةٍ

مِنْ سِجِّينٍ وَ خَلَقَ أَبْدَانَهُمْ مِنْ طِينَةٍ مِنْ دُونِ ذَلِكَ وَ خَلَقَ قُلُوبَ شِيعَتِهِمْ مِمَّا خَلَقَ مِنْهُ أَبْدَانَهُمْ فَقُلُوبُهُمْ تَهْوَى إِلَيْهِمْ ثُمَّ قَرَأَ **إِنَّ كِتابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ وَ ما أَدْراكَ ما سِجِّينٌ كِتابٌ مَرْقُومٌ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ.** العلل/ ۱۱۷، ح ۱٤.

امام صادق علیه السلام فرمودند: خداوند تبارک و تعالی ما را از نوری که در طینتی از اعلاء علیّین رسوخ نموده آفرید و قلوب شیعیانمان را از آن‌چه بدنهای ما را از آن آفرید ایجاد کرد و بدنهایشان را از طینتی دیگر خلق نمود، لذا دلهایشان به ما مایل می‌باشد، سپس آیات زیر را تلاوت فرمودند: كَلَّا إِنَّ كِتابَ الْأَبْرارِ لَفِي عِلِّيِّينَ، وَ ما أَدْراكَ ما عِلِّيُّونَ كِتابٌ مَرْقُومٌ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ. پس از آن فرمودند: حقّ تبارک و تعالی قلوب دشمنان ما را از طینت سجّین و ابدانشان را از طینت دیگری آفرید و دلهای شیعیانشان را از آن‌چه ابدان ایشان را خلق کرد آفرید از این رو دلهای شیعیان آن‌ها به ایشان مایل است، سپس آیه زیر را قرائت فرمود: كَلَّا إِنَّ كِتابَ الفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ وَ ما أَدْراكَ ما سِجِّينٌ كِتابٌ مَرْقُومٌ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَ هُوَ يُخَاطِبُ عَلِيّاً عليه السلام يَقُولُ يَا عَلِيُّ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى كَانَ وَ لَا شَيْءَ مَعَهُ فَخَلَقَنِي وَ خَلَقَكَ رُوحَيْنِ مِنْ نُورِ جَلَالِهِ وَ كُنَّا أَمَامَ عَرْشِ رَبِّ الْعَالَمِينَ نُسَبِّحُ اللهَ وَ نُقَدِّسُهُ وَ نَحْمَدُهُ وَ نُهَلِّلُهُ وَ ذَلِكَ قَبْلَ أَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِينَ فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ خَلَقَنِي وَ إِيَّاكَ مِنْ طِينَةٍ وَاحِدَةٍ مِنْ طِينَةٍ عِلِّيِّينَ وَ عَجَنَنَا بِذَلِكَ النُّورِ وَ غَمَسَنَا فِي جَمِيعِ الْأَنْوَارِ وَ أَنْهَارِ الْجَنَّةِ ثُمَّ خَلَقَ آدَمَ وَ اسْتَوْدَعَ صُلْبَهُ تِلْكَ الطِّينَةَ وَ النُّورَ فَلَمَّا خَلَقَهُ اسْتَخْرَجَ ذُرِّيَّتَهُ مِنْ ظَهْرِهِ فَاسْتَنْطَقَهُمْ وَ قَرَّرَهُمْ بِرُبُوبِيَّتِهِ فَأَوَّلُ خَلْقٍ أَقَرَّ لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ أَنَا وَ أَنْتَ وَ النَّبِيُّونَ عَلَى قَدْرِ مَنَازِلِهِمْ وَ قُرْبِهِمْ مِنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى صَدَقْتُمَا وَ أَقْرَرْتُمَا يَا مُحَمَّدُ وَ يَا عَلِيُّ وَ سَبَقْتُمَا خَلْقِي إِلَى طَاعَتِي وَ كَذَلِكَ كُنْتُمَا فِي سَابِقِ عِلْمِي فِيكُمَا فَأَنْتُمَا صَفْوَتِي مِنْ خَلْقِي وَ الْأَئِمَّةُ مِنْ ذُرِّيَّتِكُمَا وَ شِيعَتُكُمَا وَ كَذَلِكَ خَلَقْتُكُمْ ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَا عَلِيُّ فَكَانَتِ الطِّينَةُ فِي صُلْبِ آدَمَ وَ نُورِي وَ نُورُكَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ فَمَا زَالَ ذَلِكَ النُّورُ يَنْتَقِلُ بَيْنَ أَعْيُنِ النَّبِيِّينَ وَ الْمُنْتَجَبِينَ حَتَّى وَصَلَ النُّورُ وَ الطِّينَةُ إِلَى صُلْبِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَافْتَرَقَ نِصْفَيْنِ فَخَلَقَنِي اللهُ مِنْ نِصْفِهِ وَ اتَّخَذَنِي نَبِيّاً وَ رَسُولًا وَ خَلَقَكَ مِنَ النِّصْفِ الْآخَرِ فَاتَّخَذَكَ خَلِيفَةً وَ وَصِيّاً وَ وَلِيّاً فَلَمَّا كُنْتُ مِنْ عَظَمَةِ رَبِّي كَقَابَ **قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى** قَالَ لِي يَا مُحَمَّدُ مَنْ أَطْوَعُ خَلْقِي لَكَ فَقُلْتُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ فَاتَّخِذْهُ خَلِيفَةً وَ وَصِيّاً فَقَدِ اتَّخَذْتُهُ صَفِيّاً وَ وَلِيّاً يَا مُحَمَّدُ كَتَبْتُ اسْمَكَ وَ اسْمَهُ عَلَى عَرْشِي مِنْ قَبْلِ أَنْ أَخْلُقَ خَلْقِي مَحَبَّةً مِنِّي لَكُمَا وَ لِمَنْ أَحَبَّكُمَا وَ تَوَلَّاكُمَا وَ أَطَاعَكُمَا فَمَنْ أَحَبَّكُمَا وَ أَطَاعَكُمَا وَ تَوَلَّاكُمَا كَانَ عِنْدِي مِنَ الْمُقَرَّبِينَ وَ مَنْ جَحَدَ وَلَايَتَكُمَا وَ عَدَلَ عَنْكُمَا كَانَ عِنْدِي مِنَ الْكَافِرِينَ الضَّالِّينَ ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَا عَلِيُّ فَمَنْ ذَا يَلِجُ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ وَ أَنَا وَ أَنْتَ مِنْ نُورٍ وَاحِدٍ وَ طِينَةٍ وَاحِدَةٍ فَأَنْتَ أَحَقُّ النَّاسِ بِي فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ وُلْدُكَ وُلْدِي وَ شِيعَتُكُمْ شِيعَتِي وَ أَوْلِيَاؤُكُمْ أَوْلِيَائِي وَ أَنْتُمْ مَعِي غداً فِي الْجَنَّةِ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۷۳، ح ٤.

ابن عباس نقل می کند: شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم، علی علیه السلام را مورد خطاب قرار می داد و می فرمود: ای علی! خداوند عزّ و جلّ بود و چیزی همراه او موجود نبود، و من و تو را به صورت دو روح از نور جلالش آفرید، و ما مقابل عرش پروردگار جهانیان، خداوند را تسبیح و تقدیس و حمد و ستایش می کردیم، و این در زمانی بود که هنوز آسمان ها و زمین ها آفریده نشده بودند. آن گاه که خداوند متعال خواست آدم را بیافریند، من و تو را از یک گل آفرید؛ از گل عِلّیّین آفرید، و ما را با آن نور درآمیخت، و ما را در تمامی انوار و رودهای بهشتی فرو برد. سپس آدم را آفرید و آن گل و آن نور را در صُلب او به امانت گذاشت و هنگامی که وی را آفرید، ذرّیّه و اولاد وی را از صُلب او خارج نمود و در مورد ربوبیّت خود از آن‌ها اعتراف گرفت.

اولین آفریدگانی که به ربوبیّت او اعتراف کردند، من و تو و پیامبران به ترتیب رتبه و درجه نزدیکی آن‌ها به خداوند عزّ و جلّ بودیم؛ و خداوند عزّ و جلّ فرمود: ای محمد و ای علی! صداقت ورزیدید و اعتراف کردید و در اطاعت و پیروی از من، بر تمامی آفریدگانم پیشی گرفتید و در علم قدیم من نیز این گونه بودید. شما بهترین آفریدگانم هستید و هم چنین امامان از نسل شما و شیعه و پیروان شما. من این گونه شما را خلق کردم. سپس پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ای علی! آن گل در صُلب آدم بود، در حالی که نور من و نور تو بین دو چشمش بود، و هم‌چنان آن نور بین چشم های پیامبران و برگزیدگان منتقل می شد تا این که این نور و این گل به صُلب عبد المُطّلِب رسید که دو نیمه شد، و خداوند از یک نیمه آن مرا آفرید و مرا به عنوان پیامبر و رسول برگزید، و تو را از نیمه دیگر آن آفرید، و تو را به عنوان خلیفه و وصی تعیین کرد و در آن هنگام که فاصله من از عظمت پروردگارم به اندازه دو سر یک قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنى ، خداوند به من فرمود: ای محمد! فرمانبردارترین بنده من به تو کیست؟ عرض کردم: علی بن ابی طالب. پس خدای عزّ و جلّ فرمود: وی را به عنوان خلیفه و وصیّ خود تعیین کن که من او را به عنوان ولیّ و برگزیده تعیین کردم. ای محمد! من پیش از آن که خلق را بیافرینم، به دلیل این که شما را و هر آن کس که شما را دوست داشته باشد و ولایت شما را بپذیرد و از شما پیروی کند، دوست دارم، نام تو را و نام او را بر عرش خود نوشتم. هر آن کس که شما را دوست داشته باشد و از شما پیروی کند و ولایت شما را بپذیرد، در نزد من از نزدیکان خواهد بود و هر آن کس که ولایت شما را انکار کند و از شما پیروی نکند، در نزد من از جمله کافران گمراه شده خواهد بود. سپس پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ای علی! چه کسی می تواند میان من و تو جای گیرد، در حالی که من و او از نوری واحد و از یک گل آفریده شده ایم. تو شایسته ترین مردم نسبت به من در دنیا و آخرت هستی، و فرزندان تو، فرزندان من هستند، و شیعه تو، شیعه من هستند، و اولیای تو اولیای من هستند، و فردا، شما در بهشت، همراه من خواهید بود.

عَنْ سَعِيدِ بْنِ عُثْمَانَ الْخَزَّارِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْمَدَائِنِيَّ يَقُولُ **كَلَّا إِنَّ كِتابَ الْأَبْرارِ لَفِي عِلِّيِّينَ وَ ما أَدْراكَ ما عِلِّيُّونَ كِتابٌ مَرْقُومٌ** بِالْخَيْرِ مَرْقُومٌ بِحُبِ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام ثُمَّ قَالَ **كَلَّا إِنَّ كِتابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۷۵، ح ۵.

سعید بن عثمان خزار گوید شنیدم ابو سعید مدائنی می‌گفت كَلَّا إِنَّ كِتابَ الْأَبْرارِ لَفِي عِلِّيِّينَ وَ ما أَدْراكَ ما عِلِّيُّونَ كِتابٌ مَرْقُومٌ به خیر نوشته شده به حب محمد و آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین سپس گفت كَلَّا إِنَّ كِتابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ.

عَنِ الْحَارِثِ الْهَمْدَانِيِّ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَ هُوَ سَاجِدٌ يَبْكِي حَتَّى عَلَا نَحِيبُهُ وَ ارْتَفَعَ صَوْتُهُ بِالْبُكَاءِ فَقُلْنَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَقَدْ أَمْرَضَنَا بُكَاكَ وَ أَمَضَّنَا وَ أَشْجَانَا وَ مَا رَأَيْنَاكَ قَدْ فَعَلْتَ مِثْلَ هَذَا الْفِعْلِ قَطُّ فَقَالَ كُنْتُ سَاجِداً أَدْعُو رَبِّي بِدُعَاءِ الْخَيْرِ فِي سَجْدَتِي فَغَلَبَتْنِي عَيْنِي فَرَأَيْتُ رُؤْيَا هَالَتْنِي وَ أَفْظَعَتْنِي رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله قَائِماً وَ هُوَ يَقُولُ يَا أَبَا الْحَسَنِ طَالَتْ غَيْبَتُكَ عَنِّي وَ قَدِ اشْتَقْتُ إِلَى رُؤْيَتِكَ وَ قَدْ أَنْجَزَ لِي رَبِّي مَا وَعَدَنِي فِيكَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ وَ مَا الَّذِي أَنْجَزَ لَكَ فِيَّ قَالَ أَنْجَزَ لِي فِيكَ وَ فِي زَوْجَتِكَ وَ ابْنَيْكَ وَ ذُرِّيَّتِكَ فِي الدَّرَجَاتِ الْعُلَى فِي عِلِّيِّينَ وَ قُلْتُ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ فَشِيعَتُنَا قَالَ شِيعَتُنَا مَعَنَا وَ قُصُورُهُمْ بِحِذَاءِ قُصُورِنَا وَ مَنَازِلُهُمْ مُقَابِلَ مَنَازِلِنَا فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ فَمَا لِشِيعَتِنَا فِي الدُّنْيَا قَالَ الْأَمْنُ وَ الْعَافِيَةُ قُلْتُ فَمَا لَهُمْ عِنْدَ الْمَوْتِ قَالَ يَحْكُمُ الرَّجُلُ فِي نَفْسِهِ وَ يُؤْمَرُ مَلَكُ الْمَوْتِ بِطَاعَتِهِ وَ أَيِّ مَوْتَةٍ شَاءَ مَاتَهَا وَ إِنَّ شِيعَتَنَا لَيَمُوتُونَ عَلَى قَدْرِ حُبِّهِمْ لَنَا قُلْتُ فَمَا لِذَلِكَ حَدٌّ يُعْرَفُ

قَالَ بَلَى إِنَّ أَشَدَّ شِيعَتِنَا لَنَا حُبّاً يَكُونُ خُرُوجُ نَفْسِهِ كَشُرْبِ أَحَدِكُمْ فِي الْيَوْمِ الصَّائِفِ الْمَاءَ الْبَارِدَ الَّذِي يَنْتَفِعُ مِنْهُ الْقَلْبُ وَ إِنَّ سَائِرَهُمْ لَيَمُوتُ كَمَا يُغَطُّ أَحَدُكُمْ عَلَى فِرَاشِهِ كَأَقَرِّ مَا كَانَتْ عَيْنُهُ بِمَوْتِهِ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۷٦ ۷۷۷، ح ۸.

حارث همدانی نقل کرده است که: بر امیر المؤمنین علیه السلام وارد شدم، در حالی که ایشان گریه کنان به سجده رفته بودند، تا این که صدای گریه او بالا آمد. پس به ایشان عرض کردیم: ای امیر المؤمنین! گریه تو دل ما را به درد آورد و ما را سخت غمگین و اندوهگین کرد؛ تاکنون تو را هرگز در این حال ندیده بودیم. فرمود: در حالت سجده، خداوند خویش را با دعای برگزیدگان دعا می کردم که دیدگانم بر من غلبه کردند ، و خوابی دیدم که مرا به ترس و وحشت انداخت. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را دیدم که در حالت ایستاده می فرمود: ای ابا الحسن! غَیبت و دوری تو از من به طول انجامید؛ من مشتاق دیدار تو شده‌ام و خداوند آن وعده ای را که درباره تو به من داده بود، به انجام رسانید. عرض کردم: ای رسول خدا! خداوند چه وعده ای درباره من به شما داده بود؟ فرمود: وعده ای که به من داده بود، این بود که تو را و همسرت و دو فرزندت و ذرّیّه و اولاد تو را در بالاترین درجات در عِلّیّین جای دهد و به این وعده جامه عمل پوشید. عرض کردم: پدر و مادرم فدایت شوند! پس شیعه ما را چه خواهد شد؟ فرمود: آن‌ها همراه ما هستند و قصرهای آن‌ها رو به روی قصرهای ما خواهد بود و منازل آن‌ها مقابل منازل ما خواهد بود. پس عرض کردم: شیعه ما را در دنیا چه حاصل آید؟ فرمود: اَمنیت و عافیت و سلامتی. عرض کردم: در هنگام مرگ آن‌ها را چه حاصل آید؟ فرمود: شخص، مهار و کنترل خویش را در اختیار دارد و به ملک الموت دستور داده می شود که از او پیروی کند و او را همان گونه بمیراند که خودش دوست دارد و نیز این که شیعه و پیروان ما به مقدار دوستی شان نسبت به ما می میرند. عرض کردم: آیا این امر حدّ و اندازه شناخته شده ای دارد؟ فرمود: آری، شیعیانی که بیشترین عشق ومحبت را نسبت به ما می ورزند، خارج شدن جان های آن‌ها مانند خوردن آب خنک در روز گرم تابستانی است که باعث بهره مندی قلب می شود و سایر شیعیان ما، چنان می‌میرند که گویی در بستر خویش به خواب می‌روند و لحظه مرگ برای آنان شادمانه‌ترین لحظه‌ای است که داشته‌اند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ: مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِناً مِنْ جُوعٍ أَطْعَمَهُ اللهُ مِنْ ثِمَارِ الْجَنَّةِ وَ مَنْ سَقَى مُؤْمِناً مِنْ ظَمَإٍ سَقَاهُ اللهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ.. الكافي ۲/ ۲۰۱، ح ۵.

علی بن الحسین علیهما السلام فرمود: هر که مؤ منی را از گرسنگی سیر کند، خدایش از میوه های بهشت خوراند و هر که مؤ من تشنه ئی را آب دهد، خدایش از شراب بهشتی سر بمهر بنوشاند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ مَنْ تَرَكَ الْخَمْرَ لِغَيْرِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ سَقَاهُ اللهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ قَالَ قُلْتُ فَيَتْرُكُهُ لِغَيْرِ وَجْهِ اللهِ قَالَ نَعَمْ صِيَانَةً لِنَفْسِهِ. الفقيه ٤/ ۲۵۵، ح ۸۲۱.

امام جعفر صادق علیه السلام می فرماید: هر کس شراب خواری را ترک کند، و این ترک کردن شراب، به خاطر غیر خدا باشد ، خداوند شرابی مُهر شده به وی خواهد نوشاند. عرض کرد: ترک کردن شراب به خاطر خدا نباشد؟ فرمود: آری، برای محافظت و نگهداری از خویشتن باشد.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ قَامَ فِينَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَأَخَذَ بِضَبْعَيْ عَلِي بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام حَتَّى رُئِيَ بَيَاضُ إِبْطَيْهِ وَ قَالَ لَهُ إِنَّ اللهَ ابْتَدَأَنِي فِيكَ بِسَبْعِ خِصَالٍ..... تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۷۷، ح ۹.

جابر بن عبد الله نقل كرده است كه: رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم به پا خواست و دست على بن ابى طالب عليه السلام را گرفت و بالا برد به طورى كه سفيدى زير بغل او ديده شد و به على عليه السلام فرمود: خداوند در هفت خصلت مرا بر سايرين پيش انداخته است كه تو نيز همراه من هستى.

عَنْ الْبَاقِرُ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **كَلَّا إِنَ كِتابَ الْأَبْرارِ** إِلَى قَوْلِهِ **الْمُقَرَّبُونَ** وَ هُوَ رَسُولُ اللهِ وَ عَلِيٌّ وَ فَاطِمَةُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهم السلام المناقب ٤/ ٣.

امام باقر عليه السلام در باره آيه كَلَّا إِنَ كِتابَ الْأَبْرارِ تا الْمُقَرَّبُونَ فرمودند: اينها رسول خدا و على و فاظمه و حسن و حسين عليهم السلام هستند.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَ مِزاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ** قَالَ هُوَ أَشْرَفُ شَرَابٍ فِي الْجَنَّةِ يَشْرَبُهُ مُحَمَّدٌ وَ آلُ مُحَمَّدٍ وَ هُمُ الْمُقَرَّبُونَ السَّابِقُونَ رَسُولُ اللهِ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ الْأَئِمَّةُ وَ فَاطِمَةُ وَ خَدِيجَةُ عليها السلام وَ عَلَى ذُرِّيَّتِهِمْ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِيمَانٍ تُسَنَّمُ عَلَيْهِمْ مِنْ أَعَالِي دُورِهِم. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۷۷ ۷۷۸، ح ۱۰.

جابر بن عبد الله كه خداوند از او خشنود باد از پيامبر صلى الله عليه و آله و سلم درباره اين آيه روايت كرده است كه: وَمِزَاجُهُ مِن تَسْنِيمٍ ، مى فرمايد: والاترين شراب در بهشت است، و محمد و آل محمد كه سلام و درود خدا بر همه آنان باد از آن مى نوشند . آن‌ها مقرّبون و سابقون هستند؛ يعنى رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم و على بن ابى طالب و ائمّه هدى و حضرت فاطمه و خديجه و فرزندان آن‌ها صلوات الله عليهم اجمعين كه از روى ايمان و اعتقاد از آن‌ها پيروى كردند و از بالاى منزل هايشان به آن‌ها آن شراب داده مى شود.

المطفّفين ۳۶-۳۱

وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ (۳۱) وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُّونَ (۳۲) وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ (۳۳) فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ (۳۴) عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ (۳۵) هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (۳۶)

وهنگامى كه نزد خانواده[هاى] خود بازمى گشتند به شوخ طبعى مى پرداختند (۳۱) و چون مؤمنان را مى ديدند مى گفتند اينها [جماعتى] گمراهند (۳۲) و حال آنكه آنان براى بازرسى [كار] شان فرستاده نشده بودند (۳۳) و [لى] امروز مؤمنانند كه بر كافران خنده مى زنند (۳۴) بر تختها [ى خود نشسته] نظاره مى كنند (۳۵) [تا ببينند] آيا كافران به پاداش آن چه ميكردند رسيده اند (۳۶)

عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رِبْعِيٍّ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام أَنَّهُ كَانَ يَمُرُّ بِالنَّفَرِ مِنْ قُرَيْشٍ فَيَقُولُونَ انْظُرُوا إِلَى هَذَا الَّذِي اصْطَفَاهُ مُحَمَّدٌ وَ اخْتَارَهُ مِنْ بَيْنِ أَهْلِهِ وَ يَتَغَامَزُونَ فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَاتُ **إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ وَ إِذا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغامَزُونَ** إِلَى آخِرِ السُّورَةِ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۸۰، ح ۱۳.

عَبایه بن رِبعی، از امام علی علیه السلام نقل کرده است: آن حضرت بر گروهی از قریشی ها گذر کرد. آن‌ها گفتند: ببینید، این کسی است که محمد او را برگزید و از میان تمامی خویشاوندان خود، او را انتخاب کرد. آنان با چشم و ابرو اشاره می کردند ، پس این آیات نازل شد: إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُواْ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ وَإِذَا مَرُّواْ بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ تا پایان سوره.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ** قَالَ ذَاكَ هُوَ الْحَارِثُ بْنُ قَيْسٍ وَ أُنَاسٌ مَعَهُ كَانُوا إِذَا مَرَّ بِهِمْ عَلِيٌّ عليه السلام قَالُوا انْظُرُوا إِلَى هَذَا الَّذِي اصْطَفَاهُ مُحَمَّدٌ وَ اخْتَارَهُ مِنْ بَيْنِ أَهْلِ بَيْتِهِ فَكَانُوا يَسْخَرُونَ وَ يَضْحَكُونَ فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ فُتِحَ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ بَابٌ فَعَلِيٌّ عليه السلام يَوْمَئِذٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَّكِئٌ وَ يَقُولُ لَهُمْ هَلُمَّ لَكُمْ فَإِذَا جَاءُوا سَدَّ بَيْنَهُمُ الْبَابُ فَهُوَ كَذَلِكَ يَسْخَرُ مِنْهُمْ وَ يَضْحَكُ وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى **فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ عَلَى الْأَرائِكِ يَنْظُرُونَ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ ما كانُوا يَفْعَلُون.** تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۸۰، ح ۱٤.

از ابن عباس درباره این آیه شریفه: إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُواْ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ نقل شده است که می گوید: آن شخص، حارث بن قیس و گروه همراه وی بودند که هرگاه علی علیه السلام از کنار آن‌ها می گذشت، می گفتند: این همان کسی است که محمد، وی را برگزید و از میان خویشاوندان خود، او را انتخاب کرد، ببینید! و مسخره می‌کردند و می خندیدند. آن گاه که روز قیامت فرا رسد، بین بهشت و دوزخ دری گشوده می شود و علی علیه السلام در آن زمان بر اورنگ ها تکیه داده است و به آن‌ها می گوید: بشتابید، این برای شماست و چون آن‌ها می آیند، دری که گشوده شده بود، بسته می شود، و او نیز آن‌ها را به سُخره می گیرد و به آن‌ها می خندد؛ همان گونه که خداوند عزّ و جلّ می فرماید: فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُواْ مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ عَلَى الأَرَائِكِ يَنظُرُونَ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ.

عَنْ عبد الرحمن سالم عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ** إِلَى آخِرِ السُّورَةِ نَزَلَتْ فِي عَلِيٍّ عليه السلام وَ فِي الَّذِينَ اسْتَهْزَءُوا بِهِ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ وَ ذَلِكَ أَنَّ عَلِيّاً عليه السلام مَرَّ عَلَى قَوْمٍ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ وَ الْمُنَافِقِينَ فَسَخِرُوا مِنْه.: تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۸۱، ح ۱۰.

عبد الرحمن سالم، از امام جعفر صادق علیه السلام درباره این آیات: إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُواْ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ، تا پایان سوره نقل شده است که: این آیات در خصوص علی علیه السلام و آن گروه از بنی امیّه که وی را به سخره گرفتند، نازل شد. علیعلیه السلام بر گروهی از بنی امیّه و منافقین گذر کرد و آن‌ها وی را مسخره کردند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أُخْرِجَتْ أَرِيكَتَانِ مِنَ الْجَنَّةِ فَبُسِطَتَا عَلَى شَفِيرِ جَهَنَّمَ ثُمَّ يَجِيءُ عَلِيٌّ عليه السلام حَتَّى يَقْعُدَ عَلَيْهِمَا فَإِذَا قَعَدَ ضَحِكَ وَ إِذَا ضَحِكَ انْقَلَبَتْ جَهَنَّمُ فَصَارَ عَالِيهَا سَافِلَهَا ثُمَّ يُخْرَجَانِ فَيُوقَفَانِ بَيْنَ يَدَيْهِ فَيَقُولَانِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ يَا وَصِيَّ رَسُولِ اللهِ أَ لَا تَرْحَمُنَا أَ لَا تَشْفَعُ لَنَا عِنْدَ رَبِّكَ قَالَ فَيَضْحَكُ مِنْهُمَا ثُمَّ يَقُومُ فَيَدْخُلُ الْأَرِيكَتَانِ وَ يُعَادَانِ إِلَى مَوْضِعِهِمَا فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ عَلَى الْأَرائِكِ يَنْظُرُونَ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ ما كانُوا يَفْعَلُون.** تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۸۱ ۷۸۲، ح ۱۷.

امام زین العابدین علیه السلام فرمودند: در روز قیامت، دو تخت از بهشت آورده می شود و بر کناره دوزخ گذاشته می شود. سپس علی علیه السلام می آید و بر آن‌ها می نشیند، و آن گاه که می نشیند، می‌خندد و آن گاه که می خندد، دوزخ، واژگون شده و زیر

و رو می شود. سپس آن دو بیرون آورده می شوند و در مقابل وی قرار داده می شوند، و می گویند: ای امیر المؤمنین! ای وصیّ و جانشین رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم! آیا به ما رحم نمی کنی و برای ما نزد پروردگارت شفاعت نمی کنی؟ پس علی علیه السلام به آن‌ها می خندد، سپس از آن جا بر می خیزد و آن دو تخت به داخل برده می شوند و به جای‌گاه خود بازگردانده می شوند، و این همان سخن خداوند عزّ و جلّ است که می‌فرماید: فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُواْ مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ عَلَى الْأَرَائِكِ يَنظُرُونَ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ.

۸۴. الانشقاق

الانشقاق ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ (۱) وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ (۲) وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ (۳) وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ (۴) وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ (۵) يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ (۶) فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ (۷) فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا (۸) وَيَنْقَلِبُ إِلَى أَهْلِهِ مَسْرُورًا (۹) وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ (۱۰)

به‌نام خداوند رحمتگر مهربان. آنگاه که آسمان ز هم بشکافد (۱) و پروردگارش را فرمان برد و [چنین] سزد (۲) و آنگاه که زمین کشیده شود (۳) و آن چه را که در آن است بیرون افکند و تهی شود (۴) و پروردگارش را فرمان برد و [چنین] سزد (۵) ای انسان حقا که تو به سوی پروردگار خود بسختی در تلاشی و او را ملاقات خواهی کرد (۶) اما کسی که کارنامه اش به دست راستش داده شود (۷) بزودی اش حسابی بس آسان کنند (۸) و شادمان به سوی کسانش بازگردد (۹) و اما کسی که کارنامه اش از پشت سرش به او داده شود (۱۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله كُلُّ مُحَاسَبٍ مُعَذَّبٌ فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ يَا رَسُولَ اللهِ فَأَيْنَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِساباً يَسِيراً** قَالَ ذَلِكَ الْعَرْضُ يَعْنِي التَّصَفُّحَ.. المعاني/ ۲۶۲، ح ۱.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: هر کسی که از او حسابرسی می شود، عذاب خواهد دید. شخصی به وی گفت: ای رسول خدا! پس این سخن خداوند عزّ و جلّ چه می شود: فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ؟ فرمود: آن، عرضه داشتن و نمایش است یعنی رسیدگی همراه با عفو و بخشش است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّمَا يُدَاقُّ اللهُ الْعِبَادَ فِي الْحِسَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى قَدْرِ مَا آتَاهُمْ مِنَ الْعُقُولِ فِي الدُّنْيَا المحاسن/ ۱۹۵، ح ۱۶.

امام باقر علیه السلام فرمودند:بدرستیکه دقت حساب بندگان در روز قیامت به اندازه عقلی است که به آن‌ها داده شده.

الانشقاق ۲۰-۱۱

فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا (۱۱) وَيَصْلَى سَعِيرًا (۱۲) إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا (۱۳) إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ (۱۴) بَلَى إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا (۱۵) فَلَا أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ (۱۶) وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ (۱۷) وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ (۱۸) لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ (۱۹) فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (۲۰)

زود اکه هلاك [خویش] خواهد (۱۱) و در آتش افروخته در آید (۱۲) او در [میان] خانواده خود شادمان بود (۱۳) او می پنداشت که هرگز برنخواهد گشت (۱۴) آری در حقیقت پروردگارش به او بینا بود (۱۵) نه نه سوگند به شفق (۱۶) سوگند به شب و آن چه [شب] فرو پوشاند (۱۷) سوگند به ماه چون [ب در] تمام شود (۱۸) که قطعا از حالی به حالی برخواهید نشست (۱۹) پس چرا آنان باور نمی دارند (۲۰)

عَنْ سَدِيرٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ إِذَا بَعَثَ اللهُ الْمُؤْمِنَ مِنْ قَبْرِهِ خَرَجَ مَعَهُ مِثَالٌ يَقْدُمُهُ أَمَامَهُ كُلَّمَا رَأَى الْمُؤْمِنُ هَوْلًا مِنْ أَهْوَالِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَ لَهُ الْمِثَالُ لَا تَفْزَعْ وَ لَا تَحْزَنْ وَ أَبْشِرْ بِالسُّرُورِ وَ الْكَرَامَةِ مِنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّى يَقِفَ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَيُحَاسِبُهُ حِسَاباً يَسِيراً وَ يَأْمُرُ بِهِ إِلَى الْجَنَّةِ وَ الْمِثَالُ أَمَامَهُ فَيَقُولُ لَهُ الْمُؤْمِنُ يَرْحَمُكَ اللهُ نِعْمَ الْخَارِجُ خَرَجْتَ مَعِي مِنْ قَبْرِي وَ مَا زِلْتَ تُبَشِّرُنِي بِالسُّرُورِ وَ الْكَرَامَةِ مِنَ اللهِ حَتَّى رَأَيْتُ ذَلِكَ فَيَقُولُ مَنْ أَنْتَ فَيَقُولُ أَنَا السُّرُورُ الَّذِي كُنْتَ أَدْخَلْتَهُ عَلَى أَخِيكَ الْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا خَلَقَنِيَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْهُ لِأُبَشِّرَكَ. الكافي ۲/ ۱۹۰، ح ۸.

سدیر صیرفی گوید امام صادق علیه السلام در حدیثی طولانی فرمودند: چون خدا مؤ من را از گورش درآورد، تمثالی با او خارج شود که در جلو او راه رود، و هرگاه مؤ من یکی از هراسهای روز قیامت را بیند، تمثال باو گوید: نترس و غم مخور، ترا مژده باد بشادی و کرامت خدای عزوجل تا در برابر خدای عزوجل بایستد، خدا هم بآسانی از او حساب کشد، و بسوی بهشتش فرمان دهد و تمثال در جلوش باشد. مؤ من باو گوید: چه خوب کسی بودی تو که از گور همراه من درآمدی و همواره مرا بشادی و کرامت خدا مژده دادی تا آنرا دیدم ، سپس گوید: تو کیستی ؟ گوید: من آن شادی هستم که در دنیا به برادر مؤ منت رسانیدی خدای عزوجل مرا از آن شادی آفرید تا ترا مژده ده.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ .... وَ النَّاسُ يَوْمَئِذٍ عَلَى طَبَقَاتٍ وَ مَنَازِلَ فَمِنْهُمْ مَنْ **يُحَاسَبُ حِساباً يَسِيراً وَ يَنْقَلِبُ إِلى أَهْلِهِ مَسْرُوراً** وَ مِنْهُمُ الَّذِينَ **يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ** ... **بِغَيْرِ حِسابٍ** لِأَنَّهُمْ لَمْ يَتَلَبَّسُوا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَ إِنَّمَا الْحِسَابُ هُنَاكَ عَلَى مَنْ تَلَبَّسَ بِهَا هَاهُنَا وَ مِنْهُمْ مَنْ يُحَاسَبُ عَلَى النَّقِيرِ وَ الْقِطْمِيرِ وَ يَصِيرُ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ..... الاحتجاج/ ۲۴۴.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....و مردم در آن روز در طبقات و منازل مختلفی هستند، برخی از ایشان يُحَاسَبُ حِساباً يَسِيراً وَ يَنْقَلِبُ إِلى أَهْلِهِ مَسْرُوراً ، و برخی از ایشان بدون حساب و کتاب يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ .....، زیرا ایشان کار دنیا را متلبّس و مختلط نساختند، زیرا حساب در آن‌جابرای کسی است که کار دنیا را متلبّس نماید، و برخی دیگر از ایشان به حساب قلیل و کثیر و صغیر گشته پس از آن داخل شعله آتش گردند.....

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ قَوْلُهُ تَعَالَى **فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتابَهُ بِيَمِينِهِ فَسَوْفَ يُحاسَبُ حِساباً يَسِيراً وَ يَنْقَلِبُ إِلى أَهْلِهِ مَسْرُوراً** هُوَ عَلِيٌّ وَ شِيعَتُهُ يُؤْتَوْنَ كُتُبَهُمْ بِأَيْمَانِهِمْ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۸۲، ح ۱.

ابو بصیر، از امام جعفر صادق علیه السلام نقل می کند: منظور از این آیات: فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا وَيَنقَلِبُ إِلَى أَهْلِهِ مَسْرُورًا علی علیه السلام و شیعه وی هستند که نامه اعمالشان به دست راست شان تحویل داده می شود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتابَهُ بِيَمِينِهِ** فَهُوَ أَبُو سَلَمَةَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْأَسْوَدِ بْنِ هِلَالٍ الْمَخْزُومِيُّ وَ هُوَ مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ **وَ أَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتابَهُ وَراءَ ظَهْرِهِ** فَهُوَ الْأَسْوَدُ بْنُ عَبْدِ الْأَسْوَدِ بْنِ هِلَالٍ الْمَخْزُومِيُّ قَتَلَهُ حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ يَوْمَ بَدْرٍ. تفسير القمّي ۲/ ۴۱۲.

امام محمد باقر علیه السلام فرمودند: منظور از: فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ابو سلمه عبد الله بن عبد الأسود بن هلال مخزونی است که از بنی مخزوم است. و منظور از: وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاء ظَهْرِهِ برادر وی اسود بن عبد الأسود بن هلال مخزونی است که حمزه بن عبد المُطَّلِب در جنگ او را به قتل رساند.

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ لِجَبْرَئِيلَ: يَا جَبْرَئِيلُ، أَرِنِي كَيْفَ يَبْعَثُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْعِبَادَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَخَرَجَ إِلَى مَقْبَرَةِ بَنِي سَاعِدَةَ، فَأَتَى قَبْراً فَقَالَ لَهُ: اخْرُجْ بِإِذْنِ اللهِ. فَخَرَجَ رَجُلٌ يَنْفُضُ رَأْسَهُ مِنَ التُّرَابِ، وَ هُوَ يَقُولُ:وَا لَهْفَاهْ وَ اللَّهْفُ هُوَ الثُّبُورُ ثُمَّ قَالَ: ادْخُلْ. فَدَخَلَ.ثُمَّ قَصَدَ بِهِ إِلَى قَبْرٍ آخَرَ فَقَالَ: اخْرُجْ بِإِذْنِ اللهِ. فَخَرَجَ شَابٌّ يَنْفُضُ رَأْسَهُ مِنَ التُّرَابِ، وَ هُوَ يَقُولُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ، وَ أَشْهَدُ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا، وَ **أَنَّ اللهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ**. قرب الإسناد/ ۴۷ ۴۸.

امام صادق علیه السلام فرمود:رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به جبرئیل فرمود، نشان بده خداوند چگونه بندگان را روز قیامت بر می انگیزد؟ عرض کرد بلی، پس به قبرستان بنی ساعه رفتند و بر سر قبری امدند. جبرئیل علیه السلام گفت: خارج شو به ادن خدا. پس مردی از قبر خارج شد و خاک از سر خود را از پاک میکرد و میگفت، وای بر بدبختیم پس جبرئیل علیه السلام فرمودنددداخل قبر شو. به قبر دیگری رفتند و گفت خارج شو به اذن خدا . پس جوانی از قبر بیرون آمد و سر خود را از خاک پاک میکرد و می‌گفت أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ، وَ أَشْهَدُ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا، وَ أَنَّ اللهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ.

الانشقاق ۲۵-۲۱

وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ (۲۱) بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ (۲۲) وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ (۲۳) فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (۲۴) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (۲۵)

وچون بر آنان قرآن تلاوت می شود چهره بر خاك نمی سایند (۲۱) [نه] بلكه آنان كه كفر ورزیده اند تكذیب می كنند (۲۲) و خدا به آن چه در سینه دارند داناتر است (۲۳) پس آنان را از عذابی دردناك خبر ده (۲۴) مگر كسانی كه گرویده و كارهای شایسته كرده اند كه آنان را پاداشی بی منت خواهد بود (۲۵)

عَنْ أحنان بن سدير عَنْ ابيه عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ لِلْقَائِمِ مِنَّا غَيْبَةً يَطُولُ أَمَدُهَا فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ وَ لِمَ ذَلِكَ قَالَ لِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَبَى إِلَّا أَنْ تَجْرِيَ فِيهِ سُنَنُ الْأَنْبِيَاءِ عليهم السلام فِي غَيْبَاتِهِمْ وَ إِنَّهُ لَا بُدَّ لَهُ يَا سَدِيرُ مِن اسْتِيفَاءِ مَدَدِ غَيْبَاتِهِمْ قَالَ اللهُ تَعَالَى **لَتَرْكَبُنَّ طَبَقاً عَنْ طَبَقٍ** أَيْ سَنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ. كمال الدين/ ۴۸۰، ۴۸۱، ح ۶.

حنان بن سدير، از پدرش، از امام جعفر صادق عليه السلام نقل كرده است: امام زمان عجل الله تعالى فرجه الشريف غيبتى طولانى مدت خواهد داشت. به ايشان عرض كردم: اى فرزند رسول خدا! به چه دليل؟ فرمود: خداوند عزّ و جلّ خواست كه سنت هاى پيامبران در غيبت هايشان بر اين امام اجرا شود. اى سدير! پس ناگزير است كه مدت زمان غيبت پيامبران را به اتمام برساند. خداوند عزّ و جلّ مى فرمايد: لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ، يعنى اين كه بر طبق سنت هاى كسانى كه قبل از شما بودند.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ..... وَ لَيْسَ كُلُّ مَنْ أَقَرَّ أَيْضا مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ بِالشَّهَادَتَيْنِ كَانَ مُؤْمِناً إِنَّ الْمُنَافِقِينَ كَانُوا يَشْهَدُونَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ وَ يَدْفَعُونَ عَهْدَ رَسُولِ اللهِ بِمَا عَهِدَ بِهِ مِنْ دِينِ اللهِ وَ عَزَائِمِهِ وَ بَرَاهِينِ نُبُوَّتِهِ إِلَى وَصِيِّهِ وَ يُضْمِرُونَ مِنَ الْكَرَاهَةِ لِذَلِكَ وَ النَّقْضِ لِمَا أَبْرَمَهُ مِنْهُ عِنْدَ إِمْكَانِ الْأَمْرِ لَهُمْ فِيمَا قَدْ بَيَّنَهُ اللهُ لِنَبِيِّهِ بِقَوْلِهِ **فَلا وَ رَبِّكَ لا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيما شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجاً مِمَّا قَضَيْتَ وَ يُسَلِّمُوا تَسْلِيماً** وَ بِقَوْلِهِ **وَ ما مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَ فَإِنْ ماتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلى أَعْقابِكُمْ** وَ مِثْلِ قَوْلِهِ **لَتَرْكَبُنَّ طَبَقاً عَنْ طَبَقٍ** أَيْ لَتَسْلُكُنَّ سَبِيلَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ مِنَ الْأُمَمِ فِي الْغَدْرِ بِالْأَوْصِيَاءِ بَعْدَ الْأَنْبِيَاءِ وَ هَذَا كَثِيرٌ فِي كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَل.... الاحتجاج/ ۲۴۸.

امير المومنين عليه السلام فرمودند:....و اين طور نيست هر كه از أهل قبله شهادتين گويد مؤمن باشد، منافقين نيز شهادت به وحدانيّت خداوند و رسالت حضرت محمّد صلّى اللّه عليه و آله داده، و نيز رعايت عهد آن حضرت را در باب آئين خداوند و مفروضات و شرايع و براهين نبوّت او كه در باره وصىّ خود نموده بود به ظاهر پذيرفتند، ولى به محض دست يافتن به قدرت همه را زير پا گذاشته و نقض عهد نمودند،و اينها را خداوند به پيامبرش در اين آيه فرموده كه: فَلا وَ رَبِّكَ لا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيما شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجاً مِمَّا قَضَيْتَ وَ يُسَلِّمُوا تَسْلِيماً، و در اين فرموده كه: وَ ما مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَ فَإِنْ ماتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلى أَعْقابِكُمْ، و همچون اين آيه كه: لَتَرْكَبُنَّ طَبَقاً عَنْ طَبَقٍ، يعنى راه همان امّتهاى سابق در خيانت به اوصياء پس از انبياء را پيش خواهيد گرفت، و از اين موارد در قرآن بسيار است....

۸۵.البروج

البروج ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ (١) وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ (٢) وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ (٣) قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ (٤) النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ (٥) إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ (٦) وَهُمْ عَلَى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ (٧) وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ (٨) الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (٩) إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ (١٠)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به آسمان آکنده ز برج (۱) و به روز موعود (۲) و به گواه و مورد گواهی (۳) مرگ بر آدم سوزان خندق (۴) همان آتش مایه دار [و انبوه] (۵) آنگاه که آنان بالای آن [خندق به تماشا] نشسته بودند (۶) و خود بر آن چه بر [سر] مؤمنان می آوردند گواه بودند (۷) و بر آنان عیبی نگرفته بودند جز اینکه به خدای ارجمند ستوده ایمان آورده بودند (۸) همان [خدایی] که فرمانروایی آسمانها و زمین از آن اوست و خدا [ست که] بر هر چیزی گواه است (۹) کسانی که مردان و زنان مؤمن را آزار کرده و بعد توبه نکرده اند ایشان را ست عذاب جهنم و ایشان را ست عذاب سوزان (۱۰)

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ..... لَقَدْ سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ أَنَا عِنْدَهُ عَنِ الْأَئِمَّةِ بَعْدَهُ فَقَالَ لِلسَّائِلِ **وَ السَّماءِ ذاتِ الْبُرُوجِ** إِنَّ عَدَدَهُمْ بِعَدَدِ الْبُرُوجِ وَ رَبِّ اللَّيَالِي وَ الْأَيَّامِ وَ الشُّهُورِ إِنَّ عَدَدَهُمْ كَعَدَدِ الشُّهُورِ..... كمال الدين/ ۲۶۰، ح ۵.

اصبغ بن نباته گوید امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....و من نزد رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله و سلّم بودم که از آن حضرت از امامان پس از او پرسش شد و به سئوال کننده فرمودند سوگند به آسمانی که صاحب بروج است عدد ائمّه به تعداد بروج است، و قسم به پروردگار شبها و روزها و ماهها که عدد ائمّه به تعداد ماههاست.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَ شاهِدٍ وَ مَشْهُودٍ** قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الكافي ۱/ ۴۲۵، ح ۶۹.

امام جعفر صادق علیه السلام در مورد: وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ، فرمود: منظور از شاهد و مشهود، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و امیر المؤمنین علیه السلام است.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله الشَّاهِدُ عَلَيْنَا بِمَا بَلَّغَنَا عَنِ اللهِ وَ نَحْنُ الشُّهَدَاءُ عَلَى النَّاسِ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۸۳، ضمن ح ۲.

امام باقر علیه السلام فرمودند:رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بر ما گواه است و گواهان بر مردم هستیم.

عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله ..... وَ مَلَكَ بَعْدَهُ مهرقيه [مَهْرَوَيْهِ] بْنُ بُخْتَنَصَّرَ سِتَّ عَشْرَةَ سَنَةً وَ عِشْرِينَ يَوْماً وَ أَخَذَ عِنْدَ ذَلِكَ دَانِيَالَ وَ حَفَرَ لَهُ جُبّاً فِي الْأَرْضِ وَ طَرَحَ فِيهِ دَانِيَالَ عليه السلام وَ أَصْحَابَهُ وَ شِيعَتَهُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَأَلْقَى عَلَيْهِمُ النِّيرَانَ فَلَمَّا رَأَى أَنَّ النَّارَ لَيْسَتْ تَقْرَبُهُمْ وَ لَا تُحْرِقُهُمُ اسْتَوْدَعَهُمُ الْجُبَّ وَ فِيهِ الْأُسُدُ وَ السِّبَاعُ وَ عَذَّبَهُمْ بِكُلِّ لَوْنٍ مِنَ الْعَذَابِ حَتَّى خَلَّصَهُمُ اللهُ جَلَّ وَ عَزَّ مِنْهُ وَ هُمُ الَّذِينَ ذَكَرَهُمُ اللهُ فِي كِتَابِهِ الْعَزِيزِ فَقَالَ جَلَّ وَ عَزَّ **قُتِلَ أَصْحابُ الْأُخْدُودِ النَّارِ ذاتِ الْوَقُودِ**..... كمال الدّين/ ۲۲۶، ح ۲۰.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند:.....: مهرویه بن بخت نَصّر، شانزده سال و بیست روز حکومت کرد. وقتی به این زمان رسید، گودالی حفر کرد و دانیال علیه السلام و یاران مؤمن وی را در آن گودال انداخت و در آن گودال، آتش برافروخت. ولی چون دید که آتش به آنها آسیبی نمی رساند و به آنها نزدیک نمی شود، آنها را به چاهی انداخت که در آن شیر و سایر حیوانات درنده بود. او آنان را به بدترین شکل عذاب داد تا آن که خداوند عزّ و جلّ آنها را از دست او نجات بخشید. و اینان همان کسانی هستند که خداوند عزّ و جلّ از آنها در قرآن یاد می کند و می فرماید: قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام .... ثُمَّ قَالَ عليه السلام وَ قَدْ كَانَ قَبْلَكُمْ قَوْمٌ يُقْتَلُونَ وَ يُحْرَقُونَ وَ يُنْشَرُونَ بِالْمَنَاشِيرِ وَ تَضِيقُ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِرُحْبِهَا فَمَا يَرُدُّهُمْ عَمَّا هُمْ عَلَيْهِ شَيْءٌ مِمَّا هُمْ فِيهِ مِنْ غَيْرِ تِرَةٍ وَتَرُوا مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ بِهِمْ وَ لَا أَذًى بَلْ **ما نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ** فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ دَرَجَاتِهِمْ وَ اصْبِرُوا عَلَى نَوَائِبِ دَهْرِكُمْ تُدْرِكُوا سَعْيَهُمْ.. الكافي ۸/ ۲٤۷، ۲٤۸، ح ۳٤۷.

امام صادق علیه السلام فرمودند:....همانا پیش از شما مردمی بودند که کشته می‌گشتند و به آتش کشیده می‌شدند و با ارّه تکه تکه می‌گشتند و زمین با همه پهناوری بر ایشان تنگ می‌شد، و تمام این شرایط آن‌ها را از باوری که داشتند بر نمی‌گرداند، و کسانی که بر سر آن‌ها چنین بلاهایی می‌آوردند نه به سبب مطالبه خون یا آزاری بود که از آن‌ها می‌دیدند، بل‌که ما نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ. پس از پروردگارتان درجات ایشان را طلب کنید و بر ناگواریهای روزگار خود شکیب ورزید.

البروج ۲۲-۱۱

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ (۱۱) إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ (۱۲) إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ (۱۳) وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ (۱٤) ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ (۱۵) فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ (۱٦) هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ (۱۷) فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ (۱۸) بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ (۱۹) وَاللَّهُ مِن وَرَائِهِم مُّحِيطٌ (۲۰) بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ (۲۱) فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ (۲۲)

کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند برای آنان باغهایی است که از زیر [درختان] آن جویها روان است این است [همان] رستگاری بزرگ (۱۱) آری عقاب پروردگارت سخت سنگین است (۱۲) هم اوست که [آفرینش را] آغاز می‌کند و باز می‌گرداند (۱۳) و اوست آن آمرزنده دوستدار (۱۴) صاحب ارجمند عرش (۱۵) هر چه را بخواهد انجام می‌دهد (۱۶) آیا حدیث سپاهیان (۱۷) فرعون و ثمود بر تو آمد (۱۸) [نه] بلکه آنان که کافر شده‌اند در تکذیب‌اند (۱۹) با آنکه خدا از هر سو بر ایشان محیط است (۲۰) آری آن قرآنی ارجمند است (۲۱) که در لوحی محفوظ است (۲۲)

عَنْ صَبَّاحٍ الْأَزْرَقِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهارُ** هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ شِيعَتُهُ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمْ و سَلَامُهُ وَ رَحْمَتُه . تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۸٤، ح ۳.

صبّاح ازرق نقل می کند، شنیدم امام جعفر صادق علیه السلام در مورد این آیه: إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ می فرمود: منظور، امیر المؤمنین علیه السلام و شیعه وی هستند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ** فَهُوَ اللهُ الْكَرِيمُ الْمَجِيد. تفسير القمّي ۲/ ٤۱٤.

امام محمد باقر علیه السلام در مورد این آیه: الْعَرْشِ الْمَجِيدُ فرمودند: منظور، خداوند کریم و مجید است.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله عَنْ جَبْرَئِيلَ عَنْ مِيكَائِيلَ عَنْ إِسْرَافِيلَ عَنِ اللَّوْحِ عَنِ الْقَلَمِ قَالَ يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَلَايَةُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام حِصْنِي فَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ نَارِي. أمالي الصّدوق/ ۱۹۵، ح ۹.

امیر المومنین علیه السلام از رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم از جبرئیل از اسرافیل از لوح از قلم نقل می‌فرماید : خداوند تبارک وتعلی فرمود ولایت علی بن ابیطالب دژ من است پس هرکس در آن دژ دراید از آتشم در امان است.

۸۶. الطّارق

الطّارق ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ (۱) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ (۲) النَّجْمُ الثَّاقِبُ (۳) إِن كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ (٤) فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ مِمَّ خُلِقَ (٥) خُلِقَ مِن مَّاءٍ دَافِقٍ (٦) يَخْرُجُ مِن بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ (۷) إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ (۸) يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ (۹) فَمَا لَهُ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به آسمان و آن اختر شبگرد (۱) و تو چه دانی که اختر شبگرد چیست (۲) آن اختر فروزان (۳) هیچ کس نیست مگر اینکه نگاهبانی بر او [گماشته شده] است (۴) پس انسان باید بنگرد که از چه آفریده شده است (۵) از آب جهنده‌ای خلق شده (۶) از صلب مرد و میان استخوان‌های سینه زن بیرون می آید (۷) در حقیقت او بر بازگردانیدن وی بخوبی تواناست (۸) آن روز که رازها [همه] فاش شود (۹) پس او را نه نیرویی ماند و نه یاری (۱۰)

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **وَ السَّماءِ وَ الطَّارِقِ** قَالَ قَالَ السَّمَاءُ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ الطَّارِقُ الَّذِي يَطْرُقُ الْأَئِمَّةَ عليهم السلام مِنْ عِنْدِ رَبِّهِمْ مِمَّا يَحْدُثُ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ هُوَ الرُّوحُ الَّذِي مَعَ الْأَئِمَّةِ عليهم السلام يُسَدِّدُهُمْ قُلْتُ وَ **النَّجْمُ الثَّاقِبُ** قَالَ: ذَاكَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله . تفسير القمّي ۲/ ٤١٥.

ابو بصیر، از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد این آیه نقل می کند: وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ، فرمود: منظور از آسمان، امیر المؤمنین علیه السلام است، و طارق کسی است که از نزد پروردگار، از آن چه در شب و روز اتفاق می افتد، برای ائمه علیهم السلام خبر می آورد؛ همان روحی که همراه ائمه علیهم السلام است و آن‌ها را راهنمایی می کند. و فرمود: النَّجْمُ الثَّاقِبُ : منظور رسول خدا صلی الله علیه و آله است.

الطّارق ۱۷-۱۱

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ (۱۱) وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ (۱۲) إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ (۱۳) وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ (۱٤) إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا (۱٥) وَأَكِيدُ كَيْدًا (۱٦) فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا (۱۷)

سوگند به آسمان بارش انگیز (۱۱) سوگند به زمین شکافدار [آماده کشت] (۱۲) [که] در حقیقت قرآن گفتاری قاطع و روشنگر است (۱۳) و آن شوخی نیست (۱۴) آنان دست به نیرنگ می زنند (۱۵) و [من نیز] دست به نیرنگ می زنم (۱۶) پس کافران را مهلت ده و کمی آنان را به حال خود واگذار (۱۷)

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ فِي قَوْلِهِ **فَما لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَ لا ناصِرٍ** قَالَ مَا لَهُ قُوَّةٌ يَقْوَى بِهَا عَلَى خَالِقِهِ وَ لَا نَاصِرٌ مِنَ اللهِ يَنْصُرُهُ إِنْ أَرَادَ بِهِ سُوءاً قُلْتُ: **إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْداً** قَالَ: كَادُوا رَسُولَ اللهِ ﷺ وَ كَادُوا عَلِيّاً عليه السلام وَ كَادُوا فَاطِمَةَ عليها السلام فَقَالَ اللهُ: يَا مُحَمَّدُ **إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْداً وَ أَكِيدُ كَيْداً فَمَهِّلِ الْكافِرِينَ** يَا مُحَمَّدُ **أَمْهِلْهُمْ رُوَيْداً** لِوَقْتِ بَعْثِ الْقَائِمِ عليه السلام فَيَنْتَقِمُ لِي مِنَ الْجَبَّارِينَ وَ الطَّوَاغِيتِ مِنْ قُرَيْشٍ وَ بَنِي أُمَيَّةَ وَ سَائِرِ النَّاسِ. تفسير القمّي ۲/ ٤١٦.

ابو بصیر در مورد این آیه نقل می کند: فَمَا لَهُ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ، منظور، قدرتی ندارد که با قدرت خالق و آفریدگارش برابری کند، و یاوری ندارد که او را از خداوند نجات دهد، اگر عذاب را برای او بخواهد. گفتم: منظور از این آیات چیست: إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا وَأَكِيدُ كَيْدًا ، گفت: برای رسول خدا صلی الله علیه و آله و علی علیه السلام و فاطمه توطئه چیدند، پس خداوند فرمود: ای محمد! إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا وَأَكِيدُ كَيْدًا* فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ ، ای محمد! أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ، تا آن گاه که امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف ظهور کند و از ستمگران و طاغوتیان قریش و بنی امیه و سایر مردم انتقام گیرد.

۸۷. الأعلى

الأعلى ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى (۱) الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى (۲) وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى (۳) وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَى (٤) فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَى (٥) سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنسَى (٦) إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَى (۷) وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَى (۸) فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ الذِّكْرَى (۹) سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَى (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. نام پروردگار والای خود را به پاکی بستای (۱) همان که آفرید و هماهنگی بخشید (۲) و آنکه اندازه گیری کرد و راه نمود (۳) و آنکه چمنزار را برآورد (۴) و پس [از چندی] آن را خاشاکی تیره گون گردانید (۵) ما بزودی [آیات خود را به وسیله سروش غیبی] بر تو خواهیم خواند تا فراموش نکنی (۶) جز آن چه خدا خواهد که او آشکار و آن چه را که نهان است می داند (۷) و برای تو آسانترین [راه] را فراهم می گردانیم (۸) پس پند ده اگر پند سود بخشد (۹) آن کس که ترسد بزودی عبرت گیرد (۱۰)

الأعلى ۱۹-۱۱

وَيَتَجَنَّبُهَا الْأَشْقَى ﴿۱۱﴾ الَّذِي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرَى ﴿۱۲﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى ﴿۱۳﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّى ﴿۱٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى ﴿۱٥﴾ بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿۱٦﴾ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى ﴿۱۷﴾ إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى ﴿۱۸﴾ صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى ﴿۱۹﴾

ونگون بخت خود را از آن دور می دارد (۱۱) همان کس که در آتشی بزرگ در آید (۱۲) آنگاه نه در آن می میرد و نه زندگانی می یابد (۱۳) رستگار آن کس که خود را پاك گردانید (۱۴) و نام پروردگارش را یاد کرد و نماز گزارد (۱۵) لیکن [شما] زندگی دنیا را برمی گزینید (۱۶) با آنکه [جهان] آخرت نیکوتر و پایدارتر است (۱۷) قطعا در صحیفه های گذشته این [معنی] هست (۱۸) صحیفه های ابراهیم و موسی (۱۹)

عَنِ الْأَصْبَغِ أَنَّهُ سَأَلَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ: **سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى**، فَقَالَ: مَكْتُوبٌ عَلَى قَائِمَةِ الْعَرْشِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ اللهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِينَ بِأَلْفَيْ عَامٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ فَاشْهَدُوا بِهِمَا وَ أَنَّ عَلِيّاً وَصِيُّ مُحَمَّدٍ ﷺ . تفسير القمّي ۲/ ٤۱۷.

اصبغ روایت کرده است که وی از امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: سَبِّحِ اسْمَ رَبِّکَ الْأَعْلَی پرسید. حضرت علیه السلام فرمود: دو هزار سال پیش از آن که خداوند آسمانها و زمین‌ها را بیافریند، بر پایه عرش نوشته شده بود: لا إله إلاّ اللهُ، وَحدَهُ لاَ شَرِیکَ لَهُ، وَ إنَّ مُحَمَّداً عَبدُهُ وَ رَسُولُهُ، فَاشهَدُوا بِهِمَا، وَ إنَّ عَلِیّاً وَصِیُّ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللهُ عَلَیهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّم [هیچ خدایی نیست جز الله، یگانه است و هیچ شریکی ندارد و محمّد، بنده او و فرستاده اوست، پس به این دو گواهی دهید و علی علیه السلام، وصیّ محمّد است صلی الله علیه و آله و سلم.

عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الدِّهْقَانِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ فَقَالَ لِي مَا مَعْنَى قَوْلِهِ **وَ ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى** قُلْتُ كُلَّمَا ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ قَامَ فَصَلَّى فَقَالَ لِي لَقَدْ كَلَّفَ اللهُعَزَّ وَ جَلَّ هَذَا شَطَطاً فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَكَيْفَ هُوَ فَقَالَ كُلَّمَا ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ. الكافي ۲/ ٤۹٤، ح ۱۸.

عبید الله بن عبد الله دهقان روایت کرده است که وی گفت: خدمت حضرت امام رضا علیه السلام رسیدم، ایشان به من فرمود: معنای این کلام خداوند متعال: وَذَکَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّی چیست؟ عرض کردم: هرگاه نام پروردگارش را یاد کند، بپاخیزد و نماز گزارد. حضرت علیه السلام فرمود: اگر چنین باشد، خداوند عزّ و جلّ کار بسیار دشواری خواسته است. عرض کردم: فدایت شوم! پس معنایش چیست؟ فرمود: هرگاه نام پروردگارش را یاد کند، بر محمّد و خاندانش که سلام و درود خدا بر آنان باد، درود فرستد.

سُئِلَ الصَّادِقُ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى** قَالَ مَنْ أَخْرَجَ الْفِطْرَةَ فَقِيلَ لَهُ **وَ ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى** قَالَ خَرَجَ إِلَى الْجَبَّانَةِ فَصَلَّى.. الفقيه ۱/ ۳۲۳، ح ۱۳۷۸.

ازحضرت صلوات الله علیه پرسیدند از تفسیر قول حق سبحانه و تعالی قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَکَّی حضرت فرمودند که مراد زکات فطره است که آن را در روز عید بیرون کنند دیگر پرسیدند وَ ذَکَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّی فرمودند ذکر تکبیر است وقت خروج بسوی صحرا.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ وَ زُرَارَةَ قَالا قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ إِنَّ مِنْ تَمَامِ الصَّوْمِ إِعْطَاءُ الزَّكَاةِ يَعْنِي الْفِطْرَةَ كَمَا أَنَّ الصَّلَاةَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ لِأَنَّهُ مَنْ صَامَ وَ لَمْ يُؤَدِّ الزَّكَاةَ فَلَا صَوْمَ لَهُ إِذَا تَرَكَهَا مُتَعَمِّداً وَ لَا صَلَاةَ لَهُ إِذَا تَرَكَ الصَّلَاةَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ بَدَأَ بِهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ قَالَ **قَدْ أَفْلَحَ** مَنْ تَزَكَّى. **وَ ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى** الفقيه ۲/ ۱۱۹، ح ۵۱۵.

زراره، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: روزه با پرداخت زکات فطره کامل می شود، همچنان که نماز با درود فرستادن بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به کمال خود می‌رسد. پس هر کس روزه بگیرد، امّا به

عمد زکات فطره را واگذارد، روزه‌ای از برایش نیست؛ و هر کس نماز بخواند، امّا بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم درود نفرستند و آن را به عمد واگذارد، نمازی از برایش نیست؛ چرا که خداوند عزّ و جلّ زکات فطره را بر نماز مقدّم داشت و فرمود: قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّى وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى.

عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَوْلُهُ جَلَّ وَ عَزَّ **بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَياةَ الدُّنْيا** قَالَ وَلَايَتَهُمْ **وَ الْآخِرَةُ خَيْرٌ وَ أَبْقى** قَالَ وَلَايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ **إِنَّ هذا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولى. صُحُفِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى**. الكافي ۱/ ۴۱۸، ح ۳۰.

مفضّل بن عمر روایت کرده است که وی گفت: به حضرت امام جعفر صادق علیه السلام عرض کردم: معنای کلام خداوند عزّ و جلّ: بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا چیست؟ فرمود: یعنی ولایت آنان را. وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى یعنی ولایت امیر المؤمنین علیه السلام صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: قَالَ لِي يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يُعْطِ الْأَنْبِيَاءَ شَيْئاً إِلَّا وَ قَدْ أَعْطَاهُ مُحَمَّداً ﷺ قَالَ وَ قَدْ أَعْطَى مُحَمَّداً جَمِيعَ مَا أَعْطَى الْأَنْبِيَاءَ وَ عِنْدَنَا الصُّحُفُ الَّتِي قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **صُحُفِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى** قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هِيَ الْأَلْوَاحُ قَالَ نَعَمْ.. الكافي ۱/ ۲۲۵، ح ۵.

ابوبصیر گوید: امام صادق علیه‌السلام بمن فرمود، ای ابا محمد خدای عزوجل چیزی پیغمبران عطا نفرمود، جزآن‌که آنرا بمحمد صلی الله علیه و آله عطا کرد و همه آن‌چه را بپیغمبران داد، بمحمد هم عطا فرمود و آن صحفی که خدای عزوجل **صُحُفِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى** نزد ماست، عرض کردم: آن صحف همان الواحست؟ فرمود: بلی.

حَدَّثَنِي مُعَتِّبٌ أَوْ غَيْرُهُ قَالَ: بَعَثَ عَبْدُ اللهِ بْنُ الْحَسَنِ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ يَقُولُ لَكَ أَبُو مُحَمَّدٍ أَنَا أَشْجَعُ مِنْكَ وَ أَنَا أَسْخَى مِنْكَ وَ أَنَا أَعْلَمُ مِنْكَ فَقَالَ لِرَسُولِهِ أَمَّا الشَّجَاعَةُ فَوَ اللهِ مَا كَانَ لَكَ مَوْقِفٌ يُعْرَفُ فِيهِ جُبْنُكَ مِنْ شَجَاعَتِكَ وَ أَمَّا السَّخَاءُ فَهُوَ الَّذِي يَأْخُذُ الشَّيْءَ مِنْ جِهَتِهِ فَيَضَعُهُ فِي حَقِّهِ وَ أَمَّا الْعِلْمُ فَقَدْ أَعْتَقَ أَبُوكَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ﷺ أَلْفَ مَمْلُوكٍ فَسَمِّ لَنَا خَمْسَةً مِنْهُمْ وَ أَنْتَ عَالِمٌ فَعَادَ إِلَيْهِ فَأَعْلَمَهُ ثُمَّ عَادَ إِلَيْهِ فَقَالَ لَهُ يَقُولُ لَكَ أَنْتَ رَجُلٌ صُحُفِيٌّ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ ﷺ قُلْ لَهُ إِي وَ اللهِ صُحُفُ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَ عِيسَى وَرِثْتُهَا عَنْ آبَائِي عَلَيْهِمُ السَّلَام. الكافي ۸/ ۳۶۳ ،۳۶۴، ح ۵۵۳.

معتب یا دیگری می‌گوید: عبد اللهِ بن حسن برای امام صادق علیه السّلام پیغام فرستاد که: ابو محمّد می‌گوید: من از تو شجاعتر، باسخاوت‌تر و داناترم. امام صادق علیه السّلام به فرستاده او فرمود: امّا شجاعت، بخدا سوگند هنوز عرصه جنگی برای تو پیش نیامده که ترسویی تو از دلاوریت تمیز داده شود و سخاوت، آن است که آدمی، چیزی را از راه مشروع آن به دست آورد و آن را در جای خود مصرف کند، و امّا علم و دانش، پس پدر تو علی بن ابی طالب علیه السّلام هزار بنده آزاد کرد، تو که دانشمندی تنها نام پنج نفر از ایشان را برای ما بیان کن. فرستاده نزد عبد اللهِ بن حسن آمد و سخن امام علیه السّلام را به او گفت، سپس نزد آن حضرت بازگشت و گفت: عبد اللهِ بن حسن می‌گوید: تو مردی صحفی هستی. امام صادق علیه السّلام فرمود: به او بگو: آری، بخدا سوگند، صحف ابراهیم، موسی و عیسی علیهم السلام را از پدرانم به ارث برده‌ام.

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ عَلِيٌّ عليه السلام الْكُوفَةَ صَلَّى بِهِمْ أَرْبَعِينَ صَبَاحاً فَقَرَأَ بِهِمْ **سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى** فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ وَ اللهِ مَا يُحْسِنُ أَنْ يَقْرَأَ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ الْقُرْآنَ وَ لَوْ أَحْسَنَ أَنْ يَقْرَأَ لَقَرَأَ بِنَا غَيْرَ هَذِهِ السُّورَةِ قَالَ فَبَلَغَهُ ذَلِكَ فَقَالَ وَيْلَهُمْ إِنِّي لَأَعْرِفُ نَاسِخَهُ وَ مَنْسُوخَهُ وَ مُحْكَمَهُ وَ مُتَشَابِهَهُ وَ فِصَالَهُ مِنْ وِصَالِهِ وَ حُرُوفَهُ مِنْ مَعَانِيهِ وَ اللهِ مَا حَرْفٌ نَزَلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله إِلَّا وَ أَنَا أَعْرِفُ فِيمَنْ أُنْزِلَ وَ فِي أَيِّ يَوْمٍ نَزَلَ وَ فِي أَيِّ مَوْضِعٍ نَزَلَ وَيْلَهُمْ أَ مَا يَقْرَءُونَ **إِنَّ هذا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولى صُحُفِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى** وَ اللهِ عِنْدِي وَرِثْتُهَا مِنْ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ وَرِثَهَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله مِنْ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَيْلَهُمْ وَ اللهِ إِنِّي أَنَا الَّذِي أَنْزَلَ اللهُ فِيَ **وَ تَعِيَها أُذُنٌ واعِيَةٌ** فَإِنَّا كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَيُخْبِرُنَا بِالْوَحْيِ فَأَعِيهِ وَ يَفُوتُهُمْ فَإِذَا خَرَجْنَا قَالُوا **ما ذا قالَ آنِفاً**. تفسير العيّاشي ۱/ ۱٤، ح ۱.

اصبغ بن نباته گوید:زمانیکه امیرالمومنین علیه السّلام وارد کوفه شدند چهل روز صبح سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى را در نماز صبح قرائت کردند و منافقین گفتند به خدا قسم پسر ابیطالب سوره‌ی دیگری غیر از این سوره نمی‌داند. خبر این گفته‌ی منافقین به حضرت رسید حضرت فرمود وای بر آن‌ها به یقین من آشناترین مردم نسبت به ناسخ و منسوخ، محکم و متشابه و فصل و وصل حروف و معانی قرآن هستم .به خدا قسم هیچ حروفی بر پیامبرصلی الله علیه و آله و سلم نازل نشد مگرآن‌که من می‌دانستم که آن حرف به چه کسی مربوط است و در کدام مکان فرود آمده است. وای بر آن‌ها آیا این آیه را نخواندند إِنَّ هذا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولى صُحُفِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى بخدا من وارث رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم هستم و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم موسی و ابراهیم علیهما السلام بخدا من کسی هستم که خدا این ایه زا در حق او نازل کرده وَ تَعِيَها أُذُنٌ واعِيَةٌ ما نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله بودیم و ایشان درباره وحی به ما خبر می داد و من و کسانی که در آن جا بودند، سخنان ایشان را گوش می دادیم و هنگامی که خارج شدیم، گفتند: همین حالا حضرت چه چیزی فرمود.

عَنْ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَياةَ الدُّنْيا** قَالَ يَعْنِي وَلَايَتَهُمْ **وَ الْآخِرَةُ خَيْرٌ وَ أَبْقى** قَالَ وَلَايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ **إِنَّ هذا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولى صُحُفِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى** . تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۸۵، ح ۱.

مفضل بن عمر گوید به امام صادق علیه السلام در باره قول خداوند بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَياةَ الدُّنْيا عرض کردم فرمود یعنی ولایت آن‌ها وَ الْآخِرَةُ خَيْرٌ وَ أَبْقى فرمود ولایت امیر المومنین علیه السلام إِنَّ هذا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولى صُحُفِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى.

۸۸. الغاشية

الغاشية ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ (۱) وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ (۲) عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ (۳) تَصْلَى نَارًا حَامِيَةً (٤) تُسْقَى مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ (٥) لَّيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٍ (٦) لَّا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِن جُوعٍ (۷) وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ (۸) لِّسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ (۹) فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. آیا خبر غاشیه به تو رسیده است (۱) در آن روز چهره هایی زبونند (۲) که تلاش کرده رنج [بیهوده] برده اند (۳) [ناچار] در آتشی سوزان در آیند (۴) از چشمه ای داغ نوشانیده شوند (۵) خوراکی جز خار خشك ندارند (۶) [که] نه فربه کند و نه گرسنگی را باز دارد (۷) در آن روز چهره هایی شاداند (۸) از کوشش خود خشنودند (۹) در بهشت برین اند (۱۰)

عَنْ محمد عَنْ ابیه عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: قُلْتُ **هَلْ أَتاكَ حَدِيثُ الْغاشِيَةِ** قَالَ يَغْشَاهُمُ الْقَائِمُ بِالسَّيْفِ قَالَ قُلْتُ **وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خاشِعَةٌ** قَالَ خَاضِعَةٌ لَا تُطِيقُ الِامْتِنَاعَ قَالَ قُلْتُ **عامِلَةٌ** قَالَ عَمِلَتْ بِغَيْرِ مَا أَنْزَلَ اللهُ قَالَ قُلْتُ **ناصِبَةٌ** قَالَ نَصَبَتْ غَيْرَ وُلَاةِ الْأَمْرِ قَالَ قُلْتُ **تَصْلى ناراً حامِيَةً** قَالَ تَصْلَى نَارَ الْحَرْبِ فِي الدُّنْيَا عَلَى عَهْدِ الْقَائِمِ وَ فِي الْآخِرَةِ نَارَ جَهَنَّمَ.. الكافي ۸/ ۵۰، ح ۱۳.

از محمّد، از پدرش روایت کرده است که وی گفت: به حضرت امام جعفر صادق علیه السلام عرض کردم: منظور از: هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ چیست؟ ایشان فرمود: شمشیر حضرت قائم عجّل الله تعالی فرجه الشّریف آنان را فرا می‌گیرد. عرض کردم: وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ یعنی چه؟ فرمود: زبونند و یارای جلوگیری از آن را ندارند. عرض کردم: عَامِلَةٌ یعنی چه؟ فرمود: بر خلاف آن چه خداوند نازل فرمود، عمل کردند. عرض کردم: نَّاصِبَةٌ یعنی چه؟ فرمود: کسانی جز اولیای امر را بر این کار نصب کردند. عرض کردم: تَصْلَى نَارًا حَامِيَةً یعنی چه؟ فرمود: در دنیا در روزگار حضرت قائم عجّل الله تعالی فرجه الشّریف به آتش جنگ در آیند و در آخرت به آتش دوزخ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ .... فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **هَلْ أَتاكَ حَدِيثُ الْغاشِيَةِ** قَالَ الَّذِينَ يَغْشَوْنَ الْإِمَامَ..... الكافي ۸/۱۷۸، ح ۲۰۱.

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام رسانده، روایت شده است که ایشان درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ فرمود: کسانی که امام را می‌پوشانند....

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ يَقُولُ مَنْ خَالَفَكُمْ وَ إِنْ تَعَبَّدَ وَ اجْتَهَدَ مَنْسُوبٌ إِلَى هَذِهِ الْآيَةِ **وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خاشِعَةٌ عامِلَةٌ ناصِبَةٌ تَصْلى ناراً حامِيَةً**. تفسير القمّي ۲/ ۴۱۹.

ابو حمزه روایت کرده است: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: هر که با شما مخالفت کند، اگر چه بسیار اهل عبادت و تلاش باشد، به این آیه منسوب است: وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ تَصْلَى نَارًا حَامِيَةً.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ قُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ خَوِّفْنِي فَإِنَ قَلْبِي قَدْ قَسَا فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ اسْتَعِدَّ لِلْحَيَاةِ الطَّوِيلَةِ فَإِنَّ جَبْرَائِيلَ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ هُوَ قَاطِبٌ وَ قَدْ كَانَ قَبْلَ ذَلِكَ يَجِيءُ وَ هُوَ مُبْتَسِمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : يَا جَبْرَئِيلُ جِئْتَنِي الْيَوْمَ قَاطِباً فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ قَدْ وُضِعَتْ مَنَافِخُ النَّارِ، فَقَالَ: وَ مَا مَنَافِخُ النَّارِ يَا جَبْرَئِيلُ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَمَرَ بِالنَّارِ فَنُفِخَ عَلَيْهَا أَلْفَ عَامٍ حَتَّى ابْيَضَّتْ وَ نُفِخَ عَلَيْهَا أَلْفَ عَامٍ حَتَّى احْمَرَّتْ ثُمَّ نُفِخَ عَلَيْهَا أَلْفَ عَامٍ حَتَّى اسْوَدَّتْ، فَهِيَ سَوْدَاءُ مُظْلِمَةٌ لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنَ الضَّرِيعِ قَطَرَتْ فِي شَرَابِ أَهْلِ الدُّنْيَا لَمَاتَ أَهْلُهَا مِنْ نَتْنِهَا..... ة. تفسير القمّي ۲/ ۸۱.

ابی بصیر گفت: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: ای فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله! مرا از عذاب خداوند بترسان که سنگدل شده ام. حضرت فرمود: ای ابا محمد! برای یک زندگی طولانی آماده شو. زیرا که جبرئیل علیه السلام در حالی که ناراحت بود نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد. در صورتی که پیش از این، وقتی که نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم

می‌آمد، خنده بر لب داشت. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای جبرئیل! چرا امروز ناراحت نزد من آمده ای؟ گفت: ای محمد! شعله ور شدن آتش آغاز گردید. فرمود: چگونه، ای جبرئیل؟ گفت: ای محمّد! خدای عزّ و جلّ به آتش فرمان داد، پس هزار سال بر آتش دمیده شد تا سفید شد. سپس هزار سال بر آن دمیده شد تا سرخ شد. آن گاه هزار سال بر آتش دمیده شد تا سیاه گشت، سیاه تاریک و ظلمانی. اگر قطره ای از ضریع در شراب اهل دنیا بریزد، همه از بوی تعفّن آن می میرند....

أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ لِقَنْبَرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَا قَنْبَرُ أَبْشِرْ وَ بَشِّرْ وَ اسْتَبْشِرْ وَ اللهِ لَقَدْ مَاتَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ هُوَ عَلَى أُمَّتِهِ سَاخِطٌ إِلَّا الشِّيعَةَ أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ عُرْوَةً وَ عُرْوَةُ الْإِسْلَامِ الشِّيعَةُ أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ دِعَامَةً وَ دِعَامَةُ الْإِسْلَامِ الشِّيعَةُ أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ سَيِّداً وَ سَيِّدُ الْمَجَالِسِ مَجْلِسُ الشِّيعَةِ أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ شَرَفاً وَ شَرَفُ الْإِسْلَامِ الشِّيعَةُ أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ إِمَاماً وَ إِمَامُ الْأَرْضِ أَرْضٌ يَسْكُنُهَا الشِّيعَةُ وَ اللهِ لَوْ لَا مَا فِي الْأَرْضِ مِنْكُمْ لَمَا أَنْعَمَ اللهُ عَلَى أَهْلِ خِلَافِكُمْ وَ لَا أَصَابُوا الطَّيِّبَاتِ مَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَ لَا لَهُمْ **فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ** وَ إِنَّ كُلَّ نَاصِبٍ وَ إِنْ تَعَبَّدَ وَ اجْتَهَدَ فَمَنْسُوبٌ إِلَى هَذِهِ الْآيَةِ **عامِلَةٌ ناصِبَةٌ تَصْلى ناراً حامِيَةً تُسْقى مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ لَيْسَ لَهُمْ طَعامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ لا يُسْمِنُ وَ لا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ** الْحَدِيثَ.... تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۸۶، ح ۱.

امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام به قنبر فرمود: مژده باد شما را به شادی، و بشارت باد شما را به سرور، به خدا سوگند! رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در حالی از دنیا رفت که از تمام امّت خود رنجیده خاطر بود به جز از شیعیان. بدانید هر چیز دستگیره‌ای دارد و دستگیره دین، شیعیانند. بدانید هر چیزی افتخاری دارد و افتخار دین، شیعیانند. بدانید هر چیزی سروری دارد و سرور مجالس، مجالس شیعیان است. بدانید هر چیزی پیشوایی دارد و پیشوای زمین، سرزمینی است که شیعیان در آن سُکنی دارند. بدانید هر چیزی آرزویی دارد و آرزوی دنیا، سکنی گزیدن شیعیان در آن است. به خدا سوگند! اگر شما در زمین نبودید، مخالفان شما از نعمت‌های نیک به تمام، بهره‌مند نمی‌شدند، امّا در آخرت هیچ بهره‌ای از برای آنان نخواهد بود. هر که ناصبی باشد، اگر چه بسیار اهل عبادت و کوشش باشد به این آیه منسوب است که فرمود: عامِلَةٌ ناصِبَةٌ تَصْلى ناراً حامِيَةً تُسْقى مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ لَيْسَ لَهُمْ طَعامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ لا يُسْمِنُ وَ لا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ .....

عليّ بن إبراهيم : **وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خاشِعَةٌ عامِلَةٌ ناصِبَةٌ** وَ هُمُ الَّذِينَ خَالَفُوا دِينَ اللهِ وَ صَلَّوْا وَ صَامُوا وَ نَصَبُوا لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ هُوَ قَوْلُهُ **عامِلَةٌ ناصِبَةٌ** عَمِلُوا وَ نَصَبُوا فَلَا يُقْبَلُ مِنْهُمْ شَيْءٌ مِنْ أَفْعَالِهِمْ **تَصْلى** وُجُوهُهُمْ **ناراً حامِيَةً تُسْقى مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ** قَالَ لَهَا أَنِينٌ مِنْ شِدَّةِ حَرِّهَا **لَيْسَ لَهُمْ طَعامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ....** تفسير القمّي ۲/ ۴۱۸.

علی بن ابراهیم: وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ درباره ناصبی‌ها نازل شد و آنان کسانی هستند که از دین خدا سرپیچی کردند، آنان نماز خواندند و روزه گرفتند، امّا با امیر مؤمنان علیه السلام دشمنی کردند و این همان کلام خداوند متعال است: عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ، تلاش کرده‌اند و رنج برده‌اند، امّا هیچ یک از کرده‌هایشان پذیرفته نمی‌شود، تَصْلَى چهره‌هایشان نَارًا حَامِيَةً تُسْقَى مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ ، از شدت حرارت آن به فغان می‌افتد لَّيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٍ .....

عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ **يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ** قَالَ تُبَدَّلُ خُبْزَةً نَقِيَّةً يَأْكُلُ النَّاسُ مِنْهَا حَتَّى يَفْرُغَ مِنَ الْحِسَابِ قَالَ اللهُ تَعَالَى **ما جَعَلْناهُمْ جَسَداً لا يَأْكُلُونَ الطَّعامَ**.تفسير العياشي ۲/ ۲۳۸، ح ۵۶

زراره، از امام باقر علیه السلام درباره مفهوم آیه: يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ سؤال کرد و ایشان فرمود: زمین به نانی خالص تبدیل می شود که مردم از آن می خورند تا از محاسبه فارغ شوند.خدای متعال می‌فرماید ما جَعَلْناهُمْ جَسَداً لا يَأْكُلُونَ الطَّعامَ.

الغاشية ۲۰-۱۱

لَّا تَسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةً (۱۱) فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ (۱۲) فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ (۱۳) وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ (۱٤) وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ (۱۵) وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ (۱٦) أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ (۱۷) وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ (۱۸) وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ (۱۹) وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ (۲۰)

سخن بیهوده ای در آن جانشنوند (۱۱) در آن چشمه ای روان باشد (۱۲) تختهایی بلند در آنجاست (۱۳) و قدحهایی نهاده شده (۱٤) و بالشهایی پهلوی هم [چیده] (۱۵) و فرشهایی [زربفت] گسترده (۱٦) آیا به شتر نمی نگرند که چگونه آفریده شده (۱۷) و به آسمان که چگونه برافراشته شده (۱۸) و به کوه ها که چگونه برپا داشته شده (۱۹) و به زمین که چگونه گسترده شده است (۲۰)

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ **وَ نَمارِقُ مَصْفُوفَةٌ** قَالَ الْبُسُطُ وَ الْوَسَائِدُ **وَ زَرابِيُ مَبْثُوثَةٌ** قَالَ كُلُّ شَيْءٍ خَلَقَهُ اللهُ فِي الْجَنَّةِ لَهُ مِثَالٌ فِي الدُّنْيَا إِلَّا الزَّرَابِيَّ فَإِنَّهُ لَا يُدْرَى مَا هِيَ. تفسير القمي ۲/ ٤۱۸.

علی بن ابراهیم: کلام خداوند متعال: وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ یعنی: فرش‌ها و بالش‌ها، وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ تمامی آن چه خداوند در بهشت آفریده است، نمونه‌ای در دنیا دارد، به جز زَرابی که هیچ کس نمی‌داند چیست.

الغاشية ۲٦-۲۱

فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنتَ مُذَكِّرٌ (۲۱) لَّسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ (۲۲) إِلَّا مَن تَوَلَّى وَكَفَرَ (۲۳) فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ (۲٤) إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ (۲۵) ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم (۲٦)

پس تذکر ده که تو تنها تذکر دهنده ای (۲۱) بر آنان تسلطی نداری (۲۲) مگر کسی که روی بگرداند و کفر ورزد (۲۳) که خدا او را به آن عذاب بزرگتر عذاب کند (۲٤) در حقیقت بازگشت آنان به سوی ماست (۲۵) آنگاه حساب [خواستن از] آنان به عهده ماست (۲٦)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام جُمِعَ الْخَيْرُ كُلُّهُ فِي ثَلَاثِ خِصَالٍ النَّظَرِ وَ السُّكُوتِ وَ الْكَلَامِ فَكُلُّ نَظَرٍ لَيْسَ فِيهِ اعْتِبَارٌ فَهُوَ سَهْوٌ وَ كُلُّ سُكُوتٍ لَيْسَ فِيهِ فِكْرَةٌ فَهُوَ غَفْلَةٌ وَ كُلُّ كَلَامٍ لَيْسَ فِيهِ ذِكْرٌ فَهُوَ لَغْوٌ فَطُوبَى لِمَنْ كَانَ نَظَرُهُ عِبْرَةً وَ سُكُوتُهُ فِكْراً وَ كَلَامُهُ ذِكْراً وَ بَكَى عَلَى خَطِيئَتِهِ وَ أَمِنَ النَّاسُ شَرَّهُ. الخصال/ ۹۸، ح ٤۷.

امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند: همه نیکیها در سه منش است: نگاه کردن، خاموش بودن، سخن گفتن، هر نظری که انگیزه پند نگردد پرتی است، هر خاموشی که در آن اندیشه نباشد غفلت است، هر گفتاری که در آن یاد حق نباشد بیهودگی ست. خرما

کسی که نگریستن وی پند خیز است و خاموشی وی اندیشه آمیز است و گفتار وی یادآوری‌ست.آن که بر گناه خویش گرید و مردم از نابکاری وی در آسایش باشند.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ **لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ** قَالَ لَسْتَ بِحَافِظٍ وَ لَا كَاتِبٍ عَلَيْهِم. . تفسير القمّي ۲/ ٤١٩.

علی بن ابراهیم، درباره کلام خداوند متعال: لَّسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ گفت: تو نه نگاهبان آنانی و نه نویسنده کردارشان.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَ كَفَرَ** يُرِيدُ مَنْ لَمْ يَتَّعِظْ وَ لَمْ يُصَدِّقْكَ وَ جَحَدَ رُبُوبِيَّتِي وَ كَفَرَ نِعْمَتِي **فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذابَ الْأَكْبَرَ** يُرِيدُ الْغَلِيظَ الشَّدِيدَ الدَّائِمَ **إِنَّ إِلَيْنا إِيابَهُمْ** يُرِيدُ مَصِيرَهُمْ **ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنا حِسابَهُمْ** يُرِيدُ جَزَاءَهُم. تفسير القمّي ۲/ ٤١٩.

امام محمّد باقر علیه السلام فرمود: کلام خداوند عزّ و جلّ: إِلَّا مَن تَوَلَّى وَكَفَرَ ، یعنی کسی که پند نمی‌گیرد و باور نمی‌کند و پروردگاریِ مرا انکار می‌کند و به نعمت من کفر می‌ورزد فَيُعَذِّبُهُ اللهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ ، یعنی سهمگین و سخت و همیشگی إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ یعنی بازگشتشان ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَكَّلَنَا اللهُ بِحِسَابِ شِيعَتِنَا، فَمَا كَانَ للهِ سَأَلْنَا اللهَ أَنْ يَهَبَهُ لَنَا فَهُوَ لَهُمْ، وَ مَا كَانَ لَنَا فَهُوَ لَهُمْ، ثُمَّ قَرَأَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام **إِنَ إِلَيْنا إِيابَهُمْ ثُمَ إِنَ عَلَيْنا حِسابَهُمْ** .. أمالي الطوسي ۲/ ٤٠ ٤١.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: چون روز قیامت فرا رسد، ما بر حساب شیعیانمان گمارده می‌شویم. پس هر چه از برای خداوند باشد، ما از او می‌خواهیم تا آن را به ما ببخشد و ما آن را به ایشان می‌دهیم و هر چه از برای مردمان باشد، ما از خداوند می‌خواهیم تا به جای آن به آن‌ها پاداش دهد سپس حضرت علیه السلام تلاوت فرمود: إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ.

عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ: كُنْتُ قَاعِداً مَعَ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه السلام وَ النَّاسُ فِي الطَّوَافِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ فَقَالَ يَا سَمَاعَةُ إِلَيْنَا إِيَابُ هَذَا الْخَلْقِ وَ عَلَيْنَا حِسَابُهُمْ فَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ ذَنْبٍ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَمْنَا عَلَى اللهِ فِي تَرْكِهِ لَنَا فَأَجَابَنَا إِلَى ذَلِكَ وَ مَا كَانَ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ النَّاسِ اسْتَوْهَبْنَاهُ مِنْهُمْ وَ أَجَابُوا إِلَى ذَلِكَ وَ عَوَّضَهُمُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ. الكافي ۸/ ١٦٢، ح ١٦٧.

از سماعه روایت شده است که وی گفت: در کنار حضرت امام موسی کاظم علیه السلام بودم و مردم در دل شب طواف می کردند. ایشان به من فرمود: ای سماعه! بازگشت این خلق به سوی ماست و حسابشان بر عهده ماست. پس هر گناهی که بین آن‌ها و خداوند متعال وجود داشته باشد، ما از خدا می‌خواهیم تا آن را به ما واگذارد و او خواسته ما را برآورده می‌سازد و هر چه بین آن‌ها و مردم وجود داشته باشد، ما آن را از آنان به عنوان هدیه، درخواست می کنیم و آنان خواسته ما را برآورده می‌سازند و خداوند عزّ و جلّ به پاداش، آن را برایشان جبران می کند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ: يَا جَابِرُ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ لِفَصْلِ الْخِطَابِ دُعِيَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ دُعِيَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَيُكْسَى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله حُلَّةً خَضْرَاءَ تُضِيءُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ يُكْسَى عَلِيٌّ عليه السلام مِثْلَهَا وَ يُكْسَى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله حُلَّةً وَرْدِيَّةً يُضِيءُ لَهَا مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ يُكْسَى عَلِيٌّ عليه السلام مِثْلَهَا ثُمَّ يَصْعَدَانِ عِنْدَهَا ثُمَّ يُدْعَى بِنَا فَيُدْفَعُ إِلَيْنَا حِسَابُ النَّاسِ فَنَحْنُ وَ اللهِ نُدْخِلُ أَهْلَ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ وَ أَهْلَ النَّارِ النَّارَ..... الكافي ۸/ ١٥٩، ح ١٥٤.

امام محمّد باقر علیه السلام فرمود: ای جابر! چون روز قیامت فرا رسد و خداوند پیشینیان و پسینیان را برای فصل الخطاب برانگیزد، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و امیر مؤمنان علیه السلام فراخوانده می‌شوند. آن گاه به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم دیبایی سبز رنگ پوشانده می‌شود که از مشرق تا به مغرب را روشن می کند و به علی علیه السلام نیز همانند آن پوشانده می‌شود و به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم دیبایی گلگون پوشانده می‌شود که از مشرق تا به مغرب را روشن می کند و به علی علیه السلام نیز همانند آن پوشانده می‌شود. سپس ایشان در آن هنگام، به فراز می‌روند و ما را فرا می‌خوانند و حساب مردم را به ما می‌سپارند.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام .... قُلْتُ وَ كَيْفَ لِي أَنَا أَكُونُ مِنْ شِيعَتِكُمْ قَالَ فَقَالَ لِي أَنْتَ مِنْ شِيعَتِنَا إِلَيْنَا الصِّرَاطُ وَ الْمِيزَانُ وَ حِسَابُ شِيعَتِنَا وَ اللهِ لَأَنَا أَرْحَمُ بِكُمْ مِنْكُمْ بِأَنْفُسِكُمْ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْكَ وَ رَفِيقِكَ فِي دَرَجَتِكَ فِي الْجَنَّةِ.. البصائر ۵/ ۲۸۵، ح ۱۵.

امام صادق علیه السلام فرمودند:... عرض کردم آقای من چگونه ممکن است مثل من با شما باشد. فرمود صراط، قیامت و میزان اعمال در اختیار ما است حساب شیعیان ما نیز در دست ما است به خدا سوگند من به شما از خودتان مهربانترم. بخدا قسم گویا می بینم تو و رفیقت در بهشت به یک درجه مساوی .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام .... وَ أَمَّا الذَّنْبُ الَّذِي لَا يُغْفَرُ فَمَظَالِمُ الْعِبَادِ بَعْضِهِمْ لِبَعْضٍ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِذَا بَرَزَ لِخَلْقِهِ أَقْسَمَ قَسَماً عَلَى نَفْسِهِ فَقَالَ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَا يَجُوزُنِي ظُلْمُ ظَالِمٍ وَ لَوْ كَفٌّ بِكَفٍّ وَ لَوْ مَسْحَةٌ بِكَفٍّ وَ لَوْ نَطْحَةُ مَا بَيْنَ الْقَرْنَاءِ إِلَى الْجَمَّاءِ فَيَقْتَصُّ لِلْعِبَادِ بَعْضِهِمْ مِنْ بَعْضٍ حَتَّى لَا تَبْقَى لِأَحَدٍ عَلَى أَحَدٍ مَظْلِمَةٌ ثُمَّ يَبْعَثُهُمْ لِلْحِسَابِ..... الكافي ۲/ ۴۴۳، ح ۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و اما گناهی که آمرزیده نشود ستمکاریهائی است که بندگان برخی به برخی کنند، زیرا چون خداوند تبارک و تعالی بر خلقتش عیان شد بخودش سوگند یاد کرده و فرموده است : بعزت و جلالم سوگند که ستم هیچ ستمکاری از من نگذرد گرچه زدن مشتی بمشتی باشد یا مالیدن به‌دستی باشد و گرچه شاخ زدن شاخداری به بیشاخی باشد پس برای بندگان از یکدیگر قصاص گیرد تا ستمی از کسی بر کسی نماند، سپس آن‌ها را برای حساب بر انگیزد....

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يُحَاسِبُ كُلَّ خَلْقٍ إِلَّا مَنْ أَشْرَكَ بِاللهِ فَإِنَّهُ لَا يُحَاسَبُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ يُؤْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ. العيون ۲/ ۳۳، ح ۶۶.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: خدای عز و جل در روز قیامت همه بندگان را محاسبه خواهد کرد مگر کسی که به خدا شرک آورده که او محاسبه نمیشود و امر میشود به آتش برود.

عَنْ زراره عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قُلْتُ لَهُ أَ رَأَيْتَ الْمَيِّتَ إِذَا مَاتَ لِمَ تُجْعَلُ مَعَهُ الْجَرِيدَةُ قَالَ تَجَافَى عَنْهُ الْعَذَابُ وَ الْحِسَابُ مَا دَامَ الْعُودُ رَطْباً إِنَّمَا الْحِسَابُ وَ الْعَذَابُ كُلُّهُ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ وَ فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ قَدْرَ مَا يُدْخَلُ الْقَبْرَ وَ يَرْجِعُ النَّاسُ عَنْهُ فَإِنَّمَا جُعِلَ السَّعَفَتَانِ لِذَلِكَ وَ لَا عَذَابَ وَ لَا حِسَابَ بَعْدَ جُفُوفِهِمَا إِنْ شَاءَ اللهُ العلل/ ۳۰۲، ح ۱.

زراره از حضرت ابی جعفر علیه السّلام نقل کرده،: محضر امام علیه السّلام عرض کردم: چرا برای میّت جریده و چوب می‌گذارند؟ حضرت فرمودند: به خاطر آن که مادامی که آن چوب تازه است عذاب و حساب از او دور می‌شوند، حساب و عذاب

کلا در یک روز و یک ساعت واقع می‌شوند و آن زمانی است که میّت داخل قبر شد و مردم از سر قبر مراجعت کردند، این دو چوب را برای همین همراهش می‌گذارند و بعد از آن که خشک هم بشوند دیگر نه عذابی خواهد بود و نه حسابی ان شاء الله.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أُوقِفَ الْمُؤْمِنُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَيَكُونُ هُوَ الَّذِي يَتَوَلَّى حِسَابَهُ فَيُعْرَضُ عَلَيْهِ عَمَلُهُ فَيَنْظُرُ فِي صَحِيفَتِهِ، فَأَوَّلُ مَا يَرَى سَيِّئَاتِهِ فَيَتَغَيَّرُ لِذَلِكَ لَوْنُهُ وَ تَرْتَعِشُ فَرَائِصُهُ وَ تَفْزَعُ نَفْسُهُ، ثُمَّ يَرَى حَسَنَاتِهِ فَتَقَرُّ عَيْنُهُ وَ تُسَرُّ نَفْسُهُ وَ تَفْرَحُ رُوحُهُ، ثُمَّ يَنْظُرُ إِلَى مَا أَعْطَاهُ اللهُ مِنَ الثَّوَابِ فَيَشْتَدُّ فَرَحُهُ ثُمَّ يَقُولُ اللهُ لِلْمَلَائِكَةِ هَلُمُّوا الصُّحُفَ الَّتِي فِيهَا الْأَعْمَالُ الَّتِي لَمْ يَعْمَلُوهَا، قَالَ: فَيَقْرَءُونَهَا ثُمَّ يَقُولُونَ وَ عِزَّتِكَ إِنَّكَ لَتَعْلَمُ أَنَّا لَمْ نَعْمَلْ مِنْهَا شَيْئاً، فَيَقُولُ: صَدَقْتُمْ نَوَيْتُمُوهَا فَكَتَبْنَاهَا لَكُمْ ثُمَّ يُثَابُونَ عَلَيْهَا. تفسير القمّي ٢/ ٤٦.

امام رضا علیه السلام فرمود: روز قیامت خداوند مؤمن را در برابر خود می ایستاند و خود، حساب او را انجام می دهد و اعمال او را در نامه عملش به او نشان می دهد، اول چیزی که می بیند گناهان خود است و لذا رنگ از رخش می پرد و زانوهایش می لرزد و نفسش می گیرد و سپس ثواب و نیکی هایش را می بیند و چشمش روشن می شود و نفس راحتی می کشد و روحش شاد می گردد؛ سپس به پاداشی که خداوند به او عطا می کند می نگرد و خوشحالی اش بیشتر می شود. سپس خداوند به ملائکه می فرماید: نامه اعمالی را که انجام نداده بیاورید، نامه را می خوانند، سپس می گویند: به عزت تو سوگند، که تو می دانی ما هیچ یک از اعمال را انجام نداده ایم، خداوند می فرماید: راست می گویید، اما نیت و قصد انجام آن را داشتید، پس ما آن را برایتان نوشتیم، و به خاطر آن پاداش می گیرید.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام كُلُّ أُمَّةٍ يُحَاسِبَهَا إِمَامُ زَمَانِهَا وَ يَعْرِفُ الْأَئِمَّةُ أَوْلِيَاءَهُمْ وَ أَعْدَاءَهُمْ بِسِيمَاهُمْ وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى: **وَ عَلَى الْأَعْرافِ رِجالٌ** وَ هُمُ الْأَئِمَّةُ **يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيماهُمْ** فَيُعْطُونَ أَوْلِيَاءَهُمْ كِتَابَهُمْ بِيَمِينِهِمْ فَيَمُرُّونَ إِلَى الْجَنَّةِ بِلَا حِسَابٍ وَ يُعْطُونَ أَعْدَاءَهُمْ كِتَابَهُمْ بِشِمَالِهِمْ فَيَمُرُّونَ إِلَى النَّارِ بِلَا حِسَابٍ فَإِذَا نَظَرَ أَوْلِيَاؤُهُمْ فِي كِتَابِهِمْ يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمْ **هاؤُمُ اقْرَؤُا كِتابِيَهْ إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلاقٍ حِسابِيَهْ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ راضِيَةٍ** أي مَرْضِيَّةٍ فَوُضِعَ الْفَاعِلُ مَكَانَ الْمَفْعُولِ. تفسير القمّي ٢/ ٣٨٤.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: به حساب هر امّتی، امام زمان آن امت رسیدگی می کند و امامان، دوستداران و دشمنان خود را از سیمای ایشان می‌شناسند و این کلام خداوند متعال است که فرمود: وَعَلَى الأَعْرَافِ رِجَالٌ که ایشان همان امامان که سلام و درود خدا بر ایشان باد می‌باشند يَعْرِفُونَ كُلاًّ بِسِيمَاهُمْ پس نامه کردار دوستداران خود را به دست راست آن‌ها می‌دهند و آنان بدون هیچ حسابی از صراط به سوی بهشت گذر می کنند و نیز نامه کردار دشمنان خود را به دست چپ آن‌ها می‌دهند و آنان بدون هیچ حسابی به سوی دوزخ روانه می‌شوند. چون دوستداران ایشان به نامه‌های کردارشان می‌نگرند، به برادران خود می‌گویند: هَاؤُمُ اقْرَؤُوا كِتَابِيهْ إِنِّي ظَنَنتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيهْ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ یعنی خوش و خشنود. راضیه به معنای مرضیه است. در این جا اسم فاعل به جای اسم مفعول نشسته است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَكَّلَنَا اللهُ بِحِسَابِ شِيعَتِنَا فَمَا كَانَ للهِ سَأَلْنَا اللهَ أَنْ يَهَبَهُ لَنَا فَهُوَ لَهُمْ وَ مَا كَانَ لِلْآدَمِيِّينَ سَأَلْنَا اللهَ أَنْ يُعَوِّضَهُمْ بَدَلَهُ فَهُوَ لَهُمْ وَ مَا كَانَ لَنَا فَهُوَ لَهُمْ ثُمَّ قَرَأَ **إِنَّ إِلَيْنا إِيابَهُمْ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنا حِسابَهُمْ**. تأويل الآيات الباهرة ٢/ ٧٨٨، ح ٤.

عبد الله بن سنان، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت شده است که ایشان فرمود: چون روز قیامت فرا رسد، خداوند ما را بر حساب شیعیانمان می‌گمارد؛ پس هر چه از برای خداوند باشد، ما از او می‌خواهیم که آن را به ما ببخشد و ما آن را به ایشان می‌دهیم و سپس حضرت علیه السلام تلاوت فرمود: إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ.

عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ قُلْتُ لِلْإِمَامِ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام لِمَ صَارَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ قَسِيمَ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ قَالَ لِأَنَّ حُبَّهُ إِيمَانٌ وَ بُغْضَهُ كُفْرٌ وَ إِنَّمَا خُلِقَتِ الْجَنَّةُ لِأَهْلِ الْإِيمَانِ وَ النَّارُ لِأَهْلِ الْكُفْرِ فَهُوَ قَسِيمُ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ لِهَذِهِ الْعِلَّةِ فَالْجَنَّةُ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا أَهْلُ مَحَبَّتِهِ وَ النَّارُ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا أَهْلُ بُغْضِهِ قَالَ الْمُفَضَّلُ فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ فَالْأَنْبِيَاءُ وَ الْأَوْصِيَاءُ كَانُوا يُحِبُّونَهُ وَ أَعْدَاؤُهُمْ كَانُوا يُبْغِضُونَهُ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَ كَيْفَ ذَاكَ قَالَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَداً رَجُلًا يُحِبُّ اللهَ وَ رَسُولَهُ وَ يُحِبُّهُ اللهُ وَ رَسُولُهُ لَا يَرْجِعُ حَتَّى يَفْتَحَ اللهُ عَلَى يَدَيْهِ وَ دَفَعَ الرَّايَةَ إِلَى عَلِيٍّ فَفَتَحَ اللهُ عَلَى يَدَيْهِ قُلْتُ بَلَى فَقَالَ أَ وَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله لَمَّا أُوتِيَ بِالطَّائِرِ الْمَشْوِيِّ قَالَ اللهُمَّ ايتِنِي بِأَحَبِّ خَلْقِكَ إِلَيْكَ يَأْكُلُ مَعِي وَ عَنَى بِهِ عَلِيّاً قُلْتُ بَلَى قَالَ فَهَلْ يَجُوزُ أَنْ لَا يُحِبَّ أَنْبِيَاءُ اللهِ وَ رُسُلُهُ وَ أَوْصِيَاؤُهُمْ رَجُلًا يُحِبُّ اللهَ وَ رَسُولَهُ وَ يُحِبُّهُ اللهُ وَ رَسُولُهُ فَقُلْتُ لَا قَالَ فَهَلْ يَجُوزُ أَنْ يَكُونَ الْمُؤْمِنُونَ مِنْ أُمَمِهِمْ لَا يُحِبُّونَ حَبِيبَ اللهِ وَ حَبِيبَ رَسُولِهِ وَ أَنْبِيَاءَهُ قُلْتُ لَا قَالَ فَقَدْ ثَبَتَ أَنَّ جَمِيعَ أَنْبِيَاءِ اللهِ وَ رُسُلِهِ وَ جَمِيعَ الْمُؤْمِنِينَ مُحِبُّونَ لَهُ وَ ثَبَتَ أَنَّ أَعْدَاءَهُمْ وَ الْمُخَالِفِينَ لَهُمْ كَانُوا لَهُ وَ لِجَمِيعِ أَهْلِ مَحَبَّتِهِ مُبْغِضِينَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَحَبَّهُ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ وَ لَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا مَنْ أَبْغَضَهُ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ فَهُوَ إِذاً قَسِيمُ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ قَالَ الْمُفَضَّلُ فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ فَرَّجْتَ عَنِّي فَرَّجَ اللهُ عَنْك. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۹۰ ۷۹۱، ح ۱۰.

مفضل بن عمر، وی می‌گوید: محضر ابی عبد الله جعفر بن محمّد الصّادق علیهما السّلام عرض کردم: برای چه امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السّلام تقسیم‌کننده بهشت و دوزخ گردیده؟ حضرت فرمودند: برای این که حبّ آن حضرت ایمان و بغضش کفر است و بهشت برای اهل ایمان و دوزخ برای اهل کفر آفریده شده است و به خاطر همین علّت آن جناب تقسیم‌کننده بهشت و دوزخ می‌باشد پس بهشت را فقط کسانی که محبّت آن حضرت را دارند داخل می‌شوند چنان‌چه دوزخ را صرفا کسانی که بغض آن جناب را دارند وارد می‌گردند. مفضّل می‌گوید: عرض کردم: ای فرزند رسول خدا بنا بر این انبیاء و اوصیاء علیهم السّلام امیر المؤمنین سلام الله علیه را دوست داشته و دشمنانش را مبغوض می‌داشتند که اهل بهشت هستند؟امام علیه السّلام فرمودند: آری. عرض کردم: شرح آن چگونه است؟ حضرت فرمودند: آیا نمی‌دانی که نبیّ اکرم صلّی الله علیه و آله روز خیبر فرمودند: فردا پرچم را به دست مردی خواهم داد که خدا و رسولش را دوست داشته و خدا و رسولش نیز او را دوست می‌دارند، او از جنگ بر نمی‌گردد مگر آن که خدا به دست او فتح و ظفر را نصیب مسلمین می‌گرداند، فردا پرچم را به دست علی علیه السّلام داد و خداوند تبارک و تعالی هم به دست مبارک حضرتش مسلمین را فاتح و ظفر را نصیب آن‌ها فرمود؟ عرض کردم: آری می‌دانم. حضرت فرمودند: آیا نمی‌دانی وقتی پرنده بریان‌شده‌ای را نزد رسول خدا صلّی الله علیه و آله گذاردند، آن جناب فرمودند: خداوندا محبوب‌ترین مخلوقت نزد خود و من را برسان که با من از این مرغ بریان شده تناول کند و مقصود پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله از محبوب‌ترین مخلوق وجود مبارک علی علیه السّلام بوده؟ عرض کردم: آری می‌دانم.حضرت فرمودند: آیا امکان دارد انبیاء خدا و اوصیاء ایشان علیهم السّلام دوست نداشته باشند مردی را که خدا و رسولش او را دوست داشته و او نیز خدا و رسولش را دوست می‌دارد؟ عرض کردم: خیر. حضرت فرمودند: آیا امکان دارد مؤمنین از امّت پیامبران حبیب خدا و رسولش و حبیب انبیاء علیهم

السّلام را دوست نداشته باشند؟ عرض کردم: خیر. حضرت فرمودند: پس ثابت شد که تمام انبیاء خدا و رسولانش و تمام مؤمنین دوستدار علی بن ابی طالب علیه السّلام هستند و هم‌چنین ثابت شد که دشمنان انبیاء و مخالفین آن‌ها مبغض ایشان و تمام دوستان ایشان می‌باشند. عرض کردم: آری همین طور است. حضرت فرمودند: در نتیجه باید بگوییم: از خلق اوّلین و آخرین احدی داخل بهشت نمی‌شوند مگر آن که امیر المؤمنین علیه السّلام را دوست داشته باشد چنان‌چه دیّاری داخل آتش نمی‌گردد مگر آن که مبغض آن حضرت می‌باشد، بنا بر این ثابت شد که حضرت امیر المؤمنین علی علیه السّلام تقسیم‌کننده جنّت و نار می‌باشد. مفضّل بن عمر می‌گوید: محضر مبارک امام علیه السّلام عرض کردم: ای پسر رسول خدا صلّی اللهُ علیه و آله کدورت و گرفتگی را از من برداشتی، خدا کدورت را از شما بردارد...

۸۹. الفجر

الفجر ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْفَجْرِ (۱) وَلَيَالٍ عَشْرٍ (۲) وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ (۳) وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ (٤) هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ (٥) أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ (٦) إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ (٧) الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ (٨) وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ (٩) وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ (١٠)

به‌نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به سپیده دم (۱) و به شبهای دهگانه (۲) و به جفت و تاق (۳) و به شب وقتی سپری شود (۴) آیا در این برای خردمند [نیاز به] سوگندی [دیگر] است (۵) مگر ندانسته‌ای که پروردگارت با عاد چه کرد (۶) با عمارات ستون‌دار ارم (۷) که مانندش در شهرها ساخته نشده بود (۸) و با ثمود همانان که در دره تخته سنگها را می‌بریدند (۹) و با فرعون صاحب خرگاه‌ها [و بناهای بلند] (۱۰)

علیّ بن إبراهیم: **وَ الشَّفْعِ** قَالَ الشَّفْعُ رَكْعَتَانِ وَ الْوَتْرُ رَكْعَةٌ وَ فِي حَدِيثٍ آخَرَ قَالَ الشَّفْعُ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ الْوَتْرُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِم . تفسير القمّي ۲/ ٤١٩.

علی بن ابراهیم: در این آیه واو نمی باشد، بل‌که این گونه است: الْفَجْرِ* وَلَيَالٍ عَشْرٍ که منظور شب‌های دهگانه ذی الحجّه است، وَالشَّفْعِ دو رکعت نماز است، وَالْوَتْرِ یک رکعت از نماز است، و نیز وی، در سخنی دیگر گفت: شفع، حضرت امام حسن علیه السلام و حضرت امام حسین علیه السلام می‌باشد و وتر ، امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ الْفَجْرِ** وَ الْفَجْرُ هُوَ الْقَائِمُ عليه السلام وَ اللَّيَالِي الْعَشْرُ الْأَئِمَّةُ عليهم السلام مِنَ الْحَسَنِ إِلَى الْحُسَنِ وَ الشَّفْعُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ فَاطِمَةُ عليها السلام وَ الْوَتْرُ هُوَ اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ **وَ اللَّيْلِ إِذا يَسْرِ** هِيَ دَوْلَةُ حَبْتَرٍ فَهِيَ تَسْرِي إِلَى قِيَامِ الْقَائِمِ عليه السلام تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۹۲، ح ۱.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: در کلام خداوند عزّ و جلّ: وَالْفَجْر حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف است، وَلَيَالٍ عَشْرٍ امامان هستند علیهم السلام از امام مجتبی علیه السلام تا امام عسکری علیه السلام و وَالشَّفْعِ امیر مؤمنان علیه

السلام و فاطمه سلام الله علیها هستند، وَالْوَتْرِ خداوند یگانه است که هیچ شریکی ندارد، وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ دولت حبتَر است که به دولت حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف می‌پیوندد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ **الشَّفْعُ** هُوَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ الْوَتْرُ هُوَ اللهُ الْوَاحِدُ عَزَّ وَ جَلَّ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۹۳، ح ۳.

از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: شفع، محمّد صلی الله علیه و آله و سلم و علی علیه السلام می‌باشد و وتر خداوند متعال است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: قَالَ الشَّفْعُ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهما السلام وَ الْوَتْرُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ثُمَّ قَالَ **هَلْ فِي ذلِكَ قَسَمٌ** لِذِي حِجْرٍ يَقُولُ الَّذِي لَهُ عَقْلٌ **وَ اللَّيْلِ إِذا يَسْرِ** قَالَ هِيَ لَيْلَةُ جَمْعٍ. تفسير القمّي ۲/ ۴۱۹.

از امام باقر علیه السلام روایت شده که فرمودند : شفع حسن و حسین علیهماالسلام . وتر امیر ابمومنین علیه السلام هستند سپس فرمودند، هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ ، یعنی برای دارنده عقل. وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ، منظور، شب جمع است.

عَنْ أَبَانٍ الْأَحْمَرِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ فِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتادِ** لِأَيِّ شَيْءٍ سُمِّيَ ذَا الْأَوْتَادِ قَالَ لِأَنَّهُ كَانَ إِذَا عَذَّبَ رَجُلًا بَسَطَهُ عَلَى الْأَرْضِ عَلَى وَجْهِهِ وَ مَدَّ يَدَيْهِ وَ رِجْلَيْهِ فَأَوْتَدَهَا بِأَرْبَعَةِ أَوْتَادٍ فِي الْأَرْضِ وَ رُبَّمَا بَسَطَهُ عَلَى خَشَبٍ مُنْبَسِطٍ فَوَتَّدَ رِجْلَيْهِ وَ يَدَيْهِ بِأَرْبَعَةِ أَوْتَادٍ ثُمَّ تَرَكَهُ عَلَى حَالِهِ حَتَّى يَمُوتَ فَسَمَّاهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِرْعَوْنَ ذَا الْأَوْتَادِ لِذَلِك. العلل/ ۷۰، ح ۱.

از ابان احمر روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره این کلام خداوند عزّ و جلّ: وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ پرسیدم: به چه سبب فرعون، ذو الأوتاد نامیده شد؟ ایشان فرمود: از آن رو که چون فرعون می‌خواست کسی را شکنجه کند، او را بر چهره، روی زمین می‌خواباند و دست‌ها و پاهایش را می‌کشید و آن‌ها را با چهار میخ بر زمین می‌کوبید. گاهی هم او را بر چوبی پهن می‌خواباند و دست‌ها و پاهایش را به چهار میخ می‌کشید و سپس او را بر حال خود بر جای می‌گذارد تا جان دهد. از این رو خداوندعزّ و جلّ، او را ذو الأوتاد نامیده است.

الفجر ۲۰-۱۱

الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ (۱۱) فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ (۱۲) فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ (۱۳) إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ (۱۴) فَأَمَّا الْإِنسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ (۱۵) وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ (۱۶) كَلَّا بَل لَّا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ (۱۷) وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ (۱۸) وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا (۱۹) وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا (۲۰)

همانان که در شهرها سر به طغیان برداشتند (۱۱) و در آن‌ها بسیار تبهکاری کردند (۱۲) [تا آنکه] پروردگارت بر سر آنان تازیانه عذاب را فرونواخت (۱۳) زیرا پروردگار تو سخت در کمین است (۱۴) اما انسان هنگامی که پروردگارش وی را می آزماید و عزیزش می دارد و نعمت فراوان به او می دهد می گوید پروردگارم مرا گرامی داشته است (۱۵) و اما چون وی را می آزماید و روزی اش را بر او تنگ می گرداند می گوید پروردگارم مرا خوار کرده است (۱۶) ولی نه بلکه یتیم را نمی نوازید (۱۷) و بر خوراك [دادن] بینوا همدیگر را بر نمی انگیزید (۱۸) و میراث [ضعیفان] را چپاولگرانه می خورید (۱۹) و مال را دوست دارید دوست داشتنی بسیار (۲۰)

عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ مِنْ شَرِّ خَلْقِ اللهِ خَمْسَةٌ إِبْلِيسُ وَ ابْنُ آدَمَ الَّذِي قَتَلَ أَخَاهُ وَ فِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ وَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ رَدَّهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَ رَجُلٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يُبَايِعُ عَلَى كُفْرٍ عِنْدَ بَابِ لُدٍّ قَالَ ثُمَّ قَالَ إِنِّي لَمَّا رَأَيْتُ مُعَاوِيَةَ يُبَايِعُ عِنْدَ بَابِ لُدٍّ ذَكَرْتُ قَوْلَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَلَحِقْتُ بِعَلِيٍّ عليه السلام فَكُنْتُ مَعَهُ. الخصال/ ۳۱۹، ح ۱۰۴.

مردی از شام گفت: از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم که فرمودند: بدترین مخلوق خدا پنج هستند، ابلیس است و آن پسر آدم که برادر خود را بکشت، و فرعون که مردمان را به چهار میخ کشیدی و مردی از بنی اسرائیل که ایشان را از دین خدا بر گردانید و مردی از پیروان من که نزد باب لد به پایه کفر با وی بیعت کنند. این مرد شامی گفته: چون نزد باب لد با معاویه بیعت کردند، به یاد گفتار پیامبر افتادم و به علی پیوستم.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَخْبَرَنِي الرُّوحُ الْأَمِينُ أَنَّ اللهَ لَا إِلَهَ غَيْرُهُ إِذَا وَقَفَ الْخَلَائِقَ وَ جَمَعَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ أُتِيَ بِجَهَنَّمَ تُقَادُ بِأَلْفِ زِمَامٍ أَخَذَ بِكُلِّ زِمَامٍ مِائَةُ أَلْفِ مَلَكٍ مِنَ الْغِلَاظِ الشِّدَادِ وَ لَهَا هَدَّةٌ وَ تَحَطُّمٌ وَ زَفِيرٌ وَ شَهِيقٌ وَ إِنَّهَا لَتَزْفِرُ الزَّفْرَةَ فَلَوْ لَا أَنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَخَّرَهَا إِلَى الْحِسَابِ لَأَهْلَكَتِ الْجَمِيعَ ثُمَّ يَخْرُجُ مِنْهَا عُنُقٌ يُحِيطُ بِالْخَلَائِقِ الْبَرِّ مِنْهُمْ وَ الْفَاجِرِ فَمَا خَلَقَ اللهُ عَبْداً مِنْ عِبَادِهِ مَلَكٍ وَ لَا نَبِيٍّ إِلَّا وَ يُنَادِي يَا رَبِّ نَفْسِي نَفْسِي وَ أَنْتَ تَقُولُ يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي ثُمَّ يُوضَعُ عَلَيْهَا صِرَاطٌ أَدَقُّ مِنَ الشَّعْرِ وَ أَحَدُّ مِنَ السَّيْفِ عَلَيْهِ ثَلَاثُ قَنَاطِرَ الْأُولَى عَلَيْهَا الْأَمَانَةُ وَ الرَّحِمُ وَ الثَّانِيَةُ عَلَيْهَا الصَّلَاةُ وَ الثَّالِثَةُ عَلَيْهَا رَبُّ الْعَالَمِينَ لَا إِلَهَ غَيْرُهُ فَيُكَلَّفُونَ الْمَمَرَّ عَلَيْهَا فَتَحْبِسُهُمُ الرَّحِمُ وَ الْأَمَانَةُ فَإِنْ نَجَوْا مِنْهَا حَبَسَتْهُمُ الصَّلَاةُ فَإِنْ نَجَوْا مِنْهَا كَانَ الْمُنْتَهَى إِلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ جَلَّ ذِكْرُهُ وَ هُوَ قَوْلُ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصادِ....** الكافي ۸/ ۳۱۲، ح ۴۸۶.

از حضرت امام محمّد باقر علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: جبرئیل روح الامین مرا خبر داد: خداوند که هیچ خدایی جز او نیست، چون آفریدگان را به پا دارد و پیشینیان و پسینیان را گرد آورد، دوزخ را به پیش می‌آورد، حال آن که دوزخ به هزار افسار آورده می‌شود و هر افساری از آن را یکصد هزار فرشته سهمگین و خشمگین گرفته است و صدایی مهیب و غرّان و نعره‌ای خوفناک دارد و چنان بانگی بر می‌آورد که اگر خداوند عزّ و جلّ آن را برای حساب به گاهی دگر وانگذاشته بود، همه را هلاک می کرد. سپس دوزخ گردن می‌کشد و آفریدگان را سراسر، از نکوکار تا بدکار، در میان می‌گیرد. در آن هنگام هر آن بنده‌ای که خدا آفریده باشد، از فرشته تا پیامبر، همگی ندا می دهند: پروردگارا! مرا دریاب، مرا دریاب. حال آن که تو می گویی: پروردگارا، امّت مرا دریاب، امّت مرا دریاب. آن گاه صراطی بر دوزخ می‌گذارند که باریک تر از مو و بُرّان تر از شمشیر است و سه پل بر آن قرار دارد: بر اوّلی امانتداری و رَحِم و بر دومی نماز و بر سومی پروردگار جهانیان است که هیچ خدایی جز او نیست، در آن دم آفریدگان، وادار به گذر از صراط می‌شوند و امانت داری و رحم جلویشان را می‌گیرند. اگر از آن ها نجات یابند، نماز جلویشان را می‌گیرد و اگر از آن نیز نجات یابند، پایان راه به پروردگار جهانیان که هیچ خدایی جز او نیست، می‌رسد و این کلام خداوند عزّ و جلّ است که فرمود: إِنَّ رَبَّکَ لَبِالْمِرْصَادِ.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ: حَضَرْتُ مَجْلِسَ الْمَأْمُونِ وَ عِنْدَهُ الرِّضَا عَلِيُّ بْنُ مُوسَى عليه السلام فَقَالَ لَهُ الْمَأْمُونُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ أَ لَيْسَ مِنْ قَوْلِكَ أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ مَعْصُومُونَ قَالَ بَلَى قَالَ فَمَا مَعْنَى قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **..... وَ ذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغاضِباً فَظَنَ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ** فَقَالَ الرِّضَا عليه السلام ذَاكَ يُونُسُ بْنُ مَتَّى عليه السلام ذَهَبَ مُغَاضِباً لِقَوْمِهِ **فَظَنَ** بِمَعْنَى اسْتَيْقَنَ **أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ** أَيْ لَنْ نُضَيِّقَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ وَ

مِنْهُ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ أَمَّا إِذا مَا ابْتَلاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ أو [أَيْ] ضَيَّقَ وَ قَتَّرَ فَنادى فِي الظُّلُماتِ أَيْ ظُلْمَةِ اللَّيْلِ وَ ظُلْمَةِ الْبَحْرِ وَ ظُلْمَةِ بَطْنِ الْحُوتِ أَنْ لا إِلهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ بِتَرْكِي مِثْلَ هَذِهِ الْعِبَادَةِ الَّتِي قَدْ فَرَّغْتَنِي لَهَا فِي بَطْنِ الْحُوتِ فَاسْتَجَابَ اللهُ لَهُ وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَ فَلَوْ لا أَنَّهُ كانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلى يَوْمِ يُبْعَثُونَ فَقَالَ الْمَأْمُونُ للهِ دَرُّكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام العيون ۱/ ۱۵۳، ۱۵۴، ح ۱.

علی بن محمد بن جهم روایت می کند که گفته است: وارد مجلس مامون شدم و علی بن موسی الرضا علیه السلام را در آن جا دیدم. مامون به او گفت: ای فرزند رسول خدا! آیا تو نمی گویی که پیامبران معصوم اند؟ آن حضرت فرمودند: آری. مأمون گفت: نظرت راجع به این آیه خداوند عز و جل چیست.....وَ ذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغاضِباً فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ ، حضرت فرمودند: او یونس بن متّی علیه السّلام است که بر قوم خود غضب کرده از بین آنان رفت. و ظنّ بدین معنی است که یقین کرد که: أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ یعنی ما روزی‌اش را بر او تنگ نمی کنیم مثل این آیه شریفه: وَ أَمَّا إِذا مَا ابْتَلاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ که قدر علیه در این آیه نیز به معنی تنگ کردن معیشت است. به هر حال، او در تاریکی و ظلمات، خداوند را خواند، یعنی در تاریکی شب و دریا و شکم ماهی این سخنان را گفت: معبودی جز تو نیست، تو منزّهی و من به خاطر ترک کردن چنین عبادتی که در شکم ماهی امکانش را برایم فراهم ساختی، ظالم و ستمکار هستم، خداوند نیز دعای او را مستجاب کرد و فرمود: فَلَوْ لا أَنَّهُ كانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ* لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلى يَوْمِ يُبْعَثُونَ مأمون گفت: آفرین بر شما یا ابا الحسن.

الفجر ۳۰-۲۱

كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا (۲۱) وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا (۲۲) وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى (۲۳) يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي (۲۴) فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ (۲۵) وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ (۲۶) يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ (۲۷) ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً (۲۸) فَادْخُلِي فِي عِبَادِي (۲۹) وَادْخُلِي جَنَّتِي (۳۰)

نه چنان است آنگاه که زمین سخت در هم کوبیده شود (۲۱) و [فرمان] پروردگارت و فرشته [ها] صف در صف آیند (۲۲) و جهنم را در آن روز [حاضر] آورند آن روز است که انسان پند گیرد و [لی] کجا او را جای پند گرفتن باشد (۲۳) گوید کاش برای زندگانی خود [چیزی] پیش فرستاده بودم (۲۴) پس در آن روز هیچ کس چون عذاب کردن او عذاب نکند (۲۵) و هیچ کس چون در بند کشیدن او در بند نکشد (۲۶) ای نفس مطمئنه (۲۷) خشنود و خدا پسند به سوی پروردگارت بازگرد (۲۸) و در میان بندگان من در آی (۲۹) و در بهشت من داخل شو (۳۰)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله هَلْ تَدْرُونَ مَا تَفْسِيرُ هَذِهِ الْآيَةِ كَلَّا إِذا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا قَالَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ تُقَادُ جَهَنَّمُ بِسَبْعِينَ أَلْفَ زِمَامٍ بِيَدِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ فَتَشْرُدُ شَرْدَةً لَوْ لَا أَنَّ اللهَ تَعَالَى حَبَسَهَا لَأَحْرَقَتِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ. أمالي الطوسي ۱/ ۳۴۶.

امیرالمومنین علیه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آیا تفسیر این آیه را می دانید: كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ؟ فرمود: چون روز قیامت فرا رسد، دوزخ با هفتاد هزار افسار به دست هفتاد هزار فرشته به پیش آورده می‌شود. آن گاه چنان می‌رمد که اگر خداوند متعال آن را باز ندارد، هر آینه آسمان‌ها و زمین را می‌سوزاند.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ الرِّضَا عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ** فَقَالَ إِنَّ اللهَ تَعَالَى لَا يُوصَفُ بِمَكَانٍ يَحُلُّ فِيهِ فَيُحْجَبَ عَنْهُ فِيهِ عِبَادُهُ وَ لَكِنَّهُ يَعْنِي أَنَّهُمْ عَنْ ثَوَابِ رَبِّهِمْ مَحْجُوبُونَ قَالَ وَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ جاءَ رَبُّكَ وَ الْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا** فَقَالَ إِنَّ اللهَ تَعَالَى لَا يُوصَفُ بِالْمَجِيءِ وَ الذَّهَابِ تَعَالَى عَنِ الِانْتِقَالِ إِنَّمَا يَعْنِي بِذَلِكَ وَ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ..... العیون ۱/ ۱۰۳، ح ۱۹.

فضّال از پدرش چنین نقل کرده است: که از امام هشتم در باره این آیه سؤال کردم: كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ حضرت فرمودند: نمی‌توان و صحیح نیست که خداوند را این طور وصف نمائیم که در جایی قرار می‌گیرد و بندگان در پس حجاب هستند و او را نمی‌بینند، بل‌که معنی آیه این است که از ثواب پروردگار خویش محرومند. : در باره این آیه سؤال کردم: وَ جاءَ رَبُّكَ وَ الْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا حضرت فرمودند: خداوند با رفتن و آمدن وصف نمی‌شود، خدا برتر از انتقال و جابجایی است، بل‌که معنی آیه این است که فرمان پروردگار آمد....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ..... وَ أَمَّا قَوْلُهُ **وَ جاءَ رَبُّكَ وَ الْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا** وَ قَوْلُهُ **وَ لَقَدْ جِئْتُمُونا فُرادى** وَ قَوْلُهُ **هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلائِكَةُ ... أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آياتِ رَبِّكَ** فَذَلِكَ كُلُّهُ حَقٌّ وَ لَيْسَتْ جِيئَتُهُ جَلَّ ذِكْرُهُ كَجِيئَةِ خَلْقِهِ فَإِنَّهُ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَ مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَكُونُ تَأْوِيلُهُ عَلَى غَيْرِ تَنْزِيلِهِ وَ لَا يُشْبِهُ تَأْوِيلُهُ بِكَلَامِ الْبَشَرِ وَ لَا فِعْلِ الْبِشْرِ وَ سَأُنَبِّئُكَ بِمِثَالٍ لِذَلِكَ تَكْتَفِي بِهِ إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى وَ هُوَ حِكَايَةُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام حَيْثُ قَالَ **إِنِّي ذاهِبٌ إِلى رَبِّي** فَذَهَابُهُ إِلَى رَبِّهِ تَوَجُّهُهُ إِلَيْهِ فِي عِبَادَتِهِ وَ اجْتِهَادِهِ أَ لَا تَرَى أَنَّ تَأْوِيلَهُ غَيْرُ تَنْزِيلِهِ وَ قَالَ **وَ أَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعامِ ثَمانِيَةَ أَزْواجٍ** وَ قَالَ **وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ** فَإِنْزَالُهُ ذَلِكَ خَلْقُهُ إِيَّاهُ وَ كَذَلِكَ قَوْلُهُ **إِنْ كانَ لِلرَّحْمنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعابِدِينَ** أَيِ الْجَاحِدِينَ وَ التَّأْوِيلُ فِي هَذَا الْقَوْلِ بَاطِنُهُ مُضَادٌّ لِظَاهِرِهِ..... الاحتجاج/ ۴۵۰.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و امّا آیه: وَ جاءَ رَبُّكَ وَ الْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا، و: وَ لَقَدْ جِئْتُمُونا فُرادى و هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آياتِ رَبِّكَ، همه و همه صحیح و درست است، و فعل آمدن در مورد خداوند عزّ و جلّ هم‌چون خلایق نیست، چرا که تأویل برخی از آیات قرآن غیر از تنزیل آن است، و آن مانند کلام و فعل بشر نیست، و برای تفهیم مطلب مثالی برایت می زنم که تو را بخواست خدا کفایت نماید، و آن حکایت خداوند از إبراهیم می باشد در این آیه: وَ قالَ إِنِّي ذاهِبٌ إِلى رَبِّي سَيَهْدِينِ.و فعل ذهاب او به سمت خداوند در اصل؛ توجّه او به پیشگاه حضرت حقّ در عبادت و اجتهاد بود، حال دیدی که تأویل آن غیر از تنزیل بود، و در آیه: وَ أَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعامِ ثَمانِيَةَ أَزْواجٍ، و وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ، مراد از انزال؛ خلق آن می باشد.و نیز در آیه: قُلْ إِنْ كانَ لِلرَّحْمنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعابِدِينَ، مراد از عابدین؛ جاحد و انکارکننده آن می باشد، و باطن تأویل در این آیه مخالف ظاهر آن می باشد.

عَنْ [جَابِرٍ عَنْ] أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله ، فَقَالَ بِذَلِكَ أَخْبَرَنِي الرُّوحُ الْأَمِينُ أَنَّ اللهَ لَا إِلَهَ غَيْرُهُ إِذَا أَبْرَزَ الْخَلَائِقَ وَ جَمَعَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ أُتِيَ بِجَهَنَّمَ تُقَادُ بِأَلْفِ زِمَامٍ مَعَ كُلِّ زِمَامٍ مِائَةُ أَلْفِ مَلَكٍ مِنَ الْغِلَاظِ الشِّدَادِ، لَهَا هَدَّةٌ وَ غَضَبٌ وَ زَفِيرٌ وَ شَهِيقٌ وَ إِنَّهَا لَتَزْفِرُ الزَّفْرَةَ فَلَوْلَا أَنَّ اللهَ أَخَّرَهُمْ لِلْحِسَابِ لَأَهْلَكَتِ الْجَمِيعَ. ثُمَّ يَخْرُجُ مِنْهَا عُنُقٌ فَيُحِيطُ بِالْخَلَائِقِ الْبَرِّ مِنْهُمْ وَ الْفَاجِرِ فَمَا خَلَقَ اللهُ عَبْداً مِنْ عِبَادِ اللهِ مَلَكاً وَ لَا نَبِيّاً إِلَّا يُنَادِي نَفْسِي نَفْسِي وَ أَنْتَ يَا نَبِيَّ اللهِ تُنَادِي أُمَّتِي أُمَّتِي ثُمَّ يُوضَعُ عَلَيْهَا الصِّرَاطُ أَدَقُّ مِنْ حَدِّ السَّيْفِ، عَلَيْهَا ثَلَاثُ قَنَاطِرَ فَأَمَّا وَاحِدَةٌ فَعَلَيْهَا الْأَمَانَةُ وَ الرَّحِمُ، وَ الثَّانِيَةُ فَعَلَيْهَا الصَّلَاةُ، وَ أَمَّا الثَّالِثَةُ فَعَلَيْهَا عَدْلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا إِلَهَ غَيْرُهُ فَيُكَلَّفُونَ بِالْمَمَرِّ عَلَيْهَا فَيَحْبِسُهُمُ الرَّحِمُ وَ الْأَمَانَةُ فَإِنْ نَجَوْا مِنْهُمَا حَبَسَتْهُمُ الصَّلَاةُ فَإِنْ نَجَوْا مِنْهَا كَانَ الْمُنْتَهَى إِلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ هُوَ قَوْلُهُ **إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصادِ**، وَ النَّاسُ عَلَى الصِّرَاطِ فَمُتَعَلِّقٌ بِيَدٍ وَ تَزُولُ قَدَمٌ وَ مُسْتَمْسِكٌ بِقَدَمٍ وَ الْمَلَائِكَةُ حَوْلَهَا يُنَادُونَ يَا حَلِيمُ اعْفُ وَ اصْفَحْ وَ عُدْ بِفَضْلِكَ وَ سَلِّمْ وَ سَلِّمْ، وَ النَّاسُ يَتَهَافَتُونَ فِي النَّارِ كَالْفَرَاشِ فِيهَا فَإِذَا نَجَا نَاجٍ بِرَحْمَةِ اللهِ مَرَّ بِهَا فَقَالَ الْحَمْدُ للهِ وَ بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ وَ تَزْكُو الْحَسَنَاتُ وَ الْحَمْدُ للهِ الَّذِي نَجَّانِي مِنْكِ بَعْدَ الْيَأْسِ بِمَنِّهِ وَ فَضْلِهِ **إِنَّ رَبَّنا لَغَفُورٌ شَكُورٌ**. تفسير القمّي ۲/ ۴۲۱.

از جابر، از حضرت امام محمّد باقر علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: وقتی آیه وَجِیءَ یَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ نازل شد، درباره آن از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پرسیدند. ایشان فرمود: جبرئیل روح الامین مرا خبر داد: خداوند که هیچ خدایی جز او نیست، چون پیشینیان و پسینیان را گرد آورد، دوزخ را به پیش می‌آورد، حال آن که دوزخ با هزار افسار آورده می‌شود و هر افساری از آن را یکصد هزار فرشته سهمگین و خشمگین گرفته است و صدایی مهیب و خشم آلود و نعره‌ای خوفناک دارد و چنان بانگی بر می‌آورد که اگر خداوند عزّ و جلّ آن را برای حساب به گاهی دگر وانگذاشته بود، دوزخ همه را هلاک می کرد. سپس دوزخ گردن می کشد و آفریدگان را سراسر، از نکوکار گرفته تا بدکار، در میان می‌گیرد. در آن هنگام هر آن بنده‌ای که خدا آفریده باشد، از فرشته تا پیامبر، همگی ندا می‌دهند: پروردگارا! مرا دریاب، مرا دریاب. حال آن که تو ندا می‌دهی: پرودگارا! امّت مرا دریاب، امّت مرا دریاب. آن گاه صراطی بر دوزخ می‌گذارند که برّان تر از شمشیر است و سه پل بر آن قرار دارد: بر یکی امانت داری و رحِم، و بر دومی نماز، و بر دیگری پروردگار جهانیان است که هیچ خدایی جز او نیست. در آن دم آفریدگان وادار به گذر از صراط می‌شوند و رحِم و امانت داری جلویشان را می‌گیرند. اگر از آن‌ها نجات یابند، نماز جلویشان را می گیرد و اگر از آن نیز نجات یابند، پایان راه به پروردگار جهانیان عزّ و جلّ می‌رسد و این کلام خداوند عزّ و جلّ است که فرمود: إِنَّ رَبَّکَ لَبِالْمِرْصَادِ . این چنین مردم بر روی صراط با گام‌هایی گاه لغزان و گاه استوار در می‌آویزند و فرشته‌گان بر گرد صراط ندا سر می‌دهند: ای بردبار! بیامرز و درگذر و به نیکی خود در گذران و سلامت دار. حال آن که مردم بر آن همچون پروانه، فوج فوج در آتش می‌افتند و چون تنی از آنان به مهر و رحمت خداوند تبارک و تعالی نجات یابد، سوی صراط می‌نگرد و می‌گوید: ستایش از برای خداوندی که پس از نومیدی من، به نیکی و منّت خویش، مرا از تو نجات بخشید. به راستی که إِنَّ رَبَّنا لَغَفُورٌ شَکُورٌ.

عَنْ مَعْرُوفِ بْنِ خَرَّبُوذَ قَالَ قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا ابْنَ خَرَّبُوذَ أَ تَدْرِي مَا تَأْوِيلُ هَذِهِ الْآيَةِ **فَيَوْمَئِذٍ لا يُعَذِّبُ عَذابَهُ أَحَدٌ وَ لا يُوثِقُ وَثاقَهُ أَحَدٌ** قُلْتُ لَا قَالَ ذَاكَ الثَّانِي لَا يُعَذِّبُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابَهُ أَحَدا. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۹۵، ح ۵.

از معروف بن خرّبوذ روایت کرده است که وی گفت: حضرت امام محمّد باقر علیه السلام به من فرمود : ای ابن خرّبوذ! آیا می-دانی تأویل آیه فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ چیست؟ عرض کردم: خیر. فرمود: آن کس، دوّمی است. خداوند در روز قیامت، هیچ کسی را هم‌چون او عذاب نمی کند.

علیّ بن إبراهیم: قَوْلُهُ **يا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلى رَبِّكِ راضِيَةً مَرْضِيَّةً** قَالَ إِذَا حَضَرَ الْمُؤْمِنَ الْوَفَاةُ نَادَى مُنَادٍ مِنْ عِنْدِ اللهِ يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي بِوَلَايةِ عَلِيٍّ مَرْضِيَّةً بِالثَّوَابِ **فَادْخُلِي فِي عِبادِي وَ ادْخُلِي جَنَّتِي** فَلَا يَكُونُ لَهُ هِمَّةٌ إِلَّا اللُّحُوقُ بِالنِّدَاءِ.
تفسير القمّي ۲/ ۴۲۲.

علی بن ابراهیم گفت: چون هنگام جان سپردن مؤمن فرا رسد، ندا دهنده‌ای از جانب خداوند ندا می‌دهد: يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ به ولایت حضرت علی علیه السلام، ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً مطمئن به ولایت حضرت علی علیه السلام و پسندیده ازجانب خداوند با پاداش، فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي ، هیچ تلاشی نمی کند و همتی ندارد، جز آن که به ندا بپیوندد.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **يا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلى رَبِّكِ راضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبادِي وَ ادْخُلِي جَنَّتِي** يَعْنِي الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ عليه السلام تفسير القمّي ۲/ ۴۲۲.

از ابو بصیر، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرد که: ایشان درباره کلام خداوند متعال: يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً فرمود: یعنی حسین بن علی علیه السلام.

عَنْ سَدِيرٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ هَلْ يُكْرَهُ الْمُؤْمِنُ عَلَى قَبْضِ رُوحِهِ قَالَ لَا وَ اللهِ إِنَّهُ إِذَا أَتَاهُ مَلَكُ الْمَوْتِ لِقَبْضِ رُوحِهِ جَزِعَ عِنْدَ ذَلِكَ فَيَقُولُ لَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ يَا وَلِيَّ اللهِ لَا تَجْزَعْ فَوَ الَّذِي بَعَثَ مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله لَأَنَا أَبَرُّ بِكَ وَ أَشْفَقُ عَلَيْكَ مِنْ وَالِدٍ رَحِيمٍ لَوْ حَضَرَكَ افْتَحْ عَيْنَكَ فَانْظُرْ قَالَ وَ يُمَثَّلُ لَهُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ فَاطِمَةُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ الْأَئِمَّةُ مِنْ ذُرِّيَّتِهِمْ عليهم السلام فَيُقَالُ لَهُ هَذَا رَسُولُ اللهِ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ فَاطِمَةُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ الْأَئِمَّةُ عليهم السلام رُفَقَاؤُكَ قَالَ فَيَفْتَحُ عَيْنَهُ فَيَنْظُرُ فَيُنَادِي رُوحُهُ مُنَادٍ مِنْ قِبَلِ رَبِّ الْعِزَّةِ فَيَقُولُ **يا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ** إِلَى مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ **ارْجِعِي إِلى رَبِّكِ راضِيَةً** بِالْوَلَايَةِ **مَرْضِيَّةً** بِالثَّوَابِ **فَادْخُلِي فِي عِبادِي** يَعْنِي مُحَمَّداً وَ أَهْلَ بَيْتِهِ **وَ ادْخُلِي جَنَّتِي** فَمَا شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنِ اسْتِلَالِ رُوحِهِ وَ اللُّحُوقِ بِالْمُنَادِي.
الكافي ۳/ ۱۲۷، ۱۲۸، ح ۴.

از سَدیر صَیرفی روایت کرده است که وی گفت: به حضرت امام جعفر صادق علیه السلام عرض کردم : فدایت شوم! ای پسر رسول خدا! آیا مؤمن از جان دادن ناخشنود می‌شود؟ ایشان فرمود: به خدا سوگند! نه. چون فرشته مرگ نزد مؤمن می‌آید تا جانش را بگیرد، او در آن دم بی‌تابی می کند. فرشته مرگ به او می‌گوید: ای دوست خدا! بی تابی نکن، سوگند به خدایی که محمّد صلی الله علیه و آله و سلم را برانگیخت، من بر تو نیک خواه تر و دلسوز تر از پدری مهربان که به کنارت آمده باشد، هستم؛ پس چشم بگشا و بنگر. در آن هنگام فرشته مرگ، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و امیر مؤمنان علی علیه السلام و فاطمه زهرا سلام الله علیها و حسن علیه السلام و حسین علیه السلام و دیگر امامان علیهم السلام از فرزندان ایشان را برای او نمودار می‌سازد و می‌گوید: اینان همراهان تو هستند؛ یعنی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و امیر مؤمنان علیه السلام و فاطمه سلام الله علیها و امام حسن و امام حسین علیهما السلام و ائمّه هدی که سلام و درود خدا بر ایشان باد. او چشم باز می کند و می‌نگرد. آن گاه ندا

دهنده‌ای از سوی پروردگار شکوه و عزت، روح او را چنین ندا می‌دهد: يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ به محمّد صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت او علیهم السلام، ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً به ولایت، مَّرْضِيَّةً به پاداش، فَادْخُلِي فِي عِبَادِي یعنی در زمره محمّد صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت او علیهم السلام، وَادْخُلِي جَنَّتِي . دراین هنگام هیچ چیز برای او دوست داشتنی تر از این نیست که روحش جدا شود و به ندا دهنده بپیوندد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ لِسَدِيرٍ وَ الَّذِي بَعَثَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله بِالنُّبُوَّةِ وَ عَجَّلَ رُوحَهُ إِلَى الْجَنَّةِ مَا بَيْنَ أَحَدِكُمْ وَ بَيْنَ أَنْ يَغْتَبِطَ وَ يَرَى السُّرُورَ أَوْ تَبِينَ لَهُ النَّدَامَةُ وَ الْحَسْرَةُ إِلَّا أَنْ يُعَايِنَ مَا قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ **عَنِ الْيَمِينِ وَ عَنِ الشِّمالِ قَعِيدٌ** وَ أَتَاهُ مَلَكُ الْمَوْتِ يَقْبِضُ رُوحَهُ فَيُنَادِي رُوحَهُ فَتَخْرُجُ مِنْ جَسَدِهِ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَمَا يُحِسُّ بِخُرُوجِهَا وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **يا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلى رَبِّكِ راضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبادِي وَ ادْخُلِي جَنَّتِي** ثُمَّ قَالَ ذَلِكَ لِمَنْ كَانَ وَرِعاً مُوَاسِياً لِإِخْوَانِهِ وَصُولًا لَهُمْ ..... المحاسن/ ۱۷۷، ح ۱۶۱.

امام صادق ع به سدیر فرمود: سوگند به کسی که محمد صلی الله علیه و آله و سلم را به نبوت برانگیخت و روحش را به جانب بهشت برد، فاصله هریک از شما و اینکه به نهایت غبطه و سرور یا ندامت و حسرت برسد چیزی نیست جزآن‌که ببیند آن‌چه را که خداوند عز و جل در کتابش فرمود عَنِ الْيَمِينِ وَ عَنِ الشِّمالِ قَعِيدٌ و ملک‌الموت برای قبض روحش بیاید و روحش را ندا دهد پس روح از پیکر وی خارج شود. اما کسی که مومن است اصلا این خروج را احساس نمی‌کند و این همان سخن خداوند است که فرمود: يا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلى رَبِّكِ راضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبادِي وَ ادْخُلِي جَنَّتِي سپس فرمود: البته این برای مومنی است که پرهیزگار و اهل برادری و خیررسانی به برادران باشد.....

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **يا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلى رَبِّكِ راضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبادِي وَ ادْخُلِي جَنَّتِي** قَالَ نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۹۵، ح ۶.

از عبد الرحمن بن سالم، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي فرمود: درباره علی بن ابی طالب علیه السلام نازل شد.

عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام اقْرَءُوا سُورَةَ الْفَجْرِ فِي فَرَائِضِكُمْ وَ نَوَافِلِكُمْ فَإِنَّهَا سُورَةُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ وَ ارْغَبُوا فِيهَا رَحِمَكُمُ اللهُ فَقَالَ لَهُ أَبُو أُسَامَةَ وَ كَانَ حَاضِرَ الْمَجْلِسِ كَيْفَ صَارَتْ هَذِهِ السُّورَةُ لِلْحُسَيْنِ خَاصَّةً فَقَالَ أَ لَا تَسْمَعُ إِلَى قَوْلِهِ تَعَالَى **يا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلى رَبِّكِ راضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبادِي وَ ادْخُلِي جَنَّتِي** إِنَّمَا يَعْنِي الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ عليه السلام فَهُوَ ذُو النَّفْسِ الْمُطْمَئِنَّةِ الرَّاضِيَةِ الْمَرْضِيَّةِ وَ أَصْحَابُهُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ ع الرَّاضُونَ عَنِ اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ هُوَ رَاضٍ عَنْهُمْ وَ هَذِهِ السُّورَةُ فِي الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ وَ شِيعَتِهِ وَ شِيعَةِ آلِ مُحَمَّدٍ خَاصَّةً مَنْ أَدْمَنَ قِرَاءَةَ الْفَجْرِ كَانَ مَعَ الْحُسَيْنِ فِي دَرَجَتِهِ فِي الْجَنَّةِ **إِنَّ اللهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۹۶، ح ۸.

داود بن فرقد، ازحضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: سوره فجر را در نمازهای واجب و نافله خود بخوانید که آن سوره حسین بن علی علیه السلام است. به آن روی آورید تا خداوند، شما را رحمت کند. آن گاه ابو اسامه

که در مجلس حاضر بود، عرض کرد: چگونه این سوره مخصوص حضرت امام حسین علیه السلام شد؟ حضرت علیه السلام فرمود: آیا نمی‌شنوی که خداوند می‌فرماید: يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي ؟ این تنها حسین بن علی علیه السلام را منظور دارد. چون اوست که نفسی مطمئن و خشنود و خداپسند دارد و یاران او از خاندان محمّد صلی الله علیه و آله و سلم می‌باشند که در روز قیامت از خداوند خشنودند و خداوند نیز از ایشان خشنود است. این سوره درباره حسین بن علی علیه السلام و شیعیان او و مخصوصاً شیعیان خاندان محمّد صلی الله علیه و آله و سلم نازل شده است. هر که همواره سوره فجر را قرائت کند، در بهشت، همراه حسین علیه السلام و در مرتبه او خواهد بود. به درستی که خداوند، قدرتمند و حکیم است.

۹۰. البلد

البلد ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لا أُقْسِمُ بِهذَا الْبَلَدِ (۱) وَأَنْتَ حِلٌّ بِهذَا الْبَلَدِ (۲) وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ (۳) لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسانَ فِي كَبَدٍ (۴) أَيَحْسَبُ أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ (۵) يَقُولُ أَهْلَكْتُ مالًا لُبَداً (۶) أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ (۷) أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ (۸) وَلِساناً وَشَفَتَيْنِ (۹) وَهَدَيْناهُ النَّجْدَيْنِ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به این شهر (۱) و حال آنکه تو در این شهر جای داری (۲) سوگند به پدری [چنان] و آن کسی را که به وجود آورد (۳) براستی که انسان را در رنج آفریدیم (۴) آیا پندارد که هیچ کس هرگز بر او دست نتواند یافت (۵) گوید مال فراوانی تباه کردم (۶) آیا پندارد که هیچ کس او را ندیده است (۷) آیا دو چشمش نداده‌ایم (۸) و زبانی و دو لب (۹) و هر دو راه [خیر و شر] را بدو نمودیم (۱۰)

عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَلا أُقْسِمُ بِمَواقِعِ النُّجُومِ** قَالَ كَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ يَحْلِفُونَ بِهَا فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **فَلا أُقْسِمُ بِمَواقِعِ النُّجُومِ** قَالَ عَظُمَ أَمْرُ مَنْ يَحْلِفُ بِهَا قَالَ وَ كَانَتِ الْجَاهِلِيَّةُ يُعَظِّمُونَ الْمُحَرَّمَ وَ لَا يُقْسِمُونَ بِهِ وَ لَا بِشَهْرِ رَجَبٍ وَ لَا يَعْرِضُونَ فِيهِمَا لِمَنْ كَانَ فِيهِمَا ذَاهِباً أَوْ جَائِياً وَ إِنْ كَانَ قَدْ قَتَلَ أَبَاهُ وَ لَا لِشَيْءٍ يَخْرُجُ مِنَ الْحَرَمِ دَابَّةً أَوْ شَاةً أَوْ بَعِيراً أَوْ غَيْرَ ذَلِكَ فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِنَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله **لا أُقْسِمُ بِهذَا الْبَلَدِ وَ أَنْتَ حِلٌّ بِهذَا الْبَلَدِ** قَالَ فَبَلَغَ مِنْ جَهْلِهِمْ أَنَّهُمُ اسْتَحَلُّوا قَتْلَ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ عَظَّمُوا أَيَّامَ الشَّهْرِ حَيْثُ يُقْسِمُونَ بِهِ فَيَفُونَ. الكافي ۷/ ۴۵۰، ح ۴.

از مسعده بن صدقه، ازحضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ فرمود: اهل جاهلیّت به جای‌گاه‌های ستارگان سوگند یاد می‌کردند، از این رو خداوند عزّ و جل فرمود: فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ و این گونه امر کسی را که چنین سوگندی یاد کند، بزرگ شمرد و بالا برد. اهل جاهلیّت، ماه محرّم و ماه رجب را بزرگ می‌داشتند و به آن دو سوگند یاد نمی‌کردند و در این دو ماه به کسی که در میان آن‌ها رفت و آمد می‌کرد، حتی اگر پدر یکی از آنان را کشته بود، متعرّض نمی‌شدند و هیچ جنبنده ای را، از گوسفند و بز گرفته تا هر حیوان دیگری، از حرم بیرون نمی-

کردند، به همین خاطر خداوند عزّ و جلّ به پیامبرش صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ وَأَنتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ ، نادانی آنان به جایی رسیده بود که خون پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم را حلال می‌پنداشتند، امّا روزهای ماه را بزرگ می‌داشتند و به آن‌ها سوگند یاد می کردند و به سوگند خود وفا می کردند.

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَفَعَهُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **لا أُقْسِمُ بِهذَا الْبَلَدِ. وَ أَنْتَ حِلٌّ بِهذَا الْبَلَدِ. وَ والِدٍ وَ ما وَلَدَ** قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَا وَلَدَ مِنَ الْأَئِمَّةِ عَلَيْهِمُ السَّلَام الكافي ۱/ ٤١٤، ح ۱۱.

از احمد بن محمّد بن عبد الله، در حدیثی مرفوع از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان درباره کلام خداوند متعال: لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ* وَأَنتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ* وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ فرمود: امیر مؤمنان علی علیه السلام و امامانی که از نسل او هستند، سلام و درود خدا بر آنان باد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ أَنْتَ حِلٌّ بِهذَا الْبَلَدِ** قَالَ يَعْنِي رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله قُلْتُ **وَ والِدٍ وَ ما وَلَدَ** قَالَ عَلِيٌّ وَ مَا وَلَد. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۹۷ ۷۹۸، ح ۲

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: وَأَنتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ ، یعنی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم، وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ یعنی علی علیه السلام و امامانی که از نسل.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ لِي يَا أَبَا بَكْرٍ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ والِدٍ** هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ **وَ ما وَلَدَ** الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عَلَيْهِمُ السَّلَام تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۷۹۷ ۷۹۸، ح ۳ .

امام محمّد باقرعلیه السلام فرمود: ای ابو بکر! کلام خداوند عزّ و جلّ: وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ، علی بن ابی طالب علیه السلام و فرزندان حسن علیه السلام و حسین علیه السلام را منظور دارد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّا نَرَى الدَّوَابَ فِي بُطُونِ أَيْدِيهَا الرُّقْعَتَيْنِ مِثْلَ الْكَيِّ فَمِنْ أَيِّ شَيْءٍ ذَلِكَ فَقَالَ ذَلِكَ مَوْضِعُ مَنْخِرَيْهِ فِي بَطْنِ أُمِّهِ وَ ابْنُ آدَمَ مُنْتَصِبٌ فِي بَطْنِ أُمِّهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى **لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسانَ فِي كَبَدٍ** وَ مَا سِوَى ابْنِ آدَمَ فَرَأْسُهُ فِي دُبُرِهِ وَ يَدَاهُ بَيْنَ يَدَيْه. العلل/ ٤٩٥، ح ۱.

از محمّد بن یحیی، از حمّاد بن عثمان روایت کرده است که وی گفت: به حضرت امام جعفر صادق علیه السلام عرض کردم: در میان دو دست چهارپایان، دو تکّه را هم‌چون داغ می‌بینم، سبب چیست؟ ایشان فرمود: آن جای سوراخ‌های بینی چهارپا در شکم مادرش است، حال آن که آدمیزاد در شکم مادرش، راست قامت است و این کلام خداوند عزّ و جلّ است که فرمود: لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِی کَبَدٍ ، هر چه غیر از آدمیزاد، سرش در پشتش و دستانش در جلویش است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **أَ يَحْسَبُ أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ** يَعْنِي يَقْتُلُ فِي قَتْلِهِ بِنْتَ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله **يَقُولُ أَهْلَكْتُ مالًا لُبَداً** يَعْنِي الَّذِي جَهَّزَ بِهِ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فِي جَيْشِ الْعُشَيْرَةِ [العشرة]**أَ يَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ** قَالَ: فَسَادٌ كَانَ فِي نَفْسِهِ **أَ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ** يَعْنِي رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله **وَ لِساناً** يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **وَ شَفَتَيْنِ** يَعْنِي الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ عليهما السلام **وَ هَدَيْناهُ النَّجْدَيْنِ** إِلَى وَلَايَتِهِمَا **فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ وَ**

ما أَدْراكَ مَا الْعَقَبَةُ يَقُولُ: مَا أَعْلَمَكَ وَ كُلُّ شَيْءٍ فِي الْقُرْآنِ **ما أَدْراكَ** فَهُوَ مَا أَعْلَمَكَ و **يَتِيماً ذا مَقْرَبَةٍ** يَعْنِي رَسُولَ اللهِ ﷺ وَ الْمَقْرَبَةُ قُرْبَاهُ **أَوْ مِسْكِيناً ذا مَتْرَبَةٍ** يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مُتَرَّبا بِالْعِلْمِ تفسير القمّي ۲/ ۴۲۳.

امام محمّد باقر علیه السلام فرمود: کلام خداوند متعال: أَيَحْسَبُ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ، یعنی نعثل و منظور، قتل دختر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم است ، يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ، یعنی کسی که از مال و ثروت خویش سپاه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم را در جیش العسره مسلّح کرد، أَيَحْسَبُ أَن لَّمْ يَرَهُ أَحَدٌ ، یعنی فسادی را که در جانش بود، أَلَمْ نَجْعَل لَّهُ عَيْنَيْنِ ، یعنی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را وَلِسَانًا ، یعنی امیر مؤمنان علی علیه السلام را وَشَفَتَيْنِ ، یعنی حسن و حسین علیهما السلام، وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ به سوی ولایت آن دو، فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ، می‌فرماید: آیا تو را آگاه نکردم؟ هر جا در قرآن آمده است، به معنای این است که: آیا تو را آگاه نکردم؟ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ یعنی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم؛ و مقربه یعنی خویشاوندان ایشان، أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ، یعنی امیر مؤمنان علی علیه السلام که علم و دانش بسیاری دارد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ هَدَيْناهُ النَّجْدَيْنِ** قَالَ نَجْدَ الْخَيْرِ وَ الشَّرِّ.. الكافي ۱/ ۱۶۳، ح ۴.

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ فرمود: راه نیکی و راه بدی

البلد ۲۰-۱۱

فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ (۱۱) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ (۱۲) فَكُّ رَقَبَةٍ (۱۳) أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ (۱۴) يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ (۱۵) أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ (۱۶) ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ (۱۷) أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ (۱۸) وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ (۱۹) عَلَيْهِمْ نَارٌ مُؤْصَدَةٌ (۲۰)

و[لی]نخواست ازگردنه [عاقبت نگری] بالا رود (۱۱) وتو چه دانی که آن گردنه [سخت] چیست (۱۲) بندهٔ ای را آزاد کردن (۱۳) یا در روز گرسنگی طعام دادن (۱۴) به یتیمی خویشاوند (۱۵) یا بینوایی خاک‌نشین (۱۶) علاوه بر این از زمره کسانی باشد که گرویدند و یکدیگر را به شکیبایی و مهربانی سفارش کرده‌اند (۱۷) اینانند خجستگان (۱۸) و کسانی که به انکار نشانه های ما پرداخته‌اند آنانند ناخجستگان شوم (۱۹) بر آنان آتشی سرپوشیده احاطه دارد (۲۰)

عَنْ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنِي مَنْ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ. وَ ما أَدْراكَ مَا الْعَقَبَةُ. فَكُّ رَقَبَةٍ** يَعْنِي بِقَوْلِهِ **فَكُّ رَقَبَةٍ** وَلَايَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَإِنَ ذَلِكَ فَكُ رَقَبَةٍ.. الكافي ۱/ ۴۲۲، ح ۴۹.

یونس که سند حدیث را به حضرت امام جعفر صادق علیه السلام رسانده است از ایشان درباره این کلام خداوند عزّ و جلّ: فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ فَكُ رَقَبَةٍ روایت می کند که فرمود: خداوند متعال در کلام خود: فَكُ رَقَبَةٍ ، ولایت امیر مؤمنان علی علیه السلام را منظور دارد. پس ولایت امیر مؤمنان، باز کردن گردن است.

عَنْ ابان بن تغلب عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَوْلُهُ **فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ** فَقَالَ مَنْ أَكْرَمَهُ اللهُ بِوَلَايَتِنَا فَقَدْ جَازَ الْعَقَبَةَ وَ نَحْنُ تِلْكَ الْعَقَبَةُ الَّتِي مَنِ اقْتَحَمَهَا نَجَا قَالَ فَسَكَتَ فَقَالَ لِي فَهَلَّا أُفِيدُكَ حَرْفاً خَيْرٌ لَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا قُلْتُ بَلَى جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ قَوْلُهُ **فَكُّ رَقَبَةٍ** ثُمَّ قَالَ النَّاسُ كُلُّهُمْ عَبِيدُ النَّارِ. الكافي ۱/ ۴۳۰، ح ۸۸.

از ابان بن تغلب روایت شده است که او گفت: به حضرت امام جعفر صادق علیه السلام عرض کردم: فدایت شوم! معنای کلام خداوند متعال: فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ چیست؟ ایشان فرمود: هر که را خداوند به ولایت ما گرامی دارد، او گردنه را پشت سر می-گذارد و ما آن گردنه هستیم که هر کس از آن بالا رود، نجات می‌یابد. آن گاه من ساکت شدم، حضرت علیه السلام فرمود: آیا می-خواهی تو را از سخنی بهره‌مند سازم که برتر از دنیا و هر آن چه در آن است، باشد؟ عرض کردم: بله، فدایت شوم. فرمود: کلام خداوند متعال: فَكُّ رَقَبَةٍ . سپس فرمود: تمامی مردم جز تو و یارانت، بندگان دوزخ هستند؛ چرا که خداوند با ولایت ما اهل بیت، گردن‌های شما را از دوزخ رهایی بخشید.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: أَخْبَرْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ أَنِّي أُصِبْتُ بِابْنَيْنِ وَ بَقِيَ لِي بُنَيٌّ صَغِيرٌ فَقَالَ تَصَدَّقْ عَنْهُ ثُمَّ قَالَ حِينَ حَضَرَ قِيَامِي مُرِ الصَّبِيَّ فَلْيَتَصَدَّقْ بِيَدِهِ بِالْكِسْرَةِ وَ الْقَبْضَةِ وَ الشَّيْءِ وَ إِنْ قَلَّ فَإِنَّ كُلَّ شَيْءٍ يُرَادُ بِهِ اللهُ وَ إِنْ قَلَّ بَعْدَ أَنْ تَصْدُقَ النِّيَّةُ فِيهِ عَظِيمٌ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ** وَ قَالَ **فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ وَ ما أَدْراكَ مَا الْعَقَبَةُ فَكُّ رَقَبَةٍ أَوْ إِطْعامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ يَتِيماً ذا مَقْرَبَةٍ أَوْ مِسْكِيناً ذا مَتْرَبَةٍ** عَلِمَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنَّ كُلَّ أَحَدٍ لَا يَقْدِرُ عَلَى فَكِّ رَقَبَةٍ فَجَعَلَ إِطْعَامَ الْيَتِيمِ وَ الْمِسْكِينِ مِثْلَ ذَلِكَ تَصَدَّقْ عَنْهُ.الكافي ٤/ ٤، ح ١٠.

محمّد بن عمر بن یزید روایت شده است که او گفت: به حضرت امام رضا علیه السلام خبر دادم که دو پسرم را از دست داده‌ام و پسری کوچک برایم به جا مانده است. ایشان فرمود: برایش صدقه بده. وقتی خواستم به راه افتم، حضرت علیه السلام فرمود: آن پسر را با خود ببر تا با دست خودش صدقه بدهد، هرچند تکّه‌ای نان یا مشتی از خوردنی یا هر چیز اندک دیگری باشد؛ زیرا هر آن چه که در راه خداوند داده شود، گر چه اندک باشد، پس از این که نیّت پاک شود، بسی بزرگ است؛ خداوند عزّ و جلّ می‌فرماید: فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ و نیز: فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ فَكُّ رَقَبَةٍ أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ، خداوند عزّ و جلّ دانست که همه افراد، توانایی آزاد کردن بنده را ندارند، از این رو سیر کردن یتیم و بی‌نوا را هم‌چون آزاد کردن بنده، صدقه‌ای از برای آن قرار دارد.

علیّ بن إبراهیم: قوله: **وَ ما أَدْراكَ مَا الْعَقَبَةُ** قَالَ الْعَقَبَةُ الْأَئِمَّةُ ﷺ مَنْ صَعِدَهَا فَكَ رَقَبَتَهُ مِنَ النَّارِ **أَوْ مِسْكِيناً ذا مَتْرَبَةٍ** قَالَ لَا يَقِيهِ مِنَ التُّرَابِ شَيْءٌ قَوْلُهُ **أَصْحابُ الْمَيْمَنَةِ** قَالَ أَصْحَابُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ **وَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآياتِنا** قَالَ الَّذِينَ خَالَفُوا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ **هُمْ أَصْحابُ الْمَشْأَمَةِ** قَالَ الْمَشْأَمَةُ أَعْدَاءُ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ **عَلَيْهِمْ نارٌ مُؤْصَدَةٌ** أَيْ مُطْبَقَةٌ.. بحار الأنوار (ط بيروت) ٢٤/ ٢٨٢

علی بن ابراهیم درباره این کلام خداوند متعال: فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ*وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ گفت: آن گردنه، امامان علیهم السلام می‌باشند. هر کس از آن فراز شود، گردنش از دوزخ رهایی می‌یابد، أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ چیزی در برابر خاک از او نگهداری نمی-کند، أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ گفت: منظور، یاران امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام است، وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا کسانی هستند که با

امیر مؤمنان علیه السلام مخالفت کردند، هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَهِ ناخجستگان، دشمنان خاندان محمّد صلی الله علیه و آله و سلم هستند، عَلَيْهِمْ نَارٌ مُؤْصَدَةٌ یعنی در میان گیرنده.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **فَكُّ رَقَبَةٍ** قَالَ: بِنَا تُفَكُّ الرِّقَابُ وَ بِمَعْرِفَتِنَا وَ نَحْنُ الْمُطْعِمُونَ فِي يَوْمِ الْجُوعِ وَ هُوَ الْمَسْغَبَة. تفسير القمّي ۲/ ۴۲۳.

ابو بصیر، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان درباره کلام خداوند متعال فَكُّ رَقَبَةٍ فرمود: با ما و با شناخت ماست که گردن‌ها رهایی می‌یابند و مائیم که در روز گرسنگی و قحطی اطعام می‌کنیم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِناً حَتَّى يُشْبِعَهُ لَمْ يَدْرِ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللهِ مَا لَهُ مِنَ الْأَجْرِ فِي الْآخِرَةِ لَا مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَ لَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ إِلَّا اللهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ثُمَّ قَالَ مِنْ مُوجِبَاتِ الْمَغْفِرَةِ إِطْعَامُ الْمُسْلِمِ السَّغْبَانِ ثُمَّ تَلَا قَوْلَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **أَوْ إِطْعامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ يَتِيماً ذا مَقْرَبَةٍ أَوْ مِسْكِيناً ذا مَتْرَبَةٍ**. الكافي ۲/ ۲۰۱، ح ۶.

از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت شده است که ایشان فرمود: هر که مؤمنی را غذا دهد تا این که سیرش کند، هیچ یک از آفریدگان خدا نمی‌تواند پاداشی را که او در آخرت می‌گیرد، دریابد، نه فرشته‌ای مقرّب و نه پیامبری مرسل و نه هیچ کس دیگر به جز پروردگار جهانیان. سپس حضرت علیه السلام فرمود: از موجبات آمرزش، غذا دادن به مسلمان گرسنه است. آن گاه این کلام خداوند عزّ و جلّ را قرائت فرمود: أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ

۹۱. الشّمس

الشّمس ۱۵-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا (۱) وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا (۲) وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا (۳) وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا (۴) وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا (۵) وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا (۶) وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا (۷) فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا (۸) قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا (۹) وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا (۱۰) كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا (۱۱) إِذِ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا (۱۲) فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ نَاقَةَ اللهِ وَسُقْيَاهَا (۱۳) فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوَّاهَا (۱۴) وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا (۱۵)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به خورشید و تابندگی اش (۱) سوگند به ماه چون پی [خورشید] رود (۲) سوگند به روز چون [زمین را] روشن گرداند (۳) سوگند به شب چو پرده بر آن پوشد (۴) سوگند به آسمان و آن کس که آن را برافراشت (۵) سوگند به زمین و آن کس که آن را گسترد (۶) سوگند به نفس و آن کس که آن را درست کرد (۷) سپس پلیدکاری و پرهیزگاری اش را به آن الهام کرد (۸) که هر کس آن را پاک گردانید قطعا رستگار شد (۹) و هر که آلوده اش ساخت قطعا درباخت (۱۰) [قوم] ثمود به سبب طغیان خود به تکذیب پرداختند (۱۱) آن گاه که شقی ترینشان بر [پا] خاست (۱۲) پس فرستاده خدا به آنان گفت زنهار ماده شتر خدا و [نوبت] آب خوردنش را

[حرمت نهید] (۱۳) و [لی] دروغزنش خواندند و آن [ماده شتر] را پی کردند و پروردگارشان به [سزای] گناهشان بر سرشان عذاب آورد و آنان را با خاك یکسان کرد (۱۴) و از پیامد کار خویش بیمی به خود راه نداد (۱۵)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ الشَّمْسِ وَ ضُحاها** قَالَ الشَّمْسُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله بِهِ أَوْضَحَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِلنَّاسِ دِينَهُمْ قَالَ قُلْتُ **الْقَمَرِ إِذا تَلاها** قَالَ ذَاكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام تَلَا رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ نَفَثَهُ بِالْعِلْمِ نَفْثاً قَالَ قُلْتُ **وَ اللَّيْلِ إِذا يَغْشاها** قَالَ ذَاكَ أَئِمَّةُ الْجَوْرِ الَّذِينَ اسْتَبَدُّوا بِالْأَمْرِ دُونَ آلِ الرَّسُولِ صلى الله عليه و آله وَ جَلَسُوا مَجْلِساً كَانَ آلُ الرَّسُولِ أَوْلَى بِهِ مِنْهُمْ فَغَشُّوا دِينَ اللهِ بِالظُّلْمِ وَ الْجَوْرِ فَحَكَى اللهُ فِعْلَهُمْ فَقَالَ **وَ اللَّيْلِ إِذا يَغْشاها** قَالَ قُلْتُ **وَ النَّهارِ إِذا جَلَّاها** قَالَ ذَلِكَ الْإِمَامُ مِنْ ذُرِّيَّةِ فَاطِمَةَ عليها السلام يُسْأَلُ عَنْ دِينِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَيُجَلِّيهِ لِمَنْ سَأَلَهُ فَحَكَى اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَوْلَهُ فَقَالَ **وَ النَّهارِ إِذا جَلَّاها**.. الكافي ۸/ ۵۰، ح ۱۲.

از ابو محمّد روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا پرسیدم و ایشان فرمود: خورشید، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است که خداوند با او دین مردم را برایشان آشکار کرد. عرض کردم: وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا چه؟ فرمود: آن، امیر مؤمنان علیه السلام است که از پی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برآمد و حضرت رسول که سلام و درود خدا بر او باد علم را در علی علیه السلام دمید. عرض کردم: وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا چه؟ فرمود: آنان، پیشوایان جَور هستند، کسانی که بدون توجه به خاندان رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در امر خلافت خودسری کردند و در جای‌گاهی نشستند که خاندان رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به آن سزاوارتر از آنان بودند و این گونه دین خدا را با جور و ستم پوشاندند. پس خداوند از کار آنان حکایت کرد و فرمود: وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا . عرض کردم: وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا یعنی چه؟ فرمود: منظور از نهار، امام از فرزندان حضرت فاطمه سلام الله علیها است که از او درباره دین رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌پرسند و او برای هر کس که بپرسد، آن را روشن می گرداند، پس خداوند سخن وی را حکایت کرد و فرمود: وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْواها** يَقُولُ الطُّغْيَانُ حَمَلَهَا عَلَى التَّكْذِيبِ. تفسير القمّي ۲/ ۴۲۴.

امام محمّد باقر علیه السلام درباره کلام خداوند متعال: كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا فرمود: طغیان این است که نسبت دروغ گویی به او دادند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْواها** يَقُولُ الطُّغْيَانُ حَمْلُهَا عَلَى التَّكْذِيبِ قَالَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ **أَشْقاها** قَالَ الَّذِي عَقَرَ النَّاقَةَ وَ قَوْلَهُ **فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ** قَالَ أَخَذَهُمْ بَغْتَةً وَ غَفْلَةً بِاللَّيْلِ **وَ لا يَخافُ عُقْباها** قَالَ مِنْ بَعْدِ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَهْلَكْنَاهُمْ لَا يَخَافُونَ. بحار الأنوار (ط بيروت)۱۱/ ۳۹۴

امام باقر علیه السلام فرمودند: كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا، طغیان این است که نسبت دروغ گویی به او دادند علی بن ابراهیم گفت: أَشْقَاهَا کسی که ماده شتر را پی کرد فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنبِهِمْ فَسَوَّاهَا شبانه، به ناگهان و غافلگیرانه مجازاتشان کرد وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا از پیامد کسانی که هلاکشان کردیم، نهراسید.

قَالَ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ كَانَ عَلِيٌّ عليه السلام يَقْرَأُ **إِذِ انْبَعَثَ أَشْقاها** قَالَ فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتُخْضَبَنَّ هَذِهِ مِنْ هَذَا وَ أَشَارَ إِلَى لِحْيَتِهِ وَ رَأْسِهِ. المناقب ۳/ ۳۰۹.

سعید بن مسیب روایت گفت: حضرت امام علی علیه السلام قرائت می فرمود: إِذِ انبَعَثَ أَشْقَاهَا و به خدایی که جانم به دست اوست، این محاسن از خون این فرق خضاب خواهد شد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: **وَ الشَّمْسِ وَ ضُحاها** الشَّمْسُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ ضُحَاهَا قِيَامُ الْقَائِمِ لِأَنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ قَالَ **وَ أَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى وَ الْقَمَرِ إِذا تَلاها** الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ **وَ النَّهارِ إِذا جَلَّاها** هُوَ قِيَامُ الْقَائِمِ **وَ اللَّيْلِ إِذا يَغْشاها** حبتر وَ دَوْلَتُهُ قَدْ غَشَا عَلَيْهِ الْحَقُّ وَ أَمَّا قَوْلُهُ **وَ السَّماءِ وَ ما بَناها** قَالَ هُوَ مُحَمَّدٌ ص هُوَ السَّمَاءُ الَّذِي يَسْمُو إِلَيْهِ الْخَلْقُ فِي الْعِلْمِ وَ قَوْلُهُ **وَ الْأَرْضِ وَ ما طَحاها** قَالَ الْأَرْضُ الشِّيعَةُ **وَ نَفْسٍ وَ ما سَوَّاها** قَالَ هُوَ الْمُؤْمِنُ الْمَسْتُورُ وَ هُوَ عَلَى الْحَقِّ وَ قَوْلُهُ **فَأَلْهَمَها فُجُورَها وَ تَقْواها** قَالَ عَرَّفَهُ الْحَقَّ مِنَ الْبَاطِلِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ **وَ نَفْسٍ وَ ما سَوَّاها قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاها** قَالَ قَدْ أَفْلَحَتْ نَفْسٌ زَكَّاهَا اللهُ **وَ قَدْ خابَ مَنْ دَسَّاها** اللهُ وَ قَوْلُهُ **كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْواها** قَالَ ثَمُودُ رَهْطٌ مِنَ الشِّيعَةِ فَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ يَقُولُ **وَ أَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْناهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمى عَلَى الْهُدى فَأَخَذَتْهُمْ صاعِقَةُ الْعَذابِ الْهُونِ** فَهُوَ السَّيْفُ إِذَا قَامَ الْقَائِمُ وَ قَوْلُهُ تَعَالَى **فَقالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ** هُوَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله **ناقَةَ اللهِ وَ سُقْياها** قَالَ النَّاقَةُ الْإِمَامُ الَّذِي فَهِمَ عَنِ اللهِ وَ فَهِمَ عَنْ رَسُولِهِ **وَ سُقْياها** أَيْ عِنْدَهُ مُسْتَقَى الْعِلْمِ **فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوها فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوَّاها** قَالَ فِي الرَّجْعَةِ **وَ لا يَخافُ عُقْباها** قَالَ لَا يَخَافُ مِنْ مِثْلِهَا إِذَا رَجَعَ.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۸۰۳، ۸۰۴، ح ۱.

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ، خورشید، امیر مؤمنان علیه السلام است و تابندگی آن، قیام حضرت قائم عجّل الله تعالی فرجه الشّریف است؛ زیرا خداوند سبحانه فرمود: وَأَن يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى و وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا حضرت امام حسن علیه السلام و حضرت امام حسین علیه السلام هستند وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا آن، قیام حضرت قائم عجّل الله تعالی فرجه الشّریف است وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا حبتَر و دولت اوست که علیه او حق را می‌پوشاند. وَالسَّمَاء وَمَا بَنَاهَا او محمّد صلی الله علیه و آله و سلم است، او آسمانی است که آفریدگان در دانش به سویش فراز می‌شوند، وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا زمین یعنی شیعیان وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا او مؤمنی است که در نهان نشسته، حال آن که بر حقّ است، فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا حق را از باطل بازشناخت و این کلام حق تعالی است که فرمود: وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا . قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا نفسی که خداوند آن را پاک گردانیده، به راستی رستگار شده است، وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا خداوند كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا ثمود، گروهی از شیعیان‌اند، خداوند سبحانه می‌فرماید: وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى فَأَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ و آن شمشیر است چون حضرت قائم علیه السلام قیام کند؛ و کلام خداوند متعال: فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ او پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلّم است. نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا ناقه، امام است که منظورِ خداوند و منظورِ رسول او صلی الله علیه و آله و سلم را دریافت و آب خوردنش یعنی: آبشخور دانش نزد اوست. فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنبِهِمْ فَسَوَّاهَا در بازگشت وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا از همانند آن‌ها به هنگام بازگشتشان بیمی ندارد.

عَنْ عمار بن موسى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي الرَّجُلِ يَنْسَى حَرْفاً مِنَ الْقُرْآنِ فَذَكَرَ وَ هُوَ رَاكِعٌ هَلْ يَجُوزُ لَهُ أَنْ يَقْرَأَهُ قَالَ لَا وَ لَكِنْ إِذَا سَجَدَ فَلْيَقْرَأْهُ وَ قَالَ الرَّجُلُ إِذَا قَرَأَ **وَ الشَّمْسِ وَ ضُحاها** فَيَخْتِمُهَا أَنْ يَقُولَ صَدَقَ اللهُ وَ صَدَقَ رَسُولُهُ وَ الرَّجُلُ إِذَا قَرَأَ **آللهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ** أَنْ يَقُولَ اللهُ خَيْرٌ اللهُ أَكْبَرُ وَ إِذَا قَرَأَ **ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ** أَنْ يَقُولَ كَذَبَ الْعَادِلُونَ بِاللهِ وَ الرَّجُلُ إِذَا قَرَأَ

الْحَمْدُ للهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَداً وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَ كَبِّرْهُ تَكْبِيراً أَنْ يَقُولَ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ قُلْتُ فَإِنْ لَمْ يَقُلِ الرَّجُلُ شَيْئاً مِنْ هَذَا إِذَا قَرَأَ قَالَ لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ. التهذيب ۲/ ۲۹۷، ح ۱۱۹۵.

عمّار بن موسی گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام پرسیدم: اگر مرد کلامی از قرآن را فراموش کند و سپس آن را در رکوع به یاد آورد، آیا می‌تواند قرائت کند؟ ایشان فرمود: نه، امّا چون به سجده رفت، باید قرائت کند. مرد چون وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا را قرائت کرد و این سوره را به پایان رساند، بگوید: راست گفت خداوند و راست گفت رسول او صلی الله علیه و آله و سلم. و مرد چون اللهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ را قرائت کرد، بگوید: خدا بهتر است، خدا بهتر است، خدا بزرگتر است. و چون ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِم يَعْدِلُونَ را قرائت کرد، بگوید: عادلون به خداوند دروغ بستند، و مرد چون الْحَمْدُ لِلهِ الَّذِی لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَم يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِی الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِیٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا را قرائت کرد، بگوید: خدا بزرگتر است، خدا بزرگتر است، خدا بزرگ تر است. عرض کردم: اگر مرد این آیات را قرائت کرد، امّا هیچ یک از این سخنان را نگفت، چه؟ حضرت علیه السلام فرمود: ایرادی بر او نیست.

۹۲. اللّيل

اللّيل ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى (۱) وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى (۲) وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى (۳) إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّى (٤) فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى (۵) وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى (٦) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى (۷) وَأَمَّا مَن بَخِلَ وَاسْتَغْنَى (۸) وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى (۹) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به شب چون پرده افکند (۱) سوگند به روز چون جلوه گری آغازد (۲) و [سوگند به] آنکه نر و ماده را آفرید (۳) که همانا تلاش شما پراکنده است (۴) اما آنکه [حق خدا را] داد و پرواداشت (۵) و [پاداش] نیکوتر را تصدیق کرد (۶) بزودی راه آسانی پیش پای او خواهیم گذاشت (۷) و اما آنکه بخل ورزید و خود را بی نیاز دید (۸) و [پاداش] نیکوتر را به دروغ گرفت (۹) بزودی راه دشواری به او خواهیم نمود (۱۰)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ اللَّيْلِ إِذا يَغْشى وَ النَّجْمِ إِذا هَوى** وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ فَقَالَ إِنَّ للهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يُقْسِمَ مِنْ خَلْقِهِ بِمَا شَاءَ وَ لَيْسَ لِخَلْقِهِ أَنْ يُقْسِمُوا إِلَّا بِهِ. الكافي ۷/ ٤٤۹، ح ۱.

از محمّد بن مسلم روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام محمّد باقر علیه السلام درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى ، وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى و دیگر آیات همانند آن پرسیدم، ایشان فرمود: خداوند عزّ و جلّ می‌تواند به هر یک از آفریدگانش که می‌خواهد، سوگند یاد کند، حال آن که آفریدگانش نمی‌توانند جز به او سوگند یاد کنند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ اللَّيْلِ إِذا يَغْشى** قَالَ اللَّيْلُ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ فُلَانٌ غَشِيَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فِي دَوْلَتِهِ الَّتِي جَرَتْ لَهُ عَلَيْهِ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَصْبِرُ فِي دَوْلَتِهِمْ حَتَّى تَنْقَضِيَ، قَالَ: **وَ النَّهارِ إِذا تَجَلَّى** قَالَ النَّهَارُ هُوَ الْقَائِمُ

عليه السلام مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ، إِذَا قَامَ غَلَبَ دَوْلَتُهُ الْبَاطِلَ وَ الْقُرْآنُ ضُرِبَ فِيهِ الْأَمْثَالُ لِلنَّاسِ وَ خَاطَبَ اللهُ نَبِيَّهُ بِهِ وَ نَحْنُ، فَلَيْسَ يَعْلَمُهُ غَيْرُنَا. تفسير القمّي ۲/ ٤٢٥.

از محمّد بن مسلم روايت كرد كه وى گفت: از حضرت امام محمّد باقر عليه السلام درباره كلام خداوند عزّ و جلّ: وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى پرسيدم، ايشان فرمود: شب در اين مورد دوم، امير مؤمنان حضرت على عليه السلام را در دولت خود فرو مى‌پوشاند، دولتى كه براى او و عليه حضرت عليه السلام برپا شده و امير مؤمنان عليه السلام در دولت آن‌ها صبر پيشه مى‌كند تا دولتشان سپرى شود. وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى روز، حضرت قائم عليه السلام از ما اهل بيت است كه چون قيام كند، دولتش بر دولت باطل چيره مى‌شود و قرآن درباره او عليه السلام مثال‌هايى براى مردم زده و با اين سخن، پيامبر اكرم صلى الله عليه و آله و سلم و ما را خطاب كرده است، پس هيچ كس جز ما آن را نمى‌داند.

عن الْبَاقِرُ فِي قَوْلِهِ **وَ ما خَلَقَ الذَّكَرَ وَ الْأُنْثى** فَالذَّكَرُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ الْأُنْثَى فَاطِمَةُ عليها السلام **إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّى** لَمُخْتَلِفٌ **فَأَمَّا مَنْ أَعْطى وَ اتَّقى وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنى** بِقُوَّتِهِ وَ صَامَ حَتَّى وَفَى بِنَذْرِهِ وَ تَصَدَّقَ بِخَاتَمِهِ وَ هُوَ رَاكِعٌ وَ آثَرَ الْمِقْدَادَ بِالدِّينَارِ عَلَى نَفْسِهِ قَالَ **وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنى** وَ هِيَ الْجَنَّةُ وَ الثَّوَابُ مِنَ اللهِ **فَسَنُيَسِّرُهُ** لِذَلِكَ وَ جَعَلَهُ إِمَاماً فِي الْخَيْرِ وَ قُدْوَةً وَ أَباً لِلْأَئِمَّةِ يَسَّرَهُ اللهُ لِلْيُسْرَى . المناقب ۳/ ۳۲۰.

امام باقر عليه السّلام فرمايد: در آيه وَ ما خَلَقَ الذَّكَرَ وَ الْأُنْثى‌منظور از ذكر على بن ابى طالب عليه السّلام است و منظور از انثى حضرت فاطمه عليها السّلام مى‌باشد، و معنى إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّى‌يعنى تلاشهاى شما صورتهاى مختلف دارد، و منظور از آيه فَأَمَّا مَنْ أَعْطى وَ اتَّقى وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنى حضرت على عليه السّلام است كه غذاى خود را صدقه داد و روزه گرفت تا نذر خود را ادا نمود، و انگشتر خود را در حال ركوع صدقه داد، و همچنين مقداد را بر خويش مقدّم داشت و تنها دينارى را كه براى خريد طعام قرض كرده بود به او هديه نمود، و منظور از وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنى‌پاداشى است كه خداوند در مقابل اين اعمال وعده نموده است و بهشت و ثواب كثير را به او ارزانى داشته و على عليه السّلام را امام مردم براى هدايت به سوى خير و رهبر آن‌ها قرار داده، و او را پدر ائمه طاهرين قرار داده تا به مدد الهى مردم را به سوى آسودگى و راحتى يعنى سعادت راهنمايى كنند.

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ فِي تَفْسِيرِ **وَ اللَّيْلِ إِذا يَغْشى** قَالَ: إِنَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ كَانَ لِرَجُلٍ فِي حَائِطِهِ نَخْلَةٌ، وَ كَانَ يَضُرُّ بِهِ، فَشَكَا ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فَدَعَاهُ فَقَالَ: أَعْطِنِي نَخْلَتَكَ بِنَخْلَةٍ فِي الْجَنَّةِ فَأَبَى.فَبَلَغَ ذَلِكَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ يُكَنَّى أَبَا الدَحْدَاحِ، فَجَاءَ إِلَى صَاحِبِ النَّخْلَةِ فَقَالَ: بِعْنِي نَخْلَتَكَ بِحَائِطِي، فَبَاعَهُ، فَجَاءَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، قَدِ اشْتَرَيْتُ نَخْلَةَ فُلَانٍ بِحَائِطِي، قَالَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: فَلَكَ بَدَلَهَا نَخْلَةٌ فِي الْجَنَّةِ.فَأَنْزَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ **وَ ما خَلَقَ الذَّكَرَ وَ الْأُنْثى إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّى فَأَمَّا مَنْ أَعْطى** (يَعْنِي النَّخْلَةَ) **وَ اتَّقى وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنى** (بِوَعْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ) **فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرى وَ ما يُغْنِي عَنْهُ مالُهُ إِذا تَرَدَّى إِنَّ عَلَيْنا لَلْهُدى** . قرب الإسناد/ ١٥٦.

از احمد بن محمّد بن ابى نصر روايت كرده است كه وى گفت: از حضرت امام رضا عليه السلام شنيدم كه در تفسير كلام خداوند متعال: وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى فرمود: مردى در حياط يكى از انصار، نخلى داشت و از اين رو باعث آزار او شده بود. صاحب خانه از اين امر نزد رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم شكايت برد. رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم صاحب نخل را فرا

خواند و به او فرمود: نخلت را در ازای نخلی در بهشت به من بده. امّا او نپذیرفت. مردی از انصار که کنیه اش ابو دحداح بود، این ماجرا را شنید و نزد صاحب نخل رفت و به او گفت: نخلت را در ازای حیاط من به من بفروش و این گونه او نخلش را فروخت. ابو دحداح نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمد و عرض کرد: ای رسول خدا! نخل فلان کس را در ازای حیاط خانه‌ام خریدم. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: به جایش نخلی در بهشت از برای توست. آن گاه خداوند متعال بر پیامبرش صلی الله علیه و آله و سلم نازل فرمود: وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ، إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ، فَأَمَّا مَن أَعْطَىٰ یعنی نخل را وَاتَّقَىٰ، وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ یعنی آن چه را نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ تا آن جا که فرمود: إِذا تَرَدَّى إِنَّ عَلَيْنا لَلْهُدى.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **فَأَمَّا مَنْ أَعْطى وَ اتَّقى وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرى** قَالَ: نَزَلَتْ فِي رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ كَانَتْ لَهُ نَخْلَةٌ فِي دَارِ رَجُلٍ آخَرَ وَ كَانَ يَدْخُلُ عَلَيْهِ بِغَيْرِ إِذْنٍ فَشَكَا ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِصَاحِبِ النَّخْلَةِ بِعْنِي نَخْلَتَكَ هَذِهِ بِنَخْلَةٍ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ لَا أَفْعَلُ فَقَالَ: فَبِعْهَا بِحَدِيقَةٍ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ: لَا أَفْعَلُ وَ انْصَرَفَ فَمَضَى إِلَيْهِ ابْنُ [أَبِي] الدَّحْدَاحِ وَ اشْتَرَاهَا مِنْهُ وَ أَتَى ابْنُ الدَّحْدَاحِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَ قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ خُذْهَا وَ اجْعَلْ لِي فِي الْجَنَّةِ الْحَدِيقَةَ الَّتِي قُلْتَ لِهَذَا فَلَمْ يَقْبَلْهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَكَ فِي الْجَنَّةِ حَدَائِقُ وَ حَدَائِقُ فَأُنْزِلَ فِي ذَلِكَ: **فَأَمَّا مَنْ أَعْطى وَ اتَّقى وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنى** يَعْنِي ابْنَ الدَّحْدَاحِ **وَ ما يُغْنِي عَنْهُ مالُهُ إِذا تَرَدَّى** يَعْنِي إِذَا مَاتَ..... تفسير القمّي ۲/ ٤٢٥ ٤٢٦.

علی بن ابراهیم: کلام خداوند متعال: فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى، وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ، فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ درباره مردی از انصار نازل شد که نخلی در خانه مرد دیگری داشت و بدون اجازه وارد خانه او می‌شد. صاحب خانه شکایت او را نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به صاحب نخل فرمود: این نخلت را در ازای نخلی در بهشت به من بفروش. او عرض کرد: نمی‌فروشم. حضرت صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: در ازای باغی در بهشت می فروشی؟ عرض کرد: نمی‌فروشم و رفت. ابو دحداح نزد او رفت و نخل را از او خرید و نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمد و عرض کرد: ای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم، این نخل را بگیر و در ازای آن، همان باغی را به من بده که در بهشت به او پیشنهاد کردی، امّا او نپذیرفت. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: چندین باغ در بهشت از برای توست. آن گاه خداوند در این باره نازل فرمود: فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى، وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ یعنی ابو دحداح فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ، وَأَمَّا مَن بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ، وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ، فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَىٰ، وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّىٰ یعنی چون درگذشت.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **فَأَمَّا مَنْ أَعْطى وَ اتَّقى وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنى** قَالَ: بِالْوَلَايَةِ **فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرى وَ أَمَّا مَنْ بَخِلَ وَ اسْتَغْنى وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنى** فَقَالَ: بِالْوَلَايَةِ **فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرى** . تفسير القمّي ۲/ ٤٢٦.

از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت شده است که ایشان فرمود: فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى، وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ به ولایت امیر مؤمنان علیه السلام فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ، وَأَمَّا مَن بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ، وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ به ولایت امیر مؤمنان علیه السلام فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَىٰ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله بِرَجُلٍ يَغْرِسُ غَرْساً فِي حَائِطٍ لَهُ فَوَقَفَ لَهُ وَ قَالَ أَ لَا أَدُلُّكَ عَلَى غَرْسٍ أَثْبَتَ أَصْلًا وَ أَسْرَعَ إِينَاعاً وَ أَطْيَبَ ثَمَراً وَ أَبْقَى قَالَ بَلَى فَدُلَّنِي يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ إِذَا أَصْبَحْتَ وَ أَمْسَيْتَ فَقُلْ سُبْحَانَ اللهِ وَ الْحَمْدُ للهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَ اللهُ أَكْبَرُ فَإِنَّ لَكَ إِنْ قُلْتَهُ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ عَشْرَ شَجَرَاتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ أَنْوَاعِ الْفَاكِهَةِ وَ هُنَّ مِنَ الْبَاقِيَاتِ الصَّالِحَاتِ قَالَ فَقَالَ الرَّجُلُ فَإِنِّي أُشْهِدُكَ يَا رَسُولَ اللهِ أَنَّ حَائِطِي هَذَا صَدَقَةٌ مَقْبُوضَةٌ عَلَى فُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ أَهْلِ الصَّدَقَةِ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ آيَاتٍ مِنَ الْقُرْآنِ **فَأَمَّا مَنْ أَعْطى وَ اتَّقى وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرى**. الكافي ۴/ ۵۰۶، ح ۴.

از حضرت امام محمّد باقر علیه السلام روایت شده است که ایشان فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بر مردی گذر کرد که مشغول کاشتن نهالی در حیاط خود بود. حضرت صلی الله علیه و آله و سلم نزد او ایستاد و فرمود: آیا می‌خواهی تو را به نهالی رهنمون شوم که ریشه‌ای استوارتر و رشدی سریع‌تر و میوه‌ای گواراتر داشته باشد و ماندگارتر باشد؟ آن مرد عرض کرد: بله، مرا رهنمون شو ای رسول خدا! حضرت صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: به هنگام صبح و به هنگام شب بگو: سُبحَانَ اللهِ وَ الحَمدُ لِلّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلّا اللهُ وَ اللهُ أكبَرُ [پاک و منزّه است خدا و سپاس و ستایش از آن اوست و هیچ خدایی جز او نیست و او بزرگتر است.] اگر این تسبیح را بگویی، در ازای هر کلمه‌ای از آن، ده درخت از میوه‌های گوناگون در بهشت از برای تو خواهد بود و آن‌ها از نیکی‌های ماندگار هستند. آن مرد عرض کرد: من شما را ای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم گواه می گیرم که این حیاط من صدقه‌ای در وقف مسلمانان نیازمندی است که مستحقّ صدقه هستند. آن گاه خداوند عزّ و جلّ آیاتی از قرآن را نازل فرمود: فَأَمَّا مَن أَعطَى وَاتَّقَى، وَصَدَّقَ بِالحُسنَى، فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى.

اللّيل ۲۱-۱۱

وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى (۱۱) إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَى (۱۲) وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَى (۱۳) فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى (۱۴) لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى (۱۵) الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى (۱۶) وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى (۱۷) الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى (۱۸) وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُ مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَى (۱۹) إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى (۲۰) وَلَسَوْفَ يَرْضَى (۲۱)

وچون هلاك شد [دیگر] مال او به کارش نمی آید (۱۱) همانا هدایت بر ماست (۱۲) و در حقیقت دنیا و آخرت از آن ماست (۱۳) پس شما را به آتشی که زبانه می کشد هشدار دادم (۱۴) جز نگون بخت تر [ین مردم] در آن در نیاید (۱۵) همان که تکذیب کرد و رخ برتافت (۱۶) و پاك رفتار تر [ین مردم] از آن دور داشته خواهد شد (۱۷) همان که مال خود را می دهد [برای آنکه] پاك شود (۱۸) و هیچ کس را به قصد پاداش یافتن نعمت نمی بخشد (۱۹) جز خواستن رضای پروردگارش که بسی برتر است [منظوری ندارد] (۲۰) و قطعا بزودی خشنود خواهد شد (۲۱)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **فَأَمَّا مَنْ أَعْطى وَ اتَّقى وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنى** بِأَنَّ اللهَ تَعَالَى يُعْطِي بِالْوَاحِدَةِ عَشَرَةً إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ فَمَا زَادَ **فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرى** قَالَ لَا يُرِيدُ شَيْئاً مِنَ الْخَيْرِ إِلَّا يَسَّرَهُ اللهُ لَهُ **وَ أَمَّا مَنْ بَخِلَ وَ اسْتَغْنى** قَالَ بَخِلَ بِمَا آتَاهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنى** بِأَنَّ اللهَ يُعْطِي بِالْوَاحِدَةِ عَشَرَةً إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ فَمَا زَادَ **فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرى** قَالَ لَا يُرِيدُ شَيْئاً مِنَ الشَّرِّ إِلَّا يَسَّرَهُ لَهُ **وَ ما يُغْنِي عَنْهُ مالُهُ إِذا تَرَدَّى** قَالَ أَمَا وَ اللهِ مَا هُوَ تَرَدَّى فِي بِئْرٍ وَ لَا مِنْ جَبَلٍ وَ لَا مِنْ حَائِطٍ وَ لَكِنْ تَرَدَّى فِي نَارِ جَهَنَّمَ. الكافي ۴/ ۴۶، ۴۷، ح ۵.

امام محمّد باقر علیه السلام فرمود: فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى، وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى که خداوند متعال در ازای یکی، ده تا صد هزار و حتی از این بیشتر عطا می‌کند فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى هیچ امر نیکی را نمی‌خواهد جز آن که خداوند آن را پیش پایش می‌گذارد وَأَمَّا مَن بَخِلَ وَاسْتَغْنَى از آن چه که خداوند عزّ و جلّ به او داده، بخل ورزید وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى که خداوند عزّ و جلّ در ازای یکی، ده تا صد هزار و حتی از این بیشتر عطا می‌کند فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى هیچ امر بدی را نمی‌خواهد جز آن که خداوند آن را پیش پایش می‌گذارد وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى به خدا سوگند که او در چاه و یا از کوه و یا از دیوار سقوط نمی‌کند، بل‌که در آتش دوزخ سقوط می‌کند.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ:قَوْلُ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى: **إِنَّ عَلَيْنا لَلْهُدى**قَالَ: إِنَّ اللهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ .فَقُلْتُ لَهُ: أَصْلَحَكَ اللهُ إِنَّ قَوْماً مِنْ أَصْحَابِنَا يَزْعُمُونَ أَنَ الْمَعْرِفَةَ مُكْتَسَبَةٌ، وَ أَنَّهُمْ إِذَا نَظَرُوا مِنْ وَجْهِ النَّظَرِ أَدْرَكُوا، فَأَنْكَرَ ذَلِكَ وَ قَالَ: فَمَا لِهَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكْتَسِبُونَ الْخَيْرَ لِأَنْفُسِهِمْ؟ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ إِلَّا وَ هُوَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ خَيْراً مِمَّنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْهُ، هَؤُلَاءِ بَنُو هَاشِمٍ مَوْضِعُهُمْ مَوْضِعُهُمْ، وَ قَرَابَتُهُمْ قَرَابَتُهُمْ، وَ هُمْ أَحَقُّ بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْكُمْ، أَ فَتَرَوْنَ أَنَّهُمْ لَا يَنْظُرُونَ لِأَنْفُسِهِمْ، وَ قَدْ عَرَفْتُمْ وَ لَمْ يَعْرِفُوا؟! قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَوِ اسْتَطَاعَ النَّاسُ لَأَحَبُّونَا. قرب الإسناد/ ۱۵۶ ۱۵۷.

امام صادق علیه السلام درباره کلام خداوند تبارک و تعالی: إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَى فرمود: خداوند هر که را بخواهد، هدایت می‌کند و هر که را بخواهد، گمراه می‌کند. به ایشان عرض کردم: خدایت به تو خیر دهد! گروهی از یاران ما می‌پندارند معرفت اکتسابی است و بر این باورند که هر کس از دیدگاه درست بنگرد، در می‌یابد. حضرت علیه السلام این سخن را نادرست دانست و فرمود: اگر چنین است چرا آن گروه، این برتری را برای خود کسب نمی‌کنند ؟ همه مردم دوست می‌دارند برتر از کسی باشند که وی برتر از آن‌هاست. مثلاً بنی هاشم که جای‌گاهشان چنان است که می‌دانی و نزدیکی ایشان به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم چنان است که می‌دانی و برای این امر از شما سزاوارتر هستند؛ آیا می‌پنداری ایشان به فکر خود نیستند؟ یا این که شما به معرفت رسیده-اید و آنان به معرفت نرسیده‌اند؟! حضرت امام محمّد باقر علیه السلام فرمود: اگر مردم می‌توانستند، ما را دوست می‌داشتند.

علیّ بن إبراهیم: قَالَ اللهُ تَعَالَى: **وَ ما لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزى** قَالَ: لَيْسَ لِأَحَدٍ عِنْدَ اللهِ يَدَّعِي رَبَّهُ بِمَا فَعَلَهُ لِنَفْسِهِ وَ إِنْ جَازَاهُ فَبِفَضْلِهِ يَفْعَلُ وَ هُوَ قَوْلُهُ: **إِلَّا ابْتِغاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلى وَ لَسَوْفَ يَرْضى** عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام تفسير القمّي ۲/ ۴۲۶.

علیّ بن إبراهیم: قَالَ اللهُ تَعَالَى وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُ مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَى، إِلَّا ابْتِغَاء وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى هیچ کس با کاری که به خاطر خودش انجام می‌دهد، به خداوند نیکی نمی‌کند و اگر پروردگار به او پاداش می‌دهد، این کار را از روی بزرگواری انجام می‌دهد و این کلام خداوند متعال است که فرمود: إِلَّا ابْتِغَاء وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى، وَلَسَوْفَ يَرْضَى یعنی از امیر مؤمنان علیه السلام خشنود می‌شود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ اللَّيْلِ إِذا يَغْشى** قَالَ دَوْلَةُ إِبْلِيسَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ هُوَ يَوْمُ قِيَامِ الْقَائِمِ **وَ النَّهارِ إِذا تَجَلَّى** وَ هُوَ الْقَائِمُ إِذَا قَامَ وَ قَوْلُهُ **فَأَمَّا مَنْ أَعْطى وَ اتَّقى** أَعْطَى نَفْسَهُ الْحَقَّ وَ اتَّقَى الْبَاطِلَ **فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرى** أَيِ الْجَنَّةَ **وَ أَمَّا مَنْ بَخِلَ وَ اسْتَغْنى** يَعْنِي بِنَفْسِهِ عَنِ الْحَقِ وَ اسْتَغْنَى بِالْبَاطِلِ عَنِ الْحَقِ **وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنى** بِوَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ الْأَئِمَّةِ عليهم السلام مِنْ بَعْدِهِ **فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرى** يَعْنِي النَّارَ وَ أَمَّا قَوْلُهُ **إِنَّ عَلَيْنا لَلْهُدى** يَعْنِي أَنَّ عَلِيّاً هُوَ الْهُدَى **وَ إِنَّ لَنا لَلْآخِرَةَ وَ الْأُولى فَأَنْذَرْتُكُمْ ناراً تَلَظَّى** قَالَ هُوَ الْقَائِمُ

إِذَا قَامَ بِالْغَضَبِ وَ يَقْتُلُ مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تِسْعَ مِائَةٍ وَ تِسْعَةً وَ تِسْعِينَ **لا يَصْلاها إِلَّا الْأَشْقَى** قَالَ هُوَ عَدُوُّ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ **وَ سَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى** قَالَ ذَاكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ وَ شِيعَتُه. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۸۰۷ ۸۰۸، ح ۱.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى دولت شیطان است که لعنت خدا بر او باد! و روز قیامت، روز قیام حضرت قائم عجّل الله تعالی فرجه الشّریف است وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى [سوگند به روز چون جلوه گری آغازد] و آن حضرت قائم عجّل الله تعالی فرجه الشّریف است چون به پا خیزد فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى یعنی جان خویش را به حق بخشید و از باطل پروا کرد فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى یعنی بهشت وَأَمَّا مَن بَخِلَ وَاسْتَغْنَى یعنی از جان خود در راه حق بخل ورزید و با باطل، خود را از حق بی‌نیاز دید وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى به ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام و امامان پس از او علیهم السلام فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى یعنی دوزخ. و امّا کلام خداوند متعال: إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَى یعنی تنها حضرت علی علیه السلام هدایت است وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَى، فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى آن حضرت قائم عجّل الله تعالی فرجه الشّریف است که چون خشمگین به پا خیزد، از هر هزار تن، نهصد و نود و نه تن را می کشد لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى او دشمن خاندان محمّد علیهم السلام است وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى منظور، امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام و شیعیان اوست.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ قَرَأَ **إِنَّ عَلِيّاً لَلْهُدَى وَ إِنَّ لَهُ الْآخِرَةَ وَ الْأُولَى** وَ ذَلِكَ حَيْثُ سُئِلَ عَنِ الْقُرْآنِ قَالَ فِيهِ الْأَعَاجِيبُ فِيهِ **وَ كَفَى اللهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ** بِعَلِيٍّ وَ فِيهِ **إِنَّ عَلِيّاً لَلْهُدَى وَ إِنَّ لَهُ الْآخِرَةَ وَ الْأُولَى**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۸۰۸، ح ۲..

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: إِنَّ عَلِيّاً لِلهُدَى وَ إِنَّ لَهُ الآخِرَه وَ الأولَى و این به هنگامی بود که از ایشان درباره قرآن پرسیدند و ایشان فرمود: در آن عجایبی هست، به عنوان مثال در آن است: وَ كَفَى اللهُ المُؤمِنِينَ القِتَالَ بِعَلِيٍّ و نیز در آن است: إِنَّ عَلِيّاً لِلهُدَى وَ إِنَّ لَهُ الآخِرَه وَ الأولَى همانا حضرت علی علیه السلام از برای هدایت است و همانا آخرت و دنیا از آن اوست.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ **فَأَمَّا مَنْ أَعْطى** الْخُمُسَ **وَ اتَّقى** وَلَايَةَ الطَّوَاغِيتِ **وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنى** بِالْوَلَايَةِ **فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرى** فَلَا يُرِيدُ شَيْئاً مِنَ الْخَيْرِ إِلَّا تَيَسَّرَ لَهُ **وَ أَمَّا مَنْ بَخِلَ** بِالْخُمُسِ **وَ اسْتَغْنى** بِرَأْيِهِ عَنْ أَوْلِيَاءِ اللهِ **وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنى** بِالْوَلَايَةِ **فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرى** فَلَا يُرِيدُ شَيْئاً مِنَ الشَّرِّ إِلَّا تَيَسَّرَ لَهُ وَ أَمَّا قَوْلُهُ **وَ سَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى** قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَ مَنِ اتَّبَعَهُ **وَ الَّذِي يُؤْتِي مالَهُ يَتَزَكَّى** قَالَ ذَاكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَ يُؤْتُونَ الزَّكاةَ وَ هُمْ راكِعُونَ** وَ قَوْلُهُ **وَ ما لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزى** فَهُوَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الَّذِي لَيْسَ لِأَحَدٍ عِنْدَهُ نِعْمَةٌ تُجْزَى وَ نِعْمَتُهُ جَارِيَةٌ عَلَى جَمِيعِ الْخَلْقِ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۸۰۹، ح ۷.

ابو بصیر، از امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: فَأَمَّا مَن أَعْطَى خُمس را وَاتَّقَى از ولایت طاغوتیان وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ولایت حضرت علی علیه السلام را فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى پس هیچ امر خیری را نمی‌خواهد جز آن که پیش پایش نهاده می‌شود وَأَمَّا مَن بَخِلَ از خُمس وَاسْتَغْنَى با رأی خود از اولیای خدا وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى به ولایت فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى پس هیچ امر بدی را نمی‌خواهد جز آن که پیش پایش نهاده می‌شود. وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و کسی که از او پیروی کرد الَّذِی يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى او امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام است و این کلام خداوند متعال است که فرمود: وَيُؤْتُونَ

الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ مَا لِأَحَدٍ عِندَهُ مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَى او رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم است كه هيچ كس را نزد او نعمتى نيست كه بايست پاداش داده شود و اين نعمت اوست كه بر تمامى آفريدگان جارى است.

٩٣. الضّحى

الضّحى ١١-١

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالضُّحَىٰ (١) وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ (٢) مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ (٣) وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ (٤) وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ (٥) أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ (٦) وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ (٧) وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ (٨) فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ (٩) وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ (١٠) وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ (١١)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به روشنايى روز (١) سوگند به شب چون آرام گيرد (٢) [كه] پروردگارت تو را وانگذاشته و دشمن نداشته است (٣) و قطعا آخرت براى تو از دنيا نيكوتر خواهد بود (٤) و بزودى پروردگارت تو را عطا خواهد داد تا خرسند گردى (٥) مگر نه تو را يتيم يافت پس پناه داد (٦) و تو را سرگشته يافت پس هدايت كرد (٧) و تو را تنگدست يافت و بى نياز گردانيد (٨) و اما [تو نيز به پاس نعمت ما] يتيم را ميازار (٩) و گدا را مران (١٠) و از نعمت پروردگارخويش [با مردم] سخن گوى (١١)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **ما وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَ ما قَلى** وَ ذَلِكَ أَنَّ جَبْرَئِيلَ أَبْطَأَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله و سلم وَ أَنَّهُ كَانَتْ أَوَّلَ سُورَةٍ نَزَلَتْ: **اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ** ثُمَّ أَبْطَأَ عَلَيْهِ، فَقَالَتْ خَدِيجَةُ لَعَلَ رَبَّكَ قَدْ تَرَكَكَ فَلَا يُرْسِلُ إِلَيْكَ فَأَنْزَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى: **ما وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَ ما قَلى**. . تفسير القمّي ٢/ ٤٢٨.

از حضرت امام محمّد باقر عليه السلام روايت كرده است كه ايشان درباره كلام خداوند متعال: مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى فرمود: اين از آن قرار بود كه جبرئيل عليه السلام بر رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم تأخير كرد، حال آن كه نخستين سوره يعنى: اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِى خَلَقَنازل شده بود و سپس جبرئيل تأخير كرد. حضرت خديجه عرض كرد: شايد پروردگارت تو را واگذاشته و فرشته‌اش را بر تو نفرستاده است. آن گاه خداوند تبارك و تعالى نازل فرمود: مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **وَ لَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْأُولى** قَالَ يَعْنِي الْكَرَّةُ هِيَ الْآخِرَةُ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله و سلم قُلْتُ قَوْلُهُ **وَ لَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضى** قَالَ: يُعْطِيكَ مِنَ الْجَنَّةِ فَتَرْضَى. تفسير القمّي ٢/ ٤٢٧.

امام جعفر صادق عليه السلام فرمود: وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَى يعنى رجعت براى پيامبر اكرم صلى الله عليه و آله و سلم همان آخرت است. وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى.

عَنْ جَابِرٍ الْأَنْصَارِيِ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ فَاطِمَةَ وَ عَلَيْهَا كِسَاءٌ مِنْ أَجِلَّةِ الْإِبِلِ وَ هِيَ تَطْحَنُ بِيَدَيْهَا وَ تُرْضِعُ وَلَدَهَا فَدَمَعَتْ عَيْنَا رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ يَا بِنْتَاهْ تَعَجَّلِي مَرَارَةَ الدُّنْيَا بِحَلَاوَةِ الْآخِرَةِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ الْحَمْدُ للهِ عَلَى نَعْمَائِهِ وَ الشُّكْرُ للهِ عَلَى آلَائِهِ فَأَنْزَلَ اللهُ **وَ لَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضى** المناقب ۳/ ۳۴۲.

جابر بن عبد الله گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بر حضرت فاطمه سلام الله علیها وارد شد، حال آن که ایشان به آسیاب کردن گندم مشغول بود و ردایی از زین شتر بر تن داشت. چون پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به ایشان نگریست، گریست و فرمود: ای فاطمه! تلخی دنیا را برای آسایش فردا در آخرت زود پشت سر بگذار. آن گاه خداوند متعال بر حضرت صلی الله علیه و آله و سلم نازل فرمود: وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَكِ مِنَ الْأُولَى، وَلَسَوْفَ يُعْطِيكِ رَبُّكِ فَتَرْضَى.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْعَبَّاسِ قَالَ عُرِضَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ مَا هُوَ مَفْتُوحٌ عَلَى أُمَّتِهِ مِنْ بَعْدِهِ كَفْراً كَفْراً فَسُرَّ بِذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ لَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْأُولى وَ لَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضى** قَالَ فَأَعْطَاهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَلْفَ قَصْرٍ فِي الْجَنَّةِ تُرَابُهُ الْمِسْكُ وَ فِي كُلِّ قَصْرٍ مَا يَنْبَغِي لَهُ مِنَ الْأَزْوَاجِ وَ الْخَدَمِ.. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۸۱۰، ح ۱.

علی بن عبد الله بن عبّاس روایت کرده است که وی گفت: سرزمین هایی که پس از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برای امّت ایشان فتح شد، روستا به روستا به ایشان نمایانده شد و حضرت صلی الله علیه و آله و سلم از این امر شادمان گشت. آن گاه خداوند عزّ و جلّ این آیه را نازل فرمود: وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَكِ مِنَ الْأُولَى، وَلَسَوْفَ يُعْطِيكِ رَبُّكِ فَتَرْضَى و فرمود: خداوند عزّ و جلّ هزار قصر در بهشت به ایشان عطا فرمود که خاکشان از مشک بود و در هر قصر هر آن چه از همسران و خادمان، سزاوار ایشان بود، وجود داشت.

عَنْ عِيسَى بْنِ مِهْرَانَ بِإِسْنَادِهِ إِلَى زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ لَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضى** قَالَ إِنَّ رِضَا رَسُولِ اللهِ ﷺ إِدْخَالُ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ شِيعَتِهِمُ الْجَنَّةَ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۸۱۱، ح ۳.

از عیسی بن مهران، با سند خود به زید بن علی علیه السلام روایت شده است که او درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: وَلَسَوْفَ يُعْطِيكِ رَبُّكِ فَتَرْضَى گفت: خشنودی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در این بود که اهل بیت علیهم السلام و شیعیان ایشان به بهشت درآیند.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللهِ **أَ لَمْ يَجِدْكَ يَتِيماً فَآوى** قَالَ إِنَّمَا سُمِّيَ يَتِيماً لِأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لَهُ نَظِيرٌ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَ مُمْتَنّاً عَلَيْهِ نِعَمَهُ **أَ لَمْ يَجِدْكَ يَتِيماً** أَيْ وَحِيداً لَا نَظِيرَ لَكَ **فَآوى** إِلَيْكَ النَّاسَ وَ عَرَّفَهُمْ فَضْلَكَ حَتَّى عَرَفُوكَ **وَ وَجَدَكَ ضَالًّا** يَقُولُ مَنْسُوباً عِنْدَ قَوْمِكَ إِلَى الضَّلَالَةِ فَهَدَاهُمْ بِمَعْرِفَتِكَ **وَ وَجَدَكَ عائِلًا** يَقُولُ فَقِيراً عِنْدَ قَوْمِكَ يَقُولُونَ لَا مَالَ لَكَ فَأَغْنَاكَ اللهُ بِمَالِ خَدِيجَةَ ثُمَّ زَادَكَ مِنْ فَضْلِهِ فَجَعَلَ دُعَاءَكَ مُسْتَجَاباً حَتَّى لَوْ دَعَوْتَ عَلَى حَجَرٍ أَنْ يَجْعَلَهُ اللهُ لَكَ ذَهَباً لَتَقَلَ عَيْنَهُ إِلَى مُرَادِكَ وَ أَتَاكَ بِالطَّعَامِ حَيْثُ لَا طَعَامَ وَ أَتَاكَ بِالْمَاءِ حَيْثُ لَا مَاءَ وَ أَعَانَكَ بِالْمَلَائِكَةِ حَيْثُ لَا مُغِيثَ فَأَظْفَرَكَ بِهِمْ عَلَى أَعْدَائِكَ. بحار الأنوار ۱۶/ ۱۴۲

از ابن عبّاس روایت کرده است که وی درباره کلام خداوند عزّ و جلّ گفت: أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى از آن رو پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم یتیم نامیده شد که بر روی زمین نه از پسینیان و نه از پیشینیان، هیچ کس همتای ایشان نبود، پس خداوند عزّ و جلّ به خاطر نعمت‌هایش بر حضرت صلی الله علیه و آله و سلم منّت گذاشت و فرمود: أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا یعنی یگانه بودی و هیچ همتایی نداشتی فَآوَى مردم را به سوی تو و برتری تو را به آنان شناساند تا این که تو را شناختند وَوَجَدَكَ ضَالًّا نزد قومت به گمراهی منسوب بودی، پس خداوند آنان را به وسیله شناختن تو هدایت کرد وَ وَجَدَكَ عَائِلًا نزد قومت تهیدست بودی و می‌گفتند: هیچ مالی نداری، پس خداوند با مال خدیجه تو را بی‌نیاز کرد و سپس از فضل خود بر تو افزود و چنان دعایت را مستجاب قرار داد که اگر دعا می‌کردی تا خداوند سنگی را برایت طلا کند، هر آینه آن سنگ به خواسته‌ات تبدیل می‌شد، و در جایی که هیچ غذایی نبود، برایت غذا رساند و در جایی که هیچ آبی نبود، برایت آب رساند و در جایی که هیچ فریادرسی نبود، با فرشته‌گان یاریت کرد و به وسیله آنان تو را بر دشمنانت پیروز کرد .

عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام فِي قَوْلِ اللهِ: **أَ لَمْ يَجِدْكَ يَتِيماً فَآوى** فَآوَى إِلَيْكَ النَّاسَ **وَ وَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدى** أَيْ هَدَى إِلَيْكَ قَوْماً لَا يَعْرِفُونَكَ حَتَّى عَرَفُوكَ **وَ وَجَدَكَ عائِلًا فَأَغْنى** أَيْ وَجَدَكَ تَعُولُ أَقْوَاماً فَأَغْنَاهُمْ بِعِلْمِكَ. تفسير القمّي ۲/ ۴۲۷.

از زراره، از حضرت امام محمّد باقر علیه السلام و یا حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى مردم را به سوی تو وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى یعنی قومی را که تو را نمی شناختند، به سویت هدایت کرد تا این که تو را شناختند وَ وَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى یعنی تو را چنان یافت که اقوام را سرپرست بودی، پس آنان را به وسیله دانش تو بی‌نیاز کرد.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ: حَضَرْتُ مَجْلِسَ الْمَأْمُونِ وَ عِنْدَهُ الرِّضَا عَلِيُّ بْنُ مُوسَى عليه السلام فَقَالَ لَهُ الْمَأْمُونُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ أَ لَيْسَ مِنْ قَوْلِكَ أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ مَعْصُومُونَ قَالَ بَلَى قَالَ فَمَا مَعْنَى قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَل..... قَدْ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِنَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله و سلم **أَ لَمْ يَجِدْكَ يَتِيماً فَآوى** يَقُولُ أَ لَمْ يَجِدْكَ وَحِيداً فَآوَى إِلَيْكَ النَّاسَ **وَ وَجَدَكَ ضَالًّا** يَعْنِي عِنْدَ قَوْمِكَ **فَهَدى** أَيْ هَدَاهُمْ إِلَى مَعْرِفَتِكَ **وَ وَجَدَكَ عائِلًا فَأَغْنى** يَقُولُ أَغْنَاكَ بِأَنْ جَعَلَ دُعَاءَكَ مُسْتَجَاباً قَالَ الْمَأْمُونُ بَارَكَ اللهُ فِيكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ. العيون ۱/ ۱۵۸ ۱۵۹، ح ۱.

از علی بن محمّد بن جهم روایت شده است که او گفت: در مجلس مأمون حاضر شدم و از حدیثی یاد کرد که در آن، پرسش‌های مأمون از حضرت امام رضا علیه السلام درباره آیات مربوط به عصمت پیامبران بیان می‌شود حضرت امام رضا علیه السلام فرمود: خداوند متعال به پیامبرش حضرت محمّد صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى یعنی آیا تو را یگانه نیافت و مردم را به سویت هدایت کرد؟ وَوَجَدَكَ ضَالًّا یعنی نزد قومت فَهَدَى یعنی آنان را به سوی شناختن تو هدایت کرد وَ وَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى دعایت را مستجاب قرار داد و این گونه بی‌نیازت گردانید. آن گاه مأمون عرض کرد: خداوند در تو برکت و جاودانگی نهد ای پسر رسول خدا.

عَنْ أَبَا خَالِدٍ الْكَابُلِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ زَيْنَ الْعَابِدِينَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَقُولُ الذُّنُوبُ الَّتِي تُغَيِّرُ النِّعَمَ الْبَغْيُ عَلَى النَّاسِ.... الذُّنُوبُ الَّتِي تَحْبِسُ غَيْثَ السَّمَاءِ جَوْرُ الْحُكَّامِ فِي الْقَضَاءِ وَ شَهَادَةُ الزُّورِ وَ كِتْمَانُ الشَّهَادَةِ وَ مَنْعُ الزَّكَاةِ وَ الْقَرْضِ وَ الْمَاعُونِ وَ قَسَاوَةُ الْقُلُوبِ عَلَى أَهْلِ الْفَقْرِ وَ الْفَاقَةِ وَ ظُلْمُ الْيَتِيمِ وَ الْأَرْمَلَةِ وَ انْتِهَارُ السَّائِلِ وَ رَدُّهُ بِاللَّيْلِ..... المعاني/ ۲۷۱، ح ۲.

ابو خالد کابلی نقل کرده است که گفت: شنیدم که امام زین العابدین علی بن حسین علیه السلام می فرمود: گناهانی که نعمت ها را تغییر می دهند، عبارتند از: ستم و بغی به مردم....گناهانی که باران آسمان را باز میدارد جور حکام در قضاوت است و شهادت دروغ و کتمان شهادت و ندادن زکات و قرض و قساوت قلبها بر مردم فقیر و ظلم به یتیم و بیوه زن و رد کردن سائل با بدیکردن....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي عَنْ آبَائِهِ ﷺ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ عَلَّمَ أَصْحَابَهُ فِي مَجْلِسٍ وَاحِدٍ أَرْبَعمِائَةِ بَابٍ مِمَّا يُصْلِحُ لِلْمُسْلِمِ فِي دِينِهِ وَ دُنْيَاه.... الْبَسُوا ثِيَابَ الْقُطْنِ فَإِنَّهَا لِبَاسُ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ هُوَ لِبَاسُنَا وَ لَمْ نَكُنْ نَلْبَسُ الشَّعْرَ وَ الصُّوفَ إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ وَ قَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ وَ يُحِبُّ أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِه.... الخصال/ ٦١٣، ح ١٠.

امام صادق علیه السلام از پدران خود شنیدند که امیر المؤمنین علیه السلام در مجلسی چهار صد سخن سودمند برای دین و دنیای مردم فرمود.... پوشاک پنبه‌یی بپوشید که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می‌پوشید و مو و پشم مپوشید مگر برای سببی، پیامبر می‌گفت: خدا زیباست و زیبایی را دوست دارد که نشانه نعمت خویش را در بنده بنگرد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنَ عَلِيٍّ ﷺ قَالَ: خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ﷺ بِالْكُوفَةِ بَعْدَ مُنْصَرَفِهِ مِنَ النَّهْرَوَانِ وَ بَلَغَهُ أَنَّ مُعَاوِيَةَ يَسُبُّهُ وَ يَلْعَنُهُ وَ يَقْتُلُ أَصْحَابَهُ فَقَامَ خَطِيباً فَحَمِدَ اللهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ وَ صَلَّى عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ ذَكَرَ مَا أَنْعَمَ اللهُ عَلَى نَبِيِّهِ وَ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ لَوْ لَا آيَةٌ فِي كِتَابِ اللهِ مَا ذَكَرْتُ مَا أَنَا ذَاكِرُهُ فِي مَقَامِي هَذَا يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ أَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ** اللهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى نِعَمِكَ الَّتِي لَا تُحْصَى وَ فَضْلِكَ الَّذِي لَا يُنْسَى يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ بَلَغَنِي مَا بَلَغَنِي وَ إِنِّي أَرَانِي قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلِي وَ كَأَنِّي بِكُمْ وَ قَدْ جَهِلْتُمْ أَمْرِي وَ إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا تَرَكَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ كِتَابَ اللهِ وَ عِتْرَتِي وَ هِيَ عِتْرَةُ الْهَادِي إِلَى النَّجَاةِ خَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ وَ سَيِّدِ التُّجَبَاءِ وَ النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى يَا أَيُّهَا النَّاسُ لَعَلَّكُمْ لَا تَسْمَعُونَ قَائِلًا يَقُولُ مِثْلَ قَوْلِي بَعْدِي إِلَّا مُفْتَرٍ أَنَا أَخُو رَسُولِ اللهِ وَ ابْنُ عَمِّهِ وَ سَيْفُ نَقِمَتِهِ ..... أَلَا وَ إِنِّي مَخْصُوصٌ فِي الْقُرْآنِ بِأَسْمَاءٍ احْذَرُوا أَنْ تَغْلِبُوا عَلَيْهَا فَتَضِلُّوا فِي دِينِكُمْ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ** أَنَا ذَلِكَ الصَّادِقُ وَ أَنَا الْمُؤَذِّنُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الظَّالِمِينَ** أَنَا ذَلِكَ الْمُؤَذِّنُ وَ قَالَ **وَ أَذانٌ مِنَ اللهِ وَ رَسُولِهِ** فَأَنَا ذَلِكَ الْأَذَانُ وَ أَنَا الْمُحْسِنُ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّ اللهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ** وَ أَنَا ذُو الْقَلْبِ فَيَقُولُ اللهُ **إِنَّ فِي ذلِكَ لَذِكْرى لِمَنْ كانَ لَهُ قَلْبٌ** وَ أَنَا الذَّاكِرُ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللهَ قِياماً وَ قُعُوداً وَ عَلى جُنُوبِهِمْ** وَ نَحْنُ أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ أَنَا وَ عَمِّي وَ أَخِي وَ ابْنُ عَمِّي وَ اللهِ فَالِقِ الْحَبِّ وَ النَّوَى لَا يَلِجُ النَّارَ لَنَا مُحِبٌّ وَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ لَنَا مُبْغِضٌ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ عَلَى الْأَعْرافِ رِجالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيماهُمْ** وَ أَنَا الصِّهْرُ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْماءِ بَشَراً فَجَعَلَهُ نَسَباً وَ صِهْراً** وَ أَنَا الْأُذُنُ الْوَاعِيَةُ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ تَعِيَها أُذُنٌ واعِيَةٌ** وَ أَنَا السَّلَمُ لِرَسُولِهِ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **وَ رَجُلًا سَلَماً لِرَجُلٍ** وَ مِنْ وُلْدِي مَهْدِيُّ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَلَا وَ قَدْ جُعِلْتُ مِحْنَتَكُمْ بِبُغْضِي يُعْرَفُ الْمُنَافِقُونَ وَ بِمَحَبَّتِي امْتَحَنَ اللهُ الْمُؤْمِنِينَ هَذَا عَهْدُ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ إِلَيَّ أَنَّهُ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ وَ أَنَا صَاحِبُ لِوَاءِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ رَسُولُ اللهِ فَرَطِي وَ أَنَا فَرَطُ شِيعَتِي وَ اللهِ لَا عَطِشَ مُحِبِّي وَ لَا خَافَ وَلِيِّي وَ أَنَا وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ وَ اللهُ وَلِيِّي حَسْبُ مُحِبِّي أَنْ يُحِبُّوا مَا أَحَبَّ اللهُ وَ حَسْبُ مُبْغِضِي أَنْ يُبْغِضُوا مَا أَحَبَّ اللهُ أَلَا وَ إِنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّ مُعَاوِيَةَ سَبَّنِي وَ لَعَنَنِي اللهُمَّ اشْدُدْ وَطْأَتَكَ عَلَيْهِ وَ أَنْزِلِ اللَّعْنَةَ عَلَى الْمُسْتَحِقِّ آمِينَ يَا رَبَّ

الْعَالَمِينَ رَبَّ إِسْمَاعِيلَ وَ بَاعِثَ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ثُمَّ نَزَلَ عَنْ أَعْوَادِهِ فَمَا عَادَ إِلَيْهَا حَتَّى قَتَلَهُ ابْنُ مُلْجَمٍ لَعَنَهُ اللَّهُ.. المعاني/ ۵۸ ۶۰، ح ۹.

جابر جعفی از امام باقرعلیه السلام نقل کرده است که: خطبه خواندند امیر المومنین در کوفه بعد از جنگ نهروان برمی گشتند که به ایشان خبر رسید ، که معاویه به صورت علنی بنای سب و لعن حضرت را گذاشته و اصحابش را به قتل می رساند. امام خطبه ای خواندند پس حمد و سپاس خدا را کردند و درود بر رسولش فرستادند و آن‌چه خدا از نعمت به نبیش و به ایشان داده را بر شمردند. ، بعد فرمودند اگر نبود یک آیه در کتاب خدای متعال، این اموری را که می خواهم در باب مقامات خودم ذکر کنم را نمی گفتم و آن آیه این است وَ أَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ من باید آن‌چه را که خدا به من داده بگویم تا شناخته بشوم. بعد نعمت های خدا را حمد کردند و فرمودند: ، این اخبار به من رسیده و احساس می کنم که به اجل نزدیک هستم و احساس می کنم که هنوز مرا نشناخته اید. من بین شما همان دو چیزی را می گذارم که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم گذاشته است، کتاب و عترت خودم که همان عترت نبی اکرم است.عترت هدایت کننده بسوی نجات خاتم پیامبران و آقای نجبا و پیامبر برگزیده شده . ای مردم این مطالبی را که من راجع به خودم می گویم اگر کسی بعد از من ادعا کرد، حتما دروغگو است. من برادر رسول خدا و پسر عم ایشانم و شمشیر انتقام گیر و ستون ،. ..... بدانید که مرا اختصاصاً در قرآن نام هایی است، بر حذر باشید از این که شما را از آن‌ها دور نسازند که اگر چنین شود در دینتان گمراه می شوید. خداوند متعال می فرماید: إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصادقین، آن صادق من هستم. مؤذّن دنیا و آخرت منم. خدای عزّ و جلّ می فرماید: فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ آن مؤذّن من هستم. و فرمود: وَأَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِآن اذان از خدا و رسولش صلی الله علیه و آله منم و محسنِ آیه خدای عزّ و جلّ: «إِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ» منم و «صاحبدل مورد اشاره خدای عزّ و جلّ در آیه «اِنّ فی ذلک لِذکری لِمَن کانَ له قَلب او اَلقی السَّمع وَ هُوَ شَهید من هستم و آن «ذاکر»ی که خدای تبارک تعالی در آیه الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ‌می‌فرماید، من هستم.ما صاحبان اعراف هستیم: من و عمویم و برادرم و پسرعمویم. به خدایی که شکافنده دانه و هسته است، دوستدار ما وارد جهنم نمی شود و دشمن ما به بهشت نمی رود. خدای عزّ و جلّ می فرماید: «وَعَلَى الأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلاًّ بِسِيمَاهُمْ آن صِهر که خدای عزّ و جلّ در آیه وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاء بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا من هستم. من آن «گوش شنوا» هستم که خدای متعال می فرماید: «وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ و سَلَمِ رسول خدا صلی الله علیه و آله که خدای عزّ و جلّ می فرماید: «وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ منم و مهدی این امت از فرزندان من است.

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ غَيْرُهُمَا بِأَسَانِيدَ مُخْتَلِفَةٍ فِي احْتِجَاجِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَلَى عَاصِمِ بْنِ زِيَادٍ حِينَ لَبِسَ الْعَبَاءَ وَ تَرَكَ الْمُلَاءَ وَ شَكَاهُ أَخُوهُ الرَّبِيعُ بْنُ زِيَادٍ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَّهُ قَدْ غَمَّ أَهْلَهُ وَ أَحْزَنَ وُلْدَهُ بِذَلِكَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَلَيَّ بِعَاصِمِ بْنِ زِيَادٍ فَجِيءَ بِهِ فَلَمَّا رَآهُ عَبَسَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ لَهُ أَ مَا اسْتَحْيَيْتَ مِنْ أَهْلِكَ أَ مَا رَحِمْتَ وُلْدَكَ أَ تَرَى اللَّهَ أَحَلَّ لَكَ الطَّيِّبَاتِ وَ هُوَ يَكْرَهُ أَخْذَكَ مِنْهَا أَنْتَ أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ ذَلِكَ أَ وَ لَيْسَ اللَّهُ يَقُولُ **وَ الْأَرْضَ وَضَعَها لِلْأَنامِ. فِيها فاكِهَةٌ وَ النَّخْلُ ذاتُ الْأَكْمامِ** أَ وَ لَيْسَ اللَّهُ يَقُولُ **مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيانِ. بَيْنَهُما بَرْزَخٌ لا يَبْغِيانِ** إِلَى قَوْلِهِ **يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَ الْمَرْجانُ** فَبِاللَّهِ لَابْتِذَالُ نِعَمِ اللَّهِ بِالْفَعَالِ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنِ ابْتِذَالِهَا بِالْمَقَالِ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ أَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ** فَقَالَ عَاصِمٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَعَلَى مَا اقْتَصَرْتَ فِي مَطْعَمِكَ عَلَى الْجُشُوبَةِ وَ فِي مَلْبَسِكَ عَلَى الْخُشُونَةِ فَقَالَ وَيْحَكَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَرَضَ عَلَى أَئِمَّةِ الْعَدْلِ أَنْ يُقَدِّرُوا أَنْفُسَهُمْ بِضَعَفَةِ النَّاسِ كَيْلَا يَتَبَيَّغَ بِالْفَقِيرِ فَقْرُهُ فَأَلْقَى عَاصِمُ بْنُ زِيَادٍ الْعَبَاءَ وَ لَبِسَ الْمُلَاءَ.. الكافي ۱/ ۴۱۰ ۴۱۱، ح ۳.

از احمد بن محمد و دیگران به سندهای مختلف در مورد احتجاج امیر المومنین با عاصم بن زیاد : زمانی که عاصم بن زیاد عبا پوشید و جامه نرم را بیرون کرد و برادرش ربیع بن زیاد. شکایت او را خدمت امیرالمؤ منین علیه السلام آورد که او همسرش را غمگین نموده و فرزندانش را اندوهناک ساخته حضرت فرمود: عاصم را نزد من آورید، او را خدمتش آوردند، چون حضرت او را دید، چهره درهم کشید و فرمود: از همسرت خجالت نکشیدی ؟ بفرزندانت رحم نکردی ؟ گمان میکنی که خدا چیزهای خوب و پاکیزه را برای تو حلال کرده و نمی خواهد از آنها استفاده کنی ، تو نزد خدا پست تر از آنی ، مگر خدا نمی فرماید: وَ الْأَرْضَ وَضَعَها لِلْأَنامِ. فِيها فاكِهَةٌ وَ النَّخْلُ ذاتُ الْأَكْمامِ مگر خدا نمی فرماید: مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيانِ. بَيْنَهُما بَرْزَخٌ لا يَبْغِيانِ تا يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَ الْمَرْجانُ بخدا سوگند که بکار بردن نعمت های خدا را با عمل ، نزد او محبوبتر است از بکار بردن آنها را با گفتاردر صورتیکه خدای عزوجل می فرماید: وَ أَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ عاصم گفت : یاامیرالمؤ منین ! پس چرا خود شما بخوراک سخت و پوشاک درشت ، اکتفا نموده ئی ؟ فرمود: وای بر تو!! همانا خدای عزوجل بر پیشوایان عدالت واجب ساخته که خود را در ردیف مردم ضعیف و ناتوان گیرند، تا فقر و تنگدستی ، فقیر را از جا بدر نبرد. عاصم بن زیاد عبا را کنار گذاشت و جامه نرم در بر کرد.

عَنْ فَضْلٍ الْبَقْبَاقِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ أَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ** قَالَ الَّذِي أَنْعَمَ عَلَيْكَ بِمَا فَضَّلَكَ وَ أَعْطَاكَ وَ أَحْسَنَ إِلَيْكَ ثُمَّ قَالَ فَحَدِّثْ بِدِينِهِ وَ مَا أَعْطَاهُ اللهُ وَ مَا أَنْعَمَ بِهِ عَلَيْهِ. الكافي ۲/ ۹٤، ح ۵.

از فضل بقباق روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: وَأَمَّا بِنِعْمَهِ رَبِّکَ فَحَدِّثْ پرسیدم و ایشان فرمود: کسی که تو را نعمت داد و بدان برتری‌ات بخشید و به تو عطا کرد و نیکی نمود، سپس حضرت علیه السلام فرمود: و حضرت صلی الله علیه و آله و سلم از دین خود و از آن چه خداوند به او عطا کرد و از نعمتی که به او بخشید، سخن گفت.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ إِنَّ اللهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ وَ يُحِبُّ أَنْ يَرَى أَثَرَ النِّعْمَةِ عَلَى عَبْدِهِ. الكافي ٦/ ٤٣٨، ح ۲.

امام صادق علیه السلام از قول امیر المومنین علیه السلام فرمودند: خدا زیباست و زیبائی را دوست دارد و دوست دارد اثر نعمتش را در بنده اش ببیند.

عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ قَالَ: رَأَيْتُ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ ﷺ وَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ يَطُوفَانِ بِالْبَيْتِ فَسَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ فَقُلْتُ قَوْلُ اللهِ **وَ أَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ** قَالَ أَمَرَهُ أَنْ يُحَدِّثَ بِمَا أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِ ثُمَّ إِنِّي قُلْتُ لِلْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ ﷺ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى **وَ أَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ** قَالَ أَمَرَهُ أَنْ يُحَدِّثَ بِمَا أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِ مِنْ دِينِهِ. المحاسن/ ۲۱۸، ح ۱۱۵.

عمرو بن ابی نصر، از مردی از اهالی بصره روایت کرده است که وی گفت: حضرت امام حسین علیه السلام و عبد الله بن عمر را دیدم که خانه خدا را طواف می‌کردند، از ابن عمر درباره کلام خداوند متعال: وَأَمَّا بِنِعْمَهِ رَبِّکَ فَحَدِّثْ پرسیدم، وی گفت: خداوند به حضرت صلی الله علیه و آله و سلم امر فرمود تا از نعمتی که به او بخشیده، سخن گوید. سپس از حضرت امام حسین علیه السلام درباره کلام خداوند متعال: وَأَمَّا بِنِعْمَهِ رَبِّکَ فَحَدِّثْ پرسیدم و ایشان فرمود: خداوند به حضرت صلی الله علیه و آله و سلم امر فرمود تا از نعمت دین خود که خداوند به او بخشیده، سخن گوید.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ أَحْسِنُوا صُحْبَةَ النِّعَمِ قَبْلَ فِرَاقِهَا فَإِنَّهَا تَزُولُ وَ تَشْهَدُ عَلَى صَاحِبِهَا بِمَا عَمِلَ فِيهَا. العلل/ ٤٦٤، ح ١٢.

امیر المؤمنین علیه السّلام فرمودند: نعمت‌هایی را که دارید پیش ازآن که از دست بدهید نیکو از آن‌ها استفاده کنید زیرا آن‌ها از دست خواهند رفت و در قیامت بر صاحبانشان شهادت داده و از بهره‌برداری بد و نادرست آن‌ها شکایت خواهند نمود.

۹۴. الشرح

الشرح ۸-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ (١) وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ (٢) الَّذِي أَنقَضَ ظَهْرَكَ (٣) وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ (٤) فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا (٥) إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا (٦) فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ (٧) وَإِلَى رَبِّكَ فَارْغَب (٨)

به‌نام خداوند رحمتگر مهربان. آیا برای تو سینه‌ات را نگشاده‌ایم (۱) و بارگرانت را از [دوش] تو برنداشتیم (۲) [باری] که [گویی] پشت تو را شکست (۳) و نامت را برای تو بلند گردانیدیم (۴) پس [بدان که] با دشواری آسانی است (۵) آری با دشواری آسانی است (۶) پس چون فراغت یافتی به طاعت در کوش (۷) و با اشتیاق به سوی پروردگارت روی آور (۸)

أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **أَ لَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ** قَالَ فَقَالَ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ عليه السلام البصائر/ ٩٢ ٩٣، ح ٣.

از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: أَلَمْ نَشْرَحْ لَکَ صَدْرَکَ فرمود: با ولایت امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ..... قَالَ الْيَهُودِيُّ فَإِنَّ هَذَا إِدْرِيسُ رَفَعَهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **مَكاناً عَلِيًّا** وَ أَطْعَمَهُ مِنْ تُحَفِ الْجَنَّةِ بَعْدَ وَفَاتِهِ قَالَ لَهُ عَلِيٌّ عليه السلام لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله أُعْطِيَ مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا إِنَّ اللهَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ قَالَ فِيهِ **وَ رَفَعْنا لَكَ ذِكْرَكَ** فَكَفَى بِهَذَا مِنَ اللهِ رِفْعَةً وَ لَئِنْ أُطْعِمَ إِدْرِيسُ مِنْ تُحَفِ الْجَنَّةِ بَعْدَ وَفَاتِهِ فَإِنَّ مُحَمَّداً أُطْعِمَ فِي الدُّنْيَا فِي حَيَاتِهِ بَيْنَمَا يَتَضَوَّرُ جُوعاً فَأَتَاهُ جَبْرَئِيلُ عليه السلام بِجَامٍ مِنَ الْجَنَّةِ فِيهِ تُحْفَةٌ فَهَلَّلَ الْجَامُ وَ هَلَّلَتِ التُّحْفَةُ فِي يَدِهِ وَ سَبَّحَا وَ كَبَّرَا وَ حَمَّدَا فَنَاوَلَهَا أَهْلَ بَيْتِهِ فَفَعَلَتِ الْجَامُ مِثْلَ ذَلِكَ فَهَمَّ أَنْ يُنَاوِلَهَا بَعْضَ أَصْحَابِهِ فَتَنَاوَلَهَا جَبْرَئِيلُ عليه السلام وَ قَالَ لَهُ كُلْهَا فَإِنَّهَا تُحْفَةٌ مِنَ الْجَنَّةِ أَتْحَفَكَ اللهُ بِهَا وَ إِنَّهَا لَا تَصْلُحُ إِلَّا لِنَبِيٍّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيٍّ فَأَكَلَ مِنْهَا صلى الله عليه و آله وَ أَكَلْنَا مَعَهُ وَ إِنِّي لَأَجِدُ حَلَاوَتَهَا سَاعَتِي هَذِهِ. الاحتجاج/ ٢١١، ٢١٥ ٢١٦.

امام حسین علیه السلام فرمودند:....عالم یهودی گفت: حضرت إدریس علیه السّلام؛ خداوند او را مَکاناً عَلِیًّا بخشیده و او را پس از وفات از تحفه های بهشت اطعام نمود. حضرت علیه السّلام فرمود: همین طور است، ولی محمّد صلّی اللهعلیه و آله بهتر از آن عطا شده، خداوند در باره او فرموده: وَ رَفَعْنا لکَ ذِکْرَکَ ، و همین آیه در رفعت مقام او و از جانب خدا کفایت می کند، و چنان‌چه حضرت إدریس از تحفه های بهشت پس از وفات اطعام شده، حضرت محمّد صلّی اللهعلیه و آله در زندگی دنیا اطعام شده

است، روزی آن حضرت دچار گرسنگی شدیدی شد، در این وقت جبرئیل علیه السلام با جامی از تحفه های بهشت نزد آن حضرت آمد، جام با تحفه در دست آن حضرت به تهلیل و تسبیح و تکبیر پرداخته و حمد الهی را بجا آورد، و آن جام را أهل بیت آن حضرت بەدست گرفته و همان جملات از تهلیل و تکبیر و و و و را تکرار نمود، در این موقع یکی از أصحاب قصد گرفتن جام را نمود که جبرئیل علیه السلام جلو آمده و جام را گرفت و به پیامبر گفت: آن را که تحفه ای از تحفه های بهشت است و خداوند آن را برایت فرستاده میل کنید، و این را بدان که خوردن آن جز برای نبیّ یا وصیّ نبیّ جایز نیست، و ما أهل بیت با آن حضرت آن را میل نمودیم، و الآن که این مطالب را می گویم گویا مزّه لذیذ آن را احساس می کنم.

عَنِ النَّبِي ﷺ قال: .... فَاصْبِرْ فَإِنَّ فِي الصَّبْرِ عَلَى مَا تَكْرَهُ خَيْراً كَثِيراً وَ اعْلَمْ أَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ وَ أَنَ الْفَرَجَ مَعَ الْكَرْبِ وَ أَنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْراً **إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْراً**. الفقيه ٤/ ٢٩٦، ح ٨٩٦.

رسول خدا صلّى اللّه عليه و آله فرمودند: ....صبر كن زيرا در صبر كردن بر اموری كه ناخوشايند توست خير بسياری وجود دارد، و بدان كه نصرت و پيروزی همراه با صبر است و گشايش همراه با مشقّت و سختی است إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْراً.

فی تفسير قمی: **فَإِذا فَرَغْتَ فَانْصَبْ** قَالَ فَإِذَا فَرَغْتَ مِنْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَانْصِبْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **وَ إِلى رَبِّكَ فَارْغَب**. تفسير القمّي ٢/ ٤٢٨ ،٤٢٩.

در تفسير قمی:فَإِذا فَرَغْتَ فَانْصَبْ فرمود چون از حجت الوداع فارغ شدی امير المومنين عليه السلام را نصب فرما و بسوی پروردگارت روی آور.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام **فَإِذا فَرَغْتَ** مِنْ نُبُوَّتِكَ فَانْصَبْ عَلِيّاً عليه السلام **وَ إِلى رَبِّكَ فَارْغَب**. تفسير القمّي ٢/ ٤٢٨ ،٤٢٩.

از حضرت امام جعفر صادق عليه السلام روايت كرده است كه ايشان درباره كلام خداوند متعال فرمود: فَإِذَا فَرَغْتَ از پيامبری‌ات، فَانصَبْ حضرت علی عليه السلام را وَإِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ..... وَ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَتَأَلَّفُهُمْ وَ يَسْتَعِينُ بِبَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ وَ لَا يَزَالُ يُخْرِجُ لَهُمْ شَيْئاً فِي فَضْلِ وَصِيِّهِ حَتَّى نَزَلَتْ هَذِهِ السُّورَةَ فَاحْتَجَ عَلَيْهِمْ حِينَ أُعْلِمَ بِمَوْتِهِ وَ نُعِيَتْ إِلَيْهِ نَفْسُهُ فَقَالَ اللهُ جَلَّ ذِكْرُهُ **فَإِذا فَرَغْتَ فَانْصَبْ وَ إِلى رَبِّكَ فَارْغَبْ** يَقُولُ إِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ عَلَمَكَ وَ أَعْلِنْ وَصِيَّكَ فَأَعْلِمْهُمْ فَضْلَهُ عَلَانِيَةً فَقَالَ ﷺ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ اللهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَالَ لَأَبْعَثَنَّ رَجُلًا يُحِبُّ اللهَ وَ رَسُولَهُ وَ يُحِبُّهُ اللهُ وَ رَسُولُهُ لَيْسَ بِفَرَّارٍ يُعَرِّضُ بِمَنْ رَجَعَ يُجَبِّنُ أَصْحَابَهُ وَ يُجَبِّنُونَهُ وَ قَالَ ﷺ عَلِيٌّ سَيِّدُ الْمُؤْمِنِينَ وَ قَالَ عَلِيٌّ عَمُودُ الدِّينِ وَ قَالَ هَذَا هُوَ الَّذِي يَضْرِبُ النَّاسَ بِالسَّيْفِ عَلَى الْحَقِّ بَعْدِي وَ قَالَ الْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ أَيْنَمَا مَالَ وَ قَالَ إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ إِنْ أَخَذْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا كِتَابَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَهْلَ بَيْتِي عِتْرَتِي أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا وَ قَدْ بَلَّغْتُ إِنَّكُمْ سَتَرِدُونَ عَلَيَّ الْحَوْضَ فَأَسْأَلُكُمْ عَمَّا فَعَلْتُمْ فِي الثَّقَلَيْنِ وَ الثَّقَلَانِ كِتَابُ اللهِ جَلَّ ذِكْرُهُ وَ أَهْلُ بَيْتِي فَلَا تَسْبِقُوهُمْ فَتَهْلِكُوا وَ لَا تُعَلِّمُوهُمْ فَإِنَّهُمْ أَعْلَمُ مِنْكُمْ..... الكافي ١/ ٢٩٣ ،٢٩٤، ح ٣.

امام باقر عليه السلام فرمودند:.....رسول خدا صلى الله عليه و آله ايشان را الفت می داد و بعضی را ياور بعضی ديگر می ساخت و هميشه چيزی از فضيلت وصيش را بآن‌ها گوشزد می كرد، تاآن‌كه اين سوره نازل شد و پيغمبر زمانيكه از مرگ خود آگاه

شد و گزارش آنرا شنید، بر آن‌ها احتجاج کرد، و خدای جل ذکره فرمود: **فَإِذا فَرَغْتَ فَانْصَبْ وَ إِلى رَبِّكَ فَارْغَبْ** می فرماید: چون فراغ یافتی پرچم و نشانه ات را نصب کن و وصیتت را آشکار نما پیغمبر هم فضیلت علی علیه السلام را آشکارا اعلام کرد. فرمود: هر کس من مولای او هستم علی مولای او است ، خدایا دوست او را دوست بدار و دشمن او را دشمن تا سه مرتبه. و باز فرمود: همانا مردی را اعزام کنم که او خدا و رسولش را دوست دارد و خدا و رسولش او را، او فرار کننده نیست با این جمله پیغمبر صلی الله علیه و آله گوشه میزند بکسی که برگشت ، او اصحابش را ترسو می شمرد و اصحابش او را و باز پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: علی آقای مؤ منین است و فرمود: علی ستون دین است و فرمود: اینست همان کسی که پس از من از روی حق با شمشیر گردن مردم را می زند، و فرمود: بهر جانب که علی رود، حق همراه اوست ، و فرمود: همانا من دو امر در میان شما میگذارم ، اگر آن‌ها را بپذیرید، هرگز گمراه نشوید: کتاب خدای عزوجل اهل بیت و عترت من ، ای مردم گوش کنید که من تبلیغ کردم ، شما در قیامت سر حوض بر من وارد می شوید و من از آن‌چه نسبت بثقلین انجام داده اید از شما بازخواست میکنم ، و ثقلین ، کتاب خدا جل ذکره و اءهل بیت منند، بر ایشان پیشی نگیرید که هلاک شوید، و بایشان چیزی نیاموزید که آن‌ها از شما داناترند....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ﷺ قَالَ قَالَ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى **أَ لَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ** بِعَلِيٍّ **وَ وَضَعْنا عَنْكَ وِزْرَكَ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ** ... **فَإِذا فَرَغْتَ** مِنْ نُبُوَّتِكَ فَانْصَبْ عَلِيّاً وَصِيّاً **وَ إِلى رَبِّكَ فَارْغَبْ** فِي ذَلِك. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۸۱۱، ح ۱.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: خداوند سبحانه و تعالی فرمود: أَلَمْ نَشْرَحْ لَکَ صَدْرَکَ با حضرت علی علیه السلام وَوَضَعْنَا عَنکَ وَرَفَعْنَا لَکَ ذِکْرَکَ، فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا، إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا، فَإِذَا فَرَغْتَ از پیامبری‌ات فَانصَبْ حضرت علی علیه السلام را به عنوان وصیّ خود وَإِلَی رَبِّکَ فَارْغَبْ در این امر.

عَنْ سُلَيْمَانَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَوْلُهُ تَعَالَى **أَ لَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ** قَالَ بِعَلِيٍّ فَاجْعَلْهُ وَصِيّاً قُلْتُ وَ قَوْلُهُ **فَإِذا فَرَغْتَ فَانْصَبْ** قَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَمَرَهُ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ ثُمَّ أَمَرَهُ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ أَنْ يَنْصِبَ عَلِيّاً وَصِيَّه. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۸۱۲، ح ۳..

از سلمان روایت شده است که او گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند متعال: أَلَمْ نَشْرَحْ لَکَ صَدْرَکَ پرسیدم، ایشان فرمود: با حضرت علی علیه السلام، پس او را وصیّ خود قرار داده است. عرض کردم: فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ چه؟ فرمود: خداوند عزّ و جلّ، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم را به نماز و زکات و روزه و حجّ امر کرد، سپس به او فرمان داد که چون این کارها را به انجام رساند، حضرت علی علیه السلام را به عنوان وصیّ خود منصوب کند.

۹۵. التّین

التّین ۸-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ (١) وَطُورِ سِينِينَ (٢) وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ (٣) لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ (٤) ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ (٥) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (٦) فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ (٧) أَلَيْسَ اللهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ (٨)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به انجیر و زیتون (١) و طور سینا (٢) و این شهر امن [و امان] (٣) [که] براستی انسان را در نیکوترین اعتدال آفریدیم (۴) سپس او را به پست ترین [مراتب] پستی بازگردانیدیم (۵) مگر کسانی را که گرویدند و کارهای شایسته کرده اند که پاداشی بی منت خواهند داشت (۶) پس چه چیز تو را بعد [از این] به تکذیب جزا وا می دارد (٧) آیا خدا نیکوترین داوران نیست (٨)

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قال: قال رسول اللهصلى الله عليه وآله فَالتِّينُ الْمَدِينَةُ وَ الزَّيْتُونُ بَيْتُ الْمَقْدِسِ وَ طُورُ سِينِينَ الْكُوفَةُ وَ هَذَا الْبَلَدُ الْأَمِينُ مَكَّةُ. الخصال/ ٤٢٥، ح ٥٨.

امام سجاد علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ وَطُورِ سِينِينَ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ انجیر، مدینه است و زیتون، بیت المقدّس است و طور سینا، کوفه است واین شهر امن، مکّه است.

عليّ بن إبراهيم : **وَ التِّينِ وَ الزَّيْتُونِ وَ طُورِ سِينِينَ وَ هذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ** قَالَ **التِّينِ** رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله وَ **الزَّيْتُونِ** أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **وَ طُورِ سِينِينَ** الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهما السلام **وَ هذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ** الْأَئِمَّةُ عليهم السلام الْخَبَرَ. تفسير القمي ٢/ ٤٢٩.

علی بن ابراهیم گفت: وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ، وَطُورِ سِينِينَ، وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ انجیر، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است و زیتون، امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام است و طور سینا، حضرت امام حسن علیه السلام و حضرت امام حسین علیه السلام است و شهر امن، امامان که سلام و درود خدا بر آنان باد هستند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ قَالَ: قِوَامُ الْإِنْسَانِ وَ بَقَاؤُهُ بِأَرْبَعَةٍ بِالنَّارِ وَ النُّورِ وَ الرِّيحِ وَ الْمَاءِ فَبِالنَّارِ يَأْكُلُ وَ يَشْرَبُ وَ بِالنُّورِ يُبْصِرُ وَ يَعْقِلُ وَ بِالرِّيحِ يَسْمَعُ وَ يَشَمُّ وَ بِالْمَاءِ يَجِدُ لَذَّةَ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ فَلَوْ لَا النَّارُ فِي مَعِدَتِهِ لَمَا هَضَمَتِ الطَّعَامَ وَ الشَّرَابَ وَ لَوْ لَا أَنَّ النُّورَ فِي بَصَرِهِ لَمَا أَبْصَرَ وَ لَا عَقَلَ وَ لَوْ لَا الرِّيحُ لَمَا الْتَهَبَتْ نَارُ الْمَعِدَةِ وَ لَوْ لَا الْمَاءُ لَمْ يَجِدْ لَذَّةَ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ . الخصال/ ٤٢٧، ح ٦٢.

امام صادق علیه السلام فرمودند: مایه هستی آدمی و دوام آن چهار چیز است: آتش، نور، آب. خوردن و آشامیدن بر اثر آتش است. دیدن و یافتن با نور است. شنیدن و بوییدن با باد است. و لذت خوراکی و آشامیدنی با آب است؛ هر گاه در شکم آدمی گرمی آتش نبود خوردنی و آشامیدنی را هضم نمی کرد؛ هر گاه دیده روشنایی نداشت نمی‌دید و نمی‌یافت؛ هر گاه باد نبود آتش شکم افروخته نمی‌شد. هر گاه آب نبود لذت خوراکی و آشامیدنی را نمی‌یافت.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: بُنِيَ الْجَسَدُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ عَلَى الرُّوحِ وَ الْعَقْلِ وَ الدَّمِ وَ النَّفَسِ فَإِذَا خَرَجَ الرُّوحُ تَبِعَهُ الْعَقْلُ وَ إِذَا رَأَى الرُّوحُ شَيْئاً حَفِظَهُ عَلَيْهِ الْعَقْلُ وَ بَقِيَ الدَّمُ وَ النَّفَسُ. الخصال/ ٤٢٦، ح ٦١.

امام صادق علیه السلام فرمودند: دستگاه تن انسانی از چهار چیز است: روح، خرد، خون و تنفس. چون روح از تن دور شود، خرد خود نیز دور گردد و چون روح چیزی دریابد خرد آن را برای وی نگاهدارد، لیک خون و نفس بمانند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **وَ التِّينِ وَ الزَّيْتُونِ** إِلَى آخِرِ السُّورَةِ فَقَالَ التِّينُ وَ الزَّيْتُونُ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهما السلام قُلْتُ **وَ طُورِ سِينِينَ** قَالَ لَيْسَ هُوَ طُورَ سِينِينَ وَ لَكِنَّهُ طُورُ سَيْنَاءَ قَالَ فَقُلْتُ وَ طُورُ سَيْنَاءَ فَقَالَ نَعَمْ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قُلْتُ **وَ هذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ** قَالَ هُوَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله أَمِنَ النَّاسُ بِهِ إِذَا أَطَاعُوهُ قُلْتُ **لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ** قَالَ ذَاكَ أَبُو فَصِيلٍ حِينَ أَخَذَ اللهُ مِيثَاقَهُ لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ وَ لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ بِالنُّبُوَّةِ وَ لِأَوْصِيَائِهِ بِالْوَلَايَةِ فَأَقَرَّ وَ قَالَ نَعَمْ أَ لَا تَرَى أَنَّهُ قَالَ **ثُمَّ رَدَدْناهُ أَسْفَلَ سافِلِينَ** يَعْنِي الدَّرْكَ الْأَسْفَلَ حِينَ نَكَصَ وَ فَعَلَ بِآلِ مُحَمَّدٍ مَا فَعَلَ قَالَ قُلْتُ **إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ** قَالَ وَ اللهِ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ شِيعَتُهُ **فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ** قَالَ قُلْتُ **فَما يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ** قَالَ مَهْلًا مَهْلًا لَا تَقُلْ هَكَذَا هَذَا هُوَ الْكُفْرُ بِاللهِ لَا وَ اللهِ مَا كَذَّبَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله بِاللهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ قَالَ قُلْتُ فَكَيْفَ هِيَ قَالَ فَمَنْ يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ وَ الدِّينُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **أَ لَيْسَ اللهُ بِأَحْكَمِ الْحاكِمِينَ**. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۸۱٤ ۸۱۵، ح ٤.

از محمّد بن فضیل روایت شده است که او گفت: به حضرت امام رضا علیه السلام عرض کردم: مرا از کلام خداوند عزّ و جلّ : وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ تا به پایان سوره آگاه ساز. حضرت علیه السلام فرمود: انجیر و زیتون، حضرت امام حسن علیه السلام و حضرت امام حسین علیه السلام می باشد. عرض کردم: وَطُورِ سِينِينَ چه؟ فرمود: آن طور سینین نیست، بل‌که طور سیناء است. عرض کردم: طور سیناء؟ فرمود: بله، آن امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام است. عرض کردم: وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ چه؟ فرمود: آن، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است که مردم با او از آتش امان می‌یابند، اگر از او فرمان برند. عرض کردم: لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ چه؟ فرمود: منظور، ابو فصیل است در آن هنگام که خداوند برای پروردگاری خود و پیامبری محمّد صلی الله علیه و آله و سلم و ولایت اوصیاء پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از او پیمان گرفت؛ چرا که او اقرار کرد و عرض کرد: بله. آیا نمی‌بینی خداوند متعال فرمود: ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ یعنی درک اسفل، در آن هنگام که پیمان شکست و با خاندان محمّد صلی الله علیه و آله و سلم چنان کرد. عرض کردم: إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ چه؟ فرمود: به خدا سوگند که منظور، حضرت علی علیه السلام و شیعیان اوست فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ . عرض کردم: فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ چه؟ فرمود: آرام، آرام! این چنین نگو، این کفر به خداست، به خدا سوگند که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم حتی در چشم بر هم زدنی به خدا دروغ نبست. عرض کردم: پس آیه چگونه است؟ فرمود: پس چه کسی زین پس تو را در دین دروغ‌گو می‌خواند که منظور از دین، امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام است أَلَيْسَ اللهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ.

۹۶. العلق

العلق ۱۰-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (۱) خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ (۲) اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ (۳) الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ (٤) عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ (٥) كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَى (٦) أَن رَّآهُ اسْتَغْنَى (٧) إِنَّ إِلَى رَبِّكَ الرُّجْعَى (٨) أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى (٩) عَبْدًا إِذَا صَلَّى (١٠)

به نام خداوند رحمتگر مهربان .بخوان به نام پروردگارت که آفرید (۱) انسان را از علق آفرید (۲) بخوان و پروردگار تو کریمترین [کریمان] است (۳) همان کس که به وسیله قلم آموخت (۴) آن چه را که انسان نمی دانست [بتدریج به او] آموخت (۵) حقا که انسان سرکشی می کند (۶) همین که خود را بی نیاز پندارد (۷) در حقیقت بازگشت به سوی پروردگار توست (۸) آیا دیدی آن کس را که باز می داشت (۹) بنده ای را آنگاه که نماز می گزارد (۱۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ: نَزَلَ جَبْرَئِيلُ عَلَى مُحَمَّدٍ ﷺ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ اقْرَأْ قَالَ وَ مَا أَقْرَأُ قَالَ **اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ** يَعْنِي خَلَقَ نُورَكَ الْأَقْدَمَ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ **خَلَقَ الْإِنْسانَ مِنْ عَلَقٍ** يَعْنِي خَلَقَكَ مِنْ نُطْفَةٍ وَ شَقَ مِنْكَ عَلِيّاً **اقْرَأْ وَ رَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ** يَعْنِي عَلَّمَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام **عَلَّمَ الْإِنْسانَ ما لَمْ يَعْلَمْ** يَعْنِي عَلَّمَ عَلِيّاً مِنَ الْكِتَابَةِ لَكَ مَا لَمْ يَعْلَمْ قَبْلَ ذَلِك. تفسير القمّي ۲/ ٤۳۰.

امام محمّد باقر علیه السلام فرمود: جبرئیل علیه السلام بر حضرت محمّد صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد و عرض کرد: ای محمّد! بخوان. حضرت صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: چه بخوانم؟ عرض کرد: اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِی خَلَقَ یعنی نور اقدم تو را پیش از اشیاء آفرید. خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ یعنی تو را از نطفه آفرید و حضرت علی علیه السلام را از تو جدا کرده و بیرون آورد اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ، الَّذِی عَلَّمَ بِالْقَلَمِ یعنی به حضرت امام علی بن ابی طالب علیه السلام آموخت عَلَّمَ الْإِنسَانَ برای تو از طریق کتابت به حضرت امام علی علیه السلام علم آموخت: مَا لَمْ یَعْلَمْ پیش از آن.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:..... **أَ رَأَيْتَ الَّذِي يَنْهى عَبْداً إِذا صَلَّى** قَالَ كَانَ الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ يَنْهَى النَّاسَ عَنِ الصَّلَاةِ وَ أَنْ يُطَاعَ اللهَ وَ رَسُولَهُ فَقَالَ اللهُ تَعَالَى **أَ رَأَيْتَ الَّذِي يَنْهى عَبْداً إِذا صَلَّى**..... تفسير القمّي ۲/ ٤۳۰.

امام باقر علیه السلام فرمود ..... أَرَأَيْتَ الَّذِی يَنْهَى، عَبْدًا إِذَا صَلَّى ولید بن مغیره مردم را از نماز خواندن نهی می کرد و از این که از خدا و رسولش صلی الله علیه و آله و سلم اطاعت کنند، بازشان می‌داشت، پس خدا فرمود: أَرَأَيْتَ الَّذِی يَنْهَى، عَبْدًا إِذَا صَلَّى.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ صَلَاةِ الضُّحَى فَقَالَ أَوَّلُ مَنْ صَلَّاهَا قَوْمُكَ إِنَّهُمْ كَانُوا مِنَ الْغَافِلِينَ فَيُصَلُّونَهَا وَ لَمْ يُصَلِّهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ وَ قَالَ إِنَّ عَلِيّاً عليه السلام مَرَّ عَلَى رَجُلٍ وَ هُوَ يُصَلِّيهَا فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام مَا هَذِهِ الصَّلَاةُ فَقَالَ أَدَعُهَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ عليه السلام أَكُونُ أَنْهَى **عَبْداً إِذا صَلَّى**.. الفقيه ۱/ ۳۵۷، ح ۱۵٦٦.

العلق ۱۹-۱۱

أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَى الْهُدَى (۱۱) أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَى (۱۲) أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّى (۱۳) أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللهَ يَرَى (۱٤) كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ (۱۵) نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ (۱٦) فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ (۱۷) سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ (۱۸) كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِب ۩ (۱۹)

چه پنداری اگر او بر هدایت باشد (۱۱) یا به پرهیزگاری وادارد [برای او بهتر نیست] (۱۲) [و باز] آیا چه پنداری [که] اگر او به تکذیب پردازد و روی برگرداند [چه کیفری در پیش دارد] (۱۳) مگر ندانسته که خدا می بیند (۱۴) زنهار اگر باز نایستد موی پیشانی [او] را سخت بگیریم (۱۵) [همان] موی پیشانی دروغزن گناه پیشه را (۱۶) [بگو] تا گروه خود را بخواند (۱۷) بزودی آتشبانان را فرا خوانیم (۱۸) زنهار فرمانش مبر و سجده کن و خود را [به خدا] نزدیک گردان (۱۹)

عليّ بن إبراهيم : **فَلْيَدْعُ نادِيَهُ** قَالَ لَمَّا مَاتَ أَبُو طَالِبٍ فَنَادَى أَبُو جَهْلٍ وَ الْوَلِيدُ عَلَيْهِمَا لَعَائِنُ اللهِ هَلُمَّ فَاقْتُلُوا مُحَمَّداً فَقَدْ مَاتَ الَّذِي كَانَ نَاصِرَهُ فَقَالَ اللهُ **فَلْيَدْعُ نادِيَهُ سَنَدْعُ الزَّبانِيَةَ** قَالَ كَمَا دَعَا إِلَى قَتْلِ رَسُولِ اللهِ ﷺ نَحْنُ أَيْضاً نَدْعُ الزَّبَانِيَةَ.. تفسير القمّي ۲/ ۴۳۱.

علی بن ابراهیم: فَلْيَدْعُ نادِيَهُ گفت وقتی ابوطالب علیه السلام از دنیا رفت ابوجها و ولید لعنت الله علیهما گفتند بکشید محمد را بدرستیکه مردآن که او را یاری میکرد. خداوند فرمود فَلْيَدْعُ نادِيَهُ سَنَدْعُ الزَّبانِيَةَ همانطور که برای قتل رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم خواندند ما هم همچنین میخوانیم نَدْعُ الزَّبَانِيَةَ.

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا ﷺ يَقُولُ أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ سَاجِدٌ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **وَ اسْجُدْ وَ اقْتَرِب** العيون ۲/ ۶ ۷، ح ۱۵.

از وشّاء از حضرت امام رضا علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: نزدیک‌ترین حالت بنده به خدا هنگامی است که او در سجده است و این کلام خداوند عزّ و جلّ است که فرمود: وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ: إِذَا قَرَأَ أَحَدُكُمُ السَّجْدَةَ مِنَ الْعَزَائِمِ فَلْيَقُلْ فِي سُجُودِهِ سَجَدْتُ لَكَ تَعَبُّداً وَ رِقّاً لَا مُسْتَكْبِراً عَنْ عِبَادَتِكَ وَ لَا مُسْتَنْكِفاً وَ لَا مُسْتَعْظِماً بَلْ أَنَا عَبْدٌ ذَلِيلٌ خَائِفٌ مُسْتَجِيرٌ.. الكافي ۳/ ۳۲۸، ح ۴۳..

امام صادق علیه السلام فرمودند: چون یکی از شما آیه سجده را خواندید پس در سجده بگوئید: سَجَدْتُ لَكَ تَعَبُّداً وَ رِقّاً لَا مُسْتَكْبِراً عَنْ عِبَادَتِكَ وَ لَا مُسْتَنْكِفاً وَ لَا مُسْتَعْظِماً بَلْ أَنَا عَبْدٌ ذَلِيلٌ خَائِفٌ مُسْتَجِيرٌ.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ ﷺ قَالَ: مَنْ قَالَ فِي كُلِّ يَوْمٍ خَمْسَ عَشْرَةَ مَرَّةً لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ حَقّاً حَقّاً لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ إِيمَاناً وَ تَصْدِيقاً لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ عُبُودِيَّةً وَ رِقّاً أَقْبَلَ اللهُ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ فَلَمْ يَصْرِفْ عَنْهُ وَجْهَهُ حَتَّى يَدْخُلَ الْجَنَّةَ. بحار الأنوار ۹۰/۲۰۷

جعفربن محمد از پدرش از پدرانش علیه السلام نقل فرمودند که: هر کس در هر روز پانزده مرتبه بگوید: لا اله الا الله حقا حقا، لا اله الا الله ایمانا و تصدیقا، لا اله الا الله عبودیة و رقا خداوند با رحمت خود به او روی می آورد، و از او روی بر نمی تابد تا وارد بهشت شود.

۹۷. القدر

القدر ۵-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ (١) وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ (٢) لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ (٣) تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ (٤) سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ (٥)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. ما [قرآن را] در شب قدر نازل کردیم (۱) و از شب قدر چه آگاهت کرد (۲) شب قدر از هزار ماه ارجمندتر است (۳) در آن [شب] فرشتگان با روح به فرمان پروردگارشان برای هر کاری [که مقرر شده است] فرود آیند (۴) [آن شب] تا دم صبح صلح و سلام است (۵)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: رَأَى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله فِي مَنَامِهِ بَنِي أُمَيَّةَ يَصْعَدُونَ عَلَى مِنْبَرِهِ مِنْ بَعْدِهِ وَ يُضِلُّونَ النَّاسَ عَنِ الصِّرَاطِ الْقَهْقَرَى فَأَصْبَحَ كَئِيباً حَزِيناً قَالَ فَهَبَطَ عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ عليه السلام فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَا لِي أَرَاكَ كَئِيباً حَزِيناً قَالَ يَا جَبْرَئِيلُ إِنِّي رَأَيْتُ بَنِي أُمَيَّةَ فِي لَيْلَتِي هَذِهِ يَصْعَدُونَ مِنْبَرِي مِنْ بَعْدِي وَ يُضِلُّونَ النَّاسَ عَنِ الصِّرَاطِ الْقَهْقَرَى فَقَالَ وَ الَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ نَبِيّاً إِنَّ هَذَا شَيْءٌ مَا اطَّلَعْتُ عَلَيْهِ فَعَرَجَ إِلَى السَّمَاءِ فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ نَزَلَ عَلَيْهِ بِآيٍ مِنَ الْقُرْآنِ يُؤْنِسُهُ بِهَا قَالَ **أَ فَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْناهُمْ سِنِينَ ثُمَّ جاءَهُمْ ما كانُوا يُوعَدُونَ ما أَغْنى عَنْهُمْ ما كانُوا يُمَتَّعُونَ** وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ **إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَ ما أَدْراكَ ما لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ** جَعَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَيْلَةَ الْقَدْرِ لِنَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله خَيْراً **مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ** مُلْكِ بَنِي أُمَيَّةَ. الكافي ٤/ ١٥٩، ح ١٠.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در خواب دید که بنی امیّه پس از ایشان از منبر ایشان بالا می‌روند و مردم را گمراه می‌کنند و به سوی راه انحطاط فرا می‌خوانند. پس حضرت صلی الله علیه و آله و سلم غمگین و اندوهناک شد. آن گاه جبرئیلعلیه السلام بر ایشان فرود آمد و عرض کرد: ای رسول خدا! چه شده که شما را غمگین و اندوهناک می‌بینم؟ حضرت صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ای جبرئیل! امشب بنی امیّه را دیدم که پس از من از منبر من بالا می‌روند و مردم را گمراه می‌کنند و به سوی راه انحطاط می‌کشانند. جبرئیل علیه السلام عرض کرد: سوگند به خدایی که تو را بر حقّ به پیامبری برانگیخت، من از این امر آگاه نیستم. آن گاه به آسمان عروج کرد و دیری نپایید که با آیه‌ای از قرآن بر ایشان فرود آمد و حضرت صلی الله علیه و آله و سلم را با آن دلداری داد أَ فَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْناهُمْ سِنِينَ ثُمَّ جاءَهُمْ ما كانُوا يُوعَدُونَ ما أَغْنى عَنْهُمْ ما كانُوا يُمَتَّعُونَ و بر ایشان نازل شد: إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ، وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ، لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ خداوند عزّ و جلّ شب قدر را برای پیامبرش صلی الله علیه و آله و سلم برتر از هزار ماه حکومت بنی امیّه قرار داد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قال: إنّ أبي حدّثني، عن أبيه، عن جدّه، عن عليّ عليه السلام أنّ رسول الله صلّى الله عليه و آله أَخَذَتْهُ نَعْسَةٌ وَ هُوَ عَلَى مِنْبَرِهِ.فَرَأَى فِي مَنَامِهِ رِجَالًا يَنْزُونَ عَلَى مِنْبَرِهِ نَزْوَ الْقِرَدَةِ يَرُدُّونَ النَّاسَ عَلَى أَعْقَابِهِمُ الْقَهْقَرَى فَاسْتَوَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ جَالِساً وَ الْحُزْنُ يُعْرَفُ فِي وَجْهِهِ. فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عليه السلام بِهَذِهِ الْآيَةِ: **وَ ما جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْناكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَ الشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَ نُخَوِّفُهُمْ فَما يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْياناً كَبِيراً** يَعْنِي بَنِي أُمَيَّةَ. قَالَ: يَا جِبْرِيلُ أَ عَلَى عَهْدِي يَكُونُونَ وَ فِي زَمَنِي قَالَ: لَا، وَ لَكِنْ تَدُورُ رَحَى الْإِسْلَامِ مِنْ مُهَاجَرِكَ فَتَلْبَثُ بِذَلِكَ عَشْراً، ثُمَّ تَدُورُ رَحَى الْإِسْلَامِ عَلَى رَأْسِ خَمْسَةٍ وَ ثَلَاثِينَ مِنْ مُهَاجَرِكَ فَتَلْبَثُ بِذَلِكَ خَمْساً، ثُمَّ لَا بُدَّ مِنْ رَحَى ضَلَالَةٍ هِيَ قَائِمَةٌ عَلَى قُطْبِهَا، ثُمَّ مُلْكُ الْفَرَاعِنَةِ قَالَ: وَ أَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى فِي ذَلِكَ: **إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ، وَ ما أَدْراكَ ما لَيْلَةُ الْقَدْرِ، لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ** تَمْلِكُهَا بَنُو أُمَيَّةَ لَيْسَ فِيهَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ. قَالَ: فَأَطْلَعَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ نَبِيَّهُ عليه السلام أَنَّ بَنِي أُمَيَّةَ تَمْلِكُ سُلْطَانَ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ مُلْكَهَا طُولَ هَذِهِ الْمُدَّةِ فَلَوْ طَاوَلَتْهُمُ الْجِبَالُ لَطَالُوا عَلَيْهَا حَتَّى يَأْذَنَ اللهُ تَعَالَى بِزَوَالِ مُلْكِهِمْ، وَ هُمْ فِي ذَلِكَ

يَسْتَشْعِرُونَ عَدَاوَتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ بُغْضَنَا. أَخْبَرَ اللهُ نَبِيَّهُ بِمَا يَلْقَى أَهْلُ بَيْتِ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلُ مَوَدَّتِهِمْ وَ شِيعَتُهُمْ مِنْهُمْ فِي أَيَّامِهِمْ وَ مُلْكِهِمْ..
الصحيفة السجّاديّة/ ١٤ ١٦.

رسول خدا صلی الله علیه و آله را در حالی که بر فراز منبر بود خواب سبکی دست داد. پس چنین دید در آن عالم که مردمی چند مانند بوزینگان به منبرش برمی جهند و مردم را به قهقهرا سیر می‌دهند. پس رسول خدا صلی الله علیه و آله به حال عادی برگشته بنشست و حزن در چهره‌اش پدیدار بود. پس جبرئیل علیه السلام این آیه را برای آن حضرت آورد وَ ما جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْناكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَ الشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَ نُخَوِّفُهُمْ فَما يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْياناً كَبِيراً (و مراد از شجره ملعونه بنی امیه‌اند. پیغمبر فرمود: ای جبرئیل آیا ایشان در عهد و زمان من خواهند بود؟ گفت: نه. ولی آسیای اسلام از ابتدای هجرت تو به گردش می‌آید و تا ده سال هم‌چنان می‌گردد، سپس بر سر سال سی و پنجم از هجرت تو به گردش می‌افتد و تا پنج سال به آن حال می‌ماند آنگاه به ناچار آسیای گمراهي به گردش خواهد آمد که بر قطب خود قائم باشد و پس از آن سلطنت فراعنه خواهد بود .حضرت صادق علیه السلام فرمود: خدای تعالی، در این باره وحی نازل کرد که: إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ، وَ ما أَدْراكَ ما لَيْلَةُ الْقَدْرِ، لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ آنگاه فرمود: پس خدای عز و جل پیغمبرش علیه السلام را مطلع ساخت که بنی امیه سلطنت این امت را به دست می‌گیرند و مدت پادشاهیشان برابر همین مدت است پس اگر کوهها با ایشان سرکشی کند ایشان بر آن‌ها بلندی گیرند تا آن زمان که خدای تعالی به زوال پادشاهی ایشان فرمان دهد. و بنی امیه در این مدت دشمنی و کینه ما اهل بیت را شعار خود می‌سازند خدا از آن‌چه در ایام بنی امیه از جانب ایشان بر اهل بیت محمد صلی الله علیه و آله و دوستان و شیعیان ایشان می‌رسد، به پیغمبرش، خبر داده.

عَنِ الْحُسَنِ بْنِ عَلِي عليه السلام .... وَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صلی الله علیه و آله قَالَ إِذَا بَلَغَ وُلْدُ الْوَزَغِ ثَلَاثِينَ رَجُلًا أَخَذُوا مَالَ اللهِ بَيْنَهُمْ دُوَلًا وَ عِبَادَهُ خَوَلًا وَ كِتَابَهُ دَغَلًا فَإِذَا بَلَغُوا ثَلَاثَمِائَةٍ وَ عَشْراً حَقَّتِ اللَّعْنَةُ عَلَيْهِمْ وَ لَهُمْ فَإِذَا بَلَغُوا أَرْبَعَمِائَةٍ وَ خَمْسَةً وَ سَبْعِينَ كَانَ هَلَاكُهُمْ أَسْرَعَ مِنْ لَوْكِ تَمْرَةٍفَأَقْبَلَ الْحَكَمُ بْنُ أَبِي الْعَاصِ وَ هُمْ فِي ذَلِكَ الذِّكْرِ وَ الْكَلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ اخْفِضُوا أَصْوَاتَكُمْ فَإِنَّ الْوَزَغَ يَسْمَعُ وَ ذَلِكَ حِينَ رَآهُمْ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وَ مَنْ يَمْلِكُ بَعْدَهُ مِنْهُمْ أَمْرَ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَعْنِي فِي الْمَنَامِ فَسَاءَهُ ذَلِكَ وَ شَقَّ عَلَيْهِ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ **وَ ما جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْناكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَ الشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ** يَعْنِي بَنِي أُمَيَّةَ وَ أَنْزَلَ أَيْضاً **لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ** فَأَشْهَدُ لَكُمْ وَ أَشْهَدُ عَلَيْكُمْ مَا سُلْطَانُكُمْ بَعْدَ قَتْلِ عَلِيٍّ إِلَّا أَلْفَ شَهْرٍ الَّتِي أَجَّلَهَا اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ..... الاحتجاج/ ۲۷۵ ۲۷۶.

امام حسن علیه السلام فرمودند:...روزی رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله کنایه وار فرمودند: هر گاه تعداد بچه های وزغ به سی مرد برسد، بیت المال را میان خود دست به‌دست کرده بغارت برند، و آزادی بندگان خدا را سلب کنند و آنان را برده خویش سازند، و کتاب و دین خدا را به تباهی و فساد کشند، و چون تعدادشان به سیصد و ده نفر رسد لعن و نفرین بر او و آن‌ها واجب شود، و چون به چهار صد و هفتاد و پنج رسند هلاک و نابودی اشان سریعتر از جویدن خرمایی است. پس در این حال حکم ابن أبی العاص در حالی که أصحاب در این مطلب و کلام حضرت بودند نزدیک آن جمع شد که رسول خدا به یاران خود فرمود آهسته سخن گویید که وزغ می شنود!!.و این زمانی بود که رسول خدا صلّی اللهٔ علیه و آله تمام آنان و کسانی که پس از وی متصدّی حکومت خواهند شد را در خواب دید، و این اوقاتش را تلخ و کار را بر وی سخت نمود، در اینجا بود که خداوند این آیه را فرستاد که: وَ ما جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْناكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَ الشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ ، و مراد از درخت ملعونه؛ بنو امیّه است، و نیز

فرمود: لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ پس من بر له و علیه شما گواهی می دهم که حکومت و سلطنت شما پس از شهادت حضرت علیّ علیه السّلام جز همان هزار ماهی نخواهد بود که خداوند در کتاب خود مقرّر فرموده است.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام قَالَ كَانَ عَلِيٌّ علیه السلام كَثِيراً مَا يَقُولُ مَا اجْتَمَعَ التَّيْمِيُ وَ الْعَدَوِيُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ يَقْرَأُ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ بِتَخَشُّعٍ وَ بُكَاءٍ فَيَقُولَانِ مَا أَشَدَّ رِقَّتَكَ لِهَذِهِ السُّورَةِ فَيَقُولُ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله لِمَا رَأَتْ عَيْنِي وَ وَعَى قَلْبِي وَ لِمَا يَرَى قَلْبُ هَذَا مِنْ بَعْدِي فَيَقُولَانِ وَ مَا الَّذِي رَأَيْتَ وَ مَا الَّذِي يَرَى قَالَ فَيَكْتُبُ لَهُمَا فِي التُّرَابِ **تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيها بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ** قَالَ ثُمَّ يَقُولُ هَلْ بَقِيَ شَيْءٌ بَعْدَ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **كُلِّ أَمْرٍ** فَيَقُولَانِ لَا فَيَقُولُ هَلْ تَعْلَمَانِ مَنِ الْمُنْزَلُ إِلَيْهِ بِذَلِكَ فَيَقُولَانِ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللهِ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيَقُولُ هَلْ تَكُونُ لَيْلَةُ الْقَدْرِ مِنْ بَعْدِي فَيَقُولَانِ نَعَمْ قَالَ فَيَقُولُ فَهَلْ يَنْزِلُ ذَلِكَ الْأَمْرُ فِيهَا فَيَقُولَانِ نَعَمْ قَالَ فَيَقُولُ إِلَى مَنْ فَيَقُولَانِ لَا نَدْرِي فَيَأْخُذُ بِرَأْسِي وَ يَقُولُ إِنْ لَمْ تَدْرِيَا فَادْرِيَا هُوَ هَذَا مِنْ بَعْدِي قَالَ فَإِنْ كَانَا لَيَعْرِفَانِ تِلْكَ اللَّيْلَةَ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله مِنْ شِدَّةِ مَا يُدَاخِلُهُمَا مِنَ الرُّعْبِ. الكافي ۱/ ۲۴۹، ح ۵.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: حضرت امام علی علیه السلام چندین بار فرمود: آن تَیمی و آن عَدَوی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بودند و ایشان إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِی لَیْلَهِ الْقَدْرِ را با خاکساری و گریه قرائت فرمود. آن دو عرض کردند: چقدر نسبت به این سوره، رقیق القلب هستی و تحت تأثیر آن قرار می‌گیری! رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: دلیلش آن چیزی است که چشم من آن را دید و قلبم با تمام وجود آن را دریافت کرد و نیز به خاطر چیزی است که قلب این شخص، پس از من می‌بیند. عرض کردند: مگر شما چه دیده‌ای و او چه می‌بیند؟ حضرت صلی الله علیه و آله و سلم برای آن دو بر خاک نوشت: تَنَزَّلُ الْمَلَائِکَهُ وَالرُّوحُ فِیهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن کُلِّ أَمْرٍ سپس فرمود: آیا پس از کلام خداوند عزّ و جلّ: کُلِّ أَمْرٍ چیز دیگری باقی می‌ماند؟ عرض کردند: خیر. فرمود: آیا کسی را که امر بر او نازل می‌شود، می‌شناسید؟ عرض کردند: شما هستی ای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم. فرمود: آری، آیا شب قدر پس از من نیز هست؟ عرض کردند: بله. فرمود: آیا آن امر در آن نازل می‌شود؟ عرض کردند: آری. فرمود: بر چه کسی؟ عرض کردند: نمی‌دانیم. آن گاه پیامبر که سلام و درود خدا بر ایشان باد دست بر سر من گذاشت و فرمود: اگر نمی‌دانید، اکنون بدانید، آن کس پس از من، این مرد است. آن دو پس از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آن شب را از شدّت هراسی که در دلشان افتاد، خوب می‌شناختند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ علیه السلام قَالَ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ يَقُولُ **إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ** صَدَقَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْزَلَ اللهُ الْقُرْآنَ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ **وَ ما أَدْراكَ ما لَيْلَةُ الْقَدْرِ** قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله لَا أَدْرِي قَالَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ **لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ** لَيْسَ فِيهَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ قَالَ لِرَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله وَ هَلْ تَدْرِي لِمَ هِيَ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ قَالَ لَا قَالَ لِأَنَّهَا **تَنَزَّلُ** فِيهَا **الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ** وَ إِذَا أَذِنَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِشَيْءٍ فَقَدْ رَضِيَهُ **سَلامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ** يَقُولُ تُسَلِّمُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدُ مَلَائِكَتِي وَ رُوحِي بِسَلَامِي مِنْ أَوَّلِ مَا يَهْبِطُونَ إِلَى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ثُمَّ قَالَ فِي بَعْضِ كِتَابِهِ **وَ اتَّقُوا فِتْنَةً لا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً** فِي **إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ** وَ قَالَ فِي بَعْضِ كِتَابِهِ **وَ ما مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَ فَإِنْ ماتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلى أَعْقابِكُمْ وَ مَنْ يَنْقَلِبْ عَلى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللهَ شَيْئاً وَ سَيَجْزِي اللهُ الشَّاكِرِينَ** يَقُولُ فِي الْآيَةِ الْأُولَى إِنَّ مُحَمَّداً حِينَ يَمُوتُ يَقُولُ أَهْلُ الْخِلَافِ لِأَمْرِ اللهِ عَزَّ وَ

جَلَّ مَضَتْ لَيْلَةُ الْقَدْرِ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَهَذِهِ فِتْنَةٌ أَصَابَتْهُمْ خَاصَّةً وَ بِهَا ارْتَدُّوا عَلَى أَعْقَابِهِمْ لِأَنَّهُمْ إِنْ قَالُوا لَمْ تَذْهَبْ فَلَا بُدَّ أَنْ يَكُونَ للهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهَا أَمْرٌ وَ إِذَا أَقَرُّوا بِالْأَمْرِ لَمْ يَكُنْ لَهُ مِنْ صَاحِبٍ بُدٌّ. الكافي ۱/ ۲۴۸، ح ۴.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: حضرت امام سجّاد علیه السلام می‌فرمود: إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ راست گفت خداوند عزّ و جلّ، خداوند قرآن را در شب قدر نازل فرمود. وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: نمی دانم. خداوند عزّ و جلّ فرمود: لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ که شب قدر ندارد. خداوند به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: می‌دانی چرا آن شب از هزار ماه بهتر است؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم عرض کرد: خیر. خداوند عزّ و جلّ فرمود: چون فرشته‌گان و روح، در آن شب به اجازه پروردگارشان برای هر امری نازل می‌شوند و هنگامی که خداوند عزّ و جلّ اجازه چیزی را بدهد، آن را پسندیده است، سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ خداوند می‌فرماید: ای محمّد! فرشته‌گان و روح از آغاز فرود آمدنشان تا برآمدن صبح، سلام مرا برای تو می‌آورند.سپس در آیه دیگری از قرآن فرمود: وَ اتَّقُواْ فِتْنَةً لاَّ تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنكُمْ خَآصَّةً در إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ و در آیه دیگری فرمود: وَ مَا محمّد إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَ مَن يَنقَلِبْ عَلَىَ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ اللهَ شَيْئًا وَ سَيَجْزِى اللهُ الشَّاكِرِينَ خداوند در آیه اوّل می‌فرماید: چون حضرت محمّد صلی الله علیه و آله و سلم جان سپارد، مخالفان امر خداوند عزّ و جلّ می‌گویند: شب قدر نیز با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم درگذشت. این فتنه‌ای بود که تنها به آن‌ها رسید و به سبب آن، به پیشینیان خود بازگشتند؛ زیرا اگر می‌گفتند: شب قدر از میان نرفته، ناچار برای خداوند عزّ و جلّ در آن شب امری هست و اگر به وجود آن امر اقرار می‌کردند، ناچار باید می‌پذیرفتند که برای آن امر، صاحبی هست.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: يَا مَعْشَرَ الشِّيعَةِ خَاصِمُوا بِسُورَةِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ تَفْلُجُوا فَوَ اللهِ إِنَّهَا لَحُجَّةُ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَى الْخَلْقِ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ إِنَّهَا لَسَيِّدَةُ دِينِكُمْ وَ إِنَّهَا لَغَايَةُ عِلْمِنَا يَا مَعْشَرَ الشِّيعَةِ خَاصِمُوا بِ **حم وَ الْكِتابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةٍ مُبارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ** فَإِنَّهَا لِوُلَاةِ الْأَمْرِ خَاصَّةً بَعْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ ... الكافي ۱/ ۲۴۹، ح ۶.

امام محمّد باقر علیه السلام فرمود: ای گروه شیعیان! با سوره إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ برهان آورید تا پیروز شوید. به خدا سوگند که این سوره پس از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بر مردم حجّت است و این سوره، سَرور دین شما و نهایت دانش ماست. ای گروه شیعیان! با حم وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُّبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ برهان آورید که این آیات مخصوص والیان امرپس از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است.....

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: حَجَجْنَا مَعَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ... قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ الرُّوحُ لَيْسَ هُوَ جَبْرَئِيلَ قَالَ الرُّوحُ هُوَ أَعْظَمُ مِنْ جَبْرَئِيلَ إِنَّ جَبْرَئِيلَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ إِنَّ الرُّوحَ هُوَ خَلْقٌ أَعْظَمُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ أَ لَيْسَ يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ**... . الكافي ۱/ ۳۸۶، ح ۱..

از ابو بصیر روایت کرده است که وی گفت: خدمت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام بودم ..... عرض کردم: فدایت شوم! آیا روح، جبرئیل نیست؟ فرمود: جبرئیل از فرشته‌گان است، حال آن که روح، آفریده‌ای عظیم‌تر از فرشته‌گان است، مگر نه این است که خداوند عزّ و جلّ می فرماید: تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ.

عَنْ النَّبِيِّ ﷺ ل..... فَإِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ الْقَدْرِ أَمَرَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ جَبْرَئِيلَ فَهَبَطَ فِي كَتِيبَةٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِلَى الْأَرْضِ وَ مَعَهُ لِوَاءٌ أَخْضَرُ فَيَرْكُزُ اللِّوَاءَ عَلَى ظَهْرِ الْكَعْبَةِ وَ لَهُ سِتُّمِائَةِ جَنَاحٍ مِنْهَا جَنَاحَانِ لَا يَنْشُرُهُمَا إِلَّا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ فَيَنْشُرُهُمَا تِلْكَ اللَّيْلَةَ فَيُجَاوِزَانِ الْمَشْرِقَ وَ الْمَغْرِبَ وَ يَبُثُّ جَبْرَئِيلُ الْمَلَائِكَةَ فِي ﷺ اللَّيْلَةِ فَيُسَلِّمُونَ عَلَى كُلِّ قَائِمٍ وَ قَاعِدٍ مُصَلٍّ وَ ذَاكِرٍ وَ يُصَافِحُونَهُمْ وَ يُؤَمِّنُونَ عَلَى دُعَائِهِمْ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ فَإِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ نَادَى جَبْرَئِيلُ يَا مَعْشَرَ الْمَلَائِكَةِ الرَّحِيلَ الرَّحِيلَ فَيَقُولُونَ يَا جَبْرَئِيلُ فَمَا صَنَعَ اللهُ تَعَالَى فِي حَوَائِجِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ ﷺ فَيَقُولُ إِنَّ اللهَ تَعَالَى نَظَرَ إِلَيْهِمْ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فَعَفَا عَنْهُمْ وَ غَفَرَ لَهُمْ إِلَّا أَرْبَعَةً قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَ هَؤُلَاءِ الْأَرْبَعَةُ مُدْمِنُ الْخَمْرِ وَ الْعَاقُّ لِوَالِدَيْهِ وَ الْقَاطِعُ الرَّحِمِ وَ الْمُشَاحِنِ..... نور الثقلين ۵/ ۶۱۴، ح ۱۳.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:... چون شب قدر شود خدا عزّ و جلّ جبرئیل را فرمان دهد تا در میان جمعی از فرشته‌گان به زمین فرود آید، و با او پرچمی سبز رنگ است، پس آن پرچم را بر پشت کعبه بکوبد. و جبرئیل ششصد بال دارد که دو بال آن را جز در شب قدر باز نکند، و در آن شب آن دو بال را بگشاید، و آن دو بال از مشرق و مغرب فراتر برود، و جبرئیل علیه السلام در چنین شبی فرشته‌گان را به اطراف عالم گسیل دارد و آنان به هر ایستاده و نشسته، و هر نمازگزار و ذکر گوئی سلام کنند، و با آنان دست دهند و دعای ایشان را آمین گویند تا سپیده صبح سر زند. پس چون صبح بدمد جبرئیل علیه السلام صدا زند: ای گروه ملائکه کوچ کوچ، گویند: ای جبرئیل خداوند نسبت به درخواستهای مؤمنین از امّت محمّد چه کرده است؟ گوید: خدای متعال امشب به آنان نظر رحمت کرده و از آنان گذشت نموده و گناهانشان را آمرزیده است مگر چهار کس را. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: و این چهار کس: شرابخوار، و عاقّ والدین، و کسی که قطع رحم کرده، و کینه توز میباشند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ﷺ .....ثُمَّ فَضَّلَ لَيْلَةً وَاحِدَةً مِنْ لَيَالِيهِ عَلَى لَيَالِي أَلْفِ شَهْرٍ، وَ سَمَّاهَا لَيْلَةَ الْقَدْرِ، **تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيها بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلامٌ**، دَائِمُ الْبَرَكَةِ إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ بِمَا أَحْكَمَ مِنْ قَضَائِهِ..... الصحيفة السجّاديّة/ ۲۲۶، ۲۲۷، الدعاء ۴۴.

امام سجاد علیه السلام فرمودند:....سپس یکی از شبهایش را بر شبهای هزار ماه برتری داد، **تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيها بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلامٌ**، و آن شب سلامتی است که برکتش تا سپیده دم دائم است با قضای تغییر ناپذیر بر آن کس از بندگان که خدا بخواهد....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ ﷺ قَالَ كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ﷺ إِذَا تَلَا **إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ** يَقُولُ صَدَقَ اللهُ أَنْزَلَ الْقُرْآنَ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ **وَ ما أَدْراكَ ما لَيْلَةُ الْقَدْرِ** قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا أَدْرِي قَالَ اللهُ **لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ** لَيْسَ فِيهَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ وَ قَالَ اللهِ لِرَسُولُ اللهِ ﷺ وَ هَلْ تَدْرِي لِمَ هِيَ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ قَالَ لَا قَالَ لِأَنَّهَا **تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيها بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ** وَ إِذَا أَذِنَ اللهُ بِشَيْءٍ فَقَدْ رَضِيَهُ **سَلامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ** يَقُولُ يُسَلِّمُونَ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدُ مَلَائِكَتِي وَ رُوحِي بِسَلَامِي مِنْ أَوَّلِ مَا يَهْبِطُونَ إِلَى مَطْلَعِ الْفَجْرِ. الكافي ۱/ ۲۴۸، ح ۴.

امام صادق علیه السلام فرمود: علی بن حسین علیهما السلام می‌فرمود: إِنَّا أَنْزَلْناهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ راست فرمود خدای عزوجل که قرآن را در شب قدر نازل فرمود وَ ما أَدْراكَ ما لَيْلَةُ الْقَدْرِ پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: نمیدانم، خدای عزوجل فرمود: لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ که شب قدر ندارد خدا به پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: میدانی چرا آن یکشب از هزار

ماه بهتر است؟ گفت: نه، فرمود: زیرا تَنَزَّلُ الْمَلائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيها بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ و چون خدای عزوجل نسبت بچیزی اجازه دهد آنرا پسندیده است سَلامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ خدا می‌فرماید: ای محمد: فرشته‌گان و جبرئیل از آغاز فرود آمدنشان تا طلوع صبح سلام مرا برای تو می‌آورند....

۹۸. البینه

البینه ۸-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ (۱) رَسُولٌ مِّنَ اللهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً (۲) فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ (۳) وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ (٤) وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ (٥) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ (٦) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ (۷) جَزَاؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَّضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ (۸)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. کافران اهل کتاب و مشرکان دست بردار نبودند تا دلیلی آشکار بر ایشان آید (۱) فرستاده ای از جانب خدا که [بر آنان] صحیفه هایی پاك را تلاوت کند (۲) که در آن ها نوشته های استوار است (۳) و اهل کتاب دستخوش پراکندگی نشدند مگر پس از آنکه برهان آشکار برای آنان آمد (۴) و فرمان نیافته بودند جز اینکه خدا را بپرستند و در حالی که به توحید گرایید اند دین [خود] را برای او خالص گردانند و نماز برپا دارند و زکات بدهند و دین [ثابت و] پایدار همین است (۵) کسانی از اهل کتاب که کفر ورزیده اند و [نیز] مشرکان در آتش دوزخند [و] در آن همواره می مانند اینانند که بدترین آفریدگانند (۶) در حقیقت کسانی که گرویده و کارهای شایسته کرده اند آنانند که بهترین آفریدگانند (۷) پاداش آنان نزد پروردگارشان باغهای همیشگی است که از زیر [درختان] آن نهرها روان است جاودانه در آن همی مانند خدا از آنان خشنود است و [آنان نیز] از او خشنود اند این [پاداش] برای کسی است که از پروردگارش بترسد (۸)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَابِقِ بْنِ طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: كَانَ مِمَّا قَالَ هَارُونُ لِأَبِي الْحَسَنِ حِينَ أُدْخِلَ عَلَيْهِ مَا هَذِهِ الدَّارُ فَقَالَ هَذِهِ دَارُ الْفَاسِقِينَ قَالَ **سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ إِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لا يُؤْمِنُوا بِها وَ إِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَ إِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا** الْآيَةَ فَقَالَ لَهُ هَارُونُ فَدَارُ مَنْ هِيَ قَالَ هِيَ لِشِيعَتِنَا فَتْرَةً وَ لِغَيْرِهِمْ فِتْنَةً قَالَ فَمَا بَالُ صَاحِبِ الدَّارِ لَا يَأْخُذُهَا فَقَالَ أُخِذَتْ مِنْهُ عَامِرَةً وَ لَا يَأْخُذُهَا إِلَّا مَعْمُورَةً قَالَ فَأَيْنَ شِيعَتُكَ فَقَرَأَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام **لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتابِ وَ الْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ** قَالَ فَقَالَ لَهُ فَنَحْنُ كُفَّارٌ قَالَ لَا وَ لَكِنْ كَمَا قَالَ اللهُ **الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللهِ كُفْراً وَ أَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دارَ الْبَوارِ** فَغَضِبَ عِنْدَ ذَلِكَ وَ غَلَّظَ عَلَيْه. تفسير العياشي ۲/ ۲۲۹ ۲۳۰، ح ۲۶.

محمد بن سابق انصاری گوید از چیزهایی که هارون به امام کاظم علیه السلام در دیدار آن حضرت به او فرمودنداین بود: این خانه و کانون خلافت از کیست؟ امام فرمود: این خانه سرای فاسقان است. سَأَصْرِفُ عَنْ آياتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ إِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لا يُؤْمِنُوا بِها وَ إِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَ إِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا هارون گفت: پس صاحب اصلی آن کیست؟ امام فرمود: برای شیعیان ما حلال و برای دیگران فتنه و سبب آزمایش است. هارون گفت: چرا مالک خانه آن را تصاحب نمی کند؟ فرمود: خانه آباد از او گرفته شده و جز با آبادی آن را پس نمی گیرد.پس حضرت علیه السلام این آیه را قرائت فرمودند: لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتابِ وَ الْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ گفت ما کفار هستیم فرمودند نه و لکن همانطور که خدا فرموده الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللهِ كُفْراً وَ أَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دارَ الْبَوارِ پس غضب کرد و بر ایشان سخت گرفت.

علیّ بن إبراهیم:**لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتابِ** يَعْنِي قُرَيْشاً **وَ الْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ** قَالَ هُمْ فِي كُفْرِهِمْ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَة. تفسير القمّي ۲/ ۴۳۲.

علی بن ابراهیم: لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتابِ يَعْنِي قریش وَ الْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُگفت آن‌ها در کفر بودند تا بینه ای آمد.

حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ شَرَاحِيلَ الْأَنْصَارِيُّ كَاتِبُ عَلِيٍّ، قَالَ:سَمِعْتُ عَلِيّاً يَقُولُ حَدَّثَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ وَ أَنَا مُسْنِدُهُ إِلَى صَدْرِي فَقَالَ: يَا عَلِيُّ أَ مَا تَسْمَعُ قَوْلَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ: **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ أُولئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ** هُمْ أَنْتَ وَ شِيعَتُكَ، وَ مَوْعِدِي وَ مَوْعِدُكُمُ الْحَوْضُ، إِذَا اجْتَمَعَتِ الْأُمَمُ لِلْحِسَابِ تُدْعَوْنَ غُرّاً مُحَجَّلِينَ.شواهد التنزيل لقواعد التفضيل۲/۴۵۹

ابن عبّاس و ابو بَرزه، و ابن شراحیل، و حضرت امام محمّد باقر علیه السلام نقل کرده‌اند که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در آغاز سخن به حضرت امام علی علیه السلام فرمود: إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُوْلَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ، ایشان تو و شیعیانت هستید و وعده من و شما در حوض کوثر است، در آن هنگام که مردم برانگیخته می‌شوند، تو و شیعیانت سیر و سیراب و روسفید و تابناک می‌آیید.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَأَقْبَلَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ﷺ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ :قَدْ أَتَاكُمْ أَخِي، ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَى الْكَعْبَةِ فَضَرَبَهَا بِيَدِهِ، ثُمَّ قَالَ: وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنَّ هَذَا وَ شِيعَتَهُ لَهُمُ الْفَائِزُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّهُ أَوَّلُكُمْ إِيمَاناً مَعِي، وَ أَوْفَاكُمْ بِعَهْدِ اللهِ، وَ أَقْوَمُكُمْ بِأَمْرِ اللهِ، وَ أَعْدَلُكُمْ فِي الرَّعِيَّةِ، وَ أَقْسَمُكُمْ بِالسَّوِيَّةِ، وَ أَعْظَمُكُمْ عِنْدَ اللهِ مَزِيَّةً، قَالَ: فَنَزَلَتْ **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ أُولئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ** قَالَ:وَ كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِذَا أَقْبَلَ عَلِيٌّ ﷺ قَالُوا: قَدْ جَاءَ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ. أمالي الطوسي ۱/ ۲۵۷.

از جابر بن عبد الله روایت شده است که او گفت: خدمت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم بودیم که حضرت امام علی علیه السلام وارد شد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: برادرم نزد شما آمده است. سپس رو سوی کعبه کرد و با دست به آن اشاره کرد و فرمود: سوگند به کسی که جانم به دست اوست، این کس و شیعیانش در روز قیامت از رستگاران هستند. سپس فرمود: او نخستین کس از شماست که به من ایمان آورد و او با وفاترین شما به پیمان خداوند و استوارترین شما در فرمان

خداوند و عادل‌ترین شما در حقّ رعیت و دادگرترین شما در تقسیم به مساوات و بزرگ مرتبه‌ترین شما نزد خداوند است. امام علی علیه السلام وارد می‌شد، یاران حضرت محمّد صلی الله علیه و آله و سلم می‌گفتند: برترین آفریدگان آمده است.

عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ مِيثَمٍ التَّمَّارِ مَوْلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ، إِنِّي وَجَدْتُ فِي كُتُبِ أَبِي أَنَّ عَلِيّاً عليه السلام قَالَ لِأَبِي مِيثَمٍ: أَحْبِبْ حَبِيبَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ إِنْ كَانَ فَاسِقاً زَانِياً، وَ أَبْغِضْ مُبْغِضَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ إِنْ كَانَ صَوَّاماً قَوَّاماً، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ هُوَ يَقُولُ: **الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ أُولئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ** ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَيَّ وَ قَالَ: هُمْ وَ اللهِ أَنْتَ وَ شِيعَتُكَ يَا عَلِيُّ، وَ مِيعَادُكَ وَ مِيعَادُهُمُ الْحَوْضُ غَداً، غُرّاً مُحَجَّلِينَ، مُكْتَحِلِينَ مُتَوَّجِينَ.فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ: هَكَذَا هُوَ عِيَاناً فِي كِتَابِ عَلِيٍّ عليه السلام . أمالي الطوسي؟/ ۱۹ ۲۰.

از یعقوب بن میثم تمّار بنده حضرت امام سجّاد علیه السلام روایت کرده است که وی گفت: خدمت حضرت امام محمّد باقر علیه السلام رسیدم و به ایشان عرض کردم: فدایت شوم، ای پسر رسول خدا! من در نوشته‌های پدرم چنین یافتم که حضرت امام علی علیه السلام به ابو میثم فرمود: دوست خاندان حضرت محمّد که سلام و درود خدا بر ایشان باد را دوست بدار، گرچه بدکار و زناکار باشد و کینه‌توز خاندان حضرت محمّد که سلام و درود خدا بر ایشان باد را دشمن بدار، گرچه بسیار اهل روزه و نماز باشد؛ چرا که من از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم که ایشان فرمود: إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُوْلَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ، سپس رو به سوی من کرد و فرمود: ایشان تو و شیعیانت هستید ای علی! و وعده من و ایشان که روسفید و تابناک و تاج بر سر خواهند بود، فردا در حوض کوثر است.حضرت امام محمّد باقر علیه السلام فرمود: این در نوشته حضرت امام علی علیه السلام همین گونه هویداست.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ مُبْتَدِئاً **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ أُولئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ** هُمْ أَنْتَ وَ شِيعَتُكَ وَ مِيعَادِي وَ مِيعَادُكُمُ الْحَوْضُ إِذَا حُشِرَ النَّاسُ حَيْثُ أَنْتَ وَ شِيعَتُكَ شِبَاعاً مَرْوِيِّينَ غُرّاً مُحَجَّلِين. روضة الواعظين/ ۱۰۵.

امام باقر علیه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به علی علیه السلام فرمودند إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ أُولئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ایشان تو و شیعیانت هستید و وعده من و ایشان در حوض کوثر. وقتیکه مردم محشور میشوند تو و شیعیانت سیراب روسفید و تابناک هستید.

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُول..... أَنْتُمْ أَهْلُ الرِّضَا عَنِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِرِضَاهُ عَنْكُمْ وَ الْمَلَائِكَةُ إِخْوَانُكُمْ فِي الْخَيْرِ فَإِذَا جُهِدْتُمُ ادْعُوا وَ إِذَا غَفَلْتُمُ اجْهَدُوا وَ أَنْتُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ دِيَارُكُمْ لَكُمْ جَنَّةٌ وَ قُبُورُكُمْ لَكُمْ جَنَّةٌ لِلْجَنَّةِ خُلِقْتُمْ وَ فِي الْجَنَّةِ نَعِيمُكُمْ وَ إِلَى الْجَنَّةِ تَصِيرُونَ.....الكافي ۸/ ۳٦٦، ح ٥٥٦.

ابو حمزه گوید از امام صادق علیه السلام شنیدم میفرمود:....و شما اهل رضا و خشنودی باشید به درگاه خدای عزّ و جلّ در پرتو خشنودی خدا از شما فرشته‌گان با شما در کار خیر برادر و همکارند. هر گاه به سختی گرفتار آمدید به پیشگاه الهی دعا کنید و هر گاه به غفلت مبتلا شدید بکوشید. شما بهترین خلق هستید.خانه‌های شما برای شما بهشت است و گورهای شما برای شما

بهشت، برای بهشت آفریده شده‌اید و نعمت شایسته شما در بهشت است و به سوی بهشت است فرجام کار شما که بدان خواهید رسید.

۹۹. الزّلزلة

الزّلزلة ۸-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا (۱) وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا (۲) وَقَالَ الْإِنسَانُ مَا لَهَا (۳) يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا (٤) بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا (٥) يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ (٦) فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ (٧) وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ (٨)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. آنگاه که زمین به لرزش [شدید] خود لرزانیده شود (۱) و زمین بارهای سنگین خود را برون افکند (۲) و انسان گوید [زمین] را چه شده است (۳) آن روز است که [زمین] خبرهای خود را باز گوید (۴) [همان گونه] که پروردگارت بدان وحی کرده است (۵) آن روز مردم [به حال] پراکنده برآیند تا [نتیجه] کارهایشان به آنان نشان داده شود (۶) پس هر که هموزن ذره‌ای نیکی کند [نتیجه] آن را خواهد دید (۷) و هر که هموزن ذره‌ای بدی کند [نتیجه] آن را خواهد دید (۸)

عليّ بن إبراهيم: **إِذا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزالَها وَ أَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقالَها** قال: من النّاس. **وَ قالَ الْإِنْسانُ ما لَها** قَالَ ذَاكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام . تفسير القمّي ۲/ ٤۳۳.

علی بن ابراهیم : إِذا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزالَها وَ أَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقالَها گفت از مردم وَ قالَ الْإِنْسانُ ما لَها گفت این امیر المومنین علیه السلام است.

عَنْ جَابِرٍ حَدَّثَنِي تَمِيمُ بْنُ جَذِيمٍ قَالَ كُنَّا مَعَ عَلِيٍّ عليه السلام حَيْثُ تَوَجَّهْنَا إِلَى الْبَصْرَةِ قَالَ فَبَيْنَمَا نَحْنُ نُزُولٌ إِذَا اضْطَرَبَتِ الْأَرْضُ فَضَرَبَهَا عَلِيٌّ عليه السلام بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ لَهَا مَا لَكِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ ثُمَّ قَالَ لَنَا أَمَا إِنَّهَا لَوْ كَانَتِ الزَّلْزَلَةُ الَّتِي ذَكَرَهَا اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ لَأَجَابَتْنِي وَ لَكِنَّهَا لَيْسَتْ بِتِلْكَ. العلل/ ٥٥٥، ح ٥.

از جابر، از تمیم بن حُذَیم روایت شده است که او گفت: خدمت حضرت امام علی علیه السلام بودیم و رو سوی بصره داشتیم. در همان حال که پیاده شده بودیم، ناگهان زمین به لرزه افتاد. حضرت علیه السلام با دست خود بر زمین زد و به آن فرمود: تو را چه شده؟ سپس رو سوی ما کرد و فرمود: بدانید اگر این لرزه همان زلزله‌ای بود که خداوند عزّ و جلّ در کتابش از آن یاد کرده است، مرا پاسخ می‌داد، امّا این زلزله، آن زلزله مذکور در کتاب خدای تبارک و تعالی نیست.

عَنْ فَاطِمَةَ عليها السلام قَالَتْ أَصَابَ النَّاسَ زَلْزَلَةٌ عَلَى عَهْدِ أَبِي بَكْرٍ فَفَزِعَ النَّاسُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ فَوَجَدُوهُمَا قَدْ خَرَجَا فَزِعَيْنِ إِلَى عَلِيٍّ عليه السلام فَتَبِعَهُمَا النَّاسُ إِلَى أَنِ انْتَهَوْا إِلَى بَابِ عَلِيٍّ عليه السلام فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ عَلِيٌّ عليه السلام غَيْرَ مُكْتَرِثٍ لِمَا هُمْ فِيهِ فَمَضَى وَ اتَّبَعَهُ النَّاسُ حَتَّى انْتَهَى إِلَى تَلْعَةٍ فَقَعَدَ عَلَيْهَا وَ قَعَدُوا حَوْلَهُ وَ هُمْ يَنْظُرُونَ إِلَى حِيطَانِ الْمَدِينَةِ تَرْتَجُّ جَائِيَةً وَ ذَاهِبَةً فَقَالَ لَهُمْ عَلِيٌّ عليه السلام كَأَنَّكُمْ قَدْ هَالَكُمْ مَا تَرَوْنَ قَالُوا وَ كَيْفَ لَا يَهُولُنَا وَ لَمْ نَرَ مِثْلَهَا قَطُّ قَالَتْ فَحَرَّكَ شَفَتَيْهِ ثُمَّ ضَرَبَ الْأَرْضَ بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ مَا لَكِ اسْكُنِي فَسَكَنَتْ فَعَجِبُوا مِنْ ذَلِكَ أَكْثَرَ مِنْ تَعَجُّبِهِمْ أَوَّلًا حَيْثُ خَرَجَ إِلَيْهِمْ قَالَ لَهُمْ فَإِنَّكُمْ قَدْ عَجِبْتُمْ مِنْ صَنْعَتِي قَالُوا نَعَمْ قَالَ أَنَا الرَّجُلُ الَّذِي قَالَ اللهُ **إِذا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزالَها وَ أَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقالَها وَ قالَ الْإِنْسانُ ما لَها** فَأَنَا الْإِنْسَانُ الَّذِي يَقُولُ لَهَا مَا لَكِ **يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبارَها** إِيَّايَ تُحَدِّث.

العلل/ ٥٥٦، ح ٨.

حضرت فاطمه سلام الله علیها فرمودند : در زمان ابو بکر، مردم به زلزله‌ای دچار شدند، پس ترسان رو سوی ابو بکر و عمرگذاشتند و آن دو را دیدند که ترسان رو سوی حضرت امام علی علیه السلام گذاشته‌اند. مردم به دنبال آن دو رفتند تا این که بر در خانه ایشان رسیدند. حضرت علیه السلام بدون توجّه به حال آن‌ها و بی آن که اهمیتی به ایشان بدهد، از خانه خارج شد و به راه افتاد و مردم به دنبال ایشان به راه افتادند تا این که به تپه‌ای رسیدند. حضرت علیه السلام بر آن بلندی نشست و مردم به گرد ایشان نشستند و به دیوارهای شهر نگریستند و کسانی را که آمد و شد می‌کردند، دیدند که از ترس به خود می‌لرزند. حضرت امام علی علیه السلام به آن‌ها فرمود: گویا آن چه می‌بینید شما را ترسانده است؟ عرض کردند: چگونه ما را نترساند، حال آن که هرگز همانند آن را ندیده‌ایم! حضرت علیه السلام لب‌های خود را تکان داد و سپس با دست بر زمین زد و فرمود: تو را چه شده؟ آرام گیر! در آن دم زمین آرام گرفت. مردم از این امر بیش از آن هنگام که حضرت علیه السلام از خانه بیرون شد و به طرف ایشان آمد، شگفت زده شدند. حضرت علیه السلام به آن‌ها فرمود: آیا از کاری که کردم، شگفت زده شدید؟ عرض کردند: بله. فرمود: من همان مردی هستم که خداوند متعال فرمود: إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا، وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا، وَقَالَ الْإِنسَانُ مَا لَهَا من آن انسانی هستم که به زمین می گوید: تو را چه شده يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا خبرهایش را با من باز می‌گوید.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قُرِئَ عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **إِذا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزالَها** إِلَى أَنْ بَلَغَ قَوْلَهُ **وَ قالَ الْإِنْسانُ ما لَها يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبارَها** قَالَ أَنَا الْإِنْسَانُ وَ إِيَّايَ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا. الخرائج/ ٤٦.

امام باقر علیه السلام فرمودند:نزد امیر المومنین علیه السلام إِذا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزالَها تا وَ قالَ الْإِنْسانُ ما لَها يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبارَها قرائت شد.حضرت علیه السلام فرمودند من انسان هستم و به من اخبار گفته میشود.

قَالَ الْمُفَضَّلُ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الثَّانِي بَكَّرْتُ إِلَى مَوْلَايَ فَاسْتُؤْذِنَ لِي فَدَخَلْتُ فَأَمَرَنِي بِالْجُلُوسِ فَجَلَسْتُ فَقَالَ الْحَمْدُ للهِ مُدَبِّرِ الْأَدْوَارِ وَ مُعِيدِ الْأَكْوَارِ طَبَقاً عَنْ طَبَقٍ وَ عَالَماً بَعْدَ عَالَمٍ **لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَساؤُا بِما عَمِلُوا وَ يَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى** عَدْلًا مِنْهُ تَقَدَّسَتْ أَسْمَاؤُهُ وَ جَلَّتْ آلَاؤُهُ **لا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئاً وَ لكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ** يَشْهَدُ بِذَلِكَ قَوْلُهُ جَلَّ قُدْسُهُ **فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ. وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ** فِي نَظَائِرَ لَهَا فِي كِتَابِهِ ..... توحيد المفضّل/ ٥٠.

مفضّل می‌گوید :در روز دوم، صبح زود به نزد مولایم علیه السّلام شتافتم .به من اذن ورود داده شد و به امر آن حضرت علیه السّلام نشستم .آنگاه فرمود: سپاس خداي راست، او که پس از هر زمان زمانی و بعد از هر قرن قرنی و پس از هر عالم عالمی

ميآورد .تا از روي عدل، لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَساؤُا بِما عَمِلُوا وَ يَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى .اسماي او مقدس و منزّه است و نعماتش فراوان لا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئاً وَ لكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ .سخن او جلّ و علا دليل اين گفته است: فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ. وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ اين حقيقت در آيات بسيار ديگري نيز در قرآن كريم آمده است.

عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَعِظُ النَّاسَ وَ يُزَهِّدُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَ يُرَغِّبُهُمْ فِي أَعْمَالِ الْآخِرَةِ..... وَ اعْلَمْ يَا ابْنَ آدَمَ أَنَّ مِنْ وَرَاءِ هَذَا أَعْظَمَ وَ أَفْظَعَ وَ أَوْجَعَ لِلْقُلُوبِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ **ذلِكَ يَوْمٌ مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ وَ ذلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ** يَجْمَعُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ ذَلِكَ يَوْمٌ **يُنْفَخُ فِي الصُّورِ** وَ تُبَعْثَرُ فِيهِ الْقُبُورُ وَ ذَلِكَ يَوْمُ الْآزِفَةِ **إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَناجِرِ كاظِمِينَ** وَ ذَلِكَ يَوْمٌ لَا تُقَالُ فِيهِ عَثْرَةٌ وَ لَا يُؤْخَذُ مِنْ أَحَدٍ فِدْيَةٌ وَ لَا تُقْبَلُ مِنْ أَحَدٍ مَعْذِرَةٌ وَ لَا لِأَحَدٍ فِيهِ مُسْتَقْبَلُ تَوْبَةٍ لَيْسَ إِلَّا الْجَزَاءَ بِالْحَسَنَاتِ وَ الْجَزَاءَ بِالسَّيِّئَاتِ فَمَنْ كَانَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ عَمِلَ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ وَجَدَهُ وَ مَنْ كَانَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ عَمِلَ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ شَرٍّ وَجَدَه.الكافي ۸/ ۷۳، ۷۴، ح ۲۹.

سعيد بن مسيب مى‌گويد: على بن الحسين عليه السّلام را بنا بر اين بود كه هر جمعه در مسجد پيغمبر، مردم را پند مى‌داد و آنان را به زهد دنيا فرا مى‌خواند، و به كارهاى آخرت تشويق مى كرد..... بدان اى پسر آدم! در پى اين وضع، رويدادى در پيش است بزرگتر، جگر خراش‌تر و دل آزارتر كه اين همان روز رستخيز است. ذلِكَ يَوْمٌ مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ وَ ذلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ كه خداوند عزّ و جلّ در آن پيشينيان و پسينيان را جمع مى كند، اين روزى است كه در يُنْفَخُ فِي الصُّورِ و هرآن‌كه در گور است محشور مى‌گردد. اين روز آزفه است، إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَناجِرِ كاظِمِينَ ، اين روزى است كه از لغزش كسى چشم پوشى نمى‌شود و از هيچ كس سر بها نگيرند و از كسى پوزش نپذيرند و توبه كسى را قبول نكنند، و در آن روز نباشد، مگر ديدن پاداش و جزاى كارهاى خير و حسنات و ديدن سزا و كيفر تبه كاريها و سيئات. هر كس از مؤمنان باشد و در اين دنيا ذرّه‌اى كار نيک كرده باشد، آن را دريابد، و هر مؤمنى در اين دنيا ذرّه‌اى بد كرده باشد، آن را دريابد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ** يَقُولُ إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ وَ كَانَ قَدْ عَمِلَ فِي الدُّنْيَا مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَسْرَةً إِنْ كَانَ عَمَلُهُ لِغَيْرِ اللهِ **وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ** يَقُولُ إِذَا كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ رَأَى ذَلِكَ الشَّرَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ غُفِرَ لَهُ. تفسير القمّي ۲/ ۴۳۳، ۴۳۴.

امام محمّد باقر عليه السلام درباره كلام خداوند متعال: فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ فرمود: كسى كه از جمله دوزخيان باشد، اگر در دنيا ذرّه‌اى نيكى كرده باشد و كرده‌اش از براى غير خدا بوده باشد، روز قيامت، آن را هم‌چون حسرت و افسوس مى بيند وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ اگر از جمله بهشتيان باشد، آن بدى را روز قيامت مى‌بيند و سپس خداوند متعال آن بدى را برايش مى‌آمرزد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: أَخْبَرْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام أَنِّي أُصِبْتُ بِابْنَيْنِ وَ بَقِيَ لِي بُنَيٌّ صَغِيرٌ فَقَالَ تَصَدَّقْ عَنْهُ ثُمَّ قَالَ حِينَ حَضَرَ قِيَامِي مُرِ الصَّبِيَّ فَلْيَتَصَدَّقْ بِيَدِهِ بِالْكِسْرَةِ وَ الْقَبْضَةِ وَ الشَّيْءِ وَ إِنْ قَلَّ فَإِنَّ كُلَّ شَيْءٍ يُرَادُ بِهِ اللهُ وَ إِنْ قَلَّ بَعْدَ أَنْ تَصْدُقَ النِّيَّةُ فِيهِ عَظِيمٌ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ** وَ قَالَ **فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ وَ ما أَدْراكَ مَا**

الْعَقَبَةُ فَكُّ رَقَبَةٍ أَوْ إِطْعامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ يَتِيماً ذا مَقْرَبَةٍ أَوْ مِسْكِيناً ذا مَتْرَبَةٍ عَلِمَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنَّ كُلَّ أَحَدٍ لَا يَقْدِرُ عَلَى **فَكِّ رَقَبَةٍ** فَجَعَلَ إِطْعَامَ الْيَتِيمِ وَ الْمِسْكِينِ مِثْلَ ذَلِكَ تَصَدَّقْ عَنْهُ.. الكافي ٤/ ٤، ح ١٠.

محمد بن عمر بن یزید گوید: به امام رضا علیه السلام عرض کردم که سه پسر داشتم که از بین رفتند و یک پسر کوچک دیگر باقی مانده است امام فرمود از طرف او صدقه بدهد راوی می‌گوید زمانی که خواستم بروم فرمود به فرزند بگو به دست خودش صدقه بدهد یک تکه نان یا یک مشت گندم هرچند کم باشد زیرا هر چیزی در راه خدا باشد هرچند کم اگر نیت صادق باشد بزرگ است.خداوند متعال می‌فرماید فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ وَ قَالَ فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ وَ ما أَدْراكَ مَا الْعَقَبَةُ فَكُّ رَقَبَةٍ أَوْ إِطْعامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ يَتِيماً ذا مَقْرَبَةٍ أَوْ مِسْكِيناً ذا مَتْرَبَةٍ خدای عز و جل می‌داند که همه قادر به فَكِّ رَقَبَةٍ نیستند پس اطعام یتیم و مسکین را مثل آن قرار داد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله إِنَ الْعَبْدَ لَيُحْبَسُ عَلَى ذَنْبٍ مِنْ ذُنُوبِهِ مِائَةَ عَامٍ وَ إِنَّهُ لَيَنْظُرُ إِلَى أَزْوَاجِهِ فِي الْجَنَّةِ يَتَنَعَّمْنَ. الكافي ٢/ ٢٧٢، ح ١٩.

امام صادق علیه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: همانا بنده گاهی برای یکی از گناهانش صد سال حبس شود، و همسران خود را بیند که در نعمت بهشت میخرامند.

۱۰۰. العادیات

العادیات ۱۱-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا (۱) فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا (۲) فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا (۳) فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا (٤) فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا (٥) إِنَّ الْإِنسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ (٦) وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ (٧) وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ (٨) أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ (٩) وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ (١٠) إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ (١١)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به مادیان‌هائی که با همهمه تازانند و با سم [های] خود از سنگ آتش می جهانند (۱) و برق [از سنگ] همی جهانند (۲) و صبحگاهان هجوم آرند (۳) و با آن [یورش] گردی برانگیزند (۴) و بدان [هجوم] در دل گروهی درآیند (۵) که انسان نسبت به پروردگارش سخت ناسپاس است (۶) و او خود بر این [امر] نیك گواه است (۷) و راستی او سخت شیفته مال است (۸) مگر نمی داند که چون آن چه در گورهاست بیرون ریخته گردد (۹) و آن چه در سینه هاست فاش شود (۱۰) در چنان روزی پروردگارشان به [حال] ایشان نیك آگاه است (۱۱)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله أَقْرَعَ بَيْنَ أَهْلِ الصُّفَّةِ فَبَعَثَ مِنْهُمْ ثَمَانِينَ رَجُلًا إِلَى بَنِي سُلَيْمٍ وَ أَمَّرَ عَلَيْهِمْ أَبَا بَكْرٍ فَسَارَ إِلَيْهِمْ فَلَقِيَهُمْ قَرِيباً مِنَ الْحَرَّةِ وَ كَانَتْ أَرْضُهُمْ أَشِبَةً كَثِيرَةَ الْحِجَارَةِ وَ الشَّجَرِ بِبَطْنِ الْوَادِي وَ الْمُنْحَدَرُ إِلَيْهِمْ صَعْبٌ فَهَزَمُوهُ وَ قَتَلُوا

مِنْ أَصْحَابِهِ مَقْتَلَةً عَظِيمَةً فَلَمَّا قَدِمُوا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ عَقَدَ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ وَ بَعَثَهُ فَكَمَنَ لَهُ بَنُو سُلَيْمٍ بَيْنَ الْحِجَارَةِ وَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَلَمَّا ذَهَبَ لِيَهْبِطَ خَرَجُوا عَلَيْهِ لَيْلًا فَهَزَمُوهُ حَتَّى بَلَغَ جُنْدُهُ سِيفَ الْبَحْرِ فَرَجَعَ عُمَرُ مِنْهُ مُنْهَزِماً فَقَامَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ أَنَا لَهُمْ يَا رَسُولَ اللهِ ابْعَثْنِي إِلَيْهِمْ فَقَالَ لَهُ خُذْ فِي شَأْنِكَ فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ فَهَزَمُوهُ وَ قُتِلَ مِنْ أَصْحَابِهِ مَا شَاءَ اللهُ وَ مَكَثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَيَّاماً يَدْعُو عَلَيْهِمْ ثُمَّ أَرْسَلَ بِلَالًا وَ قَالَ ايتِنِي بِبُرْدِيَ النَّجْرَانِيِّ وَ قَبَايَ الْخَطِّيَّةِ ثُمَّ دَعَا عَلِيّاً عليه السلام فَعَقَدَ لَهُ ثُمَّ قَالَ أَرْسَلْتُهُ كَرَّاراً غَيْرَ فَرَّارٍ ثُمَّ قَالَ اللهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي رَسُولُكَ فَاحْفَظْنِي فِيهِ وَ افْعَلْ بِهِ وَ افْعَلْ فَقَالَ لَهُ مِنْ ذَلِكَ مَا شَاءَ اللهُ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام وَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ شَيَّعَ عَلِيّاً عليه السلام عَنْ مَسْجِدِ الْأَحْزَابِ وَ عَلِيٌّ عليه السلام عَلَى فَرَسٍ أَشْقَرَ مَهْلُوبٍ وَ هُوَ يُوصِيهِ قَالَ فَسَارَ فَتَوَجَّهُ نَحْوَ الْعِرَاقِ حَتَّى ظَنُّوا أَنَّهُ يُرِيدُ بِهِمْ غَيْرَ ذَلِكَ الْوَجْهِ فَسَارَ بِهِمْ حَتَّى اسْتَقْبَلَ الْوَادِيَ مِنْ فَمِهِ وَ جَعَلَ يَسِيرُ اللَّيْلَ وَ يَكْمُنُ النَّهَارَ حَتَّى إِذَا دَنَا مِنَ الْقَوْمِ أَمَرَ أَصْحَابَهُ أَنْ يَطْعَمُوا الْخَيْلَ وَ أَوْقَفَهُمْ مَكَاناً وَ قَالَ لَا تَبْرَحُوا مَكَانَكُمْ ثُمَّ سَارَ أَمَامَهُمْ فَلَمَّا رَأَى عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ مَا صَنَعَ وَ ظَهَرَ آيَةُ الْفَتْحِ قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ إِنَّ هَذَا شَابٌّ حَدَثٌ وَ أَنَا أَعْلَمُ بِهَذِهِ الْبِلَادِ مِنْهُ وَ هَاهُنَا عَدُوٌّ هُوَ أَشَدُّ عَلَيْنَا مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ الضَّبَاعُ وَ الذِّئَابُ فَإِنْ خَرَجَتْ عَلَيْنَا نَفَرَتْ بِنَا وَ خَشِيتُ أَنْ تَقْطَعَنَا فَكَلِّمْهُ يُخَلِّ عَنَّا نَعْلُو الْوَادِيَ قَالَ فَانْطَلَقَ فَكَلَّمَهُ وَ أَطَالَ وَ لَمْ يُجِبْهُ حَرْفاً فَرَجَعَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ لَا وَ اللهِ مَا أَجَابَ إِلَيَّ حَرْفاً فَقَالَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ انْطَلِقْ إِلَيْهِ لَعَلَّكَ أَقْوَى عَلَيْهِ مِنْ أَبِي بَكْرٍ قَالَ فَانْطَلَقَ عُمَرُ فَصَنَعَ بِهِ مَا صَنَعَ بِأَبِي بَكْرٍ فَرَجَعَ فَأَخْبَرَهُمْ أَنَّهُ لَمْ يُجِبْهُ حَرْفاً فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ لَا وَ اللهِ لَا نَزُولُ مِنْ مَكَانِنَا أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نَسْمَعَ لِعَلِيٍّ وَ نُطِيعَ قَالَ فَلَمَّا أَحَسَّ عَلِيٌّ عليه السلام بِالْفَجْرِ أَغَارَ عَلَيْهِمْ فَأَمْكَنَهُ اللهُ مِنْ دِيَارِهِمْ فَنَزَلَتْ **وَ الْعادِياتِ ضَبْحاً فَالْمُورِياتِ قَدْحاً فَالْمُغِيراتِ صُبْحاً فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعاً فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعاً** قَالَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَ هُوَ يَقُولُ صَبَّحَ عَلِيٌّ وَ اللهِ جَمْعَ الْقَوْمَ ثُمَّ صَلَّى وَ قَرَأَ بِهَا فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الثَّالِثُ قَدِمَ عَلِيٌّ عليه السلام الْمَدِينَةَ وَ قَدْ قَتَلَ مِنَ الْقَوْمِ عِشْرِينَ وَ مِائَةَ فَارِسٍ وَ سَبَى مِائَةً وَ عِشْرِينَ نَاهِدا

تأويل الآيات ۲/ ۸۴۱ ۸۴۳، ح ۲.

از حضرت امام محمّد باقر علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم میان اهل صُفّه قرعه کشید و هشتاد تن از ایشان را به سوی بنی سلیم فرستاد و ابو بکر را بر آنان امیر کرد. او به سوی آنان راهی شد و نزدیکی حَرّه با آن‌ها رویارو شد، حال آن که سرزمینشان سنگلاخی در میان بیابانی پر از سنگ و درخت بود و شیبی سخت به سوی آنان داشت. از این رو ابو بکر را درهم شکستند و از یاران او جمع انبوهی را به قتل رساندند. چون ایشان نزد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم بازگشتند، ایشان کار را به عمر بن خطّاب سپرد و او را فرستاد. بنی سلیم در میان سنگ‌ها و به زیر درخت‌ها در کمین او نشستند و چون خواست فرود آید، شبانه بر او هجوم بردند و او را درهم شکستند تا این که سپاهش به ساحل دریا رسید، پس عمر نیز شکست خورده بازگشت. این بار عمرو بن عاص نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم رفت و عرض کرد: ای رسول خدا! مرا بر ایشان بگمار و مرا به سویشان بفرست. حضرت صلی الله علیه و آله و سلم به او فرمود: تو این امر را بر عهده گیر. عمرو بن عاص به سویشان بیرون شد و آنان او را نیز درهم شکستند و از یارانش بسیاری را به قتل رساندند. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم چند روزی دست نگه داشت و آنان را نفرین می‌کرد، سپس بلال را فرستاد و به او فرمود: ردای نجرانی و قبای خطّی مرا بیاور .آن گاه حضرت امام علی علیه السلام را فراخواند و کار را به ایشان سپرد و فرمود: او را روانه کردم که کرّار است و از جنگ نمی‌گریزد. سپس فرمود: خداوندا! اگر می‌دانی که من فرستاده توام، مرا به کمک او محافظت فرما و درباره‌اش آن چه صلاح می‌دانی، روا دار و این‌گونه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در حقّ او بسیار دعا کرد. حضرت امام

محمّد باقر علیه السلام فرمود: گویی کنون رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پیش چشم من است و حضرت علی علیه السلام را در کنار مسجد احزاب همراهی می کند و حضرت علی علیه السلام بر اسب سرخ مو و کوتاه دمی سوار است و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به ایشان سفارش می کند.پس حضرت علیه السلام راهی شد و رو سوی عراق گذاشت، چنان که گمان بردند ایشان می‌خواهد به جای دیگری رهسپارشان کند. این‌گونه حضرت علیه السلام آنان را روانه کرد و رو به سوی دهانه آن وادی گذاشت و در شب راه پیمود و در روز پنهان شد تا این که به نزدیکی آن قوم رسید. آن گاه به یاران خود فرمان داد تا اسب‌ها را علوفه دهند و آن‌ها را در جایی باز ایستانند و فرمود: جای خود را ترک نکنید، و خود پیشاپیش آنان به راه افتاد. چون عمرو بن عاص دید که حضرت علیه السلام چه کرد و نشانه پیروزی آشکار شد، به ابو بکر گفت: این پسر، جوانی کم سال است و من بهتر از او این سرزمین را می‌شناسم. در اینجا دشمنی سهمگین‌تر از بنی سلیم برای ما وجود دارد؛ کفتارها و گرگ‌هایی که اگر بر ما هجوم آورند، ما را فراری می‌دهند و ترسم از این است که ما را تکّه تکّه کنند. پس با او حرف بزن تا اجازه دهد از این وادی بالا رویم. ابو بکر رفت و با آن حضرت علیه السلام در سخن شد و در این باب بسیار گفت. امّا حضرت علیه السلام هیچ پاسخش را نداد. ابو بکر نزد آنان بازگشت و گفت: به خدا سوگند! هیچ پاسخم را نداد. عمرو بن عاص به عمربن خطّاب گفت: تو به نزدش برو، شاید تو بر او از ابو بکر نیرومندتر باشی. عمر رفت و حضرت علیه السلام همان کاری را با او کرد که با ابو بکر کرده بود. او برگشت و خبرشان داد که حضرت علیه السلام هیچ پاسخی به او نداده است. ابو بکر گفت: نه، به خدا سوگند از این جا نمی‌رویم، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به ما فرمان داد که سخن علی علیه السلام را بشنویم و از او فرمان بریم. چون حضرت امام علی علیه السلام برآمدنِ سپیده‌دم را احساس کرد، بر آنان یورش برد و خداوند ایشان را بر سرزمین آنان چیره گرداند. در آن دم نازل شد: وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بیرون آمد و فرمود: به خدا سوگند صبح هنگام علی علیه السلام بر آن قوم حمله‌ور شد. سپس نماز خواند و این سوره را در نماز قرائت فرمود. چون روز سوم فرا رسید، حضرت امام علی علیه السلام به مدینه وارد شد، حال آن که یکصد و بیست سوار از آن قوم را به هلاکت رسانده بود و ششصد و بیست نوجوان را به اسارت گرفته بود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **إِنَّ الْإِنْسانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ** قَالَ كَفُورٌ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِين تأويل الآيات ۲/ ۸۴۳.

از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت شده است که ایشان درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: إِنَّ الْإِنسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ فرمود: ناسپاس در حقّ ولایت امیر مؤمنان علیه السلام.

۱۰۱. القارعة

القارعة ۱۱-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْقَارِعَةُ (۱) مَا الْقَارِعَةُ (۲) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ (۳) يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ (٤) وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ (٥) فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ (٦) فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ (۷) وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ (۸) فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ (۹) وَمَا أَدْرَاكَ مَاهِيَهْ (۱۰) نَارٌ حَامِيَةٌ (۱۱)

به‌نام خداوند رحمتگر مهربان. کوبنده (۱) چیست کوبنده (۲) و تو چه دانی که کوبنده چیست (۳) روزی که مردم چون پروانه[های] پراکنده گردند (۴) و کوه‌ها مانند پشم زده شده رنگین شود (۵) اما هر که سنجیده‌هایش سنگین برآید (۶) پس وی در زندگی خوشی خواهد بود (۷) و اما هر که سنجیده‌هایش سبک برآید (۸) پس جایش هاویه باشد (۹) و تو چه دانی که آن چیست (۱۰) آتشی است سوزنده (۱۱)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ ثَقَّلَ الْخَيْرَ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا كَثِقْلِهِ فِي مَوَازِينِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَفَّفَ الشَّرَّ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا كَخِفَّتِهِ فِي مَوَازِينِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. الكافي ۲/ ۱٤۳، ح ۱۰.

امام باقر علیه السلام میفرمود: همانا خدا کار خیر را بر اهل دنیا سنگین ساخته ، مانند سنگینی آن در ترازوهایشان روز قیامت ، و همانا خدای عزوجل بدی را بر اهل دنیا سبک ساخته مانند سبکی آن در ترازوهایشان روز قیامت.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ: مَا فِي الْمِيزَانِ شَيْءٌ أَثْقَلَ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ إِنَّ الرَّجُلَ لَتُوضَعُ أَعْمَالُهُ فِي الْمِيزَانِ فَتَمِيلُ بِهِ فَيُخْرِجُ عليه السلام الصَّلَاةَ عَلَيْهِ فَيَضَعُهَا فِي مِيزَانِهِ فَيَرْجَحُ بِهِ. . تفسير القمي ۲/ ٤۹٤، ح ۱۵..

از محمّد بن مسلم، از حضرت امام محمّد باقر علیه السلام و یا حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: هیچ چیز در ترازو سنگین‌تر از درود فرستادن بر حضرت محمّد صلی الله علیه و آله و سلم و خاندان حضرت محمّد که سلام و درود خدا بر ایشان باد نیست؛ و کسی باشد که کردارش را در ترازو گذارند و سبک آید، سپس درود فرستادن بر حضرت محمّد صلی الله علیه و آله و سلم را بیرون می‌آورند و در ترازویش می‌گذارند، آن گاه سنگینی می‌کند.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ عليه السلام .....: وَ مَعْنَى قَوْلِهِ **فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوازِينُهُ وَ مَنْ خَفَّتْ مَوازِينُهُ** فَهُوَ قِلَّةُ الْحِسَابِ وَ كَثْرَتُه . تأويل الآيات ۲/ ۸٤۹، ح ۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:...و معنی فرموده فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوازِينُهُ وَ مَنْ خَفَّتْ مَوازِينُهُ کمی و زیادی حساب است

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ....: قَالَ أَ وَ لَيْسَ تُوزَنُ الْأَعْمَالُ؟ قَالَ عليه السلام لَا إِنَّ الْأَعْمَالَ لَيْسَتْ بِأَجْسَامٍ وَ إِنَّمَا هِيَ صِفَةُ مَا عَمِلُوا وَ إِنَّمَا يَحْتَاجُ إِلَى وَزْنِ الشَّيْءِ مَنْ جَهِلَ عَدَدَ الْأَشْيَاءِ وَ لَا يَعْرِفُ ثِقْلَهَا أَوْ خِفَّتَهَا وَ **إِنَّ اللهَ لا يَخْفى عَلَيْهِ شَيْءٌ** قَالَ فَمَا مَعْنَى الْمِيزَانِ؟ قَالَ عليه السلام الْعَدْلُ قَالَ فَمَا مَعْنَاهُ فِي كِتَابِهِ **فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوازِينُهُ** قَالَ عليه السلام فَمَنْ رَجَحَ عَمَلُه..... الإحتجاج/ ۳۵۱.

عبد الله سنان از امام صادق علیه السلام پرسید: : مگر اعمال وزن نمی شود؟فرمود: نه، اعمال مانند اجسام نیست، و تنها صفتی از اعمالشان می باشد، و تنها کسی نیاز به وزن شی ء دارد که عدد و وزن و سبکی آن‌ها را نداند، و إِنَّ اللهَ لا يَخْفى عَلَيْهِ شَيْءٌ.پرسید: پس معنی میزان چیست؟ فرمود: عدل است.پرسید: پس معنی آیه فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوازِينُهُ چیست؟فرمودند کسی که عملش بچربد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ عليه السلام .....: وَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ شَهَادَتَانِ تَرْفَعَانِ الْقَوْلَ وَ تُضَاعِفَانِ الْعَمَلَ خَفَ مِيزَانٌ تُرْفَعَانِ مِنْهُ وَ ثَقُلَ مِيزَانٌ تُوضَعَانِ فِيهِ. الكافي ۸/ ۱۸، ح ٤.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....و گواهی می‌دهم که جز الله الهی نیست، یکی است و انبازی ندارد، و گواهی می‌دهم که محمّد صلّی الله علیه و آله و سلّم بنده و پیامبر اوست، و این دو شهادت هستند که سخن را بالا می‌برند و عمل را چندین برابر می‌گردانند. سبک باشد ترازوی عملی که این دو شهادت را از آن بردارند، سنگین باشد ترازوی عملی که این دو شهادت را در آن نهند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ إِنَ الْخَيْرَ ثَقُلَ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا عَلَى قَدْرِ ثِقَلِهِ فِي مَوَازِينِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ إِنْ الشَّرَّ خَفَّ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا عَلَى قَدْرِ خِفَّتِهِ فِي مَوَازِينِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. الخصال/ ۱۷، ح ٦١.

محمد پور مسلم گفته: از امام محمد باقر شنیدم که فرمود: کار نیک بر مردم جهان گران است به اندازه گرانی آن در ترازوی کردارشان در قیامت و کار بد بر جهانیان سبک است به اندازه سبکی آن در ترازوی آنان در قیامت.

عن النّبيّ صلى الله عليه و آله .... فَقَوْلُهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ يَعْنِي وَحْدَانِيَّتَهُ لَا يَقْبَلُ اللهُ الْأَعْمَالَ إِلَّا بِهَا وَ هِيَ كَلِمَةُ التَّقْوَى يُثَقِّلُ اللهُ بِهَا الْمَوَازِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.... العلل/ ۲۵۱، ح ۸

نبیّ اکرم صلّی الله علیه و آله فرمودند .....و عبارت لا اله الّا الله یعنی شهادت به وحدانیّت حقّ تعالی، اعمال بندگان قبول نمی‌شود مگر به آن و این کلمه تقوی است که در روز قیامت ترازوی عمل به واسطه‌اش سنگین می‌شود.

حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوازِينُهُ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ راضِيَةٍ**.قَالَ نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام **وَ أَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوازِينُهُ فَأُمُّهُ هاوِيَةٌ** قَالَ نَزَلَتْ فِي يَعْنِي الثَّلَاثَةِ تأويل الآيات ۲/ ۸٤۹، ح ۱.

از حضرت امام رضا علیه السلام، از پدر بزرگوارش علیه السلام، از جدّ بزرگوارش علیه السلام روایت کرده است که ایشان درباره کلام خداوند عزّ و جلّ فرمود: فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ، فَهُوَ فِی عِيشَهٍ رَّاضِيَهٍ درباره حضرت امام علی بن ابی طالب علیه السلام نازل شد وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ، فَأُمُّهُ هَاوِيَهٌ درباره سه نفر نازل شد. حضرت علیه السلام آن سه نفر را منظور داشت.

۱۰۲. التّکاثر

التّکاثر ۱-۸

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ (١) حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ (٢) كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ (٣) ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ (٤) كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ (٥) لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ (٦) ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ (٧) ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ (٨)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. تفاخر به بیشتر داشتن شما را غافل داشت (۱) تا کارتان [و پایتان] به گورستان رسید (۲) نه چنین است زود آگه بدانید (۳) باز هم نه چنین است زود آگه بدانید (۴) هرگز چنین نیست اگر علم الیقین داشتید (۵) به یقین دوزخ را می بینید (۶) سپس آن را قطعا به عین الیقین در می یابید (۷) سپس در همان روز است که از نعمت [روی زمین] پرسیده خواهید شد (۸)

من كلام له قاله بعد تلاوته **أَلْهاكُمُ التَّكاثُرُ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقابِرَ** يَا لَهُ مَرَاماً مَا أَبْعَدَهُ وَ زَوْراً مَا أَغْفَلَهُ وَ خَطَراً مَا أَفْظَعَهُ لَقَدِ اسْتَخْلَوْا مِنْهُمْ أَيَّ مُدَّكِرٍ وَ تَنَاوَشُوهُمْ **مِنْ مَكانٍ بَعِيدٍ** أَ فَبِمَصَارِعِ آبَائِهِمْ يَفْخَرُونَ أَمْ بِعَدِيدِ الْهَلْكَى يَتَكَاثَرُونَ يَرْتَجِعُونَ مِنْهُمْ أَجْسَاداً خَوَتْ وَ حَرَكَاتٍ سَكَنَتْ وَ لَأَنْ يَكُونُوا عِبَراً أَحَقُّ مِنْ أَنْ يَكُونُوا مُفْتَخَراً وَ لَأَنْ يَهْبِطُوا بِهِمْ جَنَابَ ذِلَّةٍ أَحْجَى مِنْ أَنْ يَقُومُوا بِهِمْ مَقَامَ عِزَّةٍ لَقَدْ نَظَرُوا إِلَيْهِمْ بِأَبْصَارِ الْعَشْوَةِ وَ ضَرَبُوا مِنْهُمْ فِي غَمْرَةِ جَهَالَةٍ وَ لَوِ اسْتَنْطَقُوا عَنْهُمْ عَرَصَاتِ تِلْكَ الدِّيَارِ الْخَاوِيَةِ وَ الرُّبُوعِ الْخَالِيَةِ لَقَالَتْ ذَهَبُوا فِي الْأَرْضِ ضُلَّالًا وَ ذَهَبْتُمْ فِي أَعْقَابِهِمْ جُهَّالًا تَطَئُونَ فِي هَامِهِمْ وَ تَسْتَنْبِتُونَ فِي أَجْسَادِهِمْ وَ تَرْتَعُونَ فِيمَا لَفَظُوا وَ تَسْكُنُونَ فِيمَا خَرَّبُوا..... النهج/ ۳۳۸، الخطبة ۲۲۱.

از سخنان آن حضرت علی علیه السلام است بعد از خواندن أَلْهاكُمُ التَّكاثُرُ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقابِرَ فرموده ای شگفتا چه منظور و مقصود بسیار دوری است و چه زیارت کنندگان بسیار غافل و بی خبری و چه کار بزرگ بی اندازه رسوائی، به تحقیق دیار و شهرها را از رفتگان خالی دیدند در حالیکه جای تذکر و یادآوری بود چه تذکر و یادآوری!! و آنها را **مِنْ مَكانٍ بَعِيدٍ** آیا به جائیکه پدرانشان به خاک افتاده فخر می کنند، یا به شماره تباه شدگان بر یکدیگر نازش می نمایند؟! از جسدهای افتاده بیجان و حرکتهای از جنبش مانده آنها بازگشت می طلبند و هر آینه مردگان به عبرتها سزاوارترند تاآن که سبب افتخار باشند، .و به دیدار آنها تواضع و فروتنی اختیار نمایند خردمندانه تر است از اینکه آنها را وسیله فخر و ارجمندی قرار دهند!! به تحقیق با دیده های تار به ایشان نگریستند، و راجع به آنها در دریای جهل و نادانی فرو و اگر ایشان را از شهرهای فراخ ویران شده و خانه های خالی مانده بپرسند می گویند: ایشان گمشده و بدون نشان زیر زمین رفتند و شما دنبال آنان از روی نادانی و بی خبری میروید، بر فرق ایشان پا می نهد، و روی جسد آنها قرار می گیرید، و در دور انداخته آنها میچرید و در ویرانه های آنها ساکن می شوید.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ نَجِيحٍ الْيَمَانِيِّ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ **كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ** قَالَ يَعْنِي مَرَّةً فِي الْكَرَّةِ وَ مَرَّةً أُخْرَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ. تأويل الآيات ۲/ ۸۵۰، ح ۱.

از عبد الله بن نَجیح یمانی روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ، ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ پرسیدم و ایشان فرمود: یعنی یک بار در روز رجعت و بار دیگر در روز قیامت.

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام جَمَاعَةً فَدَعَا بِطَعَامٍ مَا لَنَا عَهْدٌ بِمِثْلِهِ لَذَاذَةً وَ طِيباً وَ أُوتِينَا بِتَمْرٍ نَنْظُرُ فِيهِ إِلَى وُجُوهِنَا مِنْ صَفَائِهِ وَ حُسْنِهِ فَقَالَ رَجُلٌ لَتُسْأَلُنَّ عَنْ هَذَا النَّعِيمِ الَّذِي نُعِّمْتُمْ بِهِ عِنْدَ ابْنِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَكْرَمُ وَ أَجَلُّ مِنْ أَنْ يُطْعِمَكُمْ طَعَاماً فَيُسَوِّغَكُمُوهُ ثُمَّ يَسْأَلَكُمْ عَنْهُ وَ لَكِنْ يَسْأَلُكُمْ عَمَّا أَنْعَمَ عَلَيْكُمْ بِمُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله.. الكافي ٦/ ۲۸۰، ح ۳.

از ابو حمزه روایت کرده است که وی گفت: به همراه گروهی نزد حضرت امام جعفر صادق علیه السلام بودیم. ایشان ما را به غذایی فراخواند که در گوارایی و دلپذیری، چهره خود را در آن تماشا می‌کردیم. مردی گفت: از این نعمتی که به نزد پسر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از آن بهره‌مند شدید، بازخواست خواهید شد. آن گاه حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: خداوند عزّ و جلّ ارجمندتر و والامقام تر از آن است که غذایی به شما بخوراند و آن را برایتان روا برشمارد، سپس شما را از آن بازخواست کند. امّا او از نعمتی که با حضرت محمّد صلی الله علیه و آله و سلم و خاندان محمّد که سلام و درود خدا بر ایشان باد به شما بخشیده، بازخواستتان می‌کن.

عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْكَابُلِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَدَعَا بِالْغَدَاءِ فَأَكَلْتُ مَعَهُ طَعَاماً مَا أَكَلْتُ مَعَهُ طَعَاماً قَطُّ أَنْظَفَ مِنْهُ وَ لَا أَطْيَبَ فَلَمَّا فَرَغْنَا مِنَ الطَّعَامِ قَالَ يَا أَبَا خَالِدٍ كَيْفَ رَأَيْتَ طَعَامَكَ أَوْ قَالَ طَعَامَنَا قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا رَأَيْتُ أَطْيَبَ مِنْهُ وَ لَا أَنْظَفَ قَطُّ وَ لَكِنِّي ذَكَرْتُ الْآيَةَ الَّتِي فِي كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **لَتُسْئَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ** قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام لَا إِنَّمَا تُسْأَلُونَ عَمَّا أَنْتُمْ عَلَيْهِ مِنَ الْحَقِّ..
الكافي ٦/ ٢٨٠، ح ٥.

از ابو خالد کابلی روایت شده است که او گفت: خدمت حضرت امام محمّد باقر علیه السلام رسیدم. ایشان مرا به ناهار فراخواند و من در حضور ایشان غذایی خوردم که هرگز غذایی دلپذیرتر و نیک‌تر از آن نخورده بودم. چون از غذا خوردن فارغ شدیم، ایشان فرمود: ای ابا خالد! غذایت را و یا فرمود: غذایمان را چگونه دیدی؟ عرض کردم: فدایت شوم! هرگز غذایی دلپذیرتر و آراسته‌تر از آن نخورده بودم، چنان که آیه‌ای از کتاب خداوند عزّ و جلّ را به یاد آوردم: ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ . حضرت علیه السلام فرمود: نه، خداوند شما را تنها از راه حقّی که بر آن هستید، بازخواست می‌کند.

رَوَى الْعَيَّاشِيُّ بِإِسْنَادِهِ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ قَالَ: سَأَلَ أَبُو حَنِيفَةَ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ **لَتُسْئَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ** فَقَالَ لَهُ مَا النَّعِيمُ عِنْدَكَ يَا نُعْمَانُ قَالَ الْقُوتُ مِنَ الطَّعَامِ وَ الْمَاءُ الْبَارِدُ فَقَالَ لَئِنْ أَوْقَفَكَ اللهُ بَيْنَ يَدَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَسْأَلَكَ عَنْ كُلِّ أَكْلَةٍ أَكَلْتَهَا أَوْ شَرْبَةٍ شَرِبْتَهَا لَيَطُولَنَّ وُقُوفُكَ بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ فَمَا النَّعِيمُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ نَحْنُ أَهْلَ الْبَيْتِ النَّعِيمُ الَّذِي أَنْعَمَ اللهُ بِنَا عَلَى الْعِبَادِ وَ بِنَا ائْتَلَفُوا بَعْدَ مَا كَانُوا مُخْتَلِفِينَ وَ بِنَا أَلَّفَ اللهُ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ فَجَعَلَهُمْ إِخْوَاناً بَعْدَ أَنْ كَانُوا أَعْدَاءً وَ بِنَا هَدَاهُمُ اللهُ لِلْإِسْلَامِ وَ هُوَ النِّعْمَةُ الَّتِي لَا تَنْقَطِعُ وَ اللهُ سَائِلُهُمْ عَنْ حَقِّ النَّعِيمِ الَّذِي أَنْعَمَ بِهِ عَلَيْهِمْ وَ هُوَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ عِتْرَتُهُ عليهم السلام .بحار الأنوار٧/٢٥٨

عیاشی با سند خود در حدیثی طولانی روایت کرده است که ابو حنیفه از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره این آیه لَتُسْئَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ پرسید و ایشان به او فرمود: آن نعمت در نظر تو چیست ای نعمان؟! عرض کرد: روزی انسان است از غذا و آب سرد. حضرت علیه السلام فرمود: اگر خداوند در روز قیامت تو را در حضور خود باز ایستاند تا از همه آن چه که خورده‌ای و نوشیده‌ای تو را بازخواست کند، ایستادن تو در حضور او بسیار به درازا می‌کشد. عرض کرد: پس آن نعمت چیست فدایت شوم؟ فرمود: ما اهل بیت، آن نعمت هستیم که خداوند آن را به بندگان ارزانی داشت و با ما آنان را پس از این که چند دسته بودند، یکپارچه کرد و خداوند با ما میان دل‌هایشان الفت برقرار کرد و آنان را پس از این که با هم دشمن بودند، با هم برادر ساخت و خداوند با ما آنان را به سوی اسلام رهنمون شد و این نعمتی است که پایان ندارد. خداوند آنان را از حق آن نعمتی که به ایشان ارزانی داشته بازخواست می‌کند و آن، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و عترت ایشان علیهم السلام است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام ..... اللهُمَّ فَكَمَا كَانَ مِنْ شَأْنِكَ يَا صَادِقَ الْوَعْدِ يَا مَنْ **لا يُخْلِفُ الْمِيعادَ يَا مَنْ هُوَ كُلَّ يَوْمٍ فِي شَأْنٍ** أَنْ أَنْعَمْتَ عَلَيْنَا بِمُوَالاةِ أَوْلِيَائِكَ الْمَسْئُولِ عَنْهَا عِبَادُكَ فَإِنَّكَ قُلْتَ وَ قَوْلُكَ الْحَقُّ **ثُمَّ لَتُسْئَلُنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ وَ قُلْتَ وَ قِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْؤُلُون**.....

التهذيب ۳/ ۱٤٦، ح ۳۱۷.

امام صادق علیه السلام فرمود:...خداوندا! چنآن‌چه این شأن توست، ای کسی که وعده‌ات راست است و ای کسی که لا يُخْلِفُ الْمِيعادَ! يَا مَنْ هُوَ كُلَّ يَوْمٍ فِي شَأْنٍ! وقتی که نعمتت را بر ما تمام کردی، به دوستی دوستانت که بندگانت از آن‌ها سؤال خواهند شد و تو فرمودی: ثُمَّ لَتُسْئَلُنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ وَ قُلْتَ وَ قِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْؤُلُون.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قُلْتُ قَوْلُ اللهِ: **لَتُسْئَلُنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ** قَالَ: قَالَ تُسْأَلُ هَذِهِ الْأُمَّةُ عَمَّا أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِمْ بِرَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله ثُمَّ بِأَهْلِ بَيْتِهِ الْمَعْصُومِينَ عَلَيْهِمُ السَّلَام. تفسير القمّي ۲/ ٤٤۰.

امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند متعال: لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ فرمود: این امّت از نعمتی که خداوند با رسول خود صلی الله علیه و آله و سلم و سپس اهل بیت او که سلام و درود خدا بر ایشان باد به آن‌ها بخشید، بازخواست می‌شوند.

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبَّاسٍ الصَّوْلِيُّ الْكَاتِبُ بِالْأَهْوَازِ سَنَةَ سَبْعٍ وَ عِشْرِينَ وَ مِائَتَيْنِ قَالَ: كُنَّا يَوْماً بَيْنَ يَدَيْ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى عليه السلام فَقَالَ لِي لَيْسَ فِي الدُّنْيَا نَعِيمٌ حَقِيقِيٌّ فَقَالَ لَهُ بَعْضُ الْفُقَهَاءِ مِمَّنْ يَحْضُرُهُ فَيَقُولُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَ **ثُمَّ لَتُسْئَلُنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ** أَ مَا هَذَا النَّعِيمُ فِي الدُّنْيَا وَ هُوَ الْمَاءُ الْبَارِدُ فَقَالَ لَهُ الرِّضَا عليه السلام وَ عَلَا صَوْتُهُ كَذَا فَسَّرْتُمُوهُ أَنْتُمْ وَ جَعَلْتُمُوهُ عَلَى ضُرُوبٍ فَقَالَتْ طَائِفَةٌ هُوَ الْمَاءُ الْبَارِدُ وَ قَالَ غَيْرُهُمْ هُوَ الطَّعَامُ الطَّيِّبُ وَ قَالَ آخَرُونَ هُوَ النَّوْمُ الطَّيِّبُ قَالَ الرِّضَا عليه السلام وَ لَقَدْ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ أَبِيهِ أَبِي عَبْدِ اللهِ الصَّادِقِ عليه السلام أَنَّ أَقْوَالَكُمْ هَذِهِ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فِي قَوْلِ اللهِ تَعَالَى **ثُمَّ لَتُسْئَلُنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ** فَغَضِبَ عليه السلام وَ قَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يَسْأَلُ عِبَادَهُ عَمَّا تَفَضَّلَ عَلَيْهِمْ بِهِ وَ لَا يَمُنُّ بِذَلِكَ عَلَيْهِمْ وَ الِامْتِنَانُ بِالْإِنْعَامِ مُسْتَقْبَحٌ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ فَكَيْفَ يُضَافُ إِلَى الْخَالِقِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا لَا يَرْضَى الْمَخْلُوقُ بِهِ وَ لَكِنَّ النَّعِيمَ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ مُوَالاتُنَا يَسْأَلُ اللهُ عِبَادَهُ عَنْهُ بَعْدَ التَّوْحِيدِ وَ النُّبُوَّةِ لِأَنَّ الْعَبْدَ إِذَا وَفَى بِذَلِكَ أَدَّاهُ إِلَى نَعِيمِ الْجَنَّةِ الَّذِي لَا يَزُولُ وَ لَقَدْ حَدَّثَنِي بِذَلِكَ أَبِي عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليهم السلام أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله يَا عَلِيُّ إِنَّ أَوَّلَ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ الْعَبْدُ بَعْدَ مَوْتِهِ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وَ أَنَّكَ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا جَعَلَهُ اللهُ وَ جَعَلْتُهُ لَكَ فَمَنْ أَقَرَّ بِذَلِكَ وَ كَانَ يَعْتَقِدُهُ صَارَ إِلَى النَّعِيمِ الَّذِي لَا زَوَالَ لَه... العيون ۲/ ۱۲۷ ۱۲۸، ح ۸.

از ابراهیم بن عبّاس صولی کاتب در اهواز در سال دویست و بیست و هفت روایت کرده است که وی گفت: روزی خدمت حضرت امام رضا علیه السلام بودیم. ایشان فرمود: نعمت حقیقی در دنیا نیست. آن گاه یکی از فقهایی که در حضور ایشان بود، عرض کرد: مگر در کلام خداوند عزّ و جلّ: ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ این نعمت که همان آب سرد است، در دنیا نیست؟ حضرت امام رضا علیه السلام با صدای بلند فرمود: شما آن را چنین تفسیر کرده‌اید و آن را در گونه‌هایی بیان کرده اید؛ گروهی گفتند: آن نعمت، آب سرد است و گروهی دیگر گفتند: آن نعمت، غذای دلپذیر است و دیگران گفتند: آن نعمت، خواب خوش است. حال آن که پدرم علیه السلام، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام برایم نقل فرمود که چون نزد ایشان سخنان شما را درباره کلام خداوند متعال: ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ بازگفتند، ایشان خشمگین شد و فرمود: خداوند متعال بندگانش را از

آن چه که به آنان ارزانی داشته بازخواست نمی کند و به خاطر این نعمت‌ها بر آنان منّت نمی‌گذارد؛ منّت گذاشتن برای آفریدگان ناپسند دانسته شده، حال چگونه چیزی که خداوند خالق، آن را برای آفریدگان نپسندیده به خود او اضافه می‌شود؟ این نعمت، تنها دوستی و ولایت ما اهل بیت است که سلام و درود خدا بر ایشان باد که خداوند پس از توحید و نبوّت، از آن بازخواست می کند؛ چرا که چون بنده در این باره به وظیفه خود عمل کرده باشد، او را به سوی نعمت بهشت که تمامی ندارد، رهسپار می کند. این سخن را پدرم علیه السلام، از پدرش علیه السلام، از حضرت امام محمّد باقر علیه السلام، از پدرش حضرت امام سجّاد علیه السلام، از پدرش حضرت امام حسین علیه السلام، از پدرش حضرت امام علی علیه السلام برایم نقل کرد که ایشان فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ای علی! همانا نخستین چیزی که بنده پس از مرگ از آن بازخواست می‌شود، گواهی به آن است که هیچ خدایی جز الله نیست و محمّد صلی الله علیه و آله و سلم رسول خداست و تو ولیّ مؤمنان هستی، مقامی که خداوند برای تو قرار داده و من برایت قرار داده‌ام. پس هر که به آن اقرار کند و آن را باور داشته باشد، به سوی آن نعمتی که جاوید است، رهسپار می‌شود.

عَنِ الْإِمَامِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ **ثُمَّ لَتُسْئَلُنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ** وَ اللهِ مَا هُوَ الطَّعَامُ وَ الشَّرَابُ وَ لَكِنْ وَلَايَتُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ. تأويل الآيات ۲/ ۸۵۰، ح ۲.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ، به خدا سوگند که آن نعمت، غذا و نوشیدنی نیست، بل که ولایت ما اهل بیت که سلام و درود خدا بر ایشان باد است.

بِإِسْنَادِهِ إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ السَّائِبِ الْكَلْبِيِّ قَالَ لَمَّا قَدِمَ الصَّادِقُ عليه السلام الْعِرَاقَ نَزَلَ الْحِيرَةَ فَدَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو حَنِيفَةَ وَ سَأَلَهُ مَسَائِلَ وَ كَانَ مِمَّا سَأَلَهُ أَنْ قَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ فَقَالَ عليه السلام الْمَعْرُوفُ يَا أَبَا حَنِيفَةَ الْمَعْرُوفُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ الْمَعْرُوفُ فِي أَهْلِ الْأَرْضِ وَ ذَاكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَمَا الْمُنْكَرُ قَالَ اللَّذَانِ ظَلَمَاهُ حَقَّهُ وَ ابْتَزَّاهُ أَمْرَهُ وَ حَمَلَا النَّاسَ عَلَى كَتِفِهِ قَالَ أَلَا مَا هُوَ أَنْ تَرَى الرَّجُلَ عَلَى مَعَاصِي اللهِ فَتَنْهَاهُ عَنْهَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام لَيْسَ ذَاكَ بِأَمْرٍ بِمَعْرُوفٍ وَ لَا نَهْيٍ عَنْ مُنْكَرٍ إِنَّمَا ذَاكَ خَيْرٌ قَدَّمَهُ قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ أَخْبِرْنِي جُعِلْتُ فِدَاكَ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **ثُمَّ لَتُسْئَلُنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ** قَالَ فَمَا هُوَ عِنْدَكَ يَا أَبَا حَنِيفَةَ قَالَ الْأَمْنُ فِي السَّرْبِ وَ صِحَّةُ الْبَدَنِ وَ الْقُوتُ الْحَاضِرُ فَقَالَ يَا أَبَا حَنِيفَةَ لَئِنْ وَقَّفَكَ اللهُ وَ أَوْقَفَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَسْأَلَكَ عَنْ كُلِّ أَكْلَةٍ أَكَلْتَهَا وَ شَرْبَةٍ شَرِبْتَهَا لَيَطُولَنَّ وُقُوفُكَ قَالَ فَمَا النَّعِيمُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ النَّعِيمُ نَحْنُ الَّذِينَ أَنْقَذَ اللهُ النَّاسَ بِنَا مِنَ الضَّلَالَةِ وَ بَصَّرَهُمْ بِنَا مِنَ الْعَمَى وَ عَلَّمَهُمْ بِنَا مِنَ الْجَهْلِ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَكَيْفَ كَانَ الْقُرْآنُ جَدِيداً أَبَداً قَالَ لِأَنَّهُ لَمْ يَجْعَلْ لِزَمَانٍ دُونَ زَمَانٍ فَتُخْلِقَهُ الْأَيَّامُ وَ لَوْ كَانَ كَذَلِكَ لَفَنِيَ الْقُرْآنُ قَبْلَ فَنَاءِ الْعَالَمِ. تأويل الآيات ۲/ ۸۵۲، ح ۸.

محمّد بن سائب کلبی روایت کرده است: چون حضرت امام جعفر صادق علیه السلام به عراق وارد شد، در حیره فرود آمد. آن گاه ابو حنیفه خدمت ایشان رسید و درباره مسائلی از ایشان پرسید. از جمله سؤال‌های وی این بود که به آن حضرت عرض کرد: فدایت شوم! امر به معروف چیست؟ حضرت علیه السلام فرمود: معروف ای ابا حنیفه! همان معروف در میان آسمانیان و همان معروف در میان زمینیان است و آن امیر مؤمنان حضرت امام علی بن ابی طالب علیه السلام است.عرض کرد: فدایت شوم! منکر چیست؟ فرمود: آن دو کس که در حقّ او ستم کردند و امر او را ربودند و مردم را بر او مسلّط کردند. عرض کرد: پس این که

مردی را مشغول نافرمانی خدا می بینی و او را از این کار باز می‌داری چیست؟ حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: آن، امر به معروف و یا نهی از منکر نیست، بل که آن تنها خیری است که آن را عرضه داشته است. ابو حنیفه عرض کرد: فدایت شوم مرا از کلام خداوند عزّ و جلّ: ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ آگاه ساز. ایشان فرمود: به نظر تو آن نعمت چیست ای ابو حنیفه؟! عرض کرد: امنیت در آشیانه و سلامتی بدن و روزی حاضر. حضرت علیه السلام فرمود: ای ابو حنیفه! اگر خداوند عزّ و جلّ در روز قیامت تو را باز ایستاند تا از همه آن چه خورده‌ای و نوشیده‌ای تو را بازخواست کند، ایستادن تو بسیار به درازا می کشد. عرض کرد: پس آن نعمت چیست فدایت شوم؟ فرمود: آن نعمت، ما هستیم که خداوند با ما مردم را از گمراهی نجات داد و با ما آنان را از نابینایی، بینا کرد و با ما آنان را از نادانی، آموخت. عرض کرد: فدایت شوم! پس چگونه قرآن تا به ابد نو می‌ماند؟ فرمود: از آن جا که قرآن برای زمانی خاص جدای از زمانی دیگر قرار داده نشده که گذر روزها آن را کهنه کند، اگر چنین بود، قرآن پیش از نابودی دنیا نابود می‌شد.

۱۰۳. العصر

العصر ۳-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِ (۱) إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ (۲) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ (۳)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سوگند به عصر [غلبه حق بر باطل] (۱) که واقعا انسان دستخوش زیان است (۲) مگر کسانی که گرویده و کارهای شایسته کرده و همدیگر را به حق سفارش و به شکیبایی توصیه کرده اند (۳)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ وَ تَواصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَواصَوْا بِالصَّبْرِ** فَقَالَ: اسْتَثْنَى أَهْلَ صَفْوَتِهِ مِنْ خَلْقِهِ حَيْثُ قَالَ: **إِنَّ الْإِنْسانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا** بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **وَ تَواصَوْا بِالْحَقِ** ذُرِّيَّاتِهِمْ وَ مَنْ خَلَّفُوا بِالْوَلَايَةِ وَ تَوَاصَوْا بِهَا وَ صَبَرُوا عَلَيْهَا. تفسير القمّي ۲/ ۴۴۱.

امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند متعال: إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ فرمود: خداوند سبحانه، برگزیدگان خود را از آفریدگانش استثنا کرد، در آن جا که فرمود: إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا به ولایت امیر مؤمنان حضرت امام علی علیه السلام وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ یعنی واجبات را به جا آوردند وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ یعنی به ولایت وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ یعنی فرزندان خود و کسانی را که پس از خود به جا گذاشتند، به ولایت و شکیبایی در این راه سفارش کردند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله فِي خُطْبَةِ الْغَدِيرِ فِي عَلِيٍّ وَ اللهِ نَزَلَتْ سُورَةُ الْعَصْرِ **بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ وَ الْعَصْرِ** إِلَى آخِرِهِ. الإحتجاج/ ۶۱.

امام باقر عليه السلام فرمود: رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم در خطبه غدير فرمودند قسم بخدا كه سوره و العصر در باره على عليه السلام نازل شده، بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ وَ الْعَصْرِ تا آخر سوره.

۱۰۴. الهمزة

الهمزة ۹-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ (١) الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ (٢) يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ (٣) كَلَّا ۖ لَيُنبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ (٤) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ (٥) نَارُ اللهِ الْمُوقَدَةُ (٦) الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ (٧) إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ (٨) فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ (٩)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. واى بر هر بدگوى عيبجويى (١) كه مالى گرد آورد و بر شمردش (٢) پندارد كه مالش او را جاويد كرده (٣) ولى نه قطعا در آتش خردكننده فرو افكنده خواهد شد (۴) و تو چه دانى كه آن آتش خردكننده چيست (۵) آتش افروخته خدا [يى] است (۶) [آتشى] كه به دلها مى رسد (٧) و [آتشى كه] در ستونهايى دراز آنان را در ميان فراى گيرد (٨) در ستونهاى كشيده و طولانى! (٩)

قَالَ ﷺ رَأَيْتُ لَيْلَةَ الْإِسْرَاءِ قَوْماً يُقْطَعُ اللَّحْمُ مِنْ جُنُوبِهِمْ ثُمَّ يُلْقَمُونَهُ وَ يُقَالُ كُلُوا مَا كُنْتُمْ تَأْكُلُونَ مِنْ لَحْمِ أَخِيكُمْ فَقُلْتُ يَا جَبْرَئِيلُ مَنْ هَؤُلَاءِ فَقَالَ هَؤُلَاءِ الْهَمَّازُونَ مِنْ أُمَّتِكَ اللَّمَّازُون. عوالي اللئالي ١/ ٢٦٤، ح ٥٥.

رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم فرمودند:در شب معراج، گروهى را ديدم كه گوشت پهلوى شان را بريده به خورد شان مى‌دادند، و گفته مى‌شد: بخوريد گوشت برادر تان را كه قبلا مى‌خورديد. سپس از جبرئيل پرسيدم: اينها چه كسانى هستند؟ گفت: اينها عيب‌جويان و مسخره كنندگان امت تو هستند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ الدَّيْلَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ سُلَيْمَانَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام مَا مَعْنَى قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ قَالَ الَّذِينَ هَمَزُوا آلَ مُحَمَّدٍ عليهم السلام حَقَّهُمْ وَ لَمَزُوهُمْ وَ جَلَسُوا مَجْلِساً كَانَ آلُ مُحَمَّدٍ عليهم السلام أَحَقَّ بِهِ مِنْهُم. تأويل الآيات ٢/ ٨٥٤، ح ١.

از محمّد بن سليمان ديلمى، از پدرش سليمان روايت كرده است كه وى گفت: به حضرت امام جعفر صادق عليه السلام عرض كردم: معناى كلام خداوند عزّ و جلّ: وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ چيست؟ ايشان فرمود: كسانى كه در حقّ خاندان حضرت محمّد صلى الله عليه و آله و سلم بد گفتند و از ايشان عيب‌جويى كردند و در جاى‌گاهى نشستند كه خاندان حضرت محمّد كه سلام و درود خدا بر ايشان باد براى آن مقام سزاوارتر از آن‌ها بودند.

حَدَّثَنِي أَبَانٌ الْأَحْمَر عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام أَنَّهُ جَاءَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ لَهُ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي عِظْنِي مَوْعِظَةً فَقَالَ عليه السلام إِنْ كَانَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدْ تَكَفَّلَ بِالرِّزْقِ فَاهْتِمَامُكَ لِمَا ذَا وَ إِنْ كَانَ الرِّزْقُ مَقْسُوماً فَالْحِرْصُ لِمَا ذَا وَ إِنْ كَانَ الْحِسَابُ حَقّاً فَالْجَمْعُ لِمَا ذَا وَ إِنْ كَانَ الْخَلَفُ مِنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَقّاً فَالْبُخْلُ لِمَا ذَا وَ إِنْ كَانَتِ الْعُقُوبَةُ مِنَ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ النَّارَ فَالْمَعْصِيَةُ لِمَا ذَا وَ إِنْ كَانَ الْمَوْتُ حَقّاً

فَالْفَرَحُ لِمَا ذَا وَ إِنْ كَانَ الْعَرْضُ عَلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَقّاً فَالْمَكْرُ لِمَا ذَا وَ إِنْ كَانَ الشَّيْطَانُ عَدُوّاً فَالْغَفْلَةُ لِمَا ذَا وَ إِنْ كَانَ الْمَمَرُّ عَلَى الصِّرَاطِ حَقّاً فَالْعُجْبُ لِمَا ذَا وَ إِنْ كَانَ كُلُّ شَيْءٍ بِقَضَاءٍ وَ قَدَرٍ فَالْحُزْنُ لِمَا ذَا وَ إِنْ كَانَتِ الدُّنْيَا فَانِيَةً فَالطُّمَأْنِينَةُ إِلَيْهَا لِمَا ذَا.. التوحيد/ ۳۷۶، ح ۲۱.

روایت کرد ابان احمر از حضرت صادق جعفر بن محمد علیهما السلام که مردی نزد وی آمد و بآن حضرت عرض کرد که پدر و مادرم فدای تو باد مرا بموعظه پند ده حضرت علیه السلام فرمود که اگر خدای عز و جل روزی را متکفل شده باشد اهتمام کردنت از برای چیست و اگر روزی قسمت شده باشد حرص از برای چیست و اگر عرض بر خدای عز و جل حق باشد مکر از برای چیست و اگر شیطان دشمن باشد غفلت و بی خبری از برای چیست و اگر هر چیزی بقضاء و قدر باشد اندوه از برای چیست و اگر دنیا فانی و نابود باشد اطمینان و آرام از برای چیست.

علیّ بن إبراهیم :**وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ** قَالَ: الَّذِي يَغْمِزُ النَّاسَ وَ يَسْتَحْقِرُ الْفُقَرَاءَ وَ قَوْلُهُ **لُمَزَةٍ** الَّذِي يَلْوِي عُنُقَهُ وَ رَأْسَهُ وَ يَغْضَبُ إِذَا رَأَى فَقِيراً أَوْ سَائِلًا **الَّذِي جَمَعَ مالًا وَ عَدَّدَهُ** قَالَ: أَعَدَّهُ وَ وَضَعَهُ **يَحْسَبُ أَنَّ مالَهُ أَخْلَدَهُ** قَالَ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ يُخْلِدُهُ وَ يُبْقِيهِ ثُمَّ قَالَ: **كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ** وَ الْحُطَمَةُ النَّارُ الَّتِي تَحْطِمُ كُلَّ شَيْءٍ ثُمَّ قَالَ: **وَ ما أَدْراكَ** يَا **مُحَمَّدُ مَا الْحُطَمَةُ نارُ اللهِ الْمُوقَدَةُ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ** قَالَ تَلْتَهِبُ عَلَى الْفُؤَادِ،قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بَشِّرِ الْمُتَكَبِّرِينَ بِكَيٍّ. تفسير القمّي ۲/ ۴۴۱.

علی بن ابراهیم: وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ گفت یعنی کسی که به مردم بهتان می‌زند و فقیران را حقیر می‌پندارد لُّمَزَةٍ کسی است که زمانی که فقیر و گدایی را می‌بیند، سر و گردن می‌گرداند و خشمگین می‌شود. اما این فرموده خدای متعال: الَّذِی جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ مالی را فراهم آورد و در گوشه‌ای نهاد. سپس فرمود: يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ می‌پندارد که مالش او را جاوید می‌کند و پایدارش می‌دارد. اما این فرموده خدای متعال: كَلَّا لَيُنبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ حطمه، آتشی است که هر چیزی را خرد می‌کند. سپس فرمود: وَمَا أَدْرَاكَ ای محمّد! مَا الْحُطَمَةُ، نَارُ اللهِ الْمُوقَدَةُ، الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ آتشی که بر دل‌ها شعله‌ور می‌شود؛ ابوذر غِفاری که خداوند از او راضی و خشنود باد گفت: به متکبّران نوید دهید که بر سینه‌هایشان داغ می‌گذارند.

علیّ بن إبراهیم : **إِنَّها عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ** قَالَ مُطْبَقَةٌ **فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ** قَالَ إِذَا مُدَّتِ الْعُمُدُ أَكَلَتْ وَ اللهِ الْجُلُودَ [كَانَ وَ اللهِ الْخُلُودُ].. تفسير القمّي ۲/ ۴۴۲.

علی بن ابراهیم: إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ بر آنان فرو بسته شده است. سپس فرمود: فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ وقتی ستونهایی بلند، آنان را در میان گیرد، به خدا سوگند پوستهایشان را می‌خورد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ: إِنَّ الْكُفَّارَ وَ الْمُشْرِكِينَ يُعَيِّرُونَ أَهْلَ التَّوْحِيدِ فِي النَّارِ وَ يَقُولُونَ مَا نَرَى تَوْحِيدَكُمْ أَغْنَى عَنْكُمْ شَيْئاً وَ مَا نَحْنُ وَ أَنْتُمْ إِلَّا سَوَاءٌ قَالَ فَيَأْنَفُ لَهُمُ الرَّبُّ تَعَالَى فَيَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ اشْفَعُوا فَيَشْفَعُونَ لِمَنْ شَاءَ اللهُ ثُمَّ يَقُولُ لِلنَّبِيِّينَ اشْفَعُوا فَيَشْفَعُونَ لِمَنْ شَاءَ اللهُ ثُمَّ يَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ اشْفَعُوا فَيَشْفَعُونَ لِمَنْ شَاءَ اللهُ وَ يَقُولُ اللهُ أَنَا أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ اخْرُجُوا بِرَحْمَتِي فَيَخْرُجُونَ كَمَا يَخْرُجُ الْفَرَاشُ قَالَ ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه‌السلام ثُمَّ مُدَّتِ الْعُمُدُ وَ أُوصِدَتْ عَلَيْهِمْ وَ كَانَ وَ اللهِ الْخُلُودُ. المجمع ۵/ ۵۳۸.

امام محمّد باقر علیه السلام فرمود: کافران و مشرکان، یکتاپرستان را در آتش دوزخ سرزنش می کنند و می‌گویند: امروز نمی-بینیم که یکتاپرستی شما بهره‌ای به شما رسانده باشد و ما و شما همگی یکسانیم. در آن هنگام پروردگار متعال آنان را خوار می کند و به فرشته‌گان می‌فرماید: شفاعت کنید و آن‌ها برای هر کس که خدا بخواهد، شفاعت می کنند . سپس به پیامبران می‌فرماید: شفاعت کنید و ایشان برای هر کس که او بخواهد، شفاعت می کنند . سپس به مؤمنان می‌فرماید: شفاعت کنید و آنان برای هر کس که او بخواهد، شفاعت می کنند . آن گاه خداوند می‌فرماید: منم مهربان‌ترین مهربانان، به رحمت من بیرون آئید و این گونه آن-ها هم‌چون پروانه‌ها بیرون می‌آیند. سپس حضرت امام محمّد باقر علیه السلام فرمود: ستون‌ها کشیده می‌شوند و آن را در میان می-گیرند و به خدا سوگند جاودانگی آغاز می‌شود.

۱۰۵. الفیل

الفیل ۵-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ (۱) أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ (۲) وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ (۳) تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ (٤) فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ (۵)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. مگر ندیدی پروردگارت با پیلداران چه کرد (۱) آیا نیرنگشان را بر باد نداد (۲) و بر سر آن‌ها دسته دسته پرندگانی ابابیل فرستاد (۳) [که] بر آنان سنگهایی از گل [سخت] می افکندند (۴) و [سرانجام خدا] آنان را مانند کاه جویده شده گردانید (۵)

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام.... أَنَّ أَبْرَهَةَ بْنَ يَكْسُومَ قَادَ الْفِيَلَةَ إِلَى بَيْتِ اللهِ الْحَرَامِ لِيَهْدِمَهُ، قَبْلَ مَبْعَثِهِ، فَقَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: إِنَّ لِهَذَا الْبَيْتِ رَبّاً يَمْنَعُهُ، ثُمَّ جَمَعَ أَهْلَ مَكَّةَ فَدَعَا، وَ هَذَا بَعْدَ مَا أَخْبَرَهُ سَيْفُ بْنُ ذِي يَزَنَ، فَأَرْسَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَيْهِمْ طَيْراً أَبَابِيلَ وَ دَفَعَهُمْ عَنْ مَكَّةَ وَ أَهْلِهَا. قرب الإسناد/ ۱۳۳.

امام کاظم علیه السلام فرمودند:...ابرهة بن مکسوم لشکری از فیل برای انهدام بیت الله حرام قبل از مبعث روانه کرد.عبد المطلب گفت:برای این خانه ربی است که جلوی آنرا خواهد گرفت پس اهل مکه را جمع نمود و دعا کردند و این بعد از خبر سیف بن ذی یرن بود. خدای تبارک و تعالی و بر سر آن‌ها دسته دسته پرندگانی ا بابیل فرستاد و آن‌ها را از مکه و اهل آن‌جادفع نمود.

عَنْ ابی مریم عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ أَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْراً أَبَابِيلَ تَرْمِيهِمْ بِحِجارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ** قَالَ كَانَ طَيْرٌ سَافٌّ جَاءَهُمْ مِنْ قِبَلِ الْبَحْرِ رُءُوسُهَا كَأَمْثَالِ رُءُوسِ السِّبَاعِ وَ أَظْفَارُهَا كَأَظْفَارِ السِّبَاعِ مِنَ الطَّيْرِ مَعَ كُلِّ طَائِرٍ ثَلَاثَةُ أَحْجَارٍ فِي رِجْلَيْهِ حَجَرَانِ وَ فِي مِنْقَارِهِ حَجَرٌ فَجَعَلَتْ تَرْمِيهِمْ بِهَا حَتَّى جُدِّرَتْ أَجْسَادُهُمْ فَقَتَلَهُمْ بِهَا وَ مَا كَانَ قَبْلَ ذَلِكَ رُئِيَ شَيْءٌ مِنَ الْجُدَرِيِّ وَ لَا رَأَوْا ذَلِكَ مِنَ الطَّيْرِ قَبْلَ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَ لَا بَعْدَهُ قَالَ وَ مَنْ أَفْلَتَ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ انْطَلَقَ حَتَّى إِذَا بَلَغُوا حَضْرَمَوْتَ وَ هُوَ وَادٍ دُونَ الْيَمَنِ أَرْسَلَ

اللهُ عَلَيْهِمْ سَيْلًا فَغَرَّقَهُمْ أَجْمَعِينَ قَالَ وَ مَا رُئِيَ فِي ذَلِكَ الْوَادِي مَاءٌ قَطُّ قَبْلَ ذَلِكَ الْيَوْمِ بِخَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً قَالَ فَلِذَلِكَ سُمِّيَ حَضْرَمَوْتَ حِينَ مَاتُوا فِيهِ. الكافي ۸/ ۸٤، ح ٤٤.

از ابو مریم روایت شده است که او گفت: از حضرت امام محمّد باقر علیه السلام درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ، تَرْمِيهِم بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ پرسیدم و ایشان فرمود: پرندگانی بودند که نزدیک به زمین پرواز می‌کردند و از جانب دریا به سوی آنان آمدند، سرهایشان همچون سر درندگان بود و چنگال‌هایشان همچون چنگال پرندگان درنده. هر یک سه سنگ با خود داشت، دو سنگ در دو پایش و سنگی بر منقارش. این پرندگان شروع به ریختن سنگ بر سر آن‌ها کردند، چنان که تن‌هایشان پر از آبله شد و از این بلا جان باختند. پیش از آن واقعه چنان آبله‌ای کس ندیده بود و پیش از آن روز و نیز پس از آن، چنان پرندگانی دیده نشد. کسانی که از آن جمع در آن روز جان سالم به در بردند، رو سوی حضرموت گذاشتند و چون به آن بیابان که پائین‌تر از یمن بود رسیدند، خداوند سیلی بر آنان فرستاد و همه را غرق کرد. حال آن که پیش از آن روز به مدّت پانزده سال هیچ آبی در آن بیابان دیده نشده بود. آن سرزمین بدین خاطر که جای‌گاه مَوت آنان شد، حضرموت نام گرفت.

۱۰۶. قریش

قریش ۱۰۴

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ (۱) إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ (۲) فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ (۳) الَّذِي أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَآمَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ (٤)

به‌نام خداوند رحمتگر مهربان. برای الفت دادن قریش (۱) الفتشان هنگام کوچ زمستان و تابستان [خدا پیلداران را نابود کرد] (۲) پس باید خداوند این خانه را بپرستند (۳) همان [خدایی] که در گرسنگی غذایشان داد و از بیم [دشمن] آسوده خاطرشان کرد (۴)

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام: نَزَلَتْ فِي قُرَيْشٍ لِأَنَّهُ كَانَ مَعَاشُهُمْ مِنَ الرِّحْلَتَيْنِ رِحْلَةٍ فِي الشِّتَاءِ إِلَى الْيَمَنِ وَ رِحْلَةٍ فِي الصَّيْفِ إِلَى الشَّامِ وَ كَانُوا يَحْمِلُونَ مِنْ مَكَّةَ الْأُدْمَ وَ اللِّبَاسَ وَ مَا يَقَعُ مِنْ نَاحِيَةِ الْبَحْرِ مِنَ الْفُلْفُلِ وَ غَيْرِهِ فَيَشْتَرُونَ بِالشَّامِ الثِّيَابَ و الدَّرْمَكَ وَ الْحُبُوبَ وَ كَانُوا يَتَأَلَّفُونَ فِي طَرِيقِهِمْ وَ يُثْبِتُونَ فِي الْخُرُوجِ فِي كُلِّ خُرْجَةٍ رَئِيساً مِنْ رُؤَسَاءِ قُرَيْشٍ وَ كَانَ مَعَاشُهُمْ مِنْ ذَلِك. تفسير القمّي ۲/ ٤٤٤.

امام صادق علیه السلام فرمودند:: این سوره درباره قریش نازل شد؛ چرا که قریشیان از راه دو سفر، زندگی خود را می‌گذراندند: سفری در زمستان به یمن و سفری در تابستان به شام. ایشان از مکّه، پوست و خشکبار و کالاهایی همچون فلفل و ... که از راه دریا آورده می‌شد، بار می‌گرفتند و در شام، جامه و آرد سفید و حبوبات می‌خریدند. آن‌ها در راه به یکدیگر می پیوستند و برای هر سفری که خارج می‌شدند، یکی از بزرگان قریش را رئیس خود می‌کردند و از این راه زندگی می‌گذراندند.

۱۰۷. الماعون

الماعون ۱-۷

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ (١) فَذَلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ (٢) وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ (٣) فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ (٤) الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ (٥) الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ (٦) وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ (٧)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. آیا کسی را که [روز] جزا را دروغ می خواند دیدی (۱) این همان کس است که یتیم را با سختی می راند (۲) و به خوراک دادن بینوا ترغیب نمی کند (۳) پس وای بر نمازگزارانی (۴) که از نمازشان غافلند (۵) آنان که ریا می کنند (۶) و از [دادن] زکات [و وسایل و مایحتاج خانه] خودداری می ورزند (۷)

عَنْ عَبْدِ اللهِ الرَّمَادِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ **أَ رَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ** قَالَ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ عليه السلام تأويل الآيات ۲/ ۸۵۵، ح ۱.

از عبد الله رمادی، از حضرت امام موسی کاظم علیه السلام، از پدر بزرگوارش علیه السلام، از جدّ بزرگوارش علیه السلام روایت کرده است که ایشان درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ فرمود: یعنی به ولایت امیر المؤمنین علیه السلام.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ قَالَ: سَأَلْتُ عَبْداً صَالِحاً عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَ **الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلاتِهِمْ ساهُونَ** قَالَ هُوَ التَّضْيِيعُ. الكافي ۳/ ۲۶۸

از محمّد بن فضیل روایت کرده است که وی گفت: از عبد صالح حضرت امام موسی کاظم علیه السلام درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ پرسیدم، ایشان فرمود: ضایع کردن حقّ نماز است.

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ فَمَنْ تَرَكَ صَلَاتَهُ مُتَعَمِّداً فَقَدْ هَدَمَ دِينَهُ وَ مَنْ تَرَكَ أَوْقَاتَهَا يَدْخُلُ الْوَيْلَ وَ الْوَيْلُ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ كَمَا قَالَ اللهُ تَعَالَى **فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلاتِهِمْ ساهُونَ**. بحار الأنوار ۷۹/ ۲۰۲

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: فرمودند نماز ستون دین است ؛ پس هر که نماز خود را عمدا نخواند، دین خود را تباه کرده است و هر که آن را در وقتش نخواند، به ویل درآید و ویل، درّه ای است در دوزخ، چنان که خداوند متعال فرموده است : فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلاتِهِمْ ساهُونَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَرَضَ لِلْفُقَرَاءِ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ فَرِيضَةً لَا يُحْمَدُونَ إِلَّا بِأَدَائِهَا وَ هِيَ الزَّكَاةُ بِهَا حَقَنُوا دِمَاءَهُمْ وَ بِهَا سُمُّوا مُسْلِمِينَ وَ لَكِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ حُقُوقاً غَيْرَ الزَّكَاةِ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَ **وَ الَّذِينَ فِي أَمْوالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ** فَالْحَقُّ الْمَعْلُومُ مِنْ غَيْرِ الزَّكَاةِ وَ هُوَ شَيْءٌ يَفْرِضُهُ الرَّجُلُ عَلَى نَفْسِهِ فِي مَالِهِ يَجِبُ عَلَيْهِ أَنْ يَفْرِضَهُ عَلَى قَدْرِ طَاقَتِهِ وَ سَعَةِ مَالِهِ

فَيُؤَدِّي الَّذِي فَرَضَ عَلَى نَفْسِهِ إِنْ شَاءَ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَ إِنْ شَاءَ فِي كُلِّ جُمْعَةٍ وَ إِنْ شَاءَ فِي كُلِّ شَهْرٍ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَيْضاً **أَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضاً حَسَناً** وَ هَذَا غَيْرُ الزَّكَاةِ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَيْضاً **يُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْناهُمْ سِرًّا وَ عَلانِيَةً** وَ الْمَاعُونَ أَيْضاً وَ هُوَ الْقَرْضُ يُقْرِضُهُ وَ الْمَتَاعُ يُعِيرُهُ وَ الْمَعْرُوفُ يَصْنَعُهُ وَ مِمَّا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَيْضاً فِي الْمَالِ مِنْ غَيْرِ الزَّكَاةِ.... الكافي ۳/ ۴۹۸، ح ۸.

امام صادق علیه السلام نقل کرده است که فرمود: خداوند تبارک و تعالی حقی را برای بینوایان در مال و ثروت ثروتمندان قرار داده که جز با ادا کردن آن حق که همان زکات دادن باشد، ذمّه آنان بَری نخواهد شد. در حقیقت، با پرداخت همین حق است که خون خویش را پاکیزه می کنند و در زمره مسلمانان قرار می گیرند. با این وصف، خداوند متعال در اموال ثروتمندان حقی دیگر غیر از زکات نیز نهاده است. خداوند در این باره فرموده است: وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ* لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ بنابراین آیه، حق معلوم، چیزی غیر از زکات است، یعنی چیزی است که آدمی آن را بر خویش و در مال خویش واجب می گرداند که واجب است به اندازه توان مالی و گشاد دستی اش آن را بپردازد. پس آن چه را که بر خود واجب گردانیده است، هر روز به جا می آورد. اگر خواست، می تواند در هر جمعه یا هر ماه آن را به جای آورد. خداوند عزّ و جلّ نیز در این زمینه فرموده است: وَأَقْرَضُوا اللهَ قَرْضًا حَسَنًاو این غیر از زکات است. خداوند متعال نیز فرموده است: وَأَنفَقُواْ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلاَنِيَةً ماعون نیز، و آن قرض است که قرض می دهد و متاع است که به عاریت می دهد و کار نیک است که انجام می دهد. از جمله چیزهایی که خداوند بر مال و ثروت واجب گردانیده و غیر از زکات است.

۱۰۸. الکوثر

الکوثر ۳-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ (۱) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ (۲) إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ (۳)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. ماتورا [چشمه] کوثر دادیم (۱) پس برای پروردگارت نمازگزار و قربانی کن (۲) دشمنت خود بی تبار خواهد بود (۳)

عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله ..... ثُمَّ قَالَ مَضَيْتُ مَعَ جَبْرَئِيلَ فَدَخَلْتُ الْبَيْتَ الْمَعْمُورَ فَصَلَّيْتُ فِيهِ رَكْعَتَيْنِ وَ مَعِي أُنَاسٌ مِنْ أَصْحَابِي عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ جُدُدٌ وَ آخَرُونَ عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ خُلْقَانٌ فَدَخَلَ أَصْحَابُ الْجُدُدِ وَ حُبِسَ أَصْحَابُ الْخُلْقَانِ ثُمَّ خَرَجْتُ فَانْقَادَ لِي نَهَرَانِ نَهَرٌ يُسَمَّى الْكَوْثَرَ، وَ نَهَرٌ يُسَمَّى الرَّحْمَةَ فَشَرِبْتُ مِنَ الْكَوْثَرِ وَ اغْتَسَلْتُ مِنَ الرَّحْمَةِ ثُمَّ انْقَادَا لِي جَمِيعاً حَتَّى دَخَلْتُ الْجَنَّةَ.... تفسير القمّي ۲/ ۱۰.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:.....سپس همراه جبرئیل به راه افتاده به بیت المعمور وارد شدم، و دو رکعت نماز خواندم، همراه من گروهی از یاران من بودند که لباس هایی تازه و نو پوشیده بودند و گروهی دیگر لباس های کهنه پوشیده بودند، ابتدا آنان که لباس نو و تازه پوشیده بودند آمدند و سپس آنان که لباس کهنه پوشیده بودند نشستند. سپس دو نهر برایم آشکار شد،

یکی به نام کوثر و دیگری رحمت، من از آب کوثر نوشیدم و در نهر رحمت غسل کردم، سپس آن نهرها مطیع من شدند تا این که وارد بهشت شدم.

عَنِ النَّبِي ﷺ ..... وَ هُوَ مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَاةِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ هَذَا اثْنَانِ قَالُوا نُوحٌ خَيْرٌ مِنْكَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ وَ لِمَ ذَلِكَ قَالُوا لِأَنَّهُ رَكِبَ فِي السَّفِينَةِ فَجَرَتْ عَلَى الْجُودِيِّ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لَقَدْ أُعْطِيتُ أَنَا أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ قَالُوا وَ مَا ذَاكَ قَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَعْطَانِي نَهَراً فِي السَّمَاءِ مَجْرَاهُ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ وَ عَلَيْهِ أَلْفُ أَلْفِ قَصْرٍ لَبِنَةٌ مِنْ ذَهَبٍ وَ لَبِنَةٌ مِنْ فِضَّةٍ حَشِيشُهَا الزَّعْفَرَانُ وَ رُضَاضُهَا الدُّرُّ وَ الْيَاقُوتُ وَ أَرْضُهَا الْمِسْكُ الْأَبْيَضُ فَذَاكَ خَيْرٌ لِي وَ لِأُمَّتِي وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى **إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ** قَالُوا صَدَقْتَ يَا مُحَمَّدُ وَ هُوَ مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَاةِ هَذَا خَيْرٌ مِنْ ذَاكَ..... الاحتجاج/ ۴۸ ۴۹.

در حدیث پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم با یهودیان آمده که یهودیان به ایشان عرض کردند: نوح برتر از تو بوده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: از چه روی این سخن را می‌گویید؟ عرض کردند: چون او بر کشتی سوار شد و کشتی او بر کوه جُودی گذشت. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: چیزی برتر از آن به من عطا شده است. عرض کردند: آن چیست؟ فرمود: خداوند عزّ و جلّ نهری در بهشت به من عطا فرموده که از زیر عرش می‌گذرد و هزار هزار قصر بر آن است که یک آجر آن زرّین است و آجری دیگر سیمین و گیاهش زعفران است و سنگریزه‌اش درّ و یاقوت است و زمینش از مشک سفید است و آن فضلی برای من و برای امّت من است و این کلام خداوند متعال است که فرمود: إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ . عرض کردند: راست گفتی ای محمّد! این در تورات نوشته شده و این فضیلت، از آن برتر است.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْعَبَّاسِ قَالَ لَمَّا نَزَلَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ **إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ** قَالَ لَهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام مَا هُوَ الْكَوْثَرُ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ نَهَرٌ أَكْرَمَنِيَ اللهُ بِهِ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام إِنَّ هَذَا النَّهَرَ شَرِيفٌ فَانْعَتْهُ لَنَا يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ نَعَمْ يَا عَلِيُّ الْكَوْثَرُ نَهَرٌ يَجْرِي تَحْتَ عَرْشِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَاؤُهُ أَشَدُّ بَيَاضاً مِنَ اللَّبَنِ وَ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَ أَلْيَنُ مِنَ الزُّبْدِ حَصَاؤُهُ الزَّبَرْجَدُ وَ الْيَاقُوتُ وَ الْمَرْجَانُ حَشِيشُهُ الزَّعْفَرَانُ تُرَابُهُ الْمِسْكُ الْأَذْفَرُ قَوَاعِدُهُ تَحْتَ عَرْشِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ ضَرَبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَدَهُ عَلَى جَنْبِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ قَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّ هَذَا النَّهَرَ لِي وَ لَكَ وَ لِمُحِبِّيكَ مِنْ بَعْدِي. أمالي الشيخ ۱/ ۶۷.

از عبد الله بن عبّاس روایت کرده است که وی گفت: چون إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ بر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد، حضرت امام علی علیه السلام به ایشان عرض کرد: کوثر چیست ای رسول خدا؟ ایشان فرمود: نهری است که خداوند مرا به آن گرامی داشته است. حضرت علی علیه السلام عرض کرد: به راستی که نهری شریف است. آن را برای ما وصف فرما ای رسول خدا! ایشان فرمود: البته ای علی! کوثر نهری است که به زیر عرش خداوند متعال جاری است. آبش سفیدتر از شیر و شیرین‌تر از عسل و نرم‌تر از کره است. سنگ‌های اطرافش از زبرجد و یاقوت و مرجان است و گیاهش زعفران است و خاکش از مشک تیزبوی است و پایه‌هایش به زیر عرش خداوند است که یادش بلند مرتبه و با شکوه باد. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم دست بر پهلوی امیر مؤمنان علیه السلام زد و فرمود: ای علی! این نهر از برای من است و از برای تو و از برای دوستداران تو پس از من.

عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: سَأَلْتُ الصَّادِقَ عليه السلام مَا النَّحْرُ فَرَفَعَ يَدَيْهِ إِلَى صَدْرِهِ فَقَالَ هَكَذَا ثُمَّ رَفَعَهُمَا فَوْقَ ذَلِكَ فَقَالَ هَكَذَا يَعْنِي اسْتَقْبَلَ بِيَدَيْهِ الْقِبْلَةَ فِي اسْتِفْتَاحِ الصَّلَاةِ. عوالي اللآلي ۲/ ٤٦، ح ۱۲۰.

از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ پرسیدم. ایشان با دست نشان داد و فرمود: یعنی در افتتاح نماز، با بالا آوردن دستانش در برابر صورتش رو سوی قبله کند.

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِي عليه السلام .... وَ أَمَّا أَنْتَ يَا عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ الشَّانِئِ اللَّعِينِ الْأَبْتَرِ فَإِنَّمَا أَنْتَ كَلْبٌ أَوَّلُ أَمْرِكَ أَنَّ أُمَّكَ بَغِيَّةٌ وَ أَنَّكَ وُلِدْتَ عَلَى فِرَاشٍ مُشْتَرَكٍ فَتَحَاكَمَتْ فِيكَ رِجَالُ قُرَيْشٍ مِنْهُمْ أَبُو سُفْيَانَ بْنُ الْحَرْبِ وَ الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ وَ عُثْمَانُ بْنُ الْحَارِثِ وَ النَّضْرُ بْنُ الْحَارِثِ بْنِ كَلْدَةَ وَ الْعَاصُ بْنُ وَائِلٍ كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّكَ ابْنُهُ فَغَلَبَهُمْ عَلَيْكَ مِنْ بَيْنِ قُرَيْشٍ أَلْأَمُهُمْ حَسَباً وَ أَخْبَثُهُمْ مَنْصَباً وَ أَعْظَمُهُمْ بُغْيَةً ثُمَّ قُمْتَ خَطِيباً وَ قُلْتَ أَنَا شَانِئُ مُحَمَّدٍ وَ قَالَ الْعَاصُ بْنُ وَائِلٍ إِنَّ مُحَمَّداً رَجُلٌ أَبْتَرُ لَا وَلَدَ لَهُ فَلَوْ قَدْ مَاتَ انْقَطَعَ ذِكْرُهُ فَأَنْزَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **إِنَّ شانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ** وَ كَانَتْ أُمُّكَ تَمْشِي إِلَى عَبْدِ قَيْسٍ تَطْلُبُ الْبُغْيَةَ تَأْتِيهِمْ فِي دُورِهِمْ وَ رِحَالِهِمْ وَ بُطُونِ أَوْدِيَتِهِم..... الإحتجاج/ ۲۷٦.

امام حسن علیه السلام فرمودند:.....و امّا تو ای عمرو پسر عاص، ای بدگوی لعین ابتر ، تو فقط به سگ مانی، ابتدای کار تو با مادرت که بدکاره بود شروع شد، و تو بر فراشی مشترک تولّد یافتی، و در باره ولایت و سرپرستی تو مردانی از قریش ادّعا نمودند بنامهای: أبو سفیان بن حرب، ولید بن مغیره، و عثمان بن حارث، و نضر بن حارث بن کلده، و عاص بن وائل، و هر کدامشان تو را فرزند خود می دانست، و دست آخر پدرت کسی شد که در حسب از همه پست تر،و در منصب از همه خبیث تر و خلاصه بدکاره ترینشان بود، سپس تو برای سخنرانی برخاسته و گفتی: من بدگوی محمّد هستم، و پدرت عاص گفت: محمّد مردی بی دنباله است و پسری ندارد، که اگر بمیرد نسلش منقطع خواهد شد، در اینجا خداوند آیه إِنَّ شانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ را نازل فرمود، و این در حالی بود که مادرت هنوز نزد عبد قیس رفته و خواهان فسادکاری بود و در جایجای آن‌جاخود فروشی می کرد،...

عَنْ مَالِكِ بْنِ ضَمْرَةَ الرُّؤَاسِيِ عَنْ أَبُو ذَرٍّ قَالَ: ... أَ لَسْتُمْ تَشْهَدُونَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله قَالَ شَرُّ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ اثْنَا عَشَرَ سِتَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ سِتَّةٌ مِنَ الْآخِرِينَ ثُمَّ سَمَّى السِّتَّةَ مِنَ الْأَوَّلِينَ ابْنَ آدَمَ الَّذِي قَتَلَ أَخَاهُ وَ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ وَ قَارُونَ وَ السَّامِرِيَّ وَ الدَّجَّالَ اسْمُهُ فِي الْأَوَّلِينَ وَ يَخْرُجُ فِي الْآخِرِينَ وَ أَمَّا السِّتَّةُ مِنَ الْآخِرِينَ فَالْعِجْلُ وَ هُوَ نَعْثَلٌ وَ فِرْعَوْنُ وَ هُوَ مُعَاوِيَةُ وَ هَامَانُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ هُوَ زِيَادٌ وَ قَارُونُهَا وَ هُوَ سَعِيدٌ وَ السَّامِرِيُّ وَ هُوَ أَبُو مُوسَى عَبْدُ اللهِ بْنُ قَيْسٍ لِأَنَّهُ قَالَ كَمَا قَالَ سَامِرِيُّ قَوْمِ مُوسَى **لا مِساسَ** أَيْ لَا قِتَالَ وَ الْأَبْتَرُ وَ هُوَ عَمْرُو بْنُ الْعَاص الخصال/ ٤٥٨، ح ۲.

مالک بن ضمرة الرواى از ابوذر روایت کند که گفت: آیا شما گواه نیستید که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود. بدترین خلق اولین و آخرین دوازده تن‌اند، شش تن از گذشتگان و پیروان کهن و شش تن از پیروان من. شش تن از پیروان گذشته را نام برد و گفت: فرزند آدم که برادر خود را کشت، و فرعون و هامان و قارون و سامری و دجال که نامش در پیروان گذشته آمده لیک در آخر الزمان بیرون آید. و اما شش تن که از آخرین پیروان این امت که گوساله است که نعثل باشد، و فرعون است که معاویه باشد و هامان این امت است که زیاد باشد، قارون این امت است که سعید بن عاص باشد و سامری این امت است که ابو موسی اشعری، عبد اللهبن قیس باشد. چون او نیز مانند سامری‌ست که گفت: نباید نبرد کرد، و ابتر است که عمرو عاص باشد.

عليّ بن إبراهيم : قَالَ: دَخَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْمَسْجِدَ وَ فِيهِ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ وَ الْحَكَمُ بْنُ أَبِي الْعَاصِ قَالَ عَمْرٌو: يَا أَبَا الْأَبْتَرِ وَ كَانَ الرَّجُلُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ سُمِّيَ أَبْتَرَ، ثُمَّ قَالَ عَمْرٌو: إِنِّي لَأَشْنَأُ مُحَمَّداً أَيْ أُبْغِضُهُ فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ ﷺ **إِنَّا أَعْطَيْناكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَ انْحَرْ** إِلَى قَوْلِهِ **إِنَّ شانِئَكَ** أَيْ مُبْغِضَكَ عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ **هُوَ الْأَبْتَرُ** يَعْنِي لَا دِينَ لَهُ وَ لَا نَسَبَ. تفسير القمّي ۲/ ۴۴۵.

علی بن ابراهیم، گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم داخل مسجد شد، حال آن که عمرو بن عاص و حکم بن ابی عاص آن جا بودند. عمرو گفت: ای ابا الأبتر! در زمان جاهلیت رسم بود که چون کسی پسر نداشت، او را ابتر می‌نامیدند. سپس عمرو گفت: محمّد صلی الله علیه و آله و سلم را شنائت کردم، یعنی با او دشمنی کردم. آن گاه خداوند بر رسولش صلی الله علیه و آله و سلم نازل فرمود: إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ، فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ، إِنَّ شَانِئَكَ یعنی دشمنت عمرو بن عاص هُوَ الْأَبْتَرُ یعنی نه دینی دارد و نه تباری.

۱۰۹. الکافرون

الکافرون ۶-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ (۱) لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ (۲) وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ (۳) وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدتُّمْ (۴) وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ (۵) لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ (۶)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. بگو ای کافران (۱) آن چه می پرستید نمی پرستم (۲) و آن چه می پرستم شما نمی پرستید (۳) و نه آن چه پرستیدید من می پرستم (۴) و نه آن چه می پرستم شما می پرستید (۵) دین شما برای خودتان و دین من برای خودم (۶)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا قَرَأْتَ **قُلْ يا أَيُّهَا الْكافِرُونَ** فَقُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَ إِذَا قُلْتَ **لا أَعْبُدُ ما تَعْبُدُونَ** فَقُلْ أَعْبُدُ اللهَ وَحْدَهُ وَ إِذَا قُلْتَ **لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِيَ دِينِ** فَقُلْ رَبِّيَ اللهُ وَ دِينِيَ الْإِسْلَامُ.. مجمع البيان ۵/ ۵۵۳

امام صادق علیه السلام فرمودند" وقتی قرائت کردی قُلْ يا أَيُّهَا الْكافِرُونَ بگو ای کافران و چون گفتی لا أَعْبُدُ ما تَعْبُدُونَ بگو خدای یگانه را میپرستم و چون گفتی لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِيَ دِينِ بگو رب من الله است و دینم اسلام.

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مِينَا عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ أَصْحَابِهِ أَنَّ نَفَراً مِنْ قُرَيْشٍ اعْتَرَضُوا لِرَسُولِ اللهِ ﷺ مِنْهُمْ عُتْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ وَ أُمَيَّةُ بْنُ خَلَفٍ وَ الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ وَ الْعَاصُ بْنُ سَعِيدٍ فَقَالُوا يَا مُحَمَّدُ هَلُمَّ فَلْنَعْبُدْ مَا تَعْبُدُ وَ تَعْبُدُ مَا نَعْبُدُ وَ نَشْتَرِكُ نَحْنُ وَ أَنْتَ فِي الْأَمْرِ فَإِنْ يَكُنِ الَّذِي نَحْنُ عَلَيْهِ الْحَقَّفَقَدْ أَخَذْتَ بِحَظِّكَ مِنْهُ وَ إِنْ يَكُنِ الَّذِي أَنْتَ عَلَيْهِ الْحَقَّ فَقَدْ أَخَذْنَا بِحَظِّنَا مِنْهُ فَأَنْزَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **قُلْ يا أَيُّهَا الْكافِرُونَ لا أَعْبُدُ ما تَعْبُدُونَ وَ لا أَنْتُمْ عابِدُونَ ما أَعْبُدُ** إِلَى آخِرِ السُّورَةِ أمالي الشيخ ۱/ ۱۸.

سعید بن مینا از گروهی از یارانش روایت کند که گفت: تنی چند از قریش از جمله عتبة بن ربیعه و امیّة بن خلف و ولید بن مغیره و عاص بن سعید راه را بر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم گرفتند و گفتند: ای محمّد بیا تا ما معبود تو را بپرستیم و تو نیز معبود ما را بپرست و با هم در امر شریک گردیم، پس اگر ما بر حقّ بودیم تو بهره خود را از آن یافته‌ای، و اگر تو بر حقّ بودی ما نیز به بهره خود از آن رسیده‌ایم. خدا تبارک و تعالی این آیه را فرستاد: قُلْ يا أَيُّهَا الْكافِرُونَ لا أَعْبُدُ ما تَعْبُدُونَ وَ لا أَنْتُمْ عابِدُونَ ما أَعْبُدُ تا آخر سوره ...

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ قَالَ سَأَلَ أَبُو شَاكِرٍ أَبَا جَعْفَرٍ الْأَحْوَلَ عَنْ قَوْلِ اللهِ تَعَالَى: **قُلْ يا أَيُّهَا الْكافِرُونَ لا أَعْبُدُ ما تَعْبُدُونَ وَ لا أَنْتُمْ عابِدُونَ ما أَعْبُدُ وَ لا أَنا عابِدٌ ما عَبَدْتُمْ وَ لا أَنْتُمْ عابِدُونَ ما أَعْبُدُ** فَهَلْ يَتَكَلَّمُ الْحَكِيمُ بِمِثْلِ هَذَا الْقَوْلِ وَ يُكَرِّرُهُ مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ فَلَمْ يَكُنْ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ الْأَحْوَلِ فِي ذَلِكَ جَوَابٌ، فَدَخَلَ الْمَدِينَةَ فَسَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ كَانَ سَبَبَ نُزُولِهَا وَ تَكْرَارِهَا أَنَّ قُرَيْشاً قَالَتْ لِرَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله تَعْبُدُ آلِهَتَنَا سَنَةً وَ نَعْبُدُ إِلَهَكَ سَنَةً، وَ تَعْبُدُ آلِهَتَنَا سَنَةً وَ نَعْبُدُ إِلَهَكَ سَنَةً فَأَجَابَهُمُ اللهُ بِمِثْلِ مَا قَالُوا فَقَالَ فِيمَا قَالُوا تَعْبُدُ آلِهَتَنَا سَنَةً **قُلْ يا أَيُّهَا الْكافِرُونَ لا أَعْبُدُ ما تَعْبُدُونَ** وَ فِيمَا قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ سَنَةً **وَ لا أَنْتُمْ عابِدُونَ ما أَعْبُدُ** وَ فِيمَا قالوا تعبد آلهتنا سنة **و لا أنا عابد ما عبدتم** وَ فِيمَا قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ سَنَةً **وَ لا أَنْتُمْ عابِدُونَ ما أَعْبُدُ لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِيَ دِينِ** قَالَ فَرَجَعَ أَبُو جَعْفَرٍ الْأَحْوَلُ إِلَى أَبِي شَاكِرٍ فَأَخْبَرَهُ بِذَلِك. تفسير القمّي ۲/ ٤٤٥ ٤٤٦.

محمّد بن ابی عمیر روایت کرده است که وی گفت: ابو شاکر از ابو جعفر احول درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ، لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ، وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ پرسید: آیا خردمند همانند این سخن را بر زبان می‌آورد و سپس پی‌درپی آن را تکرار کند؟ ابو جعفر احول برای این سؤال پاسخی نداشت، از این رو به مدینه رفت و از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام در این باره پرسید و ایشان فرمود: سبب نزول این سوره و این تکرار، این بود که قریشیان به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم عرض کردند: یک سال تو خدایان ما را بپرست و یک سال ما خدای تو را می پرستیم و یک سال تو خدایان ما را بپرست و یک سال ما خدای تو را می پرستیم. آن گاه خداوند همانند آن چه را گفتند، به آنان پاسخ داد و درباره این سخن که گفتند: یک سال تو خدایان این سخن که گفتند: یک سال ما خدای تو را می پرستیم، فرمود: وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ و درباره این سخن که گفتند: یک سال تو خدایان ما را بپرست، فرمود: وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ و درباره این سخن که گفتند: یک سال ما خدای تو را می پرستیم، فرمود: وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُد، لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ . آن گاه ابو جعفر احول به سوی ابو شاکر بازگشت و او را از این امر آگاه ساخت.

۱۱۰. النّصر

النّصر ۳-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ وَالْفَتْحُ (۱) وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللهِ أَفْوَاجًا (۲) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ ۚ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا (۳)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. چون یاری خدا و پیروزی فرا رسد (۱) و ببینی که مردم دسته دسته در دین خدا در آیند (۲) پس به ستایش پروردگارت نیایشگر باش و از او آمرزش خواه که وی همواره توبه پذیر است (۳)

علیّ بن إبراهیم قَالَ: نَزَلَتْ بِمِنًى فِي حِجَّةِ الْوَدَاعِ **إِذا جاءَ نَصْرُ اللهِ وَ الْفَتْحُ** فَلَمَّا نَزَلَتْ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ نُعِيَتْ إِلَيَّ نَفْسِي فَجَاءَ إِلَى مَسْجِدِ الْخَيْفِ فَجَمَعَ النَّاسَ ثُمَّ قَالَ: نَضَرَ اللهُ امْرَأً سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاهَا وَ بَلَّغَهَا مَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا فَرُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ غَيْرُ فَقِيهٍ وَ رُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ، ثَلَاثٌ لَا يُغِلُّ عَلَيْهِ قَلْبُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ أخلص [إِخْلَاصُ] الْعَمَلِ للهِ وَ النَّصِيحَةُ لِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَ اللُّزُومُ لِجَمَاعَتِهِمْ فَإِنَّ دَعْوَتَهُمْ مُحِيطَةٌ مَنْ وَرَاءَهُمْ، أَيُّهَا النَّاسُ! إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا وَ لَنْ تَزِلُّوا، كِتَابَ اللهِ وَ عِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي، فَإِنَّهُ قَدْ نَبَّأَنِي اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ أَنَّهُمَا لَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ، كَإِصْبَعَيَّ هَاتَيْنِ جَمَعَ بَيْنَ سَبَّابَتَيْهِ وَ لَا أَقُولُ كَهَاتَيْنِ وَ جَمَعَ بَيْنَ سَبَّابَتِهِ وَ الْوُسْطَى فَيَفْضُلُ هَذِهِ عَلَى هَذِهِ. تفسير القمّي ۲/ ٤٤٧.

علی بن ابراهیم گفت: در حجّه الوداع در مِنی نازل شد إِذَا جَاء نَصْرُ اللهِ وَالْفَتْحُ و آن گاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: خبر مرگم رسید. سپس به مسجد خِیف رفت و مردم را گرد آورد و فرمود: خداوند یاری کند کسی را که سخن مرا بشنود و به خاطر بسپارد و به کسانی که نشنیده‌اند برساند. چه بسا حمل کننده فقه که خود فقیه نیست و چه بسا رساننده فقه به کسی که وی از او فقیه‌تر است. سه چیز است که دل هیچ مسلمانی بر آن‌ها خیانت نمی‌کند: خالص کردن عمل از برای خدا، خیرخواهی از برای پیشوایان مسلمانان و همراهی با جماعت ایشان؛ چرا که فرا خواندن آن ها، هر که را پشت ایشان است، شامل می‌شود. ای مردم! من دو چیز گرانبها را در میان شما بر جا می‌گذارم که تا آن گاه که به آن دو چنگ زنید، هرگز گمراه نشوید و به لغزش نیافتید: کتاب خدا و عترت و اهل بیتم را. خداوند مهربان آگاه که یادش بلند مرتبه و با شکوه باد مرا خبر داد که آن دو از هم جدا نخواهند شد تا آن که در کنار حوض همچون این دو بر من وارد شوند و میان دو انگشت سبّابه خود راجمع کرد و نمی‌گویم همچون این دو و میان انگشت سبّابه و میانه را جمع کرد چرا که یکی از این دو از دیگری برتر است.

۱۱۱. المسد

المسد ۱-۵

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ (۱) مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ (۲) سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ (۳) وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ (٤) فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ (۵)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. بریدۀ باد دودست ابولهب و مرگ بر او باد (۱) دارایی او و آن چه اندوخت سودش نکرد (۲) بزودی در آتشی پرزبانه در آید (۳) وزنش آن هیمه کش [آتش فروز] (۴) برگردنش طنابی از لیف خرماست (۵)

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَر عليه السلام (وَ مِنْ ذَلِكَ): أَنَّ أُمَّ جَمِيلٍ امْرَأَةُ أَبِي لَهَبٍ أَتَتْهُ حِينَ نَزَلَتْ سُورَةُ (تَبَّتْ) وَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي قُحَافَةَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، هَذِهِ أُمُّ جَمِيلٍ مُحْفَظَةٌ أَيْ مُغْضَبَةٌ تُرِيدُكَ وَ مَعَهَا حَجَرٌ تُرِيدُ أَنْ تَرْمِيَكَ بِهِ. فَقَالَ: إِنَّهَا لَا تَرَانِي. فَقَالَتْ لِأَبِي بَكْرٍ: أَيْنَ صَاحِبُكَ؟ قَالَ: حَيْثُ شَاءَ اللهُ. قَالَتْ: لَقَدْ جِئْتُهُ، وَ لَوْ أَرَاهُ لَرَمَيْتُهُ، فَإِنَّهُ هَجَانِي، وَ اللَّاتِ وَ الْعُزَّى إِنِّي لَشَاعِرَةٌ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللهِ، لَمْ تَرَكَ؟ قَالَ: لَا، ضَرَبَ اللهُ بَيْنِي وَ بَيْنَهَا حِجَابا. قرب الإسناد/ ۱۴۰.

موسی بن جعفر علیه السلام فرمودند: ام جمیل همسر ابو لهب است که وقتی سوره تبت نازل شد، نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمد در حالی که ابو بکر پسر ابو قحافه نیز در حضور آن جناب بود، عرضه داشت یا رسول الله، ام جمیل است که با خشم می آید، و چه خشمی ! گویا قصد اذیت تو را دارد، چون سنگی به دست گرفته می خواهد آن را به طرف تو پرتاب کند. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: او مرا نمی بیند. ابو بکر اضافه می کند ام جمیل نزدیك آمد و از من پرسید رفیقت کجا است ؟ گفتم آنجایی که خدا خواسته است. گفت : من به سر وقت او آمده ام اگر او را ببینم این سنگ را به سویش می افکنم، چون او مرا هجو کرده، به لات و عزی سوگند که من زنی شاعر هستم ، ، ابو بکر از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پرسید: راستی او تو را ندید؟ فرمود: نه، خدای تعالی حجابی بین من و او انداخت، و مانع دیدنش شد.

عليّ بن إبراهيم : **تَبَّتْ يَدا أَبِي لَهَبٍ** قال: أَيْ خَسِرَتْ، لَمَّا اجْتَمَعَ مَعَ قُرَيْشٍ فِي دَارِ النَّدْوَةِ وَ بَايَعَهُمْ عَلَى قَتْلِ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ كَانَ كَثِيرَ الْمَالِ فَقَالَ اللهُ: **ما أَغْنى عَنْهُ مالُهُ وَ ما كَسَبَ سَيَصْلى ناراً ذاتَ لَهَبٍ** عَلَيْهِ فَتُحْرِقُهُ **وَ امْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ** قَالَ: كَانَتْ أُمُّ جَمِيلٍ بِنْتُ صَخْرٍ، وَ كَانَتْ تَنِمُّ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَ تَنْقُلُ أَحَادِيثَهُ إِلَى الْكُفَّارِ، **حَمَّالَةَ الْحَطَبِ** أَيِ احْتَطَبَتْ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ **فِي جِيدِها** أَيْ فِي عُنُقِهَا **حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ** أَيْ مِنْ نَارٍ، وَ كَانَ اسْمُ أَبِي لَهَبٍ عَبْدَ مَنَافٍ فَكَنَّاهُ اللهُ لِأَنَّ مَنَافاً صَنَمٌ يَعْبُدُونَهُ. تفسير القمّي ۲/ ۴۴۸.

علی بن ابراهیم درباره کلام خداوند متعال: تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ گفت: یعنی زیانکار باد؛ چون ابو لهب با قریشیان در دار النّدوه گرد آمد و با آنان هم‌پیمان شد تا حضرت محمّد صلی الله علیه و آله و سلم را به قتل رسانند، حال آن که او مال بسیار داشت، خداوند متعال فرمود: مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ، سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ او را در میان می‌گیرد و می‌سوزاند وَامْرَأَتُهُ ، أمّ جمیل، دختر صخره بود، او علیه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم سخن چینی می‌کرد و سخنان ایشان را به گوش کافران می‌رساند حَمَّالَةَ الْحَطَبِ یعنی چوب و خار و خاشاک جمع می‌کرد و بر راه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌ریخت فِي جِيدِهَا یعنی در گردنش حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ یعنی از آتش. نام ابو لهب، عبد مناف بود و خداوند عزّ و جلّ این کنیه بر او نهاد؛ چرا که مناف اسم بتی بود که آنان می‌پرستیدند.

۱۱۲. الإخلاص

الإخلاص ۴-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ (۱) اللهُ الصَّمَدُ (۲) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (۳) وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ (٤)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. بگو اوست خدای یگانه (۱) خدای صمد [ثابت متعالی] (۲) [کسی را] نزاده و زاده نشده است (۳) و هیچ کس او را همتا نیست (۴)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ** قَالَ **قُلْ** أَيْ أَظْهِرْ مَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَ نَبَّأْنَاكَ بِهِ بِتَأْلِيفِ الْحُرُوفِ الَّتِي قَرَأْنَاهَا لَكَ لِيَهْتَدِيَ بِهَا مَنْ **أَلْقَى السَّمْعَ وَ هُوَ شَهِيدٌ** وَ **هُوَ** اسْمٌ مَكْنِيٌّ مُشَارٌ إِلَى غَائِبٍ فَالْهَاءُ تَنْبِيهٌ عَلَى مَعْنًى ثَابِتٍ وَ الْوَاوُ إِشَارَةٌ إِلَى الْغَائِبِ عَنِ الْحَوَاسِّ كَمَا أَنَّ قَوْلَكَ هَذَا إِشَارَةٌ إِلَى الشَّاهِدِ عِنْدَ الْحَوَاسِ وَ ذَلِكَ أَنَّ الْكُفَّارَ نَبَّهُوا عَنْ آلِهَتِهِمْ بِحَرْفِ إِشَارَةِ الشَّاهِدِ الْمُدْرَكِ فَقَالُوا هَذِهِ آلِهَتُنَا الْمَحْسُوسَةُ الْمُدْرَكَةُ بِالْأَبْصَارِ فَأَشِرْ أَنْتَ يَا مُحَمَّدُ إِلَى إِلَهِكَ الَّذِي تَدْعُو إِلَيْهِ حَتَّى نَرَاهُ وَ نُدْرِكَهُ وَ لَا نَأْلَهَ فِيهِ فَأَنْزَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ** فَالْهَاءُ تَثْبِيتٌ لِلثَّابِتِ وَ الْوَاوُ إِشَارَةٌ إِلَى الْغَائِبِ عَنْ دَرْكِ الْأَبْصَارِ وَ لَمْسِ الْحَوَاسِّ وَ أَنَّهُ تَعَالَى عَنْ ذَلِكَ بَلْ هُوَ مُدْرِكُ الْأَبْصَارِ وَ مُبْدِعُ الْحَوَاسِّ. التوحيد/ ۸۸، ح ۱.

از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام، از پدر بزرگوارش حضرت امام محمّد باقر علیه السلام روایت کرده است که ایشان درباره کلام خداوند متعال: قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ فرمود: بگو، یعنی آشکار کن آن چه را بر تو وحی کردیم و تو را با آن فرستادیم. با همان تألیف حروف که ما برایت خواندیم تا کسانی که أَلْقَى السَّمْعَ وَ هُوَ شَهِيدٌ وَ هُوَ ، با آن هدایت شوند و هو ، اسمی است به کنایه که اشاره به غایب دارد. هاء، حرف تنبیه است بر معنایی ثابت و واو، اشاره به غایب از حواسّ است. همان گونه که سخن تو هذا ، اشاره به حاضر نزد حواسّ است. این بدان سبب است که کافران با حرف اشاره به حاضر ادراک شده، از خدایان خود خبر دادند و گفتند: این‌ها خدایان محسوس ما هستند که دیده‌ها درکشان می‌کنند ، پس تو نیز – ای محمّد صلی الله علیه و آله و سلم! به خدای خود که ما را به سویش فرا می‌خوانی، اشاره کن تا او را ببینیم و درکش کنیم و درباره‌اش سرگردان نشویم. در آن هنگام خداوند تبارک و تعالی نازل فرمود: قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ . پس هاء، تثبیت ثابت است و واو، اشاره به غایب از دریافت دیده‌ها و لمس حواسّ است و خداوند از این درک والاتر است، بل‌که او خود، دیده‌ها را در می‌یابد و حواسّ را پدید می‌آورد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ: رَأَيْتُ الْخَضِرَ عليه السلام فِي الْمَنَامِ قَبْلَ بَدْرٍ بِلَيْلَةٍ فَقُلْتُ لَهُ عَلِّمْنِي شَيْئاً أُنْصَرُ بِهِ عَلَى الْأَعْدَاءِ فَقَالَ قُلْ يَا هُوَ يَا مَنْ لَا هُوَ إِلَّا هُوَ فَلَمَّا أَصْبَحْتُ قَصَصْتُهَا عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَ لِي يَا عَلِيُّ عُلِّمْتَ الِاسْمَ الْأَعْظَمَ فَكَانَ عَلَى لِسَانِي يَوْمَ بَدْرٍ وَ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَرَأَ **قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ** فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ يَا هُوَ يَا مَنْ لَا هُوَ إِلَّا هُوَ اغْفِرْ لِي وَ انْصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ وَ كَانَ عَلِيٌّ عليه السلام يَقُولُ ذَلِكَ يَوْمَ صِفِّينَ وَ هُوَ يُطَارِدُ فَقَالَ لَهُ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا هَذِهِ الْكِنَايَاتُ قَالَ اسْمُ اللهِ الْأَعْظَمُ وَ عِمَادُ التَّوْحِيدِ للهِ لَا إِلَهَ

إِلَّا هُوَ ثُمَّ قَرَأَ **شَهِدَ اللهُ أَنَّهُ لا إِلهَ إِلَّا هُوَ** وَ آخِرَ الْحَشْرِ ثُمَّ نَزَلَ فَصَلَّى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الزَّوَالِ قَالَ وَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **اللهُ** مَعْنَاهُ الْمَعْبُودُ الَّذِي يَأْلَهُ فِيهِ الْخَلْقُ وَ يُؤْلَهُ إِلَيْهِ وَ اللهُ هُوَ الْمَسْتُورُ عَنْ دَرْكِ الْأَبْصَارِ الْمَحْجُوبُ عَنِ الْأَوْهَامِ وَ الْخَطَرَاتِ. التوحيد/ ۸۹، ح ۲.

امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام فرمودند: یک شب پیش از جنگ بدر حضرت خضر علیه السلام را در خواب دیدم. به او گفتم: چیزی مرا بیاموز که با آن بر دشمنان پیروز شوم. او گفت: بگو: یا هو یا من لا هو إله هو. چون صبح شد، این خواب را برای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم تعریف کردم. ایشان فرمود: ای علی! اسم اعظم را به تو آموخته اند. این سخن در روز بدر بر زبان من بود. امیر مؤمنان علیه السلام قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ را خواند و چون آن را به پایان رساند، فرمود: یا هو یا من لا هو الّا هو، اغفر لی و انصرنی علی القوم الکافرین.ایشان در روز صفّین نیز این سخن را می‌گفت و حمله‌ور می‌شد. در آن دم عمّار بن یاسر عرض کرد: ای امیر مؤمنان! این کنایه ها چیست؟ فرمود: اسم اعظم خداوند و ستون یگانگی خداوندی است که هیچ خدایی جز او نیست. آن گاه ایشان شَهِدَ اللهُ أَنَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ خدا گواهی می دهد که جز او هیچ معبودی نیست و آیات آخر سوره حشر را قرائت فرمود و سپس از مرکبش پیاده شد و چهار رکعت نماز پیش از غروب به جای آورد. و امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: الله یعنی آن معبود که آفریدگان در او سرگردانند و به سویش الوهیت می‌جویند و الله از دریافت دیده‌ها پنهان است و از پندارها و خاطرها پوشیده است.

قَالَ الْبَاقِرُ عليه السلام اللهُ مَعْنَاهُ الْمَعْبُودُ الَّذِي أَلِهَ الْخَلْقُ عَنْ دَرْكِ مَاهِيَّتِهِ وَ الْإِحَاطَةِ بِكَيْفِيَّتِهِ. التوحيد/ ۸۹، ح ۲.

حضرت امام محمّد باقر علیه السلام فرمود: الله یعنی آن معبود که آفریدگان از دریافتن چیستی او و فرا گرفتن چگونگی‌اش سرگردانند.

عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ شُرَيْحِ بْنِ هَانِئٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: إِنَّ أَعْرَابِيّاً قَامَ يَوْمَ الْجَمَلِ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَ تَقُولُ إِنَّ اللهَ وَاحِدٌ قَالَ فَحَمَلَ النَّاسُ عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَعْرَابِيُّ أَ مَا تَرَى مَا فِيهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ تَقَسُّمِ الْقَلْبِ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام دَعُوهُ فَإِنَّ الَّذِي يُرِيدُهُ الْأَعْرَابِيُّ هُوَ الَّذِي نُرِيدُهُ مِنَ الْقَوْمِ ثُمَّ قَالَ يَا أَعْرَابِيُّ إِنَّ الْقَوْلَ فِي أَنَّ اللهَ وَاحِدٌ عَلَى أَرْبَعَةِ أَقْسَامٍ فَوَجْهَانِ مِنْهَا لَا يَجُوزَانِ عَلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ وَجْهَانِ يَثْبُتَانِ فِيهِ فَأَمَّا اللَّذَانِ لَا يَجُوزَانِ عَلَيْهِ فَقَوْلُ الْقَائِلِ وَاحِدٌ يَقْصِدُ بِهِ بَابَ الْأَعْدَادِ فَهَذَا مَا لَا يَجُوزُ لِأَنَّ مَا لَا ثَانِيَ لَهُ لَا يَدْخُلُ فِي بَابِ الْأَعْدَادِ أَ مَا تَرَى أَنَّهُ كَفَرَ مَنْ قَالَ **ثالِثُ ثَلاثَةٍ** وَ قَوْلُ الْقَائِلِ هُوَ وَاحِدٌ مِنَ النَّاسِ يُرِيدُ بِهِ النَّوْعَ مِنَ الْجِنْسِ فَهَذَا مَا لَا يَجُوزُ عَلَيْهِ لِأَنَّهُ تَشْبِيهٌ وَ جَلَّ رَبُّنَا عَنْ ذَلِكَ وَ تَعَالَى وَ أَمَّا الْوَجْهَانِ اللَّذَانِ يَثْبُتَانِ فِيهِ فَقَوْلُ الْقَائِلِ هُوَ وَاحِدٌ لَيْسَ لَهُ فِي الْأَشْيَاءِ شِبْهٌ كَذَلِكَ رَبُّنَا وَ قَوْلُ الْقَائِلِ إِنَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَحَدِيُّ الْمَعْنَى يَعْنِي بِهِ أَنَّهُ لَا يَنْقَسِمُ فِي وُجُودٍ وَ لَا عَقْلٍ وَ لَا وَهْمٍ كَذَلِكَ رَبُّنَا عَزَّ وَ جَلَّ.. التوحيد/ ۸۹، ح ۲.

مقدام بن شریح بن هانی از پدرش که گفت در روز جنگ جمل یکی از بادیه نشینان بسوی امیر المؤمنین علیه السلام برخاست و عرض کرد که یا امیر المؤمنین آیا میگوئی که خدا یکیست پس مردم بر او حمله کردند و اعتراض نمودند و گفتند که ای اعرابی آیا نمی بینی آن‌چه را که امیر المؤمنین در آنست از پریشانی دل و پراکندگی حواس امیر المؤمنین علیه السلام فرمود که او را واگذارید و باو کار مدارید پس بدرستی که آن‌چه اعرابی می‌خواهد همانست که ما آن را از این گروه میخواهیم و این جنگ و جدال بر سر این مقال است. پس فرمود که ای اعرابی بدرستی که قول در اینکه خدا یکیست بر چهار قسم است دو وجه از آن‌ها بر خدای عز و جل روا نباشد و دو وجه در او ثابت است

اما آن دو وجه که بر او روا نیست گفتار گوینده است که می‌گوید یکی و از این باب اعداد را صد میکند یعنی یکمین چه آن دلالت بر این دارد که دویمی هست که او یکمین آنست اینک چیزی است که روا نیست زیرا که آن‌چه در دیمی از برایش نیست در باب اعداد داخل می شود آیا نمی بینی که کافر شده آن‌که گفته که آن جناب یکی از سه خدا است یعنی فرقه از نصاری که خدا و عیسی و مریم را هر سه خدا میدانند چنان که قرآن مجید بآن ناطق است که لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قالُوا إِنَّ اللهَ ثالِثُ ثَلاثَةٍ و معنی دیگر قول قائل است که او یکی از مردمانست و بآن نوعی از جنس را می‌خواهد چنان که میگویند که زید یکی از افراد انسان است پس اینک چیزی است که بر آن جناب روا نیست زیرا که این تشبیه است چه اثبات شریک است از برای خدا در ماهیت و نوع و پروردگار ما از این جلیل تر و برتر است و اما آن دو وجه که در او ثابت است یکی قول قائل است که آن جناب یکیست که او را در میان چیزها شبیه و مانندی نیست و پروردگار ما هم‌چنین است یعنی در کمالات یگانه است و عدیل و نظیری ندارد چنان که میگویند فلانی یگانه دهر است و وجه دیگر قول قائل است که آن جناب عز و جل احدی المعنی است و از این قصد میکند که خدا منقسم نمیشود نه در وجود ذهنی و خارجی و نه در عقل و نه در وهم و خیال و پروردگار عز و جل ما چنین است..

عَنْ الجرجانی عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ **وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ** الْوَاحِدُ الْأَحَدُ **الصَّمَدُ**. لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ لَوْ كَانَ كَمَا يَقُولُ الْمُشَبِّهَةُ لَمْ يُعْرَفِ الْخَالِقُ مِنَ الْمَخْلُوقِ وَ لَا الْمُنْشِئُ مِنَ الْمُنْشَإِ لَكِنَّهُ الْمُنْشِئُ فَرْقٌ بَيْنَ مَنْ جَسَّمَهُ وَ صَوَّرَهُ وَ أَنْشَأَهُ إِذْ كَانَ لَا يُشْبِهُهُ شَيْءٌ وَ لَا يُشْبِهُ هُوَ شَيْئاً قُلْتُ أَجَلْ جَعَلَنِيَ اللهُ فِدَاكَ لَكِنَّكَ قُلْتَ الْأَحَدُ الصَّمَدُ وَ قُلْتَ لَا يُشْبِهُهُ شَيْءٌ وَ اللهُ وَاحِدٌ وَ الْإِنْسَانُ وَاحِدٌ أَ لَيْسَ قَدْ تَشَابَهَتِ الْوَحْدَانِيَّةُ قَالَ يَا فَتْحُ أَحَلْتَ ثَبَّتَكَ اللهُ إِنَّمَا التَّشْبِيهُ فِي الْمَعَانِي فَأَمَّا فِي الْأَسْمَاءِ فَهِيَ وَاحِدَةٌ وَ هِيَ دَالَّةٌ عَلَى الْمُسَمَّى وَ ذَلِكَ أَنَّ الْإِنْسَانَ وَ إِنْ قِيلَ وَاحِدٌ فَإِنَّهُ يُخْبَرُ أَنَّهُ جُثَّةٌ وَاحِدَةٌ وَ لَيْسَ بِاثْنَيْنِ وَ الْإِنْسَانُ نَفْسُهُ لَيْسَ بِوَاحِدٍ لِأَنَّ أَعْضَاءَهُ مُخْتَلِفَةٌ وَ أَلْوَانَهُ مُخْتَلِفَةٌ وَ مَنْ أَلْوَانُهُ مُخْتَلِفَةٌ غَيْرُ وَاحِدٍ وَ هُوَ أَجْزَاءٌ مُجَزَّأَةٌ لَيْسَتْ بِسَوَاءٍ دَمُهُ غَيْرُ لَحْمِهِ وَ لَحْمُهُ غَيْرُ دَمِهِ وَ عَصَبُهُ غَيْرُ عُرُوقِهِ وَ شَعْرُهُ غَيْرُ بَشَرِهِ وَ سَوَادُهُ غَيْرُ بَيَاضِهِ وَ كَذَلِكَ سَائِرُ جَمِيعِ الْخَلْقِ فَالْإِنْسَانُ وَاحِدٌ فِي الِاسْمِ وَ لَا وَاحِدٌ فِي الْمَعْنَى وَ اللهُ جَلَّ جَلَالُهُ هُوَ وَاحِدٌ لَا وَاحِدَ غَيْرُهُ لَا اخْتِلَافَ فِيهِ وَ لَا تَفَاوُتَ وَ لَا زِيَادَةَ وَ لَا نُقْصَانَ فَأَمَّا الْإِنْسَانُ الْمَخْلُوقُ الْمَصْنُوعُ الْمُؤَلَّفُ مِنْ أَجْزَاءٍ مُخْتَلِفَةٍ وَ جَوَاهِرَ شَتَّى غَيْرَ أَنَّهُ بِالِاجْتِمَاعِ شَيْءٌ وَاحِدٌ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَرَّجْتَ عَنِّي فَرَّجَ اللهُ عَنْك... الكافي ۱/ ۱۱۸ ۱۱۹.

جرجانی گوید: شنیدم که حضرت ابوالحسن علیه السلام می‌فرمود: خدا لطیف، آگاه، شنوا، بینا، یگانه، یکتا و بی‌نیاز است، نزاده و زاده نشده و هیچکس همتای او نیست، اگر او چنان باشد که مشبهه گویند نه خالق از مخلوق شناخته شود و نه آفریننده از آفریده ولی اوست آفریننده، میان او و کسی که جسم و صورتش داده و ایجادش کرده فرق است، زیرا چیزی مانند او نیست و او مانند چیزی نباشد، عرض کردم: آری خدایم قربانت گرداند ولی شما فرمودید او یکتا و بی‌نیاز است و فرمودید چیزی مانند او نیست در صورتیکه خدا یکتا است و انسان هم یکتا است، مگر یکتائی او شبیه یکتائی انسان نیست؟ فرمود: ای فتح محال گفتی، خدایت پا برجا دارد، همانا تشبیه نسبت بمعانی است، اما نسبت به اسمها همه یکی است و آن‌ها بر صاحب نام دلالت کنند، بیانش اینستکه چون گفته شود انسان یکی است این گفته خبر دادن از آن است که انسان یک پیکر است و دو پیکر نیست ولی خود انسان یکی نیست زیرا اعضاء و رنگهایش مختلف است، کسی‌که رنگهایش مختلف است یکی نیست، اجزاءش قابل تقسیم است، یکنواخت نیست، خونش غیر گوشتش و گوشتش غیر خونش باشد، عصبش غیر رگهایش و مویش غیر پوستش و سیاهیش غیر سفیدی او است هم‌چنین است مخلوقهای دیگر، پس انسان اسمش یکی است، معنایش یکی

نیست، و خدای جل جلاله یکتاست یکتائی جز او وجود ندارد، در او اختلاف و تفاوت و زیادی و کمی نیست، اما انسان مخلوق و مصنوع است، از اجزاء مختلف و مواد گوناگون ترکیب شده، جز اینکه در حال جمع اجزاء یک چیز است، عرض کردم: قربانت گردم، رهائی و آسودگیم بخشیدی، خدایت فرج دهد.....

عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْقَاسِمِ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عليه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا **الصَّمَدُ** قَالَ السَّيِّدُ الْمَصْمُودُ إِلَيْهِ فِي الْقَلِيلِ وَ الْكَثِيرِ. الكافي ۱/ ۱۲۳، ح ۱.

جعفری گوید: به امام جواد علیه السلام عرض کردم: فدایت گردم، معنی صمد چیست؟ فرمود: آقائیکه در هر کم و زیاد باو توجه شود.

عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام وَ سُئِلَ عَنِ الصَّمَدِ فَقَالَ **الصَّمَدُ** الَّذِي لَا جَوْفَ لَهُ. التوحيد/ ۹۳، ح ۷.

از ربیع بن مسلم، روایت شده است که او گفت: از حضرت امام موسی کاظم علیه السلام شنیدم که چون از ایشان درباره الصمد پرسیدند، فرمود: صمد، آن چیزی است که میانش خالی نیست.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْيَهُودَ سَأَلُوا رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و آله فَقَالُوا انْسِبْ لَنَا رَبَّكَ فَلَبِثَ ثَلَاثاً لَا يُجِيبُهُمْ ثُمَّ نَزَلَتْ هَذِهِ السُّورَةُ إِلَى آخِرِهَا فَقُلْتُ لَهُ مَا **الصَّمَدُ** فَقَالَ الَّذِي لَيْسَ بِمُجَوَّفٍ. التوحيد/ ۹۳، ح ۸.

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: یهودیان از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پرسیدند: نسب پروردگارت را برای ما بازگو. ایشان سه روز پاسخشان را نداد. سپس این سوره تا به آخرش نازل شد. عرض کردم: الصمد چیست؟ فرمود: چیزی که تو خالی نیست.

عَنْ هَارُونَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ قَالَ: سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنِ التَّوْحِيدِ فَقَالَ هُوَ عَزَّ وَ جَلَّ مُثْبَتٌ مَوْجُودٌ لَا مُبْطَلٌ وَ لَا مَعْدُودٌ وَ لَا فِي شَيْءٍ مِنْ صِفَةِ الْمَخْلُوقِينَ وَ لَهُ عَزَّ وَ جَلَّ نُعُوتٌ وَ صِفَاتٌ فَالصِّفَاتُ لَهُ وَ أَسْمَاؤُهَا جَارِيَةٌ عَلَى الْمَخْلُوقِينَ مِثْلُ السَّمِيعِ وَ الْبَصِيرِ وَ الرَّءُوفِ وَ الرَّحِيمِ وَ أَشْبَاهِ ذَلِكَ وَ النُّعُوتُ نُعُوتُ الذَّاتِ لَا تَلِيقُ إِلَّا بِاللهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ اللهُ نُورٌ لَا ظَلَامَ فِيهِ وَ حَيٌّ لَا مَوْتَ لَهُ وَ عَالِمٌ لَا جَهْلَ فِيهِ وَ صَمَدٌ لَا مَدْخَلَ فِيهِ رَبُّنَا نُورِيُّ الذَّاتِ حَيُّ الذَّاتِ عَالِمُ الذَّاتِ صَمَدِيُّ الذَّاتِ. التوحيد/ ۱۴۰، ح ۴.

هرون بن عبد الملک گفت از حضرت صادق علیه السلام از توحید سؤال شد فرمود هو عز و جل مثبت و موجود است نه مبطل و نه معدود و نه در چیزی از صفت آفریدگان و آن حضرت را عز و جل نعوت و صفاتی چند است پس صفات از برای او است و نامهای آنها بر آفریدگان جاریست مانند شنوا و بینا و مهربان و بخشاینده و امثال اینها و نعوت نعت های ذات است و لیاقت ندارد مگر بخدای تبارک و تعالی و خدا نوریست که ظلمتی در آن نیست و زنده ایست که مرگی در آن نیست و عالمی که جهلی در آن نیست و صمدی که مدخلی در آن نیست و زنده ایست پروردگار ما نوری الذات وحی الذات و عالم الذات و صمدی الذات است که ذاتش نور و هادی و زنده و دانا و پناه نیازمندانست.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ **اللهُ أَحَدٌ** بِلَا تَأْوِيلِ عَدَدٍ **اللهُ الصَّمَدُ** بِلَا تَبْعِيضٍ بِهِ وَ **لَمْ يَلِدْ** فَيَكُونَ إِلَهاً مُشَارِكاً **وَ لَمْ يُولَدْ** فَيَكُونَ مَوْرُوثاً هَالِكاً **وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَد**. المجمع ۵/ ۵۶۶.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: اللهُ أَحَدٌ نه بمعنای شماره اللهُ الصَّمَدُ بدون تبعیض نبوده لَمْ يَلِدْ تا در عزت با کسی شرکت کند وَ لَمْ يُولَدْ تا از او میراث برده شود و هلاک و نابود گردد وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَد.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام إِنَّمَا مَثَلُكَ مَثَلُ **قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ** فَإِنَّ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّةً فَكَأَنَّمَا قَرَأَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّتَيْنِ فَكَأَنَّمَا قَرَأَ ثُلُثَيِ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَكَأَنَّمَا قَرَأَ الْقُرْآنَ كُلَّهُ وَ كَذَلِكَ أَنْتَ مَنْ أَحَبَّكَ بِقَلْبِهِ كَانَ لَهُ ثُلُثُ ثَوَابِ الْعِبَادِ وَ مَنْ أَحَبَّكَ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ كَانَ لَهُ ثُلُثَا ثَوَابِ الْعِبَادِ وَ مَنْ أَحَبَّكَ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ كَانَ لَهُ ثَوَابُ الْعِبَادِ أَجْمَع. تأويل الآيات ۲/ ۸۶۰ ۸۶۱، ح ۲.

از ابن عباس روایت کرده است که وی گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به حضرت امام علی علیه السلام فرمود: مَثَل تو مَثَل قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ است. هر که آن را یک بار بخواند، گویی یک سوم از قرآن را خوانده است و هر که آن را دو بار بخواند، گویی دو سوم از قرآن را خوانده است و هر که آن را سه بار بخواند، گویی تمام قرآن را خوانده است.تو نیز این چنین هستی، هر که تو را با دل دوست بدارد، یک سوم از ثواب بندگان از برای اوست و هر که تو را با دل و زبان دوست بدارد، دو سوم از ثواب بندگان از برای اوست و هر که تو را با دل و زبان و دست دوست بدارد، تمامی ثواب بندگان از برای اوست.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ سَأَلْنَا رَسُولَ اللهِ ﷺ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَغَضِبَ ﷺ وَ قَالَ مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَذْكُرُونَ مَنْ لَهُ عِنْدَ اللهِ مَنْزِلَةٌ وَ مَقَامٌ كَمَنْزِلَتِي وَ مَقَامِي إِلَّا النُّبُوَّةَ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً فَقَدْ أَحَبَّنِي وَ مَنْ أَحَبَّنِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَ مَنْ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ كَافَأَهُ بِالْجَنَّةِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً لَا يَخْرُجُ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يَشْرَبَ مِنَ الْكَوْثَرِ وَ يَأْكُلُ مِنْ طُوبَى وَ يَرَى مَكَانَهُ مِنَ الْجَنَّةِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً قَبِلَ اللهُ مِنْهُ صَلَاتَهُ وَ صِيَامَهُ وَ قِيَامَهُ وَ اسْتَجَابَ اللهُ دُعَاهُ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً اسْتَغْفَرَتْ لَهُ الْمَلَائِكَةُ وَ فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةُ يَدْخُلُهَا مِنْ أَيِّ بَابٍ شَاءَ بِغَيْرِ حِسَابٍ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً أَعْطَاهُ اللهُ **كِتابَهُ بِيَمِينِهِ*** وَ حَاسَبَهُ حِسَابَ الْأَنْبِيَاءِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً هَوَّنَ اللهُ عَلَيْهِ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ وَ جَعَلَ قَبْرَهُ رَوْضَةً مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً أَعْطَاهُ اللهُ بِكُلِّ عِرْقٍ فِي بَدَنِهِ حَوْرَاءَ وَ شُفِّعَ فِي ثَمَانِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ لَهُ فِي كُلِّ شَعْرَةٍ فِي بَدَنِهِ مَدِينَةٌ فِي الْجَنَّةِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً بَعَثَ اللهُ إِلَيْهِ مَلَكَ الْمَوْتِ كَمَا يَبْعَثُهُ إِلَى الْأَنْبِيَاءِ وَ دَفَعَ اللهُ عَنْهُ هَوْلَ مُنْكَرٍ وَ نَكِيرٍ وَ نَوَّرَ قَبْرَهُ وَ فَسَحَهُ مَسِيرَةَ سَبْعِينَ عَاماً وَ بَيَّضَ وَجْهَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ كَانَ مَعَ حَمْزَةَ سَيِّدِ الشُّهَدَاءِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً أَظَلَّهُ اللهُ فِي ظِلِّ عَرْشِهِ مَعَ **الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَداءِ وَ الصَّالِحِينَ** وَ آمَنَهُ يَوْمَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ مِنْ أَهْوَالِ الصَّاخَّةِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً أَثْبَتَ اللهُ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ وَ أَجْرَى عَلَى لِسَانِهِ الصَّوَابَ وَ فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِ أَبْوَابَ الرَّحْمَةِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً سُمِّيَ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ أَسِيرَ اللهِ .....أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً وَضَعَ اللهُ عَلَى رَأْسِهِ تَاجَ الْمُلْكِ وَ أَلْبَسَهُ حُلَّةَ الْعِزِّ وَ الْكَرَامَةِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً مَرَّ عَلَى الصِّرَاطِ كَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ وَ لَمْ يَرَ مَئُونَةَ الْمُرُورِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً كَتَبَ اللهُ لَهُ بَرَاءَةً مِنَ النَّارِ وَ جَوَازاً عَلَى الصِّرَاطِ وَ أَمَاناً مِنَ الْعَذَابِ وَ لَمْ يُنْشَرْ لَهُ دِيوَانٌ وَ لَمْ يُنْصَبْ لَهُ مِيزَانٌ وَ قِيلَ لَهُ ادْخُلِ الْجَنَّةَ بِلَا حِسَابٍ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً وَ مَاتَ عَلَى حُبِّهِ صَافَحَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَ زَارَهُ الْأَنْبِيَاءُ وَ قَضَى اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ كُلَّ حَاجَةٍ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ آلَ مُحَمَّدٍ أَمِنَ مِنَ الْحِسَابِ وَ الْمِيزَانِ وَ الصِّرَاطِ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ أَنَا كَفِيلُهُ بِالْجَنَّةِ مَعَ الْأَنْبِيَاءِ أَلَا وَ مَنْ أَبْغَضَ آلَ مُحَمَّدٍ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللهِ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ كَافِراً أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ لَمْ يَشَمَّ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ.تأويل الآيات ۲/ ۸۶۳ ۸۶۵، ح ۱.

عبد الله بن عمر می‌گوید از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در مورد امیر المومنین علیه السلام پرسیدیم:حضرت صلی الله علیه و آله و سلم غضبناک شده فرمودند: چیست حال قومی که یاد می‌کنند کسی را که نزد خدا منزلت و مقامی چون منزلت و مقام من را دارد مگر مقام نبوت، بدانید هر کس علی ع را دوست بدارد ، مرا دوست می دارد ، و هر کس مرا دوست بدارد خداوند متعال از او راضی است و هر کس خدا از او راضی باشد، پاداشش را بهشت قرار می دهد بدانید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد ، از دنیا نمی رود مگر اینکه از حوض کوثر بنوشد و از درخت طوبی بخورد و جای‌گاه خود را در بهشت ببیند دهد بدانید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد خداوند نماز و روزه وقیامش را بپذیرد و دعایش را مستجاب فرماید، بدانید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد ملائکه برای او طلب مغفرت کنند و دربهای هشتگانه بهشت برویش باز شود و از هر دری خواهد بدون حساب وارد بهشت شود، بدانید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد ، خداوند نامه عملش را به دست راستش می دهد و به حساب او هم‌چون حساب انبیاء رسیدگی می کند بدانید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد ، خداوند سکرات مرگ را بر او آسان می کند و قبر او را باغی از باغهای بهشت قرار می دهد. بدانید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد ، خداوند در برابر هر رگی از رگهای بدنش حوریه ای به او ارزانی می دارد و شفاعت او را در حق هشتاد تن از خاندانش می پذیرد و به شمار هر موي در بدنش حوریه و شهر هایی در بهشت خواهد داشت بدانید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد ، خداوند ، ملک الموت را برای قبض روح او آن گونه می فرستد که برای پیامبران فرستاده می شود و ترس از نکیر و منکر را از او بر می دارد و قبرش را نورانی میکند و آنرا فراخ میکند یه اندازه مسیر هفتاد سال و رویش را سفید می کندروز قیامت و او با حضرت حمزه سید الشهدا همنشین خواهد بود. بدانید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد خداوند در سایه عرش خودش با الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَداءِ وَ الصَّالِحِينَ محشور و از فزع اکبر هولهای صاخه ایمنش بدانید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد ، خداوند حکمت را در قلبش ثابت می کند و سخن درست را بر زبانش جاری می سازد و بر او درهای رحمت را باز نماید. بدانید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد ، در آسمآن‌ها و زمین ، اسیر خدا نامیده می شود و ..... بدانید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد ، بر سرش تاج پادشاهی گذاشته می شود ، و لباس کرامت و بزرگواری ر او پوشیده می شود بدانید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد ، از پل صراط هم‌چون برق جهنده می گذرد آگاه باشید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد ، برای او دوری از آتش جهنم و جواز عبور از صراط و امان از عذاب دوزخ نوشته می شود ، نامه عملش گشوده نخواهد شد و کرداش سنجیده نمی شود و به او گفته می شود : بدون حساب به بهشت وارد شو آگاه باشید هر کس علی علیه السلام را دوست بدارد ، ملائکه با او دست می دهند و انبیاء اورا زیارت می کنند و خداوند تمام حاجتهایش را بر می آورد . آگاه باشید هر کس آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم را دوست بدارد ، از حسابرسی و سنجش کردار و عبور از صراط ، در امان است . آگاه باشید هر کس بر دوستی آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم بمیرد ، من همنشینی او را با انبیاء در بهشت ضمانت می کنم . آگاه باشید هر کس بر بغض و کینه آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم بمیرد ، بوی بهشت را استشمام نمی کند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهُ حُبِّي وَ حُبُ أَهْلِ بَيْتِي نَافِعٌ فِي سَبْعَةِ مَوَاطِنَ أَهْوَالُهُنَّ عَظِيمَةٌ عِنْدَ الْوَفَاةِ وَ فِي الْقَبْرِ وَ عِنْدَ النُّشُورِ وَ عِنْدَ الْكِتَابِ وَ عِنْدَ الْحِسَابِ وَ عِنْدَ الْمِيزَانِ وَ عِنْدَ الصِّرَاطِ. تأويل الآيات ۲/ ۸٦٥ ۸٦٦، ح ۲.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:دوستی من و دوستی خاندانم در هفت موطن سودمند است که هراسی عظیم دارند هنگام مرگ و در گور، وقت بر آمدن از قبر و دریافت نامه اعمال و نزد حساب و پای میزان و بر صراط.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ حُبُ عَلِي يَأْكُلُ السَّيِّئَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَب. تأويل الآيات ۲/ ۸٦٦، ح ۳.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: دوستی علی گناهان را میخورد همچنان که آتش هیزم را میخورد.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَا خَلَقَ اللهُ خَلْقاً أَفْضَلَ مِنِّي وَ لَا أَكْرَمَ عَلَيْهِ مِنِّي قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ فَأَنْتَ أَفْضَلُ أَمْ جَبْرَئِيلُ فَقَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَضَّلَ أَنْبِيَاءَهُ الْمُرْسَلِينَ عَلَى مَلَائِكَتِهِ الْمُقَرَّبِينَ وَ فَضَّلَنِي عَلَى جَمِيعِ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ وَ الْفَضْلُ بَعْدِي لَكَ يَا عَلِيُّ وَ لِلْأَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِكَ وَ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَخُدَّامُنَا وَ خُدَّامُ مُحِبِّينَا يَا عَلِيُّ **الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ** ... **وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا** بِوَلَايَتِنَا يَا عَلِيُّ لَوْ لَا نَحْنُ مَا خَلَقَ اللهُ آدَمَ وَ لَا حَوَّاءَ وَ لَا الْجَنَّةَ وَ لَا النَّارَ وَ لَا السَّمَاءَ وَ لَا الْأَرْضَ وَ كَيْفَ لَا نَكُونُ أَفْضَلَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ قَدْ سَبَقْنَاهُمْ إِلَى مَعْرِفَةِ رَبِّنَا عَزَّ وَ جَلَّ وَ تَسْبِيحِهِ وَ تَقْدِيسِهِ وَ تَهْلِيلِهِ لِأَنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللهُ أَرْوَاحُنَا فَأَنْطَقَهَا اللهُ بِتَوْحِيدِهِ وَ تَمْجِيدِهِ ثُمَّ خَلَقَ الْمَلَائِكَةَ فَلَمَّا شَاهَدُوا أَرْوَاحَنَا نُوراً وَاحِداً اسْتَعْظَمَتْ أَمْرَنَا فَسَبَّحْنَا لِتَعْلَمَ الْمَلَائِكَةُ أَنَّا خَلْقٌ مَخْلُوقُونَ وَ أَنَّهُ تَعَالَى مُنَزَّهٌ عَنْ صِفَاتِنَا فَسَبَّحَتِ الْمَلَائِكَةُ لِتَسْبِيحِنَا وَ نَزَّهَتْهُ عَنْ صِفَاتِنَا فَلَمَّا شَاهَدُوا عِظَمَ شَأْنِنَا هَلَّلْنَا لِتَعْلَمَ الْمَلَائِكَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ فَلَمَّا شَاهَدُوا كِبَرَ مَحَلِّنَا كَبَّرْنَا لِتَعْلَمَ الْمَلَائِكَةُ أَنَّ اللهَ أَكْبَرُ مِنْ أَنْ يُنَالَ عَظْمُ الْمَحَلِّ إِلَّا بِهِ فَلَمَّا شَاهَدُوا مَا جَعَلَهُ اللهُ لَنَا مِنَ الْعِزَّةِ وَ الْقُوَّةِ قُلْنَا لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ لِتَعْلَمَ الْمَلَائِكَةُ أَنْ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ فَقَالَتِ الْمَلَائِكَةُ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ فَلَمَّا شَاهَدُوا مَا أَنْعَمَ اللهُ بِهِ عَلَيْنَا وَ أَوْجَبَهُ لَنَا مِنْ فَرْضِ الطَّاعَةِ قُلْنَا الْحَمْدُ للهِ لِتَعْلَمَ الْمَلَائِكَةُ مَا يَحِقُّ للهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ عَلَيْنَا مِنَ الْحَمْدِ عَلَى نِعَمِهِ فَقَالَتِ الْمَلَائِكَةُ الْحَمْدُ للهِ فَبِنَا اهْتَدَوْا إِلَى مَعْرِفَةِ تَوْحِيدِ اللهِ وَ تَسْبِيحِهِ وَ تَهْلِيلِهِ وَ تَحْمِيدِهِ وَ تَمْجِيدِهِ ثُمَّ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا خَلَقَ آدَمَ أَوْدَعَنَا صُلْبَهُ وَ أَمَرَ الْمَلَائِكَةَ بِالسُّجُودِ لَهُ تَعْظِيماً لَنَا وَ إِكْرَاماً وَ كَانَ سُجُودُهُمْ للهِ عَزَّ وَ جَلَّ عُبُودِيَّةً وَ لِآدَمَ إِكْرَاماً وَ طَاعَةً لِكَوْنِنَا فِي صُلْبِهِ فَكَيْفَ لَا نَكُونُ أَفْضَلَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ قَدْ سَجَدُوا كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ وَ إِنَّهُ لَمَّا عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ أَذَّنَ جَبْرَئِيلُ مَثْنَى مَثْنَى وَ أَقَامَ مَثْنَى مَثْنَى ثُمَّ قَالَ تَقَدَّمْ يَا مُحَمَّدُ فَقُلْتُ لَهُ يَا جَبْرَئِيلُ أَتَقَدَّمُ عَلَيْكَ فَقَالَ نَعَمْ إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَضَّلَ أَنْبِيَاءَهُ عَلَى مَلَائِكَتِهِ أَجْمَعِينَ وَ فَضَّلَكَ خَاصَّةً فَتَقَدَّمْتُ فَصَلَّيْتُ بِهِمْ وَ لَا فَخْرَ فَلَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَى حُجُبِ النُّورِ قَالَ لِي جَبْرَئِيلُ تَقَدَّمْ يَا مُحَمَّدُ وَ تَخَلَّفَ عَنِّي فَقُلْتُ يَا جَبْرَئِيلُ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْضِعِ تُفَارِقُنِي قَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ انْتِهَاءَ حَدِّي الَّذِي وَضَعَنِي اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ هُوَ هَذَا الْمَكَانُ فَإِنْ تَجَاوَزْتُهُ احْتَرَقَتْ أَجْنِحَتِي لِتَعَدِّي حُدُودِ رَبِّي جَلَّ جَلَالُهُ فَزَجَّنِي فِي النُّورِ زَجَّةً حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى حَيْثُ مَا شَاءَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ مَلَكُوتِهِ فَنُودِيتُ يَا مُحَمَّدُ فَقُلْتُ لَبَّيْكَ يَا رَبِّي وَ سَعْدَيْكَ تَبَارَكْتَ وَ تَعَالَيْتَ فَنُودِيتُ يَا مُحَمَّدُ أَنْتَ عَبْدِي وَ أَنَا رَبُّكَ فَإِيَّايَ فَاعْبُدْ وَ عَلَيَّ فَتَوَكَّلْ فَإِنَّكَ نُورِي فِي عِبَادِي وَ رَسُولِي إِلَى خَلْقِي وَ حُجَّتِي عَلَى بَرِيَّتِي لِمَنْ اتَّبَعَكَ خَلَقْتُ جَنَّتِي وَ لِمَنْ خَالَفَكَ خَلَقْتُ نَارِي وَ لِأَوْصِيَائِكَ أَوْجَبْتُ كَرَامَتِي وَ لِشِيعَتِهِمْ أَوْجَبْتُ ثَوَابِي فَقُلْتُ يَا رَبِّ وَ مَنْ أَوْصِيَائِي فَنُودِيتُ يَا مُحَمَّدُ أَوْصِيَاؤُكَ الْمَكْتُوبُونَ عَلَى سَاقِ الْعَرْشِ فَنَظَرْتُ وَ أَنَا بَيْنَ يَدَيْ رَبِّي إِلَى سَاقِ الْعَرْشِ فَرَأَيْتُ اثْنَيْ عَشَرَ نُوراً فِي كُلِّ نُورٍ سَطْرٌ أَخْضَرُ عَلَيْهِ اسْمُ وَصِيٍّ مِنْ أَوْصِيَائِي أَوَّلُهُمْ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ آخِرُهُمْ مَهْدِيُّ أُمَّتِي فَقُلْتُ يَا رَبِّ هَؤُلَاءِ أَوْصِيَائِي بَعْدِي فَنُودِيتُ يَا مُحَمَّدُ هَؤُلَاءِ أَوْلِيَائِي وَ أَحِبَّائِي وَ أَصْفِيَائِي وَ حُجَجِي بَعْدَكَ عَلَى بَرِيَّتِي وَ هُمْ أَوْصِيَاؤُكَ وَ خُلَفَاؤُكَ وَ خَيْرُ خَلْقِي بَعْدَكَ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَأُظْهِرَنَّ بِهِمْ دِينِي وَ لَأُعْلِيَنَّ بِهِمْ كَلِمَتِي وَ لَأُطَهِّرَنَّ الْأَرْضَ بِآخِرِهِمْ مِنْ أَعْدَائِي وَ لَأُمَكِّنَنَّهُ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبَهَا وَ لَأُسَخِّرَنَّ لَهُ الرِّيَاحَ

وَ لَأُذَلِّلَنَّ لَهُ الصِّعَابَ وَ لَأُرْقِيَنَّهُ فِي الْأَسْبَابِ وَ لَأَنْصُرَنَّهُ بِجُنْدِي وَ لَأُؤَيِّدَنَّهُ بِمَلَائِكَتِي حَتَّى يُعْلِنَ دَعْوَتِي وَ يَجْتَمِعَ الْخَلْقُ عَلَى تَوْحِيدِي وَ لَأُدِيمَنَّ مُلْكَهُ وَ لَأُدَاوِلَنَّ الْأَيَّامَ بَيْنَ أَوْلِيَائِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. تأويل الآيات ۲/ ۸۷۶ ۸۷۹، ح ۹.

رسول خدا صلّى اللّه عليه و آله فرمودند: خداوند متعال موجودی را برتر و عزيزتر از من نيافريده. على عليه السّلام فرمودند: عرضه داشتم: شما برتر هستيد يا جبرئيل؟ پيامبر فرمودند: يا على حقّ تبارک و تعالى انبياء را بر فرشته‌گان مقرّبش برتر نمود و من را بر تمام انبياء تفضيل داد و برترى بعد از من براى تو و امامان بعد از تو است، فرشته‌گان خدمتكاران ما او دوستان ما هستند، يا على الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ... وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا يا على ما اگر نبوديم خداوند آدم و حوّا را نمى‌آفريد، بهشت و دوزخ را ايجاد نمى‌كرد آسمان و زمين را پديد نمى‌آورد، با اين وصف چگونه ما برتر از فرشته‌گان نباشيم در حالى كه پيش از ايشان به پروردگارمان معرفت پيدا كرده و به تسبيح و تهليل و تقديسش پرداخته‌ايم زيرا اوّل موجودى كه پروردگار عالميان آفريد ارواح ما بود، پس از آفريدن، آن را به توحيد و تحميدش گويا ساخت سپس فرشته‌گان را آفريد، ايشان وقتى مشاهده كردند كه ارواح ما يک نور است امر ما را بزرگ شمردند و ما براى اين كه فرشته‌گان بدانند مخلوق حضرت جلال هستيم و او از صفات ما مخلوقات مبرّا است حضرتش را تسبيح و تنزيه نموديم، فرشته‌گان كه چنين ديدند آن‌ها نيز با تسبيح ما به تسبيح حقّ پرداخته و حضرتش را از صفات ما منزّه نمودند. و نيز چون شأن ما را با عظمت ديدند راى اين كه بدانند معبودى غير از حقّ جلّت عظمته نيست و ما بندگان او بوده و آفريدگار نيستيم. به تهليل آن حضرت پرداخته و هر معبودى غير از او را نفى نموديم و وقتى فرشته‌گان چنين ديدند آنان نيز به گفتن لا إِلهَ إِلَّا اللّهُ مبادرت ورزيدند و نيز وقتى عظمت موقعيّت و محلّ ما را مشاهده كردند جهت آگاه نمودن ايشان كه حقّ تعالى بزرگتر از هر چيزى است و عظمت محل و موقعيّت ما صرفا به واسطه او است به تكبير پرداخته و حضرتش را به بزرگى ياد نموديم. و چون عزّت و قوّت ما را مشاهده كردند براى اين كه بدانند هيچ عزّت و قوّتى نيست مگر از ناحيه افاضه بارى تعالى گفتيم: لا حول و لا قوّة الّا باللّه و وقتى نعمت‌هاى وافره بارى تعالى بر ما را مشاهده كرده و يافتند كه طاعت ما فرض و واجب است براى اين كه بدانند در مقابل اين نعمت‌ها شايسته است او را ستودن، گفتيم: الحمد للّه و فرشته‌گان نيز به دنبال آن گفتند: الحمد للّه پس فرشته‌گان به واسطه ما به يكتاپرستى و تسبيح و تهليل و تحميد و تمجيد نمودن بارى تعالى ارشاد و راهنمايى شدند. پس از خلقت ارواح ما حقّ تبارک و تعالى حضرت آدم را آفريد و ما را به رسم وديعه در پشتش قرار داد و به منظور بزرگداشت و اكرام ما به فرشته‌گان امر نمود كه به آدم سجده كنند و اين سجده در واقع عبادت حقّ عزّ و جلّ و اكرام آدم و چون ما در پشت و صلب او بوديم طاعت ما بود، پس با اين وصف چگونه ما برتر از فرشته‌گان نباشيم در حالى كه جملگى آن‌ها در مقابل آدم سجده نمودند. و بيان ديگر براى برتر بودن ما از فرشته‌گان اين است كه وقتى مرا به آسمان بردند، جبرئيل عليه السّلام دو فصل، دو فصل، اذان و اقامه گفت. سپس به من گفت: اى محمّد پيش بيفت. به او گفتم: اى جبرئيل بر تو پيشى بگيرم؟ گفت: آرى، زيرا خداوند متعال انبيائش را عموما و تو را بخصوص بر تمام فرشته‌گان برترى داده است، پس جلو برو و با فرشته‌گان نماز بگذار و اين افتخارى نيست، من جلو رفته و وقتى به حجاب‌هاى نور رسيدم جبرئيل گفت: اى محمّد پيش‌رو و از من جدا شود. گفتم: اى جبرئيل در چنين جايى مرا تنها مى‌گذارى؟ عرضه داشت: آخرين حدّى كه حقّ عزّ و جلّ براى من قرار داده همين جا است، اگر از آن تجاوز كنم بالهايم مى‌سوزد، پس مرا در نور پرتاب نمود و در آن به جلو رفتم تا جايى كه خدا خواست

سپس ندایی به گوشم رسید یا محمّد. عرضه داشتم: بلی پروردگارم. نداء رسید: ای محمّد تو بنده من بوده و من پروردگار تو می‌باشم، تنها مرا بپرست و فقط توکّلت بر من باشد تو در بین بندگانم نور و به سوی خلق رسول و بر آفریدگانم حجّت من می‌باشی، بهشتم را برای تو و پیروانت آفریده و جهنّم را برای مخالفینت ایجاد نموده‌ام به جانشینانت عزّت و به شیعیانت اجر و ثواب خواهم داد. عرضه داشتم: پروردگارا! جانشینانم کیانند؟ نداء رسید: ای محمّد اسامی ایشان بر عمود عرش نوشته شده، پس در حالی که مقابل پروردگار جلّ جلاله ایستاده بودم به عمود عرش نگریستم، دوازده نور دیدم در هر نوری خطی سبز بود که بر آن اسم یکی از اوصیاء و جانشینانم به چشم می‌خورد، اول ایشان علی بن ابی طالب علیه السّلام و آخر آن‌ها نام مهدی امّتم بود. عرضه داشتم: پروردگارا، اینان جانشینان بعد از من هستند؟ نداء رسید: ای محمّد ایشان والیان و محبوبان و برگزیدگان و حجّت‌های من بعد از تو بر مردمانند و ایشان جانشینان تو و بهترین مخلوقات من بعد از تو می‌باشند به عزّت و بزرگی خود قسم که البته به وسیله ایشان دین خود را آشکار کرده و آیین خویش را بر پا نموده و با آخرین ایشان زمین را از دشمنانم پاک خواهم کرد و او را بر مشارق و مغارب کره زمین مسلط نموده، بادها را مسخّرش کرده و ابرهای سخت را رامش قرار داده و اسباب و ابزار را در اختیارش نهاده و با لشکریانم کمکش نموده و با فرشته‌گانم یاریش خواهیم کرد تا دعوت من بر فراز کره زمین مستقر گشته و خلق بر یکتاپرستی من اجتماع کنند و سپس ملک و سلطنتش را گسترانیده و پیوسته روزگار را بین دوستانم سپری نموده تا روز قیامت فرا رسید.

۱۱۳. الفلق

الفلق ۵-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ (۱) مِن شَرِّ مَا خَلَقَ (۲) وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ (۳) وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ (٤) وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ (۵)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. بگو پناه می برم به پروردگار سپیده دم (۱) از شر آن چه آفرید (۲) و از شر تاریکی چون فراگیرد (۳) و از شر دمندگان افسون در گره ها (۴) و از شر [هر] حسود آنگاه که حسد ورزد (۵)

عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ قَالَ حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَاباً يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَسَبْعَةُ نَفَرٍ أَوَّلُهُمُ ابْنُ آدَمَ الَّذِي قَتَلَ أَخَاهُ وَ نُمْرُودُ **الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ** وَ اثْنَانِ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ هَوَّدَا قَوْمَهُمَا وَ نَصَّرَاهُمَا وَ فِرْعَوْنُ الَّذِي قَالَ **أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى** وَ اثْنَانِ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَحَدُهُمَا شَرُّهُمَا فِي تَابُوتٍ مِنْ قَوَارِيرَ تَحْتَ الْفَلَقِ فِي بِحَارٍ مِنْ نَارٍ. ثواب الأعمال/ ۲۵۵، ح ۱

از حنان بن سدیر، از یکی از یاران حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت شده است که او گفت: از حضرت علیه السلام شنیدم که فرمود: سخت‌ترین عذاب را در روز قیامت هفت نفر می‌کشند: نخستین کس از آن‌ها پسر حضرت آدم است که برادرش را به قتل رساند و نمرود که با حضرت ابراهیم علیه السلام درباره پروردگارش جدل کرد و دو تن از بنی اسرائیل که قوم

خود را یهودی و نصرانی کردند و فرعون که گفت: من پروردگار والای شما هستم و دو تن از این امت که یکی از آن دو در تابوتی شیشه‌ای به زیر شکافی در دریاهایی از آتش است.

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَقَرَأَ رَجُلٌ **قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ** فَقَالَ الرَّجُلُ وَ مَا الْفَلَقُ قَالَ صَدْعٌ فِي النَّارِ فِيهِ سَبْعُونَ أَلْفَ دَارٍ فِي كُلِّ دَارٍ سَبْعُونَ أَلْفَ بَيْتٍ فِي كُلِّ بَيْتٍ سَبْعُونَ أَلْفَ أَسْوَدَ فِي جَوْفِ كُلِّ أَسْوَدَ سَبْعُونَ أَلْفَ جَرَّةٍ سَمٍّ لَا بُدَّ لِأَهْلِ النَّارِ أَنْ يَمُرُّوا عَلَيْهَا. المعاني/ ۴۲۷، ح ۱.

از معاویه بن وهب روایت کرده است که وی گفت: خدمت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام بودیم که مردی قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ را خواند و عرض کرد: فلق چیست؟ ایشان فرمود: فلق، شکافی در دوزخ است که هفتاد هزار سرا در آن است و در هر سرا، هفتاد هزار خانه است و در هر خانه، هفتاد هزار افعی است و در دل هر افعی، هفتاد هزار خمره سمّ است و دوزخیان ناگزیرند که بر آن گذر کنند.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَامٍ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله أَنَّهُ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وآله فَقُلْتُ أَخْبِرْنِي أَ يُعَذِّبُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ خَلْقاً بِلَا حُجَّةٍ فَقَالَ مَعَاذَ اللهِ قُلْتُ فَأَوْلَادُ الْمُشْرِكِينَ فِي الْجَنَّةِ أَمْ فِي النَّارِ فَقَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَوْلَى بِهِمْ إِنَّهُ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَ جَمَعَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْخَلَائِقَ لِفَصْلِ الْقَضَاءِ يَأْتِي بِأَوْلَادِ الْمُشْرِكِينَ فَيَقُولُ لَهُمْ عَبِيدِي وَ إِمَائِي مَنْ رَبُّكُمْ وَ مَا دِينُكُمْ وَ مَا أَعْمَالُكُمْ قَالَ فَيَقُولُونَ اللهُمَّ رَبَّنَا أَنْتَ خَلَقْتَنَا وَ لَمْ نَخْلُقْ شَيْئاً وَ أَنْتَ أَمَتَّنَا وَ لَمْ نُمِتْ شَيْئاً وَ لَمْ تَجْعَلْ لَنَا أَلْسِنَةً نَنْطِقُ بِهَا وَ لَا أَسْمَاعاً نَسْمَعُ بِهَا وَ لَا كِتَاباً نَقْرَؤُهُ وَ لَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَهُ وَ **لا عِلْمَ لَنا إِلَّا ما عَلَّمْتَنا** قَالَ فَيَقُولُ لَهُمْ عَزَّ وَ جَلَّ عَبِيدِي وَ إِمَائِي إِنْ أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ أَ تفعلوه [تَفْعَلُونَهُ] فَيَقُولُونَ السَّمْعَ وَ الطَّاعَةَ لَكَ يَا رَبَّنَا قَالَ فَيَأْمُرُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ نَاراً يُقَالُ لَهَا الْفَلَقُ أَشَدُّ شَيْءٍ فِي جَهَنَّمَ عَذَاباً فَتَخْرُجُ مِنْ مَكَانِهَا سَوْدَاءَ مُظْلِمَةً بِالسَّلَاسِلِ وَ الْأَغْلَالِ فَيَأْمُرُهَا اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ تَنْفُخَ فِي وُجُوهِ الْخَلَائِقِ نَفْخَةً فَتَنْفُخُ فَمِنْ شِدَّةِ نَفْخَتِهَا تَنْقَطِعُ السَّمَاءُ وَ تَنْطَمِسُ النُّجُومُ وَ تَجْمُدُ الْبِحَارُ وَ تَزُولُ الْجِبَالُ وَ تُظْلِمُ الْأَبْصَارُ وَ تَضَعُ الْحَوَامِلُ حَمْلَهَا وَ يَشِيبُ الْوِلْدَانُ مِنْ هَوْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ..... التوحيد/ ۳۹۱، ح ۱.

عبد اللهبن سلام مولای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را سؤال نمودم و عرض کردم که مرا خبر ده که آیا خدای عز و جل بی حجتی آفریده را عذاب میکند فرمود معاذ اللهپناه میبرم بخدا که خدا چنین امری از او سر زند عرض کردم پس فرزندان مشرکان در بهشتند یا در آتش دوزخ فرمود که خدای تبارک و تعالی بایشان سزاوارتر است بدرستی که چون روز قیامت شود و خدای عز و جل همه خلائق را بجهت فصل قضاء و حکم حق جمع کند فرزندان مشرکان را می آورد و بایشان می‌فرماید که ای بندگان و کنیزان من کیست پروردگار شما و چیست دین شما و کارهای شما چیست حضرت فرمود که میگویند خداوندا ای پروردگار ما تو ما را آفریدی و ما چیزی را نیافریدیم و تو ما را میراندی و ما چیزی را نمیرانیدیم و از برای ما زبانها را قرار ندادی که گویا شود و نه گوش ها که بشنود و نه کتابی که ما آن را بخوانیم و نه پیغمبری که ما او را پیروی کنیم و ما را دانشی نیست مگر آن‌چه بما تعلیم داده حضرت فرمود که خدای عز و جل بایشان می‌فرماید که ای بندگان و کنیزان من اگر شما را بامری فرمان دهم آن را میکنید عرض می‌کنند که میشنویم و تو را اطاعت میکنیم ای پروردگار ما حضرت فرمود پس خدای عز و جل آتشی را امر میکند که آن را فلق میگویند و آن سخت تر چیزی است در دوزخ از روی عذاب که عذابش از هر چیزی که در دوزخ است بیشتر باشد پس از جای خود بیرون آید سیاه و تار با زنجیرها و غلها و خدای عز و جل آن را فرمان دهد که در رویهای خلائق بدمد دمیدنی اندک یا سخت پس از سختی دمیدنش آسمان بریده و پاره شود و

ستارگان ناپدید شوند و دریاها فشرده و بسته و کوهها نیست و نابود و دیده ها تار گردند و زنان آبستن بار خود را بر زمین گذارند و بچه را بیندازند و بچگان از ترس آن پیر شوند در روز قیامت.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي خُطْبَةٍ لَهُ يَذْكُرُ فِيهَا حَالَ الْأَئِمَّةِ عليهم السلام وَ صِفَاتِهِمْ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَوْضَحَ بِأَئِمَّةِ الْهُدَى مِنْ أَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّنَا عَنْ دِينِهِ وَ أَبْلَجَ بِهِمْ عَنْ سَبِيلِ مِنْهَاجِهِ وَ فَتَحَ بِهِمْ عَنْ بَاطِنِ يَنَابِيعِ عِلْمِهِ فَمَنْ عَرَفَ مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَاجِبَ حَقِّ إِمَامِهِ وَجَدَ طَعْمَ حَلَاوَةِ إِيمَانِهِ وَ عَلِمَ فَضْلَ طُلَاوَةِ إِسْلَامِهِ لِأَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى نَصَبَ الْإِمَامَ عَلَماً لِخَلْقِهِ وَ جَعَلَهُ حُجَّةً عَلَى أَهْلِ مَوَادِّهِ وَ عَالَمِهِ..... لَمْ يَزَلْ مَرْعِيّاً بِعَيْنِ اللهِ يَحْفَظُهُ وَ يَكْلَؤُهُ بِسِتْرِهِ مَطْرُوداً عَنْهُ حَبَائِلُ إِبْلِيسَ وَ جُنُودِهِ مَدْفُوعاً عَنْهُ وُقُوبُ الْغَوَاسِقِ وَ نُفُوثُ كُلِّ فَاسِقٍ... الكافي ۱/ ۲۰۴، ح ۲.

امام صادق در خطبه‌ایکه حال و صفات امامان علیهم السلام را بیان می‌کند می‌فرماید: همانا خدای عزوجل بوسیله ائمه هدی از اهلبیت پیغمبر ما دینش را آشکار ساخت و امامش را روشن نمود و برای آنان باطن چشمه‌های علمش را گشود، هر که از امت محمد صلی الله علیه و آله و سلم حق واجب امامش را شناسد طعم و شیرینی ایمانش را بیابد و فضل خرمی اسلامش را بداند زیرا خدای تبارک و تعالی امام را به پیشوائی خلقش منصوب کرده و بر روز یخوران اهل جهانش حجت قرار داده.... همیشه زیر نظر خدا سر پرستی شده و پرده خود حفظ و نگهبانیش نموده و دامهای شیطان و لشکرش را از او کنار زده و پیش آمدهای شب هنگام و افسون جادوگران را از دور ساخته است، روی آوردن بدی را از او بر گردانیده از بلاها بر کنار است، از آفتها پنهانست، از لغزشها نگهداری شده و از تمام زشتکاریها مصونست....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام رَقَى النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله حَسَناً وَ حُسَيْناً عليهما السلام فَقَالَ أُعِيذُكُمَا بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ وَ أَسْمَائِهِ الْحُسْنَى كُلِّهَا عَامَّةً مِنْ شَرِّ السَّامَّةِ وَ الْهَامَّةِ وَ مِنْ شَرِّ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ **وَ مِنْ شَرِّ حاسِدٍ إِذا حَسَدَ** ثُمَّ الْتَفَتَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله إِلَيْنَا فَقَالَ هَكَذَا كَانَ يُعَوِّذُ إِبْرَاهِيمُ إِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ عَلَيْهِمُ السَّلَام. الكافي ۲/ ۵۶۹، ح ۳.

حضرت صادق علیه السلام فرمود: امیر المؤ منین علیه السلام فرمود: که پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم حسن و حسین علیهما السلام را رقیه نمود باین کلمات و فرمود: أُعِيذُكُمَا بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ وَ أَسْمَائِهِ الْحُسْنَى كُلِّهَا عَامَّةً مِنْ شَرِّ السَّامَّةِ وَ الْهَامَّةِ وَ مِنْ شَرِّ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ وَ مِنْ شَرِّ حاسِدٍ إِذا حَسَدَ سپس پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم رو به ما کرده فرمود: ابراهیم علیه السلام اینسان اسماعیل و اسحاق را در پناه خدا می نهاد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْراً وَ كَادَ الْحَسَدُ أَنْ يَغْلِبَ الْقَدَرَ. الكافي ۲/ ۳۰۷، ح ۴.

امام صادق علیه السلام از قول رسولخدا صلی الله علیه و آله فرمود: فقر نزدیک بکفر است و حسد نزدیکست که بر قدر غلبه کند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله كَادَ الْحَسَدُ أَنْ يَسْبِقَ الْقَدَرَ.. العيون ۲/ ۱۳۰، ح ۱۶.

امیر مؤمنان علیّ بن ابی طالب علیه السّلام روایت کرده که آن جناب از رسول خدا صلّی اللهعلیه و آله روایت نمود که فرمود: نزدیک است که حسد بر تقدیرات الهی سبقت گیرد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ يَا بُنَيَّ لِكُلِّ شَيْءٍ عَلَامَة.... وَ لِلْحَاسِدِ ثَلَاثُ عَلَامَاتٍ يَغْتَابُ إِذَا غَابَ وَ يَتَمَلَّقُ إِذَا شَهِدَ وَ يَشْمَتُ بِالْمُصِيبَة. الخصال/ ۱۲۱، ح ۱۱۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند: لقمان به پسرش گفت برای هرچیزی سه نشانه است...و برای حسود سه نشانه چون غایب شوی غیبت کند و در پیش چاپلوسی نماید و گرفتاری رسیده را سرزنش کند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ: أَخَذْنَا ثَلَاثَةً عَنْ ثَلَاثَةٍ أَخَذْنَا الصَّبْرَ عَنْ أَيُّوبَ وَ الشُّكْرَ عَنْ نُوحٍ وَ الْحَسَدَ عَنْ بَنِي يَعْقُوبَ. صحيفة الرضا عليه السّلام/ ۸۳، ح ۱۸۷.

امام سجاد علیه السلام فرمودند:ما سه چیز را از سه کس گرفتیم. صبر را از ایوب شکر را از نوح و حسد را از پسر یعقوب.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَمْ يَنْجُ مِنْهَا نَبِيٌّ فَمَنْ دُونَهُ التَّفَكُّرُ فِي الْوَسْوَسَةِ فِي الْخَلْقِ وَ الطِّيَرَةُ وَ الْحَسَدُ إِلَّا أَنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَسْتَعْمِلُ حَسَدَهُ. الكافي ۸/ ۱۰۸، ح ۸۶.

امام صادق علیه السّلام فرمود: سه چیز است که نه پیامبر و نه شخص کمتر از او از آن رهایی نیابند: اندیشیدن با پریشان فکری پیرامون آفرینش و فال بد زدن و حسادت مگرآن که مؤمن حسادتش را به کار نزند.

۱۱۴.النّاس

النّاس ۶-۱

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ (۱) مَلِكِ النَّاسِ (۲) إِلَهِ النَّاسِ (۳) مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ (٤) الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ (۵) مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ (٦)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. بگو پناه می برم به پروردگار مردم (۱) پادشاه مردم (۲) معبود مردم (۳) از شر وسوسه گر نهانی (۴) آن کس که در سینه های مردم وسوسه می کند (۵) چه از جن و [چه از] انس (۶)

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام :مَا مِنْ قَلْبٍ إِلَّا وَ لَهُ أُذُنَانِ عَلَى أَحَدِهِمَا مَلَكٌ مُرْشِدٌ وَ عَلَى الْآخَرِ شَيْطَانٌ مُغْتَرٌّ هَذَا يَأْمُرُهُ وَ هَذَا يَزْجُرُهُ وَ كَذَلِكَ مِنَ النَّاسِ شَيْطَانٌ يَحْمِلُ النَّاسَ عَلَى الْمَعَاصِي كَمَا يَحْمِلُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْجِنِّ. تفسير القمّي ۲/ ۴۵۰

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: هر قلبی دو گوش دارد که بر یکی فرشته‌ای راهنما و بر دیگری شیطانی است فتنه گر، یکی فرمانش می‌دهد و دیگری او را باز می‌دارد، هم چنان که برخی از مردم نیز شیطانی هستند که مردم دیگر را به انجام نافرمانی‌های خدا می کشانند، همان طور که شیاطینی از اجنّه چنین می کنند .

عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ: مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَ لِقَلْبِهِ أُذُنَانِ فِي جَوْفِهِ أُذُنٌ يَنْفُثُ فِيهَا الْوَسْوَاسُ الْخَنَّاسُ وَ أُذُنٌ يَنْفُثُ فِيهَا الْمَلَكُ فَيُؤَيِّدُ اللهُ الْمُؤْمِنَ بِالْمَلَكِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ **وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ**. . الكافي ۲/ ۲۶۷، ح ۳

ابان بن تغلب، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: قلب هر مؤمنی دو گوش در میان خویش دارد، گوشی که وسوسه گر پنهان در آن می‌دمد و گوشی که فرشته در آن می‌دمد. خداوند، مؤمن را با آن فرشته یاری می کند و از این روست که فرمود: وَ أَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ.

عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ **وَ الَّذِينَ إِذا فَعَلُوا فاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ** صَعِدَ إِبْلِيسُ جَبَلًا بِمَكَّةَ يُقَالُ لَهُ ثَوْرٌ فَصَرَخَ بِأَعْلَى صَوْتِهِ بِعَفَارِيتِهِ فَاجْتَمَعُوا إِلَيْهِ فَقَالُوا يَا سَيِّدَنَا لِمَ دَعَوْتَنَا قَالَ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فَمَنْ لَهَا فَقَامَ عِفْرِيتٌ مِنَ الشَّيَاطِينِ فَقَالَ أَنَا لَهَا بِكَذَا وَ كَذَا قَالَ لَسْتَ لَهَا فَقَامَ آخَرُ فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ فَقَالَ لَسْتَ لَهَا فَقَالَ الْوَسْوَاسُ الْخَنَّاسُ أَنَا لَهَا قَالَ بِمَا ذَا قَالَ أَعِدُهُمْ وَ أُمَنِّيهِمْ حَتَّى يُوَاقِعُوا الْخَطِيئَةَ فَإِذَا وَاقَعُوا الْخَطِيئَةَ أَنْسَيْتُهُمُ الِاسْتِغْفَارَ فَقَالَ أَنْتَ لَهَا فَوَكَّلَهُ بِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.. أمالي الصدوق/ ۳۷۶، ح ۵

امام صادق علیه السلام فرمودند:چون این آیه نازل شد وَ الَّذِينَ إِذا فَعَلُوا فاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ ابلیس در مکه بالای کوهی رفت بنام ثور و بفریاد بلند عفاریت خود را خواست و گردش آمدند و گفتند ای سید ما برای چه ما را دعوت کردی.گفت این آیه نازل شده کی در برابر آن قیام کند؟ یکی گفت من بچنین وسیله گفت تو اهلش نیستی دیگری چنان و چنین گفت ، گفت تو هم اهلش نیستی وسواس خناس گفت من اهل آنم ، گفت بچه وسیله ؟ گفت به آن‌ها وعده دهم و آرزومندشان کنم تا گناه کنند و چون در گناه افتادند آمرزش را از یادشان ببرم ، گفت تو اهل آنی و او را تا قیامت بر این وظیفه گمارد.